BIBLIOTECA UNIVERSITARIA ALESSANDRINA
R
K
11
ROMA

AVGVSTINI
BARBOSÆ,
V.I.D. LVSITANI,
PROTONOTARII APOSTOLICI,

OLIM S. CONGREGATIONIS INDICIS CONSVLTORIS,
& inſignis Eccleſiæ Vimaranenſis Theſaurarij Maioris,

NVNC VERO EPISCOPI VGENTINI;
& à Conſiliis D. PHILIPPI IV. *Hiſpaniarum Regis Catholici,*

SELECTÆ
IVRIS CANONICI INTERPRETATIONES:
SIVE PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA
ad Collectanea Doctorum in Pontificium Ius vniuerſum.

TOMVS SEXTVS
Cum INDICIBVS *Titulorum, & Capitulorum, Iurium item, & Rerum copioſis.*

LVGDVNI,
Sumptib. Philipp. Borde, Laur. Arnaud, & Cl. Rigaud.
M. DC. LVII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

Approbationes Theologorum.

NOs infrà ſignati Doctores in Theologia Facultatis Pariſienſis, vidimus, legimus, & approbauimus, *Additamenta ad Decretalium libros*, &c. edita à D. Auguſtino Barboſa, vtriuſque Iuris Doctore. In quorum teſtimonium noſtra ſigna manualia die 15. Ianuarij, hic appoſuimus, Lugduni anno *1648*.

Fr. STEPHANVS MOLIN, Carmelita.

FRANCISCVS LORNET, Prior Prædicat. Lugd.

Licentia Ordinarij.

VISA per Nos authentica Approbatione RR. Patrum in ſacræ Theologiæ Pariſienſi Facultate Doctorum ſuper doctrina Libri, cui titulus eſt. *Additamenta ad quinque Decretalium Libros*, &c. qua aſſerens omnia in illis Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ documentis, & Fidei conformia contineri, prælo ſubiicienda, & publico danda meritò quoque cenſemus. Lugduni prid. Calend. Ianuar. *1648*.

DEVILLE, Prouicar. Generalis.

PERMISSIO.

EGo Procurator Regius in Præfectura Lugdunenſi conſentio, vt Liber inſcriptus in Approbatione præmiſſa, ab Hæred. Proſt, Philippo Borde, & Laurentio Arnaud, Bibliopolis Lugdunenſibus excudatur, peculiari licentia id ipſis conceſſa. Datum Lugduni, die *15*. Ianuarij, anno Domini *1648*.

LORIN.

VISo Procuratoris Regij conſenſu, Ego non impedio ſuprà dictum priuilegium. Actum Lugduni eodem anno & die quo ſuprà.

SEVE.

INDEX I.

TITVLORVM, ET CAPITVLORVM

Quinque Librorum Decretalium.

TITVLI.

A

ACcuſationibus. pag. 211.
Ætate & qualitate. 19
Appellationibus. 139
Arbitris. 37

C

CAuſa poſſeſſionis, & proprietatis. 96
Celebratione Miſſarum. 197
Cenſibus. 196
Clericis { coniugatis. 359
Clericis { non reſidentibus. 146
Clerico venatore. 224
Cohabitatione clericorum, & mulierum. 145
Commodato. 153
Conceſſione præbendæ. 152
Confeſſis. 103
Confirmatione vtili. 142
Conſtitutionibus. 1
Cõnſuetudine. 3
Conuerſione coniugatorum. 193

D.

DEcimis. 188
Delictis puerorum. 223
Depoſito. 156
Deſponſatione impuberum. 203
Diuortiis. 210
Dolo & contumacia. 99
Donationibus. 184

E.

ELectione. 17
Emptione, & venditione. 157
Eo, { qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. 205
Eo, { qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ. 101
Exceptionibus. 134
Exceſſibus Clericorum. 224

F.

FEriis. 93
Feudis. 176
Fide inſtrumentorum. 116
Fideiuſſoribus. 183
Foro competenti. 81
Frigidis & maleficiatis. 206
Furtis. 218

H

HÆreticis. 216
Homicidio. 218

I.

IIs quæ vi metúſve cauſa fiunt. 35
Immunitate Eccleſiarum. 197
Infantibus expoſitis, & languidis. 217
In integrum reſtitutione. 37
Iudiciis. 41
Iuramento calumniæ. 91
Iureiurando. 122
Iurepatronatus. 195

L.

LIbelli oblatione. 91
Locato & conducto. 172

M.

MAgiſtris. 216

N.

NE Clerici, vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant. 200

O.

OFficio Archidiaconi. 20
Officio & poteſtate Iudicis delegati. 20
Officio Iudicis ordinarij. 25
Ordine cognitionum. 93

P.

PActis. 30
Peculio Clericorum. 186
Pignoribus. 178
Pœnitentiis, & remiſſionibus. 217
Poſtulando. 31
Præbendis, & dignitatibus. 147
Præſcriptionibus. 157
Præſumptionibus. 121
Precario. 153
Probationibus. 101
Procuratoribus. 32

Q.

QVi Clerici, vel vouentes. 204
Qui filij ſint legitimi. 209

R.

REbus Eccleſiæ non alienandis. 152
Regularibus. 192
Regulis iuris. 237
Renuntiatione. 19
Reſcriptis. 8
Reſtitutione ſpoliatorum. 97

S.

SAcra Vnctione. 20
Secundis nuptiis. 211
Sententia, { & re iudicata. 138
Sententia, { excommunicationis. 228
Sepulturis. 188
Sequeſtratione poſſeſſionis, & fructuum. 102
Simonia. 214
Sponſalibus, & matrimoniis. 201
Statu Monachorum. 194

T.

TEſtamentis. 186
Teſtibus, { & atteſtationibus. 113
Teſtibus, { cogendis. 116
Tranſlatione Epiſcopi. 18

V.

VErborum ſignificatione. 233
Vita, & honeſtate Clericorum. 143
Voto & voti redemptione. 194
Vſuris. 219
V. { Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur. 151
V. { lite non conteſtata. 91

CAPITVLA.

A.

A Nobis.de decim. 190
A nobis.de excepe. 135
A nobis.de ſent.excomm. 231
Ab eo de ſequeſtr. 103
Abbas.de iis quæ vi. 35
Ad audientiam.de Cler.non reſid. 147
Ad audientiam.de iis quæ vi. 36
Ad audientiam de præſcr. 158
Ad aures.de reb.Eccleſ. 152
Ad hæc.vt lite non conteſt. 91
Ad hoc.de ſequeſtr. 102
Ac noſtram.de empt.& vend. 164
Ad noſtram.de iureiur. 116
Ad puberes.de deſp.impub. 203
Ad vltimum.de cauſ.poſſ. 97
Afferre.de præſumpt. 121
Alia,de procurat. 33
Antigonus.de pact. 30
Auditis.de in integr.reſt. 37

B.

Bona fides.de depoſito. 156
Breui.de iureiur. 127

C.

Cæterùm.de iudic. 56
Canonum ſtatuta.de conſtit. 2
Cauſam quæ.de iudic. 61& 78
Cauſam quæ de præſcr. 137
Clerici.de iudic. 59
Clerici.de poſtul. 31
Clerici.de vita & honeſt.cler. 143
Clericos de coh.cler.& mul. 146
Clericus.de iureiur. 132
Cognoſcentes de conſtit. 2
Commiſſum.de decim. 189
Commiſſum.de ſponſal. 201
Conqueſtus de vſur. 222
Conqueſtus.de for.comp. 88
Conſuluit.de off.& pot.iud.del. 22
Contingit.de arbitr. 138
Cùm ad Eccleſiarum.de offic.iud ord. 30
Cùm ad monaſterium.de ſtat u Monach. 194
Cùm cauſa de empt.& vend. 166
Cùm cauſam.de prob. 112
Cùm conſtet.de pign. 182
Cùm contingat.de iureiur. 131
Cùm contra de pign. 181
Cùm deputari.de iudic. 76
Cùm dilecti.de empt.& vend. 160
Cùm dilectus.de fide inſtr. 118
Cùm dilectus.de iis quæ vi. 96
Cùm dilectus de ord.cogn. 94
Cùm Eccleſia Sutrina.de cauſ.poſſ. 97
Cùm gratia de commod. 154
Cùm haberet.de eo qui dux.in matr. 205
Cùm iamdudum.de præb.& dign. 150
Cùm in Apoſtolica.de ſponſal. 201
Cùm infirmitas.de pœn.& remiſſ. 218
Cùm in cunctis.de elect. 17
Cùm in iure de offic.iud.del. 23
Cùm in iuuentute.de præſumpt. 122
Cùm in officiis de teſtam. 187
Cùm inſtantia.de cenſib. 197
Cùm inter.de ſent.& re iud. 138
Cùm medicinalis.de ſent.excom. 229
Cùm non ab homine.de iudic. 61
Cùm non liceat.de præſcript. 157
Cum noſtris.de conceſſ.præb. 151
Cùm olim.de conſuet. 14
Cùm olim.de immunit.Eccl. 199
Cùm omnes.de conſtit. 3
Cùm P.Tabellio.de fid.inſtr. 119
Cùm Sacerdotis.de poſtul. 32
Cùm ſecundùm.de ſecund.nupt. 211
Cùm ſint.de decim. 190
Cùm his.de conuerſ.coniug. 193
Cùm ſit generale.de for.comp. 82
Cùm ſuper.de confeſſ. 103
Cùm tanto.de conſuet. 14
Cùm tibi.de teſtam. 187
Cùm tu.de vſur. 220
Cùm veniſſent.de iudic. 66
Cùm veniſſent de eo qui mittitur,&c. 101
Cùm veniſſet.de ſacra vnct. 20
Cùm vigeſimum.de off.iud.del. 24

D.

Debitores.de iureiur. 114
Decreuimus de iudic. 47
De cauſis.de off.& pot.iud.del. 21
De his.de ſepulchr. 188
De illis.de deſponſ.impub. 203
De multa.de præb.& dign. 150
Denique.de excepr. 134
Dilecti.de iudic. 56
Dilecto.& offic.Archid. 20
Dilectus.de ſequeſtr. 202
Diuerſis.de Cler.coni.
Dubius.de hæret. 216

E.

Eam te.de ætat.& qual. 19
Eccleſia S.Mariæ.de conſtit. 4
Eccleſiæ.de immun.Eccl. 199
Epiſcopum.de Cler.ven. 224
Et ſi quæſtiones.de ſimonia. 214
Ex adminiſtrationis.de iureiur. 113
Ex epiſtolæ de prob. 106
Ex litteris de conſtit. 8
Ex litteris.de conſuet. 13
Ex litteris de frig.& malef. 207
Ex litteris.de pign. 181
Ex litteris.de prob. 109
Ex litteris.de vit.& honeſt.cleric. 143
Ex parte.de accuſ. 213
Ex parte.de feud. 176
Ex parte.de for.comp. 87

Ex parte.de poſtul. 32
Ex parte.de reſcript. 11
Ex parte.de V.S. 235
Ex ratione.de appell. 139
Ex reſcripto.de iureiur. 126
Ex reſcripto.de loc.& cond. 172
Ex tenore.de for.comp. 86
Ex tranſmiſſa.de foro comp. 82
Ex tranſmiſſa.de reſt.ſpol. 98
Examinata.de confirm.vt. 142
Examinata.de iudic. 75
Exhibita.de iudiciis. 79

F.

Fraternitatis.de frig.& mal. 208

G.

Gratum.de off.& pot.iud.del. 22
Grauis.de depoſit. 156
Grauia.de reſt.ſpol. 99

I.

Ignatus.de lib.obl. 91
In litteris de reſt.ſpol. 97
In omni negotio.de teſtib. 115
In præſentia.de renunc. 19
In præſentia.de ſponſal. 202
Inhærentes.de iur.cal. 93
Inhibendum de cohab.Cler.& mul. 145
Inſinuante qui Clerici,vel vou. 204
Intellecto.de iureiur. 132
Intelleximus.de iudic. 57
Intelleximus.de ord.cogn. 93
Inter corporalia.de tranſl.Epiſc. 18
Inter dilectos.de exceſſ.præl. 224
Is qui fidem.de ſponſal. 202
Item cùm quis.de reſt.ſpol. 97
Iuramentum.de iureiur. 133

L.

Laudabilem.de frig.& malef. 207
Licèt.de cenſib. 196
Licèt.de feriis. 93
Licèt.de for.comp. 90
Licèt.cauſam.de prob. 111
Litteræ.de frig.& mal. 208
Litteras.de reſt.ſpol. 99

M.

Magnæ.de voto. 194
Meminimus.de accuſ. 215
Multa ſunt.ne Clerici,vel Monachi. 200

N.

Nimis iniqua.de exceſſ.Præl. 216
Nobis.de iurepatr. 196
Nobis.de ſimon. 214
Non liceat.de cler.non reſid. 146
Non minus.de immun.Eccleſ. 198
Notuit.de iudiciis. 58
Nouerit.de ſent.exc. 232
Nulli.de accuſ. 211
Nullus de præſumpt. 122
Nuper.de decim. 191

O.

Officij.de pœnit.& remiſſ. 228
Olim.de cenſib. 197

P.

P.& G.de offic.iud.del. 24
Parochianos.de decim. 189
Paſtoralis.de appell. 140
Paſtoralis.de except. 136
Paſtoralis.de iudic. 74.
Paſtoralis.de off.iud.deleg. 23
Per tuas.de arbitr. 40
Per tuas de ſent.exc. 231
Per venerabilem.qui fil.ſint leg. 210
Perlatum.de iis quæ vi. 35
Perlatum.de iurepatr. 195
Pernicioſa,de offic.iud ord. 25
Perpendimus.de ſent.exc. 229
Peruenit.de iureiur. 124
Peruenit.de teſtib.cog. 116
Placuit.de empt.& vend. 158
Porro.de diuort. 210
Poſt ceſſionem.de prob. 110
Poſtulaſti.de for.comp. 87
Potuit.de loc.& cond. 175
Præterea.de iurep. 195
Precariom.de precario. 153
Presbyter.de celebr Miſſ. 197
Propoſuiſti.de foro comp. 81
Propoſuit de appell. 139
Propoſuiſti.de prob. 110
Propter.de donat. 185
Propter ſterilitatem.de loc.& cond. 172
Pueris.de delict.puer. 213
Pueris.de ſent.exc, 235

Q.

Qua fronte.de appell. 140
Quæ in Eccleſiarum.de conſtit. 4
Qualiter.de pact. 31
Qualiter & quando.de iudic. 77
Quando.de iudic. 49
Quemadmodum,de iureiur. 129
Querelam.de iureiur. 117
Qui ſcandalizauerit.de R.I. 237
Quia verò.de off.iud.del. 23
Quia.de iudic. 65
Quia diuerſitatem.de conceſſ.præb. 151
Quia ingredientibus de teſtam. 186
Quintauallis,de iureior. 128
Quòd autem.de iurep. 195
Quòd clericis.de for.comp. 85
Quòd quibuſquam.de fideiuſſ. 184
Quòd quidem.de pœnit & remiſſ. 227
Quòd ſedem.de frig.& malef. 208
Quòd ſuper his.de fid.inſtr. 119
Quòd ſuper his.de voto. 194
Quoniam.de magiſtr. 216
Quoniam.de ſimon. 215
Quoniam frequenter vt lite. 92
Quorundam.de teſtam. 186

R.

Referente.de præb.& dign. 148
Referentes.de delict.puer. 233
Requiſiuit.de in integr.reſt. 37

S.

Salubriter.de vſur. 222
Scripta de fid.inſtr. 117
Si à patre.de iof.expoſ. 217
Si diligenti.de for.comp. 87
Si inſtrumenta.de fid.inſtr. 120
Si quando.de reſcript. 11
Si quis.de pecul.cler. 186
Si quis propter.de furt. 218
Scripturum.de fide inſtrum. 116
Si venditori de empt.& vend. 167
Sicut de reſcript. 9
Sicut.Ne Cler.vel Monach. 200
Sicut nobis.de teſtib. 115
Significante.de pign. 179
Significaſti.de for.comp. 89
Significaſti.de homicid. 218
Significaſti.de off.& pot.iud.del. 22
Significauit.de iudic. 79

Si

Si verò.de ſent.exc. 219
Super.de ord.cogn. 95
Super eo.de appell. 139
Super eo.de vſur. 219
Super illa.de ſecund.nupt. 211
Super his.do accuſ. 214
Super litteris.de reſcript. 22
Super quibuſdam de V.S. 235
Suſcepimus.de homicid. 318
Suſceptis.de cauſ.poſſ. 96

T.

Tanta.qui fil.ſint leg 209
Tua.de decim. 291
Tuæ.de procur. 34
Tuam.de ord.cogn. 94

V.

Venerabilem,de elect. 17
Veniens.de ſponſal. 201
Vidua.de decim. 192
Vt debitus.de appell. 141
Vt menſuræ.de empt.& vend. 259
Vt noſtrum.vt Eccleſiaſt.benef. 251

INDEX II.

TITVLORVM, ET CAPITVLORVM.

Libri ſexti Decretalium.

TITVLI.

C.

Clerico ægrotante. 261
Conſtitutionibus. 240

D.

Dolo,& contumacia. 255

E.

Electione,& electi poteſtate. 232
Exemptionibus. 238

H.

Hæreticis. 265

I.

Immunitate Eccleſiarum. 262

O.

Officio Iudicis ordinarij. 247
Officio & poteſtate Iudicis delegati. 246

P.

Præbendis & dignitatibus. 260
Præſcriptionibus. 259
Priuilegiis. 269
Procuratoribus. 249

R.

Regulis iuris. 268
Reſcriptis. 241

S.

Sententia excommunicationis,&c. 267
Sententia & re iudicata. 259
Statu Regularium. 262
Supplenda negligentia Prælatorum. 245

T.

Teſtamentis,& vltimis voluntatibus. 262

V.

Vt lite pendente nihil innouetur. 256

CAPITVLA.

A.

Accuſatus de hæret. 265
Actor.de dol.& contum. 255
Ad Apoſtolicæ,de ſent.& re iud. 259
Alma mater de ſent.excomm. 267

B.

Beneficium.de R.I. 268

C.

Commiſſa de elect. 243
Cùm perſonæ.de priuil. 267
Cùm plures.de off.del. 247

D.

Diſpendiis.vt lit.pend. 256

E.

Epiſcopum de præſcr. 259

G.

Generali de elect. 242

I.

In electionibus.de elect. 242
In iudiciis.de R I. 268

L.

Licèt de conſt. 240

N.

Non indiſcretè de procur. 249

O.

Ordinarij de off.iud ord. 247

P.

Paſtoralis.de Cler.ægr. 261
Periculoſo.de ſtat.Reg. 262
Pia.de except. 258
Præſenti.de off.Iud.ord. 248
Procurator.de procur. 251

Q.

Qui ad agendam.de procur. 249
Qui generaliter.de procur. 250
Qui per ambitionem de reſcr. 242
Quia nonnulli.de immunit.Eccleſ. 263

R.

Religioſus.de teſtam. 262

S.

Si dico.de procur. 250
Si hi contra.vt lit.pend. 257
Si iudex laicus.de ſent.excomm. 267
Si tibi abſenti.de præbend. 261
Statuimus.de off.& poteſt.Iud.deleg. 246
Statutum.de reſcr. 246

V.

Vt animarum.de conſt. 241
Vt Inquiſitionis.de hæret. 266

INDEX III.

TITVLORVM, ET CAPITVLORVM Clementinarum.

TITVLI.

C.

Conſanguinitate,& affinitate. 277

D.

Decimis. 276

H.

Hæreticis 278

P.

Procuratoribus 272

R.

Renunciatione, 272

S.

Scientia,& re iudicata. 272

Summa T[illegible] F.de Catholica. 271

V.

Vſuris. 279

CAPITVLA.

C.

Cùm illuſio.de renunc. 272

E.

Eos,qui.de conſ.& aff. 277

Ex quàm.de vſur. 279

F.

Fidei.de Summa.Trin. 27[illegible]

N.

Nolentes.de hæret. 278

Non poteſt.de procur. 272

R.

Religioſi.de decimis. 276

P.

Paſtoralis.de ſent.& re iud. 27[illegible]

INDEX IV.

TITVLORVM, ET CAPITVLORVM. Extrauagantium.

TITVLI.

C.

Crimine falſi. 284

E.

Electione. 280

M.

Maioritate,& obedientia. 281

R.

Rebus Eccleſiæ non alienandis. 282

CAPITLA.

A.

Ambitioſæ.de reb.Eccleſ. 282

I.

Iniunctæ.de elect. 280

S.

Spondeat.de crimine falſi. 384

V.

Vnam ſanctam.de maior.& obed. 281

INDEX

INDEX V.

CANONVM.

Decreti Gratiani.

A.

A Paruulo, de conſecr.diſt.4. 358
Ad eius.diſt.5. 290
Ad hoc.diſt.89. 308
Adhuc inſtant.de pœnit.diſt.3. 352
Adiicimus 16.q.1. 327
Adrianus.diſt.63. 304
Aliter.diſt.31. 296
Aliud quidem.11.q.1. 319
Alius 15.q 6. 325
Apoſtolicos 12.q.2. 322
A ſecta 24.q.1. 338

C.

Certum.11.q.3. 320
Circumcelliones.23.q.5. 336
Cleros diſt.21. 294
Cleros.1.q.2. 311
Comperimus de conſecr.diſt.2. 355
Concedimus de conſecr.diſt.1. 355
Conſideranda.diſt.86. 308
Conſtantinus.diſt.96. 320
Conſtat.de conſecr.diſt.4. 356
Conſtitutio diſt.2. 287
Conſuetudo diſt.1. 287
Cùm ad Theſſalonicam.11.q.3. 321
Cùm longè.diſt.63. 306

D.

De Iudæis diſt.45. 301
De occidendis.23.q.5. 336
De Syracuſana diſt.28. 395
Debet.23.q.4. 335
Decimas 16 q.1. 328
Diaconiſſam 27.q 1. 347
Diſpar.23.q.8. 336
Dixit Apoſtolus.24.q.3. 318
Dixit Dominus 17.q.1. 348

E.

Ea enim.10.q.2. 318
Ecce dico.21.q.1. 331
Eccleſiarum ſeruos.12.q.2. 323
Epiſcopi.diſt 64 & 26.q.5. 306 & 345
Erit autem lex.diſt.3. 238
Eſt ordo.33.q.5. 349

F.

Fatendum.13.q.2. 323

H.

Hoſpitium.diſt.31. 297
Humanæ aures.22 q 5. 333

I.

Igitur genus.16.q.3.& 4. 341
Illiteratos diſt.36. 297
Illos planetarios.26 q.2. 340
Illud diſt.40.& de conſecr.diſt.4. 299.& 356
In apibus.7.q.1. 316
In illis.diſt.77. 307
In illis diſt.80. 307
In lectum.34.q.2. 350
In neceſſitate.de conſecr.diſt.4. 356
In Synodo.diſt.63. 305
Inebriauerunt.15.q.1. 324
Iudæorum.27.q 1. 348
Iuſtum.diſt.9. 292
Iuſtum.23.q.2. 354

L.

Lege.diſt.10. 394
Licèt.diſt.45. 300

M.

Miſſas.de conſecr.diſt.1. 354
Mos eſt.diſt.1. 286
Mouet.22.q.1. 331
Multi.diſt.40. 299
Multi.2.q.1. 313

N.

Neminem.diſt.306. 397
Nobiliſſimus.diſt.97. 310
Nocte ſancta.de conſecr.d.1. 353
Non cogantur.diſt.41. 300
Non licet.11.q.3. 321
Non obſeruetis.26.q 7. 346
Non oportet.27.q.2. 348
Non ſatis.d.86. 308
Non ſolùm.11.q.3. 322
Non ſtatim.26.q.2. 339
Non ſunt audiendi.11.q.3. 321
Nos qui.diſt.40. 298
Nos ſi competenter.2.q.7. 314
Nullus inuitis diſt.61 301
Nunc autem.diſt.21. 294
Nunquam.de conſecr.diſt.5. 358

O.

Omnis eſt.45. 301
Omnis ætas.11.q.1. 321
Origo.32.q.4. 349

P.

Paulus.2.q.7. 313
Petimus.12.q.1. 318
Placuit.diſt.28. 294
Placuit.de conſe cr.diſt.4. 357
Poſtquam.16.q.1. 357
Præcipimus.16.q.1. 328
Præcipuè 11.q.3. 320
Prædia.22.q.2. 322
Præter hoc.diſt.37. 296
Primum.diſt.25. 295
Priuilegia.15.q.2. 338
Prophetauit.1.q.79. 311
Pueri.22.q.5. 353

Q.

Quæcunque.diſt.50. 296
Quædam etiam leges.diſt.2. 288

Quàm

Quàm pio.11q.1. 311
Quibus,de cdnſecr.diſt.4. 356
Qui in maternis,de conſecr.diſt.4. ibid.
Qui ſyncera diſt.45. 300
Quicumque.diſt.77.& 56.q 5. 307.& 345
Quid eſt de pœnit.diſt.4. 353
Quis dubitet.diſt.96. 309
Quòd autem.33.q.1. 349
Quorundam.diſt.34. 297

R.

Regula.diſt.3. 388

S.

Sabbato.de conſecr.diſt. 555
Sacerdos.26.q.7. 345
Sacrorum.11.q.2. 322
Scenicis.de conſect.diſt.2. 355
Sciendum.26.q.5 & 4. 345
Serpens.de pœnit diſt.1. 352
Si aliqua.22.q.1. 331
Si cupis.16.q.1 326
Si Papa.diſt.40. 298
Si Paulus.32.q.5. 349
Si Petrus 8 q.1. 312
Si qua virgo.27.q 1. 347
Si quid veri.diſt.37. 298
Si qui.22.q.4. 334
Si quis contumax.17.q.4. 329
Si quis cum duabus.34.q.1. 335
Si quis Kalendas.26.q.7. 345
Si teſtes.4.q.2.& 3. 316
Sicut antiquitas.17.q.4. 329
Sicut ij.diſt.47. 301
Statutum.18.q.1. 330

T.

Teſtamentum.diſt.4. 291
Teſtes 4 q.1.& 3. 319
Tibi Domino.diſt 63. 306

V.

Vnũm orarium.diſt.25. 295
Vt lex.27.q.1. 347
Vt veterum.diſt 9. 293

INDEX VI.

Iurium quæ explicantur, vel conciliantur.

Ex libris quinque Decretalium.

CAP. CÆterùm, de reſcript. *interpretatur.* 10.12.
Cauſam, quæ 7. qui fil. ſint. leg. *intelligitur.* 80.4
Clericus, de iureiur. *ponderatur.* 133.5.
Cùm Bertoldus, de re iudicata, *declaratur.* 375.16
Cum contingat, de officio deleg. & cap. ſignificauerunt, de except. *concordantur.* 231.2
Cùm Dilectus 32. de elect. *declaratur.* 80.5
Cum tenebatur, de deſponſat. impuber. *declaratur.* 110.2.
De ſimoniacè 12. de ſimon *declaratur.* 215.4
Decernimus, de iudic. *interpretatur.* 30.7
Dilecti 66. de appellat. *interpretatur.* 149.8
Dilecti, de arbitr. *intelligitur.* 40.15
Ex adminiſtrationis, cum cap. debitores, de iureiur. *concordantur.*
Ex conqueſtione 10. de reſtit. ſpoliat. *intelligitur.* 94.2. & 96.4.
Ex inſinuatione, de ſimonia. *explicatur.* 215.5
Ex litterarum, de Apoſt. *intelligitur.* 77.6
Ex litterarum, qui clerici, vel vouentes. *intelligitur.* 146.4.
Ex ſua, de fil. presbyt. *intelligitur.* 10.9
Exceptionem, de except. *declaratur.* 258.3
Expoſita, de arbitr. *intelligitur.* 40.15
Gemma, de ſponſal. *intelligitur.* 212.7
Litteras, de iuram. calumniæ, *intelligitur.* 294.4
Litteras, de reſt. ſpol. *declaratur.* 80.5.94.5
Litteris 5. de pignorib. *declaratur.* 86.3
Nuper 6. de donat. inter virum, & vxor. *intelligitur.* 86.2
Nuper, de ſentent excom. *explicantur.* 135.5
Parochialis, de except. *intelligitur, & concordatur* cũ cap. præſentium 51. de teſt. b. & cum cap. ad diſſoluendum, de deſponſ. impub. 437.5
Plures, verſ. niſi forte, de vſur. *declaratur.* 126 40
Porrò, de diuort. *declaratur.* 9.4
Præterea 40 de appellat. *intelligitur.* 141.4.
Si diligenti, de foro comp. *concordatur cum text.* in præſenti. 54.16
Significaſti, in fine, de foro comp. *intelligitur.* 48. 11
Significauit, de ſent. excomm *explicatur.* 135.5
Teſtimonium 54. de teſtib. *intelligitur.* 134.2
Veniens, de eo qui ord. *intelligitur.* 77.6

Ex VI. Decretalium.

Cordi, verſ. poſt hæc, de appellat. *declaratur.* 81.2.
Quoniam de elect. *expenditur.* 2.3
Romana §. ab Archidiaconis, de appellat. *interpretatur.* 149.6.9
Si de calumnia, de iuram. cal. *declaratur.* 95.4

Ex Clementinis.

Clem. 2. de ætate & qual. *expenditur.* 2.2

Ex Extrauagantibus.

Extrauag. ad euitanda ſcandala *intelligitur.* 59.8

Ex Decreto Gratiani.

Aliud. de Pœnit. diſt. 1. & text. in præſenti, *declarantur.* 319.2.4
De libellis 20. diſt. *declaratur.* 44.11
Filiis, vel nepotibus. 16. q. 7. *intellectum.* 5.7.8 9. & 7.8.6.
Filiis, vel nepotibus 16. q. 7. *abrogatum, & ſublatum ab Innocentio III.* in cap. qualiter, & quando, de iudic. 5.10
Firmiſſimè 2. de conſecr. diſt. 4. *declaratur.* 290.5
In nona 16. q. 7. *intelligitur.* 47.5
Mandaſtis 10. q. 5 *declaratur.* 87.3
Nullus 21. q. 5. *interpretatur.* 93.3
Pulſatus 3. q. 6. & cap. clericum 47. 11. q. 1. *declarantur.* 81.3
Primæ Sedis, 99. diſt. *intelligitur.* 43.9
Quacumque q. 22. q. 5. *intelligitur.* 353.2
Qui communicauerit 11. q. 3. *intelligitur.* 135.6
Quorundam. 1. diſt. 54. *intelligitur.* 17.2
Regum 23. q. 3. *declaratur.* 5.11
Si enim, verſ. nos autem, de pœnit. diſt. 2. & text. c. adhuc inſtant, de pœnit. diſtinct. 1. *declaratur.* 353.4
Si qua mulier 31. q. 10. 349.3. & c. ſi quis acceperit. 35. q. 1. *declarantur.* 110.2
Si quis cum clerico 11. q. 1. *intelligitur.* 78.4
Si quis pulſatus 3. 3. q. 6. *intelligitur.* 87.2
Teugualdum *intelligitur.* 135.6
Vxor à viro 32 q 7. *intelligitur, & concordatur cum c. dixit Dominus.* 32. q. 1. 349.2

Ex Conciliis.

Concil. Toletanum IV. *de pænitentibus agens quid decreuerit.* 319.3
Concil. Trident. ſeſſ. 7. de reform. cap. 4. *declaratur.* 149.4.

Ex Conſtitutionibus.

Conſtitutio Pij IV. *incip.* Benedictus, *intelligitur de interpretatione hominis capitoſa.* 67.4

Ex

Ex Digeſtis.

Lex Compromiſſum, de recept. arbitr. *declaratur.* 39.8.
Cùm hæres, §. Stichus, locati, *intelligitur.* 147.
Deprecatio, ad leg. Rhodiam, *intellectus remiſſiuè.* 305.3.
Is qui ſe obtulit 26. de rei vend. & l. qui ſe mitti 48. de petit. hæred. *intelliguntur.* 76.7
In tribus. de iudic. *intelligitur.* 109.2
Locatio, locati, *intelligitur.* 133.2
Magis puto. §. pen. de rebus eorum, *intelligitur.* 13.7
Naturaliter. §. nihil commune, de acquir. poſſeſſ. *intelligitur.* 96.2
Prætor ait, verſ. huius edicti, de edendo, *intelligitur.* 109.18
Quo quiſque, in princ. de edendo. *intelligitur.* 57.4
Qui operas, locati, *declaratur.* 147.3
Quo lucidius, in fin. de doli, &c. *intelligitur.* 3.6

Ex Codice.

Conſuetudinis, quæ ſit longa conſuetudo, *declaratur, & concordatur* cum text. in præſenti. 74.2
Diffamari. de ingen. *intentari poteſt contra excommunicatum infamantem.* 58.5
Edita, de edendo, *intelligitur.* 57.4
Præſcriptione ſi contra ius, *intelligitur, & cõcordatur* cum cap. ſuper litteris, de reſcript. 12.5
Si de proprietate, ſi à nõ compet. Iud. *interpretatur.* 96.3

Ex Authenticis.

De teſtib. §. ſi verò quis, *declaratur.* 98.3
Si qua mulier, de ſacroſanct. Eccleſ. *intelligitur.* 187.2
Vt Clerici, § ſi verò, *intelligitur.* 78.4

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

LVDOVICVS XIV Dei gratiâ Galliarum, & Nauarræ Rex Chriſtianiſſimus, ſingulari Priuilegio ſanxit, ne quis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines, intra decem annos à die finitæ impreſſionis computandos imprimat, ſeu typis excudẽdos curet, & venales habeat Libros, tam editos, quàm edendos, *D. D. Auguſtini Barboſa Luſitani IV. D. Epiſcopi Vgentini, &c.* præter LAVRENTIVM ARNAVD Bibliopolam Lugdunenſem, aut illos quibus ipſemet cõceſſerit. Prohibuit inſuper eadem auctoritate Regiâ omnibus ſuis ſubditis eoſdem libros extra Regni ſuis limites imprimendos curare, vel quempiam vbicumque fuerit, ad id agendum impellere ac inſtigare, ſine conſenſu dicti LAVRENTII ARNAVD. Idque omne confiſcatione librorum, aliiſque pœnis contra delinquentes expreſſis, vti latiùs patet in litteris datis Pariſiis, die 26. Iunij 1650.

Ex mandato Regis Signatum BERAVD

Hæc vltima editio deſiit excudi die 26. Ianuarij 1657.

PRÆTER

PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA AD COLLECTANEA DOCTORVM in quinque Decretalium libros.

IN LIBRVM PRIMVM.

DE CONSTITVTIONIBVS.

TITVLVS II.

SVMMARIVM.

1 *Statuti nomen iure Ciuili non vſitatum.*
2 *Statuti nomen in Iure Pontificio generale.*
3 *Ius municipale, ius peculiare.*
4 *Ius commune, & municipale, an, & in quo differant?*
5 *Conſtitutionis nomen latius diffuſum.*

CAP. Canonum ſtatuta. I.

1 POſt *num.* 1. adde. Statuti nomen nullibi legi in toto Iuris Ciuilis corpore, non defuerunt, qui affirmarent: credit equidem Lælios Mancin. Politianus *diſquiſitionum generalium, & anniuerſariarum Iuris diſputationum*, *cent.* 3. *cap.* 224 ſic nuſpiam legi, vt municipalem legem ſtrictè ſignificet; obuiumque affirmat ſibi fuiſſe Diocletianum *in l.* 1. *C. quibus ex cauſ. ſer. pro præm liber. accep.* ibi, *Senatuſconſultis, & ſtatutis Principum*, &c. In Pontifi-
2 cio verò Iure ſtatuti nomen generale eſt, vt *in hoc text. & in cap. regula, §. porro* 3. *diſt. & in cap.* 11. *de reſcript. lib.* 6. *& in cap.* 15. *& vlt. de hæret. eod. lib. & in cap* 22. *de elect. eod.*
3 *lib. & in cap.* 1 *§. vlt. de appell. eod. lib.* vbi vſpiam peculiare ius notat municipij, continuò aliquid adiicitur, quo ratio nominis explicetur: vt *in cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. ibi, *locorum, ſpecialium & perſonarum ſingularium*, &c. *& in cap.* 9. *de hæret. in* 6 ibi, *ciuitatis, caſtri, villæ*, &c. Et hinc idem Læl. Mancin. *citato loco* exiſtimat in eam ſententiam rectiſſimè deſcenſum, vt poſſit generali ſtatuti appellatione comprehendi ius generale, & commune ex proprietate ſermonis: ſubditque non obſtare quod obiiciunt Andr. ab Exea *num.* 44. & Auguſt. Bero. *num.* 39. *in præſenti*, ſtatutum nihil aliud eſſe quàm ius municipale, quòd ſpecie & forma differat à Iure communi, adeóque vt altero poſito, alterum non ponatur, ſicut inquiunt) poſita plebe non ponitur populus. §. *plebs autem Inſtit. de Iure natur.* quia ſi ita arguerint, eſſet triplex error. Vnus, quia Ius municipale & commune, non tam forma differunt, quàm latitudine iuriſdictionis: nam & Ius Romanum, quod nunc generale eſt omnibus, fuit olim proprium, peculiaréque Vrbis Romæ, atque adeò proprium, vt peregrinis, extraneiſque hominibus non communicaretur, *princip. Inſtit. de patria poteſt.* Alter, quia populus eſt quaſi totum, aut genus morale quoddam, plebs

autem quaſi ſpecies, aut pars, ſi itaquè arguere velint à dicto §. *pleb autem*, fateri vtique debeant Ius municipale eſſe veluti ſpeciem, aut partem Iuris communis, propetereaque poſitione Iuris communis videri poſitum Ius municipale, quod abſurdum. Tertius, quia non diſputamus nunc de nomine, aut forma iuris municipalis, ſed de appellatione ſtatuti, quam contendimus generalem eſſe.

5 Conſtitutionis nomen latiùs diffuſum, de quo vide poſita *in addit. ad cap. Conſtitutio 4. diſt. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Lex quomodo dicatur reſpicere futura, & non prœterita.*
2 Clem. 2. de ætate & qual. *expenditur.*
3 Cap. vlt. de elect. in 6. *expenduntur.*
4 Gloſſ. verb. vtetur, in Clem. 2. de vita & honeſt. cleric. *notatur.*

Cap. Cognoſcentes. II.

1 AD *num.* 2. Pro declaratione eorum, quæ *in collect. ſuper hunc text.* remiſſi, ue dicta ſunt ad explicationem principalis huius text. concluſionis, quod ſcilicet lex reſpicit futura, & non præterita, aduerto illam ſecundum vnam ſententiam non procedere in legibus, ſeu conſtitutionibus Principum, diſponentibus circa executionem, ſeu perfectionem alicuius actus, vt videlicet leges illæ cum præiudicio etiam actuum præteritorum futuras executiones, ſeu perfectiones reſpiciant. Ita gloſſ. recepta *verb. in poſterum, in Clem. 2. de ætate & qualit.* Ioan. Crot. *in l. omnes populi n. 14. de Iuſtit. & iure*, Anton. & Abb. *num.* 11. *in cap. vlt. hoc tit.* in id
2 expendentes *d. Clem.* 2. vbi diſpoſitum fuit de executione Iuris Canonicalis, putà de voce in Capitulo habenda, & ſtatutum vt nullus de cætero vocem in Capitulo haberet, etiamſi hoc ſibi ab aliis liberè concedatur, niſi ſaltim in ſubdiaconatus ordine fuerit conſtitutus: & ſane Conſtitutio illa dubium non eſt quin reſpiciat futura cum præiudicio actuum præteritorum, id eſt comprehendat etiam vocem præſtandam, & electionem faciendam à Canonicis, qui ante illam
3 Conſtitutionem præbendam obtinuerant. Expendunt etiam *capite vlt. de elect. in 6.* vbi agitur de confirmatione electionis, & ſtatuitur c[illegible]res confirmationes electionum non in concordia celebratarum, [illegible]ibus omnino carere, irritaſque & inanes eſſe, vbi manifeſtum etiam eſt deciſionē illam futura reſpicere cum præiudicio præteritorum id eſt, vt in poſterum non ſortiatur effectum pri[illegible] factæ electiones, & confirmationes.

Verùm ſi rigorem Iuris ſpectemus, hæc declaratio vera non eſt, eamque meritò refellunt Ioan. de Imola, & Philipp. Dec. *in d. cap. t. vlt. hoc tit. num.* 17. & manifeſtè conuincitur ex *d. capit. vlt.* vbi expreſsè habetur eius deciſionem agentem de executione Canonicatus, putà de ſtallo in choro, & in Capitulo nequaquam attingere præterita, nec futura cum præiudicio præteritorum ſiquidem illa Conſtitutio antiquos Canonicos, niſi de illis nominatim caueatur, nullo modo comprehendet. Non obſtat *d. Clem. 2. de ætate & qual.* extendens prohibitionem, de qua *ibi* ad Canonicos antea receptos, quia extenſio illa facta fuit auctoritate Principis Legiſlatoris, vt apertè denotant illa verba, *ſunt mancipati, vel mancipabuntur in poſterum.* Nec refragatur ſententia gloſ. *verb. vtetur*, iuncto text in alia *Clem. 2. de vita & honeſt. Cleric.* reſoluentis Clem. illam interdicentem quibuſcumque Clericis virgatis, vel partitis veſtibus publicè vti, extendi etiam ad veſtes prius f[illegible], quibus, inquit gloſſ. ipſos Clericos [illegible]blicè [illegible] poſſe ſine pœna illius C[illegible]tionis. Etenim ſi cum aduertentia perp[illegible]r illa gloſſ. ibi ipſi in effectu reſpondet, dicens non ob id Conſtitutionem illam reſpicere præterita, cùm ſolummodo futurum vſum damnauerit. Ita Angu[illegible] *in tra. de leg[illegible] lib. 5. contro. 2. à numer[illegible]* 11. vbi *numero* 14. aduertit text. *in dicto Clem. 2. de vita & honeſt. Cleric.* prohibentem Clericis vſum veſtium partitarum obtinere etiam quoad veſtes antiquas abſque [illegible]rum præiudicio, cùm conſtitutio interdicat futurum vſum huiuſmodi veſtium partitarum, & *contro.* 5. latè agit de lege declaratoria, & an ad omnes actus præ[illegible] de tempore legis declaratæ habitos extendatur? de quo etiam Morla *in emporio Iuris part. 1. tit. 1. q. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Caſus huius textus proponitur.*
2 *Textus huius verba referuntur.*
3 *Appellari non poteſt à lege.*
4 *Aduerſus leges de dolo excipi non poteſt.*
5 Text. in præſenti *intelligitur.*
6 L. 1. in fin. ff. de doli except. *intelligitur.*
7 *Lex, aut indultum Principis an ſtare poſſit ſi tertio præiudicet.*

Cap.

C A P. Cùm omnes. VI.

1 AD *num.* 2. Canonici Trecenſis Eccleſiæ ſibimet conſulere volentes, & non his,qui ad Canonicatus, & Præbendas venturi poſtea eſſent, conſtitutionem fecerunt inter ſeſe, in qua duo firmata erant. Alterum vt ipſi, vel præſentes, vel abſentes ex integro redditus percipere beneficiorum ſuorum poſſent;at qui poſt eos venirent ad Canonias, non aliter eos perciperent, quàm ſi reſiderent. Alterum vt cùm vineæ quædam Præbendis ſingulis iunctæ eſſent, ipſi eas quoad viuerent, poſſiderent, nec tamen ad ſucceſſores eodem modo tranſirent, ſed earum prouentus in ſingulos diſtribuerentur. Veriſimile autem videtur ſucceſſores Canonicos,quibus ex hac Conſtitutione præiudicabatur,appellaſſe ad Pontificem, qui ita
2 reſcribit. *Cum igitur quod quiſque iuris in alterum ſtatuit,ipſe debeat vti eo, & ſapientis dicat auctoritas, Patere legem quam tu ipſe tuleris: mandamus quatenus antiquos Canonicos iunioribus, & iuniores in perceptione fructuum tam præbendarum, quàm vinearum coæquetis antiquis ſecundùm priorem conſuetudinem vſque ad tempus prædictæ Conſtitutionis ſeruatam, vel ſecundùm rationabilem inſtitutionem in poſterum obſeruandam.*

3 Verùm obſtat quòd à lege prouocari non poteſt. *l.* 2. *§. ex actis. ff. de origine iuris, l.* 1. *ff. à quibus appel. non liceat, l. ſi qua pœna. ff. de verb. ſign. l. fin. ff. de appel. recip.* cùm non ſit appellatio niſi à ſententia. *l.* 1. *§.* 1. *ff. de appellat.* Tum
4 etiam, quia aduersùs leges de dolo excipi non poteſt, ad not. *in l.* 1. *§. ſolent. ff. quando appel. ſit, & in l. ſi conſtet ff. de appellat. & in l. ſi priuatus. ff. qui & à quib. & in l. qui grauatos, C. de cẽſib. lib.* 11. Ergo appellatio dictorũ Cano-
5 nicorum ſtare non potuit. Sed nihil vero ſimilius fortè eſt, quàm ſucceſſores Canonicos aduersùs legẽ appellaſſe; nam quo pacto id fecerint,ſi quo tempore lata Conſtitutio fuit, nondum Canonici erant? At neque de vera quidẽ lege intelligi id poſſe Canonici ſtatuere, affirmat Læl. Mancin. *diſquiſitionum genialium & anniuerſariarum iuris diſput. cent.* 3. *c.* 222 *n.* 1. Non enim veram condere legẽ potuerunt, cùm neque iuriſdictionem haberent, neque imperium, aut omnino legiſlatiuam aliquam poteſtatem. Valuit itaque Conſtitutio iſta Canonicalis in vim pacti, & conuentionis, non legis, vt ex ſe notũ ſatis. Quòd ſi vera fuiſſet lex, inutilis tamẽ fuiſſet, vti non habens veræ legis conditiones, de quibus per Iſidor. *in c. erit autem lex,* 4. *diſt.* requirentem vt ſit iuſta ſecundùm conſuetudinem, neceſſaria, vtilis, & nullo priuato commodo, ſed cõmuni ciuium vtilitati conſcripta. Hæc autẽ iniuſta erat, cùm abſentes percipere fructus deberent, non ſecundùm conſuetudinẽ, vt ibi; nõ neceſſaria, vel vtilis, niſi per auaritiã; non communi vtilitate, ſed priuatis legumlatorum cõmodis promulgata.

Non obſtat Paul. *in l.* 1. *in fin. ff. de dolo except.* dum ait dolo fieri tam in contractibus, 6
quàm in teſtamentis, quàm in legibus, quaſi aduersùs leges doli exceptioni locus ſit; quia reſpondetur ſententiam Pauli *in d. l.* 1. diuerſam eſſe; nõ enim voluit aduersùs leges excipi de dolo poſſe (quod abſurdum,) ſed aduersùs eum, qui doloſè verſetur circa leges, ſcilicet ſi ſcriptus hæres in fraudem legis Iuliæ & Papiæ tacitam accommodauerit reſtituendæ hæreditatis legatiuè præſtandi ei, qui capere non poſſit, voluntatem: aut ſi interpretationem legum conueniat quis. *l. ita fid. i. ff. de iure fiſci*, legéſve calumnietur, & verba earũ captare ſtudeat. *l. pen. ff. ad exhib.* Neque explicari aliter res poteſt, vt quod de legibus dicitur, conueniat ei, quod de contractibus, & de teſtamentis præmittitur, & quidem in eum ſenſum, vt excipi de dolo aduersùs eum poſſit, qui doloſè in contractibus, teſtamentis legibúſque verſetur.

Illud verò quod de prouocatione à lege 7
non facienda ſuprà dixi, (ſi diligentiùs explicanda res eſt) contingere multifariam poteſt, vt priuati hominis læſionem velit lex, nec dubitari de veriori ſententia valet ſi percurramus ſingula. Eſt itaque primus modus, ſi cui priuilegium aliquod conceditur cum læſione aliqua & præiudicio alterius: & conſtat, ſi ſit dubia Principis mens, ita præſumendum, ne voluerit tertio præiudicare. At ſi certa ſit lædendi voluntas, nullius tunc roboris priuilegium eſſe, cùm non poſſit facto Principis cuiquam hominũ ius ſuum detrahi, præterquam ex publica aliqua neceſſitate, vel cauſa. Denique, ſi inualidum priuilegium eſt, fruſtrà eſt de appellatione quæſtio. Alter modus eſt, ſi priuato homini legiſlator nocuiſſe dicatur ob publicam aliquam neceſſitatem, aut commune bonum ciuitatis, & tunc nulla prouocatio eſt, cùm nihil non iuſtum habeat diſpoſitio Principis, & valeat, quod vulgo dicitur, Salus populi ſuprema lex. Tertius, ſi lata fuerit ſpecialis aliqua lex in detrimentum priuatæ alicuius perſonæ nominatim, tunc enim ſi eiuſmodi illa ſit, vt virtute obliget plurimos, valebit vtique quaſi generalis Conſtitutio, ſi iuſta erit, adeóque non appellabitur ab ea. At ſi iniuſta, non valebit; quare nec appellatione opus quidem erit. Quartus, & vltimus, ſi generaliter ſcribatur quidem lex, ſed legiſlatoris

animus priuati alicuius hominis offenſionem velit; nam nec tunc prouocabitur, ſi alioqùi lex ſua habuerit requiſita. *d.c. erit autem lex. diſt.* 4. intentio enim legiſlatoris extra rem eſt, neque afficit legem, ſicut praua intentio Iudicis ſententiam non inficit, quæ alioquin iuſta eſt. Ita accepi à Læl. Mancin. *d. cent.* 2. *c.* 121.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas non prodeſt ei qui propria culpa in illam ſe coniecit.*
2 *Intellige vbi culpa ad caſum præordinata non eſt.*
3 *Culpa quæ ad caſum præordinata non eſt, nocere non ſolet.*

CAP. Quæ in Eccleſiarum. VII.

1 AD *num.* 7. Concluſionem quòd pau-
pertas non prodeſt ei, qui propria
culpa in illam ſe coniecit, de qua ſub hoc
2 *num.* intelligendam aduerto vbi culpa ad
caſum præordinata non eſt, quaſi ſecus ſi
ad caſum culpa præordinata fuerit. Ita Couarr. *lib.* 2 *cap.* 16. *num.* 9. *verſ. ſecundò illud adnotandum, & pract. cap.* 8. *num.* 3 Marcheſan. *de commiſſionib. part.* 2. *de commiſſ. auocat. cauſar.* §. 2. *num.* 52. Cornel. Benincaſ. *de paupert. quæſt.* 4. *princ. num.* 48. Ari. Pinel. *in Auth. niſi tricennale, num.* 46. *C. de bonis mat.* Marc. Mantua *ſing.* 31. Gam *deciſ.* 25. *num.* 2. Menoch. *de arbitr. caſu* 182. *num.* 39. *cum ſeqq.* Sfort. Odd. *de reſtit. in integ. part.* 1. *quæſt.* 11. *art.* 10. Ludou. Mexia *in tract. taſſa panis concl.* 1. *num.* 9.

Culpa enim quæ ad caſum præordinata
3 non eſt, nocere non ſolet, *l. ii qui ex ſtipulatu* 44. *ff. de action. l. non omne* 38. *ff. de ſtatu lib. cap quia diuerſitatem* 5. *de conceſſ. preb.* vbi gloſſ. *verb ſuſpenſus*, Franc. Becc. *conſ.* 214. *numer.* 15. Mar. Giurb. *conſ* 51. *num.* 19. *in fine*, D. Barboſ. *in l ſi Prætor.* §. *Marcellus, n.* 45. *ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Statuta & leges laicorum Eccleſias, & earum bona nullatenus ligant.*
2 *Nemo tenetur directè legibus eius, qui in ipſum non habet poteſtatem.*
3 *Clerici ciuilibus Principum legibus non obligantur directè, ſed indirectè, quatenus naturalis æquitas poſtulat.*
4 *Statuta laicorum pœnarum condemnationem, & exactionem imponentia non ligant eccleſiaſticas perſonas.*
5 *Praxim recurrendi ad Iudices ſæculares, qui defendant.*
6 *Recurſus ad Regia Tribunalia in Eccleſiaſticis cauſis qui deteſtentur.*
7 *Cap. filiis, vel nepotibus, 16. q. 7. intellectus, & n. 8. & 9.*
10 *Cap. filiis, vel nepotibus, 16. q. 6. abrogatum, & ſublatum ab Innocentio III. in cap qualiter & quando de iudic.*
11 *Cap. Regum 23. quæſt. 3. declaratur.*
12 *Immunitas Eccleſiaſtica, ſeu exemptio clericorum à ſæcularium Principum Iuriſdictione tam quoad perſonas, quàm quoad bona eſt de iure diuino.*
13 *Reg.* Acquiſibilia priuilegio, ſunt etiam acquiſibilia conſuetudine, aut præſcriptione, *quomodo intelligenda.*
14 *Conſuetudo quamuis immemorialis, ſi ſola ſit, & nullo titulo Pontificio iuuetur, non poteſt eccleſiaſticæ iuriſdictioni quicquam derogare.*
15 *Papa quatenus toleret conſuetudinem recurrendi ad Iudices laicos.*
16 *Lex Ciuilis prohibens alienari bona immobilia in Eccleſias, an ſit valida?*
17 *Bona patrimonialia clericorum an gaudeant eodem priuilegio, quibus gaudent bona Eccleſiarum, oſtenditur, & n.* 18.

CAP. Eccleſia S. Mariæ. X.

AD *num.* 2. Quòd ſtatuta & leges laico- 1
rum Eccleſias, & eorum bona nullatenus ligent, vltra citatos in collect. docent Boët. Epo *lib.* 1. *de iure ſacro, cap.* 2. *num.* 178. Franc. Ferrer. *de ſoluto matr. ſecundo euident. num.* 6. Camill. Borrel. *de Magiſtr. lib.* 2. *cap.* 11 Ioan. Bapt. Ciarlin. *var. controuerſ. cap.* 45. *num.* 2. *& cap.* 107. *num.* 32. Carleual. *de iudic. q.* 6. *ſect.* 1. *num.* 394. Florid. Manſon. *de contraband. q.* 8. *num.* 4. Baldel. *in Theologia mor. lib.* 5 *diſp.* 33. *num.* 20. Lotter. *de re benef. lib.* 3. *q* 18. *num.* 86. Martinez *in* 1. 2. *S. Thomæ tom.* 3. *q.* 96. *art.* 5. *dub.* 6. *n.* 89. nouiſſimè Thom. del Bene *de Comit. ſeu Parlamentis dub.* 4.
ſect. 16. *pag.* 24. *cum ſeqq. & ſect.* 18. *num.* 1. vbi 2
reddit rationem, quia nemo tenetur directè legibus eius, qui in ipſum non habet poteſtatem, nec iuriſdictionem, ibique probabilius dicit quòd Eccleſiaſtici ciuilibus Principum ſæcularium legibus non obli-
gantur directè, id eſt, præciſè ex vi ipſarum 3
legum, aut poteſtatis legiſlatricis ciuilis, ſed quòd obligantur ſolùm indirectè, quia ſcilicet id naturalis æquitas poſtulare videtur, cùm alioquin communis pax inter ciues difficilè obſeruari poſſet, & citat metipſum *in hoc loco*, & Villalobos *in ſum. tom.* 1. *tract.* 2. *diff.* 31.

diſſ.31.num.1.Fauſt. in ſpeculo Confeſſ. diſp.9. q.44.Filluc.in quæſt.moral.tom. 2. tractat. 35. cap.4.n. 94. ac alios. Et iterum idem Thom. del Bene dubit.30.ſect.2.num.2.pag.346. poſt Molin.de Iuſtit.tract. 2.diſput. 31. numer. 15. Squillante de priuil.cleric.cap.7.dub.3.nu.94. & cap. 8. num. 89. à Ponte in reſp. de cenſur. Pauli V.fol.75.id intelligit ſi hæ ciuiles leges non pugnant cum libertate eccleſiaſtica, id eſt, neque directè, neque indirectè lædunt eccleſiaſticam libertatem, grauando ſcilicet eccleſiaſticos, aut iura libera, & priuilegia eorum diminuendo.

4 Ad numer 6. Quòd ſtatuta laicorum pœnarum condemnationem, & exactionem imponentia aduerſùs eos, quorum pecora damnum dederint, aut in fructibus, vel in paſtibus vetitis fuerint inuenta, non ligant eccleſiaſticos perſonas, vltra in collect. citatos, tenent Sanch. in opuſc.moral. tom. 2. lib. 3. cap.vnic.dub. 31. num. 2. me citato in hoc loco Thom.del Bene d.dub 4.ſubſect.14.numer.1. pag.57.

5 Ad num. 7. De praxi recurrendi ad Iudices ſæculares vltra citatos agunt, eamque probant, & multis defendere conantur Ioan.Garc.de nobilit. gloſſ. 1. num. 25. Bobadil.in ſua politica tom.1.lib.2.cap.18.num.139. Ioan.de Heuia in Curia Philip. part. 1. §. 5. num.34.Segura Daualos in direct. Iudic. Eccleſ.part.2.cap.13. num. 51. & 53.Salgad. de protect.Reg.tom.1.part.1.capit. 1. cum ſeq. Ioſeph.Seſſe de inhib.1.cap.8.§.3.& p. 2.deciſ.in epiſt.ad Regem, Carol. de Graſſ. de effect. cleric.effectu 1.num.300.Caſtil. tom. 7.de tertiis, cap.41.vbi latè agit de hac materia, & fundamentis à me in præſenti adductis ſigillatim reſpondere nititur.

6 Ad num. 14. vltra DD. in hoc numero citatos, qui recurſus ad Regia Tribunalia in eccleſiaſticis cauſis deteſtantur, vide pro hac parte Baldell. in Theolog. morali tom. 1. lib.5.diſp.40. num. 13. Filliuc. in quæſt. moral. tom.1.tract. 16. cap.8. & 10. Ioan. de Maderiaga in tract.de Senatu cap.39. Palao in opere morali tom.2.diſp.vnic.punct.12.numer.5.Malder.in p.2.q. 96. art. 4.Franc.de Araujo in 1. 2.S.Thomæ q.97.diſp.3.ſect.5.diffic.4.num.10. me citato in hoc loco Thom del Bene d. dub. 4.ſubſect.4 num.15.pag. 36. metipſum de iure eccleſ.lib.1.cap.39.§.2. n.180. cum ſeqq.& in votis deciſiuis lib. 2. voto 48. nouſſimè R. Fr. Hieron.Garcia in ſum.morali tract. 1.diffic.3. duda 2.puncto 7.num.63.

7 Ad num 15. Quatenus hîc agitur de intellectu cap.filiis vel nepotibus 16.quæſt.7.dum per eum aliqui putant quòd negligentia Epiſcopi, vel alterius eccleſiaſtici Prælati ſuppleri poſſit per Iudicem ſæcularem; addo plures alios intellectus adducere Thom. del Bene vbi ſuprà num. 20.cum ſeqq. pag.38.& 39.Et refert noſtrum intellectum, quòd ſcilicet in eo text. non probatur in defectu Iudicis eccleſiaſtici Principem ſæcularem poſſe cauſas eccleſiaſticas ad ſe aduocare, ſed quòd hic moueat Superiorem eccleſiaſticum de neglecta, aut iniquè adminiſtrata iuſtitia, vel quòd faciat inſtantiam Superiori pro illius correctione, & hunc eundem intellectum præſtant Mar. Alter.de cenſur.tom. 1.diſp.16.lib.5.cap.2.Peſant.tract.de immun.Eccleſ.diſp.2. num. 1. Anguian.de legib. tom. 1. lib. 2. controuerſ. 17. num 93.

Secundo loco Mart de Iuriſdict.part.4.caſu 43.num.4. Duard.in Bullam Cœnæ lib.4. can. 14.quæſt.8.num.8. reſpondent d.text in cap. filiis vel nepotibus, intelligendum in caſibus, in quibus iuriſpatronatus collatio, atque inſtitutio ex priuilegio Summi Pont. ſpectat ad Regem, & ſecundùm iſtum intellectum primò adeundus eſt Epiſcopus, ſecundò in ſubſidium adeundus eſt Rex. 8

Tertio loco P. Suar. de defenſione Fidei contra Angelicanæ ſectæ errores, lib.4.cap.38. aſſerit ſolùm in eo text dici quòd patronus Eccleſiæ ſi viderit bona Eccleſiæ ab inferioribus clericis defraudari, moneat Epiſcopum, ſi videat defraudari ab Epiſcopo, moneat Metropolitanum, ſi à Metropolitano Regiis auribus intimet, non quaſi vt Rex iuriſdictione vtatur in Metropolitanum, ſed vt auctoritate ſuum illum moneat, vel ſi id ſatis non eſt, implorato Pontifice, eius auctoritate illum cohibeat, interim facto, & potentia impediat ne Eccleſia in bonis ſuis damnum patiatur. 9

Quarto loco alij non pauciores affirmant prædictum text. in d. c.filiis, fuiſſe abrogatum, & ſublatum ab Innocentio III. in cap. qualiter, & quando, de iudic. ex quorum numero ſunt Sahag.de Villaſante in cap. decernimus, num.159.de iudic. Axori. inſtit. moral.part. 1.lib.5.cap.14. quæſ. 2. ad fin. Coriolan. in Bull. Cœnæ excom.14.fol.926. Salas de legib. q.96. tract. 14. diſp. 14. Bonacin. eod. tract.diſp.10.q.2. punct.1.§.1. num. 12. Peſant. de immunit. Eccleſ. diſp. 16. Filliuc. in quæſt. moral.tom.1.tract.16.cap.10.num.263. Duard. in Bull. Cœnæ lib.2. can. 14. quæſt. 8. num. 8. quos refert Thom. del Bene vbi ſuprà n.24. pag.39. 10

Ad num. 16. De intellectu cap. Regum, 23 q.2.agit Thom. del Bene d.dubit. 4. ſubſect.3 num.3.pag.34. dicens illud procedere quoad laicos ſubditos, & ſubſect.4.num. 19. pag. 38. addit quòd tunc competit Regibus per vim oppreſſos à manibus calumniantium libe- 11

rare, & tunc licet vim vi repellere de Iure naturali quando vis eſt clara, & manifeſta.

12 Ad *num.* 19. Quòd immunitas eccleſiaſtica, ſeu exemptio Eccleſiaſticorum à ſecularium Principum & Magiſtratuum iuriſdictione tã quoad perſonas, quàm quoad bona, eſt de Iure diuino, quamuis Iure poſitiuo tam Canonico, quàm Ciuili declarata, & confirmata, vltra citatos *in collect.* docent Valenzuel. *in defenſ. cenſur. Pauli V. p. 4. num.* 37. Ioan. Beltran. *in propugn. libert. eccleſiaſt. aſſert. 1. §. 7. num.* 13. *&* 31. Soſa *in tract. cenſur. Pauli V fol. mihi* 25 *& ſeqq* Vgolin *in reſp. ad Iuriſconſ. gymnaſij Patauini, cap.* 2. Colleg. Bononien. *in reſp. pro libertate eccleſ. contra Venetos, num.* 40. Bonacin. *de cenſur. in Bulla Cœnæ diſp. 1. quæſt. 16. ſect. 1. puncto 2. num.* 5. Boët. Epo *de iuriſdict. eccleſ. tempor. q. 2. n* 3. *pag.* 18. Ludou. Correa *in repet. cap. inter alia, de imm. eccleſ. port. 2. num.* 40. Alzed. *in praxi Epiſcop part. 2. cap. 3. num.* 36. Octau. Glorit. *reſp. 13. num.* 4. Antonin Dian. *reſol. moral p. 5. tract. 1. reſol.* 21. Thom. del Bene *d. tract. de Parlament. dubit.* 27. *ſect. 4. cum ſeqq. à pag.* 307. Ego ipſe *de Iure Eccleſ. vniuerſo libr. 1. cap. 39. §. 2. à num.* 5.

13 Ad *num* 17. Eleganter hac de re Thom. del Bene *d. tract. dubit. 4. ſubſect. 4. numer. 5. pag.* 41. vbi ait regulam illam, Acquiſibilia priuilegio, ſunt etiam acquiſibilia conſuetudine, aut præſcriptione, limitandam eſſe, niſi lex conſuetudinem tanquam abuſum, vel corruptelam improbet, *& num.* 7. tunc ſufficere conſuetudinem ait, ſi præſumpto aliquo titulo iuuetur, v. g. conſtante fama priuilegij conceſſi, quod temporis diuturnitate amiſſum ſit, nam fama dat iuſtam cauſam credendi, vt ait Abb. *in cap. de quarta num. 10. de præſcript.* tunc enim præſcribens non fundatur in mera poſſeſſione, aut conſuetudine, ſed in titulo, ex quo capax fiat poſſeſſionis, conſuetudinis, ac denique præſcriptionis cum bona fide, ſicut rectè notauit Maſcard. *de probat. concl.* 1371. *n.* 32. vbi ait quòd data in capacitate præſcribentis ſolus curſus temporis nihil poteſt operari, vt reddat capacem eum qui incapax eſt: quare tunc opus eſt, vt allegetur titulus priuilegij, aut exemptionis, & ad probationem talis tituli ſufficiet probare lapſum temporis, cuius initij memoria non extet. Vnde ſequitur conſuetudinem quamuis 14 immemorialem, ſi ſola ſit, & nullo titulo, ſeu priuilegio Summi Pont. adiuuetur, non poſſe eccleſiaſticæ iuriſdictioni quidquam derogare, vt per Abb. *in cap. clerici, num 5. & 6. de iudic.* Lup. *de libert. eccleſ. part. 1. quæſt.* 6. Anton. Gabr. *commun. lib. 5. tit. de præſcript. concl. 1. num.* 9. Azor. *inſtit. moral. part. 1. lib 5. cap. 13. quæſ.* 8. Mart. *de iuriſd. part. 4. caſu* 63. *&* 64. Tanner. *lib. 2. defenſ. eccleſ. libert. cap.* 16. Thom. del Bene *dict. ſubſect. 4. numer.* 10. *pag.* 42.

Ad *num.* 25. Ad illud quòd Summus 15 Pontifex ſcit, & tolerat iſtas, & ſimiles conſuetudines, ac proinde tacitè in illas conſentire videtur; reſpondet Thom. del Bene *d. tract. dubit. 27. ſect. 9. pag.* 325. me citato *in hoc loco*, illas tolerare non tolerantia approbatiua, ſed tolerantia permiſſiua, ad euitanda ſcilicet maiora incommoda; maximè, quia quotannis in Bulla Cœnæ Domini cum ampliſſimis clauſulis reuocantur omnes conſuetudines, quæ ſunt contra immunitatem eccleſiaſticam, & citat Fagnan. *in reſp. pro cenſur. Pauli V part. 4. fol* 116. Anton. Boni. *in ſimili aſſumpto part. 4. ad arg.* 11. *&* 12. Colleg. Bononien. *in reſp. pro libert. eccleſ. num.* 57 Franc. Soſa *contra Venetos, fol. mihi* 72. Comitol. *in apologia contra Venetos, cap. 3. num.* 8. Vigian. *in tract. de libert. eccleſ. diſput. 2. concl. 3. & diſp. 3 con l. 1.* Vgolin. *in reſp. ad Iuriſconſ. gymnaſij Patauini, cap. 7 fol.* 153. Ponte *in reſp. pro cenſur. Pauli V. fol.* 11. Ioan. Beltran. de Gueuara *in propugn. eccleſ. libert. §. 7. num.* 43. Theologi Religionis Seruorum *in defenſ. cenſur. Pauli V. cap 8. num. 19. in fine.* Cochier. *de libert. eccleſ. part. 2. cap. 3. num.* 8. Surd. *conſ.* 301. *num.* 58. Peregr. *de immun. cap. 2. num.* 34. Caſtro Palao *in opere morali tom. 2. diſp. vnic. de immun. Eccleſ. puncto* 12 *num.* 3. Suar. *de defenſione Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib. 4. cap. 32. num.* 11. Duard. *d. lib. 2. can. 19. quæſt. 8. num.* 25. Lotter. *de re benef. lib. 3. q.* 33. *num.* 19 Filliuc. *tom. 1. tract. 16. cap. 16. n.* 256. Acoſta *in Bullam Cœnæ quæſt.* 79. Bellet. *diſquiſit. clerical. part. 1. tit.* 3. §. 3. Baldel. *in diſput. Theolog. tom. 1. lib. 5. diſp. 39. num.* 11. Si re vera extant priuilegia (prout illud habere Hiſpaniæ Reges aſſerunt Bañez 2. 2. *q. 67. art. 1. dub. 2. concl.* 1. Ioan. de la Cruz *p. 1. prec. 8. q. 3. art. 1. dub.* 1.) poterit defendi opinio appoſita, quòd ſcilicet per Bullam Cœnæ, quæ quotannis feria quinta Hebdomadæ ſanctæ publicari ſolet, non reuocetur illud, nec omne aliud priuilegium à Summis Pont. conceſſum, quia lex vniuerſalis poſterior non derogat priuilegio ſpeciali anteriori, ſecundùm Filliuc. *tom. 1. tract. 16. cap. 10. num.* 258. & alios, quos refert Thom. del Bene *dub. 27. ſect. 11. num. 3. pag.* 329.

Ad *num.* 29. Quòd lex ſiue Conſtitutio 16
ciuilis prohibens alienari bona immobilia in Eccleſias, ſiue perſonas eccleſiaſticas, inualida & illicita ſit, vltra *in collect.* citatos *ſub hoc num.* docent Azeued. *l. 8. num. 3. tit. 18. lib. 9 Recop.* vbi ex iaſſhaue partem dicit

in

in iudicando & conſulendo ſequendam, Schrader. poſt quæſt. ad Iuſtinian. tractat. de rebus §. 16. à num 87. Mench. de ſucceſſ. creat. lib. 1. §. 10. num. 648. verſ. denique. Petra de poteſt. Princip. cap. 29 num 42. Fulu. Pacian. conſil. 164. num. 5. cum ſeqq. Narbona l. 35. gloſſ. 2. num. 34. tit. 1 lib 3. Recop. Adam. Concent. lib. 6. politicor. cap 62. cum ſeq. Domin. Taſſon. in pragm. de Antefacto ver. 8. obſer. 1. Ioan. à Cochier in vind. lib. ri. eccleſ. part. 1. cap. 11. Marta de ſucceſſ. legali part. 3. q. 13. art. 1. à n. 1. Ciarlin. controu. cap. 23 num 40. Cyriac. controuerſ. tom. 2. c. 205 n. 1... Baldel. in Theolog. mor... l. lib. 5 diſp. 26. n 2... nacin. de cenſur. extr... ullam, diſp 2. q ... puncto 4. Araujo in 2. 2. S. Thomæ q. 91. d... p. 3 ſ... 7. 5. diffic. 14. verſ. hinc colligo, Anton. Diana moral reſolut. p. 1. tract. 1. reſol. 53. 57. 58. 63. & 74. & p. 3. tract. 1. reſol. 13. & p. 4. tract. 1. reſol. 13. 14. 15. & 57. & p. 5. tract. 1. reſol. 3. & 8. Ego ipſe de Iure eccleſ. vniu. lib. 2. cap. 5. à num. 216. latè in votis deciſiuis Canonic. lib. 2. voto 26. per tot. vbi pro hac parte plura adduco fundamenta, & contrariis reſpondeo.

17 Ad n. 34. Quòd bona patrimonialia clericorum gaudent eodem priuilegio, quo gaudent bona Eccleſiarum, & non poſſunt coll... ta à Principe ſeculari, vltra citatos ſub hoc numero, tenent etiam Bald. in l. placet, C. de ſacroſ. Eccleſ. Medina in Cod. de vectigal. q. 15. Proſp. de Auguſtino ad Quarant. in ſum. Bullarij verb. Vectigal, Leſſi de Iuſtitia lib. 2. c. 33. dubit. 3. n. 19. Suar. de defenſ. Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib. 4. cap. 14. & 25. Azori. inſtit moral. part. 3. lib. 5 c. 19. quæſ. 7. Valer Reginald. in praxi fori pœnit. tomo 1. lib. 9. c. 25. n. 377. & 379. Duard. in Bull. Cœnæ lib. 2. can. 18. q. 5. n. 4. & q 6. num. 1. Filliucius in quæſt. moral. tom. 1. tract 16. cap. 11. num. 298. Molin. de Iuſtit. tom. 3 tract. 3. diſp. 671. n. 2. Mari. Alter. de cenſur. tom. 2. diſp. 19. lib. 5. cap. 6. dub. 2. Homobon. de examine eccleſ. part. 1. tractat. 11. cap. 6 q. 9. Molſeſ in ſumma tom. 2. tract. 12. cap. 22. num. 166 Caſtr. Pala. in opere mor. tom. 2. tract. 12. diſp. vnic. puncto 9. num. 2. Squillan. de priuil. Clericor. cap. 8. n. 34. Marta de Iuriſd. part. 4. caſu 49. n. 9. Paſqualig. in ſuis deciſion. moral. deciſ. 128. num. 4. Guttierrez. conſ. 53. Anton de Marinis quotid. reſol. c. 37. num. 9. Mari. Antonin. var. reſol. lib. 1 reſolut. 88. num. 1. Sanch. in opuſc. moral. lib. 7. cap 1. dub. 36. in princ. Ciarlin. controuerſ. forenſ. cap. 31. num 7. Baldel. in Theologia morali lib. 5. diſp. 34 n. 2 Aloyſ. Ricc. part 2. deciſ. 299. num. 3. & in praxi tom. 4. reſol. 93. num. 2. Tamburin. de iure Abbatum tom. 1. diſp. 15. q. 20. num. 3. Caſtill. tom. 7. de tert. cap. 9. num. 18. Probatur hæc par... ex Auth. item nulla communitas C. de Epiſcop. & cleri & ex cap. vlt. de vita, & honeſt. cleric. & cap. non minus, de immun. Eccleſ. & cap. quamquam, de cenſib. lib. 6. & Clem. vlt. eod. tit. Ratio eſt, quia bona in acceſſionem veniunt perſonæ clericales, ſi eius ſunt, vel in acceſſionem Eccleſiæ, ſi Eccleſiæ ſunt, acceſſorium verò ex principali ſuo diiudicandum eſt, reg. acceſſorium de regul. iur. lib. 6. cum plenè per me adductis Axiom. 4. num. 3. Tum etiam, quia bona Eccleſiæ ſui natura temporalia ſunt, & tamen ob id ſolum quòd Eccleſiæ accedunt, priuilegium ſortiuntur, ne veluti temporalia haberi debeant; ergo & bona clerici, quia clerico accedunt, atque hìc bona illatio: nam cùm perſonæ clericorum ab omni iuriſdictione ſeculari immunes fiant, eorundem quoque res eximi ab eadem iuriſdictione debent. Tum etiam, quia ex Panorm. hic num. 3. bona clericorum patrimonialia obligantur Eccleſiæ, ſi ea quæ beneficiaria ſunt, clericus malè tractet, diſſipet, deperdat, ne ſecus ac bona mariti tacitè obligentur pro dote vxori ſuæ, l. vlt. C. de pact. conuent. Tum denique, quia clericus non ſortitur forum laici Principis in patrimonialibus, cap. ſi clericus laicum, de foro comp. ergo nec ſtatutis ligari poteſt, cùm idem valeant, ſeu à pari procedant (vt loquuntur,) ſtatutis ligari & forum ſortiri, gloſ. in l. 2. ff de eo quod certo loco, & in cap. quod clericis, de foro comp. plures per me citati Axiom. 174 num. 26. Contrarium verò, immo patrimonialia clericorum bona eodem iure non cenſeri, quo & bona eccleſiaſtica, nec ad eas patrimoniales clericorum res pertinere eccleſiaſticorum bonorum priuilegia, niſi in caſibus à iure expreſſis, ſuſtinent gloſ. margin. verb. res ipſarum, in cap. quamquam, de cenſib. in 6. Butr. in cap. ſi diligenti num. 18. de præſcript. Abb. in præſenti num. 3. & in c. vlt. n. 11. de vita, & honeſt. cleric. Felin. etiam bis n. 7. & 8. & Deci. n. 18. Balb. de præſcript. part. 5. q. 5. num. 2. Viuian. commun. opin. lib. 3. verb. clericus in bonis, Cou. var. lib. 1. cap. 4. num. 2. Gutier. de gabell. q. 88. num. 10. latè, & neruosè Læli. Mancin. diſquiſit. genialium, & anniuerſariarum Iuris diſput. cent. 3. cap. 241. cum duobus ſeqq. Ioan. Driedon de libert. Chriſt. lib. 2. cap. 3. Et mouentur, quia huiuſmodi patrimonialia clericorum bona ſunt purè temporalia, nec reſpectum habent ad clericum vt clericum, ſed ad clericum vt ciuem, ſeu finem ſpectes, ſeu modum, nam hæc omnia temporalia ſunt: cum enim bona Eccleſiæ decimas non ſoluant, c. nouum genus, de decim. creditu tamen eſt bona patrimonij huiuſmodi decimis ſubiacere, vt dixi de officio Epiſcop. p. 2. alleg. 19. n. 92. Cumque alienari bona Eccleſiæ non poſſint, attamen bona patrimo-

monij etiam titularis, alienabilia olim erant, *gloſ. vlt. in cap. tuu, de præbend.* donec prohibita omnis alienatio fuit, per Concil. Trid. *ſeſſ.21. de reform. cap. 2.* Item prætextu læſionis non petit clericus in bonis patrimonialibus ſe reſtitui, vt in bonis Eccleſiæ, & de eiſdem compromittit in laicum, quod non poteſt de eccleſiaſticis bonis, *cap. contingit, de arbitr.*

18 Sed hæ contrariæ opiniones fœdere diſtinctionis componi poſſunt, vt ſcilicet prima quæ habet bona patrimonialia clericorum gaudere eodem priuilegio exemptionis, quo gaudent bona Eccleſiarum, procedat in bonis patrimonialibus, ad quorum titulum clerici ordinati ſunt, & interim quòd non extinguitur titulus per adeptionẽ beneficij eccleſiaſtici. Secunda verò contraria, vt locum habeat in aliis bonis patrimonialibus, quæ titulo aliquo temporali, v.g. hæreditate, legato, donatione, emptione, arte, vel alio ſimili ab eccleſiaſticis acquiſita ſunt. Ita Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.* 18. *num.* 77. Azeued. *l.1. n.9. tit.4. lib.1. Recop.* Bobadil. *in ſua politica lib.2. cap.* 18. *num.*60. *tit. F.* Cened. *pract. lib.1. q.*11. *num* 10. Ciarlin. *controuerſ. forenſ cap.*22. *num.* 48. Marcel. Vulpe *in ſua praxi iudic. eccleſ. cap.* 17. *num.* 24. Ego ipſe *d.p.2. alleg.* 19. *n.*91.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis ſententia ferenda ob contumaciam.*

2 *Contumaciæ pœnam euitat qui ob paupertatem comparere abſque dedecore in iudicio nequit.*

3 *Contumax non dicitur quis niſi contumacia accuſetur.*

4 *Contumacia lato modo per ſe delictum dicitur.*

Cap. Ex litteris. XI.

1 AD *n.* 8. Notatur hic tex. ad hoc quòd ob contumaciam excommunicationis ſententia ferri poteſt, vt per gloſ. per tex. *ibi in cap. ex parte* 23. *de verbor. ſignif. & in cap.*2. *de procurat. & in cap.*1. *de dolo & contum. lib* 6. Simanch. *de Cathol. inſtitut. c.* 14. *de contumac.* Cornel. Beninc. *de pauper. ſpec.* 10. *in iudic. num.* 11. *cum ſeqq.* Marant. *de ordine iudic. p.6. memb.2. n.*29 Ludou. Menalu. *de reprobat. ſentent. Pilati, art.3. n.*25. Suar. de Paz *in pract. tom.2. p.1. cap.3. num.* 5. *verſ. alia pœna eſt,* Farin *in praxi crimin. q.* 18. *num.* 39. *verſ. ſi iudex eccleſiaſticus.*

2 Ad *n.* 11. Vnde ad iudicium venire iuſſus ſi abſque dedecore ob paupertatem comparere nequeat, nec compareat, contumaciæ pœnam euitat, *Auth. de hæred. & falcid. §. hic nobis*, Cornel. Benincaſ. *d. ſpec.* 10. *in iudic. num.* 23. *cum ſeqq.* Marant. *d. part.* 6. *verb. contumacia num.* 5. Sebaſt. Medices *de caſibus fortuitis part.2. q.4. n.*12. Surd. *de aliment. tit.1. q.*48 *num.*6. Maffrit. Apicella *alleg.6. n.* 18. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.1. obſ.*142. *n.*1.

Ad *num.* 12. ibi, quia contumax non dicitur quis niſi contumacia accuſetur. Præter citatos *in collect.* adde hanc concluſionem probantes Octauian. Cacheran. *Pedem. deciſ.3. numer.* 2. *&* 4. Cornel. Benincaſ. *d. ſpec.* 10. *in iudic. num.*22. Aſton. Grauat. *ad 7 elem. in pract. Romana. Curiæ lib.4. cap.* 4. *numer.* 14. Suar. de Paz *d.p.1. tom.2. cap.3. numer.* 6. *cum ſeqq.* Franc. Milanen. *deciſ.* 28. *numer.* 23. *lib.1.* Azeued. *l.1. n* 52. *&* 53. *tit.4. lib 4. Recop.* Camill. Borrel *in ſumma deciſ. p.1 tit.*46. *num.*170. Petr. Pechi. *de iure ſiſtendi cap.*38. *num.*5. 3

Ad *num.* 13 *in fine* Quòd contumacia lato modo ſumpta per ſe delictum dicatur, vltra citatos vide Roland. à Valle *conſ* 45. *n* 165. *cum ſeqq lib.1 & conſ* 47. *numer.* 2. *cum ſeqq. lib* 2. Andr. Gail. *de pace publica lib.* 2. *c.5. n.8.* Menoch. *de arbitrar. caſu* 153 *lib.2.* Marc. Anton. Eugen *conſ.*31 *n.1. cum ſeqq. tom.1.* Farin. *in praxi crimin. p.1. q.*18 *n.* 26. *cum ſeqq.* Camill. Borrel. *d. tit.*46. *n.*44 *cum ſeqq.* 4

De Reſcriptis.

Titvlvs. III.

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum commiſſionis, in quo iuſta de cauſa appellatio remouetur, per illam clauſ.* Appellatione remota, *validum eſt.*

2 *Per clauſ* Appellatione remota, *non omnino ad ſuperiorem aditus intercluditur, cùm poſſit ad eum recurri per viam querelæ, aut reſtitutionis.*

3 *Non obſtante clauſ.* appellatione remota *poterit victus vti remedio appellationis quoad effectum dumtaxat deuolutium.*

4 Text. in præſenti *intelligitur.*

5 *Appellandi facultas iure communi conceſſa eſt vnicuique dum offenditur.*

6 *Intellectus varij referuntur ad hunc text.* & n.7. *verior proponitur.*

8 *Mandatum ſpeciale poſterius derogat priori reſcripto generali ſecundùm ius commune obtento.*

9 Cap. ex parte 18. de officio deleg. & c.

ex

ex ſua 9. de filiis presby. *interpretantur.*

10 *Diſpoſitiones oppoſita & repugnantes per medium poſſibilem ad concordiam ſunt reducendæ.*

11 *Reſcriptum ſpeciale derogat generali, quando ſpeciale non facit mentionem de generali antecedente.*

12 Cap. cæterùm 3. hoc tit. *interpretatur.*

Cap. Sicut. I.

POST *num.* 2 Probat hic text va-
1 lere reſcriptum cōmiſſionis, in quo iuſta de cauſa appellatio remouetur per illā clauſ. *Appellatione remota:* in eo autem cum ex iuſta cauſa reſcripti appellatione remota conceſſi, quòd per illud Pontifex ante latam ſententiam cōmittit litem prima, & vnica ſententia dumtaxat terminandam, per quam commiſſionem nec tollitur defenſio, nec læduntur litigantes: nam cùm hoc reſcriptū ſit litigantibus commune, *c. 2. de mutuis petit.* poteſt remotio appellationis tam reo, quàm actori vtilis eſſe, cùm poſſibile ſit quòd tam pro vno, quàm pro altero feratur ſententia, & licèt victus amittat beneficium appellandi, hoc detrimē-tum non eſt conſiderabile, arg. *l. de fideicom-*
2 *miſſo. C. de tranſact.* maximè cùm potuerit in litis progreſſu ſuam defēſionem proponere, quam illi Pontifex, vel Princeps non magis aufert hoc reſcripto, quàm ſi lege generali ſanciret nec eſſent plures inſtantiæ, vel vnius cauſæ multiplices & geminatæ ſententiæ, quod vtique facere poteſt. Ita ſubtiliter ob-
3 ſeruant Hieron. Gig. *in addit. ad Dec. in rub. de appellat. n. 30. lit. A.* Menchaq *lib. 4. vſufreq. c. 1. n. 5.* Accedit quòd per clauſulam *Appellatione remota*, non omnino ad ſuperiorem aditus intercluditur, poteſt enim ad eum recurrere per viam querelæ. *c. 1. de offic. legati, c. cōcertationi, de appell. lib. 6.* Vel per viam ſupplicationis, vt *in l. 1. C. de ſentent. Præf. Prat. l. 1. & 2. tit. 19. lib. 4 Recopil.* vel per viam reſtitutionis, vt docet gloſ. *verb. rei actori, in c. Apoſtolica 35. q. 9.* Cou *pract. c. 23. n. 7.* vel per alia re-
4 media, quæ tradit Suar. de Paz *in pract. tom 2. c. 1. quinta p. à n. 1.* Imò non obſtante prædicta clauſula poterit victus vti remedio appellationis, ſcilicet quoad effectum dumtaxat deuolutiuum, text. ita intelligendus *in c. paſtoralis 53. in fine princip. de appellat* ibi per ſuperiorem poterit emendari, ſcilicet interpoſita appellatione, vt interpretatur ibi Imola, Frāch. & Præpoſ. *in c. paſtoralis 28. § præterea, de offic. deleg.* Nec contrarium probat tex. *in præſenti*, in illis verbis ibi, *eius appellatio non debet admitti*, quia reſpondetur intelligenda eſſe reſpectu effectus ſuſpenſiui, quaſi dicat quòd non debet ad mitti appellatio per Iudicē à quo, quoniā appellatio nō habet effectū ſuſpēſiuū, quādo cōmittitur cauſa appellatione remota, & ſi tex. in pręſēti nō negat quin appellatio ad mittenda per ſuperiorem quoad effectum deuolutiuum ita Lancel. *de attent p. 2 c. 12 limit. 8. n. 2.* Scacc. *de appellat. q. 16. limit. 1 num. 22.*

5 In tex. *ibi, ex litteris Apoſt. altera pars munita quibus ei generaliter eſt indultum, vt liberè ſibi liceat appellare.* Ex his verbis cōſtat alterū ex litigātibus indultū generale à Romano Pōt. impetraſſe, vt liberè ſibi appellare liceret, quod ex eo ſūmè difficile videtur, quia appellādi facultas iure cōmuni conceſſa eſt vnicuique dum offenditur, & opprimitur. *l. Imperator 25 ff. de appellat. l. minimè 12. l. litigatoribus 14. l. & in minoribus 20. l. ſi quis 30. C. eod. tit. c. quoties, c. ad Romanā, c. non ita 2. q. 6. c. 11 & 12. de apellat.* Sed quod Iure communi competit, fruſtrà precibus impetratur, *l. vnic. C de theſaur. lib. 10. l. verba 12. ff. de cōdit. inſt. c. in his, de priuil.* ergo fruſtrà hic priuilegium liberè appellandi ſuit impetratum.

6 Cui difficultati tripliciter reſpondet gloſ. hic *verb. liberè*, & primò quòd priuilegium de quo in præſenti, operatur vt pars cui cōceditur, poſſet Interponere appellationem in caſibus à Iure prohibitis, de quibus *in l. 1 & 2. & per tot. C quorū appellat.* Secundò quòd hæc indulgētia huius textus procedit in perſona, quæ propter ſuum delictum prohibita fuerat appellare, & ideo altera pars hoc priuilegium liberè appellādi impetrauit, vt reſtitueretur ad Ius commune, ſequuntur hic Bald. *n. 5.* Bellam. *ex n. 1* Mantua *n. 13.* & Ripa *n. 33.* Tertiò quòd Indultum hic fuit impetratū, vt faciliùs appellare liceret: ſolet enim plus teneri, & diligēriùs attēdi quod in ſpecie mandatur. *c. quanquā 23. diſt. c. etſi Chriſtus, de iureiur* & cum hoc intellectu videtur remanere. Alij exiſtimarunt in ſpecie huius text. præceſſiſſe reſcriptum ſpeciale cum clauſ. *Appellatione remota*, & poſtea ab altera parte impetratum fuiſſe indultum generale liberè appellandi, quo ſe defēderet aduersùs clauſulam prioris reſcripti, quo eredebat ſe conueniēdum, & ita non fuiſſet eluſuria ſecūda impetratio ſi de prima mentionē feciſſet; quę interpretatio fuit Beroi *hic n. 38.* quē ſequitur Gened. *ad Decret Collect, 128 num. 3.*

7 His & aliis intelligendi modis reiectis pro tantæ difficultatis enodatione dicendum arbitror generale reſcriptum liberè appellandi, de quo hic, prius emanaſſe, & per illud parti impetranti dumtaxat indulgere ius appellandi in caſibus à Iure permiſſis, & hoc quidē non fruſtrà; nam illa pars timebat ſutura Iudicis grauamina, à quo plures mole-

ſtitas reportauerat, & ideo vt ſe ab immi-
nentibus illis periculis deſenderet, & ad-
uersùs Iudicem ſe muniret, prædictum re-
ſcriptum impetrauit, cuius litteris Pontifex
eundem impetrantem ſub protectione Se-
dis Apoſt. recipiebat, & eidem liberam &
generalem appellandi facultatem indulge-
bat, & ſimul præcipiebat, vt Iudex tales à
Iure permiſſas appellationes admitteret ſi-
ne aliquo grauamine, vel contradictione,
quæ interpretatio non eſt aliena à dicto ter-
tio gloſſæ intellectu, quem ſecuuntur Innoc.
& Card.*n.* 1. Anch.*n.* 3 Abb *n.* 7. Sicul.*n.* 23.
& Rip.*n.* 35.

8 Ad *n.* 3. Ex hoc textu deſumitur conclu-
ſio quòd priori reſcripto generali ſecundùm
Ius commune obtēto derogat poſterius ſpe-
ciāle mādatum ſeu reſcriptum, quā etiā fir-
mant text.*in cap. paſtoralis* 14 §.*quoniam, verſ.
nos igitur, & in cap. Abbatem* 40. iuncta gloſ.
*verb per litteras, inf. hoc eod tit. c. 2. de officio le-
gati, c. dudum* 14. *verſ nos igitur, c. quamuis* 38.
in vtroque reſponſo, de præbend. lib. 6. & facit
reg. generi 38 *de regul Iuris, eod. lib* cū cōcord.
Sed valde obſtat quòd in materia reſcri-
9 ptorum, & cōcurſu litterarum Apoſt. illud.
reperitur ſtatutum, vt prioribus generalibus
nō derogēt poſteriores ſpeciales litteræ, tex.
in c. ex parte 12. *de officia deleg.* vbi prius gene-
rale reſcriptum ad beneficia obtinēda, dero-
gat poſteriori ſpeciali de quodā obtinendo,
tex.*in c. ex tua* 9. *de filiis presbyt.* vbi prioribus
generalibus litteris de diſpenſando, & con-
ferendis beneficiis non derogat poſterius
reſcriptum, & cōtrarium priori Pro quorum
Iurium, & aliorum conciliatione oportet
animaduertere genus, & ſpeciem interdum
conuenire, quando ſcilicet vtrumque ob-
ſeruari & ſtare poteſt, prout contingit quā-
do ſpecies ineſt generi, ſub quo cōtinetur, *l.
ſemper ff de regul. Iuris*, vel quando ad vnum
& eundem effectum exprimuntur, vt *in l.
quæſitum* 12 §. *vlt ff de fundo inſtr. & in l. lega-
ta, in princ. ff. de ſuppell. leg.* interdum verò pu-
gnare & opponi, veluti quando genus &
ſpecies obſeruari & verificari ſimul ne-
queunt, vt in ſpecie noſtri text. *& d. c. paſtora-
lis* 14. §. *quoniam, hoc tit. & c. dudum* 14. *& c.
quamuis* 38. *de præb. in* 6. Euerar. *in locis lega-
lib lo.* 07. *n.* 3 Ratio autem colligitur ex hoc
text. nempe quoniam generi per ſpeciē de-
rogatur, ideſt, quoniam ſpecies à genere de-
trahitur manente reliquo; id enim ſignifi-
cat verbū *derogari, derogatur* 102. *ff de regul.
Iuris*; ſi enim duę reperiantur ſimul cōtrariæ
diſpoſitiones, quarum vna generalis ſit, al-
tera ſpecialis, tunc ad vitandam animi muta-
tionem, & ne inueniatur contrarietas, vtram-
que ſimul valere ius noſtrum ſtatuit, ſpecia-
lē ſcilicet in illa duntaxat cauſa, generalem
verò in cæteris omnibus, illa excepta nam
diſpoſitiones oppoſitas & repugnantes per 10
modum poſſibilem ad concordiam reducere
debemus, ſalua, quatenus fieri poſſit vtriuſ-
que natura, & proprietate, & cum minima
vtriuſque læſione, *c. cùm ex* 16. *ac. ellib. c peri-
culoſè, de Pœnit diſt.* 1. *cap. cùm expediat.* 21. *de
elect. lib.* 6 cum aliis, quæ in hanc rem refert
Matcard. *de probat. concl.* 1367. *n.* 10. Farin. *in
praxi crimin. p.* 2. *q.* 56. *per tot.* Molin. *de pri-
mog lib.* 1. *c.* 4. *n* 20. Menoch *de præſumpt. lib.*
5. *præſ.* 23. *n.* 9. Et ſic dicendum ex prædicta
ratione hunc text. intelligendum, itaut ſpe-
ciale reſcriptum in illa duntaxat ſpeciali
cauſa appellationem remoueat, in cæteris
verò cauſis generale reſcriptum ſuam obti-
neat firmitatem, tribuatque facultatem li-
berè appellandi. Et procedit ac locum ha-
bet hic tex. non ſolùm in caſu, quo loquitur,
nempe quando diſpoſitio ſpecialis poſt ge-
neralem ſequitur, ſed etiam quando præce-
dit; nam in hoc caſu etiam viget ratio deci-
dendi proximè adducta, & generalia verba
huius textus in fine. *& d. reg generi, & l. in to-
ta, ff. de regul. Iuris*, cum ſimilibus, quæ non di-
ſtinguunt inter generalem diſpoſitionem
cedentem, & ſubſequentem, & probat text.
in l. ſerua 15. *ff. de pecul. legata. l. vxorem* 41.
§ *feliciſſimo ff de legat.* 3. *l. ſanctio legum ff de
pœn.* docent *gloſ. fin. in princ. in hoc text.* Pa-
norm. *n.* 14. plures per Gonzal. *ad reg.* 8. *Can-
cel. gloſ* 5. §. 3. *n.* 66.

Ex qua decidendi ratione infertur re- 11
ſcriptum ſpeciale derogare generali, quam-
uis ſpecialem fecerit mentionem de gene-
rali antecedenti: quia cùm hæc derogatio ſit
inducta ex Iuris cenſura pro concordandis
generali & ſpeciali diſpoſitionibus, & pro
interpretanda diſponentis voluntate, ideo
etiamſi ſpecialis non faciat mentionem de
generali diſpoſitione, nihilominus procedit
reg generi per ſpeciem, ad quod probandum
eſt tex. hic notabilis, in quo generale re-
ſcriptum liberè appellandi prius fuit impe-
tratum, vt ex veriori interpretatione eui-
denter conſtat, & tamen illi fuit derogatum
per ſpeciale nullam de illa mentionem fa-
ciens, tex. expreſſus *in cap. quamuis* 38. *de præ-
bend. lib.* 6. in illis verbis. *Nam prima generali
gratia ſibi facta derogat poſterior ſpecialis, licèt
de illa non fecerit mentionem, cap. dudum* §. *nos
igitur, eod. tit. & lib.* ibi, *quamquam de gratia in
derogante ſpecialis mentio non fiat.* Probat etiā
text. *in d c. paſtorali*: §. *quoniam.* Ita gloſ. *fin.
in princ. in præſenti*, Abb *n.* 16. Felin. *n.* 11. &
Butr. *n.* 26. *&* 27. Non obſtat text. *in c cæterùm*
3. *hoc tit.* vbi Pōtifex ſtatuit quòd reſcriptum
poſterius de priori non faciens mentionem, 12
cenſetur

cenſetur ſubreptitium , & firmitatis robur non obtinet , quia procedit quando vtrumque reſcriptum aut generale eſt , aut ſpeciale , quo caſu primum præfertur ſecundo, niſi in eo de primo fiat mentio , vel niſi ille, qui primum impetrauit reſcriptum , eo doloſè & fraudulenter vſus fuerit , ita intelligendi ſunt text. *in cap. ſi autem 9. & in capit. plerumque 23. inf. hoc tit.* At verò textus in præſenti procedit quando vnum reſcriptum generale eſt,& alterum ſpeciale , quo caſu generali derogat ſpeciale , & natura ſua & Iuris interpretatione , & ideo neceſſe non eſt , quòd generalis mentionem faciat. Ita Abb. *num.* 14 Bellam. *numer.* 5. & Mantu *num. 19. in præſenti.*

SVMMARIVM.

1 *Subditi in executione mandatorum poſſunt ex cauſa ſuperſedere ſi dubitent de voluntate Principis.*

2 *Scandalum & malum quod timetur euenturum , ſi exequatur Superioris mandatum, debet eſſe probabile & notabile.*

Cap. Si quando. V.

1 AD *n.* 1. Quòd poterunt ſubditi, & vaſalli ex cauſa ſuperſedere in executione mandatorum , & interim Principi reſcribere,vt re maturiùs cōſiderata videat,vtrùm non obſtante ſcandalo , aut aliis malis imminentibus , adhuc litteræ exequendæ ſint, necne , vt præter *in collect.* citatos reſoluunt Greg. Lop. *l.* 20. *cum ſeq. tit.* 18. *part.* 3. Palat Rub. *de benef. in Curia vacant.* §. 4. *cum ſeqq.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom.* 1. *tract. de reſcript. art.* 1. *gloſ.* 1. *cum ſeqq* latè & eleganter Anguian. *de legib. lib.* 1. *contion.* 5. *per tot.* vbi *num.* 15. ex eo probari inſinuat, quia in tali caſu certum eſt dubios eſſe ſubditos, & dubitare debere de Superioris voluntate , etiamſi ſit ſupremus Princeps : vnde fit, vt debeant interim in mandati executione ſuperſedere , ne contingat quòd imprudenter , & non ita maturo conſilio faciāt contra ipſiuſmet Principis voluntatem : quòd verò dubitent, vel dubitare debeant de volū-
2 tate Principis , conſtat ex eo , quia in hypotheſi propoſita timebatur ſcandalum, vel malum aliquod notabile,& ex conſequenti fieri non poteſt moraliter quòd ſubditi dubij & ancipites non ſint, vel eſſe debeant de mente legiſlatoris ; potuerunt ergo & debebant ita dubitantes rem omnem narrare & exponere Superiori indiſcretè , ne ſine prudentia contra ipſiuſmet Principis voluntatē aliquid faciant,& *n.* 16. declarat ſcandalum, ſiue malum quod timetur debere eſſe notabile ſimul,& probabile,& quòd primo aſpectu ſic appareat , & *n.* 18. id non ſolùm procedere ait , quando timetur ſcandalum, ſed etiam ſi aliud quodcunque malum notabilis præiudicij poſſit probabiliter timeri.

SVMMARIVM.

1 *Caſus huius tex. narratur.*

2 *Reſcriptum præſumitur verum donec falſitas oſtendatur.*

3 *Notorium indiget declaratione Iudicis.*

Cap. Ex parte. XII.

POſt *n.* 1 Præſentauerat Clericus reſcri- 1
ptum à Pontifice obtentum , quo continebatur , vt abſque vlla cauſæ cognitione beneficium quoddam ſibi redderetur , reſcriptum hoc Pontifex falſum credidit, nec tamen abſtulit iuriſdictionem ſcripto Iudici, quin ei iuſſit litteras vt inſpiceret , beneficium non reſtitueret , ſed pro aduerſario cauſam diceret , atque impoſterum clericum ad ſe mitteret puniendum , quæ deciſio videtur dubia ; & primò contra illam obſtat quod reſoluunt Ioan Andr. Compoſtel. & Butr. quos refert & ſequitur Abb. *in cap. ſuper litteris n* 11. *inf. hoc tit.* videlicet, ſi vera falſitas obiiciatur offerenti reſcriptum , videlicet non emanaſſe litteras è Curia Principis, non cenſeri datum per eas litteras Iudicem de ſua iuriſdictione rectè æſtimaturum. Secundò ſimiliter obſtat quòd dato quòd reſcriptum eſſet falſum, fabricator illius non potuit dare iuriſdictionem tam in principali ipſa re , quàm etiam in incidenti ; arg. *l. priuatorum , C. de iuriſd. omn. Iudic.*

Sed hæc non obſtant : nam ad primum 2
reſpondetur ex doctrina Bart. *in l.* 2. *num.* 3. *C ſi contra ius* , procedere ſi falſitas notoria ſit, nam ſi latens , vel dubia , inquit , poterit tunc ſcriptus Iudex de falſitate iudicare, arg. *l. Barbarius ff. de offic. Prætor. & l. ſi arbiter, C. de ſentent.* Ad ſecundum reſpondetur iuriſdictionem non obuenire Iudici ab impoſtura iſta , ſed à lege , quæ reſcriptum præſumit verum, donec falſitas oſtendatur, idque puto eſſe quod voluit Bart. *citato loco* , Iudicem in poſſeſſione eſſe ſuæ iuriſdictionis quouſque dubia , aut latens impoſtura eſt. Ita Læli. Mancin *diſquiſit genial. & anniuerſariarum Iuris diſputat. cent.* 3. *cap.* 272. addens idem eſſe, licèt impoſtura manifeſta ſit, poſſe tamen ſcriptum Iudicem in ea procedere cum notoria cauſæ ſaltim decla-

ratione indigeat iudicantis, poſtquam verò emanauerit declaratio à Iudice, tunc ſi quid actum fuerit ante obiectum crimen falſitatis, irritam fieri, *cap. ſua, de officio vicar.* iuncta *l. licet C, de procurat.*

SVMMARIVM.

1 *Doloſæ obreptionis cognitio penes quem.*
2 *Subreptio eſt opponenda, probandaque coram illo, qui litteris datus eſt Iudex.*
3 *Obreptio nocet ipſo iure in reſcriptis ad beneficia, & in reſcriptis ad lites ope exceptionis.*
4 *Reſcriptum integrum vitiatur, ex fraudulenta ſubreptione, ſiue obreptione.*
5 L. 2. C. ſi contra Ius, *intelligitur, & concordatur cum hoc text.*
6 *Subreptio ex ſimplicitate, vel ignorantia, an totum irritet reſcriptum?*
7 L. magis puto. §. pen. ff. de rebus eorum, *intelligitur.*

CAP. Super litteris. XX.

1 AD *num 6. cum ſeqq.* Innocentius in præſenti ſtatuit ex reſcripto doloſè obtento eum, cui mandata iuriſdictio ſit, cognoſcere de precibus poſſe, veræ ne illæ fuerint: qui ſi recipere probationes debet obreptionis doloſæ, vtique Iudex eſt, *cap. ex litteris, de probat. l. quingenta ff. eod.* quod eſt contra ipſius Pontificis deciſionem, quæ habet doloſum precatorem, in ſuæ peruerſitatis pœnam nullum ex obtentis commodum conſequi poſſe; penituſque impetratis carere debet ille, qui mendax precator acceſſerit, *l. ſi quis obrepſerit*, ibi, *nihil agit ff. à l. leg. Cornel. de falſ. e. ſi legibus C. ſi contra ius.* Sed pro concordia & vera reſolutione illud pro certo habendum, ſubreptionem
2 eſſe opponendam, probandamque coram illo, qui litteris datus eſt Iudex, tex. *in præſenti, & in l. 2. C. ſi contra ius, & in l. magis puto. § pen. ff. de reb. eorum.* hucuſque igitur Iudicem eſſe eum, cui mandata iuriſdictio fuerit: poſtquam verò allegata fuit, & probata litterarum fraus, & Iudex pro ſubreptione ſententiam dixit, tunc dubitari poteſt, an ope exceptionis illius eliſum reſcriptum fuerit, vel potiùs reddatur retrò nullum? Communis penes Abb. *in c. cæterùm,*
3 *num. 3. hoc tit.* & Bero. *hic in 1. lect. num. 25. & in 2. lect. num. 6.* Sanch. *de Matrim. lib. 8. diſput. 21. num. 75.* diſtingui inter reſcripta quæ ſunt ad beneficia, & quæ ad lites, vt illis obreptio noceat ipſo iure, his ope exceptionis. Sed cum Bero. nouiſſimè Læl. Mancin. *diſquiſit. genial. & anniuerſar. Iuris diſput. cent. 3. cap. 261.* exiſtimat nulla habita diſtinctione reſcriptum fieri retro nullum.

Innocentius item *in hoc cap.* diſtinctionem inter eos habet, qui doloſè & malitioſè litteras extorquent Pontificias, & eos, qui per ignorantiam, vel ſimplicitatem; vt primi nullum omnino commodum ex obtentis litteris valeant reportare: ſecundi verò emolumentum aliquod ex litteris conſequantur, niſi eiuſmodi ſit expreſſa per eos falſitas, aut ſuppreſſa veritas, vt ſi ſciuiſſet eam Pontifex, non reſcripſiſſet: eſt itaque concluſio, Ex fraudulenta ſubreptione, ſiue obreptione integrum reſcriptum vitiari. Sed obſtat maximè *d. l. 2. C. ſi contra ius*, quæ loquitur de eo, qui falſum exprimit, ibi, *ſiue in Iuris narratione mendacium reperiatur, ſiue in factis*, aut qui verum ſupprimit, vt ibi, *ſiue in tacenti fraude*; & vtrobique per dolum & fraudem, cùm qui falſum exprimit, mendax appelletur, & qui verum tacet, fraudoloſus: & tamen probat reſcriptum impetratum expreſſa falſitate, vel ſuppreſſa veritate per fraudem valere ad effectum vt Iudex in eo delegatus, ſecundùm Iuris ordinem, licèt non ſecundùm formam ſpecialem ipſius procedere poſſit: vt patet ibi, *Iudex datus debet pro tenore veritatis ferre ſententiam de cauſa, & non pro affirmatione ſupplicantis*, hoc eſt, cognita veritate ſubreptionis ſententiam ferre vt iuris eſt, debet, reiecta fraude ſupplicantis: ſic Iudex datus remanet Iudex meritorum, adeóque ſubreptio quantumuis doloſa, nequaquam impedit ne poſſit Iudex in cauſa procedere. 4

De quorum Iurium conciliatione egilatè *in collect. ad d. l. 2.* & *ibi* citatis addo nouiſſimè Læli. Mancin. *diſquiſit. genial. & anniuerſariarum Iuris diſput. cent. 3. capit. 254.* qui notè textum in præſenti concordat cum *d. l. 2.* dicens in ea haberi ſi exceptio doloſæ ſubreptionis, vel obreptionis, fuerit oppoſita, Iudicem datum cognoſcere debere pro tenore veritatis, non deprecantis affirmatione, debere videlicet non in cauſa procedere ſecundùm id, quod affirmatum à ſupplicante eſt, ſed ita procedere vt requirat, an ſubreptio vera ſit, vel non, quo facto, inquit lex, ſecundùm hoc de cauſa conuenit ferre ſententiam. Quam verò ſententiam? fortè de cauſa principali? certè non, quia dum *in d. l. 2.* dicitur ſententiam ferri non debere ſecundùm id, quod precator attulerit, ſatis excluditur cauſa principalis, quis enim dubitare vſquam potuit in meritis cauſæ non eſſe iudicandum pro eo quod fuerit in precibus affirmatum 5

affirmatum? debet itaque Iudex de ſubreptione cognoſcere, eaque demum cognita ac reperta, per ſuam ſententiam reiicere ſupplicantem

Idem Innocentius III. *in hoc tex.* expo-
6 ſuit ex parte excuſatoram ſimplicitatem, vel ignorantiam, niſi ſubreptio talis ſit, vt retrahere omnino potuerit mentem Principis, aut valde remorari, quod tunc æſtimant poſſe contingere cùm finalem cauſam reſpicit totius reſcripti. Non obſtat generalis illa reg. quòd mendax peccator impetratis carere debet, *cap. ſi ſedes, hoc tit. l. etſi legibus, C. ſi contra ius*, qui non ſolùm talis dicitur in Iure qui propoſitio talis eſt, ſed & qui re ipſa, vtpote ex ſimplicitate, vel ignorantia, ſicut datur dolus ex propoſito, & dolus in re, *l. ſi quis cùm aliter ff. de verb. obligat.* quia reſpondetur ad eos pertinere Iuris regulã, qui propoſito, & deſtinatione mẽdaces ſunt, non qui re ipſa dolum faciunt, neque aliud volunt *d. c. ſedes*, ibi, *quia fraus & dolus*, &c. nec *d. l. etſi legibus*, ibi, *Et ſi nimia mentientis inueniatur improbitas*, &c.

Nec obſtat *l. magis puto. §. pen. ff. de rebus*
7 *eorum*, in qua decilum eſt ne diſtrahantur pupilli bona, niſi æs alienum vrgeat prægraue, & Prætor cauſa cognita decretum ſuum interponat, quo præmiſſo ſic habet Iureconſ. *Manet actio pupillo, ſi poſtea poterit probari obreptum eſſe Prætori*; cùm ergo non diſtinguat obreptum, nec dolo fuerit, vel ſimplicitate, nemo ſic diſtinguere auſus eſt; reſpondetur enim reiecta illorum ſolutione qui ſingularitatem aliquam in pupillari cauſa quæritant, qua difficultati occurrant; & illorum, qui decretum Prætoris plus litteris iis comparandum putant, quæ gratiæ dicuntur, quàm quæ Iuſtitiæ, & cæterorum, qui maioris præiudicium decretum iſtiuſmodi volunt eſſe, quàm reſcriptum, veriùs eſſe fuiſſe illic obreptum in cauſa finali totius decreti, quod vbi fit: iam prorſus deficit mens concedentis, vti voluit & Pontifex in præſenti ſic Ius Ciuile interpretatus, & rei veritatem: nec dubium cùm narratum ibi Prætori fuerit vrgere æs alienum, quòd ex integro cauſã extitit prætoriæ conceſſionis. Ita Læl. Mancin *d. cent. 3. c. 265.*

8 Vtrùm ſubreptio in cauſis beneficialibus, quæ partem aliquam gratiæ tenuit, vitiare totam poſſit, ſi purè ab ignorantia proceſſerit, aut ſimplicitate ſupplicantis? vide eundem Læli. Mancin. *d. cent. 3. c. 268.*

An ſi impetrauerit quis Theſaurariam,
9 & per ignorantiam, vel ſimplicitatem dixerit eſſe dignitatem, & deinceps cõpertum fuerit non dignitatem quidem eſſe, ſed officium, talis eſſe videatur expreſſio falſi, vt reſcriptum corruat quaſi vitioſum? Vide eundem Læli. Mancin. *d. cent. 3 c. 269.*

An obreptio à ſubreptione differat, con- 10
trouerſum eſt, confunduntur quandoque hæ voces *in l. 1. C. ſi nupt. ex reſcr. pet.* Nec iuuat euaſio Petri Greg. *in exarrat. ad hunc text. lib. 1. c. 49. num. 1.* qui ingenioſè mixtum quoddam facit obreptionis, & ſubreptionis in eo, qui malit oſè id, quod verum eſt, celat occaſione mentiendi, vt velit videri ſe verum dixiſſe. Penes Grãmaticos autẽ ſubreptionis, & obreptionis diſcrimen nullum eſt: inualuit tamen ea opinio, vt qui falſum exprimit, ſubrepere dicatur; obrepere autem, qui verum ſupprimit, vt tenẽt citati per me in Collect. Sed contra eos inſurgit Læli Mãcin. *diſquiſit. genial. cent. 1. c. 79. n. 3. pag. 215.* dicens quòd vnde id probent neque referunt, neque habent fortaſſe, & quod legitur *in d. l. 1.* magis contrarium eſt, & tam ſubrepere eum dicit, quàm obrepere, qui Principem adierit fallaciter, ſeu veritatem minimè adiecerit, ſeu falſum aliquod ſibi confinxerit, quo reſcriptum extorqueret.

De Conſuetudine.

Tit. IV.

Cap. Ex litteris. II.

Post *n. 6.* Collige ex tex. Eccleſiam nullum habere priuilegium, quòd abſque apprehenſione actuali acquiratur illi dominium rerum emptarũ, aut donatarum, vt per Abb. *in cap. paſtoralis n. 4. notab. 4. de priuileg.* Aloyſ. Ricc *in addit. ad Tiraq. de priuileg. piæ cauſæ priuil. 101. verſ. hoc tamen priuilegium declaratur primò pag. 125. & priuil. 107. verſ. tamen hoc priuilegium declaratur primò pag. 132* Marant. *in tract. de multiplici alienat. n. 267.* qui innenitur poſt eius conſilia, Marc. Anton. Genuenſ. *in practic. eccleſ. q. 141. n. 2. verſ. hoc tamen priuilegiũ*, quos refert & ſequitur Noguerol. *allegat. Iuris tom. 1. alleg. 14. n. 61. & alleg. 26. n. 376.* vbi reſpõdet *ad l. fi. C. de ſacros. Eccleſ.* loqui in acquiſitione dominij, & non poſſeſſionis, circa quam Eccleſia aliquo priuilegio non fruitur, quicquid teneant Innoc. *in cap. cùm in officiis, de teſtam. num. 6. & in cap. cùm ſuper, de cauſa poſſeſ. n. 3. & 4.* quem ſequitur Mench. *lib. 3. controu. illuſtr. cap. 105. n. 21.* Rodoan. *de ſpol. cleric. q. 12. n. 9. verſ. per quæ, meo iudicio, & n. 10. & 11. & q. 17. n. 14. verſ. quintum priuilegium eſt*, dum tenet quòd Camera nanciſcitur poſſeſſionem rei, quæ acquiritur ſine aliqua apprehenſione, quod repetit *n. 48 verſ. 85. priuilegium eſt.*

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo aſſignat locum ſedendi & ſtandi.*
2 *Conſuetudo attenditur in materia præcedentiarum, etiamſi Iuri repugnet.*
3 *Conſuetudo ſiue ſit contra Ius, ſiue præter Ius, decennio inducitur.*
4 *Poſſeſſio in iure ſedendi quæritur per ſeptennium.*

Cap. Cùm olim. VI.

1 AD *num.2. in fine.* Quatenus hîc dicitur
conſuetudinem aſſignare locum ſe-
dendi & ſtandi, ex Bald. *in præſenti notab.*1.
modò addo eundem Bald. per tex. *ibi in l.*
obſeruare §. antequam, in fine ff. de offic. Proconſ.
2 quem refert Maſtrill. *de Magiſtrat. lib.*5 *c.*4.
*n.*30. Attenditur enim conſuetudo in mate-
ria præcedentiarum, vt per gloſ. *verb. an-*
ſcultetni, in fine, in c.2. de offic. Archid. & verb.
*electio, in fine, in cap. pen. de officio legati lib.*6.
Boër. *deciſ.*155. *& de auctoritate magni Con-*
*ſil. n.*68. latè Paul Pariſ. *conſ.* 149. *à n.*1. *lib.* 4.
Aretin *cõſ.*23. Marzar. *conſ* 26. *n.*34. Menoch.
*conſ.*51. *à n* 49. *& conſ.*126. *n.*3. Fab. de Anna
*conſ.*40. *à n.*1. Seraph. *deciſ* 964. Cordub. de
Lara *in l ſi quis à liberis, in princ. à n.*21. *ff. liber.*
agnoſc. Ioan. Garc. *de nobilit gloſ.*18. *à n.*44. *&*
*de expenſ. c.*8. *à n.*39. *& c.*9 *n.* 43. Nau. *conſ* 2.
de maior. & obed. Surg. de Neapoli *illuſtr. c.*
27. *n.*22. Bobadil. *in ſua politica lib.*3. *c.*2. *n.* 23.
lit. F. Medices *Marchiæ deciſ.* 21. Molfeſ. *in*
*conſuet. Neap. l. p.*1. *c* 5. *n.*18. *cum ſeq.* Stephan.
Grat. *diſcept. forenſ. c.*298. *n.*8. *& c.*492. *n* 9. *&*
*c.*867. *n.*27. Larata *conſ.*2. *n.*27. Aloyſ. Ricc. *in*
*praxi var. reſolut. p.*1. *reſol.*554. *n.*1. *& in col-*
*lect. deciſ. p.*4. *collect.*1069. Beſold. *in differt. Iu-*
rid. polit. de præcedent. & ſeſsionis prærog. capit.
3. *numer.*8 Ferr. *in tract. de præced. q.*18. *à num.*2.
Valenz. *tom.*2. *conſ.*201. *à numero* 42. D. Can-
telor. *de præced. numero* 6. Aſcan. Tambur. *de*
iure Abbatum tom. 3. *diſput.*5. *q.*11. *n.* 18. Cam-
pan. *in diuerſ Iuris Can. rub.*12. *c.*12. *ſub numero*
22. Salgad. *de protect. Regia tom.*1 *part.*2. *c.*9. *n.*
18. Rota *apud eundem Tambur. in fine dict. tra-*
*ctat. deciſ.*1. *numero* 3. Quod procedit etiamſi
conſuetudo Iuri repugnet Menoch. *conſ.* 51.
numero 51. Seraph. *d. deciſ.* 964. *num.* 1. Greg.
XV. *deciſ.*124. *numer.* .4. Et ex Surdo *conſ.*18.
3 *numero* 8. tenet Fab. de Anna *d. conſ.* 40. *num.*
4. quòd hæc conſuetudo ſiue ſit contra Ius,
ſiue præter Ius, decennio inducitur, *& num.*7.
ex Rochio de Curte *in repet. cap fin. hoc tit. in*
rub q 4. *n.*4. & Marco Solone de Pace *in l.* 1.
Tauri numer. 101. 184. *&* 215. dicit hanc con-
ſuetudinem non requirere longum tempus,
ſed tantùm ſic aliquando fuiſſe obſeruatum,
Apicella *allegat.*13. *numero* 16. vbi quòd bi-
nus actus ſufficit, & *numero* 18. quòd ex illa 4
conſuetudine ſedendi per ſeptennium quæ-
ritur quaſi poſſeſſio in Iure ſedendi, Stephan.
Gratian, *diſcept. forenſ cap.*210. *numer.*41. vbi
quòd vnico actu acquiritur ius ſedendi in
Eccleſia.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo vincere legem non poteſt.*
2 L.2. C quæ ſit longa conſuetudo *decla-*
ratur, & concordatur cum text. in præ-
ſenti.
3 *Conſuetudo irrationabilis quæ dicatur?*
4 *Ratio an ſit de eſſentia conſuetudinis, aut legis?*
5 *Conſuetudo præſcripta quæ dicatur?*
6 *Conſuetudo an propriè præſcribi dicatur?*
7 *Conſuetudo conſideratur, vel vt præſcribit ipſa aliquid, vel vt præſcribitur ab aliquo.*
8 *Conſuetudo dicitur ius non ſcriptum.*
9 *Conſuetudinis tempus qui dixerint eſſe arbitrarium Iudici.*
10 *Tempus certum conſuetudini præfiniri qui teneant.*
11 *Conſuetudo longa, longæua, inueterata, diuturna, vetus, vetuſtiſſima.*
12 *Decennium ſufficit ad inducendam conſuetudinem longam, vel diuturnam.*

Cap. Cùm tanto. XI. & vlt.

AD *num.*10. Conſtantinus Imp. *in l.*2. 1
C quæ ſit longa conſuet. negat eam eſſe
vim conſuetudinis, vt vincere legem queat,
quod tamen negare nequaquam potuit, *l.*
de quibus ff. de legib. ſi ſubtilitas non valet
Græcorum Interpretum, hoc eſt, verbalis
quædam conſuetudinis à deſuetudine dif-
ferentia, quam recepit, Conan. *commentar.*
*lib.*1. *c.*10. *num.*9. *&* 10. ſed reiecit Cuiac. *in*
d. l. 2. Sed ex Iure Pontificio temperandam
rem eſſe aduertit Læli. Mancin. *fac. Iur. con-*
*trou. diſſert.*1. *cap.*5. *numer.*7. *& diſquiſit. genial.*
*ac anniuerſar. Iuris diſput. cent.*3. *cap.*292. quod
ait Conſtantinus conſuetudinis, vſuſque
longæui non vilem eſſe auctoritatem, li-
cèt non adeò tantam vt rationem vincere
poſſit, aut legem, ſic intelligi oportere, niſi
rationabilis conſuetudo ſit, & legitimè præ-
ſcripta; & ſic temperaſſe Gregorium IX. in
hoc text. eiſdem Conſtantini verbis loquu-
tum, & Antinomiam iſtam conciliare voluiſ-
ſe, refert Læli. Mancin. *citatis locis.*
Addit præterea ſubtiliter quidem idem 2
Mancin.

Mancin. hunc explicandi modum colligi ex verbis Conſtantini *in d. l. 2.* vt videre eſt ibi, *Conſuetudinis, vſuſque longæui non vilis auctoritas eſt, verùm non vſque adeò ſui valitura momento, vt rationem poſſit vincere, aut legem.* Hic itaque vnico contextu dicuntur duo, videlicet, Conſuetudo non vincit rationem, Conſuetudo non vincit legem. Sic conſuetudinem ſibi proponit Conſtantinus, quæ ſine ratione eſt, non enim cum ratione pugnaret, ſi rationem haberet, & hæc ipſa eſt, quæ nec vincere legem valet.

Exiſtimat deinde Mancin. conſuetudinem nihil aliud Conſtantino eſſe, quàm inueteratum quemdam vſum, qui ex duobus neceſſariis alterum habeat, altero deficiat, qui requiſitum habeat temporis, & quidem lõgæui, ſed non rationis, ſeu rationalitatis, cùm tamen & rationabilis conſuetudo eſſe debeat, & legitimè præſcripta, vt *in hoc tex.* Certè enim Proculus, qui Principi quæſtionem propoſuit, ſola temporis vetuſtate nitebatur, cui iſte non eam eſſe ſolius temporis vim reſpondet, quantumcunque illud ſit, vt rationem vincere poſſit, aut legem. cùm nec lex quidem valeat, ſi rationem non habeat, *cap. erit autem lex. 4. diſt.* Hinc cùm dixiſſet Imper *conſuetudinis*, ſtatim adiunxit, *vſuſque longæui.* Nam, quia conſuetudo & nomen facti eſt & iuris, facti prout idem eſt cum vſu, qui idem facti eſt, neque aliud ſignificat quàm actuum frequentiam, *c. 4. diſt.* 1. Iuris prout ex facto ius elicit quaſi legis, *cap. 5. eod.* propterea vt intelligeremus de quanam conſuetudine tractatio eſſet, bene oppoſuit, *vſuſque longæui*, (nam vſum facti eſſe dubitandum non eſt) interiecitque copulam, *que*, de cuius natura eſt, vt non tam coniungat, quàm declaret, quando intér genus ponitur & ſpeciem: eſt enim conſuetudo genus, vſus autem ſpecies conſuetudinis. Concludit itaque Gregorium Pont. in præſenti cùm agnoſceret de ea conſuetudine Conſtantinum loqui, quæ ſolo tempore commendaretur, non ratione, (quæ, inquam, facti eſſet non iuris, adeóque neque Iuris vim habere poſſet, vel ſi æuo quidem conſtaret) iiſdem Conſtanti verbis propemodum vtentem ambiguam Principis Conſtitutionem, quaſi paraphraſi explicaſſe, vt videre eſt ibi, *Licet etiam longæuæ conſuetudinis non vilis ſit auctoritas, non tamen eſt vſque adeò valitura, vt vel Iuris poſitiuo,* (nedum rationi ſcilicet) *debeat præiudicium generare, niſi fuerit rationalis, & legitimè præſcripta.*

3 Ad *num.* 11. Quæ autem dicatur conſuetudo irrationabilis, ex pluribus dixi *in collect.* æſtimat Salas *de legib. diſp. 19. ſect. 5. num.* 30, ex Syluestr. Soto, Sanch. & aliis, rationabilitatem conſuetudinis, ex rationabilitate legis iudicari oportere, ſcilicet, vt tunc poſſit conſuetudo quaſi rationabilis contractus aliquid inducere, aut præter ius, cùm talis conſuetudo eſt, vt de ea lex ſcribi poſſit, cuius ſententiam admittit Læl Mancin. *d. cent. 3. c. 273. pag.* 661. nam ſi ſcimus, quæ ſint legis conditiones, *d. c. erit autem lex 4. diſt.* intelligimus ſanè qualis debeat conſuetudo eſſe, vt legem iuſtè valeat æmulari *§. ex non ſcripto, Inſtit. de iure natur.* Reſpondebat ille ex aliis, ſtare oppoſitum ſi vna ratio concipiatur, non ſi plures, quæ diuerſos habeant fines, vt in hoc exemplo. Præcipiunt Canones, vt Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ negotia gerat cum ſuo Capitulo, *cap. nouit, cap. quanto, de his quæ fiunt à Præl.* optima quidem ratione: nam vnum corpus Capituli eſt, atque Epiſcopi, firmiuſque iudicium illud, quod plurimorum ſententiis confirmatur, *cap. prudentiam, de offic. deleg.* & tamen conſuetudo inualuit ſæpiùs contra legem, vt Epiſcopus poſſit ſine Capitulo, & à ſe ipſo omnia, quæ ardua dicuntur, explicare, *cap. 3. de conſuet. in 6.* ídque rationem quoque habet, ſcilicet, vt citiùs, promptiùs, faciliúſque ſublatis clericorum iurgiis, negotia expediantur. Sic (ait Abb.) duo contraria ſimul vera ſunt, ſi diuerſi fines, vt nubere, & nun nubere. *cap. nuptiarum, 27. quæſt. 1.*

Vtrùm autem ratio ſit de eſſentia con- 4
ſuetudinis, aut legis? vide Læl. Mancin. *dict. cent. 3. cap. 274. pag. 662. cum ſeqq. ad l. non omnium ff. de legib. & ad l. proſpexit, ff. qui & à quib.*

Ad *num.* 13. Nullibi legitur præſcripta 5
conſuetudo, quàm in hoc text. omnes autem cum hoc concordantes veræ præſcriptionis, non præſcriptæ conſuetudinis cauſam continent, vt *in cap. Cumana, de elect. cap. cùm Eccleſia, de cauſa poſſeſſ. c. cùm eſſes, de teſt. cap. vlt. de officio Ordin lib. 6. cap. non eſt, de conſuet. eod. lib.* Et licèt confundantur hæc aliquoties, & conſuetudinis nomine appelletur, quæ vera præſcriptio eſt, *cap. ſup. er quibuſdam, de verbor. ſignif.* aliud tamen præſcriptionem eſſe, aliud conſuetudinem, per plures differentias prçclarè docent Conan. *comment. Iuris Ciuil. lib. 1. cap. 10. num. 8.* Zaz. *in l. de quibus numer 4 ff. de legib.* Suar. *de legib. lib. 7. cap. 1. in fine.*

Hinc factum eſt, vt Gregorio Pont. *in hoc* 6
tex. aduerſantes quidam negauerint abſolutè aut præſcribi conſuetudinem poſſe, aut prçſcriptam bene appellari, eo potiſſimum argumento vtentes quòd conſuetudo non eſt ius diſpoſitum, ſed diſponens, prçſcriptio autem viciſſim non diſponens, ſed diſpoſitum,

tum: cúmque non poſſit conſuetudo præ-
ſcribi, niſi per vſum, (ſiquidem omne id,
quod præſcribitur, vſu aliquo præſcribi in-
telligitur,) videretur vtique conſuetudo per
ſe ipſam præſcribi: eſt enim facti & iuris;
& quatenus facti eſt, hoc eſt, quatenus
actuum frequentia quædam eſt, vnum, &
idem cum vſu eſt. Reſpondent omnes præ-
ſcriptionem hanc conſuetudinis non eſſe
præſcriptionem verè & propriè, ſed per
analogiam quandam, vel ſimilitudinem,
quam cum præſcriptione conſuetudo ha-
bet, ſcilicet vt compleatur vtraque acceſſio-
ne temporis.

7 Verum Læli. Mancin. *d. cent. 3. cap. 275.*
pag. 665. num 6. conſuetudinem ſub duplici
aſpectu conſiderat; vel vt præſcribit ipſa
aliquid, vel vt præſcribitur ipſa ab aliquo
Conſuetudo præſcribens eſt illa actuum
frequentia, quæ moris, vel vſus nomine ap-
pellatur, & in facto conſiſtit; Conſuetudo
præſcripta eſt ius quod pro lege habetur, &
ex conſuetudine illa prouenit, quæ facti eſt.
Dicitur autem hoc ius præſcriptum, & quaſi
per conſuetudinem illam, quæ facti eſt, cum
acceſſu temporis acquiſitum, quia vel con-
ſuetudo contra ius eſt, vel præter ius: ſi con-
tra ius, acquirit ipſa ſibi ius contra legem,
quam vincit, *l. 2. C. quæ ſit longa conſ* tex. *in*
præſenti; ſibi enim aduersùs legem poteſta-
tem arrogat veteris licentiæ, eademque
inutilem facit, & ſuo quaſi iure viduatam.
Si præter ius, ipſa ſibi legis inducendæ oc-
cupat facultatem.

8 Hinc patent contrariorum ſolutiones;
nam ſi conſuetudinem reſpicimus, prout
legem primò licentia quadam, deinceps
actuum frequentia, & longi temporis ac-
ceſſione vincit, abrogat, & ſua quaſi pote-
ſtate denudat, tunc quaſi ius diſpoſitum
quoddam eſt, & quaſi permiſſu legiſlatoris
acquiſitum, ſi contra legem eſt; ſi verò
præter legem, ipſa tunc ſibi facultatem qua-
ſi vindicat ſtatuendæ legis, quæ ſolum Prin-
cipem decet; hucuſque igitur quaſi diſpoſi-
tum ius quoddam eſt, nec tam præſcribitur,
quàm præſcribit. At ſi eandem conſidere-
mus, non quidem cum reſpectu aliquo ad
legem, ſed quoad ea, quæ eius poteſtati ſub-
iiciuntur, poſtquam longo tempore obten-
ta eſt, tunc diſponens ius dicitur, neque vl-
trà præſcribens aliquid, ſed præſcriptum,
quo ſenſu Gregorius loquitur *in præſenti*. Sic
non tam negamus (concludit Læl. Mancin.
d. cap. 275. num. 10.) quam omnino conten-
dimus conſuetudinem, quæ ius dicitur non
ſcriptum, præſcribi per vſum, hoc eſt, per
conſuetudinem illam, quæ vſus propriè di-
citur, & facti eſt.

Tempus conſuetudinis eſſe quod exiſti- 9
mauerit pro arbitrio Iudex, videntur tenere
Corraſ. *in d. l. de quibus num. 8. ff. de legib.* Sot.
de Iuſtit. lib. 1. q. 7. ar. 2 Menoch. *de arbitr. caſu*
83. *num.* 6. Leſſi. *de iuſtit. lib. 2. cap. 6. dub. 14.*
num. 45. Siquidem in vnaquaque re (aiunt)
certi temporis præfinitio, vel à natura eſſe
debet, vel à lege; hic autem de re diſputamus,
cui nullum tempus præfinire natura potuit
nullum voluit lex. Verum contrarium, im-
mo certum aliquod tempus conſuetudini
præfinitum docent gloſ. Abb. Roch. & alij 10.
in hoc tex Siluest. *in ſum verb. conſuetudo qu. 2.*
Molin. *de Iuſtit. tractat. 2. diſputat. 77.* Suar. *de*
legib. lib. 7. cap. 8 numer. 7 Salas *eod. tract. diſpu-*
tat. 29. ſect. 4 Nam ſi legitimè præſcriptam
volumus, vt *in hoc text.* ſi iuſtè probatam, vt
in cap. cùm dilectus, de conſuet. & in l. 1. C. quæ
ſit longa conſuet. & in l. 3. C. de ædif. priuat. vix
intelligi hæc poſſunt ſi præſcriptionis, ſi tem-
poris arbiter eſſe Iudex debet. Nam longam
eſſe volunt Caliſtr. *in l. non tantùm, in fine. ff.*
de Decurion. Hermog. *in l. ſed & ea ff. de leg.b.* 11
Alexand. *in d. l.* 1. longæuam, Conſtant *in l. 2.*
C. quæ ſit longa conſ. Gregor. *in hoc text.* Inue-
teratam, Iulian. *in l. de quibus ff. de legib* Diu-
turnam, Vlpian. *ibid. l. ſeq* & Iuſtinian. *in § ex*
non ſcripto, Inſtit. de Iure natur. Veterem, Pa-
pian. *in l. Imperatores, ff. de pollicit.* Antiquam,
Honor. & Theodoſ. *in l. pen. Cod. de Iure fiſci*
libr. 10. Vetuſtiſſimam, & iugiter obſerua-
tam, Anaſtaſ. *in l. vlt. C. de priuileg. ſchol.*
lib. 12.

Vbi conſuetudo longa eſſe debet, vel 12
diuturna, vt *in l. non tantùm, ff. de Decurion. l.*
ſed & ea ff. de legib l. 1. cum ſub. C. quæ ſit lon-
ga conſ. decennium ſufficit, *l. ſi cùm fideicom-*
miſſa. §. Ariſto ff. qui & à quibus. princip. Inſtit.
de vſucap. nam nec diſtingui inter præſentes,
& abſentes poteſt, cùm populus ſit ſemper
præſens, & ſemper idem, arg. *l. cùm proponeba-*
tur. ff. de iudic. Addit Concin. *comment. lib. 1. cap.*
10. *num.* 6. inueteratam conſuetudinem dici
immemorialem, nam vetus illud eſt quod à
noſtra memoria longè remotum eſt, vel quod
tantum durat, quantum vita eſt hominis. *l. ſi*
vſusfructus. ff. quib. mod. vſusf. amit. & longæuã
etiam dici immemorialem concludit, æuum
vtique Latinis dicitur longum tempus vſque
eò, vt ferè ſempiternum eſſe videatur, refert
Mancin. *d. cent. 3. cap. 277. pag. 670.*

DE

De Electione.

Titvlvs VI.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus creari nemo poteſt, niſi poſt trigeſimum ætatis annum perfectum.*
2 Cap. quorundam 1. diſt. 34. *intelligitur.*
3 *Cardinalis debet eſſe annorum triginta, niſi quòd Diaconus Cardinalis eſſe poteſt qui in vigeſimo ſuæ ætatis anno fuerit conſtitutus.*
4 *Beneficia promoti ad Epiſcopatum in terris infidelium exiſtentem non vacant.*
5 *Epiſcopo non titulari facta collatio beneficij, vel dignitatis non valet, niſi præcedente Apoſt diſpenſatione.*

Cap. Cùm in cunctis. VII.

1 AD *num.* 16. Quòd nemo niſi poſt trigeſimum ætatis annum perfectum Epiſcopus creari poteſt, vltra citatos *in collect.* docent Petr. Bung. *de myſter. numerorum num.* 30. *pag* 477. Filliuc. *de ſtatu cleric. p.* 3. *tractat.* 41 *c.* 5 *numer.* 32. Monet. *de conſervator. cap.* 5 *numer.* 155 *& de commutat. vltim. volunt. c.* 10. *numer.* 113. Vincent. Turturet. *in parallelis ethicis & iurid. diſert.* 15. *fol. mihi* 155. Alzed *de præſtantia Epiſcop. dignit. par.* 1. *c.* 3. *num.* 22. D Acuña *in c. Epiſcopus n.* 17. 77. *diſtinct & c. nullus Epiſcopus* 1. *n.* 6. *diſtinct.* 60. Antonin. Diana *moral reſolut. p.* 5. *tract.* 2. *reſol.* 19. *in princ.* Marchin. *de Sacram. Ordinis tract.* 1. *part.* 5 *c.* 3. Machado *en ſu perfetto Confeſſor. y Cura de Almas tom* 2. *lib.* 4. *p.* 6. *trat.* 1. *docum.* 3. *num.* 2. nouiſſimè Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſita anno* 30. *q.* 5. *per totam*, vbi *num.* 7. idem tenet in Coadiutore Epiſcopi. Non obſtat *c.*
3 *quorundam* 1. *diſt.* 34. dum habet Lanfredum Epiſcopum iuuenem fuiſſe, quia reſpondetur non rectè inferri ex eo quòd ibi iuuenis dicitur, illum 30. anno maiorem non fuiſſe, cùm iuuenis appelletur nedum qui 30. annum egit, verùm & qui 54. expleuit, ſiquidem hoc temporis ſpatium à 25. anno iuuentus incipit.

4 Ad *num.* 17. Quòd ad Cardinalatus dignitatem triginta annorum ætas neceſſaria ſit, niſi quòd Diaconus Cardinalis eſſe debet, qui in vigeſimo ſuæ ætatis anno fuerit conſtitutus, vltra citatos tenent Monet. *com mut. vltim. volunt. c.* 10. *numer.* 112. Squillante *de priuileg. clericor. c* 4. *n.* 77. Maſſobr. *in praxi habendi concurſum ad Parochiales Eccleſias vacantes reg.* 10 *dub.* 11. *n.* 25 *cum ſeqq.* Antonin. Diana *d. p.* 5. *tract.* 2. *reſol.* 1 Perez de Lara *in compendio vitæ hominis c.* 29. *numero* 18. Machado *d. lib.* 4 *p.* 7. *tract.* 3. *docum.* 6. *num.* 3. Didac. Narbona, me citato, *d. anno* 30. *q.* 4.

Ad *n.* 29. *in fine*. Quòd beneficia promoti ad Epiſcopatum in terris infidelium exiſtentem, ſeu titularem, non vacant, cùm non poſſint, nec per eum ſtet, poſſeſſionem aſſequi, vltra citatos docent Mandoſ. *reg.* 26. *q.* 4. *num.* 5. Quintanad. *lib* 4. *eccleſiaſt. num.* 115. Flamin. Pariſ. *de reſignat. lib.* 3 *q.* 1. *num.* 9. *& num.* 89. *& q.* 6. *num* 49. Vnde valere beneficij, præſertim ſimplicis, collationem factam Epiſcopo titulari, reſoluunt Nau. *conſ.* 14. *&* 15. *de elect* Perez de Lara *de capellan. lib.* 2. *c.* 7. *numero* 16. Balboa *ad c.* 3. *de probat. numer.* 15. Quicquid aliter ſentiat Burſat. *conſ.* 351. *per tot.* præcipuè *num* 23. 4
Epiſcopo tamen non titulari facta collatio beneficij, vel dignitatis non valebit, niſi præcedente Apoſt diſpenſatione, aut ex cauſa neceſſaria, v. g. ſi Epiſcopus non haberet fructus ſufficientes ad ſuſtentationem, vt *in c. cùm in noſtris*, *de conceſſ. præb.* vbi Panor. *numero* 47 *& in c. Eccleſia veſtra el* 2. *de elect. n.* 3. *& conſ.* 101. *num.* 6. *par.* 2. Fr Emman, *in ſum. tom.* 2. *c.* 10. *num.* 7. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *c.* 34. *n.* 139. 5

SVMMARIVM.

1 *Papa ſuper tranſlatione Imperij ad Germanos, electione, confirmatione, coronatione, & iuramento Imperatoris, poteſtatem exercet.*
2 *Papa in temporalibus exercendis procedit indirectè, & minus principaliter.*
3 *Imperium attenta ſua origine non à Sede Apoſt. ſed à Deo eſt.*
4 *Papa in tranſlatione, electione, & confirmatione Imperij non politicam, aut ſecularem, ſed eccleſiaſticam poteſtatem exercet.*

Cap. Venerabilem. XXXIV.

AD *num.* 3 *in fine*. Dum hic tex. & ſimiles *in Clem.* 1. *de iureiur. & in Clem. Paſtoralis, ad fin. de re iudic.* agunt de tranſlatione imperij ad Germanos, electione, confirmatione, coronatione, & iuramento Imperatoris, ſuper quibus omnibus ſummus, & Romanus Pont. poteſtatem exercet, ex his quæ tradunt gloſ. & DD. *in præſenti, & locis præcitatis gloſ. pen. & vlt. in c.* 2. 1

de

de re iudic. lib. 6. Mantu. dial. 23. Nau. in
c. nouit, de re iudic. not. 3. numero 3. & 124. &
137. Cardin. Bellam. contrau 3. lib. 5. de pote-
ſtate Pontificis temporali capit. 8. verſ. ſeptimo,
cum ſeq. poſt alios Molin. de Iuſtit. tractat. 2.
diſp. 24 & diſp. 29. col. antepen. verſ. ad 1. Hi-
ſtor. Pontif lib. 4. c. 28. & 74. ſunt intelligendi
procedere Pontificem in his temporalibus
exercendis indirectè & minus principali-
ter, quatenus id exigit finis ſupernaturalis,
& in ordine ad bonum ſpirituale, ad tradi-
ta per me de officio & poteſt. Epiſcopi part. 1.
tit. 3. c. [illegible] numero 31. quia ſcilicet iuſtis de
cauſis, & attentis omnibus circunſtantiis in
finem ſupernaturalem, & ad conſeruatio-
nem, ac defenſionem Eccleſiæ & rectam il-
lius gubernationem in ſpiritualibus opor-
tuit Imperium transferri à Græcis in Ger-
manos, & conſequenter electionem, confir-
mationem, coronationem, & iuramentum
Imperatoris, ſeruatis quibuſdam iuſtis con-
ditionibus fieri eo modo, quo oportebat, ſe-
cundùm prædicta iura, nec aliter, vel ali-
quando ad Græcos iterum rediret Impe-
rium, vel antiqua ſequerentur incommoda,
& aliquis hæreticus, vel ſchiſmaticus, vel
peſſimus Fidei, Eccleſiæ, & bono ſpirituali
maximè aduerſarius fieret Imperator.

3 His conſequens eſt quòd licèt abſolutè
attenta origine, & natura rei Imperium ſit
à Deo, non verò à Sede Apoſt. vel Pontifi-
ce Max. iuxta cap. ſolitæ, de maior. Auth. quo-
modo oporteat. Epiſcop l. 2. in princ. C. de veteri
iure enucl. ibi, Imperium quod nobis à cæleſti ma-
ieſtate, &c. nihilominus poſt eiuſmodi trans-
lationem factam à Leone III. in perſonam
Caroli magni, iuxta hunc text. dici poteſt
in aliquo ſenſu Germanicum Imperium
haberi ab Eccleſia, & Romano Pont. qua-
tenus habetur mediante tranſlatione illa
per electionem; & cæteras conditiones ab
Eccleſia & Romanis Pontificibus inſtitutas:
& ſic concordari poſſunt gloſſę & Doctores,
qui negant Imperium eſſe, aut haberi ab
Eccleſia, & Romano Pont. Et qui per con-
trarium affirmant, cum quibus eſt commu-
nis, & magis communis ſententia, itaut
priores intelligantur abſolutè iuxta natu-
ram, & originem rei, prout erat ante trans-
lationem eiuſmodi, poſteriores verò nō ſic,
ſed poſt illam, & ea ſuppoſita, & quoad Im-
perium Germanicum, & ita ceſſat contro-
uerſia Gloſſ. & Doctorum in c. cauſam quæ
7. qui filij ſint leg. gloſ 4. in capite quoniam 10.
diſt. gloſ. 3. in capite cum ad verum, & in c. duo
ſunt, & in c. ſeq. 96. diſtinct. Abb à numero 11.
Deci 7. & aliorum in d. c. nouit. latè Ca-
ſtald. de Imper d. quæſt. 50. à princ. & Cou. in
reg. peccatum p. 2. §. 9. num. 7. Pelag. de planctu
Eccleſ. lib. 1. capit. 13. poſt alios Mench. illuſtr.
c. 20. numero 4. & c. 21 à numero 22. & 27.
Mantu. vbi ſuprà, & alij per eoſdem citatis
idque in ſpecie aduertit optimè Card. Bel-
larm. d. lib. 5. c 8. numero 7. Et ita fit, vt attenta
eiuſmodi tranſlatione cum cæteris illam ſe-
quentibus Germanicum Imperium magis
pendeat à ſummo Pont. quàm quoduis aliud 4
Regnum Catholicum, ex Nau. d. notab. 3. nu-
mer. 127. & Molin. d. tract. 2. diſp. 29. verſ. ex
dictis infero. Adde in confirmationem prædi-
ctorum vbi omnino videndum Cardin. Bel-
larmin. per tres libros de tranſlatione Imperij à
Græcis in Germanos, aduersùs Illyricum hære-
ticum, præſertim lib. 1. ex c. 4 & 12 & lib. 2. c.
3. & lib. vlt. ex capit. 1. vbi multis rationibus,
exemplis, hiſtoriis & authoritatibus ſupradi-
cta confirmat, recte aduertens d. c. 12. col. 7.
Romanum Pont. in eiuſmodi tranſlatione,
electione, & cæteris ſupradictis exercuiſſe &
exercere non politicam aut ſecularem, ſed
eccleſiaſticam poteſtatem quatenus vniuer-
ſalis Eccleſiæ paſtor eſt, & ſuis ouibus in fi-
nem ſupernaturalem, & animarum ſalutem
prouidet.

De Tranſlatione Epiſcopi.

Tit. VII.

Cap. Inter corporalia. II.

De materia huius tex, vide nouiſſimè
per me tradita in vitis deciſiuis &
conſultiuis tom. 2 verto 123.

Ad num. 11. Quòd mulier nupta, quæ
habet virum inutilem, viduarum priuilegiis
gaudeat, vltra citatos in collect. adde Franc.
Viui. deciſ. 65. Thom. Acti. de ludo ſeacchorum
q. 8. princ. num. 43. Menoch. de arbitr. caſu 66.
num. 9 Camil. Borrel. in ſum. deciſ p. 2. tit. 56:
num. 35. Philip. Paſchal. de viribus patriæ po-
teſtatis part. 2. c. 2 num 93 Matthei. de com-
miſſion. p. 2. §. 2. tit. de auocat. cauſar. numer. 36.
D. Barboſ. in l. 1. p 1 numer 47. ff. ſoluto matr.
Iacob. Cancer. var. reſolut. p. 2. c. 2. numero 8.
Alex. Trentacinq. etiam var reſolut. lib. 2. tit.
de citat. reſol. 2 n. 16. Stephan Gratian diſcept.
forenſ. tom. 4. c 666. numero 9. Ioan. Mari. No-
uar. in pract. elect. & varia. ſeri ſect 1. q. 7. n. 10.
Oſuald. ad Donel. enucleatum lib 17. c. 29 lit. B.
latè Gabr. Aluarez de priuileg. pauperum &
miſerabilium perſonarum q. 7 per tot.

De Renunciatione.

Tit. IX.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata omnia præſumuntur ritè & rectè facta circa ea, quæ neceſſariò deſiderantur, vt ſententia proferri poſsit.*

2 *Sententia ex ſola exhibitione non poteſt affirmari, an iure vel iniuria lata ſit.*

3 *Sententia per ſe ſolum ſufficit, nec eſt neceſſarius proceſſus, ſi in ea de proceſſu fiat mentio.*

Cap. In præſentia. VI.

1 AD *num.* 3. Quòd lata ſententia omnia præſumantur ritè, & rectè facta, reſoluunt Valenzuel. *conſ.* 68. *num.* 63. *& conſ.* 79. *num* 138. *& conſ.* 92. *num.* 53. Pareja *de vniuerſa inſtrumentorum editione tit.* 5. *reſol.* 14. *num.* 14. in his omnibus, ſcilicet quæ neceſſariò deſiderantur, vt ſententia proferri potuerit, veluti Procuratoris mandatum, Caſſad. *deciſ.* 3. *de Procurator.* Boër. *decis.* 281. *num.* 15. *&* 17. partium legitima citatio ad omnes actus iudiciales adhibita, Alex. *conſ.* 105. *num.* 3. *lib.* 5. Greg. XV. *deciſ.* 535. *num* 6. Rot. *deciſ.* 684. *num.* 3. *&* 4. *p.* 2. *recent.* & alia de quibus citati per Parējam *d. tit.* 5. *reſol.* 14. *n.* 25. vbi tamen *num.* 26.
2 poſt Guzman. *de euict. q.* 15. *numer.* 53. ſubdit quòd ex ſola ſententiæ exhibitione non
3 poteſt affirmari, an Iure, vel iniuria lata ſit, an verò lis fuerit rectè necne proſequuta, nihllominus *numer.* 31. ſubdit ſententiam per ſe ſolam ſufficere, nec eſſe neceſſarium proceſſum ſi in ea de proceſſu fiat mentio, prout contingit In litteris executorialibus, quæ quotidie expediuntur in omnibus Tribunalibus, in quibus magna cum diligentia recenſentur partium allegationes, inſtrumenta, & canſæ, propter quas ſententia fuit lata, vt modò video in executorialibus litteris copiosè expeditis pro deuota mea Congregatione ſeruorum ſanctiſſimi Sacramenti in oppido Matriti per Venerabilem Equitem Iacobum de Gratiis fundata contrà Abbatiſſam, & Moniales monaſterij, quod ab eodem Equite denominatur.

De Ætate, & qualitate.

Tit. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas impetrantis iuſta ad beneficia plura obtinenda diſpenſationis cauſa eſt.*

2 *Eccleſia pauper alteri Eccleſiæ non Curatæ, vel Curatæ per Epiſcopum poterit vniri.*

3 *Epiſcopus ob reddituum tenuitatem, paupertatemque beneficiorum vniones facere tenetur.*

Cap. Eam te. IV.

AD *num.* 7. Hinc paupertas impetrantis, qui vnde decenter, & congruè viuere poſſit, non habet, iuſta ad beneficia plura obtinenda diſpenſationis cauſa eſt, ex tex. *in cap. etſi illa* 23. 1. *q.* 7. Alphonſ. Hoieda *de compatibil. beneficior. part.* 2. *cap.* 12. *n.* 55. Aluarez *de priuileg. pauper. p.* 1. *q.* 12. *num.* 33. de quo, & qualiter intelligendum cum pluribus ſacræ Cong. declarationibus egi *de Iure eccleſ. vnin. lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 180. *cum ſeqq.* 1

In tex. ibi, *niſi ita fuerint tenues*, &c. Notatur ad hoc quòd Eccleſia pauper, tenuiſque redditus, alteri Eccleſiæ non Curatæ vel Curatæ per Epiſcopum vniri poterit, concordant *cap. expoſuiſti* 33. *de preben. cap.* 1. *de rebus Eccleſ. non alien. lib.* 6. *Clem.* 1. *§. ad hæc, de ſtatu Monach. gloſ. verb. neceſsitatem, in cap. clericus* 21. *q.* 1. *& verb. iuſta in cap. cum noſtris* 6. *de conceſſ. preb. l. Caſtel.* 13. *tit.* 5. *part.* 1. ibi, *E puede fazer de dos Igleſias vna vendo que es meneſter porque ſin pobres*, vbi Greg. Lop. *gloſ.* 7. *verb. vna, in princ.* Petr. de Peruſio *de vnionib. cap.* 3. *num.* 1. *verſ. tertia, & verſ. quarta*, Caccialup. *in ſimili tract. art.* 5. *num.* 1. *verſ. tertia cauſa paupertas*, Mandoſ. *reg.* 12. *de vnionib. q.* 5. *num.* 3. *ad fin.* Aluarez *d. q.* 12. *n.* 3. vbi *n.* 4. id hodie laxiores recipere habenas affirmat ex diſpoſitione Concil. Trid. *ſeſſ.* 21. *de reform. cap.* 5. *& num.* 10. poſt Paul. Fuſc. Stephan. Gratian. & alios, ſubdit non ſolùm poſſe, ſed etiam teneri Epiſcopum ob reddituum tenuitatem, paupertatemque beneficiorum vniones facere. 2

De ſacra Vnctione.

Tit. XV.

SVMMARIVM.

1 *Reges non omnes, ſed aliqui quodam ſingulari priuilegio dumtaxat inungi poſſunt*
2 *Francorum Rex oleo miraculoſo inungitur.*
3 *Reges Hiſpaniæ Gothorum temporibus inungebantur.*
4 *Vnctio Regum affert illis politicam dumtaxat adminiſtrationem Regni.*
5 *Francorum Rex eſt Canonicus Eccleſiæ S. Hilarij Pictauienſis, & Eccleſia Cenomanenſis, & Andegauenſis.*
6 *Hiſpaniarum Reges habent Canonicatus in Eccleſia Burgenſi, Toletana, & Legionenſi.*

Cap. Vnic. ſ. Vnde in veteri.

AD *numero* 8. De vnctione Regum
1 hic agitur non quòd omnes inungi poſſint, ſed ex priuilegio quodam ſingulari Reges quidam dumtaxat, vt
2 refert Boër. Ego *de Regalib. vel iure Principum. in princ. numero* 44. vbi *numero* 47. ait quòd Francorum Rex oleo planè miraculoſo, ſeu diuinitus, ac cælitus olim dimiſſo iam inde à primi Regis Francorum Chriſtiani, nempe Clodouæi à S. Remigio baptizati temporibus inungitur, oleo illo ſponte ſua ſcaturiente quandocunque Rex Francorum nouus eſt inungendus, ac coronandus, ampulla nimirum cæteris temporibus oleo deſtituta, defectum veriſimiliter, ſi quando Rex Francorum, vel hæreticus, vel ſchiſmaticus, vel alioquin Catholicæ Fidei perſecutor, & hoſtis inungendum ſe-
3 mel offerret; olim Gothorum temporibus Hiſpaniæ Reges ſimiliter inungebantur, vt per Gregor. Lopez Madera *en las excelencias del Reyno de Eſpaña c.* 12. *pag.* 83.

4 Quæ quidem vnctio quantumuis excellens clericatum Regibus illis non affert, ſed politicam dumtaxat adminiſtrationem Regni; vnde error eſt manifeſtus dicere eos non eſſe prorſus laicos, licèt beneficia conferant eccleſiaſtica, vel ipſimet ea quoque ſibi poſſideant, atque nonnullis in Ec-
5 cleſiis Regni ſui, vel Canonicorum, vel Abbatum tum titulo, tum iure fruantur: ita Rex Francorum Canonicus eſſe dicitur Eccleſiæ S. Hilarij Pictauienſis, & Eccleſiæ Cenomanenſis, & Eccleſiæ Andegauenſis, adeò vt ſi quando præſens interfuerit Officiis diuinis, diſtributiones etiam recipiat quotidianas more cæterorum Canonicorum, prout referunt Ioan. Ferrald. *in ſuo tract. de viginti iuribus & priuileg. Regni Franciæ, ſeu liliorum, priuil.* 7. Carol. de Graſſal. *lib.* 2. *Regal. Franciæ cap.* 1. Bapt. Fulgoſ. *dictorum, & factor. memorabil. ſub tit. de Religionis cultu, in fine*, Boër. Ego *vbi ſuprà num.* 42. Et 6
de Regibus Hiſpaniarum quòd habeant Canonicatus in Eccleſia Burgenſi, Toletana, & Legionenſi, aſſerunt Natt. *conſ.* 2 *numer.* 17. *ad med. de iurepatron.* Solorzan. *de gubernat. Indiarum tom.* 2 *lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 45. & antè dixerant Athanaſ de Lobera *de Eccleſia, & ciuitate Legionenſi fol.* 212. Palat Rube. *in repet. capit. per veſtras, de donat. inter virum & vxor. num* 28. *fol.* 4 Petr. Henriq. *conſ.* 9. *num.* 11.

De Officio Archidiaconi.

Titvlvs. XXIII.

Cap. Dilecto, fin.

AD *num.* 2. *in princ.* De familia Epiſcopi quòd gaudeat fori priuilegio, vltra citatos in collect. reſoluunt Cuti. Philip. *tom.* 1 [illegible] §. [illegible] *num.* 13. Marc. Anton. Genuenſ. *in pract. Archiep. Neapol. c.* 8. *num.* 3. Montealegre *in praxi ciuili lib.* 1. *c.* 9. *num.* 249. Donat. Anton. de Marinis *quotidian. reſolut. c.* 117. *numero* 1. Thom. de Carnaual. *de iudic. & foro compet. diſput.* 2. *quæſt.* 6. *ſect.* 3. *num.* 427. *& ſeq. & num.* 509. Ciarlin. *controuerſ. c.* 20. *numero* 14. *&* 28. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.* 15. *c.* 1. *numero* 56. Ego ipſe *de Iure eccleſ. vniu. lib.* 1. *c.* 39 §. 2. *à numero* 55. *&* §. 4. *num.* 95. Et ſecundùm hanc opinionem in Regno Aragoniæ practicatam fuiſſe refert Cened. *Canon. quæſt. q.* 4. *n* 26. Et in Regno Portugaliæ obſeruatum aſſerit Gabr. Pereira *de Manu Regia tom.* 1. *c.* 10 *num.* 13. Et à ſacra Congregatione Eminentiſſimorum Cardinalium ita non ſemel declaratum fuiſſe atteſtantur Gauan. *in enchirid. Epiſcoporum, verb. familiares Epiſcopi num.* 2. & Antonin. Diana *moral. reſol. p.* 4. *tr.* 1. *reſol.* 30. qui dicunt communiter id probari ex *text. in c. Eccleſiarum ſeruis,* 12. *q.* 2. *& ex c.* 1. *de pœnis lib.* 6. *& ex hoc textu.*

Quicquid contrarium defendere conentur Ceuall. *de cogni. per viam violentiæ part.* 2. *quæſt.* 58. *à num.* 9. Gabr. Pereira *d. c.* 10. *n.* 13. Felician. de Vega *in repet c.* 2. *de foro comp.* Gaſp. Anton. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 3. *q.* 78. D Marî. Curel. *part.* 2. *controuerſ. n.* 194.

Et

Etquamuis hanc reſolutionem in hoc textu non probari rectè aduertant Ceuall. *d. loco num.* 14. Gaſp. Anton. Theſaur. *d. quæſt.* 78. *num.* 5. Bobadil. *in ſua politica lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 97. Mari. Cutelli *d. part.* 2. *num.* 193. *fol.* 183. Parlador. *lib.* 2. *differ.* 9. §. 1. *numer.* 8. Bonacin. *de cenſur. in Bulla Cœnæ contentis lib.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 16. *ſect.* 1. *puncto* 3. *numer.* 7. *verſ. agunt*, Ego *d. l.b.* 1. *c.* 39. §. 2. *numer.* 6. nihilominus tamen bene probatur ex aliis iuribus, & plurimarum Prouinciarum vſu recipitur, ac ſacræ Congreg. deciſionibus innititur, & ideo in iudicando, & conſulendo ſemper ſequenda. De famulis conductitiis clericorum, & aliis Religioni inſeruientibus egi *d. lib.* 1. *capit.* 39. §. 2. *num.* 56.

De officio, & poteſtate Iudicis delegati.

TITVLVS XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Solemnitas alia ſubſtantialis, alia accidentalis.*

2 *Solemnitatis ſubſtantialis omiſſio vitiat actũ, non ſic accidentalis.*

3 *Contractus irritus foro externo ex defectu ſolemnitatis ſubſtantialis, erit etiam irritus in foro Conſcientiæ.*

CAP. De cauſis. IV.

1 AD *num* 8. Quòd de conſenſu partium ſolemnitatem Iuris poſſunt remitti. Pro totius ſolemnitatum materiæ declaratione præſupponendum eſt ſolemnitatem ſeu, formam, aliam eſſe ſubſtantialem, aliam non ſubſtantialem, ſeu accidentalem. Subſtantialis eſt, quæ dat eſſe rei, & ſine qua vt talis conſiſtere non valeat, ex *l. Iulianus* 9. §. *ſi qui rem. ff. ad exhiben. l. diuus* 7. *ff. de in integ. reſtit. l. cùm hi* 8. §. *ſi Prætor addictus* 17 *ff. de tranſact. l. qui hæredi* 44. *l. Mænius* 55. *ff de condit. & demonſtr.* Tiraq. *de retract. lig.* §. 2. *gloſ.* 21. *à numer.* 11. *&* §. 36 *gloſ.* 2. *num.* 28. *& de retract. conuent.* §. 4. *gloſ.* 6. *num.* 21. Eſcob. *de ratiocin. cap.* 6. *num.* 39. *& cap.* 11. *num.* 18. *& cap.* 31. *num.* 16. Caſtilleon *conſ.* 17. *num.* 9. Gutier. *lib.* 3 *pract. q.* 15. *num.* 28. Card Tuſch. *pract. concluſ. lit. F. concl.* 413. *num* 3. Accidentalis, ſeu non ſubſtantialis illa dicitur, quæ licèt à lege requiratur, eius commiſſio non vitiat actum: & ſic in hoc differunt hæ ſolemnitates, quia accidentalis ſolemnitatis omiſſio actum non vitiat, benè tamen ſubſtantialis, quia ea deficiente talis dici non poteſt, ſicut enim in phyſicis forma rei ſublata tollitur compoſitum, ita in moralibus deficiente forma deficit actus. Ita Pelaez *lib.* 4 *de maior. q.* 4. *num.* 178. *& qu.* 20. *n.* 179. Caſtr. Palao *tom.* 1. *tract.* 3. *diſput.* 2. *puncto* 9. *num.* 9 Farin. *fragm. crimin p.* 2. *lit. F. num.* 220. Ceuall. *commun. contra commun. tom.* 3. *q.* 749. *num.* 14 Mexia *de taxa panis concl.* 6. *num* 88. Suar. *de legib. lib.* 5. *cap.* 31. *num.* 3. Salas *eod. tract q.* 69. *tract.* 14. *diſput.* 16 *ſect.* 9. *num.* 36. *cum ſeqq.* 2

In hoc quoque verſatur differentia inter huiuſmodi ſolemnitates, quòd contractus irritus foro externo ex defectu ſolemnitatis ſubſtantialis, erit etiam irritus in foro conſcientiæ, vt per Tiraq. *ad leg. connub. gloſſ.* 4. *à numer.* 15. *ad* 26. *& in l. ſi vnquam, verb. reuertatur numer.* 293. *C. de reuoc. donat.* Cou. *in cap. quamuis pactum part.* 2. §. 4. *num.* 6. *cum ſeqq. & in reg. peccatum p.* 2. §. 3. *numer.* 11. Menoch. *de præſumpt. lib.* 1. *præſ.* 80. *ex num.* 36. Stephan. Lamberteng. *de contract. eorum gloſſ.* 16. *numer.* 2. *&* 3. Felician. *de cenſib. lib.* 1. *cap.* 2. *ſub numero* 12. Ioan. Valer. *de diff. rent. inter vtrumque forum, verb. contractus differ.* 10. Suár. *de legib. lib.* 5. *cap.* 24. *num.* 4. Salas *eod. tract. diſputat.* 16. *ſect.* 4. Azor. *inſtit. moral. part.* 3. *l.br.* 6. *cap.* 9. Bonacina *de contract. diſputat.* 3. *quæſt.* 1. *puncto* 3 *ex num.* 2. *& de legib. diſput.* 1. *quæſt.* 1. *puncto* 7. §. 5. *num.* 16. Leſſi. *de iuſtit. libr.* 2. *cap.* 19. *dub.* 3. *numero* 35. Antonin. Diana *moral. reſol. p.* 1. *tract.* 8. *de contractib. reſolut.* 75. *in fine*, Trullench *in expoſit. Decal. lib.* 7. *cap* 16. *dub.* 8. *num.* 3. Non ſic in omiſſione ſolemnitatis accidentalis, quæ ſi in contractu omittatur, non ideo illum irritat, ſed valeat in vtroque foro, v. g. contrahere in Eccleſia non licet; ſi verò de facto contrahatur, valeat contractus, gloſ. *verb. proceſſus in cap.* 2. *de immun. Eccles. lib.* 6. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 14. *tit.* 39. *part.* 30. Et ſimpliciter licèt in die feſto contrahere non expediat, factus tamẽ contractus in vtroque foro tenet, Bonacin. *in Decalog. diſp.* 5. *q. vnic puncto* 2. *numer.* 11. Caſtr. Palao *d. tract.* 3. *de legib. diſput.* 2. *punct.* 9. *numero* 8. Trullench *lib.* 7. *cap.* 16. *dub.* 8. *num.* 7. 3

Ex quibus infertur hæredem inſtitutum In teſtamento nullo, & vltima voluntate prolata abſque legitimis ſolemnitatibus ſubſtantialibus hæreditatẽ, & fideicommiſſariũ fidei- 4

commiſſum, & legatarium legatum capere in conſcientia non poſſe; quia ius reſiſtit teſtamento minus ſolemni, & ſic nec obligatio naturalis ex eo oritur, *l.* 1. §. *ſi quis ita interroget*, *ff. de verb. oblig.* Mexia *d. concl.* 6. *num.*85. *&* 88. Fontan. *de pactis nupt. clauſ.*4. *gloſſ.*7. *part.*1. *num.*8. *&* 10. Accac. Anton. de Ripul *lib.*1. *variar. reſol.* 13. *ex num.*719. *cum ſeqq.* tum, quia leges irritantes teſtamentum minus ſolemne habent pro fine bonum commune, & ſic quamuis earum ratio ceſſet in particulari, vt ſi nulla adſit fraus, ſemper earum obligatio firma manet. Quare hanc illationem tenent Padil. *in l. cùm quis, ex numer.*10. *ad* 16. *C. de iuris & facti ignor.* Greg. Lop. *l.*31 *tit.* 14. *part.* 5. Burg. de Paz *l. Tauri ex n.*1430 *cum ſeqq.* Anton. Gomez *ead l.*3 *num.* 123. Mench. *de ſucceſſ. creat.* §. 1. *num.* 21. Cou. *in cap. cùm eſſes num.* 12. *de teſtam. & in reg. peccatum p.* 2. §. 3. *numero* 9. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 19. *dub.*3 *numer.* 30. Matienſ *l.* 1. *gloſſ.*10. *ex num.* 2. *tit.* 4. *libr.* 5. *Recop.* Ioan. Gutier. *canon. lib.*2. *cap.* 25. *n.*11. Ceuall *commun. q.* 71. *& q.*137. Ioan. Valer. *de differ. inter vtrumque forum*, *verb. legatum differ.*6 *num.*2 Nald. *in ſum. verb. teſtamentum num.*8. Villal. *etiam in ſum. tom.*2. *tractat.* 30. *dif.*8. Fontanel. *d. clauſ.*4 *gloſ.*7. *part.* 1. *num.*8. Parlad. *lib.*3. *quotid. differ.* 12. §. 1. *num.*2. *cum ſeqq.* Ripoll. *d. reſol.* 13. *ex num.* 716. Becan. *tom.*2. *ſum. Theolog. tract.*3. *cap.*6. *n.* 5. *concl.* 4. *& num.*6. *in fine reg.*5. Mexia *d. concl.*6. *numer.* 75. *&* 76. 98. *&* 100. Bonacin. *de contractib. diſp.*3. *q.*1. *puncto* 3. *num.* 5. *cum ſeqq.* Antonin. Diana *moral. reſolut. p.*1. *tract.* 8. *de contractib. reſol.*75. *per tot.* Salas *de legib. diſp.*16. *ſect.* 12. *num.*52.

Cap. Significaſti. VII.

POſt *num.* 1. In text. ibi, *aut non vult*, *aut non poteſt*, &c. Ergo iudex ordinarius, ſi nolit, ſententiam delegati exequi non tenetur; cuius contrarium reſpondit Pontifex *in cap. Paſtoralis* 28. §. *quia verò*, *hoc eod tit.* ibi, *Reſpondemus quòd cùm Ordinarius teneatur obſequi delegato, etſi ſciat ſententiam illius iniuſtã niſi apud eum efficere poſſit, vt ab hoc onere ipſum abſoluat*; cur ergo in hoc text. dicitur vt nolle poſſit, cùm obſequi teneatur, ſecundùm *d.* §: *quia verò.* Quare Læli Mancin. *diſquiſit. genial. & anniuerſariarum iuris diſputat. cent.* 1. *cap.* 90. *pag.* 217. ſic ait: *Quantum de hac re conijcio, eſt hoc: mandauerat delegatus Pontificis Ordinario, nec palàm recuſauerat Ordinarius ſententiam exequi, ſed aiebat ſe ab aliis impediri: ſic compelli Ordinarius remedio aliquo non poterat, & dubium ſimul erat, an obtentui ſumerentur impedimenta illa, quæ Ordinarius allegaret; dubium, inquam, an nollet Ordinarius, an non poſſet. Hic ergo nouum à Pontifice remedium vt à ſe ipſo delegatus exequatur, & ſi quos videat reſiſtentes, eos coërceat Percipis (quod hucuſque ſatis animaduerſum non eſt) ſi Ordinarius apertè nolit, compelli eum; ſin dubitetur, velit ne, an nolit, ſi prætextu fortè aliquo parere detrectet, ſi impotentem ſe faciat, tunc exequi delegatum poſſe: hoc itaque diſcrimine agi rem oportuit.* Hactenus Mancin.

Cap. Gratum. XX.

AD *num.* 2. De materia & intellectu huius text. vltra citatos *in collect.* agunt Anton. Gabr. *commun. lib.* 2. *tit. de procuratoribus concl.* 2. Chriſtoph. de Paz *ad leges ſtyli l.* 1. *ſchol.* 1. *num.* 5. Felician. de Vega *in relect. rub. de iudic. dub.*4. *numer.*29. *cum ſeqq.* 1

Ad *num.*3. in fine. Quòd iudicium incipiat à citatione, vltra citatos docent Valaſc. *conſ.* 81. Stephan. Gratianus *diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 156. *num.* 11. Ioſeph. Ramon *conſ.* 26. *num.* 4 Quamuis iudicium non incipere niſi à litis conteſtatione exiſtimauerint Abb. *num.*4. Rip. *num.* 45. Mantu. *num.* 18. Bero. *num.* 85. & Peregr. *numer.* 54 *ſub rub. de iudic.* Gail. *lib.* 1. *obſeru.* 74. *in princ.* Donell. *comment. Iuris Ciuil. libr.* 17. *cap.* 18. Parlad. *rerum quotid. libr.* 1. *cap.* 14. *num. fin.* D. Barboſ. *in l. ſi quis* 7. *ff. de iudic. à num.* 24. Hieron. Buccaron *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.* 21. *à num.*1. 2

Cap. Conſuluit. XXIV.

AD *num.* 9. Nota ex actu clandeſtinè facto præſumi dolum, *cap.* 1. *vt eccleſ. benef.* vbi DD. citaui, & vltra relatos hìc & illic, tenent Tiraq. *de retractu conuent. in præf. num.* 13. *& ſeq. & de pœnis temper. cap.* 11. Maſcard. *de probat. concl.* 532. *num.* 43. *&* 44. *& concl.* 815. *num.* 13. Farin. *in praxi crimin. q* 86. *num.*130. vbi *numer.*131 ampliat præſumi in minore, ruſtico, & muliere, & *num.* 134. ſubdit quòd clam dicitur tribus modis fieri, ex natura ſcilicet facti, natura loci & ex natura temporis, & *num.* 136. tenet clam fieri illud, quod fit ignorante eo, ad quem res pertinebat, & *num.* 137. addit actum eſſe clandeſtinum quòd fit ſine teſtibus, & ſine debita ſolemnitate, Hieron. Leo *deciſ.*9. *num.*17.

SVMMARIVM.

1 *In iniungendiѕ, ſeu imponendis pœnis diuerſimodè iudicandi homines maioris notæ, quā minoris.*

2 *Leges Regiæ minores pœnas pro delictis imponunt Nobilibus, quàm plebeis.*

3 *Pœna remittenda, vel mitiganda ob artificij, vel magni roboris qualitatem, & excellentiam.*

Cap. Paſtoralis. XXVIII.

1 AD *num.* 4. Non ſolùm in iniungendis pœnis, ſed etiam in modo imponendi illas diuerſimodè iudicandos homines maioris notæ & excellentiæ in honore, & dignitate conſtitutos, quàm illos, qui minores ſunt, neque aliqua dignitate, ſiue excellentia roboris, vel artificij fulgent; vt colligitur ex *hoc* text. & ex *cap. 2. eod. tit. in 6. & ex cap. de multa, de praeben. & ex l. duo Marco, C. de quaſt. & ex l. vlt. C. vt nemo priuatus*, quas citat Anguian. *de legib. lib. 2.*
2 *contron.* 8. *num.* 7. vbi *num.* 9. ex Cou. refert leges Regias aliter ſe habere cum Nobilibus & plebeis, illis longè mioores, his verò propter vnum & idem delictum maiores pœnas imponentes. Vnde emanauit ſolem-
3 ne reſponſum Pauli iuriſconſulti *in l. ad beſtias 31. ff. de pœn.* ibi, *Sed ſi eius roboris, vel artificij ſint*, &c. ex quo textu vulgò deduxerunt Interpretes quòd ſi delinquens quamtumuis mortis pœna dignus, excellens fuerit in aliqua arte, non ſit illi pœna mortis iniungenda, ſed remittenda vel mitiganda ob artificij, vel magni roboris qualitatem & excellentiam: quam legem ſatis celebrem & famoſam induxerunt Ludou. Roman. *ſing.* 717. Tiraq. *de pœnis temper. c.* 50. Cou. *lib. 2. var. cap. 9 num. 6.* Plac. *de delict. cap.* 33. *in princ.* quos refert Auguian. *d. contrau.* 8. *num.* 2. licèt ipſe à *num.* 11. id ex dicta l. non probari multis contendat rationibus, & auctoritatibus.

SVMMARIVM.

1 *Executores meri nullam habere poſſunt cauſæ cognitionem.*

2 *Exceptionem aliquam admittere non debent meri executores.*

3 *Executor merus quando ſuperſedere debeat in executione ſententia nulla, & iniuſta.*

§. Quia verò.

SVb *num.* 21. Quòd meri executores nul- 1
lam habere poſſunt cauſæ cognitionem vltra citatos *in collect.* docent Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 3 cap.* 551. *n.* 10. Ego ipſe *in praxi exigendi penſiones p. 2. q. 12. num.* 17. & ideo aliquam exceptionem ad-
mittere non debent. Camill. Borrel. *in ſum.* 2
deciſ. tom. 2. tit. 32. num. 262. Sigiſm. Scacc. *de appellat. q. 17. limit. 10. num.* 37. & rationem reddit, quia in hoc præceſſit omnis cognitio tam reſpectu ſententiæ, quàm reſpectu cognitionis, quod ego *citato loco num.* 18. intelligo de exceptionibus, quæ principaliter cauſæ merita reſpiciunt, vel quæ directò ipſam impugnant ſententiam, & *nume.* 19. limito in exceptionibus, quæ directò non infringunt ſententiam, nec principaliter eam labefactant, ſed potiùs reſpiciunt ipſius executionem, & opponuntur ad conſequendum id, quod expreſsè in ſententia denegatum non eſt, quo caſu poſſunt tales exceptiones obiici, & debent admitti, & de illis executor cognoſcere valet.

Ad *num.* 14. Quòd merus executor poteſt 3
ſuperſedere, & debet in executione ſententiæ nullæ, & iniuſtæ, quando nullitas, & iniuſtitia ita euidenter ex actis apparet, vt nullam requirant probationem, aut excuſationem admittant, vltra citatos *in collect.* tenent Gabr. Pereira *de manu Regia p. 2. c. 63. n. 54.* Rota *deciſ. 85 p. 1. diuerſ.* quos adduco, & eorum verba refero *d. q. 12. numero* 10. & 11.

Pro concordia huius text. cum *cap. ſignificaſti 7. hoc eod. tit.* vide poſita *in addit. ad d. cap. ſignificaſti.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices delegati litteras ſua commiſsionis quādo edere teneantur, oſtenditur.*

2 *Conſeruatores Iudices litteras ſibi iuriſdictionem tribuentes ad ipſam fundandam edere tenentur.*

3 *Inquiſitores contra hæreticam prauitatem hodie magis pro ordinariis, quàm pro delegatis ſunt exiſtimandi.*

4 *Inquiſitores litteras ſibi iuriſdictionem tribuētes edere tenentur.*

Cap. Cùm in iure. XXXI.

AD *n.* 2. Quòd Iudices delegati litteras illis iuriſdictionē, notionē, aut executionē tribuētes, antequā ad exercitiū delegationis acce

accedat, edere teneantur, vltra citatos in collect. docent Vanti. de nullit. tit. de nullit. ſentent. ex defectu iuriſd. Ordin. num. 16. & 18. Menoch. de præſumpt. lib. 2. præſ. 15. ex num. 2. & de arbitr. lib. 2. quæſt. 76. num. 8. & lib. 2. caſu 212. num 8. & conſ. 100 num. 77. cum ſeqq. Decian conſ. 18 num. 157. vol. 1. Villadieg. in politica cap. 5. §. 40. num. 7. & 8. Bobadil. etiam in politic. lib. 2. c. 20. num. 21. cum ſeqq. Nicol. Garcia de benefi. part 6. c. 2. num. 16. cum ſeqq. Sigiſm. Scacc. de appellat. q. 19. remed. 10. concl. 4. num. 36. Mari. Giurba conſ. 89. num. 19. cum ſeqq. Carot. de remed. contra præiudic. ſentent. except. 4. à num. 8. Camill. Borrell de Magiſtratuum edict. lib. 1. cap. 1. à num. 46. Gabr. Pereira de manu Regia part. 1. capit. 7. à num. 3. Salgado de Regia protect. part. 4. cap. 6. à num. 42. & de ſupplicat. ad Sanctiſſimum parte 2. cap. 26 §. 4. ex num 11. cum ſeqq. Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 6. cap. 3. per tot. Chriſtoph. Befold. de fœderum iure cap. 7. num. 5. Franc. de Amaya in l. prohibitum, ex num 4. C. de iure fiſci lib. 10. Alphonſ. de Narbona l. 60. gloſ. vnica à num. 1. tit. 4. lib. 2. Recopilat. Et
2 in Iudice Conſeruatore quòd litteras ſibi iuriſdictionem tribuentes ad ipſam fundandam edere teneantur, admittunt Fuſc. de viſitat. lib. 2. cap. 23. num. 8. Mari. Antonin. variar. reſolut. lib. 1. reſol. 16. num. 1. cum ſeqq. Narbona d. gloſ. vnic. num. 71. cum ſeqq. Rot. deciſ. 214. num. 1. & 2. part. 2. recent. Et in Inquiſitoribus (licèt hodie magis pro ordinariis, quàm pro delegatis ſint exiſtimandi, ſecundùm Ludou. à Paramo in defenſor. iuriſdict. Inquiſitor. Sicil. cap. 1. num. 11. & de origine Inquiſitor. tit. 3. quæst. 2. per tot. Molin. de Iuſtit. tractat. 5. diſp. 58. Salgado de ſupplicat. ad Sanctiſſim. part. 2. cap. 33. num. 80. cum ſeqq. Eſcobar de purit. & nobilit. probanda part. 1. quæſt. 6. §. 2. num. 25.) agnoſcunt Nicol. Eymeric. in direct. Inquiſit. part. 3. cap. 1. & ibi Peña commento 1. verſ. poterit & meritò, Mart. de iuriſd. part. 2. cap. 35. num. 1. Alphonſ. de Narbona in d. l. 60. num 91. verſ. idemque iuris erit, titul. 4. lib. 2. Recop.

SVMMARIVM.

1 Delegata iuriſdictio odioſa eſt, ac proinde reſtringenda.
2 Ordinariorum iuriſdictio vt naturalis & fauorabilis amplianda.
3 Legatorum poteſtas reſtringenda.

Cap. P. & G. XL.

AD num. 4. Quòd delegata iuriſdictio odioſa ſit, ac proinde reſtringenda 1
vltra citatos in collect. docent gloſſ. in capit. 1. de reſcript. lib 6. Becc. conſ. 21. numero 14. & 33. Nauarr. in cap. cùm contingat in 7. cauſa nullit. in princ. de reſcript. Menchaq. controuerſ. vſufreq. cap. 14. numer. 16. Menoch. conſ. 340. num. 54. & de præſumpt. lib. 2. præſ. 15. num. 2. Curi. Philipp. part. 1. §. 4. num. 8. Morl. in emporio iuris part. 1. tit. 2. quæſt. 21. num. 2. Molina de Iuſtit. tom. 6. diſp. 25. num. 2. Eraſm. à Cochier de iuriſd. Ordin. in exemptos part. 2. quæſt. 11. num. 2. Amat. var. reſolut. reſol 8. num 4 & reſol. 39. numer. 11. Ordi- 2
nariorum verò iuriſdictio vt naturalis & fauorabilis amplianda, non ſic Legatorum 3
poteſtas, quæ vt ſuperinducta, & extraordinaria, ac Ordinariis præiudicans, reſtringenda eſt, ſecundùm Caſſad. in deciſ. ſuper reg. Cancel. titul. de decretis in reſeruat. deciſ. 1. num. 3. & deciſ. 3. num. 11. Simunet. de reſeruat. quæſt. 89. num 3. vbi Grauat. in addit. lit. A. Gunzal. ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 21. num. 38. Nicol. Garc. de benef. part. 5. cap 3. num. 9. Rot deciſ. 206. num. 3. part. 1. diuerſor.

SVMMARIVM.

1 Delegatus debet dari maior viginti annorum.
2 Ætas minor 20 annorum ſufficit in delegato Pontificis, ſi Pontifex habuerit de ea notitiam.
3 Infans, vel pupillus ſi ſcienter à Principe delegatus nominetur, tunc habitu iuriſdictionem illi delegaſſe videtur.
4 Ætas quæ requiratur ſecundùm leges Caſtellæ ad iudicat. ſ[illegible]?

Cap. Cùm Vigeſimum. XLI.

POſt num. 1. Quòd delegatus debet dari 1
maiòr vinginti annorum vltra citatos in collect. ducent Ludou. Gom. in cap. ſtatutum n. 26. de reſcript in 6 Anton Blanc. de compromiſſ. q. 22. num. 22. Rojas in ſingular. Fidei 106. in princ. Zaz. lib. 2. ſingul. entellect. c. 22. Viui. lib. 2. commun. opin. 179. Quibtilian. Mandoſ. de minore ætate c. 5. n. 88. Monet. de Conſeruator. c. 5. n. 159. ad fin. D. Barboſ. in l. cùm prætor. §. fin. n. 90. ff. de iudic. qui duo vltimo loco citati id intelligunt in Pontificis delegato, adduntque minorem ætatem ſufficere ſi Princeps

ceps habita ſcientia, & notitia minoris ætatis alicuius, nihilominus eam elegit, quia ex
3 tunc in defectu minoritatis cum ipſo diſpenſaſſe creditur. Si verò adeò fuerit minor electus à Principe, quòd naturaliter ſit incapax iuriſdictionis, vt infans, vel pupillus, tunc enim habitu, & non actu iuriſdictionem ipſi delegaſſe videtur, & ideo aſſeſſorē aſſumere debebit, vt in ſimili deputato à Principe conſeruatore tradit Monet. *de conſeruat. c. 5. n. 161.* & latiùs *cap. 8. q. 8. & c. 9. q. 2.*

4 Quid autem de Iure Regni Caſtellæ ſit tenendum, poterit ab aliquibus in dubium reuocari: nam *in l. 2. tit. 9. lib. 3. Recop.* ad iudiciale munus requiritur ætas viginti ſex annorum ibi, *y que aya edad de veinte y ſeis años, & in l. ſeq.* videtur ſolùm requiri quòd ſit maior viginti annorum, ibi, *Maior de veinte años deue ſer aquel a quien ſe otorgare poderio para iuzgar, a quien llaman Iuez ordinario, y es de preſumir que hombre de tal edad aya entendimento complido para iuzgar los hombres que ante el vinieren,* quia ſcripta *in hac l. 3.* interpretanda ſunt, itaut illius ſenſus ſit quòd ad Iudicis officiū eligatur maior vigeſimi anni, id eſt, qui vigeſimum ſextum impleuerit, vt non ineleganter interpretatus eſt Azeued. *in d. l. 2. verbo veinte y ſeis años,* Suar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 1. temp. 1. num. 61.*

De Officio Iudicis ordinarij.

Tit. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt crimina inquirere & punire.*

2 *Crimina de quibus Epiſcopi in ſuis diœceſibus cognoſcere poſſunt, quæ ſint?*

3 *Subditos à peccatis arcere, peccatoreſque punire & corrigere ad iuriſdictionem eccleſiaſticam ſpectat.*

4 *Iuriſdictio eccleſiaſtica inſtituta ad gubernandos Fideles ſecundùm legem Euangelicam.*

5 *Epiſcopi ad punitionem criminum in ſuis diœceſibus commiſſorum poſſunt, cùm opus fuerit, brachium ſeculare inuocare.*

6 *Iudices eccleſiaſtici poſſunt cenſuris, & aliis pœnis arbitrariis ſeculares compellere ad auxilij brachij ſecularis exhibitionem.*

7 *Auxilium brachij ſecularis conceditur etiam delegatis.*

8 *Auxilium brachij ſecularis quamuis implorandum non ſit niſi pro vltimo remedio, ſecundùm aliquos, verius tamen eſt implorari poſſe quotieſcunque opportunum eccleſiaſtico Iudici videbitur, & num. 9.*

10 *Auxilium brachij ſecularis eccleſiaſtico Iudici tenetur impartiri ſecularis abſque vlla examinatione proceſſus ab eo facti.*

11 *Intellige in omnibus eccleſiaſticis criminibus, in his ſcilicet, quæ ratione materiæ prohibita talia ſunt.*

12 *Auxilium brachij ſecularis concedendum in ciuilibus cauſis, quæ ad eccleſiaſticorum Iudicum cognitionem quomodocunque pertinent.*

13 *Iudex laicus quando poſſit cogi auxilium brachij ſecularis impartiri in delictis non eccleſiaſticis, ſed mixti fori à ſeculari commiſſis.*

14 *Iudex ſecularis non tenetur impartiri Eccleſiaſtico auxilium ſuum vbi aliàs conſtaret de iniuſtitia, vel nullitate ſententiæ.*

15 *Vel vbi fuerit à ſententia Iudicis eccleſiaſtici auxilium requirentis appellatum, vel ſupplicatum, aut de nullitate dictum.*

16 *Iudex iudicare debet ſecundùm allegata, & probata.*

17 *Iudices fori omnino diuerſi ſibi adinuicem auxiliari debent.*

18 *Iudex eccleſiaſticus vtpote excellentiori vtens iuriſdictione cogere cenſuris poterit ſecularem ad præſtandum auxilium, non ita ſecularis eccleſiaſticum.*

Cap. Pernicioſa. I.

PRo exornatione principalis concluſionis huius text. quòd ſcilicet Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt crimina inquirere, & punire, vltra citatos hic *n.* 1
2. adde ſimiles textus *in c. ſcitote 2. 6. q. 3. c. per ſingulas 2. verſ. vnumquemque enim oportet Epiſcopum habere ſuæ diœceſis poteſtatē,* &c. *q. 3. c. irrefragabili 13. in princ. & §. vlt. c. conquerente 16. verſ. nos autem.* ibi, *correctionem, & reformationem, inf. hoc tit. c. qualiter & quando 24. de accuſat. cap. cùm Epiſcopus 7 hoc tit. lib. 6. Clem. 1. eod. tit.* & Nau. *in rub. de iudic. num. 65. verſ. 2. & numer. 66. & à num. 92. & in cap. nouit, notab. 6. eod. titul.* Lancel. Conrad. *in templo omnium Iudic. lib. 2. tit. 5. §. 3.* Marc. Anton. Cuch. *maior. inſtit. lib. 2. tit. 6. num 75.* Læli. Zechi. *de munere Epiſcopor. c. 3. à numer. 3.*

Anaſtaſ.Germon.*de ſacrorum immunit.lib.3.cap.8.à n.58.* Suarez de Paz *in praxi p.4.tom.1.c.10.n.4.& tom.2.præl.1 per tot.* Petr. Gregor.*in d.c. conquerente c. 9. cum duobus ſeqq.* Ceneḍ.*ad Decretal.collect.* 101.*n.* 3. Ioan. Fileſac. *de ſacra Epiſcoporum auctoritate cap.1. § 8.fol.mihi 19.cum ſeqq.* Gabr. Pereira *de manu Regia p.1.c.10.ex num.15.* Sebaſt.Cæſ. *in rel. ct.de eccleſiaſt.Hierarchia part.1.diſp.6. de Epiſcopis §. 4. per tot. maximè numer. 22. & 23.*

2 Intellige non ſolùm de criminibus merè eccleſiaſticis, à quocunque fuerint admiſſa (vt ſunt hæreſis, apoſtaſia, & ſimilia tā ratione materiæ, quàm ratione prohibitionis ſupernaturalis, aut meræ eccleſiaſticæ ad ſolam eccleſiaſticam iuriſdictionem ſpectantia,) ſed etiam de aliis, quæ merè eccleſiaſtica non ſunt, à laicis quoque perpetrata, dummodo mixti fori ſint, vt adulteria, quorum nominatim meminit text. *in præſenti.*

3 Ratio decidendi ex eo apertè colligitur, quia cùm ſubditos à peccatis arcere, peccatoreſque punire, & corrigere ad iuriſdictionem eccleſiaſticam D.Petro, & eius ſucceſ-
4 ſoribus immediatè reliquiſque Prælatis eccleſiaſticis mediatè conceſſam ſpectet; eſt enim ſupernaturaliter inſtituta ad gubernandos fideles ſecundùm legem Euangelicam, & quatenus ad eam opus eſt etiam in naturalibus, *d. cap. nouit 13. verſ. non enim,* cum relatis à Nau.*notab.3.n.81.& not.6.per tot.* ſequens eſt, vt Epiſcopi pro Paſtorali officio omnia crimina in ſuis diœceſibus à quibuſcunque commiſſa ex quibus Deus Opt. Max iuraque ſpiritualia maximè offendantur, ac lædantur, & ſcandalum, ac prompta peccandi occaſio in Chriſtiana Republ. paretur, inquirere & punire poſſint, ac debeant.

5 Ibid.*n.* 7. Ad exornationem alterius notabilis ex hoc textu deſumpti, quòd ſcilicet Epiſcopi ad punitionem criminum in ſuis diœceſibus commiſſorum poſſunt, cùm opus fuerit, brachium ſeculare inuocare, vide ſimiles textus Canonicos *in cap. ſi quis pecunia 9.§.79. diſt.& in c.petimus 19.n.11.q.1 & in cap.quoniam 14.hoc tit. & in cap. poſtulaſti 21.de homicid. & in cap. 2. verſ. per temporalem, de maledic.& in cap.vlt. in fine, de exceſſ. Præl.& in cap. vnico §.vlt. circa fin. de ſtatu Regul. in 6.& in cap. vt officium 11. § compeſcendi, verſ. denique, de hæret. eod. lib.& in cap dilecto 6. de ſentent. excom. in 6. l. Hiſpan. 58.& 59.tit.6. part.1.& l.14. in fine.& l.15.verſ.ſaluo tit.lib.4. Recop.* Concil. Trid.*ſeſſ 24.de refor matr. cap. 8. ad fin.* ibi, *inuocato, ſi opus fuerit, brachio ſeculari etiam tur, & ſeſſ.25.de Regular.cap.25 poſt princ. & ad fin.* ibi, *inuocato etiam auxilio, ſi opus fuerit, brachij ſecularis, & de reform cap.3.verſ.in cauſis verò,* Cou *pract.cap.10.num.* 1. Nauar. *in cap.cùm contingat, remed.1.de reſcript.* Gail, *lib.1. obſer.* 113. Quintil. Mandoſ. *in praxi commiſſionum forma 2.verb.auxiliumque,* Roland. à Valle *conſ 37.per tot. vol.1* Petr.Belluga *in ſpeculo Principum rub.11.§.tractandum,* vbi Camill. Borrel. *gloſſ.* 1. Ioan.Rendina *de maieſtate Principum, verb.non ſolùm armis decoratam, p. 2.ex numer.* 141. Franc. Auiles *ad cap.2.Prætorum, verb.Iuntaran, ex num.10.& c.20.verb.vſurpan.ex num.5* Segura Daualos *in direct.Iudicum part.2.c.13.* Salzed.*ad Bernard. in pract. cap. 153. alias c. 160. Et ſi opus fuerit,* Parlad.*rerum quotid. lib.2.cap fin.part.2.§.2.per tot.* Fr. Emman.*quæſt.Regular tom.1.q.8.art.* 15. Marcheſan.*de commiſſionib.p.1.cap.5.à num* 203.Cened.*ad Decretal.collect.*101 *num.12. & 13.* Didac. Sahag.*in c.2 num.176 de iudic.* Farin.*in praxi crimin.part. 3. q. 97. à num 81. & de hæreſi q. 86.à num* 159 Bobadil. *in ſua politica lib.2.cap.17.num.80.& à num 167.ante med. lit.F.* Vgolin.*de offi io, & poteſt. Epiſcopi p.1. cap.4.§ 12.num 4* Marta *de iuriſdict. part.1.c. 49.cum tribus ſeqq.* Bernard. Greuæ. *ad pract.Cameræ Imper. lib.1.concl.115* Fr Mich. Agia *de exhibendo auxil. fundam.27.concl.2.* Iacob Cancer. *var. reſolut. lib. 2.cap.15.à n. 2.& lib.3.cap.19 per to.* Hortenſ. Caualcan. *de brachio Regio p. 4. n. 255. cum ſeqq.* Franc. Molin. *in ſimili tract.de brachio ſeculari lib 1. per tot.* Morla *in emporio Iuris tit.2.q.20. ex num.* 9. Ioan. à Montealegre *in praxi ciuili lib.1.cap 9.à num.* 157. Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſ ſub tit.de praxi inuocationis brachij ſecularis, deciſ.319.num.11.cum ſeqq. & in collect.deciſ.p.3.collect.573. & p.5. col.* 1990. Amat. Roderic. *in tract.de execut.c.2. ex num.*11. Anguian. *de legibus lib.2.controu. 17.num.88.& controu.19.num.23.& 24.* vbi obiter interpretatur textum *in d.cap. petimus 11.q.1.& lib.3.controu. 31 per tot.* Moneta *de conſeruat.cap.8.à num.* 287.Campan. *in diuerſ.Iuris Canon.rub.12.cap.13.à numer.* 84. Gabr.Pereira *de manu Regia p 2.cap.52.* Accac. Anton.de Ripol. *var. Iuris reſol.cap. 1.à num.36 vſque ad 41.* Lorrea *deciſ. 1.Granatenſi.* Thom.Carleual. *de iudic.diſp.2.num. 75.cum ſeqq* Hieron Bucaron.*de differ.inter iudicia ciu.& crimin.differ.209.* Ioſeph. Vela *in relect.ad hunc text.à num.1 p. 2.* nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrum.edit. tit. 2. reſol.8. à num.1.* Rot. *deciſ. 10. num. 28.part.4 recent.* Ioan.Bapt. Ciarlin. *controuerſ foren ſ.c.60. à num.2.*

Eccleſiaſticis cenſuris, & aliis pœnis ar- 6

bitrariis

bitrariis poſſunt Eccleſiaſtici Iudices compellere ſæculares ad eiuſmodi auxilij exhibitionem. vt ex *c. adminiſtratores in fine* 23. *q.* 5. *& ex d. capit.* 2. *de maledic.* probat gloſſ. *verb. publicum, in fine, & verb. praiudicandum, verſ. & poſſet compelli,* recepta ab Innoc. *n.* 1. & Abb. *ex num.* 10. ac Alciat. *n.* 73. *in præſenti.* Menoch. *remed.* 3. *retin num.* 360. *& de arbitr. caſu* 452. *num.* 3 Fr. Emman. *d. art.* 15. *poſt princ.* Farinac. *d. quæſt.* 97. *num.* 82. *& de hæreſi d. q.* 186. *num.* 261. Bernard. Greuæ. *d. concl.* 115. *num.* 3. *&* 4. Marta *d. cap.* 49. *à n* 6. Molin. *d. tract. de brachio ſæculari, lib.* 1. *cap.* 1. *&* 14. Monet. *d. cap.* 8. *num.* 261. *& ſeq.* Gabr. Pereira *d. cap.* 52. *num.* 9. *&* 32. Campan. *rub* 12. *cap.* 13. *num.* 84. *verſ. quinimò,* Thom. Carlaual. *de iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *diſp.* 2. *num.* 40. qui id rectè explicat procedere ſtante ſæcularis vrbanè priùs requiſiti vrbanitate.

7 Facultas hæc inuocandi auxilium brachij ſæcularis conceditur non ſolùm Epiſcopis, & aliis Ordinariis iudicibus eccleſiaſticis, ſed etiam delegatis, vt colligitur ex *d. c. adminiſtratores* 26. ibi, *Quoties ab Epiſcopis, & eccleſiaſticis viris conuenti fuerint,* &c. 23. *q.* 5. *& ex cap qualit.* 44. *ead. cauſa & quæſt.* & per iſta Iura & alias rationes ita reſoluūt Federic de Senis *conſ.* 163. *à num.* 3. *verſ. in contrarium.* Ordin. *in cap. ſignificaſti* 7 *de offic. deleg.* Ægid Boſſi. *in praxi crimin. tit. de foro compet. num.* 92. Roland à Valle *conſ.* 37. *n.* 1. *cum ſeqq. vol.* 1. Cou *pract. c.* 10. *n.* 1. *in princ. verſ. hac verò Archidiaconi opinio,* Nauarr. *in cap. cùm contingat, remed.* 1. *num.* 1. *de reſcript.* Rendina *d. verb. non ſolùm armis, part.* 2. *num.* 159 Auil. *ad c.* 20. *Prætor. verb. vſurpan. n.* 27. Brunor. à Sole *in locis communib. verb. brachiū ſæculare,* Menoch. *remed.* 3. *retin n* 360. *in princ.* Gail. *d. lib.* 1. *obſeru.* 115 *num. vlt.* Salzed. *ad Bernard. d. cap.* 151. *aliàs* 160. *num.* 8. Franc. Peña *ad Eymeric. in directi. Inquiſitor. part.* 3. *commento* 106. *in fine,* Azeued. *l.* 15. *num.* 3. *tit.* 1. *lib* 4. *Recop.* Farinac. *d. quæſt.* 97. *n.* 86. Bernard. Greuæ. *d. concl.* 115. *conſid.* 1. Morla *d. tit.* 2 *quæſt.* 20. *nu.* 9. *verſ. quia veriùs eſt,* Marta *d. part.* 1. *c.* 50. *à num.* 25. *& cap.* 51. *n.* 6. *&* 7. Mich. Agia *de exhibend. auxil. fundam.* 27. *concl.* 1. *pag.* 120. Bobadil. *in ſua politica lib.* 2. *cap.* 17. *num* 170. *&* 180. Montealegre *d. lib* 2. *cap.* 9. *n.* 158. *verſ. quod procedit,* Iacob. Cancer. *d. lib.* 2. *cap.* 15. *num* 3. *& lib.* 3. *c.* 19. *quæſt.* 5 *à num.* 37. Marcheſan. *d. c.* 5. *num.* 227. *verſ. iſtudque brachium, & n.* 228. Marc. Anton. Genuenſ. *in praxi Archiepiſc. Neapol. c* 36. *n.* 1. Ioan Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori eccleſ. deciſ.* 320. *aliàs reſol.* 278. *à num* 2 *& in collect. deciſ. part.* 5. *collect.* 1990. *verſ. aduertendum* 4 Franc. Molin. *d. lib.* 1. *c.* 6 *à num* 4. Moneta *de conſeruat. c.* 8. *num.* 260. Gabr. Pereira *d. c.* 52. *à num.* 12. Ioſeph. Vela *hic part.* 2. *ex num.* 10. Pareja *d. tit.* 2. *reſol.* 8. *num.* 2. Ego *de officio, & poteſt. Epiſcopi p.* 2. *alleg.* 16 *num.* 36.

Quamuis contrarium, imò quòd Ordinariis tantùm, & non delegatis ea facultas competat, reſoluant Feder. de Senis ſibi contrarius *conſ.* 251. *num.* 4 Calcan. *conſ.* 119. *num.* 2. *circa fin.* Nicol. Eymeric. *in directi. Inquiſit. par.* 3 *q.* 57 Marcheſan. ſibi contrarius *d. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 249 Farin. etiam ſibi cōtrarius *de hæreſi q.* 186 *num* 159. *verſ. quod & idem,* Camill. Borrel. *in ſum deciſ. p.* 1. *tit.* 41. *num.* 247.

Ibid. *num.* 8. Et licèt dixerim auxilium brachij ſæcularis implorandum non eſſe, niſi pro vltimo remedio, ita vt non poſſit iudex eccleſiaſticus quandocumque voluerit illud acclamare, nihilominus id ita ſtrictè accipiendum non eſt, vt brachij ſæcularis auxilium in ſubſidium tantùm aliorum remediorum implorari poſſit, ſed etiam quotieſcumque opportunum eccleſiaſtico Iudici videbitur, id enim inſinuant verba huius textus, ibi, *cùm opus fuerit, & cap. quoniam* 14. *in fine.* ibi, *ſi neceſſe fuerit, infrà hoc tit.* cum ſimilibus, illis namque propriè magis ſignificatur tunc demum huiuſmodi auxilij innocationi locum eſſe, cùm res ita exigat in qoacumque litis parte, ſiue cùm magis expedire eccleſiaſticis iudicibus videbitur. Ita Salzed. *ad Bernard. d. c.* 53. *aliàs* 160. *à num.* 4. *verſ. ſed media quidem ſententia,* Segura Daualos *in direct. Iudicum part.* 2. *c.* 13. *num* 36. *cum duobus ſeqq.* Farinac. *d. q.* 97. *nu.* 98. *verſ. verum ad declarationem,* Ioan Bapt. Coſta *de remed. ſubſidiar. remed.* 21. *num.* 6. Bobadil. *d lib.* 2. *c.* 17. *num.* 160. Anguian. *de legib. lib.* 3. *controu.* 31. *num.* 30. *&* 31. Moneta *d. c.* 8. *num.* 267. *& ſeq.* Gabr. Pereira *de manu Regia part.* 2. *c.* 52. *num.* 14 *verſ. reſpondetur,* Ego *de Iure Eccleſ. vniu. lib.* 1. *c.* 39 §. 4. *num* 73. *cum ſeqq.* 8

9 Quamuis in ſubſidium tantùm hoc auxilium concedendum, ita vt priùs Iudices eccleſiaſtici excommunicare, deinde anathematizare, & interdicere debeant, ac demum cùm Eccleſia non habeat amplius quid faciat, ad brachij ſæcularis auxilium confugiat, exiſtimauerint Feder. de Senis *conſ.* 251. *num.* 4 *verſ. item dato,* Palat. Rub. *in repet. cap. per veſtras, notab.* 3. § *ſed eſt poſſibilis dubitatio, num.* 17. Cou. *pract. cap.* 10 *n.* 1. Ioan. Rendin. *de maieſt. Princip. d. verb. nō ſolùm armis p* 2. *num.* 142. *cum duobus ſeqq. & nu.* 160. Mandoſ. *d. verb. auxilium, fol.* 24. *pag* 1. Auiles *ad cap Prætor. cap.* 20. *verb. vſurpan. num.* 16. Menoch. *remed.* 3. *retin. nu.* 360. *verſ. deinde*

aduertat,Parlad.lib.1.rerum quotidian.c. vlt. part.2 § 2 num.9.Gail.lib.1.obſeru.115.num 1. verſ.procedit autem,& n.3 & de pace publica lib.2.c.17.num.34 verſ.vbique,Marcheſ.de commiſſion.part.1 c.5.num.211.215.& 227. verſ iſtudque brachium, & num. 134.& 235. verſ quòd in ſubſidium,& n. 237. Auendan. de cenſib.c.98.n.5.Bernard Greuæ ad pract. Camera Imper. lib 1. concl.115. num. 13. Cancer.var.reſol lib.3.c.19.num.1.Ioan. à Montealegre in praxi ciuili lib.1.c.9.n.160.& 161. Marta de iuriſdict part.1.c.50.à num.1. vſque ad 24.Anguian.d.lib 3.contrQu. 30.num. vlt. & controu.31.num.2.Franc.Molin de brachio ſæculari lib.1.c.3. num. 2.cum quatuor ſeqq.& c.15.num.3

10 Quod quidem auxilium eccleſiaſtico Iudici tenetur impartiri ſæcularis abſque vlla examinatione proceſſus ab eo facti, ex c.vt Inquiſitionis 18.§ prohibemus,de hæret.in 6.tum quia ſæcularis eo caſu executor eſt Iudicis eccleſiaſtici , & ideo eius ſententiam licèt iniuſtam exequi tenetur,cap.paſtoralis 28 §.quia verò,de ſentent.& re iudic. & reſoluunt Ægid.Boſſi.in praxi tit.de foro compet num.87.& num.90.in fine, Petr.Belluga in ſpeculo Principum rub.11.§.tractandū à num.2.verſ.& in tantum , maximè num 4. verſ.& vt pleniùs,Rendina de maieſt. Principum d.verb non ſolùm armis,part.2. num.149. & 150.Clar.lib.5. §. hæreſis num.4.& § fin. quæſt.96.num.7. verſ.ſcias tamen, Salzed. ad Bernard d.c.153.aliàs 160.num.13. verſ. vndecimò,Suar.de Paz in pract.tom.1.in proœm. n.7.& 10.Azeued.l.15.tit. 1. lib 4. noua Recop.à n 5. Ioan Vela de pœnis delict.c. 14. de hæreticorū pœn n.33.Fr.Emman. quæſt.Regul. tom.1.quæſt.8.art.15.verſ.crederem tamē,Farinac.d.quæſt.97.num. 103. Marta d.part. 1. c.51.à num.1.Aloyſ.Ricc.in praxi rerum fori eccleſ.deciſ.330.n.1.& 2.Marc.Anton. Genuenſ.in pract. Archiep.Neap. c. 36. num.2. Caualcan.de brachio Regio part. 4. num. 260. & ſeq.Molin.in ſimili tract.c.8. ſiue inſpect.1. num.18.& c.9.inſpect.2.num. 24.& 25. Agia de exhibend.auxil.poſt princ.à pag.3. & ſund. 27.concl.3 4 & 6.Segura Daualos in direct. Iudicum eccleſ.part.2.c.13.n. 33. Moneta de conſeruat c.8.num. 262.Anguian.d.lib.3.contrau.31.n.7. Accac. Anton. de Ripol. var. reſolut. c.1.num 526.& ſeq.Pichard.in manuduct.ad praxim part.2 § 4.num.41. Antonin. Diana moral.reſol part.1.tract. 2. de immun. eccleſ.reſol.108. in fine ; quamuis non pauci teneant poſſe ſæcularem Iudicem antequam ſuum eccleſiaſtico auxilium præſtet ab eodem ſibi proceſſum exhiberi petere, vt examinet verùm ritè & rectè proceſſerit, atque ita de iniuſtitia,vel nullitate ſententiæ cognoſcere,id probantes ex hoc text.in illis verbis ibi,non ad præiudicandum , ſed ad ea quæ Deo ſunt placita,proſequendum,&c.dum aiunt hæc verba ſignificare publici,ſiue ſæcularis auxilij implorandi eum finem eſſe, vt iuſtum ac Deo placens eccleſiaſtici Iudicis præceptum exequatur , non verò vt ſæculari iudici per eum requiſito præiudicetur quominus ipſe examinare valeat, verùm illud tale ſit nec ne;ex quorū numero ſunt Ioan.Andr.quem refert & ſequitur Oldrad.conſ.89.num.4.Feder de Senis conſ. 251.num.3.verſ.quid plus,Anchar.conſ.382. num.11 & 12 Calcan.conſ.119 num,3.verſ. ſecundo facit.Roland.d.conſ.37.num.7.lib.1. Perez.l.4.tit.1 lib.3.Ordin gloſ 3.verſ.quando autem. Camill. Borell. ad Beling. in ſpeculo Princip.rub.11 § videndū ſchol.1.in princ.,Parlad.rerum quotid.lib.2.c.fin.part. 2.§.2. n. 4. cum duobus ſeqq.Surd.conſ.358.num.13.& 14. Bernard Greuæ ad pract.Camera Imper.lib.1. concl.115.n.5.Iacob Cancer. var. reſol. lib. 3.c.19.à n 3.vſque ad 17.Ioan.à Montealegre in praxi lib 1.c 9. num. 162. Et licèt alij crediderint in ſolo crimine hæreſis ſæcularem Iudicē ſtare teneri proceſſui Iudicis eccleſiaſtici eius auxilium implorantis, in aliis verò caſibus minimè,ſed eundem proceſſum,eiuſque iuſtitiam examinare poſſe, vt minus bene docuerunt Auiles ad capita Prætor.c.20.verb.vſurpan. n. 20. verſ. ſed tu intellige,Salzed.ad Bernard.d.c. 160 num. 11. verſ ſed communis hæc ſententia,Bobadil. in ſua politica lib.2.c. 17. n. 171. & 174. Ioan. Aloyſ.Ricc.parū ſibi conſtans in collect.deciſ.par.3.collect.573.limit.4.Gabr.Pereira de manu Regia part.2.c.52.à num.21.

11 Quam noſtram ſententiam generaliter veram intelligo in omnibus eccleſiaſticis criminibus,hoc eſt,non his tantùm quæ ratione materiæ prohibitæ talia ſunt, & propriè merè eccleſiaſtica dicuntur, ſed etiam quæ ratione ſubiecti eccleſiaſtici,à quo illa admiſſa fuerint , eccleſiaſtica etiam appellantur,licèt aliàs hæc ab illis diſcerni ſoleāt, vt non propriè merè eccleſiaſtica dicantur, ſed eccleſiaſtica ſimpliciter,aut non merè, quia in omnibus ſæcularis Iudicis examinatio excluditur ob illius incapacitatem , ex his quæ adducunt Abb hic n.12. verſ.idem putarem dicendum,Cened.canon.q.36.n.12. Montealegre d.c. 9. n. 164 Iacob. Cancer. d.part.2.c.15.num.12.

12 Ex qua ratione in ciuilibus etiam cauſis, quæ ad eccleſiaſticorum iudicū cognitionem quomodocunque pertinent, veriſſimam iudico eandem noſtram ſententiam, quæ ſeculari Iudici ab eccleſiaſtico requiſito vt ſuum ei auxilium pro ſententiæ, vel mandati

mandati executione impartiatur, obediendi neceſſitatem imponit, abſque præuia proceſſus ab illo facti examinatione, hæc enim ſeculari, velut incapaci interdicitur, niſi talis ſit, quæ mero quoque executori permitteretur, iuxta notata in c. de cætero 5. de ſent. & re iudic. Gail. lib. 1. obſeru. 113. n. 8. & obſer. 115. n. 6 Cancer. d. c. 15 n. 13. Miranda conſ. 22. n. 1. cum ſeqq. Fragoſo de regimine Reip. lib. 7. diſp. 23. § 4. n. 88. circa fin. Pareja d. d. tit. 2. reſ. 8. n. 23.

13 At in delictis non eccleſiaſticis, ſed mixti fori à ſeculari commiſſis, non poterit cogi laicus Iudex auxilij ſui copiam eccleſiaſtico impartiri, niſi eorum acta priùs ſummariè examinauerit ex illiſque cognouerit vtrum iuſtè, vel iniuſtè, aut nulliter eccleſiaſticus iudex proceſſerit, quia hac in ſpecie laicus non vt merus executor illius, nec vt iuriſdictione inferior, ſed vt æqualis cognoſcit; vt per Panorm. hic num 11. id. fin. Imol. num 16. & Alciat. num 70. Petr. Bellug. d. rub. 11. §. tractandum. num. 2. circa fin. verſ. in aliis verò cauſis, Rendina d. verb. non ſolùm a mis part. 2. num. 154. & ſeq. Clar. d q. 96. num. 7 ad fin. verſ. ſi vero eſſet crimen, Suar. de Paz d. tom. 2. in proœm. num. 8. Salzed. ad Bernard. d. cap. 160. num 11. verſ. vlt. Bobadil. d. lib. 2 c. 17. n. 175. & ſeq. Farin d. q. 97. num. 102. Marta d. p. 1. cap. 51. à n. 20. Montealeg. d. lib. 1. c. 9. n. 165. Cened. d. q. 36. n 13. Caualcan. d. part. 4. n. 261. verſ. at in aliis, Aloyſ. Ric. in collect. deciſ p. 3. collect. 573 limit. 5. Franc. Molin. d. lib. 1. c. 10. inſpect. 3. num. 30. & 31. Pareja d. tit. 2 reſolut. 8. num 24.

14 Limitatur tamen principalis noſtra reſolutio, quæ habet ſecularem Iudicem auxilium ſuum eccleſiaſtico in relatis cauſis abſque vlla proceſſus examinatione exhibere teneri, vt non procedat, vbi aliàs conſtaret de manifeſta iniuſtitia, vel nullitate ſententiæ, vel proceſſus Iudicis eccleſiaſtici, ob notoriam forſan abſentiam eius, aduerſùs quem eccleſiaſticus procedit, vel nimiam Iudicis feſtinationem, aut Iuris errorem cõtentum in ſententia, quæ ſibi oſtenſa fuerit, aut quid ſimile, quo caſu ſecularis etiamſi delictum eſſet merè eccleſiaſticum poſſet ſaltem auxilium ſuum iuſtè denegare. Sic Innoc. hic num. 2. & Panor. num. 12. verſ. ſed ſi Iudex ſecularis, Petr. Belluga. d. rub. 11. §. tractandum num. 4. verſ hoc limita, Rendina d. verb. non ſolùm armis p 2. numer. 147. 152. & 153. Salzed. ad Bernard. d. capit. 160. num. 12. & 14. Parlad. d. lib. 2. cap. fin. p. 2. § 2. n 7. verſ. proinde facit, Bobadil. d. c. 17. num. 172. verſ. Pero eſto entiendo yo, Gail. d. lib. 1. obſeru. 115. numer. 5 Caualcan. d. p. 2. num. 260. verſ. ſed ſi notoriè, Marcheſan. d. p. 1. c. 5. num. 241. verſ. ſubdens, Mich. Agia d tract. et concl. 8. in 1. 2. & 7. caſu, Bernard. Græuæ. d. concl. 115. in princ. n 6. 7 & 8. Cancer. d. c. 15. à n. 33. Montealegre d. c. 9. num. 169. cum ſeq Molin. d lib. 1. c. 11 n. 38. & 39 & lib 2. c. 38. num. 25. & 26. Ioan. Aloyſ. Ricc. in collect. deciſ. p. 3. collect. 573. limit. 1.

Limita etiam vbi à ſententia Iudicis eccleſiaſtici auxilium requirentis fuerit appellatum, vel ſupplicatum, aut de nullitate dictum, alióve quocunque modo eius proceſſus per partem legitimè impugnatus, iuxta text. in cap. concertationi 8. verſ. vlt. de appellat. in 6. nam & tunc ſecularis ſaltem denegare auxilium poterit, ita Oldrad. d. conſ. 89. num. 3. & 4. Petr. Belluga d. rub. 11. §. tractandum num 4. circa med. verſ. ſi verò is contra quem, Rendina d. loco num. 161. Nau. in cap. cùm contingat, de reſcript. remed. 1. numer. 7. aliàs 8. verſ. quantò reſpondeo, Roland. à Valle d conſ. 37. numer. 10. cum ſeqq. lib. 1 Gail. d obſer. 115. num. 4. Marcheſ. d. c. 5. numer. 233. Salzed. cap. 160. numer. 18. Agia d. concl. 8. in 3. 4. & 8. caſu, Bernard. Greuæ d. concl. 115. numero 11. Cancer. d. cap. 15. num. 14 & d. lib. 3. cap. 19. à numero 45. ad 53. Montealegre d. capit. 9. n. 171. & 173. Modern. de Regia protect. part. 1. capit. 1 prælud. 3. num. 93. & 94 Intellige limitationem procedere eo caſu quo apertè conſtaret cauſam eſſe appellabilem, vel alio modo retractabilem, ſecus aliàs ex Bobadil. d c. 17. n. 176. Bernard. Greuæ d. concl. 115. n. 12. Modern d. præl. 3. n. 172. 15

Ibidem num. 9. Pro exornatione concluſionis deſumptæ, ex gloſ. in præſenti verb. ſecundum quod Canones, quod ſcilicet Iudex iudicare debet ſecundùm allegata, & probata, & non ſecundùm conſcientiam, præter citatos verb. ſimilem gloſ. 1. verſ. in eo verò, in l. illicitas 6 §. veritas. per tex. ibi ff. de officio Præſid. gloſ. vlt. verſ. ſed ſecundum, in l. 2. ff. de feriis, & verb. audit, in cap. iudicet 4. verſ bonus Iudex 3. q. 7. & verb. ſecundùm legem in capit paratus 2 §. nam Paulus 23. q. 1. & verb. tenetur in cap. paſtoralis 28. §. quia verò de officio deleg. & verb. contra iuſtitiam in capite 1. verſ. ſi quis autem, de re iudic. in 6. Bernard. Salzed. reg. 377. Bened. Caprá reg. 18. & 32. Mench. controu illuſtr. lib. 1. cap. 14. Morl. in emporio Iuris tit. 2. de Iuriſd. omn. Iudicum q. 1. per tot. Euerard. Bronch. enantioph. cent. 1. aſſert. 14. 16

In gloſ. text. verb publicum. Collige ex gloſ. Iudices fori omnino diuerſi ſibi adinuicem auxiliari debere, hoc eſt, non tantùm ſecularem eccleſiaſtico, ex hoc textu & ſimilibus, ſed & viceuerſa eccleſiaſticum ſeculari, recipitur ab Innocent. num. 1. Hoſt. à num. 5. Ioan. Andr. numero 16. Abb. 17

num.

num. 10 *&* 11.Imol. *num.* 14. & Guid. Papæ *num.6.verſ.in gloſſ.publicum*,Alciat.*n.* 21.Marin. Socin. *in c.cùm ſit generale nu.* 24.*de foro compet.* Cou. *pract.cap.*10 *num.* 1. *verſ. eadem ratione*,Auiles *d.cap.*20 *Prætor. verb. vſurpan. num.*17.Gail. *d obſeru.* 115.*num.*2.*verſ.proinde*, *& num.*8. Villalob. *in ærario communium opin.lit. I. num.*165.Suar. de Paz *d. tom.* 2. *in prælud.n.*4.Menoch.*remed.* 3 *retin. num.* 359. Salzed. *ad Bernard. d.cap.*160.*n.* 10. Villadiego *in politica c.*5.§.10.*n.*54.Morla *d tit.* 2.*qu.* 20.*num.*9.*ad fin. in verſ. & idem etiam*, Farin.*d.q.*97.*n* 83. Amat. Roderic. *de execut c.* 2. *ex num.* 11. Marta *d.p.*1.*c.*50. *à n.* 33. Rutger. Ruland. *inter tractat. Iuris executiui,tractat.de inuocat. brachij ſecularis cap.* 4 *ex num.* 2 Cancer.*d.part.*2.*cap.*15. *n.* 2. *&* 4. *cum duobus ſeqq & p.* 3.*cap.*19.*n.*2.Bobadil. *d. libr.* 2. *cap* 18 *num.*343.Montealegre *d.lib.* 1.*capit.*9. *num.*158. *&* 175. Campan. *in diuerſ. Iuris Canon. rub.* 12.*cap* 13 *num.*86.Anguian. *de legib. lib.* 2.*controu.* 17. *num.*89. Molin. *de brachio ſeculari lib.*1.*cap.*19.*n.*1. *cum ſeqq.* Ramirez *de lege Regia* §.2 .*num.*2.*lit. D.* Pichard. *p.* 2. *manuductionum præcepto* 4.*num.* 39. Gabr. Pereira *de manu Regia p.*2.*c.*52 *n.*7. Carlaual. *de iudic. lib.*1.*tit.*1.*diſp.*2.*n.*40.*circa med. verſ.*
18 *cùm autem Index*, Ego ipſe *de iure eccleſ. vniuerſo lib.*1.*cap.*39 §.4. *num.* 71.Fragoſo *de regimine Reip.diſp.* 23. *n.* 86.*verſ.quid ſi Iudex*, me citato Pareja *d. tit.* 2. *reſol.* 8.*n.*5.Ex quibus Farin. Bobadil. Gabr. Pereira & alij diſcrimen conſtituunt quòd eccleſiaſticus vtpote excellentiore vtens iuriſdictione cogere cenſuris poterit ſecularem ad præſtandum auxilium, at verò ſecularis cùm poteſtate inferior ſit, cogere eccleſiaſticum nullo modo valet.

SVMMARIVM.

1 *Officio conceſſo omnia illius emolumenta & ſalaria conceſſa videntur quamuis in titulo non exprimantur.*

2 *Subſtitutus & ſubrogatus in locum proprietarij abſentis, vel ſuſpenſi ab officio debet habere illius emolumenta.*

3 *Quamuis abſentia proprietarij de licentia Regis, & ex iuſta cauſa facta fuiſſet.*

4 *Suſpenſus qui fuit, & poſtea reſtitutus, non recuperat officij emolumenta à ſubſtituto habita.*

Cap. Cùm ab Eccleſiarum. III.

AD *num.* 3. *in fine.* In text. ibi, *eam ſine congrua ſatisfactione*, &c. Notari ſolet hic tex. ad hoc quòd officio conceſſo omnia illius emolumenta & ſalaria conceſſa videntur, quamuis in titulo non exprimantur, vt per Natt. *conſ.* 636.*numer* 7 Peregr. *lib.*1. *var. tit.de officio deleg.n* 43. Giurba *conſ.* 96.*n.*9.

2 Et procedit etiamſi qui petit emolumenta ſit ſubſtitutus, & ſubrogatus in locum proprietarij abſentis, vel ſuſpenſi ab officio, Angel. *in Auth. vt clerici qui recedunt*, Ponte *deciſ.*25. *num.*20 *& cons.*133.*n* 6.*lib.*2. Et in officiis commendatis Capit. Galeot. *in tr. de alienat & ſucceſſ. offic. & Regal.num.* 325. *cum ſeqq pag.*109.

3 Locumque habet quamuis abſentia proprietarij de licentia Regis, & ex iuſta cauſa facta fuiſſet, ex Surd. *conſ.*42.quem refert & ſequitur Paſchal.*de patria poteſt p.*4.*c* 6. *n.* 41.*verſ ſed limitatur hæc concluſio.*

4 Et denique licèt qui ſuſpenſus fuerat, poſtea abſolutus eſſet, nam adhuc ſubſtitutus lucraretur officij emolumenta, nec ea proprietarius reſtitutus recuperare poterit. Ita Vincent de Anna *in repet.cap.*1.*de vaſallo decrepitæ ætatis numer.*222.*cum tribus ſeqq.* Rouit *conſ.*4 *numer.*13.*&* 14. *vol.*2. Montan. *de Regalib.rub.de regal.officior.numer.*54.*col.*5. *verſ.ſed adacrie, pag.mihi* 222. Carol. Tapia *in rub.de conſtit.Principum capit.*3.*pag.mihi* 47. Paſchal.*d.p.*4.*capit.*6.*num.* 41. Ponte *d. deciſ.* 25.*num.*13. *cum ſeq.& d.conſ.*133.*numer* 8.*lib.* 2. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ.collect.n.* 477. Maſtrill. *ſuper indulto generali c.*22. *n.*7.Thoro *in compendio deciſ. p.* 1. *lit. F. verſ fructus officij an ſint reſtituendi,pag.mihi* 245.

De Pactis.

Titvlvs XXXV.

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum quale ſit, & cur ita dicatur.*

2 *Pactum aliquod an ſit veſtitum quod nudo reſpondeat?*

3 *Pactum nudum à Iure Ciuili nullam producit obligationem, & quare.*

4 *Pactum nudum cur obliget de Iure Canonico?*

5 *Caſus huius tex.refertur.*

Cap. Antigonus. I.

AD *n.*6.De pacto nudo, & quale ſit, 1
& cur ita dicatur, late Lęli. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar. Iuris diſputat.cent.*1. *cap.*54. *ad l. iuriſgentium*

tium §. ed cùm nulli ff. de pact. vbi rectè dicit pactum nudum ſine cauſa eſſe, quia negotium non habet, ſed cauſam neceſſariò habet, hoc eſt, occaſione, quæ deficere nullatenus poteſt. Et an ſit veſtitum aliquod pactum quod nudo reſpondeat, idem Lælì. Mancin. *d. cent. 1. cap. 55. pag. 136. ad d. l. iuriſgentium*, & refert in Iure dici nuda voluntas, *l. 1 ff. de rerum permut. l. 3. in fine ff. de adimen. leg.* nuda proprietas, *l. 2. ff. quib. modu vſuſf. amittatur*; nudum præceptum, *l. filiuſfam. §. diui. ff. de legat. 1.* nuda ratio, *l. nuda ff. de donat.* Et de vi pacti nudi coram Iudice, vel Magiſtratu, vide eundem Læli. Mancin. *d. cent. 3. c. 56.*

3 Pactum nudum à Iure Ciuili nullam producit obligationem, *l. iuriſgentium §. ſed cum nulla. ff. de pact.* nam illi obligationem lex adimit, & vulgò dicitur, quia pactum eſſe non poteſt quod ſerium non ſit, Læli Mancin. *d. cent 1. c. 54. num. 7.* Addit idem Mancin. *ead. cent. 1 c 57. num. 3.* rationem, videlicet, quia ſi pacto nudo vis tribueretur iam vexationibus, & calumniis latiſſimus aperiretur campus, quibus occurrere voluit æquiſſima lex ne publica ſalus detrimentum pateretur, multa enim iocòsè promittuntur quotidie, multa etiam ab iis, qui ſplēdidi & liberales haberi volunt, quæ ſi tenerent cuncta, non difficulter teſtes exiſterent, qui deponerent promiſiſſe aliquem, & ſic vera iudicia ſubuerterentur, nam nec qui promitterent, nec promiſſorum hæredes vſquam ab iniquis exactoribus tuti eſſent.

4 Iure verò Pontificio obligat nudum pactum, quod factum credit Læli. Mancin. *d. cent. 1. c. 57.* ex Pontificia pietate ne fides rūpatur obtentu iuris, & exiſtimat ſeruandum, *eadem cent. 1. cap. 58. num. 1.* denunciatione Euangelica, vt *in cap. nouit. de iudic.* & non iure actionis, & pro maiore declaratione

5 ſpeciem, & caſum huius cap. ſic refert. *Antigonus, & Optantius Epiſcopi pacti erant inuicem ne alter alterius plebem ſubtractum iret. Defecit Optantius, aduerſus quem agere nequibat Antigonus, quiſi ex pacto nudo: egit itaque denunciatione Euangelica, petiitque aduerſarium ſuum Epiſcopum vti pacis turbatorem à peccato frænari. Exiit itaque à Concilio vox, Pax ſeruetur, pacta cuſtodiantur, maximè cùm ageretur inter duos Epiſcopos, quibus minus quàm aliis licet in peccato eſſe. Exiit & comminatio pœna, quæ peccatum ſequeretur; ſi ſe non cohibuerit, eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam.* Et hoc ſuppoſito idem Læli. Mancin. *d. cap. 58. n. 1.* ait quòd fortè etiam Antigonus impleuerat ex parte ſua, & ſic pacto agebat, hoc eſt, ſynallagmatē, iuxta *l. iuriſgentium, in princip. verſ. ſed etſi ff. de pact.* Aut certè duo hi Epiſcopi tranſegerant de plebe, & ſeruanda tranſactio erat ex implicita confeſſione, ex *l. tale pactum §. qui prouocauit ff. de pact.* & demum ſic concludit. Sed quid opus coniecturis, iubet Concilium pacta ſeruari, *d. c. 1.* iubet Gregorius ea, quæ promiſſa fuerant, opere compleri *cap. 3. hoc tit.* Quid rurſus? Prætor quoque pollicetur pacta ſeruaturum ſe *in d. l. iuriſgentium § ait. Prætor*, nec tamen nudis conuentionibus actionem tribuit, *d. l. iuriſgentium §. ſed cùm nulla, l ſi tibi C locati*, ſeruat enim Prætor quoad per leges liceat, arg. *l. 1. ff. ex quib. cauſ. maior. l. cum ſponſus, §. ſi res, ff. de publican.*

Cap. Qualiter. III.

POſt *num. 1.* De intellectu huius text. agit nouiſſimè Lal. Mancin. *deſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum Iuris diſp. cent. 1. cap. 60. num. 2.* in hæc verba. *Hinc Gregorius anxiùs, vt Pontificem decet, ne eo prætextu inſignis aliqua perfidia committatur, quòd pacta nuda fuerint omni legum præſidio deſtituta, monet Iudicem (reperta ſcilicet peccati cauſa) vt ſtudiosè agat ne tum, qui nimium credidit, facile promiſſor eludat. Studiosè agēdum eſt, inquit, vt ea quæ promittuntur, opere compleantur.* d. cap. 3. de pact. *Reperta, inquam, peccati cauſa: nam quod ſerio promiſſum non fuerit, negligi omnino oportet non ſeruari*, &c.

Ad *num. 4.* De vi pollicitationis ex Pontificio iure vide eundem Læl. Mancin. *dict. cent. c. 59.*

De Poſtulando.

Tit. XXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Clerici Procuratoris, Aduocatiue officium exercere prohibentur.*

2 *Clerici pauperes in vtroque foro pro qualibet cauſa in ciuilibus poſtulare poſſunt.*

3 *Clericus reum criminaliter accuſatum defendere poteſt, ſed tutius erit ſe à rei defenſione abſtinere.*

Cap. Clerici I.

AD *num. 1.* Quòd clerici Procuratoris, Aduocatiue officium exercere prohibeatur, vltra citatos *in collect.* probant Iura concordantia, vt *in capite 2. ne clerici, vel mon.* 1

& in l.placet 17. & in l.repetita, prope fin. 41. C de Epiſcop. & cleric. Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tit. de ſentent. prouiſ. art. 3. gloſ. vlt. n.* 32. Carol. de Graſſ. *de effectib clerical. effectu* 11. *à princ.* Ioan Maria Nouar. *in collect. ſuper pragm. Regni Neapol collect.* 158. *n.* 1. Aluarez *de priuileg. pauper. & miſerab. perſonar. q.* 9. *à princ.* Machado *en ſu perfecto Confeſſor. y Cura de Almas p. 2. lib. 4 p. 1. tr. 13. docum.* 4. Ego ipſe *de iure eccleſ. vniu. lib. 1. cap.* 40. *numero* 83. *cum ſeqq.*

Ad *num.* 4. Quòd in paupertatis fauorem liceat clericis etiam in ſacris conſtitutis, qui nullum, aut incongruum beneficium habent, aut quo viuere poſſint, ſufficienti patrimonio carent, in vtroque indiſtinctè foro pro qualibet cauſa poſtulare in ciuilibus, vltra citatos, docent Nau. *de ſpol. clericor.* § 7. *num.* 5. *verſ. eadémque ratione*, Alphonſ. de Villadiego *in praxi Canon. lib. 9. tit de Aduocat. concl. 6. poſt med. vſque ad finem*, Gonzal. *ad reg. 8 Cancel. gloſ. 3. à num* 28. Ioan. Malder. *de virtutib. Theolog. tract. 6 c. 3. dub. 8. verſ. ſecus dicendum*, Carol. de Graſſis *de effectib. clerical. effectu* 11. *num. 6 cum ſeqq.* Bellet. *diſquiſit. clerical. p. 1. tit. de diſcipl. cleric* §. 27. *num. 3. verſ.* 1. Aluarez *d. p. 1. q. 9. num.* 5. Ego ipſe *d. lib. 1. cap. 40. num.* 90. limitat Aluarez *vbi ſuprà num.* 26. in criminalibus, in quibus ſaltim pœna ſanguinis imponenda venit, à quibus clericus omnino abſtinere debet, niſi reum criminaliter accuſatum defendat: aduertit tamen *ibidem numer.* 27. quòd cùm vel propter defendentis imperitiam, aduerſariíve cauillationes poſſet reus condemnari, vel etiam propter malitiam, & aſtutiam ipſius rei, poſſet idem ipſe reus iniuſtè abſolui, actorque ad talionis pœnam condemnari, tutius eſſe ait etiam à rei defenſione clericum abſtinere, & citat gloſ. *in cap. aliquantos 51. diſt.* Læli. Zanch. *de priuileg. eccles. p. 1. c.* 13. *n.* 16 Cened. *p. 1. collect.* 39. *n.* 2. Carol. de Graſſis *vbi ſuprà num.* 36. *cum ſeqq.*

Cap. Ex parte. II.

AD *numer.* 2. Quòd Monacho pro ſui monaſterij neceſſitate in cauſa monaſterij iubente ſuperiore etiam coram Iudicibus laicis liceat poſtulare, vltra citatos *in collect.* reſoluunt Rodoan. *de ſpol. eccleſ. q. 2. num.* 27. Nau. *in cap non dicatis* 12. *q. 1. n.* 99. Carol. de Graſſis *de effectib. clerical. effectu* 11. *numero* 7. *& effectu* 21. *num* 42. Aluarez *de priuileg pauperum, & miſerabil. perſonar. p. 1. q. 9. num.* 9.

Cap. Cùm Sacerdotis. III. & vlt.

AD *num* 4. *in princ.* De etymologia huius verbi *Miſerabilium*, latè Aluarez *de priuileg. miſerabil perſonar. p. 2. q.* 2. Et ad hoc quòd miſerabilis vt quis dicatur ad iudicantis arbitrium recurrendum eſt, qui negotij, perſonæque attenta qualitate miſerabilem dicat, aut neget, vltra *in collect.* relatos, docent Neuizan. *in ſylua nupt. lib. 5. n. 36. ad fin.* Ioan. Mari Nouar. *in praxi elect. & variat. fori ſect. 1. q 4. n. 2. & ſeq. 3. q. 4. n.* 7. Nicol. Intrigl. *lib. 1 ſing.* 16 Aluarez *de priuil. miſerabil. perſonar. p. 2. q. 2. num. 7. & de priuil pauperum p. 1. q 4. in princ. n.* 77. Niſi in caſibus vbi lex vel ſtatutum miſerabilem perſonam deſignat, qui tunc arbitrari non licet Iudici, idem Aluarez *d. q. 4. n* 78. vbi *numeris ſeqq.* multipliciter exemplificat.

De Procuratoribus.

Tit. XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Procurator comparens in iudicio, aut extra illud ad agendum, ſiue ad defendendum, aut ad contrahendum, tenetur oſtendere mandatum.*

2 *Procurator etiam poſt litem conteſtatam mandatum edere tenetur, ſecundùm aliquos, ſed contrarium verius.*

3 *Legitimatio perſonarum neceſſaria eſt etiam in cauſis ſummariis, & executiuis.*

4 *Tanquam Procurator alterius nemo audiri debet, niſi mandatum oſtendat.*

5 *Acta abſque editione mandati à Procuratore fabricata erunt nulla.*

6 *Mandatum procuratorium non præſumitur.*

7 *Mandatum per Procuratorem debet præſentari, vt ipſe nullo temporis curſu ab huiuſmodi præſentatione poßit excuſari.*

8 *Procurator adeò mandatum edere tenetur, vt nec ſufficiat tabellionem in proceſſu fidem facere, qua aſſerat Procuratorem mandatum habere.*

9 *Inſtrumentum procuratorium ex longinqua regione allatum quando præſumatur à Notario confectum.*

10 *Comprobatio, & recognitio inſtrumenti ex longinqua regione allati an ſit neceſſaria.*

11 *Inſtrumentum quando ſit legale vt illi fides adhiberi poßit*

12 Tabel

12 *Tabellionis perſona quando eſt nota, alia comprobatione; ſeu recognitione non indiget inſtrumentum ab eo leuatum.*

13 *Inſtrumentum præſumitur & habetur pro legali quando pars aduerſa tempore citationis non opponit contra illud.*

14 *Mandatum procuratorium probari poteſt per teſtes ſicut per inſtrumentum.*

15 *Coniunctus pro coniuncto vſque ad quartum gradum in prophanis pro coniuncto admittitur cum cautione de rato.*

16 *Coniunctus pro coniuncto in beneficialibus non admittitur, ſecus paupertatis fauore.*

Cap. Alia. I.

1 AD *n.* 2. Quòd procurator comparens in iudicio, aut extra illud ad agendum, ſiue ad defendendum, aut ad cõtrahendum, tenetur oſtendere & edere mandatum, quo eius perſona legitima fiat, vltra citatos probat *l. ſi quis inficiatus* 13. *ff. depoſiti*, *gloſ. recepta verb. habeat in l. licèt. C. hoc tit. l. Caſtel.* 2. *tit* 24 *l. b.* 2. *& l.* 55. *tit.* 1. *lib.* 3. *& l.* 3 *tit* 2. *lib.* 4. *Recopil.* vbi Azeued *n.* 3. Suar. de Paz *in pract. tom.* 1. *in init. annot.* 4. *ex n.* 7. Veſtr. *in pract Romanæ Cur. lib.* 4. *c.* 5. vbi Grauat. *in addit. n.* 24 *cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. con l.* 1007. *ex n.* 60. Oſuald. *ad Donel comment. Iuris Ciuilis lib.* 18. *cap.* 13 *ſub lit.* X. Mangil. *de euict. qu.* 187. *num.* 22. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *cap.* 985. *n.* 22. Noguerol *allegat. Iuris tom.* 1. *alleg.* 10. *n.* 138. nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 5. *reſolut.* 10. *num.* 4. vbi *n.* 14. ampliat, etiamſi litem minoris 25. annorum ſuſcepiſſe dicatur,
2 & *n.* 17. ſimiliter ampliat, vt Procurator etiam poſt litem conteſtatam mandatum edere teneatur, ſecundùm aliquos; at *in num.* 18 videtur permanere in contraria ſententia quòd Procurator poſt litem ab eo conteſtatam non tenetur docere de mandato, ſed qui opponit, probare debet eum non eſſe legitimum Procuratorem, quia cùm Procurator fuerit admiſſus ad conteſtandam litem, videtur ab aduerſario approbatus, & poſitus in quaſi poſſeſſione officij, quæ in dictum aduerſarium transfert
3 onus probandi contrarium, & *num.* 10. ampliat quoque, principalem concluſionem procedere non ſolùm in via & iudicio ordinario, ſed etiam in cauſis ſummariis & executiuis, in quibus etiam neceſſaria eſt legitimatio perſonarum.

4 Vnde quem audiri non debere tanquam alterius Procuratorem, niſi mandatum oſtendat, me citato in hoc loco tenet Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 10. *num.* 23. Adeò quòd
5 acta abſque editione mandati à Procuratore fabricata erunt nulla, & domino præiudicium inferre non poterunt, vt poſt *l.* 10. *tit.* 5. *part.* 3. & Suar. de Paz *d. annot.* 4. *n.* 7. tenet Pareja *vbi ſuprà n.* 24.

Ibid. ibi, *quia mandatum procuratorium non præſumitur*, vltra Mantic. citatum, adde Cephal. *conſ.* 65. *n.* 16. Menoch. *conſ.* 1. *n.* 79. *& conſ.* 181 *n.* 22. Anton Fab. *in ſuo Cod. lib* 4. *tit.* 14. *defin.* 30. *n.* 3. *& defin.* 63. *num* 4. Giurba *cõſ.* 91. *n.* 17. quos refert & ſequitur Pareja *d. reſ.* 10. *n.* 3. 6

Ibid. ibi, *etiam ex diuturnitate temporis per mille annos.* Adeò verum eſt mandatum per Procuratorẽ debere præſentari, vt ipſe nullo temporis curſu ab huiuſmodi præſentatione excuſari poſſit, cùm etiam mille annos mandatum non præſumatur, ita præter citatos *in collect.* reſoluunt, Hieron. Gabr. *conſ.* 39. *n.* 39. *lib.* 1. Vant. *de nullit. tit. de nullit. ex inhabili, ſeu defectu mandati, ex n.* 58. Suar. de Paz *d. annot* 4. *n.* 12. Pareja *d. reſ.* 10. *n.* 12. vbi *n.* 13. rationem reddit. 7

Ibid. ibi, *etiamſi Notarius dicat ſe vidiſſe.* Nam adeò certum eſt Procuratorem mandatum edere teneri, vt nec ſufficiat tabellionem fidem in proceſſu facere, qua aſſerat Procuratorem mandatum habere, vltra citatos *in collect.* ſic docent Suar. de Paz *d. annot.* 4. *n.* 3. Amat. Rodrig. *de forma examinandi proceſſum cap.* 3. *num.* 21. Pareja *d. reſol.* 10. *num.* 9. vbi *num.* 10. poſt Auiles *ad c.* 15. *Prætor. num.* 23. & Suar. de Paz *d. annot.* 4. *num.* 13. & Card. Mantic. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 4. *num* 7. ac alioſ tenet minimè etiam ſufficere, etiamſi Notarius, aut Tabellio dicat, prout apparet in mandato procuratorio coram me antea confecto, de quo fidem facio, reprobans Cou. *pract. cap.* 2. *n.* 2. *verſ. quòd ſi fiat.* 8

Ad *num.* 4. Dictum eſt in præſenti inſtrumẽtum procuratorium ex longinqua regione allatum habens debitam & publicam formam, præſumi à Notario confectum, ſtante recognitione aliorum Tabellionum, ſi dubitetur. Sed DD. in hac reſolutione firmanda non bene conueniunt. Quidam affirmant fidem adhibendam inſtrumentis de longinqua regione allatis abſque comprobatione, & recognitione, ex quorum numero ſunt Specul. Paul. de Caſtro, Angel. Alciat. Aufrer. & Hippol. de Marſil. quos refert, licèt non ſequatur, Pareja *d. tr. de nouiſſima inſtrum. edit tit.* 1. *reſol.* 3. §. 2. *n.* 47. 9
Sed multò verius eſt dictam recognitionem, ſeu cõprobationem de duobus neceſſariã eſſe, primò de legalitate & poſſeſſione Notarij in notariatu; ſecundò de recognitione manus & ſigni, quando Notarius non cognoſcitur. Ita in præſenti Butr. *num.* 5. & Felin. 10

ſub num. 18. *ante fin. verſ. & adde quòd ſi opponeretur*, & Deci. *num.* 19. Capell. Tholoſ. *deciſ.* 330. Maſcard. *de probat. concl.* 1097. *n.* 13. *&* 14. Veſtr. *in praxi lib.* 6. *cap.* 1. *num.* 8. Fului. Pacian *de probat. lib.* 2. *cap.* 21. *n.* 59. Parlad. *rerum quotid. lib.* 2. *cap. fin.* §. 11. *num.* 16. latè Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel gloſ.* 64. *num.* 11. *cum ſeqq.* Rota coram Achil. de Graſſ. *deciſ.* 5. *de fide inſtr.* & coram Caputaquen. *deciſ.* 4. *n.* 2. *p.* 3. & coram Puteo *deciſ.* 359. *lib.* 2.

11 Et in ſequentibus caſibus abſque dubio procedit, primò quando ipſum inſtrumentum portat ſecum poſt ſignum Tabellionis litteras teſtimoniales legalitatis Notarij à quo eſt confectum, & ſignatum ab Ordinario loci domicilij Notarij conceſſas, ac ſua ſubſcriptione & ſigillo munitas. Ita poſt antiquiores Fului. Pacian. *d. lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 61. *&* 62. Gonzal. *d. gloſ.* 64. *num.* 15. Salgad *de ſupplicat. ad Sanctiſſ. p.* 2. *cap.* 30. §. 3. *num* 32. Pareja *d. tit.* 1. *reſol.* 3. § 2. *num.* 51. Secundò, quando tale inſtrumentum haberet fidem & teſtimonium aliorum duorum, aut trium Notariorum aſſerentium illum Notarium, ſeu Tabellionem, à quo eſt ſignatum, eſſe talem, fidelem etiam & legalem, ſuiſque ſcripturis ac ſignis plenam ſemper adhibitam fuiſſe fidem, gloſ. *verb. ipſis, in fine, in Auth. de Tabellionibus.* § *nos autem*, Azeued. *l.* 1. *num.* 138. *tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.* Parlad. *vbi ſuprà num.* 17 *in princ.* Pareja *d. loco num.* 52.
12 Tertiò, quando perſona Tabellionis eſſet nota, qua via tunc alia cõprobatione, ſeu recognitione non indiget inſtrumentum ab ipſo leuatum, & in longinquis partibus productum, ita Roder. Xuar. *in l. poſt rem iudicatam, in* § *pro euidentia ſuper declaratione l. Regni num.* 34. *in fine verſ idem ſi perſona Tabellionis.* Gonzal. *d. gloſ.* 64 *num.* 19 Pareja *d.*
13 *tit.* 1. *reſol.* 3. §. 2. *num* 53. Quartò, quando agitur de modico præiudicio, & ipſius Iudicis motus cum inſtrumento concurrit, Greg. Lop. *l.* 115. *in verb. probando tit.* 18. *part.* 3. Gonzal. *d. gloſ.* 64. *numer.* 21. Pareja *d. tit.* 1. *reſol* 3 §. 2. *num.* 54. Quintò, quando pars aduerſa tempore citationis non opponit huiuſmodi inſtrumentum non eſſe legale, nec probare, nec negat eſſe à publico Notario ſignatum, Caputaq. *deciſ.* 238. *n.* 4. *p.* 1. *& deciſ.* 117. *num* 4. *p.* 3. Pute. *deciſ.* 159. *n.* 2. *lib* 1. *& deciſ.* 99. *num.* 2. *& deciſ.* 486. *n.* 1. *in princ. lib.* 2. Gonzal. *d. gloſ* 64. *n.* 22. Pareja *d. loco num.* 55.

14 Ad *num.* 6. Quòd mandatum procuratorium ita poſſit probari per teſtes ſicut per inſtrumentum, vltra citatos *in collect.* vide Vant. *de nullit. tit. de inhabilit. ex defectu mandati ex num.* 70. Parlad. *rerum quotid. lib.* 2. *c. fin. p.* 3. §. 2 *n.* 3. me citato *in hoc loco* Pareja *d. tract. de vniuerſa inſtrumentor. edit. tit.* 5 *reſol* 10. *num.* 6.

Ad *n.* 7. *in fine* Adde quòd licèt in prophanis coniunctus abſque mandato pro coniun- 15
cto vſque ad quartum gradum admittatur, *l. ſed & hæ perſonæ* 35. *ff. de procuratorib. c. nõnulli* 28. §. *ſunt & alij, in fine, de reſcript* & text. *in præſenti, l. Caſtel.* 10. *tit.* 5 *p.* 3 D Barboſ. *in l. cùm Prætor* 12. *n.* 46 *ff. de iudic.* Aluarez *de priuil. pauperum p.* 1. *q.* 13. *in princ.* cum cautione tamẽ de rato ne iudicium reddatur illuſorium. *l.* 1. *C. quibus res iud. non noc.* nihilominus in beneficialibus coniunctus pro coniuncto non admittitur, Franc. Viui. *deciſ.* 149. *n* 5. Rot. *deciſ.* 6 *&* 35. *n.* 1. *de procur.* Camill. Borrel. *in ſumm. deciſ. tit.* 22. *de benef grat. n.* 55. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit C. concl* 735 *n* 33. Secus paupertatis fauore, Camill. Borrel *d. tit.* 22. *n.* 93. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 2474. *verſ. & acceptatio*, Aluarez *d. q.* 13 *n.* 9.

SVMMARIVM.

1 *Mixtum iudicium quod dicatur?*
2 *Text. in præſenti declaratur.*
3 *Accuſatio quæ ſit mixta quæ dicatur?*

Cap. Tuæ. V.

AD *num.* 5. Agit Innocentius huius text. 1
auctor de viro arguente vxorem adulteram, monetque, ſi legitima adulterij pœna infligi debeat, criminale iudicium intentatum videri, ſin autem fuerit vi à mulieris cohabitatione diſcedere liceat, accuſationem tunc, licèt de crimine ſit, criminalem tamen non eſſe, ſed mixtam Suar de Paz *in pract. tom.* 1. *annot.* 1 *n.* 26 poſt Bero. *n.* 33. *&* Rip. *n.* 99. *in rub. de iudic.* agens de intellectu huius text. dicit ſecundùm illum, mixtum iudicium eſſe quando nec merè ciuiliter, nec merè criminaliter agitur, ſed inter ciuile & criminale. Alij mixturæ cauſam eam volunt eſſe, quia partim fiſco, & vindictę publicæ pœna datur: etenim ſeparatio thori eſt accuſatæ adulteræ mera pœna, in eodem quippe cõiugio permanendum ei eſt, nec nubere iteratò poteſt, *c.* 2. *de diuort.* ſuo itaque coniugio ſpoliata luget, qui publicæ diſciplinæ vigor eſt. Agenti etiam marito
eſt parte ſolui non dubitatur, quippe qui 2
dum ab vxore læſus agit ad ſeparationem thori, propriam vtilitatem priuatim quoque intendit, ne ſcilicet cum adultera muliere cohabitare, eique debitum carnis reddere compellatur. *capite ſignificaſti, de diuort.* Ita Læ'i. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſariar. Iuris diſ-*

putat

putat. cent. 1. *cap.* 39. *pag.* 101. *&* 102. aduertens hanc ipſam mixtoræ cauſam videri in amotione illa eſſe, de qua *in cap. per tuas* 32. *de ſimon.* quæ ab officib eſt; nam vindictæ aliquid tribuitur, dum quod ait Pontifex *in d. cap per tuas*, non tam deiicitur, quia, *damnoſus*, & ſic Monaſterio conſulitur, verùm etiam, quia *immeritus*. Denique ipſa ex ſuo genere amotio aliquid habet publicæ vl-
3 tionis. Sed vlteriùs curioſus interrogare poterit, cur in hoc text. dicatur illa accoſatio quaſi mixta, ex qua dominatione videbatur fundamentum aliquod habuiſſe eorum perplexitatem, qui dubitant, an detur iudicium merè mixtum è criminali & ciuili, ſed ſua dubitatione non obſtante poteſt reſponderi ideo hîc non verè, ſed quaſi mixtam dici accuſationem, quia in ea præualet id, quod priuatim intereſt accuſatoris, ciuile vtique iudicium plus facit, quàm criminale. Amotio quoque ab adminiſtratione *in d. cap. per tuas*, etiam iudicium facit quaſi mixtum, quaſi, inquàm; nam ciuile ipſum quoque eſt ab eo, quod prequalet, præualet autem ratio priuatæ vtilitatis, ſed quia minus aliquid fiſco tribuit, quàm ſeparatio thori, propterea non quaſi mixta, ſed purè ciuilis dicitur perſecutio eius eſſe.

De iis quæ vi, metuſve cauſa fiunt.

Tit. XL.

SVMMARIVM.

1 *Proteſtatio multum adiuuat ad probationem metus.*
2 *Metum non probat proteſtatio, niſi & alia concurrant.*
3 *Metum allegans neceſſariò illum probare tenetur*
4 *Contractus meticuloſus non eſt reſcindendus ſi per aliquem actum voluntarium ceſſauerit cauſa illationis metus.*

Cap. Perlatum. I.

1 AD *n* 4. Quamuis proteſtatio multum adiuuet ad probationem metus, Cou. *de ſponſal p.* 2 *c.* 3. §. 5. *n.* 12. Megall. *de metu c.* 10. §. 3. *n.* 16 Honded. *conſ.* 29. *num.* 55. Surd. *deciſ.* 395. *n.* 36. Maſcard. *de probat. concl* 1055. *n.* 11. Gaſp. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 1 *q.* 51. *à n.* 14. Ioan. Bapt. Ciarlin. *controu. forenſ. c.* 108. *n.* 49. *cum ſeqq.* Gabr. Pereira *Luſit. deciſ.* 30. *num.* 8. Rota *deciſ.* 260. *num.* 6. *poſt lib.* 2.
2 *conſil. Farinacij*, nihiluminus metum nõ probat, niſi & alia concurrant, velut minæ, verbera, & læſio, vt per Brunor. à Sole *in locis communib. verb. metus n* 9. Marcard. *d. concl.* 1055. *n.* 9. Honded. *d. conſ.* 29. *n.* 54 Surd. *d. deciſ.* 395. *n.* 26. Megal. *d. n.* 16. *verſ. reſoluto*, Rot. *deciſ.* 295. *n.* 6. *poſt d. lib.* 2. *conſil. Farin. & fragm. crimin. p.* 2. *verb. Metus num.* 190. Card. Tuſch. *verb. Metus*, *concl.* 224. *numero* 18. Benech *in addit ad Seraph. priuil.* 110. *n.* 20.

Ad *num.* 7. Quòd metum allegans neceſ- 3
ſariò illum probare teneatur, vltra citatos, tenent Cou. *de ſponſal. p.* 2. *c.* 3. §. 4. *numer.* 1. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap* 14. *num.* 27. *prope fin.* Honded. *conſ.* 29. *n.* 9. Surd. *conſ.* 513. *num.* 9. *& conſ.* 429. *n.* 47. *& deciſ.* 194. *n.* 22. Megal. *de metu c.* 10. § 1. *num.* 7. Cacheran. *deciſ.* 142. *num.* 7. Sebaſt. Medic. *de caſib. fort. p.* 1. *q.* 7. *num.* 5 Card. Mantic. *deciſ.* 142. *nu.* 1. Gaſp. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 1. *q.* 51. *num.* 2. *in fine*, Card. Tuſch. *lit. M. concl.* 215. *n.* 35. *& concl.* 223. *num.* 1. *&* 17. *& concl.* 214. *numer.* 1. *cum ſeqq.* Carol. de Graſſis *de except. except.* 11. Farin. *d. verb. metus n.* 167, *& conſ.* 188. *n.* 11. *lib.* 2.

Ad *num.* 10. Meticuloſus contractus non 4
eſt reſcindendus, nec retractandus, ſi ceſſante cauſa illationis metus, fuerit poſtea voluntario aliquo actu corroboratus, ac ratificatus, *l. cùm te*, *l. ſi per vim*, *C. hoc tit.* Afflict. *deciſ.* 336. *num.* 7. Boër. *deciſ.* 100. *num.* 15. Gail. *lib.* 2. *obſeru. q.* 3 *num.* 27. *&* 29. Rebuff. *ad leg. Gallia tom.* 2. *tract. de reſciſ. contract. gloſſ.* 22. *num.* 8. Megal. *de metu cap.* 12. *num.* 14. *cum ſeqq.* Honded *conſ.* 23. *num.* 5. Ioſeph. Ludou. *Lucenſi deciſ.* 18. *n.* 2 *&* 11. vbi limitat quando ratificatio fieret tempore inhabili; Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 126. *à n.* 33. *& conſ.* 1. *num.* 297 *&* 301. Salzed. *ad Bernord. reg.* 462. Maſcard. *de probat. concl.* 1055. *n.* 35. Theſaur. *d. lib.* 1. *q.* 51. *num.* 21. Montaneir *in addit. ad Oliban. p.* 2. *lib.* 1 *tit. de action. cap.* 9. *num.* 14 Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 17. *n.* 42. Pichard. *in* §. *item actio num.* 26. *Inſtit. de action.* Card. Tuſch. *d. lit. M. concl.* 214. *n.* 17. *& concl.* 217. *num.* 26. *& concl.* 220. *numer.* 22. 25. 29. *&* 37. Camill. Borrel *in ſum. deciſ. par.* 3. *tit.* 1. *num.* 617. *&* 618. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 92. *&* 878. Cardoſ. *in praxi iudicum, verb. metus num.* 13. Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 1. *ſub hoc tit. reſol.* 1. *n.* 42. Farin. *d. verb. metus n.* 41. *& à n.* 136.

Cap. Abbas. II.

AD *n.* 5. Quòd contractus meticuloſus mero iure tenet, ſed per metus cauſa actionem reſcindendus, inualidandus, ac retractandus venit, vt vltra citatos probant Menoch. *de arbitr. caſu* 135. *cum ſeqq. & caſu* 391. *n.* 41. *& remed.* 1. *recup. num.* 105. Corn.

de abſolut. iuram p.4.caſu 3.n. 46 Petr. Greg.
ſyntag. iuris lib.20 c.2.n.3. & lib.36 cap.25.n.
10.Surd.conſ.37.n 19.D.Barboſ. in rub.ff.ſolu-
to matr.p.4.n.28.Gam.deciſ.250 n. 3. Ioſeph.
Ludou.Lucenſi deciſ.18.num.11.verſ.ſi autem,
Card.Tuſch.lit.M.concl.221.num.1.cum ſeqq.
& concl.222.n.2.Valaſc.conſ.142.n.7.Leſſi.de
Iuſtit.lib.2.c.17.dub.6. Richard. in §.ite actio
n.15.27.& 32.Inſtit. de actionib. Aloyſ. Ricc.
in collect.deciſ.collect.1170. p. 4. Ceuall.com-
mun.q.604.n.3.& 4.Gaſp.Theſaur.forenſ qq.
lib.1.q.51.Gabr. Pereira deciſ.30.n.10.Alex.
Trentacinq.var. reſol. lib.1 ſub hoc tit.reſol.1.
n.1.Fontanel. de pactis nupt.clauſ.7.gloſ.2.p.5.
n.53.Montaneir ad Oliban. tit. de action. p. 2.
lib.1.cap.9.n.2.verſ hac autem reſciſio, Caſtill.
contron.lib.3.c.1.num.141.& 147.

Cap. Ad audientiam. IV.

AD num.4. Hæc eſt verior opinio, quæ
tenet metum reuerentialem per ſe ſo-
lum non eſſe ſufficientem ad reſcindendos
contractus ſimili metu initos, vt vltra cita-
tos docent Megal. de metu cap.4.§.1.Anton.
Gom.tom.2.var.cap.14 num.27 Burg de Paz
conſ.3.num.53.& conſ.5.num 11.Bernard.reg.
532.Gratian. in reg. metus, Gutier. de iuram.
confirm. p. 1.cap. 1.num. 15.& in auth. Sacra-
menta puberum num.46.& in conſ. 16.num.16.
Petr.Greg.ſyntag. iuris lib. 41. cap.3.num.4.
Menoch. de arbitr.caſu 136.& de præſumpt.
lib.3.præſ.126.num.12.& præſ.127.numer.2.
& 7.cum ſeqq.Matien.in dialog.Relatoris par.
3.cap.20.num.2.& 4.& in l.11.gloſ.3.num 2.
tit.1.lib.5.Recop.vbi Azeued. & in l.9 num 28.
Molin. de primog.lib.1.cap.3 num.9. Maſcard.
de probat. concl. 1055. num.17.Fachin controu.
lib. 2.cap. 96. Ceuall. commun. quæſt. 727.
num.21.Morla in emporio iuris tit.23. quæſt.8.
Gam. deciſ. 250.num.4.& deciſ.262.numer.1.
Ioſeph. Ludou. Lucenſi deciſ. 18. Monter à
Cueua deciſ 32.& in reſp.pro Amita p. 1.num.
56.& 62. Ioſeph. Seſſe deciſ. 60.numer.11.
Steph.Gratian.deciſ.234.num.5. Trentacinq.
var. reſol. ſub hoc tit reſol.1. num.5. Fontanel.
de pactis nupt.clauſ.7 gloſſ. 2. p. 5. numero 34.
Montaneir ad Olib. tit. de action. p. 2. libr.1.
cap.9 num.13. me citato Machado en ſu per-
fetto Confeſſor lib.2.p.1.tract.3. docum.7. Ego
in votis deciſ. Canen.lib.2.voto 17. à num.125.
Requiritur enim quòd cum metu reueren-
tiali concurrant minæ, vel verbera, ex Cou.
de ſponſal.p. 2. cap. 3 § 6.numero 4.Maſcard.
concl.1055.num.17.Menoch. lib. 3.præſ.126.
num.24.& 25.Megallon de metu cap. 2. §. 6.
num. 39. & cap. 8. §. 3. num. 11.Matienſ. in
dialog.Relator.c.20.p.3. n. 2.& 3. Ioan. Garc.
de nobilit.gloſſ.17.n.11.18.& 19. Marta de ſuc-
ceſſ.legali tom.2.p 4 art.6 num.29 & 31 Gabr.
Pereira deciſ.30.n 7. Gaſp. Anton Theſaur.
quæſt.forenſ.lib.1.q.51. num.7.Caſtill. contro-
uerſ lib.3.c.1. n. 153. Ciarlin. controuerſ. vſu-
freq.cap.108.n.37. Alex. Trentacinq.d.reſol.1.
n.7. ſeu preces immodicæ, nimiæ, inſtantiſ-
ſimæ, & ſæpiùs inculcatæ, & repetitæ,
Salzed. ad Bernar.reg. 532. limit. 3. Gutier.
canon.lib.1.q.37.n.17. cum ſeqq. Ioan. Garci.
d.gloſſ.17.num.15. Marta d. art. 6.n.32. Alex.
Trentacinq.d.reſol.1.n.7.verſ.idem eſt,& verſ.
ſublimita,Sanch de matrim.lib.4.diſp.7.

SVMMARIVM.

1 Metus qualis iuſtus & ſufficiens ad reſciſionē actuum,ſeu contractuum relinquitur iudicis arbitrio.

2 Iudex vt poßit arbitrari qualis ſit ſufficiens metus, debet conſiderare perſonæ metum paſſæ qualitatem.

3 Perſonam incutientis metum debet Iudex proſpicere, vt iudicare poßit, an ſit ſufficiens.

Cap. Cùm dilectus. VI.

AD num. 6. Quòd Iudicis arbitrio relin- 1
quatur quis ſit iuſtus, & ſufficiens me-
tus ad reſciſionē actuum, ſeu contractuum,
vltra citatos in collect. reſoluunt Salzed. ad
Bernard. reg. 532.verſ. quartò limita. Ioannes
Garc. de nobilit.gloſſ 17.n.4.& 20. Maſcard.
de probat. concl.1055. num. 21.& concl. 1056.
n.10.& 12. Seraph.de priuileg. iuram. priuil.
110.n.13.Sebaſt.Medices de caſibus fort.p. 1.
qu.7.num.7. verſ.26. Gaſp.Anton. Theſaur.
quæſt.forenſ.lib. 1.q.51.n. 22.Monet. de di-
ſtribut.quotid.p.2. quæſt.5. num. 58. cum ſeqq.
Montaucir ad Oliban. tit.de action. §. 2.lib.1.
c.9.n.11.Gabr.Pereira deciſ.30.n.8.Fontanel.
de pactis nupt.clauſ.gloſ.7.2.p.5.n.42.45.& 46.
Cancer. var.reſol p.3.c.1.n.87.Alex.Trentac.
eod.tract ſub hoc tit.reſol.1.n 3 & 7.in fine, &
n.10 & 13.Franc. de Souſa in repet. l.fœminæ.
ff de regul.iuris p.2.num.35. Sigiſm. Scacc. de
commerc.§.1.q.7.p.2.ampl.19.num.67. reſolut.2.
Caſtill.controu.lib.3.c.1.n.143. Farin.fragment.
criminal p.2.verb. metus n. 68. Sanch. de ma-
trim.lib.4.diſp.5.per tot.Machado en ſu perfetto
Confeſſor lib. 2.p.1.tract.3.docum.5.num.7.

Pro cuius arbitrij iuſta interpoſitione iu- 2
dex proſpicere & conſiderare debet perſo-
næ metum paſſæ qualitatē, an ſcilicet ſit ſe-
nex,fragilis,puſillanimis,puer, mulier, mul-
tum obediens, & valde obtemperans man-
datis metum incutiēs,aut ſi cum eo habitet,
vel ab eo gubernetur,vel ſi ſit ſagax, aſtutus,
ſimplex,

ſimplex, parum, aut multum minas, vel verbera timens. Item & debet proſpicere perſonam incutientis metum, veluti ſi ſit pater, auus, vel aliquis ex aſcendentibus, ſocer, patruus, auunculus, frater, ſoror, maritus, patronus, dominus, Abbas reſpectu Monachorum, & Rex reſpectu ſubditorum, Epiſcopus reſpectu clericorum, aut ſibi ſubiectorum, & tandem an ſit ſuperior, Salzed. *ad Bernard. reg.* 532 *verſ. fin.* Gutier. *conſ.* 16 *n.* 17. Megal. *de metu c.* 4. *&* 5 Petr. Greg *de ſponſalib. cap.* 6. *n.* 8. *verſ. denique*, Ioan. Garç. *d. gloſ.* 17. *n.* 11. *&* 12 *ad fin.* Gaſp. Anton. Theſaur. *d. lib.* 1. *q.* 51. *n.* 23. Matienſ. *in dial. Relatoris p.* 2. *c.* 20. *n.* 6. Mart. *de ſucceſſ. legali tom.* 3. *par.* 1. *q.* 26 *art.* 5. *n.* 38. *& tom.* 2. *p* 4. *art.* 6. *à n.* 23. Sanch. *lib.* 4. *diſp* 6. *n.* 24. *cum ſeqq.* Caſtill *d. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 168. Farin. *d. verb metus à n.* 125. Cancer. *d. p.* 3. *c.* 1. *n.* 87. Trentacinq. *d. reſol.* 1. *n.* 4. *&* 5. Item & attendere debet, an metum incutiens ſit rigoroſus, crudelis, auſterus, rigidus, furibundus, atrox, potenſve ad inferendum malum, quod minatur, maléque tractare ſibi nō obtemperantes, vt per Ioan. Garc. *d. gloſ.* 17. *n.* 12. *&* 13 Megalon. *d. c.* 2. §. 7. *n* 21. Sanch. *d. lib.* 4. *diſp* 7 *à n.* 1. Marta *de ſucceſſ. legali tom.* 2. *p.* 4. *q.* 1. *art* 6. *n.* 32 Theſaur. *d. lib.* 1 *q* 31. *n.* 9. *&* 23. Caſtill. *d. c.* 1. *n.* 157. *&* 159. Fontanel. *d. clauſ.* 7. *gloſ.* 2. *p.* 5. *n* 45. Farin. *d. verb. metus n.* 132. de quibus omnibus Machado *d. lib.* 2 *p.* 1. *tract.* 3 *docum.* 5.

De in integrum reſtitutione.

TIT. XLI.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia pupillis, & minoribus æquiparatur.*

2 *Eccleſia etiam data ſcientia enormiter læſa poſt quadriennium reſtitutionem conſequitur.*

CAP. Requiſiuit. I.

1 AD *num.* 4. Quòd Eccleſia pupillis, & minoribus æquiparetur, tenēt *gloſ. vlt. in fine, in l. procurator* 5. *ff. de iure fiſci, & verb. negotio publico, in l. Imperatores* 35 *ff. de re iudic. & in l. vlt. in fine in l. liberto*, *C. de excuſ. tutor. & verb. ſolet in l. Reſpubl* 4. *C. quibus ex cauſ. maior.* Matheſil. *ſing.* 44. Cou. *var. lib.* 3. *c.* 17. *n.* 4. Iodoc. Damhouder. *in enchirid. parium, ſeu ſimil. verb. Eccleſia* 2. Marc. Anton. Genuenſ. *in practicabilib. Eccleſ. q.* 252. *n.* 5. Andr. Fachinæ. *co*-

trouerſ. lib. 1. *cap.* 53. *verſ. ſecundò moneor*, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *cap.* 955. *num.* 10.

2 Ad *num.* 16. Quòd Eccleſia etiam data ſcientia enormiter læſa poſt quadriennium reſtitutionem conſequitur, vltra citatos *in collect.* docent Sfort. Odd. *de in integ reſtit. quæſt.* 19 *art.* 7. *num.* 66. *verſ. in contrarium eſt communis*, Mynſing. *cent.* 1. *obſeruat.* 51. *nu.* 7. Gutier. *pract. lib.* 2. *quæſt.* 115. *num.* 13. Parlad. *rer quotid. lib.* 2. *cap. fin. par* 5. *n.* 14. Ioan. Garc. *de expenſ. cap.* 28. *num.* 36. Surd *conſ.* 520. *num.* 10. Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. eccleſiaſt. q.* 324. Giurb. *deciſ.* 106. *n.* 12. Rot. *dec.* 446. *p.* 1. *diuerſ.*

CAP. Auditis. III.

AD *num.* 9. Quòd Eccleſia iure imperij gaudet, vltra Perez & Ceuall. *in collectaneis* citatos, reſoluunt Greg. Lop. *l.* 19. *gloſ.* 5. *tit* 18. *part.* 5. Franc. Balb. *de præſcript. p.* 5. *q.* 5. *pag. mihi* 412. Iulian. Viuian. *in praxi iurispatron. p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 25. *verſ. ſeptimo*, Marc. Antón. Genuenſ *in practicabil. eccleſiaſt. q.* 252. *num.* 7. Aloyſ. Ricc. *in praxi aurea reſol.* 375 *num.* 2.

De Arbitris.

TIT. XLIII.

SVMMARIVM.

1 *Laici ſuper ſpiritualibus, & eccleſiaſticis negotiis arbitri eſſe non poſſunt.*

2 *Laici per viam iuriſdictionis, & poteſtatis publicæ Eccleſiaſtica negotia tractare non poſſunt.*

3 *Epiſcopi auctoritas non ſufficit vt laicus in cauſa ſpirituali Iudex exiſtat.*

4 *Arbitri dum in cauſis ſpiritualibus litem decidunt, non faciunt actum aliquem ſpiritualem, ſed temporalem.*

5 *Indecentia an ſit vt laici poßint eſſe arbitri in cauſis ſpiritualibus.*

6 *Cauſa alia merè ſpirituales, alia quæ ſpirituales non ſunt.*

7 *Text.* in præſenti, & cap. 2. de iudic. *interpretantur.*

8 L. 1. ff. de recept. arbitr. *declaratur.*

9 *Laici circa res eccleſiaſticas, & negotia ſuper ſpiritualibus emergentia poſſunt conſilium ſuum præſtare.*

10 *Aſſeſſores, & Conſiliarij etiam Iudicum eccleſiaſticorum ſuper ſpiritualia laici eſſe poſſunt.*

D 3 11 *Quid*

11 *Quid ſi Iudices eccleſiaſtici laicorum iudicium ſequi teneantur, oſtenditur.*

12 *Conſultores S. Officij laici eſſe poſſunt.*

13 *Arbitrator ſuper ſpiritualibus laicus perinde ac clericus eſſe poteſt.*

14 *Arbitramentum, & amicabilis compoſitio magis importat tranſactionem, quàm iudicis aut iudiciȩ ſimilitudinem.*

15 Cap. expoſita, & cap. dilecti, hoc tit. *intelliguntur.*

Cap. Contingit. VIII.

1 POſt *num.* 1. Difficile ſanè reputatur notum & celebre Innocentij III. in Concilio Lateranen. interdictum, à quo deſumptus fuit hic text. dum generaliter prohibere videtur laicos ſuper ſpiritualibus, & eccleſiaſticis negotiis arbitros poſſe conſtitui, ſubiungens argutam atque difficilem rationem, quia non decet vt laicus in talibus arbitretur

2 Sed in contrarium obſtat text. *in cap.* 1 *de iudic.* iuncta illius interpretatione, quam notaui *in addit.* vbi dixi illum tantùm agere de iudicibus, & de tractatu per viam iuriſdictionis, & poteſtatis publicæ, non verò per viam miniſterij; at arbitri nec Iudices ſunt, nec iuriſdictionem, ac poteſtatem publicam habent, quam partes compromittentes tribuere nequeunt, ſed notionem quandam ab eiſdem conceſſam, quæ magis importat tractatum miniſterialem, itaut compromittentes non ratione imperij, ſeu poteſtatis, ſed metu pœnæ appoſitæ in compromiſſo arbitris obtemperent, *l. a. i Prætor. § 1. ff. de re iudic.* iuncta l. *priuatorum, C. de iuriſd. omn. iudic. & cap. dilecti, in fine*, ibi, *per pœnam in compromiſſo ſtatutam, &c. hoc tit.*

3 Secundò obſtat quòd *in d. cap. dilecti*, & *in cap. expoſita, hoc eod. tit.* admittitur compromiſſum in laicos, qui ſuper eccleſiaſticis negotiis arbitri conſtituuntur, & *in cap. per tuas, eod. tit.* ſuper cauſa hoſpitalis, & ita ſpirituali ex auctoritate Epiſcopi potuit compromitti in laicum, quæ tamen auctoritas non ſufficit vt laicus in cauſa ſpirituali iudex exiſtat *gloſ.* 2. & omnes *in d. cap.* 2.

4 Tertiò obſtat, quia ſi propter aliquam rationem laicis interdictum eſſet admittere, compromiſſa rerum ſpiritualium, maximè fuiſſet ob id quòd generaliter prohibiti ſunt eccleſiaſtica tractare negotia, ſed arbitri d[illegible]m in cauſis ſp[illegible]itualibus lites decidunt non faciunt act[illegible]m a[illegible]uem ſpiritualem, ſed temporalem, vt d[illegible] Ioan. Andr. *in d. cap. per ſuas*, q[illegible] ſequuntur Abb. & alij. & Felin. *in præſenti n.* 8. *in fine*, ac Blanc. *de compromiſſ q.* 2. *n.* 64. *verſ. non obſtat.* igitur, &c.

Quartò obſtat contra decidendi rationē, quam conſiderauit Pontifex in illis verbis, ibi, *quia non decet vt laicus in talibus arbitretur*, quia indecentia hæc per ſe ſufficiens non videtur ad inducendam compromiſſi nullitatem, neque ad inhibendum ne ſuper rebus eccleſiaſticis in laicos compromittatur, cùm nulla legitima cauſa excogitari poterit, ob quam tempore illorum iurium indecens nō fuerit ſuper ſpiritualibus in laicum compromittere: de tempore verò huius text. tanta indecentia ſuboriri cœperit ex talibus compromiſſis: vnde videtur opus non eſſe recurrere ad cauſam indecentiæ, quæ magis ad congruitatem, quàm ad iuris rigorem pertinet; ſed potiùs ad incapacitatem, vel inhabilitatem laicorum ad tractanda ſpiritualia, ſeu eccleſiaſtica negotia, iuxta tex. *in d. cap.* 1 *de iudic.* 5

Propter quæ nonnulli exiſtimant debere conſtitui diſcrimen inter cauſas eccleſiaſticas, quæ ſpirituales non ſunt, & inter merè ſpirituales, quia nō ſine myſterio in hoc text. prohibitum fuit compromiſſum in ſpiritualibus tantùm, & non promiſcuè ſuper eccleſiaſticis. Et ſimiliter aſſerunt debere conſtitui differentiam inter interdictum de non tractandis negotiis eccleſiaſticis per laicos, & prohibitionē de non compromittendo in laicos ſuper ſpiritualibus, vt priùs interdictū prohibens iuriſdictionem exerceri à laicis in eccleſiaſticis negotiis, omnia & ſingula ſimul comprehendat, id eſt, eccleſiaſtica, quæ ſpiritualia non ſunt, & illa etiam, quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur, iuxta text. *in cap. decernimus, de iudic.* Itaut iura *in d. c. expoſita*, & *in d. c. cum dilecti*, & *ſeq.* procedant in cauſis eccleſiaſticis, quæ ſpirituales non ſunt, text. verò in præſenti locum habeat dumtaxat in ſpiritualibus, de quibus loquitur, vt appareat ibi, *ſpiritualibus*, & iterum ibi, *in talibus*, quibus expreſsè Pontifex ſe reſtrinxit ſolùm ad ſpiritualia negotia; & meritò, quia ſi attentè conſideretur illa indecentia, quā expendebat Pontifex in præſenti, maximè relucet in rebus ſpiritualibus, non ita in eccleſiaſticis, quæ ſpirituales non ſunt, & denotat particula, *in talibus*, ſi illa referatur ad verba, quæ præceſſerant, quaſi ſenſus fuerit quòd in laicos non cōpromitteretur ſuper ſpiritualibus; quia indecens eſt, vt in talibus, ſcilicet in ſpiritualibus laici ſe intromittant, eaque indecentia minimè verſetur in eccleſiaſticis quæ ſpiritualia non ſunt, & ſic prohibitio Concilij Lateranenſis, de qua *in hoc text.* circa compromiſſa in laicos non facienda, tantùm locum habet in ſpiritualibus, & extendi non debet ad cauſas eccleſiaſticas nō ſpirituales, ſuper quibus, etſi laici iudices 6

conſtitui

conſtitui non valeant, arbitri tamen deſignari poterunt, vt ſuper talibus, id eſt eccleſiaſticis negotiis, non tamen ſpiritualibus, ſeruatis ſeruandis arbitrentur.

7 Alij verò tenent per *d. capit. 2.* & ſimilia iura, quibus laici in negociis ſpecialibus, ſeu eccleſiaſticis iuriſdictionem, poteſtatem, ſeu imperium exercere, aut ius dicere prohibentur, nullatenus eſſe prohibitum quominus illi arbitri conſtituantur, & in eos ſuper eiſdem rebus compromittatur, quia nec verba, nec mens, nec ratio illorum iurium in eiuſmodi arbitris compromiſſariis locum habent. Sic licèt clerici prohibeantur in laicum Iudicem conſentire *cap. ſi diligenti, de foro compet.* poſſint tamen abſque licentia compromittere etiam in laicum, *d. cap. dilecti, cum ſeq. d. capite expreſſa gloſſ. 1. ad fin.* vbi communis *in d. capit. ſi diligenti*, gloſſ. *verb. Iudicem, in cap. 1. in princ. eo tit. lib. 6.* & ſic ſtanto deciſione *d. cap. 2.* & ſimilium, poterat ſuper ſpiritualibus, & eccleſiaſticis compromitti in laicum. Sed poſtea prohibitum fuit eiuſmodi compromiſſum per Innoc. III in Lateranen. Concilio, à quo deſumptus fuit hic text. vbi noua conſtituitur prohibitio, vt ſatis colligitur ex *verb. prohibemus*, & ex ratione, quam text. reddit; nec etiam dixit in laicos ſuper ſpiritualibus compromitti non poſſe, quia non poſſunt ea tractare, vt *in d. capit. 2.* aut quia non habent ſuper his poteſtatem, ſeu imperium, vt *in capite v. 1. in princ. de reb. Eccleſ.* cum aliis; ſed prohibemus, inquit, ne in laicos ſuper ſpiritualibus compromittatur, quia non decet vt laicus in talibus arbitretur; planè ſignificans, & ſupponens compromiſſum eiuſmodi ſecundùm rigorem, & regulas iuris communis fieri potuiſſe, veruntamen prohiberi à Concilio propter indecentiam, quæ in eo maximè conſiſtit quòd arbitri in multis ad inſtar Iudicum, & in figura, iudicij procedunt, & ordinem iudiciarium obſeruare tenentur, *l. idem Pomponius*, aliàs incip. *Si de meo 14. § recepiſſe*, iuncta *d. l. 1. ff. hoc tit. §. omnium*, ibi, *arbitros, Inſtit. de action.* indecens viſum eſt laicos arbitros in ſpiritualibus ſic procedere, ne ſuper eiſdem Iudices, aut iuriſdictionem exercere videantur; quæ indecentia licèt per ſe non ſufficeret ad prohibitionem, & nullitatem compromiſſi, ſufficit tamen vt in ea iuſtè fundari poſſit noua illa prohibitio Lateranenſis Concilij, quod hac in re non reſpondet illi dubio, aut quæſtioni propoſitæ, ſed ius
8 decernit & conſtituit. Nec aduerſatur regula & æquiparatio, de qua *in d. l. 1.* licèt enim procedat regulariter quoad modum, & ordinem cognoſcendi effectum, & auctoritatem, quæ compromiſſis iure tribuitur, vt per gloſſ. & DD. *ibi*, non tamen locum habet quoad iuriſdictionem, & ea, quæ à iuriſdictione pendent, in quibus compromiſſa longè differunt à iudiciis, vt patet ex multis traditis per *gloſſ. 2. verſ. circa, in cap. cùm dilectus, hoc tit.* & gloſſ. *in d. l. 1.* vbi DD. Menoch. *de arbitr. caſu 8. numer. 5. & 6.* & conſequenter non habet locum quoad prohibitionem, de qua *in d. c. 2.* qui agit de Iudicibus, & de tractatu per viam iuriſdictionis, & publicæ poteſtatis, quæ omnino ceſſat in arbitris, quemadmodum in eiſdem ceſſat prohibitio *d. c. ſi diligenti, & d. c. ſignificaſti.* nam regula *d. c. 2.* & ſimilium procedit eo caſu quo cauſæ in vim iuriſdictionis à laicis tractantur, non verò quando negotia eccleſiaſtica etiam ſpiritualia miniſterialiter expediuntur, cùm laici tanquam miniſtri rectè poſſint de rebus eccleſiaſticis, & ſpiritualibus agere, vt per Auguſt. Beroi. *in præſenti num. 4.* & Rip. *in d. cap. 2. num. 49. & 50.* & *ibi* Dec. *num. 1. & 2.* Miniſterium enim longè diſtat à iuriſdictione, nulláque iniuria ipſis rebus eccleſiaſticis irrogatur, nec ſe intromittere dici poſſunt in rebus ſpiritualibus, quandoquidem non per viam iuriſdictionis & poteſtatis, vt dicebam, ſed per modum miniſterij ſe illis immiſcent.

Ex quibus omnibus primò infero rectè 9
poſſe laicos circa res eccleſiaſticas, & negotia ſuper ſpiritualibus emergentia ſuum præſtare concilium, quod probandum ſit à Iudice eccleſiaſtico, cùm eo caſu laici ſuperiores non exiſtant, nec negotia tractent per imperium, & auctoritatiuè, ſed per viam miniſterij, non ipſis, ſed alio iudicante, qui totam iuriſdictionem, auctoritatem, & imperium habet. Etenim laici nec iudicant, nec delegatam, aut ordinariam poteſtatem exercent erga cauſas eccleſiaſticas, nec illas tractare dicendi ſunt, quia dumtaxat conſilium præſtant circa negotia eccleſiaſtica, nec diſponunt de illis, nec definiunt, aut imperant, aut iuriſdictionem exercent, quæ laicis prohibita ſunt.

Secundò infertur laicos etiam ſuper 10
ſpiritualia Aſſeſſores, & Conſiliarios etiam Iudicum eccleſiaſticorum eſſe poſſe, vt probat *cap. ſtatutum, § aſſeſſorem, de reſcript. in 6. l. Conſiliarios, C. de offic. aſſeſſor.* docent Dec. *in d. cap. 2. num. 27. de iudic.* Rip. *num. 51.* Abb. *num. 13.* vbi additio 1. 2. & 4. quia in tali caſu Aſſeſſores, & Conſiliarij laici & coniugati miniſterialiter ſolùm, non auctoritatiuè, ſeu per imperium eccleſiaſtica etiam ſpiritualia tractant. Nec contradicunt iura prohibentia ne eccleſiaſtici de rebus ſpiritualibus iudicio laicorum diſponant, in quibus non

mine, *iudicij*, intelligere debemus, quòd laici non poſſint definire iudicialiter per modum poteſtatis, ſeu iuriſdictionis, itaut voluerint eiicere atque damnare determinationem iudicialem laicorum circa res ſpirituales, vel eccleſiaſticas; non verò illorum conſilium, opinionem, ſiue ſententiam animi.

11 Tertiò infertur dubiam ſemper fuiſſe apud me ſententiam Innoc. Abb. Butr. & Philippi Decij, quos refert & ſequitur Albertin. *de agnoſcen. aſſert. Cathol. q. 26. à num. 2. & in cap. 1. q. 10. num. 2. de hæret. lib. 6.* limitantium doctrinam numero præcedenti relatam, vt minimè locum habeat in caſibus, in quibus Iudices eccleſiaſtici laicorum iudicium ſequi teneantur, quia tunc, inquiunt, laici in eccleſiaſticis Conſiliarij, vel Aſſeſſores eſſe non poterunt, tanquam in affectu iudicantes & definientes eccleſiaſtica negotia. Etenim, vt ex dictis liquidò conſtat, cùm in dicta ſpecie penes eccleſiaſticum, etiamſi laici conſilium omnino ſequi debeat, exiſtat re vera tota iuriſdictio, auctoritas, & imperium, & laici Aſſeſſores, ſeu Conſiliarij ſolùm miniſterialiter ſe habeant, nequaquam erit verum dicere quòd Prælati eccleſiaſtici iudicio laicorum, definitione, vel imperio ſeculari de rebus eccleſiaſticis
12 diſponant. Et ſic videmus, quòd in ſacroſanctæ Inquiſitionis Tribunalibus laici, & aliquando Regij Senatores etiam coniugati adhibentur in conſilium, iuxta tex. *in cap. vlt. de hæret. in 6.* qui vulgò Conſultores S. Inquiſitionis nuncupantur, & nulla prorſus iuriſdictione gaudent, neque alio vtuntur imperio, quippe qui Iudices non ſunt, neque ordinarij, neque delegati, ſed meri quidam Conſiliarij, quorum mentem, aut opinionem Domini Inquiſitores ſequi minimè tenentur.

13 Quartò infertur textum in præſenti procedere tantùm in arbitro compromiſſario, non verò in arbitratore, ſeu amicabili compoſitore, qui etiam ſuper ſpiritualibus laicus perinde ac clericus eſſe poteſt, ſecundùm Roman. quem ſequuntur Alex. & Iaſ. *n. 9. in l. quoties. C. de iudic.* communem ex Deci. *poſt princ.* Rip. *num. 13. in d. capit. 2.* Bero *in præſenti*, Cou. *de ſponſal. p. 2. cap 8. §. 12. num. 2.* Quæ ſententia ſuadetur, tum quia arbitra-
14 mentum eiuſmodi in amicabilem compoſitorem magis importat tranſactionē quàm Iudicis, aut iudicij ſimilitudinem, gloſſ. *in Auth vt differentes Iudices, in princ.* communis ex Cou. *d. num. 2.* & Molin. *de primogen. lib. 4. c. 9 numero 1.* itaut arbitrator magis ſit proxeneta, & mediator trāſactionis & compoſitionis; nullo autem iure prohibetur laicum in ſpiritualibus proxenetam, & mediatorē conſtitui, & miniſterialiter de illis agere, vt notaui *in addit. ad. d. capit. 2. de iudic.* Tum etiam, quia arbitrator non iudicialiter, ſed extra iudicium, non in his quæ iuris, ſed in his, quæ facti ſunt, tantummodo procedit, nec iuriſdictionem ſeruat, *d. §. recepiſſe*, & conſequenter ceſſat in eo indecentia, quam expendit text. *in præſenti*, & pari ratione ceſſare debet prohibitio eiuſdem textus, cuius verbum ibi, *compromittatur*, & ibi, *arbitretur*, iuncta rubrica, intelligenda ſunt de arbitro compromiſſario, non verò de arbitratore, licèt Abb. *hic in princ.* & Roman. ſibi contrarius, & Sicul. *in d. cap. 2. nu. 4.* contradicant, quibus non fauent verba eiuſdem cap. 2. ibi, eccleſiaſtica negotia tractare, quia intelliguntur tantùm de tractatu iuriſdictionali, non verò de miniſteriali, vt ibi notaui.

Quintò infertur intellectus ad text. *in d.* 15
cap expoſita, & in d c. dilecti, cum aliis, in quibus laici conſtituuntur arbitri ſuper cauſis eccleſiaſticis, vt procedant etiam hodie in iis, & circa ea, quæ ſpiritualia non ſunt, vt inſinuat *d cap. 2.* ibi, *maximè de illis, quæ ſpiritualia*, &c. cùm noua huius tex. prohibitio quod arbitros in ſpiritualibus tantùm locum habeat, vt patet ex littera, ibi, *ſpiritualibus*, & ibi, *in talibus*; & quia in his viget maximè indecentia, quam text. conſiderat, vt denotat dicta particula, *in talibus*, relata ad præcedentia. Ad *cap. plures 16 q. 1.* ac alia iura Decreti, quorum enim gloſ. *in præſenti*, quæ videntur loqui de laicis arbitris ſuper cauſis ſpiritualibus, reſpondetur procedere ante deciſionem, & prohibitionem huius text. Ad *cap. per tuas, hoc eod. tit.* reſpondebitur vt infrà.

SVMMARIVM.

1 *Laicus inſimul cum clerico poteſt eſſe arbiter in cauſa ſpirituali.*

2 *Inhabilitas nō tollitur, nec ſuppletur ex mixtura alterius habilis & capacis.*

3 *Verus huius text. intellectus refertur.*

Cap. Per tuas. IX.

POſt *num. 1.* Dum text. *in præſenti* laicos ar- 1
bitros admittit ſuper hoſpitali, & ita ſuper cauſa ſpirituali, ex ſententia communi intelligitur prouenire, ex eo quòd inſimul cum clerico admixtus fuerat laicus arbiter, & ſic ratione mixturæ clerici hoc licuiſſe, cùm per eam ſuppleatur, & tollatur indecentia laicorum. Ita gloſ. & DD. *hic, & in*

cap.

cap contingit, ſup. hoc eod. tit. poſt alios Felin. *in c. 2. de iudic. num.* 8 vbi Rip. *num.* 12. Cott. *in memorab. verb. compromiſſum*, Blanc. *de compromiſſ. q. 2. num.* 64. & alij per Cou. *practic.*
2 *c.* 34. *num.* 1. *col.* 2. iuxta quos licèt vbi arbiter conſtitui prohibetur eo quòd incapax, vel inhabilis exiſtit, eiuſmodi incapacitas, vel inhabilitas non tollatur, nec ſuppleatur ex mixtura alterius capacis, & habilis, *l. Pediæ* 7. §. 5. *ff. hoc tit. cap. Meſſana* 56. *de elect.* longè aliter dicendum vbi prohibetur propter indecentiam, quæ ſuppletur per decentiam alterius adiuncti velut clerici cui tanquam digniori actus ille compromiſſi tribuitur.

3 Sed huic intellectui obſtat quòd Pontifex in præſenti textu, vt conſtat ex *verſ. præterea*, ibi, *licèt ipſe*, &c. & ex fine *in verſ. quod autem*, expendit in ea ſpecie auctoritatem Archiepiſcopi, cui negotium fuerat delegatum, ſignificans abſque illa valere non potuiſſe id, quod ab arbitris laicis cum clerico factum fuerat. Vnde ſi teneamus cum communi textum hunc agere de cauſa ſpirituali, & hoſpitali in titulum beneficij, planiùs eſt dicere prohibitionem, & indecentiam, de qua *in d. c. contingit*, tolli & ceſſare in hoc text. ex eo quòd in cõpromiſſo interuenit auctoritas legitimi ſuperioris, vt apertè innuit text. *in præſenti*, vbi Pontifex fundatur in mixtura clerici, nec illã, ſed ſolùm Archiepiſcopi auctoritatẽ expẽdit, itavt attẽtis verbis textus, id omnino dicendũ videretur ſi in laicos ſine clerico cõpromiſſũ extitiſſet.

LIBER SECVNDVS,

DE IVDICIIS.

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

1 *Quod vult Deus eſt nomen proprium Epiſcopi.*
2 *Concluſio principalis à quibus DD. probetur, remiſſiuè.*
3 *Vocatus mandante Iudice cenſetur in ambigua quæſtione vocatus inſtante parte.*
4 *Litigans cum alio cenſetur eius aduerſarius.*
5 *Litigans cum alio veluti inimicus recuſari poteſt.*
6 *Concilium Africanum Prouinciale, non vniuerſale fuit, & num* 7.
8 *Vniuerſale cur vocetur Concilium Africanum cùm fuerit Prouinciale? oſtenditur.*
9 Cap. primæ Sedis, 99. diſt. *intelligitur.*
10 *Concilia Prouincialia licèt non omnino certum, & infallibilem, probabilem tamen & magnam in materia Fidei auctoritatem faciunt.*
11 Cap. de libellis 20. diſt. *declaratur.*
12 *Excommunicandi forma quæ antiquitus fuerit, declaratur.*
13 *Excommunicatio non habet certa & determinata aliqua verba quibus proferri debeat?*
14 *Excommunicatus donec ſatisfecerit per ſatisfactionem non abſoluitur.*
15 *Contumax qui non vult comparere apud Iudicem, vel ſuperiorem à quo vocatus eſt, poteſt excommunicari.*
16 *Excommunicatio ferri non poteſt pro peccato præterito etiam graui abſque contumacia.*
17 *Contumacia in excommunicatione quatenus contrahatur.*
18 *Concilium OEcumenicum recuſari non poteſt.*
19 *Concilium Prouinciale, ſeu Nationale poteſt tanquam ſuſpectum recuſari.*
20 *Appellari poteſt à Concilio Prouinciali, quemadmodum à Collegio.*
21 *Auctoritas Lælij Mancini, refertur.*
22 *Epiſcopus an & quando accuſari poſſit in Concilio Prouinciali?*
23 *Epiſcoporum minores cauſæ poſſunt in Conciliis Prouincialibus agitari.*
24 *Declaratur* text. in præſenti.
25 *Concilium Prouinciale conniuente Pontifice & ſilente, ac conſentiente Epiſcopo, poteſt cum depoſitionis pœna corrigere.*

Cap.

Cap. De Quouultdeo. I.

1 AD *num.* 4. *in fine*, licèt nonnulli aliter arbitrentur de Quouultdeo, nõ eſt vna & eadem dictio, ſed potiùs ſunt duæ dictiones, ſcilicet præpoſitio *de*, & QuouultDeo, ſeu, vt alij legunt, *Quoduult Deus*, per omnes caſus & eſt nomen proprium Epiſcopi, *gloſſ.* t & omnes hîc, & ita regitur à *verb. placuit*, quaſi ſit ſenſus *de QuouultDeo*, id eſt, ſuper QuouultDeo placuit Concilio (vel vt eſt in origiuali) *omnibus Epiſcopis vt nullus eidem communicet*, &c. aduertunt poſt Abb. Imol. & alios Ripa, Bero. & omnes *hîc in princ.* tradit Anton. Auguſt. *in notis ad 1. collect. ſub hoc textu.*

2 Ad *n.* 2. in exornatione principalis concluſionis vltra citatos *in collect.* Adde Cou *in cap. alma mater part.* 1 §. 7. *num.* 10. *&* *p.* 3 §. 9. Salzed. *in pract. cap.* 116. *num.* 4. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 28. Enriq. *in ſum. lib.* 13. *de excommunicat. c.* 7. *n.* 5. Suar. *de cenſur. diſp.* 4. *ſect.* 5. Sayr. *eod. tract. lib.* 2 *c.* 10. *n.* 3. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 7. *c.* 13. §. 1 *n.* 90.

3 In text ibi, *quem cùm aduerſarius ipſius cum petiiſſet ad Concilium deduci.* Ergo vocatus mandante Iudice cenſetur in ambigua quæſtione vocatus inſtante parte, & ſic petitio partis in dubio præſumenda, vt per Aretin. *num.* 11. Rip. *num.* 20. Alciat. *n.* 8. *in præſenti*, Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſ.* 23. *num.* 1. Sed eleganter Læl. Mancin. *diſquiſit. genial cent.* 2. *cap.* 120. *pag.* 281. *à num.* 4. hac de re ſic ait. *Citationem dicimus conſtare ſola iudicis vocatione, petitionem partis cauſam eſſe extrinſecam motiuam iudicis, executionem nuncij extrinſecam pariter, ſed inſtrumentalem, relationem verò tius ad fidem citationis iam conſtituta, ac facta volumus pertinere. Ex his nouum colliges pro Iudice argumentum. Nam ſi petitio cauſa motiua eſt Iudicis; ergo & ſupponitur ad motum Iudicis, cùm non ſit motus ſine mouente: idque eo magis, quia Iudex non mouetur, niſi inſtante parte; eſt enim omnibus in confeſſo nec præſumi, nec debere Iudicem officium ſuum interponere pro eo quòd priuatim intereſt præterquam requirente, eo cuius intereſt, cuius rei prima illa ratio eſt, quia Iudicis eſt ſeruire cauſa, nec ſeruire intelligitur, aut poteſt niſi ſuppoſito iuſſu dominantis. Ergo præſumitur petitio partis, quia præſumitur pro Iudice, nec deeſſe poſſunt alia veriſimilitudines, eſt enim citatio actus, qui ſumptum aliquem requirat, iſtum verò neque à Iudice factum cenſere poſſemus, neque ab alio temere, qui perdere ſuum velit, arg. l. cùm de indebito, ff. de probat. Et propterea eius voluntate & petitione in dubio factum crederemus, cuius vtilitatem præcipuè reſpicit. circ. c. conſtitutis* 45. *de teſtib.*

In text. ibi, *aduerſarius*; ergo qui cum alio 4
litigat, dicitur & cenſetur aduerſarius, & ſic inimicus, vt notant Abb. *num.* 2. poſt alios, Deci. 1 *lect. n.* 5. *& in* 2. *notab.* 2. Beroi *num.* 19. Alciat. *num.* 4. & omnes hic; id probant *cap. pen. de foro comp. l.* 1. *C. de edendo. l. ſi aduerſarius, C. de fide inſtrum.* ita vt poſſit litigans,
velut inimicus recuſari, ne contra illum 5
cum quo litem habet, iudex, vel teſtis exiſtat in alia cauſa, *cap. cum ſuper* 23. *iuncta gloſſ. in caſus poſitione*, vbi Abb. *d. num.* 5. & DD. de *offic. deleg.* tradit Bart. *in l.* 3. *in princ.* vbi Iacobin. & alij, *ff. de teſtib.* communis, vt per Menoch. *de arbitr. caſu* 121. Rebuff. *de reprobat. teſtium num.* 240. Vide poſita *in addit. cap. item cùm quis* 6. *de reſtit. ſpoliat.*

In text. ibi, *Concilium.* Non ſatis conſtat 6
inter DD. an Concilium hoc Africanum Prouinciale, vel vniuerſale extiterit? Etenim Deci. *lect.* 1. *n* 4. *& in* 2. *notab.* 1. & cum eo nouiores, vt refert Alciat. *n.* 4. *in præſenti*, & Menoch. *de arbitr. caſu* 458. *num.* 52. credunt fuiſſe vniuerſale; idque inter alia quæ Dec. expendit, ſuadetur ex fine textus, quatenus ſecundùm illum, ſupponit Concilium hoc potuiſſe priuare QuouultDeum Epiſcopatu ſi cauſæ exitus ita poſtularet; id quòd nullatenus poſſet Prouinciale Concilium *cap. accuſatus, cap. quamuis* 3. *q.* 6. Præterea vltra Dec. ſuaderi videtur primò, quia in originali relato *tom.* 2. *Conciliorum pag.* 509. poſt *cap.* 52 & poſt *cap.* 57. *& in pag.* 515. *c.* 76. appellatur huiuſmodi Concilium vniuerſale, & Patres in eo congregati dicuntur in Concilio vniuerſali ſedere, & in illo, vt patet *pag.* 518. *cap.* 100. *in fine, & ſeq. in princ.* interfuerunt Epiſcopi 217. Secundò, quia *in c.* 6. eiuſdem Concilij, à quo deſumitur text. *in cap. primæ ſedis* 99. *diſt.* agitur de primæ Sedis Epiſcopo, cui interdicitur ne ſummus Sacerdos, aut vniuerſalis Pontifex appelletur, vt patet *in d. cap. primæ Sedis*, id quod nullatenus conuenit Concilio Prouinciali, ſed ſoli generali, ſeu vniuerſali totius orbis, in quo per ſe, vel per alios, eſt Romanus Pontifex qui primæ omnium Sedis Epiſcopus exiſtit. Tertiò facit, quia in eodem Concilio *ex c.* 76. per multos Canones & decreta circa materiam Fidei Catholicæ condemnantur multæ hæreſes, & dogmata eidem Fidei contraria, id quod nullatenus pertinet ad Prouinciale Concilium, ſed tantummodo ad Pontificem Max. & ad Apoſt. Sedem, vel, ad generale Concilium illius auctoritate congregatum, & confirmatum, *cap. maior es, in princ. de Baptiſmo, cap. quoties, cap. hæc eſt: fides* 24 *q.* 1. Et tandem quod *in cap. de libellis* 10. *diſt.* inter generalia, & ſanctiſſima Concilia, quibus Eccleſia vtitur, & Epiſcopi in

iudiciis

iudiciis vti debent, refertur hoc Africanum.

7 Alij verò probabiliùs ſuſtinent Concilium hoc Africanum tantùm fuiſſe Prouinciale, id eſt, prouinciæ, vel prouinciarum Africæ, & non vniuerſale, & OEcumenicum, ex quorum numero ſunt Felin. *num.* 2. Rip. *num.* 10. Beroi. *num.* 7. Burſat. *conſ.* 107. *num.* 10. *verſ. in Africano*, Card. Bellarm *controuerſ. tom.* 1. *lib.* 1. *de Concil. cap.* 5. Azori. *inſtit. moral. part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 16. Balboa *etiam in præſenti num.* 9. & Felician. de Vega *num.* 16. & conſtat: tum quia non apparet ad hoc Concilium vocatos fuiſſe Epiſcopos totius Orbis per Romanum Pont. Concilium indicentem, ipſum, vel aliquem eius nomine, & auctoritate Concilio præfuiſſe, provt requiritur in Conciliis vniuerſalibus, *cap* 1. ibi, *de omni Orbe terrarum* 15. *diſt. cap.* 1. *cap. multis* 17. *diſt.* tradit poſt multos Burſat. *vbi ſup. in princ.* Quinimo ex eodem Concilio Africano patet Epiſcopos vocatos fuiſſe per Aurelium quendam Primatem, & Epiſcopum Carthaginenſem, qui tanquam ſuperior Prouinciæ Concilium congregare poterat, *cap præter, verſ ſemel, & cap. ſi Epiſcopus, cum ſeqq.* 18 *diſt.* & idem Aurelius ſpeciatim nominatus fuit in decretis, & ante omnes ſubſcripſit Concilio, vt patet *in d. tom* 1. *Conciliorum pag.* 502. *col.* 1. *&* 2. *pag* 509 *col.* 2. *& pag.* 518. Tum etiam, quia ex eodem originali *d. tom. pag.* 502. *col.* 1. *&* 2. *& pag.* 507. *cap.* 32. *& in cap.* 62. conſtat congregatum fuiſſe huiuſmodi Concilium ex omnibus Africæ prouinciis propter communem cauſam totius Africæ, & neceſſitates Eccleſiarum, quæ per Africam conſtitutæ erant ad vitanda mala & inſidia, quibus Africana Eccleſia ab improbis, & hæreticis vexabatur. Et denique id ipſum patet ex *capite* 76. ibi, *In Synodo Carthaginenſis Eccleſiæ conſtituti*, & ex multis aliis eiuſdem Concilij capitulis.

8 Nec refragantur in contrarium adductæ: nam ad ea omnia, quæ Deci. expendit, reſponderi poteſt, vt per Bero. *d. num.* 7. & Alciat. *d. num* 4. Ad primum verò ex ſuprà adductis reſpondetur Concilium hoc appellari vniuerſale, non in eo ſenſu in quo vniuerſale dicitur illud, quod eſt OEcumenicum Epiſcoporum totius Orbis cum ſuo capite Romano Pont. Sed dicitur vniuerſale, quia erat totius Africæ, & vniuerſarum prouinciarum illius, quæ tertiam mundi partem conſtituit, & in eo conuenerunt vniuerſi Epiſcopi omnium prouinciarum illius regionis, & quoad illas appelletur vniuerſale, ad differentiam eorum, quæ per ſingulas Prouincias cum Metropolitano fieri ſolet. Ad ſecundum reſpondetur primæ 9
ſedis Epiſcopum, de quo *in d. cap.* 6. *& in d. c. primæ ſedis*, non eſſe Papã, ſed Primatem, qui ex eo Primas dicitur quòd iam ſedem habeat, & ſic prima ſedis Epiſcopus ſit, *cap.* 2. 99. *diſt.* qualis erat prædictus Aurelius Carthaginenſis. Nec obſtat text. *in d. cap. primæ ſedis, verſ. vniuerſalis autem, nec etiã Romanus Pont. appelletur*, &c. quæ verba neceſſariò agunt de Romano Pont. reſpondetur enim verſ. illum non haberi *in d. cap.* 6. à quo text. ille deſumitur, & ita verba illa non eſſe Cõcilij Africani, ſed Gratiani compilatoris, qui ea appoſuit propter duo capita ſequentia, in quibus non prohibetur quòd Papa appelletur Romanus Pont. licèt in vltimo Sanctiſſimus Gregorius primus prohibeat ſe Papam vniuerſalem appellari, idque ex ea ratione, quam reddit in eodem text. *in verſ. quia nobis, & in verſ. ſi enim*, quam vltra DD. & Roffenſem *contra Luther. veritate* 8. meliùs explicat S. Thom. *opuſc.* 19. *cap.* 4. *col.* 2. *ad med* ſequitur Felin. *in c.* 1. *col.* 2. *verſ. adde, de Conſtit.* & optimè Bellarm. *contron.* 3. *lib.* 2. *c. vlt. col. pen.* vbi declarans verba Gregorij contra Lutherum & ſequaces, oſtendit Romanũ Pont. in recto ſenſu appellari poſſe vniuerſalem, & ſic appellatum in Chalcedonenſi Concilio, licèt Gregorius iuſtis de cauſis nomen illud recuſauerit.

Ad tertium reſpoonderi poteſt ex ſententia 10
Cani *de locis Theolog. lib.* 5. *c.* 4. *verſ. ſexta, & verſ. poſtrema*, quòd Concilia Prouincialia ſicut & Epiſcopalia, licèt non omnino certam, & infallibilem, probabilem tamen & magnam in materia Fidei Catholicæ auctoritatem faciunt, itaut temerarium ſit eis non acquieſcere, & hanc eſſe communem Catholicorum ſententiam reſoluit, & probat Card. Bellarm *d contron.* 4. *lib.* 2. *cap.* 10. & in hoc ſenſu eiuſmodi Concilia per decreta & Canones potuerunt damnare hæreſes, vt intendere videtur text. *in cap. ad abolendam* 9. *poſt princ.* ibi, *vel ſinguli Epiſcopi, de hæret. & in cap. vlt.* 20. *diſt. verſ. quòd ſi hominibus*, ibi, *Seniores prouinciæ congregata.* Sed quia plerique contradicunt, & per *d. c. maiores, & d. c. quoties*, cum ſimilibus, negant eiuſmodi poteſtatem Conciliis Prouincialibus, ſicut & Epiſcopalibus, vt reſoluunt DD. *in d. cap. ad abolendam*, Caſtr. *lib.* 1. *de iuſta hæret. punit. c.* 5. *& in ſum. contra hæreſes lib.* 1. *c.* 8. Albertin. *de agnoſcen q* 8. *à princ. & præcipuè num.* 5. *cum ſeqq.* & fuit ſententia *gloſſ.* 2. *in d. c. quoties*, qui omnes reſpondent textui *in d. c. ad abolendam*, licèt reſponſionem & intellectum non ſine fundamento confutet Can. *d. verſ. poſtrema*, & multipliciter intelligat Card. Bellam. *vbi ſuprà*, dici poteſt Africanum Concilium

cilium per eiuſmodi Canones, & decreta in materia Fidei damnaſſe hæreſes, quæ iam antea per ſummos Pontifices, vel vniuerſalia Concilia damnata fuerant; vel id feciſſe ex ſpeciali admonitione & iuſſu Romani Pont. per literas, & Legatos qui in eodem Concilio fuerunt, quamuis præſidentes non extiterint, vt colligitur ex *d. tom. 1. Concil. pag. 507. col. 2.* Vel tandem ad effectum vt Canones, & decreta eiuſmodi ab eodem Romano Pont. ſpecialiter approbarentur & confirmarentur, & ſic confirmata certam in materia Fidei haberent auctoritatem, ex traditis per Can. *citato loco, verſ. ſeptima*, & per Card. Bellarm. *d. lib. 2. c. 5 cum ſeqq.* vbi aduertit iuxta hunc ſenſum, & ad hunc effectum varias hæreſes damnatas fuiſſe in Concilijs particularibus.

11 Ad vltimum reſpondetur *in d. c. de libellis*, non referri Africanum Concilium tanquam vniuerſale & œcumenicum, ſed tanquam legitimum, & ſaltim tacitè, & virtualiter approbatum ab Eccleſia & Fidelibus, ac ſubinde receptum inter alia, quibus Romani Pont. vtuntur in iudiciis, & conſequenter Epiſcopi eodem vti debent.

12 In text. ibi, *Nullus eidem communicet*. Per Canones antiquos, & prope tempora Eccleſiæ primitiuæ, hæc erat frequentior excommunicandi forma, per quam Fideles prohibebantur communicare eum eo, quem ſic euitantes omni eccleſiaſtica communione priuabant, idque ſatis probat locus ille *Matth. 18.* de quo *in cap. nouit, inf. hoc tit. ſit ſibi tanquam Ethnicus, & publicanus.* quæ verba ex interpretatione Eccleſiæ, & Patrũ ad excommunicationem referuntur, & deducitur ex Paulo *2. ad Theſſalon. 3.* ibi, *ſi quis non obedierit*, &c. *& ex cap placuit 6. q. 2.* ibi, *tandiu eidem Epiſcopo ab aliis non communicetur, & cap. Epiſcopi 2. q. 3.* ibi, *communio illis*, &c. licèt poſtea, & iam hodie, frequentior ſit forma, per quam excommunicationis verba diriguntur in ipſum excommunicatum, qui dum extra omnium Fidelium communionem ponitur, cæteri omnes eum eo communicari prohibentur, vt *in cap. pen. de ſent excom. & in cap. præterea 40. de appellat.*
13 & paſſim videmus in excommunicatione, quæ promulgatur per Bullam in Cœna Domini, & in aliis, quæ quotidie proferuntur. Et hinc eſt quòd excommunicatio non habet certa, aut determinata aliqua verba, quibus proferri debeat, ſed ſufficiunt quæcunque, dummodo aliàs apta ſint ad ſignificandam intentionem excommunicantis, à qua excommunicatio pendet, iuxta *d. c. pen.* ibi, *vel ſimili*, & poſt Hoſt. tradit. Nau. *in man. c. 27. n. 12. & 37.* docet gloſ. *verb. poteſt, in cap. pen. de cleri o excom. miniſt.* recepta, vt per Gutier. *canon. lib. 1. q. 2 n. 7.*

In text. ibi, *donec ſatisfactione præmiſſa fue-* 14
rit abſolutus, &c. Ergo excommunicatus donec ſatisfecerit per ſatisfactionem, non abſoluitur, aut liberatur ab excommunicatione, ſed adhuc indiget noua abſolutione, de quo vide addita ad *C. cum. 1. de decim.* Aduertas quòd in originali apud Africanum Concilium, de quo ſuprà, ſic habetur. *Donec cauſa eius qualem potuerit terminum ſumat*; & ita in effectu ex veteribus, & Græcis exemplaribus poſt Contium & alios notat Anton. Auguſtin. *in notis ad 1. collect. Decretal. ſub hoc text.* & aduertit gloſ. *v. lt hic in princ.*

In text. ibi, *vt nullus ei*, ſcilicet Quod vult- 15
deo, ſicut habet originale, *communicet*, id eſt, vt Quod vultdeus excommunicetur, vel excommunicatus ſit, iuxta omnium explicationem; & ita probat textus contumacem, qui non vult cõparere apud Iudicem, vel ſuperiorem, à quo vocatus eſt, poſſe excommunicari, vt notant omnes hîc, & paſſim alibi, Duen. *reg. 153.* idem probat *cap. certum, in prin. 11. q. 3. cap. 1 in fine, cap. tuæ, cap quoniam. § vlt ad fin. vt lite non conteſt.* præſertim, quia cùm in hoc textu ageretur de accuſatione, & ita cauſa criminali, propter quam in exitu cauſæ Epiſcopus priuari potuit Epiſcopatu, vt innuit text. *in fine*, & ſupponunt DD. hîc, & ex Græco exemplari tradit Anton. Auguſt. *in prædictis notis col. 2.* non potuit hîc contra contumacem fieri miſſio in poſſeſſionem, ac ſubinde neceſſaria fuit excommunicatio contra illũ, iuxta *d. cap. tuæ*, vbi DD cum ſimilibus, tradit gloſ. *verb per contumaciam, in cap. ex parte 23. de verb. ſignif.* Sed obſtat maximè quòd licèt in ſpecie huius text. proponatur, & appareat peccatum Epiſcopi facientis contra id quòd permiſerat, & iure tenebatur, iuxta *cap. 1. & cap. qualiter, de pact.* & nolens aduerſario reſpondere temerè à Concilio receſſerit, nulla tamen proponitur; aut apparet contumacia illius, contra quem nedum trina, verùm etiam nec vnica monitio præceſſit, quæ attento Iure diuino, & humano requiritur ad contumaciam, ac ſubinde ad excommunicationem, iuxta illud *Matth. 18. ſi peccauerit*, &c. relatum *in cap. nouit, inf. hoc eod. tit.* iuncto *cap. omnes decimæ 16. q. 7. c. de presbyterorum 17. q 4* ibi, *Domini præceptum, cap. reprehenſibilis 26. in princ. de appellat. cap. ſacro*, vbi omnes, *de ſent. excom.* reſoluit poſt alios Cou *in cap. alma mater, part. 1 § 9. n. 4.* & Bernard. vbi addit. *reg. 165.* vnde neceſſariò debuit hic Epiſcopus priùs moneri ſub excommunicationis interminatione, vt intra certum aliquem terminum rediret & aduerſario

aduerſario apud Concilium reſponderet,&
ni faceret, excommunicationem incurre-
ret;aliter dum abſque aliqua monitione ex-
communicatur,eo quòd dixit ſibi non pla-
cere quòd antea placuerat, & diſceſſit,non
propter contumaciam, ſed immediatè,&
directè propter peccatum mortale excom-
municatus videtur, & ita obſeruant DD.
communiter, vt per Cou. *& addition. ad
Bernard.citatis locu*,Sot.*in 4.diſt.22.art.2.col.
3. & 5.*Martin.Ledeſma 2.4.*quæſt.23.art.3.
concl.*1.poſt alios Henriquez *in ſumma par-*
16 *2.libro* 13. *de excommun.capite* 18. *numer.*13.
lit.G. ſecundùm quos pro peccato præterito
etiam graui abſque contumacia excommu-
nicatio ferri non poteſt,nec lata valet con-
tra Caiet.2.2.*quæſtio.69.articul.*cui non fauet
text.*in capite quidam maligni* 5.*quæſtio*.1.dum
probare videtur infamantem occultum,
qui ſe prodere non tenebatur, iuxta *capite
quis aliquando,verſ.non tibi dico, de Pœnit.di-
ſtinctione* 1.ac proinde ſe non prodens,non
erat inobediens vt contumax potuiſſet ex-
communicari à D. Gregorio,non pro con-
tumacia, quæ illic non dabatur, ſed pro
peccato præterito infamandi alium, reſ-
pondetur enim, vt per Sot.*vbi ſuprà,& de ra-
tione tegendi memb* 2.*q.6.ante fin.*Nau.*n.*28.
in d.verſ.non tibi dico,& poſt alios Henriq.
citato loco.

17. Quare pro vero huius textus intellectu
capiendo dico quod licèt excommunica-
tio attentata ſua natura,& inſtitutione, ſic-
ut & Eccleſiæ intentè ferri non poſſit pro
peccato etiam mortali & graui,niſi concur-
rat obedientia, & contumacia reſpectu Ec-
cleſiæ, quippe quæ ſola eſt cauſa próxima,
& immediata excommunicationis maioris,
tum ex illo *Matth.*18.*ſuprà citato*,tum etiam,
quia aliter eiuſmodi excommuoicatio in
vindictam criminis ad inſtar pœnarum
corporalium potius quàm ad medicinam
infligeretur,contra *capite* 1.*de ſent. excom-
mun. lib.* 6. & inſuper quia ſi inobedientia,
vel contumacia non eſſet neceſſaria,vtique
ſequeretur peccatorem etiam emendatum,
& paratum corrigi poſſe excommunicari,
& ſic traderetur Sathanæ non corripien-
dus, ſed poſſidendus, contra illud Paul. 2.
*ad Corinth.*5.*vt ſpiritus eius ſaluus fiat.* quæ
quidem contumacia regulariter & vtplu-
rimum habetur per canonicas monitiones,
& colligitur ex eo quòd aliquis canonicè
monitus ab Eccleſia ſub comminatione
excommunicationis Eccleſiam non audit,
& ſic eidem non obtemperat.Nihilominus
tamen ſi notoriè conſtat de contumacia,
ſeu inobedientia ſubditi obdurati & nolen-
tis obedire Eccleſiæ iuſtum aliquod & no-
tabile præcipienti poteſt in illum excom-
municatio proferri abſque alia monitione,
in qua ſpecie procedit,& intelligitur is text.
ſecundùm Antonin.*numero* 25.& poſt Abb.
& alios Deci.1.*lect. numero* 25. Rip. *numero*
81.& communem ex Alciat.*n.*39.*cum ſeqq.*
Dec. *in c.cùm ſit Romana,in fine,de appellat.*
Cou.*d.§.9.n.*3.& add.*ad Bernard.d.reg.*265.
in fine.qui intellectus ſuadetur, tum quia
Epiſcopus, de quo hic cùm antea interro-
gatus publicè in iudicio dixiſſet ſe velle
apud Concilium reſpondere, & ſequenti
die publicè in eodem dixerit, id ſibi non
placere,& inſuper publicè diſceſſerit,vt ha-
bet littera,iam ex his notoria inſurgit cōtu-
macia, pro qua excommunicatio proferri
poteſt,vt probat tex.optimus *in c. venerabi-
libus § porrò,verſ ſecus*,ibi,*quia fortè*, &c. *de
ſentent.excom.lib.*6.tum etiam, ex text. *in c.
illud,de clerico excom.*quē Cou.& alij ſic in-
telligunt,*& ex d.cap.certum,in princip.& ex
cap.reprehenſibilis, verſ.niſi fortè*,qui verſ. li-
cèt aliter à multis intelligatur, vt per gloſ.
verb. ipſo. Abb. *n.*8. Deci.*n.*1.*&* 2.& omnes
ibi,Cou.*d.§.*9 *n.* 5. Hippol. *in l. de vnoquo-
que n.*88 poſt alios Tiraq. *in tract. res inter
alios,limit.* 24.poteſt etiam intelligi,vt pro-
cedat in illis caſibus;in quibus culpa gene-
re ſuo notoriam inducit cōtumaciam,quia
eo ipſo quòd talis eſt genere ſuo excom-
municationem, & ſuſpenſionem abſque
alia monitione inducit.Et tandem,quia mo-
nitio Canonica requiritur,vt per eam appa-
reat inobedientia, & contumacia peccato-
ris, qui Eccleſiam monentem non exau-
dit, vnde ſi aliter de eiuſmodi obdura-
tione & inobedientia notoriè conſtet,
non erit neceſſaria, quin potiùs otio-
ſa & ſuperflua & conſequenter omit-
tenda monitio, arg. *l.* 2. *in fine ff. de dote
prælegata.*

Ad *num.* 10. adde, Quamuis ſententia 18
huius *gloſſ.*3.& quæ ibi diximus *in collectā.*
defendi poſſit,& procedat in Concilio vni-
uerſali & œcumenico,quod nullatenus re-
cuſari poteſt, quia Concilium huiuſmodi
ſi legitimum ſit, & in eo interueniant om-
nia neceſſaria, non poteſt errare, nec ab
eo admittitur appellatio, ex adductis per
Menoch.*de arbitrar.caſu* 458 *num.*26.*&* 36.
Nihilominus Concilium prouinciale, ſeu 19
nationale (quale erat hoc Africanum)
bene potuit tanquam ſuſpectum recu-
ſari, vt probant Abb. & DD. communi-
ter *in præſenti*, vt per Dec. *lect.* 1. *nu-
mer.* 16. *& in* 2. *lect. colum.* 6. *verſ. in fine
gloſ.* Rip. *numer.* 40. Alciat. *numer.* 17. poſt

alios Boër. deciſ. 269. Roland. conſ. 19. à num.
10. lib. 3. Menuch. conſ. 94. à num. 5. & d. caſu
458. à n. 3. qui omnes poſt multos, quos ci-
tant, teſtantur gloſſam hanc communiter
reprobari, & iam Synodum, de qua hîc,
quàm quodcunque aliud Collegium, aut
Congregationem ſimilem recuſari poſſe,
tunc ex text. in cap. vlt. verſ. veniamus, &
verſ. veniat, & clariùs in verſ. vlt. 3. q. 5. Clē.
paſtoralis, verſ. Piſana, de re iud. cap. licet 10.
verſ. ſi verò conſules, de foro compet. tum
etiam, quia cùm nullo iure cautum ſit ne
Synodus huiuſmodi, Collegium, aut ſimilis
congregatio recuſetur, ſtandum eſt regulæ
generali, ſecundùm quam omnes Iudices
ſuſpecti recuſari poſſunt, d. cap. vlt. in princ.
20 & in verſ. nam quoad, cum vulgaribus: ac-
cedit, quia à Concilio Prouinciali poteſt
appellari, quemadmodum à Collegio, &
ſimilibus Congregationibus cap. multis 17.
diſt. cap. vltra, cum ſeq. 3. q. 6. igitur & recu-
ſatio admittenda eſt, iuxta cap. ſuper eo 12.
21 verſ. in cauſis, de appellat. Faciunt quæ poſt
hæc ſcripta legi apud Læli. Mancin. diſqui-
ſit. genial. cent. 1. cap. 29. n. 1. & 2. ibi, Quid
enim ſi collegæ omnes ex vna eademque commu-
ni cauſa ſuſpecti fiant? Pone rem in qua totum
Collegium, vel Concilium ſemel, aut plures
indicauerit, & ſic votum ſuum propalauerit,
quo exemplo omnes vti ſolent. Quid ſi ſingulos
collegas ſingula cauſa ſuſpectos faciant? Pone
Collegium è tribus eſſe, numquid impoſſibile fa-
ctu eſt vt mihi tres illi varijs ex cauſis ſuſpe-
cti ſint? Nam & ſi decem ſunt, aut viginti,
nulla eſt impoſſibilitas. Adde rationem, quia
nihil refert, an ſuſpecti plures Collegium
faciant, vel non, dummodo iuſta ſuſpican-
di cauſa ſit, nam in cauſa recuſationis non
abſtrahitur vniuerſitas à ſingulis, ſed in iis
eſt, & qui poteſt plures Canonicos ſegre-
gatim habere ſuſpectos, cap. cùm R. de offic.
deleg. poteſt & pari cauſa recuſari eoſdem,
licèt Collegium faciant, vel Capitulum.

22 Hæc eadem gloſ. 3. noſtri text. ibi, ex ſu-
perabundanti, reſpondens tacitè obiectioni
fateri videtur, Quodvultdeum Epiſcopum
in propoſito inuitum & renitentē potuiſſe
de crimine accuſari, & teneri ſe defende-
re apud Concilium Africanum Prouincia-
le, ſeu veriùs Nationale; quia in eiuſmodi
Conciliis poterant agitari cauſæ Epiſcopo-
rum criminales, ſeruata forma c. quamuis, &
c. accuſatus, cum aliis 3. q. 6. Id quod etiam ho
23 die locum habet in minoribus Epiſcoporū
cauſis criminalibus, quæ in Prouincialibus
Conciliis cognoſcuntur & terminantur, ex
Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 5. in fine; licèt maio-
res, & grauiores nonniſi à Pontifice Rom.
cognoſci & terminari valeant, ex eod. c. 5. in
princ. & ſeſſ. 13. de reform. c. vlt. tradit latè Ior-
dan. de maioribus Epiſcop. cauſis c. 3. cum ſeqq.
Hoc ergo ſuppoſitu ex ſententia gloſ. Epi- 24
ſcopus hic ex ſuperabundanti fuit interro-
gatus, an vellet apud Concilium reſponde-
re, licèt enim contradiceret, inuitus cogi
poterat, iuxta l. inter ſtipulantem §. 1. in gloſ.
citatam. Probant hunc intellectum Abb. &
Sicul. & eſt de mente aliorum. Sed non ſa-
tisfacit, tum ex his, quæ notant Rip n. 49. &
Beroi. n. 115. & alij in præſenti: tum etiam,
quia non eſt par credere Patres 217. in hoc
Concilio congregatos, & tot grauiſſimis
negotiis implicitos ex ſuperabundanti abſ-
que neceſſitate, vel vtilitate Epiſcopum
interrogaſſe, & per circuitum inutilem in
alterius partis præiudicium rem diſtuliſſe:
Vnde gloſ. in ſequentibus verbis intelligit
interrogationem factam fuiſſe ad effectum
ne poſteaquam Epiſcopus reſponderet, &
vellet ſic apud Concilium ſe defendere ex
aliqua cauſa iuriſdictionem Concilij decli-
nare, aut illum tanquam ſuſpectum recuſa-
re poſſet, iuxta c. ſuper quaſtionum §. verùm, cū
aliis in gloſ. citatis, licèt eadem gloſ. in fine
abſque fundamento quoad recuſationem
contradicat: hunc tamen intellectum ſe-
quuntur Abb & DD. communiter ex Dec.
lect. 2. col. 5. verſ. in eadem, Beroi. n. 116 tradit
Cæpol. cautel. 120. & Mi quos citat Rebuff.
in declarat. arboris exceptionum num. 10 incip.
Aliis ſunt declinatoriæ Nouiſſimè Læli. Man-
cin. diſquiſiti genial cent. 1 c. 28. exiſtimat ſi-
lente Epiſcopo & conniuente Pontifice
potuiſſe Cōcilium depoſitionis pœna illum
corrigere, vt talis depoſitio non tractare-
tur, vti factum legimus in c. Epiſcopus 11 q. 3.

SVMMARIVM.

1 Laici non poſſunt eccleſiaſtica negotia tracta-
re, ſed ſolum Prælatorum iudicio diſponi
debent.
2 Laicis tractare eccleſiaſtica negotia prohi-
betur, quando velut Iudex & ſuperior in
vim iuriſdictionis ea tractat, ſecus ſi mi-
niſterialiter.
3 Laicus etiam in ſpiritualibus Procurator con-
ſtituitur ad vnum, vel etiam ad plura ne-
gotia ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium.
4 Text. iſte agit de tractatu, qui fit nomine pro-
prio laici, non verò alieno, ſeu procuratorio.
5 Cap. in nona 16. q. 7. intelligitur.
6 Notarij & tabelliones eſſe poſſunt laici apud
eccleſiaſticum forum in ſpiritualibus, &
eccleſiaſticis cauſis.
7 Conſiliarij & Aſſeſſores Iudicū eccleſiaſtico-
rū an & quādo poſſunt eſſe laici, oſtēditur.

Periti

8 *Periti de quorum conſilio Inquiſitores in cauſa Fidei ſententiam proferre debent. an poſsint eſſe Laici, oſtenditur.*
9 *Laicus iure & auctoritate legitimi ſuperioris eccleſiaſtici poteſt eccleſiaſtica negotia tractare.*
10 *Epiſcopi quas cauſas laicis delegare valeāt*
11 Cap. ſignificaſti, in fine, de foro comp. *intelligitur.*
12 *Papa poteſt laicis committere iuriſdictionem ſpiritualem.*

Cap. Decernimus. II.

1 POſt *num.* 1. Pro exornatione principalis huius text. concluſionis, quòd ſcilicet laici non poſſunt eccleſiaſtica negotia tractare, ſed ſolum Prælatorum iudicio diſponi debent, præter citatos *in collectan.* adde Cou. *pract. c.* 31. Sot. *in* 4. *diſt.* 25 *q.* 2. *art.* 2. Bernard *reg.* 362. Franc. Marc *deciſ.* 41. *p.* 2. Duaren. *de ſacris Eccleſ. miniſt. lib.* 1. *c.* 2. Aufrer. *de poteſt. eccl. reg.* 2. *à num.* 24. Nan *in c. nouit. hoc tit. notab.* 3. *n.* 52. Burg. de Paz *l.* 3. *Tauri concl.* 3. *à num.* 398. Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 34. *n.* 25 Gratian *reg.* 253. Salzed. *ad Bernard. in pract. cap.* 55. Card. Bellam. *tom.* 1. *controu. Fidei cap.* 28. *controu.* 5. Morl. *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 2. *q.* 12. Seraphin. *de priuil. Iuram. priuil.* 67. *n.* 12. Petr. Magdalen. *de numero teſtium in teſtam req. p.* 1. *c.* 10. *n.* 8. Suar. *contra R g m Angliæ lib.* 4. *per tot.* Ioan. Garc. *de nobil t. gloſ.* 9. Farin. *in praxi criminal part* 1. *q* 8. Salas *de legib. diſp.* 14. *ſect.* 11. *num.* 118. Bonacin. *de legib. diſp.* 10. *q.* 2 *puncto* 1. §. 1. *cum ſeqq.*

2 Poſt *n.* 4. In tex. ibi, *Eccleſiaſtica negotia tractare*, &c. intellige tantum procedere in laico iudicante, & qui velut iudex, & ſuperior in vim iuriſdictionis tractat Eccleſiaſtica negotia, non verò in eo, qui tanquam miniſter, & miniſterialiter de illis agit, quia ſic poteſt, niſi aliud obſtet, & obſeruant Deci. *num.* 1 *&* 2. Rip. 49. *&* 50 poſt alios *in præſenti*, Bero. *in cap contingit, de arbitr n.* 4. licèt contrarium intendere videatur Abb.

3 *hic notab.* 1. quem alij ſequuntur, vt per Deci. *in princ.* Sic laicus etiam in ſpiritualibus Procurator conſtituitur ad vnum, vel etiam ad plura negotia, ſiue in iudicio; *c.* 1. *de procurat. in* 6. vbi gloſ. *cap.* 1. *de ſyndico*; ſiue extra iudicium, velut ad reſignandum, acceptandum, ſeu permutandum beneficium, gloſ *verb. procuratorem in Clem.* 1. *de renunciat.* Rot. *deciſ* 8. *n* 5. *de procurat.* aliàs 104. *in antiq & deciſ* 2 *de rerum permut.* aliàs 418 *in eiſdem*, Ioan. Andr. Abb. & alij *in cap accedens, de præben.* poſt alios Tiraq. *de iure mariti gloſ* 5. *n.* 178. Felin. *in c. Apoſtolicæ n.* 5. *& 6. de except.* Nec aduerſatur quòd laicus in ſpiritualibus Procurator exiſtens verè ea tractat, & illo agēte, reſignante, acceptāte, ſeu permutante beneficium, vtique verum eſt dicere quòd Prælati diſponunt de ſpiritualibus iudicio laicorū, quæ duo prohibet hic text. nā vltra reſpōſum gloſ. *in d. c.* 1. quā omnes ſequuntur *ibi*, fatetur cōmunē Abb. *n.* 9 *hic* & Tiraq. *citato loco*, intelligēdus hunc tex. agere de tractatu, qui fit nomine proprio laici, nō verò alieno, ſeu procuratorio 4
cui intellectui obſtant ea, quæ expēdit Rip. *d. n.* 49. planiùs ſatisfit ſi dicamus ex mente Doctorum textum hunc procedere in tractatu, & iudicio laicorū per viā iuriſdictionis, iuxta rubricā huius tit. vt aduertūt Deci. *n.* 17. *verſ. tertio*, & Rip. *d. n.* 49. Nec itē obſtat *c. in nona* 16. *q.* 7. *ad fin.* ibi, *per laicalē procurationē*, quia iuxta communē non agit de Procuratore, ſed de œconomo, ſeu generali gubernatore rerum eccleſiaſticarum, qui velut ſuperior in eiſdem poteſtatē exercet. 5

Vnde licèt laici apud eccleſiaſticum forum in ſpiritualibus, & eccleſiaſticis Notarij & Tabelliones eſſe poſſint, gloſ. *in fine*, & DD. *in c ſicut, ne clerici, vel mon.* communis, vt per Cou. *pract. c.* 19. *n.* 8. poſſunt abſque dubio etiā laici in eiſdem cauſis Notarij exiſtere, quia ſic miniſterialiter tantùm negotia eccleſiaſtica tractant, ſecundùm cōmunem *in c. quia propter, de elect.* Abb. & alios *in d. c. ſicut*, idem Abb. *n.* 14. *& add. ad eum*, Dec, *n.* 18. & Rip. *n.* 60. *cū ſeq. in præſenti*, poſt alios Cou. *vbi ſuprà*, qui communem dicunt, & praxis obſeruat. 6

Sic ſimiliter poſſunt laici in cauſis etiam ſpiritualibus Cōſiliarij, & Aſſeſſores Iudicū eccleſiaſticorum exiſtere, iuxta *c. ſtatutum* §. *aſſeſſorem de reſcript. in* 6. *& l. conſiliarios C. de offic. aſſeſ.* Aufrer *de poteſt ſeculari reg.* 4. *fallēt.* 34. & paſſim alij. Pro quibus vltra textus per Rip. citatos maximè vrget quòd eiuſmodi Conſiliarij & Aſſeſſores miniſterialiter tantùm, non verò in vim iuriſdictionis ſpiritualia ſeu eccleſiaſtica tractant, & licèt Iudices eccleſiaſtici ſequātur laicorum cōſilium, quod tamen ſequi non tenentur, ex *reg. c. cùm olim, de arbitr.* cum ſimilibus, adhuc non dicuntur diſponere de eccleſiaſticis laicorum iudicio, de quo agit is textus, quia iuxta prædicta nō intelligit per iudiciū, animi ſententiam, opinionem, ſeu conſilium vulgo *parecer*, ſed definitionem, ſeu determinationem iudicialem per viam iuriſdictionis & poteſtatis: facit pro hac parte Conc. IV. Bracharen. *act.* 2. *tit. de procurat. cap.* 7. *verſ. quòd ſi*, vbi poſtquam in principio iniunxit Epiſcopis, vt in ſuis Tribunalibus non laicos, ſed clericos adhi 7

adhibeant cognitioni, & deciſioni cauſa-
rum ad eccleſiaſticum forum pertinen-
tium, *in d. verſ. quòd ſi*, admittit laicos, &
clericos coniugatos Aſſeſſores & Conſilia-
rios in eiſdem cauſis, itaut conſultiuum
habeant ſuffragium. Limita tamen ne pro-
cedat vbi conſiliũ Aſſeſſoris vel Conſiliarij
neceſſariò probandum eſt, & obſeruãdum
à Iudice, quia tunc laicus in eccleſiaſticis
Aſſeſſor, vel Conſiliarius eſſe non poteſt,
quippe qui in ea ſpecie in effectu iudicat
& tanquam Iudex tractat eccleſiaſtica, vel
ſaltim Prælatus, & iudex eccleſiaſticus iu-
dicio illius diſponi: de eccleſiaſticis, quod
tex. hic prohibet, & ita limitant Innoc. An-
ton. *num* 13. Abb & alij, vt per Dec *hîc d.*
num. 17. & *in c. ſi pro debilitate n.* 10. *de offic.*
8 *deleg.* Albertin. *in c. 1. q. 10. n. 2. de hæret. in 6.*
& *de agnoſc. q. 26. à num.* 2. inde colligens
peritos, de quorum conſilio Inquiſitores in
cauſa Fidei ſententiam proferre debent *c.*
vlt. de hæret. lib. 6. non poſſe vocari laicos
eo quòd Inquiſitores tenentur ſequi eiuſ-
modi peritorum conſilium, ex doctrina
Bart. per text. *ibi in l. impuberibus ff. de ſu-*
ſpect. tutor. vbi docet eum, cui à lege im-
ponitur neceſſitas petendi conſilium, ne-
ceſſariò teneri illud ſequi. Sed hæc Alber-
tini ſententia attento Iure non procedit, vt
aduertunt Simanch. *de Cathol c. 41. num.* 14.
Roch. *de hærat. p. 1. num.* 42 2. & *part.* 2. *num.*
166. per multa fundamenta, quæ addu-
cunt, & Peña *ad direct‍. Inquiſit. part.* 3. *q.* 78.
ſecundùm quos, & nouiores paſſim Inqui-
ſitores inſpecto iure de honeſtate, non ve-
rò de neceſſitate peritorum conſilium ſe-
quuntur, & ita ſeruatur iuxta inſtructiones
Inquiſitorum, quibus id expreſsè cautum
eſt, & ſuadetur, quia à regula *d. c. cùm olim*,
& *cap. cùm in veteri, de elect.* & *l. 2. in fine*
ff. mandati, non receditur in hoc caſu, ſicut
nec in aliis, in quibus per legem conſilium
peti iubetur. Vnde cùm Inquiſitores atten-
to Iure non teneantur ſequi peritorum cõ-
ſilium, potuerunt ij eſſe laici: præſertim,
quia contra communem & pręcitatos tẽta-
ri poſſet, quòd licèt laici conſilium neceſ-
ſariò probandum ſit ab eccleſiaſtico iudi-
ce, non procedit in illo deciſio huius
text. quia adhuc eo caſu laicus non iudi-
cat, nec ordinariam, aut delegatam exer-
cet iuriſdictionem in negotia eccleſiaſtica,
nec ea tractat tãquam ſuperior auctoritati-
uè, & per imperium, ſed miniſterialiter in-
dicante alio penes quem exiſtit tota iuriſ-
dictio, auctoritas, & imperium, itaut non
ſit verum dicere quod Prælatus eccleſia-
ſticus diſponit de eccleſiaſticis laici iu-
dicio, ideſt diffinitiua iuriſdictione, aut
imperio, de quo agit hic text.
Intellige etiam textum in præſenti in 6
præcitatis verbis, vt tantùm procedat vbi
laicus quatenus talis, etiam nomine, ſeu iu-
re proprio, vel, vt alij dicunt, auctoritate
tantùm laicali negotia tractat eccleſiaſtica,
ſecus verò vbi non ſic, ſed tanquam ec-
cleſiaſticus, ideſt, iure & auctoritate legiti-
mi ſuperioris eccleſiaſtici tractet & iudicet,
gloſſ. 2. & omnes *hîc*, quia tunc ceſſat deci-
ſio huius text. & ſimilium, in quibus agitur
de laico qua talis eſt, & ex vi laici poteſta-
tis, vt manifeſtè probat hic text. in verb.
præſumpſit, quod in malam partem accipi-
tur, & denotat præſumptionem, & aucto-
ritatem propriam tenere, & per ſe aliquid
facientis, *c. Iudæi* 21. vbi gloſ. *de teſtib.*
c. ſtatutum §. inſuper, vbi gloſ. *verb. præ-*
ſumat, de reſcript. in 6. cum aliis citatis *in col-*
lect. num. 5.
Ad *n.* 7. Intendit hæc *gloſſ.* 2. in illis verbis, 10
cauſæ pecuniariæ, ſiue huiuſmodi merè ciuiles,
&c. iunctis ſeqq. quòd licèt ſummos Pont.
indiſtinctè omnes cauſas etiam ſpirituales
laicis committere poſſit, Epiſcopi tamen, &
ſimiles Prælatis inferiores ſummo Pont. tã-
tùm delegare valent laicis cauſas pecunia-
rias, & merè ciuiles ad eccleſiaſticam iu-
riſdictionem pertinentes, non autem cri-
minales, aut ſpirituales, ſimilis gloſ. *verb.*
præter, in cap. bene 96. diſt. & *in cap. peruenit,*
ad fin. 95. & *in c. præter, verſ. verum, verb. du-*
cibus 32. diſt. & *ibidem* Alexand & DD.
gloſ. *in cap. contingit, de arbitr.* ſequuntur
omnes *ibid.* & *in cap. per tuas, eod. tit.* & ali-
bi, vt per Abb. & Deci. *num.* 5. Rip *n.* 34. *hîc*,
Roland. *conſ.* 4 *num.* 14 *lib.* 1. DD. poſt gloſ.
ibi, in cap. cùm te 18. *de offic. deleg.* Contra
Andr. Sicul. *hîc*, & *conſ.* 95. *col.* 3 *lib.* 2. qui per
hunc text. ibi iudicio laicorum non diſpo-
nant, & alia fundamenta veriùs credit Epi-
ſcopos, & ſimiles etiam ciuiles cauſas ad
eccleſiaſticum forum pertinentes laicis
committere non poſſe: ſed retenta com-
muni ad hunc text. & ad alia quæ adducit,
reſponderi poteſt vt per Deci. *d. n.* 5. & Rip. 11
ex d. n. 34. Non obſtat *cap. ſignificaſti in fine, de*
foro comp. dum probat non ſufficere conſen-
ſum, & licentiam Epiſcopi ad effectum, vt
laicus de cauſa etiam ciuili & pecuniaria
clerici eodẽ conſentiente cognoſcere & iu-
dicare poſſit; ergo non ſufficiet eiuſdẽ Epi-
ſcopi cõmiſſio facta laico, quippe quæ nihil
aliud importare videtur quàm conſẽſum, &
licentiã Epiſcopi. Reſpõdetur enim negãdo
cõſequentiã, ſiquidẽ lõga cernitur differẽ-
tia inter cõſenſum, ſeu licentiam, de qua *in*
d. c. ſignificaſti, & inter commiſſionẽ, ſeu de-
legationẽ, de qua hic agitur: nã ſimplex ille
conſenſus

conſenſus & licentia ſolum efficit vt laicus Iudex in quem clericus ſimiliter conſenſit contra eundem abſolutè competens ſit, & cognoſcat iure ſuo & auctoritate propria per ſolam quam habet iuriſdictionem ſecularem, nec vlla Eccleſiaſtica per Epiſcopum ſic conſentientem committitur illi, ita quòd laicus in ea ſpecie non ſit delegatus Epiſcopi, nec ab eodem ſi appellaretur ad eccleſiaſticum, ſed ad ſecularem appellatio foret interponenda, quæ omnia longè aliter, & ex diametro ſe habent facta delegatione, de qua agimus, vt bene conſiderat Abb. *hic num.* 51. intendunt Archid. *in d. c. bene*, & Felin quos ſequitur Ripa *hic n.* 36. *verſ* 4. ſecũdùm quos licèt Epiſcopi poſſint laicis delegare cauſas ciuiles clericorum, & Eccleſiarum, non tamen poſſunt ſimpliciter conſentire, aut per ſuum ſimplicem conſenſum efficere, vt laici de illis cognoſcant.

12 Vult eadem *gloſ* 2. *in verſ. Papa verò, &c.* ſummum Pont poſſe laicis committere iuriſdictionem ſpiritualem, itaut ipſi non tantùm ciuiles & criminales, verùm etiam ſpirituales cauſas ex Ripæ commiſſione tractare, & deſinire poſſint, ſimilis gloſ. *in cap. præter, verſ verum verb. ducibus* 32. *diſt.* & *in cap bene quidem, verb. laico, & verb. præter* 96. *diſt. gloſ in cap. Mennam* 2 *q.* 5. quas cum ſimilibus ſequuntur DD. communiter vt per, Abb. & Deci. *n* 6. Rip. 40. & 73. & omnes *hic*, Auſi cr. *de poteſt. ſeculari reg.* 4. *fallent.* 30. poſt alios, Cou. *in cap. alma mater p.* 1. §. 2. *n.* 3. Nau *in princ. de Pœnit. diſt.* 6. *n.* 83. & *in man. c.* 27. *n* 6. Henriq. *in ſum. p.* 2. *tract de excommunic. cap.* 24 *in princ.* gloſ. notabilis *verb. perſonis in Extrauag* 3. *Ioannis XXII. tit de elect.* & paſſim alij, ſecundùm quos licèt ea, quæ ſunt annexa Ordinibus eccleſiaſticis lege diuina non poſſint per ſummum Pontificem laicis committi, ſecundùm communem *in cap. quanto*, vbi Abb. *de conſuet* ea tamen quæ ſunt iuriſdictionis fori exterioris, cuiuſmodi & poteſtas iudicandi & abſoluendi ab excommunicatione, ſeu beneficia conferendi per eundem ſummum Pont. laicis committuntur. Ratio huius reſolutionis ea poteſt eſſe, quia licèt laici quatenus tales propria auctoritate & iure ſuo per legem diuinam prohibiti ſint, vel, vt communiter dicunt DD. incapaces exiſtant poteſtatis & iuriſdictionis eccleſiaſticæ, quam Chriſtus Dominus Petro, & ſucceſſoribus conceſſit, vt ab eiſdem in alios inferiores Eccleſiæ Prælatos dimanaret, & propterea text. *hic in verb. decernimus*, quoad cauſas ſpirituales & merè eccleſiaſticas antiquum Ius diuinum explicare, non verò nouum humanum conſiſtere dicatur, nulla tamen reperitur lex diuina, aut naturalis, quæ prohibeat eiuſmodi poteſtatem delegari laicis, aut per eos ex delegatione exerceri, ſiquidem dum ex commiſſione ſummi Pont. laici illam exercent, non tanquam laici, nec iure ſuo præſumentes, nec nomine proprio, quod tex hic prohibet, ſed tanquam eccleſiaſtici auctoritate, nomine & iure Pontificis delegantis faciunt, iuxta *l.* 1. §. *qui mandatam ff. de offic. eius*, itaut Pontifex committens ſicut per ſe, ita per laicum eccleſiaſticam iuriſdictionem exercere dicatur, nulla diuina lege prohibente, quantumcunque regulæ iuris humani refragari videantur, ſuper quibus ſummus Pont. iure diſpenſat, arg. *c. propoſuit, de conceſſ. præb.*

Barboſ. Iur. Can. ſelecta Tom. II.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſpatronatus cauſa coram Iudice eccleſiaſtico agitanda.*

2 *Cauſæ eccleſiaſtica ad Iudicium tantummodo eccleſiaſticum ſpectant, nec in ſeculari tractantur.*

3 *Iuſpatronatus auctoritate Eccleſiæ velut præparatorium, & antecedens ordinatur ad ſpiritualia.*

4 *Annexa ſpiritualibus in Iure exequantur eiſdem ſpiritualibus in plerumque articulis.*

5 *Annexa ſpiritualibus ſpiritualia dicuntur, & ſub ſpiritualium nomine continentur.*

6 *Iuſpatronatus ex natura ſua & per ſe temporale eſt.*

7 *Iuſpatronatus annexum, & coniunctum ſpiritualibus cur dicatur, oſtenditur.*

Cap. Quanto. III.

AD *n.* 3. Pro exornatione principalis conclusionis, quòd ſcilicet cauſa iu- 1
riſpatronatus coram Iudice eccleſiaſtico agitanda, eſt, vltra citatos docent Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunit. capite* 12. Renat. Choppin. *de ſacra politica lib.* 1. *c.* 4. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſ* 5. *in princip.* D. Barboſ. *in l. diuortio* §. *ſi vir. à numero* 56. *ff ſoluto matrim.* Ratio eſt quòd ſicut cauſæ ſpirituales ad eccleſiaſticum tantummodo iudicium ſpectant, nec in ſeculari tractantur, vt *in capite præcedenti*; ita ſimiliter cauſa iuriſpatronatus eccleſiaſtici, quippe quæ maximè coniuncta & annexa eſt cauſis ſpiritualibus, vel eccleſiaſticis, vt eſt in originali, ex eo quòd iuſpatronatus auctoritate Eccleſiæ velut præ-

paratorium , & antecedens ordinatur ad
ſpiritualia , ac ſubinde ſequitur naturam
ſpiritualium , ſecundùm quæ iudicari, & re-
gulari debet , vt ſatis intendit is textus ,ex
quo notant gloſſ Abb. & DD. communi-
ter *hic*,Abb.Deci.Bero.& Ripa *in rub*.Roch.
de iurepatron.verb.ius , in princ. Mantua *conſ.*
5 *à num.*18.Siluan *conſ.*32.*num.* 5.Emman.
Coſta *in cap. ſi pater , part.* 2. *verb. Trebellia-
nicæ, num.* 7.*verſ* 4. & alij,vt per Molin. *de
primog. lib* 1. *cap.* 24. *à num.* 26. Conſonat
4 quòd annexa ſpiritualibus in iure , non ſo-
lùm exæquantur eiſdem ſpiritualibus in
pleriſque articulis, *cap. de iure , de iurepatr.*
5 *cap.quæſitum,de rerum permut.* Sed etiam ſpi-
ritualia dicuntur , & ſub ſpiritualium nomi-
ne continentur, vt patet in beneficio eccle-
ſiaſtico, quod eſt ſpiritualibus conſequen-
ter annexum , ex S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 100.
art. 4. recepto communiter ſecundùm Na-
uarr. *in rub. huius tit. num.*30. & tamen *in
cap.dilecto , de præbend.* & paſſim alibi , & ſe-
cundùm communem ex eodem Nauarr.
ſpirituale dicitur,& ita fit,vt diſpoſitio agens
de ſpiritualibus , niſi ex materia ſubiecta,
intentione loquentis , aut aliunde oppoſi-
tum colligatur comprehendat etiam ea,
quæ ex auctoritate Eccleſiæ ſpiritualibus
ſunt annexa , vt probat *cap. litteras* , iuncta
*gloſſ.*1.*in princ. de iuram. cal.* vbi DD. Abb.&
Dec.*in præſenti num.* 3. *cap. tua* 25. *in princ.*
ibi *,ſpiritualibus* , & ibi *ſolutione decimarum,de
decim.* Cùm ergo iuſpatronatus maximè ſpi-
ritualibus coniunctum ſit , & annexum.cau-
ſa eiuſdem in eo tantùm iudicio definiri
debet , in quo ſpirituales cauſæ iure definiri
poſſunt,& ſic in eccleſiaſtico.

6 Ad *num.*5. Quamuis Goffred. quem ſe-
quuntur Anton. & communis antiquorum,
ex Rip. *num.* 60. & Beroi. *num.* 46. *in princ.*
ac Nau. *num.*29. *verſ.* 3. *in rub.huius tit.* exi-
ſtimauerit iuſpatronatus attenta ſua natu-
ra , & origine eſſe ſpirituale, licèt (vt inquit
idem Anton.) ex accidenti , & quia laicis
conceditur ſpiritualibus annexum dicatur,
nihilominus , propriè loquendo , per ſe &
attenta natura ſua non eſt ſimpliciter ſpi-
rituale , quia nec per eſſentiam , nec per
cauſam , nec per effectum inter ſpiritualia
numeratur , imò potiùs natura ſua & per ſe
temporale quid eſt etiam quando adeſt
cum præſentandi facultate , ſpiritualibus
tamen annexum , & coniunctum : quia la-
bor ille quærendi & præſentandi mini-
ſtrum Eccleſiæ res natura ſua temporalis
exiſtit , licèt per Eccleſiam ad vſum ſpiri-
tualium ordinetur , & propterea eiſdem
ſpiritualibus annexum dicatur , iuxta hunc
text. *in cap. de iure , de iurepatr.* reſoluunt
gloſſ.*in effectu*,& Abb.& alij *hic*, vt per Felin.
*num.*2. S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 100 *art.* 4. Rip.
Beroi.Deci *num.*8 & omnes *in d. rub.* Lam-
bert.Roch. & Perez *vbi ſup.* Dicitur autem
annexum , & coniunctum ſpiritualibus, non
quia eſt onus Eccleſiis impoſitum , vt exi-
ſtimat Bero. *in d.rub. à num.* 48. nec quia ſe-
cundùm Abb. *in præſenti num.* 6. annexum
eſt inſtitutioni , per quam Epiſcopus præ- 7
ſentatum à patrono , ſi idoneus ſit , confir-
mare tenetur : nec aliter prouidere poteſt,
cap. decernimus,de iudic. Nec item ex eo quòd
auctoritate Eccleſiæ per poteſtatem à Deo
conceſſam inſtitutum ſit , ex Nau. *in d. rub.
n.*29. Sed magis, quia ex ſententia S. Thom.
*d.art.*4. recepta à Soto , Victor. & aliis , &
Turrecr. *num.* 6 *in ſum.* 1. *quæſt.* 1. & paſſim
alibi , ex auctoritate Eccleſiæ antecedenter
annectitur ſpiritualibus , ad quæ dirigitur,&
per illud præſentantur miniſtri ſpiritualis
officij, qui ad Sacramenta miniſtranda , &
diuina Officia celebranda in Eccleſiis pa-
tronatis , & non aliter per Epiſcopos ordi-
nandi ſunt , *d. cap. decernimus* , ſicut ex eo-
dem S Thoma,& aliis , vaſa ſacra, & orna-
menta quædam antecedenter ſpiritualibus
annexa dicuntur , ex eo quòd velut præpa-
ratoria , antecedunt ſpiritualia , ad quæ ne-
ceſſaria ordinantur , *cap.vaſa,cap.veſtimenta,
de conſec. diſt.*1.& ex diuerſo ſecundùm eun-
dem S. Thom. receptum. beneficia eccle-
ſiaſtica dicuntur ſpiritualibus annexa con-
ſequenter , vel dependenter , quia ex au-
ctoritate Eccleſiæ conſequuntur , & depen-
dent ab adminiſtratione Sacramentorum,
& officio clericali , propter quod benefi-
cium confertur , *cap. vlt. de reſcript. in* 6. *cap.
enim ſecundum , de præbend.* Et licèt hic reſpe-
ctus , & ordo antecedens ex ſententia S.
Thomæ ſatis ſufficiat vt iuſpatronatus ſpi-
ritualibus annexum dicatur , quia tamen
is text. in illo non qualem qualem , imò
nec magnam ; ſed maximam & peculiarem
quandam , ſeu multiplicem annexionem
denotat , dum inquit , ita coniuncta eſt &
connexa ſi expendas geminata illa verba,
& particulas , itavt iuxta text. & *ibi* tradita
*in cap ſi pro debilitate , verſ niſi,de offic. deleg.
§.*1.*Inſtit. per quas perſonas nobis acquir.* ibi,*&
hoc ita* , &c. notat Dec. *hic num.*3. dici poteſt
ad huiuſmodi annexionem , de qua textus
agit , vltra rationem S. Thomæ, quæ princi-
palior eſt , attendi etiam inſtitutionem,
quam Abb. & alia quæ Nau. & alij in pro-
poſito conſiderant , itavt ex omnibus inſur-
gat & reſultet maxima illa coniunctio quam
Pontifex hic attendit.

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Clericus apud ſecularem Iudicem crimen confeſſus, non eſt ob talem confeſſionem ab eccleſiaſtico puniendus.*

2 *Confeſſio delicti coram incompetenti iudice facta non valet.*

3 *Iudicum diſtinctio refertur.*

4 *Iudices omnino competentes ſunt illi qui attento iure abſque vlla prorogatione, vel conſenſu litigantium adiri poſſunt.*

5 *Iudices omnino incompetentes ſunt illi, qui attento iure, nec etiam de conſenſu litigantium competentes ſunt, aut prorogari poſſunt.*

6 *Iudices incompetentes, ſed non ſimpliciter, ſunt omnes illi, qui ex partium conſenſu competentes effici poſſunt.*

7 *Confeſſiones iudiciales factæ coram iudice quando valeant?*

8 *Intelligitur* tex. in præſenti.

9 *Confeſſio in proceſſu, & iudicio inualido quando valeat?*

10 *Confeſſio facta ab eo, qui legitimam perſonam ſtandi in iudicio non habet, inualida eſt.*

11 *Iudex aliàs incompetens quando fiat competens per confeſſionem partis.*

12 *Confeſſionis extraiudicialis effectum an & quando habeat confeſſio coram incompetenti iudice facta.*

13 *Clericus apud ſecularem iudicem confeſſus delictum an ex tali confeſſione poſſit torqueri apud eccleſiaſticum Iudicem.*

14 *Clericus ab eccleſiaſtico Iudice interrogatus non poteſt negare illud, quod apud ſecularem confeſſus eſt.*

15 *Confeſſio vt paratam habeat executionem neceſſe eſt vt fiat in iudicio coram competenti Iudice.*

16 Cap. ſi diligenti, de foro comp. *concordatur cum tex.* in præſenti.

17 *Confeſſus crimen ſponte in iudicio punitur eadem pœna, qua is, qui de eodem ex probationibus conuictus condemnatur.*

18 *Confeſſus ſponte mitius punitur, quàm ſi negãs conuinceretur, niſi certa pœna in iure præſcripta ſit.*

19 *Confeſſio in iudicio legitimè facta ſufficit, vt quis de crimine, quod conſtat eſſe commiſſũ, à Iudice competenti condemnari valeat, niſi ſit confeſſio ſpontanea, quæ fit abſque tormentis.*

20 *Reus confitens non eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſionem.*

21 *Epiſcopi circa poteſtatem diſpenſandi in affirmatiua, vel negatiua regula conſtituenda intelligitur, & n. 22.*

23 *Diſpenſandi poteſtas aliquando conceditur Epiſcopis expreſsè, aliquando tacitè, & implicitè.*

24 *Pœna duplici non debet quis puniri pro eodem delicto.*

Cap. Atſi clerici. IV.

POſt *num.* 1. Refertur is text. originaliter 1
in 2. tomo Conciliorum pag. 896. inter acta Alexandri III. ſub tit. de depoſit. cleric. cap. 4. & apertè probat clericum, qui apud ſecularem Iudicem crimen confeſſus eſt, vel de eo conuictus, non eſſe propterea vllatenus puniendum, vel condemnandum per ſuum Epiſcopum, vt notant omnes hîc *gloſſ. 2. in c. 1. 13. quæſt* 5. Innoc. & communis *in cap. per inquiſitionem 26. de elect.* Bart. & Iaſ. *à n.* 4. vbi Dec. & nouiores *in l. magiſtratus. ff. de iuriſd. omn. Iudic* Rip. *numero 16. in cap. 2. ſup. hoc eod. tit.* Xuar. *in l. poſt rem, notab 3. num.* 10. & paſſim alij. Iuuat *l. Diuus Adrianus 6. ff. de cuſtod. reorum*, vbi Bart. & alij notant confeſſionem delicti coram Iudice non competẽti nullatenus probare, aut nocere poſtea coram competenti; in idem expenditur *cap. olim 25.* ibi, *confeſſus*, & ibi, *ſi ita eſt*, &c. *de reſcript.* iuxta intellectum Abb. *numero* 12. & aliorum ex Hippol. *ſing.* 309. dum probat confeſſionem delicti factam coram duobus ex tribus, qui fuerant delegati Iudices, & ſic coram incompetentibus, non valere, vt 2
cõfeſſus ex illa poſtea per Iudices competentes condemnari, & puniri valeat. Verùm, quia contra hanc concluſionem obiici ſolet quòd confeſſio etiam in iudicio & proceſſu incompetenti & nullo valet, itaut ex ea condemnatio poſſit ſequi per Iudicem competentem, iuxta *capit. vlt.* vbi DD. *de reſtit. ſpoliat. & capit. 1. de accuſat. in* 6. cum traditis per Deci. *hic num 3. à princ.* & per Bernard. *reg.* 123. & Maſcard. *de probat. concl.* 357. & in contrarium alia iura allegantur vt in diſcurſu, ideo pro vera totius materiæ cognitione, & huius textus intellectu.

Præmittendum duxi quoſdam eſſe Iudi- 3
ces ſimpliciter, ſiue omnino competentes, nonnullos per contrarium ſimpliciter; & omnino incompetentes, & tandem alios incompetentes, ſed non ſimpliciter, & omnino. Primi dicuntur omnes illi, qui attento iure abſque vlla prorogatione, vel conſenſu litigantium, vel alterius etiam contra inuitos ſunt Iudices, & neceſſariò iuxta iuris regulas adiri poſſunt, & debent, itaut illorum forum ſimpliciter competens dicatur, *l. pen. ff. de iuriſd. l. 2. ff. ſi quis in ius vocat. l. pen. ff. iudic. ſolui*, & paſſim *in tit. de foro comp.* Secundi verò dicuntur qui attento

iure hec etiam de conſenſu litigantium competentes ſunt, aut prorogari poſſunt, vnde & prohibiti appellari ſolent, & illorum forum, ſeu examen prohibitum, ſeu vetitum dicitur, *cap. ſi diligenti, de foro comp. l. in criminali. C. de iuriſdict.* ibi *vetito* &c. quales ſunt Iudices ſeculares in cauſis merè eccleſiaſticis: quæ ſpirituales dicuntur, ſicut & in annexis, & his quæ eccleſiaſticæ ſunt, non merè, quales cenſentur omnes cauſæ Eccleſiarum & clericorum, prælertim

6 criminales, vt patet ex *cap. 2. & 3. hoc tit. & c. tuam, de ordine cognit.* cum ſimilibus. Vltimi ſunt omnes illi, qui licèt per ſe & attento iure abſque partium conſenſu competentes non ſint, prorogari tamen, & ex prorogantium voluntate cognoſcere, & competentes effici poſſunt, *d. l. 1. & 2 d. c. ſignificaſti, in princ.* cum aliis. Sic ergo quoad primos non requiritur, quoad ſecundos non valet, quoad vltimos verò & requiritur & valet partium conſenſus, & prorogatio: & iuxta hanc diuiſionem in iure ſuus iudex dicitur etiam ille, qui per conſenſum & prorogationem ſuus, id eſt, proprius, & competens efficitur, cùm antea non eſſet, *d. cap. ſignificaſti, in princ.* ibi, *ſuum poſſit Iudicem conſtituere*; & per contrarium non ſuus appellatur, qui nec per ſe eſt, nec per conſenſum aut prorogationem ſuus efficitur, iuxta *d. cap. ſignificaſti*, ibi, *in iudicem non ſuum*, & text. *in præſenti*, ibi, *à non ſuo iudice*, &c.

7 Deinde præmitti oportet confeſſiones iudiciales, ſicut & quæcunque alia facta iudicialia, in quantum talia ſunt, eatenus valere, quatenus fiunt apud Iudicem omnino competentem, vel apud incompetentem, non tamen omnino, ſed partium conſenſu prorogatum; quæ verò fiunt apud incompetentem omnino, & prohibitum non valent, vt ſatis probat is text. *in verſ. ſicut*; & ſuadetur, quia ad validitatem confeſſionis, vel cuiuſuis alterius actus iudicialis in quantum talis eſt, neceſſariò exiſtere debet iudex ſicut forum competens, & ſufficiens in cauſa, de qua agitur; ſiquidem ab illo ſuam vim habet, & denominatur confeſſio, & actus iudicialis, ex hoc eod. text. *& cap. forus, de verb. ſignif. & tit. C. ſi à non compet.* iuncta reg. *l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud.* Planè eiuſmodi Iudex & iudicium non aliter exiſtit competens, & ſufficiens, quàm ſi vel omnino competens fuerit, vel incompetens non omnino partium conſenſu prorogetur: quòd ſi omnino ſit incompetens, & prohibitus, perinde habetur ac ſi non eſſet. & perinde totum corruit, & definit eſſe iudiciale ac ſi abſque iudice, & iudicio in priuato & à priuato fieret, ex *reg. ea quæ fiunt à Iudice l. b. 6 l. 3 ff de officio Præſid.* ibi, *nam ſi exceſſerit, priuatus eſt*, iuncta *l. non dubium*, ibi, *nullum*, &c. *C. de legib.*

His ergo prænotatis patet ratio, & intellectus huius text. vt ſcilicet propterea conuictio, & confeſſio clerici habita in ſeculari iudicio non valet, vt propter eam clericus à ſuo Epiſcopo vllatenus condemnetur, quia talis conuictio, ſeu confeſſio fit apud Iudicem omnino incompetentem & prohibitum iuxta primum præmiſſum, ac ſubinde nec iudicialis eſt, nec valet ad aliquam condemnationem iuxta alterum præludium Quam rationem, & intellectum ſatis probant omnes hic, & in locis præcitatis, dum intelligunt textum procedere ex eo, quòd clericus in propoſito conuictus, vel confeſſus apud Iudicem improrogabilem, idque ſatis intendit ratio, quam text. reddit *in verſ. quia ſicut*, quæ neceſſariò referenda eſt ad ſententiam, & confeſſionem apud Iudicem non ſuum omnino, & abſolutè, qui nec per confeſſionem, nec per conuictionem, nec denique per ſententiam ſuus fieri potuit, ſed poſt iſthæc omnia adhuc manet non ſuus, aliter enim confeſſio, & ſententia valeret, iuxta *d. l. 1. & 2. ff eod. d. cap. ſignificaſti in princ. & d. capit. olim.* 8

Ad obiectionem ante præludium factam reſpondetur illam vulgarem ſententiam, quæ habet valere confeſſionem etiam in 9 proceſſu & iudicio inualido, inter multas alias declarationes & limitationes, de quibus per Deci. *hic num. 3.* Felin *in cap. qualiter 2. §. licèt de accuſat.* Maſcard. *d. concl.* 357. & citatos per Garciam *reg. 86.* & per Salzed. *ad Bernard. reg. 142.* notabiliter declarari, vt procedat tantùm in illis caſibus, in quibus iudicium & proceſſus corruit ex aliquo defectu, qui non reſpicit nec annullat ipſam confeſſionem, vt *in d. cap. 1. de accuſat. lib. 6. & d. c. vlt. de reſtit. ſpoliat.* & ſimilibus, velut ex defectu libelli, conteſtationis, ſeu alterius ſolemnitatis, vel propter Iuris ordinem non ſeruatum proceſſus corruit, ſed tamen iudex omnino competens eſt, vel ſaltim incompetens, non tamen omnino, ſed prorogabilis, tunc enim valet confeſſio, ad cuius validitatem non requiritur proceſſus validus, imò nec aliquis: vbi verò proceſſus, & iudicium corruit ex defectu iuriſdictionis, ſeu Iudicis, qui omnino incompetens & prohibitus exiſtit, vt in propoſito, non valet etiam confeſſio iudicialis, quia defectus huiuſmodi æquè reſpicit & annullat proceſſum, ac confeſſionem, quæ apud Iudicem ſic incompetentem nec

iudicialis

indicialis exiſtit, nec vt talis valere poteſt, iuxta hunc text. *& d. l. diuus, & d. c. olim:* & ita ex Innoc. Bart. & aliis reſoluunt Abb. *num.* 5. Dec. 3. *verſ.* 2 *cum ſeq.* Beroi. *à n.* 22. *& à num.* 37. & alij *in præſenti*, Felin. *vbi ſup. num.* 9 *verſ. ſeptimo*, poſt alios Maſcard. *d. loco num.* 9. Anton. Gom. ſic intelligens hunc tex. *tom.* 3 *d. delict. c.* 12. *num.* 8. Clar. *in pract. §. fin. q.* 55. *num.* 13. & alij citati per Gratian. & Salzed. *citatis locis.*

10 Sic pari ratione vulgaris illa ſententia locum non habet, vbi litigans, qui confeſſus eſt, non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio, velut quia minor abſque curatore ſaltim in litem, iuxta *reg. l. in vniuerſis. C. qui dare tutores l.* 2. *&* 3 *C. qui legitimi*; quia ſicut proceſſus, ita & confeſſio non valebit tunc ex defectu perſonæ per eadem iura reſoluunt DD. communiter *in l. certum, §. vlt. ff. de confeſſ.* poſt alios Felin. *vbi ſup. limit.* 9. Maſcard. *d. concl.* 357. *num.* 8 poſt multos Roland. *conſ.* 31. *à num.* 8. *lib.* 1. & Menoch. *de arbitr. caſu* 268. *à num* 2. Iuuat *reg. l. ſi filius* 2. *ff. de interrog. action.* quæ ſic

11 intelligi debet. Nec refragatur quod dici ſolet per confeſſionem partis fieri competentem iudicem illum, qui aliàs non erat, ſiquidem procedit vt iudex non proponitur omnino incompetens, & prohibitus, quin talis quem confeſſus, & ſub ſe ſubiiciens ſuum potuit Iudicem cōſtituere, iuxta *d. l.* 1. *&* 2. *& d. c. ſignificaſti*; tunc enim ſufficit confeſſio per quam confeſſus conſentit & prorogat, ex Angel. *in l.* 1. *ff. de confeſſ.* & aliis, vt per Deci. *d. num.* 3 *verſ ſed aduertendum*, & Bero. *num* 39. *hîc*, id quod longè ſe habet in ſpecie huius text. Ad *cap. multi* 2. *q.* 1. *& ad cap.* 1. 3. *q.* 5. reſpondebis prout ſuo loco *in addit.* ad ea dicetur.

12 Intellige tamen quòd licèt confeſſio de qua in præſenti textu, non valeat vt iudicialis, valebit tamen vt extraiudicialis, ac vim & effectus extraiudicialis confeſſionis habebit, vt per Card. & Aretin. ac alios, quos refert & ſequitur Deci. *num* 17. *in præſenti, verſ. alia*, Boſſi. *in pract. tit. de confeſſ. num.* 55. *& ſeq.* & poſt Boër. Aufrer. & alios communem, & in praxi receptam teſtatur Clar. *vbi ſupra*, agnoſcit Gratian. *reg.* 382. *num.* 15. Viui. *lib. commun. in verb. confeſſio facta*; quia non minorem vim habere debet confeſſio clerici apud ſeculares iudices, & in iudicio ſeculari, quàm facta apud quoſcūque alios ſeculares non iudices, & in foro vel domo aliqua abſque iudicio, cùm apud priores magis deliberata præſumatur, & magis aliena ab omni metu, fraude, & ſimilibus, quæ apud Iudicem ceſſare præſumuntur, arg. *l.* 1. *C. de præd. decurion. lib.* 10. ibi, *ita enim fiet*, &c. deinde ſi ad extraiudicialem clerici confeſſionem iudex aliquis non requiritur, ſi is interueniat vitioſus, incompetens, & qualis eſſe non debuit, & ita ſecularis confeſſio eiuſmodi vitiari non debet, ex vulgari regula *l.* 1. *in princ. C. de rei vxor.* cū ſimilibus. Nec obſtat tex *in præſenti*, quia reſpōdetur illum tantùm agere de confeſſione clerici, quatenus facta apud ſecularem iudicem, & ſic quoad vim & effectus iudicialis: ſiquidem hanc vim, & hos omnes effectus tollit, & denegat Pontifex *in præſenti*, vt ſignificant verba illa, *propter hoc*, &c. iunctis præcedentibus, quaſi dicat quòd propter hoc, ſcilicet, *quòd coram ſeculari iudice confeſſi ſunt*, &c. & conſequenter non negat text. huic confeſſioni vim. & effectus illos, quos non propter hoc, ſed propter aliud, & abſque vllo reſpectu iudicis ſecularis confeſſio alibi, & coram quibuſuis ſecularibus non iudicibus habere poteſt. Nec refragantur alia verba ibi, *Non ſunt aliquatenus, vel aliqua ſententia condemnādi*; quin potiùs iuuant, quia ſi aduertas non negant abſolutè omnem vim & effectum, ſed omnem condemnatoriam, vel omnē ſententiam condemnationem, & ſic diffinitiuam per quam ſolam condemnatur quis, vel abſoluitur, *l.* 1. *in fine ff. de re iud.* Planè dum Iudex etiam per interlocutoriam delinquentem extraiudicialiter confeſſum quæſtionibus ſubiicit, aut aliàs eidem purgationem indicit, vel ex indiciis, & ſemiplena probatione ad eandem perficiendam tendit, nullatenus nec aliqua ſententia delinquentem condemnat, ſed agit de veritate aſſequenda & fide facienda: ſenſus ergo eſt, non ſunt propter hoc criminaliter, vel ciuiliter, grauiter, vel leuiter, ad pœnam maiorem, vel minorem, corporalem, vel pecuniariam condemnandi, vt ſatis ſignificat *cap.* 1. *verſ. præſenti, de clerico coniug lib.* 6. & tex. *hîc* in aduerſatiua ſequentis verſiculi.

Ex quibus conſequens fit per eiuſmodi 13 confeſſionem poſſe clericum confitentem ſeruatis ſeruandis torqueri apud Eccleſiaſticū Iudicem competentem, iuxta doctrinam *gloſ. vlt. verſ. tu dic, in l capite* 25. *ff. de adulter.* & *in l. ictus* 22. *ff. de his qui not.* receptam communiter ex Clar. *d. q.* 21. *n.* 31. Bernard. *reg.* 126 *limit.* 1. Gratiam. *reg.* 126. *n.* 6. ſic limitantes *gloſ.* 3. *in princ. in c. de hoc* 11. vbi Abb. & communis *de ſimon.* Conſe- 14 quens etiam eſt in eo vim habere quòd clericus poſtea ab Epiſcopo, vel alio Iudice competēte interrogatus non poteſt variare, aut negare id quod apud ſecularē fuerat confeſſus & ita cogitur perſiſtere, & ratificare præcendentem confeſſionem, niſi oſtendat

oſtendat errorem, aut iuſtam aliam cauſam, ex Innoc. *in c. p. per Inquiſitionem, de elect.* quem ſequuntur DD. *ibi*, & poſt Angel. Roderic. Suar. *in l. poſt rem iud.* 3. *n.* 1. communis ex Viui. & aliis, quos refert Maſcard. *concl.* 352. *n.* 2. & Roland *conſ.* 31. *num* 18. *lib.* 3 per regulam *l. generaliter* 13. *in verſ. nimis, C. de non num. pecun. & cap. per tuas*, ibi, *cùm nimis*, &c. *de probat.*

15 Ad *num* 5. Adde confeſſionem in iudicio etiam ciuili factam, vt paratam habeat executionem, neceſſariò fieri debere coram Iudice competenti, quia aliàs nullius momenti eſſe dicitur, *l. Castilla* 5. *tit.* 2. *lib.* 4. *Recop.* Auil. *ad cap.* 10. *Prætor gloſſ. execucion. num.* 28. Auend. *de exequend. mand. libr.* 2. *cap.* 30. *num.* 4. *verſ. ſeptimò requiritur*, Amat. Roder. *in tract. de execut. ſentent. cap.* 1. *art.* 2. *num* 30.

16 Ad *num* 7. Hæc gloſ. *in verb. non tenet*, arbitratur textum *in d. c. ſi diligenti*, ſicut & eius pœnam procedere in clericis, qui ſpõte, & volentes reſpondetur in ſeculari iudicio: hunc verò noſtrum agere de his, qui inuiti, & renitentes reſponderunt, & propterea pœnam non incurrunt, nec ad eandem per Epiſcopum condemnantur. Sed is intellectus communiter reiicitur ex Abb. *num.* 18. & aliis *hic*, tum quia ſecundùm illos, in ſpecie huius text. non refert an clerici inuiti, aut volentes ſint, vtroque enim caſu procedit is textus, & illius ratio: tum etiam, quia non conſtat ex littera clericos huiuſmodi inuitos, & renitentes reſpondiſſe in iudicio ſeculari, & ſic in eodem confeſſos fuiſſe, aut conuictos, nec potuiſſe per Iuris remedia iudicium declinare. Vnde ex mente communi reſpondetur diſtinguendo inter condemnationem, & pœnam, pro crimine, de quo clerici reus poſtulatus, confeſſus, vel conuictus eſt apud Iudicem ſecularem, & inter condemnationem, & pœnam non pro illo crimine, de quo reus poſtulatus fuit, ſed pro eo nouo, quod committit.

17 In text. ibi, *In iure confeſſi, ſ. u legitima probatione conuicti*, &c. Ergo ſponte in iudicio confeſſus crimẽ punitur eadem pœna, qua is, qui de eodem ex probationibus conuictus condemnatur, vt notant Abb. *num.* 8. Deci. *num.* 5. poſt alios *hic*, idem intendit *cap. nos in quemquam* 2. *q.* 1. *cap. cùm olim, de rerum permut. l. qui ſententiam*, ibi, *aut ſua*
18 *confeſſione*, &c. *C. de pœnis*. Et quamuis ſpõte confeſſum mitius puniri, quàm ſic negans conuinceretur, per *cap. non dicatis* 12. *q.* 1. *& c. vlt. de furtis, & l.* 1. *C. ne tutor. vel curat.* tenere videantur *gloſ.* 1. *in cap. vlt.* 24 *diſt. & in ſum.* 15 *q. vlt. gloſ.* 3. *in cap. de hoc* 11. *de ſimon.* vbi Anan. & Felin. *num.* 5. communis ex Simanch. *de Cathol. cap.* 55. *num.* 34. Clar. *in pract. § fin. q.* 60. Tiraq. *de pœnis tempor. cap.* 30 *num.* 1. id nihilominus non procedit in aliquibus caſibus, veluti ſi certa pœna ipſo iure præſcripta ſit, vel confeſſus non ſponte in principio, ſed poſtea in progreſſu litis metu probationum confiteatur, & in quibuſdam aliis, de quibus vide Tiraq. *citato loco*, in praxi tamen non ſolent Iudices mitius punire confeſſum, quàm conuictum, vt poſt Alberic. tradit Clar. *vbi ſuprà.*

Ex eiſdem verbis colligitur ſufficere con- 19
feſſionem in iudicio legitimè factam, vt quis de crimine, quod conſtat eſſe commiſſum, à Iudice competenti condemnari, & puniri valeat, ſecundùm omnes *hic*, idem probat *cap. veſtra, & cap. vlt. de cohabit. cleric. l. ſi confeſſus* 5. *ff. de cuſtodia reorum*, cum multis aliis, proſequũtur latè explicantes Deci. *à num.* 3. Felin. & Bero. *hic* Anton. Gomez *tom.* 3. *de delict. cap* 12. *à num.* 3. Bernard. *in pract. cap.* 127. referens nonnulla ſpecialia, in quibus huiuſmodi clericorum confeſſiones differant ab aliis, quamuis ea non ſatis iure probet Clar. *in pract. §. fin. q.* 55. *& q.* 65. Maſcard. *de probat. concl.* 344. *&* 348. *à princ.* itaut ſufficiat confeſſio vnica, etiamſi ratificata non ſit, ſecundum communem ex Gom. *d. num.* 3. & Clar. *d. q.* 65. *n.* 2. contra *gloſſ.* 1. *in l.* 1. *ff. de cuſtodia reorum*; cuius ſententia in confeſſione ſpontanea, & legitima, quæ fit abſque tormentis, communiter reprobatur ex Salic. & aliis, quos referunt Clar. *d. num.* 2. & Anton. Gom. *vbi ſuprà*, reſpondens textui *in d. l.* 2. Adde reum confi- 20
tentem non eſſe ſtatim condemnandum poſt confeſſionem, ſed adhuc illi præfigendum eſſe terminum, intra quem ſe defendere, & quicquid velit, etiam cõtra confeſſionem obligare poſſit, vt intendit *d. l. ſi confeſſus*, & ex cõmuni teſtatur ſic vbique ſeruari Clar. *d. num.* 2. Gom *d. num.* 3. *in fine*, & notat Clar. *d. loco num.* 1.

§. De adulteriis.

AD *num.* 10. *in fine* Quoad poteſtatem 21
diſpenſandi Epiſcopis, & ſimilibus competentem in his, quæ per Canones, & ius commune ſtatuta, aut prohibita ſunt, & præſertim in criminibus, quæ & qualis regula ſit conſtituenda, affirmatiua ne, an negatiua? Quidam affirmatiuam conſtituunt, ſecundùm quam poſſunt Epiſcopi diſpenſare in omnibus caſibus, niſi io iure ſpeciatim prohibeantur, itaut in hac materia dictum ſit prohibitoriũm quorundã caſuum, & illis.

& illis exceptis liceat in omnibus aliis diſpenſare. Ita gloſ. in ſum. in fine, & gloſ. 1. in cap. miror 50. diſt. gloſ. pen. verſ. de diſpenſatione, in cap. requiritis 1. q. 7 gloſ. verb. non retinuit in cap. nuper 29. & verb. interdicto in c. cùm illorum 34. de ſent. excom. Alij negatiuam regulam conſtituunt, imò quòd Epiſcopi diſpenſare nequeant niſi in caſibus in quibus diſpenſandi facultas eiſdem conceſſa reperitur, itaut edictum in propoſito permiſſorium ſit quorundam caſuum, ac ſubinde in omnibus aliis negatiuum. Ita nonnulli antiquiores, quorum meminere d. gloſ. 1. & 3. in prin. citt. Sele. de benef. p. 4. q. 7. Rebuff. in praxi tit. de diſpenſ. t. ad plura num. 27. Cou. in cap. alma mater p. 1. § 7. num. 8.

22 Sed vt certa ab incertis ſeparemus, aduertendum eſt nullam in hac materia eſſe controuerſiam quoad eos caſus, in quibus ſpecialiter iure denegatur Epiſcopis, & ſimilibus diſpenſandi facultas, velut quia ius prohibet ne illi diſpenſent, vel diſpenſandi poteſtatem reſeruat Pontifici Max. vel Apoſt. Sedi, vt in cap. vlt. de filiis Presbyt. & in cap. quod tranſlationem, vbi gloſ. de officio Legati, & in cap. pen. de ſimon. & in cap. de multa, in fine de præbend. & in cap. 1 verſ. ſciturus, de re iudic. in 6. & in multis aliis relatis per Pelag. de planctu Eccleſ. lib. 1. cap. 50. col. 2. verſ. prohibetur, cũ ſeqq. & per Bertach. de Epiſcopo lib. 4 p. 2 à num. 144. Sic ſimiliter per contrarium nulla eſt controuerſia vbi ius ſpecialiter concedit Epiſcopis, aut ſimilibus diſpenſandi facultatem, vt in cap. ſanè 4. de cleric. coniug. & in cap pen. de elect. d. cap. cùm ex eo, cap. 1 de ætate, & qualit. lib 6. Pelag. d. cap. 50 à princ. Bertach d. loco nu. 107. cum ſeqq. vbi enumerat caſus 172.

23 Deinde aduertere oportet hanc ſpecialem diſpenſandi poteſtatem aliquãdo concedi Epiſcopis expreſsè, vt in dictis Capitulis, aliquando verò tacitè, & implicitè, ſeu virtualiter, veluti cùm ius abſolutè dicit diſpenſandum fore, diſpenſari poſſe, & ita agit de diſpenſatione, non tamen exprimit, aut declarat per quem concedenda ſit, nec ea in re de Epiſcopis, aut ſimilibus mentionem facit, quia tunc eo ipſo quòd non negat, cẽſetur illis tacitè, & virtualiter diſpenſandi poteſtatem concedere, cap. pen. iuncta gloſ. vlt. & communi, de pœn. cap. poſtulaſtis 7. vbi gloſ. 3. & DD. de clerico excom. reſoluunt Innoc. & alij, vt per Abb. num. 5. & 6. Deci. 7. Felin. 1 in princ. hi, omnes in cap. nuper, de ſent. excom. communis ex Cou. d. numer. 8. & ſatis deducitur ex d. c. nuper, verſ in ſecundo, ibi, non retinuit, &c. & ibi eo ipſo videtur, &c. & quia ſic mentio diſpenſationis aliquid operatur, quæ aliter ſi de ſummo Pont. intelligatur, de quo dubitari non poterat, otioſa videretur: nec deſtruit prædictam reſolutionem cap. 1. de ætate in 6. & d. c. cùm ex eo, in quibus habetur diſpenſari poſſe, & adiicitur per Epiſcopum, quia illa adiectio ſuperflua non fuit eo quòd, vt ex verbis conſtat, per ea iura conceditur illis noua diſpenſandi poteſtas, quæ antea denegabatur. Sic ſimiliter ex veroſimili intentione legiſlatoris, & benigna iuris interpretatione cenſetur etiam tacitè, & virtualiter conceſſa Epiſcopis poteſtas diſpenſandi contra Canones & illorum prohibitionem in nõnullis caſibus, in quibus vel propter materiæ leuitatem, aut illorum frequentiam graue ſcandalum, vrgens animarum periculũ, eminentem neceſſitatem, ſeu difficultatem maximam adeundi Romanum Pontificem, aut alium legitimum ſuperiorem, ad quem ſine illa non patet aditus, par credere eſt auctorem Canonis per generalẽ prohibitionem noluiſſe, præſertim in foro conſcientiæ diſpenſandi facultatem concedere, & ſaltim ex epiickeia ſic interpretari debemus, arg. reg. in generali, de regul. iuris lib. 6. & cap. quia circa, iuxta aliquorum intellectum, de conſang. reſoluunt S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 4. Sot. lib. 1. de Iuſtit. q. 7. a. 3. verſ. atſi, poſt alios Henriq. in ſum. lib. 10. de ſacram. Ordinis c. 35. num 3. & lib. 12. de matrim. impedimento cap. 3. num. 1. & 2. poſt Sylueſt. Nau. in man. cap. 22 num 85.

Ad num. 11. Et vulgò citatur ad hoc quòd 24
pro eodem delicto non debet quis puniri duplici pœna, vt notant gloſ pen. & DD. communiter hìc, & in locis ſimilibus citatis ab eadem gloſ. omnes per text. ibi in l. pen. § vlt. ff. nautæ caupones, tradunt Tiraq. de retractu lig. § 1. gloſ. 18. n. 9. poſt alios Marant. de ordine iud. 6. p. 4. diſt. 1. à num. 12. Gregor. Lop per tex. ibi in l. 12. tit 1. part. 7 cõſonat illud Naum 1. Deus nõ iudicat bis in idipſum, vel, vt alij legunt, non inſurget duplex tribulatio, refertur in c. quæſitum, in fine 13. q. 2. & in cap. ſceleratum, de pænit. diſt 3 explicat S. Thom. p. 3. q. 59. art. 5. ad 2. Intellige, vbi altera pœna ſufficit, & delictum per eam ſufficienter punitum remanet; aliter enim poſſunt plures pœnæ pro eodem infligi, quia omnes quantumuis inter ſe diuerſæ, conſtituunt vnam ſufficientem & adæquatam, nec dicitur reus duplici pœna puniri ſecundùm eundem gloſ. per multa iura, quæ citat gloſ. in d. cap. ſceleratior, in verb. bis, poſt alios Felin. in cap. quod olim, in fine, de Iudæ, & Marant. vbi ſuprà num. 13.

SVMMARIVM.

1 *Feudi dominus eſt Iudex competens vbi ſuper illud vertitur lis inter vaſallos, nec alius Iudex adiri poteſt.*

2 *Iuriſdictio in feudali cauſa domino feudi relinquenda etiamſi contra perſonas eccleſiaſticas agatur.*

3 *Dominus qui feudum conceſſit inter vaſallos de feudo contendentes iuriſdictionem habet.*

Cap. Cæterùm. V.

1 POſt *num.* 1. Probat hic text. dominum feudi eſſe Iudicem competentem, vbi ſuper illo vertitur lis inter vaſallos, nec alium Iudicem, adiri poſſe quandiu dominus agnoſcere vult, & vaſallus apud eundem reſpondere non refugit, vt notát gloſ. & omnes *hic*, idem probat *cap. nouit, verſ. non enim*, vbi gloſ. & communis, *inf. hoc tit. cap. ex tranſmiſſa, & cap. verum, de foro comp. c. imperialem, ad fin. verſ. præterea, de prohib. feudi alien. per Feder.* vltra citatos *in collect.* tradunt Boër. *deciſ.* 114. Duen. *reg.* 321. Zaz. *in tract. de feudo part.* 11. *num.* 4. Ioan. Paul. Belzaran. *eod. tract. tit.* 18. Ioan. Andr. de Georg. *in repet. feudali p.* 1. *cap.* 1. *num ſeqq.* Marta *de iuriſd. p.* 4. *caſu* 16. Euerard. *conſ.* 28. *vol.* 1. Garc. Maſtrill *de magiſtrat. lib.* 4. *c.* 16. Solorzan. *de iure Indiarum, tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 23.
2 *num.* 172 *cum ſeqq.* vbi dicit cognitionem, & iuriſdictionem feudi domino regulariter relinquendam, etiamſi contra eccleſiaſticas perſonas agatur, & quemlibet ab altero feudum recognoſcentem, etiamſi ſit ſummus Pontifex; Imperator, Rex, vel alius Princeps, ſuper feudalibus controuerſiis debere iudicari à directo domino feudi, & citat Henric. Roſenth. *de feudis cap.* 12. *concl.*
3 1. *num.* 10. vbi plures allegat *lit.* K. & Mart. *d. p.* 1. *caſu* 89. *num.* 5. *cum ſeqq.* licèt enim dominus, qui feudum conceſſit, aliàs Iudex non ſit, nec aliam habeat iuriſdictionem ordinariam, vel delegatam, tamen inter vaſallos de feudo contendentes per leges, & conſuetudines feudorum, iuxta *d. verſ. præterea* cum aliis, iuriſdictionem habet, ac ſubinde licèt ſpecialem, ordinariam, & priuatiuam ad quamcunque aliam ordinario iure competentem, ex Abb. *à num.* 3. *&* 7. & aliis *hic*, vt per Felin. *à num.* 1. Dec. 2. *cum ſeq.* & poſt Curt. communem dicit Clar. *in §. feudum q.* 90. *num.* 6. *gloſſ.* 3. *in cap.* 1. *de inueſtitura in maritum*. Vide nouiſſimè Thom. del Bene *de Parlam. ſiue de immun. eccleſ. dubit.* 4. *ſect.* 20 *ſubſect.* 2. *p.* 181. & alios plures citatos *in addit. ad ex tranſmiſſa* 6. *de foro comp.*

SVMMARIVM.

1 *Actionum vſus an ſublatus de iure Canonico?*

2 *Subtilitas neceſſaria, vel vtilis ad veritatem indagandam, non reprobatur in hoc textu, ſed vana, & inutilis.*

3 *Actionis nomen & qualitatem, quam intentat, nemo tenetur in iudicio exprimere, etiam de iure ciuili.*

4 l. 1. in princ. ff. de edendo, & l. edita C. eod. *intelliguntur.*

5 Gloſ. vlt. in fine, in hoc cap. *declaratur.*

Cap. Dilecti. VI.

POſt *num.* 1. In text. ibi, *cuiuſmodi actio intentetur.* Quamuis Anton. *in princ.* & Sicul. *num.* 27. *& in addit. ad Abb. num.* 1. *lit.* D. *in præſenti* exiſtimauerint, per hunc text. actiones iure Ciuili iuſtitutas & neceſſarias non habere locum iure & in foro Canonico, & eo inſpectu ſublatum eſſe vſum actionum. Nihilominus contrarium verius eſt, quia *in cap.* 1. *de mutuo petit. & in cap. cùm ad ſedem, de reſtit. ſpoliat.* requiritur, & attenditur actio, & *in c. examinata, inf. hoc tit.* abſoluitur reus, eo quòd competens actio intentata non fuit; tum etiam quia iuxta *reg. cap.* 1. *de noui oper. nunciat.* differentia inter vtrumque ius non conſtituitur ſine lege quæ in hac materia non reperitur, præſertim, quia vbi Pontifices recedunt à iure Ciuili, & eius rigore ſolent id ipſum exprimere, vel ſaltim ſignificare, *cap. ſæpè, de reſtit. ſpoliat. cap. literas, de iuram. cal.* id quod non facit is text. cuius verba ibi, *ſicut à multis*, &c. non poſſunt referri ad ius ciuile, quod ſuppoſita opinione, & intellectu Antonij ante hunc text. ab omnibus obſeruabatur, ſed ad prauum intellectum, & opinionem multorum, qui nimis ſubtiliter inquirebant, cuiuſmodi actio intentabatur, & ita contra Anton. aduertunt Abb. Deci. Felin. & alij communiter *his in princ.* idem Abb. *n.* 1. *in d. cap. examinata*, Valaſc. *de iure emphyt. p.* 1. *q.* 6. *num.* 10. & paſſim alij: nec oppoſitum probat is text. quia non prohibet conſuetudinem ſubtiliter inquirendi. vtrùm actio intentetur, ſed ne inquiratur cuiuſmodi, id eſt, qualis, & cuius nominis actio ſit intentata, quòd eſt longè diuerſum, & iure etiam Ciuili procedit. 1

Ad *num.* 3. *in fine.* Aduertas quòd non 2
reprobat is textus ſubtilitatem neceſſariam, vel vtilem ad veritatem indagandam, de qua *in c. in cauſis, de re iudic. & in l. capellanus, de feriis, & in l.* 1. *C. de prof. ſſ. qui in Vrbe lib.* 12.

lib 12. cum aliis: ſed vanam, & inutilem, quæ captioſa eſt, & otioſa, & multoties veritatem offendit, de qua *in l. vlt. in fine C. de leg b. & in l. maximum vitium, in princ. C. de liber. præter. & in l. pen. C. ad Trebell.* cum aliis intendant *gloſſ.* 1. Abb. & DD. *hic*, communis, vt per Ludou. Gom. *in rub. de conſtit. lib. 6. num* 7 Palat. *in repet. cap. per veſtras.* §. 34. *num.* 3. Tiraq *de pœnis temper. cap.* 2. *n.* 22. Rebuff. *ad l.* 1. *C. de ſenten. quæ pro eo, notab.* 8.

3 Ad *n.* 4. Pro exornatione concluſionis quòd nemo tenetur in iudicio exprimere nomen, aut qualitatem actionis, quam intentat, nec iudicem debere id ipſum inueſtigare, ſed ſat eſſe factum, & rei veritatem ita proponere, vt ex propoſitione appareat, quænam actio competat, vltra citatos *in collect.* ita notant gloſ. *verb. nam de iure, in fine, in cap. quo iure* 8. *diſt.* Abb *not.* 1. *& n.* 15. Deci. 1. Felin. & DD communiter *in præſenti, & in d. c. examinata*, Iaſ. Curt. & omnes *in l. edita. C. de edendo, l. Caſtella* 40 *tit.* 2. *part.* 3. *& l.* 4 *tit.* 2. *lib.* 4. *Recop.* Oliban. *de actionib. lib.* 1. *cap.* 4. Azeued. *l.* 1. *num.* 6. *tit.* 2 *lib.* 4. *Recop.* Gail. *lib* 1. *obſeru.* 61. *num.* 1. Sigiſm. Scacc. *de iud c. lib.* 1. *cap.* 50. *à num.* 20. Ioan. de Montealegre *in praxi Ciuili lib.* 2. *cap.* 11. *à num.* 43. Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verb. actio* 12. Valboa *in cap.* 1. *de libellis oblat. num.* 126. vbi dicit ſic in omni foro ſeruari: ac proinde procedere etiam iure Ciuili, obſeruant Abb. *d. num.* 15. teſtatus hanc eſſe communem etiam Legiſlatorum ſententiam, Deci. *d. num.* 11. Iaſ. Curt. & nouiores *in d. l. edita*, & ex aliis Valaſc. *de iure emphyt. q.* 6 *num.* 9. Azeued. *d. loco*; nullibi enim in iure Ciuili reperitur oppoſitum eius, quod conſtituit text. *in præ-*
4 *ſenti*, vel quòd agens teneatur exprimere actionem, vel nomen actionis; nec obſtat *l.* 1. *in princ. ff. de edendo, l. edita. C. eod.* cum ſimilibus, quæ requirere videntur actionem in iudicio proponendam, & mentionem faciunt de actione edita, aut propoſita, & reg. *l. ſi pupill.* 6. §. *vlt.* ibi, *nullam actionem ff. de negot. geſtis*, quam expendit *gloſ.* 2. *in præſenti*; quia ex mente Abb. *d. n.* 15. *& num* 17 *in fine*, & poſt alios Deci. *d. n.* 11. *in fine*, & mente omnium *hic*, *& in d. l. edita*, reſpondetur illic, ſicùt & paſſim alibi, per actionem intelligi petitionem, ſeu concluſionem agentis, vel cauſam & ius proſequendi in iudicio id, quod agenti debetur, iuxta *princip. Inſtit. de actionib.* id quod ex vera facti narratione, & cauſa propoſita ſatis haberi poteſt, quamuis nulla ſpecialis actio, aut eius nomen exprimatur, & ad eundem modum intelliguntur *cap.* 1. *de mut. petit. & d. cap. examinata*, cum aliis citatis per *d. gloſ.* 2.
hic. Sic etiam procedit *gloſſ. vlt. in fine*, ibi, 1
per competentes actiones, in princ. Inſtit. de obligat. recepta communiter *ibi* & alibi, vt per Marant. *de ordine iudic.* 3. *part.* 6. *n.* 67. & per Pinel. *in l.* 2. *Cod. de reſcind. vend. part.* 3. *cap.* 3. *num.* 23. Quæ tamen principalis reſolutio limitatur, vt non procedat vbi alicui in eodem caſu, & ad eundem effectum competunt plures actiones, quia tunc vt appareat quæ intenditur, neceſſariò tenetur agens illam; & eius nomen exprimere, arg. *l. ſi duo* 93. *in princ.* vbi Bart. & alij, *ff. de ſolut. l. quod in hæredem* 9. §. 1. *ff. de tributar.* ita poſt Bald. & alios limitat Felin. *in fine*, Dec. *n.* 12. *verſ.* 2. *hic*, idem Dec *num.* 3. *in d. l. edita*, additio ad Mathel. *ſing.* 9. *num.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus ſtare non poteſt in iudicio, niſi tanquam reus.*
2 Text. in præſenti *declaratur.*
3 Text. *iſte procedit in actore voluntario.*
4 *Actor inuitus, quamuis excommunicatus, in iudicio admittendus.*
5 l. Diffamari C. de ingen. *remedium intentari poteſt contra excommunicatum infamantem.*
6 *Excommunicatus actor admittitur in omnibus illis caſibus, in quibus limitatur tit. ille G vt nemo inuitus agere.*
7 *Excommunicatus niſi ſit nominatim denunciatus, à iudicij limine non expellitur.*
8 Extrauag. ad euitanda ſcandala, *intelligitur.*

Cap. Intelleximus. VII.

AD *num.* 1 Pro exornatione concluſio-
nis quòd excommunicatus ſtare non 1
poteſt in iudicio niſi tanquam reus, vltra citatos vide Perez *l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 3. *Ordin.* addit. ad Bonacurt. *in pract. tit. quibus modis ſuo nomine n.* 17. *verb. excommunicatus*, Suar. de Paz *in pract. p.* 1. *tom.* 1 *temp* 5 *à num.* 40. Ægid. de Coninck *diſp.* 14. *de excommun. dub.* 11. *&* 12. Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *quæſt.* 12. *num.* 26. *cum ſequent.* Villalob. *in ſum. part.* 1. *tractat.* 17. *diffic.* 14. *num.* 4. Sigiſm. Scacc. *de ſentent. & re iudic. gloſſ.* 10. *à numer.* 15. *& gloſſ.* 11. *à num.* 8.

cùm Pontifex hic generaliter, & Indi-
ſtinctè fuerit interrogatus, an excom-
municatus in iudicio ſtare poſſit, quæ
generalia verba comprehendunt omnes,
& ſingulos ſtandi modos, & huic quæſtio-
ni reſpondens dicit illum conueniri,
ideſt, tanquam reum, & ita certo tantùm
modo ſtare poſſe, apertè docet aliter non
poſſe, & negat omnem alium ſtandi mo-
dum; ſiue vt auctor, ſiue vt Iudex, teſtis, No-
tarius, Aduocatus, Procurator, aut miniſter
alius iudicialis, iuxta *cap. decernimus, de ſent.
excom. in 6.* cum aliis, iuncta regula *l. cùm
lex 22. ff. de legib.* cum traditis per *gloſ. vlt.
verſ. item nota in l. mauius 21 C. de procura-
tor.* & ita aduertunt DD. communiter *hic*:
vnde licèt text. ſpeciatim nihil exprimat
de actore, meritò ex eo colligunt DD ex-
communicatum maiori, de quo dubitaba-
tur, non poſſe agere, & velut actorem con-
ſiſtere in iudicio, vt notant omnes *hic, & in
cap. exceptionem, de except. & in cap. 1. eod. tit.
in 6. & in d. cap. decernimus.* Et iuuat ratio, ſi-
quidem excommunicatus maiori repelli-
tur à Fidelium communione, tum propter
periculum, tum etiam vt ſic repulſus rubo-
re confundatur, & reſipiſcens Eccleſiam
audiat, & conuertatur, *d. cap. 1. in princ.* ſed
agens in iudicio communicat cum Fideli-
bus, ſcilicet reo, Iudice, Notario, teſtibus,
& multis aliis, qui in iudicio interueniunt,
cap. forus, de verb. ſignif. ergo repellitur à iu-
dicio, & à fortiori, & multo magis ab eo
repelli debet in quo publicè in loco pu-
blico, & cum perſonis publicis, & publica
auctoritate fungentibus communicat a-
gens, qui etiam cum priuatis occultè, &
in priuato loco prohibetur communi-
care.

3 Intellige procedere in actore volunta-
rio qui in iudicio agit, & alium conuenit
volens, & ſponte ſua, prout regulare eſt, &
frequentiùs iuxta dictum *tit. C. vt nemo in-
uitus agere*: ſiquidem in tali actore proce-
dunt text. *in præſenti, & in d. cap. decernimus,
& in d. cap. 1 de except. in 6.* cum ſimilibus,
quibus habetur excommunicatum in iudi-
cio agere non poſſe, & ita regula locum
non habet in eo, qui cogitur agere inui-
tus; is enim excommunicatus admittitur,
quia quemadmodum reus voluntarius ma-
4 gis dicitur actor, ac ſubinde excommuni-
catus repellitur: ſic per contrarium actor
inuitus, quia magis cenſetur reus neceſ-
ſarius, admittendus eſt, vt intendunt
gloſ. vlt. per eundem textum, vbi An-
ton. & alij *in cap. ſignificauit, de officio
ordin.* poſt alios Deci. *numero 13.* &
Felin 7. *verſ. quarta hic*, addit. *ad Be-
nacurt. d. numer. 17. verb. excommunica-
tus, verſ. tertiò reſtringe*, communis ex
Peregr. *de iure fiſc. lib. 3. tit. 11. num. 18.* &
aliis citatis à Duen. *reg. 268.* Sic ſanè re-
medium *l. diffamari. C. de ingen.* intentari 5
poteſt contra excommunicatum infaman-
tem, quia licèt infamans quoad forum, &
alios effectus dicatur actor, Abb. *num. 2.
in cap. ſi quis contra, de foro comp.* communis
ex Cou. *lib. 1. var. cap. 18 n. 5 ad fin.* Cache-
ran. *Pedem. deciſ. 151. num. 4* neceſſarius
tamen eſt, & inuitus agere cogitur, & pro-
pterea perinde eſt ac ſi reus foret, excom-
municatus admittitur, ex Hoſt. & Innoc.
quos ſequitur Socin *reg. 175. incip. Excom-
municatus regulariter, limit. 1.* communis, vt
per Deci. *d. n. 13* Ronchegal. *in rub. de duo-
bus reis n. 32.* declarando vt per Pariſ. poſt
alios *in d. cap. exceptionem num. 61.* Sic ſimi- 6
liter admittetur excommunicatus actor in
omnibus illis caſibus, in quibus limitatur
titulus ille Cod *vt nemo inuitus agere*, vt per
gloſ. & DD *ibi*, & per Boër. *deciſ. 255. à
num. 2.* quia in illis omnibus agit quis, vel
accuſat inuitus. Sic tandem ſi excommu-
nicatus in iudicio egerit, & per exceptio-
nem non fuerit repulſus, ſi poſtea deſiſte-
re velit, per aduerſarium inuitus actionem
proſequi cogendus eſt, iuxta text. *in Auth.
qui ſemel C. quomodo & quando iudex*, quia
cùm eo caſu inuitus agere cogatur, non
attenditur, nec obſtat excommunicatio, ex
Innoc. *in d. cap. exceptionem*, Abb. & alij
hic & alibi, vt per Deci. *d. n. 13.* Felin. *d. n.
7. verſ. ſecunda*, Pereg. *d. n. 18* communis
ex Alciat *hic numer. 38* cum quibus decla-
rabis, licèt contrarium intendat Abb *in
d. cap. exceptionem, in fin.* quem ſequuntur
alij ex Pariſ. *ibi num. 61.* cuius fundamentis
reſpondet Nat. vt per Ronchegal. *d.
loco.*

Intellige etiam, ſeu potiùs limita præ- 7
dictã regulam, & deſumptam ex hoc tex-
tu concluſionem hodie non procedere ni-
ſi poſtquam excommunicatus fuerit no-
minatim denuntiatus, iuxta *Extrauag. Ad
euitanda ſcandala*, editam à Martino V.
vel à Concilio Conſtantienſi, per quam
iuxta litteram veram & authenti-
cam, & praxi receptam, excepto
notorio percuſſore clerici non tene-
mur illum excommunicatum vitare in
humanis, aut etiam diuinis, iudicialibus,
vel extraiudicialibus, antequam ille nomi-
natim denuntiatus ſit, vt conſtat ex vero
tenore *dictæ Extrauag.* de qua poſt alios
Cou. *in cap. alma mater p. 1 § 2. n. 7.* Nau. *in
man.*

m in c. 27. n. 25. latè Gutier. *canonic. lib. 1. cap. 1. à princ.* & præcipuè *à n. 7.* Henriq. *in ſum. lib. 13. de excommunic. c. 5. à princ.* & ita quòd regula prædicta non procedat, & exceptio excommunicationis hodie non repellat agentem excommunicatum, niſi poſtquam nominatim fuerit denuntiatus, ſecurè tradit Perez *ad l. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1007. verſ. vnum tamen*, & eſt de mente
8 nouiorum. Sed hæc ſententia non videtur indiſtinctè admittenda, tum quia licèt dicta Extrauag. concedat Fidelibus facultatẽ vt poſſint cum excommunicato nõ denũtiato nominatim communicare, & ne ante denunciationem eiuſmodi, excepto dicto percuſſo clericum, vllum vitare teneantur, non tamen præcipit cum illo communicare, nec vitare prohibet ante denunciationem, imò vtrumque liberum relinquit, iuxta *reg. l. non quicquid ff. hoc tit.* Vnde ſicut olim excommunicatus agens in iudicio repelli poterat, *d. c. 1. de except. in 6.* ita etiam hodie ſtante dicta Extrauag. tum etiam, quia per illam, vt habet littera Concilij Baſilienſis, quam prædicti referunt, excommunicatus non denuntiatus minimè releuabatur in aliquo nec fauor eidem conceditur, ſed aliis, quibus cum eo communicare licet planè ſi excommunicatus agens hodie in iudicio vitari, & per exceptionem repelli non poteſt, iam per dictam Extrauag. maximè releuatur. & eidem fauor conceditur, quippe qui in iudicio omninò agit, & quamuis aduerſarius, vel Iudex opponat, & velit, non poteſt illum repellere. Differentia ergo inter ius antiquũ & dictam Extrauag. quoad propoſitum attinet, in eo eſt quòd hodie tam Iudex quàm aduerſarius, ſi velint, poſſunt agẽtem excommunicatum admittere in iudicio quandiu nominatim denũtiatus, non eſt, nec admittẽtes peccant, aut minorem excommunicationem incurrunt, cùm tamen olim, licèt vellent, admittere non poſſent etiam non denunciatum, *cap. cùm non ab homine 14. cũ ſeq. verſ. ſecunda, de ſent. excom.* imò peccarent, & minorem excommunicationem incurrerent, iuxta quæ explicari debet is text. *& d. c. 1. de except. in 6.* cum ſimilibus.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo per quam clerici, maximè in criminalibus cauſis, trahuntur ad Iudicem ſecularem, non tenet.*

2 *Conſuetudinis inutilitas, qua præiudicium aliquod Eccleſiis, ſeu eccleſiaſticis perſonis*

irrogatur, ponderatur.

3 *Conſuetudo, quæ Eccleſiis manifeſtum onus, & grauamen infert, reprobatur.*

4 *Conſuetudo rationabilis, & irrationabilis quomodo dignoſcatur?*

5 *Conſuetudo contra libertatem Eccleſiæ non valet.*

6 *Conſuetudo tollens clericis priuilegium, competens eſt contra libertatem Eccleſiæ.*

7 *Clerici de omni crimine apud ſuum eccleſiaſticum Iudicem conueniendi.*

8 *Conſuetudo an & quando valeat vbi non valet lex;*

9 *Conſuetudo non tenet, qua circa cauſas ciuiles Iudices ſeculares intendunt vſurpare iuriſdictionem contra clericos.*

10 *Conſuetudo etiam immemorialis non poteſt aliquid operari contra libertatem Eccleſiæ.*

Cap. Clerici. VIII.

AD n. 4 Nota, nõ valere cõſuetudinem 1
per quã clericis maximè in criminalibus cauſis, trahuntur ad Iudicẽ ſecularẽ, vt per gloſ. Abb. & alios *hic.* Aufrer. *de poteſt. ſecular. reg. 1. in princ.* Rip. *n. 5. in c. 2 ſup. hoc tit.* Roland *conſ. 4. à n. 12. lib. 1.* Cou. *pract. c. 31. num. 5.* Gutier. *canon. lib. 1. cap. 34. n. 23.* Rot. *deciſ. 14. de conſuet. aliàs 840. in antiq.*
Adde quæ de inutilitate conſuetudinis qua 2
præiudicium aliquod Eccleſiis, ſeu eccleſiaſticis perſonis irrogatur, tradunt Azori. *inſtit. moral. part. 1. lib. 5. cap. 12. q. 1. verſ. ſed dubitari poſſet,* Mart *de iuriſdict. part. 4. cent. 1. caſu 63.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 8 à n. 3.* Bonacin. *de legib. diſp. 1. q. 1. puncto vlt. §. 3. n. 37.* Carol. de Graſſis *de eff. cler. effectu 1. n. 372.* Camil. Borrel. *in ſum. deciſ. p. 1. tit. 14. num. 143.* Cened. *pract. q. 4. num. 14.*
Ratio autem quare conſuetudo in propoſi- 3
to reprobetur eſt, quia non ſolùm Eccleſiæ manifeſtum onus, & grauamen infert, iuxta *cap. 1. de conſuet.* verùm etiam quia irrationabilis erat, & inhoneſta, dum per eam clerici contra honeſtatem ad ſeculare iudicium tracti inter ſeculares diſtrahebantur, & vexabantur in dedecus, & iniuriam totius Ordinis clericalis, cui eiuſmodi priuilegium & exemptio à ſeculari foro iure competit, *cap. ſi diligenti, ad fin. de foro comp.* & ſic ſuccedit reg. *d. c. vlt. in fine,* ibi, *niſi fuerit rationabilis,* & c. *c. mala, cum ſeqq. 8. diſt.* iunctis
his quæ ad dignoſcendam rationabilem, 4
vel irrationabilem conſuetudinem vltra gloſ. & DD. *in c. vlt.* tradunt gloſ. *verb. rationabilis,* & DD. *ibi in cap. 1. de conſtitut.*

in6. latè Menoch. *de arbitr. caſu* 82. Ho-
ied. *de incompat. benef part.* 2.*c.* 11. *à num*
7. Et tandem & potiſſimum, quia certum
5 eſt non valere conſuetudinem contra li-
bertatem eccleſiaſticam, *Auth. caſſa, C. de*
ſacroſ. Eccleſ. c. grauem, de ſentent. excom.
cap. vlt. de rebus Eccleſ. poſt Roch. Duen.
reg. 143. Perez *ad lib.* 2. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin.*
6 Nau. *in man. cap.* 27. *num.* 119. *cum ſeqq.* At
conſuetudo, de qua hic, eſt contraria li-
bertati eccleſiaſticæ, quia tollit clericis
priuilegium ab Imperatoribus, & ſummis
Pont. generaliter conceſſum, ne in cauſa
criminali, aut ciuili trahantur ad iudicium
ſeculare, *vt in d. cap. ſi diligenti*, cum ſimi
lib. & probat *hic* text. ibi, *ſacros Canones, in*
quibus generaliter traditur, &c. & ita hanc
vltimam rationem aperiè reddit gloſ. quã
ſequuntur Abb. *num.* 6. & alij *in præſenti*,
& ſatis conſonat is text. ibi, *non debet*, & ibi,
in hac parte, ſignificans conſuetudinem in
hoc non debere admitti, vt pote, quia de-
bitam rationem, & honeſtatem, & contra
libertatem per ſacros Canones conceſſam
Eccleſiæ, & eccleſiaſticis perſonis, quam &
Imperatores approbant.

Vnde pendet ſolutio ad difficultatem
7 quæ occurrit ex principio huius text. dum
Pontifex huiuſmodi conſuetudinem reij-
cit, ex eo quód ſacri Canones, quos & le-
ges imitantur, apertè dicunt de omni cri-
mine clericos apud ſuum eccleſiaſticum
Iudicem tantummodo conueniendos eſſe:
videbatur enim hæc ratio & fundamentum
Pontificis magis ſuadere contrarium, ſcili-
cet admittendam eſſe conſuetudinem,
quippe quæ admittitur, & valet contra ius
humanum tam ex ſacris Canonibus, quàm
ex Imperatorum legibus reſultans, *d. c. vlt.*
in fine, de conſuet. l. de quibus, vbi communis,
ff. de legib. cui difficultati reſpondent in ef-
fectu Abb *num.* 4. Anch. Dec. *n.* 14. & DD.
communiter *hic*. Pontificem arguere de le-
ge ad conſuetudinem negatiuè, quaſi di-
cat, ſi ex Imperatoris teſtimonio lex Ciui-
lis ſcripta non præualet in hoc caſu, vtique
nec etiam præualere debet conſuetudo,
quæ eſt lex non ſcripta. *§. ex non ſcripto, In-*
ſtit. de iure natur. Sed hæc reſponſio non
8 caret dubio, quia ſecundùm illam non be-
ne concludit, nec argumentatur Pontifex,
quia conſtat multoties valere cõſuetudinẽ,
vbi non valet lex, aut conſtitutio ſcripta,
& patet, ſi quidem conſuetudo contra Ca-
nones, & leges iuris communis valet, *d. c.*
vlt & tamen non valet lex Ciuilis, aut con-
ſtitutio aliqua inferioris, contra eiuſmodi
Canones, *d. cap. vlt. de rebus eccleſ. cap. quod*
ſuper his, in fine, de maior. Cui dubio non ſa-
tisfacit Abb. *d. num.* 4 *verſ nec obſtat.* Sed re-
tenta prædicta ratione dicendum videtur
Pontificem hic nõ arguere de lege ad con-
ſuetudinem, ſed de iniuſtitia, ſeu malitia, &
qualitate legis ad in iuſtitiam, malitiam, &
qualitatem conſuetudinis quaſi dicat cùm
ex Imperatoris ſententia lex Ciuilis, quæ
imitatur ſacros Canones, in quibus habe-
tur quòd clerici de omni crimine apud ec-
cleſiaſticum tantummodo conueniantur
iniuſta, irrationabilis, & contra libertatem
eccleſiaſticam cenſeri debet conſuetudo,
& conſequenter non debet ex illa Cano-
nibus in hac parte præiudicium aliquod
generari.

Amplia notabile, ſiue concluſionem, in 9
princ huius text. adductam ex identitate
rationis procedere non ſolùm in cauſis cri-
minalibus de quibus ſpecialiter loquitur
hic text. ſed etiam in ciuilibus, itaut non
teneat conſuetudo qua circa illas Iudices
ſeculares intendunt vſurpare iuriſdictionẽ
contra clericos, ita vltra *gloſ fin in præſẽti*, te-
nent *hic* Abb. *n* 6. *&* Deci *n.* 14. Greg Lop.
l. 10. *tit.* 9. *part.* 1. Aufrer. *in Clem* 1. *de officio*
Ordin. reg. 2. *q.* 3. *princ. n.* 16. Carol. de Graſſis
d. effectu 1. *n.* 387.

Amplia etiam eandem concluſionem
locum habere, licèt conſuetudo eſſet im-
memorialis, & tanti temporis quòd de eius
initio memoria in contrarium non extaret:
ea enim nec cum hac qualitate poteſt ali-
quid operari contra eccleſiaſticam liber-
tatem, vt reſoluunt Selu. *de benefic. p.* 2. *q.* 23.
Cou. *lib.* 1. *var. c.* 10. *n* 14. *& pract. c.* 31. *n.* 5.
Decian. *in tract. crimin. tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 9. *à n.* 10
10. Farin. *d q.* 8. *n.* 3. D. Garc. Maſtrill. *de ma-*
giſt. lib. 2. *c.* 6. *n.* 114. Carol. de Graſſ. *de ef-*
fectu 1. *n.* 375. Marta *d. caſu* 64. *n.* 6. Cald. Pe-
reira *de manu Regia p.* 1 *c.* 5. *n* 1.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ex officio poteſt & debet prouidere vt in iudicio interueniant omnes ſolemnitates, & requiſita neceſſaria.*

2 *Monachi comparere non valent in iudicio abſque ſui Prælati licentia, vel mandato.*

3 *Iudex ex officio poteſt videre de viribus mandati, & Procuratorem ſine illo agentem repellere.*

4 *Inſtrumentum mandati procuratorij non probatur ex eo quòd tabellio atteſtetur coram ipſo fuiſſe confectum.*

CAP.

Cap. Cauſam, quæ. IX.

1 POſt *n.* 1. Notant DD. communiter ex huc texiu Iudicem ex officio poſſe, & debere prouidere, vt in iudicio interueniãt omnes ſolemnitates, & requiſita, quibus, vel aliquo deficientibus proceſſus, & iudicium corruit, vel redditur illuſorium; itaut lis iterum agitari iam per ſententiam extincta, aut ſopita ſuſcitari valeat, cuiuſmodi erat conſenſus, & auctoritas ſuperioris, de qua *hic*, & ita notant omnes *in præſenti*, gloſ *verb. abſentia, in fin.* vbi DD. *in cap.* 1. *de elect. lib.* 6. Padil *num.* 5. *in l. age, & in l. vbi pactum num.* 11. *cum ſeq. C. de tranſact.* Duen. *reg.* 264 *verſ. & circa, cum ſeqq.* poſt
2 alios quos citant: & hinc quòd Monachi comparere non valeant in iudicio abſque ſui Pıælati licentia, vel mandato, & quòd aliàs iudicium reddatur nullum, probat *l. Caſtella* 2. *tit* 5. *par.* 3 vbi Gregor. *verb. el Cabildo, & verb. con otorgamiento*, Maſcard. *de probat concl.* 106. *n.* 3. & 61. Suar. de Paz *in pract tom.* 1 *annot.* 4. *de procurat. n.* 34. Card. Tuſch *pract. concluſ. tom.* 6. *lit. P. concl.* 816. *n.* 3. Bobadil *in politica lib.* 3 *c.* 14. *ex n* 16. Fachin *controu lib.* 8 *c.* 61. Monterroſo *in pract. tract* 3. *c.* 121. Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. Regulares n.* 37. & *verb. procurator n.* 6. Pichard. *in manuduct. ad proxim. p.* 1. *prac.* 1. *per totum.*

3 Sic ſimiliter ex hoc textu tam in deciſione, quàm in ratione *ibi, ne ſi fratres*, &c. comprobatur maximè ſententia gloſ. *d. verb abſentia, in fin.* quatenus reſoluit Iudicem ex officio, nemine petente, poſſe videre de viribus mandati, & Procuratorem ſine illo agentem repellere, vel ſi dubium fuerit, compellere, vt de rato caueat, ſequuntur gloſ. Anch. Franch. & alij *ibi*, Abb. *num.* 3. Sicul. *à num.* 22. Deci. *numero* 2. & multi *hic*, communis ex citatis à Padil. *vbi ſuprà num.* 12. & à Duen. *d. verſ. & circa* probant Cacher. *Pedem. deciſ.* 1. *num.* 35. Vanti. *de null. tit. quis poſſit dicere, numer.* 45. Suar. de Paz *d. annot.* 4. *de procurat. num.* 8. vbi dicit iam in hoc nullam poſſe eſſe controuerſiam in forenſibus iudiciis, maximè attento Iure Regni, de quo *in l.* 55. *tit.* 1. *lib.* 3. & *l.* 3. *tit.* 2. *lib.* 4. *Recop.* quas ad id etiam expendit Cardoſ. *d. verb. procura-*
4 *tor. num.* 6 Et non ſufficit quòd tabellio atteſtetur coram ipſo fuiſſe confectum mandati Procuratorij inſtrumentum, niſi illud integrum, & authenticum in iudicio producatur, ex adductis per Suar. de Paz *d. annot.* 4. *n.* 15. Auiles *ad. c* 15. *Prætor. n.* 23. Cardoſ. *d verb procurator n.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Incorrigibilis quis dicatur?*

2 *Incorrectus, & incorrigibilis an differunt?*

3 *Incorrigibilis verè & propriè quis dicatur?*

4 *Conſtitutio agens de incorrigibili, intelligenda de illo, qui abſolutè ſimpliciter, & iuxta proprietatem verbi talis dicitur.*

5 *Anathema ſoltim ex vſu Eccleſiæ importat excommunicationem maiorem.*

6 *Anathema paſſim excommunicationem ſolemnem cum quibuſdam maledictis & imprecationibus, ſeu execrationibus, quæ publicè & ſolemniter fiunt importat.*

7 *Eccleſia quando dicatur non habere vltrà quid faciat oſtenditur.*

8 *Clericus ab eccleſiaſtico Iudice iuxta formam huius text.* in cap. cùm non ab homine, *primò depoſitus, deinde excommunicatus, & denique anathematizatus dicitur incorrigibilis.*

9 *Incorrigibilis delinquens abſque vlla traditione, vel degradatione dimittitur vt à ſeculari poteſtate comprimatur.*

10 *Clericus incorrigibilis quomodo dicatur tradi Curiæ ſeculari?*

11 *Deprehenſus in crimine quando abſque vlla conuictione condemnari, & puniri valeat?*

12 *Clericus delinquens an poſſit à laicis abſque mandato eccleſiaſtici ſuperioris comprehendi, capi, ſeu detineri ſaltim per ſpatium viginti horarum.*

13 *Clericus debitor fugiens poteſt capi à laico creditore vt ad eccleſiaſticum Iudicem trahatur.*

Cap. Cùm non ab homine. X.

AD *num.* 7. *in fine.* Pro totius Incorrigi- 1
bilitatis materiæ cognitione ſciendum eſt incorrigibilem non ex eo dici quòd abſolutè non poſſit corrigi, & emendari ſi velit, ſic enim non peccaret, nec damnaretur incorrigibilis, imò excuſaretur, dum non corrigitur, cùm ad impoſſibile nemo obligetur, ex *reg. nemo poteſt, de regul. Iuris lib.* 6 ſed quia licèt poſſit enrrig, non vult, vt eleganter probat Caſtr. *de iuſta hæret. punit. cap.* 1. *in princ.* quamuis propter maximam repugnantiã & difficultatẽ, quæ eſt ex parte illius, qui in peccatis perſiſtens non corrigitur quodãmodo dicatur nõ poſſe corrigi, quemadmodũ impoſſibile dicitur etiã id, quod nimis difficile eſt, *l.* 4. § 1.

in princ.ff. de ſtatu liber.l. apud Iulianum 40.
aliàs, idem Iulianus 41.§.*vlt ff.de legat*.1.poſt
alios Menchaq.*illuſtr.cap*.51.*num*. 46 iuxta
quem ſenſum incorrigibilis dicitur ex ſe
ſubuerſus & condemnatus, inxta illud
Pauli *ad Titum* 3. relatum *in cap. dixit* 24.
q.3.*Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecun-*
dam correctionem deuita, quia ſubuerſus eſt,
cùm ſit iudicio proprio condẽnatus,vbi Theo-
phil.& alij interpretantur *ſubuerſum*, ideſt,
incorrigibilem,Caſtr.*vbi ſuprà*, & Simãch.
2 *de Cathol.inſtitut.cap*.48.*num*.23. Differunt
ergo incorrectus & incorrigibilis, ſicut in-
teſtatus,& inteſtabilis, *princip. Inſtit. de hæ-*
redit quæ ab inteſtato,l. iscui 18. §. *vlt. & l.*
cum lege 26.*ff.de teſtam*. Deinde ſciendum
eſt incorrigibilem ex ſententia Decij,*n*.17.
in præſenti, & Cou. *pract.c*. 31. *num*. 2. &
Clar.*in pract*.§ *fin.q*.36.*num*. 33. & mente
omnium aliquando latè, & minus propriè,
ſeu aliquo modo; aliquando verò ſtrictè,
propriè, verè, vel omnino appellari. Prio-
ri modo dicitur incorrigibilis omnis ille,
qui ſemel vel ſolo verbo admonitus, corre-
ctus, aut punitus, adhuc emendatus, aut
correctus,non apparet, quinimo in pecca-
tis verè, aut præſumptiuè perſiſtens ſatis
oſtendit ſe nolle corrigi, vt tradunt Anton.
Abb.Deci.& alij *in præſenti*, & ſatis pro-
bat *cap.neminem*,ibi,*incorrigibilis*,vbi notant
Dom.Turrecrem, & alij iuncto *cap.præce-*
denti 45.*diſt*.text.*in cap. vt fama, de ſent.*
excom.quem expendunt Abb. & præcitati,
Caſtr.*vbi ſup*. & efficaciùs conſtat ex hoc
textu *in verb.incorrigibilis*, vbi is, qui pro
crimine fuit depoſitus, & adhuc non cor-
rigitur, ſed relabitur, incorrigibilis dici-
tur, vt expendunt Abb.*d. num* 30.vbi Si-
cul.*in addit*. & alij;qui aliquo modo oſtẽ-
dit ſe nolle corrigi, & tamen quia non ve-
rè, nec omnino incorrigibilis exiſtit, ſed ad
huc ſubeſt ſpes correctionis, iubet textus
illum excommunicari, quia excommuni-
catio cùm ſit medicinalis, & ex fine, ac in-
tentione Eccleſiæ ordinatur ad correctio-
nem,*c*.1.*de ſentent.excom.lib*.6.non videtur
infligenda ei, qui verè & omnino incorri-
gibilis proponitur, ita quòd excommunica-
tio eadẽ nullam vtilitatem, quin potiùs dã-
num, & obdurationẽ allatura ſit, ſecundùm
communem *in d.c*.1.pen.ex.*ibi*, *& in c.præ-*
deſt, ad fin.cum ſeq.25.*q*. 5. & poſt S. Thom.
Abb.& alios, tradunt Cou.*in cap.alma mater*
p 1.*in initio n.vlt* & Tiraq.*l.9.connub.n*.226.
Poſteriori verò modo, ideſt, verè, & pro-
3 priè, ſeu omnino incorrigibilis dicitur ille,
qui non ſemel, ſed multoties, & legitimè
monitus non deſiſtit, ſed in peccatis con-
ſtans perſeuerat, oſtendens obdurationem,
contemptum, vel contumaciam, per quam
obduratus cõtemnit correctionem pœnas,
& media, quibus corrigi poterat, & ita nul-
latenus corrigi vult, vel non ſine maxima
difficultate poterit, & is per gloſ.& DD.ap-
pellari penitus, ſeu verè incorrigibilis, *gloſ.*
vlt.in c. illud. 24. *q*. 3. Deci. Cou. & Clar.
vbi ſuprà.& de eo agere videtur D Paul. *d.*
loco ad Titum 3.text *hic in verſ. poſtmodum,*
& in c. nec licuit, verſ.peccator 17. *diſt. & in*
cap. in audientia 25. *in fine, & in c. contin-*
git 45 *verſ.volumus, de ſent. excommun*. Sanè
in dubio, niſi aliud appareat, diſpoſitio a- 4
gens de incorrigibili, intelligenda videtur
de poſteriori, qui abſolutè, ſimpliciter, &
iuxta proprietatem verbi talis eſt, arg *l.non*
aliter ff.de legat.3.cum vulgarib.Et tunc de-
mum intelligetur de priori, cùm id ipſum
ex verbis, vel ex materia ſubiecta, aut in-
tentione diſponentis apparuerit, iuxta *d.l.*
non aliter, cum ſimilibus.

In text. ibi, *Anathematis mucrone*.Cùm 5
anathema ſaltim ex vſu Eccleſiæ importet
excommunicationem maiorem, *cap. vlt.*
vbi gloſ 1.*in princ*.3.*q*. 4. *c. nemo Epiſcoporum,*
ibi, *anathema* &c 11.*q* 3. gloſ. *verb.anathe-*
matis, in c. 2. *de re iudic. lib*.6.Cou.*d.p*.1.§.
8.*à num*. 6. Henriq. *in ſum.lib*.13.*c*.20.*n*.2.
& 3.& criminoſus, de quo hic text.agit, iam
proponatur excommunicatus maiori, vt
patet ibi, *excommunicari*, videbatur ſuper-
flua, & nihil addere, ſed idem omnino re-
petere hæc anathematis mucrone percuſ-
ſio.Nec ſatisfaciunt intellectus *gloſ*. 2. *hic*,
quam conuincit Abb.*num*. 23. & commu-
nis *in præſenti*, & alius Goffredi, & alio-
rum ſequacium, quos etiam reprobãt idem
Abb & alij licèt defendat Deci.*hîc n*.13. &
Nau.*in Extrauag de datis, & promiſſ.notab.*
4 *num.9.verſ*.4 falsò ad id allegans gloſſam
in præſenti. Vnde Hoſt. & Ioan.Andr. quos
ſequuntur alij communiter ex Abb.& De-
ci.*dictis, locis*, poſt alios Cou.*in c. alma ma-*
ter p.1.§.8.*n.vlt*.intelligunt quòd licèt ple- 6
rumque maior excommunicatio & ana-
thema conueniant, & quoad vinculum,
& ſubſtantiam non differant, nihilomi-
nus anathema hic & paſſim alibi denotat
excommunicationem ſolemnem cum qui-
buſdam maledictis & imprecationibus ſeu
execrationibus, quæ publicè & ſolemniter
fiunt, iuxta formam *c. debet* 11. *quæſt*. 3. vel
aliam ſimilem moribus receptam, vt ha-
betur in Pontificali, & ex Caſtro, & aliis
tradit Cou. *vbi ſuprà num. pen. in fine:*
quamuis nunquam, vel raró eiuſmodi ſo-
lemnitates obſeruari dicat Nau. *vbi ſu-*
prà verſ. addo ſeptimo, cuius ſenten-
tia rectè procedit in excommunicatione,
ſeu

ſeu anathemate, per viam legis, aut generaliter, & non in perſonam aliquam certam. Poteſt etiam dici per mucronem anathematis hic nullatenus intelligi excommunicationem, quæ iam præceſſit, ſed ſolas maledictiones, ſeu execrationes extremas, quæ in eos inferri ſolent, qui deteſtabiles ſunt, & de quorum correctione ſpes non habetur, prout paſſim in iure, & per Pontifices fieri videmus abſque ſolemnitate dicti *cap. debent*, vel ſimili ſub anathematis, vel anathematizantis nomine *in cap. excommunicamus 1. & 2. de hæret.* & paſſim in Bulla Cœnæ, imò etiam priuatæ perſonæ abſque iuriſdictione anathema proferunt, ſeu anathematizant, hoc eſt, maledicunt, deteſtantur, & execrantur, vt patet ex illo Euangelij *Marci 17. cœpit anathematizare*, &c. & in profeſſione Fidei, quã in Vniuerſitatibus faciunt Doctores, & Profeſſores multa damnantes, & anathematizantes, tradit Nau *d. loco, verſ. ad 1o ſextò, & ſeq* Caſtr. *lib. 2. de iuſta hæret. pun. c. 10.* vbi meminit huius text. & Simanch *de cathol. cap. 27. n. 7.* Henriq. *in ſum. p. 2. lib. 13 de excommun. c. 20. num 2. & 3.*

7 Ad *num. 8. in fine.* Aduerte quòd licèt in Eccleſia multæ adhuc & graues ſint pœnæ, quibus hic delinquens puniri potuit, nihilominus tamen Eccleſia dicitur non habere vltrà quid faciat, ſcilicet legitimè, vtiliter, & cum effectu ad aſſequendum finem correctionis & conuerſionis quem prætendit, & ſic non habet vltrà quid faciat ad corrigendum, quamuis habeat ad puniēdum: ù n enim huic criminóſo poſt maximam depoſitionis pœnam inflixerit maiorem excommunicationem, & vltra eam ſubſecutæ ſint extremæ illæ maledictiones & execrationes, quæ anathematis nomine deſignantur, & clericus iſte hæc omnia contemnens, & in profundum malorum veniens, corrigi nolit, deſperat iam Eccleſia de ipſius correctione, & propterea non habet vltrà quid faciat, vt illum corrigat, & conuertat, ac tanquam ſuum clericũ priuilegio clericali gaudentem in ſuo foro & gremio retineat, ac ſubinde puniendum clericali priuilegio deſtitutum relinquit, vt à ſeculari poteſtate comprimatur, ſiue exilio, ſiue alia pœna, quæ eidẽ ſeculari competens videbitur, idque intendit text. *hîc ibi, per ſecularem comprimendus eſt poteſtatem*, &c. qui intellectus ſatis conuenit verbis, & menti Pontificij, quidam dicit Eccleſiam non habere vltrà quid faciat, non negat ſupereſſe adhuc multas pœnas, quibus delinquens puniri poterat; quinimò ſupponit eaſdem exiſtere, & per ſecularem fore infligendas: & ſolùm attendit quòd reus in profundum malorum veniens contempſit, id eſt, omnino incorrigibilis eſt effectus ergo ſic exiſtente non habet Eccleſia vltrà quid faciat vt corrigat, & à profundo malorum eruat.

Vbi clericus ab eccleſiaſtico iudice iuxta formam huius text. primò depoſitus, deinde excommunicatus, & denique anathematizatus, incorrigibilis proponitur, licèt aliqui exiſtimauerint ſecularem poteſtatẽ ſtatim poſſe illum comprimere, nec vlteriùs requiri aliquam ſententiam iudicis eccleſiaſtici per quam ſic incorrigibilis declaretur, oppoſitum tamen imò declaratoriam incorrigibilitatis per eccleſiaſticum Iudicẽ neceſſariò requiri, reſoluunt Card. Sicul. & alij, communis ex Felin. *num. 9. in præſenti*, probant Bernard. *in pract. cap. 139. numer. 4.* Clar. *in pract. § fin. q. 36. num. 34.* quorum opinio tutiùs & æquiùs procedit in aliis caſibus vbi incorrigibilitas inſurgit, vel ex monitionibus, vel ex aliis circunſtantiis, quæ non ita certæ, & notoriæ proponuntur, vt ſententiæ ſcilicet, depoſitiones, excommunicationes, & anathemata, & poſtmodum perſeuerantia, & omnimoda incorrigibilitas, de quibus *hîc*. & ita ex mente Abb. *hîc num. 29* refellitur argumentum, ex reg *cap. cùm ſecundum, ad fin. de hæret. in 6* quam multis explicat Felin. *in præſenti, ex num. 10.* Sic ſimiliter ſecundùm Abb. *d. num. 29* & alios *hî* in ſpecie huius text. non oportet quòd ſecularis poteſtas priùs requiratur ab eccleſiaſtico iudice, vt ſatis deducitur ex hoc eodem textu, licèt contradicat Hoſt per tex. *in cap. 2. de clerico excom.* qui loquitur in aliis terminis diuerſis, in quibus non proponitur incorrigibilitas per gradus, & iuxta formam huius text. vt aduertit Abb. illic *num. 4.* & eſt de mente aliorum.

Nòta non eſſe in propoſito neceſſariam 9
aliam traditionem, per quam is incorrigibilis tradatur Curiæ ſeculari, ſicut nec actualem degradationem, prout in aliis caſibus requiritur, & præcedere debet; nam interueniente incorrigibilitate iuxta formã huius text. lex ipſa Canonica, de qua *hîc* abſque vlla traditione, vel degradatione eiuſmodi delinquentem dimittit vt à ſeculari poteſtate comprimatur, ſecundùm Ioan. Andr. & communem ex Abb *num. 26. in fi. ve cum ſeq.* & aliis hîc, idem Abb. *d. num. 4.* Bernard. *vbi ſuprà num. 4* Clar. *d. q. 36. num. 33.* Nau. *in man. c. 27. num. 81.* Henriq. *d. lib. 13. de excommun. cap. 45. num. 3. lit. S.* contra Petrum, quem refert Abb. *d. num. 26. poſt princ.* & refutant ipſe & DD. communiter,

10 Pro quibns contra illum ſatis expenditur is
textus. Vnde dum *gloſ. vlt. in præſentes*, &
gloſ. *verb. incorrigibilis , in c. vt fama , de
ſent. excom. & verb. relinquatur in c. ad
abolendam, de hæret.* vbi DD.Cou.*lib.2. var.
c.20.num.7.*& plerique alij per hunc text.
docent clericum incorrigibilem tradi Cu-
riæ ſeculari , intelligendi ſunt de traditione
materiali , & quæ ipſo iure fit per legem,
dum clericũ eiuſmodi priuilegio clericali
nudatum à ſuo foro dimittens,deſerit,& re-
linquit, vt à ſeculari poteſtate comprima-
tur;non verò de traditione,quæ fit per ſen-
tentiam.Iudicis eccleſiaſtici,iuxta *cap. nouiſ-
mus 27.in princ.de verb. ſignif* cum traditis
per Deci.*hic num.* 14. Caſtr. *de iuſta hæret.
pænit. lib. 2. cap.* 13. *ad med.* Simanch. *de
Cathol.inſtit. c.* 46 *num.*70. *& cap.* 34. *num.
vlt*,Bernard.& Salzed *in pract c.*141.

In tex.ibi.*deprehenſus legitimè,atque con-
11 uictus*, &c.Valde controuerſum eſt , an &
quando ſufficiat quòd quis deprehendatur
in ipſo crimine,vt abſque alia conuictione
condemnari,& puniri valeat , quaſi depre-
henſio eiuſmodi rem efficiat notoriam; de
quo agunt *gloſ.* Abb. *num.* 19. Deci. 11. &
alij *hic*.Batt.& DD.*in l.defenſores , C. de de-
fenſor.ciuit.& in l.* 1. *C.de petit.bonor. lib.* 10.
Palat. *in repet. c. per veſtras.notab.* 3. §. 21.
num. 12. *&* 17. *cum ſeq.* Clar. *in pract.§.fin.
q.*8. Rebuff. *in l. quæſtio , verſ. deprehendere,
cum ſeqq.ff. de verb. ſignif.* Boſſ. *in pract. tit.
de denunciat.num.*10 *poſt gloſ* 4. *in cap. ſi quis
Diaconus* 50. *diſt. & gloſ.* 1. *in c. ex tuarum*
4. *de eo , qui duxit in matrim. gloſ.*2.*in cap.
Presbyter* 81. *diſt. gloſ.* 1.*in c. tua , de pæn.&
in cap.vlt.* 15. *q. vlt.* citantes hunc textum
pro parte negatiua dum vltra deprehen-
ſionem requirit quòd clericus conuenia-
tur.Sed obſtare videtur text.*in l palmam* 43.
§.quæ in adulterio , ff de ritu nupt. l. capite 5.
*ff de adulter.d. c. tua , d. cap.Presbyter , d. c. ſi
quis , & d. c. ex litterarum*, cum aliis , obti-
nuit communis ex Abb. & præcitatis quòd
vbi delinquens à paucis deprehenditur in
crimine vel in actu proximo,dicitur crimẽ
manifeſtum,id eſt,probabile, quia per illos
probari poteſt.Si verò in crimine , vel actu
proximo deprehenditur à populo, multitu-
dine,vel à pluribus rem notoriam efficien-
tibus , tunc ex tali deprehenſione, vel po-
tiùs ab actu percipiendi ſenſu corporeo,in-
ſurgit notorium,itaut ex eo poſſit reus con-
demnari, & puniri , quamuis aliter conui-
ctus non ſit,iuxta regulam *c. euidentia , de
accuſat.& cap. vlt. de cohab. cleri.* & ita poſ-
ſunt intelligi *d.l.defenſores , d.c.tua , d.c.pres-
byter.*cum aliis: intendunt *gloſ.*1.*hic,& in d.
cap.ſi quis*. Nec refert an per laicos , an per
clericos deprehendatur clericus , *cap. pen.
verſ. dicit enim , de purgat. canon.* vbi DD.
Abb *num* 20.& alij *hic*,vt per Deci.*num.*12.
Vbi autem delinquens etiam à pluribus
deprehenditur , non in ipſo crimine , vel
actu proximo , ſed poſt illud commiſſum,
tunc ex tali deprehenſione inſurgit infa-
mia,vel iudicium maius , aut minus , iuxta
numerum deprehendẽtium,& circunſtan-
tias loci,temporis,& ſimiles , & in hac ſpe-
cie oportet quòd reus vlteriùs conuinca-
tur , vt condemnari & puniri poſſit . & ſic
procedunt gloſ.*in d.cap.ex litterarum, & in
d.c.vlt.& in d.cap tua,& in d.l.capite* , & ſic
intelligitur hic tex.ſecundùm Abb. & alios
hic,vt per Deci.*d.num* 11.*verſ.ſed aduerten-
dum*,vltra quos poſſet etiam intelligi iuxta
*d.*1.*membrum.*

In gloſ.1. ibi,*aliqui clerici* , &c. de quæ- 12
ſtione , quam hæc gloſ. tacitè inuoluit , an
clericus delinquens poſſit à laicis abſque
mandato eccleſiaſtici ſuperioris compre-
hendi , capi , ſeu detineri , ſaltim per ſpa-
tium viginti horarum, vt ad ſuum Iudicem
deferatur , iuxta *d. l.capite* 25. *ff. de adulter.*
multa dicunt, & varias opiniones referunt
poſt antiquiores Abb.*à num.*11.Felin.*à n.*1.
Deci *à num.* 10. Alciat. *à num.*18.& alij *hic*,
DD.*in d. cap. vt fama , & in cap. ſi clericos,
de ſent excom lib.* 6. & paſſim alibi , vt per
Bernard. *in pract. cap.* 122. vbi Salzed. *lit.
C.cum ſeqq.* Menoch. *de arbitr. caſu* 180. *à
n.*18.Clar.*in pract.§ fin.q* 28. *num.* 6 Boſſi.
in pract tit.de captura à num. 38. ſecundùm
quos communiter receptum eſt abſque
mandato eccleſiaſtici Superioris poſſe cle-
ricum licitè , & citra pœnam excommuni-
cationis capi,& comprehendi à laicis , vt
ſtatim ad eccleſiaſticum Iudicem deſera-
tur , primò vbi agitur de impediendo cri-
mine per clericum committendo. Secun-
dò vbi poſt iam commiſſum probabilis eſt
timor fugę;& denique vbi clericus reperi-
tur in ipſo actu delinquendi,& ſic in flagrã-
ti delicto,idque non tantùm licitum eſt ſe-
cundùm prædictos quoad publicos mini-
ſtros , verùm etiam quoad priuatas perſo-
nas. Verùm hæc ſententia non ſatis iure
probatur,& dubia admodum videtur, *ex d.
cap.vt fama,& cap.ſi clericus* , cum aliis , vt
poſt Sicul. contra Abb. & communẽ mul-
tis proſequitur Deci. *num.* 10. intendunt
gloſ.4. *in cap.* 3. *de ſentent. excom.* & alij *ibi*,
Alciat. *num.*24 *hic*,nouè expendens *d.c. vt
fama* , quæ excepto caſu flagrantis delicti
abſolutè prohibet laicis miniſtris ne cleri-
cos,vel beneficiarios abſque ſui ſuperioris
mandato capiant etiam ad effectum vt ad
eccleſiaſticum deducant, imò etiam in fla-
granti

granti ſuperioris mandatum requirere videtur, glo\l. *hîc in fine*, per *d. cap. vt fama*. An verò in propoſito ſufficiat mandatum ſuperioris eccleſiaſtici generale? negant nonnulli, vt per Deci. *d. n. 10. in fine*. Affirmant alij, quorum ſententia verior videtur, vt poſt Aretin. tradit Bernard. *d. cap. 122. in fi-*
21 *ne*, & Boſſi. *d. loco num.* 37. declarando, vt per eundem. Vide addita *ad cap. 2. de vita, & honeſt. cleric num. 3. & 4.* Adde ſecundùm communem ſententiam poſſe clericum debitorem fugientem capi à laico creditore, vt ad eccleſiaſticum Iudicêm trahatur, ex Abb. *num. 17. cum ſeq.* Felin. 4. Deci. *n.* 10. *in præſenti*, poſt alios communem dicunt, ſic ampliantes *l. ait Prætor. §. ſi debitorem, in princ. ff. quæ in fraudem cred.*

S V M M A R I V M.

1 *Reſcriptum impetratum contra violentum poſſeſſorem comprehendit illum, qui ſcienter ſuccedit in vitium, ad hoc vt per illum conueniri valeat.*

2 *Sententiæ executio fieri poteſt aduersùs tertium, qui poſſidet rem obtentam durãte litigio.*

3 *Reſcripta alia realia quæ in rem, & alia perſonalia, quæ in perſonam diriguntur.*

4 Text. in præſenti *declaratur.*

Cap. Quia V. X I.

AD *num. 1. in fine.* Colligi ex text. per
1 reſcriptum impetratum contra violentum poſſeſſorem conueniri illum, qui ſcienter ſuccedit in vitium; de quo vide *l. Caſtell. 13. tit. 7. part. 3. & l. 4. tit. 12. lib. 1. fori*, Conan. *lib. 3. comment. cap. 15.* Cou. *in reg. peccatum p. 3. in initio, & in reg. poſſeſſor p. 2. § 9. & pract. c. 15. num. 7.* Petr. Greg. *ſyntag. Iuris p. 3. lib. 39. cap. 2.* Cuiac. *lib. 5. obſeru. 17.* Morl. *in emporio Iuris tit. 2. q. 21. num. 1.* Parlad. *rerum quotid. lib. 2. cap fin p 4. §. 5. num. 6 & 9.*
2 Et facit, quia executio ſententiæ fieri poteſt aduersùs tertium, qui poſſidet rem obtentam durante litigio, iuxta terminos *cap. 1. alien. iudic. mutandi cauſa facta, & Auth. res litigioſa C. de litig.* vt præter Cou. & Parlad. reſoluunt Paſchal. *de viribus patriæ poteſt. p. 1. q. 16. num. 4.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 5. lit. L. concl.* 381. *num.* 2. Ceuall *commun. contra commun. q. 820 n. 48. & de cognit. per viam viol. p. 2 q. 16. num* 4.

3 Ad *n. 2.* Si inſignis Præceptoris Conimbricenſis, cuius memini *in collect.* intellectum defendere velis, oportet iuxta ſingularem doctrinam Innoc. *in cap. dilectus, de pæn.* diſtinguere inter reſcripta realia, quæ in rem, & inter perſonalia, quæ in perſonam diriguntur. Realia dicuntur, quæ in nullam perſonam, vel certas perſonas conceduntur, ſed ſimpliciter & abſolutè in rem faciendam, vel exequendam; veluti ſi aliquo proponente ſe beneficio, aut domo ſpoliatum, Pontifex non contra certam aliquã perſonam, ſed abſolutè reſcriptum concedat in reſtitutione delegans, Iudici cauſam vt probato ſpolio impetrantem reſtituat; perſonalia verò ſiue in perſonam per contrarium dicuntur ea reſcripta, quæ nõ in rem abſolutè, & indiſtinctè, ſed contra aliquam, vel aliquas certas, & nominatas perſonas emanant & diriguntur; veluti ſi retento eodem themate ſpoliati conquerentis de ſpolio per Titium commiſſo Pontifex contra eundem cauſam deliget Iudici, qui ſi ita eſt, cogat illum reſtituere. Ete- 4
nim in priori membro reſcriptum nõ tantùm habet vim contra ſpoliantem, verùm etiam contra ſucceſſorem & poſſeſſorem quemcunque in quem peruenit res, de qua agitur, idque non ex aliqua extenſione reſcripti, ſed ex vi verborum, natura commiſſionis, & mente committentis, & ita procedere poteſt hic text. Contrà verò in poſteriori, & ſic intelligitur reg. *cap. P. & G. 40. de officio deleg.* cum ſimilibus, quæ verè procedit in his terminis, vt patet ex ſerie eiuſdem text. & littera, ibi, *ad alias perſonas*, &c. Planè ex verbis huius text. non apparet reſcriptum in propoſito fuiſſe perſonale, ideſt, contra certam, & nominatam perſonam, vnde tanquam reale potuit competere, non tantùm contra violentum, verùm etiam contra quemcunque ſuccedentem in Eccleſia, de cuius reſtitutione agebatur. Nec obſtat quòd tex *in princ.* facit mentionẽ de perſona ſpoliatoris, & eius nomine, vt patet ibi, *Quia G. vel quia V. qui dicebatur Eccleſiã violenter occupaſſe*, &c. quia reſpondere poteſt cum Iuteconſ. *in l. iuriſgentium. §. pactorum, ff. de pact.* non ex eo neceſſariò dici reſcriptum perſonale quòd certæ alicuius perſonæ mentio facta ſit, ſed oportet vt ea mentio facta ſit in conceſſione reſcripti quoad vim, effectum, & executionem, illius: poteſt enim fieri mentio certæ perſonæ tanquam principalis, de quo impetrans quæritur, & tamen reſcripti conceſſio vis & effectus eiuſdem, non ad illam, ſed ſimpliciter ad reſtitutionem dirigitur: nulla ergo ad hoc expreſſa, vel nominata perſona, vt *in d. §. pactorum.* Nec obſtat quòd tex. habet negotium per eoſdem Iudices fore terminandum contra ſucceſſorem, ſicut terminaretur contra violentum ſi viueret;

ueret;licèt enim text.probet G.vel V.conueniri potuiſſe per eiuſmodi reſcriptum,nō inde ſequitur nec fuiſſe perſonale, & contra illius expreſſam,aut nominatam perſonam conceſſum;nam eadem omnino verba conueniunt reali,per quod ſicut violentus anteceſſor,ſic ſucceſſor quicunque cōueniri poteſt, & lis contra hunc ſicut contra illum terminari debet.

SVMMARIVM.

1 *Papa ſolus poteſt cognoſcere de priuilegiis ab Apoſtolica Sede conceſſis.*

2 Text.in præſenti *declaratur.*

3 *Interpretatio vbi ſimpliciter prohibetur,prohibita cenſetur generalis extrinſeca, vel quæ hominis interpretatio non dicitur, nō verò magiſtralis,ſeu legalis.*

4 Conſtitutio Pij V. *incip* Benedictus, *intelligitur de interpretatione hominis captioſa.*

5 *Papa poteſt eſſe iudex in ſua cauſa.*

6 *Papa, Rex, ſeu Princeps regulariter in ſuis cauſis iudicare poſſunt quoad ſubditos & ſubiectos, ſolùm de honeſtate debent cauſas alteri delegare.*

7 *Epiſcopus in cauſa ſua Eccleſiæ iudicare poteſt.*

Cap. Cùm veniſſent. XII.

1 AD *num.*2.Pro exornatione conclnſionis quòd ſolus Papa, & nullus inferior illo cognoſcere poteſt de prinilegiis ab Apoſt.Sede conceſſis, adde vltra citatos *in collect. gloſſ.* & omnes *hic*, gloſ. *verb. interpretatus*, vbi DD. *in cap. 1. de poſtulat. Prœl. gloſſ.verb. æſtimare in c.Ordinarij,verſ. ſi verò, de officio Ordin in 6.* poſt alios Deci.*n.3. in l. in ambiguis. ff. de regul. Iuris*, Palar. *in repet.c.per veſtras notab.2.§.1.n.*49. Syluest. *in ſum.verb. interpretatio q. 2.& verb. Iudex 2.n.vlt* Henriq.*in ſum.part. 1. lib. 7. de Indulgent cap.29.num.* 3. Card. Tuſch. *pract. conluſ. tom. 6. lit. P.concl.* 737. Cardoſ. *in praxi Iudicum verb.priuilegium n.*36.

2 Sed pro plena concluſionis præfatæ intelligentia ſciendum eſt textum in præſenti procedere in primis, vbi de priuilegiis Apoſt agitur principaliter,& dubium verſatur circa intellectum, ſeu interpretationem, quæ reſpicit validitatem priuilegij, veluti ſi agatur de poteſtate, aut intentione maximè dubia concedentis *in l.y,qui,in princ.* vbi Paul. *in fine C.de appell.* Abb. Deci. *num.*3.Felin.*in princ.*& Beroi. *num. 2.in præſenti*; pro quibus faciunt verba huius text. ibi, *ſuper priuilegiis Sedis Apoſt. cauſa verſatur*,&c.& ibi,*nolumus de ipſis*, &c. quæ verba, vt expendit Beroi. *d.num.* 2. magis videntur denotare cauſam principalem motam ſuper priuilegiis, & eorum validitate. Item ſciendum eſt textum hunc etiā intelligi poſſe vbi de priuilegiis huiuſmodi incidenter, & minus principaliter agitur, ſed tamen vertitur ius & præiudicium Sedis Apoſt. vel Principis concedentis,ſecundùm Anton.& Abb.*num* 3.Deci.*nu.* 4. Bero. 13. *&* 19.ex mente omnium *hic*.Pro quibus vltra alia expendi poteſt hic text. iuncto *cap.cùm veniſſent, verſ.nos igitur, de in integ. reſtit.* nam vt omnes fatentur hic & illic,textus iſte eſt pars illius,quem conſtat agere de priuilegiis allegatis, & deductis in lite principaliter mota ſuper ſubiectione monaſterij, & electione Abbatis, & tamen, quia in eiuſmodi priuilegiis vertebatur præiudiciū & ius Apoſto.Sedis,noluit Pontifex de illis per illum cognoſci, vt habet is text. Deinde ſciendum regulam huius text. cum ſimilibus poſſe procedere etiam vbi de huiuſmodi priuilegiis agitur incidenter, & nullum continetur ius, aut præiudicium Sedis Apoſt. vel Principis,ſed tamen vertitur dubium aliquod graue, vel ita difficile,vt vix explicari valeat, præſertim ſi pendeat ab intentione Pontificis, vel Principis, qui commodè adiri poteſt, quia tunc neceſſariò recurrendum eſt ad illum, ad quem dubium eiuſmodi referri debet, ex Abb.*not.1. in cap. 1.de iuram. calum.* per text. *ibi in princ.* Abb. *hic num.* 3. qui communem dicit, Deci. 4. *verſ. ſimiliter*,& alij *hic*, idem Deci. *numer.* 1. *in l. in ambiguis. ff. de regul. Iuris*, & deducitur *ex d. verſ. ſi verò, & ex l. 1. & 2. C. de collat.* cum traditis per Deci. *in cap.1. lect. 1.n.27. de conſtit.* & ex *cap. per venerabilem, col. 4. ad fin.*ibi,*cùm aliquid difficile, vel ambiguum*, &c. Extra caſus prædictos etiam ſciendum eſt, vbi agitur de priuilegiis eiuſmodi non principaliter, ſed incidenter,& non de Iure, aut præiudicio Pontificis,ſeu Principis, ſed litigantium tantummodo, non procedere regulam huius textus cum ſimilibus, & inferiores tunc poſſe cognoſcere de talibus priuilegiis, & eorum dubia (niſi admodum difficilia, & grauiſſima proponantur) in conſequentiam cauſæ, vel litis decidere, Abb.*d.num.*3.Deci. 4. Bero. 13. & omnes *hic*, idem Deci. *d.num.*27. *& in d.l. in ambiguis num.*2.alij per Henriq. *d. lib.7. de Indulg c.29.n 4*

Denique ſciendnm ſimiliter eſt quòd 3
vbi lex aliqua priuilegium, aut ſimilis conceſſio ſummi Pontificis, vel Principis alterius

rius ſimpliciter prohibet interpretatio- nem, n. ſi ali[illegible] ex verbis, mente, materia, aut aliis coniecturis colligatur, prohibita cenſetur generalis extrinſeca, vel quæ hominis interpretatio dicitur, non verò magiſtralis particularis, ſicut nec intrinſeca, vel legalis, vt ex Bald. *in l. 3. ad fin. C. de liber. præter* nota Deci. *hic n. 4. ad fin.* Perez *in proœmio ad leges Ordinam. q. 2.* & poſt multos tradit Cald. Pereira *de nomin emphyt. q. 8. num. 34.* ſic intelligens prohibitionem interpretandi decreta Concilij Trid. de qua *in Bulla Pij IV.* incip. *Benedictus. ſub Dat. Kal. Februarij* 156. optimè Homobon. de Bonis *in examine eccleſ. tract. 11. cap. 12. quæſ. 17. reſol. 1. pag. 309.* vbi dicit hanc conſtitutionem intelligendam eſſe de interpretatione hominis captioſa, quem &
4 alios refero *in collect. ad Concil. Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 2 num. 6.* eodem modo intelliguntur aliæ ſimiles conſtitutiones, quæ plerumque habentur in priuilegiis, & conceſſionibus Apoſtol. quæ tamen ſi aduertas non prohibent ſimpliciter & abſolutè ne interpretetur, ſed ne interpretetur aliter quàm in eiſdem contineatur, & ſic prohibet interpretationes hominis extrinſecas, & repugnantes ipſis priuilegiis & conceſſionibus.

In gloſ. ibi, *Dic quòd Papa poteſt eſſe Iudex*
5 *in ſua cauſa ſicut Imperator*, &c. Sequuntur DD. communiter *hic*, vt laté tradunt Abb. *à num. 6.* Deci. & Felin. *à n. 5.* Beroi. *à num. 26.* in præſenti, Bart. *in l. 1. C. ne quis in ſua cauſa*, Iaſ. *num. 5. in l. eſt receptum ff. de iuriſd. omn. Iud.* poſt alios Caſtald. *de Imper. q. 91.* Bernard. *reg. 581.* citati per Duen *reg. 67.* Menoch. *de arbitrar. caſu 458. à numer. 60.* Marant. *de ordine iudic. part. 6. in 2. actu, de appellat num. 34.* Nau. *in cap. nouit, hoc tit. notab. 3. num 47.* idem Menoch. *conſ 2. n. 28.* Sebaſt Medices *in tractat. de legib. p. 1. q. 19. num. 10* Surd. *conſ. 47. n. 14. & conſ 50. num. 28.* Pereg. *de iure fiſci lib. 1. tit. 2. num. 33.* Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 2. ſub hoc*
6 *tit. reſol. 5. num 1.* Cãbed. *Luſit. deciſ. 76. part. 2.* reſoluentes tam Papam, quàm Imperatorem, Regem, & ſimiles nullum ſuperiorem recognoſcentes regulariter in ſuis cauſis iudicare, & Iudices exiſtere poſſe, exceptis quibuſdam caſibus, vt per eoſdem, & per Abb *notab. 2 &* Felin. *num. 8.* & alij per text. *ibi. in cap. 2. de probat.* & per relatos à Menoch. *d. conſ. 2. num. 89.* & Pereg. *citato loco n. 31.* & per Alex. Trentacinq. *d. reſol. 5. numer. 2* vbi ait procedere quoad ſubditos, & ſubiectos, & nonquoad alios; & aduertit Balb. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 3. num. 6. pag. 381.* eos debere de honeſtate cauſam alicui delegare, vel in arbitros compromittere, aut ſe ſubmittere aliquibus ſubditis, vt fecit Imperator Federicus, qui in cauſa contra Longobardos ſe ſubmiſit arbitris, & inde facta eſt pax Conſtantiæ.

In ead. gloſ. ibi, *Epiſcopus in cauſa ſua Eccleſia*, &c Sequuntur Abb. *num. 9. & 10.* Dec. 6. & omnes *hic*, vt per Felin. *num. 7.* & alij per Capic. *deciſ. 137* Surd. *conſ. 50.* Zerol. *in praxi Epiſcop. p. 1. verb. Epiſcopus, verſ. 34. pag. 155.* Mart. *in votis noniſſ. deciſ. voto 57. n. 23.* Alex. Trẽtacinq. *d. tit. de iudic. reſol. 5. num. 7.* vbi declarat non habere locum in his quæ ſunt de menſa prælati, quia tunc cauſa propria videtur. Dubium tamen eſt, an Epiſcopus in eiuſmodi cauſa ſuæ Eccleſiæ, velut ſuſpectus recuſari valeat? Negant Specul. & quidam alij *in præſenti*, ac nonnulli citati per Capic. *d. deciſ. 137. num. 1.* Affirmant verò Antoni. Abb. Deci. *d. n. 6. in fine*, Felin. 7. & alij *hic*, quorum ſententia communis eſt, vt per Felin. *d. num. 7.* & poſt alios fatetur Deci. *num. 9. in cap. poſtremo, de appellat. per tex. ibi.* 7

SUMMARIUM.

1 *Præceptum, obligatio, & ordo fraternæ correctionis unde ſumatur.*

2 *Text. in præſenti agit de peccato certo, & quòd corripiens certò ſciat eſſe commiſſum, & intelligitur de peccato ſecreto, & de peccato quod adhuc in futurum pendet.*

3 *Iniuriatus & malo, aut damno aliquo affectus, tenetur ſic peccantem contra ſe corripere.*

4 *Correctionis fraternæ fundamentum quod?*

5 *Infideles Ethnici an teneantur præcepto fraternæ correctionis.*

6 *Correctio fraterna an locũ habeat in Prælatis, & ſuperioribus?*

Verba imperatiui modi important præceptum.

8 *Correctionis fraternæ correctio comprehẽdit bonos & malos.*

9 *Peccatores multi à iudicali correctione repelluntur.*

10 *Correctionis fraternæ præceptum non ſolùm fraternam correctionem abſolutè, & in ſe, verùm etiam ordinem in Euangelio preſcriptum reſpicit.*

11 *Correctionis fraternæ præceptum an locum habeat vbi illa profutura ſperatur?*

12 *Correctionis fraternæ præceptum & ordo obligat pro loco, & tempore.*

13 Cor

13 *Corripere fratrem peccantem, an teneatur priuatus cum detrimento ſalutis, famæ,& bonorum.*

14 *Correctionis præceptum, & ordo obligat in peccatis occultis.*

15 *Crimen occultum fratris ſecluſa extrema neceſsitate non licet ante ſecretam monitionem detegere,*

16 *Corripiens vbi in prima correctione aſſequitur emendationem fratris, ſtatim ſiſtere debet.*

17 *Teſtes quot adhibendi in correctione fraterna?*

18 *Correctionem fraternam debet præcedere primò ſecreta, deinde cum duobus, vel tribus teſtibus facta monitio.*

19 *Delicta per edicta generalia ab Epiſcopo denuntiari iuſſa intelliguntur præcedente monitione, ſeu correctione fraterna.*

20 *Correctio fraterna vbi locum non habet, an denuntiatio ſit facienda Prælato?*

21 *Peccator quando non audit fraternam correctionem, ex præcepto tenetur corripiens denuntiare illum Eccleſiæ.*

22 *Intellige vbi denuntians in foro Eccleſiæ probare poteſt quod denuntiat.*

23 *Denuntiare vel reuelare iuſſus crimen ſub excommunicatione non aliter tenetur, quàm ſi apud ſuperiorem probare valeat id ipſum?*

24 *Denuntiatus & per Eccleſiam monitus ſi audiat, & emendetur, nullatenus contra illum ad pœnam aliquam procedi poteſt.*

25 *Denunciatus, & monitus, de cuius crimine conſtat, ſi non emendetur, poteſt Eccleſia contra illum procedere.*

Cap. Nouit. XIII.

1 AD *num.* 3. In text. ibi, *ſi peccauerit*, &c. Verba hæc habentur *Matth.* 18. & referuntur *hîc*, & *in cap. ſi peccauerit* 2. *q.* 1. cum aliis paſſim, notantur à DD. ad præceptum & obligationem, & ordinem fraternæ correctionis, vt per omnes *hic*, & Quintin. *in repet. à numer.* 24. Nau. *notab.* 4. Archid. & alios *in d. c. ſi peccauerit*, S. Thom. & Theolog. *in* 4. *diſt.* 19. idem S. Thom. 2. 2. *q.* 33. *à princ.* latè Fr. Bernardin. de Areualo *in tract. de correctione fraterna*, Ianſen. *in concord. cap.* 72. Sot. *de ratione tegendi memb.* 2. *ex q.* 2. Fr. Ludou. Lop. *in inſtr. conſcient. part.* 1. *cap.* 69. Lexicon. Theolog. *verb. corrigere.* nouiſſimè Trullench *in præcept. Decalogi lib.* 1. *cap.* 5. *dub.* 13. *cum ſeqq.*

2 In text ibi, *peccauerit*, &c Intellige primò textum agere de peccato certo, & quòd corripiens certò ſciat eſſe cõmiſſum ſecundùm mentem omnium in hac materia, Sot. *d. memb.* 2. *q.* 3. *concl.* 1. *&* 4 Nau. *d not.* 4. *num.* 12. Aſtenſ. Gabr. & alij, quos ſequitur dicens communem Fr. Bernardin. *de correct. fraterna concl.* 5. *verſ. primis, cum ſeqq.* aduertens Chriſtum Dominum non dixiſſe, ſi peccairit, vel ſi peccaturus eſt, quæ verba dubium & incertum quid continere videbantur; ſed *ſi peccauerit*, ideſt, ſi peccatum commiſerit, quaſi iam certum ſit, conſonat *d. cap. ſi peccauerit*, ibi, *tu ſcis quia peccauit*, *cap. ſed illud* 45. *d ſtinct.* ibi, *vt ſi viderant peccantem.* Intellige deinde textum agere de peccato ſecreto, vt colligitur ex eius littera ibi, *ſi peccauerit in te*, vt explicat Auguſt. *in d. cap. ſi peccauerit*, ibi, *ſecretum fuit*, & ibi, *ſolus noſti*; in publico enim peccato non habet locum huiuſmodi fraterna correctio, iuxta ordinem Euangelicum, *intra te, & ipſum ſolum*; quia ſic peccans publicè coram omnibus arguendus eſt, & denuntiandus Eccleſiæ, iuxta illud Pauli 1. *ad Timoth.* 5. *peccantem coram omnibus argue. cap. prohibentur* 2. *q.* 1. *cap.* 1. *de Pœnit. & remiſſ.* reſoluit S. Thom. *d. quæſt.* 33. *art.* 7. receptiùs ex Nau. *in man. cap.* 24. *numer.* 14. Sot. *dict. memb.* 2. *quæſt.* 4. *à princ.* Ianſen. *d. cap.* 72. *col.* 6. Bernardin. dicens communem, *d. concl.* 5. *verſ. primus igitur caſus.* Intellige etiam textum agere de peccato quod adhuc in futurum pendet, & quodammodo manet per complacentiam, ſeu impœnitentiam; nam ſi quoad hæc omnino fuerit præteritum, ceſſat fraternæ correctionis præceptum, imò & plerumque conſilium, vt efficaciter probat Sot. *d. quæſt.* 2. *concl.* 2. & conſtat ex verbis, quæ habentur apud *Luc.* 17. ibi, *ſi peccauerit in te frater, increpa illum, & ſi pœnitentiam egerit, dimitte*, &c. Et ſuadetur, quia in peccato omnino præterito ceſſat finis correctionis, ſcilicet lucrum fratris qui iam emendatus, & ita in lucro eſt, &, vt inquit Sot. plerumque vtile non eſt ſanati iam vulneris, cicatricem refricare. Denique intellige de peccato mort. Sed an veniale poſſit eſſe materia correctionis, variant Doctores; nam Azori. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 14. *q.* 4. Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.* 4. *c.* 25. *num.* 333 Bonacin. *tom.* 2 *diſp.* 3. *quæſt.* 4 *num.* 3. *puncto* 7. *num.* 4. exiſtimant nullum dari præceptum, per ſe loquendo, de correctione venialium; nam correctio ſupponit fratrem perditum, vt per eam lucretur, venialia autem non perdunt vitam animæ. At Sot. *de ſecreto memb.* 2. *q* 2. Ledeſm. *tractat.* 24. *de miſericord. cap.* 4. *concl.* 4. *dub.* 2. Caſtr.

Palao

Palao *in opere mor. tract. 6. de charit. diſp. 3. punct. 4 n. 3.* & Filliuc. *in quæſt. moral. tract. 28. q. 4 n. 118.* opinātur teneri nos ſub peccato veniali corripere venialia, quę frequēter committuntur, quælibet opinio proba-
3 bilis.

In tex. ibi, *In te.* Id eſt, cōtra te: & ita is, qui ab alio affectus eſt iniuria, malo, vel damno aliquo, iuxta veritatē Euangelicā corripere tenetur ſic peccantē contra ſe, vt explicant D. Chryſ. Auguſt. Hieron. & alij SS. Patres, vt per Ianſen *d. c. 72.* & DD. cōmuniter *in Matth. 18.* vbi vtraque gloſſa, & multi alij, quos ſigillatim refert, & ſequitur Bernard. *d. tract. concl. 2.* Simanch. *de Cathol. inſtitut. c. 19. n. 13.* & omnes antiqui, & SS Patres, vt ex Abul *in d. c. 18. Matth. q. 84.* refert Bern. *vbi proximè, verſ. intell. xit hoc,* ſecundúm quos præceptū correctionis fraternæ iuxta verba, & ordinē Euāgelij tantummodo locum habet in peccato commiſſo directè contra ipſum, qui corrigit, nō verò in aliis, quæ non ſic contra illum, ſed contra Deum committuntur. Cōtrarium verò, imò quòd verba illa *in te*, nō intelligantur, id eſt, contra te, nec reſtringantur ad peccatum directè, & principaliter cōmiſſum in offenſionē, iniuriam, vel damnum corripientis, ſed intelligantur *in te*, id eſt, coram te, ſeu te ſciente, & cognoſcente, & ita generaliter comprēhendant quodcunque peccatum in Deum directè, & principaliter admiſſum, probant gloſ. *verb. peccat.* & paſſim DD. *hic*, vt per Abb *n. 3* & alios DD. *in d. c. ſi peccauerit.* & S Th. & Theologi *in 4. d. 19.* teſtatur communem ſententiam Bern *d. concl. 2. in princ. & in verſ. vt autem*, Sot. *d. q. 2. verſ. ſed cōtra, & q 4. cō. l. 3.* Nauar. & Ianſen. *vbi ſup.* & alij ex nouioribus. Pro quibus expenditur *d. c. ſi peccauerit*, ibi, *quid eſt, in te peccauit,*
4 *tu ſcis quia peccauit*, &c & text. *in c. ſed illud 45. diſt.* ibi, *ſi viderint peccantem*, &c. Deinde quia fundamentum fraternæ correctionis, & finis per eam prætēſus, ſcilicet lucrari & emendari fratrem peccantem generaliter, & indiſtinctè locum habet in quouis peccato, ſiue contra me, ſiue coram me, ſeu me ſciente, in Deum directè cōmittatur, quia præceptum naturale, quo fratri Indigenti per ſpiritualem correctionis eleemoſynam ſic ſubuenire cogimur, non minus in vno quàm in alio peccato procedit, nec quoad effectum correctionis proponitur lex aliqua, aut ratio diſtinguens, aut euincens differentiam inter vnum & aliud.

5 In text. ibi, *frater tuus*, ſub his verbis contineri videntur omnes & ſoli Fideles, qui ſunt & vocantur inter ſe fratres, eundem patrem habentes, Deum ſcilicet, quem colunt, & eandem matrem, id eſt, Sanctam Eccleſiam, in qua per Baptiſmum renati ſunt, iuxta *cap. ad menſam, in princ. 11. quæſt. 3.* & ita excluduntur Ethnici, & infideles, qui eo modo fratres non exiſtunt, prout interpretantur prædicta verba apud Matth. D. Auguſt. Theophyl. & alij, quos refert & ſequitur Caſtro *de iuſta hæret. punit. lib. 2. capit. 25. pag. antepen.* Abulen *in Matth. 18. q. 91.* Ianſen. *in concordant. cap. 72. in princ.* & communis expoſitio ex Abb. *numer. 3.* Deci. 2. & alij *hîc*; pro qua expenditur locus Pauli 1. *ad Corinth. 5* ibi, *Si is, qui frater nominatur, inter vos*, &c. refertur *in d. cap. ad menſam*, junctis verbis ſeqq. ibi, *quid enim mihi de his, qui foris ſunt*, *cap. gaudemus, de diuort.* Contrariam tamen ſententiam, imò quòd verba hæc comprehendant etiam infideles, probant Abb. *d. num. 3.* Nauar. *in man. cap. 24. num. 12.* Sot. *de ratione tegendi, memb. 2 quæſt. 3. concl. 2.* & multi alij ſecundùm Fr. Bernard. *de correct. fraterna concl. 5.* Valent. *p. 3. diſp. 3. quæſt. 10.* Caſtr. Palao *tract. 6. de charit. puncto 7. n. 1.* Sanch. *in conſil. moral. lib. 2. lib. 6. cap. 2. dub. 9. num. 3.* Trullench. *in præcepta Decalogi lib. 1. cap. 5. dub. 15. num. 1.* quia correctio eſt opus charitatis, quæ obligat omnes, tum etiam, quia huiuſmodi fraternæ correctionis præceptum naturale eſt, & omnes tam Fideles, quàm infideles complectitur; ſiquidem omnes in caſu neceſſitatis tenentur ad opera charitatis, & eleemoſynæ, præſertim ſpiritualis, quæ in omnes exerceri debet, iuxta illud Eccleſiaſt. *Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo.* Tum etiam, quia infideles quoad nos, & omnes quotquot ſunt, mortales dicuntur inuicem fratres, & proximi, ratione creationis, & eiuſdem naturæ mortales, iuxta illud *Matth. 23. vnus eſt magiſter veſter, omnes autem vos fratres.* & deducitur ex parabola Samaritanæ *Luc. 10.* docet gloſſ. *verb. participes*, per text. *ibi in cap. charitas el 2. de Pœnit. diſt. 2.* recepta illic & alibi, vt per Menoch. *de ſucceſſion. reſolut. §. 2. numero 38.* & Sot. *vbi ſuprà*. Quare dici poteſt ex mente Caſtri, & Nauarri *vbi ſuprà*, & aliorum priorem ſententiam procedere quoad correctionem fraternam, prout eſt in Euangelio, & iuxta ordinem & formam illic præſcriptam ad denunciationem monitionem, & cenſuram Eccleſiæ, hæc enim omnia tantummodo locum habent inter Fideles, qui ſunt intra Eccleſiā, & verè fratres, & ſic explicari debent verba generalia *cap. cùm ex iniuncto, ad fin.*

*d. haret.*ibi,*quiſquis tenetur efficere.*Poſterior verò ſententia admittẽda eſt,& rectè defẽditur in fraterna correctione abſolutè,& in ſe conſiderata prout eſt iuris naturalis abſque eiuſmodi ordine,& proceſſu Euãgelij: nã hæc inter omnes,& in omnes,& à Fidelibus in infideles,& è conuerſo procedit.

6 Sub his etiam verbis *frater tuus,*cõtinentur non tantùm priuati, vel ſubditi inter ſe, verùm etiam Prælati & ſuperiores quoad ſubditos,ſeu inferiores,& è conuerſo, quia adhuc in his locum habet huiuſmodi fraterna correctio, imò in his multo magis; quò ij ſcilicet ſuperiores multo magis & arctiùs tenentur etiam ex charitate ſubditos corrigere,& è conuerſo ſubdit ſuperiores ſuos,quibus magis debent, & adſtringuntur ad eleemoſynæ opera in eoſdem exercenda,& ita docet S.Th.2. 2.*q.*33.*ar.*3. poſt S.Aug.Arch.& alij *in d. c.ſi peccauerit*, Abb *n.*38.Deci.20.*cũ ſeq.& cæteri hic*, Silueſt.*in ſum.verb.correctio* 3.*verſ.*3.Nau.*vbi ſup.*Bernard.*d.tr.concl.*1.*verſ.*2.ſequitur, & efficaciter Sot.*vbi ſuprà concl.*3.*& concl.*5.& nouiſſimè Trull.*d.c.*5.*dub.*15.*n.*3.vbi aduertit Prælatos corripiendos eſſe à ſubditis cũ reuerentia,non obiurgando, ſed humiliter negando,& ſatis deducitur ex *c.corripiũtur, in princ.*24.*q.* 3.& ex *c.ſequuti* 2.*q* 7.& ex *c. duo* 23.*q.* 4. & ex *c.cùm ex iniuncto ad fin. de heret.*& tandem ex hoc tex.in quo Anglus vaſallus Gallum dominum,& ſuperiorẽ ratione feudi iuxta Euangelium corripuit. Quamuis inter Prælatum,vel ſuperiorẽ,& alios quoad hoc diſtinguant nõnulli,vt per *gloſ.*1.*verſ.ſed M.*dicit *in d.c ſi peccauerit*,quorum ſententia procedit quoad correctionẽ prælatiuam,ſeu iudicialẽ, non verò quoad fraternam,,de qua hic, & illic agitur.

7 In tex. ibi,*Vade,& corripe eum*,&c.Verba hæc imperatiui modi dum ex materia ſubiecta,aut aliunde contrarium nõ colligitur, important præceptum,*Clem.Exiui, verſ. itẽ quia,& verſ. nos itaque, de verbor. ſignif.* ac ſubinde neceſſitatẽ *c.vlt.verſ.quod præcipitur* 14.*q.*1.vt fatetur Abb.*d.n.*34.& DD.cõmuniter *hic,& in d.c. ſi peccauerit*,& plures alij citati ſuprà,& apertè probat tex. *in d.c.cùm ex iniũcto,ad fin* ibi,*quiſquis tenetur*.Nec cõtrarium voluit Innoc.*hic n.*1.vt bene aduertunt Nau.*in repet.huius text. notab.*4 & Sot. *de ratione tegendi memb.*2.*q.*1.*concl.* 1. quiequid illi imponant Abb.*d.n.*34.& Bernard. *de correct. fraterna cõcl.*5.*cõtrou.*1.*verſ.prima.*

8 Quod quidem præceptum comprehendit non tantùm bonos,verùm etiam malos & peccatores,ſicut etiam his dicitur,*vade, & corripe*;& ſic imponitur neceſſitas corripiendi, vt intendit S.Thom.2.2.*q.*33.*art.*5. Nau.*d.c.*24.*n.*12.Sot.*vbi ſuprà q.*3. *concl.* 6. Archid.& DD.*in d.c ſi peccauerit*,vbi *gloſ* 1. *verſ.item dubitatur*,communis ex Abb.*hic d. n.*39.Quorum ſententia ſuaderi poteſt tum ex his verbis Domini generalibus, & ex *c. prodeſt* 23.*q.*5.*cũ* aliis citatis à *gloſ.prædictas* tum etiam,quia præceptum charitatis obligat omnes,qui illud implere poſſunt, & ſic etiam peccatores,ne aliter ij ex ſuo peccato, & malitia conſequantur commodum, dum ſe à naturali & diuino correctionis præcepto eximunt, & per contrarium virtus, & bonitas noceat bonis,qui præcepto eiuſmodi adſtringuntur,quia tales ſunt cõtra reg *c.intelleximus,in fine,ſup.hoc tit. & l. itaque ful'lo.ff.de furt.*cum vulgaribus. Vnde licèt à iudiciali correctione multi peccatores repellantur,vt *in c.*1.*& ſeqq.*3.*q.* 4. cum
aliis,de quibus per gloſ.prædictam, *& gloſſ.* 9
vlt.hic, quam ſic intellige,ad fraternam tamen quatenus talis, admittuntur omnes, quamuis aliquando ratione peccati maioris,vel notorij,in quo ſunt, ſeu ſcandali, ac ſuperbiæ ex talium correctione inſurgẽtis emendatio non ſequatur,& correctio non ſperetur, imò impediatur, vel remittatur, aut denique minus vtilis fiat peccãtis correctio,& ita procedunt nonnulla argumẽta quæ adducunt S.Thom. Archid.& Abb. *n.*41.& Sot.*citatis locis*,& poſt alios Fr.Bernardin.*d.concl.*5.*conſid.*3.Silueſt. *vbi ſuprà n. vlt.*& Deci.*n.*22.*hic* Interim tamen poteſt nonnunquam attentis circunſtantiis haberi ſpès correctionis,etiamſi peccator ſit qui corripiat, in qua ſpecie præceptum obligat, & iuxta hæc intelligendæ ſunt *gloſ. citata*, & *gloſ.* 2.*in fine, in cap. in omni* 4. *de teſtib.*

Idem quoque præceptum non tantùm 10
reſpicit ipſam fraternam correctionem abſolutè, & in ſe, verùm etiam ordinem in Euangelio præſcriptum,& hic relatum per verba imperatiui modi, vt ſatis conſtat ex contextu, & verbis Domini, quibus non tantùm præcipitur, vt quis fratrem peccãtem corripiat, ſed etiam vt corripiat inter ſe & illum ſolum,&c.iuxta ordinem ſequentem, per quem naturale præceptum correctionis vtiliùs & commodiùs impleri debet,idque ſatis intendit *d c. cùm ex iniuncto*,ibi tenetur efficere ſecundùm Euangelicam regulam,obſeruant S. Thom. 2. 2.*q.* 33.*art.*7.*&* 8.Soto *d.loco q.*2.*concl.* 2.*verſ. reſpondetur*,Silueſt.*in ſum.verb.correctio num* 4. Nau.*in man.c.*24.*n.*14.*in princ. & verſ.* 6. & paſſim alij in materia correctionis,licèt cõtradicat Fr.Bernard.*d.tract.concl.*3.*&* 4.

Intelligo ſemper huiuſmodi præceptum 11
locum habere vbi correctio pro futura ſperatur,

ratur,& probabilis adeſt ſpes emendationis,vel ſaltem res eſt dubia;ſi verò ex correctione probabiliter timetur obduratio peccatoris,quę attentis omnibus circunſtãtiis deterior futurus videtur,nõ tantùm nõ obligat ex præcepto,imò ex eodẽ omittẽda eſt correctio, iuxta illud Prou. vlt. *Noli arguere deriſorẽ ne oderit te*, iunctis verbis pręcedentibus,vbi gloſ.quemadmodũ non obligat & abſq; peccato omittitur,vbi licèt nullus ſit timor deteriorationis,probabiliter tamen nulla etiam ſub dubio exiſtit ſpes emendationis,vt probant S.Th.*vbi ſup art 2.* Sot *d.loco q. 2. ex concl.4.* Nau. *d. c.* 24. *n.*12. Arch. & alij *in d c ſi peccau rit*, Aretin.Felin. *n.*3.& alij *hi*,Palao *de charitate, tr.6. diſp.3. punct.* 5.*n.*1.Trull.*in præcepta Decal.lib* 1.*c.*5. *dub.*14.*n* 6. communis ex Bernardino *vbi ſup.cõcl.*5.Mart.Ledeſin.*quarti q.*18.*ar.*1.*fol.* 228 *col* 2 Con *ſſonſ.alib.p.*2.*c.*6. *§.* 9.*n.*8 & paſſim aliis, qui inter cæteras conditiones ad huiuſmodi correctionẽ neceſſarias,præcipuè requirunt quòd ſubſit ſpes emendationis,& meritò,quia , vt conſtat ex verbis Euangelij relatis in hoc tex. ibi, *lucratus es fratrẽ tuũ*,finis fraternæ correctionis nõ eſt alius quàm lucrũ,& emendatio peccantis, in quem finem niſi correctio velut mediũ ordinetur,aliquando vana,& otioſa , nonnunquam mala erit,& perniciosa,ac ſi fiat cum probabili periculo & timore deteriorationis.Et addit Suar.*de charitate diſp.*8.*ſect.* 3.*n.*4.non requiri neceſſariò fructũ ex correctione ſtatim ſperari , ſed ſufficere ſi de curſu temporis ſperetur,refert, & ſequitur Trull.*d.dub* 14.*n.*6 *propè fin.*vbi etiã ait non requiri quòd ſpes emẽdæ ſit certa,ſed ſufficere probabile eſſe correctionẽ profuturã, & non obfuturam. Quamuis contrarium, imò quòd non exiſtẽte ſpe emendationis, imò etiã cum timore deteriorationis correctio neceſſariò fieri debeat,probet Abb.*n.* 35.quẽ magis ſequitur Deci.*n.*12.*in princ.* & ſatis Bern. *vbi proximè*,niſi eorũ ſententiã intelligamus de correctione prælatiua, ſeu iudiciali,quæ nõ ad ſolius peccãtis,ſed in aliorũ,vel cõmune bonum ordinatur,ac ſubinde omitti non debet,quamuis ille nõ emendetur , vel etiamſi deterior fiat,ex S. Th.*vbi ſup.*& communi,non tamen procedit in correctione fraterna,quæ ex charitate in ſolius peccatoris, qui corripitur,vtilitatẽ emanat,& dirigitur Nec obſtant fundamenta Abb ex verbis D.Pauli, relatis *in c.ſed illud* 95.*diſt.*ibi,*vt cæteri metum habeãt*, &c.& ex *c eſt iniuſta* 23.*q* 4. *ad fin* ibi,*cùm enim indulget indigno*,&c.cum aliis , quibus probatur corripiendũ & puniendum eſſe peccatorẽ in bonũ aliorum,& vt cæteris ſit exẽplum,nec attenditur,an ipſe nõ melior, ſeu potiùs deterior efficiatur,quia vltra Aretin.& Felin *d.n.*3.*hic*,reſpõdetur argumentum concludere in correctione prælatiua, ſeu iudiciali,non verò in hac fraterna,quæ in ſolius peccantis lucrum,& emendationẽ ordinatur,iuxta S.Thom.& præcitatos.

12 Intelligo etiam pręceptũ eiuſmodi,& correctionis ordinẽ tantummodo obligare vbi pro loco,& tẽpore,cõmodè, & opportunè impleri poteſt, iuxta naturam præcepti affirmatiui,& fatentur omnes præcitati.Hæc autem cõmoditas & opportunitas nõ tantum attenditur ex parte perſonę corripientis,itavt non ſit alius,qui magis teneatur,& ſi velit,commodiùs poſſit corripere,verùm etiam ex parte loci & temporis,quia non in omni etiam ſuppoſito præcepto & obligatione corripiendi,tenetur quis corripere,vt ſatis colligitur ex Innoc.*n.*4.& aliis *hic*,Arch. & communi *in d.c.ſi peccauerit*,Nau.*d.c.*24. *n.*12.& poſt S.Aug.Sot.*d.q* 2 *verſ.tertio, & poſtremo*;latè Trull & ab eo citati *d.dub.*14. *n.*8.*&* 9 An verò priuatus quilibet teneatur cũ detrimento ſalutis,famæ,aut bonorũ notabili corripere fratrem peccantem,itavt propter eiuſmodi damnum, aut detrimentum non valeat excuſari,ex ſententiam S. Aug.& D.Thomæ illum ſequentis *d. q.*33. *art.*3.*ad* 2.Affirmant Gabr.& Adrian. relati per Sot.*vbi ſup.verſ pro quorum*,& Bernard. *d.tr.cõcl.*5 *cõtr.*6.*& cõcl.vlt.verſ.eſt itaque,pag.* 171.& ſatis Archid.& Anton. vt per Abb. *h c n.*35.Sed niſi corripiendus in extrema correctionis neceſſitate proponatur , probabilior videtur oppoſita ſententia , quam multis fundamẽtis probat Sot.*vbi ſup.*Nau. *d n.*12 *& in c.inter verba n.* 632.ex mente Innoc.*d.n.*4 & aliorum , quos refert & ſequitur Trull.*d dub.* 14.*n* 11.vbi *n.*10.ſubdit Prælatum etiam extra extremã neceſſitatẽ teneri cũ periculo mortis corrĩpere peccatũ ſubditorũ quando eſt ſpes emendationis. 13

14 Denique intelligo correctionem huiuſmodi,& eius ordinem procedere, & obligare in peccatis occultis , quæ directè in malum peccantis,& in priuatam perniciem vergunt , cuiuſmodi eſt ſimplex aliquod furtum , adulterium,periurium,homicidiũ cum ſimilibus;in quibus ad conſeruandam famam, & honorem peccantis fieri debet correctio ſecreta,& iuxta ordinem in Euãgelio præſcriptum. At verò in peccatis,quę directè vergunt in publicam perniciem,cuiuſmodi eſt crimen hæreſis,perditionis,læſæ maieſtatis,compilatio ęrarij publici,cum aliis , quæ pro obiecto habent bonum publicum,quod directè offendunt,& genere ſuo contagionem continent , & in quibus maximum eſt in mora periculum , non habet locum talis correptio , nec ordo prædictus,

prædictus,ſed ſtatim fieri debet denunciatio,quæ ſequitur,ibi,*dic Eccleſia*, vt intendit S. Thom. *vbi ſuprà art.* 7. & poſt Archid. Abb.*hic.n.* 44. & ex communi poſt multos Simanch *de cath.inſt.c.*19.*n.*10.*& c* 42.*n.*11. Sot.*vbi ſup.q.*4.*concl.*2.*verſ.ſed mouentur*, *cũ ſeqq.*Nau.*d.c.*24 *n.*14.*& in d.c.inter verba n.* 619.Roj.*in ſingul. Fides verbo accuſare*, *n.*21. Can.*de locis Theol.lib.*12 *c.*9.*ad fin* & paſſim alij,& ita ſeruatur in crimine hæreſis, vt per Simanch.*d n.*10.*& d.num.*12.

15 In tex.ibi,*Inter te,& ipſum ſolũ*,&c.Vt ſic, quoad fieri poteſt,cũ ſeruetur fama,ſeu honor,& euitetur rubor,ſeu pudor,& verecũdia fratris peccãtis cum minimõ eiuſdẽ detrimento fiat correctio ſecundùm omnes *hic*. Sic ſanè ſecluſa extrema neceſſitate non licet ante eiuſmodi ſecretã monitionẽ, occultum fratris crimẽ alij quãtumuis prudenti,& illius amiciſſimo detegere,quamuis ei,qui perſonaliter per ſe corripere nequit, vel cuius monitio nõ creditur profutura;liceat ipſum alteri probo, & profuturo vt corripiat cautè,& ſecretè inſinuare,ex Sot. *d.memb.*2 *q.*4.*concl.*3.*dub.*3.Ianſ.*in concord. c.* 72.*col.*10.Sic etiã licèt alter ſciat peccatum illud quod ego ſcio, adhuc prima monitio, ſeu correctio fieri debet inter me & ſolum peccantẽ,non verò corã illo ſciente, vt ſatis docet Auguſt.*in d.c.ſi peccauerit, verſ.ſed fortè,quod ſcis & ego ſcio,non tamen coram te corripio.quia ſanare volo.non accuſare*, obſeruãt Sot.*vbi ſup.dub.*2.& poſt Adrian. Nau. *in d c.inter verba num.*573.

16 In tex.ibi,*Si te audierit lucratus eris*,&c.Vbi ergo in hac prima correctione corripiens aſſequitur finẽ prætenſum,ſcilicet emendationẽ,& lucrum fratris,ſtatim ſiſtere debet quoad omnia,quæ ſequuntur,in quibus vlteriùs procedendum non eſt,ſecundũ mẽtem omnium *hic*,Sot *d. q.*4. *concl.*4.cõtra Richard.ab eo citatum, qui adhuc vlteriús procedẽdum eſſe exiſtimat ad denũciationẽ Prælato faciendam,quæ ſententia ex eodẽ Sot.procedere poteſt vbi adhuc correptus non eſt omnino emendatus,ſed manet in periculo vero ſimili,relapſus,& ita cõtra Rich.poſt Adrian & Sot.aduertit Nau.*in d. c.inter verba n.*633 *& in man.c.*24.*n.*14.*in fine*,& poſt Caſtr.Palao *de charit.tract.*6.*diſp.* 3.*punct.*12.*n.*2.*&* 4.Trull.*d c.*5.*dub* 14.*n.*15.

17 In tex.ibi,*adhibe.tecum vnum,vel duos*, &c. Quamuis Sot *d memb.*2.*q.*4.*concl.*5.*verſ.ſed notandum*,quem defendi poſſe tradit Nau.*in d.c.inter verba n.*575. intelligat hæc verba, diſtinctis vicibus,itaut non ſtatim duo, ſed prima vice vnus tantummodo,& poſtea in ſecunda duo adhibeãtur,vbi corripiẽs cum vno teſte non profuit:nihilominus contrarium,imò quòd ſtatim poſtquã inter me,& ipſum ſolum correctus nõ audiuit, poſſi m ego vel vnum, vel duos eadẽ vice mecum adhibere,tenẽt Abb.*n.*3 *&* 57.*hic*, & alij *in d.c.ſi peccauerit*,fatetur cõmunem idẽ Abb. *d.n.*2.obſeruat Abul.*in Matth.c.*18.*q* 72. quẽ nõ reprobat Nau.*vbi ſup.*& probatur ex tex. *in c.quemadmodũ* 25.*§.vlt.verſ. cum ſcriptura, de iureiur.* ibi,*ſecundùm regulam Euangelij ſi primo & ſecũdo correcta*,&c.& ex tex.(quem Alc.*hic n.*12.*verſ.tertio* in oppoſitum allegat) *in c.*2.*de purg.canon.*ibi,*primò ſeorſum ab Epiſcopo,deinde ſub duobus,vel tribus*,&c. Adhibentur in hac ſpecie vnus,vel duo teſtes,tribus de cauſis,vel ad tres principales effectus,inprimis vt per eoſdem cõſtet peccatum eſſe id quod corripitur,ſi de eo forſan exiſtat dubium:deinde vt appareat corripientem iuxta regulã Euãgelicã feciſſe quod in ſe fuit,& ſic exiſtãt teſtes admonitionis, iuxta gloſ.*in d.c ſi peccauerit*,& tãdem,vt per eoſdem teſtes obſeruãtes peccãtem ipſum ſi iterum redeat ad actum peccati, poſſit id negãs cõuinci poſtea,vt ex S. Hieronymo, Chryſoſtomo,& Aug.reſoluit S.Thõ.*d.a.*8. *ad* 1 Silueſt.*verb.correctio q.*5 Sot.*d.q.*4.*cõcl.*5. *verſ.quapropter*, Nau dicens cõmunem *in d. c.inter verba n.*625.Vide *in addit.ad cap. in omni negotio,de teſtib.*

In tex.ibi,*quòd ſi non audierit*,&c. In Euan- 18
gelio apud *Matth.*18.habetur, *quòd ſi non audierit eos*,& ideo iuxta frequentiorem, & vulgatam editionẽ legunt Patres & Ianſen. *in cõcordãt.c.*72. Quæ particula, *eos*,omiſſa hic à Põtifice ſatis ſignicat nõ ſolũ te,in quẽ frater peccauit.ſed & vnum, vel duos,quos tecũ in ſecũdo gradu adhibuiſti, tanquã inſimul tecũ loquentes ad correctionem proceſſuros,& monituros eſſe,quòd ſi eos peccans nõ audierit,dic Eccleſię Vnde iam colliges denũciationẽ Euangelicam,per quam peccator primò ſecretè,& deinde adhibitis teſtib⁹ correctus,ſed non correctus denuntiatur Eccleſię,nõ aliter locum habere, aut fieri poſſe,quàm ſi præcedat primò ſecreta, & deinde cũ vno,vel duobus teſtibus facta monitio, vt ex prædictis Euangelij verbis colligit,& ratione probat S.Th.2.2.*q.*33.*ar.* 7.*&* 8.Doctores cõmuniter *hic*, *& in d.c.ſi peccauerit*,vbi Archid.*d n.*10.Turrec.31.Alexandr.32 & alij,Sot.*d q* 4.*cõcl.*5 *&* 6.Nauar *in man.c.*24.*n.*14.Adrian.& omnes in materia correctionis,& efficaciter probat is text ibi *proceſſit ſecũdùm regulã Euangelicã*;& tandem, quia nullo modo profecit, dixit Eccleſiæ, *& cap. qualiter* 24.*ad fin.de accuſat.* ibi, *& denuntiationem*, *charitatiua monitio*, &c. quæ verba vtramque, ſcilicet ſecretam, & cum teſtibus factam monitionem comprehendunt. Bene tamen aduertunt Ianſen. *dict. loco*, Silueſtr.

verb. correctio n. 4. & alij *vbi ſuprà*, quòd licèt Dominus in Euangelio iubeat teſtes adhiberi poſtquam peccans ſecretam monitionem non audiuit, non tamen iubet eos tunc, & ſtatim adhiberi, quaſi velit excludere alia media, quæ ſecundùm charitatem adhiberi, & prodeſſe poſſunt, & minus nocent, vel infamant peccantem priuſquam contrà illum inducantur teſtes; inter media cōputari poteſt remedium, de quo Auguſtin agit apud S. Thom. *d. art.* 8. *arg.* 8. ſcilicet oſtendendi Præpoſito, vt ſi ab illo tanquam patre peccans fuerit emendatus, non procedatur vlterius ad teſtium inductionem; ſicut ergo qui ſemel ſecretò corripuit, & non profecit, poteſt, & debet arbitrio viri boni (ſi adhuc per ſe ſperat prodeſſe) iterum, vel etiam tertiò ſolus ſecreto monere, ex D. Thom. *d. art.* 8. *ad* 1. & poſt Auguſtin. quem citat Sot. *d. q.* 4. *concl.* 5. *ante verſ. quapropter*, & poſt Archid. Abb. *hic n.* 41. Syluest. *d. n.* 4. ſic etiam poteſt antequam teſtes adhibeat denuntiare Prælato tanquam patri, & ſingulari Perſonæ, quæ prodeſſe poteſt, & non obeſſe, quinimò ſi per eum ſperat fratrem lucrari, probabiliter defendi poteſt non tantùm eſſe conſilium, verùm etiam præceptum procedere, ſicut ſatis intendit Auguſt. *d. loco*, dum inquit, ſed antequam aliis demonſtretur prius Præpoſito debet oſtendi, neque particula, *debet*, neceſſitatem importare videtur, iuxta gloſ. *verb. debet*, paſſim receptā *in Clem. attendentes, de ſtatu monach.* & ſic videtur de mente S. Thomæ, & aliorū *vbi ſup.* & tradit Bañes *d. p.* 33. *art.* 8. *dub.* 2. *ad.* 6.

19 His conſequens eſt quòd vbi Epiſcopus, ſeu Prælatus verbo vel ſcripto per edicta etiam generalia prout fieri conſueuit, in monitoriis, viſitationibus, & aliis ſimilibus, præcipiat denūtiari crimina aliquá, ſemper eiuſmodi præcepta intelliguntur, ſcilicet præcedente monitione, ſeu correctione fraterna in illis caſibus in quibus eadem locum habere, & permitti debet, itaut aliter nec poſſint, nec debeant ſubditi denuntiare, imò etiamſi Prelatus cōtrariū intēdat, & iubeat ſtatim abſque correctione denuntiari, quia præcipit contra Iuris naturalis & Euāgelij ordinem, ſecurè parendū non eſt illi, vt ſatis colligitur ex prædictis, quia, vt habetur Actor. 5. obedire oportet Deo magis, quàm hominibus, *c. qui reſiſtit, poſt princip.* 11 *q.* 3. reſóluit in ſpecie S. Thom. *d. art.* 7. *ad* 5. *& quodlib.* 11. *art.* 13. quē ſequuntur omnes *in* 4. *diſt.* 19. Sot. *d. q.* 4. *in fine, & mēb.* 3. *q.* 1. Archid. Turrec. *n* 32. & alij *in d. cap. ſi peccauerit*, Nau. *in d. c. inter verba n* 776. Gutier. *canon. quaſt. cap.* 11. *d. n.* 20. *& n.* 73. Bañes *vbi ſuprà col.* 8. *verſ. ad* 7. ſecūdùm quos per eiuſmodi monitoria, vel edicta quæcunque ad emēdationē criminum, vel ad illorū cautelā propoſita non tenetur, nec poteſt quis ea deferre, aut dēnuntiare, de quibus alter iam correctus eſt, vel per fraternam correctionē corrigēdus ſperatur, & ita cautè Prę-lati aliquādo in eiuſmodi monitoriis, & viſitationibus adiiciūt ne peccata occulta non præmiſſa fraterna correctione denuntiētur, vt notat Sot. *d. q.* 4. *concl.* 3. *in fine*, & quamuis id non exprimant, ſic intelliguntur, & intelligere debent, præterquam in monitoriis, & edictis S. Inquiſitionis contra hæreticos, in quibus huiuſmodi fraterna correctio regulariter locum non habet, & contra Fr. Bernardinum aduertit Bañes *d. verſ. ad* 7 Dixi, *in illis caſibus, in quibus*, &c. quia in aliis ſtatim & abſque fraterna correctione denunciatio recta via fieri poteſt, & debet ſecundùm præcitatos, & Nau. *vbi ſuprà.* 20

Cōſequens etiā eſt quòd vbi fraterna correctio locum nō habet, vel vt quia nō ſubeſt correctionis ſpes, vel corripiēs damnū aliquod notabile probabiliter timet, vel aliter non proponitur commoditas ad corripiendum, & in caſibus ſimilibus de quibus ſuprà, ſicut etiam in illis, in quibus fieri, aut effectū habere nō poteſt, denūciatio faciē-da Eccleſiæ, qua Eccleſia eſt, adhuc poterit denuntiari Prælato quà pater, ſeu vir bonus exiſtit, poteſt prodeſſe, & nō obeſſe, vt is corripiat cum minimo quoad fieri poteſt peccatoris detrimento, iuxta *d. c. hoc videtur* 22. *q.* 5. obſeruāt Palud. *d. diſt.* 19. *q.* 4. *col.* 2. *&* alij *ibidem*, communis *in d. c. ſi. peccauerit*, Adrian. *in reſp. ad tract. Albertini de ſecreto*, Sot. *d. q.* 4. *concl.* 3. *dub.* 3. *& concl.* 2. *verſ nihilominus*, Nau. *n.* 573. Gutier. *n.* 21. *citatis locis.*

In tex. ibi, *Dic Eccleſiæ*, &c. Apertè probat hic text. quòd ſi præmiſſa correctione fraterna in caſibus in quibus ea locum habere, & præmitti debet, peccator non audeat, neceſſariò & ex præcepto, vt denotat verbum imperatiuum, *dic*, tenetur corripiens denuntiare Eccleſiæ, id eſt, Prælatis, & Præſidibus Eccleſiæ, quatenus tales ſunt, vt ipſi poſt eiuſmodi denunciationem vlteriùs in correctione procedāt. Intellige 22 vbi denuntians apud Eccleſiam & in eius foro probare poteſt id ipſum, quod denuntiat; nā ſi probare nequeat, ceſſat hæc obligatio, quia non ſolùm nō tenetur, imò nec poteſt etiam poſt corectionem ſic occulta peccata & pecatorem denuntiare, & ad Eccleſiæ Prælatos deferrè, vt intendit tex. *in cap. plerumque, in princ.* 2. *q.* 7, *cap.* 1. *cum ſeqq.* 6. *quaſt.* 2. vbi gloſ. & DD. *cap.* 2. ibi, *niſi iudiciario ordine quis*

*probare poſsit,de offic.Ordin.Clem 2.*ibi., *quòd*
ſi taliter ea ſciuerint vt probare valeãt,de ha-
*ret.*vbi Card.tradũt gloſ. *verb. feratur in Ex-*
trauag. 1. de ſent. excom. inter com.mun. poſt
alios Nau. *in cap.inter verba n. 777. & in*
man.cap.17.n.134.cum ſeq. & c 25.num.33.
Rip.*de peſte cap.vlt num.* 118. Anton.Gom.
var.tom.3.de del.ct.cap.2.n.9.verſ.aduerten-
dum,Albertin *de ſecreto à num.175.* & mul-
ti alij, vt per Henriq.*in ſum.lib.13.de ex-*
commun.cap.18.num. 3. lit.B. Gutier. *canon.*
23 *lib.1.c.11.n. 21.cum ſeq.* generaliter reſol-
uentes eum, qui iubetur denuntiare, aut
reuelare crimen aliquod,etiam per edicta,
& litterãs monitorias ſub excommunica-
tione, non aliter teneri quàm ſi apud Su-
periorem probare valeat id ipſum, quod
denuntiare,vel reuelare iubetur,adcò vt ſi
Superior præcipiat crimen denuntiari
quantumcunque denuntians probare non
poſſit,eiuſmodi præceptum,& excommu-
nicatio regulariter nullius ſunt momenti,
quia continent in ſui tenore errorem in-
tolerabilem, arg. *cap. per tuas 40.verſ. nos*
igitur, de ſent. excom. obſeruant poſt An-
gel. Nauar. *in d. cap. inter verba, numer.*
778.Henriq.& Gutier.*num. 22. citatis locis.*
24 In text.ibi, *Si Eccleſiam non audierit, ſit*
tibi tanquam Ethnicus, &c.Igitur per ec-
cleſiaſticam denunciationem procedit
Eccleſia, ſeu per admonitionem: ita-
que ſi denuotiatus, & per Eccleſiam mo-
nitus audiat & emendetur,nullatenus con-
tra illum ad pœnam aliquam procedi po-
25 teſt,recurrit enim finis & effectus huiuſce
denunciationis, quæ ad emendationem
dirigitur: deinde ſi denuntiatus, & mo-
nitus, de cuius crimine conſtat, non au-
diat, nec emendetur, poteſt Eccleſia
contra illum ad pœnam procedere, vt in-
tendunt verba hæc *ſi Eccleſiam non audierit,*
&c.idem probat *hic tex. in verſ. cùm enim*
ibi,*& ſi correctionem contempſerit per diſtri-*
ctionem Eccleſiaſticam coërcere,obſeruãt Ioã.
Andr. Hoſt. Abb. *num.* 46. & communis
ex Alciat.*hic*,ſecundùm quos Rex Galliæ,
de quo *in hoc text.* fuit excõmunicatus per
viam denuntiationis, quia Eccleſiam non
audiuit,idem probat Archid. *n.*14. Alexan-
drin.*n.*39.& Alij *in d.c.ſi peccauerit*,DD.cõ-
muniter *in Matth.c.*18.*& in .4.diſt.*19.Syl-
ueſt.*verb.correctio n* 4.Sot.*de ratione tegendi,*
*memb.2.q.4 concl.*9.Ianſen.*in concord.cap.*72.

S V M M A R I V M.

1 *Factum,& ea,quæ in facto conſiſtunt, liti-*
gantes per ſe & nomine ſuo, non verò
per Aduocatos proponi debent.
2 *Verbum*, ſtatuimus, *denotat nouam con-*
ſtitutionem.
3 *Litigantes ſi indiſcreti, vel rudes ſint,*
de licentia Iudicis per Aduocatos,vel per
alios factum proponere debent.
4. *Aduocatus,vel Procurator habens manda-*
tum ſpeciale ad factum in iudicio propo-
nendum,illud proponere poteſt.
5 *Deciſio huius text. attenta conſuetudine,*
& praxi non ſeruatur.

Cap. Paſtoralis. XIV.

AD *n.2 in fine.*Ex hoc text.notant con- 1
muniter DD.quòd in iudiciis factum,
ſicut & ea, quæ in facto cõſiſtunt per prin-
cipales perſonas,ideſt, ſuo nomine, & pro
ſuo commodo litigantès, nõ verò per Ad-
uocatos proponi debent, Abb. & omnes
hic, Bald & alij *in l.2. in princ. C.de iureiur.*
propt. calum. Hippol *ſing.* 450. Reuard *pro*
*tribunali cap.*15.Briſſon.*ſelect.ar.lib.4 cap.*10.
Duaren *diſp.lib.*16.*cap.*48.Marian.Socin. *de*
*citat.art.2.q.*15. Marant.*de ordine iudic. p. 6.*
actu 4.num.15.& 16 Azeued.*l.2 tit. 16.lib.*
*2.Recop.*Camill.Borrel *in ſum deciſ p.2.tit.1.*
*à num.*115. Anton Fab. *de errorib. pragm.de-*
cad.2.errore 10.Fachin *controuerſ.lib. 10. cap.* 2
83.Pichard *in manuduct.ad praxim p. 1.præ-*
cepto 7.n. 1. Idque nouè conſtituit is textus,
vt patet *verb. ſtatuimus*, iuncta gloſ. *in cap.*
*vt litigantes. de offic. Ordin. in 6.*aduertit in
ſpecie Deci.*hic n.2.verſ ſed tamen.* 3
Limita multis modis prædictam huius
tex conclusionem: & primò vbi principa-
les perſonæ indiſcretæ ſunt,hoc eſt, rudes,
vel admodum ſimplices, ſiquidem tales de
licentia Iudicis per Aduocatos,vel alios fa-
ctum proponere poſſunt,& debent,vt pro-
bat hic text *in verſ.niſi*, iunctis quæ tradunt
Abb.*notab.2.& 3* Deci. *n.* Felin. *à n.7.*Hip-
pol.*citato loco*,Menoch.*de arbitr.q 80.à num.*
46.& caſu 193.& 194 à n.78. ſic limitantes
gloſ.*in cap.de confeſſ. in 6.verſ.ad poſitiones,* 4
Limita ſecundò io Aduocato, vel Procu-
ratore habente mandatũ ſpeciale,& ſpeci-
ficũ ad factũ tale in iudicio proponendum,
quia tunc perinde eſt ac ſi principalis per-
ſona illud idẽ proponat, & ſatisfit tã ratio-
ni,quàm verbis huius text. qui agit tantùm
de Aduocato,vel Procuratore generaliter,
& quatenus talis eſt abſolutè,nõ verò qua-
tenus ſpeciale & ſpecificum, vel etiam in
indiuiduo mandatum habuerit, ex his quæ
poſt alios tradit Felin *hic n.2.verſ.amplia ad*
*med.*iuuat text.*in cap. vlt. de procurat. lib. 6.*
cum traditis per Cou.*de ſponſal.p.2.c 4.n.7.*
*& 8.*Tiraq.*de iure mariti gloſ.7.n.*111.& alij
per Roland.*conſ.26 n.4.& 21 lib.2.*

Limita

5 Limita tertiò attẽta cõſuetudine & praxi in qua non ſeruatur, vt poſt Ioan. Andr. fatentur Bellam. & alij *hic*, & frequẽter videmus. Notabis tamen quòd licèt praxis ſic habeat, adhuc tamen alter ex litigantibus tam ad proponendum factum, quàm ad reſpondendum articulis, vel ad alia ſimilia, iuſta de cauſa poteſt à Iudice petere vt aduerſarium principalem perſonam fortaſſe legaliorem, vel magis inſtructam cogat per ſe ipſam ad iudicium accedere, & ne illius Procuratorem admittat, iuxta *l. vlt. in fine*, vbi gloſ. *verb. inſtitores, cum ſeq.* & DD. communiter *C. de procurat. l. ſi actor*, vbi Bart. & Marant. *in repet à num. 63. ff. eo tit.* & poſt alios Felin. *hic numero 2. verſ. amplia*, Afflict. *deciſ.* 177.

SVMMARIVM.

1 *Actionis nomen agens in iudicio exprimere non debet.*

2 *Actio inepta ex cauſa vera, & probata non ſufficit, vt per eam ſententia proferatur.*

3 *Iudex ſententiam pro actore ferre poteſt ex cauſa ab eo probata, licèt alia in libello deducta fuerit, ſi procedat ſolâ facti veritate inſpecta.*

4 *Princeps iudicans ex cauſa probata licèt in libello non deducta ſententiam pro actore pronuntiat.*

5 *Princeps ſemper cenſetur procedere ſola facti veritate inſpecta.*

6 *Sententia, per quam principalis cauſa non dirimitur, interlocutoria eſt.*

7 L. is qui ſe obtulit 26. ff. de rei vend. & l. qui ſe mitti 48. ff. de petit. hæred. *intelliguntur.*

8 *Actionis confeſſoria, & negatoria effectus quis & remiſſiuè.*

9 *Actiones confeſſoria, & negatoria non tantùm pro ſeruitutibus, ſed etiam pro aliis iuribus incorporalibus competunt.*

CAP. Examinata. XV.

1 POſt *num.* 1. Quamuis in Iudiciis non requiratur quod agẽs exprimat actionem, vel nomen actionis, quam intentat, adeò vt quamuis actio inepta, & quæ non competit, expreſſa ſit, adhuc libellus, & petitio actoris ex vera facti narratione ſu-
2 ſtineatur, iuxta *cap. dilecti, ſup. hoc tit.* Si tamen agens proponat factum, quod concludit certam aliquam cauſam, & actionem competere, & poſtea in proceſſu nõ illam, ſed aliam probet, vſque adeò actio, & intentio incongrua eſt & inepta, vt etiã ex cauſa vera & probata, ex qua conſtat agentem ius habere, non poſſit pro eo ſententiam ferri, ſed reus à iudicij obſeruatione abſoluendus ſit, & ita probat. & procedit hic text. quem ſic intelligunt, Abb. & alij *hic*, tradunt latè Felin. *à num. 40. in cap. licet cauſam, de probat.* Bart. & plerique alij, vt per Tiraq. *de retractu tit. 2. ad fin. n. 98.* Pinel. *in l. 2. C. de reſcind. vendit. p. 3. c. 3. à n. 28.* Valaſc. *de iure emphyt. par. 1. q. 6. à n. 11.* Menoch. *de arbit. q.* 31. Suar. de Paz *in pract. tom. 3. in initio num. 7. cum ſeqq.*

Limita textum, & prædicta omnia non 3
procedere in omnibus illis caſibus in quibus proceditur ſola facti veritate inſpecta, ſiquidem in his poteſt Iudex ſententiam ferre pro actore ex cauſa ab eodẽ probata, licèt alia in libello, ſeu petitione iuxta facti narrationem fuerint deducta, vt poſt Ioan. Andr. & plures reſoluunt Felin. *vbi ſuprà*, Hippol. *ſing.* 273. fatentur communem Valaſc. *d. q. 6. num.* 12. Menoch. *citato loco.* Et pari ratione non procedit is textus & concluſio in Principe iudicante, quippe 4
qui ex cauſa probata, licèt in libello non deducta, ſententiam profert, & pro actore pronuntiat, vt poſt alios obſeruant Iaſ. *in l. vinum, num. 24. verſ. 2 ff ſi certum pet.* Felin. *vbi ſuprà*, & alij citati à Pinel. *d. cap. 3. num. 29.* Valaſc. *d. loco*, Menoch. *d. q. 31.* 5
n. 6. ex eo, quia Princeps ſemper dicitur & cenſetur procedere & iudicare ſola facti veritate inſpecta. Sed vtraque limitatio non ſatis Iure probatur, & confundi videtur tum ex his, quæ contra illam notat Valaſc. *vbi ſuprà*, & ex eo maximè, quia omnes rationes, quibus nititur is text. cum ſimilibus, & concluſio ex eiſdem collecta vigent etiam, & æquè concludunt in omnibus illis caſibus, in quibus ſola facti veritate inſpecta proceditur, aut vbi Princeps iudex eſt, vt ſatis intendunt Valaſc. *citato loco*, & Pinel. *d. num.* 29. aduertas per eiuſmodi rationes periclitari plures limitationes, de quibus per Felin. & alios *vbi ſuprà*: tum etiam, quia contra prædictos dum agunt de Principe, eſt text. clarus *in præſenti*, in quo ſummus Pont. iudex fuit, qui tamen non pronuntiauit pro actore ex cauſa probata, quia non ea, ſed alia deducta eſt, & reum abſoluit ab obſeruatione iudicij, vt text. ſubdit *ad fin.* conſonat reg. *in cap. cauſis, de re iudic.*

In text. ibi, *abſoluentes eoſdem milites ab* 6
eadem, &c. Scilicet inepta, & incongrua actione & intentione; cùm autem Pontifex in ſequenti verſ. reſeruet actori ius, ſi quod habet in negotio principali, planè oſtendit abſolutionem hanc non referri

ad illud, ſed ad inſtantiam, vel obſeruationem iudicij, vt intendunt Abb. & DD. *hic, & in l. habebat, in princ. ff de inſtitutoria*, & multi alij ex relatis à Felin. Pinel. Valaſco, & Menoch. *citatis locis*, tradit poſt Bart. & alios Marant. *de ordine iudic. part. 5. num. 50.* iuxta quem ſenſum ſententia huiuſmodi per quam principalis cauſa non dirimitur, interlocutoria eſt, & non diffinitiua, *gloſſ. pen. in l. harum 7. ff ſi ſeruitus vindic.* vbi Bart. & alij, communis ex Marant. *d. loco, & d. p. 6. num. 63.* Nec obſtat

7 quòd actor in propoſito intentauit rei vẽdicationem ad reſtitutionem poſſeſſionis, vt cõnſtat ex littera ibi, *nec rei vendicationẽ intentare, nec ipſius reſtitutionem*, &c. Milites verò rei non negarunt ſe poſſeſſores, imò iudicium ſuſcipientes litem conteſtati ſunt; ac ſubinde, quia ſe liti obtulerunt, non abſului, ſed condemnari debuerant, quamuis non poſſederint, iuxta *l. is, qui ſe obtulit 26. ff. de rei vend. & l. qui ſe mitti 48. ff. de petit. hered.* quia reſpondetur dictas leges tantùm procedere vbi reus interrogatus aſſeruit ſe poſſidere, quòd ſi non interrogetur, nec aſſerat, ſed tacens in ſe iudicium ſuſcipit, non dicitur ſe liti offerre, & conſequenter niſi poſſideat, cõdemnandus non eſt, ſed ab obſeruatione, & inſtantia iudicij abſoluendus: & ita contingit in hoc text. in quo nec apparet. nec præſumi debet milites interrogatos reſpondiſſe ſe poſſeſſores. vt intelligunt Abb. *num. 11.* & omnes *hic*, Bart. & alij in *d. l. is qui ſe*, Felin. *num. 7. in cap. pen. de except.* communis, vt poſt alios fatetur Cou. *in cap. Reinaldus §. 3. num. 4 de teſtam.* per text. vbi *gloſſ. in fine*, Bart. & alij *in l. ſi à te 9. §. 1. ff. de except. rei iudic.*

8 In *gloſſ. 2.* ibi, *confeſſoria*, &c. De natura, vi, & effectu actionis confeſſoriæ, & negatoriæ, quæ in ſeruitutibus locum habet, & poſſidenti conceditur, vltra iura, quæ gloſſa citat, vide Cou. *lib. 1. var. cap. 16. n. 10.* Mayn. *lib. 1. actionum t. 12. cum ſeq.* Sarmien. *lib. 1. ſelectar. c. 2. à n. 4.* Padil. *à n. 58. in l. 1. C. de ſeruitut.* Suar. de Paz *in pract. tom. 3. cap. 1. § 4.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb actionem*

9 *10.* Quas actiones non tantùm pro ſeruitutibus, verùm etiam pro aliis iuribus incorporalibus competere, ac ſubinde pro iurepatronatus, intendit gloſ. hæc *in fine*, quam probant DD. *hic* & alibi, vt per Roch. *de iurepatron. verb. ius q. 1. p. 6.* Lambertin. & relatos à Padil. *citato loco.*

SVMMARIVM.

1 *Præceptores Templi pro Domibus ſuis agere, & illas defendere poſſunt, non obſtante quòd ſint Religioſi.*

2 *Religioſus inferior vbi præficitur alicui adminiſtrationi ſub alio maiori Prælato, poteſt abſque iſtius licentia in iudicio litigare ſuper iuribus ad eandem adminiſtrationem pertinentibus.*

3 Text. in præſenti *declaratur.*

4 §. vlt. Inſtit. de except *intelligitur.*

5 *Irregularitas omnis an tollatur per profeſſionem in Religione approbata?*

6 Cap. 2. de apoſtat. & c. 1. de eo, qui ordinem furt. *intelliguntur.*

Cap. Cùm deputati. XVI.

POſt *num. 2.* Ad exornationem concluſionis ex hoc text. deſumptæ, quòd ſcilicet Præceptores Templi pro Domibus ſuis agere, & illas defendere poſſunt, non obſtante quòd ſint Religioſi, vel quòd ignota ſit eorum origo, adde Fr. Emman. *qq. Regular. tom. 1. q. 13. art. 5.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. procurator num. 95.* Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 3. c. 5. n. 9.* Camil. Borrel. *in ſum. decis. p. 1. tit. 66. num. 61.* 1

In text. ibi, *eoſdem ab agendo, vel reſpondendo*, &c. Cùm Præceptores, de quibus in hoc textu, in domibus Templariorum, id eſt, in monaſteriis. vt text. habet, *in princ.* & ſub illorum Prælatis, & in ipſorum obedientia exiſterent, iam ex hoc text. colligi poteſt quòd vbi Religioſus inferior præficitur alicui adminiſtrationi ſub alio maiori Prælato, poteſt ille, etiam abſque iſtius licentia in iudicio litigare ſuper iuribus ad eandem adminiſtrationem pertinentibus, vt notant Innoc. Abb. *à num. 7.* Felin. 4. & alij *hic*, Doctores *per tex.* ibi, *in Clem. 1. de reſcript. & in cap. cdoceri, eod. tit.* tradunt Nau. *in cap. non dicatis n. 64.* & alij diſputantes, an eiuſmodi inferior ſuper his iuribus maiori Prælato ſuper eiſdem litigare volenti, vel è conuerſo præferri debeat. Sed 2

ſi aduertas, is text. non probat prædictam conclusionem, quia in quæſt. *hic* propoſita, ſolùm decidit Præceptores hos fore in iudicio admittendos, non obſtantibus his, quæ contra illos opponebantur, ſcilicet quòd Religioſi non poterant litigare, & inſuper quòd ignota erat illorum natio, vt tex. habet, ibi, *tanquam licitum non ſit eis*, &c. & ibi, *eorum ipſis generatio non eſt nota*, &c. & ne hac occaſione repellantur, prouidet 3 tex ibi, *occaſione eiuſmodi*, &c.

In

4 In *gloſ. 2. in princ.* ibi, *infamis non poteſt eſſe*
Procurator. Obſtat text. *in §. vlt. Inſtit. de ex-*
cept. per quē vulgò diſtingui ſolet inter Ius
Canonicum, de quo agit hæc gloſ. cum Iu-
ribus ab ea citatis, & inter Ius Ciuile, de
quo in illo text. *gloſſ. vlt. in cap. accedent*, vbi
DD. 50. *diſt. gloſſ. vlt. in cap. Imperatorum,*
de iuram. cal. vbi latè Abb. *num. 9.* referens
alias diſtinctiones, idem Abb. *hîc numer. 6.*
Tiraq. *de nobilit. c. 30. num. 2.* Cardoſ. *in praxi*
Iudicum, verb. procurator n. 4.

In ead. gloſ. in fine ibi, *Omnis tollitur ir-*
5 *regularis.* Vult gloſſa per profeſſionem in
Religione approbata tolli & extingui om-
nem irregularitatem, id intendit *gloſſ. vlt.*
ante fin. in cap. vlt. de filiis Presbyt. & in ſum.
56. diſt. probant Coſm. *in pragm. ſanct. tit.*
de concubinar. §. quin etiam, verb. cohabita-
re, ad med. Syluest. *verb. illegitimus num. vlt.*
Sot. qui excepta bigamia & homicidio hoc
ipſum fatetur tam iure communi, quàm
priuilegiis, *in 4. dict. 25. q. 1. art. 3. col. 3. in*
6 *princ.* Sed obſtat *cap. 2. de apoſt. & cap. 1. vbi*
gloſſ. vlt de eo qui ordinem fuit. cum aliis, &
nullibi iure Canonico habetur ea genera-
lis traditio; & ideo verius & receptius eſt
quòd licèt Religionis profeſſio ſit cauſa
ob quam faciliùs in quauis irregularitate
diſpenſari poſſit, & debeat, per eam tamen,
tantùm rollitur (attento Iure communi,
& ſemoris particularibus Religionum pri-
uilegiis) irregularitas, quæ & quatenus
Iure Canonico expreſſa, & ſublata reperi-
tur, vt *in d. cap. 1. de filiis Presb. gloſſ. vlt. in*
d. cap. 2. vbi Abb. *numer. vlt.* Cou. *in Clem. ſi*
furioſus part. 1. §. 2. num. 6. in fine, Roderic.
Suar. *alleg. 25. n. 3.* Henriq. *in ſum. lib. 14. de*
irregul. cap. 8. num. 10 lit. 2. & cap. 17. num. 2.
lit. T. Rebuff. *in praxi tit. de diſpenſ. ſuper*
defectu natal. num. 71. Laurent. de Peirinis
tom. 2. de Prælato quæſt. 2. cap. 5. num. 133. cum
ſeqq. Caſtr. Palao *tom. 3. tract. 16 diſp. 2. punct.*
8. numer. 8. Machado *en ſu perfetto Confeſ-*
ſor tom. 2. lib. 5. p. 1. tract. 3. docum. 10. num. 14.
Ego *de iure eccleſ. vniuerſo lib. 1. cap. 42 num.*
187. cum ſeqq.

SVMMARIVM.

1 *Clericus ex defectu iuſtitia in eccleſiaſtico foro non poteſt trahi ad ſeculare iudicium.*
2 *Iuſtitiæ defectus in eccleſiaſtico Iudice ſufficit vt ad eccleſiaſticum competentem ſuperiorem recurratur.*
3 *Clericus per ſuum expreſſum conſenſum non poteſt efficere vt ſecularis Iudex contra ſe etiam conſentientem cognoſcere poſſit.*
4 Auth. vt clerici, §. ſi verò, & cap. ſi quis cum clerico 11. q. 1. *intelliguntur.*
5 Text. in præſenti *declaratur.*
6 Cap. filiis, vel nepotibus 16. quæſt. 7. *exponitur.*

Cap. Qualiter, & quando. XVII.

POſt *num. 3.* In text. ibi, *Ne pro defectu,* 1
&c. Per hunc text. explicatur regula
præſcripta *in cap. 1. & 2. cum aliis 11. q. 1. &*
in cap. clerici, in princ. & in cap. cùm non ab ho-
mine, ſub hoc tit. & in cap. 2. & in cap. ſi di-
ligenti, de foro comp. vt procedat etiamſi
Iudex eccleſiaſticus apud quem clericus
conuenitur in cauſa crlminali, vel ciuili, per
negligentiam, vel malitiam deficiat in mi-
niſtranda iuſtitia cōtra eiuſmodi clericnm,
quia adhuc pro defectu eiuſmodi non po-
teſt clericus trahi ad ſeculare iudicium, vt
notant omnes *hîc, gloſſ. ſum in fine 11. q. 1.* Ar-
chid. Alexandrin. & alij *in cap. ſi quis cum*
clerico, ead. q. 1. idem Archid. Bellam. & alij
ſuper gloſſ. verb. Regit, in cap filiis 16 q. 7. Ro-
man. *ſing. 418.* Nau. *in cap. cum contingat, de*
reſcript. remed. 1. verſ. decimo, cùm ſeqq. Et
iuuat ratio, tum quia defectus iuſtitiæ in
eccleſiaſtico iudice licèt ſufficiat vt ad ec-
cleſiaſticum ſuperiorem competentem re-
currarur, iuxta *tit. de ſuppl. neglig. Prælat. cap.*
nullus 17. de iurepatr. cum aliis, nuſquam
tamen tribuit iuriſdictionem ſeculari, qui
nullatenus eſt ſuperior eccleſiaſtici, *cap. ſo-*
lita, de maiorit. cap. vlt. in princip. de rebus
Eccleſ. præſertim in hac materia, in qua
omninò, & indiſtinctè prohibetur iudica-
re de crimine, aut de cauſa clerici rei con-
uenti, vt patet *in hoc text.* cum ſimilibus
ſup. citatis. Tum etiam, quia ſi eccleſiaſti- 3
cus per ſuum expreſſum conſenſum non
poteſt efficere vt ſecularis Iudex contra
clericum etiam conſentientem cognoſce-
re poſſit, *cap. ſignificaſti, in fine, de foro comp.*
vtique nec poterit per ſuum conſenſum
tacitum, vel per factum aliquod, vtpore
per delictum, vel negligentiam in non
miniſtranda iuſtitia, ne id quod vna via
iure prohibetur, temere, & ſine lege per
aliam admittatur, contra *reg. cùm quid, de*
regul. Iuris lib. 6. cum vulgaribus; & ita ex
hoc text. iunctis eiuſmodi rationibus im-
probanda videtur ſententia *d. gloſſ. verb. Re-*
git, ibi, *vel etiam cùm iudex eccleſiaſticus de-*
ſes eſt, &c. quam in effectu probant Hugo
& Turrec *ibi*, & in caſu violentiæ defen-
dit Nau. *vbi ſuprà*, poſt Guillelm. Benedict.
quem citat, & ſatis intendit *gloſſ. 2. in fine, in*
cap. Principes 23. q. 5. tradit Aufrer. *de po-*
teſt.

teſt ſecuları reg.1.n.11.& reg.2.n 30. Gabr. *ad Roman.d loca verſ.sertio deficiente.*

Nec pro gloſ. contra hunc text. & ſu-
4 pradicta facit text. *in Auth. vt cleriei,verſ.ſi verò*,ibi,*tunc licentiam eſſe, & ad ciuiles iudices*,&c.*& in d.cap. ſi quis cum clerico*, vbi in defectum Epiſcopi contra clericum recurritur ad Iudicem ſecularem ; quia textus illi ſecundum *gloſſ.2.& vlt.* Archid. & alios *in d.cap.ſi quis*, Anton.*num*.8.Abb.7.Imol. 4.& mentem omnium *hic*, procedunt ſecundùm ius antiquiſſimum ante prædictos Canones, *& d. cap. clerici ſuprà eodem*, in quibus indiſtinctè, & generaliter clerici tam in criminalibus, quàm in ciuilibus iudicantur per ſolos eccleſiaſticos, nec vllatenus poſſunt conueniri apud ſeculares Iudices ; & ita iam textus illi ſunt correcti
5 per iura noua. Qui intellectus ſuadetur, quoniam textus *in præſenti*, dum docet pro defectu iuſtitiæ clericos in criminibus ad ſeculare iudicium trahi non poſſe, Ius nouum inducit, vt colligitur ex illo verbo *prohibemus*, iuxta *cap. prohibemus*, vbi DD. *de decim.* cum aliis, & intendunt Anton. & Imola *hic*, ac ſubinde ſignificat pro eiuſmodi defectu trahi potuiſſe ſecundùm Canones, & Iura antiqua, vſque ad tempora huius cap. quia Canones indiſtinctè loquentes non videbantur locum habere in hoc caſu ſpeciali, in quo iuſtitia ſic deficeret in eccleſiaſtico iudicio, iuxta *d. Auth. & d. cap. ſi quis*, quorum diſpoſitio ſpecialis generali dictorum Canonum derogare videbatur, ex *reg. generi, de regul. Iuris lib.6.* quouſque emanauit huius cap. prohibitio.
6 Nec item obſtat *d.cap filiis*, ibi, *Regibus hac auribus intimare non differant*, &c. quia vltra alium intellectum Archid. & aliorum illic, Abb.*d.num.7 in fine*, & eſt de mente aliorum *hic*, Aufrer.*d.reg.2.n.* 30. dum exiſtimant textum illum ſimiliter eſſe correctum per Ius nouum, de quo *hic*, & in ſimilibus : quem intellectum in caſu violentiæ non admittunt Nau. *vbi ſup.* & Cou. *pract. cap* 35.*numer*.3.*verſ*.2. Verius videtur ſimplicem illam intimationem, de qua agit Pontifex, non fieri ad effectum vt Rex iudicet, aut tanquam iudex procedat, ſed tantummodo vt moneat, roget, vel aliter extra iudicium, & abſque iuriſdictione agat & inſtet apud Epiſcopum, vel Archiepiſcopum vt intelligunt idem Archid. & cæteri *ibi*, Abb *d.n.7.*& alij *hic*, Aufrer *ad eapell. deciſ.* 149. & ſatis ſuadent verba text. qui de ſimplici intimatione, & nihil de iudicio, aut iudiciali proceſſu loquitur.

SVMMARIVM.

1 *Iudex aliàs competens poteſt vt ſuſpectus recuſari ex eo quòd habeat cauſam ſimilem.*

2 *Iudex nimis fauorabilis vni parti ſuſpectus eſt alteri.*

3 Text.in præſenti *declaratur.*

4 *Iudex in cauſa quam vt priuatus habet, æquum putat id, quod in ea petit aut prætendit litigans.*

Cap.Cauſam quæ. XVIII.

AD *num*.1.Collige ex textu Iudicem 1
aliàs competentem poſſe vt ſuſpectum recuſari & remoueri, ex eo quòd tanquam priuatus habet cauſam ſimilem ei, de qua velut Ordinarius, aut delegatus cogniturus erat: vt per *gl.ſ* 1. Abb. & DD. communiter, *hic*, gloſ.*ad fin. in cap cauſam quæ* 17.*de officio del g* gloſ.& omnes *in cap. perſonas, de teſtib.* Roman. *vbi addit. ſing.* 360. Aufrer.*de recuſat.num*.18.*verſ*. 27.Marant. *de ordine iudic. part. 6. cap. de apellat. num.* 46.Roland. *conſ*. 98. *à num*. 30. *lib*.4 & ci-
tati *in collect.* Et ſuadetur apertè ex littera 2
huius text. dum Pontifex remouens Archidiaconum, & expendens cauſam, quam habet, ſimilem adiecit quòd propter illam videretur nimis fauorabilis alteri parti: planè iudex nimis fauorabilis vni parti, ſuſpectus eſt alteri, & vt talis recuſari poteſt, & nihil aliud eſt dicere nimis fauorabilem eſſe, quàm nimis effectum, ac ſubinde ſuſpectum, vt recuſetur, *cap. accedens el 2. vt lite non conteſt.* ibi, *nimis fauens*, iuncta gloſ. *in vltimis verbis.* Iuuat quòd *in quarta compil. huius libri ſub hoc tit.cap.*1.loco particu-
læ, *nimis*, habetur particula *minus*, quaſi 3
Pontifex ſignificaret Archidiaconum propter cauſam ſimilem videri fauorabilem minus alteri parti, ſcilicet Abbati, & Conuentui: cùm ergo Iudex inter vtramque partem medius eſſe debeat, & non magis vni, quàm alteri fauorabilis, *cap vlt.* ibi, *ſit enim inter vtramque* &c.14. *q*. 5. meritò qui nimis, vel minus fauorabilis oſtenditur vni quàm alteri, magis, vel minus vni quàm alij effectus eſt, & conſequenter ſuſpectus
redditur, & recuſari poteſt. Ratio rationis 4
eſt, quia iudex in cauſa, quam vt priuatus habet, & mouit, iuſtum, & æquum putat id, quod in ea petit, aut prætendit litigans, id ipſum facile, & veroſimiliter putabit, & putaturus præſumitur iuſtum & æquum in alia de qua vt iudex cognoſcit, & ſic affectus iudicabit in hac, quemadmodum

animum

animum declarauit, & iudicari poſtulat in illa ſimili quam vt priuatus agit: nec enim mutatio animi præſumitur, & in vtraque cauſa ita ſimili eadem, & non diuerſa conſcientia eſſe debet eiuſdem hominis iudicis in vna, & partis in alia, arg. *cap. pen. §. porrò*, iuncta *gloſ. 2. de elect. in 6.* Iuuat doctrina Innoc. quam probant Abb. *hic in fine*; & plures, vt per Aufrer. *vbi ſup. num. 12. verſ. 15.* Marant. *d. loco n. 42.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices ſi de cauſa principali, & de exceptionibus ſimul cognoſcunt, vel aliàs ſi ſuper ipſa principali cauſa lite nondum conteſtata teſtes recipiunt, licitè ab eis appellatur.*

2 *Iudices pronuntiare debent ante negotium principale ſuper omnibus exceptionibus, quæ de ſe impediunt litis ingreſſum.*

3 *Iudex quoties non cognoſcit à principio de exceptionibus præiudicialibus diuiſim à negotio principali, licitè ab eo appellatur.*

Cap. Exhibita. XIX.

1 POſt *n. 1.* Quòd ſi Iudices de principali cauſa, & de exceptionibus præiudicialibus ſimul cognoſcunt, vel ſi aliàs ſuper ipſa principali cauſa lite nondum conteſtata, teſtes recipiunt, licitè ab eis appellatur, vltra citatos probat *l. Caſtel 5. tit. 10. part. 3. & l. 1. tit. 5. lib. 4. Recop.* iuxta cuius deciſionem aſſerit Amat. Roder. *de modo & forma examinandi proceſſum cap. 6.*
2 *num. 30.* quod iam ſtylus approbauit quòd indiſtinctè ſit pronuntiandum ante negotium principale ſuper omnibus exceptionibus, quæ de ſe impediunt litis ingreſſum; & ante illum idem notauit Marant. *de ordine iudic. part. 4. diſt. 10. num. 7.* aſſerendo ita efficacem eſſe vim exceptionum præiudicialium quòd ſiue per modum excipiendi, ſiue per modum agendi proponantur, quieſcere faciant quodcunque iudicium, vt etiam tradit Ioſeph. Cumia *in ritib. Siciliæ cap. 42. num. 50.* Emman. Mendez de Caſtro *in praxi Luſit. lib. 3. c. 3. §. 4. n. 14.* Ignat. del Villar *in ſylua reſponſor. iuris reſp. 3. n. 73.* Et quoties Iudex non cognoſcit à principio de exceptionibus præiudicialibus diuiſim à negotio principali, ſed procedit ad vlteriora in eodem negotio, licitè ab eo appellatur, Mart. *de Iuriſdict. p. 3. cap. 12. num. 5.* Ceuall. *de cognit. per viam violent part. 2 q. 65. num. 46. & q 49. num. fin.* Alex Raudenſ. *var. reſolut. cap. 68. num. 2.* Siph. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 76. num. 3.* Valenz. *conſ. 68. n. 54.*

SVMMARIVM.

1 *Magiſtratus laicos poſſe cognoſcere de cauſis poſſeſſoriis beneficiorum, qui tenent, referuntur: ſed contrarium verius, vt num. 2*

3 Text. in præſenti *declaratur.*

4 Cap. Cauſam quæ 7. qui fil. ſint leg. *intelligitur.*

5 Cap. litteras 13. de reſtit. ſpoliat. & cap. cùm dilectus 32. de elect. *declaratur.*

Cap. Significauit. XXI. & vlt.

POſt *num. 2.* Per hunc text. plures non contemnendæ exiſtimationis Docto- 1
res tenent laicos Magiſtratus poſſe cognoſcere de cauſis poſſeſſoriis beneficiorum, ſimiliumque rerum ſpiritualium, etiã contra clericos, quorum meminit Valaſc. *conſ. 93. num. 9.* & ex eorum numero ſunt Cou. *pract. c. 35.* Mieres *de maior. part. 3. q. 11. n. 26.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ. 1. num. 27.* Gutier. *canon. lib. 1. c. 34 num. 42 & practic. lib. 1. q. 20.* Ceual. *in tract. de cognit. per viam violent. part. 2. q 65. à num. 7* Cened. *canon. q. 45. à n. 15.* Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap. 12. num. 78.* expendentes textum hunc pro hac parte dum inibi Poteſtas ſecularis Florentina de cauſa poſſeſſoria iuris eligendi Rectorem vſque ad definitiuam ſententiam cognouit; & Vincent. Doctor antiquus ſuper hunc text notauit quòd quando cauſa eſt poſſeſſoria, etſi reſpiciat rem ſpiritualem, adhuc temporalis iudicatur, & ſuper illa poſſet ſecularis Iudex iudicare: ſimiliter expendunt textum *in cap. cauſam quæ 7. qui filij ſint legit. & cap. litteras 13. circa fin. de reſtit ſpoliat. & in cap. cùm dilectus 32.* iuncta gloſ. *verb. inromento, de elect.*

At contrarium verius eſt, ex eo, quia in quolibet poſſeſſorio rei ſpiritualis, ſeu illi annexæ neceſſarium eſt cognoſcere de titulo, & cauſa proprietatis, & multò magis ſi ſermo ſit de poſſeſſorio beneficij cùm clerici neceſſe habeant docere de petitorio, iuſtificare poſſeſſionem ſuam, titulum ve probare ad obtinendum in his cauſis; de quo titulo, ſeu proprietate laicus nullo modo cognoſcere poteſt, iuxta text *in cap. decernimus. ſup. hoc tit.* & conſequenter nec etiam cognoſcere poterit de

tali

tali poſſeſſione,& quòd neceſſaria ſit cognitio de dicto titulo, ſatis probat text.iuxta ſuam veram interpretationem *in cap. in litteris 5.& in cap. ex tranſmiſſa* 8 *in verſ.legitimè deſponſata , de reſtit. ſpoliat.* & notat *gloſ.fin. in Clem. vnic. de cauſa poſſeſ.* Cou.*d. cap.*23.*num*.4. Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.*458. Maſcard. *de probat. concl.* 1323. Valaſc. *d. conſ.* 79. Marta *de iuriſdict. p.* 2. *cap.*39. *num.* 23. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ.cap.*238.*à princ.* Anguian. *de legib. lib.* 2.*controu.* 19. *num.* 7. *cum ſeqq.* Felician. de Vega *ad cap. quanto* 3.*num.* 64. *cum ſeqq. de iudic.*in plura pro hac parte fundamenta adducunt, quæ apud illos videri poſſunt, latè D.Sperel.*deciſ.*7.*per tot.*

3 Ponti cia verò deciſio , de qua *in hoc text* qua perperam nituntur oppoſitæ ſententiæ fautores, non difficilem habet ſolutionem,ſi cum Anguin.expendas non fuiſſe controuerſiam de poſſeſſorio rei ſpiritualis , vel iuris eligendi ad dignitatem aliquam eccleſiam , ſed actum fuiſſe ibidem de poſſeſſione,vel quaſi rei temporalis,id eſt illius electionis Rectoris, Præſidis, ſiue Regentis officium illud , quód reuera dignitas erat ſecularis ; quare nihil mirum ſi Florentina poteſtas cognouerit contra ſecularem communitatem , de qua hîc mentio fit : quamuis ſi lis eſſet,ſeu contentio circa ſubſtantiã illius electionis,& ageretur petitorio ſuper proprietate contra eccleſiaſticos,dubium eſſe non poſſit quin eccleſiaſtica Poteſtas cognoſcere non potuerit,vt definitum fuit in hoc textu , ſatiſque conſtabit legenti integram Decretalẽ relatam per Bellam *in præſenti*.ex qua manifeſtè deducitur Rectorem,de quo *hîc*,ſecularem fuiſſe Poteſtatem, ſeu Magiſtratũ, qui aſſumebatur ad officium ſeculare , & regimen caſtri, ſeu loci,de quo *ibi*.Ita poſt gloſ.*in præſenti* intelligunt Cou. & Gutier. *citatis locis* , Anguian.*d.controu.* 19. *num.*19 Felician.de Vega *ad d.cap. quanto num.* 70. Boët.Epo *de Regalibus, vel iure Principum in prim.n.*31.vbi expreſſè tenet in hoc textu de nullius rei ſpiritualis poſſeſſione , vel quaſi agi,ſed de quaſi poſſeſſione iuris omnino prophani, & temporalis , hoc eſt , de conſtituendo Rectore , ſeu gubernatore, ſeu Prætore prædicti oppiduli politico per illud Monaſterium , vel eius Abbatem.

4 Similiter non obſtat tex.*in d.cap. cauſam quæ* 7.*qui filij ſint leg.*quia omiſſa interpretatione, quam ad illum aſſignat Chriſtoph. de Paz *d.c.*12.*n.* 78. *cum ſeqq.* reſpondetur enim ideo ibi cognitionem cauſæ poſſeſſoriæ fuiſſe per ſummum Pont. ad Regem Angliæ delatam , quia quamuis concurreret cum cauſa matrimoniali , ipſa tamen de ſe non ſpiritualis , ſed merè temporalis & ciuilis erat , & inter laicos ſolummodo vertebatur,vt ex illius ſpecie conſtat,& refert Felician. de Vaga *citato loco num.*99. clariùs Boët.Epo *vbi ſuprà* , dicens textum in præſenti de caſu loqui prophano , ſpoliationis videlicet, inuaſioniſque bonorum per laicos,quando quidem ſpoliauerat illic Anglus quidam nepotem defuncti ſui fratris eo prætextu quòd filium fratris , matrẽ ſcilicet huius nepotis iam defunctam dictaret non fuiſſe legitimam : cuius quidem ſpoliationis cauſam non ab eccleſiaſticis iudicibus,ſed ab Anglorum Rege , vel Indice Regio cognoſci , dirimíque non inuitus patitur Pontifex cauſa ſtatus,id eſt , ſobolis legitimæ , ſolis reſeruata Iudicibus eccleſiaſticis tanquam ſpirituali.

Nec etiam obſtat *d. cap. litteras* 13. *de reſtit.ſpoliat.& d. cap. cùm dilectus* 32.*de elect.* 5
quia quamuis in eorum ſpecie deferatur iuramentum calumniæ in cauſis poſſeſſoriis,non exinde coligitur quòd cauſæ ipſæ ſpirituales non ſint , quia non ſemper verũ eſt quòd in cauſis ſpiritualibus tale iuramentum non præſtetur , cùm regula tex.*in cap.*2.*de iuram.cal.*ſolùm procedat quando de cauſis ipſis principaliter agitur, non verò cùm incidenter , & per viam exceptionis emergunt , ſicut explicat vtrobique gloſ.& ex eo maximè,quia iam *in cap.* 1. *§. quamuis,de iuram.cal. lib.*6. expreſſè definitum eſt quòd iuramentum ipſum deinceps præſtandum , vt via calumniis præcludatur.Ita Felician.de Vega *d.loco.num.*71. Ad tex.verò *in cap.petimus.*19.11.*q.* 1.reſpondebimus ſuo in loco.

Poſt.*num.*8.Quòd vbicunque agitur de 6
iudicio ſummario , quale eſt quod adeſſe debet in cauſis publicis, & quæ concernũt bonum regimen Reipublicæ , vel alicuius Communitatis , ſeu vniuerſitatis , non eſt admittenda dilatio etiam propter ferias ob vindemiam inſtitutas , vt per gloſ.*verb. ob neceſſitates in Clem.ſæpè , de verb.ſignif.*Pute. *in tract. de ſyndicatu in verb. feria num.*1. Marant.*de ordine iudic. diſt.* 9. *à num.* 19. Menoch.*de arbitr.lib.*1.*q.* 30 *à n.* 2. Sigiſm. Scacc.*de iudic.lib.*1.*cap.*46.*n.*13.*& lib.*2.*c.*5. *num.*171.*cum ſeqq.*

De

De Foro competenti.

T I T. II.

Ad Rubricam.

AD num. 8. ibi, *Forus interior plurimum differt ab exteriori.* Vltra citatos in collect. idem tenent Card. Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib. 2. tit. 14 n. 18. & 19. & 24. Card. Tuſch. pract. concluſ. lit. F. concl. 447. ex n. 9. tom 4. Ioan. Valer. de differ. inter vtrũque forũ, in praelud. n 8 & ideò plures differentias inter vtrumque forum admittunt citati à Mãtic. d. lib. 2. tit. 14 n. 19. & 24. Ameſcua de poteſt. in ſe ipſum lib. 2. c. 16. n. 7. & 8. Ioan. Bapt. de Larrea tom 1. deciſ. 15. n. 86. Vnde Nau. conſ. 5. n. 2. de empt. & vend. ait quòd multa licent in foro exteriori, quæ nõ licent in foro conſcientiæ: & Philip. Franc. in c. 2. de pœnit. & remiſſ. in 6 dixit quòd forus pœnitentialis non ſequitur naturã fori contẽtioſi: & Ludou. Gom. ad reg. de nõ iudicando q. 14. ſub verſ. breuiter, & ex eo Ioan. Gutier. lib. 4. pract. q. 10. n. 8. tradiderũt quòd forus fori, & forus poli differunt ſicut cælũ à terra. Scio tamen ab aliis traditum videri forum conſcientiæ differre in nihilo à foro iudiciali, inter quos ſunt ex Iureconſultis Feder. de Senis cõſ. 2. Paul de Caſtro in rub. ff. de acquir. hæred. n 4. Bald in Auth. Ingreſſi n. 49. C. de ſacroſ. Eccleſ. Greg. Lop. l. 7. gloſ. 3. tit. 5. part. 6. Lambert de iurepatr. lib. 2 p. 1. q. 10. art. 3. ſub n. 14 pag 659. Couar in c. 1. n. 21. & in c. cùm eſſ. 1 n. 7. de teſtam. Ioan. Neuiz. lib. 5. ſylua nupt. ſub n. 74. verſ. imò dicũt, Tiber. Deciã in tract. crimin. l. 2. c. 12. n. 4. verſ. ſed contra, Marc. Anton. Genuenſ. in praticab. Eccleſ. q 784. n 2. verſ. nihilominus, Nic. Garc. de benef. p 9. c. 1 n. 10. Cancer. var. reſol. lib. 2. c. 1. n. 207 cũ ſeqq. Ex Theologis Martin. de Ledeſma 2 4. q. 18 art. 1. dub 12. fol. 227. Domin. Sot. lib 4. de Iuſtit q. 5. art. 3. Fr. Emman. in ſum p. 2 c. 47. n 4. Petr. Nauar. de reſtit. 3. c 4. n. 221. Sayr. in claui Reg. lib. 1. c. 13. n. 24. Suar. de cenſur diſp. 40 ſect. 5. n 16. & ſect 6 n. 1. Vaſq. 1. 2. tom. 1. diſp. 66 c 1. numer. 3. Salas etiam 1. 2. q. 21. tract. 8. diſp. vnic. ſect. 18. num. 166. & ſect. 19. n. 171. Thom. Sanch. de matrim. lib. 1. diſp. 5 n 20. ad med. & in præcepta Decal. lib. 1. c. 10. n. 11. verſ tertiò quia, & lib. 2. c. 23. n. 40. in fine, Ioan. Sanch. in ſelect. diſp. 48. n. 54. cum ſeqq. Bonacin de Horis Canon. lib. 2. q. 5. puncto 3 n 19. verſ. ego verò, Trullench. in expoſit. Decalogi lib. 2. c. 1. dub. 12. n. 5. Et ideo quòd valeat argumẽtum de foro Conſcientiæ ad iudicialẽ, & è cõtra, docent gloſ. verb. pacto, prope fin in c. ſi diligenti, de foro comp. & verb. vel ligore, in c. omnis vtriuſque ſexus, & verb. permittimus in c. fin. de Pœnit. & remiſſ. plures per me citati in locis communib. argum. iuris loco 50. n. 1. Petr. Nau. lib. 2. de reſtit. c. 1. n. 67. Monet. de commut. vltim. volunt. c. 6. n. 296.

S V M M A R I V M.

1 *Clericus coram proprio Epiſcopo, & non coram alio niſi de eius licentia, & vtriuſque partis conſenſu conueniri poteſt.*

2 Cap. 1. verſ. poſt hæc, de appellat. lib. 6. *declaratur.*

3 Cap. pulſatus 3. q. 6. & cap. clericum 47. 11. q. 1. *declarantur.*

Cap. Propoſuiſti. I.

1 CLericus conueniri debet coram proprio Epiſcopo, & non coram alio, niſi de eius licentia, & vtriuſque partis conſenſu. Conſonant text. cap. 1. & 2. cum aliis, 9. q. 2. cap. nullus, cap. clericum, cap. continua, & per tot. 11. q. 1. cap. ſignificaſti inf. hoc tit. cap. cùm cauſam 13. de probat. c. 1. eod. hoc tit. lib. 6. cap. cùm Epiſcopus 7. de offic. Ordin. eod. lib. l. Caſtella 1 tit. 9. part. 1. exornant ex modernis ſuper hũc tex. Balboa n. 2 & 4. Felician. de Vega n. 10. & 15. Anton. Grana à num. 1. Donell. comment. Iuris Ciuilis lib. 17. cap. 10. Nau. in rub. de iudic. §. 17. num. 68. Anaſtaſ. Germon. de ſacrorum immun. lib. 3. c. 5 Morl. in emporio Iuris Canon. tit. de Iuriſdict. q. 21. per tot. Ego ipſe in praxi exigendi penſionem p. 1. q...

2 Non obſtat cap. 1. verſ. poſt hæc, de appel. l. 6. vbi eccleſiaſtica iuriſdictio ex ſolo partium conſenſu prorogari poteſt, quia reſpondetur textum illum procedere in prorogatione ad Iudicem ſupremum, hoc eſt, Pontificem, qui Ordinarius totius Eccleſiæ Iudex dicitur. Minus obſtabunt text. in l. ſi per errorem 15. & in l. ſi conuenerit 18. ff. de iuriſd. omn. iudic. dum probant iuriſdictionem cuiuſlibet Iudicis ſolo conſenſu partium prorogabilem eſſe, quia reſpondetur procedere de Iure ciuili, quo attento prorogatio inuito proprio Iudice fieri poteſt, ſecus de Iure Canonico, vt in hoc text. & in d. cap. ſignificaſti.

3 Nec etiam obſtat cap. pulſatus 3. q. 6. dum probat quòd ſi quis coram non ſuo Iudice fuerit pulſatus, poterit, ſi velit, tacere, vel reſpondere, quia intelligi debet ſuppoſitis terminis habilibus, hoc eſt, interueniente Epiſcopi licentia, & non aliàs. Ita Grana in præſenti n 11. vbi etiam interpretatur text. in cap. clericum 47. 11. q. 1. verſ. clericum.

Cap. Ex tranſmiſſa. VI.

AD *num.* 2. Quòd vaſallus etiam clericus in his, quæ pertinent ad feúdum, ſubiicitur domino feudi, quamuis ſeculari, vltra citatos *in collect.* docent *l. Caſtel. vlt. tit.* 26. *part.* 4. Schard. *de feud. p.* 10. *ſect.* 1. *n.* 10. Roſenth. *eod. tract. c.* 13. *concl.* 1. *n.* 5. Schouer. *de feud. diſputat.* 2. *theſi.* 26. *lib.* 2. poſt Abb. Socin. Marant Menoch. & alios Surd. *conſ.* 193. *à num.* 1. vbi *numer.* 2. idem procedere affirmat vice verſa quando dominus feudi eſt clericus, & vaſallus laicus, *& conſ* 396 *num.* 32. Ambroſin. *de immun. c.* 10. *num.* 56. Sayr. *in claui Regia lib.* 12. *c.* 8. *n.* 9. Bobadil. *in ſua politica lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 197. *ſub. lit.* C. Ponte *conſ.* 21. *& ſeq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 9. *num.* 351. Marta *de iuriſdict. part.* 4. *caſu* 89. *num.* 5. *cum ſeqq.* Suar. *de defenſione Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib.* 4. *de immun. cap.* 24 *numer.* 12. Carol de Graſſis *de effectib. clericalib. effectu* 1. *numer.* 721. *& effectu* 2. *numer.* 215. Duard. *ſuper. Bull. in Cœna Domini, can.* 15. *q.* 11. *num.* 68. *cum ſeqq.* Bonacin. *de cenſur. in Bulla Cœnæ contentis diſp.* 1. *q.* 16. *ſect.* 1. *puncto* 6. *n.* 6. *&* 7. Parens meus *in remiſſ. ad Ordin. Regias Luſit. lib.* 2. *tit.* 1. §. 16. *numer.* 1. *fol.* 128. Cumia *in ritu Sicil. cap.* 2. *numer.* 40. Perez *l.* 8. *tit.* 1. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 479. Humada *l.* 57. *gloſ.* 2. *num.* 1. *tit.* 6. *part* 1. Camill. Borrell. *ad Bellug. in ſpeculo Princip. rub.* 11. § *videndum, verb. perdunt, & de Regis Catholici praſtantia cap.* 71 *num.* 73. *& ſeq. & in ſum. deciſ. part.* 1. *tit.* 34. *de feudis num.* 159. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 1. *cap.* 11. *numer.* 97. Fr. Emman *quaſt. Regul. tom.* 2. *quaſt.* 62. *art.* 10. Curi Philip. *part.* 1. §. 5. *num.* 11. Ioan. Andr. Gregor. *in repet. feudali part.* 1. *cap.* 2. *cum ſeqq.* Gaſp. Theſaur. *quaſt. forenſ. lib.* 2. *quaſt.* 15. *ſub. num.* 9. Vincent. de Franchis *deciſ.* 545. Boët. Epo *de Regalib. vel iure Principum in benef. eccleſ. num.* 93. *cum ſeqq.* Carol. de Graſſis *de effectib. cleric. effectu* 1. *num.* 718. Octau. Gloriç. *reſp.* 13. *numer.* 29. Paul. Laymann. *in Theologia morali lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 4. *numer.* 3. D. Barboſ. *in l.* 1. *ff. de iudic. art.* 3. *numer.* 159. *cum ſeqq.* Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. lib.* 4. *cap.* 16. Solorzan. *de iure Indiarum tom. primo lib.* 2. *cap* 33. *numer.* 172. *cum ſeqq.* Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 5. *reſol.* 9. *numer.* 63. Ego *de iure eccleſiaſt. vniu. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 129. vbi *num.* 130. cum multis teneo Prælatum eccleſiaſticum in iuriſdictione temporali, quam obtinet in feudo à Principe habito iudicari tanquam laicum, & *num.* 132. intellige principalem reſolutionem non modò quando de proprietate, ſed etiam quando de ſola poſſeſſione feudi agitur. *& à num.* 134. aliquibus modis limito.

SVMMARIVM.

1 *Maleſactores Eccleſiarum in vtroque foro conueniri poſſunt.*

2 *Sacrilegium à laico commiſſum ad mixtum forum pertinet.*

3 *Iudex eccleſiaſticus aduerſus ſacrilegum Canonicis ſpiritualibus pœnis procedere poterit, licèt Iudex ſecularis praeueniat.*

4 *Intellige eo caſu, quo contingat dubitari de facto.*

5 *Vſurarum crimen mixti fori eſſe non ſolùm ſi de quaſtione facti tractetur ſed etiam iuris.*

6 *Simonia crimen merè eccleſiaſticum eſt, ſoluſque eccleſiaſticus Iudex de eo cognoſcere poteſt.*

7 *Sodomia crimen à laico commiſſum mixti fori eſt.*

8 *Inquiſitores Apoſt. in Regnis Portugaliæ, Aragoniæ, & Valentiæ ſimoniæ crimen punire poſſunt.*

9 *Periurij crimē à laico commiſſum mixti fori eſt.*

10 *Adulterij crimen à laico commiſſum eſt mixti fori.*

11 *Delicti mixti fori ſaltim aſſociatoribus laicus punitus à Iudice eccleſiaſtico poteſt condignis pœnis iterum puniri à Iudice ſeculari.*

Cap. Cùm ſit generale. VIII.

POſt *num.* 1. Probat text. malefactores Eccleſiarum in vtroque foro conueniri poſſe. Conſonant *cap. nulli, cum ſeqq.* 12 *q.* 2. *cap. in Canonibus* 16. *quaſt.* 1. *cap. ſunt qui opes* 17. *quaſt.* 4 *cap. ſunt quidam* 23. *quaſt.* 5. *cap. fin. de pœnis lib.* 6. *cap. vt inquiſitionis* 18. §. *prohibemus, de haret. eod. lib. l. ſacrilegis* 6. *&* 9. *ff. ad leg. Iul. pecul. l. ſi quis in hoc genus* 10. *C. de Epiſcop. & cleric. l. Caſtel.* 7. *tit.* 5. *lib.* 1. *fori, & lib.* 10. *tit.* 16. *part.* 3. exornant Bernard Diaz *in pract. cap.* 83. Nauar. *in man. cap.* 17. *numer.* 95. Clar *in* §. *fin. quaſt.* 37. Menoch. *de arbitr. caſu* 382. Oſaſch. *Pedem. deciſ.* 103. *numer.* 7. Petr. Gregor. *ſyntag. Iuris lib.* 33. *cap.* 14. Decian *in tract. crimin. lib.* 14. *cap.* 14. Anton. Pichard. *in manuduct. ad praxim part.* 1. *prac.* 4. *n.* 1. 1

Ad *n.* 4. *in fine.* Quòd ſacrilegium à laico 2

com

commiſſum, ad mixtum furum pertineat, itaut poſſit à ſuo Iudice ſeculari pœnis Iure Ciuili, & Regio ſtatutis, & ab Eccleſiaſticis canonicis pœnis puniri, vltra citatos in collect. Greg. Lop. per text. *ibi in l.58. gloſ.6.tit.6. & l.6.gloſ.3 tit.18.part.1.* Octau. Cacheran. *Pedem.deciſ.103.ex n.5.* maximè *num.7.* Roland. à Valle *conſ. 24 à n.9. vol.2.* Tiber. Decian. *in tract. crimin. lib. 4. cap.26. num.22. & 23.* Azeued. *lib. 2. num. 10. poſt. med. verſ. & notandum, tit. 2. lib.1. noua Recop.* Rutger. Rulan. *in tract. de inuocat. brachij ſecularis cap.9.num.4.* Ioan. Vela *de pœnis delictor. c.30.n.7.* Mich. Aggia *de exhiben. auxil. fundam. 17. in exp. de crimine ſacrilegij pag mihi 61.* Cancer. *var. reſolut. lib. 3. cap. 19. n.69.* Antonin. Diana *reſol. moral. part.1. tract 2. de immun. eccleſ reſol.81.*

Et procedit in omni ſacrilegio etiam ex manuum iniectione violenta à laico in clericum commiſſo, vel in ipſa Eccleſia perpetrato, imò etſi vtrumque copulatiuè interueniat, ad not. pèr Guid Papæ *deciſ. 562 num.2 & 3.* Ioan. Papon. *deciſ. & rerum iudicat. lib. 24. t. 10. de pœnis arreſto 4.* Salzed. *ad Bernard. in pract. cap. 87. aliàs 90. lit. B. verſ s'y verò cenſent*, Mart. *de iuriſdict. p. 2. cap. 27. num. 14. verſ. contrarium eſt verius*, Ioan. Vela *d. cap. 30. n. 7. ad fin.* Petr. Caball. *reſol. crimin. cent. 2. caſu 194. num. 9. & 10.* Et quamuis delictum à laico in Eccleſia commiſſum, alioquin Eccleſiæ, vel clerici offenſionem non contineat, ſed merè ſeculare ſit, putà furtum, homicidium, vel vulnus in alium laicum perpetratum de eo per ſe conſiderato abſque ſacrilegij qualitate, ſolus ſecularis Iudex cognitionem & punitionem habeat, & eccleſiaſticus de ſacrilegio tantùm ratione loci, idque etiam poſt delictum principale à ſeculari punitum, vt contra Cynum indiſtinctè eccleſiaſtico tantum Iudici delicti in Eccleſia commiſſi cognitionem tribuentem *in l. fin. C. de his, qui ad Eccleſ. confug.* longè veriùs docuerunt Bart. *in l. ſi cui 7. § fin. num. 3. ff. de accuſat.* Abb. *in præſ. nti num. 27. & in cap. inter alia n. 29. & in ceſſin. num 5. de immun. Eccleſ.* Stephan. Bertrand. *conſ. 9. num 1. & 2. & conſ. 1u. n. 5. vol. 7.* Cou. *var. lib. 2. c. 20. n. 18. verſ trigeſimoquinto*, Clar. *in § fin. q. 38 n. 18.* Roland à Valle *conſ 24. à n. 9. vol. 2.* Decian. *d. lib. 4. c. 17. n. 34. & c. 26. n. 12.* Menoch. *conſ. 1000. num. 57. vol. 10.* Azeued. *ad l. 3. num. 23 ſuper verb. ò haziendo en ella, verſ. & ſecundùm Cou & verſ. licet ſi ſacrilegium, tit. 2. lib. 1 Recop.* Ioan. Vela *d. cap. 30. num. 8 in princ.* Gutier. *pract. lib. 3. quæſt. 1. n. 13. & 14.* Farin. *in praxi crimin. quæſt. 28. numer. 62.* Cabal. *reſolut. crimin. cent. 2. reſol. 192. n. 2. cum ſeqq.*

Quando verò Iudex ſecularis ſacrilegij in Eccleſia vel aduerſùs clericum commiſſi cognitionem præuenerit, adhuc eccleſiaſticus aduerſùs ſacrilegum procedere poterit, pœnis non quidem temporalibus poſt præuentionem à ſeculari factam, iuxta tradita à Marian Socin *in cap. poſtulaſti n. 10. ſine q. 16. verſ. tertius caſus, de foro comp.* Roland. à Valle *d. conſ. 24. in fine*, Petr. Caball *d. reſol 192. n. 8.* ſed canonicis ſpiritualibus, putà excommunicatione, vel ſalutaris pœnitentiæ impoſitione, ad quas eccleſiaſticus ſimul cum ſeculari concurrere poteſt, vt per Clar. *d. § fin. q. 36. n. 37. verſ. mihi magis placet*, Octauian. Cacheran. *deciſ. 103. num. vlt. ad finem verſ fateor tamen*, Salzed. *ad Bernard. d. c. 87. aliàs 90. lit. B. § vlt. verſ. licèt nonnulli, iuncto verſ. nec mihi diſplicet*, Azeued. *ad l. 2 n. 10. circa fin. verſ. verum tamen eſt, tit. 2. lib. 1. Recopil.* 3

Ad *n.7. in fine* Intellige eo caſu, quo contingat dubitari de facto, quia negat reus laicus eo, qui proponitur, modu, celebratum eſſe contractum, ac propterea inficietur ſe in id crimen, eiuſque pœnas incidiſſe, vt per Alciat. *in c. 1. de offic. Ordin. num. 54. verſ. quod crimē*, Greg. Lop. *l. 58. gloſſ. 2. verſ. vlt tit 6. part. 1.* Padil. *in l. 1. num. 49. C. de iuris & facti ignor.* Anton. Gama *Luſit. deciſ. 19.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 1ub 13. numer. 67.* Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunit. lib. 3. c. 12. n. 51.* D. Barboſ. *in d. l. Titian 48. & 51.* Marta *de Iuriſd. p. 2. c. 7 n. 8. cum ſeqq. & à n. 25. cum duobus ſeqq* Mich. Aggia *de exhiben. auxil. fundam. 17. in princ. à verſ quibus tamen*, Mori. *in emporio iuris part. 1. tit. 2. in prælud num. 28.* Ceuall. *commun. contra commun tom. 4 q. 897. num. 574. & 575.* latè Rutger. Roland. *in tract. de inuocat. brachij ſecul. cap. 9. n. 21.* 4

Quamuis crimen vſurarum mixti fori eſſe non ſolùm ſi de quæſtione facti tractetur, ſed etiam Iuris, indiſtinctè affirment Cou. ſibi contrarius *lib. 3. var. c. 3. n. 1. verſ. ego vt liberè* (dum priùs contrarium ſenſerit, *de ſponſal. part. 2 cap. 1. in initio n. 22. & 23. & cap. 8. §. 12. ex num. 11.*) Ioan Bapt. Lup. *in tract. de vſur. commento 4. §. 4. n. 66. verſ. unde tertia*, Sahag *in cap. 2. de iudic. nu. 141. in fine, & n. 143. & 148.* Farin. *d. quæſt. 8. num. 140. verſ. quarta ſit concluſio*, Roder. *de annuis reddit. lib. 3. quæſt. 4 à numer. 124.* Fontanel. *de pactis nuptial. clauſ. 4. gloſſ. 13. part. 2. numero 46. verſ. eſt igitur mea opinio*, & latiùs *à numero 51.* Gabr. Pereira *de manu Regia p. 2. c. 56. n. 39. paulo poſt princ. verſ. ſed hæc diſtinctio.* 5

Ad *n* 8.*in fine.* Et licèt aliqui exiſtima-
6 uerint ſimoniæ crimē eſſe mixti fori, nihi-
lominus nōnulli *in collect.* citati, & vltra eos
Clar. § *ſimonia n.*7. Tiber. Decian. *d. lib.* 4.
*c.*26.*n.*5.Ioan. Vela *de pœnis delict.c.* 32.*num.*
*vlt.*Suar.de Paz *in praxi p.*5.*tom.*1.*c.* 3.*in ini-*
*tio n.*8. Morl. *in emporio iuris tit.* 2. *in pral.*
*num.*132.Rectiùs tamen hoc crimen merè
eccleſiaſticum eſſe,ſolùmque eccleſiaſticū
7 Iudicem de eo cognoſcere poſſe. De ne-
fando ſodomiæ crimine à laico commiſſo
quòd mixti fori ſit, & nedum à ſeculari Iu-
dice,ſed etiam ab eccleſiaſtico ex præuen-
tione cognoſci poſſit,tenent Ioan. Vela *de*
*pœnis delict.c.*33.*n.vlt.*Menoch.*de arbitr.caſu*
286.*n.*24 Deci.*d lib* 4.*c.*26.*n.* 11. Aggia *d.*
*fundā.*17.*vbi de hoc abominabili & exeſo fla-*
gitio,Farin.*in praxi crimin.q.*148 *n.*55. Mart.
*d.p.*2.*c.*15.*n.*1.Bobadil. *in ſua politic. lib.* 2.*c.*
17.*n.*67.Ceuall.*commun. contra comm. tom.*5.
*q.*87.*n.*1.Sigiſm.Scacc.*de iudic.lib.*1. *c.* 12.*n.*
15.Campan.*in diuerſ. Iuris Can.rub.*11.*c.*22.
*n.*21.Souſa *in aphor.Inquiſit.lib.*1.*c.*59.*n.*4.

Inquiſitores Apoſtolici id crimen in Re-
8 gnis Aragoniæ,& Valentiæ punire poſſunt,
vt teſtātur Salzed.*ad Bernard.in pract.c.*86.
aliàs 89.*addit.*1 *verſ.hac equidē,circa fin.*Ioā.
Vela *d c.*33.*n.vlt.ad fin.*Cantera addēs Re-
gnum Cathaloniæ *quaſt.crimin. p.*5. *c.* 4. *de*
vitio & fragilitate carnis.§.*de ſodomia n.*69.
in fine,Torteblanc.*de iure ſpirit.l.* 13. *cap.*2.
*n.*24.*verſ.in regnis.*Caſtr.palao *in ſum.tom.*1.
*tract.*4.*diſp.*18.*puncto* 12.*n.* 11. Narbona *ad*
*l.*20.*gloſ.*8.*n.*3.*tit.*1.*lib.*4.*Recop.* Ant. Diana
*moral.reſol p.*4.*tract.*7.*reſol.*20.Idē in Regno
Portugaliæ practicari vidi ex Cōſtitutioni-
bus Pij IV,& Gregorij XIII.de quibus Sou-
ſa *d.lib.*1.*c* 59.*n.*10.11.28.29.& 37.& latius
*à n.*48.Moura *de incant.& enſalmis. opuſc.* 1.
*ſect.*3.*c.*1.*n.*14.*poſt princip.verſ.de crimine,&*
n 16.Torrebl.*d.c.*2.*n.*24. *in princ.* Antonin.
Diana.*d reſol.*20.vbi cum Seraph.de Freita
*in addit.ad tract.de Cōfeſſorib.ſolic.*D Acuñæ
*q.*24.*n.*136.contra Mouram notat non poſ-
ſe Inquiſitores relaxare ſodomitas Curiæ
ſeculari niſi ſint incorrigibiles.

9 Ad *n.* 9. *in fine.* Crimen periurij à laico
commiſſum mixti fori eſſe, vltra citatos *in*
*collect.*reſoluunt Petr.Greg.*in cap.conquerē-*
*te c.*6.*n.*17.*de iudic.* Auendan. *de exequendis*
*mand.p.*2.*c.*27.*circa fin.prin.verſ.& ob id cri-*
*men,& n.*1.*verſ.tamen*, Auil *ad c.*48. *Prator.*
*verb. qualeſquier Iueſes n.*1. Salzed.*ad Ber-*
nard.in pract.cap. 92.*aliàs* 95.*verſ.ſed priuan-*
dus,ad fin verſ.nec illud eſt prætermittendum.
Ioan. Vela *de pœnis delictor. c.* 28. *num. vlt.*
Bobadil *d.lib.*2.*c.*17.*num.* 52. *ad med.verſ.y*
*finalmente,& cap.*18.*num.*173.*circa fin.verſ.y*
puedue caſtigar al periuro,& apertiùs nu 198.
Didac.Sahagun *in cap.*2.*de iudic. num.* 121.
Rutger. Ruland. *de inuocat. brachij ſecularis,*
*cap.*9.*num.* 11.Gabr. Pereira *de manu Regia*
*part.*2. *cap.* 56.*num.* 36. *verſ. contrarium ta-*
men.

Ad *numer.*10. *in fine.* Quòd huiuſmodi 10
adulterij delictum à laico commiſſum
mixti fori ſit, & tam ab eccleſiaſtico,quàm
à ſæculari Iudice ex præuētione cognoſci,
& puniri poſſit, vltra citatos, tenent De-
cian.*d.lib.*4.*cap.*26.*num.*7 *in princ.& concl.*4.
Salzed.*ad Bernard. cap.*87.*aliàs* 88. *adulte-*
*lit.B.*Anaſtaſ.Germon.*de ſacrorum immunit.*
*lib.*3.*cap.*12.*num.*58.*verſ. ſed nos*, Ioan. Vē-
la *de pœnis delict. cap.*10. *num.* 27.Morla *in*
*emporio iuris,tit.*2.*de iuriſdict.in præalud.num.*
130.*poſt med.verſ. & quia interdum*, Mich.
Aggia *d.fundam* 17.*cap.de crimine adulterij,*
pag.mihi 64 Bobadil. *d. lib.* 2. *cap.* 17. *num.*
61.Rutger.Roland. *d. tract.de inuocat. bra-*
chij ſecularis,cap. 9. *num.* 16. & 17. Sigiſm.
Scacc. *de iudic. lib.* 1. *cap.* 11 *numero* 51. *verſ.*
*item quando ageretur,& cap.*12.*num.*16.Gab
Pereira *de manu Regia lib.*2.*cap.*56.*num.*11
à princip.

Ad *num.*11.*in fin.* Illa verior eſt ſenten- 11
tia in delictis mixti fori ſaltim atrociori-
bus, & quibus ſanguinis pœna Iure Ci-
uili eſt impoſita, laicum punitum à Iudi-
ce eccleſiaſtico poſſe iterum pœna condi-
gna à ſeculari puniri. Cùm enim Prælato-
rum,& aliorum eccleſiaſticorum Iudicum
iuriſdictio hac in ſpecie ad ſpiritualem
correctionem principaliter tendat, ne-
que proinde ad ſanguinis pœnam exten-
di poſſit, *cap. pen. ne clerici vel mon.* con-
ſequens eſt vt per eam ciuilis ac ſecula-
ris iuriſdictio, quæ magis ad vindictam
publicam tendit, eóque delinquentes
acerbius punit, minimè tollatur, quia
quando aliquis delinquit in crimine mix-
to, ſeu mixti fori, facit iniuriam legi
ciuili, & legi Canonicæ, quia venit con-
tra præcepta vtriuſque, & per conſe-
quens cenſetur ſe obligare pœnis ab
vna & altera conſtitutis. Et ideo ita do-
cent præter citatos Cou. *lib.* 2. *var. cap.*
10. *numer.* 6. & *in cap. Raynutius, de te-*
ſtam. in princ. num. 19. *aliàs* 27. *ſecundùm*
nouiorem impreſſ. Mench. *de ſucceſſ. creat.*
lib. 3. §. 26. *numero* 67. & 68. Anaſtaſ.
Germon. *dict. lib.* 3. *capit.* 12. *à numer.*83.
Bobadil. *d. cap.* 17. *num.* 98.& *cap.* 18.*num.*
234. Aggia *de exhibend. auxil. fundam.*
25. Cancer. *vari. reſol. lib.* 3. *cap.* 19. *à*
numero 61. Ceuall. *commun. tom.* 1. *quaſt.*
11. *numero* 10. & 11. & *tom.* 4.*q.*897.*num.*
576.

576. & tom. 5. q. 85. n. 5. Ioan. de Montealegre *in praxe eiuſdem lib. 1. cap. 9. n. 166.* Thom. Valaſc. *allegat. Iuris tom. 1. alleg. 13. n. 96.* Sigiſm. Scac. *de iudic. lib. 1. c. 12. n. 85. & 88.* iuncto *n. 92.* Gabr. Pereira *de manu Regia p. 1. c. 10. num. 12.* Valenzuel. *conſ. 131. n. 15. cum ſeqq. tom. 2.* In aliis verò omnibus, quæ atrociora non ſunt, & quibus Iure quoque Canonico pœna condigna eſt impoſita, ſi ea condigna pœna laici delinquentes ab eccleſiaſtico puniti ſunt, non poterunt poſtea à ſecularibus iudicibus puniri, ne dupliciter pœna indebitè puniantur, contra reg. text. *in l. licet 6. in fine; ff. nautæ caupones*, & in his terminis intelligendi ſunt Cou. *d. lib. 2. var. cap. 10. numer. 6. verſ. eſt tamen intelligenda*, Simanch. *de Cathol. inſtitut. cap. 8. numer. 6. in princip.* Clar. *d. q. 57. num. 4. verſ. dummodo pœna*, Anaſtaſ. Germon. *d. c. 12. n. 86.* Suar. de Paz *d. præl. 2. n. 49. verſ. quam tamen intellige*, Bobadil. *d. c. 26. n. 94. verſ. Pero eſtando*, Aggia *d. fundam. 25. verſ. licèt Cou* Farin. *d. tit. 3. q. 4. n. 11.* Ceuall. *d. q. 11. n. 10. verſ. nam quando pœna, & d. q. 897. n. 576. verſ. quod intellige*, Muntealegre *d. c. 9. num. 168.* Scacc. *d. c. 12. n. 81. verſ. vel fuit ſufficienter punitus*, iunctis *n. 84. 86. & 91. verſ. alio verò caſu.*

SVMMARIVM.

1 *Cauſæ clericorum ſecundùm Iura Canonica, non ſecundùm conſuetudines laicorum terminari debent.*

2 *Cauſæ clericorum contra laicos in terris Eccleſiæ ſecundùm Ius Canon. cum ſunt decidendæ.*

3 *Eccleſia quando non habet ſupremam poteſtatem temporalem tunc, inter laicos & contra illos ſeruatur Ius Ciuile.*

4 *Conſtitutio huius text. eſt localis ad clericos Pariſiis commorantes ſolùm pertinens.*

5 *In Iure nouum non eſt, vt in corpore Iuris inſerantur leges & priuilegia.*

Cap. Quod clericis. IX.

1 AD *n. 2. in fine.* Quòd laici quando trahuntur ad iudicium à clericis in locis vbi Prælati iuriſdictionem temporalē habent, debet præciſè quoad illos Ius Canonicum obſeruari; quia cauſæ clericorum ſecundùm Iura Canonica, non ſecundùm conſuetudines laicorum terminari debent. Conſonant *cap. conſuetudo diſt. 1.*

Barboſ. Iur. Can. ſelecta, Tom. VI.

cap. cùm eſſes, de teſtam. cap. Romana 3. §. debet, de appellat. in 6. exornant gloſſ. *verbo lex in c. 2. de arbitr. & gloſſ. fin. in c. 2. de delict. pueror.* Felin. *in c. cum Eccleſia S. Marcæ num. 44. de conſtit.* Duen. *reg. 183.* Vincent. de Franchis *deciſ. 283. & 411.* Menoch. *conſ. 93. num. 29.* Burg. de Paz *in l. 1. Tauri num. 601.* Ioan. Garcian. *reg. 17. num. 12.* plures citati ab Anguian. *de legibus lib. 2. controu. 17. num. 301.* vbi dicit quòd Iura & DD. ſupradicti quatenus probant, & ſequuntur interpretationem *gloſſ. in præſenti*, & affirmant in terris Eccle- 2
ſiæ cauſas clericorum contra laicos ſecundùm Ius Canonicum eſſe decidendas, planè procedant in terris, quæ ſunt abſolutè in temporali dominio Eccleſiæ, itaut ſuprema, & Regia poteſtas ſit apud ipſam Eccleſiam: cùm enim iam nullum alium ſuperiorem habeant incolæ illius loci, cui ſubiiciantur, neceſſariò ſequitur legibus tantùm Eccleſiæ obligari, & per conſequens ſecundùm eas eſſe iudicandum; & *num. 102.* addit quòd quando Eccleſia non habet ſupremam iuriſdictionem temporalem, abſolutè (vt habent Pontifices Romani in ſuis dominiis) ſed ſecundùm quid, vt habent alij Prælati inferiores, & domini temporales, veluti D. Archiepiſcopus Bracharenſis, & Toletanus, nec non DD. Epiſcopi Oxomenſis & Seguntinus ac alij Prælati eccleſiaſtici multorum oppidorum, ciuitatum, & villarum iuriſdictionem tem- 3
poralem habentes, qui ſanè abſque dubio ſupremum Principem recognoſcunt, tunc inter laicos, & contra illos ſeruabitur Ius Ciuile, & ſic procedat *c. conſtitutus, de reſtit. in integ. & n. 104.* aduertit quòd licèt ea, quæ ſuprà dicta ſunt, ſecundùm principia Iuris vera ſint, non tamen probantur in hoc text. quia eſt localis eius conſtitutio ad clericos Pariſiis commorantes ſolùm pertinens, vt eius verba demonſtrant ibi, *Pariſiis commorantes*, &c. ſicut & illa, de qua *in c. 1. de locato, & in c. ſuper ſpecula, de priuileg.* nec nouum in Iure eſſe ait vt in corpore Iuris inſerantur leges, & priuilegia certis tantùm locis conceſſa.

SVMMARIVM.

1 *Iudex eccleſiaſticus adiri poteſt negligentiam Iudicis ſecularis. in adminiſtranda Iuſtitia.*

2 Cap. nuper 6. de donat. inter virum, & vxor. *intelligitur.*

3 Cap. litteris 5. de pignorib. *declaratur.*

4 Cap. ex parte 15. hoc tit. de foro comp. *interpretatur.*

5 Cap. 1. 87. diſt. *exponitur.*

Cap. Ex tenore. XI.

1 POſt *num.* 1. Probat hic text. propter negligentiam Iudicis ſecularis, ſi partibus iuſtitiam facere diſtulerit, poterit adiri Iudex eccleſiaſticus. conſonant *cap. ex tranſmiſſa* 6. *cap. ex ſuſcepto* 10. *cap. cùm contingat* 13. *hoc tit. cap. deputati, de appell cap. Romana, de ſuppl. negl. Prælat. lib. 6. cap. Romana, de appellat. eod. lib.* exornant gloſſ. *verb pacifica, & verb. pateat in cap fin. de officio Archid.* Couarr. *pract. cap.* 6. *num.* 1. Vincent. de Franch. *deciſ.* 178. *num* 8. Caſtill. *controu. lib.* 3. *cap.* 25. Alex. Trentacinq. *var. reſolut lib.* 2. *reſol.* 2. Mari. Anton. *var. reſol. lib.* 1. *reſol.* 108. *caſu* 32. *verſ hinc eſt*, Bellet. *diſquiſ. cleric. part.* 1. *tit. de fauore cleric. perſon.* §. 2. *n.* 25. *& tit. de fauore cleric. reali*, §. 5. *num.* 37 *&* 82 Ciarlin. *controu. forenſ. cap.* 56. *à num.* 2. Bobadil. *in ſua politica lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 106. Menoch. *remed.* 7. *recup. quæſt.* 5. *& remed.* 3. *retin n.* 356. D. Acuña *ad cap. quiſquis* 3. *diſt.* 83. Ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi part.* 1. *tit.* 3. & citati per me *in collect. ad d. c. ex ſuſcepto, n.* 2. Et licèt in eo concluſio hæc probetur, in hoc text. tamen requiratur vltra viduitatem, quod cauſa ſit eccleſiaſtica, vel detur defectus iuſtitiæ in Iudice laico, vt vidua ſecularem coram Iudice eccleſiaſtico conuenire valeat.

2 Obſtat tamen difficilis text. *in cap. nuper* 6. *de donat. inter virum & vxor.* dum ibi conſtat admiſſam fuiſſe in iudicio Eccleſiæ quandam mulierem viduam petentem partem cuiuſdam terræ, quam dicebat ſibi in dotem conceſſam à ſuo marito, & quòd cùm conſultus fuiſſet Summus Pont. ſuper dubio Iuris quod oriebatur circa ipſam petitionem, an ſcilicet valida fuiſſet talis conceſſio, propterea quòd maritus præfatus non habebat terram illam tanquam propriam, ſed tantùm dum viueret, reſpondit quid erat obſeruandum à Iudicibus in eo caſu: vnde ex iſto textu colligi videtur quòd etiam quando non datur defectus in Iudice ſeculari, vel quando cauſa viduæ non eſt eccleſiaſtica, ſed merè temporalis, adhuc poteſt Iudex eccleſiaſticus habere legitimam cognitionem ratione ſolius viduitatis, ſed interim dũ alia melior occurrerit ſolutio, reſpondendum mihi videtur, textum illum *in d. cap. nuper*, intelligi debere ſeruatis ſeruandis, & datis terminis habilibus, id eſt, concurrentibus qualitatibus huius text. *in præſenti*, & non alio modo.

Obſtat deinde text. *in cap. in litteris* 5. *de pignoribus*, vbi mulier, cuius maritus abſens erat, ac ideo pro vidua reputabatur, eius dotem coram Eccleſiaſtico Iudice exegit, ſed quamuis Feliu. *in cap. licèt ex ſuſcepto, in princ. hoc tit.* prout eum refert Ceuall. *de cognit. per viam violent. part.* 2. *quæſt.* 13. *n.* 7. dixerit quòd malè ad illum textum reſponderi poterit abſque diuinatione: nihilominus benè quadrat intellectus ſi dicamus quòd in illo textu non erat tam congruum remedium coram Iudice ſeculari ad conſecutionem iuſtitiæ prædictæ mulieris: ea enim à Regio Iuſtitiario capta & ſpoliata fuerat minus iuſtè, vt ibi dicitur in principio, bonaque omnia, ex quibus dotem habere debebat, de mandato eiuſdem Iuſtitiarij penes fratrem ſui mariti, & alios retinebantur, abſque eo quòd poſſet conſequi ſuam ſatisfactionem; & cùm in his terminis patens ſit aditus ad Eccleſiam, non eſt mirum quòd admitteretur illius petitio à Iudice eccleſiaſtico tanquam in caſu licito, & permiſſo, & in quo habet plenam, & actualem iuriſdictionem. 3

Vlteriùs obſtat *cap. ex parte* 15. *hoc tit. de foro comp.* Sed breuiter reſpondetur procedere in ſpecie de qua loquitur, hoc eſt, in vidua ſpoliata, & oppreſſa; eo enim reſpectu benè potuit petere ſatisfactionem ſuæ iniuriæ coram Iudice eccleſiaſtico, vt conſequeretur reſtitutionem: ſecus ergo eſſet ſi hæc qualitas deficeret, quia tunc contrarium eſſet dicendum. 4

Denique obſtat *cap.* 1. *diſt* 67. vbi expreſsè cauetur quòd omnes cauſæ ad viduas ſpectantes Epiſcoporum iudicio exequi poſſuntur reſponderi poterit eius deciſionem intelligendam non quoad iuriſdictionem, de qua loquitur text. *in præſenti*; ſed tantùm quoad protectionem, ſiue patrocinium, quod Eccleſia velut pia mater affectuosè impendit omnibus, & maximè illis, qui miſerabiles ſunt, & in quibus militant rationes, quæ in viduis procedunt. 5

SVMMARIVM.

1 *Clericus non poteſt ſibi conſtituere Iudicem laicum etiam cum iuramento, & de conſenſu alterius partis.*

2 Cap. ſi quis pulſatus 3. 3. quæſt. 6. *intelligitur*

3 Cap. Mandaſtis 10. 2. quæſt. 5. *declaratur.*

4 *Nobilitatis priuilegio an poſſint nobiles renuntiare.*

Cap.

Cap. Si diligenti. XII.

1 POſt *num.* 1. Probat hic tex. clericum non poſſe conſtituere ſibi Iudicem laicum, etiamſi proprium Iuramentum, & aduerſarij conſenſus accedat. Conſonant *cap. placuit* 43. 11 *q.* 1. *cap.* 2. *cap. ſi quis contra clericum* 4. *cap. ſignificaſti*, cum aliis *hoc tit. cap. contingit* 36. *de ſent. excom. cap. grauem, de exceſſ. Ptal. cap.* 2. *hoc tit. in* 6. *l. ſancimus C. de ſacroſ. eccleſ generaliter, Auth. ſtatuimus, C de Epiſc. & cleric. l. Caſtellæ* 12. *tit.* 22. *part.* 3. *l.* 57. *tit.* 6 *part.* 1. *l.* 27. *tit.* 34. *part.* 6. Exornant vltra citatos *in collect.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 10. *cap.* 11. *num* 33. & 37 Anton. Fab. *in ration. ad text. in l. ius publicum ff de pact.* Oſuald. *ad Donel. comment. Iuris Ciuilis lib.* 17. *cap.* 20. *lit.* X & Y. Bonacin. *de contract. diſp.* 3. *q.* 1. *puncto* 1. *num.* 1. Villalob. *in ſum. p.* 2. *tract.* 19. *diffic.* 12. *num.* 5. Chriſtoph. de Anguiano. *de legib. lib.* 2. *controu.* 21. *à n* 34. & *lib.* 3. *controu* 4. *num.* 35. & *controu* 25. *per tot.* Ioan. Maria Nouar. *quæſt. forenſ. p.* 1. *q.* 43. *num.* 4. & *q.* 66. *num.* 6. & *q.* 76. *num.* 4. & *in praxi electionis fori ſect.* 3. *q.* 7. *n.* 14 Aloyſ. Ricc. *in praxi vor. reſol. p.* 3. *reſol.* 578. *n.* 4. & *in deciſ. Curiæ Archiep. Neapol. p.* 1. *deciſ.* 163. *num.* 9. & *p.* 2. *deciſ.* 160. Narbona *ſuper* 3. *p. Recop. l.* 14. *tit.* 2. *lib.* 6 *gloſ.* 4. D. Acuña *in cap. non oport* 13. *diſt* 42. *num.* 2. *cum ſeqq.*

2 Non obſtat tex. *in cap. ſi quis pulſatus* 3. 3. *q.* 6. quatenus admittit quòd clericus poſſit coram non ſuo Iudice reſpondere, quia non intelligitur de Iudice ſeculari, quòd ſi ita eſſet, contineret maximam abſurditatem, ſed intelligitur de Iudice alio eccleſiaſtico, concurrente proprij Epiſcopi conſenſu.

3 Nec etiam obſtat *cap. mandaſtis* 10. 2. *q.* 5. & *cap. nos ſi in competenter*, 41. 2. *q.* 7. quia reſpondetur quòd etſi in vtriuſque ſpecie appareat ſummum Pont. permiſiſſe quòd imperatores habuiſſent iudicium in ſua cauſa, id tamen non fuit conſtituendo ipſos in Iudices auctoritatiuè, & ex Iure proprio, ſed tantùm veluti ex commiſſione, & de eiuſdem Pōtificis auctoritate, vt ita eo modò eſſet maior ſatisfactio circa purgationem earum rerum, quæ eidem Pontifici obiiciebantur, vt colligitur ex verbis eorundem textuum.

4 Ad *num.* 3. *in fine*, Adde Ignat. del Villar *in ſylua reſponſor. lib.* 1. *reſp* 6. *n.* 15. Narbona *l.* 14. *gloſ.* 4. *num.* 2. *tit.* 2. *lib.* 6. *Recop.* apud quos eſt magis recepta opinio quòd priuilegiis nobilitatis poſſunt ipſi nobiles renuntiare.

Cap. Poſtulaſti. XIV.

AD *num.* 2. Probat hic text. Iudicem loci delicti poſſe agere de eius punitione, quamuis aliàs delinquens ſit de aliena iuriſdictione, vltra citatos *in collect.* vide. Vincent. de Franchis *deciſ.* 37. Decian. *in tract. crimin. lib* 4. *c.* 16. & 38. Fachin. *contr. lib.* 9. *c.* 20 Oſuald. *ad Donel. comment. lib.* 17 *cap.* 16. *lit. C.* Caball. *reſol. crimin. cent.* 2. *caſu* 162. per tot. vbi *num.* 29. aſſerit procedere; licèt alij Iudices ad talem punitionem poſſint habere cognitionem, quia adhuc Iudex loci, vbi delictum commiſſum eſt, magis competens iudicatur. Maurit. de Alzedo *de præcellent. Epiſcop. dignit. p.* 1. *cap.* 12. *n.* 58. Nec obſtat text. *in l.* 1. *C. vbi de crimin.* in cuius ſpecie docemur quòd rei delinquentes vbicunque reperti fuerint, ibi puniri debent; quia omiſſa reſponſione Oſualdi *ad Donel. lib.* 17. *cap.* 16. *lit E* quem ſequitur Balboa *ad cap. fin.* §. 3. *n.* 156 *inf. hoc tit.* exiſtimantis hoc fuiſſe in hoc textu permiſſū propter publicam vtilitatem, ad quam ſpectat ne delicta maneant impunita. *cap. vt famæ, de ſent. excom.* quia reſpondetur particulam *vbicunque*, de qua *in d. l.* 1 non eſſe generaliter accipiendam, itaut vbicunque reperiantur, puniantur etiam, ſed particulariter vbicunque reperiantur domiciſium habere.

Cap. Ex parte. XV.

AD *num.* 6. Quòd miſerabilis perſona poteſt laicum interdicto *vnde vi* corā judice eccleſiaſtico conuenire, etiamſi res ſubtracta feudalis dicatur, vltra citatos *in collect.* docent Vincent. de Franchis *deciſ.* 178. *num.* 8. & *deciſ.* 194. & 599. Gail *lib.* 1. *obſeru.* 1. *num.* 42. Oſuald. *ad Donel. comment. lib.* 8. *cap.* 32. *lit. K.* & *lib.* 17. *cap.* 20. *lit. B.* Schiford. *ad Fabrum tract.* 4. *q.* 4. Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 2. *tit. de citat. reſol.* 2. *nu.* 26. Card Tuſch. *practic. concluſ. tom.* 5. *lit. M. concl.* 254. *num.* 10. Ioan. Maria Nouar. *in praxi electionis, & variat. fori ſect* 3. *q.* 4. *num.* 7. 1
Roder. à Coña *in cap.* 1. *num.* 3. *diſt* 87. Ratio eſt, quia vbi agitur de iniuria, aut violentia miſerabilibus illata, cauſa & defenſio ad Eccleſiam ſpectat, iuxta tex. *in cap. ſi quis el* 2. 24 *q.* 3. & cùm interdictum *vnde vi* locum habeat cùm quis à poſſeſſione fundi, vel ædium per vim, vel iniuriā eiectus eſt. *l.* 1. *vnde vi.* § *recuperandæ, Inſtit. de interdictis* ideo in præſenti vidua tanquam miſerabilis perſona potuit interdicto illo aduersùs nobilem etiam laicum coram Iu-

dice eccleſiaſtico vti, iuxta tex. *in d. cap. ſuper quibuſdam, de verb. ſignif.*

Cap. Conqueſtus. XVI.

AD *num. 2. in fine*, Et ſic videtur hunc tex. poſitum fuiſſe quaſi pro ampliatione ad *cap. cùm ſit generale, ſup hoc tit.* vt ſic conſtet quòd non ſolùm poteſt competere iuriſdictio Iudicibus eccleſiaſticis aduersùs laicos, cùm conueniuntur ab Eccleſiis ſuper maleficiis in ipſas cõmiſſis, prout ibi deciditur; verùm & cum illatum eſt damnum aduersùs bona temporalia, ſeu contra iuriſdictionem, ſeu quid aliud, quod iure ſpeciali eiſdem Eccleſiis applicatum eſt, vt apertè colligitur ex littera huius text. *in princ.* Ita Felician. de Vega *in relect. ad hunc tex. num.* 3. vbi *num.* 8. ait apertè conſtare ex iſto textu quòd quando ſacrilegium ſimpliciter committitur aduersùs Eccleſiam, ſiue eius bona, non incurritur excommunicatio ipſo facto, niſi cùm adeſt effractio, ſiue ſpoliatio violenta.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiatus vt non teneatur reſpondere niſi in certo loco, ſi in alio reſpondere, vel ſoluere promiſit, ibi poterit conueniri.*

2 *Succeſſor in officio tenetur adimplere contractum ſui prædeceſſoris, & ſoluere debitum ab illo promiſſum.*

3 *Succeſſor ligatur ad obſeruantiam eorum, quæ à prædeceſſore ſunt conceſſa.*

4 *Priuilegia conceſſa ob benemerita trãſeunt in contractum oneroſum, & ideo ſucceſſor tenetur illa ſeruare.*

5 *Succeſſor per electionem tenetur ſeruare facta ſui prædeceſſoris ſub nomine dignitatis.*

6 *Succeſſor Principis contrauenienſ factis anteceſſoris dicitur contrauenire ſibi ipſi.*

Cap. Dilecti filij. XVII.

AD *num. 1. In fine* Probat hic text. quod
1 priuilegiatus vt non teneatur reſpondere niſi in certo loco, ſi in alio reſpondere, vel ſoluere promiſit, ibi poterit conueniri: concordant tex. *in cap. fin. hoc tit. & in c. 1 §. neque etiam, eod. tit. lib 6 & in l. 3. ff. de bonis auctor. Iudic. poſſiden. & in l. quæro, 100. ff de ſolut. & in l. 1. ff. de eo quod certo loco, & in l. contraxiſſ. 20. ff. de action. & oblig. & in l. argentarium 45. ff. de iudic. & in l. 1. C. vbi conuen. qui certo loco date promiſit*, l. Caſtell. 8. *tit.* 9. *par.* 1 *l.* 32. *tit.* 2. *part* 3. *l.* 1. & 2. *tit.* 16. *lib* 8. *Recop. & l.* 20. *tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.* Exornant Cou. *practic.* 10. *num.* 5. Gutier. *de Iuram. confirm. p.* 3. *c.* 16. *n.* 4. & *canon. lib.* 1. *c.* 34. *n.* 9. Montealegre *lib.* 1. *praxis ciuilis c.* 9. *n.* 323. & *lib.* 2. *c.* 2. §. 17. Pichard. *in manuduct. ad praxim p.* 2. *prac.* 4 *n.* 3. 39. & 40. Ratio eſt, quia cùm quis certo loco ſoluere promiſit, ibidem etiam contraxiſſe videtur, *d. l.* 3 *ff. de bonis auctor. Iud. poſſiden. d. l. contraxiſſe.*

Ad *num.* 2. Quòd ſucceſſor in officio tenetur adimplere contractum ſui prædeceſſoris, & ſoluere debitum ab illo promiſſum, 2
vltra citatos docent Molin. *de Iuſtit. diſp.* 541. & *ſeq.* Narbona *in* 3. *p. Recop. l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 7. *gloſ.* 3. *n.* 7. vbi *n.* 11. quandam reſolutionem affert, quæ peculiaris eſt circa Reges Hiſpaniæ, videlicet quòd etſi aliàs quando Princeps aliquis ſuo nomine contrahit, non poſſit ſucceſſorem ad ſui contractus obſeruantiam adſtringere, poterit nihilominus ſi id faciat nomine Regni, & ad publicam vtilitatem. Petr. Surd. *conſ.* 419. 3
num. 27. vbi multorum probat auctoritatibus quòd ſucceſſor ligatur ad obſeruantiam eorum, quæ à prædeceſſore ſunt conceſſa ſi per ſucceſſionem admiſſus ſit in dignitate; nam aliàs ſibi ipſi contradiceret, vt inquit Bald *in conſ.* 326. *col.* 3. *vol.* 1. relatus à Rolan. *in conſ.* 1. *num.* 42. *vol.* 2. Et maximè id vendicat ſibi locum quando tractatur de conceſſis à prædeceſſore ob benemerita conceſſionarij, quo caſu talis cõceſſio reuocari non poteſt, vt ex multis probat Menoch. *in conſ.* 1003. *num.* 64. qui inter alios allegat Roder. Suar. *alleg.* 10. qui indiuidualiter loquitur de Rege Hiſpaniarum, qui donationem factam ob benemerita à prædeceſſore reuocare non poteſt. Et quidem verum eſt, quia priuilegia conceſſa ob benemerita tranſeunt in contractum 4
onероſum, & ideo ſucceſſor tenetur illa ſeruare, quia ligatur ex contractu prædeceſſoris, Canoniſtæ communiter *in cap.* 1. *de probat. & in c. Abbate ſanè, de re iudic. in* 6. Bart. *in. l. prohibere.* §. *planè ff. quod vi, aut clam*, Bald. *in d. c.* 1. vbi ait quòd pacta inter Federicũ, & ciuitates Lombardiæ, quæ continentur in pace Conſtantiæ, ſunt ſeruanda per Imperatores, qui ſucceſſerunt in Imperio, idem Bald. *in l. digna vox C. de legib.* Oldrad. *conſ.* 94. incip. *Eleganter*, Paul. de Caſtro *in l. fin. C. de tranſact.* Igne. *in l. donationes quæ. C. de donat. inter virum & vxor.* Riminald. *in conſ.* 63. *n.* 32. qui loquens de Duce Marbæ ait quòd ipſe non poteſt à contractu ſuorũ prædeceſſorum recedere, Iaſ. *conſ.* 1. *col.* 2. *vol.* 1. Grammat. *conſ.* 100.

Oſaſch.

Oſaſch. qui alios citat *in deciſ.* 139. *num.* 11.
Burſat *in conſ.* 160. *ſub n.* 36. *vol.* 2. Grauet.
conſ. 241. *ſub num.* 17. Gabr. *commun. tit. de*
iure quaſito non tollen. concl. 5. *num.* 2. Poller.
in pract. verbo, & ſubmiſsionis, ſub num. 37.
Iaſ. *conſ.* 20. *vol.* 2. *& conſ.* 86. *vol.* 3 Pariſ. *conſ.*
2. *n.* 132. *vol.* 4. Socin. iun *conſ.* 60. *numer.* 18.
& 19. *vol.* 3 Roland. *d. conſ.* 2. *vbi ſuprà vol.* 2.
& conſ. 13. *num.* 36. *& ſeq. vol.* 3. *& conſ.* 100.
num. 138. *& ſeq. vol.* 4 vbi loquitur de ſuc-
5 ceſſore per electionem, qui tenetur ſerua-
re facta ſui prædeceſſoris ſub nomine di-
gnitatis, Natt *conſ.* 122. *num.* 3. Petra *de po-*
teſtate Principis in 2. *dubit. princ. num.* 179.
verſ. ſextò declaratur, fol. mihi 182. Menoch.
conſ. 1. *num.* 228. *& conſ.* 264. *n.* 15. *& ſeq. vol.*
3. *& conſ.* 721. *num.* 3. *& d. conſ.* 1003 *nu.* 98.
Surd. *deciſ.* 326. *num.* 5. Rodolphin. *de abſo-*
luta Principis poteſt. cap. 6. *nũm.* 195. Pereg. *de*
iure fiſci lib. 1. *tit.* 3. *num.* 45. Becc. *conſ.* 56 *n.*
8. *vol.* 1. Tiber. Decian. *conſ.* 25 *n.* 41. *vſque*
6 *ad* 48. *vol.* 1. adiiciens poſt Baldum quòd
ſucceſſor Principis cõtraueniens factis an-
teceſſoris, dicitur contrauenire ſibi ipſi, ex
quo ſemper eſt vnũ imperium, & ab aliis
ſpectet ſucceſſoribus, quod ipſi prędeceſſo-
ri ſuo præſtitit, Ioan. Anton. Georg. *alleg.* 15.
num. 12. *vſque ad* 16 *fol.* 148. vbi amplius
notat *num.* 14. *&* 15. quòd huiuſmodi quæ-
ſtio non pendet ex poteſtate perſonali, ſed
coronæ ac dignitatis, ideoque etiam tyran-
nus quando concedit Regio nomine, obli-
gat legitimum ſucceſſorem iure perpetuo
in illa dignitate.

Ad *num.* 5. Vide *addita ad c.* 1. *de immun. Eccleſ. lib.* 6. *num* 9.

Ad *num.* 9. An expenſarum appellatione veniant damna & intereſſe, vltra Surd. *citatum*, vide Perez *ad lib.* 4. *Ordin. pag.* 832. Card. Tuſch. *pract. cõcluſion. lit. F. concl.* 637. *num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Clerici non poſſunt prorogare iuriſdictionem Iudicis eccleſiaſtici ſine proprij Epiſcopi conſenſu.*

2 *Conſenſum præſtare prorogationi à clerico factæ ſpectat ad habentem iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & non ad Epiſcopum.*

3 *Exemptus non poteſt ſine licentia Papæ, cui ſubditur, prorogare aliorum Iudicum iuriſdictionem.*

4 *Clericus delinquendo, vel contrahendo poteſt prorogare iuriſdictionem iudicis illius loci, in quo contraxit abſque vlla ſui Epiſcopi licentia.*

5 *Conſenſus in hoc text. requiſitus ſufficit tacitus.*

Cap. Significaſti. XVIII.

AD *num.* 7. Quòd clerici non poſſunt 1
prorogare iuriſdictionem Iudicis ec-
cleſiaſtici ſine proprij Epiſcopi conſenſu,
vltra citatos *in collect.* docent Anton. de
Matthæ. *de prorogat. iuriſd. num.* 14 Bernard.
VVameſ. *pract. forenſ. lib.* 1. *obſer.* 12. *num.* 2.
Narbona *l.* 59. *gloſſ.* 1. *num.* 14. *tit.* 4. *lib.* 2.
Recop. Anguian. *de legib. lib.* 3. *cõtrou.* 26. *n.* 8.
Carlaual. *de iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *diſp.* 2. *q.* 8. *sect.*
2 *num.* 1075. vbi *num.* 1077. addit ad Abba- 2
tem, vel ad alium habentem iura Epiſco-
palia & iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem,
& non ad Epiſcopum ſpectare præſtare cõ-
ſenſum prorogationi à clerico factæ: &
deinde ſubdit Epiſcopum, & Archiepiſco-
pum non poſſe prorogare iuriſdictionem
Iudicis non ſui, ſine conſenſu ſuorum Su-
periorum, additque exemptum non poſſe
ſine conſenſu, & licentia Papæ, cui ſubdi-
tur, prorogare aliorum Iudicum iuriſdi- 3
ctionem, & *à num.* 1078. *cum ſeqq.* plures aſ-
ſignat rationes, cur in clericis hoc ſit ſpe-
ciale.

Intellige de clerico volente, & expreſsè 4
prorogante, non autem de illo, qui con-
trahendo, vel delinquendo prorogat, quia
tali caſu poterit abſque vlla ſui Epiſcopi li-
centia prorogare iuriſdictionem alieni il-
lius loci, in quo contraxit, vt colligitur ex
cap. dilecti, hoc tit. & expreſsè reſoluunt
Marant. *de ordine iudic. p.* 4. *diſt.* 12. *num.* 24.
Caroc. *deciſ.* 52 *num.* 24. Carol. de Graſſis *de
effectib. clerical. effectu* 1 *num.* 67. *cum ſeqq.*
Sigiſm. Scac. *de ſentẽt. & re iudic. gloſſ.* 7. *q.* 3.
limit. 1. *num.* 43. *cum ſeqq* Carlaual, *d. lib.* 1.
tit. 1. *diſp.* 1. *q.* 8 *sect.* 2. *num.* 1083. D. Barboſ.
in l. 1. *art.* 3. *num.* 222 *ff de iudic. & in l. hæres
abſens.* §. 1. *à num.* 61 *ff. eod.* optimè D. Mari.
Cutelli *in Cod. legũ Sicular ad ll. Petri I. not.*
7 *num.* 6. *cum ſeqq pag.* 298. *& ſeq.* latè Ego
ipſe *in praxi exigendi penſiones quæſt.* 3. *à
princ.*

Ad *num.* 14. Quòd conſenſus de quo
tex loquitur, ſufficiat quòd ſit tacitus, con- 5
tra gloſ. tenuit D. Barboſ. *d. art.* 3. *num* 182.
vbi aſſerit nullum ad hoc dari inconue-
niens, propterea quòd conſenſus ipſe hic
ſumitur nõ in propria ſignificatione con-
ſenſus, ſed tãtùm pro voluntate: quæ qui-
dem voluntas ſatis apparere dicitur & per
factum, & per coniecturas, & per alios plu-
res

tres modos; & tandem concludit quòd ſi proptius Epiſcopus ſciuit ſubditum ſuum coram alio Iudice eccleſiaſtico litigare, & tacuit, quòd id ſufficiet, & ipſum in hoc ſequitur Narbona *in l.59 gloſſ.1.n.17.tit.4. lib.2.Recop.*

6 Poſt *num.*13. Ex verbis huius tex. hucuſque relatis, probari videtur, ſatis non eſſe quòd Epiſcopus conſentiat, & licentiam præſtet ad hoc vt laici de ciuili & pecuniaria cauſa clerici, eodem conſentiente cognoſcere & iudicare poſſint, dum ait tria requiri copulatiuè vt clerici alteri Iudici ſe ſubmittere valeant, id eſt, & ipſimet clerici conſentiant, ibi. *clerici tamen* 1 & quòd alienus Iudex eccleſiaſtica perſona ſit, ibi, *niſi fortè ſit perſona eccleſiaſtica*; tandem tertiò ipſe Prælatus conſentiat, ibi, *& Epiſcopi diœceſani voluntas accedat.* Fauet *cap. cum te* 18. *de offi io deleg.* quatenus innuit delegationem faciendam eſſe perſonis eccleſiaſticis, & non laicis, vt patet ibi, *ſi ſuper cauſa, quæ tibi ex noſtra delegatione committitur à perſonis eccleſiaſticis*, &c. Verùm communis *in cap. per tuas, & in cap. contingit, de arbitr.* quam ſequuti ſunt Rip. *in cap. decernimus n.* 34. & *ibi* Dec. & Abb. *hoc tit.* Roland. à Valle *conſ.4.n.14 lib.1.* plures per Felician. de Vega *in cap. decernimus, de iudic. n.148. cum ſeqq.* & per me *de officio, & poteſt. Epiſcopi p.3. alleg.* 108. *num.* 1. & eſt de mente gloſ. *in d. cap. contingit, & in cap. peruenit, ad fin. 95. diſt. & verb. præter, in cap. bene quidem 96. diſt. & verb. ducibus in c. præter verſ. verum 32. diſt.* diſtinguit inter cauſas merè ciuiles & pecuniarias ad eccleſiaſticam iuriſdictionem ſpectantes, & inter ſpirituales, ac criminales, vt prioris conditionis negotia delegari poſſint laicis ab Epiſcopis, aliiſque Prælatis inferioribus; poſterioris verò non ita: cum qua ſententia tranſeunt ferè omnes citatis Iuribus, & in praxi recipitur. Nec eam deſtruit text. *in præſenti*, ſi conſideremus non vulgare diſcrimen verſari inter conſenſum Epiſcopi, de quo ſermo eſt in hoc text. & inter commiſſionem, ſeu delegationem laicis ab Epiſcopo factam. Etenim licentia, & conſenſus Epiſcopi nullam laico tribueret iuriſdictionem; quippe Epiſcopus in tali ſpecie ſolùm exprimeret ſuam voluntatem, & laicus remaneret in terminis iuris communis, proceſſuruſque eſſet in negotio ſecũdùm propriam iuriſdictionem auctoritate ſua, & non aliena ex poteſtate ſeculari, non ex eccleſiaſtica, quam nullum committit laico Epiſcopus ſic conſentiens, nec talis Iudex delegatam iuriſdictionem exerceret, ſed ordinariam propriam, non alienam. Quæ omnia diuerſimodè ſe habent in delegatione, quæ ex diametro diſtinguitur à ſimplici conſenſu, de quo *ſuprà*. Epiſcopus enim laicis delegans & committens negotia, vltra ſimplicem conſenſum, & nudam licentiam, de qua in hoc textu, vlteriùs addit commiſſionem, & delegationem, tribuique illis nouam eccleſiaſticam poteſtatem, ſecundùm quam ex Ordinariis migrant in delegatos, & iam non auctoritate propria, nec iure ſuo, ſed alieno in negotiis ſibi per Epiſcopos commiſſis proceſſuri ſunt: quam veriſſimam differentiam rectè conſiderarunt Felin. & Abb. *num.* 5. ac Rip. *num. 36. verſ. 4. & in cap. 2. de iudic.* docentes quòd licèt verum ſit quòd Epiſcopi ſimpliciter conſentire non valeant, vt clerici coram laicis conueniantur, nec ſimplex Epiſcoporum conſenſus efficere poſſit, vt Iudices laici de clericis cognoſcant; nihilominus tamen rectè poſſunt Epiſcopi laicis committere negotia ciuilia ad clericos & Eccleſiam ſpectantia, quia inter delegationem, & ſimplicem conſenſum præfata differentia verſatur.

Minus illi obſtat *d. c. cùm te, de offic. deleg.* quo nitebamur reſtringere delegandi poteſtatem, vt in eccleſiaſticas perſonas facienda ſit, non in laicos, vt *ibidem* probari videbatur, quia reſpondetur negando in eo tex. talem reſtrictionem, aut limitationẽ probari: cùm enim exempla non arctent regulam iuxta vulgare dicterium, & in *d. cap. cum te*, perſonarum eccleſiaſticarum mentio facta fuerit, ibi, *perſonis eccleſiaſticis*, cauſa exempli tantùm: & quia delegati, de quibus ibi magis frequenter delegare conſueuerint eccleſiaſticis perſonis, conſequẽs eſt ibidem non fuiſſe deciſam, nec determinatam eam dubitationem, an delegatio eccleſiaſticis committenda ſit, ſiue laicis, quinimo propter frequentiorem delegandi vſum, & in exemplum dumtaxat, meminiſſe Pontificem Max. eccleſiaſticorum potiùs, quàm laicorum, nec aliquid diffiniuiſſe circa quæſtionem prædictam.

Cap. Licèt. XX. & fin.

POſt *num.* 1 Probat hic tex. repertum in Curia Romana poſſe in ea conueniri pro quibuſlibet contractibus alibi geſtis, tenerique ibi ſe defendere, vt per Duen. *reg. 85. limit. 4.* Vant. *de nullit. ſentent. tit. de nullitate ex defectu iuriſdict. ordinariæ n.* 84. vbi iuxta plurimorum ſententiam concludit quòd iam non eſt dubitandum quòd ſi reus conuentus præſens eſt in Romana Curia, inibi cauſa eius ſit tractãda, & quòd

ita

ita quotidie ſummus Pont. cauſas aduerſus præſētes in eadem Curia iudicibus ibi exiſtentibus indiſtinctè committit abſque eo quòd poſſint eorum iudicium declinare, dū tamen non contingat quòd antequam fiat citatio, reus recedat, quia ſi non fuerit facta apprehenſio perſonæ, non erit ibi radicata iuriſdictio, ex Donel. *comment. Iuris Ciuilis lib.* 17. *c.* 13. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 1. *c.* 66. *num.* 24.

De libelli oblatione.

Tit. III.

Cap. Ignarus. I.

AD *num.* 2. Quòd actor in iudicio libellum in ſcriptis porrigere teneatur, vltra citatos *in collect.* docent. *l. Caſtel.* 40. *tit.* 20. *part.* 3. Odofred. *de libellis formand. par.* 1 *c.* 1. Maran. *de ordine iudic. p.* 4. *diſt.* 9. *à num.* 12. & *p.* 6. *tit. de libelli oblat.* Garcian. *reg.* 39. 84. & 163. Petr. Greg. *ſyntagm. Iuris p.* 3. *lib.* 48. *c.* 5. Donel. *comment. iuris Ciuilis lib.* 23. *c.* 4. vbi Oſuald: *lit. B. C. D.* Perez *l.* 11. *tit.* 1. *lib.* 3. *Ordin.* Azeued. *l.* 4. *per tex. ibi, tit.* 2. *lib.* 4. *Recop & tit.* 1. *in rub. à n.* 2. *eod: lib.* 4. Parlad. *rerum quotid. lib.* 2. *cap. fin p.* 5. §. 1. *à num.* 8. Pichard. *in manuduct. ad proxim. p.* 1. §. 2 *n.* 9. Vnde *in cap. quoniam contra, de probat.* libellus inter ſubſtantialia iudicij connumeratur, Panor. *hic n.* 12. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 1 *cap.* 50. *num* 19. Coler. *decis.* 111. *num* 1. Quod gloſ. *in Clem. ſæpè de verbor ſignif.* declarat procedere aduerſario libellum in iudicio petente, ſequuntur Card. *hic n.* 4. Butr. *num.* 3. & 33. quamuis in ſupremis Tribunalibus ſemper libellus offerendus ſit in ſcriptis, de quo videndus Matienſ. *in dial. Relatoris p.* 3. *c.* 43 *in prin.* Suar. de Paz *in pract. p.* 1 *tom* 1. *temp* 4. *n.* 3. & 4. & probat *l. Caſtel.* 2. *tit.* 2. *lib.* 4 *Recop.*

Vt lite non conteſtata, &c.

Tit. VI.

QVòd lite non conteſtata ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam diffinitiuam procedendum non ſit extra hanc rub. & ſub titulo hoc collocata iura, probant *cap. dudum* 54 *verſ partibus, de elect. cap. vnic. de litis conteſt. cap. cùm cauſam* 62. *verſ. Iudices, de appellat. c. in noſtra* 4. *verſ. ſed idem, de procurator. cap. exhibita* 19. *de iudic. cap. cùm Ioānes* 22. *de ſent. & re iud. l. properandum* 13. *verſ. poſt litem conteſtatam C. de iudic. l. conſentaneum* 8. §. *fin. C. quomodo & quando Index, Auth. ſed & ſi quis C. de teſtib. l. Caſtel.* 2. *tit.* 16. & *l. fin. tit.* 10. *part.* 3. exornant Socin. *reg.* 242. 243. 406. & 499. Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 1. *num.* 19. Marant. *de ordine iudic. p* 4. *diſt.* 9. *num.* 70 Petr. Greg. *ſyntag. Iuris lib.* 48. *cap.* 6. *in fine*, Menoch. *de arbitr. caſu* 61. & *de præſūpt. lib.* 2. *praſ.* 54. Maſcard. *de probat. concl.* 683. 1367. Matienſ. *in dial. Relator. p.* 3. *cap.* 44. Gilchen. *ad l. vnic. C. de litis conteſt. n.* 50. & 141. Illiger. *ad Donel. comment. lib.* 2. *c.* 1. *lit. E.*

SVMMARIVM.

1 *Separatio conceditur tam ob adulterium vxoris, quàm viri.*

2 *Probationes adulterij præſumptiuæ ſufficiunt ad illud probandum, quando agitur de ſeparatione thori, & de reſtitutione dotis.*

3 *Adulterium probatur ſi vir fuerit inuentus in domo & camera alicuius pulchræ mulieris.*

4 *Probatio ſufficiens adulterij ex quibus deprehendatur?*

Cap. Adhæc. I.

AD *num.* 3. Quòd ob adulterium viri ſicut ob adulterium vxoris concedatur ſeparatio, & quòd par ſit quoad hoc in vtroque coniuge ſeparandi ratio, patet ex hoc tex. vbi notant Abb. & omnes, Dec. *conſ.* 531. Cuman. *conſ.* 175. latè Socin. iun. *conſ.* 32. *col.* 1. *lib.* 2. & in eadem cauſa Ioan. Bapt. Ferret. *conſ.* 168. *per tot.* Burſat. *conſ.* 218. *num.* 8. Bertazol. *conſ. crimin.* 273. *nu.* 1. *lib.* 2. Roland *conſ.* 50. *lib.* 1 Cou. *de ſponſalib. p.* 2. *c.* 7. §. 6. *num* 6. Mozz. *de contractib. tit de Matrim.* §. *pro declarat.* 7. *col. n.* 70. Triuiſan. *decis.* 45. *num.* 1. *p.* 1. 1

Et ad probandum adulterium in hoc caſu, cùm non agatur criminaliter ad pœnam infligendam, nec tractetur de ſeparatione matrimonij quoad vinculum, ſed quoad thorum tantùm, & ciuiliter ad reſtitutionem dotis, & cauſa iſta non dicatur grauis, ſed leuis, ſufficiunt probationes adulterij præſumptiuæ, vt videtur voluiſſe Ioan. 2

Ioan. Andr. *in cap. maius, ſuper gloſſ. 1. col. 2. de adulter* Felin. *in c. præterea num. 3. de teſtib.* & in terminis Ioan Bapt. Ferret. *conſ. 168. n. 4. 5. & 20.* Socin. iun. *d. conſ. 32. num. 9. lib. 2.* Bertazol. *d. conſ. 273. num. 4.* & ita per coniecturas, & etiam teſtes ſingulares, Socin. iun. *d. conſ. 32. num. 10. 12. 13. & 23.* Ioan. Bapt Ferrer. *d. conſ. 168. num. 5.* Bertazol. *d. conſ. 273. numero 5.* Triuiſan. *d. deciſ. 21. lib. 2.*

3 Ad quod accedit vulgaris illa doctrina Bart. *in l. 2. ff. de furtis col. 1.* dum dicit quòd ſi vir fuerit inuentus in domo, & camera alicuius pulchræ mulieris, eo ipſo probatur adulterium, & ſequitur Anan. *in cap maritis col. 2. ſuper gloſſ. 1. de adulter.* Et licèt dictum Bart. ſimpliciter intellectum non procedat cùm potuerit ingredi ignorante, vel inuita muliere, vt per Abb & Felin. *in cap. tertio loco, de probat.* quando tamen cõſtat de ſcientia, & conſenſu mulieris, opinio Bart. de plano procedit ſecundùm Deci. *in d. c. tertio loco n. 13.* & in indiuiduo firmant Ferret. *d. conſ. 168. num. 1.* Socin. iun *d. conſ. 32. n. 16.* Bertazol. *d. conſ. 273. num. 12.* latè Maſcard. *concl. 61.*

4 Alia adeſt magis ſtringẽs doctrina eiuſdem Bart. *in l. capite quinto. ff. ad leg. Iuliam de adulter.* dicentis quòd ſi teſtes affirmẽt quòd viderunt aliquem ſolum in camera cum muliere, vel oſculantem, vel tangentem eam, & multo magis habentem nudam in lecto, & clauſam in camera, dicitur ſufficiens probatio adulterij. quam doctrinam in indiuiduo admittunt Marian. Socin. *d. conſ. 32. num. 16.* Ferret. *d. conſ. 168. num. 1.* ampliàs procedere alternatiuè, prout Bartolus loquitur, ſiue fuerint inuenti ſoli in camera ſimpliciter, ſiue ſe tangentes, ſiue ſe amplexãtes, ſiue in aliis actibus propinquis ad actum, ex Abb. ita declarante *in d. cap. tertio loco, verſ. vnde puto*, Bertazol. *d. conſ. 273. num. 12. & 17.* Triuiſan. *deciſ. 21. lib. 2.* dicens ita iudicatum, quando nihil probatur in contrarium ad excuſationem, latè Maſcard. *d. concl. 59. num. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Teſtes ſenes, & valetudinarij ante litis cõteſtationem poſſunt recipi ad perpetuam rei memoriam.*

2 *Senes qui dicantur, Iudicis arbitrio relinquitur.*

3 *Senes ad hoc propoſitum illi dicuntur, qui vergunt ad annum ſeptuageſimum.*

4 *Senectus facit recedere à communibus Iuris regulis.*

Cap. Quoniam frequenter. V.

AD *num. 5.* Quòd teſtes ſenes, & valetudinarij ante litis conteſtationem poſſunt recipi ad perpetuam, vt aiunt, rei memoriam, nec probationis copia fortuitis caſibus ſubtrahatur, vltra citatos *in collect.* docent Otalor. *de nobilit. p. 5. princ. cap. 1. n. 1.* Monet. *de diſtrib quotid. p. 2. q. 7. num. 6.* Parens meus, quem non minus naturæ, quàm doctrinæ meæ reuereor auctorẽ, *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſit. lib. 3. tit. 55. num. 1.* 1

Ad *num. 7.* Cumque certa ſenectutis meta vſque adeò præfinita non extet, ſed paucis quibuſdam deſignata caſibus, in cæteris ad Iudicis arbitrium recurrendum tutius reputarunt vltra citatos Camill. Gallin. *de verbor. ſignif. lib. 5. cap. 20. num. 354.* Gaſp. Baëc. *de inope debit. c. 7. num. num. 16.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 5. n. 150.* Mari. Giurba *in conſuet. Meſſanen. cap. 2. gloſſ. 14. num. 11. & 12.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. S. concl. 103. num. 3.* Ioan. Maria Nouar. *in praxi elect. & variat. fori ſect. 1. q. 19. n. 3. cum ſeqq.* Aloyſ. Ricc. *in deciſ. Curia Archiep. Neap. p. 2. deciſ. 234. num. 3.* Steph. Gratian. *diſcept. foreuſ. tom. 2. cap. 328. num. 2. cum ſeqq. & tom. 3. cap. 506. num. 25.* Matthi. Coler. *in præſenti n. 3.* vbi ſenes quoad hoc propoſitum illos vocat, qui vergunt ad annum ſeptuageſimũ, neque tamen integros annos ſeptuaginta compleuerunt. 2 3

Ad *num 8.* Quod Senatus facit recedere à cõmunibus Iuris regulis, præter Flamin. Pariſ. citatum, tradit Aluarez *de priuileg. miſerab. perſonarum q. 18. num. 77.* 4

De Iuramento calumniæ.

Tit. VII.

SVMMARIVM.

1 *Clerici olim iurare prohibebantur.*

2 Cap. 1. *de quo hic, intelligitur cùm clericus cauſam ſuæ Eccleſiæ proſequitur.*

3 Cap. nullus 22. quæſt. 5. *interpretatur.*

4 Cap. 1. de Iuram. calum. lib. 6. *declaratur.*

Cap. Inhærentes. I.

1 AD *num.* 2. Ab Honorio II. in hoc
text. clerici eximuntur ab onere
præſtandi Iuramentum calumniæ,
quia antiquitus iurare prohibebantur, iux-
ta text *in l. cùm clericis* 25. §. 1. *in fine. C. de
Epiſcop. & cleric. & in cap. nullus* 22. *q.* 5. cùm
turpe ſit eos in falſitatis calumniæ ſuſpicio-
nem vocare, qui ob Religionis profeſſionē
ab vtraque abeſſe putantur. Et licèt *in d.* §.
1. *in fine*, referatur à Martiano Henrici II.
priuilegium clericis Orientalibus conceſ-
ſum, videlicet vt iurare non cōpellerentur,
nihilominus Honorius *in hoc c.* illum tam
ad clericos, quàm ad monachos Occiden-
tales extendit, itaut nullus per ſe quicquam
iurare compellatur, ſed per alium, hoc eſt,
per Procuratorem, vel Oeconomum; ſed
hoc tātùm cùm cauſas ſuæ Eccleſiæ agunt,
vel defendunt, nam tunc etſi compelli nō
valeant, tamen ſi iurauerint ſpōte, admittū-
2 tur, *c. vlt. hoc tit.* Et ſic intelligendus eſt tex.
in præſenti, videlicet cùm clericus cauſam
ſuæ Eccleſiæ proſequitur, vt patet ibi, *ſi Ec-
cleſiæ ſua nemi r t expediri*, &c. Sed ſi non Ec-
cleſiæ, ſed propriam cauſam clerici proſe-
quantur, ſemper cōpelluntur perſonaliter
calumniæ iuramentum ſubire, iuxta text. *in
c. cæterum* 5. *inf. hoc tit. Auth. principales. C.
eod.* rationem refert Donel. *comment. lib.* 24.
c. 3. *in fine*; quia nihil fit aduersùs honorem
clericalem. Ita gloſ. *hic verb. criminali*, vbi
Abb. *n.* 16. & 19. Illiger *ad Donel. d. c.* 3. *lit. M.*
3 Text. verò *in d. c. nullus*, procedit quādo cle-
ricus propriam cauſam tēporalem apud Iu-
dicem laicum proſequitur quia nec tunc
poterit abſque Epiſcopi conſenſu in pro-
pria cauſa calumniæ iuramentum ſubire.

Per hunc tex. tenēt omnes communiter;
4 iuramētum calumniæ in ipſo litis exordio
præberi debere, de quo etiam *l.* 2. *in princ.
C. hoc tit.* per quem text. Donel. *d. lib.* 24. *c.* 3.
verſ. videtur autem mihi, exiſtimauit nullius
eſſe momenti quicquid in iudicio fuerit
actum, ſi à principio hoc iuramentum ſit
omiſſum. Sed obſtat *c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. ibi, *pote-
rit poſtmodū in qualibet parte litis iurari*, ex
quo videtur deduci non eſſe de ſubſtantia
vt iuramentum calumniæ in exordio litis
exigatur, quia ſi eſſet, poſtmodum in nulla
litis parte ſuppleri poterat, argum. *l. hæres pa-
lam ff. de teſtam.* Quare DD varias ad hunc
tex. *in d. c.* 1. *lib.* 6. exquiſierunt interpreta-
tiones, nam quidam exiſtimant eſſe conſti-
tuendam differētiam inter ius Canonicum
& Ciuile; alij putant diſcrimen verſari in-
ter iuramentum calumniæ, & iuramentum
de veritate dicenda, itaut illud ab initio litis,
iuxta *d. l.* 1. hoc poſt litem conteſtatam pro-
pōni debere; nonnulli credunt *d. c.* 1. pro-
cedere in iuramento calumniæ generali,
quod in exordio litis ſubeundum eſt, & ap-
poni ſolet, ſed in ſpeciali, quod non à parte
ſed à Iudice in qualibet litis parte quoties
viderit expedire, defertur ex Gail. *lib.* 1. *ob-
ſeru.* 84 *n.* 6. pluresque alias interpretationes
refert Illiger. ad *Donel. d. c.* 3. *lit. H.* cum quo
proſequere.

De Feriis.

Tit. IX.

Cap. Licet. III.

AD *n.* 6. Quòd neceſſitas, & pau-
pertas laborantém in diebus
Dominicis excuſat, præter cita-
tos in collect. reſolutū. Cornel.
Benincaſ. *de paupert. q.* 4. *n.* 28. Suar. *de relig.
tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 2. *c.* 32. vbi latè de excuſa-
tione ob ſui ipſius, familiæque indigentiā,
ac neceſſitatem proximi, Iacob. de Graff. *in
aureis deciſ. p.* 1. *lib.* 2. *c.* 35. *n.* 3. vbi *n.* 31. ſub-
dit nec excōmunicatione aliqua ligari eū,
qui iuſtis de cauſis diebus feſtiuis opera
ſeruilia exercet; ſi lata à Iudice ſit excom-
municatio contra laborantes diebus feſti-
uis, Camil. Borel. *in ſum. deciſ. p.* 2. *tit.* 38. *de
feriis num.* 67. *cum duobus ſeqq.* Quod tamen
intelligendum eſt, dummodo diuina non
prætermittantur Officia, Card. Tolet. *in
ſum. cap.* 25. *num.* 3.

De Ordine cognitionum.

Tit. X.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio conſanguinitatis ſi opponatur mulieri petenti aliquem in virum, priùs de illa cognoſcendum eſt, quàm matrimonij quæſtio terminatur.*

2 Cap. ex conqueſtione 10. de reſtit. ſpoliat. *intelligitur.*

3 Cap. litteras, eod. tit. de reſtit. ſpoliat. *interpretatur.*

Cap. porrò, de diuort. *declaratur.*

Cap. Intelleximus. I.

PRo exornatione huius principalis 1
concluſionis habentis quòd ſi mu-
lieri petenti aliquem in virum, op-
ponatur exceptio conſanguinitatis, prius
de illa cognoſcendum eſt, quàm Ma-
trimonij quæſtio terminetur, non ta-
men ſuper illa exceptione, ſed ſuper
matrimonio tenebitur Iudex pronun-
tiare;

tiare, vide præter citatos Robert. *lib. 1. ſen-
tent. c. 12.* Othom. *lib. 6 obſeruat. c. 6.* Azini *in
praxi. §. 2. c. 18.* Cuiac. *lib. 9. obſeru. 33.* Do-
nel. *comment. Iuris Ciuilis lib. 18. c. 12. & c. 22.*
Gilchen. *in l. 1. à n. 6. C. de ordine cognit* Fach.
controu. lib. 1. c. 43. Menoch. *de arbitr. lib. 1. q.
45.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 1. n. 18.* Anton.
Fab. *lib. 15 coniectur. c. 1. & lib. 16. c. 3. & de er-
rorib. pragm. p. 1. decade 18. errore 3.*
2 Contra quam concluſionem non obſta-
bit text. *in c. ex conqueſtione 10. de reſtit. ſpol.*
vbi exceptio conſanguinitatis perempto-
ria fuit oppoſita, & tamen non ſuſpendit
negotium principale, quia reſpondetur il-
lum textum loqui in iudicio poſſeſſorio re-
cuperandæ, vbi non de viribus matrimo-
nij, ſed de eius poſſeſſione tantùm agitur,
3 ex eo quòd mulier fuerat ſpoliata. Simill-
ter non obſtat *cap. litteras, eod. tit. de reſtit.
ſpoliat.* procedit enim eius reſolutio ex eo,
quia mulier fuit parata exceptionem con-
ſanguinitatis incontinenti probare, & peri-
culum inceſtus etiam imminebat, & iuris-
iurandi religione affirmabat exceptionem
eſſe veram, eamque malitiosè non oppo-
4 nere. Et *in c. porrò, de diuort.* ideo ibi exceptio
affinitatis etſi publica ſit, non admittitur,
quia maritus iuris ordine non ſeruato, ſua
propria auctoritate abſque iudicio Eccle-
ſiæ vxorem à ſe dimiſerat, quod ſibi prohi-
bitum eſt, *c. multorum 35. q. 6.* ita ſimiliter eſt
interpretandus text. *in cap accedens 4. vt lite
nõ conteſt.* Corraſ *lib. 2. miſcel. c. 2. n. 7.* Sanch.
de Matrim. lib. 10. diſp. 12. n. 38. qui notant
ideo in terminis *cap. ſignificaſti cod. tit. de di-
uort.* permitti marito vxorem propter adul-
terium, & inceſti periculum propria aucto-
ritate à ſe dimittere, nec vxori reſtitutionẽ
competere; quia antequam eam poſtulaſ-
ſet, publicè in iudicio fuit confeſſa adulte-
rij crimen commiſiſſe, vti ex verbis illius
text. conſtat ibi maritum materiam adulte-
randi præbuiſſe.

Cap. Cùm dilectus. II.

PRo declaratione principalis concluſio-
nis huius text. habentis quòd ſi reus
contra actorem per viam exceptionis ſpo-
liationem oppoſuerit, priùs audiendus eſt
reus, & probata exceptione non cogitur
reſpondere, nõ tamen ea ratione reſtituen-
dus eſt Si verò per viam actionis reus ſpo-
liationis oppoſuerit aduersùs actorem, tunc
vtraque quæſtio ſimul terminatur, & pro-
bata exceptione reus reſtituitur, vide Cou.
lib. 1. var. c. 16. n. 14. Menoch *remed 1. recup.
n. 387.* Donel. *cõment. Iuris Ciuil. lib. 17. c. 18.
& lib. 23. cap. 4.* Cuiac *lib. 9. obſeru. 21.* Surd.
cõſ. 27. n. 27. Marta *de iuriſdict. p. 4. caſu 107.*
Martin. de Larreatigui *ſelect. Iuris lib. 6. c. 7.
cum ſeqq.*
Difficilis ſolet hic textus reputari dum ex
eo apparet Abbatem de Ferẽtino aduersùs
nobiles viros quæſtionẽ propoſuiſſe, & ita
partes actoris ſuſtinuiſſe proindeque de-
buiſſe nubiles prædictos, qui partes rei ſu-
ſtinebãt, corã ſeculari iudice cõuenire, iux-
ta reg. *l. iuris ordinẽ C. de iuriſd. omn. iudic. &
c. cùm ſit generale, de foro comp.* nõ verò corã
iudice eccleſiaſtico, vt textus hic decidit.
Cui difficultati dupliciter reſponderi ſolet.
Primò, quod procedit in hac parte eius de-
ciſio ex ſpeciali conſuetudine, quæ etiam in
aliquibus locis introductum eſt, vt clericus
poſſit laicũ reum corã eccleſiaſtico iudice
cõuenire, vt probatur *in c. ſi clericus laicum,
ſup. de foro comp.* ibi, *licèt in pleriſque partibus
al. ter de conſuetudine habeatur.* quibus verbis
Pontifex tacitè videtur talẽ approbaſſe cõ-
ſuetudinẽ, vt multis relatis oſtendit P. Suar.
*pro defẽſione Fidei cõtra Aglicanæ ſectæ erro-
rẽs, l. b. 4. c. 14. n. 16* licèt è cõuerſo nulla va-
leat contraria cõſuetudo, videlicet vt iudex
laicus de cauſis clericorum poſſit cognoſ-
cere, ita DD. per tex. ibi *in c. clerici, de iud. c.*
Greg Lop. *l. 2. gloſ. 6. tit. 2. par. 1.* Marta *de iu-
riſdict. p 4. caſu 101.* Azor *in inſtit. moral. p. 1. lib.
5. c. 18. q. 12.* Salas *de legib. q. 97. tract. 14. diſp.
19. ſect. 15. n. 105.* Secundò reſpõderi poteſt
quòd Nobiles in hoc textu tanquam rerum
Eccleſiæ inuaſores cenſeri debẽt ſacrilegi,
*c. nulli liceat, c. quæcunque c. prædia 12. q. 2. cap.
conqueſtus, de foro comp.* quod crimen ſacri-
legij mixti fori eſt, ex adductis *in c. cùm ſit
generale, de foro comp.* ideo rectè potuit Abb.
de Ferentino prædictos Nobiles coram
Romano Pontifice conuenire.

Cap. Tuam. III.

POſt *n. 1.* Caſus narrationem poſt Cuiac.
proponit Balboa *in præſenti n. 3.* quòd
ſcilicet Henricus II. Cãpaniæ Comes, Iſa-
bellã Cypri Reginã vxorẽ duxit, ex qua fi-
liã procreauit, cuius nomẽ fuit Alix. quæ ab
Iſabella matre regnum Cypri obtinuit, &
poſt eam ſucceſſit Alicis filia, Alix etiã ap-
pellata, quæ tanquã Henrici II. neptis Cã-
paniæ Comitatũ aduersùs Theobaldũ VI.
eiuſdẽ Comitatus poſſeſſorẽ eundẽ Comi-
tatũ vindicabat. Is autèm Theobaldus eidẽ
illegitimitatis opponebat exceptionẽ, con-
tendens illegitimam eſſe eius originẽ; nam
dicebat quòd eius auia Iſabella non potuit
legitimo matrimonio Henrico II. copulari
propterea quòd priùs fuerat Gofredo nu-
pta, à quo temere diuerterat, vt dicto
Henrico II. nuberet. Quæ exceptio op-
poſita fuit coram Philippo II. Fran-
corum

eorum Rege: vnde cùm in ea exceptione agendum eſſet de viribus matrimonij inter Henricum II. & Iſabellam contracti, meritò eius diſcuſſio ad Sedem Apoſt. delata eſt, iuxta deciſionem *tex. in cap. tator qui filij ſint leg.* Interim tamen dum hæc natalium quæſtio apud Sedem Apoſt. tractabatur, deceſſit Philippus Francorũ Rex, cique ſucceſſit Ludouicus VIII. anno Chriſti 1223. & cùm Regina Cypri apud Ludouicum inſtaret vt cauſam principalem definiret, Honorius III. hac epiſtola Regẽ hortatur ne antea de proprietate comitatus iudicaret, quàm ipſe Põtifex illegitimitatis quæſtionẽ quaſi præiudicialem & peremptoriam ad iudicium Eccleſiæ pertinentem terminaret, ne aliàs confuſione quadam iudicij ordo turbaretur. Cuius noſtri textus ſpecies procedit quando pendente coram ſeculari ſucceſſionis cauſa illegitimitatis exceptio coram Iudice eccleſiaſtico agitatur, quo caſu verum eſt in cauſa principali ſuperſedendum eſſe quouſque ſuper exceptionẽ pronuntiatũ ſit, etiam quãuis cauſa incidens, & peremptoria ſit. At verò ſi corã eodem Iudice vtraque cauſa tractetur, Iudex de vtraque cauſa ſimul cognoſcit, & ſolùm ſuper principali pronuntiat. *l. 1. C. de ordine iudic.* notant Panorm. *n.* 4. Anchar. *n.* 8. & Butr. *n.* 11. *in præſenti.*

2 Ad *n. 2. in fine.* Quando quæſtio matrimonij verſatur ſuper nudo facto, nẽpe an matrimoniũ ſit contractũ, nec ne, Iudex ſecularis cõpetẽs eſt ad eius cognitionem, vt per Vincent. de Franch. *deciſ.* 36. Farin. *in praxi crim. p. 1. q. 8. n. 25.* D Barb. *in l. Titia n. 22. ff. ſolut. matr.* Morl. *in emporio Iuris tit. 2. in prælud. n. 165. & ſeq.* Paz *de tenuta c. 12. n. 64. & ſeq. & n. 67.* Caſt *controu tom. 5 c 105. n. 5.* At verò quãdo quæſtio matrimonij vti ſpiritualis tractatur, videlicet an matrimonium ſit legitimũ, necne, tunc ſecularis Iudex de hac exceptione non poteſt cognoſcere, vt probat tex. *in præſenti, & in c. cauſam quæ, qui filij ſint leg.* D Barb. *in d. l. Titia n. 22.* Ceuall. *de cognit. per viam viol. p. 2. q. 25. n. 12. & 13.* Carol. de Graſſ. *de effect. cler. effectu 1. n. 398. & 401. cum ſeqq.* Caſtil. *deciſ.* 105. *n.* 3. Ioſeph. Seſſe *Aragon deciſ. 190. n. 24. cũ ſeqq.* Idẽ procedit quando quæſtio mixta eſt D. Barb. *in d. l. Titia n. 24 & 28.* Carol. de Graſſis *d. effectu 1. n 407.* latiſſimè D. Sperel. *in deciſ. fori eccleſ. deciſ. 9. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Res ab eo retineri non poteſt, ad quem cum vitio peruenit.*

2 *Meliorata res pro melioramentis retineri non poteſt, quando cum vitio ad meliorantem peruenit.*

3 *Poſſeſſor malæ fidei rem retinere poterit propter expenſas factas cauſa fructuum percipiendorum.*

Cap. Super. IV. & vlt.

AD *n.* 3. Quòd retineri nõ poteſt res ab eo, ad quẽ cum vitio peruenit, præter Surd. citatum *in collect.* tenẽt Ariſm. Tepat. *var. tit. 118. c. 4.* Neguzant. *de pign. p. 5. memb. 4 n. 1.* Capic. *deciſ.* 2. Caualc. *de tutore n.* 65. Queſada *in varii q Iuris c 14 num. 7* Card. Tuſch *pract. concl. lit. R. concl. 307. num 15.* 1

Amplia etiam rem melioratam pro meliora mentis retineri non poſſe, quando cũ vitio ad meliorantem peruenit, vt per Lancel. *de attent. p. 3. c. 24 q 29. n. 9.* Carot. *de locato tit. de expenſ. num. 18. fol. 212.* Sebaſt. Medices *de compenſat p. 2. q. 16. n. 17.* Statil. Pacif. *in tract. de Salutano interdicto inſp. 2. c. 2. n. 236* Dicitur autem peruenire rem cum vitio ad illum, qui eam emit non ſeruatis Iuris ſolemnitatibus Surd. *conſ. 28. num. 91. & 92. & deciſ. 46. num. 1.* 2

Propter expenſas factas cauſa fructuum percipiendorum poterit malæ fidei poſſeſſor rem retinere, *l. ſi à patre*, aliàs *ſi à Domino. §. fructus, l. hæres furioſi 54. ff. de petit. hæred. l. fundus ff. famil. herciſ. l. fructus, ff ſoluto matr. l. quod in fructibus ff. de vſur. l.* Caſtel. 4. *tit. 28. part. 3 & l. 4. tit. 14. part. 6.* gloſ. *verb. quid ad cauſas, in c. nobis 12 q. 2.* Tiraq. *de retractu lig § 15. gloſ. 1. n. 2* Pinel. *in l. 2. C. de reſciud vend. p. 2. c. 3 n. 1. ad fin.* Sarmien. *lib. 1 ſelect. c. 10. n. 14.* Neguz. *de pign. 4. memb. 5. par. princ. n. 20.* Pereg. *de fideicom. art. 50. n. 26.* Caualc. *deciſ. 28. num. 5. & deciſ 44. n. 90. p. 1.* Mogon. *deciſ. 33. n. 24.* Ioſeph. Ludou. *deciſ. 54. num. 18.* Mari. Muta *deciſ. 51. n. 18.* Ioan. Garc. *de expenſ. c. 2. num. 11* D. Barboſ. *in l. diuortio. § fin. p. 1. num. 59 ff. ſoluto matr.* Valaſc. *de iure emphyt. q. 25. num. 5.* Giurb. *in conſuet. Meſſanenſ p. 1. cap. 15. gloſ. 7. n. 17.* Mareſch. *var. lib. 2. cap. 112 num. 9.* Narbona *l. 25. gloſ. 16. n. 30. tit. 21 lib 4 Recop.* Guzman *de euict. q. 20. num. 4.* Aluarez *de priuil. pauper. p. 1. q. 41. num. 15. & 16.* Sed an huiuſmodi malæ fidei poſſeſſori concedatur retentio, an verò abraſio? vide Gutier. *lib. 3. pract. q. 68. n. 10* Valaſc. *conſ. 83. n. 19.* Mari. Muta *deciſ. 51. n. 15. & 16.* Aluarez *d q. 41. à n. 45.* 3

De cauſa poſſeſſionis & proprietatis.

Tit. XII.

AD *rub. n. 9. in fine.* Vide nouiſſimè Læli. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar iuris diſput. cent. 1. c. 65. pag. 116. & ſeq.* vbi dicit inutilem diſceptationem de etymologia poſſeſſionis viros maximos illuſtrē feciſſe, & ſe rem duobus verbis ſic abſoluere promittit Nā, inquit ille, ſi quærendum de etymologia, hoc eſt, de vera nominis notione, à ſedibus poſſeſſio dicitur, ſin alluſio placet, quæ magis videatur ex ratione iuris à pedibus tunc conuenientius, traditur ex Paulo *in l. 3 in princ. ff. de acquir. poſſeſ. & in §. ex contrario* ibi, *non magis eadē poſſeſſio apud duos eſſe poteſt, quàm vt tu ſtare videaris*: de poſſidēte itaque dicimus vtrumque, vt ſtare dicatur, & ſedere, & ſic poſſeſſio æquè bene dicitur, & à ſedibus ex Paulo ſtare enim nihil aliud eſt quàm in ſe ſuaque mole conſiſtere, cui opponitur ſedere. Vnde Plautus,

Hos quos videtis ſtare hic captiuos duos,
Illi qui ſtant, hi ambo non ſedent.

De origine, & ſucceſſu poſſeſſoriæ rei, vide eundem Læli. Mancin. *d. cent. 2. cap. 66. pag. 158 & ſeq. & c. 67 pag. 161. cū ſeq. ad l. 1. ff. de acquir. poſſ.* Et an penes tertium deponi vera poſſeſſio valeat, vide eundem Læli. Maocin. *d. cent. 1. c. 68. pag. 166. ad l. interiſſe, ff. de acquir poſſeſ. & ad l. licet. §. rei ff. depoſiti.* Et an poſſeſſio iuris ſit? vide eundem Mancin. *d. cent. 1. cap. 70. pag. 269 ad l. poſſeſſio, in princ. ff de acquir poſſeſ. & ad l. nemo C. eod. & c. 71.* conciliatus Paulus *in l. 1. §. adipiſcimur, ff eod. & c. 72* conciliatus idem Paul. *in l. 1. §. ſi vir vxori ff. eod.* Et an ſolo animo amitti poſſeſſio queat? vide eundem Mancin. *cap. 74.* Poſſeſſionem iuris quidem eſſe, ſed non ius, contendit idem Mancin. *c. 79 & 80. ad l. ſi ea res. §. 1. ff. de act. em. empti.* Et vnicā eſſe poſſeſſionem defendit. *c. 81. ad l. nemo C. de acquir. poſſeſ.* ciuilem & naturalem poſſeſſionem ſpecie non diſtare, ob id quod hæc corpore detinetur, illa animo contendit, *cap. 82. 83. & 84. pag 199 cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Cauſa poſſeſſionis & proprietatis apud eundem Iudicem eſt diſcutienda.*

2 L. naturaliter. § nihil commune, ff. de acquir. poſſeſ. *intelligitur.*

3 L. ſi de proprietate. C. ſi à non compet. Iud *interpretatur.*

4 Cap. ex conqueſtione, de reſtit. ſpoliat. *declaratur.*

Cap. Suſceptis. I.

AD *num. 4.* Quòd cauſa poſſeſſionis & proprietatis apud eundem Iudicem eſt diſcutienda, docent Sahag per tex *ibi in c. 1. de ſequeſt. poſſeſſ. n. 82.* Sarmien. *lib. 3. ſelect. c. 14 num. 7.* Cuiac. *lib. 2. obſeru. 35. & lib. 1. obſer. 20. & l. 5. obſeru. 15 & 19.* Bart. *in l. naturaliter. §. nihil cōmune. ff. de acquir. poſſeſſ.* Ioan. Garc *de nobilit. gloſ. 1 §. 2. num. 12.* Et quamuis *in d. §. nihil commune*, probetur nihil commune habere proprietatem cum poſſeſſione, id tamen intelligendum quoad eſſentiam, & ſubſtantiam, & acquiſitionem, ſecus verò quoad cognitionem.

3 Non obſtat tex. *in l. ſi de proprietate. C ſi à non compet. Iud.* dum probat Iudicem, qui delegatus fuit ad cauſam proprietatis ſuper poſſeſſionem pronuntiare non poſſe, quia reſpondetur ideo in illa ſpecie Iudicem nō potuiſſe de cauſa poſſeſſionis cognoſcere, quia ſpecialiter delegatus fuit ad cognoſcendum tantùm de proprietate, & ideo ſententia lata ſuper poſſeſſione nulla fuit 4 tanquam à non competenti Iudice prolata. Contra quam ſolutionem minimè facit deciſio text. *in cap. ex conqueſtione, de reſtit. ſpol.* vbi Iudices dati ad cauſam proprietatis priùs de poſſeſſione cognoſcere potuerunt, & mulierem ſpoliatam reſtituere; quia reſpondetur quòd licèt in ſpecie illius text. Iudices ad petitionem mulieris delegati fuiſſent ad cauſam proprietatis nominatim, coguntur tamen de poſſeſſione cognoſcere, ea nempe ratione, quia beneficio, & natura reconuentionis tenebatur cognoſcere, quo mediante effecti fuerant competentes.

SVMMARIVM.

1 *Iudex poterit priùs cauſam poſſeſſionis definire, & proprietatis cauſam ſuſpendere. ſi de poſſeſſione, & de proprietate ſimul actum fuerit.*

2 *Sententia vnica terminari debet poſſeſſorium, & petitorium ſi de vtroque ſimul actum fuerit.*

Cap

Cap. Ad vltimum. II.

1 AD *num.* 2. Quòd ſi de poſſeſſione & proprietate ſimul actum ſit, poſſit Iudex priùs cauſam poſſeſſionis definire, & proprietatis cauſam ſuſpendere, tenent *l. Caſtell.* 27. *tit.* 2. *part* 3. Capic. *deciſ.* 86. Boët. *dec ſ.* 23. Staphil. *de litteris gratia, tit. de ſignatura litterarũ iuſtitia.* § *ſecũdum n.* 5. Oiatch. *Pedem. deciſ.* 47. Burſat. *conſ.* 234 *vol.* 3. Menoch. *de arbitr. caſu* 371. *& remed.* 15. *recup. n.* 36. Sahag. *in c.* 1. *de ſequeſt. poſſ. & ſ n.* 86.
2 Fachin *controu. lib.* 8. *cap.* 7.

Non obſtat quòd quoties poſſeſſorio & petitorio ſimul actum eſt, vtrumque debet vnica ſententia terminari. *cap. cùm Eccleſia Sutrina, cap. cùm dilectus, inf. hoc tit.* quia locum habet vbi de vtroque liquet, ex reg. tex. *in l. de quo re* 74 *ff. de iudic.* quando verò ſolùm liquet de poſſeſſorio, poteſt ſuper eo tantùm pronunciare, vt *in hoc tex.* in quo Iudex omiſſo petitorio publicauit atteſtationes ſuper poſſeſſorio, & ita ſolũ liquebat de illo. Sic *in præſenti* docẽt Anchar. *n.* 3. & Imol *n.* 4. Capic. *d. deciſ.* 86. *n.* 6. non enim liquere dicendum eſt, niſi cõcluſum ſit in cauſa, & probationibus renuntiatum, iuxta celebrem gloſ. *verb. liquere, in c. ſignificauerunt, de teſtibus*, quam ſequuntur Pute. *deciſ.* 284. *lib.* 2. Maſcard. *de prob. concl.* 1106. *num.* 24. & citati à Farin. *in praxi crimin p.* 1. *q.* 21. *à num.* 15.

Cap. Cùm Eccleſia Sutrina. III.

POſt *n.* 1. Quòd ſpoliatus agens ſimul poſſeſſorio, & petitorio iudicio, ſi probet ſpoliationem, non verò proprietatem, obtinebit in poſſeſſorio, ſuccumbet tamen in petitorio, docent Cou. *lib.* 1. *var. c.* 17. *à n.* 10. *& in reg. poſſeſſor. p.* 2. § 10. Padil. *in l.* 2. *n.* 19. *C. de ſeruit.* Menoch. *remed.* 15. *recup. à n.* 396. Maſcard. *de probat. concl.* 1326. Valaſc. *conſ.* 58. Azeued. *l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 1. *Recop.* Fachin. *controu. lib.* 18. *c.* 9. Nicol. Garc. *de benef. p.* 5. *cap.* 6. *num.* 59.

De reſtitutione ſpoliatorum.

Tit. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Beneficij reſtitutionem petenti referri non poteſt quæſtio non canonicæ inſtitutionis.*

2 Tex. in præſenti *d. claratur.*

Cap. In litteris. V.

POST *num.* 1. Quòd petenti reſtitutionẽ beneficij, quæſtio inſtitutionis nõ Canonicæ referri non poteſt, conſonant *c.* 1. *& per tot.* 2. *q.* 2. *c.* 1. *c. conquerente, c. fin. hoc tit. cùm Eccleſia Sutrina, c. cùm ſuper, c. paſtoralis, de cauſa poſſeſ. c.* 1. *eod. tit. lib.* 6. *l.* 1. *& per tot ff. de vi, & vi arm. l.* 1. *C vnde vi, l. Caſtel. fin. tit.* 10. *p.* 3. 1 *cũ ſeqq. tit.* 13. *l.* 4. *Recop.* exornãt præter citatos *in collect.* Cou. *pract. c.* 13. Cuiac. *lib.* 1. *obſeru.* 20. *& lib.* 16. *obſeru.* 12. Forner. *lib.* 2. *ſelect. c.* 14. Donel. *comment. lib.* 15. *c.* 31. Azeued *l.* 10. *n.* 25. *tit.* 13. *libr.* 4. *Recop* Gutier. *de Iuram confirm p.* 3. *cap.* 19. *& Canon. lib.* 1. *cap.* 34. Maſcard. *de probat. concl.* 1326. Anton. Fab *de erroribus pragm. deciſ.* 77. *errore* 4. niſi poſſeſſoriæ cauſæ, proprietatis cauſa annexa ſit, quia tunc de poſſeſſione nullatenus tractari poteſt niſi priùs de titulo proprietatis appareat. *l.* 2. § *quædam. ff. de interdict. l.* 3. § *hoc autem ff de itinere, actuque priuato.* Non obſtant verba huius text. ibi, 2
priùs de violenta eiectione, quàm de Canonica inſtitutione, &c. ex quibus conſtat ante vllam tituli cognitionem, ſeu iuſtificationem agi debere de poſſeſſionis ſpoliatione, ſed eorum ſenſus eſt, priùs pleniariè agendum eſſe de poſſeſſione, nec exinde negatur ſummarie in præſenti fuiſſe actum de Canonica reſtitutione.

SVMMARIVM.

1 *Litigans mecum recuſari à me poteſt ne in alia cauſa Iudex ſit.*

2 *Calumniator in Iure dicitur qui falſa crimina intendit.*

3 Auth. de teſtib § ſi verò quis, *declaratur.*

Cap. Item cùm quis. VI.

AD *numer.* 4. Dixi *in addit. ad capite* 1. *numero* 3. *de iudic.* cum, qui mecum nunc litigat, recuſari à me poſſe ne in alia cauſa Iudex ſit, idem colligi videtur ex text. *in præſenti*, in cuius ſpecie Titius vi occupat, aut clam ingreditur poſſeſſionem Seii, & dum ſpoliatus agere ad reſtitutionem vult, ei ſpoliator crimen obiicit, quæſitum fuit, an obiectio criminis remorari reſtitutionem poſſit? & reſponſum non poſſe, addita ratione, *quoniam criminaliter aduerſus eum ante reſtitutionem agere non poteſt, cùm præſumatur eius exiſtere inimicus.* 1

Erat,inquiunt nonnulli, cauſa ciuilis, negotium ciuile, nam ciuiliter agebatur remedio reſtitutionis, & tamen inter collitigantes contracta inimicitia creditur. Non defuerunt qui exiſtimarent cauſam aliquã fuiſſe inimicitiæ, videlicet occupationem rei alienæ per vim, nec ſatis aduerterunt clandeſtinum quoque poſſeſſorem inimicum ſenſeri. Quare Læli Mãcin. *diſquiſit. gen. al. & anniuerſariarum Iuris diſput. cent.* 1. *cap.* 43. *pag.* 110. *num.* 2. *cum ſeqq.* reſpondet inimici nomen penes Alexandrum Pont. *in præſenti* pro ratione propoſitæ cauſæ ac-
2 cipi oportere. Calumniator in Iure dicitur qui falſa crimina intẽdit. *l.* 1. *ff. de calumniat.* qui,inquam, falſum crimen bonis obiectar, non itaque procul ab inimico eſt: nam & qui infamat, pro inimico habetur, & calumnia nihil aliud Nunio fuit, quàm malitioſa & mendax infamatio, ex *cap. vlt. in fine, de calumniat.* ibi, *ad infamiam*: & ideo cõcludit *num* 4. quòd in hoc tex. inimicus præſumitur eſſe is, qui cùm bona occupaſſet, poſtea ne contra eum ageretur, crimen obiecit, quo iudicium effugiat, ex quo ſequela erit; calumniator, ergo inimicus, & non illa, quæ practicis probata eſt, litigator, ergo inimicus.

3 Non obſtat Auth. *de teſtib.* §. *ſi verò quis dicat odioſum præſentem ad teſtimonium ſibi conſtitutum, & approbauerit, ſtatim quoniam criminalis inter eos lis mouetur, non adſit ad teſtimonium, qui vſque adeò infeſtus eſt, donec de crimine iudicetur.* Quia reſpondet Læli. Macin. *d. cent.* 1. *cap.* 44. accuſatorem eo loci non eum fuiſſe, qui teſtimonium ferre deberet ſed eum, aduersùs quem dicendũ teſtimonium eſſet, ſubdit deinde repetito caſu loci illius Iuſtinianei, non vtique probare eum, qui accuſaſſet, præſumi inimicũ, ſed eum potiùs, qui fuiſſet accuſatus, nec probare rurſus accuſatum criminis fieri inimicum accuſatori, ſed odioſum, & infeſtum, nec quidem actiuè infeſtum, quaſi qui malum intuliſſet, ſed paſſiuè, quaſi qui recepiſſet; infeſtum denique hoc eſt infeſtatum. Et *in fine* notat non inimicum præſumi eum, qui accuſatur, ſed leniori vocabulo odioſum, atque infeſtum.

SVMMARIVM.

1 *Lite pendente ſuper ſeparatione thori, an potiùs vxor ſequeſtrari debeat in aliquo monaſterio, quàm apud honeſtas matronas, oſtenditur.*

2 *Cautio qualis dicatur ſufficiens, remiſſiuè.*

3 *Cautio de non offendendo quando ſufficiens ſit, arbitrio Iudicis relinquitur.*

Cap. Ex tranſmiſſa. VIII.

AD *n.* 6. Vide Rot. per me citatã *ſub hoc n.* quæ reperitur impreſſa apud Farin. *deciſ.* 245. *in nouiſſimis nouiſſimarum,* ſeu *p.* 4. *diuerſ.* vbi oſtenditur quibus caſibus pendente lite inter maritum, & vxorem ſuper ſeparatione thori potiùs vxor ſequeſtrari debeat in aliquo monaſterio, quàm apud honeſtas matronas. Et in facto quæſtionem habui in cauſa diuortij, quæ vertebatur coram me inter Don Alphonſum de Reuenga, & eius vxorẽ D. Annam Mariam Tellez Giron & cenſui quòd licèt in hoc textu decidatur vxorẽ lite pendente, ſi vir odio illã proſequatur, alicui probæ & honeſtæ matronæ eſſe committendam vſque ad cauſæ deciſionem, vt illam ſtudioſè cuſtodiat, nõ ob id excludit quin poſſit in aliquo monaſterio ſequeſtrari, vt obſeruant *hic* Butr. *n.* 9. & Abb. *n* 4. ſed quandu id cõueniat, iudicis arbitrio remittẽdũ eſſe exiſtimauit, qui pẽſatis circunſtantiis id decernat prout ſecuritati & honori mulieris viderit meliùs cõuenire. Quando enim Iudex conditionem alicuius probæ & honeſtæ matronæ agnouerit, & apud illam iudicauerit mulierẽ tutè, & honeſtè permanere poſſe, id exequetur etiam reclamante marito, quia in monaſterio non eſt recludenda, nec ad illud intrandum compellenda, quando nulla ratio poſtulat, vt intret. Si verò Iudex particularium matronarum loci cognitionẽ non habeat, vel propter malã conditionem mariti aliàs terribilis timeatur aliqua violentia, aut damnum, quod in particulari domo, euitari non poſſit, ſeu aliqua adſint indicia quòd inhoneſtè viuit, ſeu denique quando eſt perſona nobilis & iuuenis, & non poſſit in domo cum decentia ſuæ nobilitati conueniente ob tenues redditus ſibi loco alimentorum aſſignatos, viuere, tunc prudens iudex arbitrabitur in aliquo Monialiũ monaſterio ſequeſtari debere, quæ verè honeſtæ matronæ dici poſſunt, vt ſentit Rota *d. deciſ.* 245. *n.* 5.

Ad. *n.* 8. Qualis dicatur ſufficiens cautio, 2
& quando iuratoria admittatur, dixi latè *in addit. ad collect. cap. vlt. de pignorib. & cap. quà fronte* 25. *de appellat.* 3

Ad *n.* 9. Quando cautio de non offendendo ſufficiens ſit, arbitrio Iudicis relinquitur, iuxta text *in l. qui ita* 66. §. 1. *ff. ad S C. Trebell.* ibi, *quamuis ei caueatur propter fragilitatem cautionis,* &c. reſoluunt. Abb. *in cap. litteras num.* 7.

num. 7. *inf. hoc tit.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verb. omnia numero* 31. Cou. *de ſponſalib. p.* 2. *cap.* 7. §. 5. *num.* 2. *in fine*, Herculan. *de cautione de non offendendo, cap.* 4. *num.* 5. *&* 7. *& cap.* 5. *num.* 3. Ioan. Gutier. *canonic. lib.* 1. *cap.* 24. *num.* 10. Menoch *de arbitr. caſu* 138. *num.* 8. *& caſu* 139. *num.* 2. *&* 3. Farin. *in praxi crimin. q.* 107. *num.* 39. Ceuall. *commun. contra commun. quaeſt.* 66. *num. fin.* Card. Tuſch *practic. concluſ. lit. C. concl.* 175. *num.* 10. Pyrrh. Maur. *de fideiuſſorib. p.* 1. *princ. in prael.* 3. *p. & ſect. c.* 25. *aliàs* 34. *n.* 43. *fol. mihi* 151. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *diſp.* 18. *num.* 41. *&* 44. *verſ. ſed facilè lis hac dirimitur.*

SVMMARIVM.

1 *Spolians audiendus non eſt priuſquam remipſam, fructuſque, & expenſas reſtituet.*

2 *Reſtituere habens ſi pauper ſit, quomodo illi ſuccurrendum?*

Cap. Grauis. XI.

1 AD *num* 4. Quòd is, qui ſpoliauit, audiendus non eſt priuſquam rem ipsã fructúſque, & expenſas reſtituat præter citatos *in collect.* docent Achil. de Graſſis *deciſ.* 17. *num.* 1. *de reſtit. ſpoliat.* Cæſ. de Graſſis *deciſ* 41. *aliàs* 3. *num.* 8. *&* 10. *eod. tit.* Verall. *deciſ.* 207. *numer.* 5 *p.* 2. *& deciſ.* 171. *&* 184. *p* 3. Cou. *in reg. peccatum p.* 2. § 6. *num.* 4. *l. Caſtel.* 12. *tit.* 17. *part.* 1. *& l.* 44. *tit.* 28. *par.* 3. *& l.* 9. *&* 10. *tit.* 10. *part.* 7. Fachin. *controu. lib.* 1. *cap.* 59. Cuiac. *lib.* 15. *obſeru* 20. Donel. *comment. Iuris lib.* 4. *cap.* 14. Amaya *lib.* 2. *obſeru. cap* 16. Anton. Fab. *tom.* 1. *de errorib. pragm decad.* 7. *errore* 6. *& lib* 4. *coniect. cap.* 17. Cardin Tuſch: *practic. concluſ. lit. S. concl.* 380. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 2. *num.* 25.

2 Declara niſi habens reſtituere pauper ſit, quia illi decernitur commiſſio cum clauſ. conſtito de paupertate, expenſis, & fructibus ad finem vſque litis reſeruatis, ad vlteriora procedatur, déque negotio principali tractetur, vt per Veſtr. *in praxi Romana Curia lib.* 4 *c.* 4. *de dolo & cõtum. n* 9. *& lib.* 7. *cap.* 1. *num.* 8. *& lib.* 8. *c.* 3. *de reſtit. in integ. n.* 12. Lancel. *de attent. p.* 3. *c. fin. num.* 93. *& n.* 154. *cum ſeqq.* Marcheſ. *de commiſſion. p.* 2. *c.* 2. *de commiſſ. ſuper nullit. num.* 64. *fol. mihi* 153. Mareſcot. *var. lib.* 1. *c.* 86. *n.* 33. Stephan. Gratian *Marth. deciſ.* 110. *in addit. num.* 10. Gonzal. *d. gloſſ.* 2. *num.* 25. Gregor. XV. *deciſ.* 361. *numero* 3. vbi Beltramin' *numero* 5. *lit. B.*

SVMMARIVM.

1 *Maritus preſtando cautionem iuratoriam ſatisfacit ſi ob paupertatem ſuam cauere non poteſt offendendo vxorem.*

2 *Inimicus offenſus, qui fideiuſſorem non inuenit, poteſt relaxari cum cautione iuratoria de non offendendo.*

3 *Maximè cùm pauper bonæ conditionis, ac famæ ſit.*

Cap. Litteras. XIII.

Vide quæ dixi *in Votis deciſiuis Canon. lib.* 1. *Voto* 9.

AD *num.* 12. *in fine.* Quòd maritus, qui cauere de non offendendo vxorem tenetur, quando ab illo propter eius ſæuitiam, vel ex alia cauſa offendi timet, ſi fideiuſſorem ob paupertatem inuenire nõ poteſt, idque proprio firmauerit iuramento, cautionem iuratoriam præſtando ſatisfacit, tenent Marc. Anton. Natt *conſ.* 616 *ex nu.* 7. Gutierr. *in l. nemo poteſt, num.* 297. *ff. de legat.* 1. Card. Tuſch. *pract. concl. lit. C. concl.* 175 *num.* 10 Farin. *in praxi crimin. quaeſt.* 145. *num.* 215. *& ſeq.* 1

Et in inimico offenſo, qui fideiuſſorem non inuenit quòd ſatisfaciat vt relaxetur iuratoriam cautionem de non offendendo præſtando, reſoluunt Clar. *in* §. *fin. q.* 47. *n.* 5. Hercul. *de caut. de non offend. quaeſt.* 47. *num.* 1. *&* 2. Anton. Gom. *var. tom.* 3. *cap.* 6. *num* 17. Farin. *in praxi crimin. q.* 107. *nu.* 38. Quod tunc maximè procedit cùm pauper bonæ conditionis, & famæ ſit, & de quo offenſionis timor haberi non poteſt, non ſi rixoſus, malæ cõditionis, & famæ, & talis de quo obligatione, & iuramento non obſtante valde timenda eſſet offenſa. Ita Gutierr. *canon. lib.* 1. *cap.* 24 *num.* 3. Farin. *d. quaeſt.* 107. *num.* 41. Sanch. *de matr. lib.* 10. *diſp.* 18. *num.* 38. *in fine.* 2

De dolo, & contumacia.

Tit. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Contumacia, propriè loquendo, importat vitium virtuti obedientiæ contrarium.*

2 *Contumacia multipliciter diuiditur.*

3 *Contumax in non comparendo verè & propriè dicitur, & eſt contumax.*

4 *Contumacia in non parendo, vel in non co-*

parendo in quo differat?

5 *Contumacia, ſeu inobedientia pro qua ſola excommunicatio ferri poteſt, ſemper eſt peccatum mort.*

6 *Pœnæ contumaces à Iure lata.*

Ad Rubricam.

1 AD *num. 3. in fine.* Contumacia, propriè loquendo, importat vitiũ virtuti obedientiæ contrarium, in eo conſiſtens quòd aliquis Superiori, & cui tenetur, non obtẽperat, vt colligitur ex *l. contumacia 53 ff. de re iudic.* & ex *cap. de illicita, in fine 24. qu. 3.* tradunt Card *in Clem. 1. hoc tit.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. memb. 2. nu. 7.* & poſt Summiſtas *verb. contumacia*, Rebuff. *ad leges Gallia tom. 3. tit. de contumacia, in præfat. à nu. 7.* Planè ſicut ſpecialis virtus obedientiæ in eo conſiſtit quòd quis exequatur præceptum eo quod præcipitur, & ita intendens formaliter obedire ſuperiori; alioquin ſi alia inſtante, aut reſpectu faciat, propriè & formaliter non eſt virtus obedientiæ ſpecialis, ſed alia ad quam pertinet actus ille, qui præcipitur: ſic per contrarium propriè & formaliter inobedientia ſpecialis in eo conſiſtit quòd quis non facit id, quod præcipitur, & præceptum trãſgreditur principaliter, quia iubetur eo quód contemnit, vel non vult ſubiici ſuperiori: aliter enim ſi alio reſpectu trãſgrediatur, veluti per auaritiam, acediam, libidinem, aut aliam cauſam quæ ius Superiori debitum non offendit, dicetur & erit materia inobedientia ſiue in genere inſurgens ex eo quòd iniuſtum aliquid fit, & ita pertinet ad eam ſpeciem peccati ſub qua collocatur tranſgreſſio talis præcepti, ex S. Thom. 2. 2. *q.* 104. *art.* 2. vbi Caiet. *& q* 105. *art.* 1. *ad* 1. Cou. *d.* §. 9. *num.* 3 Nau. *in man. cap. 23. à num.* 35. & paſſim Theologi in materia de obedientia. Sic planè inobedientia ſpecialis, ſeu formalis ſemper eſt peccatum mortale, generalis verò iudicari debet mortale, ſeu veniale, iuxta materiam ſubiectam, & præceptum in quo verſatur, ex traditis per Caiet. *d. art.* 2. & Nau. *citato loco*, quod notabis *ad cap. 2 hoc tit. & ad cap. qui ſunt 93. diſt.*

2 Multipliciter à DD. diuiditur contumacia ſecundùm varios, & multiplices reſpectus, vt per gloſ. & omnes *in d. c. 2. hoc tit. & in d. l. contumacia*, Bart. & alios *in l. pen. ff. de in integ. reſtit gloſſ. vlt. in Clem. 1. hoc tit.* Doctores per tex. *ibi in cap. venerabilibus. §. 1. de ſent excom. in 6.* Marant. *de memb. 2. à num. 8.* Rebuff. *d. loco num* 14. Suar. de Paz *in pract. p. 1. tom. 2. cap. 3. num. 2.* item toto *tit. 8. par. 3.* vbi Greg. *gloſſ. 3. verb. no querendo.* Secundùm quos aliquando diuiditur in euidentem, veram, præſumptam, interpretatiuam, ſeu fictam; nonnunquam in manifeſtam & non manifeſtam, & frequenter quoad excommunicationem, & alios Iuris articulos diuidi ſolet in contumaciam, quæ in non parendo, & eam quæ in non comparendo, ſeu in non veniendo conſiſtit. Prior committitur vbi quis per ſe, vel per alium comparuit apud Iudicem, vel Superiorem, ſed tamen non paret, id eſt, non exequitur præceptum illius, ſiue in dando, ſiue in faciendo. Poſterior verò vbi vocatus, aut iuſſus à ſuperiore comparere, aut venire, nec per ſe, nec per alium comparuit, aut venit, *gloſ. vlt. in l. vlt. §. 1. ff. de appellat. gloſ. vlt in d. Clem.* 1. vbi DD omnes, vt per Cou. *d. n.* 3. Tiraq. *de retractu lig §. 9. gloſſ 2. num. 42. &* Henriq. *in ſum. lib. 13. cap. 27. num. 3. lit. A.* Secundùm quos poſterior cõtumacia longè grauior eſt, & differt à priori, quoniam licèt excommunicatio maior pro leui cauſa, id eſt, pro contumacia ex leui cauſa in non parendo infligi nequeat, iuxta *c. nemo Epiſcoporum cum ſeq.* 11. *q.* 3. pro contumacia tamen in non comparendo etiam ſuper leui cauſa, quæ peccatum mort. non conſtituat, imponi poteſt, iuxta *gloſſ. pen. in cap. duo ſunt 96. diſt* quam DD. ſic intelligunt, & recipiunt ibi, Abb. *num* 10. & communis *in cap. 1. de iudic.* plures, vt per Cou. *d.* § 9. *n.* 3. vt per Duen. *reg.* 153 *ampl.* 3. Et iuxta hanc differentiam communiter intelligitur text. *in d. c. 1.* vt habetur in ſummario, quòd procedat in contumace in non comparendo. Iuuat eãdem differentiam *d. l. vlt.* §. 1. cum aliis, vbi contumax in non parendo appellare poteſt, cùm tamen contumax in non comparendo appellare nequeat. *l. & poſt* 73. § *vlt* vbi *gloſ. pen. ff. de iudic. l. properandũ. §. ſin autẽ reus, verſ. cum ei, eod. tit. c. vlt. verſ. ſunt etiam 2. q. 6.*

3 Sed hæc differentia, & diſtinctio quoad excommunicationem, & plerosque alios Iuris articulos non ſatis probatur, & confunditur ex his, quæ contra illam tradunt Aretin. & Dec. *num. 12. in d. cap.* 1. Cou. *d. n.* 3 Secundùm quos contumax in non comparendo, verè & propriè dicitur & eſt contumax; & quemadmodum iuſſus aliquid facere, vel non facere, dare, aut retinere, in loco exiſtere, aut ab eo recedere, & parere iubetur & paret exequendo, & per contrarium contumax eſt in non parendo ſi præceptum tranſgrediatur, nec diſtinguitur formaliter, aut diuerſam ſpeciem contumaciæ cõſtituit, qui in vnu potius quàm

in

in alio ex prædictis contumax exiſtit, ſic
iuſſus comparere, aut venire patet, & ob-
temperat comparendo, ſeu veniendo, &
3 per contrarium ſi non compareat, aut ve-
niat, eſt & dicitur contumax in non paren-
do, nec diſtinguitur eiuſmodi contuma-
cia, aut diuerſam ſpeciem conſtituit, alio-
quin oportet ex ſingulis præceptis, & re-
bus, iuxta quas contumacia contingit, va-
rias contumaciæ ſpecies conſtituere, quod
eſt abſurdum, præſertim quia licèt fatea-
mur grauiorem eſſe contumaciam in non
comparendo; non inde ſequitur diuerſam
eſſe ſpeciem, iuxta illud vulgare, maius
& minus non differunt ſpecie. *l. vlt. ff de fũ-
do inſtr.*

4 Nec obſtat quòd circa appellationẽ di-
ſtinguitur inter vnam & alteram contuma-
ciam ex dictis, quia reſpondetur diſcrimen
illud non procedere ex eo quòd contuma-
cia in non parendo, vel in non comparen-
do, ita differant vt diuerſas ſpecies conſti-
tuant, ſed ex eo quòd grauiùs delinquit
contumax, qui non comparet, vt intendit
gloſ. *in d. §. 1. d. gloſ. vlt.* vtrobique commu-
nis: vel quia contumax in non comparen-
do verus, in non parendo autem non verus,
ſed præſumptus, aut Interpretatiuus dici-
tur, vt intendit ſatis *d. §. 1. & d. §. vlt.* vbi
gloſ. & DD. tex. vbi *gloſſ. 1. in l. 1. C. quorũ ap-
pellat.* iunctis traditis per Suar. de Paz *d. c.
31. num. 1.* Cæſ. Barz. *deciſ. 150. num. 10. cum
ſeqq.* Card. Tuſch *pract. concluſ. tom. 2. lit. C.
concl. 1024.* Camill Borrel. *in ſum. deciſ. p. 1.
tit. 46. num. 166. 175. & 188.* Farin. *in praxi
crimin. q. 18. num 52.* apud quos videbis quis
verus, vel fictus dicatur contumax. Quic-
quid Abb & ſuprà citati diſtinguant, longè
probabilius eſt in ſpecie, gloſ. *in d. c. duo,*
non eſſe conſtituendum diſcrimen inter
contumaciam, quæ in non parendo, & eam
quæ in non comparendo cõſiſtere dicitur,
vt ſignificat tex. *in d. c. certum, in princ. 11. q.
3.* obſeruant Cou. *vbi ſup.* Dec. *lect. 1. n. 13.*
& Beroi *n. 100. in d. c. 1. de iudic.* Palat. *in re-
pet. c. per veſtras, de donat. inter. §. 18. n. 23.* &
quemadmodum pro priori, ita pro poſte-
riori, ſi materia leuis ſit, excommunicatio-
nem infligi non poſſe contra gloſ. prædi-
ctam, vt ſatis deducitur ex *d. c. nemo Epiſco-
porum,* & *ex c. nullus,* & clariùs *ex c. Epiſcopi,
eod. q.* ibi, *aut pro minimis cauſis,* intẽdit Cou.
vbi ſup. Caſtr. *de lege pœnali lib. 1. c. 6.* & eſt
de mente aliorum.

5 Nec etiam obſtat ſi obiicias quòd contu-
macia, ſeu inobedientia, pro qua ſola ex-
communicatio ferri poteſt, ſemper eſt pec-
catum mort. licèt materia leuis ſit, iuxta *c.
2. de maior. & c. ſciendum,* vbi gloſ. *verb. ino-
bedientia 8. q. 1.* ergo licèt res leuis ſit, con-
tumacia ſuper ea contingens ſufficere de-
bet ad excõmunicationem, ad quam ſuffi-
cit mortale crimen, *d. c. nemo, & cap. nullus;*
reſpondetur enim ex Cou. *d. n. 3. verſ eſt ta-
men,* licèt alij non aduertant, ad excommu-
nicationem non requiri contumaciam, vel
inobedientiam formalem, quæ ſola ſemper
eſt mortale, de qua agit *d. c. 2. & d. c. ſciendũ,*
ſed ſufficere materialem illam, ſeu genera-
lem, quæ propter materiæ leuitatem non
mortale, ſed veniale conſtituit, iuxta ſu-
pradicta, & conſequenter vbi materia le-
uis eſt, non poteſt excommunicatio ferri
contra ſuprà citatos.

De pœnis contra contumaces Iure latis, 6
vide Simanch. *de Cathol. tit. 14. de contuma-
cia, ex num. 1.* Marant. *de ordine iudic. §. 6.
memb. 2. num. 9.* Roland. à Valle *conſ. 41. n. 1.
cum ſeqq lib. 2.* Grauat *ad Veſte. in pract. lib. 3.
c. 2. num. 24. & 25.* Suar. de Paz *d. c. 3. num. 5.*
Card. Tuſch. *d. lit. C. concl. 1017. 1019. &
1020.* Camill. Borrell. *d. tit. 46.* Bernard.
Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. cõcl. 60.*
Vide aliqua in collect. & in addit. *ad cap.
ex litteris 11. de conſtitut.* Et quòd non poſ-
ſint rei abſentes per contumaciam impo-
nere exceptionem incompetentiæ, reſol-
uunt Alciat. *in c. cùm non ab homine num. 73.
de iudic. & num. 74. & 75* multipliciter am-
pliat, Roman *conſ. 242 n. 2.* vbi Mandoſ. *in
addit.* D. Bardoſ. *in l. ſi quis ex aliena n. 96. ff de
iudic.* Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit.
2. reſol. 6. ſpec. 2. n. 197.* Nec litis pendentiam
allegare valet, Mareſcot. *var. lib. 1 c. 38. n. 7.*
Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib. 1. c. 12. n 68. cũ ſeqq.*
Perez de Lara *de vita hominis c. 27. n. 43.* D.
Barboſ. *in l ſi quis poſteaquam, ex n. 182. ff. de
iudic.* Thom Carleual *de iudic. lib. 1. diſp. 2.
q. 7. ſect. 3. num. 901* Nec Iudicem recuſare
poteſt Iacob. de Laurent. *de Iudice ſuſpecto
c. 14. n. 68.* Ioan. Bapt. Coſta *conſ. 46. per tot.*
Pareja *d. ſpec. 2. n. 200.*

De eo, qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ.

Tit. XV.

Cap. Cùm veniſſent. III.

POST num. 2. Notatur ad hoc quòd 1
ſi fuerit in aliquem compromiſſum
de Iure, non poterit is iudicare de
conſuetudine: nam in terminis huius text.
commiſſa cauſa erat quibuſdam Iudicibus
ſecundùm ius, & bonam terræ conſuetudi-
nem

nem nienda: volebant illi ex iure,& non ex conſuetudine iudicare quæſitum fuit an poſſent? & reſponſum, non poſſe,ſi rationabilis conſuetudo eſſet. Ergo ſi commiſſa cauſa fuiſſet ex iure,neque adiectum aliquid fuiſſet de conſuetudine, potuiſſent dari Iudices, omiſſa conſuetudine ex ſolo iure ſententiam ferre.

2 Contrarium tamen verius eſt, videlicet quòd ſi arbiter poteſtatem habeat terminandi cauſam de Iure, poteſt pronuntiare ſecundùm conſuetudinem, vt per Duen. *reg.57.à princ.* Mich.Graſſ.*commun.opin.tom. 1 lib.3.tit.26.num.85.pag.355.* Læl.Mancin. *diſquiſit.genial.& anniuerſariar.Iuris diſput. cent.1.c.50 pag.127.* Conſuetudo enim ſub genere eſt Iuris,*cap.2.cap.conſuetudo,diſt.1. § conſtat,Inſtit.de iure nat. l. immo.ff de legib.* Menoch. *vſufreq. cap. 3.num.2.* Bertazol. *de clauſul.inſtrum clauſ.4 gloſſ.35.num.2.* Et de iure fieri dicitur quod fit per conſuetudinem. Tiraq. *in tract. le mort. in præfat. declar.7.num,5.*

3 Non obſtat text. *in præſenti*, quia argumentum ex eo deſumptum à contrario ſenſu eſt,non enim ex verbis deciſiuis, ſed ex narratiuis; & tunc non valet, vt reſoluunt Euerard. Brunor. à Sole, & Decian. quos refero *de locis cõmunib. argum Iuris loco 27.nu 36.* Minus obſtat §. *ſed hoc quoties Inſtit.de iure natur.* quia potiùs retorquetur, quando enim diſpoſitio referri ad Ius commune debet,tunc per eminentiam de Romano accipiendum credimus, vt *ibi*, Ceuall.*commun.contra commun.quæſt.238.in fine*,Stephan.Gratian.*diſcept forenſ c.99.n.14.* Ego *de appellatiua verborum vtriuſque ſignif.appell.124 num.8.*

De Sequeſtratione poſſeſsionis & fructuum.

Tit. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Sequeſtratio fructuum etiam loco miſsionis in poſſeſsionem, & ad euitandum ſcandalum ablata cautione cum expenſis reuocatur.*

2 *Sequeſter an poſsideat.*

Cap. Ad hoc. I.

1 POſt *num.* 1. Quod ſequeſtrum factum etiam loco miſſionis in poſſeſſionem,& ad euitandum ſcandalum, oblata cautione cum expenſis reuocetur, probant text. *in præſenti,& in c.2.& fin.inf. hoc tit.l.Imperator.§.fin.ff.de appellat.c.1.& 2.de dolo & contum.l.2.C de reprobat.l.Caſtel. 2. tit.12.lib 4. Recop.* docent Paci.*cent.4.q 80.*Corraſ.*lib 3. miſcel.cap. 2.*Mynſing *lib.5.obſe. n. 45.*Gail. *lib.1.obſeru.147.*Cuiac.*lib.9 obſeru.33.*Curt. *de ſequeſtr.num.6.*Donel.*comment. lib.5.cap. 13.* vbi Illiger.*lit.C.& lib.15.cap.32.& lib.24. cap.4.*Menoch.*remed.3.retin. num. 88. & de arbitr.caſu 457.*Rebuff.*tom.3.ad leges Galliæ, tit.de ſequeſt.*

Ad *n.* 5. Ex hoc text. *in verſ & poſſeſsionem*, colligunt DD. quòd ſequeſter poſſidet, ſiquidem in eum poſſeſſio transfertur, 2
idem probat text.*in Clem.1.hoc tit.& in l.licet,§ res depoſita.ff depoſiti*,& docet Richard. *in §.præterea, à num.22. Inſtit. quibus modis contrah oblig.*Felician de Vega *ad cap. examinata 15.de iudic.à num. 6. & 39.* Sed obſtat *l.intereſſe puto 39.ff de acquir.poſſ.ff.* dum tenet in ſequeſtrum poſſeſſionem non trãſire ſed penes ipſam partem remanere,pro concordia laborant,gloſ. *verb agitur in d.l. licet,& verb. approbatum in d.l.intereſſe puto, & verb.poſsidebas,in cap.examinat, de iudic.* Duaren.*lib.3.de ſacris Eccleſ miniſt. cap.10.* Anton.Fab.*in ration ad text.in d. l.licet.§ res depoſita ff.depoſiti.*Paci.*cent. 4.q.1.*Illiger.*ad Donel.comment.lib.5.cap.3.lit.F.*

SVMMARIVM.

1 *Miſſus in poſſeſsionem cauſa cuſtodiæ ſi fructus diſsipat, diſsipati reuocantur, & cum aliis ſequeſtrantur.*

2 *Sequeſtrum eſt prohibitum tam de Iure Ciuili, quàm Canonico.*

3 *Rixæ & contentiones quando timeri poſſunt, an ſequeſtratio neceſſaria locum habeat, remiſsiuè.*

Cap. Dilectus. II.

POſt *n.* 1. Collige ex text. quòd ſi miſ- 1
ſus in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ fructus diſſipat, diſſipati reuocantur, & cum aliis ſequeſtrantur, vt per Curt.*de ſequeſtr. nu.6.& 30.*Socin.*reg.458.*Corraſ.*lib.3.miſcel.c.2.n.9.verſ.quarto*, Anton.Gom. *l.45. Tauri,num.197.*Tiraq.*poſt leges connub.gloſ. 2.num.11.*Donel.*comment.lib.23.c.12.* & *ibi* Oſuald.*lit.D.*Menoch.*de arbitr.caſu 89.n.9.* Valaſc.*conſ.79.num.17. & conſ. 191. à n.33.* Gonzal. *ad reg.8 Cancel.§.7.proœm.num.19.* Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 21. num.31.*

Ad *num.*2. quòd regulariter ſequeſtrum 2
eſt

eſt prohibitum tam de Iure Ciuili, quam Canonico, vltra citatos tenent *l. Caſtel.* 1. *tit.* 9. *part.* 3. Azeued. *l.* 1. *num.* 1. *tit.* 12. *lib.* 4. *Recop.* Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap.* 11. *num.* 1.

Ad *num.* 4. Quando rixæ, vel contentiones timeri poſſunt, an ſequeſtratio neceſſaria locum habeat? Vide Molin. *de primog. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 71. *&* 72. Matienſ. *l.* 9. *gloſſ.* 1. *num.* 2. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recop.* Carot. *de ſequeſtro part.* 1. *quæſt.* 6. Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap.* 10. *à num.* 1. Amat Roder. *de priuileg. credito. art.* 6. *num.* 23. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſione abutens fructus diſsipando, eaſque conſumendo, facit vt ad ſequeſtrum deueniatur.*

2 *Sequeſtratio quamuis nõ fiat cùm appellatur à ſententia, fieri tamen poteſt appellatione pendente quando timetur diſsipatio.*

3 *Diſsipationis timor ſequeſtro cauſam dat.*

Cap. Ab eo. III. & fin.

AD *num.* 3. Nota quòd ad ſequeſtrum
1 deuenitur quando quis eſt in poſſeſſione, eáque abutitur fructus diſſipando, vel eſt pauper, & conſumit eos, & difficilis eſt poſtea eorum exactio; nam tunc ſi ſententia in prima inſtantia contra eum lata fuerit, etiamſi ab ea appelletur, ſequeſtratio fit; nam licèt ſi appelletur à ſententia, ſequeſtro non ſit locus, vt probat text. *in præſenti*; nihilominus quando timetur de-
2 populatio, & oritur præſumptio quòd fructus diſſipentur; etiam appellatione pendente poteſt fieri, *l. Caſtel.* 1. *tit.* 6. *part.* 3. ibi, *La luego deue de ſer deſpoderado de aquella coſa ſe fuere ome de quien aya ſoſpecha que la mal metiera, ò diſgaſtara della.* Lancell. *de attent. part.* 2. *cap.* 12. *limit.* 12. *num* 11. Stephan. Gratian. *March. deciſ.* 63. *n.* 2. *&* 23. Carot. *de ſequeſtra part.* 2. *quæſt.* 2. *num.* 4. vbi ait lite pendente, ſi timor eſt dilapidationis, fieri ſequeſtrationem fructuum, & multò magis ſi à ſententia fuerit appellatum, & reus poſſeſſor fructus dilapidat, Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap.* 10. *num.* 5. vbi *num.* 26. teſtatur ſe ita deciſum vidiſſe, Mieres *de maior. part.* 3. *quæſt.* 7. *num.* 36. Et ſic ſufficit ti-
3 mor diſſipationis, ſeu dilapidationis, Aufrer. *ad Capell. deciſ.* 477. Stephan. Gratian. *d. deciſ.* 63. *num.* 4. *cum ſeqq.* vbi ampliat quamuis ſit modica ſuſpicio, & pars ſit ſoluendo.

De Confeſsis.

TIT. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Confitens incidenter crimen, quamuis directè contra illum agatur, puniri poteſt, & debet pœna ordinaria.*

2 *Pœna minor in iudicio extraordinario Inquiſitionis arbitrio iudicis imponenda.*

3 *Reus qui confitetur delictum, non eſt ſtatim condemnandus poſt confeſsionem.*

4 *Confeſſo dandus eſt locus, & tempus vt ſe defendat.*

4 *Cauſa criminales non continẽt ius per partes remiſsibile.*

6 *Sub diſtinctione nititur concordare Iura.*

7 *Anguiani intellectus refertur, & n.* 10.

8 *Alius intellectus communis.*

9 *Reprobatur.*

11 *Vetus ſenſus huius textus adducitur.*

Cap. Cùm ſuper. II.

POſt *num.* 1. Probat hic text. Canoni- 1
cum, de quo *hic*, vtpote, quia in Iure confeſſus fuerat quòd pro præſtando alterius electionis cõſenſu quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extiterat ſimoniacæ prauitatis, per diffinitiuam ſententiam ab omni officio & beneficio eccleſiaſtico fuiſſe depoſitum; & ſic confitentem incidenter crimen, quamuis directè contra eum non agatur, puniri poſſe, & debere pœna ordinaria; quod interpretes tradidere *in l.* 2. *§ ſi publica, ff. ad leg. Iul. de adulter. & in cap.* 1. *de exception.*

Sed contrarium, imò confeſſum crimen 2
in iudicio incidenter, quando cauſa contra non agitur, nullo modo poſſe per Iudicem ordinarium pœna ordinaria puniri, niſi nouum inchoauerit proceſſum, ex multis validiſſimiſque fundamentis colligitur, & primò ex *l. reſcripto. ff. de muner. & honorib. & ex l.* 3. *C. qui accuſ. non poſſunt*, & ex *cap. manifeſta* 2. *quæſt.* 1. *& ex cap. vnic. vt eccleſ. benef. & ex c.* 1. *de accuſat.* iuncta doctrina, quam eò dictis Iuribus colligunt Abb. *in cap. qualiter, el* 2. *de accuſat.* & citati per Boſſi. *in pract. de accuſat. num.* 2. *& tit. de inquiſit. num.* 14. Clar. *in praxi, § fin. quæſt.* 3. *num.* 3. aſſerentes neminem abſque accuſatore legitimo damnari poſſe, qui tamen deeſt vbi confeſſio fit incidenter, niſi nouum contra confeſſum

3 confeſſum inſtituatur iudicium. Secundò
ex *reg. c. inquiſitionis, in princ. de accuſat. & c.*
dilectus 30. vbi gloſ. *verb. amotis, de ſimon.* &
communi ſcribentium reſolutione dicen-
tium mitiorem pœnam in iudicio extraor-
dinario inquiſitionis, arbitrio Iudicis im-
ponendam eſſe & nullo modo ordinariam
delicti pœnam infligendam eſſe, cuius opi-
nionis ſectatores ſunt *in d. cap. inquiſitionis*,
Abb. *num. 1.* & Felin. *num. 8. verſ. nota tertiò*,
idem Abb. *in præſenti num.* 10. Anan. *in cap.*
in Archiepiſcopatu n. 5. de raptorib. Hippol.
de Marſil. *in pract. crimin. §. conſtante n.* 38.
Clar. *de. §. fin. q 6. num.* 33. Sot. *de ratione te-*
gendi memb. 2. q. 6. col. 5. Anton. Gom. *var.*
tom. 3. cap. 1. a num. 10. ante fin Nau. *in cap. in-*
ter verba, corol 48 num. 582. Tiraq. *de pœnis*
temper. cauſa 53. *in princ.* qui omnes ex eo
moueri potuerunt ad ſic exiſtimandum,
quia vbi deficit accuſator, vt dixi, ſine du-
bio latior patet campus miſericordiæ, &
æquitatis, & quantum in nobis fuerit, pro-
niores eſſe debemus ad abſoluẽdum, quàm
ad condemnandum, ideoque in inquiſitio-
nis iudicio mitiùs, & leuiùs punire tene-
mur, & poſſumus delinquentes, quàm in
ordinario accuſationis. Tertiò ex *cap. 1. de*
cauſa poſſeſ. & ex *Clem. paſtoralis, § cæterùm,*
de re iud. quibus Iuribus docemur condem-
nationem nullam ſequi poſſe contra illum,
qui ſe non defendit, aut cui defenſionis lo-
cus non datur: nam reus, qui confitetur, non
eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſio-
nem, ſed adhuc illi præfigendus eſt termi-
nus, intra quem ſe defendere, & quicquid
velit etiam contra confeſſionem allegari
poſſit, vt intendit *l. ſi confeſſus 5. ff. de cuſtodia*
reorum, iunctis reſolutis per Clar. *d. §. fin. q.*
65. *num.* 2. Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 12. à*
num. 3. in fine, Salzed. *ad Bernard. in pract. c.*
127. *in fine*. Ex eo, quia vitæ ſuæ nemo do-
minus eſt *l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. cap. con-*
tingit, de ſent. excom. Vnde cùm is, qui cri-
men incidenter fatetur, ſed de eo minimè
defendat, nec aduersùs eum inſtituatur iu-
dicium cum termino ad ſe defendendum,
fieri ſanè non poteſt vt ordinariam pœnã
criminis ſubeat. Nam quamuis in cauſis
ciuilibus confeſſus, in iure pro iudicato ha-
beatur, *ex l. 1. & 3. ff de confeſſ. & l. 1. C. eod. &*
c. fin. hoc tit. quia ſi ipſe vltrò confeſſus ſe
defendere non vult, iuri ſuo bene poteſt
renuntiare, cùm in re propria quilibet ſit
moderator & arbiter, & omnes cauſæ ciui-
les regulariter ferè, & in vniuerſum, ius cõ-
tineant per partes remiſſibile; nihilominùs
in criminalibus cauſis nullo modo confeſ-
4 ſus in iure pro iudicato habetur: tum quia
locus, & tempus, dandus eſt confeſſo, vt ſe
defendat, iuxta *l. 1. §. diuus Seuerus, ff. de con-*
feſſ. l. ſi cõfeſſus, & *ibi* gloſ *ff de cuſtodia reorũ*,
gloſ. *verb. nouerit, in l. ſi quis in hoc C. de Epiſc.*
& cleric. gloſ. *verb. æſtimanda, in l. proinde, §.*
vlt. ff. ad leg. Aquiliam, teſtatur communem
Roder. Xuar. *in l. poſt rem iudicatam, limit.*
16. *ff. de re iud.* Auil. *ad c. 10. Prætor. verb. exe-* 5
quutio num. 32. Tum etiam, quia cauſæ cri-
minales non continent ius per partes re-
miſſibile, quia ſub hominum poteſtate non
cadunt, ideoque Iudex in his criminalibus
negotiis tenebitur omnia indagare diligẽ-
ter, vt veritatem confeſſionis (quicquid
ſponte factũ ſit) penitiùs intelligat. Ex qui-
bus iam rectè refertur quanta cum ratione
contra dictam reſolutionem, vt ſuprà, ex
text. deſumptam, ſuſtinendum confiten-
tem crimen incidenter abſque alio pro-
ceſſu neutiquam pœna ordinaria poſſe
mulctari.

Quare in eam ſententiam, ſeu interpre- 6
tationem frequenter itum eſt, vt textui in
præſenti, ac deſumptis ab eo difficultati-
bus ſub diſtinctione reſpondendum ſatiſ-
faciendumque ſit, ita vt quicunque deli-
ctum ſibi obiectum, de quo accuſatur, li-
benter fateretur, afficiendus ſit pœna or-
dinaria, etiamſi extraordinariè & ex offi-
cio in cauſa procederetur. Si verò delictum
non fuerit confeſſus, ſed teſtibus, aut aliis
probationibus conuictus de crimine, quan-
tumuis per viam inquiſitionis cauſa agita-
retur, locus non relinqueretur pœnæ or-
dinariæ, ſed leniori pœna vtendum ſit: tex-
tuſque in præſenti quatenus Canonicus il-
le depoſitus fuit, & effectus pœna ordina-
ria, procedat quandò crimen fuit ſponte
confeſſus. Alia verò iura *in d. cap. Inquiſitio-*
nis, & in c. qualiter & quando, de accuſat. &
in c. tua, de pœn. cum ſimilibus, in quantum
à iudicio extraordinario ordinariam pœnã
exterminant, & reiiciunt, procedant, & lo-
cum habeant in altera ſpecie, ſcilicet quan-
dò delictum comprobatum non fuit per
propriam confeſſionem, ſed teſtibus, aut
aliis probationibus patefactum. Ita diſtin-
gunt *in d. c. qualiter & quando*, Abb. *num.*
20. Auguſt Bero. *num.* 58. & Præp. *num.* 142.

Verùm Anguian. *in tract. de legib. lib. 2.* 7
controu. lib. 6. n. 22. aſſerit ſe non videre cur
fieri poſſit vt peioris conditionis ille ſit, qui
crimen fatetur in iudicio inquiſitionis, con-
tra quem prius membrum prædictæ diſtin-
ctionis locum habituram pœnam ordina-
riam concedit, quàm ille qui etſi teſtibus,
aliiſque probationibus conuincatur, con-
ſtanter tamen negat delictum, aduersùs
quem

quem non ordinariam, ſed extraordinariam pœnam ſecundùm Iudicis arbitrium iniungendam eſſe aiunt; quam diſtinctionem ratio profectò non patitur, imò dictat quòd ſi aliquis libenter fateatur perpetratum crimen non propter metum probationis, neque aliqua neceſſitate compulſus, mitius quidem puniendus ſit, quàm ſi teſtibus conuincatur, vt voluit Simanch. *de Cathol. inſtit. c. 55. n. 6.* Clar. *vbi ſup. d. q. 6. n. 34.* ex text. *in l. 1. C. de his, qui ſe deferunt lib. 10.*

8 Alij, cum quibus communis, arbitrantur tunc demum confeſſum crimen incidenter abſque nouo proceſſu pœna ordinaria poſſe mulctari, ſi crimen, quod incidenter cõfitetur, cauſam principalem, de qua diſceptatur, contingat, prout contigiſſe in hoc text. vbi ſimonia, quam Canonicus ille vltro ſe commiſiſſe confeſſus fuit circa electionem, de qua principaliter agebatur, fuerat commiſſa. Quo caſu tenet eadem communis virtualiter videri deductum in iudicium crimen tangens cauſam principalem, cùm omnia deducta eſſe videantur, quæ ad factum principale ſpectant, vt in electione probat text. *in c. nihil 44. de elect.* dum ait teneri Superiorem ex officio ſuo de perſona electi diligenti ſtudio inquirere, vt obſeruat gloſ. *verb. examinet in d. c. nihil, & gloſſ. 1. ad fin. in præſenti text.* Necnon ita exiſtimantur adducta ex *cap.* 1. iuxta ordinarium intellectum, *de except.* vbi cùm Romanus Pont. doctrinam generalem tradidiſſet quòd crimina per viam exceptionis obiecta & probata non eſſent vindicãda pœna ordinaria abſque nouo proceſſu, ſubiunxit, *præſertim vbi crimen, quod eis obiicitur, cauſam de qua agitur, contingere non videtur*, quaſi voluerit Pontifex quòd crimen incidenter obiectum & confeſſum, ſi negotium principale contingat, ordinaria pœna ſine nouo proceſſu mulctandum ſit.

9 Sed iſte intelligendi, & interpretandi modus non conuenit verbis huius text. in eo enim cùm Gregorius IX. ex integra Decretali epiſtola Innocentij III. ſolùm illam partem deſumpſerit, qua tantummodo decreuit confeſſum crimen ſimoniæ in iudicio ab officio, & beneficio deponendum, & reliquas omnes illius epiſtolæ partes prætermiſerit, efficax argumentum eſt, illud ſolum ſtatuere voluiſſe, non verò commentitiam iſtam Doctorum traditionem, nec bene fundatam differentiam inter crimina incidenter obiecta, & probata, quæ contingunt, vel non contingunt cauſam principalem. Conſtat etiam ex hoc text. poſt latam diffinitiuam ſententiam in cauſa principali electionis fuiſſe actum de confeſſione Canonici, vnde deducitur nihil ibidem retuliſſe quod crimen in iudicio incidenter cõfeſſum contingeret cauſam principalem, vel non; quandoquidem diuerſi, ſeparatique omnino fuerunt actus tangentes principale negotium, & cauſam confeſſionis ipſius Canonici. Conſtat deinde ex *cap. cùm ſuper, de cauſ. poſſeſſ.* causã electionis, de qua *in hoc text.* fuiſſe ciuiliter in iudicio deductam, at cùm principalis cauſa ciuilis eſt, etiamſi crimen incidenter probatum contingat cauſam principalem, apud omnes in confeſſo eſt non puniri taliter confitentem pœna ordinaria, teſte Bernard. *reg. 127. in fine*, poſt Felin. *in præſenti numer. 14. & 16.*

Anguian. igitur *d. controu. 6. num. 23.* hunc text. intelligendum eſſe ait cum Abb. *hic num. 10.* reſoluẽte Iudicem non teneri minuere ſemper ordinariam pænam, quoties extra ordinem de cauſa cognoſcit, ſed poſſe ſi illi expedire viſum fuerit ordinariam delicti pœnam infligere perpenſis & conſideratis negotij & perſonarũ qualitatibus, quamuis regulariter in iudicio extraordinario extra ordinem etiã mitioribus pœnis pro Iudicum arbitrio delinquentes puniẽdi ſint; qua ratione diluta & explicata, inquit ille, manet difficultas ex hoc text. deſumpta ac declaratum qua ratione Canonicus ille fuerit depoſitus, ita namque cõtigit, proſequitur, quia perpenſa & conſiderata malitia, & qualitate delinquentis, & illius criminis grauitate expedire viſum fuit, & cum ratione coniunctum eſſe & copulatum, vt Canonicus ille ab officio, & beneficio deponeretur, ob grauiſſimum, & inexpiabile crimen ſimoniæ quod admiſerat, & perpetrauerat. 10

Quicquid ſit de hoc intellectu, verus ſenſus huius text. dum Canonicum Bethleemitanum in Iure confeſſum, quòd pro præſtando alterius electioni conſenſu quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extiterat ſimoniacæ prauitatis], per diffinitiuam ſententiam duxit ab omni officio, & beneficio eccleſiaſtico deponendum, in eo quidem conſiſtit, vt intelligatur ſic diffinitiuè pronunciaſſe Pontificem Max. inſtituto priùs iudicio accuſationis, aut inquiſitionis aduersùs confeſſum, non autem vt punire voluerit in eodem iudicio, in quo ſimoniæ crimen incidenter fuerat confeſſus: nec diuinare cenſebitur, ſed neceſſariò textum intelligere, qui cum gloſſ. *hic* in primo intellectu affirmauerit fuiſſe inſtitutum iudicium aduersùs confeſſum, ſemper- 11

que ſic intelligendum eſſe, vt ordinariæ ſimoniæ pœnæ locus ſit, de qua *in cap. de hoc, de ſimon.* ibi, *ab Altaris miniſterio perpetuò ſint deponendi*, &c. & *in cap. per tuas, eod. tit.* maximè cùm dictam gloſſam aſſerentem fuiſſe inſtitutum iudicium inquiſitionis contra confeſſum, ſequantur DD. omnes, & declaret Abb. *à num. 7.* probétque Decius *in cap. 1. num. 4. & vlt. de except.*

De Probationibus. TIT. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Papa non gladium temporale, aut poteſtatem aliquam temporalem directè habet, ſed indirectè.*

2 Text. in præſenti *declaratur, & num. 3.*

4 *Reus actori ſua propria inſtrumenta edere non tenetur ad fundandam actoris intentionem, idque probatur n. 5. & reſpondetur contrariis num. 6.*

7 *Lal. Mancin. de editione inſtrumentorum multa.*

8 *Reus vbi inſtrumentis ipſis vtitur, ea tunc actori edere tenetur.*

9 *Inſtrumenta, qui ratione officij conficiunt, ea edere tenentur.*

10 *Mercatores huius temporis ſuorum librorum rationes edere tenentur.*

11 *Reus, qui litigat cum fiſco actore, tenetur edere inſtrumenta ad fauorem fiſci facientia.*

12 *Reus cum Eccleſia litigans tenetur edere inſtrumenta ad Eccleſiæ fauorem facientia.*

13 *Libri rationum à perſonis particularibus fabricati pro conſeruatione rei familiaris non ſunt ex obligatione edendi.*

14 *Vſurarius cogi poteſt ad librum ſuarum rationum edendum.*

15 *Inſtrumenta quoad proprietatem communia reus edere compellitur.*

16 *Maioratus poſſeſſor ſcripturam fundationis edere ad petitionem alterius compellitur.*

17 *Inſtrumenta communia ratione vtilitatis edere reus actori non tenetur.*

18 L. Prætor ait, verſ. huius edicti, ff. de edendo, *intelligitur.*

CAP. Ex epiſtolæ. I.

AD *num. 2.* Quatenus hîc agitur de ſupraſcriptione huius Decretalis, addo Anguian. *in tract. de legib. lib. 3. controu. 24. num. 12. & 13.*

Ad *n. 3* Pulchrè Card. Bellarm. *lib. 5. de* 1
Romano Pont c. 4. & 6. ait Romanum Pont. non gladium temporalem, aut poteſtatem aliquam temporalem directè habere, ſed indirectè, & quantum ſpirituali rei valeat expedire. Sic temporalis poteſtas non aliter ſubeſt ſpirituali poteſtati, quàm ſpiritus carni præſit. Subeſt caro, ſpiritus imperat, frænátque petulantiam carnis, vbi opus eſt, nec tamen eius ſeſe miſcet actionibus. Sic ſpiritualis poteſtas imperat, coërcétque tēporalem poteſtatem vbi oportet, non tamē eius ſe miſcet actionibus, fitque vnum cum ea curpus, quando ipſi iungitur, ſicut ſpiritus quoque & caro vnum corpus conſtituunt. Sic Pontifex vt Pontifex eſt non ex ordine, aut quaſi ordinarius Iudex, ſeculi Principes deponit prout ex ordine deponit Epiſcopos, ſed quaſi ſpiritualis Princeps id facit ſi animarū ſaluti ſe nouerit expedire, refert Læl. Mancin. *diſquiſ. genialium, & anniuerſar. Iuris diſput. cent. 2. c. 156. pag. 377.* Sic leges ciuiles cōcedere, aut abrogare cōditas, cùm nō ſit Princeps Eccleſiæ politicus, minimè poteſt vti Pontifex, poteſt tamē id quoque ſi id exigit animarum ſalus, licèt abnuente ſeculi Rege. Nec ruſus Pontifici fas eſt in cauſis ſecularibus niſi de ſpirituali ſalute agatur, iudicium ex ordine proferre ſuum. Vnde & Bernard. *ad Eugenium lib. 1. de conſiderat. Habent hæc inferiora,* inquit, *ſuos Reges, & Principes terræ quid fines alienos inuaditis? quid falcem veſtram in alienā meſſem extenditis? tum in criminibus, non in poſſeſſionibus poteſtas veſtra.*

Reſtat videre, loquar cum Læl. Mancino *citato loco*, quid ſentiendum de Tancredo ſit, qui Mauritium coram Pontifice reum fecit in hoc textu; dicunt nonnulli Mauritium fuiſſe in peccato quaſi non ſeruaſſet pacti fidem, petitum itaque eſſe denunciationem Euangelicam, de qua *in cap. nouit, de iudic.* Sed verius eſt rogatum fuiſſe Pontificem, vt Imperatori ſcriberet quaſi conciliator pacis, non quaſi iudex, erat enim res tranſigenda per epiſtolam citra formam iudicij, aut iudiciariæ perſecutionis.

Ad *eundem num. 3. in fine.* Adde quòd 3
licèt Gregorius huius Decretalis auctor de ſe ipſo in numero ſingulari fuerit loquutus, vt conſtat ex illis verbis, *Tua excellentia poſtulauit, vt Imperatori ſcriberem:* quemadmodum etiam *& in cap. filius noſter. de teſtam.* ibi, *valde mihi videtur iniuſtum,* &c. frequentiùs tamen in plurali numero conſueuiſſe Pontifices loqui de ſeipſis per verbum *nos*, ſeu *nobis*, & ſimilia, vt *in cap.*

c ſi quando, de reſcript. ibi, *Si quando aliquid tuæ Fraternitati dirigimus*, &c. & *in cap. 1. de cauſa poſſeſſ. & propr.* ibi, *nec nos contra inauditam partem*, &c. & paſſim in hoc Decretalium volumine. Sicque moribus, & ſtylo receptum eſſe poſt Polyd. & gloſſ. *in cap. quàm graui, de crim. falſi*, teſtantur Caſſan. *in conſuet. Burg. in proœm. verb. Seabeid*, Anguian. *d. lib. 3. controu.* 24 *n* 14 vbi *n. 15.* dicit ſuſpectum & falſum præſumi reſcriptum, in quo Pontifex de ſe loquitur in numero ſingulari, vti expeditum contra hodiernum ſtylum, ſecundùm quem ſolent Pontifices de ſe ipſis in numero plurali loqui. & *n. 16.* intelligit, ideo Gregorium *in præſenti* in numero ſingulari loquutum fuiſſe, quia non tanquam iudex, aut legiſlator, ſed tanquam mediator extra iudicium à Recharedo Rege fuit interpellatus, vt ſatis innuunt verba text. ibi, *poſtulauerit vt Imperatori ſcriberem*, &c. & *n. 17.* opponit de aliis verbis text. ibi, *in medium afferre*, quæ denotare videntur iudicialem actum, & litem motam, & iudicium inchoandum apud Pontificem, & reſpondit ea verba eſſe capienda, pro oſtẽdere, & coram pluribus proponere.

4 Ad *n* 13. Quòd reus actori ſua propria inſtrumenta edere non debeat ad fundandã actoris intentionem, vltra citatos *in collect.* docent Anton Gom. *l. 40. Tauri, n.* 189. Menoch. *de arbitr. caſu* 499. Capic. *deciſ.* 127. Donell. *comment. lib. 23. c. 4. cum ſeq. & in l. actor. 23. n. 3. & 11. C. hoc t. & in l. vlt n. 2. C. de fine inſtr.* Cuiac. *lib. 3. obſeru. 33. & lib. 10. obſeru.* 14. Anaſt. Germon. *lib. 1. animaduerſ. c. 1.* Anton. Fab. *in ration. ad l. 1. §. edenda, ff. de edendo, & in ſuo Cod. tit. de edendo, defini.* 6. 7. 16 *&* 19. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 67. n. 1.* Sigiſm. Scacc. *de iu lic. lib. 2. c. 11. n.* 480 Ant. Pichard. *in §. in ſumma au ē à n. 16. Inſtit. de interdict.* Solorzan *de iure Indiarum tom. 1. lib. 3. c. 3. num. 11. cum ſeqq.* me citato *in hoc loco* Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 5 reſol. 3. n.* 21 Concordant. *l. 1. & l. qui accuſare*, & *l. fin. C. de edendo*, & *l. nimis graue. C. de teſtib. l. ecgi; C. de pet. t. hered. l. C. ſte'. 1. t. t. 26. part. 3.*

5 Quòd actor teneatur edere reo, non reus actori, æquiſſime iure conſtitutum eſt, nec arma ſumantur è domo rei, *d. l. qui accuſare*, & *d. l. nimis graue*. At cur actor teneatur edere reo, ſubdifficilior explicatio eſt; nam & ipſe actor rationum ſuarum dominus eſt & arbiter. Donel. *in l. 1. & vlt. C. de edendo*, rẽ aggreditur, & cauſam deducit ex *l. vlt* ibi, *quique doli exceptione, C. de edendo. Actor*, inquit, *dum actionem inſtituit, affirmat verum omnino fore quod intendit, & probanda veritatis officium ipſe ſumit, d. l. qui accuſare.* Ergo nihil recuſare poteſt, ex quo rei controuerſæ veritas conſtare poſſit, alioqui quaſi ſuæ intentioni, ſuóque conſilio aduerſatur, & in dolo eſt. Quin & actor inſtituendo actionem à reo hoc petere intelligitur, vt in ſua exceptione verus ſit, & bonam fidem agnoſcat. Igitur hoc ipſo quod inſtituit, nihil recuſat, quo fides veri conſtare poſſit, aut ſi recuſat in dolo itidem eſt. 6

Sed obſtat maximè quòd ſtante Iuris Pontificij, & Ciuilis depoſitione non tenetur reus edere actori, quare eodem Pontificio iure attento inuectæ poſitiones ſint, quas conficere actor poteſt, & reo proponere, vt vel inuitus reſpondere cogatur, *c. 2. de confeſſ. lib. 6. Clẽ. ſæpe, §. & quia, de verbor. ſignif.* quin & ipſo Iure Ciuili tenebatur olim reus interrogatus reſpõdere, *l. 1. l. vbicumque*, & paſſim, *ff. de interrogat.* & coactus ſemper reus fuit aduersùs ſe crimen confiteri, *l. 1. ff. de quæſt.* cur itaque non edat? In inueſtiganda differentiæ ratione multum laborant Doctores; & communiter placuit eam eſſe, quia confeſſio rei non eſt ſub poteſtate actoris, ſicut ſub poteſtate eiuſdem actoris eſt inſtrumenta habere, quibus ſuã probet intentionem. Sed valere hanc rationem poſſe ait Deci ſi canonicæ portiones in cauſis adhiberentur dumtaxat, quæ aliter ſuapte natura probari nõ poſſent, cùm tamen in omnibus cauſis libera ſit ponendi facultas. Subtilis valde videtur cuiuſdam ratio. Vox, inquit, non eſt in bonis noſtris, ſicut rationes & inſtrumenta, prohibet lex educi probationes è domo rei, non prohibet ab ore rei: reus itaque edere non compellitur inſtrumenta ſua, quia domus rei ſuæ eſt, quæ inuito auferri nequit, aut publicari, ſuam tamen edere vocem cogitur, quia nihil amittit ſuum, *l. liber homo. ff. ad leg. Aquil.* Alij etiam inquiunt, *Si reus inſtrumenta ederet & rationes, tunc ab eius domo ſumerentur arma, quod eſſe non debet, d. l. nimis graue.* Sed cùm poſitionibus reſpondet, contrarium potiùs euenit, nam plus de ſuo affert actor, quàm recipiat, quippe qui poſitiones, quibus reſponderi à reo deſiderat, priùs ipſe ponit, & veras fatetur aduerſus ſe, quapropter vltrà negare eas non poteſt, *l. cùm pretium, C. de liber. cauſa*, éſtque in rei poteſtate aliquas ex iis confiteri, aliquas confutare. *l. Publia. §. vlt. ff. depoſiti.* ergo reus ab actore plus capit, quàm ei tradit.

7 Plura circa hanc inſtrumentorũ editionem cumulat Læl. Mancin. *d. cent. 2. c.* 161.

vbi quærit an actori teneatur reus ea ſaltim
inſtrumenta edere, quibus reus ipſe vſurus
in iudicio eſt, *ad l.* 1. *§.edendi ff. de edendo.*
Et *cap.* 165. an denuo edere compellatur,
qui cùm non teneretur ſponte ſemel, ſua-
que liberalitate edidit, *ad l.* 1. *C. de edendo.*
Et *cap.* 166. an iuſta edendi cauſa ſit for-
tuita atque inculpata deperditio? *ad l. ſi
quis ex argentariis,§.vlt. ff.de edendo.* Et *cap.*
168. an ob deperditionem inſtrumenti ſe-
mel vel pluries edi opus ſit? *ad l veluti §.hac
vox ff de edendo, & l.vlt. ff. de bonis auctor.
iud poſſiden.* Et *cap.* 170. an petere editio-
nem poſſit is, cuius intereſt, licèt non man-
dauerit? ad *l. ſi quis §. ex hoc edicto ff. de
edendo.* Et *cap.* 171. an editio Iudicis officio
petatur, vel iure actionis?

8 Principalis concluſio, de qua ſuprà *n.*4.
quòd ſcilicet reus actori ſua propria inſtru-
menta edere non debet ad fundandam
actoris intentionem, multis modis limita-
tur, & primò vt non procedat in illis caſi-
bus, in quibus reus ipſe inſtrumentis vti-
tur, quia ea tunc neceſſariò actori edere
tenetur, *l.* 1. *§.edenda ff de edendo*, Deci. *in
præſenti n.*35. Felin. *n.*9. & Bero. *n* 64 citati
per Cou. *pract.cap.*10. *n.*7 & à Fulu. Pacian.
*de probat. lib.*1. *cap.*63. *à n* 130.

9 Secundò limitatur in illis, qui ex neceſ-
ſitate officij rationes aliquas exercent, aut
inſtrumenta conficiunt, tenetur enim ea
edere omnibus, quibus id intereſt, vt in ar-
gentario, & nummulario. *l. Prætor*, cum ſi-
milibus, *ff. de edendo*, & qua ratione cogitur
argentarius edere libros rationum, cogitur
Notarius edere inſtrumenta partibus. *l. Ca-
ſtel.*112. *cum ſeqq. tit.*18. *part.*3. Pacian. *d lib.*
1. *cap.*64.

10 Tertiò limitatur in mercatoribus noſtri
temporis, itaut iſti etiam edere ſuorum li-
brorum rationes teneantur, quia aſſimi-
lantur nummulariis, & argentariis, Bart *in
l.*1. *n.*5. *C. de edendo*, vbi Angel. *n.*2. & Alex.
*n.*4. Butr. *in præſenti n.*11. Abb. *n.*8. Felin. *n.*
13. & Beroi. *n.*49. citati à Pacian. *d. lib.* 1. *c.*
63. *n.*9.

11 Quartò limita in reo, qui litigat cum fi-
ſco actore, talis enim reus compellẽdus eſt
edere inſtrumenta ad fauorem fiſci facien-
tia. *l.*2. *verſ. diuus ff. de iure fiſci* Valaſc. *de iure
emphyt. q* 8. *à n.*7. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ.* 2.
*§.*1. *à n.*28. Pereg. *de iure fiſci lib.*7. *tit.*3 *n.*11.
citati à Paciano *d c.*63 *à n* 46. Mari. Giurb.
deciſ 94. *n* 4 Alfar. *de officio fiſcal. gloſ.*16. *pri-
uil.*15 *ex n.*74 Bucaron. *d differ.* 67. *n.* 3. Fa-
rin *fragment. crimin. p.* 1. *l.t F. n* 159. me citato
in hoc loco Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 3. *n.*42. Quòd
procedit non ſolum in fiſco, aut in eius
cauſa tractante veluti delatore, ſed etiam in
habente cauſam ab eo, veluti gabellarum
conducture, & altero quocumque, ex Fa-
rinac. *d. lit F. ex num* 161. Lazarc *de decima
vendit. cap.*18. *num.*13 Peregr. *d. lib.*7. *tit* 3.
*num.*33. Alfar. *d. gloſſ.* 16. *num.* 75. Pareja *d.
reſol.*3. *num.* 43. & præcipuè apud Caſtella-
nos ex *l.*23. 24. *&* 25. *tit.*19 *lib.*9. *Recop.* Niſi
cauſa ſit criminalis, in ea enim ceſſat fiſci
priuilegium, & regula iuris remanet firma,
videlicet quòd arma ſumenda non ſint de
domo rei, nec ille ad edendum compelli
poſſit. *l.*2. *§. item diui fratres ff. de iure fiſci*, Pe-
regr. *d. lib.*7 *tit.*3. *num.*33. Menoch. *de arbitr.
caſu* 499 *num.*22. Fulu. Pacian. *d lib.*1. *cap.*63.
num 61. Farin. *d. lit. F. num.*174. Buccaron. *d.
differ.*67 *num.*4 *cum ſeqq.* Alfar. *d. gloſſ.*16. *pri-
uil.*15. *num.* 78. me citato Pareja *d. reſol.* 3.
num. 51. vbi *num* 52 ait procedere non ſo-
lùm in cauſa capitali, verùm etiam in cau-
ſa pecuniaria, proueniente tamen ex deli-
cto & *n.*60 cum multis ſublimitat hanc li-
mitationem, vt non procedat quando agit
fiſcus contra alium æquè priuilegiatum, vt
putà contra alium fiſcum, Eccleſiam, & ſi-
miles, qui priuilegium habeant æquale,
tunc enim reus à fiſco conuentus non te-
netur illi edere rationes, ſiue inſtrumenta.

Quintò limitatur in reo, qui litigat cum 12
Eccleſia, talis enim reus compellendus eſt
edere inſtrumenta ad fauorem Eccleſiæ,
cùm nõ ſit minus priuilegiata, quàm fiſcus,
vt per Abb. *hic ſub n.*16. *verſ. & credo*, Dec. *n.*
66. *verſ. eſt a prima limitatio* Felin. *n.* 11. *verſ.
fallit quartò*, Valaſc *de iure emphyt q.* 8. *n.* 7.
Fr. Emman. *in ſum. p.*1. *c.*213 *n.*1. *&* 2. Gutier.
*cõſ.*46. Fulu. Pacian. *d. c* 63. *n.*47. Alfar. *d. pri-
uil.*11. *n.*74. me citato *in hoc loco* Pareja *d re-
ſol.*3. *n.*48. vbi *n.*49. poſt eundem Pacian. *d.
c.*63. *num.*48. *cum ſeqq.* limitationem ampliat
in matrimonio, in dote, in cauſa pupilli, in
alimentis, in legatis piis, in Hoſpitalibus, in
libertatibus, & generaliter in omnibus
aliis cauſis, quæ idem priuilegium habent
ſicut fiſcus.

Sextò limitatur in libris rationum fabri- 13
catis à perſonis particularibus pro conſer-
uatione rei familiaris, qui ad eorum editio-
nem compellendi non ſunt, niſi ex cauſa,
cùm nec ratione officij, nec adminiſtratio-
nis illos fabricauerint, Pareja *d. reſol.* 3. *n.*80.

Septimò limita in vſurario, contra quem 14
de vſuris agitur, qui cogi poteſt edere in-
ſtrumenta actori, v g librum ſuarum ratio-
num, vt ex illo ſuam intentionem fundet,
Clem. 1. *§ cæterùm, de vſur.* quod procedit in
odium vſurariæ prauitatis & in fauorẽ ani-
mę, ex ſententia gloſ. cõmuniter receptæ *in
d. §. cæterùm*, Abb. *in præſenti n.* 9. Felin. *num.*
19. Beroi. *n.* 54 & Mandoſ. *num.*64. Menoch.
d. caſu

d. caſu 449. *n* 7. Greg. Lop. *l.* 17. *gloſ.* 6. *in fine tit.* 2. *part* 3. Perez *in rub. tit.* 2. *gloſſ.* 1. *pag.* 26. *verſ. vſurarum lib.* 8. *Ordin.* Pacian. *d. cap.* 63. *num.* 66. *cum ſeqq.* Morl. *in emporio Iuris p.* 1. *tit.* 8. *q.* 17. *num.* 2. Nicol. Genua *de ſcriptura priuata lib.* 4. *pag. mihi* 246. *n.* 10. *cum ſeqq. & pag.* 252. *ex num.* 9. me citato Pareja *d. reſol.* 3. *n.* 68. vbi *num.* 69. ampliat limitationem, vt procedat non ſolùm aduersùs eundem met vſurarium, ſed etiam aduersùs eius hæredem, *& n.* 70. ampliat etiã vſurarium teneri edere non ſolùm codices rationum, ſed etiam omnem e. dulam & ſcripturam priuatam, *& n.* 78. ſubdit idem quod in vſurario dicendum eſſe nautis, caupunibus, ſtabulariis, & publicanis.

15 Octauò limita in inſtrumentis quoad proprietatem communibus, nam reus ad illorum editionem ab actore poterit proculdubio compelli, & ita procedit, & intelligendus eſt text. *in cap. G. perpetuus, de fide inſtrum.* iuncta *l. non eſt nouum, cum l. ſeq. C. de edẽdo*, Valaſc. *de iure emphyt. q.* 8. *n.* 5. Pacian. *d. lib.* 1. *c.* 64. *n.* 92. Ioan. Garc *d. gloſſ.* 2. §. 1. *n.* 92. nam verè quod commune eſt, meum eſt, *l. in re communi ff. de ſeruit. vrban. l. illud* 46. *ff. de ritu nupt.* & illud quod meum eſt, iure proprio & petere, & vendicare poſſũ,
16 *l.* 1. *cum ſeqq ff de rei vendic.* Quare ſcripturam maioratus, quæ omnium à fundatore vocatorum communis eſt, tenebitur poſſeſſor maioratus illam edere ad petitionem alterius, vt in terminis reſoluit Greg. Lop. *l.* 17. *ver. carta tit.* 1. *part.* 3. aſſerens ita ſæpiſſimè iudicatum vidiſſe: & faciunt adducta à Pelaez *de maior. p* 4. *q.* 20. *n.* 28.

17 Sublimita tamen in inſtrumentis communibus ratione vtilitatis, qualia ſunt inſtrumenta emptionis, locationis, & ſimilia; nam ea edere reus actori non tenetur, vt probat text. *in præſenti*, in cuius ſpecie certum eſt inſtrumenta communia eſſe ratione vtilitatis: ſiquidem in illis pacta inter Regem & Imperatorem celebrata continebantur, quia non attenditur ad materiã contractus, an vtilitas communis ſit, vel nõ, ſed ſolùm attenditur an inſtrumenta ſint propria ipſius rei. Gail. *lib.* 1. *obſeru.* 106. *n.* 7. Pacian. *d lib* 1. *cap.* 64. *n.* 94.

18 Cui reſolutioni non obſtat *l. Prætor ait, verſ. huius edicti ff. de edendo*, quia ibi Iureconſ. non ait inſtrumenta ratione vtilitatis communia eſſe, ſed quodammodo communia In praxi illud recipitur quòd ſi inſtrumenta communia ſunt ſolùm ratione vtilitatis, & propter materiam in illis contentam, aut ſunt apud Notarium, à quo confecta fuerunt, aut apud partem: in primo caſu debet Notarius edere inſtrumenta, nam ad huiuſmodi editionem tenetur ratione officij, ſatisfacto ſibi priùs de mercede. Si verò pars retineat inſtrumentum, & ſit originale, tenebitur pars edere inſtrumentum, eo quòd originale ſit verè inter partes commune, ex *d. c. G. perpetuus*. Si verò non habeat originale inſtrumentum, ſed copiam propria pecunia à Notario deſumptam, regulariter loquendo ad illius editionem nõ tenetur, nam reſpectu chartæ illud inſtrumentum non dicitur verè cõmune. Si verò originale, vel protocollũ non reperiatur apud Notarium, ſed illud habeat reus, vel exemplar authenticum, iudicis officio cogendus eſt edere reus, quod praxi in omnibus ferè Tribunalibus ſeruari copioſè oſtendit Pacian. *d. lib.* 1. *cap.* 65. *num.* 107. & hunc eſſe Rotæ ſtylum teſtatur Verall. *deciſ.* 294 *p.* 1. & morem Tribunalium Hiſpaniæ ſic habere referunt Burg. de Paz *quæſt ciuil. q.* 5. Azeued *l.* 3. *n.* 10 *tit.* 5 *lib* 4 *Recop.*

SVMMARIVM.

1 *Actor & reus, vterque ſcilicet in iudiciis duplicibus cenſetur.*

2 L. in tribus ff. de iudic. *intelligitur.*

Cap. Ex litteris. III.

POſt *n* 1. Ad exornationem principalis 1
concluſionis ex hoc text. deſumptæ, quòd ſcilicet in iudiciis duplicibus quilibet probare tenetur, cùm vterque, actor & reus cenſeatur; & obtinebit qui meliùs probauerit; quòd ſi æquè probant, poſſeſſor abſoluitur, adde textus concordantes *in l. in tribus ff. de iudic. & in l.* 2. *cum aliis, ff. comm. diuid. & in l. iudicium* 10. *ff. fin. regund. & in l.* 2. §. *in familia, & in l. inter cohæredes* 45. §. *ſi familia ff famil hercisc. & in* §. *quadã, Inſtit. de actionib. & in* §. *retinendæ, verſ. commodũ, Inſtit. de interdict. & in l. Caſtel.* 40. *tit.* 16. *part.* 3. adde etiam vltra citatos *in collect.* Tiraq. *de iure primog. q.* 17. *opin.* 11 Marant. *de ordine iudic. p.* 4 *diſt.* 17. Cuiac. *lib* 4 *obſeru.* 11. Menoch. *de arbitr. caſu* 28. Maſcard. *de probat. concl.* 393 *n* 13. Oſuald. *ad Donel. comment. lib.* 19. *cap.* 2. *lit. G.* Anton. Fab. *libr.* 20. *coniect. cap.* 10. *& de erroribus pragm. deciſ.* 94. *errore* 1. *&* 2. D. Barboſa *in d. l. tribus.*

Non obſtat eadem *l. in tribus*, dum habet 2
quòd in duplicibus actionibus, qui priùs ad iudiciũ prouocat actor dicitur; prouocatus verò reus appellatur, & ſi dubiũ ſit quis

priùs ad iudicium venerit, ſorte res dirimẽda eſt, quia reſpondetur quòd in his actionibus in petitione agentis etiam virtualiter continetur alterius petitio, cùm etiam ſua pars adiudicanda ſit, *d. §. quadam, Inſtit. de actionib. l. 3. ff. communi diuid.* quod non fieret, niſi etiam ab ea parte petitum cenſeatur, cùm ſententia debeat eſſe conformis libello, *l. vt fundus ff communi diuid. cap. licèt Eli, de ſimon.* Nec ubſtabit ſi inſtes *in d. l. in tribus*, priùs prouocantem verè & realiter eſſe actorem, cùm priùs probet, iuret, & alleget, prouocatum verò eſſe reum, vt ſic euitetur confuſiu; quia id procedit quoad ordinem iudiciarium, cùm neceſſe ſit vt alter onus actoris ſubeat, quia in his iudiciis opo tet quæri quis actor intelligatur, hoc eſt. quis perinde haberi debeat, nam aliàs iudicium conſtitui non poſſet; non tamen quæritur quoad cauſæ deciſionem, cùm vterque iurare debeat de calumnia, probare, & ſatiſdare, iudicio ſiſti, *gloſſ. 2. in præſenti, gloſſ in l. duo iudices, ff. de re iud.* Menoch. *remed. 3. retin. n. 770.* Anton. Fab. *in ration. ad d. l. in tribus.*

SVMMARIVM.

1 *Marito cum iuramento aſſerenti vxorem carnaliter cognouiſſe, credendum non eſt, ſi vxor contrarium probauerit.*

2 Cap. cùm tenebatur, de deſponſ. impub. & cap. ſi quis acceperit 33. q. 1. *declarantur.*

Cap. Propoſuiſti. IV.

1 POſt *num. 1.* Quòd non ſit credendum marito cum iuramento aſſerenti vxorem carnaliter cognouiſſe, ſi vxor contrarium probauerit proprio iuramento, & ſimul per inſpectionem matronarum, docent *l. Caſtel. 5. & 6 tit. 8. part. 4.* Cou. *de ſponſal. p 2. cap. 13. §. 1. num. 14.* Maſcard. *de probat. concl. 312. 452. & 1169. & 1174 num. 48. & concl. 1410 num. 16* Surd. *conſ. 126 numer. 16.* Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſ. 89.* Pacian. *de probat lib. 1. cap. 45.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verb. minores num. 21. C. de in integ. reſtit. min.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 1. n. 24.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. diſp 91 & diſp. 109. num. 9. & diſp. 113. n. 3.* Baſil Pont. *in ſimili tract. lib 7. c. 63.*

2 Non obſtat text *in cap cùm tenebatur, de deſponſ. impub. & in cap ſi quis acceperit 33. q. 1.* in quibus Iuribus probatur maiorem fidem adhiberi debere viro iuranti vxorem cognouiſſe, quàm vxori etiam cum iuramento neganti, præſertim, quia vir deponit de affirmatiua, vxor verò & matrona de negatiua, quæ improbabilis eſt, per rerum naturam, *cap quoniam contra, inf. hoc tit.* & ideo cùm vir in ſpecie huius text. iuraſſet, potiùs eius iuramento ſtandum erat, quàm vxoris probationi: quia facillimè reſpondetur ea Iura procedere quando contra mariti Iuramentum ſolummodo proponitur vxoris depoſitio: at veró textus noſter loquitur quando vxoris iuramentum adiuuatur matronarum depoſitionibus, nam tunc quia plenior eſt vxoris probatio præfertur mariti iuramento *gloſſ. fin. in præſenti*, communiter recepta per Imol. *n 4.* Abb. Felin. Deci. Myſing. *n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Litteræ ſigillo Epiſcopi munitæ plenam faciunt probationem in iis, quæ ad eius officium ſpectant.*

2 *Iura quæ de ſigillo nullam faciunt mentionem quomodo intelligenda.*

3 *Excommunicatus maiori excommunicatione non poteſt procurator conſtitui etiã pro reo.*

4 *Sigillum quod dicatur authenticum? remiſſiuè.*

Cap. Poſt ceſſionem. VII.

AD *num. 2.* Quòd litteris Superiorum Epiſcoporum, & ſimilium Iudicum ordinariorum ſit credendum donec contrarium oſtendatur, præter citatos *in collect.* latè diſputat Anguian. *in tract. de legib. lib. 1. controu. 6. per tot.* litteræ enim ſigillo Epiſcopi munitæ plenam probationẽ faciunt in iis, quæ ad eius officium ſpectant, vt per *l. Caſtel. 114. tit. 18. part. 3* vbi Greg. Lop. *gloſ 1. 2. & 3.* Didac Perez *in rub. tit. 11. verſ. quæri poteſt q. 1. lib 3. Ordin. pag. 668.* Gonz. *ad reg 8 Cancel gloſ 61. per tot.* nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrumentor. edit tit. 1. reſol. 3. § 5 num. 39.* vbi *num. 40.* me citato *in hoc text.* ſubdit generale eſſe vt ſigillum tribuat fidem ſcripturæ æquè, ac ſubſcriptio, Anguian. *d. controu. 6. à num. 24.* vbi *num. 27.* 1
dicit non obſtare quòd in iuribus, in quibus litteris Superiorum fidem adhibendá eſſe aſſeritur, nulla fit mentio ſigilli, & reſpondet quòd reiecta ſententia illorum, qui putant textum *in præſenti* ſpecialiter procedere in materia excommunicationis, de qua etiam agit *cap. cura. 11. q. 3.* vel etiam in 2

materia

nateria leuis præiudicij, in qua putant locum habere poſſe ſimilia iura quæ non ſigilli, ſed litterarum tantummodo faciunt mentionem, & nonnullorum, qui exſtimãt litteris aliorum fidem adhibitam, quia teſtes fuerunt neceſſarij, & interuenerunt. vt per *gloſ.* 1. *in præſenti*, & Abb. *oppoſ.* 1. meliùs dicendum erat quòd licèt hic tex. & cæteri eiuſdem notæ, ſigilli mentionẽ non faciant, nihilominùs tamen illud ſubintelligunt & ſupponunt, tum ex aliis Iuribus, in quibus de ſigillo agitur, tum etiam, quia litteræ Epiſcoporum & ſimilium in iis, quæ ad ipſorum pertinent officium, frequenter ſigillantur, vt experientia docet, & ſigillo potiſſimum robur accipiunt & muniuntur, *cap. ſi canonici*, ibi, *ſigillu*, & ibi, *minimè roboratis, de offic. ordin lib.* 6.

3 Ad *num.* 5. Quòd excommunicatus maiori excommunicatione non poſſit Procurator conſtitui, etiam pro reo, nec valeat mandatum, ſeu talis conſtitutio, quinimo corruat ipſo iure, nec opus ſit exceptione aliqua, præter citatos tenent Anton. de Padil. *in l.* 1. *num.* 55. *C. de iuris & facti ignor.* Sebaſt. Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati num.* 136. Marant. *de ordine iudic. p.* 4. *diſt.* 16. *n.* 24. quos refert Anguian. *d. lib.* 1. *controu* 6. *num.* 58. vbi *num.* 59. ait hos Doctores motos fuiſſe ad ſic exiſtimandum, quia crediderunt Innocentium III. *in hoc tex.* non ſine myſterio expendiſſe iam fuiſſe incurſam excommunicationem tempore, quo Procurator mandatum acceptauit, vt ita ſignificaret ab eo tempore abſque neceſſitate alicuius exceptionis mandatum ipſo iure non valuiſſe, & quamuis poſtea excõmunicatus abſolueretur, adhuc tanquam Inhabile à principio admittendũ non fuiſſe, quaſi dicant dicti DD quòd alioquin ſi mandatum à principio valeret mero iure, & Procurator per exceptionem à iudicio repellendus foret, proculdubio Innocentius tantummodo attendiſſet tempus, quo ille Procurator in iudicio experiri vellet non autem illud, in quo mandatum acceptauit, quamuis ipſe Anguian. *d. loco n.* 61. *cum multis ſeqq.* contrarium adſtruere intendat.

4 Ad *num.* 6. De ſigillo, & quod dicatur authenticum, vide *l. Caſtel.* 1 14. *tit.* 18. *part.* 3. Rebuff. Cou Matth. de afflict. & alios citatos per Anguian. *d. lib.* 1. *controu.* 6. *n.* 30.

Cap. Licèt cauſam. IX.

POſt *num.* 1. Quòd in interdicto retinendæ poſſeſſionis obtinet probans antiquiorem poſſeſſionem, maximè titulo iuſtificatam, probat hic tex. & concordant alia iura ſimilia, *in l. ſi duo. ff. vti poſſid. & in l. vnic. C. eod. & in cap. cùm veniſſent, de inſtit. & in cap. cùm perſona, verſ. quòd tales, de priuil. lib.* 6. exornant Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri n.* 164. Cou. *pract. cap.* 17. *in fine*, Duaren. *lib.* 1. *diſput. cap.* 21. Sarmien. *ſelect. lib.* 2. *cap.* 13. Gail. *lib.* 1. *obſeru.* 71. Cuiac. *lib.* 5. *obſeru.* 22. & 27. Octauian. *Pedem deciſ.* 55. Verall. *deciſ.* 336. Menoch. *remed.* 3. *retin. num.* 725. & *remed* 15. *recuper. num.* 389. Maſcard. *de probat. concl.* 1194. & 1393. Donel. *commentar. Iuris Ciuilis lib.* 15. *cap.* 32. & *in d. l. vnica C. vti poſſid.* Matienſ. *l.* 8 *gloſ* 2. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recop.* Fachin. *controuerſ. lib.* 8. *c.* 14 *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Filiatio probatur ex confeſſione parentũ ſeriosè facta.*

2 *Filiationis coniectura reſultabit ex nominatione, & tractatione fratrum, & conſanguineorum.*

3 *Tractatus ſolus & nominatio conſanguineorum, conſanguinitatis leue adminiculum eſt.*

Cap. Per tuas. X.

AD *num.* 4. Quòd filiatio probetur ex confeſſione parentum ſeriosè facta 1 vltra citatos in collect. tenent Lup. *de illegitimit. commento* 2 §. 3. *n.* 44. *verſ. vbi autem*, Paſchal. *de patria poteſt. p* 2. *cap.* 2. *num.* 16. Intrigl. *deciſ.* 35. *num.* 47. Thomas *de legitimat tit.* 13. *cap* 7. *num.* 349. *fol.* 64. vbi loquitur de confeſſione patris ſuper filiatione; & *num.* 383. *pag* 76. vbi de confeſſione matris, Mancin. *de confeſſ. c.* 2 *n.* 202. vbi quod confeſſio patris adminiculata probat filiationem, & *num.* 204. Caſtill. *controuerſ. tom.* 5. *cap.* 104. *num.* 12 Rot. *deciſ.* 199. *num.* 2. *ad fin. & deciſ.* 641. *n.* 5. *p.* 3. *recent. & deciſ.* 117. *num.* 3. *p* 4 *etiam recent. & deciſ.* 16. *n.* 19. *cum ſeqq. p.* 5. *etiam recent.* latè Ego Ipſe *in votis deciſ. Canon. lib.* 2. *voto* 32 *n.* 27 *cum ſeqq.* vbi de confeſſione geminata præſente filio in iudicio facta.

Dum ex Surdo *ibidem* dixi filiationem 2 non probari ex nominatione aliorũ quàm parentum, id debet intelligi de probatione vera; reſultabit nihilominùs filiationis coniectura ex nominatione, & tractatione fratrum, & cõſanguineorũ, vt per Maſcard. *de probat. concl.* 790. *num.* 16. Rot *deciſ.* 76. *n.* 2. *p.* 3. *recent.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 4. *cap.* 653 *num.* 70. *verſ. quibus accedit*, &

 n. 71.

num. 71. pro recognitione ponderat interueniſſe fratrem ex inſtrumento dotali, vt talem ad probandum dotatam eſſe ſororem, Genoa *de verbu enunciat. lib. 2 q. 33. n. 19. & 20.* vbi *num.* 21. ex Pereg. *de fideicom. art. 43. n. 76.* dicit quòd quando confeſſio ſuper filiatione, vel conſanguinitate prouenit à conſanguineis, bene probat filiationem, quia præſumitur cognoſcere conſanguineos ſuos, & *num.* 26. ait hoc procedere ſaltim ad transferendum onus probandi in contrarium.

Intellige concurrentibus aliis adminiculis: nam ſolus tractatus, & nominatio conſanguinitatis leue adminiculum eſt gloſ. *in cap. tranſmiſſa. qui fil. ſint leg. & in l. non epiſtolis C. de ... tit.* Maſcard. *de probat. cõcl.* 790. *num.* 2. Marta *voto* 26. *numer.* 12. & 13. Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 1. *tit. de filiat. reſol.* 14 *num.* 14. *verſ. quartus caſus* Paſchal. *de patria poteſt. p.* 2. *cap.* 2. *num.* 16. Caſtill. *controu. tom.* 5. *cap.* 104. *n.* 12. *col.* 2. quia facilis res eſt propter diuerſos reſpectus aliquem filium, fratrem, ſobrinum, vel conſanguineum appellare, idem Maſcard. *d. concl.* 790. *num.* 3. Lup. *de illegit. com.* 2. §. 3. *n.* 44. *verſ. ſed ratio ea ſit, & verſ. extẽditur, etiã;* præcipuè quando agitur de re graui, & de præiudicio tertij, quia tunc huiuſmodi appellatio, ſeu vocatio ſola nihil operatur, ex Maſcard. *d. concl.* 790. *num.* 40. Lup. *d.* §. 3. *n.* 42. *in princ. & n.* 44. *verſ. reſtringitur tamen, pag.* 153. Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 54. *num.* 51. & 54. Caſtill. *controu. tom* 6. *cap.* 124. *numer.* 15. *col.* 2. Genoa *d. quæſt.* 33. *num.* 23. & 24.

SVMMARIVM.

1 *Probationes plures imperfectæ admittũtur ad conſtituendam vnam perfectam*

2 *Scriptura priuata plenam probationem conſtituit quando ex ea probatione modicum præiudicium generatur.*

3 *Hiſtoricis libris fides omnino adhibenda, & quando.*

4 *Chronicorum libris fides adhibenda.*

5 *Scriptura priuata ſculpta in monumentis, ſiue in lapidibus, aut columnis, quando probet, oſtenditur.*

Cap. Cùm cauſam. XIII.

AD *num.* 2. Quòd plures probationes imperfectæ ad conſtituendam vnam perfectam admittuntur in probandis antiquis confinibus, me citato *in hoc loco* tenet Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 1. *reſ.* 3. §.
5. *n.* 46. hinc inferens *num.* 45. in hac ſpecie plenam probationem conſtituere ſcri-
pturam priuatam quandò ex ea probatio- 2
ne modicum præiudicium generatur, vt in
materia confinium, & citat, Crauet *de antiquit. tempor. p.* 1. *verſ. octaua detur limitatio n.* 15. Hieron. de Monte *de finib. regund. c.* 65. *num.* 4. Maſcard. *de probat. concl.* 399. *num.* 8. Card. Tuſch *pract. concl. lit. S. concl.* 84. *num.* 1. Genua *de ſcriptura priuata lib.* 1. *q.* 4. *n.* 195. Coccin. *deciſ.* 460. *num* 4.

Ad *num.* 3. & 4. Quòd libris hiſtoricis 3
omnino fides adhibenda ſit, tam in iudicando, quàm in cõſulendo, probant *l.* 1. vbi Bart. *ff. de offic. quæſtor. l. cenſus & monumenta, ff. de probat. gloſſ. verb. vrbano, & verb. orationes in Clem.* 1. *de Reliq. & venerat. Sãctor. & verb. Bononiæ in Clẽ.* 1. *de magiſtr. & verb magis, in c. inter dilectos*, vbi Panor. *n.* 13. *de fide inſtrum. & verb. Trapezitas in c. in nomine Domini* 23. *diſt.* vltra citatos *in collect.* docẽt Valenz. *conſ.* 83. *n.* 84. *cum ſeqq.* Nicol. Genua *de ſcriptura priuata lib.* 1. *q.* 4. *ex n.* 187. *vſque ad num.* 196. me citato *in hoc loco*, Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 5. *n.* 53. vbi *n.* 56. generale eſſe aſſerit quòd libris hiſtoricis in tantũ fides adhibetur, in quantum hiſtoria in illis contenta fuerit cõmuniter approbata, & ab antiquo per communem populi conſenſum fides impoſita, & citat Paul. Pariſ. *conſ.* 23. *n.* 235 & 252. *lib.* 1. Maſcard. *de probat. concl.* 287. *n. fin. & concl.* 105 *num.* 11. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. H. concl.* 139. *num.* 3. Menoch. *conſ.* 112. *à n.* 68. Et nuncupatim in chronicis Roder. Xuar. *alleg.* 8 *num.* 22. Ferdinand. de Loazes *in allegat. pro Marchione de los Velez dub.* 1. *fundã.* 3. *pro ipſo num.* 73. & 79. *fol.* 157. Ioan. Garc.
de nobilit. gloſſ. 7. *num.* 18. Sigiſm. Scacc. *de iu-* 4
dic. lib. 2. *c.* 11. *num.* 265. Nicol. Genua *d. lib.* 1. *tit. de libris chronicorum.*

Ad *n.* 6. Quòd priuata ſcriptura probat quando inuenitur ſculpta in monumentis, ſiue in lapidibus, aut columnis, quæ ex-
tant in locis publicis, veluti in plateis, mu- 5
ris ciuitatis, aut villæ, & ab antiquo fuit recepta, probat *l.* 4. *ff. de adminiſt. rerum ad ciuit. pertin. & l.* 2. *ff. de operib. publ.* & vltra citatos *in collect.* docent Genua *d. q.* 4. *ex n.* 187. *vſque ad n.* 196. Eſcobar *de puritate & nobilit. probanda part.* 1. *q.* 4. *n.* 43 me citato *in hoc loco* Pareja *d. tit.* 1. *reſol.* 4. §. 5. *num.* 44. vbi *num.* 48. & 49. poſt Vranium, & Genuã, ac alios idem reſoluit quando litteræ exaratæ extant in ædificiis publicis Prętoris, vel Præſidis Prouinciæ, alteriúſque Magiſtratus iuſſu poteſtatem ad hoc habentis, vel etiã in aliis locis publicis auctoritate priuata. vbi communis populi conſenſus propter

anti

antiquiatem tanquam publica documenta habe͛e voluit, & citat Hieron. de Monte *de finib. cap* 65. *num.* 5. & 6. Maſcard. *concl.* 399. *num* 9. & Cald. Pereira *de empt. cap.* 21. *num.* 2.

De Teſtibus, & atteſtationibus.

Tit. XX.

SVMMARIVM.

1 *Corripiens etiam in cauſa denunciationis Euangelicæ poteſt exiſtere teſtis.*

2 *Denuntians, teſtis, & iudex exiſtere poſſunt in hac cauſa.*

3 *Denuntians eſt principalis perſona in cauſa denunciationis.*

4 *Denunciatio multoties fit de peccatis commiſſis contra ipſum corripientem.*

5 *Principalis perſona* in hoc tex. & in cap. nouit de iudic. *non dicitur quaſi ſuam propriam cauſam agat, ſed quia principaliter mouet cauſam.*

6 *Corripiens in cauſa denunciationis Euãgelicæ an & quando reddatur ſuſpectus, vt in ea cauſa teſtimonium dicere valeat.*

7 *In cauſa denunciationis Euangelicæ primò & principaliter agitur de lucro fratris peccantis.*

8 *In correctionibus & denunciationibus Euangelicis, quæ ſolùm ad peccantis emendationem diriguntur, non videtur agi de graui, ſeu notabili eiuſdem præiudicio.*

9 *Tex. in præſenti procedit in omni negotio, in quo ad ſimilitudinem correctionis, & denunciationis, & ex eadem ratione perſona principalis ſuſpecta non exiſtit.*

10 *Verba Domini*, in ore duorum, *&c. non conſtituunt nouum aliquod, ſeu Euangelicum præceptum, ſed tantummodo referuntur tanquam iudiciale illud ſcriptum in lege veteri iuxta vim, quam tunc temporis habebat.*

11 *Declarantur verba*, in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum.

12 *Lex nulla naturalis, aut diuina hodie obligans reperitur, quæ neceſſariò concludat non ſufficere vnicum teſtem, & ideo poteſt lex humana ex cauſa ſtatuere quòd vnus ſufficiat.*

Cap. In omni negotio. IV.

POſt *n.* 1. Probat hic text. corripientem 1
etiam in cauſa denunciationis Euangelicę poſſe teſtem exiſtere, ita vt in ea vno adhibito efficiantur duo, & adhibitis duobus efficiantur tres, vt vltra gloſ. *in præſenti* reſoluunt Bero. *num.* 79. *in cap. qualiter, de accuſat.* Albertin. *de ſecreto n.* 177. Sot. *de ſecreto tegendo q.* 4. *concl.* 8. *verſ. ſed dubium*, Nauar. *in c. inter verba n.* 779. *& in man. c.* 25. *n.* 33. Simanch. *de Cathol. inſtitut. c.* 19. *in fine, & c.* 64. *n.* 55. qui teſtatur ita ſeruari in ſanctæ Inquiſitionis officio, tradit Bart. *n.* 14. *in l. diuus, ff. de cuſtodia reorum*, Angel. *de maleſic. ſuper verbo, necnon & ad denunciationem, n.* 21 vbi Auguſtin. *in addit.* quinimo vnum, & eundem in hac cauſa, & denuntiantem, 2
& teſtem, & iudicem exiſtere poſſę, docet *gloſ. vlt.* per tex. *ibi, in c. præcipuè* 11. *quæſt.* 3. & poſt. Ioan. Andr. Abb. *numero* 4. & alij *in præſenti.*

Sed obſtare videtur quòd talis denun- 3
tians dicitur, & eſt principalis perſona in cauſa denũciationis, tex. *in præſenti*, ibi, *perſona principalis*, *iuncto verſ. ſequenti*, & ita cauſa videtur illius propria, *c. paſtoralis*, ibi, *principales perſonæ*, *inf. eod. c.* 1 ibi, *principales perſonã, de iuram. cal.* ideò talis denuntians non debet teſtis ita admitti, ex *reg. l. omnibus. C. hoc tit.* Deinde habet affectionem ad eiuſmodi denunciationis cauſam, quam agit, & mouet; quæ affectio ſufficit ne admittatur etiam in cauſa aliena, *c. vlt. hoc tit. l. b.* 6 *c inſuper* 6. *verſ. dummodo*, *hoc eod. tit.* Accedit quòd multoties denunciatio fit de peccatis 4
commiſſis contra ipſum corripientem, & denunciãtem, & per quæ is damno, vel iniuria afficitur, & de his maximè & apertiùs agit locus ille *Matth.* 18. & refertur *in c. ſi peccauerit* 2. *q.* 1. *& in c. nouit, de iud. c.* ergo ſaltim in his in quibus denuntians damni, aut iniuriæ illatæ ſatisfactionem, & ſic vtilitatem ſperat, quam Rex Angliæ in ſpecie *d. c. nouit*, ſperabat ex obſeruatione conuentionis cum Gallo initæ, non debet denuntians admitti in teſtem. ex *l.* 1. §. *dies verſ. propriam. ff. quando appellan. & d. l. omnibus.*

Retenta nihilominus cõcluſio prædicta 5
ad difficultatem propoſitam reſpõderi poteſt principalem perſonam hic, & *in d. cap. nouit*, nõ dici quaſi ſuam cauſam propriam agat & proſequatur, vt accipitur *in d. c. paſtoralis*, cum ſimilibus, ſed quia principaliter mouet cauſam huiuſmodi correctionis nõ ſuam, ſed alterius, quæ nõ in propriam, ſed eius, qui corripitur, vtilitatem primò & di-

rectò

rectè ordinatur; in qua ſpecie non procedit
reg. *d.l. omnibus*, vt patet ex *d.cap. inſuper.*
in princip. cap. cùm nuntius 12. *hoc tit.* § *lega-*
6 *tariis, Inſtit. de teſtam.* Affectio qua talis, cor-
ripiẽs ac denuntians mouetur, cùm proce-
dat ex ſola fraterna charitate in bonũ eius,
qui corripitur, nec poteſt nec debet corri-
pientem reddere ſuſpectum, vt tanquam
talis repellatur à teſtimonio in ea cauſa,
quæ primò, & principaliter eſt alterius, &
in qua corripiens poſtquam fecit, quod in
ſe erat, & Eccleſiæ dixit, vlteriùs non proſe-
quitur, nec promouet litem, vel cauſam, in
qua, & ad quam debet vt affectus repelli à
teſtimonio, prout repelluntur, hi de quibus
in d. cap. vlt. & d. verſ. dummodo, & licèt vbi
peccatum committitur in te, id eſt, contra
te, & ſic in damnum, vel iniuriam tui, vt cõ-
tingit *in d.c. nouit*, ex correctione, & emẽ-
datione ſequatur tibi vtilitas proueniens
ex ſatisfactione, ſine qua peccans non cor-
rigitur, vt oportet, quia tamen in hac mate-
7 ria primò & principaliter agitur de lucro
fratris peccantis, & de peccato quatenus
eidem ſoli nocet: meritò accidentaria illa,
ſeu minùs principaliter, & ſecundaria vtili-
tas in fortaſſe prouentura, non attenditur,
nec impedit quominus eiuſmodi teſtimo-
nium admittatur, vt in ſimili probant *d. cap.*
8 *inſuper, in princ.* cum aliis præcitatis. Accedit
quòd in his correctionibus, & denũciatio-
nibus, quæ ad ſolam peccantis emendatio-
nem diriguntur, non videtur agi de graui,
ſeu notabili eiuſdem præiudicio, vt aduertit
Abb *d.n.* 4.

9 Aduertere tamen oportet quòd licèt cõ-
munis poſt *gloſ.* 1. in præſenti intelligat hũc
text. procedere tantùm in negotio corre-
ctionis, & denunciationis huiuſmodi, iuxta
verſ. quo patenter, qui ſtatim ſubſequitur; is
tamen intellectus non caret difficultate, tũ
quia offendit verba illa, *in omni negotio*, quæ
ſalua proprietate, & ratione recti ſermonis
non benè verificantur in ſolo correctionis,
ſeu denunciationis negotio: tum etiã, quia
verſ. quod patenter, continere videtur exem-
plum eius regulæ, quæ in principio poni-
tur, per quod exemplum regula nõ reſtrin-
gitur, ſed explicatur, arg. *l. vlt. § vlt. in princ.*
ff. de iuris & facti ignor. cap. 1. *iuncta gloſ.* 1. *ne*
clerici, vel mon. Et tandem, quia verſ. vltimus
huius text. ibi, *idem alibi*, &c. in quo refertur
aliud exemplum eiuſdẽ regulæ, nihil ha-
bet commune cum correctione, aut denun-
ciatione Euangelica; vnde inter alios intel-
lectus, de quibus per DD præſertim Abb. *à*
num. 4. Felin & alios *hic*, & Albertin. *de ſe-*
creto num. 177. dici poteſt cum Abb. *d.n.* 4.
verſ. pene quartam, quem poſterioes, & Al-
bertin. *d. loco* ſequuntur, dici poteſt textum
generaliter procedere in omni negotio, in
quo ad ſimilitudinem correctionis & de-
nunciationis, & ex eadem ratione perſona
principalis dicto modo ſuſpecta non exiſtit,
& vt talis veritatem (vt præſumitur) dicens
de re ſibi nota habetur pro vno teſte, id
quod verificari poteſt nõ tantùm in exem-
plis quæ textus ſubdit, verùm etiam *in cap.*
præterea 7. *de teſtib. cogen.* circa teſtes ſyno-
dales, de quibus vltra DD. & in iuribus cita-
tis à gloſ. agunt Pauin. *de viſitat.* 5. *q.p.* 1. *à*
num. 10. Marc. Anton. *inſtit. maior. lib.* 4. *tit.*
10. *num.* 61. & Altamiran. *de viſitat. verb. vi-*
ſitatores, etiam num 54. *& in tit. qui matrimo-*
nium accuſare, vbi perſonæ ſic principales
matrimonium accuſantes, aut de illo de-
nuntiantes non in ſuam vtilitatẽ ſunt etiam
teſtes, iuxta *rub. & cap.* 1. ibi accuſatores &
teſtes, *c.* 2. *iuncta gloſ.* 1. cum aliis illius *tit. &*
in cap. præterea 12. *& in cap. cùm in tua* 27.
verſ. ad quod, de ſponſalib. Circa poſterius ve-
rò exemplum de quo *in hoc tex. in verſ. idẽ*
cuius verba habentur *Ioan.* 8. vltra Hoſt.
Ioan. Andr. & Abb. *d. num.* 4. *verſ. item aduer-*
te, & alios *hic*, vide poſt Chryſoſt. & alios S.
Thom. *in d.c.* 8. *Ioannis, lect.* 2. *verſ. & omni-*
no, Ianſen. *in concord. cap.* 77. *verſ. dixerunt er-*
go, & cap. 36. *verſ. ſi ego teſtimonium cum ſeqq.*
vbi explicat qualiter, & in quo ſenſu ex le-
ge, quæ duorum teſtimonium recipit tan-
quam verum, cùm illa non procedat, vbi
vnus in ſua cauſa, & pro ſe teſtificatur; con-
cludit Dominus ſuum teſtimonium in ſua,
& de ſe, vel pro ſe inſimul cum teſtimonio
patris verum & recipiendum eſſe, & quẽ-
admodum verba prædicta *Ioannis* 8. conci-
liari debent cum aliis Domini verbis *Ioan-*
nis 5. *ſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo,*
teſtimonium meum non eſt verum. quæ nota-
bilis ad tex. *in præſenti, verſ. vlt.* & ad *princip.*
3. *quæſt.* 4. aliàs 2. *q.* 5. vbi eadem verba refe-
runtur

In tex ibi, *in ore duorum, vel trium*, &c. Dũ 10
Chriſtus Dominus verba hæc protulit, vt
habetur in Euangelio *Matth.* 18. *Lucæ* 17.
& Ioan. 8. non cõſtituit per illa nouum ali-
quod, ſeu Euangelicum præceptum, ſed
tantummodo retulit iudiciale illud ſcriptũ
in lege veteri *Deuteron.* 17 *&* 19. iuxta vim,
quam tunc temporis habebat, vt patet ex
d.c. 8. ibi, *in lege veſtra ſcriptum eſt quòd duo-*
rum, &c. refertur *in hoc tex. & in princip.* 2.
q. 4. ac ſubinde ſicut cætera ſimilia expira-
uit, & iam hodie tanquam diuinũ non obli-
gat licèt Pontifices *in cap. licèt* 23. *hoc tit. &*
in cap. cùm eſſes 10. *de teſtam.* & paſſim alibi
hæc

hæc eadem verba Domino, & legi diuinæ tribuant, non quaſi à Domino, & diuina lege habeant hodie vim obligandi, ſed vt per illud quod eadem lex olim in iudiciis obſeruari præcepit, & Dominus in Euangelio pro eo tempore retulit, & cõprobauit, cõfirmetur lex & conſuetudo eccleſiaſtica, vel ipſum diſponens: quamuis autem verba hæc in lege veteri concludant, & oſtendant omne verbum abſoluè ſtare in ore duorum, vel trium, quorum teſtimonium, niſi aliud obſtet, pro vero habebatur, ita vt nec plurium requireretur, nec vnius tãtùm ſufficeret, vt apertè colligitur ex *d. cap.* 17. *Deuteron.* ibi, *in ore duorum*, &c. iũctis verbis ſeqq: ibi, *nemo occidatur vno contra ſe dicente teſtimonium*, & *dict. cap.* 19. ibi, *non ſtabit vnus teſtis*, &c. *ſed in ore duorum*, &c. & ex *d cap.* 8. ibi, *quia ſolus non ſum, ſed ego, & qui miſit me Pater*; iunctis verbis ſeqq. ibi. *& in lege veſtra ſcriptum eſt, In ore duorũ*; nihilominus cum hodie ſuppoſitis legibus humanis, ſeu eccleſiaſticis, quæ multoties requirunt vltra duos, & tres teſtes, & aliquando vnum ad probationem admittunt, vt patet ex Iuribus citatis *à gloſ. pen. verſ. concedũ, & gloſ. vlt. in d. c. licèt*, gloſ. *in d. princ.* & per DD illic, Duen. *reg.* 84. Crot. *de teſtib. à n.* 208. latè Anton. Gabr. *lib. commun. tit. de teſtib. concl. à n* 16. huiuſmodi verba in prædictis ſacris Canonibus aliud viden-
11 tur intendere, ſcilicet, *in ore duorũ, vel trium ſtat omne verbum*, quod per legem aliquam ſpecialẽ in ore plurium, vel vnius tantùm poſitum nõ reperitur, quaſi ſit ſenſus quòd in omni caſu in quo non reperitur lex aliqua humana, quæ plures quàm duos, vel tres, in quorum ore, exceptis prædictis, omne verbùm poſitum eſt, & pro vero habetur, ſic in effectu verba prædicta poſt eiuſmodi leges humanas probãt & explicãt id ipſum quod pro regula docuit Iureconſ. *in l. vbi numerus. ff. de teſtib.* Nec obſtat *d. cap. licèt, verſ. vlt.* dum habet quòd licèt quædam ſint cauſæ quæ plures quàm duos teſtes exigunt, nulla tamen eſt quæ vnius, quantumuis legitimo, teſtimonio terminetur, quo fundamento *d gloſ. pen. & gloſ. verb. duo, in c. gaudemus, de diuort.* & paſſim DD. putant verba prædicta *in ore duorum*, &c. in dictis Iuribus intelligi; ita vt contineant ius naturale & diuinum etiam hodie obligãs, quatenus excludunt teſtimonium vnius, & probant in ore vnius nõ eſſe verum quoad humana iudicia, quamuis non ſic contineant eiuſmodi ius naturale & diuinum quatenus concludunt in omni caſu ſufficere duos, vel tres, cùm dentur nonnullæ, in quibus non ſufficiunt, ſed requiruntur plures; veromtamen quia nulla reperitur lex naturalis, aut etiam diuina hodie obligans, quæ neceſſariò concludat nõ ſufficere vnicum teſtem, & attentis circunſtãtiis nego-
tij, temporis & perſonarum, poteſt lex hu- 12
mana ſtatuere quòd vnus ſufficiat prout de facto ſtatuit in nonnullis caſibus, de quibus per gloſſas, & DD. *vbi ſuprà* Probabiliter dici poteſt *d. cap. licèt, in fine* agere de teſtibus qui non per legem, ſed per Iudicẽ ex proprio arbitrio admittuntur: & ita ſenſus eſt quòd licèt dentur cauſæ in quibus Iudex etiam ſine lege ſpeciali poſſit ex ſuo arbitrio plures, quàm duos teſtes requirere, quia poteſt ipſe ex circunſtantiis non adhibere fidem illis, ex reg. *l.* 3. §. 1. *verſ. tum magis. ff. de teſtib.* nulla tamen eſt cauſa, in qua Iudex ſine lege ſpeciali ex proprio arbitrio poſſit vni quantumis legitimo fidem adhibere, & eiuſdem teſtimonio litem dirimere; quæ differentia non procedit quoad legem, aut Principem ſupremum, quippe qui ſicut vltra duos, & maximè legitimos, & omni exceptione maiores in multis cauſis requirit, ſic vni tantùm fidem adhibere, & eiuſdem teſtimonio cauſam terminare poteſt, vt patet ex relatis per gloſ. & DD. *vbi ſuprà*; probat tex. ſic intelligendus *in c. cùm à nobis* 28. *in fine, infrà hoc tit.*

Cap. Sicut nobis. IX.

POſt *n.* 1. Quòd non eſt credẽdum teſtibus deponentibus contrarium illius quod antea depoſuerunt, vltra citatos *in collect.* docent Maſcard. *de probat. concl.* 359. *num.* 32. *& concl.* 454 *num.* 10. *& concl.* 1311. *num.* 6. *&* 37. Menoch *de arbitr. caſu* 108. *n.* 21. *& caſu* 109. *num.* 19. Azeued. *l.* 2. *num.* 4. *tit.* 8. *lib.* 4. *Recop.* Donel. *comment. lib.* 27. *c.* 7. vbi Oſuald. *lit. C. & c.* 9. *lit. L. & lib.* 24. *c.* 17. *lit. G* Surd *deciſ.* 326. *num.* 90. Petr. Pechi *ad c. mutare, de regul. iuris lib* 6 Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 192. *n.* 9. Felician de Vega *ad cap. cùm non ab homine, de iudic. num.* 8. *&* 70. Non obſtat *l. ſi poſtulauerit*, §. *ſed ſi negauerit. ff. de adulter.* dum probat poſteriori teſtimonio ſtandum eſſe, non priori, quia loquitur de poſteriori teſtimonio tormentis adhibitis exacto. Nec etiam obſtat *cap. accuſatus.* 8. §. *licèt, de hæret. lib.* 6. dum tenet ſtãdum eſſe poſteriori reſponſioni in iudicio ex interuallo exhibitæ, etiamſi prior emiſſa fuerit cum iuramento, quia reſpondetur cũ communi id ſpecialiter permiſſum in cauſa hæreſis, ſed non ita ſimpliciter, ſed tunc demum cum ex manifeſtis indiciis apparuerit non animi leuitate, aut odij fomite, ſeu corruptione pecuniæ, vel zelo Fidei

Orthodo-

Orthodoxæ ſuum velle corrigere dictum, vt ipſe tex. probat, & aduertit Cou. *lib. 2. var. c. 13. n. 9. in fine*; & ſic Fidei fauor nõn militat in eo quòd periuri in cauſa hæreſis admittantur, ſed in eo quòd in cauſa hæreſis teſtimonij correctio nõ repellatur interuenientibus coniecturis relatis.

De Teſtibus cogendis.

Tit. XXI.

Cap. Peruenit. IV.

AD *numer. 2.* Quòd appellatione inſtrumentorum teſtes contineantur, vltra citatos in collect. docent Ioan. Bapt. Azini. *in prax. §. 22. c. 4. num. 5. & in tract. de execut. in princ. c. 21. num. 2. cum ſeqq.* Azeued. *l. 1. num. 12. tit. 6. lib. 4. Recop.* Surd. *conſ. 71. n. 6. & deciſ. 144. num. 12.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. I concl. 135. num. 9 & lit. P concl. 771. n. 2.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib. 2. cap. 11. n. 7.* Egò ipſe *de appellatione verborum vtriuſque iuris ſignif. appel. 119 n. 4.* me citato nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit. 1. reſol. 2. n. 11.* vbi *n. 12.* quòd verùm, & ſine difficultate procedere ait quando in teſtibus, & inſtrumentis eſt eadem ratio.

De Fide inſtrumentorum.

Tit. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenti exemplum non ſolemniter ſumptum fidem non facit abſque originali.*

2 *Exemplum ſcripturæ ex temporis antiquitate non fit ſolemne, niſi illa exceſſerit centum annos.*

3 *Princeps ſupremus non poteſt efficere vt exemplo fides adhibeatur.*

Cap. Si ſcripturam I.

1 AD *numer. 2.* Quòd exemplis inſtrumentorum nulla fides eſt adhibenda in iudicio, probat *hic tex.* & concordant alia iura *in l. 1. & 2. ff hoc tit. l. ſi quæ, l. Pomponius ff. famil. herciſc. l. 2. & fin. ff. quemadmod. teſtam. aper. Auth. ſi quis in aliquo C. de edendo l. 3. C. de diuerſ. reſcript. l. contractus C. hoc tit. l. Caſtel. 44. & 114. tit. 18 p. 3. l. 2. tit. 14 part. 6.* exornant. Maſcard. *de probat. concl. 711. num. 1. cum ſeqq.* Padil. *in l. 3. n. 1. cum ſeqq. C. de diuerſ. reſcript.* Menoch. *conſ. 732. n. 3.* Parlador. *rerum quotid. lib. 2. c. fin. p. 1. §. 12. limit. 2.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 42. ſub hoc tit. q. 1.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 859. num. 1.* Nicol. Genua *de ſcriptura priuata lib. 1. q. 16. num. 12.* vbi *n. 15.* ampliat etiamſi iuuans ſe tali exemplo eſſet perſona valde priuilegiata, vtputa Eccleſia, vel fiſcus, latè Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 1. reſol. 3. §. 3. à n. 3.* Noguerol *allegat. iuris. tom. 1. alleg. 25. num. 306.* 2

Licèt antiquitas hũc defectum non ſuppleat, vt tenet Rota coram Greg. XV. *deciſ. 293.* & exemplum ſcripturæ ex temporis diuturnitate non fiat ſolemne, nec fide dignum, vt ſenſuit eadem Rota *deciſ. 187. n. 12. & 13. p. 5. recent.* maximè cùm poſſint confici inſtrumenta quę antiqua videantur in data, cùm tamẽ recenter ſcripta fuerint. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 554 n. 38. & 41.* Rota *deciſ. 681. n. 1. verſ. & licet p. 3. recent.* & coram Greg. XV. *deciſ. 393 n. 3. & 5.* Nihilominus ſi conſtet ab antiquo iam tempore excedente centum annos tale inſtrumentum fuiſſe exemplatum, illi fidem adhibendam eſſe reſoluunt Padil. *in d. l. 3. num. 13.* Cou. *pract. cap. 21 num 6. verſ. ſed & propter,* Maſcard. *concl. 711. num. 81. & ſeq.* Menoch. *conſ. 924 num 29.* Molin. *de primog. lib. 3. cap. 13. num. 49.* alter Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 638. n. 3.* vbi dicit verum quando alia adminicula pro eius fide aſſiſtunt, Caſtill. *controu. lib. 2. cap. 16. n. 16. cum ſeqq.* Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap. 26 num. 17.* Stephan Gratian. *diſcept forenſ cap. 268. n. 3.* Et ideo exemplis confectis vltra centum annos, in quibus de notariatu Notarij exẽplantis, & ius itidem, qui originale confecit, non conſtat, licèt ab aduerſa parte negetur, fides omnino adhibenda eſt propter probationis alterius difficultatem, Maſcard. *concl. 1097. ex num 12.* Azeued. *l. 2. n. 140. tit. 21. lib. 4. Recop.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 554. num. 35. cum ſeqq.* Rot. *deciſ. 390. num. 4. p. 4. recent.* vbi agens de inſtrumentis antiquiſſimis excedentibus metam centum annorum, aut quòd recognitione non indigent, & quòd regulariter ſoleat remitti recognitio ob difficultatem inueniendi teſtes illius ætatis, qui de notariatu deponant, refert Pareja *d. reſolut. 3 §. 3. n. 59.*

Ad *num. 6.* Quòd Princeps ſupremus nõ poſſit efficere vt exemplo fides adhibeatur, vltra citatos *in collect.* docent Maſcard. *d. concl. 711. num. 14.* Stephan. Gratian. *d. c. 856. num. 10.*

num.1 *& ſeq.* Nicol. Genua *de ſcriptura priuata lib.1.q.16.num.13. & 14.* Pareja *d. §. 3. num.133;* vbi *num 134.* id intelligit cum ſupràcitatis procedere de poteſtate Principis ordinaria, ſecus de abſoluta, latè Anguian. *de legib. lib.1. controu.6. à num.15.* vbi *num.19.* reſpondet communem, & textum *in præſenti* procedere & intelligendum eſſe vbi Papa, vel alius Princeps ſupremus procedit ſecundùm leges, & regulas Iuris communis, quas in iudicio & cauſis dicendis regulariter obſeruat, *cap. in cauſis, de re iudic.*

S V M M A R I V M.

1 *Scripturæ priuatæ fides adhibenda non eſt.*

2 *Scripturæ priuata etiam manu Iudicis ſcripta nullam fidem facit.*

3 *Scriptura omnis regulariter præſumitur priuata & non publica.*

4 *Scriptura priuata plenè probat aduerſus illum, qui eam ſcripſiſſe fatetur.*

5 *Scriptura priuata recognita mandatur executioni.*

6 *Scriptura priuata ex archiuo publico deſumpta plenè probat.*

7 *Scriptura priuata ex partium conuentione fides adhibenda.*

8 *Scriptura priuata in iudicio producta probat, ſi contra eam nihil à parte oppoſitum ſit.*

9 *Scriptura priuata, in actis iudicij reperta plenè probat.*

10 *Scriptura priuata ſiue ſchedula relictæ apud aliquem fides adhibetur ex relinquentis conſenſu.*

11 *Scriptura priuata trino teſte munita plenè probat.*

Cap. Scripta. II.

1 AD *n. 1.* Quòd ſcripturæ priuatæ nulla eſt fides adhibenda, vltra citatos *in collect.* docent Rebuff. *conſ 4 num.25.* Burg. de Paz *conſ 19. num. 84.* Achil. Pedrocha *conſ.32.num.125 vol.1.* Marc. Anton. Eugen. *conſ.8.num 85.* Ioan Bapt. Coſta *conſ.1.n.92. vol.1.* Lancel. Gallia *conſ.91. n. 1.* Menoch. *conſ.178.num.10. & 51. & conſ.807.num.32.* Valaſc. *conſ.177.num 1.* Amat. Roder. *de execut.c.1.art.2.num.3.* Rot. *deciſ.515.num.2.p.1. recent.* latè Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.1.reſol.3.§.5.à num 2.* & allegat. *l. nuda. ff. de donat. l. inſtrumēta, l. exemplo, & l. rationes. C. de probat. Auth. ſi quis, in fine C. qui pot. in pignor. hab.* quorum decisiones tranſcriptas adinueniri aſſerit *l.119. & 121. tit 18. p. 3.* vbi Greg. Lop. Additque idem Pareja *citato loco num 9.* ſcripturam priuatā etiam ma- 2
nu Iudicis ſcriptam nullam conſtituere
probationem, *& num. 11.* quòd omnis ſcri- 3
ptura regulariter præſumitur priuata, &
non publica, *& num. 12.* quòd ſcriptura priuata etiam ad vtilitatem fiſci non probat, *& num. 15.* quòd etiam non probat fauore piæ cauſæ.

Ad *num.4.* Quòd ſcriptura priuata ple- 4
nè probat aduersùs illum, qui eam ſcripſiſſe fatetur, & recognoſcit, probāt *l. Publia. §. fin. ff. depoſiti, l. cùm in indebito. ff. de probat. l. ſcripturas in 1.reſp. C. qui pot. in pign. hab. Auth. contra qui propriam C. de non n. pec. d. l. 118. & 119. tit. 18. part 3.* vbi Greg. Petr. Gilchen. *in l. inſtrumenta num.4. C. de probat.* Maſcard. *de probat. concl.109.num.1. & 2. & conc 111. num.20.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib. 2. cap. 11. num.3;* Nicol. Genua *de ſcriptura priu. lib.1. q.4. à num. 84. vſque ad num. 122.* In omni enim negotio generale eſt quòd ſcriptura priuata contra ipſummet ſcribentem, ac in eius præiudicium probationem plenam inducat, vt *in d. l. Publia §. fin. & in l. generaliter. C. de non numer. pecun.* Decian. *conſ. 30.num.22. vol.1.* Flamin. de Rubeis *conſ.38. num. 7. vol. 2.* Aldouin. *conſ. 73. numero 5.* Farin. *conſ. crimin. 25. numero 11.* Bellon. *Genuenſ. deciſ. 12. num. 6. & deciſ. 13. num. 29. & deciſ. 126. num. 1. & deciſ. 186. num. 3.* Hieron. de Laurent. *Auenion. deciſ. 146. n. 1.* Magon. *Lucenſi deciſ. 5. num. 18.* Thom. Triuiſan. *Venet. deciſ. 60. num. 7. lib. 1.* Sigiſm. Scacc. *d. cap. 11. num. 70.* Genua *d. q. 4. ex num. 121. vſque ad num. 150.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap 951. ex num. 1.* vbi hoc procedere ſine dubio affirmat maximè ſtantibus adminiculis, quæ ibi refert.

Ad *num.5.* Quòd de iure Regio Caſtel- 5
læ *in l.5. tit.21. lib.4. Recop.* executioni mandatur ſcriptura priuata recognita vltra citatos *in collect.* referunt & notant Perez *l.5. tit.8. lib.3. Ordin. pag. 643.* Cur. Philip. *p. 1. §.17. num.36.* Amat. Rodrig. *de execut. lib.1. art.2.* Genua *d.q.4. ex num.225* latè Ioſeph. Vela *differt. 23. ex num.1.* vbi teſtatur apud alias Nationes hoc idem eſſe in vſu, Pareja me citato, *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.1. reſol. 3. §.5. n.24*

Ad *num.12.* pro exornatione concluſio- 6
nis, quòd ſcilicet ſcriptura priuata ex archiuo publico deſumpta plenè probet, adde tex. *in l. cenſus, ff. de probat. & in Auth. ad hæc. C. hoc tit.* gloſ. celebrē per text. *ibi, in c. ad audientiā, de præſcript.* Nic. Genua *de priuata ſcriptura lib.1.q.2.dub.1. & lib.5. in*

initio, vbi cum Cephalo *conſ* 931. *num*. 27. *cum ſeqq*. ſubdit hoc veriſſimum eſſe ſi priuata ſcriptura ex archiuo publico deſumpta ſit antiqua, & habeatur pro publica, interque alias publicas inueniatur, & in archiuo non fuerint repoſitæ niſi publicæ, & authenticæ, & pro talibus habitæ: & ab officiali publico, hoc eſt, ab archiota cuſtoditæ, & refert Pareja *d*. §. 5. *num*. 43.

7 Poſt *num*. 13 Septimò limita quando expreſsè partes conueniunt in iudicio, vt ſcripturæ priuatæ inter eas confectæ de aliquo contractu ſiue negotio fides adhibeatur, vt per Marſil. *in repet. rub. C. de probat. num*. 299. *cum ſeqq* Mench. *lib*. 2 *controuerſ. vſufreq. c*. 29. *num*. 1 *& ſeq*. Rebuff. *ad leges Galliæ tract. de chirographorum, & cedularum recog. n*. 40. Nicol. Genua *d. lib*. 1. *q* 4. *ex n*. 32 *vſque ad n*. 54. Valaſc. *de iure emphyt. q* 7. *n*. 14. Amat. Roder. *de execut. c* 1. *art*. 2. *ex n*. 5. Pareja *d*. §. 5. *num*. 18.

8 Octauò limita quando contra ſcripturam priuatam in iudicio productam. nihil eſt oppoſitum à parte contra quam producitor, quia tunc cenſeretur ab eo approbata & veritatem continere, vt per Paul. Granut. *theorem*. 15. *n*. 24. Sim. de Prætis *conſ*. 129 *n*. 29. *vol* 1. Maſcard. *de probat. concl*. 1300. *num*. 17. Surd. *deciſ*. 199. *n*. 8. Mari. Antonin. *var. reſol. lib*. 1. *reſol*. 58. *num*. 7. Genua *d. quaſt*. 4. *num*. 210.

9 Nonò limita quando in actis iudicij eſt reperta, quia tunc publici documenti auctoritatem ſibi vſurpat, vt poſt multos à ſe relatos reſoluit Pareja *d*. §. 5. *num*. 31. vbi *n*. 32. intelligit dummodo in actis adinueniatur regiſtrata, & foliata, & à tergo dies præſentationis ſit adhibitus per Tabellionem, aut Notarium.

Decimò limita eo caſu, quo teſtator dixerit, Volo quòd hęres meus det illud quod
10 ſcriptum eſt in ſchedula, quã reliqui apud Guardianum, Fratrum Minorum. quia ſi ex ea apparuerit certam quantitatem per teſtatorem fuiſſe relictam, ex ipſa ſcriptura, quamuis priuata quantitas probaretur, & valebit relictum, dum tamen ad probationem per comparationem litterarum, & de manu, ſeu voluntate teſtatoris fuiſſe confectam legatarius oneretur. Ita Bart. *in l. ſi ita ſcripſero* 38 *ff. de condit. & demonſt*. quem referunt & ſequuntur Menoch. *conſ*. 176. *num*. 6. Caſtill. *controu. lib*. 4. *cap*. 20. *num*. 28. *cum ſeqq*. Pareja *d. tit*. 1. *reſol*. 3. §. 5. *num*. 61.

Vndecimò limita in priuata ſcriptura tri-
11 no teſte bonæ opinionis ac famæ munita, quæ non ſolùm probationem habere paratam dicitur, verum etiam chirographarius creditor præferendus venit creditoribus nitentibus publico inſtrumento poſteriori quoad pignus, & hypothecam contextum in dicta priuata ſcriptura, iuxta text. *in l. ſcripturas* 8. *C qui potiores in pign. hab. l. Caſtell*. 31. *tit*. 13. *part*. 5. vide Cou *pract. c*. 22. *ex num*. 5. Tob. Non. *conſ*. 70. *ex n*. 2. Roland. à Valle *conſ*. 84 *ex num*. 2 *vol*. 3. Petr. Caball. *conſ*. 121. *ex n*. 3. Vincent. de Franchis *deciſ*. 96. *num*. 6. *cum ſeqq* Bellon. *deciſ*. 13. *ex n*. 31. Cæſ. Barz. *Bonon. deciſ*. 21. *num*. 11. Magon. *Florent. deciſ*. 122. *ex num* 9. Martà *voto* 53. Thom. Trioiſ. *lib*. 1. *deciſ*. 4. *num*. 9. Morl. *in emporio iuris p*. 1. *tit. de fide inſtrum. q*. 3. Matienſ. *l*. 7. *gloſſ*. 5. *n*. 12. *tit*. 16. *lib*. 5. *Recop*. Scacc. *de iudic. lib*. 2. *cap*. 11. *ex num*. 990. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap*. 537. Amat Roder. *de concurſu creditor. p*. 2. *art*. 1. *ex n*. 12. Ioſeph. Vela *diſſert*. 21. *ex num*. 17. vbi *num*. 21. ait chirographum munitum ſolemnitatibus *d. l. ſcripturas*, reſpectu hypothecæ, & pignoris publico inſtrumento æquiparari, adeò vt ſi illud ſit anterioris datæ, inſtrumento veniat præferendum.

Cap. Cùm dilectus. IX.

AD *num*. 5. Quòd conſuetudine introduci poteſt vt plena fides priuatę ſcripturæ adhibeatur, vltra citatos in collect. tradunt Cou. *pract. c*. 22 *n*. 8. *in fine*, Decian. *conſ*. 22. *num*. 10. *vol*. 3. Pancirol. *conſ*. 57. *n*. 4. Menoch. *cõſ*. 787. *num*. 5 Maſcard. *de probat. concl*. 111. *num*. 12. *& concl*. 973. *num*. 2. Nicol. Genua *de priuata ſcriptura lib*. 1 *q*. 4 *ex n*. 200. me citato *in hoc loco* nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit*. 1. *reſol*. 3. §. 5. *num*. 62.

SVMMARIVM.

1 *Relatio Principi facienda debet eſſe vera, clara & ſpecificè facta.*

2 *Narratio debet fieri in ſpecie, & non in genere, vbi requiritur notabilis expreſſio, quæ retardare poſſit Principem à concedendo.*

3 *Expreſſio facta ſub inuolucro verborum reſcriptum vitiat.*

4 *Generalitas obſcuritatem parit.*

5 *Princeps debet habere integram omnium notitiam, & ſpecificè illa ſcire, & de ſingulis bene eſſe inſtructum.*

6 *Scire in genere rem geſtam non ſufficit, niſi*

niſi quis ſciat rem ſic geſtam cum integra notitia omnium qualitatum.

7 *Sicque proprie ille cenſetur, qui ita inſtructus eſt vt falli non poſſit.*

8 *Sciens rem, vel actum & ignorans eius cauſam, & circunſtantias rei, vel actui conuenientes, non habetur pro conſentiente, ſed ignorante.*

Cap. Quod ſuper his. VII.

1 POſt *n.* 4. Ad gloſ.*verb.carere.* Nota rela-
tionem Principi faciendam debere eſſe
veram, claram, & ſpecificè factam, vt per
Bald. *hic num.* 1. & 4. Narratio enim debet
2 fieri in ſpecie, & non in genere, vt requiri-
tur notabilis expreſſio, quæ retardare poſſet
Principem à concedendo, vt per Abb. *in
cap. in noſtra num* 4. *de reſcript.* Gramm. *decis.*
3 66. *num.* 18. & 19. Rip. *in cap. ad aures n.* 15.
de reſcript. vbi dicit quòd expreſſio facta ſub
4 inuolucro verborum reſcriptũ vitiat, ſicut
omnimoda taciturnitas. Generalitas enim
obſcuritatẽ parit *l. Titia textores. ff. de legat.*
cum aliis adductis à Tiraq *de retractu lig.* §.
36. *gloſ.* 2 *ex num* 35. Vnde pulchrè ad pro-
poſitum dixit Aym. *conſ.* 68. *num* 10 ibi, *Iſte
impetrans ſimilis fuit infirmo, ſeu vulnerato,
qui chirurgo vulnus detegere noluit, & om id
mortuus eſt: detegere enim debebat impetrans
vulnus omne Principi, id eſt, omnia obſtantia
ipſi impetrationi, ita quòd appareret de vo-
luntate reſcribentis, & eum intellexiſſe rem
omnem clarè, & ſpecificè, aliàs non intelligi-
tur diſpenſaſſe, ſicut Medicus non prouidet in-
firmitati, quæ tacetur, aut chirurgus vulneri
non medetur quod ignorat, & ita arguit Bald.
conſ.* 204. *Longum thema in finalibus verbis*
5 *lib.* 3 *per multa iura gratitat* &c. Et debet
Princeps habere integram omnium noti-
tiam, & ſpecificè illa ſcire, ac de ſingulis
bene eſſe inſtructum. *l. ſi purè*, ibi, *item de
ſingulis inſtruere. ff. de fidei commiſſ. libert. l. at-
qui natura*, §. *Scæuola. ff. de negot. geſtis, l.
cùm ſeruus. ff. de condit. & demonſtrat. Clem.
cauſam.* § *fin. vbi gloſ. verb. plena & certa, de
elect.* Olaſch. *deciſ.* 39. *num.* 4. ibi, *Quia
cùm relatio eo modo non fiat, quæ poſſit ſpecifi-
cè ſciri quid in ipſo inſtrumento contineatur,*
&c. Anton Natt. *conſ.* 636. *num.* 192. *vol.*
6 3. vbi propterea ſubdit quòd non ſufficit
ſcire in genere rem geſtam, niſi quis
ſciat rem ſic geſtam cum integra noti-
tia omnium qualitatum. Surd. *conſ.* 150.
num. 125. & 126. adiiciens quòd non
ſufficit aliquam partem explicitè aliam
perfunctoriis verbis ſignificare, arg. tex.
in l. qui libertatis. §. *ſicuti. ff. de euictION.* &c,
vt inquit Franc. Viui. *deciſ.* 417. *num.* 16.
ille cenſetur propriè ſcire qui ita inſtructus 7
eſt, vt falli non poſſit, Carol. Bardelon.
conſ. 25. *num.* 16. *cum ſeqq.* ibi, *Quare quiſ-
quis ſe exiſtimat ſcire quod neſcit, pro vero
approbat falſum, quod eſt erroris proprium,
cap. quiſquis* 38. *diſt.* Idem Viui. *deciſ.* 407.
num. 48. Et nemo putatur aliquid ſcire ni-
ſi habeat plenam ſcientiam rei, vel actus
cum omnibus circunſtantiis, & qualitati-
bus exploratam, adeò quòd perfectè res
intelligatur, Crauet *conſ.* 197. *num.* 14.
Hinc dicimus quòd ſciens rem, vel 8
actum, & ignorans eius cauſam, & cir-
cunſtantias rei, vel actui conuenientes,
non habetur pro conſentiente, ſed igno-
rante, & eius conſenſus nihil obeſt,
quia in totum omnia, quæ animi deſti-
natione agenda ſunt, non niſi vera, &
de certa ſcientia perfici poſſunt, meritò
ſcientia actus confuſa, & in genere non
nocet, ſed debet eſſe ſpecifica, & deter-
minata, aliàs dicitur neſcire, maximè
in præiudicialibus, in quibus ſcientia
exquiſita cum omnibus ſuis qualitatibus
requiritur.

SVMMARIVM.

1 *Tabellio ſi morte præuentus non potuit conficere inſtrumenta, qualiter alius ea traducere debeat, oſtenditur.*

2 *Citatio partis in exemplatione requiritur.*

3 *Citatio generalis quando debeat fieri per edictum in exemplatione inſtrumenti.*

4 *Citatio non requiritur quando exemplatio fit per eundem Notarium, qui de originali fuit rogatus.*

5 *Citatio partis non requiritur in exemplatione facta de eius conſenſu, & approbatione.*

6 *Inſtrumenta ſi exemplentur in partibus virtute litterarum compulſoriarum, an ſufficiat citari procuratorem in Curia.*

Cap. Cùm P. tabellio. XV.

POſt *num.* 1. Probat hic tex. quòd ſi tabel-
lio morte præuentus non potuit con-
ficere inſtrumenta, quæ in nota redacta
fuerunt ab eodem, alius tabellio ſerua-
tis ſolemnitatibus, quæ hîc deſiderantur,
poterit illa traducere, & in publicã formam

reducere, quæ fidē facient, acſi eſſent originalia, vt per Rebuff. *in l. notienē. §. inſtrumentorum. ff. de verbor. ſignif.* Guid. Papæ *q.* 2. Meneſ. *in l.* 3. *n.* 5. *C. de diuerſ. reſcript.* Cou. *pract. cap.* 21. *num.* 3. Maſcard. *de probat. concl.* 711. *n.* 76. Afflict. *deciſ.* 6. *n.* 7. Pereg *conſ.* 64. Stephan. Gratian. *Marchia deciſ.* 167. nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 3. *n.* 119.

2 Ad *num.* 3. Nota in exemplatione citationem partis adeò requiri, vt inſtrumenta huiuſmodi exemplata præiudicium generent ſolùm his, qui exemplationi interfuerunt, & eorum ſucceſſoribus, aut hæredibus, aliis verò minimè. Ita Felin. *in cap. quoniam contrà, de probat. n.* 50. vbi Deci. *n.* 51. Mohed. *deciſ.* 2. *ſub hectit.* aliàs 263. *per tot.* Pute. *deciſ.* 165. *n.* 4. *lib.* 1. Cou *pract. c.* 20. *n. fin. & cap.* 21. *n.* 5 Chriſtoph. de Paz *de tenuta c.* 26. *n.* 64. *cum ſeqq.*

3 Ibid. *ibi*, requiritur generalis citatio per proclama. Et bene, quia quando exemplatio fit ad inſtantiam alicuius, qui non ſuſpicatur ſibi aliquos futuros aduerſarios, tunc debet fieri citatio generalis per edictum, vt præter citatos *in collect.* tenent Alex. *conſ.* 112. *n.* 1. *lib.* 4. *& conſ.* 150. *num.* 4. *eod. lib.* Steph Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 577. *ex n* 24. *& cap.* 859. *num.* 5. Pareja *d. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 3. *n.* 125.

4 Ibid. *in verſ. tertio in exemplatione inſtrumenti facti per eundem, qui illud rogauit* Idē tenent Maſcard. *d. concl.* 711. *num.* 22. Lud. Poſt. *in tract. de manutent. obſeru.* 99. *num.* 8. *cum duobus ſeqq* Pareja *d. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 3. *n.* 128. reſoluentes citationem non requiri quando exemplatio fit per eundem Notarium, qui de originali fuit rogatus, aut actorum magiſter, ſeu ſucceſſor in officio, quia vtraque ſcriptura procedit ab eadem auctoritate eiuſdem Tabellionis, & originale potius quàm exemplum dici valet inſtrumentū ab ipſomet Notario protocolli auctore leuatum, ex Maſcard. *d. concl.* 711. *num.* 36. Menoch. *de arbitr. caſu* 213. *num.* 9. *&* 10. *& de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 15. *n.* 8. Surd. *conſ.* 141. *num.* 19. *& conſ.* 173. *n.* 109. Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 187. *n.* 13. Farin. *fragm. crimin. p.* 2. *lit. I. n.* 23. Rota *deciſ.* 135. *n.* 6. *p.* 1. *recent.*

Ibid. *in verſ. Quinto*, in exemplatione fa-
5 cta in præſentia partis aduerſæ Vel de eius conſenſu & approbatione, vt per Cou. *d. c.* 21. *num.* 5. *verſ. poterit tamen*, Aym. Crauet. *conſ.* 411. *num.* 9. *verſ. vigeſimò reſpondeo*, Maſcard. *d. concl.* 711. *n.* 27. *&* 31. Menoch. *conſ.* 914. *num.* 28. Pareja *d. reſol.* 3. §. 3. *num.* 87. Vel legitimè interpellatus ad videndum extrahere, & exemplare inſtrumentum, exemplationi non contradicit, Menoch. *de præſumpt lib.* 2 *præſ.* 46. *num.* 12. *&* 19 Maſcard. *concl.* 1300 *n.* 18 Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancel. gloſ* 64. *num.* 22. Greg XV. *deciſ.* 292. *num.* 3. vbi Beltramin. *in annot. n.* 6. Lud. Poſti. *in tract. mandati de manuten. obſer.* 98. *ex num.* 1. Rot. *deciſ.* 581. *num.* 1. *p.* 2. *recent.* Pareja *d.* §. 3. *num.* 88. vbi *num.* 89. teſtatur practicam inoleuiſſe quòd inſtru- 6
menta exemplata in partibus virtute litterarum compulſorialium, & procuratore in Curia citato, qui tamen, aut eius principalis aſſiſtere nequiuit, plenā fidem mereantur, & nihil cōtra ea opponi poſſit, nec alia citatione opus eſt, & *num.* 91. id abſque dubio procedere ait quoties Procurator, aut principalis in Curia interpellatus, aut nominat Procuratorē in partibus, qui exemplationi aſſiſtat, & ipſe non interfuit, nec adinueniri potuit, vt intereſſet, aūt nihil reſpondet, & citat Seraph. *deciſ.* 400. *num.* 2. *&* 3. Steph Gratian *diſcept. forenſ. c.* 268. *n.* 58. *& c.* 736. *à n.* 28.

Cap. Si inſtrumenta. XVI. & fin.

IN tex. ibi, *propter vetuſtatem*, &c. licèt vt exemplum probet, traductio auctoritate Iudicis, & citata parte requiratur, vt per Felin. *hîc num.* 6. Cou. *pract. c.* 21. *num.* 3. *&* 4. *verſ. tertiò exigitur ad ſolemnem exemplationem*, Maran *de ordine iudic. p.* 6 *tit. de actor. edit. num.* 4. Maſcard. *de probat. concl.* 711. *n.* 19. Menoch. *conſ.* 732. *num.* 6. *vol.* 8. Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap.* 26. *num.* 16. Stephan. Gratian. *diſcept forenſ. c.* 268. *n.* 12. *& c.* 577. *ex n.* 24. *& cap.* 859. *num.* 3. vbi & citationem & mandatum Iudicis requiri ait ſimul, adeò vnum ſine alio nihil proficiat, quos refert & ſequitur Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 3. *num.* 120. Nihilominus tamen quando inſtrumenta ſunt vetuſtate collapſa, vt in hoc tex. & periculum eſt in mora exemplationis, quia fortè poſſent dirui, & ne tunc pereat probatio, quæ ex eis reſultare poſſet, tunc ſine citatione poſſent exemplari, vt per Innoc. *hîc num.* 4. Maſcard. *d. concl.* 711. *n.* 20. Pareja *d.* §. 3. *n.* 123. Rot. *deciſ.* 314. *n.* 3. *p.* 3. *recent.*

De

De Præſumptionibus.

Tit. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Pœna ordinaria delicti nunquam puniri poteſt is, cuius delictum probatur violentiſſimis indicijs.*

2 *Iudex procedens ex præſumptionibus debet multum ſententiam ſuam attemperare.*

3 *Sanctius & ſecurius eſt impunitum relinqui facinus nocentis quàm innocentem damnare.*

4 *Caſus mirabilis, qui obuenit annis tranſactis narratur.*

Cap. Afferte. II.

1 AD *num. 7. in fine.* Nunquā pœna ordinaria delicti puniri poterit is, cuius delictum probatur violentiſſimis indiciis, & præſumptionibus, quas dicunt Iuris, & de iure, quia diuinationes ſunt, vt per text. *in l. abſentem verſ. 1. de pœnis*, docent Tiraq. Sarmien. & Menoch. *locis in collect. citatis*, quibus addo Anton. Gom. *var. tom. 3. c. 12. n. 25. & l. 74 Tauri num. 29.* Nau. *in cap. quis autē n. 105. d. pœnis diſt. 7.* Palat. Rub. *in tract. de hæreſi. §. 11.* Grammat. *deciſ. 42.* Bernard. & Salzedo *reg. 370* Matienſ. *in dialog. Relatoris p. 3. c. 30. num 5.* Plaç. *de delict. cap. 14 num. 3.* Gratian. *reg. 374* Duen. *reg. 303. limit. 11.* Simanch. *de Cathol inſtit. tit. 50. num. 21. & in enchirid. violata Relig. tit. 40.* Farin. *in praxi crimin. p. 1 q. 36 num. 52. & p. 3. q. 86. num. 56.* latè Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 12. de variis quaſtionibus q. 1. per tot.* Iacob. Garc. Villalpando *in l. 22. in lect. §. 10. n. 7 tit. 1. part. 7.* Torrebl. *de iure ſpirit. lib. 6 c. 7. num. 43.* vbi
2 dicit hunc mitiori pœna, puta exilij, vel pecuniaria damnandum, quia Iudex procedēs ex præſumptionibus, debet multum ſententiam, ſuam attemperare; nam poteſt eſſe quòd licèt violentiſſima adſint iudicia, innocens nihilominus quis ſit de illo crimine, & mortis pœnam iniuſtè ſubeat, & ideo mitiori pœna ſunt præſumptiones huiuſmodi purgandæ.

3 Ratio etiam poteſt eſſe, quia ſanctius & ſecurius eſt impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnari, ex gloſ. & Bart. *in d. l. abſen* ē tum quia in cauſis criminalibus probationes meridiana luce clariores eſſe debent, cùm tractetur de vita & fama rei, ex *l. ſingulari, C. de pœn. l. fin. C. de probat.* Non obſtant tex. *in Auth. ſi quis ei, C. ad leg. Iul. de adulter. & in l. fin. C. de accuſat. & in c. cùm in tua diœceſi, de vſur. & in c. cum contumacia, de hæret. in 6. & in cap. de hoc, de ſimon.* Ex quibus iuribus videtur colligi violentam præſumptionem ſufficere, vt quis pœna ordinaria delicti puniatur: quia vnico verbo ad omnia reſpondetur, videlicet quòd in illis ſunt præſumptiones inductæ à lege, & ita ſunt pœnæ legales, vt per Matheſil *ſing. 118.* Thom. Grammat. *deciſ. 42.* Anton Gom. *d. tom. 3. c. 12. n 25* quos refert & ſequitur Morla *d. q. 1. n 12.* Et tandem *n. 16.* concludit non poſſe Iudices quamuis aliorum adſint exempla reum propter ſolas præſumptiones, & indicia etiam grauiſſima condemnare niſi velint præcipites eo agi & deferri vnde exitum nullum reperiant. Caueant ergo Iudices, proſequitur, ſententias huiuſmodi temere proferre, ſi cōſcientiæ ſuæ benè conſultum volunt: nam aliter diu noctuque conſcientiæ ſtimulis agitabuntur, eoſque furiæ, vt dicebant Poëtæ, terrificis ſomniis & tædis ardentibus perterrebunt: nihil enim eſt animi tranquilitati magis contrarium, quàm non poſſe ob aliquam erroris admiſſi ſuſpicionē quieſcere, in quam vt incidant neceſſe eſt illi, qui ſententias ordinariam pœnam delicto imponendo abſque teſte oculato, vel rei confeſſione ferūt, ſolis præſumptionibus, & indiciis adducti.

Paucis ab hinc annis in ciuitate Vlyſſiponenſi fuit quidam captus & diffamatus quòd ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum de quadam Parochiali illius ciuitatis Eccleſia ſurripuerit; cumque tractu temporis violentiſſima contra illum indicia non pauca inſurgerent, ex illis condemnatus fuit, vt abſciſſis manibus ad palum alligatus viuus concremaretur: ſuſtinuit homo iſte fortiter ſupplicium, crimen ſemper abnegans, & tandem mortem hanc ſubiit infamem; deinde tribus, vel quatuor elapſis annis in ciuitate Aurienſi quidam famoſus latro natione Gallicus ad furiam propter latrocinia per eum perpetrata condemnatus fuit, & cùm ad patibulum duceretur, videns ſe morti proximum, alta vocē confeſſus eſt ſe fuiſſe hominem illum ſacrilegum, qui occaſione argenteam pyxidem furandi, illam in dicta Eccleſia cum ſanctiſſima Hoſtia diripuerat, aliumque hominem, qui viuus fuerat igne conſumptus, omni culpa caruiſſe, ſuppliciumque illud innocentem ſuſtinuiſſe, cuius confeſſionis in poſtrema vitæ hora factæ publica 4

inſtrumenta tam ab eccleſiaſtico, quàm à ſeculari Iudice non ſine omnium admiratione confecta fuerunt; quod narrare volui vt inde omnes Iudices coniectari poſſent quàm difficile ſit his præſumptionibus, quæ diuinationes ſunt, quid certum proferre. Et ſimilem caſum narrat Morla *d.q.1.num.15.* Iudices indiciis, & præſumptionibus hominem condemnantes reprehendens & grauiter increpans. Vide notata *in addit ad cap. omnis 45.diſt.*

Cap. Nullus. IV.

AD *num.2.* Quòd contumax in dubio malam præſumitur habere cauſã, per hunc text. docent Alciat. *de præſumpt. reg.3. num.22.in fine*, Menoch. *cod. tract lib.2. præſ. 70.à n.12.* Franc. Brun. *de indic. & tortura n. 293.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. p.1.tit.46.n. 64.* quos refert Aluarez *de priuileg. pauperũ, & miſerabil. perſonarum p.2.q.65.§.1.n.150.* vbi *n.151.* poſt Anton Fabr. *in ſuo Cod. lib.3. tit.1.defin.19.n.4.* ſubdit quòd condemnatus ob contumaciam ob malam cauſam condemnatus videtur.

SVMMARIVM.

1 *Delicta non præſumuntur in homine ſene qui in iuuentute maturum, & honeſtum ſe exhibuit.*

2 *Malum non eſt præſumendum de illo qui bene vixit.*

3 *Boni qui antea fuerunt, nunc quoque tales eſſe ac in futurum fore videri debent.*

Cap. Cùm in iuuentute. XV.

1 COllige ex textu delicta non præſumi in homine conſtituto in dignitate, litterato, & ſene, qui in iuuentute maturum, honeſtum, & prouidum ſe exhibuit, cõcordant *c.quia ſunt 28.diſt. cap. miramur 61.diſt. c.in noſtra, verſ.nos verò, de procuratorib. cap. ſacro*, ibi, *maximè ſi laudabilis opinionis exiſtat, de ſent. excom.* docent Mexia *ad leg. Toleti p. 1.fundam.10.n.13.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. delictum num.6.*

2 Malum non eſt præſumendum de illo, qui bene vixit, nam ex vita retrotranſacta præſumitur etiam de præſenti, *l.non omnes. §. à barbaris, ff. de re milit. cap. mandatum, hoc tit.* Alciat. *in l. ſi quis ex argentariis. §. fin. per illum text. ff. de edendo*, Felin. *in cap. cùm in iure peritus, de offic. deleg.* Hippol. *conſ. 77. num. 11.* Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſ. 19.* Azeued. *conſ. 40. num 67.* Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 51.* 3
num.156. dicens quòd qui antea boni fuerunt, & probi, nunc quoque tales eſſe, atque in futurum fore videri debent, adeò vt nihil quicquam, quod à bono viro ſit alienum facturi credantur, præcipuè ij, qui ſe diu virtutibus, & probitati addixerunt, quique cum ipſis virtutibus longo tempore verſatur, vberes earum atque iucundos fructus produxerunt. Caſſad. *lib. 6. epiſt.3.* ibi, *Si honoris alicuius eſt origo laudabilis, bonum initium ſequentibus rebus poteſt dare præconium.*

4 Mors mala putanda non eſt quam bona vita præceſſerit. S. Auguſtin. *lib. 1. de ciuitate Dei cap. 11.* & ideo nouum non eſt quòd multi ſancti viri, ſubitanea. vel infortunata mundo morte fuerint extincti. Sanctus Simon Stelytes fulgure occiſus. Sanctus Belinus à canibus in partes diuiſus, Gero Archiepiſcopus Colonienſis cùm putaretur à ſuis mortuus, viuus fuit ſepultus. Scotus cùm ſolitus aliquando fuiſſet per magnum ſpatium eleuari, & crederetur mortuus à Fratribus, qui ignorabant hunc eius morem, illum ſepulturæ mandarunt, ac poſtea venientes eius diſcipuli, ſcientes id ſæpiùs accidere, inuenerunt eum viuum fuiſſe ſepultum, vt refert S. Bernardin. de Seneca *tom. 4. ſerm. 1. de Regno Dei inter extraordinarios num. 5.* Et de quodam ſancto viro fertur inter libros ſtudendo de repentè mortuum fuiſſe, digito demonſtrante in aperto libro verſum illum, *Iuſtus quacunque morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.*

De Iureiurando.

Tit. XXIV.

SVMMARIVM.

1 *Vſurarij creditores compellendi ſunt ad Iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluendis relaxanda.*

2 *Vſura omni iure prohibita.*

3 *Turpitudo creditoris dedit cauſam deciſionis huius text.*

4 *Epiſcopus quando poßit creditorem compellere ad Iuramenti remißionem.*

5 *Ius relaxandi habens is & retinendi ius habere non ambigitur.*

6 Obli

6 *Obligatio ex iuramento ſoli Deo acquiritur.*

7 *Creditorem adſtringere ad relaxãdum iuramentum aliud profectò non eſt, quàm eundem compellere vt dimittat quod eo dimittente ſimul dimiſſurus Deus ſit.*

8 Text. in præſenti, cum cap. debitores hoc eodem tit. *concordantur*,

Cap. Ex adminiſtrationis. I.

1 POſt *num.* 1. Probat hic text. creditores vſurarios compellendos eſſe ad iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluendis relaxanda: & ſic agi poſſe ad relaxationem iuramenti, cuius implementum turpitudinem cootinet ex parte ſuſcipientis; concordant text. *in c. 2. de renunciat. & in cap. ad audientiam, de his quæ vi, & in c. ſignificandi, de teſtib. & in c. vlt. de teſtib. cogen. & in cap. debitores 6. & in c. cùm quidam 12. §. fin. & in cap. quanto 18. inf. hoc tit. & in cap. tuas, de vſuris, & in l. Caſtellæ 9. tit. 13. part. 1. & in l. 1. tit. 2. lib. 8. Ordin.* exoroant Ant. Gom. *var. tom. 2. cap. 14 num. 21.* Cou. *lib. 1. var. c. 4. n. 5. verſ. verùm, & de ſponſalib. part. 1. cap. 5. num. 1. & in cap. quamuis pactum part. 2. §. 3. num. 1.* Oſuald. *ad Donell. comment. Iuris Ciuil. lib. 2. cap. 6. lit. C.* Sanch. *de matr. lib. 1. diſp. 32. num. 18. & in præcepta Decalogi lib. 3. cap. 21. num. 28. & cap. 19. num. 1.* De promiſſione vſurarum iurata, vide Cened. *ad Decretal. collect.* 78. Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 2. & part. 3. cap. 17.* Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immun. lib. 3. cap 21. num. 178. cum ſeqq.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 149. cum ſeqq.* Fachin. *controuerſ. Iuris lib. 3. cap. 13. & 18. & lib. 8. cap. 62.* Suar. *de Relig. tom. 2. lib. 3. de iuram. cap. 39. & 41.*

2 Ratio eſt, quia cùm vſuræ omni iure
prohibitæ ſint, vt dixi *ad c. 2. num. 2. de vſur.*
idque non ex parte debitoris promitteotis,
ſed ex parte creditoris accipientis, iuxta
communem Doctorum traditionem *in d.*
cap. debitores, turpitudo creditoris dedit cau-
3 ſam deciſioni huius text. vt creditor à tali
turpitudine retrahatur, ideóque hic ordo
4 ſeruandus eſt, vt antequam adueniat ſolu-
tionis dies debitor requiſito creditore ab
eo petat iuriſiurandi remiſſionem, cóque
id recuſante adeat Epiſcopum vt compel-
lat creditorem ad iuramenti remiſſionem,
idque ſignificat hic text. ibi, *cogatis, & in d.*
cap. tuas, de vſur. ibi, *ante ſolutionem.* At verò
creditore differeote remiſſionem propter
periurij periculum, tenebitur debitor ſol-
uere, quamuis eo in caſu poſſit Epiſcopus
iuramentum remittere, *cap. cùm quidam 12.*
§ fin. d. c. quanto 18. cap. Quintauallis 23. hoc
tit. Et hæc eſt in dictis Iuribus communis
omnium Doctorum ſententia, & Theolo-
gorum doctrina ſuper 2. 2. *quæſt. 89. art. 7.*
Sot. *de iuſtit. lib. 8. quæſt. 1. art. 1.* Cou. *in d. cap.*
quamuis pactum, part. 1. §. 3. Seraphio. *de pri-*
uil. iuram. priuil. 39. num. 5. Anaſtaſ. Ger-
mon. *d. lib. 2. cap. 21. num. 176.* D. Barboſ. *in l.*
1. part. 1. n. 77. ff. ſoluto matr.

Io text. ibi, *Creditores ad iuramenta ſuper* 5
vſuris ſibi ſoluendis præſtita relaxanda eccle-
ſiaſtica diſtrictione cogatis. Ergo ſi coõſtriogi
creditor debet ad relaxandum iurameo-
tum, palàm eſt ius aliquod obligatioois ex
iuramento creditori acquiri; qui enim ius
habet relaxandi, is & retinendi ius habere
non ambigitur, quippe relaxatio præſup-
ponit vinculum relaxabile. *l. decem, ff. de*
verb. oblig. cap. ad diſſoluendum, de deſponſat.
impub. Sed haoc oppoſitionem nihil obeſſe
exiſtimat Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium*
& anniuerſariarum Iuris diſput. cent. 3. c. 214.
pag. 521. dicens quòd obligatio ex iuramẽ- 6
to ſoli Deo acquiritur, ſed ad fauorem ho-
minis, cui iuratur, vnde fit vt remittente 7
homine, remittat & Deus. Igitur credito-
rem adſtringere ad relaxandum iuramen-
tum, aliud profectò noo eſt, quàm eundem
compellere, vt dimittat quod eo dimitten-
te ſimul dimiſſurus Deus ſit. Ita fit vt rela-
xatio vinculum ſupponat, quo Deo relige-
mur, oon homini, ſed laxante homine, la-
xet quoque Deus. Quid enim tunc probe-
tur iuramento, ſi nihil pro ſe probari credi-
tor velit? Aut ſi nihil eſt, quod probari iu-
reiurando debeat, ao non tunc ceſſare etiã
iuramentum oporteat, & cum eo Religio-
nem quoque, ſeu obligationem Religio-
nis? Alius fortaſſe dixerit ſuppetere credi-
tori ius, ooo quidem agendi contra reum
quaſi obligatum, ſed conquereodi, aut que-
relandi aduersùs iurantem vti periurij reũ,
cùm eius interſit periurium non admitti,
aut Euangelicè denuntiandi, ad præſcri-
ptum *cap. nouit, de iudic.* hoc itaque eſſe
quod vſurarius creditor relaxare iubetur *in*
hoc textu.

8 Et quatenus creditores ad iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluendis præſtita relaxanda Eccleſiaſtica diſtrictione compelli iubet Gregorius III. *in præſenti*, videtur contrariari diſpoſitioni text. *in c. debitores 6. infr. hoc tit.* dum ibi Alexander III. definit debitores, ſcilicet ad ſolueodas vſuras, in quibus ſe obligauerunt, cogi non debere: ſi verò de ipſarum ſolutione iurauerint, cogendos eſſe Domino reddere iuramentum, & cùm ſolutæ vſuræ fueriot, creditores ad ea reſtituendas eſſe eccleſiaſtica ſeueritate (ſi neceſſe fuerit) compellendos. Quid eſt hoc

nunc relaxari Iuſiurandum oportere, nunc
vſuras ſolui, & ſolutas repeti? Læli. Man-
cin. *d c nt.* 3. *c.* 216. dicit duos hos textus re-
medium duplex habere. Alterum priuſ-
quam dies veniat ſoluendæ vſuræ, adiri
enim poteſt eccleſiaſticus Iudex, eiuſque
officium implorari, vt creditorem con-
ſtringat per cenſuras ad remittendum iu-
ramentum de vſuris ſoluendis præſtitum.
Alterum cùm dies aduenerit ſolutionis,
nō enim poteſt debitor negare vſuras quin
periurium incidat, ſed dare eas debet, &
iuriiurando ſatisfacere: poſtquam verò
ſoluerit per eccleſiaſticas cenſuras repete-
re eas poteſt. Habes valere Iuramentum
de ſoluendis vſuris, licèt ſponſio non va-
leat de eiſdem, vti contra leges, *l pacta quæ
contra, C. de legib.* Eſt enim iuramentum ſin-
gulare quoddam à Iure Pontificio, vt *in
addit. ad d. c. debitores.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti vinculo non tenetur qui promi-
ſit ſi alter ex parte ſua non adimple-
nit.*
2 *Fidem frangenti non debet fides obſer-
uari,*

Cap. Peruenit. III.

PRo exornatione principalis concluſio-
1 nis ex text. deſumptæ, quòd ſcilicet
non tenetur vinculo iuramenti is, qui pro
miſit, ſi alter ex parte ſua non adimpleue-
rit; vide ſimiles text. *in cap. infideles*, & fe-
rè *per tot. 28. q. 2. & in cap. ſicut 29. §. iura-
mentum, hoc tit. & in l. ſi. conuenerit 18. ff. pro
ſocio, & in l. cùm proponas 21. C. de pact.* ſcri-
bentes *in cap. 1. de trenga & pace*. Menoch.
de arbitr. caſu 326. *n.* 26. Perez *l. 1. gloſ. 1. verſ.
dubitatur* 3. *tit.* 8. *lib.* 4. *Ordin. & in l.* 18.
gloſ. 1. apud med. tit. 19. *lib.* 8. *Ordinam.* Fachin.
controuerſ. lib. 9. *c.* 48. Petr Pechi. *in reg. mu-
tare* 33. *n.* 5. *de regul. Iuris lib.* 6.
Ratio autem huius concluſionis dedu-
2 citur ex illa vulgari regula quòd frangen-
ti fidem fides frangatur eidem, *l. ſi conuene-
rit ff. pro ſocio l.* 4. *C. de pact.* cùm aliis per
me citatis *Axiom.* 98. *n.* 7. Tum etiam, quia
iuramentum ſequitur naturam actus, cui
adhæret *l. fin. C. de non numera. pec.* at is,
qui contrahit ſub ea mutua conditione,
eáque lege obligatur, ſi ab vtraque par-
te ſit completa conditio, arg text. *in l. lega-
ta*, 41 *ff. de condit. & demonſtr. l. ſi nomina-
tim. § fin. eod. tit.* Ergo vno ex promittenti-
bus deficiente, alter teneri non debet.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur de materia huius tex.
agentes.*
2 *Iuramentum de Iure Digeſtorum & Codicis
olim acceſſionis vice fungebatur.*
3 *Iuramentum quando cœpit obligare, licèt
actus non valeret.*
4 *Iuramento promiſſorio ineſt aſſertorium.*
5 *Iuramentum nihil aliud eſt quàm pro-
batio.*
6 *Iuramentum de ſoluendis vſuris cur valeat,
cùm tamen vſurarum promiſſio non va-
leat.*
7 *Iuramentum de ſoluendis vſuris quomodo
valeat ſi peccati nutritiuum eſt.*

Cap. Debitores. VI.

DE materia & intellectu huius text. 1
præter citatos in prioribus collect.
vide Cuiac. *in l. conſtitutionem 20. C de vſur.*
Donel. *comment. Iuris Ciuilis lib.* 13. *cap.* 10.
cum duobus ſeqq. Anaſtaſ. Germon. *de ſa-
crorum immunitat. lib* 3. *cap.* 21. *numer.* 178.
Anton. Fab. *de erroribus pragmat. decade* 9.
errore 9. *cum ſequent.* Fachin. *controu. lib.* 3.
c. 13. Pichard. *in §. actionum 28. Inſtit. de
actionib. q.* 8. *n.* 5 *cum ſeqq.*
Digeſtorum Iure erat iuſiurandum ac- 2
ceſſionis vice, nec valere aliquid poterat,
ſi actus non valeret, cui interpoſitum erat,
*l. iuriſgentium §. ſi paciſcar. ff. de pact. l. ſi
quis inquilinos, in fin. ff. de legat.* t. *l. ſi quis
pro eo ff. de fideiuſſor.* vbi ſcribentes, Petr.
Greg. *ſyntag. Iuris lib.* 50. *cap.* 5. Idque &
Iure Codicis obtinebat, *l. non dubium C. de
legib.* niſi quòd impedire poterat in in-
tegrum reſtitutionem *l.* 1. *Cod. ſi aduerſus
vendit.*
Cœpit autem iuramentum à ſeipſo, in- 3
dependenterque (vt loqui ſolent) obliga-
re, licèt actus non valeret, ex nouiſſima
Conſtit. Federici *in Auth. Sacramenta
puberum C. ſi aduerſus vendit.* Quod ipſum
Iure demum Pontificio firmatum fuit, quo
clariùs proditum omne iuramentum ſer-
uari oportere, quod in diſpendium non
vergeret æternæ ſalutis, *cap. cùm contingat,* 4
de iureiur. cap. 2. *de pact. lib.* 6. Nam iura-
mento promiſſorio ineſt aſſertorium, cui
nō poteſt deeſſe materia aliqua, quæ ſubii-
ciatur, qui enim promittens iurat daturum
ſe facturumve aliquid, eo ipſo aſſerit &
iurat verum illud eſſe quod permittit, ſé-
que habere in præſens voluntatem, & pro-
poſitum dandi, faciendive, vt tenet Læli.
Mancin. *de relaxat. iuram. cap.* 13. *n.* 16. Hæc
cùm

cùm ſatis religioſè aduerterent Ethnici, Legumlatores crediderunt non poſſe iuramentum ſtare ſi actus deficeret, cui inter-
5 poſitum illud eſſet, fortè quia iuramentum nihil aliud quàm probatio eſt, iuxta ea quæ habẽtur apud Læl. Manc. *ſac. Iur. controu. diſſert. 4. cap.* 14. hunc autem euaneſcere omnino oportet, ſi nihil eſt quod probetur, ſed malè, nam ſi actus corruat, aſſertio tamen non corruit, quæ probari iureiurando poſſit.

6 Non itaque ſatis mirum videri cuiquam poteſt, ſi iuramentum valet de ſoluendis vſuris, cùm tamen vſurarum promiſſio non valeat, vt probat text. *in præſenti*; nam ſuam à ſeipſo obligationem iuſiurandum habet, & is, qui promiſit vſuras ſe ſoluturum ſimul aſſeruit verum eſſe, quod promiſit, quocirca verum eum facere oportet, quod Sacramento firmauit.

7 Sed dubitari quilibet poterit, quomodo iuramentum de ſoluendis vſuris valeat, ſi, peccati enutritiuum eſt, neque abſque turpitudin præſtari etiam poteſt? Reſpondebitur valere iuramentum, licèt fuerit cum peccato præſtitum, ſi ſeruari poteſt abſque peccato, *cap. etſi Chriſtus*, ibi, *& quamuis per creaturam*, &c. *inf. hoc tit.* Enimuerò iuramentum de ſoluendis vſuris, & ſeruari ſine peccato poteſt, & præſtari. Præſtari, inquam, niſi debitum vſurarium creditorem allexerit, alioqui non facturum, ſéque eo modo criminis ſocium fecerit, vide S. Tho. 2. 2. *quæſt.* 78. *art.* 4. *in corpore*, Læl. Mancin. *ſac. Iur. controuerſ. diſſert.* 10. *cap.* 2. *num.* 22. *& diſquiſit. genial. ac anniuerſar. Iuris diſputat. cent.* 3. *c.* 211.

8 Ad *num. 3. in fine.* Vnde qui ſub vſuris pecuniam iureiurando promittit, propriæ neceſſitati conſulere vult, atque ideo non cauſam, ſed occaſionem peccandi vſurario præſtat; ideóque lex Pontificia non curat de peccato recipientis vſuram ex debitoris cauſa, quia non eſt proxima, & immidiata ex ipſius actus natura Debitor enim ſoluere habet neceſſe propter iuramenti Religionem, quam ſibi impoſuit obligationem, vt propriæ ſubueniret neceſſitati, atque ideò quamuis ipſe ſoluere debeat, non verò tenetur creditor recipere, quòd ſi receperit, malitiæ ſuæ, non ſolutioni debitoris imputandum eſt, veluti quando debitor pecuniæ creditori ſoluit, quàm ſcit in vſus prauos conſumpturum, tunc non cauſam, ſed occaſionem præbet peccati creditori, idque non venit in conſiderationem quòd non eſſet ſi ſponte, & abſque vlla obligatione pecuniam præſtaret, vt ex Sot. Cou. & Nau. interpretatur Balboa *in c. 1. n. 112 h. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Creditor ex re ſibi pignorata fructus percipiens, eos in ſortem principalem imputare debet, deductis expenſis, aliàs vſurarius erit.*
2 *Fructus pignoris lucro debitoris cedunt.*
3 Text. in præſenti, in verſ. illud, *intelligitur.*
4. Cap. 1. verſ. niſi fortè, de vſur. *declaratur.*

Cap. Ad noſtram. VII.

Poſt *num.* 1. Probat hic text. quòd creditor ex re ſibi pignorata fructus percipiens eos in ſortem principalem imputare debet, deductis expenſis, aliàs vſurarius eſt. Concordant text. *in cap. ad noſtram, de empt. & in cap. illos vos, & in cap. cùm contra, de pignorib. & in cap. 1. & in cap. 2. & in c. conqueſtus 8. & in cap. ſalubriter 16. de vſur.* vltra citatos exornant *l. Caſtel. 2. tit. 13 part. 5. & l. 1. tit. 2. lib. 8. Ordin. & l. 4. tit. 6. lib. 8. Recop.* Cuiac. *in lib. ſingulari reſponſor. Marcelli in l. Titia 48 ff. de ſolut. & lib. 1. reſponſor. Scæuolæ in l. creditor 60. §. ſi inter maritum, ff. mandati,* Donel *in l. 1. & 3. de pignor. act.* Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib. 22. cap. 5.* Fachin. *controuerſ. lib. 1. cap. 6.* Anton. Fab. *de errorib. pragmat. decad. 9 errore 5. 6 & 7. & decad. 81. errore 2. in fine.* 1

Ratio eſt, quia fructus pignoris lucro debitoris cedunt, ſiquidem res pignorata tantùm datur vt ius creditoris ſecurius ſit, non verò vt aliud commodum ex illa creditor percipiat, quia dominium pignoris tam vtile, quàm directum ſemper penes debitorem remanet. *l. pignus 9. C. de pignorat. act. l. cùm & ſortis, §. pignus. ff. eod. tit.* Vnde ſi creditor fructus perceptos in ſortem non computauerit, vſurarius erit, cùm lucrum abſque vſurarum labe vltra ſortem principalem ratione mutui percipere non poſſit, & ſic in ſortem computari debent, cùm iã ex legitima fructuum perceptione præſumatur pecunia à debitore ſoluta. *cap. ſi fæneraueris 14. quæſt. 3.* 2

Et quamuis hic text. *in verſ. deinde*, creditorem fructus ex re pignorata percipere poſſe decidat, nihilominus dicendum eſt nullum hîc vſuræ crimen committi, quia creditor sẽper fuit proteſtatus, ſe pecunia, quam mutuauerat, contentum eſſe, & ſic fructus non auferuntur debitori, ſed differuntur tantùm, dum iuramentum in ſpecifica forma adimpleatur, hoc eſt, donec pecuniæ 3

cunia numeretur ; & ſic vſura non contrahitur, quia hæc non conſiſtit in ſola fructuum perceptione interim facta, ſed in mera fructuum acquiſitione;ideóque rectè Pomifex reſpondit illam fructuum perceptionem compenſationis vitium nō habere, quia de quantitate ad ſpeciem contra partium conſenſum ſolutio non admittitur, iuxta text, *in l. 2. §. 1. ff. de rebus cred.*

4 Non obſtat text. *in cap. 1. verſ. niſi fortè, de vſur.* dum probat quòd ſi prædium ad Eccleſiam pertinens eidem Eccleſiæ ſit in pignus datum fructus ex eo perceptos ad Eccleſiam pertinet, nec in ſortem debent computari. Quia reſpondetur illius deciſionem ſpeciali de cauſa procedere, videlicet cùm Eccleſiæ bona, quæ beneficio eccleſiaſtico deputata erant, à laico iniuſtè detinebantur, iſque cauſa pignoris ipſi Eccleſiæ, ſeu clerico ad quem beneficium pertinebat, tradit, quo in caſu fructus ſibi acquirit non ratione lucri, ſed proprio iure, vt rem quam iniuſtè amiſerat, recuperare poſſit, vt notat *ibi* Abb. *ad finem.*

SVMMARIVM.

1 *Promittens in fide ſua, an iurare putetur.*
2 *Caſus huius text. referuntur.*
3 *Iuramentum non eſt dicere, per fidem meam, abſolutè loquendo.*
4 Text. in præſenti *intelligitur, & explicatur.*
5 *Fides eſt dictorum, & conuentorum conſtantia.*
6 *Fides dicitur à fiendo, vt videlicet fiat quod fieri dictum eſt.*
7 *Differentia an ſit aliqua ſi dicatur in fide, aut per fidem.*
8 *Mendoza de pactis, reprobatur.*
9 *Iuramentum eſt ſi dicatur in fide Dei, vel Chriſti, vel Chriſtiana.*

CAP. Ex reſcripto. IX.

2 POſt *num.* 3. In text. ibi, *qui ſimiliter fidem præſtitiſſe dicuntur*, &c. Controuerſum apud DD. eſt, an iuraſſe putetur is, qui in fidē promiſit ſua, vt videre eſt per Felin. *ad rub. huius tit. num. 6. & ad cap. querelam, n. 7. eod.* Gail. *lib. 2. obſeru 61. num. 1.* Surd. *deciſ.* 234 *num. 3.* Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp. 79. num. 28. & in Decalog. lib. 3. c. 2. num. 32.* Filliuc. *in quæſt. moral. tract. 25. cap. 3. num. 88.* Suar. *de Relig. tom. 2. lib. 1. de iuram. cap. 3. nu. 20. & 18* Machado *en ſu perfetto Confeſſor, lib 2 part 3. tract 8. docum. 1. numer. 6.* Trullench. *in expoſit. Decalogi lib. 2. cap. 1. dub. 4. num. 2.* Læl. Mancin. *de relaxat. iuram. cap. 2. num. 3.* & latiùs *diſquiſit. genial. & anniuerſariarum Iuris diſcut. cent. 3. cap. 209.*

Pro parte affirmatiua videtur facere tex. *in præſenti*, ex quo cōſtat quòd Abbas Tremen. pro ciuili debito monaſterij obſides dedit, qui de ſeruanda conuentione iurarunt, & vt ipſis deficientibus in eorum alij locum ſufficerentur, ſicque neque hi quidem fidem ſeruarent, fideiuſſores addidit, qui *ſimiliter*, inquit Pontifex *fidē præſtitiſſe dicuntur*. At fidem præſtitiſſe nihil aliud præterea eſt, quàm iuraſſe, ſic enim Pontifex ſtatim, *Ideoque mandamus quatenus tam Abbatem, quàm Monachos, quàm I. & vxorem ipſius* (hi duo fideiuſſores dati erant) *moneatis, vt ſicut iurarunt, eandem conditionem faciant adimplere* Et hi quidem, qui fidem præſtitiſſe paulo antè dicebantur, nunc iurare dicuntur, quaſi vnum idemque ſit præſtare fidem, & iurare. Idem videtur colligi ex *cap. ad aures, de his quæ vi, & ex cap. 2. de fideiuſſ. r. & ex cap. conſtitutus, de tranſlat. Epiſc. & ex c. cum tempore, de arbitr.* & *ex c. querelā, ne Prel. vices ſuas.*

Verùm contrarium verius eſt, immo quòd non ſit iuramentum dicere *per fidem meam*, abſolutè loquendo, niſi aliquid addatur; quia hæc verba abſolutè prolata intelliguntur de fide humana, & hic modus atteſtandi non eſt proprius Chriſtianis, ſed communis Gentilibus, atque Paganis; tum, quia in dubio neminem iuraſſe præſumitur, *cap. pen. de iuretur.* Alciat. *in rub. huius tit. num. 5.* & iure quidem, cùm in dubiis interpretatio omnis ſit pro eo, qui promittit, *l. quicquid ff. de verb. oblig.* neque aliter intelligi verba debeant in ambigua cauſa, quàm ex mente, & declaratione proferentis. *l. ſi quis intentione, ff. de iudic.* conſentiunt ferè omnes ſuprà citati. 3

Neque obſtat text. *in præſenti*, vt ſuprà expenſus, nam quod ait Pontifex, *qui ſimiliter fidem præſtitiſſe dicuntur*, quod, inquam, ait, *ſimiliter*, iuratoriam fidem repetit anterioribus verbis expreſſam in eadem paritate & facti, & modi, vt tenet Læl. Mancin. *d. tract. de relaxat. iuram. cap. 2. num.* 12. Sēſus itaque eſt Abbatem, & fidem præſtitiſſe, & iuraſſe, ſimilitérque egiſſe, & fideiuſſores, & reliquos, vt ſcilicet interpoſita fide iuraſſe. Sic retorqueretur Pontificis auctoritas, non enim ſic acciperemus, ſecluſa declaratione legiſlatoris. 4

Præualuit igitur verior illa ſententia de 5
qua ſuprà; nam fides nihil aliud ex vero 6
eſt, quàm dictorum, & conuentorum conſtantia, & veritas, dicta à fiendo, vt videlicet fiat, quod fieri dictum eſt: nemo enim tam commu

6 communi loquentium, quàm audientium
vſu iuratum ſibi id putat, quod promiſſum
in fide eſt, ſed pro morali quadam fide re-
cipi ab vnoquoque ſolet, maximè cùm
hunc loquendi morem fideles cum infide-
7 libus parum habeant, vt dicebam.

Vnde non placet Sot *de Iuſtit. lib. 8. q. 1. art. 6.* dum docuit aliud eſſe ſi dicatur in fi-
de, aliud ſi dicatur per fidem, vt priori mo-
do iuramentum non ſit, poſteriori ſecus.
Sed hoc nec ſuo quidem Auctori deinceps
placuit, vt refert Suar. *d. lib. 1. cap. 5 num. 11.*
8 *& c. 13. n. 9.*

Minus ſatisfacit quod ſubtiliter quidem
protulit Mendoz *diſp. de pactu lib. 1. cap. 6. q. 3.* dicens quòd ſi promiſerit Nobilis in
fide ſua, non eſt iuramentum sat ſi ex plebe
ſit, qui promiſit, tum iuratum videri aſſerit
in fide Chriſti, cùm, ignobilis ex propria
conditione non habeat fidem; quia gratis
id dictũ eſt cùm & plebeius affirmare ali-
quid ſe poſſe exiſtimet in fide verbi, maxi-
9 mè ſi bonus vir ſit.

Ex quibus concludo neceſſe eſſe vt ſit
iuramentum, quod addatur in fide Dei, vel
Chriſti, vel Chriſtiana; quia reuera vt fidei
nomine ſignificetur Chriſti fides, impro-
prium eſt, ná plus à verbo Græco, quàm à
Latinorum probato loquendi modo dici-
tur Chriſtiana fides, & meliùs Chriſtiana
perſuaſio appellaretur, quàm fides, vt do-
cuerunt viri doctiſſimi Valla, & Budæ pe-
nes Caluin. *in ſuo Lexi. verb. Fides.*

SVMMARIVM.

1 *Soluere ceſſans ob paupertatem, etiam vbi iuramentum de ſoluendo appoſitum fue-rit, excuſatur.*
2 *Paupertas excuſat à mora, à periurio, à pœna.*
3 *Compenſationem iurans non apponere, ſi paupertate prematur, iuramento non ob-ſtante, poterit compenſare.*
4 *Infamia incurritur ipſo iure propter periu-rium.*

Cap. Querelam. X.

1 AD *num. 5.* In text. ibi, *Non neceſſitate,*
ſed voluntate, &c. Collige ex text, ceſ-
ſantem ob paupertatem ſoluere, etiam vbi
iuramentum de ſoluendo appoſitum fue-
rit, excuſari, vt per Bald. *hic n. 5.* Couarr.
var. lib. 2. cap. 1 num. 9. verſ. quoties verò, Ioan.
de Arnon *ſing. 62.* Ioan. Anton. Trigon.
ſing. 33. num 4. Cornel Benincaſ. *de paupert.*
ſpec. 9. in contract. num. 13. cum ſeq. Emman.
Suar. *in theſauro recept. ſentent. litt. D. n. 70.*
vbi limitat niſi tempore contractus adeſ- 8
ſet difficultas, Surd. *de aliment. tit. 1. quæſt 48.*
num. 37. vbi quòd paupertas excuſat à mo-
ra, à periurio, & à pœna, Vincent. Carot. *de*
locato, & conducto p. 2. tit. de effect. lib. locat. ad
longum tempus quæſt. 6. num. 38. & 39. Card.
Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 22. tit.*
27. num. 54. Hinc iurans non apponere 3
compenſationem, ſi paupertate prematur,
iuramento non obſtante poterit compen-
ſare, vt per Pariſ. *conſ. 121. n. 41. lib. 1.* Hie-
ron. Grut. *reſp. 121. n. 4. lib. 1.* quos refert
& ſequitur Petr. Ioan. Anchar. *quæſt. famil.* 4
lib 1 q. 2. n 5.

Ad *n. 7.* Quòd propter periurium ipſo
iure incurritur infamia, adde *l. Caſtel. 4. tit.*
6. part. 7. ibi, *E todos aquellos que quebrantan*
el pleito o poſtura que huueſſen iurado de guar-
dar, &c. plures adducit Farin. *in praxi cri-*
min q. 160. n. 164. Aluarez *de priuileg. pauper.*
p. 2 quæſt. 65. n. 25.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio differri poteſt ob grauiſsimam, vel extremam neceſsitatem.*
2 *Debitor ob ſuam paupertatem reſtituere non potens moderatè & parcè viuere de-bet.*
3 *Paupertas non excuſat à reſtitutione quã-do magnum detrimentum ſequeretur creditori, vel ille eſſet in ſimili indigen-tia.*
4 *Difficultas excuſat à periurio.*
5 *Periurus non eſt ille, qui futura difficulta-te, vel impotentia promiſſum adimplendi præuiſa, iuramento ſe ad implementum adſtrinxit.*
6 *Neceſsitas à periurio excuſat.*
7 *Niſi difficultas impotentia ſeruandi iu-ramentum iurantis culpa fuerit cau-ſata.*

Cap. Breui. XVII.

AD *n. 3.* Quòd reſtitutio differri po-
teſt ob grauiſſimam, vel extremam
neceſſitatem, quando ſcilicet non niſi cum
magna difficultate ea facienda eſt, & ſic
grauis iactura, vel detrimentum ex perſo-
narum conditione cognoſcitur, inducitur-
que: quia ſi vir nobilis ſit, nec ſtatim ſolue-
re, niſi ſe omni famulorum obſequio, atque
equorum priuet, poſſit, ſuiſque conſimilium
cogatur abſtinere conſortio: vel ſi ciuis pri-
mar ius non niſi ita ſe priuet, vt artem me-
chanicam ſibi inſuetam ſubire, vel manua-
les

les operas exercere cogai nr, differre reſtitutionem, donec abſque ſtatus ſui iactura poſſit, licebit. Nequæ vt reſtitutio ſtatim fiat, multò minus quàm valeant, ſua bona vendere, vel aliud ſimile graue pati detrimentum compellitur: vt quia, ſibi inutilis foret ars, ex qua ſe, familiàmque ſuam alit, vel ſi inſtrumenta, libros, aut capitale, cum quo lucratur victum, cogeretur vendere. Ita Nauarr. *in man. cap. 17 num. 56. & cap. 26. num. 2.* Ioan. Lup. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter virum*, §. 65. *num. 50. cum ſeq.* Gaſp. Baëç. *de inope debit cap. 1. num. 52.* Iacob. de Graff. *in aureu deciſ part. 1. lib. 1. cap. 32. num. 16.* Gutierr. *canon. lib. 1. cap. 40. n. 7.* Maria *voto 18. num. 2. cum ſeqq* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 754. n. 2. verſ quando detrimentum el. 2.* Rebel *de obligat. inſtit. l. 2. q. 17. sect. 4. num. 22, & 26.* Leſſi. *de Iuſtit. lib. 2. cap. 16. dub. 1. num. 15. 21. 22. & 25.* Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 2. cap. 20. num* 19.

2 Id tamen cum grano ſalis intelligi debet, vt ſcilicet debitor, qui propter ſuam paupertatem modo ſuprà relato, reſtitutionem differre poteſt, non lautè, & ſumptuosè, ſed valde moderatè, & parcè viuat, id ſolùm expendens quod ſibi, ſuiſque abſque magna ſtatus ſui indecentia, neceſſarium eſt: quóque magnum detrimentum ex retardatione ſolutionis, vel reſtitutionis

3 creditori non ſequeretur. Secus ſi ſequeretur, vel ſi in eadem ſimili, aut paulo maiori indigentia creditor exiſteret, eiqne rei familiaris, & ſtatus ſimile immineret periculum, Gutier. *d. cap. 40. num. 10.* Molin. *d. tract. 2. diſp. 754. num. 2. verſ quando verò*,

4 Leſſi *d. dub. 1. numero 15. 19. & 31.*

Ad *num.* 1. Quòd difficultas excuſet à periurio, docent Farin. *in praxi crimin q. 160. ex num.* 120. vbi agit qualiter difficultas, impedimentum, impoſſibilitas, ſeu neceſſitas à periurio excuſet, Afflict. *deciſ. 163. num. 3. in fine*, Cou *in c quamuis pactum p. 2.* §. 6. *num.* 4. vb tenet periurum non eſſe.

5 eum qui futura difficultate, vel impotentia promiſſum adimplendi præuiſa, iuramento ſe ad implementum adſtrinxit, aliquid ve ſe facturum iurauit, Anton. Gabr. *commun. tit. de iureiur* [illegible] *7. num. 11.* Perez *in l. 1. verſ. ex quo infertur, tit. 6. lib. 8. Ordin.* Decia. *tract. crimin. lib. 6. c. 11. num. 17. & ſequent.* Franc. Viu *deciſ 38. num. 3. & deciſ. 268. num. 1. & 2.* Sebaſt Medic. *de caſibus fort. part. 2. quæſt. num. 36.* Fulu Paclan. *de probat lib. 1. cap. 54. num. 68.* Oſuald. *ad Donel. enucl. lib. 22. cap. 9. lit. L. pag. 271. col. 2. ad fin. verſ. qui nec periurus.*

Hinc neceſſitas à periurio excuſat, vt per

6 Greg. Lop. *l. 33. gloſſ. 1. in fine tit. 18. part. 3.* Hieron. Grat *reſp. 21. num. 4. lib. 1.* Oſaſch. *Pedem. deciſ. 92. num. 35.* Seraph. *de priu le iuram. priuil. 74. num. 142.* Steph. Gratian *March deciſ. 34 num. 21 & 22.* Anton. Hering. *de fideiuſſor. cap. 19. num. 13.* Niſi difficultas, ſeu impotentia ſeruandi iuramentum iurantis culpa fuerit cauſata, ex Seraphin. 7 *d. priuil. 74. n. 208.* Farin. *d q 160. num. 131.* Vel niſi tempore præſtiti iuramenti de difficultate, ſeu impotentia conſtaret, niſi ex proxima, & rationabili cauſa crederet iurans ſe illud poſſe adimplere, ex eodem Seraph. *d. priuil. 74. n. 207* Farin. *d. q. 160. num. 132.* Vincent. mancini *in tract. de iuram. part. 5. effectu 14. numero 6.*

SVMMARIVM.

1 *Filia vt exhæredari valeat, non ſufficit inuitis parentibus, aut indigno nubere, ſed requiritur vt turpiter viuat.*

2 *Luxurioſè viuere quando dicatur mulier.*

3 *Filia maior 25. annis non poteſt à patre exhæredari ſi publica meretrix ſit.*

4 *Nubiles annos exceſsiſſe dicitur de conſuetudine, quæ 22. annorum ætatem habet.*

Cap. Quintauallis. XXIII.

AD *num.* 7. Quòd vt filia exhæredari poſſit, non ſufficit inuitis parentibus, aut indigno nubere, ſed requiritur, vt turpiter & obſcœnè viuat, poſt citatos *in collect.* docent. *l. Caſtel. 5. tit. 7. part. 6.* Clar. *in §. teſtamentum n. 41. verſ. quòd ſi filia*, Emman. Acoſta *in l. Gallus. §. & quid tantum n. 177. ff. de liber. & poſthum.* latè Stephan. Gratian. *diſcept foreuſ. c. 213. num. 31. cum ſeqq. & à n.* 1

2 45. latè etiam Aluarez *de priuileg. pauperum p. 1. q. 17. num. 4.* vbi *num. 5.* luxurioſè viuere, & turpem vitam agere intelligit eam, non quæ ſemel, aut bis in corpus ſuum peccauit, ſed quæ ſæpiùs, & ita meretrix eſt, & *n. 7.* tenet non poſſe exhæredari, aut dote priuari filiam, quæ ab huiuſmodi crimine ſe abſtinuit, pœnituitque. 3

Item ex hac gloſ. colligitur filiam maiorem 25. annis non poſſe à patre exhæredari, aut dote priuari, ſi publica meretrix fuerit, vt per Did. Spin. *in ſpeculo teſtam gloſ. 20. num. 67.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt lib. 1. ſolut. 4. num.* 24. Philip. Paſchal. *de viribus patriæ poteſt. p. 2. c. 5 n.* 64. addentem de iure conſuetudinario ciuitatis Neapolis ſufficere ſi mulier decimum ſextum excedat annum, Cæſ. Barz *deciſ. 29. num. 5.* vbi quòd de conſuetudine quæ duodeuiginti

gnti annorum ætatem habet, ſatis longè nubiles annos exceſſiſſe dicitur, Mari. Giurb *ad conſuetud. Meſſanen .p. 1.c.3.gloſſ. 3.n.39* Rebell.*de obligat. Iuſtit. p. 2. lib.2.q. 14.ſect 2 n. 15*.latè his citatis Aluarez *d p.1.q. 17.num 26.cum multis ſeqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Sponſalia propter ſuperuenientiam alicui us ex morbis, de quibus in hoc text. diſſoluuntur.*

2 *Paupertas ſuperueniens an dirimat ſponſalia? & quid ſi nulla prahabita dotis promiſſione, aut mentione facta contracta fuerunt?*

3 *Quid ſi ſponſus ita ſponſaliorum tempore adamaſſet ſponſam, vt etiamſi tunc pauper eſſet cũ ea matrimonium contraheret?*

4 *Maritus quamuis ex vi iuramenti non poſſit vxorem adulteram ciuiliter accuſare, ad ſuam priuatam vtilitatem, poterit tamen criminalem accuſationem contra eã inſtituere ad publicam vindictam.*

5 *Maritus ſi noluerit accuſare vxorem adulteram, vel ab accuſatione criminali deſiſteret, nullum peccatum incurrit.*

6 *Intellectus ad* hunc text. *per Anguianum noue præſtatur.*

Cap. Quemadmodum. XXV.

1 AD *num.* 7. Quòd ſponſalia propter ſuperuenientem alicuius ex morbis, de quibus *in hoc tex. n.* aut grauiorum diſſoluuntur, vltrà citatos docent Cou *de ſpõſalib.p. 1.c.5.in initio n* & Rebell. *de obligat. Iuſtit.p.2.lib.4 q. 8 ſect. 8.num.57.* Aluarez *de priuileg.pauperum p. 1.q 14.n 4.* Machado *en ſu perfetto Confeſſor y Cura de Almas lib. 3. p.1.tract.7.docum.5.* Trullench.*in praxi reſol: Sacramẽt.lib.7.c.2.dub.11.à n.1.* vbi ampliat ad ſuperuenientem notabilẽ ſponſi, vel ſponſæ deformitatem, & reſpondet non eſſe alicuius momenti quòd in hoc tex non fiat mentio defectus pulchritudinis, ſed amiſſionis oculi, aut naſi, quia hic non negatur poſſe ob alias deformitates diſſolui.

2 Ad *n.* 10. Vult hæc gloſſa paupertatem ſuperuenientem ſponſalia non dirimere, ſequuntur Bald. *hic n.* 8. & Alex. de Neuo *n.16.* Menoch *conſ 386.n.9 cum ſeqq.* Surd. *conſ.364.n.9.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig.conuent.lib.3.tit.37.n.14.* Marc. Anton. Genuenſ *in practicab: eccleſ q 775.* Sed contrarium, immò ſuperuenientem paupertatem ſponſalia de futuro diſſoluere poſſe meliùs ſuſtinent alij plures per me citati *in collect.* quibus addo Aluarez *d.p.1.q.14.n.2. cum ſeqq.* Trullench.*d.lib.7.c.2.dub.12. n. 3.* vbi ampliat etiamſi paupertas abſque culpa contingat, Machado *d.lib.3.p.1. tract. 7. docum.6.à princ.* Et hanc contrariam ſententiam procedere quamuis nulla facta promiſſione dotis ſuperueniat paupertas, cõtra plures, ſecus tenentes reſoluunt, vltra citatos, Rebell *d.ſect.8.n.69.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ.collect* 1570. *verſ. excuſantur ſextò*, Fontanel.*de pactis nupt.p. 2. clauſ. 12. gloſſ. unic.n.7.* Hurtad.*de matrim.diſp.2. de ſpõſal. difſic.14 n.51.* latè Aluarez *d.p.1.q.14.n.13.* 3
cum ſeqq. vbi contrariis reſpondet, & *n.25.* limitat ſi ſponſus ita ſponſaliorum tempore adamaſſet ſponſam, vt etiam ſi tunc pauper eſſet, cum ea matrimonium contraheret; me citato *in hoc loco* Machado *dicto lib. 2.p.1.tract.7.docum 6. n. 2.* Et locũm habere, quamuis ſponſalia iurata fuerint, quia iuramentum intelligitur rebus ſic ſtãtibus, per hunc tex. tenent Gutier.*de iuram.confirm.p. 1.c. 37.n.3.verſ.imò quod magis eſt, & de matrim.c.33.n.4.* Sanch.*de matrim lib.1.diſp 59. n.5.& diſp.60.n.2.* Aluarez *d.q.14.n.19* Machado *citato loco n.3.* Quod non tã in ſpõſa, quàm in ſponſo procedit; nam ſi ſponſus ſponſaliorum tempore ditiſſimus eſſet, interimque notabiliter pauper efficiatur, ei nubere ſponſa non tenebitur, cùm eadem in vtroque ſit ratio, defectus ſcilicet in tali caſu conſenſus, propter notabilem illã mutationem, quæ ſi à principio adeſſet, actum impediret, Gutier. & Sanch. *proximè citatis locis*, Aluarez *d.q.14.n.20.* Trullench.*d.dub. 12.num.3.* vbi cum Bonacin contra Rebell. ſubdit non poſſe diſſolui ob paupertatem vtriuſque ſuperuenientem ſponſalibus.

ſ. Illud autem.

AD *n.13.* Ea *in collect.* amplexa videtur ſententia quæ facit differentiam inter ciuilem, & criminalem accuſationem, 4
vt videlicet quamuis maritus ex vi iuramenti non poſſit vxorem ciuiliter accuſare ad ſuam priuatam vtilitatem, poſſit tamen eo iuramento non obſtante, criminalẽ accuſationem contra eandem inſtituere ad publicam vindictam. Ad quod in effectu reducitur trimembris illa diſtinctio à me pro faciliori huius tex. intellectu facta, adde Morl.*in empor. Iur. Ciuil p.1.tit.1.q.11.n.11.*

Verũ poſt hæc ſcripta à me viſus Angui. 5
in tract.de legib.lib.2.controu.21.à n.18. hunc intelligendi modũ non abs re refutare intẽdit, illo vnico fundamẽto quòd vbicunq;

Iuramentum ſine peccato ſeruari poteſt, illud ſeruandum eſt, *cap. cùm contingat* 28. *hoc tit.* ibi, *nec obſeruata vergunt*, &c. *c. quamuis pactum, de pact. lib. 6.* ibi, *cùm non vergat*, &c. ex eoque docere ait diſtinctionis Auctores per illud iuramentũ impediri ciuilẽ accuſationem de adulterio, quia maritus ſic non accuſando nullum peccatum committit, vnde manifeſtè colligi aſſerit, retento eodem themate, & ex vi pacti iuramento firmati nec criminaliter vxorem accuſare poſſe; etenim deſiſtendo ab accuſatione criminali nullum quoque peccatum contrahit, cùm re vera maritus licitè poſſit vxori vtramque accuſationẽ remittere, vt apertè indicant verba huius text. ibi, *Sed nunquid vir non poteſt dimittere vxori peccati non ſolùm ſepties, ſed etiam vſque ſeptuagies ſepties ſecundùm Euangelicam veritatem?* Perperam ergo concludit idem Anguian) conſtituitur diſcrimen in hac parte inter ciuilem, & criminalem accuſationem, neque aliquid eſt, aut excogitari poteſt quod impediat iuramenti vinculum tam quoad ciuilem, quàm quoad criminalem actionem. Eandem communem diſtinctionem improbat ex poſtremis verbis huius text. ibi, *quamquam denuntiare eam poßit ad pœnitentiam peragendam*, &c. conſiderando contineri his verbis exceptionem vnicam & ſolam ad præcedentia, vt noluerit Innocentius III. conditor huius Decretalis, quòd quamuis maritus aliàs non poſſit adulterij crimen ad Iudicem deferre, liberum tamen illi eſſet, vti Euangelica denunciatione vt vxor peragat pœnitentiam: ſicque in vno ſolo caſu peragendæ pœnitentiæ marito permittitur Euangelica vti denunciatione; planè ſi maritus poſſet non obſtante pacto Iuramento firmato vxorem criminaliter accuſare, iam deciſio Pontificis *in præſenti* plures exceptiones admitteret contra mentem eiuſdem, vnicam dumtaxat conſtituentis; & cùm ſtante iuramento ſtatutum fuerit maritum ſola vti poſſe Euangelica denunciatione, iam illi permitteretur criminaliter accuſare, quæ altera foret exceptio ad relatam ibi doctrinam nulla profectò ratione admittendam. Verius eſſe iterum concludit idem Anguian. maritum de non accuſanda vxore de adulterio iuratum, neque ciuiliter, neque criminaliter eam accuſare poſſe & reſpondet verba illa huius text. *ad diuortium celebrandum*, non eſſe reſtrictiua, quaſi ſolùm ciuiliter agere prohibeatur maritus, ſed declaratiua, ſcilicet, vt neque ciuiliter ad diuortium celebrandum, neque criminaliter ad publicam & priuatam vindictam agere poſſit.

Quare prædictus Anguian *d. loco n.* 20. diſcrimen conſtituit inter generale iuramentum negatiuum de nõ accuſanda vxore ſuper nullo crimine, & inter ſpeciale de illa non accuſanda de adulterio Primo caſu, videlicet quando iuramentum eſt vniuerſale negatiuum, nullo modo valet, nec valere poteſt ex rationibus hic à Pontifice præſcriptis; etenim contingere poterit vt vxor cum marito habitare nolit, abſque contumelia Creatoris, imò intendat eundem ad infidelitatem protrahere facla fortaſſis vxore infideli, quo caſu manifeſtum eſt, ſi iuramentum adimpleretur, peccatum committi, ac per conſequens vinculũ erit iniquitatis, quod minimè admittendum eſt, vt foueret illicitam, ac nefariam vtriuſque coniugis cohabitationem, & ſic exiſtente crimine illo infidelitatis accuſatio eſſet in præcepto, dummodo ſufficienter probari poſſit, & alius modus non ſit quo æquè bene Reip. conſulatur ac per accuſationem, ex doctrina S. Thom. 2. 2 *q.* 68. *art.* 1. *in corpore*, & Soti *de Iuſtit. lib.* 5. *q.* 5. *art.* 1. *in priori concl.* & Nauarri *in man. cap.* 25 *num.* 32. Veriſſimum igitur eſſe, ait ille, generale iuramentum de vxore non accuſanda ſuper nullo crimine iniuſtum, & illicitum eſſe. Secundo caſu quando iuramentum ſpeciale fuerit de non accuſanda vxore ſuper adulterio, tunc illud vtile, & validum erit, vinculumque iniiciet iuranti, cùm in eius obſeruantia peccatum non reperiatur, vt ſuperiùs oſtenſum eſt, ſiue referatur ad ciuilem accuſationem, ſiue ad criminalem, neutram enim maritus poterit excitare ſi ſemel iurauerit ſe nullatenus accuſaturum vxorem ſuper adulterio Quę omnia lectori ſtudioſo ponderanda remitto vt hunc vel alium intellectum admittat prout textus litteræ magis conueniens ſibi videbitur.

SVMMARIVM.

1 *Donatio rei dotalis cum iuramento valida.*
2 *Actus inualidus quomodo iuramento confirmetur?*
3 *Legem Ciuilem quando irritare Pontifex poßit?*
4 *Actus iureiurã lo firmari quo ſenſu dicatur?*
5 *Iuramentum de genere eſt probationis.*
6 *Iuramẽtũ promiſſoriũ ... eſt ſiue aſſertorio.*
7 *Iuramentum facit valere actum eo modo, quo poteſt, remiſſiue.*
8 *Iuramentũ ſuper actu à lege prohibito principaliter in fauorẽ priuatum, ſecundario in fauorẽ publicũ præſtitum obſeruari debet, ſi abſque vi, dolo aut tertij præiudicio fat.*

Cap. Cùm contingat. XXVIII.

1 PRobat hic text. Iuramentum confirma-
torium actus inualidi (eius, inquam,
actus, qui natura ſua licitus eſt, ſed ſolu Ci-
uili Iure illicitus, qualis alienatio rei dotalis
à muliere) ſeruandum eſſe: cùm tamen in
re irrita fruſtratorium ſit probandi munus;
quid enim proficit actum probare, ſi pro-
batus non releuat? igitur non eo caſu pro-
bat iuſiurandum, ſed confirmat, obligatio-
némque adiicit; nam ſi aliter dicas, ſi, in-
quam, nihil eſt quod iuramento firmetur,
nihil etiam quod eodem vtiliter probetur,
euanuerit certè iuſiurandum, quaſi ſubtra-
ctione materiæ, quod abſurdum.

2 Sed contra hanc communem ferè no-
ſtrorum omnium ſententiam inſurgit no-
uiſſimè Læl. Mancin. *diſquiſitionum genial. & anniuerſariarum Iuris diſput. cent. 3. c.114. pag. 522 & ſeq.* his verbis. *Ego actum inualidum iureiurando confirmari impatienter audio, quicquid de hac re fuerit communius creditum*, vide gloſſ *verb. contractibus, in Auth. Sacramenta puberum, C. ſi aduerſ. vendit.* vbi Bart. *num. 1.* cum aliis propè innumeris, quos refert Thom Sanch. *Decal. tom. 1. lib. 3. cap. 12. num. 11.* Abb *in d. cap. cum contigat, num. 8.* vbi Alciat. *num. 116.* Aut quicquid dixerit Couarr. *de pact. part. 1. §. 1. num. 7.* non eſſe in Tribunalibus de hac communi opinione controuertendum; ſcio enim non defuiſſe qui contrarium verius exiſtimauerint, Anton. *d. cap. cùm contingat.* Cuman. *l. ſi quis pro eo, ff. de fideiuſſ.* Mancin. cum relatis, *de iuram. part. 4. effectu 1. quæſt. 3. num. 10.* inter quos haud facilè dignoſci poſſe quæ communior opinio ſit, ex Alciat reſpondent Couar. *vbi ſup. num. 7.* & Suar. *de Relig. tom. 2. l. 2. de iuram. cap. 28. num. 3.* qui ab hac ſententia non recedit, quam eandem ſeruari in Regno Galliæ teſtatur Fab. *de error. deciſ. 28. errore 6. num. 7.*

Et ducuntur hi quidem; nam nuſquam in
3 iure cauetur eam eſſe iuriſiurandi vim po-
teſtatémve, vt confirmare actum poſſit,
quem ciuilis diſpoſitio irritum fecerit; im-
mò Iure Digeſtorum, & Codicis erat iura-
mentum quaſi acceſſionis vice, & naturam
actus ſequebatur, cui interponeretur. Ne-
que aliquid contrarium probant, vel Con-
ſtitutio illa celebris Friderici Imp *in Auth.
Sacramenta puberum, C. ſi aduerſ. vendit.* vel
Canonum cenſura: non enim ſolent Pon-
tifices, aut certè non poſſunt, inquit Suar.
vbi ſuprà, directò legem Ciuilem irritare,
præterquam ex neceſſitate ſpiritualis boni,
cap. nouit, de iudic. cum ſimilibus; quæ tamen
neceſſitas nulla eſt in ſpecie noſtra, nã ma-
nente integra diſpoſitione Iuris Ciuilis,
poſſunt iuramenta etiam integra, illibatá-
que ſeruari & hoc eſt quod præcipitur *in d.
Auth. Sacramenta puberum, & in d. cap. cùm
contingat, & cap. 2. de pact. in 6.* Et quoties 4
alicubi expreſſim legeremus iureiurando
pactum, quod eſt irritum, confirmari poſſe,
non referret, qui enim iurat, adeò velle te-
netur id, quod iurat, vt velle etiam debeat
omnem effectum, quem haberet contra-
ctus initus, ſi irritus non eſſet, & hoc ſenſu
firmare contractum diceretur. Denique iu- 5
ramentum non de genere obligationis, ſed
probationis cuius eſt fidem facere, non
obligare, ſeu irritã obligationẽ confirmare.

Nec valet quòd paulò antè opponeba- 6
tur; dixi enim non eſſe iuramentum pro-
miſſorium ſine aſſertorio, in aſſertorio autẽ
non poſſe deeſſe materiam, quæ Sacramen-
to ſubiiciatur; qui enim promittẽs iurat da-
turum ſe, facturúmve aliquid, eo ipſo aſſe-
rit, & iurat verũ eſſe illud, quod promittit,
ſéque habere in præſens voluntatem, ac
propoſitum dandi, faciendi, atque exequẽ-
di. Igitur ſi promiſſio deeſt, ſi irrita eſt, aſſer-
tio tamen firma remanet, quæ iuramento
probatur, hoc eſt, teſtimonio Dei, & ex eo
religionis, & cultus obligationem parit.
Sic iureiurandi proprium ſuum remanet
probandi munus, neque aliquid tamen ex
inutili illa promiſſione cõfirmat. Hactenus
Lælius Mancinus, qui deinde *c. ſeq.* contra
Coraſium probat illam vulgarem poſi-
tionem, quæ habet iuramentum facere va- 7
lere actum eo modo, quo poteſt ad *l. cùm
pater. §. filius matrem, ff. de legat. 2.*

Ad vulgarem huius text. allegationem 8
quòd iuramẽtum ſuper actu à lege prohi-
bito principaliter in fauorem priuatum, ſe-
cundariò in fauorem publicum præſtitum
obſeruari debet, ſi abſque vi, dolo, aut tertij
præiudicio fiat, vide præter *in collect.* citatos
Cuiac. *tr. 9. ad African. in l. 9. ff. de fundo dot. & l. 3. quæſtion. Papiniani in l 42. ff de vſucap. & in l 5. ff. de dote præl. & in l. vnic. §. & cũ lex nullo, C. de rei vxor. act. & l. 18. obſeru. cap 12.* Anton. Fab. *l. 1. coniect. c. 2. & 3. & in rationali ad l. creditor. 52. § 3 ff. de act. empti*, Oſuald. *ad Donel. lib. 9. comment c. 20. lit. R. S. & T. & lib. 2. c. 23* pro interpret. tex. *in d. auth. Sacramenta puberum*, præcipuè *lit. M.* Fachin. *lib. 12. controuerſ. cap. 79.*

SVMMARIVM.

2 *Reges an & quando poſſint vendere, aut alienare loca, & ciuitates Regni.*

2 *Alienatio à Rege facta ex qua notabilis Regiæ Coronæ diminutio reſultaret,etiam iuramento firmata non tenet, & poteſt ipſemet concedens reuocare.*
3 *Imperium eſt indiuiſibile,& monſtruoſum eſſet ſi Regnum haberet duo capita.*
4 *Princeps tenetur ſucceſſori indiuiduitatē ſeruare.*
5 *Contractus Principis, per quem Regnum ſeruituti ſubiicitur,non tenet.*
6 *Bona de demanio quando non poſſint per Principem concedi.*

Cap. Intellecto. XXXIII.

1 AD *num.* 2. Quòd Reges non poſſunt vendere,aut alienare bona,& ciuitates Regni etiam ex iuxſta cauſa quando ex eiuſmodi alienatione notabilis Regiæ Coronæ diminutio reſultaret, aut illa nimis læſa remaneret, docent Bart. *in l.prohibere. §.planè.ff.quod vi,aut clam*,Socin.*conſ.7.ſub n.6.vol.3* Oldrad.*conſ.95.n fin.& conſ.231.in fine*,Bald *in l.fin.C.de bonis qualib.*Alex.*conſ. 1.n. 18. vol.5.* Grauet. *conſ. 54. col.1. vol. 1.* Oſaſch *deciſ.139.n.7.* Iaſ.*conſ.1.in 2.dub.vol. 1.*Iſernia *in cap Imperialem,§ nec dominus, de proh.feudi alien per Feder.*Socin.iun.*conſ 60. n.33.vol.3.* Cou. *in cap. quamuis pactum p.2. §.2.n 4.*Roland.*conſ.2.n.95. cum seqq. vol.1.* à Ponte *de poteſt.Proregis, tit de tract n, 30.* Menoch *conſ.1.n.40.*Pereg *de iure fiſci lib.1.*
2 *tit.3.n.74* qui poſt Bart.*in d.§.planè*, ſubdit quòd talis conceſſio etiam iuramento firmata non tenet per text.*in præſenti*,per quē ita paſſim tenent Doctores præcitati, Grat. *conſ. 147. vol. 2.*adeò quo idemmet concedens poteſt reuocare;Paul.de Caſtro *cōſ. 79.n.6.vol.1* Bald.*in d.l.fin.*Aluarot.*in c.1.in princ.Epiſcop vel Abb.*Roland.*conſ. 2.n.100.* Camil. de Curte *in diuerſ. iuris feudal. in 1.*
3 *p.in verb.licet n 20.*Quia Imperium eſt indiuiſibile,& monſtruo[..]meſſet ſi Regnum haberet duo capita,Reſtaur.*de Imper.q.104.* Iunctis traditis *n.dd.*...*ad c.in apibus 7.q 1.*
4 Tum etiam quia Princeps tenetur ſucceſſori indiuiduitatem ſeruare. Bald. *conſ 30. vol.5 & in proœm.Cod.verſ.modò iſta quæſtio*, Pereg *citato loco ſub n.31.*Lanar.*conſ.2.n.15.* Camil.de Curte *ubi ſuprà n. 30.* Menoch.
5 *conſ.1.ſub n.40.* Pariter infertur ad contractum Principis per quem Regnum ſeruituti ſubiicitur, qui non valet,quia honor ac dignitas Principatus grauiter læditur, Oldrad.*in d.cōſ.231* Bald *in præl. feudor.in verſ. expeditis*.Martin Lauden.*de primog.quæſt.15.* Tiraq.*de iure primog q.68 num.7.*Lanar.*dict. conſ.1.n.16* Menoch.*d.conſ.1.*
6 Hinc Iſernia *in d.cap. Imperialem, §.præterea Ducatus.num.20.& ſeq.*quem ſequitur Afflict.*in 3.not.num 46.* infert bona de demanio,ſiue feudalia ſint,ſiue non, non poſſe per Principem concedi, quando ex eorum conceſſione diminuerentur grauiter introitus Regni, perpenſis qualitatibus villæ,& loci,numero vaſallorum,& aliis.

SVMMARIVM.

1 *Verba non ſunt de eſſentia iuramenti.*
2 *Deus eſt mentis inſpector.*
3 *Verba neceſſaria ſunt cùm ſolemnitatem habent requiſitam expreſſè à lege.*
4 *Iuramētum obligationem parit, quæ verborum non tam ſolemnitate quàm Religione contrahitur.*
5 Cap.Clericus,*de quo agitur,ponderatur.*
6 *Iuramentum ſemel præſtitum non augetur, vel minuitur ultra effectum naturalem, quem habet.*
7 Text in præſenti,*intelligitur.*
8 *Verba ad fauorem promittentis, ac præferentis interpretationem capiunt.*
9 *Iuramentum nihil aliud quàm probatio eſt.*

Cap. Clericus. XXXV.& pen.

POſt *num.6.* Hic ſedet locus illius controuerſæ diſputationis,in qua tres reperiuntur Scribentium ſententiæ,quæ ſcilicet extremæ, altera media, ſingulæ autem communes, an verba ſint de eſſentia iuramenti, vt videre eſt apud Ceuall.*commun. contra commun q.406.* Negatiua preualuit: quam expreſsè tenet Alciat.*in rub. de iureiur.num.21.*vbi hanc partem ſibi placuiſſe & in praxi ſeruatam dicit, Sylueſt.*in ſum. verb.iuramentum 2.q. 1.*Sayr. *in claui Regia, lib.5.cap.1.num.8.*Couar.*in cap. quamuis pactum, in initio num. 4.* Suar. *de Relig. tom.2. lib.1.de iuram.cap.11.* nouiſſimè Trullench. *in expoſit.Decalogi, lib. 2.cap.1.dub.1.num.2. in fine*, vbi tenet ad eſſentiam iuramenti nulla requiri verba etiam in, eo qui loqui poteſt, quia ſine vlla loquutione exteriori ſola mente poteſt Deus in teſtem vocari, ſit namque iuramentum Deo, qui 2
eſt mentis inſpector. Machado *en ſu perfecto Confeſſor,y Cura de Almas l.2.part.3.tract. 8.docum. 1. num 4.* Baſſe. *verb. iuramentum, num. 7.* Læl. Mancin. *diſquiſit. genial. & anniuerſariarum iuris diſput. cent. 3. cap. 206.* vbi dicit tunc neceſſaria verba eſſe cum ſolemnitatem habent requiſi- 3
tam expreſſè à lege, & quod iuramentum obligationem parit, quæ verborum

4 rum non tam ſolemnitate, quàm Religione
contrahitur,

Sed obſtat maximè textus *in præſenti*; in
5 cuius ſpecie refertur clericum iuraſſe ſta-
tuta ſeruaturum ſe Eccleſiæ ſuæ, quæ tunc
erant, fuiſſéque deinceps nouum quid con-
ſtitutum in Eccleſia, illúdque promiſiſſe
clericum ſecuturum ſe per idem iuramen-
tum, quod ante præſtiterat; conſultus Pon-
tifex nunquid Clericus ad nouæ Conſtitu-
tionis obſeruantiam quaſi ex iureiurando
obligaretur, reſpondet non religione iura-
menti, ſed promiſſionis fœdere obligari; ex
quo colligi videtur clericum per idem iu-
ramentum promiſiſſe quidem, ſed verba
non protuliſſe iuramenti.

6 Reſpondet Coll. *citato loco n. 5.* potuiſſe
clericum denuo iurare, ſed iuramentum
primò præſtitum extendere non potuiſſe,
quod & Suar. *d. c.* 11. & Cuiac. *in præſẽti* con-
firmant. Nam iurare, inquit, & non iurare,
eſt quidem in poteſtate hominis, ſed poſt-
quam præſtitum iuramentum in cauſa ali-
qua ſit, non eſt tunc in hominis voluntate
efficere, vt iuramentum illud maiorem, vel
minorem habeat obligationem; ſuus enim
eſt iuramẽto iam emiſſo effectus naturalis,
quẽ augere homo nõ poſſit, vel minuere.

Meliùs Læl. Mancin. *d. c.* 206. *ſub n.* 2. di-
7 ſtingit hoc modo. Vel promittere per idem
iuramentum clericus voluit, hoc eſt, eodẽ,
ſed repetito iuramento. Vel per idem iura-
mentum non repetitum non renouatum,
ſed in ſuo eſſe conſiſtens. Si priori modo,
certè non tam extendere voluit Clericus,
quod non potuit, quàm ſe eodem, hoc eſt
pari iuramẽto denuo religare, quod potuit.
Si poſteriori, tunc aliter cõſtitui rem opor-
tet, fuerat enim de ſtatutis iam editis præ-
ſtitum iuſiurandum, quorum finibus circũ-
ſcribebatur, nec protendi aliquo modo po-
terat ad edenda quaſi ad incogitata: reſpõ-
ſum itaque fuit non obligari clericum, nam
tenor primi iuramenti reſtringebatur in le-
gibus ante editis, & quoad nouas legum
Conſtitutiones nullum denuo prolatum iu-
ramẽtum fuerat. Aut ergo clericus errauе-
rat putans ſufficere iuramentũ primò præ-
ſtitum, & tunc detecto errore ceſſauit obli-
gatio, quaſi erroneæ conſcientiæ. Aut non
errauerat, ſed decipere eos voluerat, quibus
iuraturus erat, & tunc idem, nam decepto-
rium iuramentum, non fuit iuramentum vt
8 ſuprà. Sic autem debuit Pontifex definire,
maximè quia diſputabatur res in foro ex-
terno, vt opinor, vbi verba ad fauorem pro-
ferentis, & promittentis interpretationem
omnem capiunt, *l. quicquid, ff. de verb oblig.*
l. ſi quis intentione. ff. de iudic.

Cur autem extendi nõ poſſet antecedẽs 9
iuramentum, primum fortaſſe ſe explicare
ad mentem Pontificis aſſerit Læl. Mancin.
d. c. 206. *n.* 4. Iuramentum nihil aliud eſt, in-
quit ille, quàm probatio. *l. iutor. ff. de iureiur.*
l. ſi quis iuſiurandum. C. de rebus cred. l. vlt. §.
licentia, C. de iure delib. c. 2. de probat. c. mulie-
ri, hoc tit. Probatio autem ſui natura in eo
ſtringitur quod probatur; ſicut ergo inau-
ditum eſſet dicere probationem per teſtes
ad cauſam protendi poſſe quæ probata
non eſſet, ita & probationẽ per iuramentũ.

Quamuis, vt alibi diximus, iuramentum 10
ſolo animi intellectu conſiſtere poſſit, ac
proinde conſiſtat in loquutione mentali,
nihilominus, quia iurans non poteſt niſi ſi-
gno aliquo ſeſe homini explicare, ideò quã-
do iuramentum homini præſtatur, debet ei
innoteſcere voce, aut aliquo ſigno ſenſibili,
Filliuc. *in quæſt. moral. tom. 2 tract. 25. c. 2. q. 1.*
n. 9. Trullench. *d. lib. 2. c. 1. dub. 1. n. 2. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum litis deciſorium nec recuſari,*
nec referri poteſt ſi à Iudice ſit delatum,
ſecus ſi à parte.

2 *Iuramentum ſuppletorium à Iudice delatum*
ad conficiendam integram probationem,
non poteſt à parte recuſari.

3 *Iuramentum ſubire recuſans an pro confeſ-*
ſo habeatur.

Cap. Iuramentum. XXXVI. & fin.

Poſt *n.* 1. Probat hic text. quòd iuramẽtũ 1
litis deciſoriũ nec recuſari, nec referri
poteſt ſi à Iudice ſit delatum, ſecus ſi à par-
te, in actione tamen famoſa referri non po-
teſt, concordant *l. 1. l. actori, l. generaliter, & fin.*
C. de reb. cred. l. quòd ſi deferente ff. de dolo, l. poſt
rem iudicatam. ff. de re iud. l. 1. 2 & 3. & l. ad-
monendi, & l. manifeſti, & l. tutor. ff. de iureiur.
l. Caſtel. 2. 14. 15. & 25. *tit.* 11. & *l.* 13. & 19. *tit.*
22 *p.* 3. exornant. Duaren *ad tit. de iureiur. c.*
30. & *in poſterioribus ad eund. tit. c. 2. & 7. &*
li. 1. diſp. … c. 33. Cuiac. *obſeru. lib. 18. obſeru.* 35.
& *in l. 2 & 3. C. de rebus cred.* Donel. *commẽt.*
Iuris Ciuilis, l. 24. c. 8. 9. 19. 23. 24. & 26. Ant.
Fab. *de error. pragm. dec. 19. errore 1. cum ſeqq.*
Anton. Pichard. *in §. item ſi quis poſtulante it.*
n. 70. Inſtit. de action. Gutier. *de iuram. cõfirm.*
p. 3. c. 7. n. 10. Fachin. *controu. lib. 2. c. 15. cũ ſeq.*
& *lib. 1. c. 27.* Parlad. *lib. 1. rerum quotid. c. 18.*

Ratio autem quare iuramentum ſupple- 2
torium à Iudice delatum ad conficiendam
integram probationem non poteſt à parte
recuſari (niſi iuſta ſubſiſtente cauſa) ea eſt,

 quia

quia iam vrget Iudicis imperium, auctoritas,& arbitrium in cauſæ inſpectione ne iudicium illuſorium reddatur, cùm ad cognitionem& breuem cauſæ exitum id expediat. In ſecunda veró huius text. parte ideo iuramentum litis deciſorium à parte alteri parti delatum licitè recuſari,ac referri poteſt,quia tunc iam ceſſat Iudicis imperium;nec obſtát quòd hæc recuſatio iuramenti abſque manifeſta turpitudine fieri non poteſt,cùm recuſans pro confeſſo habeatur *l.iuſiurandum* 34.*§.ait Prætor,l.mani-*
3 *feſta* 38.*ff.de iureiur.l.delata, C de rebus cred.* quia reſpondetur quòd licèt iuramentum iudiciale à parte parti delatum à principio ſit voluntarium, poſtea tamen cùm ſemel ſuſceptum eſt, & à Iudice comprobatum, iurare, aut ſoluere neceſſe eſt, & abſque manifeſta turpitudine recuſari non poteſt, cùm aliàs pro confeſſo habeatur, *cap.1. de confeſſ. in. 6.* notat Anton. Fab. *in ration. ad d.§.ait Prætor,& in d.l.manifeſtè.* In tertia denique huius text.parte *in verſ.nec liceat*, Iuramentum in cauſa famoſa minimè referri poteſt, quia actionis famoſæ iudicium ex actoris iuramento pendere non poteſt, cùm vindicta illius delicti ad ius publicum tantùm pertineat;tum quia cùm de crimine agitur, neceſſarium iuramentum non admittitur cùm agatur de perſonæ & honoris periculo. *l. ſcient cuncti, C.de probat.* quod etiam in actione famoſa eſt receptum cum criminali æquiparetur, *l.iuſta,ff. de manum.vind.*

De Exceptionibus.

Tit. XXV.

SVMMARIVM.

1 *Infames infamia canonica notati, quæ ex lethali culpa contrahitur, à teſtimonio repelluntur.*

2 Cap. teſtimonium 54. de teſtib. *intelligitur.*

3 *Crimina teſtibus obiecta ante ſententiam probanda ſunt.*

Cap. Denique. I.

1 AD *num.*3.Intellige de macula animæ, & ſic de infamia canonica, vt per Abb.*hîc num* 4 Deci.*num.*3.& Mantu.*n.*13. Hippol.de Marſil. *in pract. crimin. §. nunc, num.*52. Aufrer.*de probat.teſtium, num.* 75. Cou.*pract.cap.*18.*num.*2.quos refert, & ſequitur Morla *in emporio iuris tom.*2.*tit.* 11.*de fide inſtrum. q. vlt.num.* 13. reprobans alios, qui intelligunt de macula corporis, quia hæc teſtium habilitas non ex integritate corporis,ſed ex integritate animi requirenda eſt.*l.*2.*&* 3. *ff.de teſtib.* Vnde in præſenti notant Doctores omnes infamem infamia Canonica notatum, quæ ex lethali culpa contrahitur à teſtimonio ferendo repellendum eſſe,iuxta text.*in cap.teſtimonium* 54.*de teſt.*&*c.ap.teſtis* 2.*q* 7.*c.illi qui, cap.infames* 6. *q.*1.quod non ſine difficultate tranſit, cùm nullus idoneus teſtis inueniretur,ſiquidem ſepties in die cadit iuſtus,*cap.ſepties, de Pænit.diſt* 4 & nemo ſine crimine viuit, *c.niſi cùm pridem.§.propter,de renunciat.cap.vnum orarium.§ nunc autem* 25. *diſt* ob idque nimium reſtringeretur probationum facultas,& veritas occultaretur contra deciſionem text.*in c.ſignificauit* 42. *de teſtib. & in c.quoniam frequenter, verſ. ne vero,vt lite non conteſtata.* Sed dici poteſt iura illa non debere intelligi de criminibus ipſo iure infamiam irrogantibus,ſed de crimine lethalis culpæ cum perſeuerantia in peccato, nam ſi illud committens abſolutus, aut emendatus fuerit,non eſt repellendus,iuxta *d.cap.teſtimonium §.ſi vero*, cuius deciſio 2
in verſ.& cum,dum habet etiam poſt emendationem & abſolutionem infamiam durare poſſe, non obſtat, quia non debet intelligi de infamia Canonica, quæ ſtatim per pœnitentiam, & abſolutionem tollitur, ſed tantùm de infamia facti propter crimen commiſſum, cuius fama apud graues viros diminuitur,nec per abſolutionem reſtituitur.

Ad *num.* 2. Quòd crimina teſtibus ob- 3
iecta ſint probanda ante ſententiam probat hic text.*in verſ.antequam*, & notant hîc Ordinarij omnes.Et licèt huiuſmodi exceptiones, quæ dicta, aut perſonas teſtium concernunt, non ſint peremptoriæ, cùm non perimant negotium principale,proindeque proponi debeant ante litem conteſtatam,*cap.inter monaſterium, de re iudic.cap. paſtoralis,infr.hoc tit.*nihilominus poſt litem conteſtatam ſunt proponendæ, quia non pertinent ad iudicij ordinem, ſicut aliæ dilatoriæ, vt notat Cuiac.*lib.*18.*obſeru.* 34.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus an poſſit agere aduerſus alium ſimiliter excommunicatum? eſt editur.*

2 Text in præſenti, *declaratur.*

3 *Excommunicatus maiori excommunicatione non poteſt in criminali cauſa aliquem accuſare.*

4 *Commu-*

4 *Communicans cum excommunicato incur-*
rit minorem excommunicationem.
5 Cap. ſignificauit, cap. nuper, de ſen-
tent. excom. *explicantur.*
6 Cap. Teugualdum, & cap. qui commu-
nicauerit 11. q. 3. *intellectus.*

Cap. A nobis. II.

1 AD *n.* 2. Ex ſententia *gloſ.* 1. *ad medium*
hic, & ex his quæ annotaui ſub hoc n.
adde regulam *c. intelleximus de iudic.* cum
ſimilibus dum probant excommunicatum
maiori agentem in iudicio non admitti, ſed
repelli, procedere, etiamſi excommunica-
tus agat aduersùs aliam ſimiliter excom-
municatione maiori ligatum, quia dicta iu-
ra non attendunt ad perſonas, cum quibus
agit excommunicatus, ſed ad eundem, qui
cum à Fidelium communione repellatur,
non poteſt etiam cum aliis ſimiliter excõ-
municatus communicare, ex Abb. & aliis
in c. nulli, d. ſent. excom. & ex communi, ſe-
cundùm Deci. *in d. c. intelleximus n.* 18. &
Felin. *n.* 10. *in præſenti*, contra *gloſ. vlt. in*
c. denotam 27. *q.* 1. reprobatam communi-
ter ſecundùm eoſdem. Et meritò, quia ge-
neralis regula *c. ſicut Apoſtoli* ibi, *ſi quis*, &c.
& c. ſeq. ibi, *nullus* 11. *q.* 3. cum aliis com-
prehendit etiam excommunicatos com-
municantes cum aliis, qui ſimiliter excom-
municati ſunt, itaut tam illi quàm iſti pec-
cent. Et conſtat, qoia excommunicati ſunt,
& permanent Fideles, id eſt, Chriſtiani Fi-
dem profitentes, & intra Eccleſiam verè
exiſtunt membra, licèt ab eiuſdem com-
munione quoad multos effectus & bona
quædam ſpiritualia excludantur, vt ex mul-
tis reſoluit Henriq. *in ſum p.* 2. *lib.* 13. *c.* 1. *n* 2.
Accedit quòd reis excommunicatis, dum
in iudiciu conueniuntur, omnis legitima
deſenſio competit, & Iure conceditur, *c.*
cùm inter 5. *verſ. porrò*, *c. ſignificauerunt*
11. ibi, *cùm omnis*, &c. *inf. hoc tit.* Igitur ſi ex-
communicatus in iudicio agat cõtra alium
ſimiliter excommunicatum, huic reo con-
tra illum concedi debet facultas repellen-
di illum per exceptionem excommunica-
tionis, qoippe quæ defenſio legitima eſt Iu-
re conceſſa, *c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. Aliter enim
contra prædicta Iura reo excommunicato
non conceditur omnis, ſed denegatur ali-
qua legitima deſenſio, quæ faciliùs conce-
di debuit aduersùs alium excommunica-
tum agentem præterea vltra fauorem rei,
qui in pari cauſa, & data vtrimque excom-
municatione præualere debet, iuxta *l. fauo-*
rabiliores ff. de regul. iuris, *& cap. cùm ſunt*, *&*
c. in pari, *de regul. Iuris lib.* 6. facit text. *in*
cap. dilecti 8. *hoc tit.* vbi communicato agen-
ti, per reum conuentum oppoſita fuit ex-
ceptio excommunicationis, & quamuis ille
explicauerit de excommunicatione oppo-
nentis, non fuit replicatio admiſſa, ſed præ-
ualuit exceptio.

Nec huic declarationi obſtat text. *in præ-* 2
ſenti, in ratione, quam reddit, dicens excõ-
municatum accuſantem hic repelli à reo
excommunicato, quia is minori, ille veró
maiori excommunicatione tenebatur, ſi-
gnificans aliter fuiſſe dicendum ſi reus ſi-
militer maiori teneretur; nam vltra intel-
lectum *d. gloſ.* 1. ſupplentis particulam *ma-*
ximè, quam DD. ſequuntur, reſponderi po-
terit cum Deci. *hic num.* 5. *& in d. c. intellexi-*
mus n 18. quem in effectu ſequitur Pariſ. *n.*
23. vide apud illos.

Notabis ex hoc text. quòd ſicut excom- 3
municatus maiori excommunicatione non
poteſt agere in cauſa ciuili, vt *in d. c. intel-*
leximus, cum ſimilib. ita nec in criminali ali-
quem accuſare, vt per Felin. *n.* 6. & Pariſ.
15. *in præſenti*, Rebuff. *in concord. tit de ex-*
communicatis verſ. 26. *& ſeq.* Clar. *in pract.* §.
fin. q. 14. *num.* 16. Perez *ad l.* 1. *gloſ.* 1. *q.* 5. *verſ.*
tum etiam, *tit.* 8. *lib.* 3. *ordin.* poſt gloſ. *in cap.*
omnibus 4 *q. vlt.* idem probat *c.* 1. vbi DD. 4.
q. 1. Idque procedit etiamſi excommunica-
tus accuſans ſuam, vel ſuorũ iniuriam pro-
ſequatur ſecundùm prædictos per eadem
Iura ſic limitantes regulam *d. c. omnibus*, *&*
c. de cætero 14. *verſ. niſi*, *de teſtib.* cum ſimi-
libus, quæ procedit tantùm in his qui licèt
nequeant accuſare, poſſunt tamen agere in
iudicio, vt in *d. verſ. niſi*, ſecus verò ſi agere
nequeant, vt in excommunicato, & aliis, de
quibus per dictam gloſ.

SVMMARIVM.

1 *Beneficia plura habens contra alium de plu-*
ralitate non excipit.
2 *Caſus huius text. proponitur.*
3 *Opponitur contra textus concluſionem.*
4 Text. in præſenti *intelligitur.*

Cap. Cùm Eccleſiasticæ. III.

AD *num.* 2. Probat hic tex. quòd habẽs 1
plura beneficia contra alium de plu-
ralitate non excipit, vt per S. Thom. *p.* 3 *q.* 6.
art. 6. Sot. *de Iuſtit. lib.* 3. *q* 4 *art.* 2. Decian. *in* 2
tract. crimin. lib. 3. *cap.* 17. Sed, vt verus pateat
huius text. intellectus, illius caſus referen-
dus eſt, qui ita ſe habet. Romanus Pont.
Iacobo Clerico in Eccleſia Nouariẽſi præ-
bẽdam contulit, & iam iam in corporalem

eius

cius præbendæ poſſeſſionem miſſus fuit. Cumque Eccleſię Nouatien. Canonici poſſidentē exturbarent, nec liberè perfrui ſinerent, conuentique retinendæ poſſeſſionis interdicto actori opponerent exceptionem, ſi non aliam præbendam in alia Eccleſia habet freti Concilio Lateranen. quo binas præbendas habere nō licet ſine Pontificis diſpenſatione, *cap. de multa, de præben.* quia iidem Canonici, qui id obiiciebant, in eodem vitio verſabantur, & plures ſcilicet præbendas in diuerſis Eccleſiis poſſidebāt, meritò *in hoc text.* dicuntur non eſſe audiēdi, ſi quod in aliis reprehendunt vitium, in hoc ipſi deprehendantur. Ita ferè Cuiac. *in præſenti*, addens non eſſe ferendum Clodiū ſi accuſet mœchos, non Verrem ſi fures, non Gracchum ſi ſeditioſum ciuem, non Milonem ſi homicidas, non Auguſtum, vel Domitianum ſi adúlteros. Sed & hæc præceptio Chriſti fuit, cum accuſantibus adulteram ſcribens reſpondit, *Quicunque veſtrū ſine peccato eſt, primus lapidem in eā mittat.* Et quando hypocritæ. *Primum eÿce trabem de oculo tuo, & poſtea educes feſtucā de oculo fratris tui.*

Obſtat tamen, nam ſi Canonici illi audiri non debuerunt, quaſi & ipſi plurales eſſent, Eccleſiæ ſaltim nomine audiendi eſſent, quæ incommodum ex ea clerici pluralitate patiebatur, arg. *cap ſi quis presbyterorum, de rebus Eccleſ. non alien.* vbi idem clericus, qui rem Eccleſiæ diſtraxerat incōſulto Pontifice, Eccleſiæ vice ac nomine repetere alienatum potuit, *& cap. dilecti, hoc tit. de except.* vbi ſtatutum ex Honorio fuit clericum, vtcunque criminoſus, periurus, excommunicatuſque ſit, audiendum tamen in ſua exceptione eſſe, ſi Eccleſiam ſuam defendere velit.

Egerunt contrarij hi Canones vt in varias eiuſdem Innocentinæ Conſtitutionis interpretationes itum ſit, per Ordinarios in præſenti, & præcipuè Butr. Abb. Felin. Pariſ. & alios poſt gloſ. magnam, ſed nouiſſimè Lælio Mancino *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum iuris diſput. cent. 2. cap. 179.* placuit dicere plurales illos Canonicos fuiſſe in ſua exceptione reiectos ab Innocentio, quia non pro defenſione Eccleſiæ comparuerant, eiúſve nomine exceperant, ſed proprio, immemores ea ſe culpa notari poſſe, qua ipſi aduerſarium clericum notabant.

SVMMARIVM.

1 *Recuſationis exceptio ante litis conteſtationem proponenda.*

2 *Exceptiones dilatorias præcipuè incompetentiæ Iudicis, qui opponere omittit, ſatis in Iudicem conſenſiſſe videtur.*

3 *In Iudicem conſentire, & poſtea eum ſuſpectum allegare non licet.*

4 *Recuſationis exceptio etiam poſt litem conteſtatam admittenda, ſi poſt eam orta ſit, aut de nouo ad notitiam partis peruenerat.*

5 Tex. hic *intelligitur, & concordatur* cum cap. præſentium 31. de teſtib. & cum cap. ad diſſoluendum, de deſponſ. impub.

Cap. Paſtoralis. IV.

1 AD *num. 22. in fine.* Quòd recuſationis exceptio ante litis conteſtationē proponenda vltra citatos *in collect.* reſoluunt Gerar. Mayn. *Theſ. dec. 55. lib. 1.* Sola *ad conſuet. Saband. tit. de re iud. c. gloſſ. 1. num. 9.* Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib. 7. tit. 17. definit. 1.* Ioan. Bapt. Coſta *de iuris & facti ignor. cent. 1. diſt. 77. num. 15.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 1. c. 100. num. 30. & 31.* Fontanel. *decif. 17. ex num. 1.* Ioan. Lanol. *lib. 2. ſemeſt. c. 2.* Paul. Chriſtian. *Belg. deciſ. 148. ex num. 14. vol. 2.* Capic. Galeota *controuerſ. lib. 1. cōtrou. 39. n. 24. & 25.*

2 Ratio eſt, quia cùm à Iure ad exceptiones dilatorias, præcipuè recuſationis, aut incōpetentiæ Iudicis, opponendas, ante litis cōteſtationem aſſignatum ſit tēpus, eas omittens ſatis in Iudicem conſenſiſſe videtur, vt per Suar. de Paz *in praxi tom. 1. tem. . num. 21. & tom. 2. cap. 6. num. 2.* Petr. Greg. *ſyntag. Iuris lib. 49. c. 3.* Morla *in emporio iuris p. 1. tit. 2 in præiud. num. 199.* Pacian. *conſ. 18. num. 72. cum ſeqq.* Amat. Roder. *de modo & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum cap. 10. n. 36.* 3 In Iudicem enim conſentire, & poſtea illū ſuſpectum allegare non licet, Burſat. *conſ. 21. num. 27.* Bertazol. *conſ. crimin. 55. num. 9.* Lancel. *de attent. p. 2. c. 6. num. 60.* cum aliis per Giurb. *deciſ. 99. num. 3.* 4 Niſi recuſationis cauſa poſt litis conteſtationem orta ſit, aut de nouo ad notitia partis ſuperueniat, quia hoc caſu recuſationis exceptio etiam poſt litis conteſtationē admittēda erit, Maſcard. *de probat. concl. 953. n. 35.* Fraue Marc. *deciſ. 775.* Sola *d. gloſ. 1. n. 9.* Mynſing. *cent. 4. obſeru. 59.* Seraph. *de priu. leg. iuram. priuil. 7. n. 19.* Stephan. Gratian. *d. c. 100. num. 32.* Fulu.

Pacian.

Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 45. num. 13. & d. conſ.* 18 *num.* 75. *&* 76. Iacob. de Laurent. *de Iudice ſuſpecto cap. 14. num.* 50. *&* 51. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib. 1. c.* 101. *num.* 10. Muſcatel. *in ſua praxi Neapol. p. 2. gloſ. competens nu.* 55. Caualcan. *de brachio Regio p. 3. n.* 329. Graſſ. *de except. except.* 24. *n.* 20 Maſtrill. *deciſ.* 151. *n.* 68. Caſtill. *deciſ. 6. n. 16. vol. 1. & deciſ.* 131. *num. 1. vol.* 3. Paul. Chiſtin. *Belg. deciſ.* 148. *ex num. 18. vol. 2.* Fontanel. *deciſ. 17. ex num.* 5. Capit. Latro *deciſ.* 87. Fab. Capit. Galeota *contrOU. lib. 1. controu. 39. n. 25. &* 26. Quod aliqui intellexerunt etiamſi recuſatio ante litis conteſtationem orta ſit ſi ad notitiam partis poſt eam peruenerit, ſed contrarium receptius eſt, vt cum aliis probaui *in collect. ad l. ſi quis teſtibus n.* 11 *C. de teſtib.*

5 In tex ibi, *Quas non fuerint poteſtati nullatenus audiantur*, &c. Ex quibus verbis cõſtare videtur neceſſariam eſſe ſpecialem proteſtationem vt exceptiones dilatoriæ poſt terminum aſſignatum admittãtur, nec generalem ſufficere, vt per gloſ. *verb. proteſtati*, & Panor. *n. 17. in præſenti*, Cou. *pract. c.* 26 *num* 2. Non obſtat *cap. ad diſſoluendum, in verſ. ſaluis exceptionibus, de deſponſat impub.* dum probat quòd etiamſi pars non proteſtetur ſe velle exceptiones dilatorias opponere, adhuc ei manet ſaluum ius opponendi, quia reſpondetur eas ideo ibi admittiſ quia terminus ad illas opponendas nõ fuit aſſignatus, præcipuè quia Iudex proteſtatus fuit, ad vlteriora procedens, ac ideo ſaluum manere partibus ſupponendi eas exceptiones, cùm illa Iudicis proteſtatio releuet partes ab illa exceptionum proteſtatione. Nec etiam obſtat tex. *in cap. præſentium* 31. *de teſtib.* vbi generalis proteſtatio ad proponendas exceptiones admittitur, quia reſpondetur proteſtationem illam intra terminum, & nominatim fuiſſe propoſitam, nec fuiſſe neceſſe impedimentum exprimere cùm ſufficiat iuraſſe non malitioſè excipere, ſiquidem forſan teſtis in proteſtantis fauorem deponere potuiſſet, vel aduertit textus ille in fine; aliud verò obſeruatur in proteſtatione exceptionis, in qua cauſa exprimi debet cùm diuerſa ratio militat.

Tit. XXVI.

De Præſcriptionibus.

SVMMARIVM.

1 *Decimandi ius ſpirituale ſicut & decima, à laicis poßideri, ſeu præſcribi non poſſunt.*

2 *Laicus titulo locationis poteſt decimas exigere.*

Cap. Cauſam quæ. VII.

AD *num.* 2. Quòd ius decimandi ſpirituale per dependentiam ſicut & decimæ ipſæ à laicis acquiri & poſſideri non poſſunt, proindeque nec poſſideri valent, vltra citatos in collect. docẽt Marc. Anton. Genuenſ. *in practica b. eccleſ. q. 39. num.* 1. Ioſeph. Seſſe *Arag deciſ. 162. num* 20. Gutier. *canon. lib. 2. c. 21. n. 64. &* 71 Hercul. Mareſcot. *lib. 1. var. c. 95. num. 19. cum ſeqq.* Reynoſ. *obſeruat. Iuris obſeru. 50. à num* 4. Ioan. del Caſtill. *tom. 7. de tert. c. 10. num.* 5. Ego ipſe *de iure Eccleſ. vniuerſo lib. 3. cap. 26. §. 2. n.* 2. Non obſtat text. *in c. 2. de locato*, vbi laicus iure locationis decimas percipere poteſt, quia reſpondetur textũ loqui de ipſis decimis quatenus fructus temporales ſunt, non verò de iure, ſeu titulo illas percipiendi, quod eſt ſpirituale, ac proinde ineſtimabile, iuxta tex. *in c. fin. de rerum permut.* & ideo in laicis conſiſtere nõ poteſt. At verò quando titulo locationis, vel conductionis laicus ipſe decimas exigit, cùm tunc eas non percipiat iure ſpirituali, ſed temporali tantùm, ratione contractus, & decimarum fructus æſtimabiles ſint, potetit eos vti res temporales laicus percipere. 1 2

SVMMARIVM.

1 *Iura, quæ Regibus competunt in ſignum ſuperioritatis, impræſcriptibilia ſunt.*

2 *Princeps poteſt obligare poßidentes iura illi competentia vt titulum ſuæ poſſeßionis exhibeant, ſub pæna priuationis.*

Cap. Cùm non liceat. XII.

AD *n.* 3. Quòd iura, quæ regibus competunt in ſignum recognitionis, aut ſuperioritatis impræſcriptibilia ſunt, præter citatos in collect. docent Maſcard. *de probat. concl.* 1215. *n.* 30. Roſenth. *de feudis cap. 5. concl. 16. num.* 1. Azeued. *l. 2. num. 42. tit. 15. lib. 4 Recop.* Pereg. *de iure fiſci lib. 3. tit. 8. n. 13. &* 14. Carol. Tapia *deciſ.* 23. Gutier. *de gabel. q. 5. num.* 16. Maſtrill. *de magiſtrat. lib. 1. c. 19. num.* 1. Alfar. *de officio fiſcalis gloſ. 16. n.* 167. Caſtill. *tom. 7. de tert. c. 20. num. fin. & cap. 23. n* 4 vbi pro hac parte citat Oliban. Matienſ. Flores de Mena, Cabed. D. Barboſ. Card. 1

Tuſchi.

Tuſch.& Paul.Chriſtin. Quicquid dicant Cou.*in reg.poſſeſſor.p.2.§.3.num* 30.Fab. de Anna *conſil*.127.*n*.7.*cum ſeqq.lib.* 2.Ceuall. *commun.q*.46.*num*.2.*cum ſeqq*.Maſtrill.*deciſ.* 114.*num*.10.*&* 21.Cancer.*var.reſol.tom.* 3, *c*.4.*n*.49.Franc.Amaya *ad l*.3. *n*. 22.*cũ ſeqq. C.de annon.& trib.lib.*10.

2 Nam cùm ad acquiſitionem horum iurium reſiſtat ius;cùm aliàs pro Principe ſtet præſumptio, ſi inueniatur ea poſſidere aliquis priuatus,poterit Princeps eum obligare vt titulum ſuæ poſſeſſionis exhibeat ſub pœna priuationis illius, ac poſſeſſionis. Ita per *l.2.C.de fund.limitr.lib*.11.tenent Thom. Gramm.*conſ*.9.Roland à Valle *conſ*.89.*ex n*. 21.Gail *lib*.2 *obſeru*.69.*num*.7.Valaſc.*de iure emphyt.q* 8. *num*. 32. Maſcard. *de probat. concl*.1372.*num*.36.Roſenth.*de feud.c*.8.*n* 8. *& addit.lit.E.* Menoch. *conſ*. 1125.*num*. 14. *cum ſeqq.& præcipuè num*. 17. Fulu. Pacian. *de probat.lib*.1.*c*.62.*n*.26. Pereg. *de iure fiſci lib*.7.*tit*.3. Palat. Rub. *in cap. per veſtras, de donat.fol.mihi* 336.*num*.48 Azeued.*l*.2.*num*. 3.*tit*.1 *lib*.4.*Recop.*Bobadil.*in ſua politica lib.* 2.*cap*.16.*num*.92.Ioan.Garc.*de nobilit.gloſſ.* 2. §.1.*num*.25.Ceuall.*commun.contra commun.q* 820.*num*.27. Ponte *de poteſt. Proregis pag*. 138. *num*. 37. D.Cutelli *deciſ*. 1. *&* 2. Cabed.*Luſit.deciſ*.14 *num*.9.*&* 18. *& deciſ.* 15.*num*.3.*p*.1.Ioſeph.Seſſe *Aragon.deciſ*.123. *num*.3.Maſtrill.*de magiſtr.lib*.3.*cap*. 2. *num*. 12.Card.Mantic. *de tacit. & ambig.conuent. lib*.23.*tit*.6.*num*.4.Moles *Neap.deciſ. q*.5.*fol*. 136.Caſtill.*tom*.7.*de tert c*.16.*per tot*.Solorz. *de iure Indiarum tom*.2.*lib*.2.*c*.28 *à num*. 38. Larrea *alleg fiſcali* 5.*n*.4.

SVMMARIVM.

1 *Archiuum debet eſſe publicum, & publica auctoritate confirmatum.*

2 *Archiuum debet habere officialem publicũ, & deputatum ad cuſtodienda inſtrumenta in eo recondita.*

3 *Cuſtos archiui qualiter de fide inſtrumentorum atteſtari debeat?*

Cap. Ad audientiam. XIII.

1 AD *num*.3. Me citato in hoc loco nouiſſimè Pareja *de vniu.inſtrumentor.edit. tit*.1.*reſol*.3.§.3.*num*.27.*cum ſeqq*.vbi latè de fide adhibenda ſcripturis, ſeu inſtrumentis ex archiuo publico detractis, *& n*. 29. per hunc text.reſoluit requiri vt archiuum ſit publicum,& publica auctoritate firmatum, & non priuatũ, & ad hoc citat Rot. coram Pute.*deciſ*.186.*n*.2.*lib*.1. & coram Seraph. *deciſ*.320. *num*. 2. Deinde idem Pareja *n*. 32. Secundò requiri quòd officialem publicum,& deputatum habeat ad cuſtodienda inſtrumenta in eo recõdita, *& num*. 35. poſt gloſ.*verb. librum cenſualem, in præſenti*. 2
Tertiò requirit quòd archiui cuſtos vel officialis ad id deputatus atteſtetur in calce inſtrumẽtorum ſic exemplatorum ea fuiſſe de archiuo,& in eo adinuenta, & n. 40. Quartò requirit quòd archiui cuſtos atteſtetur non ſolum quod ſcriptura eſſet de archiuo, ſed à quo tempore in eo cuſtoditur ad euitandam ſuſpicionem quod potuerit in eo dimitti tempore litis pendentiæ, *& n*.41.quintò requirit quòd in eo archiuo ſcripturæ authenticæ dumtaxat ſolitæ ſint cuſtodiri, *& numeris ſeqq*. proſequitur alia requiſita. 3

De ſententia & re iudic.

Tit. XXVII.

Cap. Cùm inter. XIIII.

AD *num*.8. Adde Abb. *in præſenti n*. 11. reſoluentem ſententiam poſtquam tranſitum fecit in rem iudicatã præſumi quòd fuerit ritè, & rectè lata,adeò quòd neceſſe non ſit ampliùs producere acta ad probãdum iuſte fuiſſe proceſſum,licèt pars aduerſa dicat eam vndique iniuſtam, iterum *in cap. quoniam contra num*. 24 *de probat*.vbi Felin *num*.31.& Deci. *num*.34.Menoch.*de arbitr.caſu* 4 Maſcard *de probat.concl*.1302.*num* 13 *cum ſeqq*.Hieron. de Laurent.*Auenion.deciſ*.70 *num*.6. Farin. *conſ.crimin*.111.*num*.3.*&* 4.*tom*. 2. Valenz. *conſ*.68 *num*.63 *& conſ*.79.*num*.138. *& conſ.* 92.*num* 53. Niſi eius tenor,ex actis non iuſtificaretur, quia tunc probationem non conſtituit,gloſ.*in cap quoniam contra, in fin. de probat.& in cap cùm in veperitus,de offic.deleg.*Caſſad.*deciſ*.1.*de præſumpt*.Vant. *de nullit.tit.de nullit.ex defectu proceſſ.num*. 141. Magon.*deciſ*.72.*n*.2.Stephan. Gratian. *diſcept forenſ.cap*.531.*num*.61.*&* 62. Hermoſil. *ad l*.32.*gloſ*.1.*n*.291.*tit*.5.*part*.5.Rot.coram Puteo *deciſ*.369.*lib*.1.& coram Seraph. *dec*. 1268.*num*.2.& inter recent.*p*. 3.*deciſ*. 173. *n*.2.*& deciſ* 524.*n*. 5. *& deciſ*. 764. *n* 2. vbi dicitur quòd ſententia ſine actis non probat.

De Appellationibus

Tit. XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Fatale primum & ſecŭdum ſi eſſet lapſum, tert um competit per reſtitutionem in integrum paupertatis iniuncu.*

2 *Appellare non valens propter paupertatem intra legitima tempora fatalia non currunt, nec in rem iudicatam ſententia tranſit,*

Cap. Ex ratione. VIII.

1 AD *n* 2. *propè fin.* Adde Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec.* 3. *in iudic. n.* 18. vbi aduertit quòd ſi primum & ſecundum fatale, in quibus appellationem proſequi & termina re non potuiſſet, eſſet lapſum, tertium ipſo i ure illi non competeret fatale, ſed per reſtitutionem in integrum paupertatis intuitu ex generali Prætoris clauſula, de qua *in l.* 1. *in fine, ff. ex quib. cauſ. maior.* plures referens ſequitur Suar de paz *in praxi annot.* 2. *de inſtantia n.* 14. & 15. reprobans gloſſam *in præſenti*, volentem etiam tertium fatale ipſo iure legitimè impedito concedi,
2 nec reſtitutione opus eſſe.

Ad *num.* 3. *in princ.* Collige ex tex. non valentem propter paupertatem intra legitima tempora appellare, appellationémve proſequi, excuſari, neque in rem iudicatam ſententiam tranſire, nec fatalia currere, vt per Boër. *deciſ.* 247. *n* 16. Quintil. Mandoſ. *de mcuitor. q.* 37. *n.* 1. Mathel *ſing. vlt.* Franc. Cremen. *ſing.* 122. Mantu *ſing.* 31. *n.* 4. Cott. *in memorab. verb. paupertas*, Caſſador. *deciſ.* 6. *de appellat. num.* 1. 2. & 6. Carpan. *ad ſtatuta Mediolanen. c.* 131. *num* 64. Cumia *in Ritib. magnæ Curiæ ritu* 81. *num.* 19. Grauat. *ad Veſtrium in pract. lib* 4. *c* 4. *tit. de dolo, & contum. num.* 27. *verb. paupertas*, *verſ. item paupertas excuſat ab appellando*, Roland. à valle. *conſ.* 87. *num.* 51. *lib.* 2. Mynſinger. *cent.* 4. *obſeru.* 97. Gail. *lib.* 1. *obſeru.* 142. Lauren. Syluan. *conſ.* 69 *num* 17. *p.* 2. Lancel. *de attentatis p.* 2. *r.* 12. *ampl.* 1. *num.* 56. Franc. Viui. *deciſ.* 268. *num.* 5. *lib.* 2. Sebaſt. Medices *de caſib. fortuit. p.* 2. *q.* 4. *n.* 10. & *in tract. Mors omnia ſoluit, p.* 1. *n.* 103. *pag.* 4. *propè med. verſ. ſeptimò excuſat*, Hieron. Gig. *de penſionib. q.* 80 *num.* 5. Anton. Theſaur. *deciſ.* 40. *n.* 5. Queſada *in ſuis quæſt. iuris c.* 31. *num.* 24. *cum ſeqq.* Fului. Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 54. *num.* 64. Alex. Rauden. *de analog. c.* 22. *n.* 185. Ceuall. *de cognit. per viam violent. q.* 112. *num.* 1. Camill. Borrell. *in ſum. deciſ. p.* 2. *tit.* 33. *n.* 1180. & *ſeq.* Steph. Gratian. *deciſ.* 34. *per tot.* Sigiſm. Scacc. *de appellat. q.* 12. *num.* 162. *cum ſeqq.* Bernard. Greux. *ad pract. Cameræ Imper lib.* 1. *concl.* 142. *n.* 3. *in fine*, Menoch. *controuerſ. illuſtr. c.* 41. *n.* 1. *cum ſeq. l. Caſtel.* 2. *tit.* 38. *lib.* 4. *Recop.* vbi Azeued. *n.* 45.

Cap. Super eo. XII.

AD *num.* 5. & 6. Quòd Iudex delegatus nõ aliter acquirit iuriſdictionis exercitium, niſi priùs oſtenſis ſuæ delegationis litteris, vt ex eiſdẽ poſſit animaduerti poteſtas illa data, præter citatos *in collect.* tenẽt Mandoſ. *ad reg.* 27. *Cancel q.* 17. *n.* 4. & *reg.* 31. *q.* 1. Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 58. Caſſan. *conſ.* 10. *n.* 18. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 6. *c.* 2. *n.* 7. Salgado *de ſupplicat. ad Sanctiſſimum p.* 2. *c.* 26. *n.* 70. *cum multis ſeqq.* me citato *in hoc loco* Pareja *de vniuerſa inſtrumentor. edit. tit.* 2. *reſol.* 5. *n* 25. Rot. *deciſ.* 6. *n.* 2. & *deciſ.* 9. *p.* 4. *recentior aliàs p.* 2. *in poſthumis Farin.*

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio Iudicis à quo ſuſpenditur per appellationem tam quoad executionem ſententia, quàm quoad officium illius.*

2 *Cauſa & iuriſdictio per appellationem deuoluitur ad Iudicem ad quem.*

3 *Appellatio ſuſpendit pronuntiatum.*

Cap. Propoſuit. XXIV.

AD *n.* 2. Nota quòd per appellationem 1
ſuſpenditur iuriſdictio Iudicis à quo, tam quoad executionem ſententiæ, quàm quoad officium illius, vt per Cou. *pract. c.* 23. *n.* 1. Grammat. *deciſ.* 14. *n.* 6. Caballin. *millelog.* 752. Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. l.* 3. *q.* 26. *n.* 18. Brunor. à Sole *q.* 24. *n.* 59. *cum ſeqq.* Ioan. Garc *de nobilit gloſ.* 47. *n.* 30. Valenz. *conſ.* 84. *n.* 31. & cauſa, & iuriſdictio per eam deuoluitur ad Iudicem ad quem. Lap. *alleg.* 2. Afflict. *deciſ.* 188. *n.* 65. Valenz. *d. conſ.* 84. *n.* 52. taliter vt nihil valeat Iudex à quo diſponere, nec in principali, nec in acceſſorio, 2
Scacc. *de appellat. q.* 17 *limit.* 47. *n.* 42. Leon. Valent. *deciſ.* 161. *n.* 5. cùm ſuſpendat pronuntiatum, quatenus reſpiciat futurum 3
euentum. Cou. *pract. c.* 23. *num.* 1. Lancel.

de

de attent.p.2.c.12.in princ. num. 114. Leon *d.n.*5.

SVMMARIVM.

1 *Cautio non ſufficiens dicitur iuratoria.*
2 *Cautio iuratoria non admittitur vbi ſatiſdatio de neceſſitate & ſubſtantia actus requiritur.*
3 *Cautio ab vſufructuario præſtanda de vtendo arbitrio boni viri, eſt de ſubſtantia.*

Cap. Qua fronte. XXV.

1 AD *num* 5. In gloſ. *verb. cautione.* Notatur ad hoc quòd non ſufficiens cautio dicitur iuratoria, ſimilis gloſ. *verb. ſufficiens, in cap. ex parte* 23. *de verbor. ſignif. & verb. ſufficienti cautione in c. tranſmiſſa* 8. *de reſtit. ſpol.* Curt. iun. *de ſequeſtro q.*14. *num.* 56. Petr. Pechi. *in tract. de iure ſiſtendi c.* 45. *numer.*8. Farin. *in praxi crimin.p.*4.*q.* 143.*n.*213. Vnde cautionem iuratoriam non admitti vbi ſatiſdatio de neceſſitate, & ſubſtantia actus præſtanda eſt, reſoluunt *gloſſ.*1. *in l.* 4. *C. de vſufr.* Roland. à Valle *conſ.* 43. *num.* 8. *cum ſeqq. lib.* 2. Nicol. Bellon. *conſ.* 54. *num.*6. Bertachin. *in ſuo repertor. verb. cautio iuratoria,* Azeued. *l.*11.*n.*2.*tit.*11.*lib.* 5. *Recop.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. decis.*63.*n.*18.*p.*2. Gaſp. Anton. Theſaur. *lib.*1. *quæſt forenſ q.* 87. *num.* 6. Et ideo cautionem ab vſufructuario præſtandam de vtendo arbitrio boni viri de ſubſtantia eſſe, requirique pro forma, & non ſufficere iuratoriam, ex *tex. in l.*1. *& per tot. ff. de vſufr.* tenet gloſ. *verb. cautionem idoneam in c. fin. de pignorib.* vbi habes *in collect & in addit.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatio non ſuſpendit ſententiam excommunicationis, & quare.*
2 *Excommunicatio vbi dicta eſt, illico ſtatum mutat condemnati, & eum præſcindit à communione Fidelium, & perceptione Sacramentorum.*
3 *Excommunicatus poteſt denuntiari ſine metu attentatorum, poſt appellationem.*
4 Cap. Præterea 40. de appellat. *intelligitur.*
5 *Excommunicatio beneficiorum fructus ſubtrahendi ſunt non Iudice intercedente, ſed ipſo iure.*
6 *Communionis priuatio ex vi ſolius cenſura contrahitur ſine ope Iudicis.*
7 Cap. cùm ſecundùm leges, de hæret. *intelligitur.*

Cap. Paſtoralis. LIII. in verſ. *Verum.*

AD *num.* 5. Difficilè videtur poſſe rationem concludentem inueniri cur appellatio non ſuſpendat ſententiam excommunicationis, cùm certum ſit per eam legitimè interpoſitam eximi appellantem à Iudicis ſui poteſtate, & quicquid poſt appellationem Iudex exegerit, vel mandauerit quaſi nullum, & attentatum reuocari debet, quia poſt appellationem nihil ab inferiore Iudice geſtum iure ſubſiſtit tanquã à non Iudice factum *c.*1. *c. ſuper eo* 10. *c. ad præſentiam* 16. *c. cùm teneamur*, cum multis aliis *hoc tit. c. non ſolùm, eod. tit. lib.*6. *l.*3. *l. minimè* 6. *C. eod. l. Caſtella* 26. *tit.* 23. *part.* 3. Quare Dec. *in præſenti n* 12. rationem in eo verſari ait quòd cùm excommunicatio medicinalis ſit, *c.* 1. *de ſentent. excom. in* 6. & tendat in correctionem eius, qui excommunicatur, ne prætextu friuolæ appellationis impediatur correctio, ſublata eſt appellatio propter auctoritatem clauium, & fauorem cenſurarum, quemadmodum aliàs in omni correctione ſublata eſt appellatio, *c.* 3. *c. reprehenſibilis* 26 *hoc tit.* quibus addit VVameſ. *hic num.*5. cæteras pœnas eſſe irretractabiles, quia nemo pœnitentia, vel ſatisfactione illas à ſe auertit. *l. d.*[illegible] 27. *ff. de pœn. l. iudex* 55. *ff. de re iudic.* excommunicationem autem facilem habere remiſſione, reconciliatione ſcilicet intercedente, ſatisfactione, aut cautione iurata, cùm ergo ab hac cenſura facilè eximatur ligatus, meritò tributum eſt, vt executionem ſecum trahat, quam rationẽ ſignauit etiam Sigiſm. Scacc. *de appellat. q.* 17. *limit.* 22 *num.*3.

Ex quibus colligitur ſententiam excommunicationis ab aliis differri, cùm poſtquã dicta eſt, illico ſtatum mutet condemnati, & eum præſcindat à cõmunione fidelium, & perceptione Sacramẽtorum, ad quę nullo alio remedio redire poteſt, neque ab illo ligamine ſe expedire niſi mediante abſolutione, *c. à nobis el* 2. *hoc tit.* cum aliis per Suar. *de cenſur. diſp.*19. *ſect.*1. *num.* 3. & 7. & *diſp.*7. *ſect.*1. *num.* 2. & ſic poſtquam ſemel tenuit, nõ ſoluitur ipſo facto propter emendam ſolam, vel ſatisfactionem, niſi per abſolutionem eius, qui ligauit, *c. ſeructur* 11. *q.* 3 Suar. *d. diſp.* 7. *ſect.*2. *num.*2. & 10. Ex dictis etiam infertur poſt appellationem, quæ effectum fuerit ſortita, poſſe excommunicatum denuntiari ſine metu attentatorum, vt ab aliis euitetur, vt habetur *in hoc tex. §. verũ.* Ratio eſt, quia hæc denũciatio eſt veluti 3

cæremonia

cæremonia quædam conſequens ipſam excommunicationem, nec quicquam eſt aliud, niſi vt hic excommunicatus ab omnibus talis reputetur, & excommunicatio operetur liberè ſuos effectus, & dignè tractetur, quod eſt executio ipſius ſententiæ. Cùm enim appellatio interpoſita, vt dixi, non tollat excommunicationem, nõ poterit ſimiliter tollere vt poſtquã perfecta eſt nõ operetur ſuos effectus, cùm nihil additur excommunicationi, nec ampliùs ligetur excõmunicatus, docent Lancel. *de attent p.2.cap.12. limit.* 40.*n.*6 Spin *de teſtam.gloſ.*11.*rub.n* 65. Feeccila *de excommun.p.*3.*art.vn.n.*13. Gutier. *canon.lib.* 1. *c.*1 *n.*36. Scacc. *d.limit.*22 *n.*4. Ex qua etiam ratione procedit deciſio *d.§.verũ, in fine*, dum probat excommunicatum quamuis appellantem, fructibus beneficij, & quotidianis diſtributionibus priuan-
4 dum eſſe, vt per Gutier. *d c.*1. *à n* 90. Sayr. *de cenſur.l.*2.*c.*5.*n.*24. Scacc. *d limit.*22.*n.*8.

Non obſtat *cap. præterea* 40. *de appellat.* dum conſtituit, appellari poſſe à ſententia excommunicationis, quia reſpondetur multum intereſſe, an quis purè excommunicetur, an verò ſub conditione, veluti ſi intra viginti dies non ſatisfeceris ſis excommunicatus. Pura excõmunicatio nõ ſuſpenditur per appellationẽ, quia ſtatim habet effectũ; vbi autem conditionalis eſt nulla eſt ante euentũ conditionis, & ideo appellatione ſuſpenditur non ſolum cenſura, ſed & præceptum ſeu obligatio exequendi, quodque ſub cenſura præcipitur; ideo appellator à cẽſura, quia appellatur à præcepto, quod eſt ibi principaliter intentum, & cenſura eſt veluti acceſſorium, parùmque vtilis eſſet appellatio ſi excuſaret à pœna, & nõ à culpa; idque locum habet etſi in ſententia cõditionali apponatur clauſ. *niſi ſatisfeceris intrà decem dies, ex tunc ſis excommunicatus*, licèt enim dictio, *tunc*, ſoleat inducere retrotractionẽ *l.huiuſmodi* 64.*ff.de verb. oblig.* hæc non habẽt locum in cenſuris, vt latè de illius interpretatione tractantes obſeruant Spin. *d. gloſ.* 11.*n.*19. Gutier. *d. lib.*1.*cano.c.*4.*ex n.*19 Suar *de cenſur.diſp.*3.*ſect.*4. Auila *eodem tract.p.*2.*c.*7.*diſp.*2.*dub.*6. *& c.*5. *d ſp.*5.*dub.*11. Sayr. *in ſimili tract.l.*1 *c.*16.*n.*24. Cened.
5 *ad Decretal.collect.*42.*n.*3.*verſ aduertit.*

Ad *n* 7. Per hæc verba, *& illi prouentus eccleſiaſtici merito ſubtrahitur*, probatur excommunicato beneficiorum fructus eſſe ſubtrahendos non Iudice intercedente, ſed ipſo iure, vt contra gloſ.
6 verbo ſubtrahũtur in præſenti, probat Læli. Mãcin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſ. Iuris diſputat. cent.*1.*c.*45.*ante n.*1. Nam ſicut communionis priuatio ex vi ſolius cẽſuræ cõtrahitur ſine ope Iudicis, ita & priuatio fructuum, vt ratiocinatur idẽ Læli. Mancin. *d.loco n.*2. & ſicut denunciatio nouam aliquam pœnam non irrogat excommunicato, quã proinde exequi poteſt Iudex licèt fuerit prouocatum, ita quoque ſubtractio fructuum nihil noui irrogare videtur, ſed executio erit actus, & ſequela promulgatæ ſententiæ.

Non obſtat *c.cùm ſecũdum leges, de hæret.* dum 7
probare videtur hæreticum bona non dimittere ſine facto, & iuſſione Iudicis, & ita ſemetipſum ſpoliare non obligatur, licèt bonis ad fiſcum deuolutis, & quidem ipſo iure, moraliter enim impoſſibile, & contra naturam, adeóque ſupra captum humanæ legis videtur, vt ſe ipſum priuet ac ſpoliet quis ſi velit, vt dicit idẽ Læli. Mancin. *ſacri Iuris controuerſi diſſert.*5.*c.*12 *&* 13. Quia reſpondetur hæreticum bona amittere, quoniam dominum poſſeſſionemque ipſe habet, ergo & retentionem habere debet: eſſet enim perdura lex. & moraliter impoſſibilis, quæ eũ cogeret vt ſe ſubſtantiis ſuis omnibus viduaret, nam & ſupplicium maximum in Iure habetur, vt viuat quis, & perpetua egeſtate ſordeſcant, *l.quiſquis C.ad leg.Iul.maieſt* Nõ ita clericus excommunicatus, nam non in fructibus ius habet, ſed ad fructus vti procurator ſui ipſius habet ius quaſi mãdato Eccleſiæ, donec ab Eccleſia non diſiungitur, vbi itaque per excommunicationem præſcinditur, illico mandatum reuocari intelligitur, cùm inſitam hanc conditionem habeat. Ita Læli. Mancin. *d.cent.*1.*c.*46.*pag.*116.*&*.117.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio regulariter omni caſu permiſſa eſt, niſi prohibeatur expreſsè.*
2 *Appellationi locum eſſe in dubio pronuntiandũ.*
3 *Alimenta præterita quando petuntur, appellatio non negatur.*
4 *Alimenta præterita dicuntur, quæ vſque ad diẽ litis, mota, futura verò quæ à die litis mota in futurum debentur.*
5 *Sententia mercedis, eiuſque taxationis inappellabilis eſt.*

Cap. Vt debitus. LIX.

AD *n* 13 Quòd appellatio regulariter omni caſu permiſſa eſt, niſi prohibeatur expreſsè vltra citatos in collect. tenent Tiraq. *de. priuileg. piæ cauſæ priuil.*153. Octauian. Veſtr. *in praxi l.*7. *c.*3.*n.*1. Oſaſch. *decis.*61. *num.* 6. *verſ.in contrarium*, Fachio. *controu. Iuris l.*1.*c.*77.*verſ.probatur hæc ſententia.* Sigiſm. Scacc. *de appellat.q* 17. *num.*1. *cum.*
ſeqq. Et ſi dubium an appellationi deferendum 2
ſit necne, pro ea iudicandum, appellationi ſcilicet locum fore, vt poſt citatos docent Surd. *deciſ.* 163.*n.*3.*verſ.ſecundò fundatur, & num.*4. Lancel. *de attent.p* 2 *c.*12.*ampl.*5. *n.*8. Chriſtoph. de Paz *de tenuta p.*1.*c.*4.*n.*9.

Ad *n.*17. Vbi autem alimenta præterita pe- 3
tuntur, appellatio non negatur, quia tunc paupertatis periculique appellari ratio ceſſat, ne interim dum appellationis cauſa vertitur, fame premantur, aut in vitæ diſcrimen veniat, Verall. *deciſ.*24.*lib.*1. Vincent. de Franchis *deciſ.* 103. *num.*2 Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 152. *num.* 1. Franc.

Viui. *deciſ.33.n 4.& deciſ.523.n.42*.Menoch.*de*
præſ.lib.1.præſ.35.n.31.Carpan.*ad ſtatuta Mediol.c.*
47.n.95.Ruginel.*de appell.§.2.c.30.n.272*. Mat.
Coler. *de alim.c.15.n.12*. March. *p.1.tit.de cõ-*
miſſ.appel.in cauſa aliment.§.1.n.176.Tib.Deciã.
conſ.90.n.4.vol.5.Molfeſ.*ad conſuet. Neapol. q.4.p.*
5.n.15.& 17.Giurb.*in conſuet.Meſſan.c.7.gloſ.15.*
n.12.p 1.Cãcer.*var.reſ.lib.1.c.16.de alim.n.1*.Card.
Tuſch.*pract.concl.tom.1 lit.A.concl.286.n.50*.Di-
4 cuntur in hac ſpecie alimenta præterita quæ vſ-
que ad diem litis motæ,futura verò,quæ à die li-
tis motæ in futurum debentur,Verall. *dec.20.n.*
4 & dec.22.à n.2.& dec.24.p.1.Surd. *de alim tit.*
8.priuil.60.n.16.Lãcel.*de attent.p.2.c.12.limit.24.*
n.8.Ceuall.*commun.q.897.n.918*. Vinc.de Frãch.
dec.605.n.2.Mareſc.*lib.2.var.c.83.n.2*.Paul Æmil.
Gall.*de except.p.2.tit.4.except.1 n.44*.Mari Giurb.
d.gloſ.15.n.13.& dec.4.n.47. Fontanel. *de pactis*
nupt.clauſ.6.gloſſ.2.p.3.ex n 43.

5 Ad *n.16*.Quòd ſententia mercedis, eiuſque
taxationis inappellabilis eſt,vltrà citatos hic re-
ſolnunt Marcheſ.*de commiſſion. tit.de commiſſ.ap-*
pellat.in cauſa mercedis n.24.cũ ſeqq.Camill.Bor-
rell.*in ſum.dec.p.2.tit.33.n.548.cum ſeqq*.

De Confirmatione vtili. TIT. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Super cauſis iuriſpatronatus non poteſt in laicum compromitti.*
2 *Annexorum natura regulatur ſecundùm ea, quibus annectuntur,& coniunguntur.*
3 *Annexa ſpiritualibus in Iure ſub ſpiritualem nomine continentur.*
4 Textus hic *intelligitur.*

CAP. Examinata. VII.

1 DVM in hoc text.approbatur cõpromiſſum
ſuper cauſa iuriſpatronatus factum in Vi-
cedominum Sabinenſem,qui laicus erat,vel eſſe
poterat ex ſententia gloſ.*verb.iudice,in princ.*per
textum *ibi,in c,ſaluator,verſ nomine 1.q.3*.videtur
probare ſuper cauſis iuriſpatronatus poſſe in lai-
cum compromitti, vt per Deci. *hic n.4 & in c.*
quanto n.etiam 4 verſ.ſed breuiter,de iudic.Sed cõ-
trarium, immò ſuper cauſa iuriſpatronatus non
poſſe in laicum cõpromitti,ſicut nec ſuper aliis
cauſis,quæ ſpiritualibus annexæ ſunt, quemad-
modum nec ſuper eiſdem ſpiritualibus iuxta per
me dicta *in c.2.de iudic & in c.contingit,de arbitr.*
in addit. qui textus licèt de ſpiritualibus, loqua-
tur,procedit etiam in iurepatronatus,& aliis ſi-
militer annexis,ſuppoſita deciſione *d c quanto,*
& attenta natura annexorum, quæ regulantur
2 ſecundum ea,quibus annectuntur,& cõiungun-
tur,itaut eorum tanquam acceſſoria ſuorum
principalium naturam ſequantur, *translato, de*
conſtit.vbi DD. *l.quæ Religioſis 44.ff.de rei vend.*
reg.acceſſorium lib 6.cum aliis per me citatis *Axiõ.*
3 *4.n.1*.Et ideo annexa ſpiritualibus in Iure nõ ſo-
lùm exæquantur eiſdẽ ſpiritualibus in pleriſque
articulis *c.de iure.de iurepatr.c.quæſitum de rer.per-*
mut.ſed etiam ſpiritualia dicũtur,& ſub ſpiritua-
lium nomine continentur, vt patet in beneficio
eccleſiaſtico,quod eſt ſpiritualibus conſequẽter
annexũ,ex S.Thom 2.2.q.100 *art.4*.recepto cõ-
muniter per Nauar.*in rub.de iudic.n.30*. & tamẽ
in c.dilecto,de præb.& paſſim alibi,& ſecũdùm cõ-
munẽ ex eodẽ Nau.ſpirituale dicitur,& ita fit vt
diſpoſitio agens de ſpiritualibus, niſi ex materia
ſubiecta,intentione loquẽtis, aut aliunde oppo-
ſitum colligatur,cõprehendat etiã ea,quæ ex au-
ctoritate Eccleſiæ ſpiritualibus ſunt annexa,pro-
bat *c.litteras*,iuncta *gloſ.1 in princ de iuram. cal.c.*
tua 25.in princ.ibi,*ſpiritualibus*,& ibi, *ſolutione de-*
cimarũ,de decim intendit tex.*in c.vlt in princ.de iu-*
dic.l.6.& in Clem.2.eodem tit.qui locum habent
etiã in iis,quæ ſpiritualibus annexa ſunt;cùm er-
go iuſpatronatus maximè ſpiritualibus annexum
ſit,& coniunctũ,cauſa eiuſdẽ in eo tantùm iudi-
cio definiri debet,in quo ſpirituales cauſæ Iure
definiri poſsũt,& ſic in eccleſiaſtico,iuxta tex.*in*
d.c.2.de iudic.cuius deciſio dum de ſpiritualibus
agit,cõprehendit etiã iuſpatronatus, vt pote illis
annexũ.Ita in ſpecie obſeruãt Abb.& alij *in præ-* 4
ſẽti,Felin.*in d.c quãto col.2.& in rub.de iudic.n.81.*
& in cauſa decimarũ Rebuff.*de decim.q 10.n.35*

Qua ſentẽtia retenta nõ obſtat tex.*in præſenti*;
nã quidã exiſtimarunt illũ procedere, quia ipſe
Vicedominus proceſſit nõ vt Iudex, ſed vt arbi-
ter nominatus à partibus per quoddã compro-
miſſum.vt ſignificare videntur illa verba,*perpẽ-*
dimus arbitrium,quod Vicedominus,&c.quod com-
promiſſum in arbitratorẽ factum in laicum etiã
ſuper ſpiritualibus valet,vt dixi *in addit. ad d.c.*
pertuas.Sed hæc ſolutio ſuſtineri nõ poteſt, quia
licèt ex *c.dilecti filij 4.& ex c.per tuas 9.& ex c.ex-*
poſita 11.de arbitr.probetur quòd laici poſſint eſ-
ſe arbitri in cauſis eccleſiaſticis tẽporalibus,ſecus
tamen eſt in ſpiritualibus,ſeu illis annexis, quia
circa illas nõ poteſt fieri cõpromiſſum in laicos,
vt conſtat ex *c.cõtingit 8.eod.tit.de arbitr*.Nec fa-
cit quòd in terminis *d.c.pertuas*, compromiſſum
fuit factum in laicũ ſuper hoſpitali S.Ioan. & ſic
ſuper re ſpirituali,vel ſpirituali annexa;quia ibi
adfuit ſpecialis ratio vt admitteretur tale cõpro-
miſſum,propterea quòd nõ ſolùm in laicum,ſed
ſimul in clericum factum fuit cum auctoritate
Prælati eccleſiaſtici, cum qua qualitate quaſi
ſublata manſit indecentia.quæ circa ſpirituales
conſideratur.Quare exiſtimo dictum Vicedo-
minum Sabinenſem,in quem fuit factum com-
promiſſum non eſſe laicum,ſed clericum & ec-
cleſiaſticum vices Epiſcopi gerentem,proinde-
que mero iure potuiſſe in cauſa iuriſpatronatus
iudicare: erat enim Vicarius Epiſcopi illius loci
qui quidem ob ſuam dignitatem,eo quòd Car-
dinalatus honore fungebatur, & poteſtatem ibi
eccleſiaſticam & temporalem habebat, aſſiſte-

batque

hentque in Romana Curia apud ſummum Pōt. ſuum Vicarium eo nomine vicedominum appellat, vt notat Hoſt. *hic*, & Abb. *n.* 5. Bellamera *in princ* Deci. *n.* 13. & ferè omnes DD. & etiam idem tradit Lambert. *de iurepatron. lib. 3. q. 9. ar. 4. n.* 2. quorum ſententiam ſatis confirmat text. *in c. volumus, vbi gloſ & DD & in cap. ſeq. 89. diſt. & in c. conſulere 38. ib. Vicedominatum, vel aliam rerum eccleſiaſticarum adminiſtrationem*, &c. *de ſimon.* notat Specul. *in tit. de Vicedomino*. Et quāuis hoc ita non conſtaret ex dictorum Doctorum relatione, neceſſariò id erat fatendum, ſiquidem niſi iudex ille Sabanenſis eſſet clericus, fruſtrà cauſa ſuper ſententia deduceretur ad Romanum Pont. ſed potiùs ad Iudicem ſecularem laicum, eo quòd quotieſcunque contra arbitri ſententiam allegatur grauamen ad Iudicem ſuperiorem ipſius arbitri recurrendum eſt, iuxta tradita per Cou. *lib. 2. var. c.* 11. *n.* 2. *in fine*, & per Azeued. *l. 4 n. 149. tit. 21. lib. 4. Recop.*

LIBER TERTIVS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORVM.

TITVLVS. I.

SVMMARIVM.

1 *Clerici arma portantes non poſſunt illis ſpoliari per Iudices ſeculares.*

2 *Clerici arma geſtantes per legem ciuilem prohibita poſſint eis ſpoliari per miniſtros ſeculares in Hiſpania & in Gallia.*

3 *Clericus prohibitam venationem, aut piſcationem exercens non poteſt à ſeculari Iudice auibus, canibus, & aliis venationis inſtrumentis ſpoliari.*

4 *Clericus debitor ſi aufugiat, vel fugam meditetur, an & quando à Iudice ſeculari detineri poſſit?*

5 *Clericus deprehenſus à ſeculari Iudice ſtatim recto tramite ad Iudicē eccleſiaſticū deducēdus eſt.*

CAP. Clerici. II.

1 AD *n.* 5. Noſtram reſolutionem, quòd ſcilicet clerici arma portantes non poſſint illis ſpoliari per iudices ſeculares, vltra citatos *in collect.* tenent Suar. *de defenſione Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib. 4 c. 34. n.* 14. Megala *in 3 p. lib. 3. c. 11. n.* 2. Bonac. *de leg. b. diſp. 1. q. 2. punct. 1. §. 1. n.* 2. Dian. *in r. reſ. p. 3. tr. 3. reſ. 28. & p. 5 tr. 1. reſ.* 4. Morla *tom. 2. diſp. 4. c. 3. diffic. 2. n.* 608. Baldelli *tō. 1. lib. 5 diſp. 57. n.* 8. R. Fr. Heron. Garcia *in ſum. moral. tr. 1. diffic. 3. duda 2. punct. 2. n.* 25. Aloyſ. Ricc. *p. 3. dec. 299. per tot.* vbi quærit an Clericus portās arma poſſit cum illis reſiſtere miniſtro laico volenti illum capere, & reſoluit quòd ſic. Vaſquez 1. 2. *diſp. 167. c. 4. n.* 31. vbi idem tradit, ſed limitationem adiungit, niſi armorum vſus tanquam Reip. pernicioſus ita prohibitus ſit, vt neque domi retinere huiuſmodi arma conceſſum ſit; talē enim legē, inquit ipſe, Magiſtratus ciuilis ob bonum publicum etiam cōtra clericos iuſtè defendere poterit; quod nō puto verum, quia nō ſpectat ad Iudices ſeculares propria auctoritate efficere vt leges ciuiles à clericis obſeruētur, cùm nullam in eos iuriſdictionem præſertim coactiuam habeant, vt dixi *in Addit. ad c. non minus 4. de immun. Eccleſ.* ſed id cogendi ſunt per Iudices eccleſiaſticos; vnde etſi arma clerico eripere ſine eius percuſſione (ſicut ad obuiandum delictum eundem capere, & ducere ad Epiſcopum) pertineat ad neceſſariā defenſionē, quę proinde ſeculari Magiſtratui aduersùs clericū Iure cōceditur, armorū tamen ſpoliatio, & amiſſio violentiā cōtinet, & rationem pœnæ, vel ſaltim rationē coactiuæ iuriſdictionis habet, quam ſecularis Iudex propria auctoritate, & ſine vlla expreſſa, vel ſaltim citata Prælatorum cōmiſſione in clericos exercere minimè poteſt: quapropter in tali caſu magiſtratus ciuilis arma clericis erepta eiſdem vel reſtituere, vel ad eccleſiaſticum eorum Magiſtratum tranſmittere tenetur.

Quamuis multo plures exiſtimauerint contrarium, dixerintque in Hiſpania, & Gallia conſuetudinē eſſe vt clerici arma geſtantes per legem ciuilem prohibita à ſeculari Iudice, vel miniſtro iis priuentur, ſine obligatione reſtituendi, ex quorū numero ſunt Duen. *reg* 15. Ant. Gom. *in l 45. Tauri n.* 48. Cou. *lib. 2. var. c. 20. prope fin. & pract. c. 33. in fine*, Clar. *§. fin. q 36. n. 26. & q. 82. ſtat. 6. n.* 1. Nau. *cōſ. 27. de ſent. excom. in 2 edit.* Auguian. *in parte de legib. lib 2. contrau. 15. n.* 31. dum putat poſſe eccleſiaſticum Iudicem ad vitandas ſeditiones, & tumulus, clericos armis prohibitis ſemel ſpoliare, teneri tamen quamprimū potuerit eccleſiaſticum Iudicem adire, qui iudicet arma vel amiſſa, vel reſtituenda. Azeued *l. 9. n. 3. tit. 3. lib. 1. Recop.* Plac. *de delict. lib. 1. cap. 8. n.* 9. Mexia *in pragm. taxa pœnis concl. 5. n.* 58. Cened. *ad Decretū collect. 37. n.* 17. Camill. Borrel. *de præſtantia Regis Cathol. c. 71. n.* 45 Bobadil *in ſua politica lib. 2. c. 18. n.* 17. Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 1 q. 16. n.* 17. Ioā. de Heuia *in Curia Philip. p. 3. §. 3. n.* 9. Ceuall. *de cognit. per viā violent. p. 2 q. 54. n.* 17. Et ex Theologis Bañes *in 2. 2. quæſt. 67. art. 1. dub. 2. concl.* 5. Fr. Emman. *in ſum. tom. 2. cap. 237. numer.* 13. Iacob. de Graff *in aureis deciſ. part. 1. libr. 4. cap. 18. n.* 158. Ortiz *in ſum. c. 4 n. 9. & c. 7. n.* 1. Vaſq. 1. 2. *tom. 2. diſp. 167. c. 4. n.* 31. Lorc. etiam 1. 2. *to.* 2. 5

tom.2 tr.de legib.diſp.25.memb.4.Fragoſo de Republ.Chriſtian tom.1.lib.2.diſp 4.n.307.

3 Et quamuis alij crediderint clericũ prohibitã, venationem,vel piſcationem exercentem poſſe à Iudice ſeculari, vel eius miniſtris ſpoliari auibus,canibus, & aliis venationis,ſeu piſcationis, inſtrumentis, vt minùs bene voluere Cened ad Decretũ collect.37.n.19.Salzed.ad Bernard.c.68. Petr.de Ledeſma in ſum.tom.2.tr.8.c.9. concl.33. Morla in emporio Iuris p.1.tit.1.q 16.n.16. cũ ſeqq. Villal.in ſum.tom.2.tract.10.diffic.16.n.2.

4 Ad n.7.Nota quòd ſi fugiat,vel fugã meditetur clericus debitor rei,vel pecuniæ alicuius cõſiderationis, quæ ab eo ſi aufugere permittatur difficilè recuperare poterit,tunc valebit non tãtum à Iudice ſeculari,ſed etiam à creditore priuato capi ac detineri ad hoc vt Iudici ſuo ſiſtatur,& compellatur ad ſolutionem ; nam in hoc caſu clericus perinde ſe habet ac ſi pecuniam alienam fugiens auferret,talẽ autẽ capi,& reduci poſſe perſpicuũ eſt.quia contra vim iniuſtam ſe defendere cuilibet naturali Iure permittitur; idéque dicendum ſi clericus graui iniuria laicum affecit ob quã ille à Magiſtratu ſuo eccleſiaſtico incarcerandus, atque ad ſatisfactionẽ cõpellendus foret,poterit etiam in hoc caſu ad breue tẽpus(puta per viginti horas,nõ autẽ plus,vt cõtra Ian Garc. de nobilit gloſ.9.n. 39. & Villadieg. in ſuã politica caſu 5.n.60.tenent Panor.in c.cùm non ab homine n 11.de iudic.Farin.in praxi crimin.q 8. n.118.Megal.in 3.p.lib.3.c.11.art.7.Guazz.de defenſ.reorũ tom.1.lib.1.defenſ.1.c.2.n.5.Nald.in ſum. verb.Bolla Cœnæ n 58.Bellet.diſquiſit cleric.p.1 tit. 3 §.11.n.2.)à laico detineri, vel potiùs quandiu tantùm neceſſarium erit ad iuſtitiam obtinendã nempe donec interim teſtes aduocẽtur,vel Iudici eccleſiaſtico indicetur ad fugã delinquentis impediendã,ſicuti docent Sigiſm.Scacc.de iudic. n.1.lib.1.c.39.n.14 Molin de Iuſtit.tr.3.diſp.56. n.2.Campan in diuerſorio Iuris Canon.rub.4.n.27. Carol.de Graſſis de effect.b clericat.effectu 1. n. 557. Caſtr.Palua in opere morali tom.2.diſp vnic.puncto 6.n.14.qui non a[illegible]itrentes ſpatium viginti horarum aſſer[illegible] quod ſtatim recto tramite Clericus ad Iu[illegible] eccleſiaſticum deducendus ſit.

Cap. Clericus. V.

De intellectu huius text.agit Alphonſ.Carranza I.C Hiſpanus en el diſcurſo contra los trayes y adornos en nota tercera,fol.51.verſo, cuius verba hæc referre malui,quia libellus nõ facilè inuenitur. A lo dicho en el diſcurſo en prueua de la eſpecial prohibicion à eccleſiaſticos de las comas y cabellos largos añadimos en el Can.44.del Cõcilio Carthaginẽſe IV. en que aſſiſtio S. Auguſtin como dize Baronio tom.4.anno 398. que atendiendo al conſejo del Apoſt.1.ad Corinth dize anſi. Clerici nec comam nutriãt nec barbam y aunque en diuerſos Codices(como aduierte Seuerino Binio en las notas ſobre el dicho Cōcilio p.1.Cõcil. generaliũ)de los quales vnos à la vltima diccion barbã,añiden tondeant,otros radant. Conque muchos an querido defender que el dicho Canon 44.no ſolamente prohibe,mas antes concede à los Clerigos,y demas eccleſiaſticos las barbas largas,que es la inteligencia practicada en Italia, Nauar in man. Cõfeſ.c.25.n.110.Ioã Pier.in tr de barba à Sacerdotibus portanda,y el Doctor Olalla de Rojas Canonigo de la Cathedral de Seuilla en otro tratado fũdado en el c.19.& 21. del Leuitico,y en el 44. de Ezechiel en que ſe prohibe à los Sacerdotes raer la barba,à que como Italiano aplaudio Menoch.de arbitr.cẽt.4.caſu 392.n.27.y el dicho Olalla de Rojas en defenſa de la barba larga que vimos truxo de Roma quanto empero à la comas todos conuienen en la prohibicion pueſta à los eccleſiaſticos en ſeñal de deſprecio del eſplendor y aparato humano,como ſe colige de los Actos Apoſtolicos c.18.& 21.y anſi ſan Auguſtin de oper.monach. tom.3.deteſta grandemente la coma en los Religioſos y ſan Geronimo en la epiſt.22.ad Euſtoch. amoneſta Clericos comatos,& calamiſtratos velut, & remu fugiẽdos.Et paulò inferiùs. Mas boluiendo à lo mas importãte en quãto al dicho Canõ 44. del Concilio 4. Carthaginẽ e notamos que ſu verdadera leccion eſta libre de aquellas adciones,tõdeant,vel radãt,y anſi ſe puſo libre dellas en las Decretales en el c.clericus 5. de vita,& honeſt. cleric. de ſuerte que la mas cierta cõtextura deſte Canõ es la ya propueſta.Clerici nec comã nutriãt,nec barbã,y por tal la tienen Binio ya referido,y el doctiſſimo Cardenal Baronio tom 4 annal. anno 398.y es comun opinion de todos en el dicho c. Clericus:y al Padre Creſ lis en ſu Miſtagico lib.4.c. 12.ſect.5.no le deſagrado el vſo de Eſpaña en todo cõforme a eſtos Decretos en ſu pureza y natiua lectura,con la qual dize muy al iuſto lo que Sã Geronimo en el tom.4.ſobre el c.44 de Ezechiel ſintio en eſte punto quando dixo que los ſetenta Interpretes traſladaron aquellas palabras del Propheta.Caput ſuũ Sacerdotes non radent,nec comã nutrient,ſed tondentes attõdebunt capita ſua: diziendo Capita ſua non radent, & comas ſuas ad preſſum non tondebunt, ſed operient capitu ſua. Iuxta quod, infiere el gran Doctor, diſcimus nec caluitium nouacula eſſe faciendum, neque ita ad preſſum tondendum caput vt raſorũ ſimiles eſſe videamur.ſed in tantum capillos demittendos,vt operta ſit cutis.Hactenus Carranza.De hac materia March.de Sacr.Ordin.tr.2.p.1.c.6 per tot. & præcipuè n.16.& 17.Mach.caſu perfetto Confeſſor y Cura de almas lib.4.p.1.tr 13.docum. 10.n.3.

Cap. A crapula. XIV.

Ad n.3.Vinum Inter bona,vel inter mala ſit cõnumerãdum,& quot vtilitates,& nocumẽta afferat? Vide Cæli Rhodig.antiq.lectiõ. lib. 28.c.28.cum ſeqq Sim.Maiol de dierum canicul tom.1. colloq 21 de plantis pag.658.cũ ſeqq Hieron. Card. de variet. lib. 6.cap. 24. Adrian. Turneb. in ſuo tract. quem de vino, & vini damnis ſcripſit, Andr. Canonher. in ſuo libro de admirandis vini virtutibus & excellent. Proſper Rendella in tractat. de vinea, vendemia, & vino , Ioan. Funger. in etymolog. verb. vinum, Ioan. Pined. de eccleſiaſt.

cap.2.verſ.3.n.: pag.242 & num 8.pag.248. eũdem Andr.Canonher. in aphoriſmus politicu tom 1.pag. 187. & 785. vbi de incommodis, quæ ebrietas Reip. affert, Heting. in tract. de fideiuſſor.c. 7. num. 121. cum multis ſeqq. Petr.Herod.rerum iudicatar.l.10.tit. 6. c.13.fol.408. Hubert.a Sonleuille in alphabeto curioſitatis p.1.lib.5 P Franc.de Mendoça in lib.1.Regum c. 1. num.15.& annot. 11. pag.132.cum multis ſeqq. vbi inter alia probat quòd ebrij ſunt brutis, & diabolo deteriores, & filij Belial, & ſine iugo, & apoſtatæ, & quòd ebrietas eſt peſtilentia, inſanabile venenum, cunctis vitiis turpior, libidinis & ſomnolentiæ comes, cædium mater, & rationis naufragium, & c.2. num. 17 pag. 736. vbi quòd ex ebrietate naſcitur perfidia, & idololatria, Villaroel in comment. ſuper libr. Iudith.c 13 pag. 484. vbi plura notanda contra ebrietatem adducit.

Cap. Clerici. XV.

AD n.17. Vendens rem ſuam in ludo colluſori, vel eam ludens, ſi poſtea euincatur, non tenetur de euictione, vt per gloſ.1.in fine in cap. Epiſcopus 35 diſt. Greg. Lop.l. 36 glo. 9. tit 5. part. 5. Caccialup. de ludo in princ n. 34. Pute. eod.tract. in princ. num.24. Caballin. de euict.§.5.n.78. Azeued. in rub.tit.7.n 21. lib.8. Recop. Linglois deciſ. 15.num.9.in fine p.5. Guzman. de euiction.q. 51.num 20.& q.60 à num.1. Secus ſi venditio facta fuiſſet in ludo permiſſo, & non illicito, quia tunc vendens tenetur de euictione, Farin in praxi crimin p 3 q.109.n. 21. Guzman d q.60.n.12.

Cap. Ex litteris. XVI. & fin.

AD n 3.in princ. Pro exornatione cõcluſionis, quod ſcilicet clerici debẽt ſe abſtinere à negotiationibus ſecularibus, vltra citatos in d.l.ect. tenẽt Farin fragm.crimin p. 1.lit.C n 147 Card Tuſch p. act.cõcluſ lit. C. concl.318 Carol de Graſſis de effect. cleric. effectu 6.à princ. Ioan. Maria Nouar. in collect. ſupr pragm. Regni Neapol.collect.130.n.4. Aluarez de priuil.pauperũ, & miſerab.perſon.p 1.q 8. Morla in emporio Iuris p 1.tit.9 q 10. Bellet. diſquiſ.cler.p.1.tit de diſcipl.cler.§.21. Anton. Diana moral.reſol.p.1.tract de contract. reſol. 72. Rebell d: oblig.Iuſtit.p.2.l.9 q fin. ſect. 2. à n.4. Gabr.Pereira de manu Reg.a p. 2.c 24. n.34. plures quos refero de Eccleſ.Iure vn n. l.1.c.40.n.114.cum ſeqq.

Ad n. 4 Quòd trina monitio neceſſaria ſit adde Camill.Borrel. in ſum.deciſ tit. 7.de clericis & Sacerd.n.70 Gutier. de gabell q. 93. n.7. Aluarez d p.1.q.8.n.8.

Barboſ. Iur. Can. ſelecta Tom. VI.

De Cohabitatione clericorum, & mulierum.

Tit. II

SVMMARIVM.

1 *Clericus nõ debet in domo ſua tenere fœminas*

2 *Clericus grauescentis ætatis poterit ad ſeruitium mulieres domi retinere.*

3 *Senectus qualẽ qualem libidinis ſuſpicionem tollit.*

4 *Clericus ſenex vt mulierem in ſuo ſeruitio habere poſſit, debet eſſe ætatis 70 annorum.*

Cap. Inhibendum. I

AD n.3. Clericũ non debere in domo ſua tenere fœminas, etiam matrem, aut ſororem, de quibus ſuſpicio eſſe poteſt, quamplurimis Cõciliorũ, & Sanctorũ Patrum locus oſtendit, Garcia de Loayſa in collect. Concil Hiſpã in notis ad Cõcil. Tolet. IV.c.42 & latiùs in eiſdem ad Cõcil. XII.c.5. Dionyſ. Paul. de Sacerdotum excellent. p.1.n.169 plures per me citati de Iure eccleſiaſtico vniu. lib. 1.c.40.n.38. quia inſtigante diabolo, etiã in illis ſcelus perpetratum reperitur, aut etiam in pediſſequis earum, vt à
Cimone factum refert Læli. Biſciola horarũ t
ſucceſſiuarum lib.3.c 10. Si vèrò clericus grauescentis, & iã prouectæ ætatis ſit, ſiue cõſanguineas, ſiue extraneas mulieres domi retinere poterit, vt per Abb. hic n. 2.& Imol. n.4. ac Boich. etiam n.4. Crauet. conſ.321. n.3. Aufrer. ad Capell. deciſ 448. Menoch. de præſumpt.l.5.praſ.18.n.2.ad fin. Vgolin. de officio Epiſcopi p.1.c.13.§.27.n. 2. ad fin. Caroll. de Graſſis de effectib.cleric.effectu 26.n.8. Bened. Ægid. de priuil. honeſt.art.11. n. 3. verſ. ſi tamen ſenilis ætas.

Ratio eſt, quia ſenectus qualem qualem
libidinis ſuſpicionem, & periculum tollit, c. 3
cùm in iuuentute, de præſumpt. Menoch. de præſumpt.lib 6.praſ.47.n.27. Thom. Acti. de infirmit. legali.p. 1.c.19.n.16.

Intellige de ætate ſeptuaginta annorum
nam in ſacra Cong. Cardinalium negotiis 4
Epiſcoporum, & Regularium præpoſita in vna Ferrarien die 7. Iunij 1619. deciſũ fuit potuiſſe Epiſcopum procedere cõtra Presbyterum annorum ſexaginta quatuor vt famulam eiuſdem ætatis è domo dimitteret, refero ego ipſe d.c.40.n.39.

SVMMARIVM.

1 *Abiurare in delictis Iure Canonico nihil aliud eſt quàm deteſtari & execrari crimen.*

2 *Abiuratio erroris, vel ſuſpicionis contra Fidem ſub iuramento perfecta confeſſio, & deteſtatio.*

3 *Hæreticus, vel de hæreſi vehemẽter aut leniter ſuſpectus ante reconciliationẽ cogi debet abiurare hæreſim, vel ſuſpicionem.*

4 Cap.2.qui clerici, vel vou. *intelligitur.*
5 Tex.in præſenti *declaratur.*
6 Cap.2.qui clerici,vel vou.& tex.in præſenti *concordantur.*

Cap. Clericos III. verſ. *Verùm.*

POſt *num.* 3.licèt in collect. plura circa
1 huius tex. intellectum , & concordiam
cum *cap.2.qui clerici,vel vouentes* , & cum *c.
ad abolendam,de heret.*adduxerim, nihilominus
tamen non eſt contemnendus ille,quē
probat Anguian *in tract. de legib.lib. 3. contron 19.num. 49. cum ſeqq.* Pro quo conſtituendo
præmittit quòd abiurare nihil aliud
eſt,quàm deteſtari, & execrari crimen , vt
*in hoc tex.& in d.c.2.*Definitur autem hæc
2 abiuratio vt ſit erroris, vel ſuſpicionis contra
Fidem ſub iuramento perfecta confeſſio,&
deteſtatio,Fidei in contrarium abſoluta
profeſſio , eiuſdem in futurum obſeruandæ
firma promiſſio ad arbitrium ſuperioris
cum ſolemnitate iuxta formam Iure,
3 vel conſuetudine iuſtè probatam.Et ſic omnis
hæreticus , vel de hæreſi vehementer,
vel , leuiter ſuſpectus ante reconciliationē
ad arbitrium Iudicis,& dominorum Inquiſitorum,iuxta
formam Iuris, vel conſuetudinis,hæreſim
, vel ſuſpicionem illius cogi
debet abiurare.
4 Quibus præhabitis dicit Anguian. *citato
loco*,ideo *in d.c.2* clericum,de quo *ibi* , coactum
fuiſſe abiurare vxorem , cum quatenere
matrimonium contraxerat,quia erat
in ſacris Ordinibus conſtitutus & contra illum
aderat ſuſpicio, quòd non benè ſentiret
de Fide,& religione Catholica , exiſtimans
Matrimonium illud licitum eſſe, &
fortè contrahens ſecundùm impiam peſtilentiſſimi
hominis Martini Lutheri,& aliorum
hæreſim , contra ſacrorum Canonum
definitiones , de quibus *in cap. decernimus,
cum multis ibid 31.diſt.& in c.Presbyteris 27.
diſt.& in Clem 1.de conſang.& affinit.* Vnde
fit, vt Inquiſitores procedant contra dictos
clericos,ſicut etiam contra Monachos , &
Moniales poſt ſolemnem profeſſionē Matrimonium
contrahentes, tanquam contra
perſonas de hæreſi ſuſpectas,vt tenent plures
per me citati *de officio,& poteſt.Epiſcopi p.
2.alleg.40 n.43.*
At verò in hoc tex prohibita fuit abiuratio
5 concubinarum , quia hîc ſolum ſermo
erat de crimine concubinatus abſque vllo
matrimonio ſic temerè contracto, in cuius
ſpecie nulla aderat erroris ſuſpicio contra
Fidem,qua non exiſtente meritò omiſſum
fuit ab urandi remedium ſua natura periculoſum,vt
hic docuit Pontifex in ratione
quam reddit , ſcilicet quia ad coërcendum
crimen illud quatenus tale aderant alia remedia
minùs periculoſa æquè , vel etiam
magis opportuna ; tum etiam, quia ad ſubſidiarium
iuramenti remedium nullatenus
recurrēdum eſt,niſi vbi aliæ legitimæ probationes
deficiunt. 6
Sed vlteriùs vrget ſecundùm Anguian.
d.contron.19.n.64 quòd in *d.c 2.* non vxores
,ſed concubinæ abiurantur cùm matrimonium
ipſo iure non valuerit,& ſic adhuc
pugnare cum hoc textu, quatenus prohibet
concubinarum abiurationem : facilē
enim reſpondetur omiſſis aliis , de quibus
per DD.vtrobique ſolùm *in hoc tex.* actum
fuiſſe de crimine concubinatus abſque vllo
matrimonio nec vero, nec ficto; validòque,nec
inualido . & quia in huius tex.ſpecie
nulla interuenit ſuſpicio erroris contra
Fidem,neque adiuit,aut intercesſit contractus
nuptiarium ,aderantque ad coërcendum
illud crimen , quatenus concubinatus,alia
remedia minùs periculoſa , meritò
excluſum ibi fuit remedium abiurationis:
At verò *in d.c.2.& in c.ab iſto die 25.q.6.&
in c.ſic in ſacro 27.q.4.*ſermo fuit de matrimonio,&
nuptiis per quas clerici, & Religionem
profeſſi de facto conſentientes, matrimonium
contraxerunt accipientes quidem
concubinas ſub fama & nomine vxorum,
quod crimen ſuſpectum ſanè , imò ſceleratum,&
impium neceſſe fuit, vt deſtarentur
per publicum diſſenſum , & diſplicentiam
talium nuptiarum,facientes , & celebrantes
quendam quaſi diſtractum priori
contractui oppoſitum , arg. *reg.1. de regulis
Iuris*,ad deteſtandamque hæreſis , & tanti
erroris ſuſpitionem,nullum aliud occurrere
potuit remedium æquè opportunum:
quare maxima cum ratione coniunctum &
copulatum fuit, vt vxores illas , ſeu veriùs
concubinas,cum quibus de facto matrimonium
contraxerant ,abiurare publicè, vel
priuatè Inquiſitorum arbitrio cogerentur,
quantumuis in rei veritate non vxores, ſed
concubinæ exiſterent.

De Clericis non reſidentibus.

Tit. IV.

Cap. Non liceat. I.

AD *fin. tex.* Gloſ. *verb. receperit* , *in
præſenti*,ſentire videtur verba dubia
legis , quæ ſcilicet æquè præteritis,ac
futuris aptari poſſunt , qualia ſunt
verba

verba ſubiũctiui modi, niſi aliàs de contra-
ria mente legiſlatoris conſtet, ad præterita
non extendi, vt per Philip. Deci. *in c. vlt. de
conſtit. num.* 4. vbi Felin. *sol.* 1. Crot. *in l. omnes
populi n.* 34 *ff. de Iuſtit. & iure*, latè Anguiã.
de leg. lib 5. *controu.* 3. *n.* 1. *cum ſeqq.* vbi *n.* 3.
ſubdit procedere etiamſi ratiò legis ſiç
per verba obſcura prolatæ, antiqua ſit, pari-
terque vigeat circa præterita; non enim ob
id verba legis dubia ad preterita trahi po-
terunt, quicquid per verba ſubiunctiui mo-
di, qualia ſunt, ſi fecerit, ſi commiſerit, &
alia id genus, concepta ſint.

SVMMARIVM.

1 *Salarium famulo ſoluere non tenetur domi-
nus pro tempore, quo infirmus fuit.*
2 l. cùm hæres. §. Stichus, ff. locati, *intelli-
gitur.*
3 l. qui operas. ff. locati *declaratur.*
4 *Seruum abſque iuſta cauſa expellens domi-
nus antequam adimpleat tempus, debet
illi ſoluere integrum ſalarium.*
5 *Salarium integrum ſeruo infirmo ſoluendũ
eſt ſi alium in ſui defectum poſuit.*
6 *Epiſcopus poteſt habere in ſui ſeruitium duos
Canonicos ſuæ Eccleſiæ, licèt Canonici hu-
iuſmodi nunquam acceſſerint ad ſuas
Eccleſias, vt num.* 7.

Cap. Ad audientiam. XV.

1 AD *num.* 7. pro reſolutione quæſtionis,
de qua remiſſiuè in hoc numero, ad-
uerte illam partem veriorem eſſe, quæ ha-
bet dominum non teneri ſoluere ſalarium
famulo pro tempore infirmitatis, per *l.* 1. §.
*diuus. ff. de var. & extraord. cogn. l. ſi vno, §. itẽ
cum ff. locati, l. Seio Mauio, ff. de ann. leg. l. pen.
C. de condict. ob cauſam*, reſoluunt Anton.
Gom. *var. tom.* 2. *c.* 3 *num.* 3. Cou. *lib.* 3. *var. c.*
13. *num.* 8. Aufrer. *in addit. ad Capell. q.* 268.
Villalob. *in ærario commun. opin. verb. famulus*
Suar. *in theſauro receptar. ſentent. lit. I. nu.* 48.
Gutier. *pract. lib.* 4. *q.* 52. *num.* 13. Cardoſ. *in
praxi Iudicum verb. ſalarium num.* 7. Alfar. *de
officio fiſcalis gloſſ.* 39. *n.* 6. Quamuis contra-
rium teneant Tiraq. *in l. boues. §. hoc ſermone
num.* 61. Perez *in l.* 1. *verſ. pleramque tit.* 2.
lib. 1. *Ordin.*
2 Pro quibus vltimo loco citatis non facit,
l. cùm hæres. §. Stichus, ibi, *ſeruire nobis intelli-
guntur, quos curamus agros ff. locati*, nam in
ſpecie de qua *ibi*, data fuit Sticho libertas ſi
anno ſeruiret hæredi, & reſpondet Iure-
conſultus quòd ſi quibuſdam diebus aut
valetudo, aut iuſta cauſa impedimento
fuerit quin ſeruiret, hos dies in anno eſſe
imputandos, & ita id fauore libertatis pro-
cedere dicendum eſt. Minùs pro illis facit 3
l. qui operas, ff. locati nam ibi ſtetit per domi-
num, & ita ſi abſque iuſta cauſa dominus
appellat ſeruum antequam adimpleat tẽ- 4
pus, quod ſeruire promiſit, illi ſoluet omne
ſalarium, niſi ſtatim inueniat alium domi-
num, Flores de Mena *var. q.* 8. §. 2. *num.* 18.
& 19. Trullench. *in expoſit. Decalogi lib.* 7. *c.*
23. *dub.* 5. *num.* 8. vbi reſoluit dominum abſ-
que grauiſſima cauſa domo expellentem
famulum, nondum elapſo termino conſti-
tuto, teneri ad integram penſionem perſol-
uendam, modò famulus interim alteri ſuas
operas non locauerit. Oroſc. *in l. diem func-
cto num.* 13. *ff. de offic. aſſeſ.* Azeued. *l.* 9. *num.*
13. *tit.* 11. *lib.* 4 *Recop.* vbi addit quòd faciet
pro animæ ſuæ bono teſtator ſi ſub ea con- 5
ditione integri anni ſalarium cuique relin-
quat. Duobus tamen caſibus noſtra hæc re-
ſolutio limitari poterit Primò quando infir-
mus alium in ſui defectum poſuit, nã tunc
integrum ſalarium ei erat præſtandum,
Oroſc. *num.* 17. Azeued. *num.* 21. & Ioan.
Gutier *num.* 15. *citatis locis*, Eſcob. *de ratio-
cin. c.* 27. *num.* 25. Secundò ſi poſt conualeſ-
centiam tantum tempus deſeruiret, quan-
tum ęgrotus fuit, Montalu. *l.* 8 *gloſ. fin. tit. lib.*
4. *fori* Eſcob. *d. c.* 27. *n.* 24. & Ioan. Gutier. *d.
q.* 52. *n.* 14.
Ad *num.* 4. Quòd poteſt Epiſcopus habe- 6
re in ſui ſeruitiũ duos Canonicos, ſuæ Ec-
cleſiæ, qui fructus præbendarum in abſen-
tia, non tamen diſtributiones quotidianas
percipiant, vltra citatos *in collect.* docent
Nau. *conſ.* 11. *in antiq. aliàs* 2. *in nouis, ſub hoc
tit. de clericis non reſidentib.* vbi idem quòd
de Epiſcopo hic diſponitur, extendit ad
Cardinalem habẽtem in ſui ſeruitium duos
Canonicos ſui tituli, Gutier. *canon. lib.* 1. *cap.*
1. *num.* 149. Marc. Anton. Genuenſ. *in praxi
Archiep. Neapol. ſ.* 95. *n.* 2. *in Romana impreſ.
de anno* 1619. Vgolin. *de offic. Epiſcopi c.* 19.
in princ num. 6. *verſ. tertio*, Lotter. *de re benef.
lib.* 3. *q.* 27. *num.* 182. *cum ſeqq* Marcel. Vulpe
in praxi iudic. c. 13. *à n.* 4.
Quòd procedit etiamſi Canonici huiuſ- 7
modi nunquam acceſſerint ad Eccleſiam,
nec in ea fecerint primam reſidentiam re-
quiſitam per ſtatutum ſaltim quatuor mẽ-
ſium ad hoc vt fructus percipere valeant,
vt patet ex declaratione infrà ſcripta, pro-
poſito ſic dubio. *Eminentiſſimus & Reueren-
diſſimus D. Cardinalis Spinola Archiepiſcopus
Compoſtellanus Canonicatum, & præbendam in
dicta ſua Eccleſia vacantes contulit D. Lupo de
Huarte familiari, ſuo, ac Magiſtro cubiculi, quẽ
declarauit velle pro ſeruitio ſuo retinere, iuxta*

Decretales in c. de cætero, & in cap. ad audientiam, de clericis non reſident. nihilominus Capitulum & Canonici Compoſtellani prætendũt nõ teneri illi reſpondere de fructibus dictæ præbendæ, ſub prætextu cuiuſdam ſtatuti eiuſdem Eccleſiæ requirentis primã reſidentiã per quatuor menſes ad hoc vt fructus percipere valeat, quare ſupplicatur per Eminentias veſtras Reuerendiſſimas reſponderi an capta poſſeſſione facta Fidei profeſſione per Procuratorẽ Capitulum teneatur Oratori de fructibus dictæ ſuæ præbendæ iuxta formã præfatorũ iurium in d. c. de cætero, & in d. c. ad audientiam, reſpondere non obſtante dicto ſtatuto, & quod nunquam acceſſerit ad dictã Eccleſiam. Die 2. Iulij 1633. ſacra Congreg. Cardinalium Concilij Trid. interpretum re maturè diſcuſſa cenſuit huiuſmodi ſtatutum non obſtare quominus oratori in ſeruitio Eminentiſſimi Archiepiſcopi commoranti de integris fructibus ſuæ præbendæ reſponderi debeat

8 Diſtributiones, vt dixi, quotidianas non percipiunt Canonici illi duo inſeruientes Epiſcopo ad mentem dictorum Iurium, niſi in illis conſiſterent omnes fructus, quorum tali caſu duas partes ſolùm reciperẽt, reliqua tertia accreſcente intereſſentibus, vt reſoluunt per me citati *in tract. de officio, & poteſt. Epiſcopi p. 3. alleg. 53. num. 142.* quibus addo Stephan. VVeyms *in conſt. 24. ex Iure antiquo deſumptas, & per Concil. Trid ſpeciatim innouatas, conſtit. 21. num. 20. in fine, & num. 21. pag. 101.* Theodoſ. de Rubeis *ſingul. Rota tom. 2. pag. 5. fol. 500. c. 1.* Marcel. Vulpe *in praxi iudiciali rerum fori eccleſ. cap. 13. n. 4. & 5.*

De Præbendis & dignitatibus.

TIT. V.

SVMMARIVM.

1 ...eſias duas habens non poteſt vtraque, vel altera præciſè eijci, ſed in optione eius eſt, vnam quam velit retinere.
2 Optionem retinendi vnam ex duabus Eccleſiis per anteriores Canones permiſſam, & ab vtroque Concilio Lateranen. ſublatã qui teneant.
3 Lælij Mancini intellectus, & conciliatio refertur.
4 Concilij Trid. ſeſſ. 7. de reform. cap. 4. declaratio.
5 Appellatio an valeat per ſaltum.
6 Cap. Romana § ab Archidiaconis, de appellat. lib. 6. *interpretatio, & n. 9.*
7 Text. in præſenti *declaratur.*
8 Cap. dilecti 66. de appellat. *interpretatur.*
10 *Duplex in Archidiacono poteſtas.*

Cap. Referente VII.

AD *num* 4 Hic text. & ſimilis *in
cap. præterea, hoc eod. tit. & in cap.* 1
eam te, de ætate & qualit. probant habentem duas Eccleſias non poſſe vtraque, vel altera præciſè eijci, ſed in optione eius eſſe, vnam quam velit, retinere, aut relinquere. Sed obſtat vtrumque Concilium Lateranen. alterum ſub Alexandro III. *in cap. quia nonnulli, de cleric. reſid.* alterum quod generale dicitur, ad differentiam primi, ſub Innocentio III. *in c. de multa, eod. tit.* quibus adhæret Ioannes XXII. *in Extrauag. Execrabilis, § qui vero, eod. tit.* in quibus habetur, vt ſi clericus duas habeat Dignitates, duóſve Perſonatus, aut duas Eccleſias Parochiales, poſteriorem perdere debeat, & quidem ſententia Iudicis intercedente, *d. c. quia nonnulli*, vel ipſo iure, *d. c. de multa.* Aut ſi vtramque Eccleſiam, Dignitatem, Perſonatúmve retinere contendat peruicaciter, eijciatur vtraque, ſed Iudicis ſententia *d. c. de multa*, vel ipſo iure *d. Extrauag. Execrabilis. § qui verò*, ſitque tã ad beneficia, quàm ad ſacros Ordines ſuſcipiendos omnino in habilis.

Quæ quidem prædictorum Iurium de 2
optione varietas cum temporum diſtinctione componere nituntur, Abb. *in præſenti, & in d. c. quia nonnulli num. 4.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſ. 15 num. 10.* Nicol. garc. *ad benefic. p. 11. c. 5. n. 2.* ſcilicet vt optio per anteriores Canones olim permiſſa fuerit, deinceps ab vtroque Concilió Lateranen. ſublata. Sed hæc diſtinctio euerti videtur ex eo quòd ipſe Alexander III. qui priori Concilio Lateranenſi præfuit, eandem beneficiorum optionem denuo inculcat *in d. c. eam te*, cùm tamen non dubitemus hunc tex. poſt Concilium illud (quod ibi etiam refertur) emanaſſe.

Quare Lælij Mancin. *diſquiſit. genialium,* 3
& anniuerſariorum Iuris diſputationũ cent. 2. cap. 236. pag. 322. & 323. ita de intellectu prædictorum Canonum regens loquitur. *Crediderim non vbique, vel in omni beneficiorum genere ablatam fuiſſe optionem, ſed in Dignitatibus, Perſonatibus, & Parocialibus Eccleſiis tãtùm cùm de his oppoſiti Conciliorũ Canones, atque Extrauagans Ioãnis conſtitutio ſatis explicatè loquũtur. Cæterùm in aliis beneficiorum*

*rum generibus aliud puto eſſe;quid enim ſi duo
beneficia data fuerint, alterum Curatum, alte-
rum ſimplex, aut quorum neutrum curā habeat
animarum, ſed onus vtrumque habeat reſiden-
di, an non competitura optio ſit ex veteri Cano-
ne? Quid ſi clerico duo ſimul tempore beneficia
fuerint collata? an nō locum habere optio debeat
ex priorum Canonum diſpoſitione? nam poſte-
riores liquet in ea cauſa loqui cum diuerſis tem-
poribus diuerſa beneficia, non cum vno, eodem-
que tempore impetrantur, vide Abb. atque ita
inualuit. Admiſſo itaque diſtinctionem plus be-
neficiorum quàm temporum, & optandi ius re-
linquo, vbi illud prælaudati Canones reliquere,
hoc eſt, in beneficiis reſidēdi ius habētibus, quæ
nec dignitatum, nec Perſonatuum, nec Paro-
chiarum numero habeātur, nec minus in Curato
beneficio, quod cum alio capitur reſidendi onus
inducente, vtpote Canonicatu. Nec mihi nego-
4 tium vllum facit Concil. Trid. ſeſſ. 7. de reform.
c. 4. cùm nihil addere voluerit, ſed ius vetus
ſimpliciter innouare, dum ait. Cōtra formā ſacro-
rum Canonum, & præſertim Conſtitutionis In-
nocentij III quæ incip. De multa, atque ita
Nau. nec male. Contradicunt tamen Eminētiſ-
ſimorum auctoritas, auditoria & praxis quibus
interim ſtari velo.*

5 Ad *n. 3.* In hoc tex. qui ſpoliatus ab Ar-
chidiacono fuerat, non Epiſcopum, qui Ar-
chidiacono erat proximè ſuperior, ſed Me-
tropolitanum appellauit, valuitque per ſal-
tum appellatio. Sed contra ſtant verba Pa-
pirij *in l. Imperatores, ff. de appellat.* vbi dicitur
quòd Principem appellare non decet omiſ-
ſo medio, quāto minùs alios. Obſtat etiam
tex. *in cap. dilecti 66. de appellat.* vbi legitur
perperam omiſſo Epiſcopo fuiſſe appella-
tum ad Archiepiſcopum, & *in c. Romana. §.*
6 *ab Archidiaconis, eod. tit. lib. 6.* vbi ſtatuitur
non poſſe ab Archidiacono appellari ad
Archiepiſcopum omiſſo Diœceſano. Pro
concordia Butr. *in præſen ti n. 10.* & Abb. *n.
4.* occurrunt, duplicem ſolutionem præſtā-
tes, & dupliciter hunc tex. ſic intelligentes,
aut appellationem hîc Interpoſitam ex cō-
ſuetudine eo modo potuiſſe *d. c. Romana, §.
1.* aut ſi non conſuetudine, ſaltem quia ni-
hil exceptum ab aduerſario fuerat; nam li-
cèt declarari poſſit iuriſdictio ſuperioris Iu-
dicis omiſſo medio, non tamen poſſe pro
Incompetenti haberi, ne dicere compella-
mur principem quoque eo modo appella-
tum eſſe incompetentem, qui Magiſtratuū
caput eſt, & cauſa. Quin vbi Iudex incōpe-
tens errore aditur, vel appellatur, nullius
tunc momenti iudicium eſt, *l. ſi per errorem,
ff. de iuriſd. & om. Iudic.* & tamen ſi per erro-
rem maior per ſaltum appellatus, iudicium
valet. *l. 1 §. ſi quis in appellatione, ff. de appellat.*
ergo maior iſte Iudex declinari quidē po-
teſt, ſed incompetens non eſt. Ita Læli.
Mācin. *diſquiſitionum genialium, & anniuer-
ſariarum iuris diſput. cent. 2. cap. 137. n. 12. 3.
& 4.*

Ad *tex.* verò *in præſenti* reſpondet Man- 7
cin. *vbi ſup. n. 5. cum duobus ſeqq* ideo ab Ar-
chidiacono Metropolitanus appellatus per
ſaltum fuit omiſſo medio, hoc eſt diœceſa-
no Epiſcopo, quia Archidiaconus tunc tē-
poris Vicarius Epiſcopi erat *c. 1. c. ad hæc, de
offic. Archid.* iunctis traditis per eundem
Mancin. *ſacri iuris contron. diſſert. 2. c. 4.* à Vi-
cario autem non Epiſcopus appellandus,
ſed ſuperior Epiſcopo eſt, ne eum Epiſco-
pi, & Vicarij idem ſit tribunal *d. c. Romana,
in princ.* idem à ſe ipſo appellari videatur:
conſenti. Cuiac. *in præſenti*, allegans hoc
idem Iure Ciuili conſtitutum *in l. 1. §. vlt. ff.
quis, & à quo, & in l. ſolet, ff. de iuriſd. omn.
iudic.*

Deinde idem Cuiac. *citato loco* reſpondet 8
ad d. c. dilecti, non illic de Archidiacono mē-
tionem eſſe, ſeu officiali Archidiaconi, qui
Vicarij Epiſcoporum ſunt; ſed vt indicat
antiqua Decretalis, de Iudice, qui datus ab
Epiſcopo eſſet; ſicuti etiam ex Iuris Ciuilis
diſpoſitione à Iudice dato appellandus is
eſt, qui dedit; nam Iudex datus non eſt Vi-
carius dantis, nec iuriſdictionem habet, aut
executionem ſententiæ ſuæ, ſed notionem
ſimpliciter, *l. à diuo Pio, ff. de re iudic. d. l. 1. §.
vlt. l. 3. ff. quis & à quo.* Eadē reſponſio fue-
rat gloſſatoris, videlicet non fuiſſe ab offi-
ciario Epiſcopi appellatum, ſed à Magiſtro
quodam R. Canonico Claremōtis, cui ſpe-
cialiter Epiſcopus cauſam commiſerat, cùm
nec Curialis eius eſſet: refert Læl. Mancin.
d. cent. 2. c. 137. n. 8.

Deniq; ad *d. §. ab Archidiaconis*, ipſe Cuiac. 9
nimis audacter reſpondet nouum iſtud eſ-
ſe, introductumque Innocentio IV. ne-
ſcire autē ſe affirmat qua ratione; fortè im-
peritia Iuris: nam Innocentium III. fuiſſe
Iuriſperitiſſimum, non Innocentium IV.
Ad quod occurrit Læl. Mancin. *d. cent. 2. cap.*
137. *num.* 10. his verbis. *Sed fallimur ſæpè cùm* 10
*de legibus iudicare plus volumus, quàm ſecun-
dùm leges: nam Pontifex in principio de gene-
ralibus Epiſcoporum Vicariis loquitur, qui vnū
faciunt cum Epiſcopo Tribunal, ideoque ab ipſis
non Epiſcopi appellari, ſed ſuperiores debent, vt
ante Ergo ind. §. ab Archidiaconis, non de Ar-
chidiaconis loquitur quaſi Epiſcoporum Vica-
riis, ſed quatenus ipſi ſit, nam duplicem in Archi-
diacono poteſtatem olim fecimus, alterā quam
vt Vicarius Epiſcopi habet, alteram quam vt
Archidiaconus. Ab Archidiacono igitur, quan-
do vt Archidiaconus procedit, non vt Epiſcopi
Vicarius*

Vicarius Epiſcopus ipſi: hoc eſt proximè ſuperior oppellari debet.

Cap. Cùm iamdudum. XVIII.

POſt *num.* 1. Aduertit Boët. Epo *de Regalibus, ſeu iure Principum in benef. eccleſ. lib.* 1. *num.* 58. perperam in hoc tex. legi R. Siclunenſi Canonico, pro *R Seelinienſi Canonicu.* Item Præpoſitura Siclunenſem, pro *Præpoſitum Seeliniēſem* : item Siclunenſem Eccleſiam pro *Seclinienſem Eccleſiam.* Similem deprehendi errorem in hoc text. ſubdit *ibidem* in I. de Bythinia pro *I. de Betunia.* Et refert idem Boët. *citato loco*, litem verti hic inter quendam R. Canonicum Scelinienſem, quendam I. de Betunia coram Epiſcopo, & Cantore Tornacenſibus ab Apoſt. Sede iudicibus delegatis, oppido Comitatus Arteſiæ notiſſimo Betunia non procul hinc, id eſt à Duacenſibus diſtante. Beclinioque Diœceſcos Tornacenſis pago ſacris D. Piati reliquiis nobiliſſimo, celeberrimoque eidem Boëtio adhuc viciniore.

SVMMARIVM.

1 *Viris illuſtribus eccleſiaſticum ſtatum ſuſcipientibus liberalius per eccleſiaſtica beneficia proſpiciendum.*
2 *Nobilitati multum deferendum.*
3 *Nobilis nullus præſumitur prodere ſuum Principem.*
4 *Nobilitatis proprium eſt fidem non frangere, ſed conſeruare.*
5 *Delictum committere poſſe nunquam ſuſpicatur de nobile.*
6 *Caſſadori auctoritas refertur.*
7 *Nobiles ſunt præferendi plebeis in quibuſcumque actibus.*
8 *Conſuetudo ſemper primum locum obtinebit ſi controuertatur inter nobiles, & plebeos ſuper præcedentiam.*
9 *Conſuetudo præualet nobilitati, & vincit ordinem gradualem ſtatuum, & qualitatum.*

Cap. De multa. XXVIII.

AD *n.* 11. *cum ſeqq.* Hinc viris illuſtribus, atque prænobilibus eccleſiaſticum ſtatum ſuſcipientibus benigniùs, liberaliúſque per eccleſiaſtica beneficia proſpiciendum, vt quorum, quáliumque virorum ſplendor plus mageſtatis addat Eccleſiæ, totique ſtatui, ac ordini eccleſiaſtico: non citra maximum Religionis Catholicæ promptiùs tuendæ fructum, remediúmque contra rebelles præſentiſſimum, ſic Boët. Epo *de iuriſdict. Eccleſ. temporali q.* 2. *num.* 11. *pag. mihi* 29.

Notabilitati enim multum deferendum 2
l. 2. *ff de offic. ciuil. iud'e. gloſſ. in l. Titio ff de condit. & demonſtr.* gloſſ. notabilis *in cap. illud* 40. *diſt.* Ioan Andr. *in cap. conſtituti, col.* 2. *de appellat. l.* 6. Roman. *ſing.* 726. Andr. Sicul. *conſ.* 92. *col.* 4. *vol.* 1. vbi quòd nullus Nobilis præſumitur prodere ſuum principem, 3
ſed potiùs præſumitur illi fidelis, Iaſ. *in l. pecuniam, §. fin. ff. de condict. cauſa data*, Oldrad. *conſ.* 92. vbi quòd fidelitas nobilitatis eſt 4
proprium attributum. Et proprium eſt nobilitatis fidem non frangere, ſed conſeruare. Iaſ. *in l. admonendi, n.* 174. *ff. de iureiur.* Dec. *conſ.* 66. *n.* 29. Caſſan. *in catalogo gloriæ mundi, part.* 4. *conſid.* 32. Otalora *de nobilit. e fin. num.* 20. Menoch. *de præſumpt. lib.* 5. *præſ.* 4. *num* 6. Valenz. *conſ* 166. *num.* 21. Alciat *conſ.* 46. *num.* 8. *l.* 5. vbi ſubdit hoc procedere in perſona egregia, ſummæque dignitatis, & nobilitatis, Honded. *conſ.* 33. 5
num. 48. *vol.* 2. Et de nobile nunquam ſuſpicatur poſſe delictum committere, Roland. *conſ.* 40. *in fine l.* 1. Anguiſ. *conſ.* 52. *à num.* 19. *vol.* 1. Sim. de Prætis *conſ.* 34. *num.* 15. *vol.* 2. Ioan. de Amicis *conſ.* 86. *num.* 13. *& conſ.* 134. *num.* 10. Mari. Antonin. *var. reſolut. lib.* 1. *reſol.* 88. *num.* 11. Farin. *in praxi crimin. quæſt.* 47. *num.* 277. *&* 279. Ioan. Bapt. Coſta *de facti ſcientia & ignor. in reſp. poſt diſt.* 9. *num.* 5. Æliſæ. Danza *in pugna Doctor. tom.* 1 *tit. de carcerib. cap.* 1. *à num.* 40. Larrea *Granat. deciſ* 41. *num.* 8. *in fine.* Menoch. *de præſumpt. l.* 1. *præſ.* 15. *num.* 24. Maſcard. *de probat. concl.* 1003. *num.* 5. optimè Caſſiodor. *var. l.* 2. *epiſt.* 15. ibi, *Prouidentiæ noſtra ra-* 6
tio eſt in tenera ætate merita futura tractare, & ex parentum virtutibus prolis iudicare ſucceſſus. Quia bona certa ſunt, quæ fidem ab exordio trahunt, dum origo neſcit deficere, quæ conſueuit radicitus pullulare. Fertur etiam curſu perenni fontium vena vitalis, & hanc conditionem ſuſtinent cuncta manantia, vt ſapor, qui cõceſſus eſt origini, niſi per accidentia fuerit fortaſſe vitiatus neſciat riuulus abnegari, &c. Et *l.* 3. *epiſt.* 12. *Tot igitur originis documenta promittens reddamus bona de nobili, quia laudabilis vena ſeruat originem, & fideliter poſteris tradit, quæ in ſe glorioſa tranſmiſſione promeruit.* Et *l.* 8. *epiſt.* 16. ibi, *Sed tum frequens eſt familia veſtra feliciſſimus prouectus, tam in multis perſonis declarata prudẽtia, vt licet aliquis vos eligat ad ſubdium, nihil feciſſe videatur incertum. Similitudinem ſuorum felix venit, cuſtodit quando pudet delinquere, qui ſimilia nequeunt in ſuo genere reperire. Hinc*

eſt

eſt quòd melius agnoſcitur elegiſſe nobilem, quàm feciſſe felicem, quia iſti commonitus per veterum. c. facta cuſtodit, ille exemplum non habet niſi quod fecerit: quapropter ſecurè tibi credimus quod totius tuo generi commiſſum fuiſſe gaudimus, &c.

7 Et ideo propter tot nobilitatis prorogatiuas in quibuſcũque actibus Nobiles præferendi ſunt plebeis *l. 1. C. de albo ſcriben. l. 1.* & ibi Ioan. de Platea *C. de cond. in publ. horreis lib. 10. l. prouidendum verſ. nobiliſſimos C. de poſtulan.* Caſſan. *d. p. 8. conſid. 7. & in conſuet. Burgun. tit. 1. de ſtatu perſonar. §. 6 gloſſ. 1.* vbi dicit quòd nobilior, & potentior debet præferri, & altiori loco ſedere; Ioan. Sanſon *in conſuet. Buricenſ. tit. 24. de donat. inter nobiles §. 8. gloſſ. 1 lit. P. verſ. nec ſanè reſtat videre*, vbi ait Nobiles in quibuſcunque actibus præferri plebeis præcipuè in regimine Reip. ciuitatum, & villarum, Tiraq. *de nobilit. cap 20. num. 37. 38. & 51. cum ſeqq.*

8 Verumtamen conſuetudo ſemper primum locum obtinebit ſi controuertatur inter Nobiles, & plebeos ſuper præcedentiam, ſedilia, & his ſimilia *l. Primicerius C. de offi cio Præfecti*, Bald. *in l. obſeruare §. antequam n. 3. ff. de officio Proconſ.* Corn. *cõſ. 193. num. 14. vol. 2.* Marzar. *conſ. 26 n. 34.* Gramm. *deciſ. 67. n. 17.* Lancel. Gallia *conſ. 65. ex n. 26.* Fulu. Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 26 ex n. 137.* Vincent. de Franchis *deciſ. 253. num. 2.* Peregr *conſ. 3. num. 1. vol. 2.* Anton. Natta *conſ. 62. num. 7* Fab. de Anna *conſ. 40. num. 1. & 2. vol. 1* Maſtril. *de magiſtrat. tom. 2. lib. 5. cap. 4. ex num. 30.* Andr. Molfeſ. *ad conſuetud. Neapol. part. 1. c. 5. n. 2.* Seraph. *deciſ. 964. n. 1. & 2.*

9 Conſuetudo enim præualet nobilitati, & vincit ordinem gradualem ſtatuum, & qualitatum, & frequentiſſimè operatur, vt altior dignitas cedat inferiori, Caſſan. *in catal gloria mundi p. 4. conſid. 19.* Ber. *in tract. de ordine graduum p. 1. num. 12.* Tiraq. *de nobilit. cap. 20. num 55* Menoch. *conſ. 51. num. 49. & conſ. 52. ex num. 171.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ. 35. num. 54. cum ſeqq.* Quicquid dicant Auendan. *de exequend. mand. part. 1. cap. 19. ex num. 18.* Burg. de Paz *conſ. 10. ex num. 29.*

De conceſſione Præbendæ.
TIT. VIII.

CAP. Quia diuerſitatem. V.

AD *num. 8.* Quòd impedito non currit tempus, etiamſi impedimenti origo culpa proueniat impediti, ſi modò ad caſum culpa præordinata non ſit, in quo iſte textus eſt ſingularis, & vnicus, dum probat ſex menſes datos Prælatis eccleſiaſticis ad beneficia conferenda, aduerſus Epiſcopum ſua culpa ſuſpenſum, vel qui ad Apoſt. Sedem acceſſit, apud eamq; remanſit, non currere, quem ad hoc extollit Iaſ. *in §. rurſus, num. 26* & ibi Ludou. Gom. *num. 15 Inſtit. de action.* reputatque ſingularem Alex. *conſ. 58. num. 10. lib. 5.* Caſſan. *in conſuet. Burgun. rub. 11. §. 2. n. 38.* Paul. Pariſ. *conſ. 104. numer. 146. lib. 1.* Franc. Balb. *de præſcript. 1. part. 6. partis n. 21. verſ. amplia tertiò*, Aym. Grauet. *conſ. 201. n. 29.* Arias Pinel. *in auth. niſi tricennale n. 46. C. de bonis mater.*

Cap. Cùm noſtris. VI.

POſt *num. 3.* In text. ibi, *Eo quòd per falſi ſuggeſtionem, & veri ſuppreſſionem fuerant impetrata, haberetur irritum, & inane*, &c. Notatur ad hoc quòd decretum ex falſa cauſa interpoſitum nullius eſt roboris, & momenti; ſimilis text. *in cap. ſuper litteris, de reſcript.* ibi, vt *hi, qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt, veritatem in ſuæ peruerſitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum conſequantur*, &c. *cap. ſi motu proprio, eod. tit. lib. 6.* ibi, *Veluti ſubreptitia vires nolumus obtinere, Clem. 1. de Præbend.* ibi, *nullius momenti, cap. 2. de confirm. vtili, l. ſed ſi hac decima §. patronum*, vbi gloſ. *ff. de in ius vocando, l. etſi legibus, C. ſi contra ius, l. fin. C. de his, qui à non dom. l. Caſtel. 36. tit. 18. par. 3.* ibi, *ſi carta fuere ganada diciendo mentira, ò encubriendo la verdad no deue valer*, &c. *l. 39. eod. tit.* ibi, *tal carta como eſta no deue valer, por ſer ganada como non deuia encobriendo la verdad*, &c. *l. 55. ibidem*, ibi, *enganando a aquellos que dan la cartas*, &c. Gail. *lib. 1. obſer. 15.* Molin. *de primog. lib. 4. c. 4. n. 48.* Mieres *de maior. p. 1. q. 9. ferè per tot.* Sanch. *de matrim. lib. 8. diſput. 21. à numero 53. & præcipuè à num. 65.*

Vt eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur.
TIT. XII.

Cap. Vnic. verſ. *Credimus.*

DOCTOR Anguian. *in tractat. de legib. lib. 4. controu. 7. n. 39.* dum ageret de aſſequenda mente huius perdifficilis textus, ait ideo

ideo in primo caſu ſummum Pont. reſpondiſſe abſque dubio ſimoniacam prauitatem contineri, quia agit quando nulla facta fuit legitima reſeruatio; iam enim tunc non ex reſeruatione iuſta, ſed ex conuentione facta eum recipiente, vt ibi voluit gloſſ. fructus perciperet Epiſcopus, & ſaltim præſumptione Iuris datur ſimonia vbi nulla apparet reſeruatio facta, ſed tantùm ſpirituale datum, & temporale receptum, quo caſu abſque dubio rectè ſimonia iudicatur. In ſecundo verò caſu quoniam ante donationem idem Epiſcopus percipiebat fructus, etiamſi fieret conuentio de ipſis iterum retinendis, non committitur ſimonia, quia fructus ex vi præcedentis reſeruationis retinentur, quamuis negare non poſſimus ſolam pactionem efficere vt illicita ſit conuentio propter ſimilitudinem illiciti contractus, qui ſecundùm ſpeciem, & prima facie de ſpiritualibus ad temporalia fieri videtur.

(3 in the margin beside the third line of this paragraph)

De Rebus Eccleſiæ non alienan.

TIT. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus poteſt dare in emphyteuſim terras incultas, parumque fructuoſas Eccleſiæ.*

2 *Verbum, poſſint, eſt futuri temporis.*

3 *& procedit concluſio principalis etiamſi ſiat nuda conceſſio ad culturam, vel cum ſola Prælati conniuentia.*

CAP. Ad aures. VII.

1 AD *num.* 2. Si Prælatus nullo confecto inſtrumento dederit alicui ſyluas, ſiue terras incultas, parumque fructuoſas Eccleſiæ ad eas extirpandas, & colendas ſub promiſſione, ſeu pacto emphyteuticandi, ſiue emphyteuticum de illis inſtrumentum ipſi faciendi cùm extirpatæ eſſent, ſiue ad culturam redactæ, reſpōdet Alexander III. in præſenti iuſtam hanc eſſe cauſam vt eidem terræ illæ in emphyteuſim dentur, niſi ab iis tunc (hoc eſt, conuentionis tempore) ad maiorem Eccleſiæ vtilitatem (hoc eſt, ſub meliore cenſu, ſeu canone) conferri poſſint, cum eodem (extirpationis nē pe) onere, & labore, quaſi hoc probato reſtitutionis in integrum auxilium Eccleſiæ competeret, iuxta *cap.* 1 cum *ibi* notatis, *de in integr. reſtit.* Ita in præſenti Hoſt. *in verſ. vel poteſt poni*, Ioan. Andr. Card. Zabarel. Anton. de Butrio, & Abb. Panorm. *num.* 1. Vincent. de Franchis *deciſ.* 406. *num.* 1. D. Barboſ. *in l.* 2. *num.* 376. *C. de præſcript.* 30. Quo non item Eccleſia iuuaretur, ſi poſt reductionem ad culturam, non etiam antè, vtiliorem pactionem, pinguiorémve penſionem, ſeu canonem ab alio conſecutura foret: nec etiam colonus ſuos defleat labores, quos virtute præuiæ conuentionis fecit, ſi terræ à ſe ad culturam redactæ non ei concederentur in emphyteuſim ſub canone, ſeu penſione correſpondente tempori, quo terræ erant ſteriles, & incultæ, & concederentur alteri, qui meliorem offerret penſionem non inſpecto illo tempore, ſed quoad culturam redactę, & melioratæ reperiuntur, contra text. in propoſito elegantem *in l. fin. §. ſimiliter. C. de alluuion.* ibi, *Ne doleant diligentes operam, quam agri dediſſe culturæ, & in l. ſi quis auctoritate* 16. *in verſ. quoniam nimis, C. de omni agro deſerto, lib.* 11. D. Barboſ. *in d. l.* 2. *num.* 356. 387. *& ſeq.* Didac. de Britto *in cap. potuit, in princ. nu.* 3. *de locato*, Caruallo *in cap. Raynaldus, de teſtam. part.* 2. *num.* 325 *in princ. verſ. qui omnes*, dum ob relatam cauſam additum fuiſſe dicunt à Raymundo Decretalium compilatore in hoc text. aduerbium, *tunc*, quod deſideratur in integra, quo addito non leuem ingerit difficultatem verbum, *poſſint*, quod ſequi- 2
tur, nam cùm ſit futuri temporis, non poteſt trahi ad anteactum conuentionis tempus, & ideo fatendum eſt illud impropriè poſitum eſſe pro *poſſent*, vel *potuiſſent*, quæ improprietas ſimul & adiectio illa vitaretur ſi non, *poſſint*, ſed *poſſent*, legeretur, vt eſt in originali relato ab Anton. Auguſt. hoc etenim verbū cùm ſit de præterito, neceſſario refertur ad prioris conuentionis tempus, non ad illam, quo de impetranda emphyteuſi ob iam extirpatam ſyluam tractatur.

Vnde conſiderabam fruſtrà à Ioanne 3
Andr. Zabarel. Butr. Abb. & ſequacibus in caſus poſitione fingi promiſſionem à Prælato abſque ſcriptura factam fuiſſe, quaſi aliud eſſet ſi in ſcriptis foret, quia nihil intereſt an conuentio cum Prælato præceſſerit in ſcriptis, vel ſine ſcriptis, vel an vlla interceſſerit: ſufficit enim nuda conceſſio ad culturam, vel etiam ſola Prælati conniuentia videntis aliquam ſponte ſua accedere ad terras Eccleſiæ nemoroſas, ac ferè inutiles extirpandas, ſiue in nouale reducendas, iuxta text. *in cap. quid per nouale, de verb. ſignif.* Ita Hoſt *in vlt. lect.* Carol. Ruin. *conſ.* 116. *num.* 3. *verſ. ſecundò idem probatur, & conſ.* 157. *n.* 13 *&* 16. *vol.* 1. Bui ſat. *conſ.* 330. *n.* 136.

num. 136. in 4. requiſito, verſ. vel ſaltim ad-miſſa. lib. 3. Alex. Raudenſ. *de contract. em-phyt 6. part. num. 35.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt quæſt. 23. num. 60 ad finem*, D. Barboſ. *in d. l. 2. num. 377. verſ. neque replicet, cum ſeqq.*

De Precario.

Tit. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Precarium licèt non finiatur morte concedentis, finitur tamen morte eius, cui conceditur.*

2 L. 4 ff. locati, *intelligitur.*

Cap. Precarium. III. & vlt.

AD *num. 4.* Precarium licèt non finiatur morte concedentis, finitur tamen morte eius, cui conceditur, concordat *l. cum precario. § fin. ff. hoc tit.* Couvar. *lib. 3. cap. 15. num* 8. Petr. Greg. *ſyntagm. Iuris, lib. 23. c. 2. n. fin.* Muzz. *de contractib. tract. de commodato, tit. quomodo finiatur commodatum & precar. n 5.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verb. commodatum, n. 6.* Molin. *de Iuſtit. diſp. 298. verſ. precarium.*

Non obſtat *l. 4 ff. locati,* ibi, *Locatio, precariive rogatio ita facta quoad is, qui eã locaſſet, dediſſetve vellet, morte eius, qui locauerit, vel dedit, tollitur,* quia reſpondetur verum eſſe morte concedentis precarium finiri, quando ad voluntatẽ eius, fuit conceſſum, veluti ſi vſque ad concedentis voluntatem, vel beneplacitum conceſſio fiat, vel dũ voluerit, aut dum placuerit, ſecus autem ſi conceſſiſſet, quouſque reuocetur, vel interim dum non reuocetur Ita Cou *lib. 3. var. c. 15. n. 4. & 15.* Valaſc. *de iure emphyt. q. 34. n. 3.* Molin. *de primog. lib. 1. c. 21. n. 4.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. P. concl 471. n. 23.*

De Commodato.

Tit. XV.

SVMMARIVM.

1 *Commodatarius de leuiſſima culpa tenetur, niſi commodatum fiat gratia vtriuſque.*

2 *Commodatarius ſolùm tenetur de dolo ſi commodatũ fiat tantum gratia cõmodãtis.*

3 *Culpa alia lata, alia leuis, & alia leuiſſima.*

4 *Negligentia minima eſt quando quis àdeo eſt negligens, aut ingenij, vel negotiorum expers, vt eam in rebus ſuis diligentiam non adhibeat quam communiter ſolent adhibere homines illius artis & profeſſionis.*

5 *Diligentia media, eſt quam diligens paterfam. adhibere ſolet in rebus ſuis.*

6 *Diligentia maxima ea eſt quam diligentiſſimus, & induſtrius paterfam. in rebus ſuis adhibet.*

7 *Leuiſſima culpa eſt non præſtare eam diligentiam quam diligentiſſimus paterfam. præſtaret.*

8 *Commodatarius de interitu rei commodatæ tenetur ſi culpa præceſſit caſum.*

9 *Culpa ad caſum ordinata tribus modis dicitur.*

10 *Furti tenetur vtens re ad alium vſum, quàm ad quem ſibi commodato fuit.*

11 *Caſus fortuitus quis dicatur oſtenditur.*

12 *Maris tempeſtas, & naufragium dicitur caſus fortuitus.*

13 *Fluminis impetus dicitur caſus fortuitus.*

14 *Grandinatio, & ſterilitas dicitur caſus fortuitus.*

15 *Sturnorum, graculorum, & locuſtarum incurſus dicitur caſus fortuitus.*

16 *Caſus fortuitus dicitur latronum inſidiæ, incendium, furtum, ius priuata, falſa teſtium depoſitio, iniqua ſententia, & alia ſimilia.*

17 *Ex caſu fortuito nemo tenetur.*

18 *Caſum fortuitum allegans tenetur illud probare.*

19 *Caſus fortuiti probatio cum propriis famulis, domeſticis, & etiam filiis, & vxore fieri poteſt.*

20 *Incendium dicitur caſus fortuitus, quando ſine culpa habitantium ortum habuit.*

21 *Ignis quando accenditur ex ſubita vi ventorum, aut tempeſtate exorta, eſt, & dicitur caſus fortuitus.*

22 *Incendium quando oritur, ex eo quod quis comburit ſpiculas vt facilius ſerere poſſit.*

23 *Ignis quando immittitur à publicis hoſtibus, vel quando ſcintilla de vno loco in alium euolauit, & domum deſcendit, dicitur caſus fortuitus.*

24 *Commodata res quando fuit oblata ex facto Principis dicitur caſus fortuitus.*

25 *Iudiciis facto iuſto, vel iniuſto res ablata, dicitur euenire ex caſu fortuito.*

26 *Furtum quando inter caſus fortuitos connumeretur.*

Cap. Cùm gratia. Vnic.

1 AD num. 1. Quòd commodatarius de leuiſſima culpa tenetur, vltra citatos docent Petr. Greg ſyntag. Iuris lib. 23. cap. 1. num. 1. Mozz. de contract. tit. de commodato cap. de diuiſione numer. 3. Sebaſt. Medices in tract. de caſib fortuitis part. 2. q. 10. numer. 45. Madera animaduerſ. Iuris cap. 17. numer. 7. Leſſi. de Iuſtit. lib. 2. cap. 7 dub. 8. num. 40. Niſi commodatum fiat gratia vtriuſque, quia tunc commodatarius ſolùm de culpa leui tenetur, Petr. Gregor. d. lib. 23. cap 1 n. 10. Sebaſt. Medices citato loco, Cardin. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 9. tit. 2. numero 3. Pichard. in §. item is enim, num. 79. Inſtit. quibus modis re contrah. Azori. inſtit. moral. part. 3. lib. 7. de commodato cap. 7. verſ.
2 quando. Leſſi. d. dub 8. num. 42. Et ſi fuerit tantùm gratia commodantis, commodatarius ſolùm tenetur de dolo, l. ſi vt certo §. interdum, l. cùm qui rem §. 1. ff. commod. Petr. Gregor. d. cap. 1. num. 10. Pichard. & Card. Mantic. citatis locis, Leſſi. d. dub. 8. numer. 41. Rebell. de obligat. Inſtit. p. 2. lib. 16. de commodato q. vnica n. 14.

3 Ad num. 3. De diuiſione culpæ in latam, leuem, & leuiſſimam, vltra citatos, agunt Nau. in man. cap. 17. numer. 78. Decian. in tract. crimin. lib. 1. cap. 6. tit. de culpa numero 7. Petr. Greg. ſyntag. Iuris lib. 21. cap. 11. num. 3. D. Barboſ. in l. ſi mara 10. num. 2. ff. ſoluta matr. Anton. Fab. de errarib. pragm. errore 2. decad. 76. Parlador. quotid. differ. 2 num. 7. Gregor. Lop. Madera d. cap. 17. à numer. 1. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſ. 3. numer. 124. Rebello d. p. 2. lib. 10. quæſt. 10. n. 4.

4 Sicut plures dantur culpæ gradus, totidem diligentiæ quoque conſtituuntur. Ad primum diligentiæ gradum pertinet minima, quam vulgarem ſolent DD. nuncupare, & eſt quando quis, adeò eſt negligens, aut ingenij vel negotiorum expers, vt eam in rebus ſuis diligentiam non adhibeat, quam communiter ſolent adhibere homines illius artis, & profeſſionis, cuius quidem diligentiæ prætermiſſio culpam latam continet, quæ à Doctoribus definitur eſſe deuiationem incircunſpectam ab ea diligentia, quam communiter habent homines, qui ſunt eiuſdem profeſſionis, & conditionis.

5 Ad ſecundum gradum diligentiæ media, ſeu minor ſpectat, quæ exacta nuncupari ſolet & eſt quando diligens paterfamilias adhibet in rebus ſuis cui diligentiæ repugnat culpa leuis. Ad tertium, & vltimum 6
diligentiæ gradum pertinet diligentia maxima, ſeu ſumma, quæ ſolet nuncupari exactiſſima l. ſocius ſocio ff. pro ſocio, l. 1. § is vero ff. de oblig. quæ ex quaſi contr. & eſt ea quam diligentiſſimus, ac induſtrius paterfam. in rebus ſuis adhibet, l. in rebus ff. commodati, atque ita non præſtare eam diligentiam, quá 7
diligentiſſimus paterfam. præſtaret, leuiſſima culpa eſt, l. 1. §. ſi quoque ff. de act. & oblig. l. hæres §. non autem ff. famil. herciſc. Decian. d. lib. 1. cap. 6. num. 23. Farin. de pœnis temper. q. 88. n. 83. Molin. de Iuſtit. diſp. 263. verſ addidi, Parlad. d. differ. 2. n. 1. Leſſi. d. dub. 8. num. 40. verſ. culpa leuiſſima.

Ad num. 6. Commodatarius de interitu 8
rei commodatæ tenetur ſi culpa præceſſit caſum, & culpa eſſet ad eum ordinata, itaut ſi non præceſſiſſet, caſus non eueniret l. qui inſulam, §. qui meliùs ff. locati, Anton. Gom. tom. 2. variar. cap. 3. num. 18. Pinel. in l. 2. C de reſcin. vendit. part. 1. capite 3. à numer. 26. Seraphin. de priuilegiis Iuram. priuil. 74. num. 209. cum ſeqq. Menoch. de præſumpt. lib 3. præſ. 3. Carot. de locato part. 4. rub. de caſibus quæſt. 9. Morla in emporio Iuris Ciuilis p. 1. tit. 8. q. 1. numer. 7. Cardoſo in praxi iudicum, & aduocat. verb. Commodatum num. 16. Farin. in praxi crimin. part. 3. q. 100. num. 31. Molin. de Iuſtit. diſp. 295. verſ. ſed caſu fortuito, Rebell. d. p. 2. lib. 16. de commodato q. vnica.

Dicitur autem tribus modis culpa ad ca- 9
ſum ordinata. Primò ſi non faciat quod diligens, ſeu diligentiſſimus paterfam. ſecundùm naturam contractus feciſſet, qui æquè diligens eſt in alienis ac in proprijs, faciendo conſueta, nunquam præſumitur eſſe in culpa l. 3. ff. ad SC. Maced. l. quis ſit fugitiuus apud Labeonem ff. de ædilit. edicto. Secundò ſi faciat contra conuentionem, l. videamus §. 1 ff. locati, l. 1. §. is verò, l. item quæritur ff. de action. & oblig. §. furtum, Inſtit. de obligat quæ ex delicto, Cou. var. lib. 3. cap. 5. in fine, Strach. de nautis part. 3. num. 3. Rip. de nocturno tempore cap. 12. num. 8. Surd. conſ. 22. num. 30. Hect. Felic. de ſociet. cap. 21. n. 63. & cap. 23. numero 26. Molin. de Iuſtit. diſputat. 295. verſ. de caſu fortuito, dum reſoluunt furti teneri vtentem re ad alium vſum quàm ad quem ſibi commodata fuit, veluti ſi per loca periculoſa iter fecerit commodatarius, ſi onerauerit equum nimio onere, ſi equum in alium locum quàm conuentum duxerit, vel illum nimis fatigauerit, vel laborare coëgerit. Tertio modo culpa dicitur ad caſum ordinata ſi caſus facto domeſticorum

contin

contingat ſi improbos, periculoſos, malæ vitæ, ebrioſos, ac diffamatos famulos domi retinet, nam tunc tenetur ex pacto famuli, *l. fin. §. de cuſtodia, ff. de cuſtodia reorum, l. videamus ff. locati, l. qui non tam idoneam, ff. commodati* Menoch *conſ.* 55. *num* 8. Tiraq. *ad leges connub. gloſ.* 6 *num.* 6. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 25. *num.* 18. D. Barboſ. *in d. l. mora num.* 38. vbi quia videtur dominus in culpa proponendo illi officio minus diligentem, Rota *deciſ.* 6. *de officio vi. arij*, aliàs 432. *n.* 2. vbi, *imputandum eſt ei, qui opera malorum hominum vtitur.*

11 Ad *num.* 7. Caſus fortuitus eſt accidens quod per cuſtodiam, curam, diligentiàm ve mentis humanæ non poteſt euitari. *l.* 2. *§. ſi eo tempore ff. de act. empt., l. quæ fortuitis. ff. de pignor. act. l. contractus ff. de regul. Iuris, l.* 2. *§. ſi eo tempore ff. de adminiſt. rer. ad ciuit.* Strach. *de aſſecurat. p.* 3. *num.* 63. Sebaſt. Medices *in tract. de caſib. fortuit. q.* 12. *num.* 11. *tam.* 7. Carol. *de locata p.* 4. *rub. de caſibus q.* 12 Parlador. *differ.* 132. *num.* 15. Mari. Anton. *var. reſolut. lib.* 1. *reſol.* 26. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 25. *num.* 1. Marta *vota* 58. *n.* 3. Sigiſm. Scacc. *de commerc. §.* 1. *q.* 1. *numer.* 134. Accidit caſus fortuitus, vt tenet Petr. Gregor. *ſyntagm. Iuris lib.* 21. *cap.* 12. *n.* 4. vel ex facto, ſeu cauſa naturæ, vel ex fa-
12 cto, ſeu cauſa hominis. Ex cauſa naturæ, vt
ſunt maris tempeſtas, & naufragium, *§ ſi*
13 *is qui res, inſtit. quib. mod. re contr. obligat. l.*
14 *contractus ff. de regul. Iuris*, fluminis impetus,
15 *l.* 2. *§ ſi quis in iudicia ff. ſi quis caut.* Gran-
16 dinatio, & ſterilitas, *l. licet, C. locati, cap. propter ſterilitatem, eod. tit.* Sturnorum, graculorum, & locuſtarum incurſus, & damnum, *l. conducto §. ſi vis tempeſtatis ff. locati.* Mors, *l. merces §. vis maior. ff. eod. d. l. contractus*, & alia ſimilia. Facto hominis, vt ſunt latronum inſidiæ, *d. §. ſi vis tempeſtatis, l.* 1 *ff. depoſiti*, incendium, furtum, vt priuata, falſa teſtium depoſitio, iniqua ſententia, & alia ſimilia.

17 Ex caſu fortuito (quia etiam diligentiſſimo patrifam. contingere poteſt) nemo tenetur, *l. cum duobus §. damna fatalia ff. pro ſocio, l. quæ fortuitis C. de pignor. act. l. in rebus ff. commodati, l.* 1. *C. eod. l.* 1. *§. is quoque ff. de oblıgat. & act.* Card. Mantic. *de conject. lib.* 11. *tit.* 17 Petr. Gregor. *d. cap.* 12. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. caſu* 390. *numer.* 2. Azori. *inſtit. moral. part.* 3. *lib.* 7. *tit. de commodato, cap.* 7. *q.* 2. Ludou. Turrian. *de Iuſtit. & iure diſput.* 11. *dub.* 5. *num.* 6. Sigiſm. Scacc. *d. §.* 1. *q.* 1 *n.* 134

18 Allegans caſum fortuitum tenetur illum probare *l.* 1. *§. ſi quis cum poſſit ff. ſi quis caut. l. ſcire oportet §. ſufficit ff. de excuſ. tutor. l. creditor C. de pignor. act. l. publicati, C. de teſtam. l. ſcientiam, C. de teſtib. l.* 2. *C. de naufrag. l.* 11 Franc. Marc. *deciſ.* 786. *num.* 9. *part.* 1. Aloyſ. Ric. *in collect. deciſ. part.* 4 *collectan.* 1085. Maſcard. *de probat. concl.* 272. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 25. *num.* 6. Et non ſolùm caſu, ſed abſque ſua culpa contigiſſe probare debet in caſibus, in quibus præſumitur culpa, vt in furto, incendio, morte non naturali animalium, & fuga ſeruorum, & aliis, ex Ioan. Anton. Trigon *ſing.* 57. *num.* 3. Franc. Marc. *deciſ.* 61. *num.* 2. *& deciſ.* 525. *num.* 2 *part.* 1. Menoch. *de præſumpt. l.* 6. *præſ.* 61. *numer.* 30. Maſcard. *concl.* 272. *num.* 8. *& concl.* 468. *n.* 5. Seraph. *de priuil. Iuram. priuil.* 37. D. Barboſ. *in d. l. mora num.* 45. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 25. *numer.* 49. Farin. *de pœni: temper. quæſt.* 88. *num* 4.
Et hæc probatio, & 19
diligentia cum propriis famulis, domeſticis, & etiam filiis, & vxore fieri poteſt, *cap. veniens el.* 2. *de teſtib.* Maſcard. *concl.* 272. *numer.* 15. Farin. *part.* 3. *q.* 110. *num.* 84. Felic. *d. cap.* 25. *num.* 35. vbi reſolui hanc probationem Iudicis officio relinqui.

Ibidem *num.* 8. ibi, *Secundo incendium.* 20
Caſum fortuitum eſſe incendium quando ſine culpa habitantium ortum habuit, & fortuitò cauſatur, veluti quando ſubita vi ventorum, aut tēpeſtate exorta ignis
accenditur, vel fulmine cœlo immiſſus ſit, 21
tenent Gail. *lib.* 2. *obſeru.* 21. *num.* 5. Afflict. *deciſ.* 57. Magon. Flor. *deciſ.* 111. *numero* 40. *cum ſeqq.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 10. *n.* 15. *& deciſ.* 25. Menoch. *de arbitr. caſu* 390. *num.* 1 Surd. *deciſ.* 198. *num.* 5. Maſcard. *de probat. concl.* 892. *num.* 20. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. lit. I. concl.* 60. *num.* 8. Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 29 *num.* 6. Mex. *in pragm. taſſa panis concl.* 6 *num.* 115. Cardoſ. *in praxi iudicum verb. incendium num.* 6. Cened. *ad Decretal. collect.* 40. *à num.* 1. Sebaſt. Medices *de caſibus fortuit. p.* 2. *q.* 7. *n.* 1. Farin. *in praxi crimin. part.* 3. *q.* 110. *num.* 36.
Et quando ſpicu- 22
las quis comburit, vt faciliùs ſerere poſſit, & vberiorem terram facere valeat, adhibendo ad id diligentiam circa tempus, locum, & cæteras circunſtantias ſine ignis longiùs egrederetur, conſiderata vi ventorum, Ioſeph. Ludou. *d. deciſ.* 25. *num.* 21. Farin. *d. q.* 110. *num.* 40. *&* 141.
Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 25. *num.* 51. Et 23
quando ignis immittitur à publicis hoſtibus; vel quando ignis ſcintilla de vno loco in alium euolauit, & domum incendit, Ioſeph. Ludou. *dicto loco*,

Menoch. *de arbitr. caſu* 390 Carot *d. part. 4. rub. de incend. num.* 45 Magon. *d. deciſ.* 111. *n.* 40. Farin. *d. quæſt.* 110. *n.* 40. *&* 130.

24 Ibidem *n. 9.* ibi, *quarto factum Principis*, &c. Caſum fortuitum in quo culpa nō præſumitur eſſe quando ex facto Principis cōmodata res fuit ablata, docent *l. Lucius, ff. de euict. l. ſi fundum. §. fin. ff. locati*, reſoluūt Crauet. *conſ.* 95. Bertrand. *conſ.* 143. *n.* 6. *vol.* 1. Carot. *de locato rub. de caſibus quæſt.* 12. Cabed. *Luſit. deciſ.* 114 *n.* 5. *p.* 2.

25 Ibidem ibi, *iniuria Iudicis*. Inter caſu fortuitos connumeratur vbi res ablata fuerit facto Iudicis iuſto, vel iniuſto, vt per Carot. *d. q.* 12. Sigiſm. Scacc. *de commerc. §. 1. quæſt.* 1. *n.* 137.

26 Ad *n.* 10. Furtum inter caſus fortuitos connumerari ſi à coniunctus, vicinis, vel famulis perpetratum ſit, contra quos non poterat eſſe ſuſpicio, reſoluunt Menoch. *de præſumpt. lib 6. præſ.* 61. *n.* 34. *cum ſeqq.* Peguera *deciſ. crimin.* 37. *p.* 2. Marta *voto* 58. Farin. *de furtis q.* 169. *n.* 21. Rot. *Genuen. deciſ.* 101 *num.* 1. præcipuè ſi conſtiterit rem furatam eſſe in loco cum propriis rebus illius, qui eam cuſtodiebat, Maſcard. *de probat. concl.* 829. *n.* 13. Hect. Felici. *de ſociet. c.* 21 *num.* 44. Farin. *d. q.* 169. *num.* 36. vel cuſtodem alioquin eſſe diligentiſſimum, & probatiſſimum, Maſcard. *d. loco*, Farin. *d. q.* 169. *n.* 39.

De Depoſito.

TIT. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Clericus poteſt nominari depoſitarius à Iudice ſæculari.*
2 *Clericus poteſt cōpelli ad depoſiti reſtitutionem per ipſum Iudicem ſecularem, qui eum nominauit.*
3 *Executio in bonis clerici ad depoſitum reſtituendum debet fieri per Iudicem eccleſiaſticum.*

Cap. Grauis. I.

1 POST *num.* 6. Abb. in præſenti tenet clericū poſſe nominari depoſitariū à Iudice ſeculari, & ad depoſiti reſti-
2 tutionem per ipſum Iudicem compelli, ſi ipſe acceptaſſet, vel recepiſſet, ſequuntur Marant. *de ordine iudic. p.* 4. *diſt.* 11. *num.* 34. Rebuff. *in l. ſequeſter n.* 109. *ff. de verb. ſignif.* Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 214. Olan. *in antinom. lit. C. num.* 33. Auiles *ad c.* 10. *Prætor. verb. execution, num.* 6 *&* c 20. *verb. vſura num.* 10. Perez *in l.* 1. *tit.* 10. *l.* 3. *Ordinam.* Mexi. *in tract. taſſæ panis, concl.* 5. *n.* 33. Franc. Marc. *deciſ.* 1037. *vol.* 1. Azeued. *l.* 10. *n.* 39. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop.* Carot. *de depoſito part.* 2. *q.* 121. Chriſtoph. de Paz *ad l.* 11. *Styli, num.* 1. Mart. *de iuriſdict. part.* 4. *cent.* 2. *caſu* 104. Bobadil. *in ſua politica l.* 2. *cap.* 18. *num* 130. Gironda *de gabell. part.* 4. *§.* 1 *n.* 10. Gutier. *de tutel. part.* 3. *cap.* 1. *num* 9. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 8 *n.* 28. *&* 29. Bonacin. *de contract. ib. diſp.* 3. *quæſt.* 14. *puncto* 2. Ceual. *commun. contra commun. q.* 897. *n.* 10. *& de cognit. per viam violent. q.* 66. *per tot.* vbi 3
ait quòd Iudex eccleſiaſticus facit vim inhibendo Iudicem ſecularem à cognitione cauſæ contra clericum depoſitarium, cùm nec ratione perſonæ, nec bonorum conueniatur, ſed ſolùm, vt reſtituat depoſitum, quod de manu Iudicis ſecularis accepit, & *n.* 17. declarat intelligendam eſſe vſquè declaretur depoſitum reſtituendum, nam poſtea executio in bonis clerici eſt facienda per litteras requiſitorias implorando auxilium brachij eccleſiaſtici.

SVMMARIVM.

1 *Depoſitarius præſumitur in dolo ſi rebus ſuis ſaluis exiſtentibus dicit depoſitas perdidiſſe.*
2 *Culpa omnis in depoſitario excluditur ſi res ſua & depoſita ſimul perierunt.*
3 *Depoſita res quando ſunt æqualiter pretioſa cum ſuis, non tenetur depoſitarius ſi prætulit ſuas.*
4 *Prælatus non tenetur præponere vtilitatem ſuam vtilitati Eccleſiæ.*
5 *Compenſationis exceptio in depoſito ad retardandam eius reſtitutionem non admittitur.*
6 *Depoſitum committitur fidei depoſitarij, ea tacita conditione vt illud reſtituat deponenti quando ipſe voluerit.*
7 *Priuilegium excludens exceptionem compenſationis locum tantum habet in depoſito vero, & non in confeſſato quando ex iſto ius tertij læderetur.*

Cap. Bona fides. II. & vlt.

AD *num* 1. Quòd depoſitarius præſumitur in dolo ſi rebus ſuis ſalutis exiſtentibus depoſitas dicit ſe perdidiſſe, præter citatos *in collect.* docent Molin. *de iuſtit. diſp.* 296. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 10. *tit.* 9. *num.* 40. 1

Cardoſ.

Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo commodatum*
2 *n.* 18. Carot *de depoſito p.* 1 *tit. de caſu num.* 99.
Vnde omnis culpa excluditur ſi res ſuæ &
depoſita ſimul perierunt, Petr. de Vbaldis *in*
tract. de duobus fratrib. p. 8. *q* 14. *n.* 15. Farin.
3 *de furtu q.* 163. *n.* 36. Quando res depoſitæ
ſunt æquè pretioſæ, vel ſaltim æquales, non
tenetur depoſitarius ſi prætulit ſuas, prius
enim debet quis ſibi ſubuenire quàm alteri,
vt per Abb. in præſenti, Maſcard. *de probat.*
concl. 509 *n.* 4. Card. Mantic. *d. tit.* 9. *n.* 41. *&*
42. D. Barboſ. *in l. mora n.* 28 *ff ſoluto matrim.*
Cardoſ. *d. verb. Commodatum n.* 18. Carot *de*
depoſito p. 2. *q.* 2. *per tot.* vbi *num.* 2. diſtinguit
quòd aut quis tenetur de dolo, & poteſt res
ſuas viliores præponere, aut de leui culpa,
& tunc æquales, aut de leuiſſima, & tunc
ſolùm pretioſiores, nã præferre debet quis
rem commodatam pretioſiorem, ſuæ pro-
priæ Et quòd prælatus non teneatur præ-
4 ponere vtilitatem ſuam vtilitati Eccleſiæ,
reſoluunt Barbat. *de præſtantia Cardinal. q.* 3.
n. 30 Baeç. *de decima tutor. c.* 2. *n.* 91. Montan.
de tutel. c. 32. *reg.* 9. *num.* 11. vbi ſubdit hanc
regulam procedere in omnibus illis, qui pro
tutoribus, & curatoribus ſe gerunt.

Ad *num.* 5. Quòd compenſationis exce-
5 ptio in depoſito ad retardandam eius reſti-
tutionem non admittitur, etſi quantitas, quã
depoſitarius compenſare contendit, liqui-
diſſima ſit, vltra citatos *in collect.* docẽt Tyn-
dar. *de compenſat. art.* 5. *num.* 41. *&* 42. Sebaſt.
Medices *eod. tract. p.* 1. *q.* 15. Cuiac *l.* 8. *obſerv.*
16. *ad fin* Surd *conſ.* 240. Iacob Rcuard *lib.* 1.
var. c. 11. Carot *de depoſito, tit. de caſu n.* 15.
fol. 106 Seraph. *de privileg. iuram privil.* 74.
n. 98. *&* 99. Salzed. *ad Bernard. reg.* 99. *verſ.*
quartò limita, Mozz. *de contract. tract de depoſi-*
to tit. de naturalib. depoſiti n. 31. Gutier. *de*
iuram. confirmat. p. 3. *c* 6 *n.* 4. Azeued. *l.* 1. *n.* 70.
tit. 6. *lib.* 4. *Recop.* Vincent. de Franchis *deciſ.*
151. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 265.
num 14. Cancer *var. p.* 3. *c.* 8. *de depoſ. n.°* 45
Ceuall. *de cognit. per viam violent. p.* 2. *q.* 1
n. 10.

6 Ratio eſt, quia depoſitum committitur fi-
dei depoſitarij, ea tacita conditione, vt il-
lud reſtituat deponenti quando ipſe volue-
rit *l* 1. § *pen. ff. depoſiti*, & cùm fateatur com-
penſans depoſitum, perfidè videtur agere
ſi illud ſuæ fidei commiſſum quacunque ra-
tione ſtatim non reſtituat.

Ad *n.* 6. Quód priuilegium excludens ex-
ceptionem compenſationis locum tantùm
habeat in depoſito vero, & non in confeſ-
ſato, vltra citatos reſoluunt Ploc. *de in litem*
iuranda. §. 10. *num.* 32. Roland *conſ.* 17. *num.*
3. *&* 4. *vol.* 1. Auendan *de cenſib. cap.* 45. *n.* 15.
Felician. *eod. tract. tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 7.
verſ. pro contraria verò ſententia, Ceuall. *d. p.* 1.
q. 1. *num.* 39. Aliqui intelligunt quoad tertij
præiudicium, non verò quoad ipſum confi-
tentem, Theſaur. *deciſ.* 26. *num* 3. Fachin.
controverſ. lib. 2. *c.* 93. Cancer. *d. p.* 3. *c.* 8. *de de-*
poſito num. 40. Matienſ. *l.* 9 *gloſ.* 4 *n.* 6. *tit.* 11.
lib 5. *Recop.* Giurb. *deciſ* 87. *n.* 35 Caſtill. *cõtr.*
lib. 3. *cap.* 16. *num.* 10. Et ſic prima reſolutio
intelligitur quando ex depoſito confeſſato
ius tertij læderetur, vel quando confeſſio
eſſet facta inter partes prohibitas.

De Emptione, & venditione.

Tit. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur de emptione, & vendi-*
tione agentes.
2 *Emptio definitur vt ſit contractus iuriſgen-*
tium bona fides, vltro citroque obligato-
rius, qui conſenſu re & pretio perfici-
tur.
3 *Venditionis ſubſtantialia tria ſunt, conſen-*
ſus ſcilicet contrahentium, res certa ex par-
te venditoris, & pretium ex parte empto-
ris.

Ad Rubricam.

AD *n* 2. *in med* ibi *verb. emptio, &* 1
venditio. Plures alios Doctores
agentes de materia huius rub.
adde, Card. Tuſch. ſcilicet
pract. concl. verb. Venditio. Oſuald. Illyger. *ad*
Donel. enucleat. lib. 13. *t.* 1. Matienſ. *l* 5. *gloſ.* 6.
tit 9. *lib.* 5. *Recop.* Morl. *in emporio iuris p.* 1. *tit.*
9. *de contrahenda empt.* Narbona *in l.* 1. *gloſ.* 3.
tit. 7. *lib.* 1. *Recop.* Pichard. *in rub. Inſtit. hoc*
tit.

Ibid. in fine. Emptio variè à Doctoribus 2
definitur, vt conſtat ex traditis per Pinel. *in*
rub. C. de reſcind. vendit. p. 1. *cap.* 3. *num.* 28.
Fab de Monte *d. tract. de empt q.* 1. Villadieg.
in l. 3. *num.* 1. *cum ſeqq. tit.* 4 *lib.* 5 *fort*, Rebuff.
l. 66. *ff. de verbor. ſignif.* Lazarte *de decima*
vendit. cap. 1. *à num.* 1. Petr. Greg. *ſyntagm.*
iuris lib. 25. *cap.* 2. Didac. Perez *l.* 1. *gloſ.* 1.
col. 5. *tit.* 7. *lib.* 5. *Ordin.* Nicol Mozz. *de*
contractib. tract. de empt. & vendit. cap. 1.
à num. 9. Card. Mantic. *de tacitis, & am-*
big. convent. lib. 4. *tit.* 2. *numero* 1. *&* 2.
Pichard. *in rub. Inſtit. de empt. & ven-*
dit. numer. 13. *cum ſequent.* P. Molin. *de*

Iuſt. tom. 2. tract. 2. diſp. 336 Gutier. in tract. de gabell. q. 21. n. 5. & 6. ex quibus magis recepta eſt definitio, quæ colligitur ex Accurſio
2 in gloſ. verb. ex pretio, in l. pacta conuenta 22. ff. de contrah. empt. quòd ſcilicet emptio eſt cõtractus iuriſgentium bonæ fidei, vltro citróque obligatorius, qui conſenſu, re, & pretio perficitur, explicãt Pichard. citato loco, Azor. inſtit. moral p. 3. lib. 8 tit. de emptione c. 1. n. 1. Rebello de obligationibus Iuſtitiæ lib. 9. de contrahenda empt. q. 1. n. 4. vbi etiam aliam aſſignat Martin. Bonacin. olim in Romana Curia mei amiciſſimus, de contractib. diſp. 3. q. 11. puncto 1. & illam ab impugnatione Pinelli defendit Card. Mantic. d. lib. 4. tit. 2. num. 2. Aliam definitionem præſtat Sot. de Iuſtit. lib. 6. q 2. art. 31. ad fin. dicens venditionem, & emptionem eſſe rei pro pretio diſtractionem, & eum ſequitur Cald. Pereira de empt. & vendit. c. 18. num. 1. Leſſi. d. lib. 2. c. 21. aliam tradit Franc. de Souſa ſiue potiùs communis præceptor, & doctiſſimus olim Magiſter in celebr. Conimbricenſi vniuerſitate primariæ Iuris Ciuilis cathedræ moderator inſignis Rodericus Lopez de Vega in repet. §. actionum Inſtit. de actionib. p. 4. cap. 1. num. 6. dicens quòd eſt contractus, qui conſenſu, & re pro certo pretio, in pecunia numerata celebratur.

3 Tria ſunt venditionis ſubſtantialia. Conſenſus ſcilicet contrahentium, res certa ex parte venditoris, & pretium ex parte emptoris, de quibus vide Anton Gom. var. tom. 2. c. 2. n. 1. Bertazol. de clauſul. inſtrument. in proœm num. 18. Surd. con. 202. num. 4. & 5. & deciſ. 114 n. 6 Franc. Milan. Sicil. deciſ. 2. num. 22. lib. 1. Felician. de cenſib. lib. 1. c. 4. num. 10. Ceuall. communium contra commun. q. 536. n. 44. Morl. in emporio Iuris Ciuilis p. 1. tit. de contrah. empt. in princip. num. 13. Iacob. Cancer. var. reſolut. p. 1. c. 13. à princip. Card. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. l. 4. tit. 4. num. 1. cum ſeqq. & tit. 5. & 19. Steph. Gratiã. diſcept. forenſ. c. 500. n. 15. Ludou. Cenci. de cenſib. p 2. q. 1. art. 6. n. 29. & q. 3. art. 1. n. 24. Rebello d. q. 1. n. 7.

S V M M A R I V M.

1 *Exceſſus in pretio ſi non eſt materia parua, inducit culpam lethalem, & ad reſtitutionem obligat, & ſi eſt materia parua, inducit peccatum veniale.*

2 *Pretium iuſtum, & legitimum dicitur à lege, Republica, vel Iudice taxatum, & non licet recipere aliquid vltrà in quacunque etiam minima quantitate.*

3 *Iudex in taxatione facienda iuſti & legitimi pretij attendere debet neceſſitatem rei, copiam, & opiam, laborem, curam, induſtriam, &c.*

4 *Pretium legitimum diſtinguitur à naturali.*

5 *Pretium naturale eſt arbitrarium, & nulla lege coarctatum.*

6 *Pretium naturale triplex eſt, ſupremum, infimum, & medium.*

7 *Iniquitas in triplici legitimi pretij ſpecie conſiſtere nequit.*

8 *Pretium non ex affectione cuiuslibet conſtituitur.*

9 *Res tantum valet, quantum abſque fraude, & iniuria homines ſcient eius conditionem, & in egeſtate non conſtituto communiter vendi poteſt.*

10 *Venditioni exponens res proprias ad victũ & veſtitum hominum pertinentes, poteſt cogi ad iuſtam earum venditionem, ſecus ſi ſidei hu non eſſet, vt n. 12.*

11 *Venditor publicus ex æquitate cogi debet vendere res iuſto pretio à Iudice taxato.*

12 *Venditioni exponens res proprias, poteſt retrahere ſe à venditione ſi iuſta adſit cauſa mutandi propoſitum.*

13 *Cauſa iuſta nolendi vendere rem iam venditioni expoſitam ſi velit tam pro ſuo vſu retinere.*

Cap. Placuit. I.

AD n. 6. in fine. Quòd exceſſus in pretio ſi non eſt materia parua, inducit culpam lethalem, & ad reſtitutionem obligat, & ſi eſt materia parua, inducit peccatũ veniale, ex gloſ. ſingulari verb. conſtitue, in c. qua in Eccleſiarum. de conſtit. S. Thom. 1. 2. q. 69. art. 4. Felin. in c. 1. n. 28. de ſponſalib. Sot. de Iuſtit. lib 6 q. 2. art. 3. concl. 3. Franc. Viui. deciſ. 28. p. 1. Marienſ. l. 1. gloſ. 2. n. 3. & 4 tit. 25. lib. 5. Recop. 1

Iuſtum & legitimum pretium dicitur à lege, Republ. vel Iudice taxatum, & ei ſtandum eſt, non licet recipere aliquid vltrà in quacunque etiam minima quantitate. vt per Pinel. in l. 2. C. de reſcind. vend. p. 3. cap. fin. num. 45. Cou. var. lib. 2. c 3. num. 5. verſ. vel ita accipiendum eſt, Maſcard. de probat. concl. 443. n. 10. & concl. 641. n. fin. & concl. 1403. n. 39. Auiles ad c. 17. Prætor. gloſ. à razonables precios n 1 Perez l. 2. verſ prior pars tit. 23 l. 2. Ordin. Auendan. de cenſib. c. 27. & 28. Felician. eod. tract. l. 1. c. 3 n. 15. verſ. quarto poteſt, & l. 2. c. 1. n. 2. & n. 12. verſ. legitimum verò, Marienſ. l. 1. gloſ. 2. num. 9 tit 11. l. 5. Recop. Valaſc. conſ. 43 n. 12. Morl. in emporio Iuris p. 1. tit. 5. de cõtrah. empt. q. 6. n. 4. Gaſp. Roder. de 2

de annuis reddit.lib.1.q.115.in fine, Molin *de*
*iuſtit.tom.2.diſp.*349. Sigiſm. Scaec. *de com-*
3 *merc.§.1.q.7.p.2.ampl.10.n.65.in fine*, Farin.
*fragm.crimin.verb.deceptio n.*41. Debet autē
Iudex in huiuſmodi taxatione facienda at-
tendere neceſſitatem rei, copiam, inopiam,
laborem, curam, induſtriam, & pericula ne-
gotiationis, bonitatem intrinſecam mercis,
& emptorum frequentiam, ac alia id genus,
ex adductis per Cou.*lib.3.var.cap.3.num.*5.
Matienz.*in d.l.1.gloſ.2.n.7.tit.* 11. Bobadil.
*in politica lib.3.c.4.n.*65.*&* 67. Gutier.*pract.*
*lib.4.q.*61.*num.*7. Sigiſm. Scacc. *d.* §. 1. *q.*1.
*num.*436.

4 A legitimo pretio diſtinguitur naturale;
5 quia legitimum conſiſtit in puncto indiui-
6 ſibili, naturale verò eſt arbitrarium, & nulla
lege coarctatum. Triplex à DD. conſidera-
tur pretium naturale, videlicet, ſupremum,
infimum, & medium: nā vix accidere po-
teſt rem præcisè centum valere, quin plus
valeat, & minus, valet quippe centum pre-
tio medio, centum & quinque pretio ſupre-
mo, & nonagintaquinque pretio infimo: &
in hoc triplici pretio iniquitas conſiſtere
7 nequit, vt per Cou.*lib 2.var.c.3.num.*1. Petr.
Greg.*syntagm.iuris lib.25.c.14.num.*13. *cum*
ſeqq. Matienz.*d.l.1.gloſ.1.n.7.tit.11.lib.*5.
*Recop.& gloſ.2.num.*9. Valaſc.*conſ.44.num.1.*
verſ.& fulcitur, Molin.*d.tom.2.diſp.347.verſ.*
8 *& quoddam aliud.* Non enim ex affectione
cuiuſlibet pretium conſtituitur, quia ex de-
litiis hominum, vel ſingularibus nutibus res
non ſunt metiēdæ *l.illud ff de manum. vind.*
l.pretia rerum ff.ad leg falcid.l.ſi ſeruum meū
35 *ff.ad leg.Aquil.l.ſeptē C.de erog. ann.milit.*
*lib.*10. Maſcard.*de probat. concl.*657 *n.*38. *&*
39. vbi ex Cremen. decem cauſas recenſet,
ex quibus ſingulare pretium, & affectio
circa rem cadere poteſt. Sed tantum valet
9 res, quantum abſque fraude, & iniuria ho-
mini ſcienti eius conditionem, & in egeſta-
te non cōſtituto communiter vendi poteſt.
l.ſi ſeruus 14 *ff.de cōd.& furt.* & *ibi* gloſ.*verb.*
inuenerit,l.querebatur 8 *.verſ.quare,& in fi-*
ne,ff.ad l.Falcid Perez *l.2.col.6.verſ.ſed huic*
noſtra regula tit.23.lib.2.Ordin. Pinel.*in l.2.*
C.de reſcind.vēd.p.3.c.fin n.17.& 18. Menoch.
*conſ.*115.*num.*20. Valaſc. *conſ.*43.*num.* 1. *&*
4. Morl.*d.tit.9.de contrah.empt.q.6.n.3.&* 6.
Surd.*conſ.151.n.67.* Gutier.*pract.lib.4.q.*61.
*n.*7. Sigiſm. Scacc.*d* §.1.*q.7.p.* 2. *ampl.* 10.*n.*
56.*verſ.nam in re mobili*, Garc. Maſtril.*deciſ.*
17.*n.*18.

10 Ad *n.* 9. Nota ſi quis res proprias ad vi-
ctum & veſtitum hominum pertinētes vē-
ditioni expoſuit, etiam ceſſante inopia poſ-
ſe cogi ad iuſtam earum venditionem, nam
æquum eſt, & Reip. conſentaneum quòd
publicus venditor cogatur vendere res iu-
ſto pretio à Iudice taxato.*l.1.&* ibi *gloſ.1.in* 11
fine.C.de Epiſcop.aud. Cou.*lib 3.var.c.14 n.1.*
Auil.*ad c.17.Prætor.gloſ. à razonables precios*
n.1 cū ſeqq. Perez *l.2. col.anteſen.verſ.tertius*
*caſus tit.23.lib.2.Ordin.pag.*434. Morl *d.tit.9.*
*q.1.n.*13. Surd.*cōſ.205.n.6.* Azeued. per tex.
ibi in l.15.n.5.tit.13 lib.8.Recop. Intellige, vt 12
dixi, quando res venditioni expoſita eſſet
de his, quæ ſpectant ad victum & ſuſtēta-
tionem hominum, ſecus verò ſi de his non
eſſet, vt per Surd.*conſ.* 205. *num.* 27. *&* 28.
Perez *vbi ſuprà in verſ.iſte tamen*, Menchaq.
de ſucceſſ.creat.§.10.n.77.verſ.ad iſta contraria
Auiles *citato loco n.* 7. *&* 11. Niſi iuſta cauſa 13
adſit mutandi propoſitum, nam tunc etiāſi
res expoſita vēditioni ſpectaret ad victum,
poſſet pœnitere, ex Surd *d.conſ.* 205. *n.* 28.
Stephan. Gratian.*diſcept.forenſ.c.149.n.* 19.
Iuſta enim cauſa reputatur quòd velit rem 14
pro ſuo vſu retinere qui eam venditioni
expoſuit, in quo ſtatur eius iuramento, vt
per Surd. *d.conſ.* 205. *n.* 12. *cum ſeqq.* idem
Gratian.*d.c.149.n.*28.

Cap. Vt menſuræ. II.

AD *num.*3. Noſtram ſententiam, quòd 1
ſcilicet Eccleſiaſtici, qui falſa men-
ſura triticum, vinum, vel oleum vendide-
rint, non poſſint puniri à Principe, eiuſ-
que ſeculari miniſtro in bonis, vel in
pœna pecuniaria, vltra relatos *in collectan.*
tenent Filliuc.*in quæſt.moral.tom.2.tract.*35.
*cap.9.num.*94. Barthol. à S. Fauſto *in ſpeculo*
Confeſſor.diſp.6.q. 44. *n.* 3. me citato *in hoc*
loco Thom. del Bene *de immunit.Eccleſ.dub.*
4.*ſubiect.11.pag.* 54. addens quòd licèt Ec-
cleſiaſtici teneantur obedire ſtatutis Prin-
cipis iuſtis, & in bonum commune ordi-
natis in iis rebus, quæ ſpectant ad regimen
Communitatis, ſi ſacris Canonibus, &
clericali ſtatui non repugnent, tamen ad
id non tenentur directè, ſed indirectè, id
eſt, non ex vi legis, ſed ex vi rationis natu-
ralis: vel ſi directè non tenentur ſecun-
dùm vim coactiuam, ſed ſolùm ſecundum
vim directiuam, ac proinde ſi ſtatuta illa
Eccleſiaſtici tranſgrediantur, nequaquam
puniri poterunt à Iudice ſeculari, ſed vt
puniantur ad Iudicem Eccleſiaſticum re-
curratur neceſſe eſt.

SVMMARIVM.

1 *Contrahentibus qualiter liceat in pretio ſe*
decipere?
2 *Remedium ſubueniendi læſo procedit in om-*

nibus bonæ fidei contractibus.

3 *Contractibus reciprocis ratio læſionis congruere non poteſt.*

4 *Feudi in conceſſione locus eſt remedio læſionis vltra dimidiam quando conceditur ob pecuniam domino præſtandam.*

5 *Remedio læſionis vltra dimidiam locus eſt in datione in ſolutum extraiudiciali.*

6 *In locatione etiam decimarum, aut vectigalium locum habet remedium læſionis vltra dimidiam.*

7 *Venditio iactus retis valet quando retis eo loco eſt iacienda, quo ſpes aliqua ſit probabilis piſcandi.*

8 *Mercium in aſſecurationibus habet locum remedium l.2. C de reſcind.vendit.*

9 *Diuiſione bonorum ex iudicio familiæ herciſcundæ habet locum remedium l.2.C.de reſcind. vendit.*

10 *Diuiſio quando fit per ſortes, an locum habeat d.remedium* l.2.C.de reſcind.vendit. *latè oſtenditur.*

11 *Æſtimatio rerum dotalium quando facit emptionem, tunc locum habet remedium* l.2.C.de reſcind.vendit.

12 *Dotis nimia conſtitutio facit locum eſſe remedio* l.2.C.de reſcind.vend..

13 *Filia gratis nihil accepto ſola dote contenta ſi renuntiauit hæreditatibus parentum, an poſſit vti remedio* l. 2. C. de reſcind.vend *ſi læſa ſit? oſtenditur.*

14 *Filia ſi modica contenta dote Religionem ingreditur, & renuntiauit opulentiſſimæ hæreditati, an illo vel monaſterium poſſit intentare remedium* d.l.2.C.de reſcind. vend *oſtenditur.*

15 *Conductori & locatori læſis vltra dimidiam iuſtæ mercedis, conceditur beneficium,* l.2.C.de reſcind. vendit. *& multipliciter declaratur.*

16 *Emphyteuſis conceſſio poteſt reſcindi remedio* l. 2. C. de reſcind. vend. *quando penſio præſtatur in recompenſationem fructuum.*

17 *Architecti & fabri lignorũ non poſſunt vti remedio* l.2.C de reſcind.vend. *quando erant experti in ſuo officio.*

18 *Venditio facta ſub publica ſubhaſtatione poteſt reſcindi remedio* l.2.C.de reſcind. vendit.

19 *Gabellarum & regiorum redditum Regi pertinentium in conductione locum non habet remedium* l.2.C.de reſcind.vendit.

20 *Contractus vbi eſt validus, ſed tamen reſcinditur, gabella non poteſt repeti, nec laudemium, nec releuium, ſecus ſi annulletur.*

21 *Contractum reſcindens ex quacunque cauſa ſiue læſionis ſiue pacti ſoluere debet alteri quicquid vel fiſco, vel domino ab altero ſolutum fuerit.*

22 *Melioramenta in re vendita penes emptorem facta ſoluere tenetur venditor.*

23 *Renuntiari à contrahentibus valet beneficium* l.2.C.de reſcind.vend.

24 *Renuntiatio tacita beneficij* l.2. C. de reſcind. vend. *ſufficit niſi adſit læſio enormiſſima.*

25 *Emptor conuentus remedio* l.2.C.de reſcind.vend. *ſi eligeret rem reſtituere, & non ſupplere iuſtum pretium, non tenetur rem cum fructibus reſtituere.*

26 *Venditor ſi fuerit enormiſſimè læſus, tunc emptor ad fructuum reſtitutionem condemnandus eſt.*

Cap. Cùm dilecti. III.

AD *num.*4. Qualiter intelligatur regula quòd licet contrahentibus in pretio ſe decipere, de qua vltrà citatos, vide Pinel. *in l.2.C.de reſcind.vend.p.1.c.1.n.32.* vbi Padil *n.*10.Sot.*de Iuſtit.lib 6.q.*20.*art.*3.Medina *in C.de reſtit q.*32 Menoch.*conſ.* 109. *n.* 30.Ceuall.*commun.contra commun.q.* 511.*n.* 5. Morl.*in emporio Iuris p.*1.*tit.*9. *de contrah. empt.q.*8.*num.*14.*&* 15. Auendan. *de cenſib. c.*27.*n.*4. vbi nouam adducit interpretationẽ, Anton.Fab *de errorib.pragm.decad.* 7.*errore* 10.*n.*9. Azeued.*l.*1.*n* 9.*tit.*11.*lib.* 5. *& l.* 19.*tit.*9.*lib.*9.*Recop.* Sigiſm.Scacc. *de commerc.* §.1.*q.*7.*p.*2.*ampl.*10.*num.*2. qui magis communiter intelligunt dictam regulam, ſcilicet naturaliter licere contrahentibus ſe decipere, non quòd natura ipſa rerum hoc permittat, ſed natura, hoc eſt, naturales regulæ contractus. 1

Ad *num.*8. Procedere remedium ſubueniendi læſo vltra dimidiam iuſti pretij in omnibus bonæ fidei contractibus, vltra citatos reſoluũt Molin.*de Iuſtit.diſp.* 349.*verſ. prædicta locum habent,* Matienz.*in d.l.*1.*gloſſ.* 8.*n.*1. Anton Gabr.*commun.lib.*3.*tit.de empt. cõcl.*1.*n.*19. Alex.Trentacinq.*var.reſol.lib.*3. *tit.de empt.reſol.*3.*n.*1. niſi ſint cõtractus reciproci, quibus congruere non poteſt ratio læſionis, vt depoſitum, mandatum, & commodatum, Rebuff.*ad leg.Galliæ tit. de reſciſ. contract.art.vnic gloſ.*15.*num.*6. Pinel. *in d.l.*2. *p.*1.*c.*3.*n* 4 Matienz.*d gloſ.*8 *n.* 2. Auendan. *de cenſib.c.*35 *n.*11.*&* 12. 2 3

Ad *n.*10. Etiam in conceſſione feudi, ob læſionem vltra dimidiam locum eſſe huic remedio quando conceditur ob pecuniam domino præſtandum, ſecus verò cùm penſio, 4

ſio, vel ſeruitium datur in recognitionem dominij, prout regulariter fit, vt in d. l. 2. de reſcind. vend tenent Pantal. de Crem. n. 34. Padil. num. 29. & Pinel. p. 1. c. 4. n. 2. Rebuff. d. gloſ. 15. num. 11. Anton. Gabr. d. concl. 1. n. 74. Fachin. contron. lib. 2. c. 22. verſ. nec huic ſententiæ. Matienz d gloſſ. 8 n. 7. vbi ait ſic eſſe intelligendam gloſ. in cap. ad noſtram, de rebus Eccleſ. non alien.

5 Ad num. 11. In datione in ſolutum extraiudiciali ſi dans, vel recipiens vltra dimidiã iuſtæ æſtimationis lædatur, huic remedio locum eſſe, ſecus in iudiciali, cùm ſcilicet pignus creditori, ex eo quòd emptor nõ reperitur, adiudicatur, vltra citatos tenent Alex. Trentacinq. d. reſol. 3. num. 13. Fachin. cõtrou. lib. 2. cap. 21. verſ. tertia controuerſia eſt, Ignat. del Villar. in ſylua reſponſ lib. 1. reſp. 11. num. 9.

6 Ad num. 12. In venditione, vel locatione rerum, quæ pendent ex futuro euentu, vt in iactu retis, vel in locatione decimarum, aut vectigalium, ſeu aliorum redditUum, læſo hoc beneficium cqmpetere reſoluunt Padil. in d. l. 2. num. 15. Matienz in d. l. 1. gloſ. 6. n. 3. & gloſ. 8. num. 9. Scacc. de commerc. §. 1. q. 1. p. 2. ampl. 10. num. 5. in princ nam iactũ retis, & quæ nondum ſunt, emi, & vendi poſſunt, Anton. Gom. var. tom. 2. c. 2. num. 7. verſ. in hoc tamen eſt, Card. Mantic. de tacit. lib. 4. tit. 5. num. 3. & tit. 18. num. 26. Lazarte de decima vendit. cap. 9. num. 4. Ceuall. commun. q.

7 536 num. 34. & 35. Pyrrh. Maur. Aretin. de fideiuſſor. p. 2. princ ſect. 4. c. 51. num. 27 Morl. d. tit. 9. in præl. n. 21. & 22. Intellige in hoc caſu valere venditionem quando retis eo loco eſt iacienda, quo ſpes aliqua ſit probabilis piſcãdi, ſecus verò ſi nõ ſit, Sarmien. lib. 7. ſelect. c. 1. n. 7. quem ſequuntur Solis de cenſib. lib. 2. c. 7. n. 2. verſ. quarto, Ceuall. d. q. 536. num. 36.

8 Vnde huic remedio locum eſſe in aſſecurationibus mercium, quæ per mare, & loca periculoſa tranſire debent, tenent Petr. Santer. de aſſecurat. & ſponſ. p. 5. num. 4. Padil. in d. l. 2. n. 25. Matienſ. d. gloſ 8. n. 62. Gutier. pract. lib. 2. q. 142. Valaſc. conſ. 18. num. 7 & 8. Scacc. d. §. 1. q. 1. p. 2. ampl. 10. num. 5. verſ. infeto 2.

9. Ad num. 13. Eidem remedio locum eſſe in diuiſione bonorum ex iudicio familiæ herciſcundæ, ſi læſio vltra dimidiam in ea ſit, vltra citatos tenent Fab. de Monte de empt. q. 8. princ. num 9. Anton. Gabr. de concl. 1. n. 25 Matiẽ. in d l. 1. gloſ. 8. n 3. Morquech. de diuiſ. bonor. lib 1. c. 11. n. 30. Alex. Trentacinq. d. lib. 3. tit. de empt. reſol. 3. n. 2. Greg. XV. dec. 496. num. 7. quicquid dicat Anton. Fab. de errorib. pragm. decad. 8. errore 1. numero 28. & 29.

10 Ibid. in fine, quatenus remiſſiuè excitat quæſtionem quid dicendum ſi per ſortes diuiſio facta fuerit? Inuenio modò adeſſe duas contrarias opiniones. Vna tenet in ea vltra dimidiã læſo eſſe ſuccurrendum, quã ſectantur Bart. in l. maioribus, per tex. ibi n. 3. C. communia vtriuſque iudic. Deci. in cap. licet cauſam n. 28. de probat. Tiraq. de iure primog. q. 17. n. 97. & 98. Padil. in d. l. 2. n. 13. Ayora de partit. p. 3. q. 10. n. 16 & 17. Aliàs illi vltra ſuccurrendum non eſſe ſuſtinent Pinel. in d. l. 2. p. 2. c. 1. n. 6 verſ. ſed in cõtrarium, & n. 7. Cald. Pereira in l. ſi curatorem verb. vel dolo aduerſarij n. 13. Matienſ. d gloſ. 8. num. 4. Morquech. d. c. 11. n. 37. Anton. Fab. d. decad. 8. error. 2. n. 10. Pro quibus facit quòd quandò quis ex conuentione ex qua damnum & lucrum poteſt conſequi, licèt poſtea damnum paſſus ſit, non dicitur læſus, & damnũ cum vtilitate, quam ipſe conſequi poterat, ſi aliter accidiſſet, debet compenſari, & minori non datur reſtitutio. l. de fideicommiſſo C. de trãſact. l. ea lege C. de vſur. l. ſi pater puella C. de inoff. teſtam. Tiraq. in l. ſi vnquam verb. donatione largitus n. 110. Menoch. conſ. 843. n. 33. & conſ. 844. n. 43. & conſ. 1121. num. 6. Menchaq. lib. 3. controuerſ. vſufreq. c. 68 n. 10. Sfort de in integ. reſtit. p. 1. q. 4. art. 6. Surd. cõſ. 451 & conſ. 488 n. 33. & 34. & cõſ. 435. n. 14. & de alimen. tit. 9. priuil. 11. num. 11. 13. & 15. vbi num. 16. dicit quòd cenſus ad vitam cõceſſus ſi ex contingẽtia facti damnoſus efficiatur, non retractatur, & deciſ. 178. n. 29. Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. c. 27. num. 23. & c. 520. n. 31. & c. 756. n. 8. vbi ait quòd non attenditur præiudicium quod poteſt cõtingere tanquam à caſu, & euentu proueniẽs, Gutier. de gabell. q. 147. n. 13. & Canon. libr. 1. c. 39. à num. 61. vbi ratione dubij euẽtus multa permitti dicit, exemplificat Fontanel. de pactu nupt. clauſ. 4. gloſ 18. p. 3. à n. 103. Et licèt hæc vltima opinio ſit verior & cõmuniter recepta, nihilominus non diſplicet conciliatio, quam ad vtranque ponit Pinel. d. p. 2. c. 1. n. 8 dicens primam procedere & minori, vel maiori læſo ſuccurri in diuiſione facta per ſortes, quando ſortes ipſæ per errorem inæqualiter factæ ſunt, & earum error poſtea deprehenditur, quia tunc partes nihil ſorti, ſeu euentui commiſerunt; contrariam quando partes ſcienter ſortes inæquales fecerunt, vt alteri poſſit maior portio obuenire, ſequuntur Matienſ. d. num. 4. Cald. Pereira n. 13. citatis locis, Montan. in addit ad Olinam de action. p. 2. lib. 1. c. 39. n. 16.

Ad n. 14. Ob læſionem æſtimationis rerum, 11

rum,quæ in dotem fuerunt datæ tam vxori, quàm marito, dictum remedium datur quando æſtimatio facit emptionem, vltra citatus tenent Cremen. in d.l.2.n 37.ampl. 9. Rebuff. d.glo/.15.n.31. Matienſ. d.l.1.gloſſ. 8.num 20. quicquid teneat Anton. Fab. de errorib.pragm.p.1.decad 8.errore 7.

12 Remedium iſtud locum etiam habet in nimia conſtitutione dotis, vt ſi mulier dando ampliorem dotem læſa ſit, vel vir deceptus minorem accipiẽdo, Cagnol. hic n.63. Phanut. de lucro dotu pag.432. Ioan. Garc. de expenſ.c.18.n.22. D. Barboſ. in l.ſi æſtimatis
13 n.23.ff.ſoluto matr. Fontanel. de pactis nupt. clauſ.5.gloſ 8.p.8.n.30. Idem in fratre, notabiliter in promiſſione dotis læſo, Honded. conſ.18 à num.32.lib.1. Pereg. deciſ.93. Fontanel d.p.8.n.22.cum ſeqq. Quid ſi filia gratis nihilo accepto, vel dote contenta renũtiauit hæreditatibus parentum, & ſuis legitimis, & aliis quibuſcunque ſibi quoquo modo tam in bonis paternis, quàm in maternis ſpectantibus, & poſtea ſe læſam eſſe dicat, & huiuſmodi renuntiationem reſcindi contendat? Vide Franc. Molin. de ritu nupt.lib.3.q.79. Iacob. Cancer. var. reſolut. p.3 c.15.de renunciat. Caſtill. controu.lib.3.c.2. n.36. Fontan. de pactis nupt.tom.2.clauſ.9.gloſ. vn.n.1.& 2.

14 Quid in renuntiatione facta per filiam, quæ modica contenta dote Religionẽ fuit ingreſſa, & opulẽtiſſimæ hæreditati renuntiauit? Dic quòd prætextu læſionis enormis, vel enormiſſimæ, nec ipſa, nec monaſterium ex beneficio d l.2. nec minoris ætatis poterunt reſcindere. Ita Cou. in c.quamuis pactum p.3.§.2.n.5.& ibi Gutier. ſuper ver. dum nuptui tradebatur n.3. Burg. de Paz conſ. 5.n.1. Menchaq. de ſucceſſ.creat. lib.1.§.18. n.100. Molin. de primog.lib.2.c.3.n.27. Fach. controu.lib.3.c.22. Franc. Molin. d lib 3.q.vlt. n.8.cum multis ſeqq. Cancer. var. tom.3.c 13. de renunciat.ex n.213. Giurb. in conſuet. Meſſanen.c.3 gloſ.7.n.55. Caſtill. lib.3.c.2.n.74. & 75. Steph. Gratian. Marchia deciſ 40 n.3. cum ſeqq.

15 Ad num. 15. Beneficium l. 2. locatori & conductori, qui in contractu locationis, & cõductionis læſi vltra dimidiam iuſtæ mercedis fuerunt, concedi, vltra citatos, tenent Fab. de Monte de empt.q 8.num.9. Ioſeph. Ludou. cõcl.12.verſ.& quoniam, Suar. in theſauro recept.ſẽtent.lit.L.n.143. Carot. de locato, & cõducto tit. de reſcind.locat.n.1. Velaſq. de Auendaño de cenſib.c.35. Fachin. controu. lib.2.c.22.in princ. Card. Tuſch. lit. L.concl. 193.n 19.& 20. quicquid dicat Anton. Fab. de errorib.pragm.decad.8.errore 8. Et procedit in locatione & conductione herbarum pro paſcendis ouibus, Padil. in d.l.2. numero 15. Gutier. de gabell.q.136.n.22.& q.147.num.7. Ceuall.q.536.n.31. vbi idem in cõductione domus. Et locum habet etiamſi contractus locationis iam eſſet finitus ſi conductor dicat ſe fuiſſe læſum vltra dimidiã iuſtę mercedis. Pinel. in d.l.2.p.2.c.3. num. 19. & 20. Menchaq. vſufreq.lib.3.c.61.n.12. Matienſ. d.l.1.gloſ.6.n.5.tit.11.lib.5. Recop. Gutier. pract. lib.2.q.132.n.2. Ceuall. d.q.536 n.28. Steph. Gratian. d.c.185.n.2. Fachin. d.lib.2.c.22.in princ. Azeued. in d.l.1.n.4. Gama deciſ 19. latè Brito de locato, & conducto part.2. rub. §.2.

Ad num.17. Ampliatio procedit in conceſſione emphyteuſis quando penſio præſtatur in recumpenſationem fructuum. Padil. in d.l.2.n.28 Pinel p.1.c.3.n.37. Anton. Gabr. d.concl.1.n.75.cum ſeqq. Rebuff. d gloſ. 15.n.13. Anton. Gom. l.98 Tauri num.4. Matienſ. d.gloſ.8.n.7. Gam. deciſ. 257. Theſaur. deciſ.102 Fach. d.lib.2.c.22.verſ.ſed maior eſt. Valaſc. de iure emphyt.q.11.n.19. Morl. d.tit.9. de contrah empt.q.19.num.7 Felician. de cenſib.lib 1.c.3.n.14 Auendan. eod.tract. c.35.n. 8.cum ſeqq.& c.91.n.3.& 4. Molin. diſp. 452. verſ.quod verò, Cald. Pereira in l.ſi curatorem verbo implorare n.15. vbi dicit in praxi obtinuiſſe quod Eccleſia pẽſione decepta non poſſet reuocare conceſſionem emphyteuticam, ſed quòd penſio arbitrio boni viri ſuppleretur. Limitat tamen Fontanel. de pactis nupt.clauſ.4.gloſ.8.p.1.n.37.43.& 44.& à n. 62. quando penſio vel ſeruitium datur in recognitionem dominij, prout regulariter fit, vel quãdo res, quæ fuerunt datæ in emphyteuſim, erant inutiles, ac ruinoſæ, quia tunc non erit locus reſciſioni ex remedio d.l.2. 16

Ad n.26. Intellige quando architecti, & fabri lignarij, ac alij ſimiles officiales erant experti in ſuo officio, ex l.3.tit.11.lib.5. Recop. ibi, Scendo expertos en ſu officio, vbi notat Azeued. num.30. Gutier. lib.2.pract.144. in fine, Ceuall. d.q.536.n.30. 17

Ad n. 27. Ex quibus licèt aliqui teneant remedium d.l. locum nõ habere in re vendita in incantu publico, nihilominus quòd procedat dictum remedium etiamſi venditio facta fuerit ſub publica ſubhaſtatione alij meliùs ſuſtinent, per l.1 tit.11.lib.5. Recop. vbi Azeued. num.31. & Matienſ. gloſ. 9. Pinel. in d.l.2.p.2.c.2 n.25. cum ſeqq. vbi Padil n.30. Anton Gom. d.c. 2.n.23. Menchaq. d.c.61.n.1. Alex Trentacinq. d. reſol.3.n. 4. Ceuall. d.q.536.n.2.& 3. Morl. d.tit.9. de contrah.empt q.23. Parlad. rerum quotid.lib.2.cap. fin. 18

fin. 5. p §. & *num.* 10. Maſtrill. *deciſ.* 33. *n.* 10.
Stephan. Grat. *de cept. forenſ. c.* 7. *n.* 10. *& c.*
461 *num.* 30. Surd. *conſ* 39. *n.* 4. Molin. *diſ.*
put. 349. *verſ etiamſi res aliqua*, Rebel *p.* 2. *l.*
9. *q.* 31. Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib.* 4. *tit.* 31. *de*
reſcind vend. definit. 25. vbi ſubdit læſionem
conſiderandam eſſe inſpecta æſtimatione
iuxta tempus ſubhaſtationis, & *definit. ſeq.*
ait hunc qui emit in publico incantu non
teneri reſtituere fructus, quos percepit an-
te litem conteſtatam, licèt interueniſſet læ-
ſio enormiſſima vltra beſſem, Cancer. *var.*
reſolut. p. 1. *c.* 13. *num.* 26. vbi addit quòd licèt
ceſſit vendita in incantu publico ſi docea-
tur de læſione vltra dimidiam, impetratur à
Iudice vt res iterum vendatur, & reddito
pretio illi qui prius eam emerat; plus offe-
renti tradatur, vel vt emptor ſi velit rem, re-
ſtituere iuſtum ſuppleat pretium.

19 Remedium d. l. non habere locum in
conductione gabellarum, & regiorum red-
dituum Regis pertinentium, tenēt Matienſ.
d. l. 1. *gloſ.* 5. *num.* 4. *tit.* 11. *lib.* 5. *Recop.* vbi
Azeued. *num* 31. Ceuall. *quæſt.* 536. *num* 50.
Gutier. *de gabell. q.* 147. *n.* 6 Nec in ſcien-
te iuſtum rei pretium, & valorem: nam ſi
viliori pretio vendat, vel aliquid vltra iu-
ſtum pretium emptor offerat, illi non ſuc-
curritur *dicta l.* remedio, vt in ea tenent
Cremen. *n.* 86. & Cagnol. *num.* 142. Fab.
de Monte *de empt. q* 8. *num.* 19 *&* 20. Tiraq.
de retractu lig. §. 1. *gloſ.* 18. *num.* 14. Anton.
Gabr. *d. tit. de empt. concl.* 1. *n.* 98. Cacheran.
deciſ. 40. *num.* 12 Bernard. *reg.* 560 Suar. *in*
theſauro recept ſentent. lit. L. n. 3. Strach. *de*
ſponſionib. q. 10 *num.* 2. Meneh. *controu vſufr.*
lib. 3. *c.* 61. *n.* 10. Carot. *de locato, & conducto*
tit. de reſcind. locat. n. 6. Menoch. *conſ. un.* 351.
& 352. *&* 356. *& conſ.* 843. *n.* 30. *& conſ.* 844.
n. 36. Matienſ. *in d. l.* 1. *gloſ.* 8 *n* 85. Auendan.
de cenſib. c. 36. *n.* 4. Gratian. *diſcept. forenſ. c.*
461. *n.* 28. Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *p.* 2.
ampl. 10. *n* 5. *verſ. adſtringe* t.

20 Ad *n.* 32. *in fine.* Nota Parlad. Lazar-
te, Girond Molinam & Gutier. citatos in
collect. ſoluere gabellam deberi, & ſo-
lutum repeti nō poſſe, & idem tenet Ioan.
Garc. *de expenſ. c.* 18. *n.* 48. *verſ. & in hoc*, vbi
dicit quòd ſi contractus eſt validus, ſed re-
ſcinditur, gabella non poteſt repeti, nec
laudemium, nec releuium, & *in n.* 46. *&* 47.
ſubdit poſt Perez Lazarte & Auendā quā-
do contractus annullatur, gabellam, laude-
mium & ſi quid aliud ratione contractus
ſolutum fuit, repeti poſſe.

21 Qui contractum reſcindit ex quacunque
cauſa ſiue læſionis, ſiue pacti, ſoluere debet
alteri quicquid, vel fiſco, vel domino ab al-
tero ſolutum fuerit. Ita *in d. l.* 2. Cagnol. *q.*
82. *n.* 236. & Pinel. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 37. *&* 38. Ioan:
Garc. *d. c.* 18. *n.* 53. *&* 54. Palad. *lib.* 1. *rerum*
quot. c. 3 §. 5. *à n.* 6. *vbi* latè agit, & actorē, qui
contractus reſciſionem poſtulat, ad ſolutio-
nem teneri reſoluit Gutier *de gabell. q.* 12. *n.*
5. 6. vbi *n.* 7. *&* 8. cū Molin. contra Lazart.
tradit quòd quando emptor elegit ſupple-
re iuſtum pretium, gabella huius ſupple-
menti ad gabellarium, qui tempore vendi-
tionis extitit, ſpectat, & quod idem eſt etſi
venditor conuentus eligat.

Et quòd venditor melioramenta in re 22
vendita penes emptorem facta ſoluere te-
neatur, reſoluunt Bald. *in d. l.* 2. *n.* 23. *q.* 19.
vbi dicit quòd venditor agens ex læſione
vltra dimidiam repelli poterit, niſi ſoluat
expenſas & melioramenta, per *l. intra vtile.*
§. *fin ff. de minorib.* & eum ſequitur Cagnol.
ibidem in d. l. 2. *n.* 155. Cremen. *n.* 95. Padil. *n.*
53. & Pinel. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 1. Magon. *Lucenſi deciſ.*
33. Valaſ. *de iure emphyt. q.* 25. *num.* 6. Ioan:
Garc. *d. c.* 18. *n.* 18. Fachin *controu. lib.* 2. *c.* 20.
Giurba *deciſ.* 105. *n* 18.

Ad *n.* 33. Quòd beneficio dictæ l. poſſit à 23
contrahentibus renuntiari, & renunciatio
valeat, reſoluunt ibidem Cremen. *limit.* 5. &
Cagnol. *n.* 134. Cou. *lib.* 2. *var. c.* 4. *num.* 1. *verſ.*
poſterior Villadiego *l.* 8. *num.* 23. *tit.* 4. *l.* 4. *fo-*
ri iuzgo Cacheran. *Pedem. deciſ.* 41 *num.* 9.
Ceuall *commun. q.* 511. *n.* 2. *&* 3. Fachin. *con-*
trouerſ. l. 2. *cap.* 20. *verſ ſexta & poſtrema, &*
verſ. porrò, Carot. *de locato p.* 1. *tit. de reſcind. lo-*
cat. n. 41. Specialiter ſcilicet, non verò gene-
rali omnium remediorum renunciatione,
Cremen. *num.* 56 & Cagnol. *num.* 134 *in d. l.*
2. Gutier. *de Iuram. confirm. p.* 1. *c.* 26. *num.* 1.
Ceual. *d. q.* 511. *num.* 1. Matienſ. *d. gloſ.* 8. *n.* 8:
Morla *d tit.* 9. *de contrah. empt. q.* 24. *num.* 6.
Fachin. *d. cap.* 20. *verſ ſexta.* Franc. Molin. *de*
ritu nupt. l. 3. *q.* 96. *n.* 35.

Sufficit autem tacita renunciatio *d. l.* quæ 24
reſultat ex Iuramento, v. g. ſi maior iurauit
non venire contra contractum, vel ſtare
contractui, prætextu huius remedij, con-
tractum impugnare non poterit, quia *dicta*
l. & ſibilibus per iuramentum videtur re-
nuntiaſſe, vt per Cou. *in cap. quamuis pactum*
p. 4. §. 4. *n.* 4. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *c.* 2. *n.* 25.
Anton. Gabr. *d. cōcl.* 1. *n.* 68. Mench. *de ſucceſſ.*
creat. §. 18. *n.* 126. Cacheran. *deciſ.* 41. *num.* 8.
Gutier. *d. p.* 1. *c.* 26. *n.* 5. Matienſ. *d. gloſ.* 8. *n.* 45.
Ceuall. *commun. q.* 171. *in princ.* Carot. *d. tit. de*
reſcind. locat. n. 20. Seraph *de priuileg. Iuram:*
priuil. 90. *n.* 4. Benechend. *in addit. ad eun-*
dem, priuil. 31. *n.* 11. Fachin. *controu. lib.* 2. *c.* 17.
in princ. Secus ſtante enormiſſima læſione,
quia tunc non obſtante iuramento læſus
ad reſciſionem contractus poterit agere,
etiamſi expreſsè eā renuntiauerit, Cagnol.

in

*in d.l.2.num.*87.*&* 88. Ioſeph.Ludou. *concl.* 73.*ampl.*2.Cacher.*deciſ.*41.*n.* 8. Pinel. *in l.* 2.*p.*3.*c.*1.*num.*7. & *ibi* Padil. *n.* 32. Cou. *lib.* 2.*var.c.*2.*num.*5.Gutier.*d.c.*26. *num.* 8. *& in Auth.Sacramenta puberum*, *num.* 92. Anton. Gom.*tom.*2.*var.c.*2.*num.*20.Matienz.*d.l.* 1. *gloſ.*8 *num.*48.Molin.*de primog.l.*2.*c.*3.*n.* 18. Ceuall. *commun.* *q.*115. *n.*4. Seraph. *de priuileg.iuram.priuil.*83.*num.* 103.*&* 104.Benechend.*in addit.ad eundem priuil.* 61.*d.* *n.* 48. Mancin.*de iuram.effectu* 1.*q.*31.*n.* 12. Farin. *fragm.crimin.p.*2.*verb.iuramentum num.*1282. *cum ſeqq.*Giurba *deciſ.* 103. *num.* 13. Caſtill.
25 *controuerſ.l.*3.*c.*2.*n.*36.41.*&* 53.

Ad *num.*32.*verſ.An autem.*Adde.Matien. *d.l.*1.*gloſ.*5.*n.*74.*cum ſeqq.*Ioan. Garc.*de nobilit.gloſ.*6.§.1.*n* 6.*& de expenſis* *c.*23. *n.* 58. Mench.*contr.vtr.ſ.vſufreq.l.*3. *c.* 71.*num.* 2. ex quorum dictis colliges quòd ſi emptor conuentus hac actione eligeret rem reſtituere & non ſupplere iuſtum pretium tenetur rem cum fructibus reſtituere.Sed cõtrariam ſententiam ſequuntur magis communiter *in d.l.*2.Cremen.*col.*19.Cagnol.*n.*4. Padil.*n.*5.*&* Pinel *p.*2.*c.*4 *n.*1.*cum ſeqq* Cald. Pereira *in l.ſi curatorem,verb implorare n.* 13. *verſ contra quam*,Anton. Gom. ſibi contrarius *tom.*2.*var.c.* 2. *n.*24.*& c.* 4. *n.* 21. *in fine*, Azeued.*in d.l.*1.*num.* 25.*tit.*11. *lib.*5.*Recopil.* Gutier.*pract.lib.* 2. *q.*134. Parlad. *l.*2. *rerum quotid.p.*5.*c.fin.*§.16.*num.*12.Gam. *deciſ.*94. *n.* 2.Mena ad *eundem deciſ.*292.*verſ.tertiò adde*, Ceuall.*commun.q.*536.*à n.*17.Fachin.*controu. lib.*2.*c.*24 Felician.*de cenſib.tom.*2.*l.* 1. *c.*3. *n.* 2.*in fine*,*& n.*4.Vincent. de Franchis *deciſ.* 495.*n.*3. P.Molin *diſp.* 349. *verſ. contrarium autẽ*,Magon.*deciſ.* 23.*n.* 7. *&* 8.Anton.Fab. *in ſuo Cod.lib.*4.*tit.* 36. *de reſcind. vend. defin.* 21.26.31.*&* 36.Giurb..*Sicil.deciſ.*105 Fontanel.*de pactis nupt.tom.*2.*clauſ.*7.*gloſ.* 2.*p.* 5. *n.*10.Sigiſm.Scacc *de commerc.* §. 1. *q.*7. *p.* 2, *ampl.*10.*n.*39.*& verſ.ſecunda opinio*; & hæc proculdubio ſequenda, prior verò contraria procedere poterit in fructibus poſt litẽ conteſtatam per emptorem perceptis,quos emptor venditori reſtituere debet,ſi elegit, quia per eam litigantes in mala fide conſtituuntur.

Quando verò vẽditor enormiſſimè fuiſ-
26 ſet læſus tunc emptor etiam ad fructuum reſtitutionem condemnandus erit, quia ex ea præſumitur dolus;ita Ceuall.*q.*763.*n* 43. *verſ.ſi verò*,Gom.de Leon *in ſua cent.reſp.*19. Gam.*deciſ.*40.*&* 94.*n.*9. Parlad. *d l.* 2.*c.fin. p.*5.§.16.*n.* 13. Anton. Fab.*d tit.de reſcind. vend. diffinit.* 3. *&* 31 Fontanel. *d.tom.* 2. *clauſ.*7 *gloſ.*2.*p.*5.*n.*59.*&* 60.Maſtrill.*deciſ.*33. *n.*12.

73 Ad *n.*34.Nota quòd pretij conuentionalis iuſtitia ne detur locus læſioni inter terminos pretij naturalis,taliter regulanda eſt, vt nec ſummum excedat, nec de infimo diſcedat, ſed intra ipſos terminos permaneat,attenta qualitate rei,temporum,locorum,ac conſuetudine regionis, vt per Cou. *lib.*2.*var.c.*9.Petr Greg *ſyntag.iuris lib.* 25.*c.* 14.*n.*7.Pinel.*in l.* 2 *C.de reſcind.vendit p.* 3.*c.* 2.*n.*9 Menoch.*conſ.*817.*n.* 50.Aluar.Valaſc. *conſ.*45.*n.* 12. Ponte *conſ.* 53. *ex n.* 30. *lib.*1. Cardin.Mantic.*de tacit.& ambig. conuent lib.* 4.*tit.*18.*n.*28.*& tit.*20.*n.*4.

SVMMARIVM.

1 *Contractum vſurarium an efficiat modicitas pretij cum pacto de retrouendendo, & n.*2 *&* 3.

2 *Clauſ.*Quomodocunque, *vel toties,vel ſemper, in pacto de retrouendendo non facit vt illud deſignat præſcribi ſpatio triginta annorum.*

3 *Niſi partes aſſignaſſent maius tẽpus quàm triginta annorum, vel ſi promiſſum ſit toties retrouendere, quoties huic remedio fuerit præſcriptum, vel quando interuenit iuramentum.*

4 *Pactum de retrouendendo redditur vſurarium quando conuenitur non niſi poſt certum tempus rem venditam redimere cum conditione expreſſa de lucrandis interim fructibus.*

5 *Pactum de retrouendendo facit rem eſſe minoris valoris.*

Cap Ad noſtram. V.

AD *num.*2.partem quam ſequor,quòd ſcilicet modicitas pretij cum pacto de retrouendendo efficiat contractum vſurarium;ſuſtinent gloſ.*in præſenti*, *& in c. conqueſtus, de vſur.*Crauet. Nat.Roland. Cou. Cæpol.Maſcard.Menoch. Cacheran. Gaſp. Rodr.Fachin.Gard.Mantica, Valaſc.Gama, Steph.Gratian.quibus addo eundẽ Fachin. 1
*conſ.*28 *n.*2. *&* 23.*l.* 1. Azeued. *l.*4.*n.* 24.*&* 25.*tit.*6. *l.* 8. *Recop.* Surd. *conſ.* 54 *per tot.& maximè.n.* 5.Alex. Trentacinq. *var.reſolut. lib* 3. *tit. de empt. & vendit. reſol.*10. *num.* 7. Magon,*Lucenſ deciſ.*60.*à n.*7.qui hanc opinionem dicit tutiorem, & in numero Auctorum ſuperare contrariam, & habere gloſſas pro ſe, Cancer.*var.reſolut.p.*1.*c.* 13 *n*16.

Alij verò contendunt neceſſe eſſe cum 2
pacto de retrouendẽdo, & modicitate pretij concurrere emptorem eſſe ſolutũ fœnerari,vel aliam circunſtantiam, ex quorum

numero

nun... ro videntur eſſe ... raq. Alexand. Menoc. Cal. Pereira, Felician. Farin. Roland. & alij citati *in collect.* quibus nunc addo eandem partem ſequentes Carot. *de locato & cond. tit. de vſur. quæſt.* 18. Honded. *conſ.* 31. *num* 68. *lib.* 1. *& conſ.* 33. *num.* 66. *lib.* 2. Parlad. *differ.* 53. §. 1. *num.* 3. Ceuall. *commun. contra commun. quæſt.* 224. *in fine*, Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib.* 4. *tit.* 30. *de reſcind. vendit. differ.* 5. *num.* 6. Griuel. *Dolana deciſ.* 74. *num* 1. Caſtill. *controuerſ. lib.* 2. *cap.* 24. *num.* 50. *vbi num.* 82. in hac videtur reſidere.

3 Quas quidem contrarias opiniones nõnulli concordare nituntur, dicentes primam procedere quando læſio in pretio, eſt vltra dimidiam iuſti pretij, ſecundam quando læſio eſt modica in pretio, & tunc vltra læſionem & pactum de retrouendendo aliæ fœnoris ſuſpiciones debent concurrere. Ita Boër. *deciſ.* 102. *ſub num.* 3. & 5. Franc. Marc. *deciſ.* 484. *num.* 25. & 28. *p.* 1. Roland *conſ* 96. *num.* 19 *lib.* 2. Menoch. *conſ.* 358. *lib.* 4. Honded. *conſ.* 33. *num.* 68. *lib.* 2. Maſcard. *concl.* 447. *num.* 7. & 9. Alex. Raudenſ. *de analog. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 256. *& ſeq.* Carot. *d. q.* 11. *num.* 14. Gaſp. Roder. *de annuis reddit. lib.* 2. *q.* 3. *num.* 9. Azeued. *l.* 4. *num.* 25. & 26 *tit* 6 *lib.* 1. *Recop* Fach. *conſ.* 28. *num.* 2. & 23. *lib.* 1. Caſtill *d. cap.* 24. *n.* 62. Rota apud Farin *lib.* 1. *conſil. deciſ.* 99. *à num.* 1. *& deciſ.* 256. *num.* 2. Et in hac materia diſcernenda plurimum valet Iudicis arbitrium, qui quandoque ex pacto de retrouendendo, & modicitate pretij iuncta conſuetudine fœnerandi, & ex aliis coniecturis, & præſumptionibus contractum ſimulatum exiſtimare valet, vt per Cæpol. *de ſimul. contract. num.* 108. *concl.* 9. & 10. Cou. *lib.* 3. *var cap.* 8. *num* 4 *verſ. cæterùm*, Maſcard. *d. concl.* 442. *num* 6. Hieron. Gabr. *conſ.* 74 *num.* 5. *lib.* 1. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 122. *num.* 7. & *à num.* 40. *& de arbitr. c... u* 217. Stephan. Gratian. *cap.* 258. *num* 6 Azeued. *d. l.* 4 *num.* 28. *cum ſeqq.* Card. Mantic. *de tacit. lib.* 8. *tit.* 20. Fachin. *controu lib.* 2. *cap.* 12. Molin. *diſp.* 375. *verſ. quamuis autem maior*, Farin. *quæſt.* 163. *n.* 43.

4 Ad *n.* 3. Quando in pacto de retrouendendo adeſt clauſ. *Quando unque, vel toties quoties voluerit*, vel *perpetuè*, vel *ſemper*, tùnc illud ſpatio triginta annorum præſcribi ſuſtinent citati *in collect.* quibus addo Rebuff. *in l. vnic. ... ſentent. quæ pro vo, notab.* 1. *n.* 53. Villad. c... *n l.* 8. *n.* 8. *tit.* 4. *l.* 5. *fori.* Gutier. *de iuram confirm p.* 3. *c.* 1. *n.* 8. *in fine, & n.* 14. Magon *Florent. deciſ.* 105. *n.* 1. Alex. Trentacinq. *var. reſol. l.* 3. *tit. de empt. & vendit. reſol.* 10. *n.* 25. Morl. *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 9. *de reſcind. vendit. q.* 17. *n* 5. & 6. Anton. Fab. *in ſuo Cod.* l. 7. *tit.* 13. *de præſcript.* 30. *defin.* 3. Surd. *deciſ.* 3. *n.* 7. Azeued. *ad l* 6. *n.* 33. *cum ſeqq. tit.* 5. *l.* 4. *Recop. & l.* 4. *à n.* 42. *tit.* 6. *lib.* 8. Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. c.* 1. §. 14 *n.* 11. Felician. *de cõſib. lib* 1. *c.* 20. *à n.* 10. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 2. *q* 72. *num.* 2. & 3. Card. Tuſch. *pract. concl. lit.* P *concl.* 31. *n.* 1. Quamuis hunc pactum nunquam præſcribi, quia dicta clauſula eſt cõprehenſiua omnium temporum in infinitum, exiſtimauerint Anton. Gab. *commũ. tit. de præſcript. concl.* 6. *n.* 6. Cachor. *deciſ.* 115. Perez *l.* 1. *tit.* 2. *lib.* 8 *Ordin. col.* 41. *verſ. præterea eſt dubium.* Anton. Gom. *tom* 2. *var. c.* 2. *n.* 28. Caualcan. *de vſufr. c.* 9. *n.* 175. Valaſc. *de iure emphyt q* 11. *n* 17. Steph. Durant. *quæſt. iuris q.* 47. Ceuall. *commun. q.* 207. *à num.* 14. Fachin. *controuerſ l.* 2. *c.* 13. Molin. *diſp.* 374. *col.* 4 *verſ. quãdo*, Cancer. *var. reſol. p* 1. *c.* 13. *de empt. n.* 18. *in fine, & p.* 3. *c.* 7. *de pact. n.* 206. De iure tamen Regio Caſtellæ *ex l.* 63. *Tauri*, quæ hodie eſt *l.* 6. *tit.* 5. *l.* 4. *Recop.* hoc pactum ſpacio decem annorum præſcribitur.

Hæc reſolutio multis modis limitatur, & primò quando partes aſſignarunt maius tempus quàm 30. annorum, vt per Valaſc. *d. q.* 11. *n.* 17. Cald. Pereira *d. verb. ſua facilitate n.* 85. Azeued. *d. l.* 6. *n.* 25. Mart *de iuriſd. p.* 1. *c.* 34 *à n.* 6. Secundò ſi promiſſum ſit toties retrouendere, quoties huic remedio fuerit præſcriptum, Azeued. *vbi ſuprà n.* 29. Card. Mantic *d. tit.* 20. *num. fin.* Alex. Trentacinq. *d reſol.* 10. *n.* 31. Cald. Pereira *d. loco n.* 85. & 87. qui declarant hoc non procedere in præſcriptione centenaria & immemoriali. Tertiò, quando in dicto pacto de retrouendendo interuenit iuramẽtũ, Cou. *l.* 1. *var. c.* 9. *n.* 7. Gutier. *de iuram. conform. p.* 3. *c.* 1. *à n.* 17. Azeued. *in l.* 6. *n.* 17. & 18. *tit.* 15. *l.* 9. *Recop.* Alex. Trentacinq. *d. reſol.* 10 *n.* 28. Gaſp. Theſaur. *d l.* 2. *q.* 72. Seraph. *d. priuileg.* 51. *n.* 8. vbi Benecher. *num.* 1. Intellige quando iuramentum appoſitum eſt in ipſo cõtractu, quia tunc ad 40. annos producit præſcriptionem. Quartò in contractibus vſurariis, vel alio modo illicitis, & vbi adeſſet enormiſſima læſio, vt ſuo loco dicam. 5

Ad *num.* 4. Nota quòd vſurarium redditur pactum de retrouendendo quando conuenitur non niſi poſt certum tempus licere rem venditam redimere cum conditione expreſſa de lucrandis interim fructibus, *l. Caſtella* 4. *tit.* 6. *lib.* 4. *Recopil.* vbi Azeued. *num.* 34. Anton. Gom. *d. tom.* 2. *cap.* 2. *numer.* 27. Couar. *var. libr.* 2. *cap.* 9. *numer.* 9. Perez *l.* 1. *tit.* 2. *libr.* 8. *Ordin.* Felician. *de cenſib. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 14. Parlad. 6

inſexquitent. differ. 53. §. 1 *in fine*, præ-
cipuè concurrente modicitate pretij, ſeu
aliquo ſimili. Cancer. *d.p.* 1. *c.* 13. *verſ. ve-
ritas eſt.*

Ad *num.* 5. Pro exornatione concluſio-
5 nis quòd pactum de retrouendendo facit
rē eſſe minoris valoris ita ut æſtimatio, ſeu
valor rei debeat conſiderēri habita ratione
ad qualitatem diminutam pacti de retro-
uendendo, & non prout ſimpliciter res per
ſe conſiderata vendi poterat, vltra citatos
in collect. tenent Cacher. *deciſ.* 40 *num.* 14.
Honded. *conſ.* 31 *n.* 2 *P. lib.* 2. Carot *d. tit. de
vſur. q.* 11. *n.* 1. Gaſp. Roder. *de annuis red-
dit. lib.* 2. *q.* 2. *num.* 8. & 25. Ioſeph. Ludou.
Peruſ. deciſ. 97. *n.* 6. Sigiſm. Scacc. *de com-
merc.* §. 1. *q.* 3 *n.* 37. qui dicunt minuere
paulo minus quàm tertiam partem, Caſtill.
controu. lib. 2. *c.* 25. *n.* 63. *cum ſeqq.* vbi Iudi-
cis arbitrio relinqui ait Farin. *in praxi cri-
min. quæſt.* 63. *num.* 13. Stephan. Gratian.
diſcept. forenſ. c. 258. *num.* 37. *cum duobus
ſeqq.* Fontanel. *de pactis nupt. clauſ* 4. *gloſ.* 18.
p. 1. *n.* 77. & 78. Sempton. Aſci. *deciſ.* 90.
n. 26.

SVMMARIVM.

1 *Venditori vltra dimidiam iuſti pretij læſ
ſubuenitur, eique ad reſciſſionem contra-
ctus actio datur, niſi emptor velit iuſtum
pretium ſupplere.*

2 *Hæreditatis in diuiſione facta inter cohære-
des ei, qui lædit, datur electio, vel ſupplē-
di id, quod deeſt cohæredi, & in quo læ-
ſus reperitur, vel quod iterum diui-
ſio fiat, niſi interueniat læſio enormiſ-
ſima.*

3. *Emphyteuticario datur electio ſupplēdi pen-
ſionem, vel reſtituendi rem in emphyteu-
ſim acceptam, ſi eſt læſio, & de ea aga-
tur.*

4 *Electio danda decipienti, illi non datur
quando eſt doloſus, & dolus dedit cauſam
contractui, vel interuenit læſio enormiſ-
ſima.*

5 *Libellus in actionē reſciſſionis contractus
ob læſionem vltra dimidiam quomodo for-
mandus.*

Cap. Cùm cauſa. VI.

AD *n.* 2. Venditori vltra dimidiam iuſti
1 pretij læſo ſubuenitur, eique ad reſ-
ciſſionē contractus actio datur, niſi emptor
velit iuſtum pretium ſupplere *l. vlt.* [illegible]
tit. 11. *lib.* 5. *Recop.* [illegible] Azeued & [illegible]
Rebuff *ad conſtit. Galliæ tom.* 2. *tit. de re*[illegible]
contract. art. vnic. gloſ. 16. *num.* 5 Anton Gom.
var. tom. 2. *c.* 2. *n.* 22. Petr. Greg. *ſyntag. iuris l.*
25. *c.* 24. Alexand. Trentacinq. *var. reſol. l.* 3.
tit. de empt. reſol. 3. Sigiſm. Scacc. *de commerc.*
§. 1. *q.* 7 *p.* 2 *ampl* 10 *à num.* 1. Similiter quo-
que emptori contra quem de læſione agi-
tur, datur electio ſupplēdi iuſtum pretium,
vel reſtituēdi rem emptam, Greg. Lop. *per
tex. ibi in l.* 56. *gloſ.* 5. *tit.* 5. *part.* 5. Giurb.
deciſ. 145. *num.* 8. Sic etiam in diuiſione
hæreditatis facta inter cohæredes ei, qui 2
lædit, datur electio, vel ſupplendi id, quod
deeſt cohæredi, & in quo læſus reperitur,
vel quod iterum diuiſio fiat, Vincent. de
Franchis *deciſ.* 675. Matienſ. *d. l.* 1. *gloſ.* 8. *n.*
3. Pinel. *in d. l.* 2. *p.* 2. *cap.* 1. *num.* 3. *cum ſeqq.*
Gaſp. Roderi. *de annuis redd. t. b. lib.* 1. *q.* 11.
num. 33. Ayor. *de partit. p.* 3. *q.* 10 *num.* 52.
Anton. Fab. *de errorib. pragm. decad.* 8 *errore*
3. vbi dicit in hoc caſu in eius electione eſ-
ſe ſupplere in pecunia, vel quòd iterum di-
uiſio fiat. Niſi agatur de reſcindenda pa-
ctione, ſeu diuiſione bonorum prætextu læ-
ſionis enormiſſimæ. Valaſc. *de partit. cap.*
3. *à numer.* 54. Emphyteuticario da- 3
tur quoque electio ſupplendi penſionem,
vel reſtituēdi rem in emphyteuſim acce-
ptam, ſi eſt læſio, & [illegible] ea agatur, qui
inuitus ad rei reſtitutionem & reſciſſio-
nem contractus non eſt compellendus,
Fontanel. *de pactis nupt. clau.* 4. *gloſ.* 18.
part. 1. *à num.* 90. vbi limitat in contra-
ctu emphyteuſis quando eſt læſio in pen-
ſione, & emphyteuſis eſt eccleſiaſtica, &
nulla alia adeſt cauſa alienationis præter-
quam vtilitatis, quia tunc emphyteuta rem
præcisè reſtituere debet.
Limita principalem textus concluſio- 4
nem de electione danda decipienti, vt
non habeat locum in doloſo quando dolus
dedit cauſam cōtractui, ſed præcisè ea op-
tio competit dolum paſſo. gloſ. *verb. tran-
ſcribere, in l. item ſi pretio* 25. §. *fin ff. locati.*
Greg. Lop. *in lib.* 56. *gloſ.* 7. *cum ſeqq. tit.* 5.
part. 5. vbi tenet quòd ſi emptor fuit in
mala fide inducendo venditorem vt rem
minus iuſto pretio venderet, quòd te-
neatur præcisè eam reſtituere, nec po-
reſt iuſtum pretium ſupplere, Cou. *lib.* 2
var. cap. 4. *numer.* 11. *verſ. quoties verò,*
Matienſ. *in lib.* 1. *gloſſ.* 1. *numer.* 11. *titul.*
11. *lib.* 5. *Recop.* Mexi *in comment. ad leg.
Toleti in reſp. ad* 6. & *p.* 8. *fundam.* 1. *n.* 61.
verſ. Arcitur, ipſe, & *in pragm. taxa panis
concl.* 1. *num.* 158, Perez *in l.* 1. *gloſ. vnica
verſ.*

verſ.ſi verò fuit,& verſ.& hac eſt regula.tit.7. lib.5.Ordin.Card.Mantic.de tacit. & ambig. conuent.lib 4.tit.20.num.61.Farin.fragm.crim.verb.decipere n.34.verſ.& deinde.Idem quando in contractu læſio enormiſſima interuenit, quia tunc emptori nulla datur electio ſupplendi pretium,Anton. Fab. in ſuo Cod.l.4.tit.30.de reſcind. vendit.definit. 3.& 30.Fontanel.de pactis nupt.tō. 2. clauſ. 7.gloſ.2.p. 2.n. 56. vbi num. 60. hoc ex eo procedere ait,quia vbi adeſt læſio enormiſſima,dolus eſt præſumptus.

5 Libellus in hac actione reſciſſionis contractus .ſi eſt venditor,qui de læſione agit, debet concludere,Pĕto rem mihi reſtitui cum fructibus , & pretium emptori reſtituam,vel ſuppleatur mihi iuſtum pretium vſque ad ſummam tot aureorum, quod eſt iuſtus valor rei à me venditę Si eſt emptor, qui agit,peto vt venditor reſtituat mihi exceſſum iuſti valoris,vel pretium integrum, & paratus ſum rem mihi vēditam ei reſtituere , Greg. Lop. l.46.gloſ.7. tit.5.part.5. Anton.com.tom.2.var,cap.2.num.21. verſ. item adde , Matienſ.in d.l.1.gloſ. 5.num.1. Azeued.ibid.num.24 Magon. Florent. deciſ. 108.n.2.Sigiſm.Scace.de commerc. & camb. §.1.q 7 p.2.ampl.10.n.3. Felician. de cenſib. lib. 2.cap.1.num. 41. vbi tradit quomodo libellus formandus ſit quando læſio interuenit in pretio rei,quæ æſtimata data fuit ad cenſum.

SVMMARIVM.

1 *Emptor debet litem ſuper re empta motam venditori nuntiare , aliàs de euictione venditor non tenetur.*

2 *Vendens ius,quod habet ad rē,non tenetur de euictione.*

3 *Euictio non competit aduerſus donantem,ſi donatio incipiat à traditione etiamſi ſit ficta.*

4 *Donator ſi euictionem promittat, tenebitur de euictione, idem ſi promittat donationem ſouere bonam.*

5 *Euictio ſi intercedat donatoris dolo,aut culpa,ipſe de euictione tenebitur.*

6 *Euictionis actio donatario contra donatorē datur,quando donatio eſt remuneratoria, vel ob cauſam facta.*

7 *Denunciatio qualiter facienda venditori vt de euictione teneatur,oſtenditur.*

8 *Proteſtatio & admonitio facienda eſt venditori vt liti aſſiſtat,cauſamque defendat, vt teneatur de euictione.*

9 *Euictio vt cōpetat debet libelli copia aduerſus emptorē produci ad venditorē tranſmitti,vt omnino de litis mota qualitate ſit certus.*

10 *Denunciatio etiam venditori ſcienti litem motam eſſe,facienda ad hoc vt de euictione teneatur.*

11 Reg.qui certus eſt, ampliùs certiorari non debet *intellectus*

12 *Denunciatio neceſſaria non erit quando nulla venditori competeret defenſio,& res omnino erat euincenda.*

13 *Feudo euicto contra dominum, feudatarius de euictione agere poteſt.*

14 *Denunciatio ad effectū euictionis neceſſaria non eſt quando emptor eſt minor, ſi aliàs venditor ſciat litem eſſe motam.*

15 *Fiſcus quando eſt emptor,& venditor litem contra eum eſſe motam ſcit,non tenetur eam denuntiare.*

16 *Eccleſia quando eſt emptrix non tenetur denuntiare ad effectum euiction is.*

17 *Denūtiādi neceſſitas quādo fuit remiſſa per pactum,denunciatio aliqua nō requiritur.*

18 *Emptor & venditor quando ſimul in eodem iudicio conueniuntur,denunciatio non requiritur ad effectum euictionis.*

19 *Emptor ſi fuit contumax tempore ſententia non poteſt agere de euictione.*

20 *Emptor de euictione agere nō poteſt ſi victus à ſententia contra eū lata non appellauit.*

21 *Venditor quando cōparet poſtquam iudiciū cū emptore inchoatū fuit,inuito auctore mutationem obtinere non poterit.*

22 *Venditor ad cauſam admittitur in ſtatu & terminis,in quibus illa reperitur.*

Venditor veniens ad cauſam poſt finitam dilationem,nō poteſt nouas probationes facere,niſi ſit minor.

23 *Venditor ſi compareat non animo nouandi actionem,ſed ea ſalua manente, & actor petat mutari iudicium futurum,venditor audiendus eſt.*

24 *Niſi ex hac iudicij mutatione actor prætēderit aliquod præiudicium ſibi inferri.*

25 *Clericus venditor tenetur emptorem laicū defendere coram ſuo iudice.*

26 *Fiſcus poteſt ad ſuum Iudicē trahere actorem agentem contra emptorem ſuper re ab ipſo vendita.*

27 *Emptori non datur actio euictionis contra venditorem quando per imperitiam,errorem,vel iniquitatē Iudicis,res fuit euicta.*

28 *Vel quando facto Principis res ab emptore fuerunt ſublatæ, aut fuit compulſus eas alteri vendere.*

Cap. Si venditori.VII.& vlt.

AD n.2.in fine In tex.ibi,*vt rem venditā ſibi defenderet,nuntiare* , &c. Notatur 1

ad hoc quòd emptor debet litem ſuper re
empta motam venditori nuntiare, aliàs de
euictione venditor non tenetur, ſimilis tex.
in l. ſi rem 29 § quolibet, l. ſi fundo vēdita 53.
§ ſi cùm poſſit, ff. de euict. l. emptor fundi 8. *l. ſi
cùm quæſtio* 17. *C. eod. l.* 1. *C de peric. & comm.
rei. vend. l. Caſtellæ* 32. *&* 36. *tit.* 5. *part.* 5.
Duen. *reg.* 241. Socin. *reg.* 117. Rebuff. *ad
conſtit. Galliæ tō.* 3. *tit. de dilat. arc.* 5 *gloſ. vnic.
n.* 27. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 2. *n.* 34.
Maſeard. *de probat. concl.* 615. *num.* 8. *cum
ſeqq.* Gaſp. Caballin. *de euict.* §. 3. *num.* 4.
Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 61. *num.* 2.
cum ſeqq Anton. Queſada *diuerſ. quæſt. iuris
c.* 10. *num.* 3. Mozz. *de contract. vbi de empt.
& vend. tit. de naturalib. empt. num.* 2. Anton.
Pereg. *deciſ.* 89. *num.* 3. Hieron. à Lorent.
Auen. deciſ. 111. *num.* 7. Cæſ. Barz. *deciſ.* 16.
num. 11. Andreæ. Fachin. *controu. lib.* 2. *c.* 34.
Card Pereira *de empt. & vend. cap.* 31. *num.*
55. *&* 56. Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib.*
3. *tit. de empt. reſol.* 4. *num.* 2. *verſ. ſed ea eſt
opinio*, Anchar. Regienſ. *lib.* 1. *q.* 35. *num.* 2.
Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 2. *c.* 363.
n. 1. Marta. *voto* 65, *num.* 6. D Barboſ. *in l.
venditor* 49. *n.* 7. *ff. de iudic.* Mari Muta *deciſ.*
59. *n.* 18. *&* 19.

2 Ad. *num.* 4. Quòd non tenetur de euictio-
ne vendens ius quod habet ad rem, vltra
Menoch. citatum tenent Lazar. *de gabell.
cap.* 9. *num.* 38. Pbanut. *de inuent. quæſt.* 244.
num. 247. *& ſeq. in nona imp.* Idem ſi vendi-
tor dicat ſimpliciter, vendo ius quod habeo
in tali prædio, etſi nullum habeat, Manent,
deciſ. 27. *n.* 39. Catthar. *deciſ.* 70. *num.* 40.
cum ſeqq.

3 Ad *num.* 5. Quòd aduerſus donantem
non competit euictio, ſi donatio incipiat à
traditione, quamuis ſit ficta, clauſula ſcilicet
conſtituti, ſecus quando incipit à promiſſio-
ne, quia tunc donans, ſi res donata euinca-
tur, de euictione conueniri poteſt. Ita An-
ton. Gom. *var. tom.* 2. *c.* 2. *num.* 35. *& cap.*
4. *num.* 4. Cou. *l.* 2. *var. cap.* 15. *num.* 1. *verſ.
agit autem*, Boër. *deciſ.* 67. Pereg. *Patauina
deciſ.* 93. *num.* 5. Caballin *de euict.* §. 4. *num.* 2.
Valaſc. *de partit. c.* 37. *num.* 3. Cald. Pereira
de empt. c. 32. *num.* 41. Beltramin. *ad Greg.
X. deciſ.* 340. *num.* 13. Alex. Trentacinq. *var.
reſolut. l.* 3. *tit. de donat. reſol.* 2. *n.* 1. *cum ſeqq.*
Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ.* 1030. Tepat. *tom.*
2. *var. tit.* 413. *n.* 6. Cancer. etiam *var. reſo-
lut. p.* 3. *cap.* 4. *num* 9. *& à num* 10. Fonta-
nel. *de pactu nupt. tom.* 2. *clauſ.* 5. *gloſ.* 8. *p.*
14. *num.* 34. *cum ſeqq.* P. Molin. *de Iuſtit.
diſp.* 380. Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.*
4. *c.* 657. *à num.* 47. Card Mantic. *de taci-
tis & ambig. conuent. lib.* 13. *tit.* 4. *num.* 18.

ex quibus Tepat. Aloyſ. Ricc. & Molina
declarant quòd licèt donans non teneatur
ad æſtimationem, tenetur tamen ad expē-
ſas, & damna. 4

In certis autem caſibus actio euictionis
contra donatorem datur etſi à traditiòne
incipiat donatio. Primò quando donator
euictionem promittit. Caballin. *d.* §. 4.
num. 2. *verſ. primus eſt*, Portol. *de conſortib.
cap.* 11. *num.* 23. Alex. Trentacinq. *d. lib.*
3. *tit. de donat. reſol.* 2. *num.* 12. Cald. Pereira
d. cap. 31. *num.* 42. Valenz. *conſ.* 60. *num.* 23.
Stephan. Gratian. *d. tom.* 4. *cap.* 657. *num.*
47. *&* 48. Valenzuel. *conſ.* 60. *num.* 23.
Guzman. *de euict. quæſt.* 25. *num.* 47. Vel
promittit donationem facere bonam, Ca-
ballin. *in addit ad d.* §. 4. *lit. B.* Stephan.
Gratian. *d. c. cap.* 657. *num.* 49. ſeu dona-
tarium defendere, & reſpectu rerum do-
natarum eum indemnem ſeruare, Monter
à Cueua *deciſ.* 13. *num.* 14. Stephan. Gratian.
n. 49. & Alex. Trentaciq. *n.* 17. *dicto locu.*

Secundò quando donatoris dolo, aut 5
culpa interceſſerit euictio, vt ſi ſcienter
rem alienam aſſerit eſſe ſuam, Card.
Tuſch. *lit. E concl.* 366. *num.* 23. Alex.
Trentacinq *num.* 11. *citato loco*, Guzman. *de
euict. quæſt.* 25. *n.* 44. Cancer. *var. tom.* 3. *c.* 4.
n. 20. 6

Tertiò, quando donatio eſt remunera-
toria, quia tunc actio euictionis donata-
rio contra donatorem datur, Tiraq. *in l. ſi
vnquam verb. donat. ene largitus num.* 19.
Ioan Garcia *de donat. remunerat. num.* 24.
Azeued. *l.* 1. *num.* 43. *tit.* 6. *lib.* 5. *Recop.*
Valaſc. *conſ.* 60. *num* 20. Cabed. *Luſit. deciſ.*
119. *num.* 13. *p.* 2. Cald. Pereira *de empt.
cap.* 31. *num.* 44. Monter à Cueua *deciſ.* 13.
num. 10. *in fine verſ. iurſus*, Alex. Tren-
tacinq. *var. reſol lib.* 3. *tit. de empt. reſol.* 4.
num. 9. Stephan. Gratian. *d. tom.* 4. *cap.* 657.
à numer. 51. Linglois *deciſ.* 15. *quæſt.* 5.
num. 11. Guzman *d. quæſt.* 25. *à num.* 37.
Ioan Baptiſta à Thoro *in compendio deciſ.
verb. Euictio an debeatur ex donatione remu-
neratoria*, vbi ex ſeruitiis, quæ ex neceſſi-
tate officij erant facienda, euictionem non
deberi decretum fuit. Idem in donatione
ob cauſam, quia ſemper de euictione do-
natario dabitur actio Fontanel. *d. clauſ.* 5.
gloſ. 8. *p.* 14. *n.* 21. *&* 23.

Ad *num.* 7. Pro exornatione concluſio-
nis de qua in hoc numero, quòd ſcilicet ad 7
hoc vt emptor, vel ille, à quo res euinci-
tor, de euictione agere poſſit, requiri-
tur quòd denuntiet venditori, vel auctori
ſuo, vel hæredibus eorum litem eſſe notā,
vt aſſiſtat liti, & veniat ad eius defenſionē,
vltra

vltra citatos vide hoc ipſum reſoluentes Duen reg. 241. Anton. Gom. var. tom. 2. c. 2. n. 39. col. 1. verſ. item adde, Vincent. de Frāchis deciſ. 523. Viui. deciſ. 510. numero 1. lib. 3. Perez l. 2. verſ. dubitatur in caſu tit. 7. lib. 5. ordin pag. 194. col. 1. Ioan. Garc. de expenſ. c. 23. n. 18. D. Barb. in l. venditor 49. n. 7. ff. de iudic. Molin. de Iuſtit. diſp. 380. verſ. deinde, Pichard in § ſi ſinitū regundorum 6 n. 27. & 28. Inſtit. de officio iudic. Ceuall commun. q. 381. n. 1 Marta voto 62. n. 2. 3. & 6. Card. Tuſch. lit. E. concl. 353. à n. 1. Caſtill. cōtrou. lib. 4. c. 42. n. 95. Cancer. var. reſ. p. 1. c. 13 de empt. n 63. verſ. & præterea, me citato in hoc loco Pareja de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 5 reſol. 14. num. 2. Fontanel. de pactis nupt. p. 2. clauſ. 5 gloſ. 8. p. 14. n. 69. Guzman. de euict. q. 4 à n. 1. Et ſic nō ſufficit ſimplex denunciatio, ſed amplius requiritur proteſtatio & admonitio vt liti aſſiſtat, cauſamque defendat, Greg. l. 32. gloſ. 4. tit. 5. part. 5. Cabal. d. §. 3. à n. 21. Molin. d. diſp. 380. num. 9. verſ. ex ſtimo etiam, Trentacinq. d. reſ. 4. n. 2. verſ. ſecunda opinio, D. Barb. vbi ſup. n. 18. vbi tamen numero ſeqq contra-
9 riū ſequi videtur. Et vlteriùs requiritur, vt libelli copia aduersùs emptorem producti ad venditorem transmittatur, vt omnino de litis motæ qualitate ſit certus, Duen. reg. 243. Cou. d. n. 3. verſ. tertio, Greg. Lop. d. l. 32. gloſ. 4. q. 2. Gam. deciſ. 79. num. 1. Alex. Trētacinq. d. reſol. 4. n. 3. Vincent. Lasot. de depoſ. p. 1. tit. de compenſat. excuſ. 3. n. 13. D. Barboſ. in d. l. venditor n. 15 Guzman. d. q. 4 ex num. 33. Pareja d. tit. 5. reſol. 14. n. 3. Vlteriùs quoque requiritur quòd emptor pariter litem proſequatur, quia non ſufficit quòd huiuſmodi denunciatio ſolemniter, & cùm requiſitis neceſſariis fiat, niſi ſequatur cauſæ proſequutio l. 1. C. de peric. & commodo rei vend. Greg. Lop. d. l. 33. gloſ. 4. verbo comprador, Gutier. d. p. 1 c. 61. num. 8. quicquid dicat Alex. Trentacinq. d. reſolut. 4. n. 5. verſ. ſecundò requiritur.

10 Quod in tantum verum eſt, adeò requiri huiuſmodi denunciationem, vt etiā venditori, vel auctori ſcienti litem motam eſſe ſuper re ab eo vendita, facienda ſit ad hoc vt de euictione teneatur, ita Capell. Tholoſ. deciſ. 408. Rebuff. tom. 3 ad leges Galliæ tit. de donat. art. 5. gloſ. vnic. n. 27. Anton. Gom. d. to. 2. c. 2. n. 39. verſ. item adde, Franc. Marc. deciſ. 581. n. 9. Caballin. de euict. § 3 n. 4. & 5. Cou. lib. 3. var. c. 17. n. 3. Morl. in emporio iuris tit. 9. in Prælud. n. 38. Menoch. controu. vſufrcq. c. 9. n. 13. Nicol Vander ſing. 33. n. 4 Molin. de Iuſtit. tract. 2. diſp. 380 n. 9. Carot. de depoſito p. 1. tit. de compenſat. excuſ. 3. n. 13. Card. Tuſch. lit. E. concl. 353. n. 1. in fine, & lit. I. concl. 339. n. 5. Gam. deciſ. 79. n. 1. Gutier. d. c. 61. n. 3. Ceuall. q. 385. n. 1. Tepat. tit. de denunciat. 422. n. 2. verſ. vanæ eſt, D. Barboſ. in d. l. venditor n. 8. & 9. Cancer. d. p. 1 c. 13. de empt. n. 63. verſ. quæ denunciatio, Fachin. controu. lib. 2. cap. 35. verſ. quod attinet ad tertium, Trentacinq. d. tit. de empt. & vend. reſol. 4. n. 5. verſ. quinto requiritur, Fontanel. d. p. 2. clauſ. 5. gloſ. 8 p. 14 n. 71 Sempron. Aſci. determin. 68. num. 4. 5. & 6. Caſtill. controuerſ. lib. 4 c. 42. n. 95. Guzman. d. q. 4. n. 4. Ratio eſt quia licèt qui certus eſt
certiorari vlteriùs non oporteat, iuxta reg. 11
qui certus, de regul. iur. in 6. vbi tamen non ad ſimplicem ſolum ſcientiam, ſed vt etiam ſciens aliquem actum faciat, partis quoque deſideratur renunciatio. l. denuntiaſſe 17. §. quid ergo, ff. de adulter.

Ad num. 8. Quando venditori nulla com- 12
petit defenſio contra iura illius, cui res fuit reſtituta, & omnino res eſſet euincenda, etiamſi facta fuiſſet denunciatio, illa nequaquam erit neceſſaria, vt per Aufrer. ad Capell. deciſ. 408. numero 5. Rebuff. ad leges Galliæ tom. 3. tract. de dilat. art. 5. gloſſ. vnic. n. 45. & 46. Afflict. deciſ. 43. num. 3. & ibi Vrſill. à num. 1. Anton. Gom. d. tom. 2. cap. 2. num. 39. col 5. Caballin. de euict. §. 3. num. 73. cum multis ſeqq. Cou. d. lib. 3. cap. 17. num. 6. Maſcard. de probat. concl. 615. num. 15. Barz. Bonon. deciſ. 85. num. 13. Surd. Mant. deciſ. 22. num. 8. & 9. & de aliment. tit. 9. q. 42. numero 28. Muta deciſ. 59. num. 3. & 4. Sebaſt. Medic. deciſ. 29. num. 5. Hieron. de Laurent. Auen. deciſ. 111. n. 8. M. Anton. Pereg. deciſ. 89. num. 7. Cald. Pereira de empt. cap. 31. num. 71. Caualcan. deciſ. 8. n. 25. p. 1. Mantic. deciſ. 30. numero 3. Seraph. deciſ. 1024. num. 5. Card. Tuſch. lit. E. concl. 353. num. 29. cap. 9. & 33. D. Barb. in d. l. venditor num. 69. cum ſeqq. Fachin. controu. lib. 2. cap. 37. & lib. 3. conſ. 25. num. 3. Alex. Trentacinq. d. lib. 3. tit. de empt. & vendit. reſol. 4. num. 9. & 10. Morl. in emporio iuris part. 1 tit. de empt. in prælud. num. 40. Ceuall. quæſt. 385. num. 2. & quæſt. 799. per tot. Gaſp. Rodrig. de annuis reddit. lib. 2. quæſt. 9. num. 19. Anton. Fab. in ſuo Cod. lib. 8. tit. de euict. definit. 25. num. 12. Sempron. Aſci. d. determ. 68. num. 11. Molin. diſp. 380. verſ. obſeruandum eſt. Fontanel. dict. part. 2. clauſ. 5. gloſ. 8. part. 14. numer. 75. & 76. Guzman. de euict. quæſt. 4. à numero 77. Intellige procedere ſi emptor, qui litem venditori non denuntiauit, de iuſtitia euincētis doceat, hoc eſt quòd nulla erat omnino vēditori defenſio; aliàs ſi emptor hoc nō probauerit, & docuerit, non poterit contra

ſuum authorem obtinere. Ita Anton Gom.
*n.39 circa med.*Cou.*n.*6.Caballin.*n.* 19. Se-
baſt.Medices *num* 5.Alex.Trentacinq.*verſ.*
mihi placet,proximè citatis locis,D Barb.*in d.l.*
venditor à num 43.Guzman.*d.q.*4.*num.* 97.
& 99.

13 Ad *num.*11.Feudo euicto contra dominũ
feudatarius de euictione agere poteſt *c.*1.*de*
inueſt. de re aliena facta,Boër. *d. deciſ.* 19.*n.*
3.Monter à Cueua *deciſ.*13.*n.*9.Alex.Tren-
tacinq.*d.lib.*3.*tit. de donat. reſol.* 2. *num.*10.
Caball *de euict.in addit.lit.H.* vbi dicit quòd
ſi feudum in totum,vel in parte euincatur,
& à principio infeudatio facta fuit gratis,
& liberaliter,prout eſt natura feudi,tunc nõ
eſt locus euictioni; ſed quòd ſolùm vaſal-
lus pro futuro tempore releuatur ab oneri-
bus feudalibus pro rata reſpectu rerum eui-
ctarum. Aut verò apparet quòd infeudatio
eſt facta mediante pretio, vel æquiualente
compenſatione,& tunc locus eſt euictioni,
quod intellige, vt per Surd.*deciſ.*296 *num.*
21.*&* 22. quando per modum gratiæ facta
fuit conceſſio,& non per contractum,& ſic
eſt accipienda deciſio Senatus Neapolita-
ni,quam refert Ioan Baptiſta Thoro *in cõ-*
pẽdio deciſ.verb.euictio 1.vbi ait Senatũ de-
claraſſe quòd ſi ſeruitia pro feudo debita
ſunt æqualia feudo, euictio debetur. Vide
Theſaur.*forenſ q.lib* 2.*q.*23.Fachin. *controu.*
*lib.*7.*c.*14.Cæſ.Manent.*Mantuana deciſ.*14.
Guzman.*de euict.q.*32.*num.* 33 vbi de hac
euictionis feudorum materia latè agunt.

14 Ad *n.*12.Quando emptor eſt minor, nõ
eſt neceſſaria denuntiatio, ſi aliàs venditor
ſciat litem eſſe motam,quia re ipſa abſque
interpellatione eius debitor conſtituitur in
mora,vt per Capel.Tholoſ.*deciſ.* 408.*n.* 2.
Caballin.*de euict.*§.8.*n.*103.*& ſeq.*Cou.*d.lib.*
3.*c.*17.*n.*4.Maſcard.*de probat.concl.*615.*n.*17.
Fachin.*d.lib.*2.*c.*38.*in princ.verſ fundamentũ*
Alex.Trentacinq.*d.lib.*3.*tit.de minorib reſol.*
4.*n.*15.Eſcob.*de ratiocin.c.*15.*à n.* 31.Molina
*diſp.*380.*verſ.quãdo emptor eſt minor*,Steph.
Gratian.*diſcept forenſ.c.*175 *n.*33.Guzman.
15 *de euict.q* 5.*n.*20.*cũ ſeqq.* Idẽ cùm fiſcus eſt
emptor,& venditor litem contra eum eſſe
motam ſcit, nam tunc venditor abſque in-
terpellatione cõſtituitur in mora,& aduer-
sùs eũ de euictione agere poterit,Maſcard.
*d concl.*615 *n.*17.Pereg.*de iure fiſci lib.*6.*tit.*
4.*n.*39.Steph.Gratian.*d.cap.*175.*n.*33.quic-
quid dicat Caballin.*d* §.3.*num* 105.*&* 106.
16 Idem quando Eccleſia eſt emptrix, nam
vtitur iure minoris, & denuntiatio non eſt
neceſſaria.Cou *d n.*4 Pichard. *de mora à n.*
38.Alex.Trantacinq.*d.n.*15.& Gratian.*ci-*
tato loco,cõtra Caballin.*d.*§. 3.*n.*103.*verſ.ego*
17 *credo, cum ſeqq.* Idem quando per pactum
neceſſitas denuntiandi fuit remiſſa, Anton.
Gom.*d.c.*2.*n.*36.*verſ ite adde*,Gutier.*d.c.*61.
*num.*15.Molin *d.diſp.* 380.*verſ. oblig.* Alex.
Trentacinq.*d.reſol.*4.*n.* 7. Cald.Pereira *de*
*empt.c.*31.*n.*73.Sempron.Aſci.*d.determ.*68.
*n.*3.Guzman.*q.*5.*n* 30.Vel quando emptor, 18
& venditor ſimul in eodem iudicio conue-
niuntur,Vincent.de Franchis *deciſ.*523.*n.*4.
Viui.*deciſ.*510.*n.*8.Fachin.*lib.*3.*conſ.* 25.*n.*1.
Alex.Trentacinq.*d.reſol.*4.*n.*8.D.Barboſ. *in*
*d.l.venditor num.*23.Card.Tuſch.*lit. E.cõcl.*
357.*n.*7.Guzman.*d q.*5.*n.*1. Bapt.Thoro *d.*
verb. euictio fin. col. 3. vbi ſubdit ſufficere
quòd ſit in iudicio per Procuratorem.

Ad *num* 13. Quòd etſi venditor empto-
rem defendere iuraſſet, ſciatque emptori
aliter quàm per eius denunciationem litẽ
motam adhuc emptoris denunciatio vt de
euictione venditor teneatur,requiritur, vt
per Rebuff.*d.gloſſ.vnica n.*36 Marc.Anton.
Bauer.*de mora p.*2 *n* 21.Caballin.*d.*§.3.*n.*54.
cum ſeqq Cott. *verb. emptor malè defendent*
verſ.vltra eos limita,Cou *d.c.* 17.*n.*5.Seraph.
*de priuil.iuram priuil.*49.Gutier.*d.c.*61. *n.*19.
Ceuall.*commun q.*385.*num.*3.Alex.Trenta-
cinq.*d.reſol.*4.*n.*8 *ad fin.*Mari.Muta *deciſ.*59.
n. 14. Camill.Borrel.*in ſumma deciſ. p.* 1.*tit.*
60 *de iuram.n.*234 Fontanel.*d.p.*14.*num.*73.
Cald.Pereira *d.c.*31.*n.*70.Rot.*deciſ.*69.*n.*3.
5.7.*&* 8.*p.*1.*diuerſ.*

Ad *n.*14.Emptor ſi fuit contumax tẽpore 19
ſentẽtiæ nõ poteſt agere de euictione.An-
tõn.de Burg.*in hoc c.n.*14.Cou.*d.c.*17.*num.*9.
Capic.*deciſ.*106.*n.*4.Caballin.*de euict.*§.5.*n.*
5.Morla *d.tit.*9.*de contrah.empt. in prælud. n.*
40.*verſ.ſeptimus & vltimus caſus*,Gutier. *d.c.*
61.*n.*13.Surd *deciſ.*22.*n.*1.Card.Tuſch. *d. lit.*
*E concl.*367.*à n.*1.Sempron.Aſci. *deciſ.* 68.*n.*
7.Guzman.*de euict.q.*39.*num.*17.Et in dubio
ſententia lata contra contumacem præſu-
mitur latam propter contumaciam,& non
ob malam cauſam,& defectũ iuris, Anton.
Gabr.*commun.lib.*2 *tit.de ſentent.concl.*3.*n.*1.
Menoch.*de præſumpt.lib* 2.*præſ.*70.*n.*1. *&* 2.
Sempron.Aſci.*d.deciſ.*68.*n.*8.Guzman.*d.q.*
39.*n.*18.Et hoc procedit etſi venditor fue-
rit citatus,& emptor ei litem denuntiaue-
rit,& comparuerit, ex Cremen.*ſing.*89.&
Sempron Aſci.*determin.*68 *n* 9.

Nota emptorem de euictione agere nõ 20
poſſe ſi victus à ſententia contra eum lata
non appellauit.Anton.Gom.*d.tom.* 2. *c.* 2.*n.*
39.*verſ. ſecundus caſus*,Pinel.*in l.*1. *C. de bonis*
*matern.p.*3.*n.*50.*limit.*3.Cou.*d c.*17.*n.*9.Cald.
Pereira *d.c.*31.*n.*26.D.Barboſ.*in d.l.venditor*
*n.*4.Fachin.*controu.lib.*2.*c.*40.Cancer.*d.p.*1.*c.*
13.*de empt.n.*68.Morla *d.tit.*9.*in prælud. nu.*
40.Guzman.*de euictionib q.*12.*num.*16. cum
quibus declarabis.

Ad

21 Ad *n.* 13 Quando venditor comparet
poſtquam [illegible] icium cum emptore inchoa-
tum fuit, inuito actore mutationem obtine-
re non poterit, quia venditor admiſſus non
conſideratur, vt principalis, ſed vt aſſiſtens
emptor, & illius deſenſor, Caballin. *d.* §. 3.
num. 119. *in fine*, D. Barboſ. *in d. l. venditor*
num. 106 *&* 185. Giurb. *deciſ.* 8. *num.* 31. *&*
28. Guzman *de euict. q.* 6. *n.* 19. & ad cau-
ſam admittitur in ſtatu & terminis, in qui-
bus illa reperitur, & illam proſequi debet
in ſtatu in quo erat tempore, quo ad iudi-
22 cium venit, *c. vlt. vt lite pend. lib.* 6. vbi DD.
Citati *in hoc libro*. Ita vt ſi veniat venditor
poſt finitam dilationem conceſſam empto-
ri ad probandum, non poterit nouas pru-
bationes facere, etſi alleget dilationem da-
tam emptori ignoraſſe. Surd. *deciſ.* 60. *num.*
6. *& deciſ.* 146. *num.* 6. Ioſeph. Ludou. *deciſ.*
26. *num.* 6. Gutier. *pract. lib.* 1 *q* 66. *num.* 1.
Couarr. *pract. cap.* 13. *num.* 2. D. Barboſ. *in d. l.*
venditor, *num.* 124. niſi aſſiſtens ſit minor,
qui beneficio reſtitutionis impetrato pote-
rit nouos teſtes producere, gloſſ. *verb. ex per-*
ſona, in l. ſi parentes, C. de euict. Parlad. *lib.* 2.
rerum quot. d. c. 11. *num.* 5. Micr. *de maior.*
part. 4. *quaſt.* 14. *à num.* 18. Gutierr. *d. q.* 66.
num. 2. Cabed. *deciſ.* 97. *num.* 3. *part.* 2. Cald.
Pereira *d. cap.* 31. *n.* 81. D. Barboſ. *in l. ma-*
ritum, *n.* 84. *ff. ſoluto matr. & in d. l. vendi-*
tor, *n.* 125.

23 Si verò venditor compareat non animo
nouandi actionem; ſed ea ſalua manente,
ac actor tantùm petat mutari iudicium fu-
turum, vt ſcilicet cum eo inchoetur, & non
cum emptore, venditor audiendus eſt, dū-
modo ſe obliget quòd in re petita fiat exe-
cutio, *l. ſed etſi lege, §. item ſi rē, ff. de petit. hæ-*
red. l. planè, ff. famil. herciſc. Capic. *deciſ.* 197.
num. 6. Menoch. *conſ.* 488. *n.* 4 Benitend.
deciſ. 92. *n.* 2. Card. Tuſch. *lit. E. concl.* 355.
num. 2. D. Barboſ. *in d. l. maritum*, *num.* 85. *&*
in d. l. venditor, *num.* 108. 109. *&* 111. Guz-
man. *de euict. quaſt.* 6. *à num.* 12. Et hoc locum
habet quamuis actor reluctetur, nam inui-
tus cogitur litem inchoare cum venditore,
Ruin. *conſ.* 84. *num.* 6 *l.* 5. Benintend. *d. de-*
24 *ciſ.* 2. *num.* 5. D. Barboſ. *in d. l. venditor. num.*
113. Niſi ex hac iudicij mutatione actor
prætenderit aliquod præiudicium ſibi in-
ferri, vtpore quòd allegaret emptorem fa-
ciliorem eſſe ad conueniendum, *l. ſi actor,*
ff. de procurator. Capic. *d. num.* 6. Molin. *diſp.*
380. *ver. quando venditor ſi res euincatur*, D.
Barboſ. *in d. l maritum*, *n.* 85. *& in d. l. ven-*
ditor, *num* 115 [illegible] l ſi hoc prætextu velit
cauſam ad forum ſuum, coram Iudice
ſuo trahere, nam tunc non mutabitur iu-
dicium, ſed hoc in dubio non videtur ad-
mittendum, quia actoris præiudicium con-
ſiderari non poteſt in hoc caſu, cùm regu-
lariter nihil interſit cum vno, vel altero
cauſam mouere. D. Barboſ. *in d. l. venditor*,
num. 116. Guzman *d. quaſt.* 6. *num.* 17.
& 18.

Ad *num.* 16. Venditor ſi ſit clericus, ita te- 25
netur emptorem laicum defendere coram
ſuo Iudice quo conuentus eſt, vt licèt eum
inhibeat eccleſiaſticus Iudex, ne in cauſa
illa procedat, nihilominus de ea cognoſce-
re poterit, & inhibitione non obſtante ad
cognitionem procedere, Gail *d. obſeru.* 71.
num. 7. Anton. Burg. *in præſenti n.* 20. Hō-
ded. *conſ.* 25. *num.* 15. Bobadil. *in ſua politica,*
lib. 2. *c.* 18. *num.* 169. Ceuall. *commun. q.* 36.
n. 2. *& quaſt.* 588. *n.* 627. *& de cognit. per*
viam violent. part. 2. *queſt.* 45. Cald. Pereira
d. c. 31. *à num.* 82. Giurba *deciſ.* 8. *num.* 27.
Guzman *de euict. quaſt.* 7. *num.* 1. Perez de
Lara *de vita hominis*, *cap.* 21. *num.* 62. *cum*
ſeqq. Et quid fiſcō? Vide Brunor. à Sole *in* 26
locis communib. verb. emptor, *num.* 2. Caualcan.
deciſ. 8. *part.* 1. Capic *deciſ.* 197. Peregr. *de iure*
fiſc. l. 7. *tit.* 1. *num.* 9. Alfar. *de officio fiſcal.*
gloſ. 16. *priuil.* 1. *à n.* 23. Hering. *de fideiuſſ.*
cap. 23. *num.* 34. Cancer. *var. part.* 2 *cap.* 46.
num. 42. *&* 45. Guzman. *de euict. quæſt.* 8. *à*
num. 8. Perez de Lara *d. c.* 21. *num.* 62. qui
reſoluunt poſſe fiſcum ad ſuum Iudicem
trahere actorem agentem contra empto-
rem ſuper re ab ipſo vendita; contra quos
tenent Rebuff. Caballin. Burg. Theſaur. &
alij citati à D. Barboſ. *in d. l. venditor*, *num.*
152. & à Cald. Pereira *d. cap.* 31. *num.* 98.
& 99.

Ad *num.* 17. Emptori non datur actio 27
euictionis contra venditorem, quando per
imperitiam, errorem, vel iniquitatem Iudi-
cis, qui iniuſtè iudicauit, res fuit euicta, vl-
tra citatos tenent Anton. Gom. *tom.* 2. *var.*
cap 2. *n.* 39. *in fine*, Caballin. *de euict.* §. 2. *à*
n. 6. Morla *d. tit.* 9. *de contrah. empt. in præ-*
lud. n. 47. Gutierr. *de iuram. confirmat. part.*
1 *cap.* 61. *num.* 10. *&* 17. Verall. *deciſ.* 317. *p.* 1.
Bobadill. *in ſua politica lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 33.
lit. H. Carot. *de remed. aduerſ. præiud. ſentent.*
except. 70. *à num.* 66. Molin. *d. diſp.* 380. *verſ.*
quartus quando ſententia eſt, Guzman. *de euict.*
quaſt. 40. *per tot.* Mar. Antonin. *var reſol. lib.*
16. *n.* 6. Vel quando facto Principis res
ab emptore fuerunt ſublatæ, aut fuit com- 28
pulſus eas alteri vendere, Caballin. *d.* §. 5.
num. 56. Pute. *deciſ.* 381. *num.* 2. *lib.* 3. Verall.
deciſ. 318. *part.* 1. Queſada. *diuer. quaſt. Iuris,*
cap. 10. *num.* 8. Mari. Antonin. *d. reſol.* 16. *n.* 8.
Ceuall. *commun. quaſt.* 537. *in fine*, Theſaur.
quæſt. forenſ. lib. 4. *quaſt.* 10. Cald. Pereira *d.*
cap. 31. *num.* 102. Steph. Gratian. *diſcept. fo-*

renſ tom.3. cap. 520 à. num. 23. Caſtill. *controuerſ.lib.4.cap.42.num.69. &* 108. Guzman *de euict.quæſt.52.n.75.*

De locato, & conducto.

TIT. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Scholaſtici expelli non poſſunt etiam à domino domus, ea indigente.*
2 *Vtilitas maior reſultat ex ſtudio ſcholaſtici, quàm ex neceſſitate domini.*
3 *Vtilitas publica præfertur priuata.*

Cap. ex reſcripto. I

AD *num.2. in fine.* Nota quòd ſcho-
1 laſticos è domo expellere non
poteſt illius dominus, etiamſi ea
indigeat proſuis vſibus; nam ſi ipſi poſſunt
eundem dominum expellere, & eum compellere,
vt ſibi domum locent, ex Rebuff.
de priuileg.ſcholar.priuil.7. & Horat. *Luſit.eod.
tract.priuil.93.* D.Barboſ. *in l.1.part.7. n.51.
ff.ſoluto matr.* multo potiùs quando domus
eſt illis locata, non poterunt expelli, arg.
2 *cap.quanto, de iureiur.* Et maior vtilitas reſultat
ex ſtudio ſcholaſtici, quàm ex neceſſitate
domini, ſiquidem in hac vertitur priuata
vtilitas, in illa autem vtilitas publica, vt
notat Accurſ. *in l.1.C de ſtud.liber.vrb.Romæ,
lib.11.* per tex. *in l.1.C qui ætat.vel profeſſ. ſe
excuſ.l.* 10.Iaſ. *in l.ſtipulatio, ff.de noui oper.
3 nunciat.* D. Barboſ. *citato loco n.* 50. At certum
eſt vtilitatem publicam præferendam
eſſe priuatæ. *l.vtilitas, C.de primipil. lib.* 12.
l.1.ff. ſoluto matrim. quæ magis diligi debet
quàm propria perſona. Et ſic reg. *l. Præſes
C.de ſeruit.* tunc locum habet, quando ex
vtraque parte vertitur vtilitas priuata; nam
etſi ſcholaſtici vtilitas priuata eſſet, adhuc
locator contra pariter priuilegiatum non
poterit ſuo priuilegio vti *l.verum 11.§.item,
ff.de minorib.* quam ſententiam tenent Rebuff.
de priuileg.ſcholaſticor. priuil. 8. Morl. *in
emporio Iuris part.1.tit.10.in prælud.num.* 26.
Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib.3.ſub
hoc tit. reſol.4. n.7.* & ita ſe vidiſſe practicari
etiam in officialibus ſanctæ Inquiſitionis,
refert Ceuall. *commũ. contra communes quæſt.
756.num.48.* quicquid dicat Valaſc. *de iure
emphyt.quæſt.22.n.5.*

SVMMARIVM.

1 *Sterilitas dicitur quando vel nulli omnino fructus naſcuntur, vel tam pauci vt deducto ſemine, & expenſis per colonum nihil ſibi ſuperſit.*
2 *Inquilino qui domum propter peſtem, aut bellum deſit habitare, facienda eſt remiſſio mercedis pro rata temporis.*
3 *Renunciatio caſuum fortuitorum an comprehendat caſus inſolitos, & rariſſimè contingentes.*
4 *Caſus fortuitus propriè dicitur qui communiter ſolet euenire, inſolitus verò qui rariſſime contingit.*
5 *Clauſ.* renuntians omnibus, & ſingulis caſibus fortuitis etiam, *&c. poſt expreſſionem aliquorum caſuum ſpecialium, an comprehendat maiores, & grauiores expreſſis*
6 *Emphyteutæ, qui moderatam ſoluit penſionem ratione dominij vtilis non eſt faciẽda illius remiſſio.*
7 *Beneficiario an debeat fieri penſionis quã ſoluit, remiſſio pro rata damni, ſeu ſterilitatis fructuum beneficij ſibi contingentiũ remiſſiuè*
8 *Mercedis, ſeu penſionis remiſſio ceſſat quoties caſus fortuitus ex culpa coloni, vel alterius, qui contendit ſibi fieri remiſſionem, acciderit.*
9 *Neceſſitas propria propter quam poteſt conductor è domo ſua inquilinum expellere, quæ dicatur, oſtenditur.*
10 *Relocans non dominus non poteſt è domo expellere illum, cui relocauit, propter propriam neceſſitatem.*
11 *Pactum de non expellendo cum hypotheca non operatur quando ex noua cauſa debet fieri expulſio.*
12 *Domus reddenda eſt conductori poſt refectionem donec conductionis tempus finem accipiat.*
13 *Scholaris poteſt expelli à domo conducta ex cauſa malæ conuerſationis, niſi locator tempore locationis ſciat ſcholarem conductorem ſolitum eſſe meretricari.*
14 *Conductor ceſſans in ſolutione per biennium, an & quando expelli poſſit à locatore declaratur.*

Cap. Propter ſterilitatem. III.

AD *num.3.in fine.* Nouiſſimè Didac. de Britto *ad hunc text.num.58* vbi poſt plures relatas opiniones videtur cum ea remanere, quòd ſcilicet ſterilitas quoad

hunc

hunc effectum dicatur quando, vel nulli omnino fructus naſcuntur, vel tam pauci vt deducto ſemine, & expenſis per colonum nihil ſibi ſuperſit, additque dari etiam ſterilitatem efficacem ad effectum inducendi remiſſionem mercedis, ſeu penſionis, quando ita pauci fructus naſcuntur, vt ſi colonus ſuluat integram penſionem, maneat deceptus vltra dimidiam iuſti pretij.

2 Deinde *num. 62. cum ſeqq.* quærit an ſi conductor, ſeu inquilinus prædij vrbani propter ſuperuenientem caſum fortuitum peſtis, aut belli pro tempore domum deſinit habitare, ſit facienda remiſſio mercedis pro rata temporis, quo illam non habitauit? & reſoluit faciendam eſſe remiſſionem, & habendam rationem non ſolùm temporis, quo inquilinus ex cauſa peſtis, ſeu alia legitima non habitauit, ſed etiam temporis, quo habitauit, vel cùm poſſet, quia ceſſauit cauſa peſtis noluit habitare, ita vt ſubducto tantùm tempore illo, in quo propter caſum fortuitum, & ita circa propriam culpam deſinit habitare, & pro rata illius ſubducta pēſione integri, reliqui temporis, quo habitauit, vel non habitauit ex propria culpa, teneatur penſionem ſoluere; cum hac tamen differentia quòd in colono requiritur grāde damnum, & immodica fructuum calamitas, nempe inducens læſionem vltra dimidiam, vt dixi: cùm tamen in inquilino modicum damnum ſufficiat, veluti ſi per vnum menſē tantum deſinat habitare ex caſu fortuito, vt pro rata illius ſibi fiat penſionis remiſſio.

3 Ad *num.* 8. Adde Did. de Britto *in comment, ad hunc text. in princ. num. 70. pag. mihi* 310. qui tenet renunciationem caſuum fortuitorum, ac etiam pactum per quod conductor ſuſcipit in ſe omne periculum, comprehendere quidem quoſcumque caſus fortuitos & inſolitos, dummodo non ſint omnino inſoliti, & rariſſimè contingentes, ad quos veroſimilis mens contrahentium tanquam ad incogitata non protenditur; ſubdítque quando generalē caſuum fortuitorum renunciationem præcedit ſpecialis aliquorum caſuum expreſſio, veluti ſi conductor dicat, renuntio pluuiis, incendio, & omni caſui fortuito; receptum eſſe vt in tali renunciatione non comprehendantur niſi caſus ſimiles, vel minores expreſſis, ita ut ſpecificatio, ſeu nominatio certorum quoad ſimiles demonſtratiuè, nō verò reſtrictiuè quoad cæteros maiores, & rariſſimè contingentes ſit intelligenda; & ampliat *num. 71.* vt procedat etiam quando aliquis caſus ſpecialis exprimitur non ſolùm comprehenſiuè, ſed etiam exceptiuè, ſiue ante, ſiue poſt clauſulam, ſiue renunciationem generalem, veluti ſi quis, excepto caſu niuium, ſeu inundationum generaliter renuntiet quibuſcumque aliis caſibus fortuitis, in qua ſpecie clauſula, ſiue renunciatio generalis ad maiores, & grauiores ex defectu intentionis non extenditur.

Ad *num. 8. in princip.* Adde Didac. de Britto *ſuper hunc text. in princ. num.* 74. vbi ait caſum fortuitum propriè dici, qui communiter ſolet euenire, inſolitum verò qui rariſſimè contingit, & tandem *num.* 75. concludit quòd cùm in hoc non ſit aliquid determinatum in iure, nec vllum tempus certum, meritò debet totum hoc relinqui arbitrio iudicantis, ſicut etiam vt quis dicendus ſit caſus ſimilis non maior expreſſis ad denegandam, vel concedendam remiſſionem mercedis quoties vltra clauſulam generalem caſus ſpeciales aliqui exprimuntur, pariter reliquendum eſt arbitrio iudicis qui inſpicere debet regionis naturam ad diſcernendum, vtrùm in eadem regione caſus, qui contigit, dicendus ſit inſolitus, deinde recurrere debet ad lapſum temporis facta computatione ab eo, in quo idem caſus contigit, & eiuſdem qualitatis. 4

Ibid. in fine. An poſt expreſſionem aliquorum caſuum ſpecialium in renuntiationem factam, exprimatur etiam quòd cōductor renuntiat omnibus, & ſingulis caſibus fortuitis, etiam nullo vnquam tempore contingentibus, & ita omnino inuiſis & inauditis, operetur hæc clauſula propter ſuam exuberantiam, vt in ipſa comprehendātur maiores, & grauiores expreſſis? Vide Didac. de Britto *citato loco num.* 72. 5

Ad *num. 10. in fine.* Pro exornatione concluſionis vltra citatos adde Gregor. *l.* 28. *verb. octaua parte, tit. 8. part.* 1. Clar. *§. emphyteuſis, num.* 7. Anton. Gabr. *tom. 3. commun. tit. de iure emphyt. concl. vnica, n. 1. cum ſeqq.* Ioan. Garç. *de expenſ. cap. 14 num.* 9. Did. de Britto *ad hunc text. num.* 10. qui tenent non eſſe faciendam penſionis remiſſionē emphyteutæ, qui moderatam ſoluit ratione dominij vtilis, quod ſibi retinet, & in recognitionem directi penes directum dominum exiſtentem; ſecus ſi ſit magna, & fructibus correſpondens, quo caſu faciendam eſſe remiſſionem mercedis, & penſionis propter ſterilitatem magno incommodo afficientem emphyteutam, aiunt, & idem Didac. de Britto *citato loco num.* 12. cum Clar. Gabr. & Garcia *citatis locis*, tenet illo caſu ſemper penſionis remiſſionem ex ipſa natura contractus emphyteutæ faciendā ſi ipſa res emphyteutica propter ſuperueniē- 6

tem

tem calamitatem, & caſum fortuitum, in totum pereat,ſecus ſi non in totum,ſed pro parte,maximè ſi pars, quæ remanet, ſufficiens non eſt ad eiuſdem penſionis ſolutionem:ad quod illud paſſim vulgò adducitur quod carmine continetur.

Si res pereat tota liberabitur emphyteota.
Sed ſi pro parte,nulla liberabitur arte.

7 Sed an idem dicendum ſit de beneficiario, qui tenetur ad ſoluendum onus penſionis,an videlicet ſibi fieri debeat eiuſdem penſionis remiſſio,pro rata damni, ſeu ſterilitatis fructuum beneficij ſibi contingentis?vide Bellencin *de charit.ſubſid.quæſt.*34. Bapt.*de penſion.quæſt.*16.*numer.*4. Gig. *eod. tract.quæſt.*62.*num.*6. Didac.de Britto *ſuper hunc text.n.*14.

8 Ad *num* 4. Adde Didac. de Britto *ſuper hunc text. num.*18.ad hoc quòd remiſſio mercedis, ſeu penſionis ceſſat quoties caſus fortuitus ex culpa coloni, vel alterius, qui contendit ſibi fieri remiſſionem, acciderit,& in idem eſt text.*in l.videamus,§ penult.& l.ſi merces,§.culpæ ff. locati* additque non aliter culpam in propoſito efficacem eſſe,quàm ſi fuerit ordinata ad caſum,itaut immediatè ex ipſa culpa, & non aliunde caſus eueniat:vnde ait non eſſe legitimam culpam habendam,quæ prouenit ex bello, & hoſtium incurſu,cuius ipſe colonus cauſa fuit,quia licèt talis culpa eſſet ad bellum ordinaria,non tamen ordinata erat ad ſegetum deuaſtationem.

9 Ad *num.* 22. Adde Didac. de Britto *ad hunc text.in §.verum,num.*6.vbi dicit ſi ſtrictum Iuris rigorem attendamus, neceſſitatem propriam, de qua textus agit,eam eſſe dicendam quando ſibi ipſi locatori poſt celebratum contractum de nouo emerſit ad habitandum, ſed lato modo etiam propriam cenſendam neceſſitatem filiorum, quos in poteſtate habet, ſi fortè aliquis de nouo vxorem duxit, cum qua debeat cohabitare, & ad id indigeat domo conducta,vel ſimilis illi ſuperueniat,quia neceſſitas filij reputatur neceſſitas patris, cuius pars cenſetur; itidem ſubdit propriam neceſſitatem dici quando ea ſuperuenit parentibus locatoris propter mutuum amorem,& quia reciprocantur inter ſe, licèt in fratribus contrarium teneat.

10 Ad *num.*26.Idem in relocante; ſi enim is, qui locauit non eſt dominus verè, vel præſumptiuè rei locatæ, vtpote quia rem ipſam habet à domino conductam, & relocauit eandem alicui tertio, minimè poterit ob ſibi obuenientem neceſſitatem ſecundum conductorem expellere, etiamſi ab ipſo cauſam habeat,cùm deficiat reſpectu eiuſdem æquitatis ratio,quæ viget in locatore, qui eſt dominus domus locatæ, vt poſſit vti eadem propria domo. Ita Didac. de Britto *ad d §.verum,num.*8.vbi rationem reddit, quia *in l.æde,in princ C locati*, ſemel & iterum de domino fit mentio, quaſi diuerſum ſit omnino cenſendum reſpectu locatoris,qui dominus non ſit,quinimò nec ſufficere ait, quòd quis ſit dominus,ſed requiritur inſuper quòd conductor,qui debet expelli ab ipſo domino,cauſam habeat,vtpote quia idem dominus ſibi locauit, ſecus ſi ab alio.

11 Ad *num.* 28.*in fine.* Nota quòd pactum de non expellendo cum hypotheca, ſiue generali,ſiue ſpeciali pro ſecuritate ipſius, non operatur quando ex noua cauſa fieri debet expulſio, de quo Valaſc. *de iure emphyt.quæſt.*22.*num.*4.Pichard.*in §. actionum, quæſt.*17.*num.*30 *&* 31.*Inſtit.de action.* Molin.*de Iuſtit.diſp* 499.*verſ quamuis, & verſ. vtrùm autem,*Alex.Trentacinq.*var reſol.lib.* 3 *tit.de locato,reſol.*4. *num.* 8. Did. de Britto *ad hunc §.n.*10.

12 Ad *num.*30.*in fin.*Quamuis dicit reddendam eſſe domum conductori poſt refectionem, donec conductionis tempus finem accipiat, ibi citatis adde *l. Caſtella* 6.*tit.* 3. *part.*5.*verſ.ſi non fueſſe adouada,* vbi Gregor. *l.Regia Luſit.lib.*4 *tit.*24 *in princ.*ibi, *Acabado o repatro e adulio lhe tornara a caſa a te ſe acabar o tempo do aluguel,* Alex.Trentacinq.*d. reſol.*4.*n.*9.Pichard.*d.quæſt.*17.*num.* 32. Didac.de Britto *vbi ſuprà num.*5.vbi etiam tenet,quòd ſi ceſſante cauſa refectionis, vel habitationis ex parte locatoris domus reddatur conductori, ipſe verò minimè velit eandem habitare,debet ſibi fieri penſionis remiſſio pro reſiduo temporis,ſaltim eo caſu,quo inquilinus ſic eiectus ex cauſa refectionis domus, aliam conduxerit pro maiori tempore neceſſitate coactus,& *num.* 3. declarat,quòd tunc demum poterit expelli conductor ex cauſa refectionis, quando refectio ipſa eius fuerit qualitatis, vt fieri nequeat inquilino domum ipſam habitante, vel partem eiuſdem; ſecus quando refectio domus fieri poteſt eodem ipſo habitante, & iſto caſu conductor pro eo tempore etiam cum aliquo,modico tamen incommodo habitans tenebitur ad integram penſionem ſoluendam, & *num.* 4. eandem concluſionem declarat quando cauſa refectionis domus non extabat, nec præuideri potuit locationis tempore,ſecus ſi iam extitiſſet, & præuideri potuiſſet tempore cõtractus, quo caſu etiamſi de facto neceſſaria ſit, non tamen ex ea cauſa poterit inquilinus expelli inuitus.

Ad

13 Ad num. 3. in fine. Sentio cum Rebello poſſe expelli ſcholarem è domo conducta ex cauſa malæ conuerſationis, quia licet id hę[illegible]rent Bolongn. & Rebuff. in collect. citati, ex eo quòd vtplurimum qualitas, & ſtatus ſcholarium eſt aſſuefacta talibus vſibus, attamen dantur plures virtute præditi, & ab his prauis vſibus abſtinentes, & ideò in eis turpior apparet inhoneſtas, ob quod cùm grauiùs delinquant, debent grauius coërceri, arg. l. Presbyteri 8. C. de Epiſcop. & cler. & cap. cùm quidam 12. de iureiur. & cap. homo 40. diſt. cum ſimilibus, reſoluit Didac. de Britto ad d. §. verùm, num. 14. vbi hanc reſolutionem limitat ſi locator tempore locationis ſciat ſcholarem conductorem ſolitum meretricari, vel ſaltim ſciens præſumatur, quia de hoc ipſo ſcholaris conductor publicè eſt infamatus.

14 Ad num. 44. Adde Pichard. d. quæſt. 17. num. 44. Alexand. Trentacinq. d. tit. de locato, reſol. 4. num. 11. Didac. de Britto ad hunc §. verùm, à num. 22. vbi num. 22. ait hunc tex. dum de biennio facit mentionem, nec aliter conc[illegible] domino locatori ius expellendi conductores, quàm eodem biennio tranſacto, var[illegible] & num. 25 concludit hunc textum [illegible]cedere ſpecialiter in locatione [illegible]rum [illegible]ſticarum quia Eccleſia pia mater m[illegible] ag[illegible] cum ſuis inquilinis, & conductoribus, quàm ſolent ſeculares perſonæ. Intellige etiam quando locatio vltra biennium extenditur, prout olim fieri ſolebat ad luſtrum, ſiue ad quinquennium, vt conſtat ex l. 4. §. res. ff. ſi cert. pet. & item quæritur 13. §. qui impleto. l. ſi in lege 24. §. ſi colonus 2. ff. locati. l. qui quatuor 30. §. 1. ff. de legat. 3. l. 3. §. cum in quinquennium, ff. de iure fiſci. nam ſi ad annum fortè fiat locatio, termino eo tranſacto, poterit conductor expelli non ea ratione quòd ceſſauit in ſolutione, ſed quia finitus fuit contractus, Didac. de Britto citato loco num. 30.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuſis penſionem ſoluere ceſſans per biennium in eccleſiaſticis à iure ſuo, in commiſſumque cadit.*

2 *Caducitatem inducit nummi vnius defectus, etiamſi penſio magna ſit.*

3 *Emphyteuta qui per biennium à canonis ſolutione ob paupertatem ceſſauit, excuſatur.*

4 *Emphyteuta qui cum iuramento ſoluere penſionem quolibet anno promiſit, ſi primo anno deſiſtit ab emphyteuſi, cadit ſtatim à iure ſuo.*

5 *Melioramenta in re emphyteutica facta non recuperat ab emphyteuſi cadens ob non ſolutum canonem, ſed ad dominum pertinent, ſecus ſi abſque culpa cadat.*

6 *Pauper à ſolutione melioramentorum excuſatur, ſi aliunde aliſque rei melioratæ venditione ſoluere non poteſt, niſi quando dominus pauper eadem ſimilesve eſſet facturus.*

7 *Melioramenta in re emphyteuta de mandato, vel conſenſu domini facta tenetur ipſe dominus ſoluere quamuis pauper ſit.*

8 *Melioramenta quando dominus ob paupertatem ſoluere nequit, qualiter illa tollere debet, qui fecit, oſtenditur.*

Cap. Potuit. IV. & vlt.

1 AD num. 90. Quòd ceſſans biennio in eccleſiaſticis penſionem emphyteuſis ſoluere, à iure ſuo, incommiſſumque cadit, præter citatos in collect. docent Couarr. var. lib. 3. cap. 17. num. 1. verſ. ex hac verò differentia, Ioſeph. Ludou. Peruſ. deciſ. 54. num. 1. & Lucenſi deciſ. 46. num. 10. Ioan. Antonin. Trigona ſing. 33. num. 1. Verall. deciſ. 180. n. 1. lib. 1. Franc. Viui. deciſ. 501 num. 1. Molin. de Inſtit. tom. 2. tract. 2. diſp. 45 num. 1. Barnab. Cornazan. Lucenſi deciſ. 46. num. 1. Flamin. Carthar. Genuen. deciſ. 75. n. 10. Card. Tuſch. pract. concluſ. lit. E. concl. 192. à num. 1. Camill. Borrell. in ſum. deciſ. part. 1. tit. 33 de emphyt. num. 95. & num. 174 nouiſſimè Didac. de Britto Magiſter meus, in comment. impreſſis ad hunc text. §. 4. n. 1.

2 Ad num. 92. in fine. Quòd nummi vnius defectus caducitatem inducit, etiamſi canon, vel penſio magna ſit, præter citatos, docent Tiraq. de iudicio in rebus exig. verſ. quinquageſimo primo, Petr. Benintend. Bonon. deciſ. 6. Antōn. Gam Luſit. deciſ. 41. num. 2. & deciſ. 116. num. 1. Petr. Surd. Mantu. dec. 221. num. 21. Barnab. Cornazan deciſ. 1. num. 33. Verall. Rotæ dec. 30. num. 3. & deciſ. 182. n. 2. lib. 1. Valaſc. conſ. 86. num. 6. Cardin. Tuſch. d. lit. E. concl. 192. n. 4. 10. 11. & 12. Alex. Raudenſ. var. reſolut. lib. 1. cap. 17. numer. 27. Vincent. Caroc. deciſ. ſiue caſu 6. num. 8. Molin. d. tract. 2. diſp. 453. num. 13. Card. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 22. tit. 27. num. 14. vbi quòd de æquitate poteſt excuſari, Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. tom. 1. c. 152. num. 7. 9. & 11. Ouid. de Amicis de iure emphyt. quæſt. 7. num. 3. cum ſeqq. Didac. de Britto d. §. 4. n. 12.

3 Ad num. 104. Quòd emphyteuta qui per biennium à canonis ſolutione ob paupertatem ceſſauit, excuſatur, nec à iure ſuo cadit

dit, prꝛter citato *in collect.* tenent Franc. Milan *deciſ 17. num. 38. lib. 2.* Alphonſ. Villagut. *deciſ. 1. num. 65.* Sebaſt. de Medices *de caſib. & fortuitis, part. 2. quæſt. 4. n. 19.* Cornel. Benincaſ *de paupert. ſpec. 9. in contract. num. 9. cum ſeqq.* Carut. *de locato, & conducto part. 2. de effectu locat. ad longum tempus q. 6. num. 38.* Card. Tuſch. *d. lit. E. concl. 192. num. 195* Cardin. Mantic. *d. lib. 22. tit. 27. num. 54.* Maurit. Apicella *a'le .6 n. 18.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect. 2163. verſ. item eſt aduertendum quòd paupertas.*

4 Ad *num.* 122. Quòd ſi emphyteuta cum iuramento ſoluere penſionem quolibet anno promiſit, ſi primo anno deficiat ab emphyteuſi non expectato biennio, vel triennio cadit, Aurel. Corbul. *de iure emphyt. cap. 15. ampl.* 40 Ioan. Anton. Trigon. *ſing. 33. num. 2.* Caſſad. *deciſ. 2. de iureiur.* Vincent. de Anna *ſing. 286.* Verall. *deciſ. 300. num. 1. lib. 1.* Cæſ. Barz. *deciſ. 16, num. 3.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 31. n. 7.* Marc. Anton Bauer. *in tract. de viribus iuramenti num. 22.* Alex. Raudenſ. *var. reſol. lib. 1. cap. 17. num. 1. & var. lection. lib. 1. cap. 29. num. 24.* Farin. *fragm. crimin. p. 2. lit. l. num. 1143. & lit. M. concl. 373 num. 59.* Camill. Borrel. *d. tit 33. de emphyteuſ num. 249. & tit. 60. de Iuram. num. 72* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 19. num. 6.* Ouid. de Amicis *de iure emphyt. quæſt. 27. num. 1. 2 & 3.* licèt *numeris ſeqq.* contrarium defendat, Didac. de Britto *d. § 4. n. 2.*

5 Ad *num.* 138. Quòd ab emphyteuſi ob non ſolutum canonem cadens melioramenta in re emphyteutica facta non recuperat, ſed ad dominum pertinent, probat text. *in Auth. qui rem C. de ſacroſ. eccleſ. & in d. l. 2. C. de iure emphyt.* docent Corbul. *de iure emphyt. cap. 15. ampl. 36.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ 117. n. 33.* Vincent. de Franchis *deciſ. 191.* Camill. Borrel. *d. tit. 33. n. 220.* Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib. 4. tit. 42. defin.* 24 Secus ſi abſque culpa cadat veluti per emphyteuſim finitam, Gam. *deciſ. 22.* Vincent. de Franchis *deciſ. 121. num. 1.* Ioſeph. Ludou. *d. deciſ. 117. à num. 33.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 12. num. 84.* Carol. Bardel. *conſ. 23. num. 13. & 14. lib. 1.* Mareſcot. *var. lib. 2. cap. 109. num. 3.* Molin *de iuſtit. tractat. 2. diſp. 463 num. 2.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de iure emphyt. reſol. 9.* Cardin Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 22. tit. 2. num 53.* Valaſc. *de iure emphyt. q. 25. n. 6. & 10.* Ouid. de Amicis *ead. tract. q. 73. à n. 3.* Anton. de Amato *var. reſol. 14. à n. 1.*

6 A qua melioramentorum ſolutione excuſatur pauper ſi aliunde abſque rei melioratæ venditione ſoluere non poteſt, *l. in fundo 39. § finge pauperem ff. de rei vendic. l. Caſtel. 41. tit. 28 part. 5.* Tiraq. *de retractat. conuent. §. 1. gloſſ 1. num. 5.* Ant. Pinel. *in l. 2. C. de reſcind. vendit. p. 2. cap. 3 num. 5.* Cornel. Benincaſ. *de paupert. q. 4. princ. num. 19.* Menoch. *remed. 15. recuper. num. 523 & 553.* Azeued. *l. 1. num. 71. tit. 21. lib. 4. Recop.* Vincent. de Franchis *deciſ. 110. num. 4.* Caualer. *deciſ. 44. n. 71. p. 1.* Hieron. Magon. *Florent. deciſ. 9. n. 6. & Lucenſi deciſ 33 à num. 27.* Stephan. Gratian. *Marchia deciſ. 225. in addit. n. 10 cum ſeqq.* Vincent Carot. *de locato tit. de expenſ. n. 42.* Pereg. *de fideicom. art. 50. num. 33.* Mareſc. *var. lib. 2. cap. 109. num. fin. & c. 110. n. 29.* Molin. *d. tract. 2. diſp. 463. num. 3. verſ ſubiungit præterea, & n. 10.* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. eccleſ. q. 69.* D. Barboſ. *in l. diuortio § fin. p. 1. numer. 75. ff. ſoluto matrim.* Cald. Pereira *de empt. cap. 27. num. 65.* Ouid. de Amicis *de iure emphyt. q. 74. n. 10.* Antonin. de Amato *reſol. 14. num. 8.* niſi quando dominus pauper eadem, ſimiliave eſſet facturus, *d. l. in fundo §. finge, l. ſed an ultro 11. §. 1. ff. de negot. geſtis*, Pinel. *d. n. 5.* Anton. Gom. *l. 46. Tauri num. 2. verſ. primo,* Molin. *de primog. lib. 3. cap. 10. num. 17.* Mareſcot. *d. cap. 110. num. 30.* Vincent. de Franchis *d. deciſ. 110. num. 5.* Vel niſi quando melioramenta de mandato, vel conſenſu domini facta ſunt, vel eadem poſtmodum approbauit. *l. vtilium 8. ff. de impenſ. in reb. dotal.* D. Barboſ. *in d. l. diuortio § fin. n. 88. verſ. his ſic explicatis*, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 437. num. 1. cum ſeqq.* 7 Dominus tamen cum expenſas & melioramenta ob paupertatem ſoluere non valet, patientiam præſtare debet ac permittere, vt qui neceſſariò, & vtiliter expendit, melioramenta tollat, ſi abſque prioris rei ſtatus detrimento fieri poteſt; licentia tamen & in prædicto caſu domino conceditur ea ſibi retinere melioramenta, ſi tantundem quantum alius pro eis ſoluiſſet, ſi ab ædificio ſeparata eſſent, & ipſe rependat, *d. l. in fundo 1. d. l. 41. partitæ*, Vincent. de Franchis *d. deciſ. 110. num. 1.* Molin. *d. lib. 3. cap. 26. numero 16. verſ. illud autem prætermittendum non erit*, Pereg. *d. art. 50. numero 78 verſ. ſecundus caſus eſt*, Mareſc. *d. lib. 2. c. 114 n. 1.* Molin. *d. tract. 2. diſp. 463. n. 10.*

De Feudis.

TIT. XX.

SVMMARIVM.

1. *Prælatus obligans ſe cum iuramento ad non alienan*

alienandum eo non adſtringitur quoad bona in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolita.

2 *Res conſueta emphyteuticari, ſeu infeudari, poteſt iterum in emphyteuſim, ſeu feudum concedi abſque noua ſolemnitate.*

3 *Emphyteuticari, vel infeudari ſolita res quando & ex quibus actibus dicantur? oſtenditur.*

4 *Feudum domino irrequiſito alienatum amittitur.*

5 *Renouationem petendi ius competit deſcendentibus, vel proximioribus vltimi feudatarij eo caſu, quo per illius mortem feudum vacante.*

6 *Feudum vacans ob culpam cum omnibus melioramentis liberè ad dominum remittitur, vt de eo pro libito diſponat.*

7 *Feudum ob alienationem irrequiſito domino factam amittitur, & ad dominum liberè redit.*

8 *Intellige in feudo nouo, ſiue denuo acquiſito ab alienante.*

9 *Feudum acquirens domino præiudicare nequit per alienationem eo irrequiſito factam.*

Cap. Ex parte. II.

1 AD *num.2*. Probat hic textus Prælatum obligantem ſe cum iuramento ad non alienandum, eo nõ adſtringitur quoad bona in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolita, vt per Imol. *in præſenti n.1.2 6.36. in fine, & n.* 37. Roland. à Valle *conſ.1.n.83.vol.*1. Guilielm. Rodoan. *de rebus eccleſ.q* 60.*n.*8. Cald. Pereira *de renouat. emphyt.q.*11.*n.*30. Seraph. *de priuileg. iuramenti priuil.*52.*n.vlt.verſ.fin.* vbi Martin. Benechẽdorfius plures congerens *n* 43. Henric. Roſenth. *de feudis c.4.concl.*22. iuncta *concl.* 33. & 34. vbi rectè cũ communi limitat in rebus iterum menſæ Eccleſiæ incorporatis, & quando id contingat rectè explicat. Euitat igitur Prælatus incurſum periurij cõceſſionem faciens Romano Pont. inconſulto, nõ obſtante iuramento quoad eam non aliter faciendam ſeſe adſtrinxiſſe videbatur, quia nimirum iuramentum fuit de non infeudando de nouo, & hæc non eſt noua infeudatio, ſed veteris ritè factæ executio.

2 Ad *n.*3. Quòd res conſueta emphyteuticari, ſeu infeudari, poteſt iterum in emphyteuſim; ſeu feudum concedi abſque noua ſolẽnitate, quæ in rebus olim infeudari, vel emphyteuticari ſolitis neceſſaria non eſt, vt præter relatos *in collect.* colligũt ex hoc tex. Cephal. *conſ.*155. *à n.*29. *lib.*2. Maſuer. *in praxi tit. de feudis, n.*10. Rodoan. *de rebus eccleſia q.*51. *c.*6. & *q.*60 Molin. *de primog. lib.* 4. *c.*1. *n.*32. Nicol. Intrigl. *de feudis q.*53. *n.*27. & *à num.*37. Henric. Roſenthal. *eod. tract. cap.* 4. *concl.* 21.

Ad *n.*3. Res emphyteuticari, vel infeudari ſolitæ quoad hunc effectum dicũtur etiã ex vnico actu non quidem ſimplici abſque temporis continuatione, vt voluere nõnulli relati à Iulio Claro §. *feudũ q.*13. *n* 4. *verſ. multi etiam*, & ab Henrico Roſenth. *de feudis c.4. concl.*29. *in notis lit. A. & E.* ſed continuato per ſpatium temporis iure requiſiti ad præſcribendas res eccleſiaſticas, nempe 40. annorum, iuxta *cap. illud* 8. *de præſcript.* Ita Philipp. Porc. *lib* 4 *concl.* 10. *poſt med. verſ. cõtrarium verò*, Cephal. *conſ.* 155. *à n.*30. *lib.*2. citati à Roſenthal. *d. concl.* 29. *n.*2. *lit. B. cum duobus ſeqq.* Anton. Gabr. *commun. lib.*3. *tit de locato, n.*3. *cum ſeqq.* Gam. *dec.* 342. *n.*4. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.*16. *num. vlt. poſt med verſ. conſueta autem.* Quamuis Iaſ. Dec. Balb. Afflict. Ruin. Clar Caualcan. & Quaranta à me in præſenti citati, & alij apud Roſẽth. *d. c* 4. *concl* 29. *n.*7. *lit. G.* & Nicol. Intrigl. *de feudis quæſt* 53. *n.*42. *iuncto n.* 52. ac Ouid. de Amicis *de iure emphyt quæſt.*62. *n.*1. apertè bonum actum intra ſpatium illud quadraginta annorum deſiderent, idque crebrius receptum eſſe teſtentur: quorum ſententiam quaſi ex communi ſenſu interpretantur Cæſ Vrſill. *ad Affl ct. deciſ.* 305. *numer.* 10. & nonnulli alij citati à Roſenth. *d. concluſ.* 29. *numer.* 5. *lit. E. iuncto num.* 8. vt procedat eo caſu quo ab initio cum bona eccleſiaſtica emphyteuticari, vel infeudari cœperunt, legitima ſolemnitas non interuenerit, qua in ſpecie vt illa ex tãti temporis curſu ſuppleatur, taliaque bona ex conſuetudine præſcripta emphyteuticæ, vel feudalis naturæ efficiantur, nec proinde ſolemnitatem impoſterum poſtulent, bonus actus eiuſmodi conceſſionis requiritur, tametſi contrarium hoc etiam caſu, vt vnicus ſufficiat actus, velle videatur Zerol. *in praxi Epiſcop. part.*1. *verb. alienatio*, § 3. *in* 3. *concluſ.* niſi aduerbium *ſine*, corruptè ſit poſitum pro *cum*, quod mihi veriſimilius eſt: ſecus ſi in prima conceſſione emphyteutica legitima ſolemnitas fuit adhibita, & res ita conceſſæ per longiſſimum illud tempus 40. annorum poſſeſſæ ſunt, quo caſu nos loquimur: nempe quòd in primo caſu non tantùm agitur de inducenda conſuetudine, per quam bona menſalia Eccleſiæ perpetuò emphyteuticaria, vel feudalia addantur, vt in vltimo caſu, ſed etiam de præſcri- 3

benda ſolemnitate, aliuqui ad quamcumque alienationem rerum Eccleſię neceſſaria, vt quaſi illa interueniſſet, emphyteutica, vel feudalis conceſſio ſubſiſtat, arg. text. *in c. 1. § ſi quis per triginta, tit. 46. ſi de feudo ſit contentio, lib. 2. feudor. d. cap. illud, de præſcript.* D. Barboſ. *in d. l. 2. num.* 172. *C. de præſcript.* 30. & conſequenter in priore illo caſu duo actus ſucceſſiui intra tempora legitima requiruntur tam præſcriptioni, quàm conſuetudini deſeruientes, in poſteriore verò, quo de ſola conſuetudine tractatur, vnicus ſufficit, vt diximus.

4 in text. ibi, *ſi vaſallum suum feudum alie-*
nare contingat, &c. Collige ex text. feudum
domino irrequiſito alienatum amitti, *cap.*
ſi quis miles tit. 21. de feudo ſine culpa nõ amittendo lib. 1. & cap. denique § ſi vaſallus tit. 24. quæ fuit prima cauſa beneficij amitt. cap. 1. titul. 28. de vaſallo, qui contra conſtitutionem Lothary benef. alienauit, cap. 1. §. ſi quis tit. 52. de prohibita feudi alien. 1. per Lothar. l. Hiſp. 10. *tit.* 26. *part.* 4. vbi Gregor. Duen. *reg.* 40. Clar. §. *feudum quæſt.* 31. *cum ſeqq.* Andr. Gail. *lib.* 1. *obſeruat.* 117. *num.* 1. Gaſp. Anton. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt.* 53. *per tot.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. part.* 1. *tit.* 34. *à num.* 1. *vſque ad* 66. Henric. Roſenthal. *de feud. cap.* 9. *concl.* 1. *cum ſeqq.* Ioan. Zabarell. *Inſtit. feudal. exerc.* 8. *concl.* 4. *lit. B.* Nicol. Intrigl. *de feud. quæſt.* 12. *à n.* 32. & in emphyteuſi *dixi ad c. fin. de locato à n.* 3.

Aduerte quòd licèt deſcendentibus, vel
5 proximioribus vltimi feudatarij ius petendi renuuationem competat, & ei denegari non debeat eo caſu, quo ob finitam generationem per illius mortem feudum vocauit, iuxta doctrinam *gloſ. &* Bart. *in l.*
6 1. §. *permittitur ff. de aqua quot. & æſtiua,*
nihilominus ſi vacatio contingat ob culpam, tunc feudum cum omnibus meliorationibus liberè ad dominum redit, vt de eo pro libito diſponere valere, vt per Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 3. *tit. de iure emphyt. reſol.* 5. *num* 5. Mareſcot. *etiam var. reſol. lib.* 1. *cap.* 3. *numero* 10. Intrigl. *de feudis quæſt.* 64. *num.* 5. Ioſeph. Ludou *Lucenſi deciſ.* 63. *num.* 23. & 24. Henric. Roſenth. *de feudis cap.* 7. *concl.* 24. *numero* 11. *in notis lit. X.*

In tex. ibi, liberè, ſi videris expedire, con-
7 cedas: Aduerte regulam in feudo præſcriptam vt ob alienationem irrequiſito domino factam nedum illud amittatur, ſed ad dominum liberè redeat, vt poſſit de
8 illo liberè diſponere, dumtaxat procedere in feudo nouo ſiue denuo acquiſito abalienare, vel ſimpliciter, quod informe dicitur, vel apertè pro ſe, & liberis, quod dicitur pactionatum, ſiue ex pacto & prouidentia, ad quod illud reducitur, iuxta tradita à Iulio Claro §. *feudum q.* 9. *num.* 6. *& quæſt.* 76. *num.* 2. *&* à Molin. *de Iuſtit. tom.* 2. *tract.* 2. *diſputat.* 473. *numero* 2. nempe ideo quod tale feudum acquirens domino præiudicare nequit per alienationem eo irrequiſito factam, poſteris autem ſuis tempore de re propria diſponens, vtique poteſt, ex regula text. *in l. qua ratione* 9. *§ hæc quoque res, verſ. nihil enim ff. de acquir. rer. domin.* cum ſimilibus: nec proinde poſterorum etiam requiritur conſenſus, vt ipſis alienatio à vaſallo facta præiudicet, prout requireretur ſi feudum antiquum eſſet ab aliquo nempe aſcendẽte, ſeu parente communis agnationis ſibi & ei acquiſitum, nec aliàs liberi ſiue agnati ab illo deſcendentes talem alienationem recipeent, quemadmodum conſtat *ex cap.* 1. *§ hoc quoque tit.* 8. *de ſucceſſ. feudi lib.* 1. *& in cap. vnic. tit.* 39. *de alienat. paterni feudi, & capit. vnic. titul.* 49. *de eo, qui finem fecit agnato feudi paterni lib.* 2. *feudor.* Clar. § *feudum quæſt.* 41. *&* 42. Gail. *lib.* 2. *obſeru.* 49. *n.* 7. *& obſeru.* 50. *num.* 12 Molin. *de primog. libr.* 2. *cap.* 10. *numero* 71. *verſ. ſi verò ſolum*, Ioan. Garc. *de expenſis cap.* 12. *numero* 44. *verſ. aliud eſt*, Hartman. Piſtor *quæſt. Iuris libr.* 2. *q.* 4. *cum decem ſeqq.* Henric Roſenth. *de feudis cap.* 6. *concl.* 69 *à num.* 27. *& cap.* 7. *concl.* 7. *per tot. & c.* 9. *concl.* 63. *cum pluribus ſeqq. & c.* 11. *concl.* 1. *&* 2.

De Pignoribus.

Tit. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus reprobatur non ſolum quando pignora dantur ex cauſa mutui, ſed ex aliis cauſis, & debitis.*

2 *Pactum vt ſi debitum non ſoluatur ſtatuto tempore pignus pro eo obligatum creditori pro ipſo debito cadat in ſolutum, nõ valet.*

3 *Pactum inter emptorem, & venditorem, vt ſi intra duos menſes pretium rei venditæ ſolutum non ſit, res ſit inempta, non valet.*

4 *Pactum legis commiſſoriæ directis verbis conceptum operatur reſolutionem contractus, ipſo iure, & tranſlationem dominij in venditorem abſque noua tranſlatione.*

5 *Pactum*

5 Pactum legis commiſſoriæ obliquis verbis conceptum non transfert dominium ipſo iure.

6 Contractu reſoluto ex pacto legis commiſſoriæ, tenetur emptor fructus ex re empta perceptos venditori reſtituere.

7 Pactum inter debitorem & creditorem mutuantem, vt ſi non ſoluerit intra menſem quòd talis res, vel domus debitoris ſit empta creditori pro debito ſi nullum erat pignus conſtitutum, valet.

8 Lex commiſſoria non eſt improbata generaliter, aut in venditione ſpecialiter ſed tantum in pignoribus, præcipuè ceſſante fraude.

9 Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus ex interuallo appoſitum non valet.

10 Pactum legis commiſſoriæ in pignore dato ſi dos non ſoluatur viro, fauore dotis valet.

11 Dotans eo pacto quod ſi intra annum non ſit perſolutum reliquum dotis, domus quædam eſſet pro reliquo acquiſita ſeu data in dotem, valet pactum.

12 L. Quamuis ff. de ſolution. qui reſpondeant.

13 Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus, vt ſi debitor infra diem certum pecuniam mutuatam non ſoluerit, res pignorata ſit empta creditori iuſto pretio arbitrio boni viri, valet.

14 Intellige quando pactum ſit ad tutiorem cautionem debitæ pecuniæ, non verò quando venditor cogitur hoc modo vendere propriam rem, quam alioquin non eſſet venditurus.

15 Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus non formatur iuramento, eo quod vſura vitium habet.

Cap. Significante. VII.

1 AD n. 8. ibi, tale pecentũ lege, tale pactũ. Ad n. 2. Nota pactum legis commiſſoriæ in pignoribus reprobari non ſolum quando pignora dantur ex cauſa mutui, ſed etiam ex aliis cauſis, & debitis, ex generalitate huius text. Ita Tiraq. de retractu conuent. ad finem tit. n. 10. Neguzãt. de pignor. part. 4. princ n 2. verſ primò amplia, Cald. Pereira in l. ſi curatorẽ, verbo ſua facultate n 99 verſ. cæterùm, & de empt. & vend c. 28. n. 27. verſ. quod in quocunque, Magon. Florẽt. deciſ. 23. n. 2. Surd. deciſ. 248. n. 11. Alex. Trentacinq. var. reſolut. l. 3 tit. de pignorib. reſol. 11. n. 3 Gaſp. Rodrig de annuis redditib. l. 2. q. 2. num. 31. & 32. Card. Mantic. de tacitis & ambig. conuẽt. l. 11 tit. 9. n. 11. & tit. 10. n. 12.

2 Similiter non valet pactum vt ſtatuto tempore ſi debitũ non ſoluatur pignus pro eo obligatum creditori pro ipſo debito cedat in ſolutum, l. Caſtella 41. tit. 5. p. 5. vbi Greg. Lop. gloſ 2. & l. 12. tit. 13. ead. part. 5. Tiraq & Neguzant. citatis locis, Cou. lib. 3. var c. 2. num. 7. Honded conſ. 31. n. 5. part. 3. Surd. deciſ. 248. n. 11. Card. Pereira d. verbo ſua facilitate num. 95. & de empt. c. 28. n. 27. Gaſp. Rodrig. d q. 2. num. 1. cum ſeqq. Anton. Fab in ſuo Cadic. l. 8. tit. 23. de pactis pignor definit. 3. in princ. Card. Mantic. d. l. 4. tit 29 num. 6. & lib. 11. tit. 10. num. 19. Alex. Trentacinq. d tit. de pignorib. reſol 11. n. 1. Sigiſm. Scacc. de commerc. § 1. q 7. part. 2. ampl. 12. n. 4. in fine.

Ad num. 3. Nota valere pactum inter emptorem, & venditorem, vt ſi intra duos mẽſes pretium rei vẽditæ ſolutum non ſit, res ſit inempta l. 1. & 2. & l. ſi fundus 4. ff. de lege commiſſ. l. Caſtella 37. tit. 5. part. 5. vbi Greg. gloſ. 3. Anton Gom. tom. 2. var. c. 2. n. 30. Cou. l. 3. var. c. 8. n. 1. Petr. Greg. ſyntagm. iuris lib. 25. c. 17. num. 9. Cald. Pereira in l. ſi curatorem. verbo ſua facilitate n. 40. & de empt. c. 28. num. 20. Morl empor. e iuris tit. 9. q. 14 numer. 6. Felician. de cenſib. lib. 1. cap. 6. num. 1. Card. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. l. 4. tit. 29. num. 2. & 3. Et dupliciter concipi poteſt, aut verbis directis vt hic & in l. 2. ff. de lege commiſſ aut verbis obliquis, vt, vendo tibi fundum, & ſi intra duos menſes nõ ſolueris, res reddatur, ſeu reſtituatur, Cou. d. 1. verſ. ſecundo, Anton. Gom. d. n. 30. verſ. item adde, Cald. Pereira d. verbo ſua facilitate n. 54 Feliciã. d. c. 6. n. 6. Cald. Mantic. d. tit. 29. n. 25. & 26. qui inter hęc 4
pacta maximam differentiam conſtituunt; 5
quoniam pactum legis commiſſoriæ directis verbis conceptum operatur reſolutionem contractus ipſo iure, & tranſlationem dominij in venditionẽ abſque noua traditione, & agi poterit rei vendicatione, conditione adueniente: ſecus verò quando verbis obliquis concipitur, nam tunc non transfertur dominium ipſo iure, ſed agetur actione ex vẽdito, vel præſcriptis verbis ad obſeruantiam contractus. Et reſoluto contractu ex pacto legis commiſſoriæ, tenetur 6
emptor fructus ex re empta perceptos vẽditori reſtituere. ſi fundus 4. ff. d. de lege commiſſ. Petr. Greg. d cap. 17. n. 10. Cald. Pereira d. verbo ſua facilitate n. 50. verſ. vlt. Felician. cap. 6. num 5. Carc. Mantic. d. tit. 29. num. 27. Gutier. de gabell. quæſt. 10. num. 13. in med. Sigiſm. Scacc. de commerc. §. 1. q. 1. n. 483. vbi ampliat etſi pactum eſſet conceptum verbis obliquis, ſeu inflexis, & §. 1. quæſt 7. p. 2. ampl. 12. num. 4. verſ primus caſus. Venditor tamẽ tenetur emptori ſumptus factos in eorũ collectione reſtituere Greg. Lop. l. 39 gloſ. 6. tit. 5 part. 5

Valet quoque pactum inter debitorem,
7 & creditorem mutuantem,vt ſi non ſolue-
8 rit intra menſem,quod talis res,vel,domus
debitoris ſit empta creditori pro debito ſi
nullum erat pignus conſtitutum ; quia lex
commiſſoria non eſt improbata generali-
ter,aut in venditione ſpecialiter, ſed tan-
tum in pignoribus.Ita Crau.*conſ.* 327.*n.* 4.
Anton.Fab *de errorib pragm.decad.*21.*errore*
3.*num.*5.& in ſuo *Cod.lib.*8.*tit.*23. *de pactu*
*pignor.definit.*2 *num.*3.vbi dicit ita Senatum
Sabaudienſem iudicaſſe,Auendan. *de cen-*
ſib.cap. 90. *num*.6. *in fine*, Cardin.Mantic.
*lib.*11.*tit.*10.*num.*8.*&* 30.*verſ. quamobrem,*
*vſque ad fin.*præcipuè ceſſante fraude & ſi-
mulatione,quæ ex qualitate perſonarum,
& ex vero rei venditæ,vel in ſolutum datæ
valore,& quantitate debiti,pro qua res fuit
vendita, vel in ſolutum data facilè com-
probabitur. Quicquid in contrarium te-
neant Cou.*d.cap.*2.*num.* 8.Cald Pereira *d.*
*verbo ſua facilitate n.*99.*verſ.ex. hu*, *& de*
*empt.c.*11.*n.*21.*& c.*28.*n.*36.Surd.*deciſ.* 248.*à*
*n.*9.Alex.Trentac.*d.reſol.*11.*n.*11.*verſ.*11.

9 Ad *n* 4.Illa verior eſt, & tenenda opinio
quod pactum legis commiſſoriæ in pigno-
ribus ex interuallo appoſitum non valet,
quia contrarium tenere,eſſet aperire viam
fraudibus,ita Tiraq.*de retractu conuent.in*
*præfat n.*7.*&* 8.*& ad finem tit.n* 136.Cou.*l.*
3 *var.c.*3.*n.*8.*verſ.tertio*,Pinell. *in rub.C. de*
*reſcind.vendit.p.*2.*c.*1.*n.*30.*&* 31. Menoch.
*remed.*5 *adipiſc.n.*43. Cald. Pereira *d.verbo*
*ſua facilitate n.*103.*& de empt.c.*11.*n.*19. *&. c.*
28.*n.*29.*&* 30.Gaſp. Rodrig.*de annuis reddi-*
*tib.l.*2.*q.*2.*n.*22.Anton.Fab. *d.decad.*21.*error.*
2.*n.*13.*cum ſeqq.& d.tit.de pactis pignor.de-*
*finit.*1.*n.*5.Camill. Borrell. *in ſum. deciſ. p.*1.
tit. 60.*n.* 267.*&* 270. vbi nec quoad exci-
piendum valere inquit, Alex.Trétacinq. *d.*
*reſol.*11.*n.*13. Quicquid teneant Neguz. *de*
*pignor.art.*4.*princ.n.*6.Farin.*in praxi crimin.*
*p.*5.*q.*175.*n.*210.Card.Mantic.*d.tit.*10.*n.*2.
cum ſeqq.

10 Ibid.*ibi.*An autem fauore dotis, &c.Pa-
ctum legis commiſſoriæ in pignore dato,ſi
dos non ſoluatur viro,fauore dotis valet.Ita
Greg.Lop.*l.*41.*gloſ.*4.*verſ.ſed an fauore dotis*
*tit.*5.*p.*5.Feder. Solis *de dote lit. P num.* 11.
Surd.*deciſ.*248.*n.* 13.*verſ.ſed Bald. Nouell.*
Gaſp Rodrig *d. q.*2. *n.* 45. *cum ſeqq.* Card.
Mantic.*d.tit.*10.*n.* 37. qui licet *n.*38. *&* 39.
pro contraria opinione plura expendat, in
fine tamen dicti *n.* 39 cum hac tranſit ſi pi-
gnus non excedit debitam quãtitatem do-
tis,& intereſſe quod maritus patitur in ſu-
ſtinendis oneribus matrimonij.quia in do-
11 te ceſſat ratio prohibitionis,Cald.Pereira d.
verb.ſua facilitate *n.* 104. vbi eleuat quæ-
ſtionem de muliere vidua dotãte eo pacto
quod ſi intra annum non ſit perſolutum re-
liquum dotis,domus, quam vidua inhabi-
tabat,eſſet pro reliquo acquiſita,ſeu data in
dotem filiæ,& *de empt.c.*11.*n.*20.*& c.* 28.*n.*
42.*&* 43.vbi refert quam ſemel habuiſſe in
facto, Alex.Trentacinq.*d.reſol.*11.*n.*9.Et ad 12
tex.*in l.quamuis.ff.de ſolut.*qui pro contraria
opinione multum vrget,reſpondent Cald.
Pereira *d.verbo ſua facilitate à n.*106.& Gaſp.
Rodrig.*d.q.*2.*à n.*57.

Ad *n.*5.Nota valere pactum legis cõmiſ- 13
ſoriæ in pignoribus,vt ſi debitor infra diem
certum pecuniam mutuatam non ſoluerit,
res pignorata ſit empta creditori iuſto pre-
tio arbitriu boni viri,*gloſ. in l.ſi fũ ius §. fin.ff.*
*de pignorib.*Cæpol *caut.*241.Neguz.*de pigno-*
rib.p 4.*princ.n.*6.Parlad.*in ſexquicent. differ.*
57.*n.*6.Farin *in praxi crimin.p.*5.*q.*175.*n.*211.
Alex.Trentacinq.*var.reſol.l.*3*tit.de pignorib.*
*reſol.*11.*n.*14.Cald Pereira *in d.l.ſi curatorem:*
*verbo ſua facilitate n.*95.*&* 99.vbi in mutuo
non habere locum dicit, & cum ſequitur
Gaſp Roder.*d l.*2.*q.*2.*n.*19 qui vltra plures 14
alios in collect.citatos, tenẽt hanc opinio-
nem accipiendam, & intelligendam eſſe
quando pactum fit ad tutiorem cautionem
debitæ pecuniæ, non verò quando actum
eſt inter contrahentes quod venditor te-
neatur vendere propriam rem,quam alio-
quin non eſſet venditurus, nam iſto caſu
pactio vſuraria eſſet,ſequitur Sigiſm.Scacc.
*de commerc.§.*1. *quæſt.* 7. *p.* 2.*ampl.* 10.*ſub n.*
89.*verſ.confirmatur hæc opinio, & verſ. tamen*
inuenies. Et procedit principalis reſolutio
licet non dicatur in pacto quod vendit pro
iuſto pretio dummodo non dicat pro debi-
to,nam intelligitur quod vendit pro iuſto
pretio,Neguzant.*d.n.* 6.*in fine*,Cald.Pereira
*d.n.*95.*verſ.prima igitur*, *& de empt.c.*28.*nu.*
28.Alex. Trentacinq.*d.reſol.*11.*n.*15.Farin.
*d.q.*175.*n.*212.& alij.

Ad *n.*8.Quòd pactum legis cõmiſſoriæ 15
in pignoribus ſi fuerit iuramento firmatum
validum ſit probat gloſ.in præſenti, & pro
ea plures allegat Surd *deciſ.*248.*num.*6.Se-
raph.*de priuileg.iuram priuil.*131.Sed proba-
bilius eſt pactum huiuſmodi nõ firmari iu-
ramẽto,at iurantẽ propter iuramẽtũ teneri
ad pacti obſeruationẽ.Ita Neguz.*de pignor.*
*p.*4.*princ n.*3.*&* 4 dum dicit iuramẽtum nõ
cõfirmare pactũ licet debeat ſeruari, Cou.
*in c.quamuis pactũ p.*3 *§.*3.*n.*3.dũ tenet iura-
mento minimè confirmari,quia reprobatũ
eſt in odiũ creditoris ex eo quod vſura vi-
tiũ habet Gutier.*de iuram.confirm.part.*1.*cap.*
3.3.*numer.*2. *verſ. ſed aduerte*, Perez *in l.* 1.
tit. 2. *lib* 8.*Ordin. col.* 41. *verſ. quod au-*
tem, Card. Pereira *dict. verbo ſua facilitate*
*n.*95.

n.95.verſ quod verum eſt,& num. 99. vbi tenet quòd debitor non incurrit periurium, etſi iuramentum non obſeruet, quia creditor tenetur illud relaxare, Surd. *decſ.* 248. *num.* 21. Morl. *in emporio Iuris tit.* 9. *de contract. empt q.*14 *num.*7. *verſ. vſque adeo*, Mechaq *de ſucceſſ. creat.* §. 28 *num* 47. Gaſp. Rodrig. *d lib.* 2. *q.* 2. *num.* 34. Beninchen. *in addit. ad Seraphin. priuil.* 131. *num.* 1. *&* 2. Camill Borrel. *d. p.* 1. *tit.* 60. *num.* 264. Cardin. Mantic. *d. lib.* 11. *tit.* 9. *num.* 13. Anton. Fab. *de error. pragm. decad* 21. *error.* 8. *num.* 5. vbi quod iuramentum valet & omnimodo ſeruandum eſt ad periurij crimen euitandum, pactum verò non confirmari, & ipſe conatur probare quod nec iuramentum valet, contra quem tenet Fachin. *controu. lib.* 10. *c.* 73.

SVMMARIVM.

1 *Hypotheca competit in bonis Prælati pro mala adminiſtratione bonorum Eccleſiæ.*

2 *Prælatus eſt tutor Eccleſiæ, & facit in eius bonis quod tutor in bonis minoris.*

3 *Eccleſia non habet tacitam hypothecam contra bona Prælati pro debito contracto ex alia cauſa quàm adminiſtrationis.*

Cap. Ex litteris. V.

1 AD *num* 10. Quòd competit hypotheca in bonis prælati pro mala adminiſtratione bonorum Eccleſiæ, vltra citatos in collect. docent Neguzan. *de pignor. p.* 2. *princ. memb* 4. *num.* 120. *& ſeq.* Eſcob. *de ratiocin. c.* 39 *num.* 13. *verſ. ſed prædictis non obſtantibus*, Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. eccleſ. q* 138. *n.* 3. Iulian Viuian. *in praxi iuriſpatron. part.* 1 *lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 54. Aluarez *de priuileg. miſerab. perſonar. q.* 8. *num.* 36 latè Noguerol. *allegat. Iuris tom.* 1. *alleg* 1. *num.*
2 91. Et rationem reddit, quia Prælatus eſt tutor Eccleſiæ, & facit in eius bonis, quod tutor in bonis minoris, ex Neguſ. *d. pignor. q.* 2. *memb* 4. *n.* 120. Eſcobar. *de ratiocin. c.* 39. *n.* 13. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 11. *tit.* 16 *num.* 21. Nouar. *de priuileg miſerabil. perſonar priuil.* 107 *in* 2. *edit.*
3 Et idem Noguerol. *citato loco num.* 96. aduertit quod cum hæc materia tacitæ hypothecæ introducendæ ſit ſtricta, & non extenſibilis, Eccleſia non habet tacitam hypothecam contra bona Prælati pro debito contracto ex alia cauſa quàm adminiſtrationis, & citat Alex Trentacinq *var. reſol.*

lib. 3. *tit. de pignorib. reſol.* 7. *n.* 4. Gaito *de credito p.* 4. *q.* 11. *n.* 2040. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum de fructibus ex pignore perceptis non computandis in ſortem non valet.*

2 *Reditus quando virtute contractus illiciti percipiuntur, ipſo iure ſorti imputantur & eam extinguunt.*

3 *Cambium quando conſtituitur contra formam Iuris, & Motus Pij V. intereſſe ex eo perceptum reſtitui, & ſorti imputari debet.*

Cap. Cùm contra. VI.

AD *n.* 4. *in fine.* De fructibus cùm ſorte 1
computandis perceptis ex iuribus, quæ data erant in pignus, vltra citatos in collect. vide *l. Caſtel.* 2. *tit.* 13. *part.* 6. ibi. *Pero qualquier que eſquilme ô desfrute deſtas coſas ſobredichas, el que las tubiere à penos, tenudo es de lo deſcõtar de aquello que dio ſobre aquella coſa empeñado, o de lo dar al ſenor de la coſa*, Neguzant. *de pignorib.* 5 *p. princ. memb.* 5. *per tot.* Lup. *de vſur. commento* 3. §. 6. *num.* 135. Quod procedit etiamſi pactum expreſſum interfuerit quod creditor fructus lucretur, quia ſicut non valet pactum de vſuris percipiendis, ita nec de fructibus ex pignore perceptis non computandis in ſortem. Abb. *per text ibi in c.* 1. *not.* 1. *de vſur.* Surd. *conſ.* 194. *num.* 14. *vol.* 1. Quan- 2
do enim redditus virtute contractus illiciti, & à legibus reprobati percipiuntur, ipſo iure ſorti imputantur, & eam extinguunt, vt in contractu cenſus probant Surd. *decſ.* 328. latè Teſtay *alleg.* 6. *n.* 313. *& ſeq. & alleg.* 14. *à num.* 166. Gaſp. Roder. *de annuis reddit. lib.* 1. *quaeſt.* 9. *num.* 14. Larata *conſ.* 90. *à n.* 67 Gutier. *practic. lib.* 2 *quaeſt.* 176. *n.* 6. *verſ. ſi autem contractus*, Salas *de cenſib. dub.* 23. *num.* 4 *verſ. ratio verò, pag.* 448. Cenc. *eod. tractat. q.* 2. *t.* 2. *q.* 4. *art.* 7. *num.* 5. *pag.* 171. Manent. *de contract. libellar. quaeſt.* 6. *num* 37. Cancer. *var. reſol. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 42. *in* 2. *edit.* Rota *apud Mangil. poſt ſuum tract. de ſubhaſtat. decſ.* 74. *& ſeq.*

Et in cambio contra formam Motus 3
Pij V. aut contra diſpoſitionem Iuris, & abſque requiſitis neceſſariis ad illud conſtituendum reale, & verum quòd intereſſe ex eo perceptum reſtitui, & ſorti imputari debeat, tenent Caualc. *decſ.* 2. *n.* 32 *p.* 2. Peguera *decſ.* 33 *in fine*, Carol. Tapia *ad ius Regni lib.* 4. *titul. de camb. ad pragm.* 1. *numero* 31. Paſchal. *de patria poteſt.*

p.1.cap.8 n. 238. Muta *decis.* 52. *num.* 18. *&*
24. Stephan.Gratian.*diſcept.forenſ.cap.*387.
*num.*18.

SVMMARIVM.

1 *Cautio ab vſufructuario præſtanda, de vtendo arbitrio boni viri, requiritur pro forma, & non ſufficit iuratoria.*

2 *Cautio iuratoria ſufficit quoties ob paupertatem ſatiſdatio cum fideiuſſoribus vel pignoribus præſtari non poteſt.*

3 *Debitor vt dilatione conceſſa gaudere poſſit, ſi fideiuſſorem ob paupertatem inuenire non potuit, præſtando iuratoriam cautionem, dilatione remiſſa ſatiſdatione fruetur.*

4 *Satiſdatio omnino requiritur vbi moratorium ob aliquam aliam quàm paupertatis cauſa conceſſa eſt.*

5 *Fideiuſſorem inuenire difficile in quolibet reputatur, in paupere verò impoſſibile.*

6 *Cautionis fideiuſſoria præſtandæ impotentia probatur partis iuramento, quo ſe credere aſſeueret de facili fideiuſſorem inuenire non poſſe.*

7 *Fideiuſſorem quòd debitor non inueniat, ſufficit probare per ipſius debitoris iuramentum, niſi creditor in eadem, vel maiori egeſtate ſit.*

8 *Debitor non admittitur ad beneficium ceſſionis bonorum contra creditorem in pari, ſeu maiori egeſtate exiſtentem.*

9 *Beneficium ne quis conueniatur vltra quàm facere poteſt non conceditur contra exiſtentem in pari, vel maiori egeſtate.*

CAP. Cùm conſtet. VIII. & vlt.

1 AD *num.* 4. Pro exornatione concluſionis, quòd ſcilicet cautio ab vſufructuario præſtanda de vtendo arbitrio boni viri requiratur pro forma, nec cautio ſufficiat iuratoria, adde Ari.Pinel.*in l.* 1.*p.* 2. *n.* 75. *C. de bonis mat.* Caualcan. *de vſufr. mulieri relicto num.* 146. *&* 150. *cum ſeqq.* Anton. Gabr. *commun. opin. lib.* 5. *tit. de vſufr. concl.*1. *num.* 1. *cum ſeq.* Conel. Benincaſ. *de paupert. ſpec.* 7. *in vltim. volunt. numero* 13. Octauian.Oſaſch *Pedem. deciſ.* 152. *num.* 1. Gutier. *in l. nemo poteſt num.* 299. Surd. *deciſ.* 141 *num.* 1 *cum ſeqq.* Paul. Æmil. Gall. *de except. except.* 15 *alias* 2. *tit.* 4. *p.* 2. *numero* 93. *cum ſeqq.* Card. Tuſch. *pract. concl. litr. C. concl.* 166. *num.* 1. *& concl.* 174. *num.* 1. *& concl.* 175. *num.* 8 Ceuall. *commun. quæſt.* 408. *n.* 5. plures refert Caſtill. *de vſufructu c.* 18. *n.* 11.

Ad *num.* 11. Quòd iuratoria cautio ſuffi- 2
ciat quoties ob paupertatem ſatiſdatio cũ
fideiuſſoribus vel pignoribus præſtari non
poteſt, probat text. *in auth. generaliter C.
de Epiſcop. & cleric. l. omnes* 31. *§. in hac autem inclyta C eodem. auth. vt nulli Iudicum §. ſi verò crimen, gloſſ. verbo quam poteſt per tex.* ibi *in cap. per veſtras de donat. inter virum & verbo idonea in cap. Odnardos, de ſolut. & verbo idonee in cap.* 2. *de vſur. lib* 6. *& etiam verbo idonee in cap. felices* 5. *§ cum autem, de pœn. eod. lib.* Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec.* 8. *in indic. num.* 34 *& ſpec.* 7 *in vltim. volunt. n.* 12. *cum ſeqq.* Anton. Grauat. *ad Veſtr. in pract. lib.* 4. *cap.* 4. *de dolo & contum. numer.* 27. *in fine, verbo paupertas* Tiraq. *de retract. lig. tit.* 1. *§.* 1. *gloſſ.* 18. *num.* 46. Sebaſt. Medices *de caſib. fort. p.* 2. *q.* 4 *num.* 23. Perez *in l.* 12. *verbo confradores tit.* 11. *lib.* 4 *Ordinam* Octauian. Oſaſch. *deciſ.* 70. *num.* 2. Auiles *ad c.* 6. *Prætor. verbo pobres numero* 11. Vincent. de Franchis *deciſ.* 317. *num.* 8. Surd. *deciſ.* 141. *num* 7. *cum ſeqq. & conſ.* 68. *num.* 7. Petr. Pech. *in tract. de iure ſiſtendi quæſt.* 11. *princ. num.* 11. Petr. Ruiz. *Lituan. deciſ.* 4. *num.* 289. Seraph. *de priuileg. iuram. priuil.* 18. *num.* 1. *&* 37. Anton. Sola *ad conſtit. Sabaud. tit de appellat. gloſ.* 16. *num.* 3. *& tit. de concluſ. in cauſa gloſ.* 1. *num.* 12. Gutier. *in d. l. nemo poteſt n.* 292. *cum ſeq.* Ceuall. *commun. q.* 66. *n.* 7. Vincent. Mancin. *de iuram. p.* 4. *effectu* 149. *n.* 14. D. Barboſ. *in l diuortio* 8. *§. interdum n.* 26. *verſ. vltimo ad complementum, & numeris ſeqq.* Carol. de Graſſis *de except. adſtat. exclud. omnes except. except.* 222. *n.* 118 *&* 119 Farin. *in praxi crimin. q.* 107. *n.* 38. Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib.* 2. *tit.* 30. *definit* 4. *num.* 5. *& lib.* 3. *tit.* 2. *defin.* 2. Antonin. Henriq. *de fideiuſſor. c.* 18. *n.* 87. Pyrrh. Maur. *eod. tract. part.* 1. *princip. in prælud. ſect.* 3. *c.* 25. *alias* 34. *num.* 1 *cum ſeqq.* Camill. Borrel. *cõſ.* 54. *numero* 9. Marta *voto* 158. *numero* 8. Marin Giurba *deciſ.* 4. *numero* 14. Alexãd. Raudenſ. *conſ.* 6. *numero* 17. *libr.* 1. And. Fachin. *controuerſ. lib.* 12. *cap.* 63. Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. libr.* 1. *titul. de verbor. ſignific. reſolut.* 2. *numero* 13. Sanch. *de
matrim. lib.* 10. *diſputat.* 18. *quæſt.* 2. *numero* 3
18. Impotentia enim liberat ab obligatione dandi pignora, & fideiuſſores, & facit ſufficere cautionem iuratoriam, *auth. generaliter C. de Epiſcop. & cleric. §. ſed hodie, Inſtit. de ſatiſdat.* Auiles *ad c.* 6 *Prætor. verb. pobres n.* 11. Perez *l.* 12. *verbo cõfradores tit.*

*tit.11.lib 4.Ordin.*Ceuall *commun.q.*66.*n.*7.
Gutier.*in l nemo poteſt n.*292.*& ſeq.ff.de le-
gat.*1.Farin.*in praxi crimin.p.*1.*q.*23.*n.*43.*&*
*q.*107 *n.*38.Sanch.*de matrim. lib.*10.*diſp.*18.
*n.*8.Idem in debitore vt dilatione conceſſa
gaudere poſſit, ſi fideiuſſorem ob pauper-
tatem inuenire non poteſt, quia præſtita iu-
ratoria cautione, dilatione, remiſſa ſadiſda-
tione fruetur, Greg. Lop. *l.*33.*verbo fiadores*
*tit.*18.*part.*3.Anton. Fab.*in ſuo Cod.lib.*1.*tit.*
9.*defin.*1.20.*circa fin. verſ.ſi cauere nullo modo*
velit, D Barboſ.*d.§.interdum.*27. Farin.*in*
*praxi crimin.q.*29.*n*30.Nicol. Genoa *de pri-*
uata ſcript.tit.de annali & quinquen. dilat. n.
31.*cum ſeqq.*Et licet hoc in caſu iuratoriam
cautionem non ſufficere tenuerint aliqui,
inter quos Anton. Hering.*de fideiuſſ.c.*5.*n.*
132.Pirrh. Maur.*eod.tract.p.*1.*princ.in pral.*
3.*particula & ſectionis cap* 2.*alias* 11.*num.*2.
4 *& c.*25.*alias* 34.*num.*22.Inteligi tamen de-
bent vbi moratoria ob aliquam aliam quã
paupertatis cauſam conceſſa eſt, quia tunc
ſatiſdatio omnino requiritur, ſecus ſi pau-
pertatis ratione, ob quam fideiuſſorem in-
uenire non poteſt debitor, quia iuratoria
ſufficiet cautio Ita Greg. Lop.*citato loco*,
Cornel Benincaſ. *de paupert.ſpec.*8. *in indic.*
*num.*34 Bard Nouel. *de dote p.*8 *priuil.* 12.
Ioſeph. Ludou.*deciſ.*63 *num.* 9. Marcheſ.*de*
*commiſſ.p.*3.*c.* 1 §. 1. *de commiſſ ſuper dilat.*
*morat.à num.*21.Farin.*d. num.* 10. Vincent.
Carot.*de remed.contra prouid.ſentẽt.except.*
168.*n fin.*Carol de Graſſis *except.* 32. *num.*
119.Alexand. Treniacinq.*var.l.*3.*tit.de ſolut.*
reſol 1.*n.*9.Pyrh. Maur.*d.c.*25.*alias* 34.*n.* 13.
Luc. Math. Apicel.*in tutam.pauperum. tit.* 2.
*de moratoria Princip. n.*11. & ibi eius addit.
*n.*492.*& in tract.de danat p.*1.*c.*2.*q.*7. Garc.
Maſtrill.*in comment.ad indulta general.c.* 46.
*n.*20.

5 Ratio eſt, quia inuenire fideiuſſorem dif-
ficilè in quolibet reputatur. *gloſ.verbo qui-*
*bus in l.*3.*§.quamuis.ff ſi cui plusquam per.leg.*
*falcid.*Gutier.*in d.l.nemo poteſt n* 193.Ceuall.
*commun.q.*66.*n.*5. Mari Giurb.*deciſ.*4.*n.*9. in
paupere velo impoſſibile penè, magna
enim difficultas impoſſibilitati compara-
tur, Surd.*deciſ.* 141.*n.* 9. *&* 10. Mari Giurb.*d.*
*deciſ.*4.*n.*9.*&* 10.Pyrrh. Maur.*de fideiuſſor p.*1.
in pralud. ſect. 3. *cap.* 25. *aliàs* 34. *num.*8.
& 9.

6 Ad probandam impotentiam fideiuſſo-
riæ cautionis præſtandæ ſufficit partis iura-
mẽtum quo ſe credere aſſeueret de facili
fideiuſſorem inuenire non poſſe vt probat
tex.*in d.auth.generaliter C.de Epiſcop.& cler.*
ibi, *tactis ſacroſanctis Euãgel.is affirmabit ſe fi-*
deiuſſorem dare non poſſe, &c. & reſoluunt
Benincaſ.*d ſpec.*9.*in indic.n.*15.Clar.*§.fin.q.*
46 *n.*15.Franc. Becc.*conſ.*1.*num.* 18. Cott. *in*
memorab.verbo iuramẽtum, Seraph.*de priuil.*
*iuram.priuil.*18.*in fine*, Oſaſch *d.deciſ.*69.*n.*6.
Surd.*deciſ.* 141.*n.*21.Frecc.*d. praſ.inſtrum p.*
9.*q.*6.*n.*2.Carol. de Graſſ *in tract.de except.*
*except.*32.*n.*120. *cum ſeqq.* Ioan. Bapt. Coſta
de remed. ſubſidiar.remed 58 *num.* 11.Giurb.
deciſ 4 *n.*34 Pyrrh. Maur. *d. p.*1. *in pral.* 3.
partic.& ſect.cap. 25.*alias* 34.*num.*4.Sanch.
*de matrim.l.*10.*diſp* 18 *q.*2.*n.*38.

Et in materia concedendæ dilationis ad 7
ſoluendum quod fideiuſſorem debitor nõ
inueniat, per ipſius debitoris iuramentum,
cui ſtatur, probare ſufficiat, tenẽt Clar. *d. q.*
46.*n* 115. Anton. Scapp.*de iure non ſcripto*
*lib.*5.*cap.*74.*num.* 5. Camill. Borrel. *in ſum.*
*deciſ.p.*1.*tit.*60.*de iuram.num.* 219. *&* 220.
Maurit. Apicella *in addit.ad patrem in tuta-*
mine pauperum tit.de moratoria principum n.
492.niſi creditor in eadẽ, vel maiori ege-
ſtate, ſit, Anton. Fab.*d.definit.*20.*verſ.ſi con-*
tra pauperiorem, Antõ. Theſaur.*deciſ.*186.*n.*
7.Oſuald. Hilliger.*ad Donell.enucleat.l.* 22.
*c.*9.*lit.M.col.*272.*in princ.*vt in ſimili, quod 8
ad beneficium ceſſionis bonorum contra
creditorem in pari ſeu maiori egeſtate exi-
ſtentem debitor non admittitur, latè Math.
Apicel.*in tutamine pauper.tit.*1. *de quinquẽ-*
*nali dilat.num.*60.*& tit.*4.*de ceſſione bonor.n.*
69.Et quòd ſimiliter beneficium ne quis 9
conueniatur vltra quam facere poteſt, non
concedatur contra exiſtentem in pari, vel
maiori egeſtate, reſoluũt Cou.*in reg.poſſeſ-*
*ſor.p.*2.*§.* 2.*n.* 4. *verſ. hinc etiam deducitur*,
Padil.*in l ſi praſes n.* 8.*C.de ſeruit. & aqua*,
Brun. *de ceſſ.bonor.p.*4.*princ.q.* 20. *num.* 30.
Auiles *ad cap.*18.*Prator.verbo qual conuenga*
*n.*7 *poſt verſ.his & aliis*, Gutier.*de iuram.*
confirm.p 3.*cap.*15.*num.*4 Surd.*de alim.tit.*1.
*q.*78.*num.* 34. *cum ſeqq.* D. Barboſ.*in l.mari-*
*tum n.*46.*verſ. quarto principaliter, ff ſoluto*
*matr.*Marc. Anton. Genuẽſ.*in praxi Archiep.*
Neapol.c. 3.*num.*14. Ioan. Bapt. Coſta *de re-*
med ſubſidiar.remed. 28. *n.*7. Oſuald. *in Do-*
*nel.enucleat.l.*27.*cap.*9.*lit.*Oo,*in annot.* Math.
Apicell.*in tutam. pauper. tit.* 4. *de ceſſione*
*bonor.num.*19.*verſ.idem dicimus, & num.*29:
Steph Gratian.*diſcept.forenſ. c.* 799. *num.* 8.
& 9.

De Fideiuſſoribus.

TIT. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia non tenetur ex mutuo niſi ex parte*

mutuantis

mutuantis probetur verſum fuiſſe in eius vtilitatem.

2 *Proced't quamuis Prælatus & Capitulum reciperent mutuum ſi per ſolutionem deueniendum eſſet ad diſtractionem bonorum mobilium pretioſiorum, vel immobilium Eccleſiæ.*

3 *Verſio mutui in vtilitatem Eccleſiæ quibus modis, & coniecturis probetur, remiſſiuè.*

Cap. Quod quibuſdam. IV.

1 AD *num.* 8. Quòd Eccleſia non tenetur ex mutuo, niſi ex parte mutuantis probetur verſū fuiſſe in eius vtilitatem, præter citatos in collect. reſoluunt Rodoan. *de rebus Eccleſiæ in rub an & quando ex mutuo obligetur Eccleſia q.* 4. *num* 1. Rebuff. *de alienat. rerum Eccleſ. num.* 39. Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 17. *num.* 3. Maſcard. *de probat. concl.* 1165. *num.* 3. Mozz. *de cōtractib. tract. de mutuo, tit. quomodo deficiat, ſeu reſoluetur mutuum num.* 7. Matien. *l.* 2. 2. *gloſ.* 2. *num.* 2. *tit.* 21. *lib.* 5. *Recopil.* Auend. *de cenſib. c.* 64. *num.* 5. Felician. Solis *ead. tract. lib.* 2. *c.* 3. *n* 9. *& in append. c.* 3. *n.* 7. *verſ. vlt.* Gaſp. Roder. *de annuis reddit. l.* 1. *q.* 14. *num.* 33. *&* 34. Alex. Trentacinq. *var. reſol. l.* 2. *tit. de actionib. reſol.* 1 *num.* 1. Card. Mantic *de tacitis & ambig. conuent. l.* 8. *tit.* 6. *num.* 13. *& tit.* 12. *num.* 4. *&* 15. *& tit.* 13. *n.* 16. *verſ. vnde cum aliis*, Seraph. *deciſ.* 366. *n.* 3. Math. Coler. *de proceſſib. execut. p.* 1. *c.* 10. *n.* 28. *&* 29. Fachin. *controuerſ. iuris lib.* 2. *c.* 77. *lit. A. & c.* 78. *lit. D.* Marcel. Cala *de modo articulandi, & probandi num.* 675. Stephan. Gratian, *diſcept. foreuſ. tom* 1. *c.* 45. *num.* 1. *& c.* 94. *num* 46 *& c.* 196. *n* 8. *&* 9. Alphonſ. Narbona *l.* 25. *gloſ.* 10. *n.* 18. *&* 24. *tit.* 21. *l.* 4. *Recop.* Axori. *inſtit. moral. p.* 3. *lib.* 7. *c.* 3. *q.* 6. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *c.* 20. *de mutuo dub.* 2. *n.* 12.

2 Ad *num.* 9. Procedit licet Prælatus, & Capitulum reciperent mutuum ſi per ſolutionem deueniendum eſſet ad diſtractionem bonorum mobilium pretioſiorum, vel immobilium Eccleſiæ, vt vltra citatos docent Matienſ. *d. gloſ.* 2. *num.* 5. Marcel. Cala *d. loco num* 675. *verſ. nota tamen vnum, fol. mihi.* 459. Alex. Trentacinq. *d. reſol. n.* 5. vbi dicit principalem concluſionem, videlicet ex mutuo contractu Eccleſiam non teneri, habere locum quando pro ſatisfactione oportet peruenire ad diſtinctionem rerum immobilium, ſecus verò ſi poteſt ſatisfieri creditori de fructibus.

3 Ad *num.* 18. De modis, & coniecturis, quibus probari poteſt verſio mutui in vtilitatem Eccleſiæ vide Card. Mantic. *d. lib.* 8. *tit.* 14. *&* 15 Fachin. *d. l.* 2 *c.* 46. Hect. Felici. *in tract. de ſociet. c.* 31. *à n.* 19 Gaſp. Roder. *de annuis redditib. l.* 1. *q.* 14. *num.* 51. Rot. *apud. Ludou. Cēci. poſt ſuum tract. de cenſib. deciſ.* 29. *num.* 3. vbi dicit quod verſio in cauſam expreſſam probatur coniecturis, & præſumptionibus, Azeued. *l.* 6 *n.* 7. *tit.* 2. *lib.* 1. *recop.* Montan. *de tutel. c.* 33. *n.* 117 *cum ſeqq.*

De Donationibus.

Tit. XXIV.

Ad Rubricam.

AD *num.* 4. Hanc Azonis definitionem, qui donationem dicit eſſe rei licitæ nullo iure cogente mera liberalitate factam collationem, ſequi videntur Anton. Gom. *tom.* 2. *c.* 4. *n.* 1. Sebaſt. Medices *de definit. p.* 2. *c.* 54. Mozz. *de contractib. tract. de donat. in princ num.* 3. Azeued. *in rub. n.* 1 *tit.* 10. *l.* 5. *Recop.* Matien. *l.* 1. *gloſ.* 2. *n.* 1. *eod tit* 10. Anton. Faber *in ſuo Codice tit. de inoff. donat. definit.* 6. *n.* 13. Mendoza *de pactis l.* 3. *c.* 3. *q.* 3. *n.* 16. Mieres *de maior. p.* 1. *q.* 22. *n.* 177. Cardoſ. *in praxi iudicum verbo donatio num.* 1. Caſtill. *controuerſ. lib.* 5. *c.* 89. *n.* 19. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. p.* 3. *tit.* 8. *n.* 87. *& tit.* 10. *n.* 13. *&* 7.

SVMMARIVM.

1 *Donatio propter ingratitudinem donatarij reuocari poteſt.*

2 *Ingratitudinis in deteſtationē qui ſcripſerint referuntur.*

3 *Ingratitudo diſplicet Deo, & dicitur hoſtis gratia, & inimica ſalutis.*

4 *Maioratus per viam donationis facti inſtitutio poteſt reuocari ſi ingratitudo aduerſùs inſtituentem ſit commiſſa.*

5 *Beneficiatus ſi ingratus fuerit illi, qui cōtulit gratiam, amittit beneficium niſi neceſſitate offi ij ſcribat, aut agat pro valde coniunctis.*

6 *Vaſallus ingratus feudo priuatur.*

8 *Dos à patre data propter ingratitudinem non poteſt reuocari.*

8 *Donatarius ſi ob ſuimet paupertatem donatori egenti ſubuenire non poteſt, ob id donatione priuari non poteſt.*

9 *Filius pauper patrem alere non tenetur.*

10 *Pauper alium pauperem alere non tenetur.*

11 *Victum*

11 *Victum ſuum arctare quis non debet vt alium alat.*

12 *Donatio reuocatur ex graui iniuria verbali facta donatori.*

13 *Ius reuocandi donationem ex cauſa ingratitudinis non tranſit ad hæredes.*

14 *Donator ſi ignouerit cauſam ingratitudinis, ad eius hæredes tranſit ius reuocandi donationem.*

15 *Donator contra hæredes donatarij agere non poteſt propter ingratitudinem a donatario commiſſam, ſi eo viuente de ea nõ fuit conqueſtus.*

Cap. Propter, fin.

1 AD *num.* 2. Pro exornatione principalis concluſionis huius text. quod ſcilicet donatio propter ingratitudinem donatarij reuocari poteſt, vltra citatos in collect. vide Mandoſ. *in tractat. de ingratitud. cap.* 121. Donel. *enucleat. comment. lib.* 14. *c.* 27. Caſtill. *controuerſ. lib.* 3. *c.* 10. *n.* 59. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. D concl.* 711. *à n.* 1. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. part.* 3. *tit.* 12. *de reuocand. donat.* Aluarez *de priuileg. pauperum p.* 1. *quæſt.* 42. *num.* 10.

2 Ad *n.* 3. In deteſtationem huius vitij ingratitudinis, vltra citatos plura cumulant, Palat. Rub. *in rub. de donat. inter virum, & vxor.* §. 78. *n.* 18. Surd. *de aliment. tit.* 6. *q.* 2. *n.* 11. *& q.* 37. *num.* 9. *& tit.* 8 *priuil.* 65. *num.* 10. Seraph. *de priuileg. iuram. priuil.* 33. *num.* 86. vbi multa ſpecialia refert quæ ſtatuta ſunt contra ingratos, Mozz *de contract. tit. quomodo annullet ur, vel reuocetur donatio, numero* 21.

3 Ad *num* 4. Adde S. Bernard. *ſuper Cantic.* ita dicentem. *Ingratitudo eſt hoſtis gratiæ, inimica ſalutis, quoniam nihil ita diſplicet Deo quemadmodum ingratitudo*, &c. Seneca *de benef. lib.* 4. ibi. *Pro ſe fugienda eſt res ingratũ eſſe, quoniam nihil æque concordiam humani generis diſſociat, ac diſtrahit quàm hoc vitium*, &c. Plura adducit Aluarez *de priuileg. pauperũ p.* 1. *q.* 42. *à princ.* vbi *n.* 2. *in fine* dicit inter alia, quæ à iure contra ingratitudinis vitium conſtituta ſunt, eam maximè vigere pœnam, vt ingratus beneficij accepti amiſſione puniatur.

4 Ad *num.* 5. De maioratu ſi per viam donationis ſit factus, & ingratitudo aduerſus inſtituentem ſit commiſſa, vide præter citatos Mier. *de maior. p.* 1. *q.* 22 *n.* 191. *cum ſeqq.* Spin. *in ſpeculo teſtam gloſ.* 20. *num.* 57. vbi refert Tiraq. Gom. Peralțam, & Meneſ.

5 Ad *num.* 6. De clerico inſtruente iudicẽ, vel ſcribentem contra ſuam Eccleſiam qui tãquam ingratus poteſt beneficio ſuo priuari, vide Ludou. Roman. *conſ.* 459. *per tot.* & ibi eius *addit. num* 1. *lit. A. verb. concludo quod ſic*, quem ſequuntur Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. I. concl.* 132. Aluarez *d. q.* 42. *numer.* 11. Mandoſ. *in tract. de ingratitud. cap.* 70 vbi ex Innoc. & Abb. limitat ſi ex neceſſitate officij ſcribat, vel ſi agat pro valde coniunctis.

Ad *num.* 12. De vaſallo ingrato, qui feudo priuari poteſt, agunt Mandoſ. *d. tract. de ingratitud. c.* 62. vbi *c.* 1. 39. cauſas ingratitudinis refert, quæ reſpectu vaſalli cõſiderari poſſunt, Camill. Borrel. *d. tit.* 10. *n.* 14. Aluarez *d. q.* 42. *n.* 8. 6

Ad *n.* 16. De dote à patre data, quæ propter ingratitudinem non poteſt reuocari, 7
præter citatos in collect. vide Boër. *deciſ.* 27. *num* 3. Matienſ. *l.* 1. *gloſ. fin. num.* 3. *tit.* 6. *lib.* 5. *Recop.* Mier. *de maior. p.* 1. *q.* 22. *num.* 196. *& num.* 199. Gutier. *de iuram. confirmat p.* 1. *c.* 10. *num.* 4. Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis mat. p.* 3. *n.* 62. *illat.* 32. *verſ. ſed contra*, Ceuall. *commun. q.* 73. *num.* 5. niſi reſpectu vxoris ſoluto matrimonio, Pinel. *citato loco*, Matiẽſ. *d. l.* 1. *gloſ. fin. n.* 3. *verſ. ſed quoad mulierem*, Mieres *d. q.* 22. *n.* 197. *&* 198. Cancer. *var. p.* 3. *c.* 2. *de inuentar. num.* 222. vbi tradit priuilegia, quæ conceduntur rei geſtæ fauore alienius matrimonij, ceſſare ſoluto eo per mortem viri ſine liberis, Angul. *in l.* 1 *tit.* 6. *de meliorat. lib.* 5. *gloſſ.* 10. *num.* 1. Ceuall. *d. q.* 73. *n.* 6. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 4. *gloſſ.* 28. *num.* 12. vbi *n.* 18. intelligit hoc non procedere ſi antequã de ingratitudine donator conquereretur, mulier ſecundas contraxerit nuptias, & eandem dotem viro tradiderit.

Ad *n.* 17. *in fin.* Limita denique quando donatarius ob ſuimet paupertatem donatori egẽti ſubuenire nõ poteſt, vt per Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 48. *n.* 34. *cum ſeqq.* qui *tit.* 7. *q.* 28 *n.* 4. *cum ſeqq.* idem dicit de liberto, qui patrono ob paupertatem de neceſſariis non prouidet, & *q.* 29. idem comprobat in ſeruo quoad dominum de iure ſaltim Canonico, & in terris Eccleſiæ, & ibidem *num.* 10. agit de filio quoad patrem, quem 9 8
alere non teneri filium pauperem reſoluit, & *eod. tit.* 7. *q.* 8. *per tot.* idem in patre quoad filios, *& q.* 30. *à n.* 2. *& q.* 31. *per tot.* de vaſallo, vel ſubdito quoad dominum agit. Quo- 10
rum omnium euidens ratio eſt, quia pauper alium pauperem alere non tenetur, ab obligationeque alendi aliàs ſubſiſtẽte paupertas eximit *l. pen. in fine*, *& l. ſi quis à liberis* 5. § *fin. ff. de liber. agnoſc.* Charitas namque bene ordinata à ſe ipſo incipit, vt in omnium ore verſatur *l. Præſes C. de ſeruit. & aqua*, cum ibi per me notatis. Nec victum ſuum arctare quiſque debet, vt alium alat,

Natt:

Natt *conſ* 38 *num*.8.Surd.*d.tit*.7.*q*. 8. *n*. 9. *& q*.29.*in princ.ante num*.1. *& q* 14. *num*. 9. Stephan. Gratian. *diſcept.forenſ. cap*. 552. *num*. 2.

12 Ad *num*.19 Quod ex graui iniuria verbali facta donatori donatio reuocetur vltra citatos tenent Anton.Gom.*var.tom*.2. *c*. 4. *num* 14.Menoch. *de arbitr. caſu* 130. Donel. *enucl. ac comment.lib*.14.*c*. 27.*in princ*. & ibi Illiger. *lit*. *A*. Gutier. *conſ*. 24. *n*. 2. Camill. Borrel.*d.p*.3.*tit*.12.*num*.6. Ioan. Bapt. Coſta *de facti ſcientia & ignor.diſt*.53.*n* 18.

13 Ad *num*.23. Quòd ius reuocandi donationem ex cauſa ingratitudinis nõ tranſeat ad hæredes præter citatos,tenent Cou.*in t. Raynutius n* 7.*de teſtam*. Tell. *in l*.7.*Tauri n. fin*.Petr.Greg.*ſyntag iuris lib*.28.*c*.15 *num*.8. Anton.Gom.*tom*.2.*var. c*. 4. *n*.14. Theſaur. *decis*.121.*num*.1.*& deciſ*.124.*num*.2.Surd.*de aliment.tit*.1.*q* 48 *& tit*.7.*q*.15.*n*.6.Molin.*de primog.lib*.1.*c*.9.*num*.36 *& lib* 4. *c* 11. *n*. 44. Anton.Fab.*in ſuo Cod.lib* 8 *tit*.38.*de reuocan. donat.defini*t. 14. Illiger. *ad Donel. comment. iuris Ciuilis lib*.14 *cap*.28 Fontanel. *de pactis nupt.clauſ*.4.*gloſ*.28.*n* 35.Camill.Borrel.*d.tit*. 12.*n*.9.Cald.Pereira *quaſt.forenſ.lib*. 1. *q*. 20. *num*.50.

14 *Ibid. in verſ.intellige*. Nota quòd ſi donator ignorauerit cauſam ingratitudinis, vel ſi ſciuit, & non habuit tempus competens ad agendum,tunc ab hæredibus obiici poteſt,& ad eos hoc ius trãſit,vt per Molin. *de primog.lib*.1.*c*.9.*n*.37 D.Barboſ.*in l*. 2. *in princ*.*n*.128.*ff.ſoluto matr*.Camill.Borrel.*d.titul*.12.*n*.12.

15 Contra hæredes donatarij donator agere non poteſt propter ingratitudinem à donatario commiſſam,ſi eo viuente de illa nõ fuit conqueſtus. Ita Molin. *de primog.lib*.4. *c*.11.*n*.44.Matienſ.*l*.7.*gloſ*.5.*numero* 14.*&* 15. *tit*.10.*lib*.5 *Recop*. Surd.*de alim. tit*. 1. *quaſt*. 48.*numero* 43. D. Barboſa *d.l*.2.*in princ.numero* 134.

De Peculio clericorum.

Tit. XXV.

Cap. Si quis,vlt.

AD *num*.2. Quòd Prælatus, vel Clericus debet vtiles expenſas & melioramenta in rebus Eccleſiæ de bonis ipſius clerici, vel Prælati facta deducere, vltra citatos *in collect*. docent Abb *in præſenti n*.2 *& in c.de multa n*.14.*de præbend*.Boër.*deciſ*.44.*num*.14. *verſ.idem in eo,qui expenſas fecit*, Greg. Lop. *l*.41.*gloſ*.5. *verbo que deſcuente en ella*, *prope fin.tit*.28.*part*.3.Menoch.*remed*.11. *recuper*. *n*.16.Pereg.*de fideicom.art*.50.*n*.43.Surd.*conſ*. 183.*n*.6.

De Teſtamentis.

Tit. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus de patrimonialibus & aliunde, non autem intuitu Eccleſia quaſitis liberè diſponere poteſt.*

2 *Epiſcopo regulari de bonis etiam patrimonialibus,vel aliunde acquiſitis teſtari non licet.*

Cap. Quorundam. I.

AD *n*.6. Quòd Epiſcopus de bonis 1
patrimonialibus, & aliunde, non autem intuitu Eccleſiæ quæſitis liberè diſponere poſſit,probat hic tex.cui cõſonant *cap.Epiſcopi* 12.*q*.1.*& c.placuit* 12.*q*. 3.*& c.fixum,etiam* 12.*q*.5.reſoluunt vltra citatos *in collect*.Sarmien. *de redditib. eccleſ.p*. 3.*c*. 3. *n*. 4. Maurit.de Alzedo *de præcellentia Epiſcop.dignit.p*.1.*c*.14.*n*.2.Ioan. de Solorzano *de Indiarum gubernat.tom*.2.*lib*.3.*c*. 10.*n*.1. *&* 2.Ego ipſe *de officio,& poteſt.Epiſcopi p*.3. *alleg*.114.*ex n*. 10. me citato nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrument.edit.tit*.5.*reſ*.5.*n*. 3.*&* 4.

Ad *n*.7.Quòd Epiſcopo regulari teſtari, vel in vltimo elogio diſponere de bonis etiam patrimonialibus, vel aliunde quæſitis non liceat,vltra citatos docent Maurit.de Alzedo *d.c*.14.*num*. 7. *cum ſeqq*. Ego ipſe *d. alleg*.114.*ex n*.20.me citato Pareja *d.reſol*.5. *num*.9.

SVMMARIVM.

1 *Monachus teſtari non poteſt.*

2 Auth.ſi qua mulier.C.de ſacroſ.Eccleſ. *intelligitur.*

Cap. Quia ingredientibus. II.

AD *n*.4. Monachum teſtari non poſſe 1
probat hic text.& Doctores *in collect*. citati *ſub hoc n*.Sed obſtat maximè §. *ſi qua mulier,in Auth.de ſanctiſ.Epiſcop*.repetitus *in Auth.ſi qua mulier.C.de ſacroſ. Eccleſ*. Decretorum

torum libro inſerta *in cap. ſi qua mulier 19. q. 3.* ac proinde eccleſiaſticorum moribus comprobata, in qua agens de patre intrante Religionē ſic dicitur. *Sed ſi perſona liberos habens antequā de rebus ſuis inter eos diſponat, monaſterium intret, liceat ei poſtea inter eos diuidere, legitima nulla diminuta & quòd eis non dederit, monaſterio competet. Sed ſi omnē ſubſtantiam inter eos filios diuidere voluerit, partem ſibi retineat, quæ monaſterio competere debet,* &c. Et ita videtur dicere Monacho diſponere de rebus ſuis diuidendo ſua bona inter filios; & ſunt qui affirment diuiſionem verè teſtamētum eſſe, inde ſumpto argumento, quòd vnaquæque bonorum diſpoſitio per modum quotæ & vniuerſitatis teſtamentum credi poteſt, allegant *l. quoties. C. famil. hercisc. l. hæreditatē C. de codicill.* Negant alij, & non teſtamentum, ſed puram diuiſionem quotæ contendunt eſſe, quam profeſſus facere permittitur, non quaſi dominus, ſed quaſi miniſter conſtitutus à lege. Cum hac negatiua ſententia pertranſit Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar. iuris disput. sent. 2. cap. 122.* dicens ſe in iſta ſimplici bonorum diſtributione non inuenire teſtamenti rationem. Teſtamentum eſt ſententia libera noſtræ voluntatis, *l. 1. ff. de teſtam.* Religioſus enim in ſua illa bonorum diuiſione facienda inter liberos nihil poteſt proprio affectu, & voluntate decernere vltra id, quod ei præſcribitur ab Imperiali lege, vnde fit quòd diuiſio illa nihil aliud eſt, quām ſimplex adminiſtratio dependens ab indulgentia legis abſque vllo dominio, vel iure; nam verba legis rem valde limitant, ex Suar. *de Relig. tom. 3. l. 8. de paupert. c. 16.* & conceſſio illa valde ſingularis eſt, quæ propterea non facilè dilatari poteſt extra proprios fines, quaſi contra rationem legis generalis. *l. quod verò, ff. de legib.* Nec repunat ius iſtud diuidendi inter filios votiuæ paupertati, quia pura adminiſtratio eſt pendēs à lege, quæ miniſtrum facere Monachum poteſt, & quaſi diuiſorium arbitrum, licèt non dominum, *cap. cùm ad monaſterium, de ſtatu monach.*

Cap. Cùm in officiis. VII.

AD *num. 6.* quòd ſecundùm noſtræ Hiſpaniæ conſuetudinem poſſunt clerici omnes Præbendati, aut beneficiati, dummodo Epiſcopis inferiores ſint tam de bonis patrimonialibus, quàm de intuitu Eccleſiæ acquiſitis teſtari; & ſi teſtamentum, nō condiderint, abinteſtato conſanguinei ſuccedere valent tanquam in bonis cujuſcunque laici, vltra citatos *in collect.* Salzed. *ad Bernard. in pract. c. 132. aliàs 135. lit. A. in nouiſſ. impreſſ.* Valaſc. *conſ. 165. num. 11* Caſtill. *controuerſ. l. 2. c. 79 num. 7. in fine.* Solorzan. *de gubernat. Indiar. tom. 2. l. 3 cap. 10. num. 11.* nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrumentor. edit. tit. 5 reſol. 5 n. 20.* nouiſſimè Fr. Hieron. Garcia *in ſum. morali trat. 1. diffic. 4. dub. 3. n. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum in alterius voluntatem collatum quomodo valeat?*

2 *Textus in præſenti varij intellectus, & n. 3. & 4.*

5 *Verus intelligendi modus ad hunc tex. refertur.*

Cap. Cùm tibi. XIII.

POſt *num. 2.* Vrget diſpoſitio huius text. 1
pro eorum opinione, qui exiſtimant valere teſtamentum iure Canonico, quod fuerit in alterius voluntatem collatum, vt apparet ex illis verbis, ibi, *In ſecūda quæſtione dicimus quòd qui extremā voluntatē in alterius diſpoſitionem committit, non videtur decedere inteſtatus.* Conſtat autem non valere ex teſtamento iſto hæredis inſtitutionem ſi ius ciuile inſpiciamus, vt *in l. illa inſtitutio, ff. de hæred. inſtituen. Illa,* inquit, *inſtitutio, quos Titius voluerit, ideo vitioſa eſt quod alieno permiſſa eſt arbitrio.* Nam ſatis conſtanter veteres decreuerunt teſtamentorum iura ipſa per ſe firma oportere, non ex alieno arbitrio pendere.

Nonnulli intelligunt textum in præſenti 2
procedere in fauorem piæ cauſæ, nec dubium hoc ſi piæ cauſæ interſit, teſtamentū valere, tunc enim conſentiunt omnes, ſolas iuriſgentium ſolemnitates (ſi quæ ab eo iure ſint, aut eſſe poſſint) ſeruari oportere *c. relatum 11 c. cùm eſſes, hoc tit. cap. vlt. de ſucceſſ. abinteſt.* ſed an appareat de intereſſe nullibi inuenitur, nō enim in hac re fauor vertitur animæ, non Eccleſiæ, non Religionis, & adeò abſoluta ſunt verba Pontificis, vt qui de pia cauſa intelligi ea vellēt, manifeſtè diuinent, immò conſtat in teſtamento ipſo piæ cauſæ ſeruatam à Pontifice iuris ciuilis ſubtilitatem: cum enim mero iuris rigore prohibeatur ne tēſtari filiusfam. poſſit de aduentitiorum proprietate, quæ ex nouiſſimis conſtitutionibus ei ſeruabatur, *l. pē. C. qui teſtam. facere poſ.* Conan. *comment. l. 9. c. 4. n. 4.* Læli Mancin. *ſacri iuris controu. diſſert. 6. c. 5 & 10.* fuit tamen maximus hic ri-

gor

gor in piæ cauſæ diſpoſitione ſeruatus per Bonif. *in c. licèt, de ſepultur. in* 6. ibi. *Quamuis autem filiusfam. abſque patris aſſenſu ſibi poſsit liberè eligere ſepulturam, pro anima tamen ſua præter ipſius aſſenſum, niſi peculiū caſtrenſe, aut quaſi caſtrēſe habeat, aliquid iudicare*, hoc eſt, ſupremo iudicio relinquere,
3 *non poteſt.*

Quidam hunc Innocentij III. locum de commiſſione diſtributoria capiunt, aut quādo hæredis incerti ex certis electio alteri demandatur, vt ſic non recedat Inno-
4 centius à iuris Ciuilis ratione.

Alij vt Ciuilium legum correctionem euitent, exiſtimarunt Innocentium noſtrum de extremo iudicio loqui voluiſſe, quod non in alterius liberam voluntatem committitur, ſed diſpoſitionem, hoc eſt, prudens arbitrium.

5 Quare nouiſſimè Læli. Maricin. *diſquiſit. genial & anniuerſar. iuris diſputat. cent.* 2. *cap.* 110. *num.* 5. putat aliam fuiſſe cauſam Pontificis, fuiſſe enim illi propoſitum, an quis videatur hæres inſtitutus per hæc verba, *Committo meam voluntatem in diſpoſitionem Titij*, aut his non abſimilia, & reſpondiſſe videri hunc hæredem inſtitutū, quaſi dictum eſſet: Titius hæres meus eſto; qui enim de aliqua re liberè diſponere iubetur, is dominus eius rei eſt, cùm dominum nihil aliud ſit ex Bart. quàm ius de re liberè diſponendi, & mos veteribus fuerit vt hæredes quaſi heros pro dominis appellarēt, §. *vlt. Inſtit. de hæred. qualit. & differ.* Sed & illa quoque inſtitutio antiquitus valuit. Titius hæreditatis meæ Dominus eſto. *l. his verbis, ff. de hæred. inſtit.* Quid ſi quis ita dixerit, *Titiū de hæreditate mea diſponere volo:* vtique idem erit; nam qui diſponendi ius nanciſcitur, is dominus eſt. Sic diſponere teſtator dicitur, quia dominus, §. *diſponat, in auth. de nupt.* & qui eo iubente diſponit, dominus eſt; at ab eo, qui dixerit: Titium de hæreditate mea diſponere volo, non longe eſt is, qui extremam ſuam voluntatem commiſerit, ſeu contulerit in diſpoſitionem Titij. Et denique ſic Innocentius Pontifex interpretatus eſt, vt hæc verba inſtitutionem faciant.

De Sepulturis.

Tit. XXVIII.

Cap. De his. IV.

AD *n.* 2. Pro exornatione concluſionis ex tex. deſumptæ, quòd ſelicet ingreſſus Religionem tempore mortis non præiudicat portioni Canonicæ, debitæ Parochiæ, vltra Ludou. Miranda *in collect.* citatum, adde nouiſſimè Noguerol *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 26 *num.* 241. vbi cum Alex. *conſ.* 81. *n.* 3. *vol.* 1. ſubdit huiuſmodi tranſlationem eſſe cauſa mortis, quando infirmi transferunt ſe ad loca religioſa cum bonis ſuis, & ex illa infirmitate decedunt, & *num* 242. cum *l. Caſtella* 6. *tit.* 13. *part.* 1. tenet in terminis huius tex. tranſlationem bonorum dici factam in articulo mortis quando infirmus ex illa ægritudine decedit, *&* *n.* 243 hoc ipſum confirmat per *l. alumna.* §. *ſi poſt nuptias, ff. de adimen. legat.* vbi aſſeruit teſtator, *quoniam cognoui Priſcillianum filium meum in extremis eſſe*; & ad hoc verificandum dicit tex *ſi ex illa infirmitate Priſcilla nus deceſſit*; ex quo Bald. *in cap.* 1. *de pact. num.* 234. reſoluit ex aliqua infirmitatem decedentem dici omni tēpore, quo durat, eſſe in articulo mortis.

De Decimis

Tit. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Prædium vineatum, ex quo tributum vini ſoluebatur, ſi reducatur ad aliam ſpeciem tritici ſcilicet, dominus prædy tenetur ex illa ſpecie tributo ſatisfacere.*

2 *Decima debetur ex arboribus de nouo plantatis in ſolo vbi nuces, vel vites erant.*

3 *Decimam præſcribens in certa terra videtur quoad omnes illius terræ fructus præſcripſiſſe.*

4 *Exiſtens in quaſi poſſeſsione decimandi fructus vnius fundi, ex quo ſolum frumentum antea colligebatur, dicitur etiam in quaſi poſſeſsione decimandi milium & alios fructus, qui poſtea loco frumenti ſati fuerunt.*

5 *Quaſi poſſeſsionem percipiendi decimas in aliena Parochia habens de vna ſpecie fructuum, non ei datur manutentio reſpectu alterius ſpeciei.*

6 *Poſſeſsio non continuatur, nec extenditur ad alios actus quamuis ſint eiuſdem ſpeciei vbi manifeſtè ius reſiſtit.*

7 *Manutentio an & quando detur ex poſſeſsione habita in re, qua mutauit formam?*

Cap. Commiſſum. IV.

1 AD *num.*4. Celebris eſt hic tex. iuncto *cap. cum in tua, inf. hoc tit.* ad probandum quòd ſi prædium vineatum, ex quo tributum certarum amphorarum vini ſoluebatur, ad ſimilem, vel aliam, tritici ſcilicet, ſpeciem, reducatur, dominus prædij tenetur ex illa ſpecie tributo ſatisfacere, elegans *textus in l. certo generi ff. de ſeruitut. ruſtic. præd.* iuncta gloſ. cum addit. Bart. cuius verba ſunt. *Certo generi agrorum acquiri ſeruitus poteſt, veluti vineis, quod ea ad ſolum magis, quàm ad ſuperficiem pertinent, ideo ſublatis vineis ſeruitus manebit,* vbi *gloſ. verb. actum,* dubium excitat, an ſi loco vineæ aliæ arbores plantentur, ſeruitus conſiſtat in earum fructibus, cui videtur ſatisfacere additio Bart. *ad ipſam gloſ. pro intellectu iſtius textus, & gloſſa, dic ſecundum Bart. quòd ſic debet intelligi fructus vineæ, hoc eſt, illius terræ vineatæ, hoc eſt, vt debeantur fructus arborum per iſtam legem,* &c Laſ. *in l. ſi fundum ſub conditione, § ſi fundum 18. ff. de legat. 1. & in l. 1. num. fin. C. de iure emphyt.* Felin. *in c. auditis*
2 *num.* 19. *de præſcript.* Caſſan. *in conſuet. Burg. rub* 11. § 6 *num.* 23. Rebuff. *de decim. q.* 14. *n.* 18. ibi, *Et de nouo plantentur nuces, vel vites in vno prædio, in quo quis præſcripſerit decimam, eo caſu etiam habebit decimam ex illis arboribus de nouo plantatis, per d. cap. cum in*
3 *tua, vbi communiter DD. nam præſcribens in certa terra decimam, videtur quoad omnes illius terræ fructus præſcripſiſſe* &c. Gam. *Luſit. deciſ.* 244. *num.* 5. dicens concluſum fuiſſe in ſenatu teneri ad cotam cuiuſcùnque fructus, qui loco frumenti ſuccedit, licèt à frumento ſolùmodo conueniſſet. Couar. *pract. c.* 37. *n.* 5. ibi, *Nec poterit aduersùs eum allegari quod non eſt in ea poſſeſſione, quia mutat ſpeciem fructuum, & agriculturam, eſt ad hoc text. celebris in cap. cum in tua, de decim. vbi probatur quod poſſidens, & ratione poſſeſſionis præſcribens ius percipiendi decimas, exceptis agris, cenſetur præſcripſiſſe illud ius nò tantum quoad fructus conſuetos colligi & percipi; ſed & quoad nouiter plantatos, & ſeminatos, ecce igitur quod poſſeſſio in vna ſpecie fructuum, quæ procedit àb vna radice, nempè à iure decimandi, prodeſt, ac cenſetur obtineri quoad alias quaſcumque fructuum ſpecies*; idem Cou. *lib.* 1. *var. cap.* 17. *n.* 13 Burg. de Paz *conſ.* 50. *à n.* 14. ibi, *Et cùm tam herbarum fructus, quàm frumenti ſit eiuſdem agri, & terræ, diuerſo iure cenſeri non debent,* &c. & paulò inferiùs. *Item & ſi culturam mutetur qualitas, non verò ſubſtantia; vna eademque res iudicatur, l. pacta conuenta, ff. de contrah. empt. l. quæſitum §. illud, ff. de legat.* 3. Mieres *de ma... part.* 1. *quæſt.* 10. *numero* 117. Marescot. *var. lib.* 1. *cap.* 11. *numero* 31. & 32. Gutier. *canon. lib.* 2. *cap.* 21. *numer.* 97. *cum ſeqq.* latè & eleganter Valaſc. *conſ.* 58. *à numer.* 14. Monet. *de decim. capite* 4. *numer.* 79. Valenzuel. *conſ.* 33. *numer.* 54. *cum ſeqq.* quem refert, & ſequitur, ac copiosè exornat Caſtill. *tom.* 7. *de tert. cap.* 15. *à numer.* 23. Salgad. *de protect. Reg. part.* 3. *cap.* 10. *à n.* 120. & meliùs *n.* 314. *cum tribus ſeqq.*

Vnde exiſtens in quaſi poſſeſſione decimandi fructus vnius fundi, ex quo ſolùm frumentum antea colligebatur, dicitur etiam in quaſi poſſeſſione decimandi milium, & alios fructus, qui póſtea loco frumenti ſatis fuerunt, Rebuff. *de decim. quæſt.* 14. *numer.* 18. & 25. Poſti. *in* 4
tract. de manutent. obſeru 73. *numero* 155. nisi quis probaret quaſi poſſeſſionem percipiendi decimas in aliena parochia de vna ſpecie fructuum, quia tunc non daretur manutentia reſpectu alterius ſpeciei quia ius reſiſtit huic poſſeſſioni, Mareſcot. *var. reſolut. lib.* 1. *capit.* 11. *numer.* 30. 5
Poſti. *d. obſeru.* 73. *numer.* 181. Ybi enim manifeſtè reſiſtit ius, poſſeſſio non continuatur, nec extenditur ad alios actus quamuis ſint eiuſdem ſpeciei, Belttamìn. *ad Gregor. XV. deciſ.* 557. *numer.* 12. *in fine,* Rot. apud Vinlan. *deciſ.* 88. *numer.* 8. & coram Caualer. *deciſ.* 487. *numer.* 4. plures per Poſt. *d. obſeru.* 73. *numer.* 177. quia tunc non dicitur poſſeſſio, vel quaſi, ſed potiùs iniqua occupatio, quæ nihil occupatori prodeſt, ex eod. Poſt. *d. tractat. obſeru.* 44. *à numero* 20. An autem & 6
quando manutentio detur ex poſſeſſione habita in re, quæ mutauit formam? Reſolue quòd manutentio datur quando mutuatio eſt extrinſeca, ſecus quando mutatur ſubſtantia, vel totalis forma in aliam diuerſam, de quo latè Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. capit.* 314. *numer.* 22. *cum ſeqq.* Poſti. *d. obſeru.* 73. *numer.* 12. *cum ſeqq.* Rota *apud eundem deciſ.* 117. & 146. 7

Cap. Parochianos. XIV.

AD *n.*4 Pro exornatione receptæ concluſionis quòd decimæ quoad cõgruã à iure diuino deſcendũt, quoad quotã verò

à iure poſitiuo habentur, præter citatos in collect. docent Villalob. *in ſum. tract.* 33. *diffic.* 1. *num.* 7. Bleinian. *de benef. lib.* 1. *c.* 4. *à n.* 9. Gilchen. *ad Auth. quas actiones n.* 11. *cum ſeqq. C. de ſacroſ. eccleſ.* Gutier. *canon. lib.* 2. *c.* 21. *n.* 7. *cum ſeqq.* Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *c.* 39. *dub.* 1. *n.* 4. *cum ſeqq.* Reinoſ. *obſeru.* 50. *n.* 1. Squillante *de priuil. clericor.* c. 3. *num.* 5. Caſtill. *tom.* 7. *de tert. c.* 10. *n.* 7. *cum ſeqq.* Valenzuel. *conſ.* 114. *n.* 5. *cum ſeqq. & conſ.* 146. *n.* 5. Didac. de Britto *in c.* 2. *de locato p.* 2. *num.* 30 *cum ſeqq.* Felician. de Vega *in cap. clerici, de iudic. num.* 43. Machado *en ſu perfetto Confeſſor y Cura de Almas lib.* 2 *p.* 4. *tract.* 10. *docum.* 1. Ioan. Franc Anſald. *de iuriſdict. p.* 2. *tit.* 4. *cap.* 1. *ex num.* 1. Ego *de iure eccleſiaſt. vniu. lib.* 3. *c.* 26. *in init. n.* 6. *&* 7. *&* §. 3. *n.* 64.

Cap. Cùm ſint. XVIII.

AD *num.* 3. Quod ad hoc vt decimæ non ſoluantur, vel minus ſoluantur, locus eſt conſuetudini, præter in collect. relatos tenent Cou. *lib.* 1. *var. c.* 17. *numer.* 2. Vincent. de Franchis *deciſ.* 124. *numero* 3. Monet. *de decim. c.* 5. *n.* 87. Card. Mantic. *deciſ.* 341. *num.* 2. Villalob. *in ſum. tractat.* 33. *diffic.* 1. *num.* 6. Valenz. *conſ.* 114. *numer.* 12. Caſtill *tom.* 7. *de tert. c.* 13. *num.* 28. Machado *en ſu perfetto Confeſſor y Cura de Almas lib.* 2. *p.* 4. *tract.* 11. *docum.* 2. *&* 3. Ioan. Franc. Anſald. *de iuriſdict. p.* 2. *tit.* 4. *c.* 4. Cuius conſuetudinis virtute Paul. de Caſtro *conſ.* 17. *lib.* 2. tenet poſſe præſcribi vt de certis fructibus, ac ex paſcuis, præcipuè decima non ſoluatur, ſequuntur Cou. *d. c.* 17. *num.* 8. Gutier. *canon. lib.* 2. *c.* 17 *n.* 8. Monet. *d. cap.* 5. *n.* 92. Azori. *inſtit. moral p.* 1. *lib.* 7. *c.* 37. *q.* 2. Ottero *de paſcuis c.* 35. *n.* 2. *&* 9. Valenz. *conſ.* 146. *n.* 10. Vaſq. *in opuſc. de benef. c.* 1. §. *vnic. dub* 7. Ego *de iure eccleſ. vniu. lib.* 3. *c.* 26. §. 3. *num.* 65.

SVMMARIVM.

1 *Papa eximere poteſt laicos à ſolutione decimarum.*

2 *Papa poteſt concedere alicui Principi laicò quod percipiat decimas omnium locorum infidelium, vel hæreticorum, quos poterit ſubiugare.*

3 *Hiſpaniarum Regibus conceſſit Alexander VI. vt Indiarum decimas & primitias haberent, cum certo onere, de quo hîc.*

4 *Regia ſuprema Tribunalia priuatiuè cognoſcunt de litibus, & quæſtionibus exortis ſuper Decimis, quæ ſemel Regibus conceſſæ ſunt.*

Cap. A nobis. XXIV.

AD *num.* 3. Quòd Papa poſſit laicos eximere à ſolutione decimarum, præter 1
citatos in collect. docent *l. Caſtel.* 23. *tit.* 19. *part.* 1. ibi, *Solas puede, el Apoſtolico por ſu priuilegio ſi les quiere facer gracia que no den diezmo de algunas igleſias por tiempo ſeñalado o por ſiempre ſegun lo tuuiere por bien*, vbi
Greg. Lop. *gloſ.* 2. ibi, *Poteſt ergo Papa ſecun-* 2
dùm Hoſt. concedere alicui Principi laico quod percipiat decimas omnium locorum Paganorũ, vel hæreticorum, vel ſchiſmaticorum, quos poterit ſubiugare, & ad vnitatem Eccleſiæ adducere, vel reducere, &c. ob maximos ſcilicet labores & expenſas in locorum huiuſmodi acquiſitione factas, vt per Bellug. *in ſpeculo Principum rub.* 13. §. *tractemus num.* 36. Æne. Robert. *lib.* 3. *rerum iudicatar. cap.* 1. *fol.* 552. & in vniue. ſum quòd laico poſſit Papa decimas conce e reſoluunt D. Barb. *in l Titia num.* 40 *ff. ſoluto matrim.* Gilchen. *in auth quas actiones num.* 11. *C. de ſacroſ. eccleſ. & de præſcript. p.* 3. *cap.* 8. *num.* 18. Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.* 2. *quæſt.* 44. *art.* 3. Camill. Borrel. *de præſtantia Regis Cathol. cap.* 59. Mart. *de iuriſdict. p.* 2. *cap* 43. *à numer.* 46. Bobadil. *in politica lib.* 2 *cap.* 18. *num.* 146. *& ſeq.* Calixt. Ramirez *de lege Regia*, §. 31. *ex num* 3. Cabed. *deciſ.* 63 *ex num.* 1. *p.* 2. Melch. Reinoſo *obſeruat. lib.* 1. *obſeru.* 50. *à numero* 5. Franc. de Leon *Valent. deciſ.* 3. *num.* 11. *part.* 1. Valenz. *conſ.* 71 *num.* 22. *& conſ.* 88. *n.* 27. Solorzan. *de iure Indiarum tom.* 2. *lib.* 3. *c.* 21. *num.* 21.

Vnde *Alexander VI. ſummus Pont. in Con-* 3
ſtit. ſua incip. Eximiæ deuotionis, ſub Dat. 16. *Kalend. Decembris* 1501. conceſſit Hiſpaniarum Regibus vt Indiarum decimas, & primitias haberent cum onere Fidei prædicandæ, & propagandæ, & Eccleſias, ac miniſtros eccleſiaſticos, vel quos pro tempore erigi, & nominari deſideraret, fundandi, ac erigendi, & competenter dotandi, & ſuſtentandi, quam refert Solorzan. *d. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 7.

Et de litibus & quæſtionibus ſuper deci 4
mas exortis, quæ ſemel Regibus conceſſæ ſunt, ſiue in facto, ſiue in iure conſiſtant, Regia ſuprema Tribunalia priuatiuè cognoſcunt, & pronuntiant. Ita Cou. *pract. cap.* 35. *n.* 12. *verſ. tertio quoties*, Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 14. *n.* 4. Cabed. *d. deci* 63. *n.* 4. Calix. Ramirez *d.* §. 31. *n.* 4. D. Bar. *in d. l. Titia num* 42. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 4. *gloſſ.* 13. *part.* 2. *num.* 58. Franc. Hieron. Leon *d. deciſ.* 3. Anaſtaſ. Germon.

de

de ſacro. immun. 3 *cap.* 19. *n.* 5. Stephan. Gratian. *d. diſcept. forenſ. c.* 238. *n.* 58. Anguian. *de leg. h. l.* 2. *controu.* 13. *n.* 27. Caſtill. *d. tom.* 7. *de tert. c.* 32. *à n.* 20. Felician. de Vega *in c. qualiter & quando n.* 10. *de iudic.* Didac. de Britto *ad cap.* 2 *de locato p.* 2. *num.* 36. *in fine*, Solorzan. *d. l.* 3. *c.* 1. *n.* 42. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pauper à decimarum præſtatione excuſatur.*

2 *Eccleſia, ſeu eius miniſtri debent cum paupere miſericorditer ſe agere.*

3 *Tributum dicitur reale, & prædio inhærere, ex eo tantum quod debeatur de fructibus alicuius prædij, & ſoli.*

4 *Seruitus ſuper terris vineatis impoſita, vt ex fructibus perſolueretur, realis eſt.*

5 *Partem fructuum alicuius prædij habens dicitur habere partem prædij.*

Cap. Tua. XXVI.

1 AD *n.* 8. Vnde pauperem à decimarum præſtatione non excuſari tenet Perez *l.* 1. *gloſ.* 1. *verb. temporale, verſ. vlterius & quinto tit.* 5. *l.* 1. *Ordinam.* poſt Menoch. Ioſeph. Ludou. Petr. Greg. Anaſt. Germon. Ceuall. & alios Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. p.* 1. *tit.* 19 *de decim. n.* 1. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. D. concl.* 62. *n.* 4. *cum ſeqq.* Et ſaltim niſi extrema neceſſitate prematur, agnoſcunt Bellencin. *de charit. ſubſid. q.* 77. *n.* 2. Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec.* 4. *princ.*
2 *num.* 29. ſubdens Eccleſiam, vel eius miniſtros debere cum paupere miſericorditer ſe agere, tantumque ei relinquere, quo viuere poſſit, Marc Anton. Genuen. *in praticab. eccleſ. quæſt.* 200. Vincent. Carot. *deciſ.* 52. *num.* 6. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuil. & crimin diff.* 100. *num.* 12. Quicquid teneant Ceuall. *commun. contra commun. quæſt.* 729. *num.* 22. Aloyſ. Ricc. *in praxi var. reſolut. reſol.* 115. *per tot.*

3 Ad *num.* 13. Quod tributum cenſetur reale, & prædio dicitur inhærere ex eo tantum quod debeatur de fructibus alicuius prædij & ſoli, & ex eis perſolui debeat, videtur expreſsè probare *l. certo generi, ff. de ſeruit. vrb. præd.* ex quo infertur notandum ſeruitutem ſuper terris vineatis impoſitam, vt ex fructibus perſolueretur, eſſe realem, id eſt ad ſolum magis quàm ad ſuperficiem pertinere, tex. celebris *in l. annua* 20. §. *Attia, ff. de annuis leg.* melior tex. *in l. cùm certus, ff. de tritico, vino & oleo leg.* tex. *in l. nihil proponi* 123. *ff. de legat.* 1. ibi, *ſalua tamen cauſa legati*, &c. ſecundùm interpretationem Bart. & aliorum *ibi* Perez de Lara *de anniuerſ. & capellan. l.* 1. *cap.* 2. *à num.* 2. Salazar *de vſu & conſuet. cap.* 11. *num.* 34. Valaſc. *conſ.* 82. *num.* 8. Ratio eſt, quia habens 5
partem fructuum alicuius prædij dicitur habere partem prædij, ex eleganti textu *in l. ſi alij fundum, ff. de vſufr. legato, l. vſusfructus* 4. *ff. de vſufructu*, quam rationem expreſsè amplectuntur Moneta *de decim. cap.* 4. *quæſt.* 3. *num.* 89. Valenzuel. *conſ.* 33. *à num.* 44. Molin, *de primogen. l.* 2. *capite* 17. Caſtill. *tom.* 7. *de tert. cap.* 15. *num.* 23. ibi, *Et dicuntur reales præſtationes, nam qui habet partem in fructu, cenſetur etiam habere partem in fundo, vnde non mirum ſi prædia afficiat, prout inſinuat tex. in c. cùm in tua, de decim.* &c.

SVMMARIVM.

1 *Decimarum exemptio nunquam cenſetur conceſſa per extenſionem, aut communicationem priuilegiorum aliarum Religionum.*

2 *Exemptio à decimis non ſuffragatur niſi in ſpecie derogetur diſpoſitioni* cap. nuper, de decim.

Cap. Nuper. XXXIV.

AD *num.* 4. Et eſt concluſio recepta in 1
Rota quòd nunquam cenſetur conceſſa exemptio decimarum per extenſionem, aut communicationem priuilegiorum aliarum Religionum, vt videre eſt apud Farin. *deciſ.* 214. *num.* 5. *p.* 2. *recent. & deciſ.* 40. *p.* 4. *recent.* & coram Coccino *inter eius impreſſas deciſ* 279. vbi fuit dictum exemptionem monaſterij de Guadalupe ſuper decimarum exemptione conceſſam alij monaſterio non prodeſſe ad ipſius exemptionem, & redditur ratio, ibi, *Et quamuis Papa proceſſerit per viam communicationis omnium & ſingulorum priuilegiorum, & præcipuè illorum, per quæ eximuntur à decimarum, Procurationum, viſitationum, præſtationum, & ſubſidiorum, ab aliorum onerum quorũcunque præſtatione, à quibus eſt exẽptũ monaſteriũ de Guadalupe, tamẽ iſta cõmuni*

ncatione non veniunt illa,quæ de facili concedi non ſolent,niſi de eis ſit facta ſpecialis mentio, &c. & cotam Card. Caualer *deciſ.*247.*n.*10. *&* 11. reſolunnt Cancer. *var. reſolut. lib.* 1. *c.* 23. *de decim. n.* 13. *in* 2. *edit.* Camill. Borrel. *in ſumma deciſ. p.* 1. *tit.* 19. *de decim. num.* 34. Tamburin. *de iure Abbatum tom.* 1. *diſput.* 15. *q.* 18. *à n.* 34 *vſque ad* 38. *& diſp.* 17. *q.* 2. *n.* 6. Trullench. *in praecepta Decalogi lib.* 3. *cap.* 3. *dub.* 11. *n.* 4. *verſ. hinc fit, pag.* 611. Ego ipſe *de officio, & poteſt. Parochi c.* 28. §. 3. *n.* 41. *& de iure eccleſiaſt. vniu. lib.* 3. *cap.* 26. §. 3. *numero* 41.

2 Ad *num.* 2. *in fine.* Quòd exemptio à decimis non ſuffragatur niſi in ſpecie derogetur diſpoſitioni huius text. vltra citatos in collect. docent Ioan. Franc de Leon. *in theſauro fori eccleſ p.* 2. *c.* 12. *num.* 69. *cum ſeqq.* Gutier. *canon. lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 136. Camill. Borrel. *d. p.* 1. *tit.* 19. *de decim. num.* 42. *Rota deciſ.* 122. *per tot. præcipuè n* 4. *& deciſ.* 123. *p.* 1. *diuerſ.* & apud Poſt. *in fine ſui tract. de manutent. deciſ.* 157. *n.* 4.

De Regularibus.

Tit. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum in ſupplementum probationis ſemiplenè probanti in cauſa matrimoniali non deferendum, ſecundùm vnam ſententiam.*

2 *Matrimonialis cauſa eſt grauis, & ardua.*

3 *Iuramentum ſuppletorium in cauſa matrimoniali deferendum, ſecundùm aliorum ſententiam.*

4 *Tertia opinio diſtinguit an petens iuramentum ſuppletorium nitatur pro matrimonio, aut contra matrimonium.*

5 *Aliter diſtinguunt alij inter caſum, in quo ſolum adeſt ſemiplena probatio, & inter illum, in quo aliquid vltra ſemiplenam probationem probatum eſt.*

Cap Vidua. IV.

AD *n.*6. Dubia quæſtio eſt, an & quando iuramentum in ſupplementũ probationis in cauſa matrimoniali ſemiplenè probanti deferendum? In qua duplex eſt directè contra ſcribentium opinio. Prima tenet deferri non poſſe, quia eſt cauſa grauis & ardua, ita gloſ. Panorm. & nonnulli alij *in cap. mulieri, de iureiur.* Zaz. *conſ.* 3. *in princ. lib.* 2. Ioan. Bapt. Ferret. *conſ.* 197. *n.* 7. *p.* 1. Selu. *in tract. de iureiur. p.* 2. *q.* 3. Socin. ſen. *reg.* 204. *n.* 78. Petr. Andira *lib.* 9. *commun. opin. verb. iuram. fallent.* 63. Nicol. Grauat. *cõſ.* 82. *n.* 6. *& conſ.* 83. *n.* 13. *inter conſilia matrimonialia Ziletti.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. T. concl.* 540. *n.* 48. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ p.* 1 *tit.* 54. *de iuram. ſupplet. num.* 45. plures per Farin. *fragm. crimin. part.* 2. *lit. I. numero* 1243.

Altera verò eſt opinio præcedenti contraria, quinimò nullam in hoc eſſe ſpecialitatem inter cauſas matrimoniales, & alias, poſſeque indiſtinctè iuramentum ſuppletorium in cauſa matrimoniali deferri; & probari videtur *in c. atteſtationes, de deſponſ. impub.* vbi in cauſa matrimoniali iuramentum delatum fuiſſe legitur. Et hanc partem ſuſtinent *gloſſ. in præſenti*, Azor. *in ſum. circa med. C. de rebus c. ed.* Hoſt. *in ſum. de clandeſt. deſponſ num.* 5. *& de iureiur.* §. *& ſuper quibus num.* 5. *verſ quid de cauſa monachationis*, idem Hoſt. *in d. cap mulieri, & in cap. vlt. de iureiur.* Archid. *in cap. ſi quis Presbyter* 2. *q.* 4. *& in cap. viduas autem velare* 27. *q.* 1. Socin. *reg.* 104. *fallent.* 78. Curt. iun. *in l. admonendi num.* 67. *ff. de iureiur. &* ibi Roman. *num.* 85. Zaz *conſ.* 9. *in fine lib.* 2. Ioan. Bapt. Villalob. *lib.* 9. *commun. verbo iuramentum deſertus fol.* 604. Nicol. Mozz. *in tractat. de contractib. tit. de matrimon. cap. de naturalib. matrim. incip. Capio quartam columnam num.* 35. 3

Sed vtraque opinio ſub fœdere diſtinctionis concilianda eſt. Quòd aut petens iuramentum ſuppletorium nititur pro matrimonio, aut contra matrimonium. Si contra matrimonium procedat prima opinio denegans iuramentum ſuppletorium. Si verò pro matrimonio procedat ſecunda opinio admittens in cauſa matrimoniali delationem iuramenti, dummodo non tractetur de infringendo alio poſteriori matrimonio. Ita diſtinguendo tradidit Archid. *in d. cap. viduas*, poſt diſputationem tandem concludens quod meliùs & tutius eſt ei deferri iuramentum, qui matrimonium aſſerit eſſe contractum, Crau. *conſ.* 73. *n.* 4. *verſ. videmus, in ſimili*, Roman. *conſ.* 367. *num.* 2. Capell. Tholoſ. *deciſ.* 171. vbi Nicol. Aufrer. Gozadin *conſ.* 77. *n.* 12. Seraphin. *in tract. de iuram. priuil.* 33. *n.* 113. generaliter dicens in cauſa matrimoniali non deferri iuramentum quando peteretur ad infirmandum, ſeu dirimendum matrimonium, ſecus ſi pro matrimonio, & ad illius fauorem iurandum eſſet, vt in præſenti ſpecie. 4

Vel

5 Vel alio modo poſſunt prædictæ duæ opiniones conciliari, quod prima delationem iuramenti denegans procedat, vbi ſolùm adeſt ſemiplena probatio, & vltra eam nihil concurrit. Deferri verò debeat, iuxta ſecundam, quando aliquid vltra ſemiplenam probationem probatum ſit, vel per alios teſtes minùs concludentes, vel per teſtes de auditu, vel per quamlibet aliã præſumptionem, ſeu coniecturam. Ita *gloſ. vlt. in præſenti*, Abb. *in d. c. mulieri nnm 6. verſ. quid enim ſi actor*, Paul. de Caſtro *in l. 3. in princ col. vlt. de iniur.* ubiq; Iaſ. *n. 26.* Bald. *in d.* *in bonæ fidei*, vbi Salic. *C. de rebus cred.* & poſt Bald. Ro nan. & Alex. Iaſ. *in d. l. ad monendi in lect. num. 105 & in repet. n. 231. & n 18*, vbi egregie imitat caſus omnes, in qu … auis eſt & ardua quæſtio) iuramentum ſuppletorium non defertur, non habere locum quando in cauſa probatio pluſquam ſemiplena facta eſt: tunc enim & in ſpiritualibus … & matrimonialibus, cæteriſque arduis tale iuramentũ deferri aſſerit. Hanc limitationem, ſeu concordiam neceſſariam, & notandam aſſerit Iaſ. & conſentiunt Boër. *conſ. 40. n. 69.* Corn. *conſ. 135. col. fin. lib. 1.* Socin ſen. *conſ. 136. lib. 1.* Bald. *conſ. 122 & 123. lib. 2.* Paul. de Caſtro *conſ. 87. lib. 1.* Tiraq. *de pœnis temperan. cauſa 51. n. 47.* Lãcel. Conrad. *in praxi lib. 1. c. 8. de offi. Prætor in cauſa ciuili, § 2. de iuram. num. 5. limit. 8.* Crau. *conſ. 73. n. 24. & 26. & conſ. 198. n. 10. lib. 1.* & hæc opinio communibus ſuffragiis recipitur teſte Curt. iun. *in d. l. admonendi n. 67. verſ.* poſtremò nota perpetuò, vbi ait facilè quempiam vltra ſemiplenam probationem aliquid probare poſſe, ſicque obtinere vt iuramentum ſibi deferatur, Barbat. *in d. c. mulieris col. 4.* Aufrer. *in addit. ad Capell. deciſ. 161.* Iaſ. *in l. ait prætor in fin. principij, ff. de iureiur.* Bald. *conſ. 489. p. 2.* Et inter communes opioiones tradunt Petr. Andora *verbo iuramentum limit. 60. verſ. limit. ſecundo, & limit. 63. verſ. ſubiicit*, Paul. Fichard. *verb. iuramentum ſuppletoriũ fol. 617.* Suar. *commun. verbo iuſiurandum in cauſis*: & in hanc ſententiam omnes DD. conuenire teſtatur Nicol. Grauat. *d. conſ. 82. num 15.* Corraſ. *lib. 3 miſcel. cap. 4. num. 6. in fine*, Ioan. Bapt. Azini. *in tractat. de execut. §. 9. c. 37. col. 6. & 7. verſ attamen in hoc*, Cou. *de ſponſal. b. p. 2 cap. 4. num 5.* Maſcard. *de probat. concl. 957. n. 32.* Philip. Mancin. *in tract. de iureiuran. p. 2 art. 6 num. 8. & 10* Seraph. *d. priuil. 33. n. 114.*

De Conuerſione coniugatorum.

Tit. XXXII.

SVMMARIVM.

1 *Coniux an & quando de conſẽſu alterius in ſeculo manentis, Religionem ingredi valeat, oſtenditur.*

2 *Ætas quinquaginta annorum in fœminis, & ſexaginta in viris eſt legitimum tempus, quo non eget Religionis ingreſſu coniux ſi alter velit de ipſius conſenſu Religionem ingredi.*

3 *Incontinentia in ſexagenario non præſumitur.*

Cap. Cùm ſis. IV.

AD *n. 2* Pro exornatione principalis 1
concluſionis ex hoc tex. deſumi ſolitæ, quòd ſcilicet conſenſus etiamſi liber & ſpontaneus coniugis in ſeculo manentis, ſufficiens non ſit, vt aliter licitè ac rectè Religionẽ ingrediatur, ſed vtriuſque conuerſio, & ingreſſus neceſſariò exigitur, niſi remanens in ſeculo adeò ſit ſenectute affectus, vt citra incontinentiæ ſuſpicionem ſuo caſtitatis voto emiſſo poſſit in ſeculo remanere, præter, iam citatos *in 1 lect.* vide Greg. Lop. per tex. *ibi in l. 38. in fine tit 6. part. 1.* Cou. *de ſponſalib. p. 2. c. 6 §. 3. n. 4.* Nau. *in man. c. 22. n. 52.* Petr. Greg. *in p. iuris Canon lib. 3. tit. 21. c. 15. n. 2.* Fr. Emman, *quæſt. Regular. tom. 3. q. 13. art. 1.* Azori. *inſtit. moral. p. 1. lib. 12. cap. 1. q. 6. verſ. ſi quæras quid dicendum*, Rebell. *de obligat. Inſtit. p. 2. lib. 3. de matrim. impedim. q. 4 ſect. 2. n. 18.* Villalob. *in ſum. tom. 1. tract 3. diffic. 14. num. 2.* Accac. Anton. Ripol. *reſol. iuris c. 8. n. 260.* Hurtad. *de matrim. diſp. 11. diffic. 9. n. 8.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis c. 31. n 41.* Ratio eſt, quia ſi maritus de conſenſu vxoris iuuenis, ac in ſeculo manentis, & è contra poſſet ad Religionem tranſire, proculdubio illius conuerſio vxori in ſeculo relictæ perditionis, & incontinentiæ afferret periculum, cùm vix in adoleſcentia conſtitutus laſciuientis naturæ titillationes comprimere, & cõtra ætatis feruorem reſiſtere poſſit.

Ad *n. 5.* Hanc Thomæ Saochez opioionem reſoluentis, quinquaginta annorum 2
ætatem in fœminis, & ſexaginta in viris, ſenectus eſſe legitimum tempus, quo non eget Religionis ingreſſu coniux, ſed poteſt in ſeculo manere caſtitatis voto obſtrictus, quoties de ipſius conſenſu

alter Religionis habitum ſuſcipit, ſequuntur Gutier. *de matrim. c. 95. num.* 2. Bonacin. *eod. tract. quaſt. 3. puncto 4. num. 12.* Filiuc. *in quaſtion. moralibus tom. 1. tract. 10. p. 2. cap. 4. numer. 133.* Perez de Lara *in compendio vita*
3 *hominis c. 31. num.* 52. dum aſſerit incontinentiã in ſexagenario non præſumi, Ripol. *d. cap. 8. num. 272.* P. Antonin. *moral. reſolut. p. 4. tract. 4. reſ. 73. verſ. tertia opinio.* Quamuis in vtroque ſexaginta annos requirant Cordub. Ouand. Angl. & alij, quos refert Sanch. *d. diſp. 32. n.* 15. quibus addo Azori. *d. p. 1. lib. 18. c. 14 qua; 11* Rebell. *d. q 4. ſect. 2. numer.* 18. Barthol. à S. Fauſto *in theſauro Religioſor. lib. 5 q. 55.* Aloyſ. Variola *in aphoriſmis lit. M. verb. maritus ſexagenarius,* Aloyſ. Ricc. *in praxi part. 2. decis. 131. & 135.* Et licèt id totum omnino ex arbitrio pendere, ex circunſtantiis perſonæ, valetudinis, roboris, & anteactæ vitæ, dicat Baſil. Ponti. *in tract. de matrim. lib. 9. cap. 12. numer. 3. ad finem.*

De Voto, & voti redemptione.

Tit. XXXIV.

SVMMARIVM.

1 *Vouens adoleſcentia tempore religionem ſi adeò ſenex ſit, vt viribus ad religionis onera ſubeunda deſtitutus ſit, à voti obligatione liber manet.*

2 *Senis valetudo infirmitas eſt.*

3 *Senes aliqui licèt ſint annoſi, bona gaudent valetudine.*

4 *Indicus homo trecentos & triginta quinque vixit annos.*

Cap. Magnæ. VII.

1 AD *num.* 5. Notatur etiam hic textus ad hoc quòd vouens adoleſcentiæ tempore Religionem, ſi adeò ſenex ſit, vt viribus ad Religionis onera ſubeunda deſtitutus ſit, à voti obligatione liber manet, vt per Ludou. Lop. *in inſtructor. conſcient. part. 1. c. 44. col. 2. verſ. ſed de illo,* Suar. *de Relig. tom. 2 lib. 4. cap. 19. num. 14. ad fin.* Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 4. c. 2. q. 2. n. 30.*

2 Ad *n. 6.* Quòd ſenex præſumitur moriturus. Adde quia vulgò dicitur eorum valetudinem infirmitatem eſſe. Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſita anno 60. q. 2. num. 7. pag. 618.* Vel quòd ſenectus ipſa eſt morbus, *l. Caſtel. 41. tit. 18. p. 3.* Eraſm *adag. chiliad. 2. cent. 6. adag. 37.* Lazar. Phanut. *de momento tempor. c. 5. n. 11.* Hieron Laurent. *Auenion. deciſ. 20. num. 7.* Ioan. Maria Nouar. *in praxi elect. fori q. 18. n. 2.* Giurba *in conſuet. Meſſanen. c. 2. gloſſ. 14. n. 2. p. 1.* Gabr. Aluarez *de priuilèg. miſerabil.*
perſonarum q. 18. num. 6. Perez de Lara *in* 3
compendio vita hominis. cap. 31. num. 34. ſunt tamen, qui licèt ſint annoſi, bona gaudent valetudine.

De quodam Indico homine, qui longa 4
& propagata vita gauiſus fuit, is è Gangaridum gente, quam Bengalam vocant, apud Indiam Orientalem, annos trecentos & trigintaquinque exceſſiſſe, cui aliquoties iam deciderant dentes, aliis continuò ſubnaſcentibus, & barba vbi prorſus incanuiſſet, in atrum denuo colorem, idque paulatim ſemetipſa vertebat, vt latiùs ex Ferdin. Caſtañeda lib. 8. & aliis Luſitanicis rerum Indicarum ſcriptoribus cõmemorat Maffæ. *lib. 11. hiſtor. Indic. pag.* 259. Petr. Mariz. *var. hiſtor. dial. 5. cap. 1. pag.* 322 Fr. Anton. de ſan Roman. *in hiſtoria India Oriental. lib. 3. c. 18.* Martin. Delri. qui rem iſtam aliis exemplis confirmat, *diſquiſit. magic. lib. 2. q. 23.* Maluēda *de Paradiſo c. 52. pag. 164.* P. Anton. de Vaſconcelos *in anacephal. Regum Luſitania pag 297.*

Cap. Quod ſuper his. VIII.

AD *num.* 3. Quòd inops dicitur, qui ex operis, vel artificio victum quærere
debet, præter in collect. citatum docent Gig. *de penſion. q. 80. num. 9.* Azeued. *L. 2. num. 46. tit. 18. lib. 4. Recop.* Cæſ. Barz *deciſ. 69. n. 43.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect. 1096. verſ. caterùm,* plures, quos refert & ſequitur Aluarez *de priuil. pauperũ p. 1. q. 4. §. 3. num.* 146. Quicquid dicant *gloſ. verbo quantum donauit, in fine in l ſi quis argentum* 35. *§. ſed ſi quis C. de donat.* Maſcard. *de probat. concl.* 1159. *num.* 36. Anton. Theſaur. *deciſ. 211. num. 17.* Mari. Giurb. *in conſuet. Meſſanen. c. 7. gloſ. 13. num. 34. propè med.* Matth Coler. *in tract. de aliment. lib. 1. cap. 2. num. 8.* Seraphin. *deciſ. 1279. num. 5.*

De Statu Monachorum.

Tit. XXXV.

Cap Cùm ad Monaſterium. VI.

AD *numer.* 14. *lin.* 13. ibi, *recentiores.* Addo latè de huius textus intellectu agentes

agentes Aluar. Pelag. *de planct u Eccleſia, l. 1. art. 46.* Vaſq. 1. 2. *diſp.* 165. *c.* 9. *n.* 104. poſt omnes Baſil. Pont *variar. diſput.. part.* 1. *q.* 3. *Scholaſtics cap.* 9. *pag.* 184. *verſ. quare*, vbi ait, ſiue in hoc text. nomine Summi Pōt. intelligatur Epiſcopus, ſiue Romanus Pont. (id enim ad rem parū referre ait) proprietatis voce nequaquam intelligi in hoc cap. bonorum dominum, ſed vſum rei ex propria auctoritate ſine cōſenſu, & ſcientia Prelati; addit dicere veriſſimè Pontificem nulla ratione poſſe fieri, vt alicui in Religione manenti concedatur vſus rerum inconſulto ſuo Prelato, & ad ſubditi nutum, & arbitrium, id enim ex diametro pugnare dicit cum paupertatis voto: ſi enim id indulgeretur, tolleretur omnino paupertatis votum, & tamen Religio abſque his tribus votis nequaquam conſiſtere poteſt; & ideò abdicationem proprietatis interpretatur abdicationem vſus ex propria auctoritate, & libito abſque Prælati ſcientia, & diſpoſitione; hoc enim ſenſu abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis regulæ monachali intrinſecè annexa eſt.

De Iurepatronatus

Tit. XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Patronatus ad quoſcumque hæredes de ſui natura tranſitorius eſt.*

2 *Iuſpatronatus non tranſit cum hæreditate in fideicommiſſarium omnium bonorum, ſed apud hæredem remanet.*

Cap. Perlatum. I.

1 AD *num* 4. Quòd patronatus de ſui natura ad quoſcumque trāſit hæredes, præter citatos in collectan. docent Aloyſ. Ricc. *in praxi iuriſpatron. reſol.* 174. *& ſeq.* Ciarlin. *controuerſ. cap.* 1. *n.* 19. *&* 20. Carol. Marant. *l.* 2. *reſp.* 16. *num.* 13. Lotter. *de re benef. lib.* 2. q. 11. *n.* 19. *&* 20. Ego *de iure eccleſiaſt. vniu. lib.* 3. *c.* 12. *num.* 21. *cum ſeqq.* Rot. *deciſ.* 707. *num.* 8. *& deciſ.* 756. *num* 1. *part.* 1. *recent.* & Coram Buratto *deciſ.* 647. *n.* 1. *& deciſ.* 679. *num* 1. & apud poſt. *in fine ſui tract. de manutent. deciſ.* 172. *n.* 20.

2 Ad *num.* 10. Quòd iuſpatronatus non tranſit cum hæreditate in fideicommiſſarium omnium bonorum, ſed apud heredem remanet, vltra citatos in collect. tenent Aloyſ. Ricc. *in praxi iuriſpatron. reſol.* 179. Giurba *ad ſtatuta Meſſanen. cap.* 1. *gloſ.* 2. *num.* 53. Noalis *de tranſmiſ. cap.* 60. *num* 9. Fuſar. *de ſubſtitu. quaſt.* 634. *num.* 2. Ciarlin. *d. cap.* 1. *n.* 40. 52. *&* 53. Lotter. *d. quaſt.* 11. *ex n.* 29.

Cap. Quòd autem. V.

LÆl. Mancin. *diſquiſit genial. & anniuerſariarum iuris diſput. cent.* 1. *c.* 38. *pag.* 99. poſt relata huius text. verba, *antequam præſentatio per diœceſanum approbetur, ratum non eſt quod à patrono fuerat inchoatū*, &c. quærit ſi ius, quod exercere incipit patronus, initium eſt, vel inchoatio ſpiritualis negotij, 1
cur & ipſum quoque ſpirituale ſimpliciter non dicitur, ſed ſpirituali rei annexum, vt *in cap. quanto, de iudic.* Et præſupponit nihil aliud eſſe inchoationē patroni quam præparationem quādam; namque neque aliud patronus facit quàm vt perſonam præparet Epiſcopo, in quàm deinceps Epiſcopus ius conferat ſpirituale per inſtitutionem, qui autem perſonam, & quaſi materiam præparat, is nihil confert ſpirituale, quod nec conferre quidem patronus poteſt, quia laicus eſt incapax, & ſic inquit ſimpliciter materiam præparare non eſſe negotium inchoare: quo ſuppoſito reſpondet patronū, qui clericum obtulit Epiſcopo, vt inſtitueretur, nō materiam purè, & ſimpliciter applicaſſe videri, ſed ſua oblatione, ſeu præſētatione egiſſe, vt in materia illa efficeretur 2
proximè capax inſtitutionis ad beneficiū. Vnde etiam euenit, vt ſi idonea perſona ſit, inſtitui neceſſariò debeat, ſicque inſtitutio abſque præuia præſentatione fiat, nullitati ſubiaceat, *cap. ſuggeſtum, cap. illud, hoc tit.* At proxima iſta moralis capacitas cùm ordinetur ad ſpiritualem formam inſtitutionis, quæ induci in materia debet, ipſa quoque ſpiritualis dici poteſt, quo ſenſu negotium inchoat ſpirituale, vt *in hoc. text.* Quia verò propriè nullum ius ſpirituale confert præſentato propterea laico patrono conceditur ex gratia, vt ſic inuitetur ad fundandas, conſtruendas, vel dotandas Eccleſias, & ideò concludit iuſpatronatus, nec merè temporale quid eſſe, nec merè ſpirituale, ſed annexum, vt loquuntur, antecedenter *d. c. quanto, c. de iure, hoc tit.*

Cap Præterea XXIII.

POſt *num.* 8. In text. ibi, *forum, albergarias, Regiam*, &c. De ſignificatione horum verborum agit Boët. Epo. *de Regalibus, vel Iure Principū in benef. eccleſ. in princ. n.* 23.

pag. 10. & dicit *fodrum* eſſe vocem Germanicam, & propriè pabulum denotare. Et *albergarias* deſumi à voce etiam Germanica *herbergh*, quod eſt hoſpitiũ, ſeu *herberghen*, quod eſt hoſpitio excipere, & quoque Luſitano idiomate *albergarias* in illo Regno dicuntur quædam receptacula more hoſpitaliorum, vbi peregrini tranſeuntes hoſpitio recipiuntur. Et quatenus in hoc textu cuiuſdam Regij mentio fit, illud ab Eccleſiis per patronos laicos extortum Lucius Papa III. improbat niſi quatenus tale quod onus ab initio fundatorijs per Epiſcopos locorum [illegible] contigerit, quod Regium ait Boët. Epo ditũ, ſumi eſſe à Regalibus, cùm pertineat ad exactiones quaſdam, vel annuas, vel extraordinarias etiam ſede non vacante, nec ad ſolas Prælaturas reſtringatur.

SVMMARIVM.

1 *Patronus pauper vnà cum familia, filiiſque ab Eccleſia pro dignitate eſt alendus.*

2 *Eccleſia excuſabitur à præſtan tis alimẽtis patrono pauperi, ſi nihil illi ſuperſit præter neceſſaria Rectoris alimenta, & neceſſarios ſumptus in ea faciendos.*

3 *Alimentorum in præſtatione attendenda eſt conditio, & qualitas eius, cui alimenta præſtanda ſunt, & pro conditione familiæ miniſtrorumque ratio habenda, vt n.* 4.

Cap. Nobis. XXV.

A D *num.* 7. Quòd patronus pauper vnà
1 cum familia, filiiſque ab Eccleſia pro
dignitate eſt alendus, vltra citatos docent
Stephan. Gratian. *diſcept forenſ. cap.* 552.
num. 12. Aluarez *de priuileg. pauperum part.* 1.
quæſt. 4 *in. in princ. n* 30. Si tamen præter alimenta Rectoris, & familiæ neceſſaria, vel
2 præter neceſſarios ad ipſius Eccleſiæ reparationem, vel ornatum ſumptus, nihil ſupereſt, Eccleſia excuſabitur, vt tenent Surd. *de aliment. tit.* 7 *quæſt.* 32. Steph. Gratian. *d. c.* 552. *num.* 11. *&* 14. Aluarez *d. tract. part.* 1. *quæſt.* 42. *n.* 19.
3 Ad *num.* 11. Adde in alimentorum præſtatione conditionem, & qualitatem eius, cui alimenta præſtanda ſunt, attendendam eſſe. *l. M* [illegible] 14 *l. pen ff. de aliment. & cibar. legat. l. tutor. la* 2. 13. *in ord. ff de adminiſt. tutor. l. ſi cui* 14. *ff. de ann. legat.* Tiraq. *de nobilit cap.* 10. *n.* 142. *cum ſeqq.* Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. ſed ſi filius, num.* 43. *ff de liber. agnoſc.* Aſcan. Clemens *de patria poteſt. effectu* 17. *n.* 35. *&* 36. Hoied. *de incompat b. benef. part.* 1. *c.* 19. *num.* 24 Pontan. *de aliment. c.* 7 *per tot.* Matth. Coler. *eod. tract. lib.* 2. *c.* 2. *num.* 28. Surd. etiam *eod. tract. tit* 9. *quæſt.* 39. *n.* 3. Menoch. *de arbit. caſu* 170. *num* 13. *& de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 157. *n.* 33. *verſ. cæterùm & conſ* 1210. *num.* 20. P. Molin. *de Inſtit. tract.* 2. *diſp.* 168. *num.* 2. Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. l.* 5. *quæſt.* 6. *num.* 135. Ioan. Garc *de expenſ. cap.* 3. *num.* 37. Paul. Æmil. Gall. *de except part.* 2. *tit.* 4. *except.* 13. *n.* 69 Ceuall. *commun. contra commun. quæſt.* 780. *n* 46. *cum ſeqq* Camill. Borrel. *conſil. ſiue controu.* 71. *n.* 21. Ioſeph. Seſſe *deciſ.* 16. *num* 101 Mar Giurb. *in conſuet. Meſſanen. cap.* 7. *gloſſ.* 14 *num.* 11. *part.* 1. *& deciſ.* 6. *n.* 1.

Nec ipſius ſolùm alimentandi, ſed & eius 4
pro conditione familiæ, miniſtrorumque rationem habendam, *l. habitatio* 4 *ff. de ventre in poſſeſſ. mit. l. inter ſecundùm dignitatem* 13 *ff. de adminiſt. tutor l. cum dotem* 22. *§ ſin autem in lautiſſimo, ff ſoluto matrim. gloſſ verb. neceſſitatem in c.* 1. 23. *quæſt.* 4. *gloſſ. in cap. ſluedeat* 50. *diſt.* Caualcan. *de vſufr. n.* 27. Menoch. *de præſumpt. l.* 4. *præſ.* 157. *num.* 28. *&* 29 Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. ſed ſi filius, n* 50. *ff. de liber. agnoſc.* Matth. Coler. *de aliment lib.* 1 *cap.* 15. *num.* 27. Ceuall. *d. quæſt.* 780. *num.* 44. Mari. Giurb. *d gloſſ.* 14. *n.* 2.

De Cenſibus.

Tit. XXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas excuſa à collectis, & tributis.*

2 *Intellige de extraordinariis, & perſonalibus non verò de realibus, & ordinariis*

Cap. Licèt. IV.

A D *num.* 2 Pro exornatione conclu- 1
ſionis, quòd paupertas excuſat à collectis, & tributis, vide Palat. Rub. *in repet. r. per veſtras, §* 1. *verſ. nota ſecundò, n.* 8. Hippol de Marſil. *ſing* 619. Gerard de petra ſãcta *ſing.* 73. *& ſing.* 101. *in fine, verſ. & prædicta faciũt,* Remig. de Gonny *de charit. ſubſidio quæſt.* 37. *num.* 10. *&* 11. Behincaſ. *de paupert. ſpec* 4 *princ. num.* 16. Franc. Marc. *Delphin deciſ.* 158 *n.* 5 *part.* 2. Nicol. Feſtaſ. *in tract. de eximo, & c. ll. cit. part* 4. *cap.* 2. *n.* 60. Quintil. Mandoſ. *de monitor. quæſt.* 37. *n.* 4. *&* 5. Auendan. *de exequen. mand. part.* 2. *c.* 14. *num.* 33. Petr. Ruiz *Lituan. deciſ.* 4. *n.* 283. Roland.

Roland à Va le *conſ. 66. num. 20. cum ſeqq. lib. 1.* Auiles *ad c. 33. Prator. verb. pobres n. 1.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. litt. C. concl. 447. n. 16.* Mari de Apicella *alleg. 6. num. 34.* Alex. Rauden. *de analog. lib 1. cap. 40 num. 23. cum ſeqq.* dum tenet eum qui intolerabili paupertate premitur, id eſt, qui operibus tantùm ſuis viuit, ab omni onere, contributioneque excuſari.

2 Quod quidem intelligitur de collectis, & tributis extraordinariis, & perſonalibus, non verò in realibus, & ordinariis, in quibus pro rata cum aliis contribuere pauper miſerabiliſque tenetur, vt per Sebaſt Medices *in tract. Mors omnia ſoluit p. 1. num. 103. pag. 4. verſ. quinto paupertas excuſat ab oneribus perſonalibus*, Aloyſ. Ricc. *in praxi var. reſolut. reſol. 115. num. 3.* Poſt Bart. Ioan. de Platea & Nicol. Feſtaſ. ac alios idem tenet Flores de Mena *var. quaſt. lib. 2. quaſt. 21. numero 130.*

Cap. Cùm inſtantia. XVII.

AD *n. 6.* Quòd Epiſcopus aliúſve Prælatus Eccleſiam ſuam, diœceſimque viſitans à pauperibus clericis procurationem exigere non poteſt, vltra Tiraq. *in collect.* citatum, addo Mari Socin. *in tract. de viſitat. lib 1. q. 8. verſ. octauò quaro*, Remig. de Gonny *in tract. de charit. ſubſidio q. 37. n. 12. & 13.* Franc. Marc. *Delphin deciſ part. 2. deciſ. 198. num. 4.* Petr. Ruiz. *Lituan. deciſ. 4. n. 307.* Gaſp. Baëc. *de decima tutor. cap. 10. numer. 14.* Aloyſ. Ricc. *in praxi var. reſol. 115. n. 3.* quia quando Eccleſiæ Rector eſt pauper, Epiſcopus viſitando de proprio expendere tenetur, Surd. *de aliment tit. 4. q. 12. numero 6.* Homobon. de Bonis *de examine eccleſ. tract. 11. c. 12. q. 17. reſol. 2.* Ego *de officio, & poteſt. Epiſcopi p. 3. alleg. 73. n. 52.*

Cap. Olim. XX.

AD *num. 2.* Quòd quando ex contractu cõſtat de promiſſione certæ monetæ, ſunt neceſſarij quadraginta anni contra Eccleſiam, & 30. contra particularem ad ſoluendum in alia moneta, itaut currat præſcriptio per 30. aut 40. annos contra debitorem ſoluentem in moneta diuerſa à conuenta, vt per Martin. Lauden. *de monet. ad fin. n. 31. verſ. prædicta verò*, Albert. Brun. *eod. tract. limit. 4. à n. 1.* Rener. Budel. *in ſimili tract. p. 2. cap. 24. ex num. 18.* Bertazol *conſ. ciuili 71. num. 57. cum ſeqq.* Menoch. *conſ. 49. num. 20.* Surd. *conſ. 335. num. 28. & conſ. 454. num. 46.* Pacian. *conſ. 101. numer. 13. & 14.* Gaſp. Anton. Theſaur. *de argumento moneta p. 1. concl. 14. num. 76. cum ſeqq.* Cancer. *var. p. 2. cap. 6. de ſolut. num. 146. & 147. in 2 edit.* Cyriac. *tom. 2. c. 225. ex num. 19. & c. 388. ex num. 22.* Rota apud Cenci. *in fine ſui tract. de cenſib. deciſ. 216. num. 4.*

Intellige quando certa aliqua ſpecies monetæ numerata fuit, aut aliàs notorium qualis pecunia fuerit expoſita, & in obligationem deducta, ſecus ſi dubium ſit de qua moneta ſenſerint contrahentes, quia tunc ſufficiet præſcriptio longi temporis decem annorum, vt per Menoch. *d. conſ. 49. n. 20.* Budel. *d. tract. de monet p. 2. cap. 24. numer. 37.* Surd. *d. conſ. 335. num. 28* Pacian. *d. conſ. 101. num. 14. cum ſeqq.* Alex. Rauden. *conſ. 33. n. 20. lib. 2.* Cyriac. *d. tom. 2. controu. 387. n. 17. cum ſeqq.* 2

De Celebratione Miſſarum.

Tit. XLI.

Cap. Presbyter. I.

AD *num. 17.* Hinc occultiſſimæ ſeptenarij numeri virtuti tribuunt aliqui effectus climacterici, & fatalis anni, in quo plurimi moriuntur, qui ſexageſimo tertio completur, de quo Aul. Gelli *noctium Atticar. lib. 15. c. 7.* ibi, *Obſeruatum in multa hominum memoria, expertumque eſt in ſenioribus pleriſque omnibus ſexageſimum tertium vita annũ cum periculo, & clade aliqua venire, aut corporis, morbique grauioris, aut animi agritudinis, propterea qui rerum verborumque iſtiuſmodi ſtudio tenentur, eum atatis annum appellant climactericum*; idẽ aſſerunt Petr. Gilchen. *in l. fin. num. 10. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ. 48. §. 1. n. 4.* Dom. Taſſon. *obſeru. iuriſd. virſ. 12. obſeru. 1. num. 136. in fine*, Petr. Bung. *de myſter. numeror. vbi de numero ſeptenario*, Læli. Biſciola *horarum ſucceſiuarum lib. 15. cap. 7.* Ex medicis Andr. Laurent. *tom. 2. lib. 2. de criſibus c. 9.* Alex. Maſſar. *in praxi medica lib. 5. c. 14. circa fin.* Feder. Bonauent. *de octomeſtri partic. lib. 6. c. 5. cum ſeqq.*

De Immunitate Eccleſiarum.

Tit. XLIX.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur de collecta certa & inuariabili*

uariabili impoſita ſuper bonis clerici, & ab eo ſoluenda.

2 *Princeps exigente bono communi conſtringere poteſt vaſallos ad refectionem pontium, & murorum ciuitatis, & ad cõſtructionem turrium.*

3 *Clerici non poſſunt per iudicem laicum cõpelli ad reparandas vias.*

4 *Clerici non poſſunt compelli ad ſoluendam pœnam impoſitam iis, qui effuderint amurcam, vel his ſimilia vetita effundi per vias publicas.*

5 *Principes ſeculares, ſiue eius miniſtri in nullo caſu poſſunt eccleſiaſticos coercere.*

6 *Principes ſeculares attentè conſiderare debent ne tributis, & exactionibus Eccleſias grauent.*

7 *Petri Blecenſis epiſtola refertur.*

8 *Carolus Brabantiæ Dux poſtquam Clerum exactionibus onerauit, omnia ei infeliciter ſucceſſerunt.*

9 *Petro Caſtellæ Regi omnia infeliciter euenerunt eo quòd Eccleſiæ bona diripuiſſet.*

10 *Vrraca Regina Regis Alphonſi filia cum Eccleſiæ bona occupaſſet, & cum eis extra Eccleſiam pedem fixit illico crepauit.*

Cap. Non minus IV.

1 AD *num. 6. in fine.* Vltra citatos ſub hoc num. adde Duard *in Bull. Cœnæ l. 2. can. 18. q. 6 num. 5.* Laymann. *in ſum. Theolog. moral. l. 4. tract. 9. c. 6. num. 5.* Turrian. *in 2. 2. S. Thom. tom. 2. diſp. 44. n. 13.* Souſa *in Bullam Cœnæ cap. 19. diſp. 92. num. 5.* latè D. Sperel. *in deciſ. fori eccleſ. deciſ. 35 per tot.* me citato *in hoc loco* Thom del bene *de comit. ſeu parlamentis, dub. 27. ſect. 1. n. 1. pag.* 336. Quamuis nonnulli alij DD. & non improbabiliter, oppoſitum ſentiant, nempe quòd perſona eccleſiaſtica non tenetur ſoluere etiam collectam certam, & inuariabilem impoſitam ſuper bona, priuſquam ad ipſam perſonam eccleſiaſticam perueniſſent, vt docent plures, quos refert & ſequitur Carol. de Graſſis *de effectib. clerical. effectu 3. à n. 162. vſque ad 176.* quibus addo Card. Alban. *in tract. de immun. Eccleſ. tom. 13. tract. p. 2.* Peſant. *in tract. de immun. Eccleſ. num. 7.* Ioan. Beltran. de Gueuaria *in propugn. libert. eccleſ. aſſert. 1. § 6. n. 27.*

2 Ad *num. 9. in fine.* Quòd Princeps exigente bono communi conſtringere poſſit vaſallos ad refectionem pontium & viarum: ac murorum ciuitatis, necnon ad conſtructionem turrium, aliarumque cuſtodiam in locis maritimis pro defenſione à piratis, reſoluit nouiſſimè Thom. del Bene *de comitiis, ſeu parlamentis dub 4. ſect. 10. pag. 21* Et licèt Tiraq *de retractu ling. §. 32. gloſſ. vnica n. 80.* Mexia *in pragm. taxæ panis concl. 5. num. 70.* Humada *l. 54. gloſſ. 2. num. 18. & 16. part. 1.* Cened *ad Decretum collect. 37. num. 4.*
exiſtimauerint eccleſiaſticos poſſe per Iu- 3
dicem laicum compelli, ad reparandas
vias, aut domus ſuas, necnon & compelli 4
ad pœnam impoſitam iis, qui effuderint amuream, vel ſimilia vetita effundi per vias publicas; nihilominus contrarium verius eſt, vt tenent Viuald. *in candel. ſuper Bullam Cœnæ, caſu 18. n 9.* Molin. *de iuſtit. tom. 3. tract 2. diſp. 262. n 5.* Laymmann *in Theolog.*
morali, l. 4 tract. 9. cap. 6. num. 7. In nullo 5
enim caſu poſſunt Principes ſeculares, aut eius miniſtri coërcere eccleſiaſticos, immo neque poſſunt abſque eo quòd incidant in excommunicationem Bullæ in Cœna Domini eos occultè proceſſere, etiamſi haberent animum præſentandi proceſſum Sũmo Pontifici, vel Iudici eccleſiaſtico, vt contra Iacob. de Graſſis *in ſuis aureis deciſ p. 1. l. 4. cap. 18. num. 135.* & Duard *in Bull. Cœnæ can. 15. quæſt. 5. num 2.* docent. Filliuc. *in quæſt. moralib. tom 2. tract. 16. c. 11. n. 312.* Souſa *in Bullam Cœnæ c. 20. diſp. 95. concl. 3. n. 2* Bonacin *in Bulla Cœnæ tom. 3. diſp. 1. quæſt 20. puncto 1. num. 7.* Aloyſ Ricc. *in praxi tom. 4. reſol. 460 n. 5.* quos refert, & ſequitur Thom. del Bene *d. dubit. 4. ſubſect. 25. à num. 1. pag. 65.* vbi *num. 3.* excipit caſum non adeſſet aditus ad Prælatum qui iuridicè ſe informare poſſet de facto criminali eccleſiaſtici, & in tali facto eccleſiaſticus continuaret, & periculũ eſſet in mora; nam tũc, ait ille, licitè poſſet Iudex laicus occultè eccleſiaſticũ proceſſare, dummodo haberet animum præſentandi proceſſum Papæ, vel alteri Iudici eccleſiaſtico.

Videant ergo ſeculares Principes, & at- 6
tentè conſiderent ne tributis, & aliis exactionibus, & grauaminibus Eccleſias, & eccleſiaſticas perſonas vexent, exemplo aliorum quibus ob id plura damna obuenerunt Inſignis, & notatu digniſſima eſt epiſtola Petri Blecenſis Archidiaconi Vatonienſis, quam refert Card. Baron. *in annalib. eccleſ. tom. 12. anno 1188.* cuius ſunt hæc quæ
ſequuntur verba. *Quæ ratio eſt, vt qui pro Ec-* 7
cleſia pugnant, Eccleſiam ſpoliãt quam inimicorum ſpolijs donis triumphalibus ampliare debuerãt, putántne inſipientes, & miſeri quòd Chriſtus, qui ſumma iuſtitia eſt, velit ſibi de iniuriis, & ſacrilegio exhiberi ſacrificium? aut ſuſtineat commiſſa ex his ſpolia proſperari; ſi enim teſtimonio veritatis in ignem æternum mittitur.

tur, quia ſua p uperibus non dedit, vbi quaſo mittendus eſt, qui bona pauperum, & Eccleſia rapuit, aut fraudauit? pro hu, & conſimilibus filij Ephrim intendentes, & mittentes arcum cõuerſi ſunt in die belli, nunquam Eccleſia ſpolia propterea habuerunt euentum auſpicium. Et paulò inferiùs *Quid aliud à Pontificibus, vel à Clero poteſt, vel debet princeps exigere, quàm vt inceſſanter fiat oratio ab Eccleſia ad Deum pro eo? Omnis Pontifex ab hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in iis, qua ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro Rege & populo, & ſi iratus eſt ei Dominus, Sacerdos medicus intercedat, & in tempore iracũdia fiet reconciliatio.*

8 De carolo Brabantiæ Duce narrat Barland. illorum Principum hiſtoriographus *c.128.* quòd cùm felices de inimicis ſuis reportaſſet victorias, poſtquam exactionibus Clerum onerauit, fortuna faciem mutauit, & illi infeliciter omnia euenerunt. Omni, inquit, fauore numinis deſtitutum eum poſtquam nunquam feliciter pugnaſſe cum hoſte, quod eodem tempore grauiſſimis exactiõnibus Clerum oneraſſet.

9 De Petro Caſtellæ Rege narrat Petrus Lopez de Ayala *in eius hiſtoria anno Regnatus ſui 19. fol. 112.* quòd cum quodam Mauro deliberaſſet ſuper morte antea ſibi infeliciter vaticinata, reſpondit eam certò euẽturum, eo quòd bona Eccleſiæ diripuiſſet. ibi, *porque tomas los algos de las Igleſias, y caſas de oracion, y que te no vence conciencia.*

10 De Regina Vrraca Regis Alphonſi filia dicitur pro ſuſtẽtatione militaris exercitus Monachis ſancti Iſidori Legionenſis poſtulaſſe, vt ſibi de bonis & diuitiis monaſterij partem accommodaſſent. ſed cùm illi retuliſſent id facere nõn poſſe, nec audere bona prædicta auferre, quòd ea propria manu, ſi vellet, deprehenderet, eo ipſo quòd Eccleſiæ bona occupauit, & extrà Eccleſiam cum eis pedem fixit, illicò crepauit.

Cap. Cùm Eccleſia. V.

AD *n. 3* Adde. Anathema, quod frequẽtiſſimè deteſtationem, & execrationem ſignificat, vnde anathematizare pro deteſtari, & execrari, multoties accipitur pro excommunicatione maiori non ſimplici, ſed ſolemni, in qua certæ quędam ſolemnitátes & cæremoniæ ex vſu Eccleſiæ ad maiorẽ excommunicati deteſtationem obſeruantur, *cap. debet 11. quaſt. 3.* Intendit text ſic vulgò intellectus *in cap. cùm non ab homine, de iudic.* vbi Dec. *n. 13.* gloſſ. *verb. anathematis in c. 2. de re iudic. in 6.* poſt alios Cou. *in c. alma mater, part. 1. §. 8. à n. 6.* Henriq. *in ſum. l. 13. de excommun. cap. 20. num. 2. & 3.* Nauarr. *à communi recedens,* quẽ vide *in Extrauag. de datis, & promiſſis notab. 4. n. 10.* apud quos ex ſacris, & aliis Auctoribus videbis multa circa etymologiã verbi *Anathema*, & quid importet anathema maranata *in c. Gualterius 23. quaſt. 4.* vbi gloſſ. & DD. non ſatis explicant.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia tectum gaudet immunitatis priuilegio.*

2 *Immunitatis priuilegio gaudet qui pedem, vel manum in Eccleſia, vel cæmeterio habet.*

3 *Immunitate Eccleſia gaudet ille qui parietem ipſius Eccleſia partis exterioris tetigerit.*

4 *Aër ipſi cæmeterio reſpondens gaudet priuilegio immunitatis.*

5 *Eccleſia nomen strictè quandoque largè ſumitur.*

6 *Eccleſia largè ſumitur quando tractatur de priuilegio immunitatis, strictè verò ad effectum inducendi ſacrilegium.*

Cap. Eccleſiæ. IX.

AD *n. 7. & 8.* Quòd Eccleſiæ tectum gaudet immunitatis priuilegio, ita vt exiſtens ſupra illud dicatur eſſe intra ſitum Eccleſiæ, vltra citatos *in collect.* docent Peregr. *de immunit. Eccleſ. c. 4. num. 40.* Farin. *de immun. num. 282.* Fagund. *in quinque Eccleſ. precepta, prac. 2. l. 4. cap. 4. num. 63.* Trullench. *in prac. Decalogi, l. 1. cap. 11. dub. 1. num. 12.* Sum. Dianæ *verb. Immunitas quoad loca, n. 11.* Ego *de iure eccleſ. vniuerſo lib. 2. c. 3. poſt n. 66.* 1

Pedem, vel manum in Eccleſia, vel cœmeterio habere ſufficit ad eam confugienti ad hoc priuilegium immunitatis gaudere valeat. Ita Vincent. de Franch. *deciſ. 402. num. 5. & 11.* Farin. *in praxi crimin. quaſt. 28. num. 14. in fine,* Ambroſin. *de immun. c. 10. num. 5.* Pereg. *eod. tract. c. 4. num. 91. verſ. & idem dicendum*, vbi rationem reddit, quia anima eſt in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis, optimè Decian. *in tract. crim. l. 6. cap. 25. num. 17. in fine*, ibi, *Ex quibus infertur vnum notandum quòd dato, quòd quis foret extra fines Eccleſia cum corpore, ſi tamen manum haberet ad fines ipſos, putà ad cæmeteriũ, tutus eſſet, & ita vidi obſeruari, & obſeruaui dum eſſem aſſeſſor,* &c. Quia quidem immunitate etiam gaudet ille, qui parietem ipſius Eccleſiæ partis exterioris tetigerit, vt 2 3

per

per aloyſ. Ricc. *tom. 3. reſol.* 560. *n.* 8. Trullench *d. c. 11. dub. 1. num. 4.* ibi, *Partes parietũ exteriores, quia materia hæc fauorabilis eſt, & ideo extendẽda*, &c. Diana *moral. reſol. p. 3. tract. 1. reſol. 73. & part. 6 tract. 1. reſol. 3. verſ. ad argumentũ, & reſol. 6. in fine*, Summa eiuſdem *verb. Immunitas quoad loca*, *n.* 11. ibi, *Porrò ad Eccleſias reuertendo non ſolùm aula ipſa, & corpus Eccleſiæ quoad ſuperficiem concauam gaudet immunitate, ſed etiam, muri eius extrinſecus, ſi quis illos tãgat*, &c. Adhuc enim ſufficit manu tãgere locũ ſacrũ, licèt corpus foret extra illum, Farin. *d. tract. de immunit. n. 279. in fine*, Trullench. *d. lib.* 1. *cap. 11. dub. 1. num.* 12. bene Decian. *d. l.* 6. *cap. 23. ſub num.* 17. ibi, *Et licèt manu tantùm tãgat loca ſacra, & totum corpus foret extra locum ſacrum, attamen tutus eſſet toto tempore, quia anima tota eſt in toto, & tota in qualibet parte totius arg. l. via, §. fin. ff. de ſeruit. præd. ru-*
4 *ſtic. & in l ſi cui: ff. de ſeruit.* &c. Et quòd plus eſt, etiam aër ipſi cœmeterio reſpondens gaudet priuilegio immunitatis ſita in terminis tenet Cardoſ. *in praxi iudicum, & aduocat. verb. Eccleſia. n.* 77. ibi, *Proiiciens ſe ex tanua, vbi eſt Eccleſia, aut cœmeterium, gaudet immunitate Eccleſiaſtica, quamuis pedibus terram non tangat, cum Eccleſia, vel cœmeterium retineat ſuam immunitatem in aëre vſque ad cælum ei idem cœmeterio reſpondens, per text. in l. ſi opus, §. in opere nouo, & in l. fin. §. ſi quis proiectum, ff. quod vi aut clam, & l. fin. ff. de ſeruit.* &c.

5 Quia nomen Eccleſia quandoque ſtrictè, quandoque largè ſumitur, ſciendum eſt quòd quando tractatur de ſacrilegio commiſſo ob pollutionem ſumitur ſtrictè, & hoc caſu ſcalæ, campanile, atrium, tectũ, & domus Eccleſiæ non veniũt appellatione Eccleſiæ, nec gaudent eius immunitate: quãdo verò tractatur de priuilegio immu-
6 nitatis, largè ſumitur, & Eccleſiæ appellatione illa omnia comprehenduntur, vt cum aliis reſoluunt Pereg. *de immun. c. 4. n.* 43. *& c. 6. num.* 33. Diana *moral. reſol. part. 6. tract. 1. reſol. 1. verſ. ſed quæro.* ſum ipſius *verb. Immunitas quoad loca n* 11. optimè Sperel. *in deciſ. fori eccleſ. deciſ. 62. n.* 24 ibi, *Quia locus ſacer ad effectum inducendũ ſacrilegium non ita latè ſumitur, ſicut ad effectum gaudendi eccleſiaſtica immunitate, vt dixi ſuprà deciſ. 60. n. 27. & 28. vbi alios adduxi, quibus addi poſſunt Nald. in d. verb. ſacrilegiũ, n. 4. vbi quod*
7 *id omnes docent, Vincent. de Frãchis deciſ. 402. ſub num. 9 & 11. vbi etiam tangit rationem, quia nempe quando agitur de immunitate, ſumus in fauorabilibus, quando autem agitur de graduando delictum, ſumus in odioſis, & pænalibus, eandem opinionem firmat Suarez tom. 1. de Relig. l. 3. cap. 9. n. 2. qui ait aliud eſſe loqui de violatione Eccleſiæ quatenus polluitur, aliud quatenus eius libertas, ſiue immunitas ad defendendos reos ad illam confugientes violatur: nam in caſu de pollutione nomine Eccleſia non venit, niſi corpus ipſum internum, neque ipſa polluitur per effuſionem ſanguinis, vel ſeminis factã ſuper tectum, vel in ſacro, vel in alio ſimili loco cum ea cõiuncto, & extra illam exiſtente, & ad ſacros vſus non deputato. at verò quoad immunitatem omnia illa comprehendũtur ob eãdem rationem, quia quod Eccleſia per actus prohibitos in ea perpatratos polluatur, eſt grauamẽ & damnũ, quod verò ipſa poſſit tueri reos ad ſe confugientes, priuilegium eſt*, &c.

Ne Clerici, vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant.

Tit. L.

Cap. Multa ſunt. I.

POſt *n. 2.* In text. ibi, *propter neceſſitates diuerſas*, &c Notatur ad hoc quòd negotiatio, vel mercatura permittitur clericis in ſacris conſtitutis, ſi pauperes ſint, nec aliunde cõmodè viuere, & ſe, ſuóſque decenter alere poſſint, vt per Albert. Trot. *de vero & perfecto clerico, c.* 52. *num.* 5. Salzed. *ad Bernard. in pract. c. 55. lit. A. verſ. neceſſitatis tamẽ cauſa*, Farin. *fragment. crimin. p. 1. lit. C. num. 163. & 169.* Carol. de Graſſis *de effect. cleralib. effectu 6. n. 9. & 24. cum ſeqq* Stephan Gratian. *diſcept. forenſ cap. 57. n. 24.* quos refert, & ſequitur Aluarez *de priuileg pauperum, & miſerabilium perſonarum, part. 1. quæſt. 8. num. 14.* & illis addo per me citatos *de iure eccleſiaſtico vniuerſo, lib. 1. cap. 40. n.* 119. dummodo ſcilicet ob negotiationem à diuinis non ſubtrahantur, nec deſiſtant ab officiis, quibus debent incumbere. Molin. *de Iuſtit. diſp.* 342. *n* 13. Iſidor. Moſcon. *de maieſt. milit. eccleſ. l. 1. part. 2. cap. 2. verſ. artiſicia autem*, Aluarez *dict. quæſt. 8. numer.* 15.

Cap. Sicut. VIII.

AD *n.* 2. Quòd clericis in ſacris tabellionatus officiũ interdicitur, vltra citatos *in collectan.* docent. Anton Cuch. *inſtit. canon. maior. lib. 3. tit. 37. num.* 10 Franc. Marc. *dec. 194 à princ. p.* 2. Iacob. de Graff. *in aureis deciſion. part. 2. lib. 3. cap. 2. num.* 17. Marc. Anton. Genuenſ. *in pract. Archiep.*

Neapol.

Neapol.c. . *n.*16: Aluarez *de priuilegiis pauperum p* 1.*q.*10.*à princ.* Ego ipſe *de iure eccleſ. vniuerſo,lib.*1.*c.* 40. *n.*19. nouiſſimè Machad. *enſu perfetto Confeſſor, y cura de almas, lib.*4. *p.*1.*tract.*13.*docum.*3.*n.*8. & de iure Regio Caſtellæ conſtitutum eſt *in l.*43.*tit.* 6.*p.*1. *verſ. e otrosi, & in l.*15 *tit.*18.*l.* 2.*Ordinam. & in l.*10.*tit.*3.*l.*1.*noua Recop.*

LIBER QVARTVS.

DE SPONSALIBVS, ET MATRIMONIIS.

TITVLVS I

Cap. Veniens. XV.

AD *n.*4. Vltra Reginald. *in collect.* citatum, idem, nempe quòd ſi pater, de quo in hoc tex. fuiſſet mortem adoleſcēti cōminatus in vindictam acceptæ iniuriæ, eo quòd illū cum filia repererat, vtique validum fuiſſet matrimonium, quia tunc metus nō ad matrimonium extorquēdum fuiſſet incuſſus, ſed potiùs per ipſum matrimonium metus iamiam in flagitij vindictā illatus tolleretur, quaſi ſecus dicendum foret ſi ad finem extorquendi cōſenſum metus incuteretur, reſoluunt Viuald *in cand. aureo, tit. de Sacrament. n.* 64. Henriq. *in ſum. l.* 2. *de matr. c.* 9. *n.*2. Sanch *de matr. l.*4. *diſp.*12. *n.*14. vbi rectè dicit procedere in probabili ſuſpicione metus inferendi ad finē extorquendi conſenſum, ſecus ſi ſuſpicio eſt vt vis inferatur non ad eum finem, ſed ad vindictā de ſtupri iniuria ſumēdā, latè & elegāter D. Sperel. *in deciſion. fori eccleſ. deciſ* 6. *per tot.*

Cap. Commiſſum. XVI.

AD *n.*3. *in fine.* Dixi *in collect. ſub hoc n.* verbum, *tutius*, de quo in text. ad cōſilium, & nō ad præceptum referendū eſſe, & ibi citatis addo Sot. *in* 2.4. *diſt.* 27. *art.* 5. *col.* 2. Sylueſt. *in sū. verb. Matrimoniū* 7. *q.* 5. *n.* 5. Cou. *de ſponſal. p* 1. *c.*1. *in initio n.*11. Nau. *in c. non dicatis, n.*3. verùm nouiſſimè Anguiā. *de legib. lib.*3. *controu.*21. *n.*13. longè probabilius aſſerit, verbum *tutius*, de quo hic, neceſſariò præceptum inuoluere, duplici fundamēto. Primò, quoniam in his rebus, quæ ad ſalutem animæ ſpectant, multò verius eſt teneri nos de præcepto tutiùs eligere, arg. *c. ad audientiam, de homicid.* prout ſaltim in foro interiori voluit Nau. *in c. ſi quis autem, n.*37. *de Pœnit. diſt.*7. Cou. *in Clem. ſi furioſus, p.*1. *in init. n.* 3. vbi latè inſiſtit circa intellectum regulæ, quæ docet in dubiis tutiorem partem eſſe eligendam, de qua plures per me citati *Axiom.*78. *n.* 2. Non eſt igitur cur verbum, *tutius*, de quo in hoc text cogamur ad conſilium, non verò ad præceptū referre. Secūdò, quia de præcepto tenemur omne illud iuramentū obſeruare in cuius implemēto nullum reperitur peccatū, arg. tex. *in l. vnā quod liquidè, §. vlt.* ibi, *omnes ff. de penu leg. c. cùm cōtingat* 28. *de iureiur.* & Religionē ingredi non obſeruato iuramento facto de contrahendo cum aliqua, peccatum non includit, ac proinde obſeruari non debet ex conſilio, ſed ex præcepto.

Cap. Cùm in Apoſtolica. XVIII.

AD *n.*2. quòd matrimoniū lite pēdente cōtractū valeat, vltrà Cou. & Maſcard. *in collect.* citatos, docent per hunc tex. Bald. in Vbaldis Peruſ. *conſ.*3. *inter cōſil. matr. n.*11. *tom.*1. ibi, *His tamen non obſtantibus contrariū dico, ſcilicet ſeruādum matrimonium valere, & prolē eſſe legitimam, & hoc ideo, quia fuit à primo ſeparata per ſententiā, &c.* & *n.*13. ibi, *Nec obſtat pendentia litis, vel appellationis, quia illa non impedit matrimoniū cōtrahi, c. cùm in Apoſtolica, de ſpōſal. c.* 2. *de matr. contr. cōtra interd. Eccleſ. quæ iura procedunt, cùm prima lis pendeat, & nulla ſententia erat lata pro cōtrahente, & ſic nullum habet colorem contrahens. fortius enim procedunt in illo, qui iam habet vnā ſententiam pro ſe, vt in caſu noſtro, &c.*

Bene Angel. de Caſtro *conſ.* 30. *inter matr. n.*3. *tom.*1 ibi, *ad validitatem ipſius ſecundi matrimonij ab ea contracti requiritur quòd primū contractum cum Matthæo non valuerit propter illius impotentiam, &c.*

Optimè Lancel. *de attent. p.*2. *c.*4. *lim.*17. ibi, *Decimo ſeptimo fallit in contractu matrim. nij ſecundi, qui ſi fiat lite pendente ſuper validitate primi matrimonij, valet, non obſtante litis pendentia, quando ſcilicet primum matrimoniū declaratur nullū, &c.* & citat hunc text. reſpōdetq; ad obiectionē, ibi, *Et ita debet intelligi quod aliàs ſimpliciter dicūt DD quòd lite, vel appellatione pendente ſuper validitate primi matrimonij nō licet ad ſecundū matrimonium tranſire, prout tenet text. & ibi notat expreſſè Abb. n.*3. *in c. tua, ext. de ſponſa duor. videlicet quòd non licet impunè ad ſecundum tranſire, nō autem quòd matrimonium in ſe non ſit validū ſi primum declaretur nullū, &c.* & repetit idē Lancel. *cap.*20. *limit.*18. *& p.*3. *c.*24. *q.*17.

Idem reſoluunt Paul. de Caſtro *conſ.* 354. *n.*1. *vol.*1. Mozz. *de contract. tit. de matrim ſub n.*16 Franc. Marc. *deciſ.* 713. *incip. Quæritur*

*an pendente lite,tom.*2.Cardoſ..*in praxi iudicum verb.Sacramentum,vbi de Sacram. Matrim.n.* 16. Gutier *de matrim.q.* 72.*num.* 8. Sanch.*eod.tract.l.*7.*diſp.*2.*n.*15. vbi ſupponit validum de iure matrimonium ſecundum pendente lite ſuper nullitate primi, dum ait ſeparandos eſſe ſic contrahentes ac inter eos prohibendam eſſe cohabitationẽ interim dum lis ſuper validitate , vel inualiditate primi matrimonij finitur. Caſſad.*deciſ. vnic.num.* 3. *de ſponſalib.* Scip. Rouit.*tom.*1.*conſ.*86.*per totum*,vbi *in fine* refert ad literam quandam Rotæ deciſionẽ in Neapolitana matrimonij coram D. Peña.Et ſic intelligendi ſunt tex. *in c. pen. de deſponſ.impub.& in d.cap.tua , de ſponſa duor.* vbi dicitur quòd matrimonium ſecundùm pendẽte lite ſuper primo contractum debet irritari,quia procedit illius reſolutio nõ quoad vinculum (quia ſecundum matrimonium eſt validum,ſi primum fuit declaratum nullum,)ſed tantum quoad vſum,& cohabitationem,vt explicant gloſ. *verb.irritum,in d.c.pen.& verbo poteris irritare , in d.c.tua*,Lancel,Sanch.& cæteri citati.

5 Quorum omnium principalis reſolutio non ſolum procedit reſpectu actus ipſius matrimonij,ſed etiam reſpectu effectuum ab ipſo mattimonio prouenientium,prout eſt legitimato filiorum , quæ fit per ſubſequẽs matrimonium, talis enim legitimatio dicitur valida,etiamſi dicti filij eſſent concepti lite pendente.Ita Port.Imol.*concl.* 35. *verſ.*9.*l.* 4. Pariſ.*conſ.*13.*n.*24. *lib.*2. *& conſ.* 15.*col* 1.*n.*2 *eod.l.*Lancel.*citatis locis*,Gutier. *d.n.*8.Et ſic filij concepti,vel nati lite pendente ex ea cum qua ſecundum matrimonium tunc contraxit, vel ex alia ſoluta, dicũtur naturales & nõ ſpurij,quia ex euẽtu deinde ſequuto,& declaratione facta nullitatis primi matrimonij, ſequitur illud non poſſe impedire quin valide aliud cõtrahatur,vt per tex *in c. .de eo,qui duxit in matr. quã polluit per adulter.*tenent.Marc.Anton. Cuch.*inſtit. maior. tit.*12.*n.* 84.,Matienſ.*in rub.tit.*1.*n.*183 *l.*5. *Recopil.* Valer. Reginal. *in praxi fori pœnit.l.*31.*n* 135.Sanch.*de matrim.l.*7.*diſp.*79.*num.*30.Mier. *de maioratu tom.*1.*q.*51.*n.*385 Eſcobar *de purit.& nobilit. probanda q* 4.§.7.*n.*66. *&* 72. quorum duo vltimo loco citati reſpondent ad *l.*8.2.*Tauri*,hodie *l.*4.*tit.*20.*l.* 8. *Recop.* nouiſſimè D. Tranſmiera mei amiciſſimus *de polygamia l.*2.*q.*7. *per totam* , vbi latè defendit pœnas contra duo matrimonia ſimul contrahentes iure ſtabilitas ceſſare quando primum matrimonium erat nullum.

Cap. In præſentia.XIX.

POſt *n.*1.In tex. ibi , *Et pro iuuenilitate, ſeu fragilitate carnis nequeunt cõtinere.* Collige ex tex. quàm difficile ſit inducere puellam vt virgo maneat,& adoleſcentiorem adhuc vt ſit continẽs,quod his verbis ſignificauit S.Athanaſ. *An quæſo non ingens ſignum puellam inducere vt virgo maneat, & adoleſcentiorem adhuc vt ſit continens?* quorũ verborum meminit Ioan.Gabr Biſciola *in epit.annalium Baronij anno Chriſti* 328.Vnde meritò notant Ioan.Neuizan.*in ſylua nupt. tit.*1.*n.* 124. Sebaſt.Medices *in ſumma omnium virtutum tit. de fortitudine queſt.* 6. *&* Dionyſ.Paul.*de vera quatuor Patriarchal.Sedium erect. c.* 5.*n.*41.iuuenem caſtum eſſe martyrem abſque ſanguinis effuſione, tertiumque locũ in martyrij genere obtinere caſtitatem in iuuentute.

SVMMARIVM.

1 *Legis præſumentis in foro poli nulla eſt poteſtas,ſi veritas pateat.*

2 *Lex an ſtatuat ſuper præſumpto quaſi comperto.*

3 *Lex ob duas cauſas præſumere ſolet.*

4 *Præſumptio,quæ præſuppoſitiua dicitur,aut facti,conſcientiam non obligat.*

5 *Præſumptio,quæ definitiua appellatur, vel moralis periculi , conſcientiam ſemper ligat.*

6 *Præſumptio moralis periculi quãdo adeſt, cauſa legis ſemper manet,licet nullus inde pendeat effectus.*

7 *Præſũptio vbi præſuppoſitiua,vel facti eſt, tunc non tam periculum quàm factum creditur fundamentum eſſe legis.*

Cap. Is qui fidem.XXX.

AD *n.*16.*in fine*. Hic ſedet materia de poteſtate legis præſumentis in foro poli,de qua Abb.in *c.*1.*de conſtit.n.*10. Sala *de legib.diſp.*10.*ſect.*4.*n.*18. Suar. *in ſimili tr. l.*3.*c.*23.*n.*1.ex quorum dictis videtur dicẽdum nullã eſſe poteſtatem legis præſumẽtis in foro Poli,ſi veritas pateat,cùm forum conſcientiæ ſit forus veritatis , & veritati cedere præſumptio debeat.Ita ſi ſponſalia cõtraxerit quis cũ fœmina aliqua,eamque poſtea cognouerit,præſumit lex coniugalem cõſenſum,vt patet ex hoc tex.qui tamen ſi abfuerit verè matrimonium non 1

faciç

facit licèt præſumptus, *c. tua nos*, *hoc eod. tit.*

2 Sed obſtat quòd ſuper præſumpto lex ſtatuit quaſi comperto vt videmus in exẽplo illius, qui profeſſionis votum ante legitimum tempus emiſit, quod lex irritat, quia non plenè deliberatum præſumit, & tamen ſi profeſſum deliberaſſe appareat, adhuc inualida profeſſio eſt. Ita lex, quæ ſtatuit votum ab impubere emiſſum poſſe irritum à patre fieri, valet ſemper in foro animæ, licèt certò conſtiterit puerum in ea ætate prudenter, & quaſi maiorem deliberaſſe.

3 Pro materiæ cognitione præſupponendum eſt duas eſſe cauſas, ob quas præſumere lex ſolet. Vna eſt puritas iudicij & actionis, cùm præſumit legiſlatur in tali caſu, aut cum talibus circumſtantiis accidere aliquid, nec tamen definit hic & nunc ita contigiſſe; & quia in vnoquoque euentu idem ſuſpicatur fore, propterea admodum ſuæ præſumptionis legem promulgat. Huc redit exẽplum Gregorij in hoc textu. Statuit enim ſponſalia de futuro in matrimonium legitimum migraſſe cenſeri, ſi carnalis copula ſucceſſerit, non vt illa ſufficiat, abſque nouo cõſenſu de præſenti, ſed quia præualuit vt cõiugalis conſenſus præſumeretur, ne crederentur ſpõſi turpiter conueniſſe: & ſolet hæc præſumptio dici, *præſuppoſitionis ſeu facti*, facti, inquã, illius, de quo lex præſumendo iudicat. Altera eſt morale aliquod periculum, quod vt caueat legiſlator præſumit; & præſumendo definit hoc, vel illud ita factum eſſe: aut ſi non præſumit in caſu aliquo particulari, iudicat tamẽ non rarò dolum, fraudem, metúmve, aut imperfectionem conſenſus in re aliquã cõtingere poſſe proptereaque ex his aliquid interueniſſe determinat, vt cum votum profeſſionis irritat ante legitimum tempus ætatis: & dicatur hæc præſumptio *moralis periculi, vel definitionis*.

4 His ita præſuppoſitis, patet veritatis conciliatio. Prima enim præſumptio, quæ præſuppoſitiua dicitur, aut facti, conſcientiam non obligat, ſi verum non eſt quod præſumitur; nam hoc ſublato fundamentum ſimul, & materia tollitur legis, vt in allato exemplo, ſi præcipiat lex permaneri cum muliere cognita poſt ſponſalia, & contingat non fuiſſe cognitam affectu maritali, legis tunc obligatio nulla eſt, ceſſante ſcilicet materia, quippe intentio legis eſt, vt acceſſum præcipiat ad coniugem, illa au-
5 tem coniux non eſt. Secunda autem præſumptio, quæ *definitiua* appellatur, vel *moralis periculi*, conſcientiam ſemper ligat, licèt in particulari aliquo caſu factum non ſit periculo conſentaneum nec re ipſa cõtingat quod metui poterat. Sic lex, quæ profeſſionis votum ante tempus factum irritat, ab ea præſumptione cauſam capit, vt minori ætati perfecta animi deliberatio deſit, & tamen licèt proceſſus perfectum iudicium, deliberationémque habuerit, profeſſio nulla eſt.

Inter vtramque præſumptionem eſt illa 6
diſcriminis ratio, quòd vbi moralis periculi præſumptio eſt, cauſa legis ſemper manet, licèt nullus inde prodeat effectus; aut meliùs, ratio illa periculi magis ex certo, ac vero iudicio, quod legiſlator de periculo habuit, effluxiſſe videri poteſt, quàm ex
præſumptione. Vbi verò præſuppoſitiua, 7
vel facti eſt, tunc non tam periculum, quàm factum creditur fundamentum eſſe legis, quapropter ſi facti deficiat veritas, obligationem quoque legis auferri neceſſe eſt. Ita ingenioſè admodum Læl Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar. Iuris diſputat. cent. 3. c. 237. per tot.*

De Deſponſatione impuberum.
Tit. II.

Cap. Puberes. III.

AD *n. 3.* quòd tam noſtrorum, quàm Theologorum, & Medicorum cõmune placitum ſit maſculos non antea generandi potentiam accipere, quàm decimumquartum annum peregerint, & fœminas ſimiliter nonniſi poſt duodecimũ concipere poſſe, tenent vltra citatos *in collect.* Guillelm Bened. *in cap. Raynutius, de teſtam. verb. qui cum alia, n. 67. p. 3.* Petr. Greg. *ſyntag Iuris lib. 9. t. 65. n. 5. & 6.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. caſu 540. n. 2. & 3.* Gutier. *de matrim. c. 95. n. 3.* Ioan. à Ruicibus *in medicina medicorum inſipientium luminari 2. verſ. patres, fol. 59.* Federic. Bonauent. *de octomeſtri partu lib. 7. c. 32.* Paul. Zachia *in quæſt. medico-legal. lic. t. tit. 2. q. 6. num. 29. cum ſeqq.*

Ad *n. 5.* Quatenus ibi mentio fit quòd Salomon & Achaz Reges cùm eſſent vndecim, aut etiam decẽ annorum, filios genuerunt; vltra citatos hoc idem narrantes, adde Farin. *in praxi crimin. q. 92. n. 80.* Caſſanate *conſ. 4. n. 185.* Bened. Ægid. *de priuileg. honeſtatis, art. 14. n. 8.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis, c. 20. n. 92.*

Cap. De illis. IX.

AD *n. 3. in fine.* vnde ſola diſcretio, & habilitas ad copulã poteſt ætatẽ legitimã

ſupplere, quæ ad matrimonium quatuordecim annorum eſt in maſculis, & duodecim in fœminis; tunc enim iam viri, quàm fœminæ habiles præſumuntur non ſolùm ad conſenſum, ſed etiam ad venereos amplexus, vt per Quintil. Mandoſ. *de minore ætate c.5.n 49.* Chriſtoph. Locan. *in floribus Sacrament. de Matrimon. verſ. matrimonium puerorũ pag mihi* 69. Anaſtaſ. Germon. *animaduerſ lib.2.c.6.* Galgan. *de iure publico lib.3. tit.100 n 93.* Ioan. Gutier. *de matrimon. cap.2. n 17.* Baſil. Ponti. *in ſimile tract. lib.12. c.5. num.3.& 4.* Gaſp. Hurtado *eod. tract. diſp. 12. diffi .12. in princ.* Sanazar. *etiam de matrim. art.4. num.7* Paul. Zachi. *in quæſtion. Medico. legal. lib.1. tit.1.q.6 num.11.* Quam ætatem ad valorem matrimonij licèt dicat Rebell. *de obligat. iuſtit. lib.3.q.16. ſect.2. num.16.* non requiri vt ſit mathematicè completam, ſed moraliter; nihilominus verius eſt vltimam diem anni decimiquarti in maſculis, & duodecimi in fœminis cœptam ſaltim eſſe debere, ex Sanch. *d. diſp.* 104. *num.* 2. Nald. *in ſum. verb. ætas n.1.* & Anton. Diana *reſol. moral. p.5. tract.5. reſol.16. in fine.*

Qui clerici, vel vouentes, &c.

Tit. VI.

SVMMARIVM.

1 *Caſus huius text. proponitur.*

2 *Religioſis iure nouo Concilij Trid. non licet habere annuos redditus, neque de Superiorum licentia.*

3 *Redditus annuos quo caſu licet hodie Religioſis habere, oſtenditur.*

4 *Depoſita pecuniarum Religioſorum quo iure hodie permittantur.*

5 *Vtenſilia ſuperflua Religioſorum quæ dicantur, & intra quem terminum permittenda, oſtenditur.*

Cap. Inſinuante. VII. & vlt.

5 AD *n.3. in fine.* De intellectu huius textus latè, & eleganter Baſil. Pont. *var. diſput. p.1. q.9. Sholaſt c.4. verſ. idque manifeſtè colligitur, pag.* 523. vbi ait quòd in terminis huius text quædam fœmina verè Religionis ſubſtantialia vota emiſit in manibus Auguſtiniani Fratris, eo edicto tenore, vt cum ſubſtantia ſua domi ſuæ remaneret, illam verò Religioſam fuiſſe conſtat ex fine Capituli, vbi Matrimoniũ poſtea initum declaratur nullũ, & ad malè dimiſſum habitum redire iubetur, voto ergo paupertatis emiſſo, nihilominùs annui ſuppeditabant, redditus, ex Prælati ſcilicet voluntate pendentes: nam ſi & propria bona ſua retinere vellet planum eſt nullam profeſſionem fore; cùm repugnet ſubſtantiæ voti paupertatis; & deinde *in verſ præterea*, exiſtimat iure 2
nouo Concilij Trid. non licere Religioſis habere annuos redditus, neque de Superiorum licentia. Sed iam hodie de conſuetudine à temporibus Concilij inter Religioſos 3
tam viros, quàm fœminas introducta, & receptà credit tuta conſcientia poſſe Religioſos huiuſmodi annuos redditus habere, dũmodo & illi imponantur de licentia Prælati, & effectus erga illos corrigátur, paratuſque ſit animus exhibere Prælato quoties ille velit in monaſterij vſus inſumere, & id intelligit ſiue annui redditus impoſiti ſint nomine Conuentus, vel ipſius monachi de Superioris facultate.

Poſtmodum idem Baſil. Pont. agens de 4
cenſibus vitalitiis, ait ad eos obtinendos, & poſſidendos non poſſe ab aliquo Prælato ſine peccato cõcedi licentiam, & *in c.5* agit de pecuniarum mobilium depoſitus, & ſupellectili, vbi *pag.* 324. proſequitur quòd quamuis non minus perfectum paupertatis affectum iſtud genus depoſitorem redoleat, attamen neceſſariò concedendum eſt hanc depoſitarum pecuniarum formã ex natura rei non repugnare cum voto paupertatis, quia ſtare poteſt cum abdicatione proprietatis, cum deponantur apud officialem à Prælato deſignatum indè non extrahantur ſine eiuſdem copia, quã non cõcedit niſi ad licita, & honeſta, illique ſit iniunctum, vt depoſita Fratrem viſitet frequẽter; depoſiti & extracti rationẽ ineat, videat, & animaduerteat in eum, qui aliquid ſine Prælati facultate inſumpſerit. Nec obſtare, vt Cõcilium, cùm præcipit vt etiam mobilia Priori tradãtur, Conuẽtuique incorporentur: tum quia contraria conſuetudine abrogatum eſt, vel quia eo ipſo quod apud depoſitarium deponuntur deſignatũ à priore, qui poteſtatẽ habet de eis diſponendi ad libitum, cenſentur ſuperiori tradi, & incorporari Conuentui; & licèt multi vellent intactas remanere pecunias, acſi propriæ eſſent, Religioſi prauè affecti vitium hoc eſt, non viuendi modi, itaque affectus reprehendendus non verò viuendi ratio reprehendenda, aut arguenda peccati. Tandem concludit quòd ſi pecuniæ depoſitæ ſint in ſatis magna quantitate quam in neceſſitatibus regulariter Religioſo occurrentibus inſumi non poteſt, prout etiam ſi ſuperfluum aliquid fuerit inter ornamenta cellarum habita ratione ſtatus, & perſonæ, id vitioſum quidẽ eſſe reſoluit, nec ſine peccato poſſideri, ſiue retineri poſſe, nec per- 5
mitti à prælato. Superflua vtẽſilia exiſtimat

ornamenta

ornamenta pretioſa, veſtes exquiſita arte confectas, & ex materia, quæ ſeculares diuites potiùs quã pauperes Religioſos decet, ex auro fabrefacta plura, gemmæ, adamantes, multæ magni pretij imagines, capſulæ, aut ſcriptoriola ingẽtis ſummæ, qualia apud nõnullos multa lectorum exquiſita ſtragula, & rarus ornatus. Hæc omoia collegî ex Baſilio Pootio *citato loco*

De eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

Tit. VII.

SVMMARIVM.

1 *Mater ſiue legitima, ſiue alia, tenetur partum lactare, & nutrire quouſque is trimus efficiatur, & eius ætatis, qua ablactari poßit.*

2 *Mater licèt teneatur lac intra triennium filio exhibere, cæteros tamen ſumptus etiam intra id tempus pater facere tenetur.*

3 *Mater à lactationis onere excuſatur vbi ipſa adeò pauper exiſteret, vt propria induſtria victum quæreret, vel ſi vberũ ſiccitate laboraret.*

4 *Filiam ſpuriam tenetur pater dotare.*

5 *Dos filiæ ſpuriis à patre danda ad menſuram debitorum alimentorum taxanda.*

6 *Filius ſpurius nec ex teſtamento, nec ab inteſtato, aut alio contractu inter viuos quicquam præter alimenta à patre obtinere poteſt.*

7 *Filius naturalis in bonis parentum, an & quando ſuccedere poßit, oſtenditur etiã de iure Regni Caſtellæ.*

8 *Filij naturales, ſi præteriti ſint in teſtamẽto patris, qui filios legitimos non habet, an poßint aliquid prætendere præter alimenta, oſtenditur, & n. 9.*

Cap. Cùm haberet. V.

1 AD *n.* 7. Nota tamen ſiue legitimam, ſiue aliam, teneri partum lactare & nutrire, quouſque is trimus officiatur, & eius ætatis, qua à lacte depelli, exuberari, aut ablactari poſſit. Ita Couar. *de ſponſal. p. 2. c. 8. §. 6. num. 13.* Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. ſi mater, n. 2. ff. de liber. conoſc.* Rojas *de ſucceßion. b c. 22 n. 11.* Ludou. Molin. *de primogen. l. 2. cap. 15. num. 3.* P. Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 168. verſ. mater,* Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 13. n. 29.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæſt. 14.* Matth. Coler. *eod. tract. l. . . cap. 7.* Philipp. Paſchal. *de virib. patriæ poteſt. p. 2. cap. 3. n. 48.* Valaſc. *conſ. 91. à num. 1.* Sãch. *de matrim. l. 10. diſp. vlt.* Bonacin. *eod. tract. quæſt. 4. punct. 15. n. 7.* Cardoſ *in praxi Iudicum, verb. alimenta, n. 12. & verb. pater, n. 18.* Leſſi. *de Iuſtit. lib. 1. cap. 10. dub. 7. n. 42.* Rebell. *de obligat. iuſtit. lib. 3. quæſt. 10. n. 15.* Azor. *inſtit. moral. part. 3. l. 5. c. 6. quæſ. 2.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis. cap. 13. num. 59.* Carranza *de vera humani partus deſignat. c. 3. § 4 n. 25.*

2 Quorum reſolutionem intelligas vt mater ſolùm teneatur lac intra triennium filio exhibere, cæteros verò ſumptus etiam intra id tempus pater facere tenetur, ſecũdùm Panorm. *in cap. ex litteris 2. n. 4. de conuerſ. infidel.* Bald. Nouel. *in tract. de dote p. 6. priuil. 16. verſ. quod tamẽ ſuprà dixi,* Palat. Rub. *in c. per veſtras, not. 3. §. 23. n. 8. de donat. inter,* Lambert. *de iurepatrõ. art. 63. quæſt. princ. num. 21.* Valaſc. *conſ. 92. num. 6.* ſecuriorem ſeotentiam dicit Coler. *d. c. 6. num. 4.* & cum illa petraoſit Carranza *d. §. 4. n. 38.*

3 Excuſatur tamen mater à lactationis onere vbi ipſa adeò pauper, & inops exiſteret, vt propria induſtria, aut obſequio victum quæreret, & ſi lactationi vacaret, inedia periret, *l. ſed etſi 11. §. 1. verſ. ego autem arbitror, ff. ad exiben. l. Caſtel. 3. tit. 19. part. 4.* ibi, *Empero ſi la madre fueſſe tan pobre que non lo podieſſe criar, el padre es tenudo de darle lo que hubiere meneſter,* &c Benincaſ. *de priuileg. paupert. quæſt. 7. ſpec. 2. n. 32.* Ioan. Garcia *d. cap. 3. n. 31.* Lancel. Gallia *in conſuet. Alexand. verb. ſolidos, n. 142.* Surd. & Coler. *citatis locis.* Perez de Lara *d. cap. 13. n. 61.* Carranza *d. §. 4. n. 28.* Vel ſi mater vberum ſiccitate laboraret, aut parũ illius lactis ſuppeteret, vel quouis alio modo ad nutritionem inepta redderetur, Valaſc *d. conſ. 92. n. 4.* Perez de Lara *d. c. 13. n. 64.*

4 Ad *n.* 10. Quòd pater teneatur dotare filiam ſpuriam vltra citatos *in collect.* docẽt Gail *lib. 2. obſeru. 88. n. 4 cum ſeqq.* Philip. Paſchal. *de viribus patriæ poteſt. part. 2. cap. 3. num. 36.* Gam. *decíſ. 149. num. 7.* Ioan. Matienſ. *l. 8. gloſſ. 1. num. 36 tit. 8. l. 5. Recopil.* Mari. Giurba *ad conſuet. Meſſanen. part. 1. cap. 3. gloſſ. 3. n. 13.* Aluarez *de priuileg. pauperum p. 1. quæſt. 13. n. 12.* Ioan Bapt. Cial. *contron. forenſ. c. 7. à princ.* Etiamſi oata ſit ex dãnabili coitu, vt in filia Presbyteri, nam eam patrimonialibus bonis deficiẽtibus, tenetur etiam ex beneficij redditibus alere, & dotare, vt reſoluũt Auẽd. *reſp. 19. n. 5.* Cord. de

Lara *in l.ſi quis à liberis §.idem reſcripſit n. 25.& 26.ff de liber.agnoſc.* Anton. Petra *de fideicom. quæſt.8.n.462.* Spin. *in ſpeculo teſtament.gloſ. 14 rub.n.9.* Surd.*de alimene. tit.8.priuil.92.num* 5. Ioan. Bapt. Coſta *de remed.ſubſidior. remed.* 66. Mari Giurba *d. c.3.gloſ.5. num.* 19. Rebell. *de obligat. Iuſtit.part.2.lib.5 quæſt.4. num.* 22. Aluares *d.*
5 *p.1.q.15.num.*18.vbi *n.* 24 *&* 25. poſt multos quos refert tenet huius dotis quantitatem ad menſuram debitorum alimentorum taxari, itaut ſi dos alimenta excedat, pro exceſſu reuocetur; & idem Aluarez *part.1.q 16 num.* 18. ampliat vt etiam pater clericus dotare filiam de redditibus beneficij in aliorum bonorum defectum prima dote amiſſa teneatur.

6 Ad *fin text.* Circa ſucceſſionem filij ſpurij in bonis parentum eſt ſciendum eiuſmodi filium, nec ex teſtamento, nec abinteſtato, aut alio contractu inter viuos quiequam præter alimenta à patre obtinere poſſe, *l. ſicut C de natur. liber.* Cou. *de ſponſal cap.*8.§. 5. *n.* 5. Clar.§. *teſtamentum quæſt.*32. nouiſſimè Machado *en ſu perfecto Confeſſor y Cura de Almas l. 3.p.6. tra-*
7 *ctat.2 docum 4.n 1.&* 2. Circa verò ſucceſſionem filij naturalis in bonis parentis variè fuit à Iure communi ſancitum, vt videre eſt *in l.humanitatis C.de natural. liber.& in auth.licet C.eod.& in auth. quibus modis notur.effic.ſui §.ne igitur, verſ.ſi verò filios, & §.de nepotibus, Auth ſi qua illuſtris, iuncta gloſ.C.ad S.C.Orficion.l.Caſtel.11.tit.13.part.6.& l.8.tit.13.part.*10. At Iure Regni Caſtellæ maiori *in l.10.Tauri*, quæ eſt *l.8.tit.8.lib.5.Recopil.* ſancitum eſt quod pater qui habuerit legitimos deſcendentes, licet non caruerit legitimis aſcendentibus, poterit dictis deſcendentibus, filiis ſcilicet, aut nepotibus naturalibus omnia ſua bona, aut eorum partem ſibi bene viſam relinquere, ſed eo caſu, quo habuerit legitimos deſcendentes, quintam tantummodo ſuorum bonorum partem filiis naturalibus, prout cuicunque extraneo, relinquere poterit. Abinteſtato verò, licèt olim Iure cõmuni antiquo, de quo in d.l.*humanitatis*, filij naturales non ſuccederent patri, nihilominus hodie nouiori Iure, de quo *in auth.licet, verſ. abinteſtato, C.eod.tit. de natur. liber.* deficiẽtibus filiis legitimis ſuccedit naturalis in ſexta parte bonorum patris, ſi ille vxorẽ propriam non habuerit; hoc idẽ ſanciuit l. *Caſtel.8.tit.13.part.* 6. additque in his Regnis procedere, licèt pater vxorem habuerit, refert Machado *d.l.3 part.6.tract.2. docum.*3.

Sed dubium eſt, an ſi huiuſmodi filij naturales ſint præteriti in teſtamento patris, nec de eis mentionem aliquam faciat, ipſe pater neque aſcendẽtes, neque deſcẽdentes legitimos hæredes habens, an dicti filij præter alimẽta de bonis patris aliquid prætendere poſſint? Vide *l.8.tit.13.p.6.* ibi, *E ſi per auentura el padre no ſe accordaſſe de tal hijo como eſte, no dexãdole ninguna coſa de lo ſuyo, entonces los herederos del, ſon tenudos de le dar lo que fuere meneſter para ſu gouierno, y para ſu veſtir*, vbi Greg. *in gloſ accordarſe*, ibi, *Satis hîc probatur teſtamento facto per patrem nihil poſſe prætendere filios naturales contra tale teſtamentum patris: licèt enim admittantur ſecundùm voluntatem, non tamen contra voluntatẽ patris, vt etiã voluit gloſ.in l.1.in princ.ff. de bonorum poſſeſ.contra tabul* Anton.Gom.*l.12.Tauri n.*11. cũ multis probat quòd filij naturales præteriti ſunt excluſi, nec illis cõpetit aliquod remediũ cõtrà teſtamentũ patris, & rationẽ præſtat, de qua ſuprà, *& n* 12. ſecus dicit reſpectu matris; quæ ſi decedat cum teſtamento, & tales filij naturales non ſint inſtituti in ſua legitima, poſſit rumpere, & ſubuertere teſtamentum matris.

De frigidis, & maleficiatis.

Tit. XV.

SVMMARIVM.

1 *Senes etiam decrepitæ ætatis validè matrimonium contrahunt.*

2 *Annus ſexageſimus generandi finem in hominibus facit.*

3 *Potentia concipiendi in fœminis poſt quinquageſimum annum ab umitur.*

Cap. Quòd ſedem. II.

AD *n.6* Ex allegatis Doctoribus, excepto Anton.Gom.& Henriq. colligitur ſenes etiã decrepitæ ætatis, 1
cùm inuicẽ copulari, carnaliterque cõmiſceri poſſint, dũmodo nullo alio impedimẽto laborẽt, validè matrimonium cõtrahunt, niſi adeo debilis & exhauſtæ naturæ exiſtãt, vt prorſus impotẽtes ad venereos congreſſus, euſque ſint, vt iudicio medicorum, quorum ea re eſt, nulla arte poſſint, aut medicamẽto iurari, quod etiam placuit Perez de Lara *in cõpẽd.vitæ hominis c.31.n.*37. Torrebl.*in tract.de iure ſpirit lib.2.c.15.n.*19.

Ad *n.*7. Quòd ſexageſimus annus generãdi finẽ in hominibus facit, vltra citatos *in collect.* docẽt Sylu.nupt *lib.2.n.*16 Steph.Forcat.*in cupid.iuriſper.c.15.n.5.* Petr.Greg.*ſintag Iuris lib.9.c.6.n.3.cũ ſeqq* Farip.*de falſitate q.150.n.*152. Ludou.Mercat *de ſterilitã & prægnan.* 2

pragnantium affectionib. lib. 3. c. 2. verſ. coniugum Melch. Phœbos *Luſit. deciſ.* 51. *num.* 25. *p.* 1. Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 1. *tit. de verbor. ſignificat. reſol.* 4. *à num.* 2. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.* 10. *num.* 32. Acac. Anton. Ripol. *var. reſol. iuris c.* 8. *num.* 272. Sed propter exempla, quorum plures meminere de nonagenariis ſenibus liberos gignentibus, vt videre eſt apud Feder. Bonauent. *de octomeſtri partu lib.* 7. *c.* 32. & Læli. Biſciola *horarum ſucceſiuar. lib.* 8. *c.* 2. *in fine, & lib.* 10. *cap.* 15. & aliorum, qui centenarium annum agentes potentiam generandi habuerunt, quos hoc in loco commemoraui, non ſine ratione Alphonſ. Carranza *in diſp. de vero humani partus deſignat. c.* 5 *ſect.* 2. *n.* 65. innuit nullam certam ætatem nec à natura, nec à lege viris prolificandi terminum accerſere.

5 Ad *num.* 8. Quòd poſt quinquageſimum annum potentia concupiendi in fœminis abſumitur, vltra citatos *in collect.* tenent Boſſi. *de partu ſuppoſita n.* 15. Steph. Forcat. *d. c.* 15. *num.* 5. Maſcard. *de probat. concl.* 1147. *n.* 4. *cum ſeqq.* Petr. Greg. *ſyntag. Iuris lib.* 9. *c.* 6. *num.* 3. Ripa *de nocturno tempore c.* 162. *num.* 4. Farin *de falſit. q.* 150. *n.* 252. Valenz. *conſ.* 96 *à num.* 13. Parens meus Emman. Barboſ. *in remiſſ. ad Ordin. Regias Luſit lib.* 4. *tit.* 105. *num.* 1. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis c* 10. *num.* 30. Alphonſ. de Carranza *d. c.* 5. *n.* 67.

SVMMARIVM.

1. *Arte magica homines ad mulieres inutiles reddi poſſunt.*
2. *Coëundi impoſſibilitas ex quibus poſſit procedere.*
3. *Maleficium vt tollat non poteſt quis petere à malefico etiam parato.*

Cap. Ex litteris. III.

1 AD *num.* 3. Quòd arte magica homines ad mulieres inutiles reddi poſſunt, Doctores per tex. *ibi in c. ſi per ſortiarias* 33. *q.* 1. Cou. *in opere poſthumo, de frigid. & malefic. q.* 2. Nicol. Remig. *lib.* 2. *dæmon. c.* 5. Paul. Griland. *de ſortileg. lib.* 2. *q* 6. *à n.* 11. Menoch. *de arbitr. caſu* 388. Binsfeld. *in confeſſ. malef. p.* 2. *concl.* 6. Martin. Delri. *diſquiſ. magicar. lib.* 3. *p.* 1. *q.* 4. *ſect.* 8. Sanch. *de matr. lib.* 7. *diſp.* 94. *à num.* 1. Simon. Maiol. *dierum canicular. tom.* 2. *colloq.* 3. Campan. *in diuerſ. iuris Canon. rub.* 11. *c.* 17. *num.* 19. *cum ſeqq.* Bapt. Codronch. *de morbis venef. lib.* 3. *cap.* 5. *& 6.* Ratio eſt, quia hæc coëundi impoſſibilitas procedere poteſt ex caſtratione, illiſione, ruptione, infrigidatione, deſiccatione, & ſimilibus ex cauſis, quas cùm nocere dæmon, benè poterit illis vti, vt probant Martin. Delri. & Thom. Sanch. *citatis locis,* Cardan. *lib.* 2. *contradict. medic. tract.* 2. Ioan. Malder. *de virtutib. Theolog tract.* 10. *cap.* 8. *dub.* 9. Quot modis poſſint homines ligari, vt mulieribus reddantur inutiles, vide in *addit. ad c. vlt. infra hoc tit.* 2

3 *Ibidem in fine.* Non eſt enim licitũ etiam poſt tentata diuina, & naturalia remedia in vanum à malefico etiam parato petere, vt tollat maleficium, ita Nauar. *in man. c.* 11. *num.* 29. Cou. *in cap. quamuis pactum p.* 1. *§.* 1. *num.* 10. Fr. Emman. *in ſum. tom.* 1. *c.* 7. *concl.* 11. *num.* 11. *& c.* 235. *n.* 3. *concl.* 3. Iacob. de Graff *in aureis deciſ. p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 10. Martin. Delri. *magic. diſquiſ. lib.* 6. *c.* 2. *ſect.* 1. *quæſt.* 2.

Cap. Laudabilem. V.

AD *num.* 2. *in fine.* Vnde triennij experientia (de quo *in hoc text.*) iniicitur vbi de impotentia conſtare non poteſt, quia id tempus videtur neceſſarium ad veritatem inueniendam, & in his terminis loquitur text. *in præſenti.* Ita Gregor. Lop. *l.* 6. *tit.* 8. *part.* 4. Franc. Marc. *deciſ.* 677. *num.* 2. Gaëta *in cap. ad limina* 30. *q.* 1. *§.* 4. *q.* 221. *n.* 522. Sanch. *de matrimon. lib.* 7. *diſp.* 108. *n.* 5. Hurtado *eod. tract. diſp.* 22. *differ.* 11. *à num.* 36. Ægid. Trullench. *nouiſſimè in praxi Sacramentor. lib.* 7 *c.* 9. *dub.* 16. *num.* 22. Torrebl. *de iure ſpirit. lib.* 2. *c.* 15. *ſect.* 4. *num.* 35. Quando certò, aut ferè certò conſtat impotentiam eſſe perpetuam, quia ſigna ſunt euidentia, aut ferè euidentia, tunc non eſt expectandum triennium, ſed ſtatim abſque expectatione alicuius temporis declarandum 4
eſt matrimonium eſſe nullum, & in hoc caſu procedit diſpoſitio *cap.* 1. *hoc tit.* Greg. Lop. *in l.* 5. *tit.* 8. *p.* 4. Petr. Greg. *ſyntag. iuris lib.* 9. *c.* 12. *n.* 6. *& lib.* 34. *c.* 9. *n* 4. Cardin. Tolet. *in ſum. lib.* 7. *c.* 12. *num.* 2. Matien. *ad rub. tit.* 1 *gloſ.* 1. *ex n.* 202. *lib.* 5. *Recop.* Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. p.* 1. *lib.* 2. *c.* 85. *num.* 25. Baſil. Ponti. *de matrim. lib.* 7. *cap* 66. Hurtad *d. diſp.* 22. *differ.* 11. *num.* 38. *cum ſeqq.* Torrebl. *dict. ſect.* 4. *n.* 36. Machado *en ſu perfetto Confeſſor y Cura de Almas lib.* 3. *p.* 1. *tract.* 11. *docum.* 15. *num.* 6. Ægid. Trullench. *d. dub.* 16. *numer.* 23.

SVMMARIVM.

1 *Impotentia correſpectiua ſimul & perpetua poteſt eſſe.*
2 *Impotentiam correſpectiuam quando dicatur habere vir oſtenditur.*
3 *Medium deflorandi fœminam artificio aliquo an ſit licitum?*

Cap. Fraternitatis. VI.

1 AD *num. 4. in fine.* Vnde omnes ferè
conſentiunt euenire poſſe, vt ſit ali-
qua impotentia reſpectiua, ſimul & perpe-
tua, quæ dirimat matrimonium contrahen-
dum reſpectu illius, cuius eſt impotens, nõ
verò alterius, reſpectu cuius non eſt im-
potens: vt docent Palud. *in 4 diſt.* 34. *q* 2.
vbi Duran *etiam q.* 2. S. Antonin. *p.* 3. *tit.* 1.
c. 12. Silueſt. *in ſum. verb diuortium*, § 19.
Verac *in ſpeculo coniug. p.* 1. *art.* 38. Turrec.
in cap. quod autem 33 *q.* 1. Filliuc. *tom.* 1. *tract.*
10. *c.* 3. *num.* 66. Hurtado *de matrim. diſp.* 22.
differ. 6. *num.* 19. Sanch. *eod. tract. lib* 7. *diſput.*
93. nouiſſimè Trullench. *in praxi reſolut.*
Sacram. lib. 7. *c* 9. *dub.* 16 *n.* 7. quorum plures
ex antiquioribus refert, & ſequitur doctiſ-
ſimus Baſil. Pont. *var. diſput. part.* 1. *quæſt.* 5.
Scholaſt. *cap.* 2. *fol.* 203. *cum ſeqq.* vbi *in verſ.*
ex his, id probat exemplo, ſcilicet quando
2 vir aliquantulum debilis cũ fœmina adeò
arcta iungi matrimonio continget, qui per-
petuò ad congreſſum erunt inhabiles, &
tamen ille aliam, quæ zonam ſoluerit, ob-
iectare poterit, & fœmina alium valentio-
rem non reſpuat: probat deinde ex *l. Ca-
ſtel.* 3. *tit.* 8. *part.* 4. in qua caſum iſtum ex-
preſsè videri contineri ait: & in poſtremo
caſu huius text. ſuam ſententiam inſinuari
refert, cùm de fœmina quadam ſermo ſit
ita arcta, vt à primo viro, cui nupſerat, co-
gnoſci non poſſit, ab illo ſeparata nupſit
alteri, à quo tandem violata fuit: quamuis
enim in hoc text. (ait ille) nec decreuit,
nec aperte dixit Pontifex validum eſſe hoc
ſecundum matrimonium, tacitè tamen id
ſenſiſſe iudicauit. Quod ex eo colligit,
tum, quia in eo loco explicauit gloſ. tum
etiam, quia poſtquam Pontifex in poſte-
rioribus loquutus eſt de fœmina, quæ ſine
magna vi, & periculo vitæ rem habere cũ
viro non poterat, in quo caſu expreſsè de-
creuerat eſſe matrimonium inualidum,
ſubiicit caſum alterum. *Similiter illa quæ
viro, cui nupſerat, adeò arcta eſt*, &c. quod
verbum ſupradicta refert, & id, quod ſe-
quitur, ſimile illi eſſe, & eiuſdem rationis
adſtruit, atque adeò indicat ſe idem in iſto
caſu ſtatuere, quod decreuerat in primo;
demum multis exinde rationibus ſuam
tuetur ſententiam.

Ad *num* 5. *in fine.* Diſputat doctiſſimè, vt 3
ſolet, M Fr. Baſil. Pont. *d. q.* 5. *ſcholaſt. c.* 2. *verſ.*
cæterum, pag. 206. *cum ſeq.* an medium deflo-
randi fœminam artificio aliquo, ſecluſo vi-
ri congreſſu, ſit licitum, itaut ſtante hoc
medio non poſſit dici impedimentum per-
petuum, ſeu impotentiam perpetuam? Et
contra Thomam Sanch. validiſſimis fun-
damentis defendit nunquã medium eiuſ-
modi licitum eſſe poſſe, cùm horreat natu-
ræ, honeſtaſque non patiatur fœminam
virginem artificio corrumpi, vt poſſit vi-
ro incumbere, quia in contractu matrimo-
nij celebrari in ordinem ad copulã eſt tra-
ditio corporis apti in vſum etiam pro cor-
pore apto; tradit itaque fœmina corpus
aptum vt vtatur eo etiam vir ex ſe aptus,
non verò ſe tradit viro inepto. Hinc oritur
ius quod confert matrimonium non eſſe
aliud quàm vt vir aptus vtatur apto corpo-
re: ſi ergo ineptus fuerit ad corpus, quod
de ſe aptum illi in vſum traditur, nullum
habet ius ex matrimonio vir in corpus fœ-
minæ; qui ergo impotens eſt ad virginem
agnoſcendam, cùm re vera illi ſit ineptus,
nullum ius habet ad eius vſum, quia cùm
hoc ius ſolum conferri debeat ex vi con-
tractus, non cenſetur contractus validus,
niſi ſubſiſtente conditione mutuæ aptitu-
dinis.

SVMMARIVM.

1 *Maleficium reſpectiuum ex quibus inducatur, remiſſiuè.*
2 *Impotentia reſpectiua quando datur?*
3 *Homines in quibus caſibus ligari poſſint vt mulieribus reddantur inutiles.*

Cap. Litteræ. VII. & vlt.

AD *num.* 5. De hoc maleficio reſpecti- 1
uo agit Torrebl. *de iure ſpirituali lib.*
12. *cap.* 11. *num.* 31. vbi *numer.* 35. poſt Ioan.
Scheuk *tom.* 2. *obſeruat. medic. lib.* 4. *tit. de im-*
potent. venir. obſeru. 50. 53. & 54 reſoluit na- 2
turaliter contingere poſſe. vt ex membri
incongrua proportione, inæqualitate, cur-
uatione, gracilitate, vel quid ſimile quis
poſſit aliquas mulieres magis ore hiantes,
quàm nimis arctàs, vel virgines cogno-
ſcere, & nonnunquam à dæmone etiam
dari

dari poſſe maleficium reſpectiuum.

1 Ad *n.* 10. Vide Torrebl. *d. lib.* 12. *c.* 11. *ex num.* 11 vbi tradit poſſe homines ligari vt mulieribus reddãtur inutiles variis modis. Primò ſi ſeminis deciſio impediatur ad vaſa generationis obturando venas, vel alio modo. Secundò ſi ſpiritus animales prohibeantur tranſire ad membrum generationis, in quibus virtus motiua exiſtit. Tertiò, ſi virga flaccida fiat ſaltim quando quis vult actum venerum exercere, itaut ei vis coëundi quouis modo tollatur. Quartò ſi viri genitalia retrahantur, abſcõdantur, vel adimantur. Quintò ſi corpora impediantur ne ſe mutuo appropinquentur, vel aliter phantaſmata medio iniiciat. Sextò, ſi alterum alteri reddat odioſum, quod dæmon præſtare poteſt.

Qui filij ſint legitimi.

Tit XVII.

SVMMARIVM.

1 *Diſparitas qualitatum inter contrahentes non attenditur ad hoc vt filij naturales per matrimonium ſubſequens legitimentur.*

2 *Matrimonium articulo mortis contractum validum eſt.*

3 *Matrimonium operatur retrotractionem legitimitatis ad diem natiuitatis.*

4 *Legitimatio, quam ſubſequens matrimonium operatur, operatur veram & non fictam legitimationem.*

5 *Filij legitimi vbi vocantur ad maioratũ, abſque dubio ſuccedunt legitimati per ſubſequens matrimonium.*

6 *Verba* legitimi, & de legitimo matrimonio nati, *ſunt ſynonyma.*

7 *Legitimati quãdo excluduntur, cenſentur excluſi legitimati per reſcriptum, & non per ſubſequens matrimonium.*

Cap. Tanta VI.

AD *n.* 3. Quòd non attendatur qualitatum diſparitas inter cõtrahentes ad hoc vt filij naturales per matrimonium ſubſequens legitimentur, vltra citatos *in collect.* docent Cou. *de ſponſal. p.* 2. *c.* 8. §. 2. *n.* 9. Anton. Gom. *l.* 6. *Tauri num.* 59. Lup. *de illegit. commento* 2. §. 3. *num* 55. *verſ. & licet*, Giouagn. *reſp.* 59. *num.* 18. & 19. Æmil. Gall. *de except. except.* 2. *num.* 90. Mareſcot. *lib.* 3. *var. cap.* 18. *num.* 21. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 4. *cap.* 653. *num.* 10. & 13. Fuſar. *de ſubſtitut. q.* 409. *ex n.* 95. Iordan. Vrſin *de ſucceſſ. feudor. p.* 1. *q.* 3. *art.* 2. *ex num.* 34. *pag.* 92. Rot *deciſ.* 662. *n.* 5. *p.* 4. *recent. alias p.* 2. *in poſthum. Farin.*

Ad *num.* 8. Quòd matrimonium in articulo mortis contractum validum eſt, & filij antea geniti, per illud legitimentur, vltra relatos tenent Bamacar. *de feudis ad tit. ſi de feudo defuncti contentio ſit q.* 7. *num.* 52. Cancer. *l.* 3. *var. c.* 11. *num.* 243. Mareſc. *lib.* 3. *var. c.* 18. *num.* 14. Lup. *de illegit. commento* 4. §. 1. *n.* 17. & 19. Fuſar. *de ſubſtitut. quaeſt.* 409. *num.* 80. Iordan. Vrſin. *d. p.* 1. *q.* 4. *art.* 3. vbi per tria dubia hanc quæſtionem examinat, Merlin. *de legitima lib.* 1. *tit.* 2. *q.* 7. *n.* 27. 2

Ad *n.* 13. Quòd matrimonium operatur retrotractionem legitimatis ad diem natiuitatis, vltra citatos tenent Ioan. Bapt. Coſta *de retrotract. c.* 7. *caſu* 32. *n.* 3. *pag. mihi* 190. addens *n.* 4. quòd ſi matrimonium non operaretur hãc retrotractionem, eſſet magnum abſurdum filium cõſiderari certo tempore naturalem, & non legitimum, & in alio ſimul legitimum, & naturalem, Giurba *ad conſuet. Meſſuen. c.* 1. *gloſ.* 4. *n.* 119. Marta *voto* 94. *num* 5. & 6. Lup. *de illegit. comm.* 4. §. 3. *num.* 14. *verſ. ratio huius opinionis colligitur*, Fuſar. *de ſubſtit. q.* 409. *n.* 21. *verſ. reſponderi poteſt* & *n.* 25. *verſ. reſpondetur ſecundò.* 3

Ad *n.* 14. Quòd legitimatio, quam ſubſequens matrimonium operatur, ſit vera, & non ficta; & quòd verbum, *habeantur*, in hoc textu proprietatem, & non fictionem ſignificet, vltrà adductos *in collect.* tenent Mareſc. *d. l.* 3. *c.* 17. *ex num.* 46. Greg. Lop. *l.* 1. *gloſ.* 7. *verb. ſon legitimos tit.* 23. *p.* 4. Lotter. *de re beneſ. l.* 2. *q.* 48. *ex n.* 81. 4

Ad *n.* 22. Quòd vbi ad maioratum vocantur filij legitimi, abſque dubio ſuccedant legitimati per ſubſequens matrimonium, quia verè, & realiter legitimi ſunt, vltra citatos reſoluunt Iordan. Vrſin. *d. p.* 1. *q.* 4. *art.* 2. *in princ.* nouiſſimè Solorzan *de iure Indiarum tom.* 1. *l.* 2. *c.* 17. *n.* 49. *cum ſeqq.* Et dum dixi non ſine fundamento reſolutionis à me firmatæ nonnullos Doctores aſſerentes quando diſpoſitio non eſt contenta vocatione filiorum legitimorum, ſed addit eos eſſe debere ex legitimo matrimonio natos, ſuccedere legitimatum per ſubſequens matrimonium; nunc mihi videtur eorum ſententiam eſſe per alios plures DD. comprobatam, & defenſam, eamque ſuſtinent Greg. Lop. *l.* 1 *gloſ.* 1. *verbo y ſe caſo con ella, verſ. quartò limita, tit.* 13. *part.* 4. Fortun. Garc. *in l. Gallus*, § *& quid ſi tantum n.* 267. 5

num. 267. verſ. ex ſuperioribus infero, ff. de liber. & poſth. Cou. de ſponſal. p. 2. c. 8. §. 2. n. 30. Villalob. comman. verb. legitimatus verſ. ſed maior difficultas, & verſ. legitimatus per ſubſequens matrimonium, Aluar. de coniectur. mente defuncti l. 2. c. 3. n. 9 Roch de Vergas ſuper hunc tex num. 80. Ioan Garc de nobilit. gloſ. 21. n. 22. & 62. Nicol. Garc. de benef. p. 7. c. 2. n. 43. Hieron Gabr. conſ. 21. n. 39. l. 1. Lancel Galliæ conſ. 122. n. 19. Caualcan. p. 3. de. ſ. 32. num. 12. verſ. & ſic appares, Menoch. conſ. 227 n 64. & conſ. 799. num. 8. lib. . Mareſc. l. 3. var. reſol. c. 18. num. 45 cum ſeqq. Balthaſ. Thomaſ. tract. de legitim. tit. 9. num. 61 pag. 28. & n. 68. & 77. verſ. 49. amplia, Ceuall. commun. q. 2. à n. 66. Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. l. 3. cap 468. num 53. Marta voto 94 ex num. 3. Aloyſ. Rice p. 3. deciſ. 137. num. 3. cum ſeqq. Simon de Prettis de interpret. vltim. volunt. lib. 3. inter p. 1. dub. 3. ſolut. 3. n. 6. fol. 316. Ouid. de Amicis de iure emphyt. q 92 per tot. præcipuè ex n. 6. Giurb. ad conſuet. Meſſanen. c. 1, gloſ. 4. num. 121. poſt med. Merlin. de legitima l. 1. tit. 1. q. 7. num 10. & 11. Caſtill. controuerſ. tom. 4. c. 31. n. 105 verſ. ſecundus caſus eſt, & tom. 5. c 75. & 105. num. 34. & 35. Fundantur in multis, & præcipuè in eo quòd verba illa, *legitimi, & de legitimo matrimonio nati*, præſumuntur communiter ſcribi à tabellionibus ex ſuo capite pro nota ordinaria: tum etiã, quia ſunt ſynonyma, & geminatio operatur excluſionem legitimatorum per reſcriptum: quando enim proferuntur plura verba ſynonyma idem ſignificantia, potiùs pononťur gratia tollendæ dubitationis, quàm augendæ diſpoſitionis l. 1. §. ſed ſciendum, ff. de addit. edicto, Abb. in c. ſolita, de maior. & obed. Mareſc. d. c. 18. n. 50. & ſeq. Anguizol. 73. n. 52. verſ. quatto.

7 Ad eundem n. 22. in fine, ibi, *Vel niſi fundator excluderet legitimatos per ſubſequẽs matrimonium*. Aliàs ſi excluderet legitimatos tantùm, cenſerentur excluſi legitimati per reſcriptum; nam vt excludatur legitimatus per ſubſequens matrimonium, neceſſaria eſt expreſſa diſpoſitio loquens de legitimatis per ſubſequens matrimonium. Ita Iſern. in c. 1. §. naturales, ſi de feudo def. controu. ſit n. 9. vbi Afflict. notab. 5. ſub n. 3. & Bamacar. q. 2. n. 18. Lup. de illegit. com. 4. §. 3. num. 10. verſ. aduertendum eſt tamen pag. 273. & n. 16. & 17 Mier. de maior. p. 2. q. 1. n. 38. in 2. edit. Menoch. conſ. 227. num. 18. Roſenth. de feud c. 7. concl. 19. n. 32. pag. 212. Roch de Vergas in repet. huius text. n. 82. in fine, Mareſcot. d. c. 18. n. 51.

Cap. Per venerabilem. XIII.

AD n. 37. Quòd ſummus Pontifex in terris Principum Chriſtianorũ ſi nõ habet directè habet tamen indirectè ex vi Pontificialis officij ſufficiẽtem poteſtatem ſuper omnia negotia ſecularia quando id Eccleſię expedierit ad ipſius Eccleſię quietem, & defenſionem conſeruandam, ſeu ad bonum ſpirituale, ac finem eccleſiaſticæ poteſtatis ſupernaturalem aſſequendum, vltra citatos in collect. probant Sylui. in 2. 2. q. 66. art. 1. Maynard. de priuileg. eccleſ. p. 6. art. 6. num. 1. Param. de origine Inquiſitionis lib. 3. q. 1. opin. 4. Malder. in 2. 2. q. 1. art. 10. dub 8. Anguian. de legib. l. 2. controu 17. n. 29. cum ſeqq. Ceuall. de cognit. per viam violent. in prolog. num. 9. & 12. Benedict. Ægid. in repet. l. ex hoc iure p. 1 cap. 3. num. 17. ff. de Iuſtit. & iure, Iunipei à Drapono pro iure Pontificy defenſ q. 1. c. 2. n 9. cum ſeq. Ioan. Salgado de Araujo in l. Regia Luſita. dicurſu 1. n. 41. cum ſeqq. Balboa ad cap. fin. num. 4. de præſcript. Valenzuel. pro monitor. Pauli V. p. 7. à n. 45. Faiard. ad c. tanta, hoc tit memb. 1. n. 72. cum ſeq. Solorzan. de iure Indiarum tom. 1. c. 22. n. 40. cum ſeqq. nouiſſimè Thom. del. Bene de immun. eccleſ. dub. 4. ſect. 21. n. 3. pag. 185.

De Diuortiis.

Tit. XIX.

Cap. Porrò. III.

POST num. 5. Præter conciliationes in collect. per me relata ad text. in præſenti, cap. ſignificaſti, hoc eod. titul. nunc mihi non diſplicet illa, quam ingenioſè præſtat Morl. in emporio Iuris Ciuilis p. 1. tit. 1. q. 9. num. 56. dicens hunc tex. nõ affirmare vxorem eſſe reſtituẽdam, etiamſi parentela eſſet notoria, ſed ſolùm aſſerere quòd maritus non debuit eam propria auctoritate expellere, etiamſi parẽtela eſſet notoria, vt patet ex cõtextura huius text. Vnde quòd ille ſtatim dicit vxorem eſſe reſtituendam, ideo eſt, quia ibi parentela non erat notoria, quo caſu vxor ſpoliata abſque iudicio Eccleſiæ ante omnia reſtitui debet, ex interdicto vi, aſſignatque textus rationem, quia dimitti nõ debet abſque iudicio Eccleſiæ, etiamſi parentela eſſet notoria, quia verba

potius

potius ad dimiſſionem, quàm ad reſtitutionem referri debent, & ſic non ſignificat tex. in ſpecie hic propoſita fuiſſe notoriam parentelam, imò ſi notoria fuiſſet, impediretur reſtitutio, quia ius commune reſiſtit ſpoliato, & fundat intentionem ſpoliantis, iuxta textum ſecundùm verum intellectū *in c. ad decimas de reſtit. ſpoliat. lib. 6.* At verò cùm *in d. cap. ſignificaſti*, notorium adulterium de iure communi reſiſtat vxori ne petat thorum coniugalem, & fundet intentionem viri, qui eam admittere non tenetur, vt patet *Matth. 19. & cap. dixit Dominus. 32. q. 1. & cap. ſi cui, hoc tit.* ideo ea exceptio impedit reſtitutionem in illa ratione, quam ſuprà deduxi *ex d. cap. ad decimas.*

De ſecundis nuptiis.

Tit. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Pœnæ fœminis intra annum luctus ſtatutæ à iure ciuili an videantur omnes iure Canonico abrogatæ, plures ſententiæ.*
2 *Prima tenet ſolum infamiæ pœnam ſublatam videri.*
3 *Secunda habet iure Pontificio omnes pœnas legales è medio ſublatas.*
4 *Tertia ſuſtinet nullam omnino pœnam abrogatam videri.*
5 *Prima opinio recipitur.*
6 *& probatur.*
7 Cap. Gemma, de ſponſal. *intelligitur.*
8 *Relictum pro viduitate an poſſit hodie intra annum peti remiſſiuè.*

Cap. Super illa. IV. & cap. cùm ſecundùm. V. & vlt.

1 Circa illam quæſtionem diſputandam an pœnæ fœminis intra annum luctus ſtatutæ à iure ciuili, videantur omnes iure Pontificio abrogatæ? ſolent hæc iura multipliciter interpretari, & triplex referri Doctorum ſententia. 2 Prima tenet ſolam infamiæ pœnam ſublatam videri, cùm de ea illi textus expreſsè decernant, vt *in d. c. pen.* ibi, *poſſit ſine infamia nubere*, & ibi, *eius infamia aboletur*, & *in d. c. vlt.* ibi, *non debet legalis infamiam ſuſtinere iacturam*, &c. reliquas verò pœnas ſtare adhuc, & obſtare mulieri, ne intra annū conuolet ad nuptias; quæ videtur verior: nam & ex verbis Canonum prædictorum, quibus infamia nominatim abraditur, & ex ſententia Pontificum, ni fallor, volunt enim ſartam tectam Apoſtoli Pauli conceſſionem, quæ in hoc tota eſt vt mulier mortuo viro ſit ab eius lege ſoluta, & nubendi, cui vult, habeat poteſtatem *tantùm in Domino.* Quod ait Apoſtolus, & cum eo Romani Pontifices, *tantùm in Domino*, eum ſenſum habet ex Tertulliano, vt nullam aliam formam repetūdarum nuptiarum niſi à Domino præſcriptam habeat. *Cui ergo voluerit*, Chriſtiano ſcilicet, non Pagano, quia *tantùm in Domino.*

Secunda tenet iure Pontificio omnes pœnas legales è medio ſublatas, vtrumque in vtroque capite fiat mentio de ſola pœna infamiæ. Ratio autem præcipua huius ſententiæ eſt, quia ſcopus ille fuit vtriuſque Pontificis tam Vrbani III. *in d. c. pen.* quam Innocentij III. *in d. c. vlt.* ne mulier rē licitam faciens cum permiſſu Apoſtoli, atque iure ſuo vtens pœnam ſuſtineret, & quia libera oportet eſſe matrimonia. Atqui ſi pœna aliqua deberetur, non eſſet voluntas libera, *l. Titia, in princ. ff. de verb. oblig. cap. gemma, de ſponſalib.* & qui licentia vtitur conceſſa ab Apoſtolo, non poteſt videri delinquere, *l. Decuriones, C. ex quibus cauſis inf. irrog.* 3

Tertia ſuſtinet nullam omnino pœnam abrogatam videri, licèt duo illi Pontifices de ignominiæ pœna nominatim loquantur. Atque huius opinionis ſectatores ſupplent verba vtriuſque cap. *quod non debent*: deinde conſiderant diligentiùs nō puniiſſe ius ciuile ſecundas nuptias, ſed volatum, ſeu nimiam feſtinationem: & quidem optima ratione, ne ex turbatione, ſeu commixtione ſanguinis incerta proles efficiatur, dum ambigi poteſt cuius nam filius ille ſit, qui editus poſtea fuit. Cùm itaque, inquiunt, iuſtiſſima hæc ratio ſit, non potuit lex Pontificis rem tam iuſtam tamque honeſtam, & quæ litibus finē imponat, emendare, eoque potiſſimum quòd lex infamiæ relata in Decretum fuit, *cap. infames, in fine 3 q. 7.* & vbi cauſa non vertitur peccati, ius Canonicum nihil poteſt ſemper leges: atque hi quidem huius opinionis Auctores, licèt nimis audacter, nec tam emendatione digni quàm cenſura. 4

Quare primam opinionem ex tribus relatis veriorem duco, quam etiam nouiſſimè tenet Læli. Mancin. *diſquiſition. genial. & anniuerſar. iuris diſputat. cent. 2. cap. 140. pag. 331. cum ſeqq.* & ſubdit ſi interpretari libeat cum vtroque Pontifice, vt plenam mulier habere debeat nubendi licentiam, quaſi ſoluta à lege viri, nec debeat intra annum 5

luctus

luctus coërceri, videndum cur de ſola infamiæ pœna loquatur vterque, reliquis omnibus omnino poſthabitis, quæ multæ ſunt.

6 Putat autem quia ſola illa pœna corrigenda fuit, quæ vim faceret quaſi præciſam, & metum induceret, quo bene conſtans mulier poſſet à contrahendis nuptiis dimoueri. Hæc autem eſt infamiæ pœna; nam reliquæ familiaris rei iacturam aliquã faciunt, quam negligere mulier poteſt, aut cùm ſecundarum nuptiarum vtilitate compenſare: ſola infamia libertatem aufert contrahendi; licèt enim infamiæ metus non ſit talis vt reſtitutionem promeruęrit ex edicto Prætoris, *l. nec timorẽ C. quod metus cauſa*, ſi tamen habeat effectum iuris, reſtitui poteſt *l. iſti quidem, §. quod ſi, ff. eod. tit.*

7 Non obſtat tex. *in cap. gemma, de ſponſalib.* vbi Gregorius inter ſponſos irritat promiſſionem pœnæ, licèt pecuniaria illa ſit, *cum*, inquit, *libera matrimonia eſſe debeant*, nam reſpondetur pœnam inter ſponſos ſtipulatione promiſſam ipſo iure Ciuili non deberi, *d. l. Titia*, cùm tamen in ſpecie noſtra lex ipſa Ciuilis mulierem comprimat, & quidem iuſta cauſa ſuadente: & cùm matrimonia libera eſſe debeant, videmus tamen Canones inducere eos interdum qui ſponſalia iurauerint ad contrahẽdum matrimonium per comminationem cenſuræ, quæ inducere metum poteſt cadentem in conſtantem virum, per ea quæ tradit Læli. Mancin. *fac. iur. controuerſ. diſſert. 10. cap. 2.*

Vtrùm autem relictum pro viduitate poſſit hodie intra annũ peti, vide Læli. Mãcin. *diſquiſit. genial. cent. 2. c. 141. ad Auth. cui relictum C. de indicta vid. tollen.* 8

LIBER QVINTVS.

DE ACCVSATIONIBVS.

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

1 *Famulos improbos, & malæ vitæ qui retinuerint, poſſunt pro eorum delictis puniri.*

2 *Domus ſi comburatur facto famularum malæ opinionis, dominus non ad pœnam incendij criminaliter, ſed ſolum ad intereſſe tenetur.*

3 *De culpa lata ſolum quis tenetur ad intereſſe ſiue in committendo, ſiue in omittendo culpa ſit.*

CAP. Nulli. V.

1 AD *num. 4.* Domini retinentes famulos improbos, & malæ vitæ, pro eorum delictis poſſunt puniri *l. fin. ff. de abigeis*, Felin. *in cap. Petrus n. 7. de homicid.* Duen. *reg. 303.* Farinac. *in praxi crimin. p. 3. q. 110. à num. 120. & p. 1. q. 24. num. 41.* & tenetur ex illorum facto *l. fin. §. de cuſtodia, ff. de cuſtod. reorum, l. videamus, ff. locati, l. ſi vendita, ff. de periculo, & commodo rei vendit.* Cæpol. *conſ. 79. num. 5.* Gozadin. *conſ. 63. n. 14.* Menoch. *conſ. 55. num. 8. lib. 1.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ. 25. num. 18. p. 1.* D. Barb. *in l. ſi mora numer. 38. ff. ſoluto matr.* Rot. *deciſ. 6. de officio vicar.* aliàs 432. *num. 2.* ibi, *imputandum eſt ei, qui opera malorum hominum vtitur*, &c.

Quando verò facto famulorum malę opinionis domus comburitur, dominus non ad pœnam incendij criminaliter, ſed ſolùm ad intereſſe tenetur, quia in electione famuli non adeſt dolus, ſed culpa lata domini, & vbi abeſt dolus, pœna ordinaria delicti ceſſat, *l. 1. §. diuus, ff. ad leg. Cornel. de ſicar. l. abſentem, §. fin. l. reſpiciendum, §. delinquunt, ff. de pœn.* Socin. *in cap. ſi quis domum, num. 19. de iniur.* vbi tenet quòd de culpa lata ſolum quis tenetur ad intereſſe, ſiue in committendo, ſiue in omittendo culpa ſit, Menoch. *de arbitr. caſu 390. num. 24.* Ioſeph. Ludou. *deciſ. 15. num. 10. part. 1.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 24. n. 2. & q. 110. n. 18.* 2 3

SVMMARIVM.

1 *Monachus litigans cum Abbate, vel eum accuſans à monaſterio ad viuendum, & ad litigandum ſumptus conſequi debet.*

2 *Monachus in poſſeſſione exiſtens, ſi monaſterio iniuſte expellatur, ſumptus conſequi debet.*

3 *Alimenta*

3 *Alimenta, litiſque ſumptus ſequeſtrum paſſo, ſubminiſtrandi ſunt.*
4 *Etiamſi bona ſint ob delictum ſequeſtrata.*

Cap. Ex parte. XI.

1 AD *n.2.* Quòd Monachus litigans cum Abbate, vel cum accuſans à monaſterio, & ad viuendum, & ad litigãdum ſumptus conſequi debet, vltra citatos *in collect.* docent Ioan. Bapt. Pontan. *de aliment. c. 13. n. 3.* Caſtill *controu. lib. 3. c. 27. num. 48. & 49.* Aloyſ. Ricc. *deciſ. 35. num 7. & 8 p. 4.* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. eccleſ. q. 575 n. 4.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 780. num. 36.* Sigiſm. Scacc. *de appellat. q. 17. limit. 7. n. 4. verſ. ſecundus caſus*, Alex. Trentacinq *var. reſol. lib. 1. tit. de aliment. reſol. 1. n 36.*

2 Quos etiã ſumptus conſequi debet Monachus in poſſeſſione exiſtens, ſi à monaſterio expellatur, ipſeque quaſi iniuſtè expulſus, monaſterium conueniat, vt per Cornel Benincaſ *de paupert. ſpec. 2. in indic. n. 4.* Pontan. *d. c. 13 n. 3.* Valaſc. *conſ. 1. num. 3.* Caſtill. *d. c. 27. n. 45.* Et etiam Monachus ad aliquod officium diſcorditer electus, ad quod iudicialiter ſe admitti petit, Creſcent. *deciſ. 7. aliàs 175. de iudic.* Pontan. *d. num. 3.* Aloyſ. Ricc. *deciſ. 56. n. 19. p. 1.*

3 Ad *n. 9.* Quòd ſequeſtratis bonis ſemper dominus rerũ poſitarum ſub ſequeſtro ali debet de bonis ſequeſtratis, & ſic alimenta, litiſque ſumptus ſequeſtrũ paſſo ſubminiſtrandi ſunt, præter in collect. citatos tenẽt Franc. Curt. *in tract. de ſequeſtro n. 10.* Cou. *pract. c. 6. n 5.* Ioan. Bapt. Pontan. *d. c. 13. n. 4.* Caualcan. *deciſ 3 num. 41. p. 1.* Card. Tuſch. *practic. concl. tom. 1. lit. A. concl. 309 num. 16.* Aloyſ. Ricc. *deciſ. 251. n. 10. p. 2.* Sigiſm. Scacc. *de appellat. q. 17. limit. 7. n. 4. verſ. ſextus caſus eſt*, Caſtill. *d. c. 27 n. 33.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. p. 2. tit. 37. n. 160 cum ſeqq.* Quod & in bonis ob delictum ſequeſtratis procedit, vt per Carpan *ſuper nouis Conſtit. Mediol. in §. omnium n. 696. cum ſeqq.* Corduba de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. ſi vel parẽs n. 62.* Surd *de aliment. tit. 1. q. 72. & q. 129 n. 1.* Valaſc. *d. cõſ. 1. n. 2.* Aloyſ Ricc. *d. deciſ. 251. num. 7.* Sebaſt. Guazzin. *de defenſ. reorum defenſ. 6. circa priuil. carcerator. c. 1. n. 2.* vbi quoque etiam poſt ſententiã huiuſmodi alimẽta litiſque ſumptus ſequeſtrũ, vel cõfiſcatioẽ paſſo adminiſtrãda donec Curia ſententiã exequatur.

SVMMARIVM.

1 *Inimicitia oritur ex teſtimonio prolato in cauſa criminali inter teſtem, & eum contra quem depoſuit.*
2 Cap. cum P. hoc tit. *intelligitur.*
3 Text. in præſenti *interpretatur.*

Cap. Meminimus. XIII.

POſt *n. 1.* Affirmant cõmuniter ſcribẽtes *in c. 1. de iudic.* eum, qui mihi aduerſatus fuerit, aut aduerſetur in cauſa criminis repelli à me poſſe, neſin alia cauſa Iudex ſit. Et *in c. cùm P. hoc tit.* probatur quòd ex teſtimonio prolato in cauſa criminali oritur inimicitia inter teſtem, & eum contra quẽ teſtis poſuit. Et *in hoc tex.* dicitur manifeſtum inimicum præſumi illum, qui in eadẽ cauſa criminali, vel in alia fuit teſtis alio accuſante. Sed nõdum ſe intelligere ait Læli. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſariarũ iuris diſputationum cent. 1. c 42 pag. 107.* cur is, qui de crimine accuſat plus ex inimicitia agere credẽdus ſit, quàm pietate erga Principẽ, erga patriã, vel publica aliqua neceſſitate, aut cauſa, cui maximè cõſultum velit, & cõcludit, qui dicit eo ipſo quòd accuſet aliquẽ quis videri inimicum malè dicere, & qui dicit abſolutè poſſe eum quaſi ſuſpectũ remoueri, redarguẽdum quoque eſſe, putatque audiendos eos eſſe qui mãdatum hoc velint Religioni iudicantis, vt ipſe æſtimet quæ cauſa fuerit accuſandi, & nunquid inimico animo actum videri poſſit, an etiam capitale certamen fuerit, aut ſaltim eo modo, quo ſuſpicionem facere poſſet. 1

Nec contradicit Alexander Pont. *in d. c. cùm P.* nam neque id exprimit quod volunt, videlicet eum, qui teſtimonium dixerit in cauſa criminis præſumi inimicum, ſed dumtaxat fieri ſuſpectum? quin nec ob id ſolum reiicit eum Pontifex ne accuſare poſſit quaſi ſuſpectus, ſed ex aliis, quæ ſimul iuncta ſuſpicionem augebant, vtpote ex reciproca accuſatione, & conſpiratione duorum fratrum, qui inſtanti viciſſitudine, ait Pontifex, vnus poſt alium accuſabant. Ita Læli. Mancin *d. c. 42. n. 2.* 2

Minus vrget idem Pontifex in præſenti ſi ſpecies huius tex. attendatur. Fuit Monialis in Abbatiſſam electa, & cùm orta de electione quæſtio erat, electionem Papa confirmauit, mandauitque Epiſcopo, vt benedictionis munus electæ conferret; id cùm exequi Epiſcopus vellet, is qui contra Abbatiſſam teſtis antea fuerat, obiecit de ſimonia, appellauitque Pontificem, qua recepta appellatione diſtulit Epiſcopus mandatum exequi benedictionis, cui ideo ſic à Pontifice receptum fuit: Quia verò te non decet in hac parte appellationi eiuſdem H. deferre, cùm idem illius manifeſtus fuerit inimicus, & contra eam teſtimonium tulerit, mandamus quatenus cùm inde 3

fueris requiſitus præfatæ Abbatiſſæ munus benedictionis nō deſinas impertiri: ex quibus verbis vulgo colligitur quòd qui crimē obiecerat ſimoniæ, non ſimul poterat eſſe aduerſarius, & teſtis, ergo teſtis dūtaxat, & quia teſtis propterea inimicus, quanto magis ſi accuſaſſet. Sed perperam (inquit Lxl. Mancin. *d. c. 42. n. 3.*) nam qui teſtis aduersùs aliquē eſt in cauſa criminis, is ſi fortè leuiter ſuſpectus, inimicus certè neque eſt, neque eſſe creditur, & tamen in præſenti inimicus dicitur manifeſtus, ergo aliū de quàm ex teſtimonio lato inimicitia procedit, nam & duo iſta quaſi diuerſa legimus hic, videlicet vt manifeſtus fuiſſet inimicus, vtque contra mulierē teſtimonium tuliſſet ſuum; ergo manifeſta inimicitia aliunde affluxerat; & fortè eo modo teſtificatus iſte fuerat, vt ſe inimicum præberet & ideo, vt loquuntur, repulſatus, quare nec obeſſe potuit Abbatiſſæ.

Cap. Super his. XVI.

AD *numer.* 6. Quòd vbi aliqua ſuccedunt negotia, quæ legibus certa & determinata non ſunt, arbitrio ipſorum Iudicum relinquuntur, vltra Menoch. *in collect.* citatum vide Matth. de Afflict. *in cap. 1. ex quibus cauſ. feud. amit.* Pinel. *in l. 1. Cod. de bonis mat. part. 2. numer. 72. col. 2.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verb. omnia, numer.* 13. Anguian. *de legib. lib. 1. contr. 9. numer.* 9. vbi *numer.* 3. ſubdit non adeò latè patere hanc arbitrandi facultatem, quin attendere debeant Iudices plures diuerſaſque circunſtantias delicta aggrauantes, vel minuentes, ſcilicet perſonas, tempora, delictorum grauitatem, quibuſque in locis, & circunſtantiis fuerint perpetrata.

De Simonia.

TIT. III.

Cap. Etſi quæſtiones. XVIII.

AD *n.* 2. Quòd donatio facta à diuite pauperi in moderata quantitate præſumitur facta ratione paupertatis, vt vltra citatum Anton. Gom. docent Benincaſ. *de paupert. ſſet. 1. n.* 26. Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſ.* 24 *n.* 4. Sebaſt. Medices *de caſibus fortuit. p. 2. q. 4. n* 16. Vincent. Carot. *de depoſito p. 2. q.* 25 *verſ. primus eſt ſi quantitas ſit parua*, quos & alios refert Aluarez *de priuilegiis pauperum & miſerabil. perſonar. p. 1. q. 21. numer.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Prouiſus de beneficio per ſimoniam ignoranter, etiam probabiliter, tenetur tali beneficio renuntiare.*
2 *Defectus ſubſtantialis per ignorantiā quantumcunque probabilem non ſuppletur.*
3 *Beneficium recipiens quando aliquid dat ipſi conferenti, ſeu alicui tertio qui eſt cau a immediata vt beneficium conferatur, prouiſio non valet.*
4 Cap. de ſimoniacè 22. hoc tit. de ſimon. *declaratur.*
5 Cap. ex inſinuatione, hoc eod. tit. *explicatur.*

Cap. Nobis. XXVII.

AD *n.* 1. *in fine.* Probat hic tex. illum, qui prouiſus eſt de beneficio per ſimoniā ignoranter, etiam probabiliter, teneri tali beneficio renuntiare, in idem eſt tex. *in cap. ex inſinuatione ſup hoc eod. tit. & in c. præſentium 1. q. 5.* notant gloſ. *in cap. de ſimoniacè* 22. *hoc eod. tit.* dum docet de iure renuntiare debere beneficio illum, qui ignoranter per ſimoniam acquiſiti, ſcribentes per text. *ibi in c. pen. de elect.* S. Thom. 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *ad* 3. Silueſt. *verb. ſimonia q.* 20. Ioan de Medina *de reſtitut. q.* 27. Sot. *de iuſtit. lib.* 9. *q.* 8. *art.* 1. *ad* 3. Cou *in reg. peccatum p.* 2. §. 3. Nau. *in man. c.* 23. *n.* 111. Ratio eſt, quia cùm in prouiſione ſimoniaca deficiat aliquid ſubſtantiale, nempe quòd gratis cōcedatur beneficium, neceſſe eſt vt neceſſariò illi renuntiādum ſit, non obſtante ignorantia prouiſi, quoniā ſi benè cōſideres, præfatus defectus ſubſtantialis per ignorantiam quantumcunque probabilē non ſuppletur: ideoque meritò Romanus Pontifex Clemens III. in effectu decreuit in citato *c. ex inſinuatione*, beneficium eſſe dimittendum nec poſſe licitè teneri. Ita Anguian. *in tract. de legib. lib. 4. controu. 6. n.* 7. vbi à *n.* 13. pro veriori prædictorum, & ſimilium iurium intelligētia triplicē modum dandi temporalia diſtinguit.

Primum quando recipiens aliquid dat ipſi conferenti, ſeu alicui tertio, putà cōſanguineo, vel alteri, qui eſt cauſa immediata vt beneficium conferatur, eſt nullo modo prouiſionem valere, & ad obtinendum idem beneficium neceſſariam eſſe Pontificis Max. diſpenſationē, propter manifeſtam ſimoniam ex parte recipientis commiſſam, vt aduertit gloſ. *verb. remanere in dict. cap. de ſimoniacè*, & in his

terminis

termiuis intelligendus tex. *in præſenti, ad fin.* dum ait conſultationi reſpondens quòd ſi aliquis in Eccleſiæ Prælatum fuiſſet electus per prauitatem ſimoniacã ab Epiſcopo ſuo, diſpenſationem aliquam de iure obtinere non poſſet, ſicut intellexit, & explicauit gloſ. *ibi verb. ab Epiſcopo ſuo*, quando electus ſimoniam commiſit, vel alius, inquit gloſ. eo ſciente & ratum habente.

4 Secundum quando temporale datur ab aliquo tertio, eidem tamen conferenti, quo caſu licèt prouiſio nõ valeat, iuxta text. ſic intelligendum in præſenti, ibi penitus reprobanda, eò quòd talis datio tollit poteſtatem conferendi in recipiente ſpirituale, ſi tamẽ per ignorantiam probabilem prouiſi ſpirituale datum fuit, ex diſpenſatione tamen Epiſcopi poterit iterum prædictum beneficium ab eodẽ prouiſo obtineri, qua ratione explicari debet text. *in d. cap. de ſimonia. c,* vbi cùm ordinato ſimoniacè, qui ſimoniacus non eſt, diſpenſari poſſe rectè docuit Lucius III. ibi, & admonuit gloſ. ſuper illo tex. *verb. remanere*, dicens etiam poſt liberam reſignationem poſſe Epiſcopum cum talibus diſpenſare, vt in eiſdem Eccle-
5 ſiis recipiantur. Et ſimiliter interpretandus eſt tex. *in d. c. ex inſinuatione, poſt princ.* ibi, *ſibi compatientes de nouò te in ſuum Canonicum elegerunt* &c. quippe ignoranter per ſimoniam aſſumptus fuerat, ideoque rectè potuit aſſumi poſtea de nouo. Et in hoc tex. *in princ.* vbi electio ſimoniaca caſſanda eſt ſi propter hoc electoribus promiſſa fuit pecunia, quamuis electus ignoret, nõ alia ratione quàm quòd talis datio poteſtatem abſtulerat conferẽdi in recipiẽte ſpirituale.

Tertium quando contingit dari tẽporale pro ſpirituali ab eodẽ tertio, alteri, quo caſu prouiſio à principio ſuam retinet firmitatem, & ad beneficium obtinẽdum nulla diſpenſatio neceſſaria eſt, iuxta tex. quæ ſic etiã intelligi poteſt *in d. c. de ſimoniacè*, quia, vt dixi, talis datio nec aufert poteſtatem conferendi beneficium, neque inducit inhabilitatem in illo, cui beneficium confertur, & ideo minimè dubitandum eſt, quin valida & firma fuerit talis prouiſio.

Cap. Per tuas. XXXII.

AD *n.* 4. Vide Lælii Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar. iuris diſput. cent. 1. c. 39. pag.* 101. vbi poſtquam retulit obſcura huius tex verba, *cùm ageretur non criminaliter, vt deponeretur ab ordine, ſed ciuiliter vt ab adminiſtrati ne amoueretur tanquã immeritus, ac damnoſus*, dicit quòd ſi amoueatur Prælatus à ſua adminiſtratione, nec fiſco pœnam, nec parti exſolui, & concludit ſi criminale iudicium non eſt, nec ciuile quidem eſſe. Reſpõdet amotionis pœnã parti, hoc eſt, monaſterio, dari debuiſſe, actum enim fuiſſe inibi, vt ſolùmodo ab adminiſtratione pro vtilitate monaſterij priuata, publica Prælatus amoueretur, perindeque quaſi agentibus Monachis luendam pœnã fuiſſe, & ſe remittit *ad ſuum tract. de ſuccr. iuris controu. diſſert. 3. c.* 105. Vide addita *ad cap. tua, de procurator.* quod cum hoc textu concordatur.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas vera excuſat ſimoniacos à pœnis contra eos ſtatutis.*
2 *Monaſterium ſi paupertate prematur, abſque ſimonia labe poterit cum ingredientibus de ſuſtentatione paciſci.*
3 Text. in præſenti *declaratur.*

Cap. Quoniam. XL.

AD *n.* 3. Ex hoc tex. colligunt Vital. de Cambanis *in tract. clauſul. tit. de metu* 1
maxim. n. 15. & Guillelm. Rodoan. *de ſimon. mentali p. 2. c. 29. n. 16. cum ſeqq.* quòd paupertas non excuſat ſimoniacos à pœnis cõtra eos ſtatutis, idum in eo probari videtur nec paupertatis prætextu licere monaſterio de aliquo pretio abſque ſimoniæ labe cũ ingrediente paciſci. Sed verius eſt textum in præſenti talem non prohibere monaſterio pauperi pactionẽ, aut receptionẽ pro Monachi ingreſſu, ſed ei quod pauper non eſt, paupertatiſque prætextu ſimoniæ vitiũ palliare intẽdit, vt ex eo conſtat in illis verbis, *Paupertatis prætextu volẽtes huiuſmodi vitium palliare*, &c. quinimo a cõtrario ſenſu deducitur veram, non palliatam paupertatem in ſimoniæ labe hoc in caſu excuſare; ita hunc tex. intelligunt Suar. *tom. 1. de relig. lib. 4. de ſimon c. 17. n. 14.* Leſſi. *de Iuſtit. l. 2. c. 35. dub. 12. n. 72. in fine.*

2 Et ideo ſi paupertate monaſteriũ prematur, itaut plures ſuſtentare commodè nequeat, abſque ſimoniæ labe poterit cum ingredientibus de ſuſtentatione paciſci. Ita Leſſi. *d. n. 71. in fine, & dub. 23. n. 131. verſ. ad-*
uerte tamen, nõ diſſentit Rodoan. *d. p. 2. c. 29.* 3
n. 11. cum ſeqq. vbi *n.* 13. reſpondet obiectioni, quæ poterat ex hoc tex deſumi, illũ ſcilicet loqui, vt nihil pro religionis ingreſſu recipiatur, non verò pro releuatione ſumptus, ſi monaſterium pauper eſt, Suar. *d. lib. 4. cap. 17. n. 9.* qui *ibidem n.* 8. probat, docetque eleganter in hoc caſu nullum eſſe decretum, quod talem prohibitionem ſufficienter oſtendat, vel ſi eſt, contraria conſue-

tudine derogatum exiſtere, qua humana prohibitio potuit derogari.

De Magiſtris.

Tit. V.

Cap. Quoniam. I.

AD *num.* 3. Quòd magiſtri diſcipulos ſuos pauperes gratis docere tenetur, vltra Tiraq. *in collect.* citatum, adde Petr. Rebuff. *de priuileg. ſchol. priuil.* 90. *num.* 6. Horat. Luc. *eod. tract. priuil.* 88. Roland. à Valle *conſ.* 87. *n.* 41. *l.* 2. Petr. Ruiz. *Lituan. deciſ.* 4. *n.* 304. *cum dubiis ſeqq.* Vincent. Carot. *de locato p.* 2. *tit. de Ambaſciatore infirmo q.* 8. *in quæſt. de magiſtris.*

Cap. Super ſpecula, V. & vlt.

POſt *num.* 5. In tex. ibi, *per annos quinque.* Licèt olim quadriennij tempus fuiſſet legalibus ſtudiis præſtitutum, ſed ordine vſque adeò præpoſtero, vt vix poſſent eo elapſo ſtudioſi diuorum Principum conſtitutiones intelligere; deinceps tamen Iuſtiniano auctore noua diſcendi methodus inſtituta, præfixumque fuit abſoluendo iuris Ciuilis ſtudio quinquennale tẽpus, & primo quidem anno iuſſum audiri inſtitutiones, aliis verò ſequentibus aliæ iuris partes, vt *in proœmio Inſtitutionũ, & Digeſtorum,* vbi Profeſſoribus quid quoquo anno legere debeant, eleganter diſtributum, ſtudiorumque tempora Auditoribus definita. Ita docet Balduin. & Mynſinger. *in proœm. Inſtit.* Læli. Mancin *diſquiſit. gentilium & vniuerſi iuris diſput. cent.* 2. *c.* 150. *pag.* 364. *& ſeqq.* vbi *num.* 6. quinquennale ſaltim ſpatium iuris ſtudioſo tranſigendum, nec ab incepto deſiſtendũ ait: hoc prudentes veteres, hoc Iuſtinianum ſuaſiſſe, hoc Romanum Pont. in hoc tex. approbaſſe, hoc denique ſcholas omnes, & legibus, & moribus retinuiſſe affirmat. Sed noſtra hac tempeſtate deplorat Cuiac. *l.* 2. *obſeruat. c.* 40. Nam ſi quinquennium, inquit, vel quadriennium illa ætate, qua mores, & iura, & verba ciuilia ſanè erant notiora, aut faciliora perceptu, quid non erubeſcimus iſta, quæ horrere ſpinis omnibus videntur omnia quæcunque de iure ab antiquis prodita ſunt, vix tamen in eis non tranſigere triennium, plurimum vitio parentum, qui, vt Petronius Arbiter ait, cùm ad vota properant, cruda adhuc ſtudia in forum impellunt.

De Hæreticis.

Tit. VII.

SVMMARIVM.

1 *Dubius in fide qualiter habeatur pro hæretico, oſtenditur.*

2 *Dubitãs circa interpretationem alicuius loci ſacræ Scripturæ, vel etiam in quibus variæ ſunt Doctorum opiniones, eligens vnam non dicitur hæreticus.*

3 *Ignorantia in iis, quæ fidei ſunt, non excuſat, niſi in ruſtico, & omnino ignaro.*

Cap. Dubius. I.

AD *n.* 2. *&* 3. Adde dubiũ in Fide haberi pro hæretico quando in dubitatione haberet pertinaciam, & nõ ſit paratus corrigi, imò haberet complacentiam dubitando, vt tenent ferè omnes in præſenti, Ioan. Andr. Anchar. Panor. Zabarel. Felin. & alij, Albertin. *de agnoſcen. aſſert. q.* 33. *n.* 4. Clar. §. *hæreſis n.* 2. Decian. *in tract. crimin. l.* 5. *c.* 17. *& ſeq.* Bañes *in* 2. 2. *q.* 11. *art.* 1. cum aliis per Torreblanc. *de iure ſpirit. l.* 13. *c.* 1. *n.* 33. vbi *n.* 34. ſecus dicendum aſſerit ſi talis dubitatio procedat ex ſcrupuloſa conſcientia, & ex primis motiuis, quia ſi poſt dubitationẽ ſe firmat in Fide, meretur, ſicut qui reſiſtit carnis ſtimulum, *&* *n.* 35. item ſecus aſſerendum ait de dubitante circa interpretationem alicuius loci S. Scripturæ, vel ſi dubius eſſet in iis, in quibus variæ ſũt Doctorum opiniones, vel nondum ſunt determinatæ ab Eccleſia, quia tunc non ſolùm dubitatus, ſed eligẽs vnam, non eſt hæreticus. Nouiſſimè Thom. del Bene *de immunit. eccleſ. l.* 4. *ſubſect.* 31. *n.* 2. *pag* 87. ſic hac de re ait. *Non obſtat quòd Stephanus Papa in c.* 1. *de hæret. dicit dubium in Fide eſſe hæreticum, ſeu infidelem, nam reſpõdetur id eſſe verum priuatiue, & impropriè, nõ autem poſitiue & propriè, vel ſecundo id eſſe verum præſumptiue, & quoad forum exterium, non autem verè, & quoad forum internum: vel tertiò id eſſe verum de eo, qui eſt dubius conſcientia obiectiue dubia: non autem de eo, qui eſt dubius conſcientia formaliter dubia.*

Poſt *n.* 5. Nota ignorantiam in iis, quæ Fidei ſunt, non excuſare, vt per Squillacen. *de Fide Cath. l. cap.* 21. *num.* 1. Peña *in direct. Inquiſit. part.* 1. *quæſt.* 7. *commento* 21. Decian. *d. lib.* 5. *cap.* 37. *numer.* 24.

Paramr.

Par[illegible] de origine S. Inquiſit. lib. [illegible] q. 3 ex num 43. & q. 9. ex num. [illegible] 2. Azor. inſtit. moral. p. 1. lib. 8. [illegible] 6. q. 7. nihil[illegible] [illegible]ans ſit ruſticus, & omnino ignaru[illegible], [illegible] eius ignorantia ſit inuincibilis Simanch. [illegible] Cathol. inſtit. tit. 26. num 3. & tit. 15. num. 2. & tit. 55. num 8. & in enchirid. tit. 48. num. 4. & tit. 49. num. [illegible]. Farin. in praxi crimin. q. 179. § 3. num. 26. quos refert To[illegible]eblanc. de iure ſpirit. lib 13. [illegible] 2. n. 33. & 34.

De Infantibus expoſitis, & languidis.

Tit. II.

SVMMARIVM.

1 *Infantia tam in viris quam in fœminis terminatur ſeptimo anno expleto.*
2 *Filij expoſiti, de quorum parentibus non conſtat legitimi ſunt cenſendi.*
3 *Expoſiti an admittantur in collegijs, vbi requiritur vt admittendi ſint ſanguine puri?*
4 *Expoſiti dicuntur ciues, & naturales illius loci in quo fuerunt expoſiti.*

Ad Rubricam.

1 AD *num. 1.* Quod infantia tam in viris, quàm in fœminis terminatur ſeptimo anno completo probant, *l. ſi infanti 18. in princ. & in § ſi autem ſeptem annis C. de iure delib. & l. 1. § ſufficit ff. de admin. tutor. l. Caſtell. 4. tit. 15. part. 5.* vltra citatos Cou. *de ſponſal. p. 1. c. 2. num. 2.* Bertazol. *de clauſ. inſtrum. clauſ. 8. gloſ. 2. num. 1.* Montan. *de tutel. c. 5. num. 25.* Petr. Greg. *ſyntagm. iuris l. 15. c. 28. num. 5.* Pelletan. *de conſib. l. 1. c. 2.* Ioan. Sorapan *de medicina Hiſpana aphor. 1. p. 2. n. 17.* Melch. de Valentia *tract. illuſtr. 2. cap. 7. num. 14.* Calvin. *in Lexic. verb. ætas, verſ. ætatum gradus,* Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 38. n.* [illegible] Perez de Lara *in compendio vitæ homin. cap. 14. num. 6.* D. Acuña *ad c. in ſingulis 2. num.* [illegible] *diſt. 77.* Alphonſ. Carranza *de partu c. 10. n. 9. verſ. ab hiſque,* Aluarez *de priuileg. pauper. p. 2. q. 65.* [illegible] *n. 180. cum ſeqq.*

2 *Ibidem ad finem.* Ad illam comprobandam concluſionem, quæ habet filios expoſitos, de quorum parentibus non conſtat, legitimos eſſe cenſendos, præter citatos in collect. adde Greg. Lop. *l. 4. gloſ. 6. verb. en ſeloma libre tit. 20. part. 4.* Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom. 1. q. 13. art. 1.* Philip. Paſchal. *de viribus patriæ poteſtatis p. 1. c. 6. n. 10.* Campan. *Barbeſ. iur. Can. ſelect. a Tom. VI.*

in diverſ. Iuris Canon. rub. 11. c. 13. num. 157. Baſil Pont. *de matrim. lib. 11.* [illegible] *9. num. 4.* Carranza *d.* [illegible] *tract. de partu c. 4. à num. 49.* Aluarez *de priuileg. pauperum p.* [illegible] *q. 65. § 2. num. 198.* Quamuis cũ Garc. & aliis nouiſſimè contrarium teneat Alphonſ. de Eſcobar y Loayſa *de Pontificia & Regia iuriſdict. cap 2. num. 24.* Et ad aliud dubium an admittantur expoſiti in collegiis vbi requiritur vt admittendi ſint ſanguine puri? Addo Carranza *d. c. 4. num 54.* & Alphonſ. de Eſcobar *d. 8. cap. à n. 29.* 3

Dicuntur expoſiti ciues & naturales illius loci, in quo fuerunt expoſiti. de quo vide Greg. Lop. *l. 4. gloſ. 1. ad fin. tit. 20. part. 4.* Carranza *d. cap. 4. n. 53.* Alphonſ de Eſcobar *d. tract. cap. 1. num. 79. & d. cap. 2. num. 23. in princip.* 4

SVMMARIVM.

1 *Paupertas eſt iuſta cauſa ad excuſandum parentes, & dominos, qui filios, ſeruoſque exponunt.*
2 *Filium exponere ob mortis timorem, vel ob infamiam vitandam licet parenti.*
3 *Exponens ſeptennio minorem filium, vel ſeruum puniendus.*
4 *Abiecti à patre vel domino poſt ſeptennium non expoſiti, ſed pro derelicto habiti dicuntur.*
5 *Patriam poteſtatem amittunt parentes filios exponentes exponique conſentientes.*

Cap. Si à patre, vniic.

AD *num. 2. in fine.* Iuſta autem cauſa paupertas, inopiaque eſt, quæ etiam ſcienter filios, aut ſeruos exponentes parentes, vel dominos excuſat, ſi in aliquo Xenodochio non omnino eos deſerendo quoquo potuerint adiuuent modo, filios exponant, vel ſeruos. Ita gloſ. *hic verb. liberatus,* Montalu. *in l. 1. tit. 23. lib. 4. fori leg. gloſ. 1.* Greg. Lop. *l. 4. gloſ. 1. tit. 20. p. 4.* Ioan. Vela *de delict. cap. 9. propè fin. verſ. his autem pœnas,* Petr. Fernand. de Ottero *diuerſ. q. p. 3. q. 11. n. 6.* quos refert & ſequitur Aluarez *de priuil. pauperũ, p. 2. q. 65. § 2. n. 207. vbi numeris ſeqq. per gloſ. 1. in c. fin. 87. diſt.* tenet excuſari patrem, qui filium egeſtate cogente expoſuit, ſi Xenodochium, in quo expoſitio fiat, preſtò non ſit, ſaltim quoad pœnæ excuſationem in foro exteriori, in interiori verò non vtique intelligit, quia potiùs pro ſe filioque alendo mendicare debuiſſet, niſi forte expoſitio eo modo fieret quòd nullum inde periculum immineret; dominum tamẽ excuſari negat, quia potiùs ſeruum vendere, aut donare debuerat, ex *l. vnica, § ſed ſcimus, C. de latina libert. tollen.* 1

Deinde idem Aluarez poſt Menoch. Greg. Lop. Velam, & Otterum ſubdit licere parenti filium exponere ob mortis timorem, vel ob infamiam vitandam, cum non impietas tunc parentes mouerit, ſed qui non modo filiis, ſed vitæ propriæ antefertur honor.

3 Nota parentem vel dominum poſſe tantum puniri, qui ſeptennio minorem filium, vel ſeruum expoſuerit, vt per Quintil. Mandoſ. *de minori etate cap.4.num.* 31. Petr. Greg. *ſyntag. iuris lib.* 13. *cap.* 28. *numero* 5. Ferdinan. de Arrojo *in comment. ad hunc tex. num.* 3. Sanch. *in conſil. moral. lib.* 1. *c.4. dub.* 4. *num.* 2. Alphonſ. Carranza *de partu cap.* 4. *ſ.* & *t. num.* 127.

4 Et ideo qui poſt ſeptennium abiiciuntur non expoſiti, ſed pro derelicto habiti dicuntur, ex Rodulph. Fornel *lib.1. rerum quotidian. c.*20 *ad finem*, Carranza *d. c.4. in princ num.*6. & *d. ſect.* 1. *num.* 127. vbi etiam ſubdit hos adultos pro derelicto habentes nullum crimen committere, quo puniri debeant, quamuis ciuiliter compelli poſſint filios alere ex propria ſubſtantia.

5 Ad *num.*3. Quòd parentes filios exponentes, exponiue conſentientes, dominiumque in ſeruis domini habentes, exponentes ſeruos, ab aliiſue exponi permittentes, patriam poteſtatem amittunt, vt præter in collect. citatos, docent Montalu. per tex. *ibi in l.* 1 *gloſ.* 1. *circa fin. tit.* 13. *lib.*4. *fori legū*, Ioan. Vela *d. c.* 9. §. *puniuntur autem*, *verſ. ſciente patre*, Tiber. Decian. *tract. crimin lib.* 9. *c.*8. *n.*9. Campan. *in diuerſ. iuris Canon. rub.* 11. *c.*13. *num.* 158. Petr. Fernand. de Otero *d. q.* 11. *num.* 3. Aluarez *d. p.* 2. *q.*65. §. 2. *n.*192. vbi *num.*196. per tex. *in præſenti*, & *in c. fin.* 87. *diſt.* & *in l.*2. & 3. *C. eod. tit.* tenet non ex eo, quòd patriam poteſtatem in filios à ſe, vel de conſenſu & patientia ſua expoſitos parentes amittant, dominiumve in ſeruos domini, ius aliquod in eis, hos, qui eos alendos ſuſceperunt, acquirere, quinimò ſui iuris manere, libertatemque omnimodam, ſerui licet alias naſcerentur, obtinere.

De Homicidio.

Tit. XII.

Cap. Suſcepimus. X.

Poſt *num.* 1. Vulgò ex hoc textu, & ex c. *Ioannes* 23. & c. *fin. hoc tit.* colligitur danti operam rei illicitæ propter annexam culpam, quæ in actu illicito & reprobato reperiuntur imputari omnia, quæ ſequuntur ex tali actu, ac proinde non videri venia dignum, quamuis probabilem habuerit ignorantiam, cum in radice, id eſt in actu illicito culpabilis exiſtat, quem reſolutionem, & horum iurium deciſionem non procedere ait Anguian. *de leg. b. lib.* 4. *controu.* 4. *num.* 36. quando ex ignorantia etiam probabili reſultat defectus voluntatis, quæ voluntas requiritur ad culpam, & malitiam conſtituendam, vt reſpectu illius pœna imponatur, vel ſubdit intelligendam, quoad pœnam irregularitatis, quæ ſæpè ſæpius à iure imponitur abſque culpa, quatenus culpam, dolum, & malitiam formaliter ſignificat.

Cap. Significaſti. XVIII.

In tex. ibi, *Cum de cæteris credendum ſit ipſi, qui non accuſatur, vel denūtiatur ab aliquo, ſed per ſe ipſum conſilium appetit ſalutare*, &c. Notatur ad hoc quòd credendum eſt relationi petentis conſilium, & interpretandum ab eo, qui illud petiuit, vel dedit, vt per gloſ. magnam *coſte fin. in cap. ad audientiam, de reſcrip.* Felin. *in tract. de tonatu* Foller. *in pract. crimin. verb. item quod comm. crim. læſæ Maieſt. num.* 25 Beroi. *q.* 10. *à n.*3. *vſque ad fin.* Bald. *conſ.* 98 *n.* 5. *vol.* 1. Gerard. Mazol. *conſ.* 101. *n.* 38. *vſque ad* 42. Marſil. *conſ.* 132. *n.* 17. Hippol. Rimin. *conſ.* 88. *n.*26. Magon. *deciſ.* 150. *n.*4. Tiber. Decian. *in tract. crimin. tom.* 2. *lib.*4. *c.*34. *n.*6. & *conſ.* 8. *n.* 125. & 126. *vol.* 1. Crauet. *conſ* 9. *n.* 34. Honded. *conſ.* 96. *num.*17. *lib.*1. & *conſ.* 87. *à n.* 32. & *n.* 158. *vol.*2. Menoch. *conſ.* 82. *n.*9. & *conſ* 776. *n.* 9. *cum ſeqq.*

De Furtis.

Tit. XVIII.

Svmmarivm.

1. *Furtum committens paupertatis, miſeriæ qua leuanda cauſa, excuſatur.*
2. *Neceſſitate in extrema exiſtens aliena furatus, vel contrectans non dicitur.*
3. *Commune quod meum eſt.*
4. *Furti crimen excuſat neceſſitas famis.*

Cap. Si quis propter. III.

Ad *num.* 1. Excuſat furti crimen neceſſitas famis, vt probat tex. *in præſenti*, ratione m

uentem reddit gloſ. *verb. ſeruitent* quia talis neceſſitas communem rem facit ; & commune quod eſt, meum eſt *l. ſerui electione* . *§. 1 ff. de legat. 1. l. in re communi 26 ff. de ſeruit. vrban. præd.* Franc Milan. *deciſ. 19. num. 5. lib. 2.* Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. different. 100. num. 24.* Fontanel. *de pactis nupt. clauſ. 4. gloſ. 9. n. 5. p. 2.* Giu a *in conſuet. Meſſan. p. 1. c. 1. gloſ.* *n. 32.* Neceſſitas legē non habet, nec [illegible] cit diſtinctionem dominiorum, vt & aliam quamlibet. Vel ea ratione (ait gloſ.) quia credere fur mendicus debuit permiſſurum dominum, *§. pla* debuit, inquam, nam & potuit, & debuit ſcire agere ſe ex conſenſu dominí omnino præſumpto quia debito, cùm teneretur dominus neceſſitate & fame laboranti inopi eodem modo ſubuenire. Et ideo certum eſt eum, qui paupertatis, miſeriæque ſuæ leuandæ cauſa furtum committit, excuſari tam à peccato, quā ab infamia, aliiſque pœnis immunem eſſe, vt per hūc tex. reſoluunt Cou. *in reg. peccatum, p. 2. §. 1. n. 3.* Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec. 9 in iudic. num. 20.* Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 100 n. 23.* Trullench. *in expoſ. Decalogi lib. 7. c. 4. dub. 6. à n. 2.* Et nec modò in extrema, ſed in graui neceſſitate conſtitutum poſſe rem alienam abſque mort. peccato accipere, ſi aliter graue illud malum auertere nequeat Nau. *in man. c. 17. num. 15.* Ioan. à Medina *in Cod. de eleemoſyna q. 7.* Leſſi. *de iuſtit. lib. 2. cap. 12. dub. 12. n. 17. verſ. reſpondetur, & n. 70.* Petr. Nauar. *de reſtit. lib. 3. c. 1. n. 373.* Diana *moral. reſol. p. 1. tractat. 3. miſcel. reſol. 29.* Trullench. *d. dub. 6. n. 6.*

Nunc ad quæſtionem huius gloſ. deuenio. Eſt qui mortem omnino ſubiturus ſit, niſi fornicetur, eſt inquam, qui fame laboret, nec impetrare panem à muliere poſſit, niſi coëat cum illa licet ne fornicari? Neceſſitas frænum non habebit legis, & tamen conſentiunt omnes non licere. Cur enim Chriſtianis permitti debuerit, quod vel Ethnicis vituperandum viſum ſit? Ecce enim Vlpian. *in l. palam ff. de ritu nupt.* Non eſt ignoſcendum ei, inquit, quæ obtentu paupertatis turpiſſimam vitam egit ; nulla enim ratione, nec etiam vitæ conſeruandæ fas eſt peccare, potiuſque famem, mortem, ac mala omnia debet quis pati quàm peccato conſentire, *cap. ſi ſit ſanctius 3. q. 2. cap. Lotharius 31. q. 3. cap. ſacrus 5. de his, qua vi.* Senec. *declam. lib. 6. declam. 7.* pro filio contra patrem inquit. Mori potius debuit frater quàm ſanari turpiter: multa in id Sigiſm. Scacc *de commerc. § 1. q. 7. p. 2. ampl. 1 n. 67. verſ. ſecunda ſpecies, cum ſeqq.*

Sed angit ratio diſcriminis, cur liceat quidem furari metu mortis, nec fornicari tamen? Quære ex Cou. *in reg. peccatum p. 2. §. 1. num. 5.* & Læl. Mancin. *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum iuris diſputat. cent. 2. cap. 109. à n. 3.* dicendum puto duo eſſe præcepta à Deo, non furtum facies, non mœchaberis, quorum vt auctor Deus, ita & diſpenſator ſolus. Diſpenſationē verò exequitur recta ratio hominis, quæ vicē in hac re ſubdit Dei. Videamus an æqualis in vtroque præcepto cauſa ſit. Furtum inde malitiam habet ſuam, quia contrectatio eſt alienæ rei cum injuria Domini, ergo ſi injuria procul abſit, iam nulla furti malitia eſt ; & ideo qui neceſſitate famis aliquid ſubtraxerit, non peccauit, nam vel re vſus quaſi communi eſt, vel domini conſenſum habuit præſumptum, aut debitum, quem credere valuit omnino permiſſurum. Præceptum quoque illud, *Non occides*, inde cauſam ſuam habet quòd innocēns per iniuriam morti datur: tolle iniuriam præceptum ſimul tollas neceſſe eſt. Sic aggreſſor iuſtè perimitur, ſic Princeps, & iudex publica auctoritate gladium iuſtè perſtringit ad puniendos facinoroſos.

Nun idem in fornicatione eſt; nam hæc inde malitiam capit ſuam, quòd ex inordinato quodam appetitu carnale commercium cum ea fœmina habeatur, quæ vxor non eſt, cum niſi coniugalem coitum recta ratio non recipiat, vt probatur *in l. 1. §. ius naturale ff. de iuſtit. & iure, & cap. ius naturale 1. diſt.* Pone periculum mortis vnde euadere non poſſit quis, niſi fornicetur, non hercle tollitur malitia. nam non inde euenit vt vxor [illegible] quæ vxor non eſt, aut vt inordinatus ille coitus ſpeciem ſumat coniugalis coniunctionis, & matrimonij; in hoc itaque recta hominis ratio non diſpenſat, cùm nec Deus ipſe diſpenſare poſſit, vt ſeclusa ratione coniugij fornicari poſſit quis.

De Vſuris.

Tit. XIX.

Cap. Super eo. IV.

AD *num. 7. in fine.* Notatur hic textus ad hoc quòd nec pro redemptione captiuorum vſurarum exactio permittitur, vt per Ioan. Capiſtr. *de vſuris pa. ſecunda par. princip. n. 2.* Olaſch. *Pedem. deciſ. 137. num. 19. verſ. præterea ſi pro vità*

capiuit, Petr. de Biaſio *in direct. elect. cap.* 33. *num* 6. vbi etiam quòd nec pro cultu diuino vſura committenda eſt, Fabian. Genuenſ. *de cāb. num.* 33. vbi *num.* 32. *verſ. & ſi quispiam diceret*, ſubdit nec pro alendis pauperibus pupillis, viduis, vel quibuſuis aliis miſerabilibus perſonis, quauiſve cauſa pia, refert Aluarez *de priuileg. pauperum, p. quæſt.* 65. *à num* [illegible].

Cap. Cùm tu. V.

AD *num.* 3. Licèt vſurarius propter paupertatem à reſtitutione excuſetur, vt probat hic text. quia vſurarius in foro animæ vltra id, quod facere poteſt, non tenetur, Petr. Fernandez de Ottero *diuerſ. quæſt. part.* 1. *quæſt.* 17. *num.* 7. & 8. Ioan. Maria Nouar. *in collect. ſuper pragm. Regni Neap. collect.* 230. *num.* 11. Id tamen locum non habet quando ex culpa ſua ad eam deuenit Maurit. Apicella *all. q.* 6. *num.* 4. Si ad caſum fuerit ordinata, non aliter, ad not. per Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 2163 *verſ. ſed nec prodeſt*, Aluarez *de priuileg. pauperum q.* 54. *num* 36. vbi *num.* 38. ſubdit illum, qui dicit quem ſua culpa ad caſum præordinata in paupertatem incidiſſe, probare debere.

SVMMARIVM.

1 *Pactum an valeat ſi mutuum tibi triticum dedit quando ſtabat decem denariis, vt ſoluas menſe Auguſti, quando veriſimile eſſet quòd ſtaret quinque denariis? oſtenditur.*

2 *Quid quando timetur triticum, vel oleum minus valiturum.*

3 *Pactum valet quod mutuatarius interim quod non reſtituit mutuum, ſoluat redditus eius pecuniæ, quam creditor accipit in cenſum.*

4 *Quid in pacto mutuatarij petentis à mutuante nummos, quos paratos habebat ad redemptionem cenſus?*

5 *Pactum valet in quo debitor promiſit à principio ſoluere nuntio, qui ad exigendum debitum ierit, certam quantitatem, valet.*

6 *Non poteſt aliquid pretio æſtimabile extra mutuum exigi.*

7 *Mutuans propter onus quod ſuſtinet in numeranda pecunia, vel in metiendo tritico, non poteſt vltra ſortem quicquam recipere.*

8 *Mercatori mutuanti ſolito negotiari debetur intereſſe ratione ſolius moræ.*

9 *Intereſſe quādo debeatur nō ſolito negotiari?*

Cap. In ciuitate. VI.

AD *num.* 1. Ex deciſione huius text. diſſolui poſſunt nonnulla dubia facillimè occurrentia. Primum dubium petit, 1
verùm ſi in menſe Maij tibi mutuem triticum quando ſtabat decem denariis vt ſoluas menſe Auguſti quando veriſimile eſſet quod ſtaret quinque denariis, valeat pactum quod ratione damni intrinſeci, hoc eſt diminutionis pretij mihi aliquid tribuas? Reſp. licitè poſſe exigi tale damnum ſi vſque ad illud tempus non eſſem ſeruaturus frumentum, ſicut è contrariò ſi veriſimile ſit augmentum, ſi triticum non eram ſeruaturus, non poſſum, vt in eadem menſura, ſed æſtimatione tempore ſolutionis ſoluas, mutuare ſine labe vſurarum, ergo ſi mutuatarius propter exceſſum valoris rei reddendæ compenſationem exigit, ſimiliter vt me conſeruem indemnem iuſtè exigere poſſum compenſationem propter diminutionem tritici, cùm vtrimque ſeruanda ſit æqualitas. Ita Nau. *in man. c.* 17. *num.* 219. & 226. Rebello *de oblig. Iuſtit. p.* 2. *lib.* 8. *de vſur. q.* 8. *n.* 4.

Secundum dubium. An quando timetur triticum ſeu oleum minus valiturum, poſſit quis licitè mutuare petenti, vt poſtea reddat iuxta pretium, quod tempore mutui dationis ſtabat? Reſp. poſſe quia in effectu hoc pactu eſt contractus emptionis. Sot. *de Iuſtit. lib.* 6. *q.* 1. *art.* 2. *in* 2. *condit. vſurarij contractus*. Nau. *in man. c.* 17. *num.* 115. Tolet. *in inſtruct. Sacerd. lib.* 5. *cap.* 34. *n.* 1. Azori. *inſtit. moral p.* 3. *lib.* 5. *c.* 4. *q.* 6 Sigiſm. Scacc. *de commerc* §. 1. *q.* 7. *p.* 1. *n.* 56. Si verò non ſit venditum ſed mutuum, tunc eadem quantitas ſpeciei mutuatæ reddenda eſt, & pretium, quod res mutuata valet tempore reſtitutionis, vt ſi ſtabat decem tempore traditionis, & quinque tempore reſtitutionis, erunt ſolum reſtituenda quinque. Ita P. Azor. *vbi ſuprà q.* 7. Sigiſm. Scacc. *d.* §. 1. *q.* 1. *n.* 418. 2

Tertium dubium, verùm valeat pactum quòd mutuatarius interim quòd non reſtituat mutuum, ſoluat redditus eius pecuniæ quam creditor accepit in cenſum. Reſp. valere, quia per hanc conuentionem mutuans nihil lucratur, ſed ſolum ſe conſeruat indemnem. Ita Boccac. *de cenſib. p.* 2. *num.* 28. & 29. Felician. *eod. tract. tom.* 2. *lib.* 1. *c.* 7. *n.* [illegible] Auendan. *de cenſib. tr.* [illegible] *c.* 10. *num.* 9. Cenc. *etiam de cenſib. p.* [illegible] 1 *art.* 6. *n.* 44. & 45. Azori. *inſtit. moral. p.* 3. *lib.* 5 *tit. de vſur. c.* 4. *q.* 1. vbi tradit licitè me centum mutuantē poſſe exigere vſuras à te mutuū petente, quas ego dabam alicui tertio, qui antea centum mihi mutuauit ſub vſuris, ſi deinde redditibus 3

bus cenſu. Molin. *de Inſtit. tom. 2. diſp. 394. numer. 2.* Quamuis contrarium defendant Nau. *in commento de vſur. num. 117. verſ. 14.* Gaſp. Rodrig. *de annuis redditib. lib. 2. q. 13. n. 28. in fine.* Rebell. *de obligat. Iuſtit. lib. 1. 9. fin. n. 12. verſ. ſexta difficultas.*

4 Quartum dubium petit, an valeat pactū mutuatarij petentis à mutuante nummos, quos paratos habebat ad redemptionem cenſus impoſiti ſuper ſe ſua, obligando ſe interim quod non redemerit, ſoluere redditus decurrendos? Reſp. affirmatiuè cùm Sylueſt. *in ſum. verbo vſura 1. num. 22. & 23.* Lopez *in inſtruct. Conſcient. p. 1. cap. 213. col. 2. in 4. concl.* Azeu. *d. l. 9. num. 14. tit. 5. lib. 7. Recop.*

5 Quintum dubium quærit, an valeat pactum, in quo debitor quantitatis promiſit à principio vltra ſortem principalem ſoluere nuntio qui ad exigendum debitum ierit pro vnaquaque die certam quantitatem ſi tempore ſtatuto non ſoluerit? Reſp. affirmatiuè cum Rebuff. *tom 3. tit. de expēſ. art. 1. n. 42.* Gutier. *de Iuram. confirmat. p. 1. c. 36. n. 10. verſ rurſus,* Gaſp. Roderic. *de annuis reddit. lib. 2. c. 20. n 9 & 10.* Azeued. *l. 1 n. 19. & 30. tit. 12. lib. 4. Recop.* Sigiſm. Scacc. *de cōmerc. §. 1. q. 7. ampl. 8. n. 293.* Felician. *de cenſib. lib. 1. c. 9. n. 15. & 16.* Auendan. *eod. tract. cap. 9. n. 17. & c. 92.* Cenc. *in ſimili tractat. part. 2. cap. 1. q. 3. art. 5.* Quamuis in contractu cenſuali hoc non procedat propter naturam & rigorem pretij ſtante Bulla Pij V. ſuper cenſibus expreſsè prohibente talé pactum.

6 Sextum dubium, vtrùm aliquid pretio æſtimabile extra libertatem mutuatarij procedens quaſi de iuſtitia pro mutui recompenſatione debitum exigi poſſit ſine labe vſurarum? Reſp. non poſſe, per *cap. putant. 14. cum ſeq. 14. q. 3.* Bald. *in auth. adhuc, C. de vſur.* vbi tradit vſuram eſſe aliquid vltra ſortem exigere, Roch. de Curte *in c. vlt. verſ. ſeptimò amplia, de conſuet.* Tiraq. *de iudicio in rebus exig. num. 128. verſ. 24.* Rebell. *de obligat. Iuſtit. part. 2. lib. 8. de vſur. quaſt. 3. num. 4.* Alphonſ de Narbona *l. 30. gloſ. vnic. num. 18. tit. 7. lib. 1. & l. 15. gloſſ. 2. num. 20. tit. 18. lib. 5. Recop.*

7 Septimum dubium, Vtrùm mutuās propter onus quod ſuſtinet in numerando pecuniam, ſeu in metiendo triticum, vltra ſortem poſſit aliquid recipere? Reſp. non poſſe quia prædictum onus, ſeu labor intrinſecè hæret ipſi mutuo, vt poſt Mar. ſoluit Azori. *inſtit. moral. part. 3. lib. 7. verſ. decimò quaritur,* vbi limitat quando alius numerat pecuniam, nam ille poterit pretium ſui laboris locare.

Octauum dubium, Vtrùm & quando mercatorio mutuanti ſolito negotiari vigore ſolitis more ſine alio pacto debeatur intereſſe extra rem lucri ceſſantis? Reſp. deberi non ſolùm in mutuo, ſed etiam in aliis contractibus, vt per Hierop. Magon. *Florēt. decıſ. 32. num. 6.* Anton. Gabr. *commun. lib. 5. tit. de empt. & vendit. concl. 4. num. 26.* Sigiſm. Scacc. *de commerc. §. 1. quaſt. 7. part. 2. ampl. 8. num. 98.* Caſtill. *controuerſ. lib. 2. cap. 1. n. 44.* Niſi debitor ſit in penuria, ſeu egeſtate cōſtitutus, Sebaſt. Medices *de caſibus fortuit. part. 2. quaſt. 4. num. 27.* Rot. Genuenſ. *deciſ. 99. num. 3.* Putc. *deciſ. 273. lib. 1.* Scac. *commerc. §. 1. quaſt. 7. part. 2. ampl. 8. num. 81. & 180.* Vincent. Carol. *de locato, tit. de lucro ceſſante moro, 0 quaſt. 1. num. 19.* Guzman. *de euict. q. 58. num. 7.* Leſſi. *de Iuſtit. lib. 1. cap. 16: num. 17. & lib. 2. cap. 20. dub. 10. num. 70.* Rebell. *d. lib. 8. quaſt. 7. num. 4.* Aluarez *de priuileg. paup. part. 1. quaſt. 26 num. 43.* vbi addit non requiri extremam neceſſitatem, ſed ſufficere debitorem abſque magno detrimento præſtare debitum non poſſe, & *n. 47.* id ampliat etiamſi à principio adeſſet paupertas; dummodo creditoris, & debitoris non ſit par conditio neceſſitatis, ex Vincent. Carol. & Aluarez *citatis locis.* 8

Nonum dubium. Quæritur, quando intereſſe debeatur nō ſolito negotiari? Reſp. tunc deberi ſi pecuniam deſtinatam ad emptionem prædiorum, vel cēſum habeat, & certum ſit empturum fuiſſe fundum, ſeu annuos redditus, ſeu in cambium pecunias daturum, vel aliud lucrum ſperatum omiſiſſe ex eo, itavt non ſufficiat probare quod ſi pecuniam habuiſſet, poſſet fundum, vel annuos redditus emere, ſed oportere probare quod ille fundus erat venalis, vel etiá annui redditus, & illos nō emiſſe ob defectum pecuniæ. Ita Cou. *lib. 4. var. cap. 1. n. 2. illat. 6.* Gutierr. *de iuram. confirm part. 1. cap. 2. num. 4.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 45. num. 40. verſ. ſed quod attinet,* D. Barboſ. *in l. 2. in princ. num. 50. & 51. ff. ſoluto matr.* Gaſp. Roder. *de annuis reddit lib. 1. q. 16. num. 23. in fine, & num. 24* Hect. Felic. *de ſociet. cap. 24. num. 47.* Felician. *de cenſib. tom. 1. lib. 2. cap. 5. num. 14. verſ. nec obſtat,* Card. Tuſch. *verb. intereſſe, concl. 308. num. 15. cum ſeqq.* Scacc. *d. ampl. 8. num. 4. & 23.* Ioan. Criuel. *Dolana deciſ. 92. num. 5.* Caſtill. *d. cap. 1. num. 25. cum ſeqq.* Aluarez *d. q. 26. num. 16.* Sed magna differentia verſatur in taxatione intereſſe, homini ſolito negotiare, & non ſolito negotiare, itavt homini non mercatori taxatio fiat ad rationem quinque pro centenario, & mercatori ſeptem, octo, vel nouem pro centenario. Ita Flor. de Mena *ad Gam.* 9

deciſ.

*deciſ.*110.*num.*3.*in fine*, Fontanel. *de pactis nupt.clauſ.*6 *gloſ.*2.*p.*6.*n.*69.

SVMMARIVM.

1 *Intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis quando abſque vſurarum labe vltra ſortem exigi poſſit?*

Cap. Conqueſtus. VIII.

1 AD *n.* 6. Quòd intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergẽtis, ritè & abſque vſurarum labe, & periculo vltra ſortẽ exigi poteſt à non ſoluente mutuum tempore præfixo tam de iure Ciuili quàm Canonico, & Regio, vltra citatos *in collect.* reſoluũt Abb. *hic num* 6. Tiraq. *de retractu lig. gloſ.* 18. §. 1, *num.* 71. Roland. *conſ.* 35. *n.* 1. 3. *&* 4. *lib.* 3. Gratian. Falcon. *reg.* 243. Mohedan. *deciſ.* 5. *nu n.* 1. *de vſur.* Myniing *cent.* 4. *obſeru.* 56. Gail. *lib.* 2 *obſer.* 5. *n.* 15. Oſaſch. *Pedem. deciſ.* 142. *num.* 3. *&* 5 Gam *deciſ.* 110. *n.* 3. Ioan. Bapt. Lup. *de vſuris comm.* 1. §. 6. *n.* 103. *cum ſeqq.* Menoch. *de arbitr. caſu* 119. *num.* 1. *&* 2. Petr. Nauar. *de reſtitut. lib.* 3. *c.* 2 *n.* 278. 284. *&* 287. Marc. Anton. Bellon. *Rotæ Genuenſ. deciſ.* 1. *num.* 43. *& deciſ.* 42. *n.* 6. *& deciſ.* 78. *n.* 12. *& deciſ.* 81. *n.* 8. *& deciſ.* 86. *n.* 2. *& deciſ.* 134. *num,* 3. Gutier. *de iuramento confirm. p.* 1. *c.* 2. *num.* 4. Surd *de aliment. tit.* 1. *q.* 45. *n.* 28. *& deciſ.* 345. *num.* 10. Hieron. Magon. *Florent. deciſ.* 3. *num.* 5. Marc. Anton. de Amatis *deciſ.* 124. *num.* 2. Card. Tuſch. *verb. lucrum concl.* 454. *num.* 1. Alex. Trentac. *var. reſol. lib.* 1. *tit. de intereſſe reſol.* 1. *num.* 18. *&* 25. Vincent. Carot. *de locato p.* 1. *tit. de lucro ceſſante moroſo num.* 4 *&* 72. Leſſi *de Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 20. *dub.* 10. *num.* 68. *&* 69 Sigiſm. Scacc. *de commerc* §. 1. *q.* 7. *p.* 2. *ampl.* 8. *num.* 96. Aluarez *de priuil. pauperum p.* 1. *q.* 26. *n.* 7. Caſtill. *controuerſ. lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 14 *cum ſeqq.*

Cap. Salubriter. XVI.

AD *num.* 8. *in fine*. Dubitari ſolet in hac materia, an ceſſionarius mariti poſſit conſequi intereſſe dotale? Affirmatiuam tuentur Palat. Rub. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter, notab.* 6. §. 8. *n.* 3. Cæſ. Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 284. *num.* 5. Nau. *in man. cap.* 17. *num.* 274. Gaſp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 3. *q.* 7. *n.* 59. *& q.* 8. *num.* 19. Felician. *de cenſib. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 23. *verſ. licet ergo*, Ioſeph. Seſſe *Arag. deciſ.* 68. *num.* 24. qui mouentur ex ea ratione, quia ille tertius in locum mariti ſubrogatur, vnde eius iure frui debet.

Negatiuam verò partem magis cõmuniter ſequuntur Bart. *in rub C. de vſur. n* 5. Anan. *in præſenti n.* 2. Laurent. *de Rodulph. in tract. de vſur. q.* 54. *num.* 78. Neguzant. *de pignorib. in* 5. *membro* 5. *partis princ. n.* 16. *verſ. ſecundò reſtringitur*, Valaſc. *conſ.* 8. *n.* 7. Surd. *de aliment. tit.* 1 *q.* 42. *num.* 22. *& conſ.* 269. *n.* 2. Seraph. *deciſ.* 517. Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 87. *n.* 3. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 240. *n.* 7. *& cap* 427. *n.* 14. *& cap.* 543 *n.* 39. *cum ſeqq.* Caſtill. *controu. lib.* 3. *cap.* 23. *n.* 64. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 5. *gloſ.* 8. *p* 15. *n.* 34. *&* 35. qui mouentur ex eo quòd mutata perſona immutatur priuilegium, quoties perſona eſt immediata cauſa priuilegij.

Sed hæ cõtrariæ opiniones ad concordiam reduci poſſunt cum Surd *d. conſ.* 269. *num.* 26. vt ſcilicet prima opinio affirmatiua procedat & locum habeat quando ſimpliciter ceſſio facta eſt à marito, vt ſi mutuanti ſibi centum ceſſerit, nomen ſui ſoceri, vt centum promiſſa in dotem ab eo exigat, & interim pignore fruatur, ſeu cenſu dotali: ſi ceſſionarius agit nomine cedentis non computatur in ſortem, ſi verò nomine ſuo petit, vſuræ erunt in ſortem computandæ. Secunda verò opinio negatiua procedit quando interfuit venditio nominis ſoceri ſeu delegatio, ſeu datio in ſolutũ, vt quando poſuit in locum ſuum cedendo ſortem principalem, & ius quod ipſi competebat percipiendi intereſſe, ſeu fructus pignoris fruendi, interim quod principale ſoluebatur; quoniam quotieſcumque interuenit delegatio, ſeu datio in ſolutum, periculum nominis ſpectat ad recipientem, & cedens debitorem conuenire non poteſt, quia in recipientem, ſeu in ceſſionarium translatum eſt omne ius, ſcilicet tam actiones directæ, quàm vtiles; quare cùm in accipientem ſit omne ius tranſlatum per venditionem, ſeu delegationem, aut dationem in ſolutum, & mutata ſit perſona, mutatum fuit priuilegium.

Reſoluit Caualcan. *deciſ.* 22. *num.* 41. *lib.* 4. donationem, aut legatum relictum per ſocerum genero, aut nepotibus ex filia, non cenſeri relictum animo compenſandi cum dote & ipſius intereſſe, quod etiam aſſerit dicendum eſſe in marito vxori legante, & in vxore marito, quia non cenſetur legare animo compenſandi cum dote ſoluenda marito, vel reſtituenda vxori, aut cum lucro dotis, vel antifatis, aut donatione propter nuptias.

Quando maritus erat debitor ſoceri, ſeu promittentis dotem, de iure compenſatio facienda eſt pro rata debiti vſque ad debiti ſummam ad reſtringendas vſuras, intereſſe, ſeu pœnam. *l. ſi conſtat C. ſi tutores,*

vltra

vltra debitum tamen creditor eſt marius
cum vſuris, Sebaſt. Medic. *de compenſat. p.
2. q. 31. num. 15. cum ſeqq.* Caualcan. *d. deciſ.
22. num. 42.* Surd. *deciſ. 217. num. 6. & de-
ciſ. 191.*

De Delictis puerorum.

Tit. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Infans doli capax poteſt ex delicto puniri ſi
proximus ſit pubertati.*
2 *Minoris de punitione quando agitur, hæc
duo ſimul requiruntur, quod doli ca-
pax, & proximus pubertati ſit.*
3 *Carnis in delictis nemo ante 14. annum
punitur.*
4 *Adulterium ante 14. annum non punitur.*
5 *Sodomiæ in delicto nullus ante 14. annum
punitur.*
6 *Peccata impuberum 14. annorum, qui mu-
liebria patiuntur, reſeruationibus Epi-
ſcoporum non ſubduntur.*

Cap. Pueris. I.

1 AD *num. 2. in fine.* Adde quòd licèt
per gloſ. in præſenti plures tenue-
rint infantem, doli capacem, poſſe
etiam ex delicto puniri, vt vltra citatos
comprobant Hippoll de Marſil. *in l. infans
num. 5. de ſicar.* Montalu. *in l. 8. tit. 31.
part. 7.* Cardoſ. *in praxi Iudicum verb. minor
n. 19.* Perez. de Lara *in compend. vita ho-
minis cap. 16. num. 28* Nihilominus veriùs
eſt textum in præſenti intelligendum de
eo, qui iam eſt proximus pubertati, vt
oſtendunt eius verba, ibi, *pueris gran-
diuſculis*, &c. & ſentire videntur Quintil.
Mandoſ. *de minori ætate cap. 4. num. 29. 30.
& 43.* Ludou. Molin *de Iuſtit tom. 4. tra-
ctat. 3. diſp. 36. num. 3.* Hieron Buccaron:
de differens. inter iudicia ciuil. & crimin. dif-
2 *ferent. 79. num. 5.* Nam vbicunque de mi-
noris agitur punitione, hæc duo ſimul,
& copulatiuè requiruntur, ſcilicet quòd
doli capax, & proximus pubertati ſit, vt
patet ex *l. impuberes ff. de furt. & ex l. ex-
cipiuntur ff ad S C. Syllan.* ibi, *nec multum à
pubertate aberat*, &c. & *ex §. in ſumma, Inſtit.
de obligat. quæ ex delicto.* ibi, *ſi proximus pu-
bertati ſit, & ob id intelligat ſe delinque-
re*, &c.

In delictis verò carnis nemo ante 14.
annum punitur, cùm ad huiuſmodi de-
licta perpetranda maior ætas deſideretur,
necnon præſumatur quis ea conſummaſ-
ſe niſi poſt illum annum, vt per Hoſtien:
num. 1. Anton. de Butrio *num. 1. & 3.* Abb.
num. 1. & 2. in 2. notab. omnes *in hoc text.*
Clar. *§. fin. quæſt. 60. num. 3.* Anton. Gom.
var. tom. 3. cap. 1. n. 59. verſ ſimiliter, Plac. *in
epit. delict. cap. 32. num. 8.* Cald. Pereira *in
l. ſi curatorem, verb. vel aduerſarij dolo n. 55.*
Molin. *de Iuſtit. tom. 4. tract. 3. diſput. 36. n. 5.
verſ ſecundò excipitur.* Farin. *in praxi crimin.
p. 3 quæſt. 92. num. 79.* Quod non ſolùm in 4
ſimplici carnis delicto procedit, verum
etiam in adulterio, *l. Caſtel. 9. tit. 1. part. 7.
l. 3. tit. 21. lib. 8. Recop.* Quintil. Mandoſ.
in tract. de minori ætate cap. 5. n. 45. Anton.
Gom. *d. tom. 3. cap. 1. num. 59.* Cardoſ. *in
praxi Iudicum verb. minor. 18.* Farin. *d. q. 92.
num. 77.* Et in ſodomiæ præpoſtera libidi-
ne id quoque locum habere, reſoluunt
Anton. Gom. *d. cap. 1. num. 6.* vbi ſe libe-
raſſe dicit, licèt cum difficultate, puerum
vndecim annorum, qui contra naturam
ad canem accedens, ſemen emiſit, Clar.
d §. fin. q. 60 in princ. Placa *in epit. delict. cap.
33. num. 8. in fine*, Farin. *d. q. 92. numero 84.
cum ſeqq.* Facit quod poſt Iacob. de Graff. 5
tom. 1 conſ. 3. de adulter. numero 13. & Bello-
chi. *de caſib. reſeruat. p. 2. q. 1. numer. 203. &
q. 17. num 66.* reſoluit Antonin. Diana *moral.
reſol. tom. 2. tract. 1. miſcel. reſol. 1.* quòd ſcilicet
peccata impuberum quatuordecim annos
non habentium, qui muliebria patiuntur,
reſeruationibus Epiſcoporum non ſub-
di.

SVMMARIVM.

1 *Impubes puer præcipuè ſi non ſit doli capax
occidens non contrahit irregularitatem.*
2 *Irregularitas eſt pœna, quæ imponitur pro
culpa.*
3 *Culpa non cadit in infantem.*
4 *Infantes excommunicari non poſſunt.*

Cap. Referentes. II.

AD *num. 10.* Eandem opinionem, quòd 1
ſcilicet puer impubes doli capax oc-
cidens contrahit irregularitatem, tenent
Henriq. *in ſum. lib. 13. c. 3. num. 4. in gloſſ.
lit. Z.* Auila *de cenſur. part. 7. diſp. 6. ſect. 1. dub.
13.* Layman *in Theolog. morali lib. 1. tractat.
4. c. 10. num. 6.* Ioan. Sanci. *in ſelect. diſput.
26. num. 18. in fine.* Contrarium verò, im-
mo quòd impubes, v. g. decem annorum
cum dimidio non incurrat irregularita-
tem, præcipuè ſi non ſit doli capax, re-
ſoluere

ſoluere videntur Abb *in cap. 1. n.6. ſup. hoc tit.* Mandoſ. *de minori ætate cap. 3. num. 9.* Sà *in ſum. verb. irregularitas num. 6.* Cened. *ad Clem. ſi furioſus num. 3. in fine*, Hieron. Perez *in ſum. Theolog. in 9 præcepto tract. de las cenſuras eccleſiaſticas, verbo irregularidad fol. 200.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis c. 16. num. 111.* Ratio eſt, quia irregularitas eſt pœna, quæ imponitur pro culpa, vt colligitur ex *cap. placuit, & cap. qui apud 1. q 4.* & culpa non poteſt cadere in infantem, cum innocentia conſilij eum excuſet, & tueatur, *l. infans ff. ad leg. Cornel. de ſicar. l. ſed etſi 5. verſ. ſed ſi enfans ff. ad leg. Aquil. & Clem. ſi furioſus*, cum multis congeſtis ab Anton. Gom. *tom. 3. var. c. 1. num. 47.* Ioſeph. Ludou. *deciſ. 17. num. 65.* Greg. Lop. per tex. *ibi in l. 9. tit. 1. part. 7.* Vnde excommunicari non poſſe infantes, cum non habeant vſum rationis, nec peccare poſſint, reſoluunt Suar. *de cenſur. diſp. 5. ſect. 1. num. 17.* Sayr. *eod. tract. lib. 1. c. 16. num. 3.* Perez de Lara *d. c. 16. num. 113.* quorum opinio neceſſariò intelligenda erit de infantibus doli non capacibus, qui peccare non poſſent, iuxta addita *ad c. vlt. de ſentent. excom.*

De Clerico venatore.

Tit. XXIV.

Cap. Epiſcopum. I.

1 AD *num. 2.* Quòd clericis, & perſonis eccleſiaſticis non eſſe licitam venationem omnes communiter reſoluunt, intelligendo de venatione frequenti, & quotidiana ob quæſtum, qua neceſſaria ſuæ vocationis negotia omittat, *cap. an putatis 86. diſt. lib. venatoribus 6. C. excuſat. numer. lib. 10.* & de venatione ferarum cum canibus, & clamore, *cap. qui venatoribus 86. diſt.* At ſemel, aut iterum recreationis, aut ſanitatis gratia eis licere quaſi omnes conueniunt *in hoc text.* & pręter citatos in collect. reſoluunt Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 44.* Leſſi. *eod. tract. lib. 2. cap. 5. dubit. 9. num 42.* Carol de Graſſ. *de effectib. clericat. effectu 1. n. 14.* Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo peccatum differ. 10.* Rebell. *de obligat. Iuſtit. lib. 1. q. 14. ſect. 2. num. 9.* Luyſ. Turrian *de iuſtit. diſp. 96. nu b. 1. num. 1.* Filliuc. *in quæſt. moraleb. tract. 29. cap. 1. quæſt. 3. num 3.* Bonacin. *de reſtit. diſp. 1 q. 3 puncto 7. num. 16. & diſp. 2. q. vlt. ſect. 1. puncto 1. num. 3.* Trullench. *in expoſit. Decalogi l. 7. cap. 3. dub. 5. num. 1.* Antonin. Diana *moral. reſol. part. 5. tract. 6 miſcel. reſol 20.* Amaya *in l. vnic. ex n. 65. cum ſeqq. C. de venat. fer. l. 10.*

Illud tamen hac de re notandum erit quòd licèt clerici nimiū venationibus deditì excedendo peccent aut mortaliter, aut venialiter pro modo exceſſus & ſcandali, vt animaduertit cum pluribus Bonacin. *d. ſect. 1. puncto 1. num. 3.* nullo tamen caſu tenentur ad reſtitutionem ferarum captarum, quæ communes ſunt eis, ſicut & laicis, licèt poſſint teneri ad reſtitutionem aliorum damnorum illatorum priuatis ex Cou. Azeued. Gutier. & Cened. apud Amayam *d. loco num. 71.* adde Molin. *d. tractat. 2. diſp 46. ad fin.* Vaſq *de reſtit. cap. 5. dub. 6.* Valer Regin. *in praxi fori pœnit. lib. 10. cap. 24. n 360.* Leſſ. *d. l. 2. c. 5. dub. 9. num. 43.* Filiiuc. *tract. 31. c. 6. q 5. n. 142.* Bonacin. *d. diſp. 1. de reſtitut. quæſt. 3. puncto 7. n 19.*

De Exceſsibus Prælatorum.

Tit. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Quæſita ex ludo non tenetur qui lucratus, reſtituere, niſi compellatur à Iudice.*
2 *Alearum luſus contractus quidam conditionalis eſt in eam cauſam factus, vt cui ſors obtigerit, id quod appoſitum luſoriæ menſæ eſt, quæri debeat.*
3 *Leges non reddunt irritum ludi contractum, nec afficiunt ludentes inhabiles ad dominium transferendum.*
4 *Alearum ludo ſoluere promittens, interim debet, & deinde repetere ſi velit coram Iudice ſolutum poteſt.*
5 *Retentio ſortium illi competit, cui actio datur.*
6 *Vſuras qui promiſit & iurauit, tenetur ſoluere, & ſolutas poſtea repetere poterit.*
7 *Ludo ſe potiores partes habere certò ſciens, ſponſionem auget, an teneatur reſtituere oſtenditur.*
8 *Luſor bene cautus peritusque an poſſit ab imperitiore lucrari oſtenditur.*
9 *Pecunia lucrata in ludo ſub fide præſtita de lucro ſoluendo, non poteſt peti.*

Cap. Inter dilectos. XI.

AD *num. 5.* Circa hanc materiam ludi tres quæſtiones ingenioſè diſputat Lęl.

Læl. Mancin. *diſquiſit. genial. & anniuerſariarum Iuris diſputationum, cent. 2. cap. 117. cum ſeqq.* Primo loco *d. cap.* 117. ab ſcribentibus, & in praxi receptum aſſerit eum, qui ex ludo quæſierit ſuum facere, nec teneri reſtituere, niſi compellatur à Iudice, licèt enim lex humana præcipiat ſic quæſitum reddi, pœnaſque luſoribus adiiciat, vti benè conſtitutæ Reip. ſummè pernicioſis, non tamen acquiſitionem prohibet dominij, *l. 1. ff. de alea vſu, auth. aleatorum, C. de relig. & ſumpt. funer.* denique reſtitutio non
2 debetur, niſi petatur coram Magiſtratu; eſt enim alearum luſus contractus quidam conditionalis in eam cauſam factus, vt cui ſors obtigerit, id quod appoſitum luſoriæ menſæ eſt, quæri debeat, vnde & citra reſtitutionis alteam illud eſt, quod ita acquiritur in alea. Ita contra S. Thom. Richard. P. Iud. Syluest. & alios reſoluunt Couarr. *in reg. peccatum, part. 2. §. 4. num.* 8. Alcoçer *de ludo cap.* 22. Salas *eodem tract. dub. 5. num. 2.* Filliuc. *tract.* 37. *cap. 4. num.* 66. *cum ſeqq.* Morla *in empor. Iuris, part. 1. tit. 7. quæſt. 2. num. 1 & 4.* Ioan. Sanci *in ſelect. diſp.* 48. *num.* 61. Eſcob. *de vtroque foro, art. 4. num.* 103. *verſ.* 13. Molin. *de Iuſtit. tractat. 2. diſp.* 513. Leſſi. *eod. tract. lib. 2. cap. 26. dub 17. num.* 3. Hurtad. *de Iuſtit. tract. de contractib. diffic.* 4. Baſſeus *verb. ludus 3. num.* 1. Machado *en ſu perfetto Confeſſor, lib. 3. part. 5. tract 7. docum.* 7. Villalob. *in ſum. part. 2 tractat. 28. diffic. 2. num.* 2. Bonacin. *diſp. 2. de contract. quæſt. 3. punct. 3. num* 8. Sanch. *in conſil. part. 1. lib. 1. cap. 8 dub. 1. à num.* 3. Trullench. *in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 7. cap. 27. dub. 3. num.* 3. loquentes de eo, qui ludo prohibito aleatum, vel taxillorum lucratur. Ra-
3 tio eſt, quia hæ leges, & ſimiles non reddunt irritum ludi contractum, nec efficiunt ludentes inhabiles ad dominium transferendum, ſed ſolum concedunt perdenti repetitionem, id eſt, quod poteſt apud Iudicem petere ſi velit id, quod perdidit.

4 Æſtimat verò Couarr. *citato loco*, quem ſequuntur plures, vt per Sanch. *de matrim. lib. 6. diſp. 33. n. 33. & 34. & in præcepta Decalogi lib. 2. cap. 23. num.* 144. Leſſ. *d. lib. 2. cap. 26. dub.* 4. Villalob. *part. 1. ſum. tract. 28. diffic. 3. num.* 2. Diana *reſol. moral. part. 1. tract. 3. miſcel. reſol. 8 & part. 2. tract. 5. miſcel. reſol.* 94. Bonacin *d. diſp. 1. de reſtit. q. 3. punct. 3. num* 2. Hurtado *vbi ſuprà diffic.* 5. Machado *d. tr. 7. docum. 7. num* 5. Trullench *d. cap. 27. dub. 4. num.* 2. poſſe deinceps ſi ſolueret repetere coram Iudicante, etenim competit retentio magis, cui actio datur, *l. inuito, §. cui damus, ff. de reg. iuris.* Contrarium verò defendunt Salon, Bañes, Sayr. Valent. Rebell. & alij apud Bonacin. & Trullench. *citatis locis*, & neruosè Læl. Mancin. *d. c. 117. à num.* 4. cum ſcilicet qui promiſit ſoluere, interim debere, & deinceps repetere ſi velit coram Iudice ſolutum poſſe. Ratio eſt, quia *in d. auth vt alearum*, ſācitur vt victus nō cogatur ſoluere, atqui parū eſt nō cogi in foro externo, ſi cogatur in foro interno: tū quia luſor iuſte acquirit obligationē promiſſionis priuſquam aditus Iudex ſit, cùm & iuſtè dominium acquirat quæſtus è ludo facti, ergo interim petendi ius habet ab eo, qui promiſit: quo fit vt excuſare ſe promiſſor non poſſit, aut non iure faciat ſi ſe excuſet: vtrumque probabile, & ſtandum receptæ conſuetudini admonet Trullench. *d. dub. 4. num.* 1 Et qui hanc ſecundam ſuſtinent ſētentiam, & præcipuè Læl. Mancin. ad alia fundamenta, quæ pro priori adduci ſolent, non abs re reſpondent.

Et in primis quòd nihil valent regulæ 5
illæ Iuris, competere ei retentionem, cui actio datur, imò fruſtrà petere eum, qui ſtatim reſtituturus eſt, *l. dolo, ff. de doli except.* cum ſimilibus, ſiquidem in foro contentioſo ſeruari debeat, non in foro poli.

Obiiciunt deinde circuitum iſtum quaſi 6
Reip. inutilem obtruncari oportere; ſed reſpondetur non eſſe inutilem circuitum, quo luſores ſic vexentur, vt à crimine quātum fieri poſſit arceantur, *cap. debitores, de iureiur.* in quod fruſtrà nituntur primæ ſententiæ auctores, nam dum probat eum, qui vſuras promiſit, & iurauit, teneri ſoluere, & ſolutas poſtea repetere, colligitur conſequentia, ergo & qui pecuniam promiſit in alea, interim ſoluere obligatur, ſed repetere exinde poteſt: nec dicant illud ita eſſe ne periurus ſit qui promiſit; nam & hic promiſſum dare debet ne ſit infidelis. At (inquiunt rurſus) qui promiſit ſimpliciter vſuras, ſed non iurauit, nō tenetur in foro animæ, ergo ſingulare illud in iureiurando eſt: negari non poteſt eum, qui vſuras promiſit, ſoluere non teneri, quia creditor petendi ius habet, ſi iuratum non eſt. At hic ludi creditor & petit, & iuſtè petit, itaque ſoluere promiſſor debet ne infidelis ſit, qui parum diſtaret à periuro, *cap. iuramenti 22. quæſt.* 5.

Secunda quæſtio eſt, an certò ſciēs potio- 7
res partes ſe in ludo habere, ſponſionē auget, teneatur reſtituere? Hanc quæſtionem excitat, & reſoluit Læl. Mancin. *diſquiſit. genial. cent. 2. cap* 118. & dicit ex Cou. receptam ſententiam eſſe reſtitui quicquid lucro obuenerit, oportere, qui vt contrarium

verius putet, & luſori faueat, eo ducitur fundamento, quia naturalis ludi lex eam conditionem habet à conſenſu vtriuſque ludentis, vt qui meliorem, ac potiorem ludi partem habuerit, poſſit licèt certus de lucro, alterum ad augendam ſponſionem inuitare, appoſitamque pecuniam augere, modò aliunde abſit dolus, vel fraus. Ioan. de Salas *de ludo dub.* 25. *num.* 2. His præhabitis Læl.Mancin. *citato loco num.* 5. ſic hac de re loquitur. *Sed vereorne lex quadã noua, quæ pro luſoribus valde faciat ſtatuatur. Æſtimo rationem eſſe aleæ, vt appoſitam pecuniam tradere ſi eum debeat, cui potior pars obtigerit, vtque ſpondere is poſſit, qui pecuniam habet in diſcrimine, non qui certus victoria eſt: ſic enim & ille, qui peiorem ludi euentum timet, caute, & ſimulate augere ſponſionem poteſt, vt recedat is, qui meliori potitur: nam periculum aliquod ſubit: qui ſic ſponſionem auget, vnde quaſi venator per iocum dicitur, qui laceros artus, laceraſque veſtes referre ſoleat. Cæterùm, vt deponat, vt inuitet, vt reſpondeat is, qui nullũ fortunæ diſcrimen ſentire poſſit, ex lege ludi eſſe, mihi certè non probabitur; eſt enim inuitatio quaſi adæquabile fortunæ certamen prouocatio, & qui ſupra aleam fortunæ eſt, non ad pugnam vocat, ſed ad exitium. Dicam potius neque aleam eſſe, neque ludum certa victoria potiri poſſe, cumque ſuſtineri vix queat ne luſor quaſi ex non iuſta cauſa acquirens generaliter reſtitutione grauetur, hanc ludentium legem vſque eo protrahere, vt ſuper certo augere ſponſionem liceat, ſuſpectum credo, atque interim communi ſententia hæredum ſentio.*

8 Tertia quæſtio eſt, an poſſit bene cautus, peritúſque luſor ab imperitiore lucrari? Negat communis ſchola ſi talis peritia ſit vt certum quem victoriæ faciat, idque argumento illo, quia par eſſe conditio debet vtriuſque ludentis. Ita Sayr. *in claui Regia, lib.* 11. *cap.* 12. *num.* 18. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 1. *numer.* 387. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 517. Filliuc. *in quæſt. moral. tom.* 2. *tract.* 37. *cap.* 8. Ioan. de Salas *de ludo dub.* 25. *num.* 1. Machado *doct. lib.* 3. *part.* 3. *tract.* 7. *docum.* 6. *num.* 3. Trullench. *d. cap.* 27. *dub.* 2. *num.* 3. Sed Læl. Mancin. *d. cent.* 2. *cap.* 19. in hac quæſt. ſic ait: *Sed vereor ne ratio iſta vera non ſit; paritas enim requiritur circa leges, quæ ludi illius ſunt, non circa modum peritiæ, vel induſtriæ. Cumque nulla melior ratio communem ſententiam iuuet, contrarium verius nonnulli æſtimant, eo firmari, quod reiecimus paulò antè certum de victoria augere ſponſionem poſſe. Addunt ſi duo certent de ingenio, lucrari eum poſſe, qui certus vincendi eſt. Ergo, &c. Verſimè quidem, ſi duo ludentes id omnino velint, & quaſi paciſcantur inuicem, vt plus induſtria vincat quam fortuna; quid enim prohibet duos, aut corporis, aut animi viribus certare velle, eumque qui ſuperiorem ſe eſſe agnouerit, ad pugnam egredi, vincere, & lucrari? Sibi enim imputare alter debet, qui ſuperioris vires maluerit experiri, quàm credere. At etiam ſi imperitior prudens ac ſciens ſeſe periculo exponat, nil vetat, perdere eum poſſe, quod & donare ſi ita velit, poteſt; noſtra diſputatio alia, atque alia eſt, nam peritum ſupponimus qui, imperitis, nihil tale cogitantis illudere ineptiam velit, & ab inconſulta quadam facilitate lucrum captare. Hunc itaque aleæ vix patimur velle accedere, qui talis ingenio eſt, vt ſuprà aleã ſit. Cumque ludum dixerimus in fortunæ variatione totum eſſe, abſque vlla etiam variatione communem ſententiam ſequimur, & firmamus.*

Quarta quæſtio, vtrùm debeatur pecunia lucrata ſub fide præſtita de lucro ſoluendo? & placuit hoc caſu ceſſare petitionem ex his quæ Benedict. Ægid *in l. hoc iure part.* 1. *c.* 7. *numer.* 33. *&* 35. *ff. de Iuſtit. & iure*, poſt Cou & Gutier. Gabr Pereira *deciſ.* 88. *num.* 3. vbi refert latam fuiſſe legem ab Imper. Carolo V. qua cauetur ne pecunia etiam in ludo licito amiſſa ſub fide de lucro præſtita exigatur. Et ſic dum luditur credita pecunia victus in conſcientia ſoluere non tenetur, cum id iure ſit prohibitum tam communi *in Auth. vt alearum vſus C. de religioſis, & ſumpt. funer.* quàm Regio, vt *in l.* 2 *tit.* 7. *lib.* 8. *Recop.* Ioan. Sanci. *in ſelectis diſp.* 48. *num.* 60. & plures apud Bonacin. *diſp.* 2. *de reſtit. q.* 3. *puncto* 3. *num.* 2. *cum ſeqq.* & apud Antonin. Diana *moral. reſolut. p.* 2. *tract.* 17. *reſol.* 8. *& p.* 3. *tract.* 5. *miſcel. reſol.* 94. 9

SVMMARIVM.

1 *Campana vna tantùm conceditur Fratribus Prædicatoribus.*

2 Extrauag. vnic. de officio Cuſtod. *refertur.*

3 *Campanarum numerus in vnaquaque Eccleſia qualiter addiscendus?*

Cap. Nimis iniqua, XVI.

POſt *numer.* 1. In tex. ibi, *Nec ſuſtinentes eos habere campanam*, &c. Vide plura circa

circa intellectum huius tex. *in collect. ad c. patentibus, de priuileg.* Et nunc addo ex relatis verbis huius tex. & ex *d. cap. patentibus,* colligi, Fratribus Prædicatoribus non con-
2 cedi niſi vnam tantum campanam. Deinde Ioannes XXII. *in Extrauag. vnic. de officio cuſtodis,* ad omnium Eccleſiarum quieté conſeruandam ſtatuit & ordinauit quòd Religioſi ordinum Mendicantium in nullo conuentu ſuo, vel loco plures campanas habeant quàm vnam ſine Sedis Apoſt. licentia: at ſi præter vnam aliam habeant eorum ſpecialiter vſibus deputatam, eam etiã pulſare valeãt; ſed ſi plures ſine lite in vſus dumtaxat proprios habuerint, illis etiam deinceps liberè vti poſſint. Ex quibus etiam ante dictam Extrauag. licitum fuiſſe Religioſis plures habere campanas, reſoluunt Oldrad. *conſ.* 128. & Alberic. *in ſuo dictionario verb. Campana,* reſpondentes *d. c. patentibus,* loqui de oratoriis conſtitutis in priuatis domibus, de quibus notabiliter in Auth. vt in priuatis domibus ſacra myſteria non fiant: & dicunt hunc tex. in præſenti referre grauamen, quod inferebatur Prædicatoribus, & Mino[ri]bus, quia prælati non permittebant eos habere campanas, & illud grauamen [ta]tolli, non tamen exinde induci prohibitionem circa plures campanas. Sed iam hodie totum ad conſuetudinem referẽdum eſt itaut liceat ex vi huius conſuetudinis tam in Conuentualibus Religioſorum Eccleſiis, quàm in Parochialibus plures pulſare campanas, ex Angel. Rocha *in tract. de campanis c. 16. in princ.* & Vincent de Caſtro nouo *in comment. ad reg. B. P. Auguſtini diſt. 1. c. 1. §. 4. pag.* 18. de conſuetudine in ſua Religione agens ſic loquitur. *Declaramus, quòd in principio Ordinis in domibus noſtris non habeamus niſi vnam campanam, vt notatur in cap. nimis, ext. de exceſſ. Prælat. & in c. patentibus, de priuileg. ſecundum Hoſtien. & Panor. Sed huic Conſtitutioni derogatum eſt per contrariã conſuetudinẽ quaſi generalem, non quidem temere inductam, ſed ad excitandum Chriſtiani populi deuotionem, quæ cũ iam præſcripſerit, vim ſine dubio regis obtinuit. Seruatur tamen hæc Cõſtitutio quoad hoc quod in diebus non ſolemnibus vnum tantum campanam pulſamus ad omnes horas, in feſtis autem duplicibus, vt ſupra, ad excitandam populi deuotionem pulſamus plures campanas in Matutinis, & in Veſperis & ad Miſſam Conuen-*
3 *tualem.* De numero campanarum in vnaquaque Eccleſia addicendo S. Carolus Borromæ. *inter acta Eccleſiæ Mediolanen. lib. 1. cap. 24. pag.* 586 *col.* 2. ita conſtituit. *Si Eccleſia Cathedralis eſt, ſeptem, aut quinque ad minimum campanas, ſi Collegiata tres, grandiorem ſcilicet, mediã, & minimam, ſi Parochialis totidem, aut duas ſaltim habere debet, euſque diſtincto quodam ſoni concenſu inter ſe conſentientes, pro varia diuinorum Officiorum, quæ fiunt ratione, & ſignificatione.* refert. Angel. Rocha *d. tract. de campanis c. 54. in fine.* Ego *in votis deciſiuis Can. lib. 3. voto* 102. *n.* 57.

De Pænitentiis, & remiſſionibus.

Tit. XXXVIII.

Cap. Quod quidem. V.

POST *n.* 4 in tex. ibi; *Si tamen aſſerunt abſtinere non poſſe,* &c. Hinc pœnitentem non eſſe abſoluendũ ſi occaſionẽ proximã vitare neglexerit, ſæpè iam monitus vſque dum expulerit, v. g. concubinam dum poſſit abſque ſcandalo, ſeu aliis magni ponderis incommodis. Ita eleganter Ioan. Sanci *in ſelect. diſp.* 10. *à n* 6. vbi *num.* 10. infert quòd ſi quis domi habeat fœminam, cui ſæpè copuletur, ſui tamen iuris non ſit, quia eſt filiusfam. non potens eiicere, abſoluendus eſt, ſi proponat firmiter ampliùs non labi, dum nec ipſe domum patris deſerere teneatur, neque per illum ſtet quin minus fœmina eiiciatur. Sufficit enim proponere nunquam ſe ſolum cum ſola conuerſaturum, & *n.* 16. Pariter infert filiumfam. non potentem eiicere è domo ancillam, cui ſæpè copulatur, fore abſoluendum toties quoties verè pœnituerit, etiam quando nullus apparet profectus, & *n.* 18. infert etiam non eiecta concubina poſſe abſolui pœnitentem cum reincidendi periculum ceſſat, v. g. quia deformis facta eſt, vel quia cognatio inter eos eſſet ſuborta quæ ab ipſis contemni non creditur, aut noua alia interſunt obſtacula; de his latè Trullench *in præcepta Decalogi lib. 6. c. 1. dub. 9. n. 15. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Adultera ſeipſam prodere non tenetur cum periculo vitæ ſuæ, vel famæ, ne iuſtæ proli officiat.*

2 *Filius non tenetur credere matri aſſerenti ex adulterio eum concepiſſe.*

3 *Mater ſi ſibi perſuadeat ex adulterio filium concepiſſe: tenetur in foro conſcientia ſatisfacere haredibus mariti ex propria ſubſtantia.*

Cap. Officij. IX.

1 AD *n.2.& 3* Plures in his duobus numeris citati reſoluunt adulteram eum periculo vitæ ſuæ, vel famæ, ſe ipſam prodere non teneri; ne iuſtæ proli officiat, adhibitis quibuſdam temperamentis; quibus addo Trullench. *in expoſit. Decalogi l.7.c.9. dub.5.n.4.* vbi reddit rationẽ, quia vita nullo pretio eſt æſtimabilis, nec ſunt reſtituenda bona minoris ordinis cum detrimento boni ordinis ſuperioris, & nouiſſimè Leli. Mancin. *diſquiſition. genial. & anniuerſ. iuris diſput. cent. 2.c. 116. pag. 273.* adulteram ſe prodere non teneri, affirmat cum perdurũ videatur, & moraliter impoſſibile vt prodere ſe mulier debeat cum tantæ rei diſcrimine, cui perinde nec poſititiua lex obligare poſſit, *cap. erit autẽ lex. 4. diſt.* Nam quod ratio dictat vt domino reddatur ſuum, damnumve illatum ſarciatur, intelligitur modo abſque læſione id fiat corporis, aut famæ, quandoquidem cùm læſio incidit eiuſmodi, nihil tunc inuito domino fit; adeſſe enim videtur voluntas domini, ſi non expreſſa, ſaltim præſumpta, aut debita: cum velle debeat dominus ex recta ratione ne ſibi ſua res cum tam graui mortis periculo, aut famæ diſpendio reſtituatur; reticere ergo mulier poterit citra damnum ſalutis: ſic alibi conſultius, ac ſalubrius, alienum retinetur quàm dimittatur, nempe gladius, ſi ſuſpicari poſſis eum eo dominum graue aliquod facinus admiſſurum, *cap. ne quis arbitretur, §. duo ſunt 22.q.5.*

2 Ex quo infertur filium non teneri credere matri aſſerenti ex adulterio eum concepiſſe, niſi id demonſtret modo, quo credere hoc filius debeat, nempè per aliquã certitudinem, vel demunſtrationem, vt eſt longa abſentia, infirmitaſve, aut per indicia, coniecturas, & præſumptiones veroſimiles; aliàs verò, nec in foro cõſcientiæ ei credere tenetur, quia iure præſumitur legitimus, & ſic conceptus ex marito legitimo. *l. filium 6. ff. de his, qui ſunt ſui, l. ſi vicinus 9. C. de nupt. l. Caſtella 9. tit. 14. par. 3. l. 7. in fine, tit. 2. in glоſſ fin. par. 4.* Quare ita reſoluunt Marta *de iuriſdict. part. 2. c. 8. n. 16.* Azori. *inſtit. moral. p. 3. l. 5. cap. 6. q. 8.* Bonacin. *de matrim. quæſt. 4 puncto 15. num. 7. verſ dixi qui indubitanter*, Carranza *de partu leg. cap. 5. ſect. 2. num. 58. cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. concl. 788. n. 4.* Excobar *de puritate probanda q. 6. §. 2. n. 26.* Antonin. Diana *moral. reſolut. p. 3. tract. 5. miſcel. reſol. 30. in fine.* Trullench. *in expoſit. Decalogi lib. 7. c. 9. dub. 5. n. 9. & dub. 6 n. 1.*

Deinde infertur quòd ſi mater certò ſibi perſuadeat ex adulterio filium concepiſſe, tenetur in foro Conſcientiæ ſatisfacere hæredibus mariti ex propria ſubſtantia, quod peruenit ad adulterum filium ex illius bonis, aliàs peccabit mort. vt omnes communiter fatentur, non tamen tenetur hoc filio nuntiare, niſi aliquo certo ſigno aut probatione poſſit confirmare, ita vt ex eo filius credere cogatur, ſi modo hoc facere poſſit abſque ſui infamia, & periculo mortis, alteriuſve grauis damni, aliàs quidẽ verum eſt ad id non teneri etiamſi præſumat illum ſibi crediturum, quia cum credere filius nõ teneatur, exponit ſe mater ad actum inutilem, Bonacin. *d. puncto 15. ex n. 17.* Diana *d. reſol. 30. in fine.* 3

Cap. Cùm infirmitas. XIII.

AD *n. 2.* Vnde à peccatis per confeſſionem liberati homines vt plurimũ ſalutem corporalem conſequuntur, S. Ioan. Chryſoſt. *in Ioan. homil. 37.* Ioan. ſelu. *de beneſic p. 1. q. 5. n. 112.* Paul. Fuſc. *de Viſitat. lib. 2. c. 30 n. 10.* Sebaſt. Medices *in tract. Mors omnia ſoluit p. 1. n. 138.* Azeucd. *l. 5 c. 8 n. 2. tit. 1. l. 1. Recop.* Et hac de cauſa Eccleſia diuinitus edocta decreuit vt medici ſtatim vt vocantur ad curandos infirmos, conentur eos ad ſalutem animæ procurandam, & niſi medico ſpirituali peccata ſua confiteantur, vltra tertium diem ægrotum non viſitent, vt piè decreuit Pius V. *conſtit. ſua incid. Super gregem Dominicum 8. Mart. 1566* apud Laërt. Cherub. *in Bullar. tom. 2. pag. 178. aliàs pag. 134 in nouiſſ. impreſſ.* de qua vltra citatos in collect. vide Scort. *in ſelectas ſummor. Pont. Conſtitutiones epit. 88.* Ioan. Anton. Nouarr. *in ſũ. Bullarũ tit. de medicis*, Torrebl. *de iure ſpirit. lib. 12. c. 26. n. 40.* *metipſum de officio, & poteſt. Epiſcopi p. 3. alleg. 91. & in ſum. Apoſtolicar. deciſ. collect. 467. num. 1. cum duobus ſeqq.*

De Sententia Excommunicationis.

Tit. XXXIX

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis ſententia in ſcriptis proferenda.*

proferenda, non autem memoriter.
2 *Excommunicationis ſententia proferri debet à Iudice, vel ab alio ipſius nomine, ex ſcriptis.*
3 *Excommunicationis ſententia debet ſaltim eſſe ſubſcripta manu iudicis.*

Cap. Cùm medicinalis. I.

1 AD n. 3. Quòd ſententia excommunicationis in ſcriptis ſit proferenda vltra citatos in col. docet per hunc tex. Stephan Coſta *hic n.* 68. Marc. Anton. Genuenſ. *in pract. Archiep. Neapol. c.* 30. *n.* 1. Piaſec. *in praxi Epiſcop p.* 2. *c.* 4. *n.* 77. Sayr. *de cenſur. lib.* 1. *c.* 13. *à num.* 1. vbi quòd in ſcriptis, & de ſcripto à iudice proferri debet, non autem memoriter, latè D. Sperel. *in decis. fori eccleſ. decis.* 39. *num.* 1. *&* 2. vbi *n.* 3. poſt Mar. Alter *de cenſur. tom.* 1. *disp.* 4. *lib.*
2 3. *cap.* 2. *circa princ.* ſubdit quòd non ſufficit vt ea prius ſcribatur, & poſtea à iudice ſine ſcriptis pronuntietur, ſed neceſſe eſt iudicem, vel alium ipſius nomine ex ſcriptis illam proferre. Et ſatis eſſe quòd ſcriba illam coram Iudice, & eius nomine legat, Suar. *de cenſur. diſp.* 3. *ſect.* 13. *n.* 4. Alter. *citato loco.* Marc Anton. Genuenſis *in practicab. eccleſ. q.* 739. Sperel. *d. decis.* 39. *numer.* 6. vbi *num.* 7. ait tenere aliquos neceſſe non
3 eſſe ſententiam conſcribi manu ipſius iudicis, cum id tex. hic non dicat, ſed ipſe concludit debere ſaltem eſſe ſubſcriptam manu iudicis, vel talis vt poſſit per teſtes probari ſententiam latam eſſe ex illis ſcriptis.

Cap. Si vero. IV.

AD *n.* 2. *in fine.* Rationem præſtat Anguian. *de legib. lib.* 4. *controu.* 4. *num.* 40. dicens quod cùm clericatus qualitas mutet ſpeciem, & hæc ignorata fuerit, iuri & rationi conſonum erat ex probabili ignorantia delinquentem excuſari, & antea *num.* 18 ex communi interpretum traditione *in hoc tex.* tenet dantem operam rei illicitæ, ſi Petrum, v. g. percuſſerit, quem ex ignorantia craſſa ignorauit eſſe ſacerdotem, peccare peccato ſacrilegij, & excommunicatum eſſe, quia malum quod quis dans operam illicitæ actioni ex craſſa, aut ſupina ignorantia facit, nullam excuſationem habet, quia is apertè voluit rem illam illicitam, cui operam dabat, & volens illam, cenſetur eo ipſo velle id, quod per ſe & neceſſariò ſequitur ex illa, ex qua ratione infert quod ſi quis acceſſerit ad meretricem, quam ex ignorantia craſſa, ignorat eſſe ſuam conſanguineam, aut affinem, peccabit, non tantum peccato fornicationis, ſed & peccato inceſtus, ſicut peccaret ſi ſciret illam eſſe conſanguineam, vel affinem, nec ſanè effugiet pœnas pro peccato inceſtus lege ſtatutas.

SVMMARIVM.

1 *Clerici exemptionem & immunitatem non amittunt etiamſi dimiſſo habitu grauiſſima delicta committant, niſi incorrigibiles exiſtant.*
2 Text. in præſenti *intelligitur vno modo.*
3 *Secundo modo interpretatur.*
4 *Tertio modo declaratur.*
5 Cap. vnic. de cleric. coniug. lib. 6. *citatur.*
6 *Quarto modo explicatur.*
7 *Citatio, ſiue alia iudicij forma neceſſaria non eſt quando adeſt notorietas facti permanentis.*

Cap. Perpendimus. XXIII.

POſt *num.* 3. Cùm notiſſima ſit iuris Pontificij regula clericos exemptionem & immunitatem non amittere, etiamſi dimiſſo habitu grauiſſima delicta committant, niſi incorrigibiles exiſtant, *cap. contingit* 45. ibi, *ſi tertiò à te commoniti, de ſentent. excommun.* & ſic regulariter non poſſe clericos vllo modo committi iudicibus ſecularibus, niſi Eccleſia prius illos admoneat, corrigat, & emendet, vſque dum appareat minimè eos velle corrigi, & tandem in ſubſidium ad Curiam ſecularem recurrere neceſſe ſit, *cap. ſi quis laicus* 11. *q.* 5. *cap. cùm non ab homine, de iudic.* videtur difficile Pontificium reſponſum in hoc textu, quo docemur Sacerdotem ita ad audendum proiectum quod falsò ſe filium Regis nominare præſumpſerat, & inſuper armis acceptis ſeditionem fecerat, & guerram, potuiſſe fuſtigari, & tradi patibulo vt mortem pateretur, nec ob id interfectores indigere Sedis Apoſt. abſolutione, etſi Laici, ſicuti erat ille Comes interfector clerici; ea ratione aſſignata à Pontifice in præſenti, quia Sacerdos tali modo exceſſerat, vt non propulſando, ſed inferendo iniuriam fuerit occiſus. 1

Quare ad hunc textum interpretes varios exquiſierunt intellectus. Et in primis Abb. *in cap.* 2. *de foro comp.* & Alex *conſ.* 8. *n.* 1. *lib.* 1. exiſtimãt in hoc textu nõ fuiſſe ſermonẽ de priuilegio fori, ſed de priuilegio Canonis quòd amiſerat clericus, de quo ibi, 2

quia habitu dimiſſo plurima, grauiſſimáque faciliora perpetrauerat, excitabátque ſeditiones, fauentes peculiare diſcrimen inter duo priuilegia Canonis & fori, quod prius abſque ſententia Iudicis,& quod magis eſt,abſque monitione aliqua amitti poteſt,ſecundum verò non ita niſi præcedente monitione debita,atque incorrigibilitate,iuxta terminos *d. cap. cùm non ab homine.* Sed licèt hic intellectus aliquando nobis arriſerit, nunc verò diſplicet, quia negari non poteſt in hoc textu ſecularem Poteſtatem clericum iudicaſſe, quicquid ergo fuerit actum de priuilegio Canonis,re vera ſecularis Iudex fuit aduersùs clericum, in quo conſiſtit tota difficultas.

3 Secundo loco Guid. Papæ *deciſ.* 401. & plures citati à Iulio Claro *§.fin.q.* 36. *n.* 27. arbitrantur ideò clericum,de quo hic,iudicari,punirique potuiſſe per ſecularem poteſtatem, quia læſæ Maieſtatis crimen perpetrauerat,vt ex facti ſpecie conſtat, & eo ipſo clericale priuilegium amiſerat propter grauitatem, & atrocitatem tanti criminis. Sed nec is intellectus verus eſt, quia verior tenet ſententia clericum etiam læſæ maieſtatis reum puniri non poſſe à ſecularibus Iudicibus, vt dixi, & latè probaui *in collectan. ad cap. ſi quis laicus* 19. 22. *quæſt.*5.

4 Tertio loco gloſſ. *in cap.* 2 *de foro compet.* Iul.Clar.*§.fin quæſt.* 36. *num.* 25 Aufrer. *de poteſt.ſeculari reg.*1. *num.*27.Couarr. *practic. cap.* 32.*num.*2.& Plaza *de delictis cap.*8.*num.* 26.in ea fuerunt ſententia vt exiſtimarent ideò in hóc textu clericum iudicari potuiſſe à poteſtate ſeculari, quia omne priuilegium amiſerat dimittens habitum clericalem, & tam grauibus criminibus, & enormitatibus ſe immiſcens,iuxta text *in d.cap. cùm non ab homine*, in ſecundo caſu; inquiunt præterea decreuiſſe Alexandrū III.
5 *in cap.*1.*de apoſtat.* vt clerici, qui relicto ordine clericali, & habitu ſuo, in apoſtaſia tanquam laici conuerſantur, ſi in criminibus comprehenſi teneantur, per cenſuram eccleſiaſticam non liberentur, id eſt, non iuuentur beneficio Canonis excommunicationem ſtatuentis co[illegible] a eos,qui violentas manus in clericos [illegible]iciunt,& poſt eum Bonifacium V[illegible]I.*in* [*c*]*ap.unic.de cleric.conjug. in*.6. non aliter v[illegible]ſſe clericos priuilegio canonis gaudere niſi veſtes deferant clericales,qu[i] ſi ſtatim dimiſſo habitu priuilegium amit[t]ant, quaſi in clerico in enormitatibus ſe immiſcente aliqua non requiratur monitio ad amittendum priuilegio fori, quod expreſsè tenent Farinac. *in praxi crimin quæſt.*8.*num.*56. Mar. Anton *var. reſol. lib.*3 *reſol.*48.*num.*6.*in fine*, Torreblanc. *de iure ſpirit.lib.*15.*cap.*5.*num.*33.Sed non immeritò reprehenduntur à Card.Imola,Butrio,& Abb.*num.* 4. *in d. cap.*2. *de foro comp.* & ab Alexand.*conſ.* 8. *num.* 1. *lib.*1.negantibus clericos ob delicta quantumuis enormia fori priuilegium amittere, idem tenent Salzed *ad Bernard. in pract. cap.* 139. *lit. B.* Bellet. *diſqu ſit.clerical.part.* 1.*de fauore clericor.perſonali*, §. 7. *num.*3.Ego ipſe *de officio,& poteſt.Epiſcopi,p.*1.*alleg.*12.*num.*22. *num.* 24. ex ea ratione, quia nullibi expreſſum reperitur quòd non præcedente trina monitione, & non data incorrigibilitate priuetur clericus priuilegio fori, vt à Iudice ſeculari valeat carcerari, imò videtur expreſſus in contrarium ordo ſcriptus à Pontifice *in dict. cap. cùm non ab homine.*ſaltim de Iure communi, licèt hodie attenta noua Concilij Trident. diſpoſitione *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 6. neceſſariam non eſſe trinam monitiónem ad effectum, vt clericus non incedens in habitu, & cenſura amittat fori priuilegium, vt aduertunt plures per me citati *dict. alleg.*12.*n* 19.*&* 22. *in fin.*

Quarto loco Alexand.de Neno *conſ.*59. 6
*num.*21.*&* 22.Farin.*dict. quæſt.* 8.*numer.* 55. Caball.*reſol.crimin.caſu* 60.*numer.* 17.Bellet. *dict.*§.7.*num.* 3. *verſ.ſecundum*, diſtinguunt inter clericum deprehenſum in crimine non enormi ſine habitu & Tonſura, in quo caſu tenent trinam requiri monitionem, vt clericus qui monitus habitum & Tonſuram non reaſſumit, amittat priuilegium clericale, & ſic procedunt *cap.fin. de vita, & honeſt. cleric. & cap. in audientia,& cap.contingit el* 2. *de ſentent. excom.* Et inter clericum enormia crimina perpetrantem, quem abſque vlla monitione amittere fori priuilegiū reſoluunt citati, ex text.*in præſenti*,quem ſic interpretátur, & hanc ſecundam diſtinctionis partem intelligunt,vbi clericus non illum, ſed plura commiſit crimina, ita vt quaſi inueteratus in illis perſeueret, aduertentes ideò omnia iura in hac materia loqui in numero plurali. Addit eleganter Anguian *de legib lib.*2.*controu* 5.*num.*29.clericum, de quo in hoc textu,in manifeſtis facinoribus,& grauiſſimis ac atrociſſimis delictis quotidie deprehenſum cum maximo ſcādalo,& totius Reip.præiudicio,ac nouiſſimo detrimento, quibus periculis,& malis nullo pacto viſum fuit aliter ſuccurri poſſe,maximéq; eſſe periculū in mora,neq; ſubſidiū afflictæ Reip. vllatenus dilationē pateretur,incepit quidē

for

fori priuilegiũ eſſe damnoſum, ob quã iniquitatem fuit extinctũ, & omnino ceſſauit, arg. *l. ex facto ff. ne vulgari*, *& c. ſuggeſtũ, de decim.* abſque vlla iudicij forma, aut citatione aliqua: nec enim euidẽtia patrati ſcele-
7 ris clamore aliqua indiguit: docemur enim neceſſariam nõ eſſe citationem ſiue aliam iudicij formam quandò adeſt notorietas facti permanentis, *cap. bona, §. porrò, de elect. c. euidentia, de accuſat. deciſ. Pedem.* 68 *n* 30. Tiraq. *in tract. Res inter alios acta, lim.* 2. ideoque rectè potuit clericus ille à ſeculari poteſtate damnari ſine timore excommunicationis; quem verum eſſe ac germanum huius tex. intellectum prædicat Anguian. *citato loco.*

Cap. A nobis. XXVIII.

AD *n. 9 in princip.* Quamuis nonnulli vltra citatos doceant in defectum ſacerdotis etiam alium inferiorem clericum, imò & laicum, à cenſura excommunicationis in mortis articulo abſoluere poſſe, ſicut & Indulgentias applicare ad hoc vt defunctus poſſit ſepeliri in loco ſacro, & pro ipſo publicè Miſſa celebrari, ex quorum numero ſunt Silueſt. *in ſum. verb. Abſolutio* 1. *n.* 8. Ioan. de la Cruz *p. 2. de excom. dub. 4. concl.* 1. Valer. *de differẽt. inter vtrumque forum, verb. abſolutio differ.* 13. Raguc. *de abſolut. q.* 124. Ioan. Sanci. *in ſelect. diſp.* 44. *num.* 7. At contraria ſententia videtur verior & receptior, quam vltra citatos ſuſtinent Cou. *in cap. alma mater p.* 1. §. 11. *num* 9. Nau. *in man cap. 26. num. 26. & in c.* 1. *in princ. num.* 86. *de Pœnit. diſt.* 6. Nicol. Garc. *de benef p. 12. c. 5. n.* 353. Coninch. *diſp. 14. dub. 16. num.* 236. Villalob. *in ſum. tom. 1. tract. 16. diffic. 20. n.* 14. Thom. del. Bene *de immun. eccleſ. dub. 4 ſubſect.* 3 2. à *num. 1. pag.* 127. vbi *num.* 4. reſpondet ad *tex. in cap. ſanctum, de conſec. diſt.* 4.

Cap. Per tuas XL.

AD *n. 3. lin. 2. pag.* 322. ibi *poſt ſententiam*, lege, *poſt appellationem.*

Poſt *n.* 3 In tex. *verſ. verùm in aliis*, iuncto *c. cùm contingat* 36. *verſ. verùm, de officio deleg.* Collige ex his iuribus excommunicatum appellantem non eſſe audiendum ſuper appellationis proſequutione, niſi poſtquam ab excommunicatione fuerit abſolutus. Sed obſtat *cap. cum inter* 6. *verſ. porrò, cap. ſignificauerunt* 11. *cap. vlt. de except. cap.* 1. vbi notant omnes *de reſcript. in* 6. in quibus probatur poſſe excommunicatum etiam non abſolutum in iudicio appellare, ſicut & appellationem proſequi, ex ea ratione, quia appellatio inuenta eſt, & ordinatur ad legitimam appellantis defenſionem contra iniquitatem, vel imperitiam iudicantis. *l. 1. ff. de appellat. c. ſuggeſtum* 15. *in princ. & c. cum ſpeciali* 61. *verſ. porrò, eod. tit. de appellat.* Idque procedit non tantùm vbi is, qui in lite reus erat, excommunicatus appellat, verùm etiã vbi originarius actor, qui alium conuenerat ſuccumbens, & tempore latæ ſententiæ excommunicatus appellationem interponit; adhuc enim is admittitur, ex eadem ratione, & regula generali, quæ quibuſvis excommunicatis in iudicio omnem legitimam defenſionem, & conſequenter appellationem concedit, & ita in ſpecie probat, *d. c. ſignificauerunt*, vbi Capitulum originaliter agebat cõtra alios, & tamẽ non obſtãte excommunicatione admittitur appellans, & appellationem proſequens, vt *ibi* explicant *gloſ. pen.* Abb. & Doctores communiter ſecundùm Pariſ. *n.* 31. Roder. Xuar. *alleg.* 13. *n.* 12.

Pro concordia horum iurium Abb. *in præſenti, num.* 7. quem alij ſequuntur *hic*, idem Abb. *in d. c. ſignificauerunt n.* 13. *in fine cum ſeqq.* vbi Felin. *num. 7. verſ. circa, &* Pariſ. *num.* 34 idem Abb. *in d. c. vlt. de except. n.* 6 & illic Pariſ. *num. 5. in fine*, Deci. *in cap. intelleximus, num. 7. &* 11. *de iudic. DD. in d. c. cùm contingat*, differentiam conſtituunt inter excommunicatum appellantem à ſententia excõmunicationis, qua tenetur, & eum, qui non ab excommunicatione, ſed ab alia cauſa diuerſa, in qua litigans ſuccubuit, appellat, vt in priori procedat *tex. in præſenti*, *& d. cap. cùm contingat*, cum ſimilibus; quicquid controuertat Alciat. *in d. cap. intelleximus*, *n.* 13 *&* 34. In poſteriori verò procedat text. *in d. cap. cùm inter*, *& in d. cap. ſignificauerunt*, cum ſimil. ib. Cuius differentiæ non ineptam rationem aſſignat Abb. dictis locis, quẽ ſequuntur præcitati, & ſatis illam probat *d. cap. cùm contingat, verſ. verum*, ibi, *cùm eſſi pro certo*, &c. iuncto *d. verſ. verum in aliis*, ibi, *ne videatur*, &c. licèt dubitet Alciat. *d. num.* 34. Sic planè dum tex. hic *in princ.* dicit excommunicatum non habere vocem appellandi, eo quòd ab Eccleſia ſeparatus eſt, vel non decidit, ſed refert quorundam opinionem, quam non probat ſecundùm *gloſ.* 1. ibi, Abb. *n.* 2. & alios. Vel cum *gloſ.* 2. intelliguntur de voce appellãdi ad hoc vt ſuſpendatur excommunicatio iam incurſa, quæ cùm ſuam ſecum trahat executionem, per appellationem non ſuſpenditur, *cap. paſtoralis* 53. §. *cæterùm, de appellat.* & huic intellectui conſonant verba ſequentia huius text. ibi, *vtpote ab Eclſia ſeparatus*, id eſt, iam per excommunicatio-

nem ligatus, quaſi dicat Pontifex, non habeat excommunicatus vocem appellandi, vt per eam excommunicationem euitare, aut ſuſpendere poſſit, quippe cum iam ſeparatus ſit per ſententiam, quæ ſecum attulit executionem, ac ſubinde per appellationem non ſuſpenditur.

4 Aduerte tamen excommunicatum appellare poſſe, & appellationem proſequi in iudicio, & ſic à ſententia ſeu grauamine iudiciali, non verò extra iudicium, & ab extraiudiciali; ex Abb. *n.* 17. Imol. *col. vlt.* Deci. *num.* 21. Felin. *num.* 18. & Pariſ. 31. *in d. c. cùm inter*, poſt alios, quos citant, quorum ſententia ſuadetur tum ex eodem *cap. cùm inter, verſ. porrò*, ibi, *ſi contra iuſtitiam condemnetur, d. c. ſignificauerunt*, ibi, *à qua ſententia*, &c. *& d. c. vlt.* ibi, *à iudicibus*, &c. in quibus omnibus agitur de appellatione iudiciali ab excommunicato interpoſita, nec vlibi fit mētio de extraiudiciali: tum etiam quia iura non dicunt abſolutè & indiſtinctè concedi excommunicato omnem legitimam defenſionem, ſed cautè adiiciunt in iudicio, & ad illud ſe reſtringunt, vt patet *ex d. c. cùm inter, verſ. inquiſitioni*, ibi, *in iudicio, & d. c. ſignificauerunt. verſ. cùm omnis*, ibi, *in iudicio*; & iuuat ratio, quia cùm lex Canonica dicat excōmunicatum conueniri poſſe, & eundem cogat reſpondere in iudicio, debuit omnem legitimam defenſionem in eo concedere, vt ſeruetur æqualitas, & ne iudicium claudicare videatur, iuxta *d. c. cum inter*; ibi, *cùm non debeat*, &c. & ne aliter ſequatur abſurdum ſi actore impugnante excomunicato denegetur defenſio, ſic enim daretur illi contra hunc maxima fraudis, & malitiæ occaſio, & multoties condemnaretur is, qui ſecundum iuſtitiam fuerat abſoluendus, vt inquit tex. *in d. verſ. inquiſitioni*, ibi, *ac ſatis videatur abſurdum* &c. quæ omnia ceſſant in appellatione, & defenſione ab actu extraiudiciali, ad quem lex non cogit, quinimo nec admittit excommunicatum, præterea appellatio extraiudicialis, propriè & ſtrictè loquendo, non dicitur appellatio, de qua intelligi debent iura prædicta, *& cap. 1. de reſcript. lib. 6.* ſed lato modo & ſecundum quid, & magis dicitur prouocatio ad cauſam, per quam appellans alium vocat, & ſic agens citat ad cauſam peragendā apud ſuperiorem, ad quem apellatum eſt, *cap. cum ſit Romanus 5. ad fin. princ.* ibi, *nec ſolent*, &c. *de appellat.* vbi Deci. *num* 9. ergo ſicut excommunicatus in iudicio agere, & alium vocare, aut conuenire nequit, iuxta *d. cap. intelleximus*, ita nec extraiudicialiter appellare, & ex his hæc pars videtur multo verior contra Antun. *in d. cap. cum inter*, & licèt DD. paſſim diſtinguant inter appellationem omnino extraiudicialem, quæ non à ſuperiore, ſed à priuato, & eam quæ non eſt omnino extraiudicialis, & à ſuperiore, non tamen iudice, ſed abſque iudicio proponitur, vt ad illam nuſquam, ad hanc verò ſemper admittatur excommunicatus, vt per Abb. & relatos per Deci Felin. & Pariſ. *vbi ſupra*, communem dicentes, probabilius tamen eſt cum eodem Deci. & Pariſ. etiam in poſteriori membro excommunicatum appellantem non eſſe admittendum ex eiſdem fundamentis.

Cap. Nouerit. XLIX.

AD *num.* 3 Quòd nulla conſuetudo valet, & ſubſiſtit ſi tendat contra immunitatem eccleſiaſticam tam ex diſpoſitione iuris communis *in hoc text. in cap. clericus, de iudic.* quam Bullæ in Cœna Domini, docent Philiarch. *de officio Sacerdotis tom. 1. p. 1. lib. 3. c. 9.* Surd. *conſ.* 301. *num.* 52. *Colleg. Bononien. in reſp. contra Venetos n.* 59. Vigan. *in tract. de libert. eccleſ. diſp. 2 concl. 4. & diſp. 3. concl. 1.* Vgulin. *in reſp. ad Iuriſconſ. gymnaſij Patauini c. 7.* Ioan. Franc. Fagnan. *in tract. de iuſtit. cenſur. Pauli V. p. 4. fol. mihi* 116. Paul. Comitol. *in tract. apologet. contra Venetos c. 3. num.* 8. Azori. *inſtit. moral. p. 1, lib. 5. c. 12. q.* 1 Peſant *tract. de immun. eccleſ. diſp. 2. n.* 2. Acoſta *in Bul. Cruciatæ q.* 79. Marr. *de iuriſdict. p. 4. cent. 5. caſu 7. n.* 12. *& caſu* 101. Souſa *contra Venetos fol. mihi* 72. Tanner. 2. 2. *diſp. 5. q. 5. dub. 10. n.* 132. Alter. *de cenſur. tom. 1. lib 5. diſp. 16. cap. 2.* Bonacin. *etiam de cenſur. diſp. 2. q. 4. puncto.* 2. Laymann *in Theolog. morali lib. 4. tract. 9. c. 10. n.* 1. Filliuc. *in quæſt. moralib. tom 1. tract. 16. c. 10. n.* 255. Duard. *in Bull. Cœna Domini cap. 14. diſp. 75. num. 2. & diſp. 76. n. 5. & lib. 2. can. 14. q. 9. n.* 8. Bellet. *diſquiſ. clerical. p. 1. tit. 3. §. 3. num.* 8. Ratio eſt, quia laici cùm ſint incapaces iuriſdictionis eccleſiaſticæ, nunquam poſſunt ſe tueri conſuetudine aliqua, etiam immemorabili, cum nunquam illa legitima eſſe poſſit ad præſcribendum, vt docent Card Bellarm. *in reſp. ad quandam epiſt. pro Venetis*, Suar *pro defenſione Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib. 4. c. 32. n.* 23. ibi *Ex dictis ſatis conſtat nullam conſuetudinem, etiamſi immemorabilis ſit, nullo modo contra immunitatem eccleſiaſticam præualere poſſe.*

Cap. Pueris. L X. & vlt.

AD *n.* 2. Quòd pueri doli capaces ſententiam excommunicationis propter clerici percuſſionem ipſo iure latam incurrunt, vltra citatos *in collect.* docent Carol. de Graſſis *de effectib. clerical effectu 9. num.* 13. Quintil. Mandoſ. *de minori ætate c.* 4. *n.* 36. Franc. Marc. *p.* 2. *deciſ.* 822. Paul. Comit. *reſponſ. moral. lib.* 6. *q* 18. Ioan. Enriq. *in compendio caſuum Conſcientiæ cap.* 4. *num.* 8. Vnde infert Cardoſ. *in praxi iudicum & aduocat. verb. minor n.* 17. quòd minor impubes doli capax ſi clericum percutiat incurrit excommunicationem maiorem ſicut adultus, attamen mitiùs punitur, quia non mittitur ad ſummum Pont. ſed abſoluitur ab Epiſcopo; & ideo text. *in c.* 1. *&* 2. *de delict. puer.* dum probant peccata in pueris, non ita vt in maioribus eſſe plectenda, de pœnis corporalibus loquuntur, quæ ratione ætatis minuuntur, *l. auxilium, §. etiam, l. ſi ex cauſa, cum ſimilibus ff. de minor.*

De Verborum ſignificatione.

Tit. XL.

SVMMARIVM.

1 *Abſolutio cum clauſ. ſatisfacta prius parte, vel ſatisfactione præmiſſa, quomodo danda, oſtenditur.*
2 *Aduerſarius in hoc tex. quis dicatur.*
3 *Abſoluendus, ſatisfacta parte, ſi non poteſt ſatisfactionem præſtare, quid faciendum?*
4 *Abſolutio data ab ordinario non ſatisfacta parte valida, ſed iniuſta.*

Cap. Ex parte. XXIII.

1 AD *num.* 3. *in fine*, Nota quòd vbi Pontifex committit, vel concedit alicui facultatem abſoluendi excommunicatum, *ſatisfacta prius parte, ſeu ſatisfactione promiſſa*, vt *in cap.* 1. *de iudic.* ſi offenſa, debitum, aut contumacia manifeſta fuerit, non ſufficit cautio, vel ſatiſdatio, licèt idonea, ſeu realis ſatisfactio, aut ſolutio neceſſaria eſt, iuxta textum in præſenti, obſeruant plures, vt per Cou. *in cap. alma mater, p.* 1. *§.* 11. *n.* 11. & alij, vt per Henriq. *in ſum. p.* 2. *lib.* 13. *de excom. cap.* 28. *lit. B.* quamuis vbi offenſa, debitum, vel contumacia dubia exiſtit, ſufficiat cautio idonea; id eſt, pignoratitia, vel fideiuſſoria, quæ attento iure ſufficiens, & idonea dicitur, ad differentiam ſimplicis cautionis, iuxta *l. ſi mandato* 59. *§. vlt. ff. mandati*, probat in ſpecie text. *in præſenti*, vbi gloſ. *verb. ſufficiens, cap. qua fronte* 25. vbi gloſ. *verb. cautè, de appellat gloſ.* 3. *in cap. ad noſtram el* 1. *de iureiur.* vbi DD. poſt alios Cou. *citato loco*, & Nau. *in man. c.* 26. *n.* 7. declarando vt per Menoch. *de arbitr. caſu* 142. poſt *gloſ.* 2. *in cap. ex publico, de conuerſ. coniug.* licèt Deci. *in d. c.* 1. *lect.* 2. *ſuper gloſ. pen. & in d. c. qua fronte, in fine*, poſt Hoſt. & Alex. & Silueſt. *in ſum. verbo abſolutio* 3. *num.* 3. reſoluant data offenſa, debito, vel contumacia dubiam non requiri cautionem pignoratitiam, vel fideiuſſoriam, vel iuratoriam ſufficere: pro quibus expendi poteſt *cap. Venerabilibus. §. porrò, verſ. ſimiliter, & verſ. idem eſt, de ſentent. excom. in* 6.

Intellige primò hanc differentiam inter offenſam, vel contumaciam manifeſtam, & inter dubiam procedere in foro exteriori: nam in interiori, in quo ceſſat præſumptio, & præualet veritas, *c. veritati* 8. *diſt.* notatur *in c. tua, & in c. is qui fidem, de ſponſal.* attenditur an pœnitens excommunicatus ſciat, aut neſciat ſe debere, alium offendiſſe, aut quantum, & cui ſoluere teneatur, vt ſic realiter ſatisfacere, vel idoneam cautionem exhibere debeat, ex Nau. *d. n.* 7. *& c.* 27. *n.* 278. *verſ. quarto, & verſ. ſexto*, ſequitur poſt alios Henriq. *in ſum. p.* 1. *lib. de indulgent. c.* 13. *n.* 2. *lit. I.*

Intellige ſecundò per partem in hac 2
materia, ſicut & in aliis ſimilibus, tantummodo intelligi aduerſarium, ſeu partem aduerſam ei, qui abſoluendus eſt, non verò iudicem, aut notarium, quibus vel aliquid ex condemnatione applicatur, vel ſalarium ſolui debet, ex Sot. *in* 4. *diſt.* 22 *q.* 2. *art.* 3. *col.* 2. Gutier. *canon lib.* 1. *c.* 5. *num.* 30. *cum ſeq.* Martin. Ledeſm. & alij, quos ſequitur Henriq. *d. c.* 28. *num.* 1. *lit. L. cum ſeq. & d. c.* 13. *num.* 2. *lit. M.* vbi communem dicit. Diana *reſolut. moral. p.* 1. *tractat.* 11. *reſol.* 22. Trullench. *in expoſ. Bullæ S. Cruciatæ lib.* 1. *§.* 7. *cap.* 2. *dub.* 12. *num* 1. Vnde pari ratione ſub huiuſmodi ſatisfactione non includitur pœna, quæ pro excommunicatione, vel alia legis tranſgreſſione incurritur: ſiquidem ea non ſoluta poteſt à peccato & excommunicatione, abſolutio concedi, ex *gloſ. verb. officij, in Clem.* 2. *de hæret.* quam ad hoc poſt Aretin. notat Nau. *in man. cap.* 23. *num.* 66 *& conſ.* 75. *num.* 38. *de regularib. in antiq.* Cou. *de ſponſal p.* 2. *cap.* 6. *§.* 8. *num.* 17. Quod eſt notandum ad varias Conſtitutiones ſynodales, quibus pecuniaria pœna

impoſitur

imponitur excommunicatis, vt non ſoluta pœna,de qua agunt, in Conſcientia poſſit quis à peccato & excommunicatione abſolui.

3 Intellige tertiò realem ſatisfactionē, vel cautionem idoneam iuxta ſuperiorem diſtinctionem neceſſariò eſſe exhibendam, vbi abſoluendus illā præſtare poteſt, alioquin ſatis erit,eam quam poteſt, & ſic iuratoriam,vbi aliam nequit, arg. *cap.Odoardus,in fine,de ſolut* vbi DD. *auth. generaliter C.de Epiſcop.* reſoluit gloſ. *verbo pro contumacia,in præſenti*,communis, vt per Tiraq. *de ret:actu tit.*1 § 1.*gloſ.*18.*num.*49 Cou & Nauar *tractu locu*,Henriq *d.c* 28.*num.*1.*lit.* F, Diana *d. tract.* 11. *reſolut.* 24. Ludou. à Cruce *in expoſit Bullæ Cruciata diſp.*1.*cap.* 4. *dub.*2.*num.*15. Trullench.*d.dub.*11. *num.* 2. nam impotentia liberat ab obligatione dandi pignora, & fideiuſſores,& facit ſufficere cautionem iuratoriam, *Auth. generaliter C.de Epiſcop & cleric.*§.*ſed hodie*,*Inſtit.de ſatiſdat.* Auiles *ad c.*6 *Prætor. verbo pobres n.* 11. Perez *l.* 2. *verb. confiadores tit.*11. *lib.*4. *Ordin.*Ceual.*commun.q* 66. *num.* 7. Farin. *in praxi crimin.q.*23 *num.*43.*& q.*107.*num.*38. Sanch.*de matr. lib.* 107. *diſp.* 18.*num.*8.quæ reſolutio rectè procedit vbi attento iure communi, & ex poteſtate ordinaria abſolutio concedenda eſt;vbi verò ex poteſtate delegata per litteras, Bullam, ſeu Iubilæum,ſub forma conſueta, ſcilicet *ſatiſfacta parte*,ſi excommunicatus nullatenus præſtare poſſit realem ſatisfactionem, vel cautionem idoneam ad quam tenetur, non erit à delegato abſoluendus,quia ex verbis & forma conceſſionis, à quibus recedere non licet,*cap.cùm dilecta,de reſcript.* cum ſimilibus, conſtat delegatum recipere poteſtatem abſoluendi ſub ea forma, & conditione ſi pars ſatisfacta ſit, non verò aliter; & inſuper,quia non committitur delegato arbitrium examinandi, aut iudicandi, an abſoluendus poſſit, vel non poſſit præſtare ſatisfactionem,vel cautionem,ad quam tenetur, & ita in ſpecie poſt Sot. obſeruat Nau.*d.conſ.*75.*num.*36.*cum ſeq.* Gutier.*d.c.*5. *num.* 29 poſt alios Henriq. *d.cap.*28.*num.*2. licèt oppoſitum,ſcilicet excommunicatum in ea ſpecie abſoluendum fore,ſub ea cautione quam præſtare poteſt, intendant Valer.*de differ.inter vtrumque forum,verb.abſolutio differ.*15.*num.*6.*verſ.ſed certè*,Villal.*in ſum.tract.*27.*clauſ.*9.§. 2. *num.* 22. Ludou. à Cruce *d. dub.*2.*num.*7.Trullench.*d. dub.* 12. *num.*8.idem Henriq.*d.cap.*13. *de Indulgent. num.*1 apud quem *ibi*,*& d. c.*28.*num.*2.*&* 4. videbis quòd tunc temporis fieri debeat, & ad quē recurrere oporteat, vbi excommunicatus volens ſatisfacere non habeat cui ſoluere, vel à quo abſolui poſſit, velut quia aduerſarius,vel iudex ſunt in locis remotiſſimis,quod etiam declarat Trullench. *d. dub.*12.*num.*10.

Vltimò intellige hanc abſolutionem ab ordinario ad quem iure competit conceſſam excommunicato non præmiſſa debita partis ſatisfactione validam,ſed iniuſtam eſſe, quia non fertur contra leges, ſeu ius conſtitutionis, ſed contra iuſtitiam litigatoris,ſeu partis, cui ſatisfieri debuit,probat *d.cap. venerabilibus*,§.*ſanè,in fine*, vbi notat gloſ.*verb.competit*,& DD.communiter poſt alios Cou.*d.*§ 11.*num.*7.Nau.*d. c.* 27.*n* 37. Henriq *d.c.*28.*n.*3.*lit. V.* Trullench.*d. dub.* 12.*num.*5.Sic ſimiliter licèt ad eandem excommunicati abſolutionem neceſſariò requiratur forma Eccleſiæ,de qua *in cap. cùm deſideres* 15. *& in cap. à nobis* 28. *de ſentent. excom. & in d.*§.*ſanè*, ibi, *iuxta formam Eccleſiæ, quæ forma conſiſtit in iuramento de parendo mandato Eccleſiæ cap. ex tenore* 10. *cum ſeq. illo tit.* & in nonnullis aliis de quibus *in d.c.à nobis in fine*,tradit Nau.*in man. c.*26. *num.*8 *& in cap.*1.*in princ.num.* 54. *de Pœnit. diſt.* 6. Henriq. *vbi proximè num.* 4. valebit tamen abſolutio abſque huiuſmodi formas, quippe quæ tantùm inducit ſolemnitatem accidentariam, & ordinem,nec habet clauſulam irritantem,nec directè prohibet abſolutionem aliter fieri,& ita obſeruat gloſ. *vlt.in cap.ne manifeſta* 2.*q.*1.*& gloſ.vlt. in d. cap.cum deſideres*, recepta communiter ibi, & alibi,vt per Cou.& Henriq. *vbi ſuprà lit.* X,Nau.*d c.*1 *num.* 56. *& d. c.* 26. *num.* 9. Pro quibus facit *l.vlt.*ibi,*huic adiicimus*,iuncta *l. pen.*vbi Salic *C.de ſentent.ex breuil.*& *cap.decet*,§.*ordinarij*,ibi, *& nihilominus*, vbi gloſ. *verb.proceſſum*, *de immun. Eccleſ. lib.* 6. licèt contradicere videantur Hoſt.*in ſum.de ſentent. excom.* §. *qualiter*, & Caiet. relatus à Cou. *vbi ſup.* Si tamen delegatus,vel Confeſſarius,cui per litteras ſpeciales, vel Cruciatam committitur abſolutio excommunicati ſatisfacta priùs parte, illum abſoluat non præmiſſa ſatisfactione, corruit abſolutio ex defectu poteſtatis, quæ Confeſſario vel delegato huiuſmodi non aliter competit quàm per litteras, vel Bullam ſub ea expreſſa ſatisfactionis forma,vel conditione,quæ licèt aliàs inſit à iure, ſi tamen expreſſa ſit,& committatur,abſolutionem vitiat,iuxta d. cap. *cum dilecta*,vbi gloſ. verbo iuris ordinem, aduertunt in ſpecie Nau.*d. n.*37.Sot.*d.art.*3 *col.*4.& eſt de mente multorum,quos citat Henriq. *vbi ſuprà.* Et pro illis 4

illis e ſpendi poteſt.*d.§.ſanè,in fine*, per argumentum a contrario, vel ab ſpeciali, ibi *Superiori competit de excommunicatione cognoſcere*, quæ verba ſignificare videntur textum illum agere de ſuperiore, cui iure communi & propria competit poteſtas cognoſcendi,& abſoluendi, ad differentiam illins,cui non ſic, ſed ex delegatione & cõmiſſione competit ſub forma ſatisfactionis præmittendæ. Iuuat doctrina gloſ.*verb. inhibentes,verſ.pec hoc,in Clem.t.de receptron.* quam vltra DD.*ibi*, probat communis, vt per Felin.*in4.col.*Deci.*num.6.in cap. ex parte, de conſt 1.*Nau *d.conſ* 75.*n.* 36. dum docet quòd vbi alicui aliàs non habenti conceditur poteſtas faciendi aliquem actum ſub certa forma,conditione,vel modo, non valet actus aliter geſtus ex defectu poteſtatis,iuxta quæ intelligunt nonnulli *d.cap. cum deſi leres, in fine*, dum probare videtur abſolutionem excõmunicatorum pro violenta manuum iniectione in clericos abſque forma Eccleſiæ non valere, contra communem *vbi ſup.* vt ſcilicet textus ille procedat in ea abſolutione reſeruata Sedi Apoſt. iuxta *c. ſi quis ſuadente 17 q. 4.* quæ abſolutio in eo caſu committitur ſub forma & conditione cautionis iuratoriæ, *d.c. ex tenore*,ibi,*vice noſtra*,& ibi,*recepto ab eo iuramento*; vnde abſolutio abſque eiuſmodi cautione non valet *in d.c. cum deſideres*, & ea eſt forma,de qua agit ille text. vt *vbi gloſ. vlt.* intendit; licèt Abb & alij intendant text.agere de forma *d.c. à nobis in fine*; ſic *in cap. ad hæc, 12. de ſentent.excom.*ſi omittatur cautio ſufficiens, de qua tex.agit, non valebit abſolutio, quia illic,vt habet littera, expreſse committitur delegatis ſub ea clauſula, & conditione, ſcilicèt quod ſufficiens cautio præſtari debeat ab iis, qui abſoluendi ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Tributi ad legitimationē & iuſtitiam requiritur & neceſſaria eſt imponentis auctoritas.*
2 *Tributorum exactio iure Regalia pertinet ad Reges,& ad illos,qui ſummam poteſtatem habent.*
3 *Ius inducendi tributum aut vectigalia conſuetudine poteſt introduci, ſi ut priuilegio. Sed alij contrarium ſuſtinent, vt n.4.*
5 *Conſuetudo immemorialis vim habet priuilegij.*
6 *Regalia ſunt impraeſcriptibilia.*
7 *Conſuetudo poteſt quantum Rex, aut Imper. aut alius ſupremus Princeps cum cauſa.*
8 *Praeſumptio reſultans ex immemoriali conſuetudine dicitur iuris,& de iure.*
9 *Conſuetudo immemorialis habet vim tituli.*
10 *Conſuetudine immemoriali probata quis habere dicitur meliorem & efficaciorem titulum de mundo.*
11 *Titulum alium edere non tenetur qui immemoriali praeſcriptione, aut conſuetudine munitus fuerit.*
12 *Etiamſi titulum allegauerit,& de illo mentionem fecerit.*

Cap. Super quibuſdam. XXVI.

AD *num.1.in fine* Collige ex text.ad legitimationem & iuſtitiam tributi requiri & neceſſariam eſſe imponentis auctoritatem. Ex Theologis S Thom *lib. 3. de regimine Principis cap.11.*Sot.*de iuſtit.lib 3.q. 6.art.7* Petr.Nau.*de reſtit.lib.3.cap.1.n.137.* Petr Ledeſma *in ſum. p. 2. tract.7.*Molin.*de Iuſtit.diſp.666 num.1.& 2.*Ludou.de Torres *eod.tract.diſp 44.dub.1.num.1.cum ſeqq.* Vaſq. *in opuſc ul de reſtit c.5. §.1.& 2. & cap. 6. §.1.* Marquez *de gubernat.Chriſtiano lib.1.cap.16.* Suar.*de legib.lib.5.c.14.num.1.& 2.*Villalob. *in ſum.tom.2.tract.8 d ffi.13 ex n. 3.* Azori. *in Inſt.moral.p.2.lib.11. cap. 4. verſ.Vectigalia* Leſſi.*de iuſtit.c.33.de tribut. dub.1.*Sanch. *in conſil.moral.lib.2.c.4.dub. 2.* Anton. Diana *moral.reſolut.p.1.tract.3.reſol.1.cum ſeqq.* Ex noſtris Iureconſultis Beroi.*conſ.* 81.*num.7. vol 1.& conſ.150.num.3.* Natt *conſ.* 447.& 515.Purpur.*conſ.*495.*n.* 4. Hippol. Rimin. *conſ.21.*Conrad *in templo omnium iudic. c.1. §.4.verſ.11.*Corſet. *de poteſt. Regia p 4. q* 48. Alciat.*in l placet num. 11. C.de ſacroſ. Eccleſ.* Auend.*de exeq.mand. p. 2.cap.14. ex num. 1.* Petr.Bellin.*de re milit.p.2. q.7.*Sixtin. *de regalib lib.1.c.2.& lib.2.c.6.*Roſenth. *de feudis c.5.concl.31.& 43.cum ſeqq.* Petra *de poteſt. ante Principis c.4.in princ.num.30* Farin.*in praxi crimin q.113.n.90* Mancin.*de iure Principu lib. 6.cap. 15.* Valenzuel *conſ.99.per tot.* Bobadil. *in ſua politica lib.5.cap.5.num.ec. 2.* Cabed.*Luſit.deciſ.49.p.2.*Ioan.Franc.à Ponte *conſ.131.n.79.& 80 tom.2. & de poteſtate Proreg. tit. de Regalium impoſit.* Moles *deciſ. Neapol.de iure Dohanæ fol.mihi* 112. Alfaro *de officio fiſci gloſ.26.§.7.*Adam. Contz.*lib.8. politicor.c.7.§.2.& 18.*Caſtill.*tom.7.de tertiis c 41.n.29.*Paul.Chriſtian. *Belgic. deciſ.105. vol.3.*Franc.de Amaya *ad l.3.n.5.& 27.B.de annonis, & trib. lib.* 10. Ioan. Baptiſta Larrea *alleg. fiſcal.tom.1.alleg.59.numer. 1. cum ſeqq.*

Et

2 Et ſic ad Reges, vel ad illos, qui ſummã poteſtatem habent, iure Regaliæ pertinet tributorum exactio, aut impoſitio, Sixtin *de Regal. l. 2. c. 6. num. 2.* Flor. de Mena *var. lib. 2. q. 21. n. 11.* Caſtill. *d. tom. 7. c. 41. num. 78.* Amaya *ad d. l. 3. n. 6.* Hieron. Leon. *d. deciſ. 82 ex num. 11.* Tapia *deciſ. 25. n. 44. & 47.* non verò inferioribus dominis, vt notarunt per me citati *ad l. 1. C. noua vectigal.* & adde Hieron. Leon. *Valent. deciſ. 82. lib. 1.* Paul. Chriſtian. *d. deciſ. 105.* Ioan. Franc. à Ponte *de poteſtate Proregis tit. 4. §. 8. num. 42.* Franc. de Amaya *ad l. 3. num. 26. C. de annon. & trib. lib. 10.* Tapia *Sicil. deciſ. 23. num. 44. & 47.* Nouar. *de grauaminib. vaſal. grauam. 1 & ſeqq.* Nec ciuitati particulari, Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ. 43. num. 1* Roſenth. *de feudis cap. 5. concl. 65.* Flores de Mena *var. lib. 2. q. 21. ex num. 12. cum ſeqq.* Camill Borrel. *de præſtantia Regis Cathol. c. 10. n. 18. & in ſum. deciſ. p. 3. tit. 15. à n 44.* Cancer. *var. p. 3. c. 3. num. 130.* Capibl. *de Baronib prag. 14. n. 19.* Calixt. Ramirez *de lege Regia, §. 26. lit. B,* Amaya *ad d. l. 3. n. 11.* Proſp Randel. *de Baron. paſcuis c. 4. p. 2. fol. 70.* niſi in caſu neceſſitatis inter ipſos de ciuitate, aut de vniuerſitate, vel communitate, non extenſa ad exteros contributione, Mandel Alben. *conſ. 34. num. 1. & conſ. 407. per tot.* Iacob. Omphal. *de officio, & poteſtate Principis, c. 22.* Roſenth. *de feudis c. 5. concl. 75. n. 2. lit. C. & D.* Alex Trentacinq. *var. reſolut. lib. 1 reſol. 5. ex n 6.*

3 Ex hoc textu vulgò colligitur ius inducendi tributum, aut vectigalia conſuetudine poſſe introduci ſicut priuilegio, vt per Cephal. *conſ. 342. n. 56. cum ſeqq.* Mandel. Alben *conſ. 16. num 9. & conſ. 64. n. 91.* Franc. Marc. *deciſ. 234.* Octau. Cacheran. *conſ. 31. num. 20.* Roland. à Valle *conſ. 3. n. 82. vol. 1.* Mynſing. *cen. 5. obſeru 29. num. 6. & obſeru. 30.* Auiles *ad c. 24. Prætor. verb. præſcriptione ex num. 1.* Boſſi. *in tract. crimin tit. qui vectigal imponere poſ. n. 3.* Burg. de Paz *conſ. 15. num. 11.* Sixtin *de Regalib. lib. 1. c. 5. ex num. 130. & lib. 2 c. 6 num. 56 cum ſeqq.* Martin. Lauden. *de Principe q. 171.* Mieres *ad conſtit. Cathalon. p. 2. collat. 6. c. 28. fol. 114. num. 22.* Otalora *de nobilit. p. 3. c. 7. n. 9. & 10.* Tiber. Decian. *conſ. 41. num. 101. cum ſeqq. vol. 3.* Hieron. Gabr. *commun. tit. de præſcript. concl. 1. num. 3. & 4.* Mozz. *de contract. tit. de feudis rub. de natural. feudi num. 46* Brunor. à Sole *in locis communib. verb. Vectigal,* Maſcard. *de probat. concl 835. n. 4. & 5. & concl. 836.* Caballin. *milleloq. 591.* Matt. *deciſ. 234.* Roſenth. *de feudis c. 5. concl. 16. num. 3. lit. C. & concl. 45. per tot.* Pereg. *de iure fiſc. l. 3. tit. 8. num. 13.* Oliban. *etiam de iure fiſci cap. 6. num. 13. cum ſeqq.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ. 19. num. 1. & 2.* Mieres *de maior. p. 4 q. 21. num. 79. & 82.* Torres *de Iuſtit. diſp. 44. dub. 1. n 5.* D. Barb. *in l. comparet n. 3. 4. 20. & 21. C de præſcr.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſ. 33. n 4.* Sanch. *conſ. moral. l. 2. c. 4. dub. 4. n. 2.* Valaſc. *conſult. 141. num. 8. cum ſeqq.* Gutier. *de gabell. q. 5. n. 2. cum tribus ſeqq.* Valenz. *con. 93. num. 41. & 42.* Camp. *ad ſtatuta Mediolan. c. 114.* vbi *add. lit. D.* Proſp. Randel. *de Baron. paſcu. p. 1. c. 6. & 7.* citato per Caſtill *d. tom. 7. cap. 21. num. 1. & 2.* Franc. de Amaya *in d. l. 3. num. 15. C. de annon. & tribut. lib. 10* qui omnes mouentur ea ratione quòd præſcriptio æquiparatur priuilegio, vicemque tituli, pacti, ac legis obtinet, & ſic quæſibilia titulo, præſcriptione quæri poſſunt.

Contrarium verò, imò impræſcriptibilia eſſe hæc iura, neceſſariumque eſſe titulum Principis ad illorum acquiſitionem, ſuſtinent Greg. Lop *l. 6. gloſ. 4 tit. 29. part. 3.* Lazarte *de gabell. c. 19 à num. 4* Gironda *eod. tract. p. 1. à num. 43. & p. 7. n. 1. & de priuil. q. 6. num. 27.* Azeued. *l. 2. tit. 15. lib. 4. & l. 1. tit. 18 lib. 9. Recop.* Auendan. *de exequen. mand. p. 2. c. 4 n. 20. & 27.* Mench. *de ſucceſſ. creat. lib. 1. §. 10. num. 22. & lib. 3. §. 26. n. 140.* Villalob. *in antinom. verb. præſcription. n. 27.* Parlad. *lib. 1. rerum quotid. c. 3. n. 34.* Carol. Tapia *Sicilia deciſ. 23. n. 43. & 44.* Ludou. de Torres *de Iuſtit. diſp. 44. dub. 1. num. 9.* P. Molin *eod. tract. diſp. 75. verſ. in Regno Caſtellæ,* Sanch. *in conſil moralib. lib. 2. cap. 4. dub. 4. num. 1.* Alfar. *de officio fiſcal gloſ. 20.* Caſtill *d. tom. 7. cap. 21. n. 21. cum ſeqq.* Franc. Amaya *d. l. 3. n. 18.* Ioan Bapt. de Larrea *alleg. fiſcal. tom. 1. alleg. 15. n. 7.* 4

Ad *num* 4. Quòd immemorialis conſuetudo vim habeat priuilegij ex certa ſcientia & legitimè obtenti, vltra citatos *in collect.* docent *l. Caſtel 5. tit. 2. lib. 7. Recopil.* ibi, *que tienen por priuilegio, o por coſtumbre antigua que el derecho iguala à priuilegio,* Mieres *de maior. in 2 edit. p. 4. q. 20. num. 252. & q. 21. num. 46.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 6. num. 13.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 12. numer. 62.* Gutier. *pract. lib. 3. q 14. num. 70. & q. 17. num. 141.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 800 num. 2. & 9.* Caſtill. *tom. 7. de tert. c. 22.* me citato Pareja *de vniuerſ. inſtrument. edit. tit. 1. reſol. 9. num. 126.* vbi *num. 127.* ſubditeu multis hoc priuilegium per immemorialem obtentum illius eſſe qualitatis, vt in fauorem poſſeſſoris referatur ad tempus magis vtile, & quo conſtet interueniſſe potuiſſe.

Ibid. ibi, *quod procedit etiam in reſeruatis Principi.* Et ideo quamuis Regalia impræſcriptibilia ſint, nihilominus per conſuetudinem Regalia Principis acquiruntur, vt

per

per Couarr. *in reg. poſſeſſor. part. 2. §. 3. num.* 1. 2. *&* 3 Maſcard. *de probat. concl.* 1377. *n.* 23. Menoch *conſ.* 2 : . *num.* 19. *&* 20. Rayner. Sixtin. *de Regalib. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 136. *cum ſeqq* Gutierrez *lib.* 3 *pract. quaſt.* 14. *num.* 70. Caſtill. *d. cap.* 22. Pereja *d. tit.* 5. *reſol.* 9. *num.* 233.

7 Quia ipſa poteſt quantum Rex, aut Imperator, aut alius Supremus Princeps cum cauſa, Anton. Gabr. *commun. tit. de praeſcript. concl.* 1. *num* 67. Burg. de Paz. *conſ.* 15. *num.* 13. Molin. *dict. cap.* 6. *num.* 14. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 33. *num.* 4 Stephan. Gratian *dict. cap.* 800. *num.* 2. Pareja *d. tit.* 5. *reſ. l.* 9 *n.* 132.

8 *Ibid.* ibi, quòd præſumptio reſultans ex immemoriali conſuetudine dicitur iuris, & de iure, in fauorem, ſcilicet poſſidentis, adeò vt probationem in contrarium non admittat, vt per Anton. Gabr. *d. ct. concl.* 1. *num.* 50. Burg. de Paz. *dict. conſ.* 15. *num.* 28. Menoch. *conſ.* 90. *num.* 67. *&* *conſ.* 701. *num.* 96. *&* *de praeſumpt. lib.* 3. *praeſ.* 131. *num.* 50. Menoch. *controuerſ. illuſtr. lib.* 2. *cap.* 84. *num.* 12. *verſic. denique cum praeſumptio*, Mieres *d. quaeſt.* 10. *num.* 278. Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 9. *n.* 134.

9 *Ibid.* ibi, *Conſuetudo immemorialis habet vim tituli.* Idem probant *l. Caſtel.* 8. *tit.* 15. *lib.* 4. *Recopilat.* ibi, *Sea auida en lugar de titulo baſtante, gloſſ in praeſenti, verb. non extat memoria*, Menchac. *dict. cap.* 81. *num.* 13. *&* *cap.* 84. *num.* 10. Menoch. *de praeſumpt. lib.* 3. *praeſ.* 131. *num.* 38. *&* *conſ.* 701. *à num.* 95. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1377. *num.* 16. *&* *ſeq.* Ioan Garc. *dict. gloſſ.* 12. *num.* 54. *cum ſeqq.* Molin. *d. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 13. Mieres *d. quaeſt.* 10 *num.* 248. *&* *quaeſt.* 21. *n.* 49. Sixtin *d lib* 1. *cap.* 5. *num.* 137. Stephan Gratian *d. cap* 800. *num.* 2. *&* 9. Caſtill. *d. cap.* 22. *n.* 3. Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 9. *n.* 118.

10 Ad *num.* 7 Quòd immemoriali probata meliorem, & efficaciorem titulum quàm excogitari poſſit, quis habere dicitur, & vltra citatos *in collect.* ducent Ioan. Garc. *dict. gloſſ.* 12. *num.* 58. Menchac. *d. cap.* 81. *n.* 17. Stephan. Gratian. *d. c.* 800. *n.* 2. Pareja *d. reſol.* 9. *n.* 124.

11 Ad *num.* 9. Quòd immemoriali præſcriptione, aut conſuetudine munitus, & eam legitimè probans, neceſſe non habet alium titulum edere, ex adductis per Parejam *d. reſol.* 9 *num.* 119. Et quod plus eſt, nec vlla tituli allegatio neceſſaria eſt, vt vltra citatos docent Menchac *d. cap.* 81. *num.* 15. *&* *d. cap.* 84. *num.* 10. Maſcard. *d. concl.* 1377. *n.* 28. Ioan. Garc. *d. gloſſ.* 12. *num.* 56. Gutierr. *dict. quaeſt.* 17. *num.* 142 Caſtill. *dict. tom.* 7. *de tert. cap.* 22. *num.* 1. Pareja *dict. reſolut.* 9. *num.* 120. vbi *numeris ſeqq.* reſoluit quòd quamuis titulum allegauerit, & de illo mentionem fecerit, adhuc ad editionem cōpelli non poteſt, quia non obſtante quòd vbicūque mentio fit in libello de aliquo inſtrumento, vel titulo, illud edendum ſit, nihilominus hoc fallere ait in illo, qui allegat, aut mentionem facit de titulo proueniente ex conſuetudine temporis, cuius non extat memoria in contrarium, quia illum exhibere non tenetur, & citat Monald. *conſil.* 79. *n.* 11. *vol.* 1. Gaſpar. Anton. Theſaur. *quaeſt. forenſ. lib.* 1. *q.* 76. *n.* 4. Cancer. *var. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 27. *&* *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 48.

De Regulis iuris.

Tit. XLI. & vlt.

Cap. Qui ſcandalizauerit. III.

VTILIVS, inquit Beda ille magnus, in præſenti ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur. Sed qui fieri id poſſit, vt veritatem non deſerat is, qui ſcandalum faciat? nam facere is dicitur, qui ex inſtituto aberrat à via, vt alium trahat ad ruinam ſceleris, & peccati. Scandalum enim Græcè, offendiculum Latinè eſt, & quaſi quid obſtet eunti, & impactio pedis, actum denique deſignat mali, quo quaſi cadenti occaſio præbeatur. Igitur vitium eſt fraternæ correctionis virtuti ſuapte naturæ contrarium, vt Theologi docent cum D. Thoma 2. 2. *quaeſt.* 43. Vitium denique eiuſmodi, vt quaſi de abominabili re dixerat de illo Chriſtus, *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Et rurſus, *Va homini illi per quem ſcandalum venit, va mundo à ſcandalis*; & ideò videamus, an qui ſcandalum naſci permittit, retinere veritatis viam poſſit. Sed Lал. Mancinus, à quo hæc deſumpſi, *Diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum Iuris diſputat. cent.* 2. *cap.* 13. cauendum aſſerit: nam is permitti ſcandalum iubet, non committi, ſciebat enim veritatem non eſſe in eo, qui ſcandalum

operatur; ergo non de ſcandalo Beda loquitur, quod vulgò actiuum, ſed quod paſſiuum nuncupari ſolet, hoc eſt, non datum, ſed receptum, quia videlicet prouenit ex bono opere, vel dicto alterius, aut ſaltim ex eo quòd nec malum per ſe eſt, nec imaginem habet mali. Sinendum itaque potiùs eſſe concludit vt ſcandalum naſcatur, quàm vt veritas relinquatur: nam ſi veritatem facis, parum tibi eſſe debet, vt ex ea puſillus tuus ſcandalum capiat, præſtat enim vt ſcandalum naſci permittas, quam vt veritatis deſeras viam, maximè cùm tibi ipſi carior, quàm puſillo tuo ſis.

PRÆTERMISSA,
ET
ADDITAMENTA
IN
COLLECTANEA DOCTORVM
ad librum ſextum Decretalium.

SVMMARIVM.

1 *Pueritia incipit poſt ſeptimum annum.*
2 *Pueritia vltra decimumquartum annum in maſculis, & duodecimum in fœminis non progreditur.*
3 *Pubertati proximus quis dicatur relinquitur arbitrio Iudicis.*
4 *Impuberes qui dicantur? oſtenditur.*
5 *Pubertas plena in maſculo decimooctauo anno, & in fœminis decimoquarto, exorditur.*

Ad Procemium.

1 IBidem *num.* 23. Ad hoc quòd pueritia incipit poſt ſeptimum annum, vltra citatos vide Quintil. Mādoſ. *de minore ætate cap.* 4. *n.* 1 Azori. *inſtit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 6. *q.* 6. Ant. de Souſa *in aphor. Inquiſ. lib.* 3. *c.* 32. *n* 11. D. Acuña *in cap. veteri* 7. *n.* 33. *diſt.* 77 Paul. Zach. *in quæſt. medicolegal. lib* 1. *tit.* 1. *q.* 4. *n.* 7. Et quamuis circa terminationem pueritiæ aliqui crediderint eā decimoſeptimo anno terminari, ex quorū numero ſunt Bertachin. *verb. pueri, verſ.* 1. *& verſ pueritia durat*, Franc Pollet. *in historia fori Romani, lib.* 2. *c.* 6. *in fine*, Azini. *de execut. c.* 526. *num.* 16. Caluin. *in Lexic. verb ætatum gradus*, Oſuald. *ad Donell. comment. lib.* 18. *c.* 3. *lit. S.* Cardoſ *in praxi Iudicum, verb. Ætas, n.* 1. Nihilominus certus eſt pueritiam vltra decimumquartum annum in maſculis, & duodecimum in fœminis non progredi, vt per Strach. *de adiect. part.* 3. *num.* 19. Quintil. Mandoſ. *d. c.* 4. *n.* 1. Azori. *d. q.* 6. *in fine*, Petr. Garc. *in Anticenam. fem. lib.* 1. *doct.* 3. *c.* 3. *diſp.* 16. *c.* 3. Fr. Anton. de Souſa *d. lib* 3. *c.* 32. *n.* 11.

Pubertati autem proximus quis dicatur, 3
relinquitur iudicis arbitrio, Strach. *d. tract. de adiect p.* 3. *n.* 17. Cou. *de ſponſal p.* 2. *cap.* 5. *n.* 5. *& in Clem. ſi furioſus p.* 3. *in init. n.* 5. Duē. *reg.* 259. *limit.* 3 *verſ. & circa hanc limitationem*, Quint. Mādoſ. *d. c.* 4. *n.* 35. *ad fin.* Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 104. *à n.* 40. Exorditur autem pubertas decimoquarto anno in maſculis, & duodecimo in fœminis, *l. fin. C. quando tutor. vel curat. Princip. Inſtit. quibus mod tut fin. l. Caſt.* 1. *tit.* 5. *part.* 6. *& l.* 12. *& fin. tit.* 6. *ead part. & l.* 60. *tit.* 18. *part.* 3. Clar. *§. feudum q.* 49. *n.* 4. Petr. Greg. *ſyntagm. Iuris lib.* 9. *cap.* 7. *num.* 10. *& lib.* 12. *cap.* 15. *num.* 2. Gutierr. *in auth. Sacramenta puberum, num.* 1. *C. ſi aduerſ. vendit.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, in princ. n.* 2. Auend. *de cenſib. c.* 81. *n.* 5. Felician *eod. tract. cap.* 2. *num.* 2. *verſ. alij puberes*, Card. Tuſch *lit. F. concl.* 224. *n.* 64. *& lit. P. concl.* 458. *num.* 1. Farin. *in praxi crimin. tom.* 3. *q.* 92. *num.* 18. Matth. Coler. *de aliment. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 127. Didac. de Medrano *in libello de conſenſu connub. cap.* 7. *n.* 1. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *diſp.* 38. *num.* 2. Ludouic. Schrader. *in ſelectiſſ. iuris quæſt. tom.* 1. *tit.* 22. *num.* 2. Benedict. Pinel. *ſelect. Iuris interp. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 17. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.* 78. *num.* 4. Galganet. *de iure publico, lib.* 3. *titul.* 100. *num.* 93. Carranza *de partu cap.* 10. *numer.* 4.

Petr. Franc. Linglois *deciſ.* 34. *quæſt.* 2. *num.* 18. Zachia *in quæſt. medicolegal. lib.* 1. *tit.* 1. *q.* 6. *n.* 26.

Vnde impuberes eos meritò vocant, qui hac ætate minores exiſtunt, vt iam de fœminis, quàm de maſculis loquentes proferunt Nicol. de Paſſerib. *in conciliat. legum, fol.* 86. *num.* 34. Sanch. *d. lib.* 6. *diſp.* 38. *num.* 2. Theſaur. Iuris *verb. ætas.* Quæ quidem pubertas, quæ decimoquarto anno in maſculis, & dudecimo in fœminis exordiri ſcripſimus, ad vſque quintum & vigeſimum perdurat, *l. cùm filio* 50. *ff. de legat.* 3. Ioann. Breche. *in l. pueri* 204. *num.* 6 *ff. de verb. ſignif.* Cuiac. *lib. obſeru.* 3. Auendan. *de cenſib. cap.* 8 1. *num* 5. Petr. Garc. *in Auicenam diſp.* 16. *c.* 3. *verſ. ſecunda ætas*, Oſuald. *ad Donel. lib.* 21. *cap.* 7. *lit. A.* Zach. *dict. lib.* 1. *tit.* 1. *q.* 6. *num.* 68.

Pubertas autem plena in maſculo decimooctauo anno, & in fœminis decimoquarto exorditur, vt *in l. abrogato* 40. *§. non tantum ff. de adopt. & in l. Mela, art.* 14. *§.* 1. *ff. de aliment. & cib. leg. & in l. quidam cùm haberent* 57 *ff. de re iudic.* Donell *comment. Iuris Ciuilis lib.* 3. *cap.* 14. vbi Oſuald. *lit. B.* Franciſc. Otthom. *verb. pubertas plena*, Franc Conſtant. *epitoment. lib.* 2. *cap.* 15. *ad med.* Quintil. Mandoſ. *de minore ætate, cap.* 5. Petr. Gregor. *ſyntagm. Iuris lib.* 9 *cap.* 7. *num.* 10 Farinac. *in praxi criminal. part.* 3. *quæſt.* 92. *num.* 20. Petr. Garc. *in Auicenam, fen.* 1. *lib.* 1. *doctr.* 3. *cap.* 3. *d. ſp.* 16. *cap.* 3. *verſic. ſecunda ætas*, Anton. Fab. *in iuriſprud. Papiniana, tit.* 11. *princip* 2. *ad fin.* Benedict. Pinel. *ſelect. Iuris interpr. libr.* 2. *cap.* 4. *num.* 15. Franc Linglois *d. deciſ.* 34. *quæſt.* 2. *num.* 1.

LIBER PRIMVS.

DE CONSTITVTIONIBVS.

TITVLVS. II.

Cap. Licèt. I.

AD *num.* 1. Bonifacius VIII. vulgò non benè intellectus in præſenti indiſtinctè conſtituit Pontifices maximos habere omnia iura in ſcrinio pectoris ſui, id eſt, in ſua mente recondita, atque collocata in eum finem, & effectum, vt Iura omnia in promptu habere cenſeantur, itavt Iuris ignorantia eos non excuſet; & quod magis eſt, vt nouis ab ipſis Pontificibus Max. conditis conſtitutionibus, & ſtatutis non ſit neceſſaria anteriorum expreſſa reuocatio, quinimo eo ipſo, quòd nouam condiderint conſtitutionem, reuocata cenſeantur anteriora iura, etiamſi de illis mentionem non fecerint. Ita Anguian. *in tract. de legib. lib.* 1. *controu.* 9. *num.* 13. vbi *num.* 14. opponit non videri credibile Pontifices habere, vel cenſeri habere in mente propemodum infinita iura, cùm omnium habere memoriam plus diuinitatis, quàm humanitatis habeat, & *n.* 15. ad difficultatem reſpondés ait, quòd iura communia nihil aliud ſunt, quàm regulæ quædam, quibus Principes, & Pontifices maximi inferiores ordinant in bonum commune, & publicam vtilitatem, quas regulas, ſiue ordinationes rationis in dubitatum eſt ſuam ſedem habere in eorundemmet Principum, ſiue legiſlatorum mente, in qua manet repoſita regula illa prudětiæ, quas legiſlator ſiue Princeps ſuos ſubditos ordinat in commune bonũ: pari etiã ratione ait ſubſiſtere in Principe illam prudětiæ regulam ad ordinandos ſubditos in communem, & publicam vtilitatem, quam regulam, à qua iura demanahe impoſſibile eſt alibi ſubſiſtere, quàm in mente legiſlatoris, ad quam ſe referens Bonifacius in præſenti, cùm proſpiceret regulas omnes, quibus ſubditi ordinantur in bonum commune, id eſt, leges ſuam ſedem habere in mente Principis, & non alio in loco rectè dicit, & ſubtiliter conſiderari cenſeri Pontifices habere omnia iura, id eſt, omnium iurium regulam, & ideam in ſcrinio pectoris ſui. Et idem Anguian. *dict. controu.* 9. *num.* 17. quærit cur in hoc text. fuerit admiſſa conſuetudinis ignorantia?

Cap.

Cap. Vt animarum. II. & vlt.

1 AD *num.1.in fine.* Collige ex tex. poſſe Epiſcopum, & quemlibet Ordinarium facere ſtatuta etiam pœnalia, & ipſo iure pœnam infligentia, iuri tamen Canonico non aduerſantia, vt per Anchar. *hic n.* 9. Carpan *ad ſtatuta Mediolan. in prælud. n.* 39. Paul Fuſch *de viſitat. l. 1 cap. 33. num. 3.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. E. concl. 251. n. 4.* Vgolin. *de poteſt. Epiſcopi c. 47. n.* 1. Piaſec. *in praxi Epiſcop. p. 2. c. 4. n. 7.* Bonacin. *de legib. diſp. 1 q. 1. puncto 3. num. 21.* vbi *num.* 28. ſubdit hoc procedere in prælatis inferioribus habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem.

2 Et ad hoc quòd ſtatutum, ſeu edictum non ligat etiam ſubditos Epiſcopi extra eius territorium delinquentes, & quòd ſi ipſi contrauenirent, non poſſent puniri, per hunc tex. docent Vgolin. *d. c. 47. § 1. num.* 2. Bonacin. *d. q. 1 puncto 6. n.* 59. Belloch. *de caſib. reſeruat. p. 2. q. 10. num.* 11. Etiamſi quis contraueniret ſtatuto in diœceſi, ſed in loco exempto, hic enim non poſſet puniri pœna ſtatuti. Bortæ *de ſynodo Epiſc. art. 2. n.* 9. Alderan. Maſcard. *de ſtatut. interp. concl. 6.*
3 *à n. 33.*

Ad *n. 5. in fine.* Et ad plura circa præcepta audiendi Miſſam & ieiunandi, vbi quis extra proprium territorium caſu reperitur, vide Suar. *tom. 1 de relig. lib 1. cap. 14. num. 29. & de legib. l. 3. c. 32. n. 3.* Salas *eod. tract. diſp. 14. ſect. 5 n. 60* Bonacin. *in ſimili tract. diſp. 1. q. 1 puncto 6. n. 59.* Caſtr. Palao *in opere morali tom. 1. tract. 3. diſp. 1. puncto 14. §. 1. num. 1.* Baſil. Pont. *de matrim. lib 5. c. 8. n. 1.* Thom. Sanch. *de matrim. l. 3. diſp. 18 n. 18.* Ioan. Sanci. *in diſput. ſelect. diſp. 44. num. 27.* Laymann *in opere morali lib. 1. tract. 4 c. 11. n. 1.* Fagundez *in præcepta Decalogi præc. 1. lib. 1. c. 7. n. 3.* Greg. Martinez *tom. 3. in 1. 2. q. 96. art. 5. dub. 6. in princ.* Trullench. *in præcepta Decalogi lib. 3. c. 2. dub. 6. n. 5.*

De Reſcriptis.

TIT. III.

SVMMARIVM.

1 *Pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur.*

2 *Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent.*

3 *Eccleſia pauper, tenuiſque redditus poteſt alteri Eccleſiæ etiam curatæ vniri.*

Cap. Statutum. II. §. Inſuper.

AD *num. 75* Quòd pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur, nec ab eis exigi poſſunt, vltra citatos in collect. tenent Ioan a Capiſtrano *in ſpeculo conſcientiæ num. 59* Grauat. *ad Veſtrium in praxi lib. 4 c. 4. verb. paupertas num. 31.* Mynſing *cent. 4. obſeru. 47. num 4.* vbi quòd pauperis cauſa de plano, & ſine expenſarum, vel ſportularum ſolutione expediri debet, Gerard. de Petraſanct. *ſing. 73.* Maran. *de ordine iudic. p. 4. diſt. 9. n. 77.* Rebuff *de priuileg. ſcholaſt. priuil. 90. num. 2. & 4* Petr. Ruiz. *Lieuan. deciſ. 4. numer. 293.* Fului. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 54. num. 61. verſ. ſed nec etiam*, Garc. Maſtrill. *de magiſtr. lib. 1. c. 22. num. 19. cum duobus ſeqq.* Etiamſi pauper aliquid ſponte pro ſalario, vel ſportulis offerat, tex. *in præſenti, & gloſ. hic verb. recipere, cap. exigit 2. ibi, vel etiam à volente, de cenſib. hoc lib.* Petr. Ruiz. *d. num. 193.* Tiraq. *de nobilit. c. 29. n. 40.* Gaſp. Baec. *de decima tutor. c. 10. n. 12.* 1

Ad *num. 81. in princ.* Quòd Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent, reſoluunt Tiraq. *d. c. 29 num. 39.* Pelag. *de planctu Eccleſiæ lib. 2. c. 46. verſ. ſed & pauperi*, Ioan. Bapt. Caccialup. *in tract. de aduocat. quæſt. 3. numer. 10.* Iacob. Benni. *de priuileg. Iuriſconſult. part. 3. priuileg. 71. numer. 8.* Crauat. *ad Veſtr. in pract. lib. 2. cap. 7. num. 2. & lib. 4. cap. 4. num. 32.* Greg. Lop. *in l. 6. verb. llanamente tit. 22. part. 3. & l. 16. tit. 9. part. 2.* Gaſp. Boëc. *de inope debit. c. 12. num. 14. & de decima tutor. c. 10. num. 12.* Iacob. Simanch. *de Cathol. inſtit. tit. 5. num. 5.* Couar. *pract. c. 6. num. 4.* Thom. Acti. *in tract. de infirmit. part. 2. §. aduocati num. 6. & 7.* Fului. Pacian. *d. c. 54 num. 61.* Ioſeph. Ludou. *peruſ. deciſ. 111. num. 8. cum ſeqq.* Auiles *ad c. 7. Prætor. in gloſ. an de llenar num. 3.* Manchaq. *de ſucceſſ. creat. §. 2. numer. 128.* Anton. Scap. *de iure non ſcripto lib. 3. c. 105. ex num. 8.* Azeued. *l. 16. numer. 1. cum ſeqq. tit. 16. lib. 2. Recopil.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. caſu 369. ex num. 3.* Sebaſt. Medices *de caſibus fortuitis part. 2. quæſt. 4. numer. 11.* Cened. *ad Decretum collect. 28. num. 13.* Vincent. Carot. *in tract. de locato part. 1. tit. de fructibus, & litium expenſ. quæſt. 8. num. 12.* Flores de Mena *var. quæſt. lib. 1. quæſt. 8. §. 1. num. 52.* Sebaſt. Guazin. *in præfat. tract. ad defenſam numer. 5.* Cabed. 2

*Luſit.deciſ.*214.*num.*7.*p.*1.Camill.Borrel. *in ſum.deciſ.p.*1.*tit.*65.*de aduocator.officio n.* 37. Garc.Maſtrill.*de magiſtrat.l.* 1.*c.* 22.*n.*19. *cum ſeqq.*Ioan.Malder.*de virtut.Theolog.& Iuſtit.tract.*6.*cap.*3.*de Iuſtit.res ,& aduocati, dub.*8.Parens meus Emman. Barboſa *in remiſſ.ad Ordin.Reg. Luſit.lib.* 2. *tit.* 90. §. 11. Ita vt ei non liceat à paupere etiam ſponte offerente mercedem accipere,Gaſp. Baëc. *d.c.*11.*de inope debit. n.* 15. Gerard de Petra ſancta *ſing.* 73. *num.*4. Benincaſ.*d.ſpec.*1.*in iudic.n.*10.Rebuff.*d.priuil.*90.*n.* 7.Flores de Mena *d.*§.1.*n.*52.

3 Ad *num.*83.Quòd Eccleſia pauper, tenuiſque redditus poteſt alteri Eccleſiæ etiam Curatæ vniri, docent *l. Caſtellæ* 13. *tit.*5 *part.*1.ibi, *E puede fazer de dos Igleſias vna veyendoque es meneſter porque ſon pobres,* Petr.de Peruſio *in tract. de vnione Eccleſ.c.* 3.*n.*1.*verſ.tertia cauſa eſt paupertas,* Mandoſ. *ad reg.*22. *de vnionib q.* 5. *n.* 3. *ad fin.* Card. Tuſch *lit.V.concl.*231.*n.*2.*cum ſeqq.* Concil. Trid.*ſeſſ.*21.*de reform.c.*5

Cap. Qui per ambitionem.XV. & vlt.

AD *num.*7Ratio eſt,quia hę diſtributiones dātur ratione certi miniſterij perſonalis.& non reputantur pro parte beneficij,& fructuum eius,Rot.*deciſ.*330.*n.*1. & 2.*p.*2.*diuerſ.*Cou.*lib.*3.*var.c.*3.*n.*1.Hoïed.*de incompatib.benefic.p.*1.*t.*12.*n.*8. Eſcob. *de ratiocin.c.*29.*n.*17.Monet.*de diſtribut. quotid. p.*1.*q.*6.*in princ.*vbi *num.* 8. tenet quotidianas diſtributiones,quæ acquiruntur beneficiato pro exercitio non lucrari immediatè & per ſe ratione beneficij, ſed ratione laboris,& ſeruitij,Salgado *de Regia protect.p.* 4.*c.*3.*n.* 65. *cum ſeqq.* Carol. Marant. *tom.*1. *controu.q.*18.*n.*51.*pag.*127. Ex quo ſequitur quòd condemnatus ad reſtitutionem beneficij vnà cum fructibus,nō teneri ad reſtitutionem diſtributionum quotidianarū, ex Verallo *deciſ.*29.*p.* 2. Decian. *conſ.*43. *ex n.*14.*vol.*1.Salgado *d.c.*9.*n.*82.Aloyſ.Rice. *in deciſ.Curia Archiep. Neapol deciſ.*112.*num.*3. *cum ſeqq.*Greg. XV.*deciſ.*74.*n.*8.

De Electione, & electi poteſtate.

Tit. VI.

Cap. In electionibus. II.

POſt *num.* 2.Dum textus hic probat in electionibus, & poſtulationibus, ac ſcrutiniis penitus reprobari eligendi vota conditionalia,alternatiua, vel incerta, intelligendus eſt de conditionibus propriis, quæ re vera ſuſpendunt,& puritatem actus impediunt;quæ verò tales non ſunt, quāuis quoad verba conditiones videantur, in hoc tex.non prohibentur, ſicut manifeſtè indicāt illa verba, oportere vt electio certa & pura ſit.Attamen *in c. ſignificatum, de prabend.*nulla fuit adiecta conditio ſuſpenſiua collationis,aut quæ redderet illam incertam,ſed modus quidam ſpiritualis dumtaxat adiectus, qui pręſtaretur poſt adeptā beneficij poſſeſſionem; talem autem modum in ſpiritualibus perſpicuum etiam eſt minimè reprobari, niſi aliquid illicitum contineat,propter quod improbetur,pariterque per illius adiectionem non offendi regulam huius text *& l.actus legitimi,ff.de regul.iuris.*

Cap. Generali. XIII.

IN gloſ. *Regalia.* Notatur ad hoc quòd beneficiorum fructus ex priuilegio Pōtificis ad Principes ſeculares pertinentes, efficiuntur de Regalibus, & inter temporalia, & patrimonialia ipſorum bona connumeratur, vt per Arnulph. Ruſæ *de Regalib.priuileg.*16.*n.*29. Sixtin. *eod. tract.c.*2. *n.*54. Bellug. *in ſpeculo Principum rub.* 13. § *tractemus num.* 38. vbi Camill. Borrel. Auendan.*de exequend mand. p.*2. *c.*4.*n.* 20. Petr.Greg.*ſyntag.iuris l.* 17. *cap.* 7.*num.* 19. D.Barboſ. *in l.Titia n.* 41.*in princ.ff. ſoluto matr.*Cabed.*Luſit.deciſ.*63. *n.* 3.*p.* 2. Melch. Reinoſo *obſeruat. iuris obſeru.* 50. *num.* 15. Gutier.*pract.lib.*1.*q.*4. *num.*1. Salgad. *de protect.Regia p.*3.*c.*10.*n.* 148. Hieron de Leon *deciſ.*9.*num.*30.*lib* 1.Caſtill.*lib.*7.*de tert. c.*11. *n.*2.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium ſimplex obtinens,cui nullus Ordo ſacer annexus eſt, ſua conſcientiæ ſatisfacit,licèt intentionem non habeat ad ſacros Ordines ſe promoueri faciendi.*

2 *Fructus beneficij etiam non curati tenetur quis reſtituere ſi eos percipiat cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum tali beneficio annexum.*

3 *Auctoritas Dionyſii Carthuſiani, & alij S. Bernardi refertur.*

4 *Beneficium reſidentiam requirens acceptans tenetur habere propoſitum abſolutum perpetuò Eccleſiæ inſeruiendi.*

5 *Beneficium eo animo acceptās vt illud teneat donec habuerit pinguius, nō eſt iuſtè promotus.*

6 *Intentio debita deficit illi, qui Canonicatum, aut aliud huiuſmodi beneficium obſequio Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad matrimonium conuolandi, aut ſeculariter viuendi.*

7 *Auctores referuntur qui tenent licitam eſſe b neficij acceptionem donec permutauerit, vel reſignauerit cum penſione.*

8 *Beneficium acceptare licitè quis poteſt cum animo dubio, & conditionali illud retinendi donec commodiorem vitæ rationem habuerit.*

9 Text. in præſenti *loquitur de illo qui à principio cum accipit Eccleſiam, habet animum non aſſumendi Sacerdotium, ſed fructibus fruendi.*

Cap. Commiſſa. XXXV. verſ. Cæterùm.

1 AD *n.*16.In text.ibi, *Parochialem receperis Eccleſiam*.Ergo beneficium ſimplex obtinens,cui nullus Ordo ſacer annexus eſt,ſatisfacit ſuæ conſcientiæ, licèt nũquam ad ſacros Ordines promoueatur,nec intentionem, aut voluntatem habeat illos vnquam ſuſcipiendi, dummodo onera annexa beneficio adimpleat. Ita Nau.*in man. cap.*25.*num.*18.*& conſ.*1 *de præbend.* Fr. Emman.*in ſum.tom.*1.*cap.*30.*num.* 8.Pariſ. *de reſignat.benef.lib.*1.*quæſt.* 10. *num.* 66. Gonzal. *ad reg.*8.*Cancel.gloſſ.*6.*num.*80.Vaſq.*in opuſc. de benef. cap.* 4. §.2.*num.*175.Nicol.Garc. *in tract.de benef.part.*3.*cap* 4.*num.*42.Sanch.*de matrim.lib.*7.*diſp.* 45. *num.* 16. Azori. *inſtit. moral.part.*2.*lib.*6 *c.*9.*quæſ.*4 Filliuc. *in quæſt. moralib.part.*3.*tract.*41.*cap.*6.*quæſ.*6.Molfeſ. *in ſum.tract.*6.*cap.* 10. *num.* 18. Laymann *in Theolog.morali,lib.*4.*tract.* 2.*cap.*14.Ratio eſt, quia cum iure nullus Ordo ſacer requiratur ad tale beneficium ſimplex obtinendum,illius habilis & capax reputandus eſt, qui nullum ſacrum Ordinem, ſeu nullam intentionem illam ſuſcipiendi habuerit.

2 Quæſtio eſt dubia, an diſpoſitio huius text.locum habeat in dignitatibus, & Canonicatibus Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum, quibus aliquis Ordo ſacer annexus eſt? Vna opinio tenet huius text. deciſionem non eſſe intelligendam, nec extendi ad alia beneficia præter Curata, de quibus expreſsè loquitur, quia eſt lex pœnalis, & non poteſt comprehendere alios caſus præter in illa expreſſos Ita Sot. *lib.*10.*de Iuſtit.quæſt.*5.*art.* 6. Nauarr.*in man. cap.*25.*num.*128.*& in cap. quando, de conſecr. diſt.*1.*num.*21.Sanch.*de matr.lib.*7.*diſput.* 45. *num.* 13. Azor.& Laymann *citatis locis*. Altera ſententia, cui tanquam probabiliori adhæreo, affirmat teneri quem fructus reſtituere beneficij,etiam non Curati, quos percepit cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum eidem beneficio annexum;quam ſuſtinent Rebuff.*in praxi,tit. de non promouendo, num* 83.*& ſeq.*Panorm. *in cap.relatum,num.*5.*de clericis non reſid.*Gabr. *in* 4.*diſt.*15.*q.*8.*art.*3. Nicol. Garc. *de benef. part.*3.*cap.*4.*num.*37.Iacob.de Graff.*in aureis deciſ.cap.*97. *num.* 55. & cenſet probabilem Azori.*d.lib.*6.*cap.*9.*quæſt.*5.Quintanad.*eccleſ. lib.*4.*num.*66.Et probatur ex ratione in qua fundatur deciſio huius text quæ ſecundùm Suar.*de legib.lib.*4.*cap.*13. *à num.* 24. ea eſt, quia Eccleſia tacita conditione, vel pacto beneficium confert, vt ſcilicet præbendatus,cuius probendæ annexus eſt Ordo ſacer,fructus ſuos non faciat,nec ad illos percipiendos,& expendendos ius habeat, niſi intentionem habuerit inſeruiendi præbendæ,& Ordinem illum ſuſcipiendi. Vaſquez verò 1.2.*q.*96.*diſp.*160.*cap.*5. *num.* 36. aliter id explicat;& quicquid ſit, ſolida ratio deſumitur ex verbis text.ibi, *cùm eos receperis fraudulenter*;vnde cùm iuſta fraus recipiẽdi beneficium abſque intentione ſuſcipiẽdi Ordinem illi annexum, æquè in Curatis,quàm in aliis conſiderari debeat, & cõdemnanda veniat,in omnibus eadem pœna,& fructuum priuatio procedere debere neceſſe eſt vt dicamus,ex adductis per Nicol. Garc. *d.part.*3.*cap.*4.*num.*38. & Sanch. *lib.*3.*de matrim.diſp.*42.*n.*3.

Cùm *in cap.licèt canon §. is etiam, hoc tit. & lib.* 6. æquiparetur in Parocho obligatio 3
reſidendi in ſua Eccleſia Parochiali, & ſe promoueri faciendi infra annum ad ſacerdotium, vt patet ibi, *vt gregis ſibi crediti diligentius curam gerere poſſit, in Eccleſia reſidere teneatur, & infra annum ſe faciat ad ſacerdotium promoueri*; videtur inferri quod debet habere intentionem hanc reſidentiam faciendi, cùm eam ſatis illis commendatam habeant ſacri Canones *in cap. quia nonnulli, & in cap. relatum, de cleric. non reſid.* Et contra illos,qui beneficia quærunt, & impetrant intuitu commodi temporalis, non cum intentione ea inſeruiendi,& Deo vacandi,& ſic intuitu boni ſpiritualis, inſurgit S. Dionyſ.Carthuſ.*in tract. contra pluralitatem beneficiorũ art.*15.*ſuper illud Matth* 6. *Quærite primum regnum Dei,& hæc omnia adiicientur vobis*,ita ait, *Quemadmodum corpus ordinatur ad animam,ſic corporalia ad ſpiritualia ſunt finaliter referenda. Qui ergo eccleſiaſtica beneficia optant, quærunt, impetrant,ſuſcipiunt non intuitu ſpiritualis boni,puta diuini Officij,vt ſcilicet competentiam habentes, Deo deuotius,*

quietiuſque miniſtrent, ſed intuitu commodi temporalis, bonique corporalis iſti ſunt ſubuerſores rectiſſimi ordinis rerum, atque in temporalibus finem ſibi conſtituunt, idcirco mortaliter peccant, etiam vnum beneficium competens taliter ſuſcipiendo, obtinendo, habendo. Talibus competit, quod ait S. Bernard. Alius vndique circuit, ſedulus explorator blanditur, obſequitur, ſimulat, & diſſimulat, miſeraque ſuffragia mendicare non erubeſcit, manibus, & pedibus repens, ſi quo modo tandem aliquando ſeſe ingerere queat in patrimonium Crucifixi, in bona Domini, quæ ſola ex omnibus hodie inueniuntur expoſita, &c. Locus verò S. Bernard. à Dionyſio citatis, adeſt, *in ſuis declamat. ſuper illud, Ecce nos reliquimus*, &c. *Qui ea intentione*, ait, *gradus eccleſiaſticos, & miniſteria Sanctuarij quærit, imò quæritur (quæri namque quàm quærere ipſe debuerat) vt ſine curis ſæculi in ſanctimonia cordis, & corporis illuminãdus accedat ad Dominum, & ſuam pariter ac proximorum operetur ſalutem, orationis ſtudio debitus, & verbo prædicationis. Nam ſi eos eo quærit animo, eoque intuitu, vt huius vitæ habeat neceſſaria, euangelizat vt manducet, & peruerſo nimis ordine cæleſtibus terrena mercatur. Quàm certè dignius, ampliuſque conſentaneum rationi, vt pro carnali victa, carnalia magis opera, & negotia exerceret, nec fieret inuerſor rerum.*

Vnde acceptans beneficium reſiden-
4 tiam requirens, tenetur habere propoſitum ſolutum perpetuò Eccleſiæ inſeruiendi, ex text. *in d. cap. relatum 4. de cleric. non reſid.* vbi gloſ. *verb. cum effectu*, rationem aſſignat, dicens, ex quo enim intitulati ſunt, debent ibi perpetuò permane-
5 re, & *ibi* Panor. *num.* 7. ſic ait. *Nota gloſſam, & facit ad quæſtionem de eo, qui acceptauit beneficium eo animo, vt illud teneat, donec habuerit pinguius, vel non habuerit animum ibi reſidendi, nunquid iuſtè ibi ſit promotus?* Et Doctores concludunt *quòd non, & bene, nam quiſquis, vt ait Apoſtolus, debet eſſe contentus ea vocatione qua vocatus eſt, vnde non debet in animo aliud gerere; ſed quemadmodũ contrahens matrimonium carnale debet habere animum perpetuò reſidendi cum vxore, vt in cap. fin. de condit. appoſ. & cap. ſicut 27. q. 1. ſic & acceptans Eccleſiam: nam quodammodo contrahit Matrimonium cum Eccleſia*, &c. Quare hanc reſolutionem tenent Hoſt. *in d. c. relatum num.* 2. vbi Butr. *num.* 4. Abb. *num.* 5. Imol. *in cap. conquerente num. 5. de cleric. non reſident.* Sylueſt *in ſum. verb. beneficium 3. in fine*, Sot *de Iuſtit. lib.* 10. *q.* 5. *art.* 6. Nau. *conſ. 16. de Præbend. in 1. edit.* Achil. *deciſ. 49. aliàs 1. de officio Ordin.* Card. Tolet. *in ſum. lib. 5. cap. 9. verſ.* 4. Marc. Anton. de Marſil. *de cleſ. reſid. p. 3. c. 33 n.* 3. Bañes 2. 2. *q.* 12. *art.* 1. Fr. Emman *in ſum. tom. 1 cap. 50. n.* 15. Flamin. *de reſignat benef. lib. 4. quæſt. 11. num.* 42. Gutier. *Canon. lib. 2. cap.* 26. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel. gloſ. 15. n.* 89. Azori. *d. p. 2, lib 6. c. 9. q.* 3. 5. & 7. Et ſecundùm eam tenent Sot. *d. art.* 6. Tolet. *d. lib. 2. cap. 34. dubit. 26. n.* 132. & Gutier. *canon lib. 2. cap. 5. num* 22. & 25. debitam intentionem deficere illi qui Cano- 6
nicatum, aut aliud huiuſmodi beneficium obſequio Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad matrimonium conuolandi, aut ſeculariter viuendi.

Non defuerunt tamen non infimæ auctoritatis ſcriptores, qui exiſtimant licitam eſſe beneficij acceptationem firmo animo illi inſeruiendi, durante tempore, quo illud obtinuerit, donec non permutauerit, vel reſignauerit cum penſione, ſeu donec commodiorẽ vitæ rationem, aut aliud vitæ genus aſſequutus fuerit, ex quorum numero ſunt Nau. *in man. cap. 25. n. 119. & cõſ. 16. & 17. de cleric. non reſid. & conſ. 1. de præbend. in nouis.* Fr. Ludou. Lopez *in inſtruct. Conſcient. cap* 105. *concl.* 2. Vega *in ſum. tom. 1. c. 36. caſu* 23. Leſſi. *d. cap. 34. n.* 136. Vaſq. *in opuſc. de benefic. c. 3. §. 3. dub. 1. num.* 43. Nicol. Garc. *d p. 3. c. 4. poſt n.* 58. Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp. 45. n.* 12.

In qua opinionum contrarietate non 8
diſplicet concordia, quam nonnulli præſtant, & in primis Nau. *miſcel. 44. de orat. n.* 2. aliàs *miſcel.* 49. *num.* 2. ſuam cum Soti opinione concilians, ita ſcribit. *Sed conciliari poſſumus intelligendo illum de illis, qui animo abſoluto mutandi ſic ſtatum clericalem accipiunt beneficium, noſtram verò de illis, qui non certo, & abſoluto animo mutandi, ſed conditionali, ſi aliquid conuenientius ſuo propoſito superueniat, id faciunt*, &c. & *conſ. 17. de clericis non reſid.* ibi, *Prædictus de quo quæritur, peccat, ſi animo abſoluto, & reſoluto mutandi ſtatum id faciat, non tamen ſi animo dubio, & conditionali perſeuerandi in clericatu, niſi aliqua conditio melior mutandi ſtatum ſe offerat*, 9
&c. Sanch. *d diſp.* 45. *n.* 10. ibi, *Dicos quia text. in d. cap. commiſſa, loquitur de illo, qui à principio cum accipit Eccleſiam, habet animum non aſſumendi ſacerdotium, ſed fructibus fruendi, atque ita loquitur de volente fraudulenter lucrari fructus anni dati ad aſſumendum ſacerdotium, quod in hoc non verificatur, nec enim beneficium animo doloſo ſuſcepit, nec cauſa intentione aſſumendi ſacerdotium, ſed illam formam habuit, niſi feliciter illo tempore quicquam contigerit* &c. & infra. *Quando autem animus eſſet verè dubius, crederem cum peccare mortaliter, & teneri fructus reſtituere*, &c.

&c. Az   i d. l . 6. *cap. 9. quaſ. 4.* ibi, *Aut Titius ſlutuit in ea Eccleſia Parochialis cõmorari, & inſeruire, donec commodiorem vitæ ratione aſſequatur, & ſic non videtur peccare, quia ſi aliam non fuerit adeptus, in ea Eccleſia perpetuò deſeruiet ſuo muneri. Aut ſtatuit Eccleſiam habere, in ea tamen non reſidere, nec inſeruire, ſed ex eius tantum fructibus viuere, donec aliud vitæ genus nactus fuerit, & ſic peccat Parochiale beneficium accipiens*, &c.

Ad *num.* 18. Quòd poſſeſſio incontinenti impugnata non eſt manutenibilis, nec talis poſſeſſor poteſt dici legitimus contradictor, vt per Mandoſ. *ad reg. 34. Cancel. q.* 26. Cancer. *var. reſolut. lib. 3. cap. 4. n. 95. &* 96. Fontan. *de pact. nupt. tom. 2. clauſ. 7. gloſſ. 3. p. 10 num. 56. & 57.* Ramon. *conſ. 56. n. 5. cum ſeqq. & conſ. 68. n. 3.* Ludou Poſti. *de manut. obſeru. 17. n. 44 cum ſeqq.* Greg. XV. *deciſ. 4. n. 2. & deciſ. 569 n. 4.*

De ſupplenda negligentia Prælatorum.

Tit VIII.

SVMMARIVM.

1 *Textus huius intellectus aliqui referuntur.*
2 *Portugaliæ Regnum an aliquando ſubſit Imperio oſtenditur.*
3 *Tutela filiæ, cui regni ſucceſſio delata eſt, durat donec in quacunque adulta ætate matrimonium contraxerit.*
4 *Regni adminiſtrationem an retineat filia, cui regni ſucceſſio delata eſt, an verò eius maritus oſtenditur.*
5 *Eliſabetha Hiſpaniæ Regina vnà cũ Ferdinando eius marito Aragonum Rege ſimul Hiſpaniæ Reges cognominati ſunt, ac Regnum feliciter gubernarunt.*
6 *Filij Regnum regni ſucceſſores puberes relicti, curatores an accipere teneantur, oſtenditur.*

Cap. Grandi. II.

AD *numer 2. in fine.* De intellectu
1 huius text. vltra citatos *in collect.*
vide Ioan. Leuricl *de primogen. lib. 5. quaſt. 7. à n. 10.* Tiraq. *de iure primogen.* 23. *numer. 2. & à. num. 4.* Caſtald *de Imperat. quaſt. 81. numer. 13.* & omiſſo intellectu Anchar. *in præſenti verſ. decimo, in fine,* & Anton. *ibidem numer. 10. in fine in lectura noua* Ioan. à Terra rubea *in tractat. de regno Gallia tract. 2. concl. 9.* & aliorum qui putant ſummum Pont. dediſſe coadiutorem Sancto Regi Luſitaniæ, quia in eo Regno habebat iura temporalia, & ſuprema, quemadmodum in multis, quæ ſunt de patrimonio Eccleſiæ, & per Conſtantinum, & alios donata fuerunt id enim nullo iure, aut fundamento ſuadetur, & contrarium apertè conſtat ex hiſtoriis, & aliis certiſſimis documentis, & ſatis ex hoc textu. Quare ex ſententia aliorum dicendum videtur Pontificem iuſtè coadiutorem illum dare potuiſſe Regi prædicto, quia ex maxima eiuſdem negligentia, incuria, & diſſipatione non tantùm viduæ, orphani, & cæteri laici, verùm etiam Eccleſiæ, monaſteria, & loca pia, ac eccleſiaſticæ perſonæ maximum detrimentum patiebantur, quorum omnium defenſioni, & conſeruationi, quia Rex ille ineptus, & aduerſarius, coadiutor verò maximè neceſſarius erat, meritò Romanus Pontifex occurrens ad preces populi & Magnatum Luſitaniæ, Regem ab adminiſtratione remouit, & eidem fratrem Alphonſum coadiutorem, & Regni adminiſtratorem conceſſit in ordine ad finem ſupernaturalem, tranquillitatem & pacem Eccleſiæ, ac fidelium in his Regnis.

Non obſtat quòd Luſitania ſuberat Im- 5
perio, iuxta *l. in Luſitania ff. de cenſib.* ſicut & Hiſpania, iuxta *l. 2 §. & quia capta ff. de ordine Iuris, cap. volumus 11. quaſt. 1.* ibi, *omnes*, &c. & ibi *Hiſpani*, cum aliis, de quibus per Caſtald *d. tract. quaſt.* 53. ac ſubinde cum Rex Luſitaniæ Imperatorem recognoſceret, non à Pontifice, ſed ab eodem Imperatore tanquam à ſuperiore competenti coadiutor dandus videbatur; iuxta tex. *in l. diuus, & per tot. ff. de tutorib. & curatorib. datus ab his*, cum vulgaribus. Nam omiſſis reſponſionibus Ancharrani, & Antonij *vbi ſuprà*, & licèt huic argumento ſuccumbãt nonnulli, vt refert *additio margin. ad gloſ. 2. in præſenti*; facilè occurritur ſi dicas quòd quamuis olim Hiſpania ſicut & Luſitania pro maiori parte, vel etiam tota ſubiecta fuerit Romano Imperio de facto, nam de iure dubitant multi, vt per Nauar. *in cap. nouit, notab. 1. n. 167. de iudic.* & alios, nihilominus poſtquam Gothorum gens Hiſpaniam à Romanorum ſubiectione liberauit, & deinde alij candem à faucibus hoſtium eruere, iuxta *gloſ. 3. in fine in cap. Adrianus el 2. 63. diſt.* receptam communiter, vt per Caſtald. *d. loco*, Meth. *illuſtr. 22. à n. 11.* abſque dubio nec

Luſitan.

2 Luſitania imperio,aut Imperatori ſubiacet, nec aliquem in temporalibus ſuperiorem recognoſcit,præter Regem eiuſdem, & intẽdũt *d.gloſſ. 2.in fin.* vbi Ioan.Andr.& alij.

3 Ad *n.*18.Nota *l.Caſtella* 3: *verſ.e ſi fuere fija.tit.*15.*p.* 2. ſtatuere quòd ſi filia fuerit, cui Regni ſucceſſio delata eſt, eius tutela durat donec in quacumque adulta ætate matrimonium contraxerit, nempe(vt ſupplendum exiſtimo) cum viro alioqui capace Regnum per ſe adminiſtrandi, vel conſilium circa adminiſtrationẽ vxori præbẽdi,hoc eſt, viginti annis maiore, prout in maſculo Regni ſucceſſore lex illa deſiderat,atque ita in ea ſpeciale eſt,vt tunc finiatur tutela, quia de conſilio mariti Regnum ipſa adminiſtrabit, vt aduertit ibi Gregor. Lopez *gloſ.* 4.*in fine.*

4 Quæ quidem Regni dominium, & adminiſtrationem retinebit, eiuſque maritus dumtaxat Rex erit cognomine,& dignitate,non verò adminiſtratione, niſi vt conſilium vxori præſtet, ſi ſcilicet ab ea legitimum non habeat mandatum ad Regnum per ſe adminiſtrandum, vt per Montalu.*in l.vnic.gloſſ.*2.*poſt princ.verſ.ſed quid ſi primogenitus,tit.*3.*lib.* 2.*fori*,Greg.Lop.*in l.* 2. *gloſſ.* 15.*& l.*3.*gloſſ.*5.*verſ.quod autem,tit.*15 *part.*2. Tiraq.*de iure primogen.q.*21.*n.*11.*& q.*23. *ex n.*1.Ciſuentes *l.*40.*Tauri q.* 17. & Anton. Gòm.*n.*69 Petr.Greg.*de Republ.lib:* 26.*c.* 5. *per tot.*Molin *de primogen.*1.*cap* 13. *à n.*25. Menchac.*de ſucceſſ.creat.§.*21.*n.*148. Matiẽſ. *ad l.*1.*gloſſ.*1.*n.*14.*tit.*7. *lib.* 5. *Recop.* Gutierr. *de tutel part.*1.*c.*18.*n.*35.

5 Licèt Palat.Rub.*in tract.de iuſta obtentione,ac retentione Regni Nauarra, part.* 1 *§.* 5. *verſ.in caſu autem*, voluerit Hiſpanam conſuetudinem eſſe in contrarium per duos actus valde notorios, nempe D.Ferdinandi Aragonum Regis, qui D. Eliſabetham Hiſpaniæ Reginam, D.Philippi I. Archiducis Auſtriæ Reginæ D. Ioannæ illorum filiæ matrimonio copulati, qui ſimul Hiſpaniæ Reges cognominati ſunt, ac regnum ipſum feliciter gubernauit, vt eorum chronicæ commemorant. Quia verius eſt ex his actibus conſuetudinem minimè fuiſſe inductam, ſi quidẽ ex chronicis ipſis planè conſtat initio contracti matrimonij inter D.Ferdinandum, & D.Eliſabetham contentionem inter ipſos fuiſſe, ad quem eorũ Regni adminiſtratio pertineret, & variis hinc inde rationibus allatis pro illa fuiſſe pronunciatum,& ipſam poſtea voluntariè mariro ſuo Regni adminiſtrationem communicaſſe, ita vt ambo ſimul leges ferrent,cæteraque ad Regni gubernaculum pertinentia expedirent, vt videre eſt apud Anton.de Nebrixa *in illorum hiſtoria, cap.*23. Gundiſ.Illeſcas *in hiſtoria Pontificiali.l.*6.*cap.*19.*fol.mihi* 96.*col.* 1. *in fine cum ſeqq.*Stephan.Garibai *in compendio hiſtorial.lib.* 18.*cap.* 2. Mariana *in hiſtor. Hiſp. lib.*24.*cap.*5.quod & obſeruant Greg.Lop. *l.*9.*gloſ.*4 *circa fin.verſ.vnde tamen, tit.*1.*p.*2. cuius ad hoc meminit Gutierr. *de tutel. p.*1. *cap.*18 *num.*32. *verſ. tandem Gregorius*, idque ipſum poſtea ſeruatum eſt inter D. Philippum I. & Reginam Dom. Ioannam.

Vtrùm filij Regnum Regni ſucceſſores pùberes relicti, curatores accipere neceſſe habeant? Affirmatiuam partem magis probare videntur Tiraquell. *de primogen. quæſt* 40 *num.* 207 Anton Gum.*l.* 40.*Tauri, num.* 9. *& lib.*3.*var. cap.* 1. *num.* 56.*verſ.ſed his non obſtantibus*, Syluest Aldobrandin. *in §.item inuiti, num.* 7.vbi Ioan.Oinotom. *ad princ.tit.Inſtit.de curator.* Melch. Pelaeza Mieres *de maior. part.* 2. *quæſt.*6.*num.* 14. *&* 15.*& cap.*4.*quæſt.*38.*num* 2.*&* 4.*in nouiſſ.impreſſ.* Cal. Pereira *in l. ſi curatorem, verb. hunc contractum,num.*57.*verſ.ha. mala*, Parlad. *rerum quotid. lib.* 1.*cap.* 12. *num.* 11. Galgan.*de tutel.& cura lib.*1. *tit.* 12.*num.* 6. Ioan.Gutier.*eod.tract.part* 1.*cap.* 18. *num.*1. *verſ.ſententiam igitur*, Marcel. Conuerſan. *ad tit.Inſtit.de curatorib. §.*1. *num.* 13. Stephan.Gratian.*diſcept. forenſ. tom.*2.*cap.* 225. *num* 5.*cum ſeqq.*Perez de Lara *in compendio vitæ hominis,cap.*16. *num.*9. Valenzuel. *tom.* 2.*conſ.*198.*num.*124 Anton. Merenda *controu.iuris,lib.*6.*cap.*46.apud quos aliquas diſtinctiones videbis.

De Officio, & poteſtate Iudicis delegati.

Tit. XIV.

Cap. Statuimus. I.

AD *n.* 7. Quòd conſeruatores ſunt Iudices delegati, vltra citatos in collect.ad hunc tex. reſoluũt Na. *conſ.*3 *n.*1 *ſub hoc tit.*Fuſc.*de viſitat.lib.*2.*c.* 2. *num.*8.Molina *de iuſtit.tom.* 6. *tract.*5. *diſp* 29. *num.* 1. Mar. Antonin. *var.reſolut. lib.* 1. *reſolut.* 16. *num.* 4. Alphonſ. Narbona *l.*60. *gloſſ. vnica, ex num.*71. *tit.* 4.*lib.* 2. *Recopilat.* me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrument. edition. tit.* 1. *reſolut.*5.*num.* 14. & ideò teneri litteras ſibi iuriſdi

iu[illegible]onem tribuentes ad ipſam fundã-dam e[illegible]ere, reſoluunt Mar. Antonin. *d. reſol.* 16. *n* 1. *cum ſeqq.* Narbona *d. gloſſ. vnic. num.* 71. *cum ſeqq.* Rot. *deciſ.* 214. *n.* 1. *&* 2. *p.* 2. *recẽt.* Pareja *d. reſol.* 5. *n.* 17.

Cap. Cùm plures. VIII

AD *num.* 5. Quòd iuriſdictio ex die, vel ſub conditione data ante aduentum diei, vel implementum conditionis nõ exiſtit actu, quia ſolùm eſt ſpes illã habendi, allegata hac gloſſ. docent Sebaſt. Vanti. *de nullit. tit. de nullitate ex defectu iuriſdict. deleg. num.* 91 *&* 92 Putc. *deciſ.* 429. *lib.* 1. Campan. *in diuerſo. Iuris Canon. rub.* 11. *cap.* 13. *à num.* 258. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſ.* 9. *in annot. num.* 249. *&* 251 Salgad. *de Regia protect. part.* 3. *cap.* 13 *num.* 19. *cum ſeqq.* Thom. Carlaual. *de iudic. diſp.* 2. *num.* 1207. Rot. *deciſ.* 142. *num.* 1. *part.* 2. *recent.* Ita vt conditio ſuper qua data fuit iuriſdictio ante omnia adimpletam fuiſſe probandum ſit, ad not. per Salgad. *de ſupplicat. ad Sanctiſſ. part.* 2. *cap.* 27. *num.* 27. *&* 28. Rot. *deciſ.* 68. *num.* 1. *& deciſ.* 701. *num.* 4. *part.* 1. *recent. & deciſ.* 639. *n.* 1. *p.* 2. *etiam recent.*

De Officio Iudicis Ordinar.

Tit. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Beneficij poſſeſſor tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionem Ordinarij edere.*
2 *Beneficiarius non excuſatur ad petitionem Ordinarij titulum ſui beneficij edere, eo quod illud per trienniũ poſſederit.*
3 *Tituli beneficiales impræſcriptibiles ſunt.*
4 *Beneficiatus etiam ad inſtantiam patroni tenetur titulum ſui beneficij edere.*
5 *Beneficiarius quibus caſibus non tenetur ad petititionem Ordinarij, vel patroni titulum ſui beneficij edere.*
6 *Titulum diſpenſationis ſuper incompatibilitate edere tenetur beneficiarius ad petitionem Ordinarij.*
7 *Superior ad quem pertinet ius inſtituendi, & deſtituendi, poteſt compellere beneficiarium vt titulum oſtendat, quo beneficium poßidet.*
8 *Epiſcopus poteſt compellere per edictum generale ad editionem titulorum beneficialium cùm ad diœceſim de nouo venit.*
9 *Beneficiarius à tituli ſui exhibitione excuſetur, quando ab ipſomet Ordinario inſtitutionem ſiue præſentationem à patrono obtinuit.*
10 *Vel quando ſciente & patiente Ordinario, vel patrono diu ſtetit in beneficio.*

Cap. Ordinarij. III.

AD *num.* 3. Quòd clericus poſſeſſor be- 1
neficij tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionem Ordinarij edere, vltra citatos in collect. docent gloſſ. communiter recepta, *verb. obtinere in reg.* 1. *de regul. iur. hoc lib.* Marant. *de ordine iudic. part.* 4. *diſt.* 13. *n.* 4. Tuſch. *lit. C. ſing.* 88. Caputaq. *deciſ.* 116. *part.* 3 Perez *l.* 3. *tit.* 16. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 327. Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 61 *num.* 16. Azeued. *l.* 1. *num.* 5. *&* 6. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop.* Melch. Lotter. *de re benef. lib.* 2. *quaſt.* 46. *n.* 37. *cum ſeqq. & lib.* 3. *q.* 24. *num.* 10. Coccin. *deciſ.* 101. *num.* 1, me citato in hoc loco nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit.* 5. *reſol.* 7. *n.* 9.

Ad *num.* 4. Quòd beneficiatus non ex- 2
cuſatur ad petitionem Ordinarij titulũ ſui beneficij edere, eo quòd illud per triennium poſſederit, nam adhuc ad editionem poterit compelli, vt vltra Flores de Mena *in collect. citatum*, docent Caſſad. *deciſ.* 8. *n.* 4. *ſuper regul. Cancel.* Lud. Gomeſ. *in reg. de triẽnali q.* 58. Cou. *in reg. poſſeſſor. p.* 2. § 10. *num.* 10. *verſ. octaua concluſio*, Salzed. *ad Bernard. reg.* 236 *verſ. tertio vltra auctorem*, Perez *l.* 3. *tit.* 16. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 327. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1378. *num.* 13. me citato *in hoc loco* Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *n.* 11

Ad *num.* 5. Quòd tituli beneficiales im- 3
præſcriptibiles ſunt, vltra Cald. Pereira laudatum in collect. docent, Ludou. Gom. *in d. reg. de triennali poſſeſſ. q.* 13. *verſ. præterea*, Cou. *d.* § 10. *num.* 9. me citato. Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *n.* 7.

Ad *num.* 6. ibi, *ac etiam per patronum.* 4
Quòd etiam ad inſtantiam patroni tenetur beneficiatus titulum ſui beneficij edere, poſt Abb. Ioan. de Anania, & Franc. firmat Rota coram *Coccino d. deciſ.* 191 *num.* 1. Lotter. *d. lib.* 2. *q.* 46. *num.* 38. me citato Pareja *d. reſol.* 7. *n.* 9.

Ad *num.* 8. me citato in hoc loco idem 5
tenet Pareja *d. reſol.* 7. *num.* 24. *cum ſeqq.* reſoluens cum aliis quos citat, tunc & eo caſu beneficiatum non teneri poſſeſſionis ſuę titulum edere, quando ordinarius, patronus, aut alij faciunt ſe partes, & ordine iudiciario petunt beneficiatum compellendum ad exhibitionem tituli.

Vltra caſus à me relatos, in quibus Or-
dina 6

dinarius poteſt cogere beneficiatum ede-
re ſuæ poſſeſſionis titulum, addo idem re-
ſoluendum non ſolùm quando agitur de
editione tituli ipſiuſmet beneficij, ſed etiã
ſi tractetur de edendo titulo diſpenſatio-
nis ſuper incompatibilitate, quia certum
eſt in vtroque caſu Epiſcopum, vel alium
ſuperiorem, ad quem pertinet ius inſti-
tuendi, ac deſtituendi, poſſe compellere
beneficiatum vt titulum oſtendat, quo be-
neficium poſſidet. Canoniſtæ noſtri *in cap.
licet Heli, de ſimon.* Veral. *deciſ.* 116. *num.* 3.
part. 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 15. *num.*
62. Melch. Lotter *de re benef. lib.* 3. *quæſt.* 23.
num. 6. *cum ſeqq. & q.* 24. *num.* 10. Pareja *d. tit.*
5. *reſol.* 7. *n* 14. *cum ſeqq.*

8 Similiter huius text. concluſio procedit
etiamſi Epiſcopus, aut alius Iudex Ordi-
narius, qui inſtituendi ac deſtituendi ius
habet, hanc facultatem cogendi benefi-
ciatos ad editionem titulorum, exerceat
per editum generale, prout accidere ſo-
let quando Prælati ad diœceſes ſuas de no-
uo veniant, Abb. Panor. *in d. cap. licet Heli,
num.* 22. & Felin. *ibidem num.* 27. *verſ. quin-
ta concluſio*, Lotter. *d. q.* 24 *n.* 15. Pareja *d. tit.*
5. *reſol.* 7. *n.* 18.

9 Excuſaretur tamen beneficiatus à tituli
ſui exhibitione quando ab ipſomet ordina-
rio inſtitutionem, ſiue præſentationem à
patrono obtinuit, vt poſt Philip Franch. *in
præſenti num.* 5. *verſ. ſecundò limitatur*, tenet
10 Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *num.* 31. Vel quando
beneficiatus ſciente & patiente ordinario
ſiue patrono diu ſtetit in poſſeſſione be-
neficij, vt per Franch. *d. num.* 5. *verſ. tertia li-
mitatio*, Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *numer.* 32. *cum
ſeqq.* & poſt relatas plurimorum reſolutio-
nes in eo articulo examinando quantum
tempus requiratur, quo beneficiatus in
poſſeſſione extiterit, ad hoc vt liber rema-
neat ab hac tituli editione præſtanda, tan-
dem *num* 40. cum Lotter. *d. lib.* 3. *q.* 24. *num.*
34. concludit ſub diſtinctionem compo-
nens.

SVMMARIVM.

1 *Onera deduci debent in computando valore beneficij.*

2 *Fructus & redditus beneficiorum tantum æſtimari debent, quantum valent deductis oneribus.*

3 *Fructus beneficiorum ſunt qui ſuperſunt deductis oneribus, & impenſis.*

4 *Fructus integri intelliguntur deductis oneribus.*

5 *Prælatus in infirmitate comparatur vſurario.*

Cap. Præſenti. IX. & vlt.

POſt *num.* 6. Collige ex text. in compu- 1
tando valore beneficij debere deduci
onera, Rot *deciſ.* 60. *in antiq. de conceſſ. præ-
bend.* Felin. *in cap. ad aures num.* 13. *ver. duo-
decima concluſio, de reſcript.* Ioan. Bapt. Fer-
ret. *conſ.* 354. *num.* 15. Creſcent. *deciſ.* 2. *de pro-
bat.* Nicol. Garc. *de benef. p.* 5. *cap.* 3. *num* 164.
vbi quòd debent deduci onera & quòd 2
aliàs articulus ſuper valore eſt ineptus. Et
quòd fructus, & redditus beneficiorum tã-
tum æſtimari debent, quantum valent de-
ductis oneribus, tradunt Bald. *in l.* 1. *num.* 1
*verſ. ſed pone impetraui à Papa C. de fructib. &
lit. expenſ.* Ioan. Bapt. Ferret. *conſ.* 256. *num.*
8. Rimin. iun. *conſ.* 717. *num.* 45. *& ſeq. lib.* 6.
Gutier. *canon. lib.* 1. *q.* 1. *numer.* 126. *cum ſeqq.*
Caualcan *deciſ.* 37. *ſub num.* 89 *p.* 2. vbi quòd 3
fructus beneficiorum ſunt qui ſuperſunt
deductis oneribus & impenſis, & quòd ſi
beneficium eſſet ita tenue, quòd onera
abſoluerent totos fructus, & tunc ille, qui
ex priuilegio Papę debet percipere, vel de-
trahere, nihil habebit. Quod procedit li- 4
cèt fiat mentio de integris fructibus, quia
nihilominus intelligitur deductis oneribus,
D. Barboſ *in l. fructus numer.* 7 *ff ſoluto matr.*
quia dictiones vniuerſales, omnes, integri,
& ſimiles reſtringuntur ad ea, quæ veniunt
ex natura ſermonis, vt optimè probat, &
declarat Caualcan. *d. deciſ.* 27. *num.* 15. *p.* 3.
& notatur à Carolo Ruino *conſ.* 62. *n* 7. *verſ.
nam aliquando vol.* 1.

Ad *num.* 9. Quòd Prælatus in infirmitate 5
comparatur vſuario, tenent Rodoan. *de ſpol.
cleric. q.* 3. *§. ſtantibus iſtis repugnantiis num.* 9.
pag. mihi 17. Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 168. *n.* 5.
verſ. quando talis confeſſio. Et ideo Afflict. *de-
ciſ.* 168. loquendo de quadam quietatione
data procuratori monaſterij ab Abbatiſſa
tempore infirmitatis, & pro vtraque partę
puncto diſceptato refert reſoluiſſe ſenatũ
monaſterio nullum attuliſſe præiudicium,
eo quod quietatio fuit ab Abbatiſſa tem
pore infirmitatis facta, ex qua deceſſit Lau-
rẽt. *Aueniòn. deciſ.* 117. Ripa *de actis in articu-
lo mortis c.* 49. Ioan. Bapt. Coſta *de retrotract.
cap.* 8 *caſu* 19. *num.* 15 *pag.* 146. Aloyſ. Ricc.
deciſ. 164. *num.* 3. *&* 4. *& p.* 3. *var. reſol. reſolut.*
368. *&* 369. Aretin. *de reſolutionib. c.* 6. *n.* 53.
cum ſeqq. Amat. *var. lib.* 1. *c.* 19. *n.* 1.

Dn

De Procuratoribus.

TIT. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ſubſtitutus non eſt* [illegible] *procurator, ſed* [illegible] *mandantis.*

2 *Mandatum ſubſtituti etiam re integra non* [illegible] *mortuo ſub*[illegible]*tuente.*

3 *Subſtitu*[illegible] *ſubſtituentis* [illegible] *mandatum* [illegible] *ſubſtituente, ſed à principali* [illegible]

4 *Procurator ſub*[illegible] *non poteſt ſe ingerere* [illegible] *à ſubſtituto* [illegible]

5 *Pro*[illegible] *ſubſtitutione abſque vllo mandato* [illegible]

6 *Procurator* [illegible] *procurator ad negotia* [illegible] *differant* [illegible]

Cap. Nihil [illegible] direte. I.

P[illegible] *Subſti-* [illegible] *non eſſe* [illegible] *procuratorem,* ſed [illegible] mandantis, vt per Anchar. [illegible] *procuratorem* 8. §. *ſi quis* [illegible] *mandat. & in l. quod quis,* [illegible] *C. hoc tit.* Rot. *deciſ.* 4. n. 8. [illegible] *in nouis,* V[illegible] Fra-[illegible] *de* [illegible] x. Trentacinq. *var. reſol. lib. 1. tit. de pr*[illegible] *n. 5. verſ. & talis ſubſtitutus,* [illegible] 119. n. 23. Vnde [illegible] ſubſtituente non [illegible] etiam re integra [illegible] *§. licet n. 6 verſ. quarto* [illegible] *414. quæ incip. Item ſi a*[illegible] *m ex ratione huius* gloſ. ſub[illegible] mortem [illegible] tuentis [illegible] mandatum [illegible] ſubſtituente, ſed à p[illegible] eadem Rot. *deciſ.* 33. *n. 1. & de* [illegible] *in nouis,* & apud Farin. *deciſ.* [illegible] ducit quod [illegible] *de* Anna [illegible] 8. *n. 10. cum ſeqq.* [illegible] ſubſti-[illegible] ſubſtitu[illegible] tenet Alex. Trentacin. *q. d. re*[illegible] *& in* [illegible] *procurator.* [illegible] Bi[illegible] *deciſ.* 13. *ſub* [illegible] Borrel. *in ſum. deciſion.* [illegible] *procurator. n.* 231. quod Barboſ. [illegible] Can. [illegible] Tom. VI.

[illegible] ſine procurator abſque vllo mandato remanet.

Ad *n.* [illegible] diſſerat procurator ad lites, & procurator ad negotia gerenda, vide [illegible] *in* [illegible] *in § licet,* vbi gloſ. *verb. deputare, & c fin. hoc tit. & lib. I. Caſtel. 19. tit. 5. p. 3.* Pinel. *in l. 2. C. de reſcind. vendit. p. 2. c. 1. n.* [illegible] Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati n.* 9. Suar. de Paz *in pract. tom. 1. in* [illegible] *not. 4. n. 5. cum ſeqq.* Maranit. *de ordine iudic. p. 4. diſt. 6 n. 21. & 28* Card Tuſch. *pract. concluſ.* [illegible] *concl.* 846. D. Barboſ. *in l. cum præter. §. 1. n. 104. cum ſeqq. ff. de iudic.* [illegible] *de* [illegible] hoc loco Pareja *de vniuerſ.* [illegible] *ſtrument. edit. tit. 5. reſ. 10. n. 1.* 6

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ex ſui natura ſtricti iuris eſt, & eius fines excedi non poſſunt.*

2 *Negotia mandatum ſpeciale depoſcentia quæ ſint?*

3 *Mandatum in quo adeſt clauſ. Et ad omnia ea negotia & lites* [illegible] *habeo, & habere ſpero, non extenditur ad lites, ſeu cauſas futuras, niſi cauſæ futuræ ortum habeant ex ne*[illegible] *de præſenti.*

4 *Mandatum procuratori conceſſum* [illegible] *ad exigendum pecunias extantes penes inquiſitos, non extenditur ad pecunias exactas per alios.*

5 *Mandatum conceſſum contra Titium, aut aliam perſonam non comprehendit vniuerſitatem, vel collegium.*

Cap. Qui ad [illegible]. IV.

AD *num.* 1. [illegible] ex text. mandatum [illegible] eſſe, & eius fines excedi non poſſe, vt per Surd. *deciſ.* 209. *num. 6. cum ſeqq.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. tom.* [illegible] *lib.* [illegible] *tit.* 15. *numer.* [illegible] Chriſtoph. de Paz *de tenuta capit.* 34 *n.* 117. Nog[illegible] *allegat. iuris tom.* [illegible] *allig.* 9. *n.* 16. Et ideo vbi ſpeciale mandatum requiritur, generale non ſufficit, vt per hunc text. tenent Suar. de Paz *in pract. tom. 1. in init. annot. 4. num. 15.* Fragoſo *de regimine Reip. Chriſtianæ p. 1. lib. 5. diſp. 12. §. 8. num. 258.* Pareja *de vniuerſ. inſtrum. edit. tit. 5. reſol. 10. n. 65.* 2

Quæ autem ſint negotia mandatum ſpeciale depoſcentia, tradunt gloſ. *verb. vel ſpeciali, in pra*[illegible] Philip Franch. *in* [illegible] 8. *&* Caſtel. *19. tit. 5. part. 3.* Firmian. *in* [illegible] *repertor. verb. mandatum,* vbi 73 congerit caſus in quibus ſpeciale mandatum requiritur, Fragoſo *d. § 8 n. 257.* [illegible] Pareja *d. tit. 5. reſ. 10 n. 65.*

Y Hinc

2 *tit.1 .num.1 & tit.17.n.8.& 9.*v i ampliat etiam plures procuratores conſtituantur cum l ra, quia nihilominus non cenſentur conſtituti inſolidum, & probat Bald. contrarium tenentem, Gregor. XV. *decif.* 280.*num.*3. vbi Beltramin. *in annot. n.9.* Rot. *dec.860.lib.3.p.3.diuer.* quos refero *de clauſ. vſafreq. clauſ.35.num.4.* Fragoſo *de regimine Reip. Chriſtianæ p. lib.5.diſp.12.§.8.n.265* vbi addit Baldi opinionem poſſe practicari, vbi mandato adiecta eſſet dictio, *in ſolidum.* aut *cuilibet ipſorum*, me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrum.edit.tit.5 reſol.10.n.70.* An & quando procuratores in ſolidum, vel ſimpliciter cenſeantur conſtituti, & ex quibus verbis aut clauſulis hoc deprehendatur vide Mascard. *de probat. concl 1 8.n.4.cum ſeqq.* Steph. Gratian. *diſcept.forenſ .201.n.2. cum ſeqq.*
3

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ad matrimonium contrahendum debet eſſe ſpeciale.*

2 *Matrimonium virtute generalis mandati celebratum ſi adſit aliud mandatum ſpeciale ad contrahendum cum eadem, quæ illius ignara fuit, an conualidetur?*

3 *Matrimonium ex defectu legitimi conſenſus in vtroque coniuge, an poſſit ex poſtfacto conualidari ob legitimum vnius conſenſum.*

4 *Actum ab initio nullum non poteſt tractu temporis conualeſcere.*

5 *Retrotractio non poteſt fieri in præiudicium tertij.*

6 *Matrimonium per procuratorem contractum validum eſt non tantum in ratione contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti.*

7 *Procurator ad matrimonium contrahendum non eſt miniſter Sacramenti.*

8 *Gratia cauſatur in perſona contrahentiũ matrimonium, non in procuratore.*

9 *Matrimonium contrahens per procuratorem peccabit mort. ſi eo tempore, quo per procuratorem ſuo nomine matrimonium contrahitur, non ſit in gratia.*

10 *Matrimonium per procuratorem contractũ Sacramentum eſt.*

11 *Actum per procuratorem faciens ipſe verè facere dicitur.*

12 *Procurator ad matrimonium contrahendum datus per ſe ipſum hoc mandatum exequi tenetur.*

13 *Procuratori ad matrimonium contrahendum induſtria ſine dubio cenſetur electa propter magnum quod ex facto iam ar-*

duo poſſet periculum imminere,

14 *Matrimonium per procuratorem contractũ eo ante celebrationem reuocato non valet, quamuis reuocationem non ignoret.*

15 *Etiam in foro exteriori.*

16 *Voluntas magis factis quàm verbis declaratur.*

17 *Mandata duo ſi dentur ad contrahendum cum diuerſis, ſi contrahatur cum ſecunda, an matrimonium ſit validum? oſtenditur.*

18 *Procurator ad contrahendum matrimonium abſque ſcriptura conſtitui poteſt.*

19 *Teſtes ſufficiunt ad probandam reuocationem procurationis conſtituti ad contrahendum matrimonium.*

20 *Reuocatio merè interna mandati ad contrahendum matrimonium valet in foro conſcientiæ.*

21 *Matrimonium à procuratore contractum erit validum etiamſi ſuperuenias furor in conſtituente mandatum ad contrahendũ.*

22 *Iuramentum de non reuocando mandatum ad contrahendum matrimonium, licèt præmiſſũ ſit, nihilominus reuocatio valet.*

23 *Mandatum procuræ licèt ſit iuramento vallatum, reuocari poteſt.*

24 *Procuratorem conſtituens ad renuntiandũ, licèt iuret non reuocare, valebit reuocatio, etſi reuocans ſit periurus.*

Cap. Procurator. IX. & fin.

PRo exornatione principalis concluſionis, quòd ſcilicet mandatum ad matrimonium contrahendum debeat eſſe ſpeciale vltra citatos, vide Lãcel. *inſtit. Iuris Canon. lib.2.tit.10.de ſponſalib. §. procurator.* Medran. *de conſenſu connub. c.12.n.2.* Ad contrahendum autem matrimonium mandatum ſpeciale, non dicitur, niſi nominatim detur ad contrahẽdum cum certa ac determinata perſona, gloſ. *hic verb. ſpeciale, in med. & in fine,* Anch. *n.1. in 2. notab.* Dominic. *n. 2. in fin.* & Philip Franc. *n.4* Abb. *in c. coram, n.5. verſ. & ob iſtã cauſã, de in integ. reſtit.* Reb. *in cõcord. tit. de electionis derogat. in gloſ. verb. ſpeciale, verſ. quintus,* Tiraq. *ad leges cõnub. gloſſ. 7.n.111. verſ ſimiliter.* Roland à Valle *conſ. 26.n.4. & 21 lib.2.* Cou. *de ſponſal. p.2. c.4. in init. n.8. ad 11.* Gomez. Leon. *in cent. decif. decif.84.* Card. Pereira *in l. ſi curatorem, verb. implorandum, n.6. verſ. non obſtat,* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. l.7. tit.2. n.25.* Card. Tuſch. *pract. concl. lit. M. concl.52 n. 20. & cõcl.124 n.1.* Alex. Trentac. *var. reſ. l. 2. tit. de procur. reſol.3. n.33. verſ. in hac materia, in princip.* Rebell. *de obligat. Iuſtit. l.2. q.1. n. 5. poſt princip.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & ad-* 1

vocat.verb.procurator, *n.*34.Camill.Borrell.
*in ſum.deciſ.p.*1.*tit.*66.*n.*262.Franc.Molin.*de*
*ritu nupt.lib.*1. *comp.* 25. *ex num.*5. *&* 7.Gu-
tierr.*de matrim.cap.*43.*num.*3.Bonacin.*eod.*
*tract. quæſt.*2.*punct.* 5.*n.*8. Fr.Baſil. *in ſimili*
*tract.lib.*1.*cap.*15.*num.*3.*&* 4. Vincent. Fil-
liuc.*quæſt.moral.tom.*1.*tract.*10.*de ſacrament.*
*Matrim part.*1.*c.*1.*in* 1.*&* 2.*condit.*Macha-
do *en ſu perfetto Confeſſor,lib.*3.*part.*1.*tract.*8.
docum 5.*n.*1.

2 Quæſtio eſt non inelegans in hac mate-
ria,virum ſi poſt mandatū in genere præ-
ſtitum ad matrimonium cum qualibet cō-
trahendum,cuius virtute cum certa mulie-
re cōtractum eſt,ſpeciale ſubſequatur mā-
datum,ſiue potiùs ſingulare ad contrahen-
dum cum eadem muliere,dum ipſa huiuſ-
modi ſecundi mandati ignara in conſenſu
à ſe virtute primi generalis præſtito perſe-
uerat,matrimonium antea contractum cō-
ualidari poſſit, quaſi ex ratificatione man-
dati minus legitimi?In qua quæſt.licèt affir-
matiuam partem defendat Alex.*conſ.* 146.
*verſ.*5.cui accedit Card Tuſch.*pract. concl.*
lit.M.concl 52.*n.*20. *verſ.ſi tamen*, *& concl*
124 *num.* 2. *cum duobus ſeqq.* negatiuam ta-
men meritò ſuſtinent Anton. de Butr *conſ.*
64. & Anchar. qui ipſum tranſcribit *conſ.*
3 228.229..*&* 230. Ex eo potiſſimum quòd
matrimonium ab initio nullum ex defectu
legitimi conſenſus in vtroque coniuge vt-
pote præſtiti virtute generalis mandati cō-
tra hunc text.non poteſt ex poſtfacto cō-
ualeſcere ob legitimum vnius dumtaxat
coniugis conſenſum:quia nec vires capere
valet, quaſi ex tunc cum minus legitimus
acceſſit conſenſus,nec quaſi ex nunc.
Tum quia licèt id,quod dicitur actum ab
4 initio nullum, non poſſe tractu temporis
conualeſcere, *l.quod initio* 29.*ff.de reg.iuris*,
cum habeat ſenſum,vt non poſſit ab initio
vires capere,ſed eas capiat,quaſi ex nunc,
vt docuit gloſſ magna,*verſ.vel dic generali-*
ter, *in cap. non firmatur,de reg.iur.in* 6.Id ta-
men procedit quando tempore præſenti
datur omnimoda perfectio, qua actus ex
tunc cōualidari poſſit,vt in ſpecie tex.*in c.*1.
*in fine.de deſponſ.impub.& in cap.*1.*§.fin.eod.*
tit.in 6.quòd in ſpecie noſtra non contin-
git,quia tempore,quo ratificatio matrimo-
nij ab initio nulli, fieri prætenditur, vnius
tantum contrahentis legitimus conſenſus
interuenit cum alterius conſenſu non con-
5 currens. Tum etiam, quia licèt retractio
fieret ad priorem conſenſum virtute gene-
ralis mandati præſtitum, non tamen fieri
poſſet in præiudicium alterius contrahētis
ignari & extra[illegible] *text.in* *c.ſi pro te* 13.*de*
reſcript.in 6.*c.ſi Ap ſtol* 21.*de prabend. eod.*

lib. cu[illegible] ſim[illegible]ibus in propoſito retrot[illegible]
nis adductis à Tiraq.*de retract.lign.* § 1. *[illegible]*
10.*n.*71.*de iure conſtituti p.*1.*ampl.* 27 *n.* 4.
*cum ſeqq.*Fachin.*controu.lib.* [illegible].*c.*94. *verſ ſecū-*
*do reſpondeo,in fine,*Vela *in diſſert.*19 *n.*5 *&*
*diſſert.*21.*n.*62 *cum ſeqq.& diſſert.*26.*n.* 9. 6
*Ibid.ad n.*4.Ad hoc quòd matrimonium
per procuratorē contractum iuxta ſpeciē
huius text.validum ſit non tantùm in ratio-
ne contractus,ſed etiam in ratione Sacra-
menti,vltra citatos adde Don[illegible].*in* 4.
*diſt.*27.*q.*1. *art.*3. *verſ.at vero*, P[illegible].*de*
*matrim lect.*3.*verſ.requiritur*,Vi[illegible] *in* [illegible]
*tom.*1.*tract.*13.*diſ* [illegible]*c.*1.*n.*3 Gutier.*de matrim.*
*c.*43.*ex n.*10.Bonacio.*eo*[illegible]*tract q.*2.*punct.*5.
n.3.Vincent.Filliuc.*quæſt.moral.tom.*[illegible] *tr.*1[illegible]
*de ſacram.Matrim.p.*1.*c*1 *n.*22.*&* 26.O[illegible]
*de Sacram.tract.*2.*de* [illegible] *Matrim.q.*3.*n.*[illegible]
Baſil.Pōt *de imped.m.matrim.* [illegible] §.3 *ver*[illegible]
ex quo inferes,& de ma[illegible].1.*c* 10.*n.* 3. Diana
*p.*4.*tract* 4.*reſol.*25 Machado *d.docū.*4. *n.*
3.Quicquid cont[illegible],imò matrimonium
pèr procuratorem juxta huius text.ſpeciē
contractum Sacram[illegible] non eſſe exiſti-
mauerint minus benè Durand.*in* 4.*diſt.*26.
*q.*3.*n.*11.Melch. Cano *l.* 8. *de locis Theolog.*
*c.*5.*ad* 3.*& in relect.de Pœnit.p.*5.& alij ci[illegible]
à Sāch.& Rebel.*in locis in operectiis* [illegible] 7
uertere oportet per procuratorem nō eſſe
miniſtrum Sacr.[illegible],nec in ſe illud reci-
pere ,ſed potius principales contrahentes
eſſe miniſtros,eoſque recipere gratiam,at-
que ipſorum conſenſus per procuratore[illegible]
declaratos eſſe materiam & formam huius
Sacramenti, vt latè cum pluribus tradunt
Sanch.*d.diſp.*11.*n.*28.Gutier.*de matr.c.* 43.
*n.*13.nec diſſentit Baſil.Pont.*de matr.lib.* 1.
*c.*10.*n.*6.atque ita verum eſt gratiæ recep-
tionē perſonalē eſſe, cau[illegible]ſque in perſo- 8
na contrahentis,non in procuratore, itavt
non obſtet ambos vtriuſque contrahentis
procuratores viros eſſe,vel fœminas, vt ex
Ledeſma tradunt Sāch.*d.diſp.*11.*n.*15. Gu-
tierr *d.c.*43.*n.*17.Baſil.*d.c.*10.*n.*6.*verſ.ſit de-*
nique, nec etiam obſtet conſenſum tempo-
re conſtituti procuratoris præſtitum fi[illegible]
eſſe,ſi quo tempore ille,nomine conſtituē-
tis cōtrahit,verus intercedat.Sanch.*d. diſp.*
11.*n.*13.Gutierr.*d.c* 43.*n.*15.Rebell *de obli-*
*gat.Inſtit l.*2.*q.*5.*n.*1.*verſ.obſernat etiam*, Bo-
nacin.*d.q.*2.*punct.*5.*n* 6. Filliuc.*d. num.* 25
verſ.ſecundo,*& cap.*3.*num.*84.Rurſus vt mi- 9
nimè delinquat procurator, qui dum con-
trahit, mortali peccato præpeditur, [illegible]ia
non ille gratiam, aut Sacramentum reci-
pit,nec miniſtrat,ſed principalis con[illegible]ēs
illū cōſtituēs, qui porro mortaliter pecca-
bit,ſi eo tēpore,quo per procuratorē [illegible]s
nomine matrimoniū cont[illegible]hitur [illegible] gratia
non

no[illegible] ad [illegible] pall. alios [illegible] *n. d. d.* [illegible] *&* 30. Rebell. *d. q.* [illegible] *n.* 2. *verſ. unde infertur,* [illegible] *l.* 2. *q.* 3. *n.* 8. [illegible] *verſ.* [illegible] Bona [illegible]

10 Vnde [illegible] n per procurat[illegible] & Sa[illegible] ment[illegible] Co[illegible] *n.* [illegible] *ver. qui a* [illegible] ſe[illegible] form[illegible] de[illegible] declar[illegible] ſentia[illegible] tium, ſe ex [illegible] & [illegible] ram ei con[illegible] tur, q[illegible] & per pro[illegible] quia verus ib[illegible] & [illegible] ex m[illegible] quá exigit [illegible] *duoru*, ex terior[illegible] ſcedit, ab vno merè perſon[illegible] o vel per mediam proc[illegible] quod nõ tollit, quia d[illegible] e[illegible] pro-

11 prie matrimon[illegible] quoniam [illegible] ipſe vere fac[illegible] *menſ falſ. mod. ſuper* [illegible] *cer-tè* 6. §. 1 [illegible] notaut Mar[illegible] *d.* [illegible] *d. l.* 2. *q.* 47. *n.* 2. Quod enim d[illegible] qui per alium facit proprie[illegible] propric & interp[illegible] ad actum ipſum [illegible] ſecus q[illegible] & com[illegible] damnum, qu[illegible] , vt [illegible] explicat P[illegible] *qui facit* [illegible] 5. *&* 6. *de re*[illegible] & [illegible] contra [illegible] *ſom. tit. de matrim. diſp.* [illegible] *dub.* [illegible] Card. Bellarm. *de matrim.* [illegible] q. *in ſum.* [illegible] *n.* 2. *& in co*[illegible] Aut[illegible] C[illegible] h. *l.* 9. *maiorum inſti.* [illegible] Pet. de Ledeſm. *de matrim. q.* [illegible] 2. Ce[illegible] *immun. cõtra commun.* [illegible] *n.* 6. Vincent. Filliuc. *quæſt. mor.* [illegible] *tom.* [illegible] *de ſacram. Matrim. p.* 1. [illegible] S[illegible] 11. *n.* 20. *in fine*, G[illegible] *de matrim.* [illegible] *n.* 1. *verſ. his tamen non obſtantibus* [illegible] in hoc [illegible] Machad. *d. l.* 3. *p.* 1. *tra*[illegible] *do-cum.* 4. *n.* 2.

12 *Ibidem n* 6. Pro [illegible] ornatione hu[illegible] concluſion[illegible] procurat[illegible] matrimon[illegible] non dat[illegible] per ſe ipſum hoc [illegible] exequi [illegible] , neque alium [illegible] niſi ſpecialiter ſit [illegible] modi facultas in ipſo mandato conceſſa, [illegible] ter citatos vide Gutier. de *matrim. c.* [illegible] *n.* 4. B[illegible] *d. tract. lib.* 2. [illegible] 15. *n.* 5. *&* 6. Bonacina [illegible] *tract. q.* 2. *punct.* 5. *n.* [illegible]

Nam cum mat[illegible] contractus res ſit magni ponderis, & [illegible] menti, & quæ non niſi intimo a[illegible] , famil[illegible]iari, vel propinquo [illegible] committi [illegible], ad quam [illegible] tallem forſan de alio fiduciam non haberet, proinde ad rem huiuſmodi datus procurator, etſi certam cum tali perſona contrahendi [illegible] habeat præfixam, non tamen alium [illegible] ne [illegible] re poterit, niſi [illegible] ſpecialiter fuerit conceſſa, qui [illegible] induſtriam [illegible] electa [illegible] propter magnum [illegible] quod ex facto [illegible] poſſet peric[illegible] re[illegible] ve[illegible] verbis h[illegible] textus ſignificat, ac docen[illegible] Ioan. Andr. *in verſ. fortè quia in talibus*, & Domin. *n.* 2. *verſ. quare quod periculum*, Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comp.* 25. *n.* 60. Alex. Trentacinq. *var. reſol.* [illegible] *de procurator. reſol.* [illegible] *n.* 33. Baſil. Pont. *d. l.* 2. *c.* 15. *n.* 5. *ad fin.* [illegible] mque in effectu tradiderunt tametſi ſic non explicent Cuia[illegible] *lib.* [illegible] *Pauli ad edictum ad* [illegible] *ff. de pact. ſub fin. verſ. &* [illegible] *procurator*, Sanch. *d. diſp.* 11. *n.* 5. Rebell. *d.* [illegible] *q.* 5. *n.* 1. *verſ.* [illegible] *dum*, Vincent. F[illegible] *c. d.* [illegible] 10. *de ſacram. matrim. p.* 1. *c.* 1. *n.* 24. *verſ. tertia.* 13

Ibi [illegible] 7. Ad ornatum concluſionis, & notab[illegible] huius text[illegible] quod matrimoniũ per procu[illegible] contractum, eo ante celebrationem [illegible] to, non valet, quamuis procurator, aut alter coniux reuocationem ignoret, vide vltra citatos gloſſ. *verb. teneat, verſ. ſed* [illegible] *mum*, [illegible] *de renunc.* [illegible] Zabar. [illegible] & A[illegible] har[illegible] *verſ.* [illegible] *tit.* 1. *p.* 4. [illegible] Ioſephõ. à Vera[illegible] *p.* 1. *art.* 16. *dub.* 5. *cum ſeqq.* Ant[illegible] *var. tom.* 2. *c.* 4. *n.* 3. *verſ. ſecundò intellige*, Lancel. *inſtit. Iuris Canon. lib.* 3. *tit.* 2. §. *non ſit tamen*, Medran. *de conſen.* [illegible] *connub. c.* 12. *n.* 3. *verſ. nec non requiritur*, Rebell. *d. l.* 2. *q.* 5. *n.* 1. *verſ. tertium*, *& latius ex n.* 14. Gutierr. *de iuram. confirm. p.* 1. *cap.* 58. *n.* 8. *& de matrim. c.* 43. *ex n.* 5. *& c.* 44. *per tot.* & præcipue *num.* 5 [illegible] 100. *&* 101. Franc. Molin. *d. lib.* [illegible] *comp.* 25. *ex num.* 10. Baſil. *d. lib.* 2. *cap.* 15. *ex num.* 7. Bonacina *d. quæſt.* 2. *punct.* 5. 14

[illegible] ad hoc vt matrimonium quod per procuratorẽ reuocatum huiuſmodi reuocationis ignar[illegible] m contractum eſt, in foro etiam exteriori nullum ſit, iuxta huius tex. regulam, [illegible] ſcit tacita mandati reuocatio, hoc eſt, pœnitentia ſigni, ſeu facti; aliquibus decl[illegible] *l. ſi pœnituit* 4. *iuncta lib. fin. verſ. illud rectiſſimè, ff. de diuort.* 15

neq. enim [illegible] a gis tacti, q[illegible] verb[illegible] voluntas declaratur, *l. Paulus 5 ff. rem r[illegible] am haberi, l. 1 tamen 48. §. et qui ſeruum. ff. [illegible] ad lit. edicto* cum aliis per[illegible] uuar. *de ſpon. alib. part 2. cap. 4. in* [illegible] *aliàs 14.* Sanch. *d. lib. 2 diſp. 11, num 10* Alex. Tre[illegible]ac nq. *d. tit. de procurat.* [illegible] *fol. 3. num. 33. §. in hac materia, verſ tertio*

17 *petra*, veluti ſi [illegible] ui mand[illegible] ad contrahendum dederat, ſecundum ad contrahendum cum alio iterum dederit [illegible] ad contrahendum [illegible] curda nec[illegible] ſit à voluntate [illegible] recedere, qui [illegible] vna [illegible] conſiſtere matrimonium [illegible] po[illegible] conſequitur vt dato mandato ad contrahendum [illegible] ſecunda prim[illegible] voluntatis reuocatio ſeu pœnitentia [illegible] præambulum nece[illegible] cenſeatur, vt in termi[illegible] cēſit Æmil. Ferret. *conſ. 281. num 12.* [illegible] Ioan Gutierr. *de matrim. cap. 4 [illegible] art. 1. ex num. 14. & cap. 44 per totum,* [illegible] *num. 51.* Franc. Molin. *d. l. 1. comp. 25. à num. 23. & 56* qui duo [illegible] de hac re inter duos Hiſpaniæ magnates quondam agitata [illegible], nempe Ducem de Alba, & de Alcala, quorum primus poſtquam ſpeciale mandatum dederat ad matrimonium cum alterius Ducis filia contrahendum, antequam mandatum illud executioni traderetur, vxorem duxit al[illegible] tantum matrimonium validum contractum fuit.

18 [illegible] pr[illegible] huiuſmodi re[illegible]ocationem [illegible] tacitam, ſiue expreſſam, non eſt neceſſaria ſcrip[illegible], ſed [illegible] ſufficiunt teſtes; ſicut enim procurator ad contrahendum matrimonium abſque ſcriptura conſtitui poteſt, & teſtes ad id ſufficiunt, vt per Angel. *conſ.* [illegible] 2. Alex. *conſ. 149. num.* [illegible] 5. Gued. [illegible] h. *pract. concl.* [illegible] *conſ. 124. n.* [illegible] Sanch. [illegible] *lib. 2.* [illegible] Robell. *d. q. 3. num. 1.* [illegible] *item non opus*, Gutierr. *de matrim. cap. 43. num* [illegible] ita ad [illegible] dem procuratoris reuocationem [illegible]

19 illi debent, ex te[illegible] ext. *in cap. 2. de* [illegible] *in antiq. & l. nihil. tam naturale 36. ff. eod. tit.* quales autem teſtes ad prædictam procuratoris reuocationem requirantur [illegible] fusè explicat Gutierr. *de matrim. d. c. p. 44. num 9 cum* [illegible] *ad num. 30.* [illegible] *à n. 68. vſque* [illegible] 7.

20 Re[illegible] valet qu[illegible] ad forum con[illegible] quo [illegible] et quo ad externum [illegible] dicat, *cap. cnb.* [illegible] *11. in fine* [illegible] cumbat reuocanti [illegible] eam teſtibus, vel aliis legitime probandi, alias pro [illegible]

[illegible] Deum [illegible] q[illegible] a qua [illegible] de[illegible] te [illegible] tua[illegible] de[illegible] ra[illegible] in[illegible] quo[illegible] *nou*[illegible] re[illegible] ſ[illegible]natur. *quo firmitat*[illegible] ita e[illegible] S[illegible] San[illegible] *tro d* [illegible] *ttol?* [illegible] 4. [illegible] 2. 6. *de ſpo*[illegible] bu[illegible] *d. ſpo*[illegible] *d. cap. 43* [illegible] *on.* [illegible] & 1[illegible]

21 Quod et [illegible] tuent [illegible] conuali[illegible] D[illegible] m[illegible] tu[illegible] nen[illegible] [illegible] p[illegible] pe, ac te[illegible] S[illegible] ſt[illegible] *teſtimonium. 5* [illegible] *ph. à* Vera[illegible] *in* [illegible] *dub. 6.* [illegible] H[illegible] *b.* 2. [illegible] *de matrim.* [illegible] *de matr. q. 2. pun. 5* [illegible] *d. tr. 10. de ſacr. m*[illegible] *n. 25. in princ.* Quiq[illegible] um per p[illegible] tempore con[illegible] d[illegible] ex ſtima[illegible] Pace *cons.* [illegible] *um quinque num.* [illegible] [illegible] *dem n. 9.* Ex [illegible] pe[illegible] *tic. verb.* [illegible] *tatus* co[illegible] m[illegible] ſtum du[illegible] plene [illegible] reddere [illegible] pro[illegible], vt nō [illegible] vt [illegible]

re[illegible] n adhuc [illegible] imo- [illegible] vt pote va- [illegible] m nullum quidem c[illegible] D[illegible] *lib. n.* 5. & Franch *n.* [illegible] 6 [illegible] *tertio n.* 1[illegible] *aliàs* 1[illegible] *quamuis pa*[illegible] dub. de [illegible] 90 [illegible] *con, p.* [illegible] *num* [illegible] *ver* [illegible] Sac. [illegible] *d. lib* [illegible] 4. *num* 41. *vol.* 2 [illegible] 4. lex. Tertio [illegible] 3. *n.* [illegible] *ver* [illegible] *d. lib.* 2. [illegible] *num.* 24. *in* 4. *cons* [illegible] Franc Molin *a lib* [illegible] *consp. ar.* 25. *numer.* 52. Ca[illegible] *b* 1. *cons ou num.* 3. & 11 Baſ[illegible] *d. cap.* [illegible] 12. [illegible] quod [illegible] dederi[illegible] ma- te in [illegible] ne- que [illegible] al as reuo[illegible] o- cal[illegible] *in rub.* [illegible] *mun. contra commun*[illegible] *cap.* 1. *num.* 2 *in* [illegible] *dub. d* [illegible] *n.* 45.

13 Quòd a[illegible] fit in perpetuum [illegible] iura[illegible] toque vallatum [illegible] reuocari poſſit, plu- [illegible] tamen reſo- lutio [illegible] iuramen-

to, [illegible] permi[illegible] parti cum [illegible] qu a tunc non datur re- [illegible] hâc q. oſ. dixit Bald. *in rub.* [illegible] *col.* 2 *in Decretalib.* vbi [illegible] it q[illegible] iuramento de non reuocand[illegible] procurat[illegible] rem admittitur, reuo- cat[illegible] o per[illegible] *in præ, enti*, q[illegible] ex tali iura- mento nulla inſur[illegible] obligati[illegible] ecu[illegible] ſi eſ- ſet promi[illegible] m adue[illegible] de non reuocan- do, quia ex tali pacto licito & honeſto, ne aduerſarius illudatur bene oritur obliga- t[illegible], & ideo reuocari tunc n[illegible]n poteſt. Ita Nat. *conſ.* 426. *num.* 11. *lib.* [illegible]. Palat Rub. *de donat. inter virum & uxor* §. 45 *n.* 6. optimè I[illegible]nd a V[illegible]le om[illegible]no videndus *conſ.* 6. *n.* 5 *vol.* 1. & tandem ſic con[illegible]t. Hinc [illegible]t Rota *in deciſ.* 104. *in antı. in tit. de procurator* quod ſi al[illegible] ſicu procurato- rem ad permutandum, vel reſignandum ex cauſa permutationis, & iurat non reuo- care, ratione Iuramenti non poteſt venire contra, & ſi renocat non valet reuocatio; quia altera parte inuita non poteſt fieri: & [illegible] di[illegible]t Fe[illegible]. *in cap. ex parte Decani col.* 6. *ver con dera primò, de reſcript.* quod licèt D[illegible] *ind. ap n.* [illegible] poſt Feder de Se- 24 n[illegible] uerit q[illegible] c[illegible] us procurato- r[illegible]d enunt[illegible] ndu[illegible] icet iuret non re- uoca[illegible]e, valeat tamen reu[illegible]cat[illegible]o, e ſi reuo- cans ſit periur[illegible] tamen quod illud dictum procedit in procuratore conſtituto ad re- nuntiandum ex cauſa permutationis, quia ſecus eſt in ſecundo caſu, in quo proceſſit quodammodo contractus innominatus in- ter partes, in quo etiam re integra locus non eſt pœnitentiæ, &c

LIBER SECVDVS.

DE DOLO, ET CONTVMACIA.

TITVLVS. VI.

SVMMARIVM.

1 [illegible]tumax non au[illegible]tur niſ adu[illegible] re- ſt[illegible]utis [illegible] que expenſ[illegible]
2 *Contumax au*[illegible] *non debet ſi denar*[illegible] *de- ficiat v*[illegible] *integramque ſolu- tionem.*
3 *Expenſas c*[illegible] *uma iam ſolutas expenſas non recuperat qu*[illegible] *eas ſ*[illegible]*luit.*

Cap. Actor. I.

AD *num.* 4. Quod contumax non auditur niſi aduerſario reſti[illegible]tis, refectiſque expenſis, docent Guid. 1 Papæ *q.* 99. Feder. Senen. *in tract. de in ius vocando num.* 39. *& de expenſ. in iudicio factis num.* 12. *&* 13. Quintil. Mandoſ. *de monitor. q.* 32. *num.* 2. Suar de Paz *in praxi p.* 1. *tom.* 2. *cap.* 3. *num.* 5 *prope fin.* Octau. Veſtri. *in praxi lib.* 4. *cap.* 4. *de dolo & contum. num.* 9. Ioan. de

Graſſis *in tract. de [illegible] procur. [illegible] §. ad exigendum num.* 2. Camill. Borrel *in* [illegible] *um. deciſ. part.* 1. *tit.* 46. *num* 54. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 36. *num.* 1. [illegible] Græu. *ad pra*[illegible]. *Camera Imper. concl.* 6 [illegible] *conſid.* 1. *cum ſeq.* [illegible] *ib.* 1. Quod adeo verum eſt, vt [illegible] denariu de-
2 ficiat vſus ante reale [illegible] ſolutionem audiri contumax non debeat, Corne. B[illegible]incaſ. *de pauper. ſpe.* 20. *in iudic. num.* 2. Franc. Viui. *dec*[illegible]*ſ.* 11. *num.* 2. Berna[illegible]d. G[illegible] *d. concl.* [illegible] *conſid.* [illegible] *num.* 2. vbi *num* 8. poſt Alex Rauden[illegible] *cap.* 25 *num.* 529. [illegible] & Viui. *d. deciſ.* 11 *num.* 5. [illegible] non ſolum in illa me[illegible] cauſa, in qua comm[illegible] contu[illegible]cia eſt, d[illegible] ant[illegible] exp[illegible] rum re[illegible]ationem audientiam d[illegible]be[illegible], ſed & i[illegible]oque ſeparata c[illegible] m co[illegible] m ludi[illegible] iter c[illegible] lem[illegible] pe[illegible] nas ve[illegible] la-
3 ta. Solut[illegible] contumaciam ex cauſas non recu[illegible] eas præ[illegible], etſi vi[illegible] or[illegible] m[illegible] cum in cauſa exiſtat, notat Nico. Boer. *deciſ.* 27. *n.* 12. Camill Borrel. *d. tit.* 46 *n* 57.

Vt lite pendente nihil innouetur.

Tit. VIII.

Svmmarivm.

1 *Litigantibus duobus ſuper electionibus de ſe in diſcordia celebratis, ſi contingeret aliquem ipſ*[illegible]*rum mori, ad electionem aliam non eſt procedendum.*
2 Textus in præſenti *declaratur.*
3 *Lis ſuper titulo & quidem principaliter exigitur vt locus fiat deciſioni huius text*
4 *Colltigans ſuperſtes poteſt vt remedio huius textus.*
5 *Collitiganti ſuperſtiti c*[illegible]*llatio & inſtitutio facienda.*
6 *Auctor collit*[illegible]*s quando viuit, & reus deceſſit non* [illegible] *tat* [illegible] *adem ratio.*
7 *Collitigans ſuperſtes eo ip*[illegible]*o quòd a*[illegible] *col- li*[illegible]*ans* [illegible] *eſſet ſtatim* [illegible] *n iure de*[illegible]*uncti ſuccedit*
8 *Litem fuiſſe* [illegible] *am ſaltim coloratæ ſuff*[illegible] *ad* [illegible] *ctum regula.*
9 *Præ*[illegible]*ntation*[illegible] *ad* [illegible]*eneficia iuriſpatronatus ſunt* [illegible] *ub* [illegible] *ne huius text.*
1[illegible] *Inte*[illegible] *ge ſi lis* [illegible] *er* [illegible] *coſmet præ*[illegible] *tat.*

Cap. [illegible] und[illegible]s. I.

R[illegible] *num.* [illegible] A [illegible] P[illegible] tex [illegible] b[illegible] m[illegible] cution[illegible] el[illegible] ele [illegible] perſon p[illegible] [illegible]um, [illegible] ſteret [illegible] ret quæ [illegible] pte d[illegible] e[illegible] er V[illegible] *praxi iuri patron.* [illegible] L[illegible] *de re* [illegible] *num* [illegible] *num* 14. [illegible] *in Fe*[illegible] *ucmbris* [illegible] 25 [illegible] ſol[illegible]it [illegible] co[illegible] ia[illegible] de pe[illegible] [illegible] it cõſent[illegible] te inter illo [illegible] m, [illegible] o- mi[illegible] m[illegible] rum col[illegible] ne con[illegible] quia [illegible] r tio [illegible] caſ[illegible] re [illegible] 6
ad[illegible] tex[illegible] cari[illegible] in [illegible] up[illegible] p[illegible] u[illegible], & [illegible] tex[illegible] & [illegible] & intereſ ſe[illegible] oppo[illegible] ut [illegible] us exe cu[illegible] ni, a[illegible] pro- uide[illegible] ſit p[illegible] q[illegible] hoc [illegible] ſed ſu[illegible] enci[illegible] ſeu veri[illegible]

Ve[illegible] m [illegible] n [illegible] ntifice ad remouen- 5
das l[illegible] ue [illegible] m [illegible] en dam, & [illegible] t me[illegible] colit[illegible] an[illegible] us ſup[illegible] tibus c[illegible] , con[illegible] de[illegible] r[illegible] de ſub[illegible] an[illegible] [illegible] atio fu[illegible] *n* [illegible] *te. t* [illegible] *in* [illegible] 2. *n* [illegible] *o. dem* Cur[illegible] læ, [illegible] h[illegible] c[illegible] i, v locu[illegible] n on[illegible] is l[illegible] ſu[illegible] ie[illegible] ex[illegible] ur li[illegible] luper tit[illegible] & [illegible] c[illegible] pal[illegible] r non inci[illegible] L[illegible] *de officio le*[illegible] *ati à latere lib* [illegible] *num* 475. G[illegible] XV. *deciſ.* [illegible] 5[illegible] *num* 2 [illegible] cr. *d. q.* [illegible] *d num.* 21

[illegible] pe[illegible] i [illegible] poteſt [illegible] 5
me[illegible] h[illegible] v[illegible] d[illegible] [illegible] c[illegible] a [illegible] *n.* [illegible] int[illegible] te v[illegible] ex[illegible] [illegible] rior eſt vt [illegible] pet[illegible] r [illegible] it,

quatc-

quat[illegible] bon[illegible] non deperet illud [illegible] generaliter per edi[illegible]er contrad[illegible] tas omnibus ſua intereſſe putant [illegible] ad id tenetur cita[illegible] procura[illegible] defuncti, niſi velit ad ca[illegible] obtinere ſub rogatione[illegible] regula de ſubrogandi d[illegible]

Sed e[illegible] verius c[illegible] ad fauorem co[illegible] alia citatione, vel excuſſione e[illegible] expediendam, & moueor ſequentibus fundamentis.

5 Primò, quia cum in h[illegible] pr[illegible] beatur alterum prouideri vel præ[illegible] in locū collitigant[illegible] deficie[illegible] *vt in hoc text.* vt per Gom. *ad d. reg. de ſubrogand. collitig. q.* 13. neceſſariò tependu[illegible] ne[illegible] neficia ſint in ſuſpenſo, quod c[illegible]iganti ſuperſtiti inſtitutio & collatio facienda ſit. Nec releuat quod ait Lotter. *d. quæſt. 10. n.* 3[illegible] quod licèt reſpectu rei, & poſſeſſoris lis remaneat extincta, n[illegible] reſpectu actoris ſuperſtitis le[illegible] eſt, cum poſſit eam proſequi, & obti[illegible] nem: nam fallitur, quia lis [illegible] omnes partes tam actoris quam rei p[illegible] vnius remanſit extincta, nam a[illegible] ſequeretur quod in locū demortui c[illegible] gantis alju ſubr[illegible] gari poſſet ſi ſuperſt[illegible] in cauſa deficeret, quod omnino prohibet textus in præſenti.

6 Secundò, quia licèt hoc poſſet aliquam habere conuenientiam ſi actor moriatur, & reus ſuperſtes, q[illegible] in poſſeſſione velit cauſam pro[illegible] & obtinere abſolutionem, ne in poſterum [illegible] eum vexet, vel inquietet, in quil[illegible] terminis loquitur Lotterius *citato num.* 55 nihilominus quando actor collitigans vivit, & reus deceſſit, tunc eadem ratio non militat, vt per ſe patet.

7 Tertiò, quia ſuperſtes collitigans eo ipſo quod aliu[illegible] ans deceſſit, ſtatim in iure defuncti ſuccedit, & illi innititur ex diſpoſitione h[illegible] vt dicit Lotter. *d. q.* 20. *num.* 2. vnde[illegible]retur quòd proſequutio liti no[illegible] alicuiu[illegible] effectu, cùm in omni ca[illegible] reus vinceret, ac pro iuſtitia demortui co[illegible] ntis ſententia eſſet ferenda, vtique redundaret ad fauorem actoris, qui in eius ius ſucceſſit.

8 Quartò, quia parū aut nihil refert quod actor ſuperſtes malam cauſam foueret, nā cum hoc ca[illegible] innitatur iuri ſuo, & demortui colliti[illegible] ans, verum eſt dicere penes aliquem [illegible] remanere [illegible] ſaltim reſu[illegible] tans ex c[illegible] generalibus. Ita Ludou. Gom. *d.* [illegible] Lotter *d. q.* [illegible] *numer.* 2 Rot. *deciſ.* 336. *num.* 3. *p.* [illegible] *recent.* vbi ſubdit

ad effectum regulæ ſufficere litem fuiſſe iuſtam ſaltim coloratè.

Ad *num.* 2 Pro exornatione reſolutionis in hoc numero factæ aduerto cum Lotter[illegible] *d. q.* 2[illegible] *n.* 2. rationem huius textus militare etiam in præſentationibus ad beneficia iuris patronatus, ſiue tractetur de iurepatronatus eccleſiaſticorum, ſiue etiā [illegible]orum, & ſiue contingat mors poſt tempus datum ad præſentandum, & *num.* 3. addit quòd diſpoſitio huius textus procedit æquè in iurepatronatus non per modum extenſionis, ſed per modum concluſionis ſub ratione expreſſæ. Idem ſentit Viuian. *in praxi iurispatron. lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 28 *& c.* 5. *num.* 146. & Rota *deciſ.* 306. *num.* 1. *&* 2. *& deciſ.* 427. *num.* 2. *part.* 1. *recent. & deciſ.* 336. *num.* 3 *part.* 3. *recent.* Nicol. Garc. *de benefic. p.* 5. *c.* 9. *n.* 217. *cum ſeq.* Aloyſ. Ricc. *tom.* 3. *fol.* 461. me citato Noguerol. *allegation. Iuris tom.* 1. *allegat.* 28. *num.* 76. 9

Intellige ſi lis ſit inter ipſos præſentatos principaliter, ſecus verò ſi vel inter patronos iuriſpatronatus vindicantes, & Ordinarium adhærentem beneficium eſſe liberę collationis, ex Lambert. *de iurepatron. lib.* 2. *p.* 1. *q.* 1. *art.* 9. *n.* 14. Rot. *d. deciſ.* 427. *num.* 3. *p.* 1. *recent.* Vel inter ipſos patronos ſuper pertinentia, prout ibidem deducitur *num.* 4. *&* 5. refert Lotter. *d. q.* 10. *num.* 5. *&* 6. vbi *n.* 7. poſt Rot. *deciſ.* 416. *num.* 5 *p.* 1. *recent.* ſubdit nec textum procedere non ſolùm ſi lis ſit inter ipſos præſentatos, ſed etiam acceſſoriè ad litem principaliter motam inter patronos præſentantes. 10

Cap. Si hi contra. II.

AD *num.* 5. Nota ex duobus pręſentatis collitigantibus vno mortuo patronos in præiudicium ſuperſtitis alium præſentantes nulliter, & de facto præſentare propter decretum irritans *in hoc text.* appoſitum, vt per Lap. *alleg.* 22. *num.* 3. Ludouic. Gom *ad reg. de ſubrogand. collitig. q.* 13. *per tot.* Mandoſ. *ſuper ead. reg. quæſt.* 21. *à numer.* 1.

Poſt *numer.* 8. Hæc gloſ. *ad fin.* ait ſi quis agat ad remotionem beneficij, vt ſibi illud aſſignetur, locum eſſe huic textui, de quo vide latè Beltramin. *in annot. ad Greg. XV. dec.* 355. Lotter. *de re benefic. lib.* 2. *q.* 20. *num.* 29. *cum ſeqq.*

De

De Exceptionibus.

Tit. XII.

SVMMARIVM.

1 *excommunicationem non ſufficit excipienti exprimere, ſed oportet vt ſpecies illius exprimatur.*

2 *Proceſſus cum excommunicato habitus in iudicio de iure nouo huius libri Sexti valet quamdiu ille per exceptionem legitimè non repellitur.*

3 Cap. exceptionem, de except. *declaratur.*

4 *Iudex ex officio publicum excommunicatū repellere debet.*

5 *Exceptio excommunicationis in foro ſeculari admittenda.*

Cap. Pia. I.

1 AD *num.* 7. Textus iſte dum probat non ſufficere excipienti exprimere excommunicationē, ſed oportere vt ſpecies illius exprimatur, non videtur abſolutè intelligendus de ſpecie, prout accipitur apud Dialecticos, id eſt, an ſit maior, vel minor excommunicatio, vt exiſtimauit gloſſ. & putarunt Doctores *in præſenti, & in cap. pen. de ſentent. excommun.* & fuit de mente Cou. *in cap. alma mater, part.* 1 §. 8 *n.* 5. quem refert & ſequitur Suar. de Paz *in pract. tom.* 1. *part.* 1 *num.* 63. Sed de ſpecie, id eſt, de cauſa ob quam excommunicatio incurſa eſt, vt tenet Anguian. *de legib. lib.* [illegible] *controu.* 6. *num.* 85, ſubdens du[illegible] non eſſe hanc facti ſiue cauſæ expr[illegible] magnopere conducere ad fraud[illegible]s & mali[illegible]s vitandas, & ad breu[illegible]rem & faciliorem probationem exceptionis oppoſitæ, quamuis aliàs ad ſubſt[illegible] a[illegible] veritatem, & effectum repellen[illegible] excom[illegible] tum maiori ex[illegible]mun[illegible]ne nihil [illegible]rat an ex hac [illegible] illa ca[illegible]ſa, ab hoc, vel [illegible]lo excom[illegible]nicatore fuerit excómmunicatus.

2 Ad *num.* 10. Lic[illegible]t proceſſus cum excom mun[illegible]o ma[illegible] excommunicationè in iud[illegible]io ha[illegible] iure Decretalium etiam no oppoſita c[illegible] contr[illegible], gloſſ. 3. & DD. c[illegible] *in cap. exceptionem, de except.* [illegible] *verb. proceſſus, verſ. ſi agit, de reſcript.* [illegible] *& verb.* [illegible] *in hoc text.* ni[illegible] in[illegible] iure no[illegible] ixti ia[illegible] v[illegible] proc[illegible]um e[illegible]communicato habitus in iudicio q[illegible]am [illegible] per exce[illegible] me non repellitur, [illegible] text. [illegible] *quis, ibi, in cauſa procedat, & in verſ.* [illegible] *bis quæ præceſſerunt nihilominus in ſ*[illegible]*re duraturus,* &c. & *in v*[illegible] *ibi, ſententia quæ præceſſit,* &c. nā verba i[illegible]a, *in ſu*[illegible] *robore,* &c. non intel[illegible] d[illegible] r[illegible]ore [illegible]d proc[illegible]ſ[illegible]s cum excō[illegible]icato [illegible]ſti ante illum text. [illegible] te h[illegible] C[illegible] quo *in cap. intelleximus de iudic.* cum [illegible] bus *in libris Decretal.* [illegible] n iudicio potentia denegatur excomm[illegible]to: ſic enim [illegible] *in præſenti,* ineptè loq[illegible]retur, & c[illegible] ſeret oppoſitum eius [illegible]od intendit, [illegible] proceſſu[illegible] nullum omnino habere r[illegible], ſed i[illegible]lli[illegible]ntur de robore [illegible] proceſſus ex ſ[illegible]. & na[illegible] ra rei habeb[illegible] v[illegible] [illegible] etat, [illegible] mor eiuſmodi i[illegible] [illegible] propter loquendo de i[illegible] robor, vel ſibi debitum, de q[illegible] hic text. ibi, *in ſuo robore,* &c. *& in verſ. vlt.* [illegible], *robur debitum,* &c. iūcta aduer[illegible]tiua *nihilominus.*

Sic etiam licèt [illegible] od[illegible]e v[illegible] proc[illegible]s in iudicio habitus cum e[illegible]mmunicato, adhuc tamen ex[illegible] repellēd[illegible] in quacumque p[illegible]te litis opponi po[illegible], iuxtà *d. c. exceptionem,* ſeruata fo[illegible] text. Et meri[illegible] q[illegible]dem ināni text. *d. cap. exceptionem,* non fundatur in eo quod [illegible]iuſmodi exceptio concludit nullitatem proceſſ[illegible], vt [illegible] Iudeba[illegible] id at ten[illegible]modo ne q[illegible]quam c[illegible] e pe[illegible]cato cō[illegible]are cogatur, [illegible]tio, & periculum [illegible] hodie viget, [illegible] text. *in præſenti,* propterea poteſt adhuc ea exceptio in quatu[illegible] lit[illegible]te pr[illegible]om, & per eā ex[illegible]ō[illegible]munic[illegible] e[illegible]municati ne repell[illegible] non oppona[illegible], vel non ſe[illegible] giti[illegible] & q[illegible] licet cōſentiat actori, & c[illegible]tradicat ne eis [illegible], adhuc Iudex ex [illegible] publicum excommunicatum repe[illegible]ere debet, text. *hic in fine, & in d. cap. exceptionem in fine,* & vt obique DD. co[illegible] ex D[illegible] *in d. c. intelleximus n.* 13 Pe[illegible] *de iure fiſ*[illegible] *b.* [illegible] *tit.* 11. *num.* [illegible]6.

H[illegible]c [illegible]a procedunt etiam in foro ſecu[illegible], in quo & eiuſmodi exceptio a[illegible]mitti & Iudex excōmu[illegible]catum repellere debet, [illegible]xta hunc text. *& d.* [illegible] *exceptionem* & probat t[illegible] *in d.* [illegible]*mus, de ſentent. excōm. lib.* 6. vbi DD. [illegible] *verb. eccleſiaſticis & verb. opponi in præſenti,* [illegible]te Tiraq. *de retract.* [illegible] §. 1. g[illegible] *num.* 2 [illegible] Co[illegible] *lib.* [illegible] *num.* [illegible] *in l.* 1. *num.* [illegible] *C. de iu*[illegible] *or.*

De Præſcriptionibus.

TIT. XIII.

SVMMARIVM.

1 [illegible]

2 [illegible]

3 [illegible]

Cap. [illegible] I.

[illegible] incol[illegible] antiquitus [illegible] §. [illegible] num. [illegible] 17 [illegible] num. 6. [illegible] Hor[illegible] num. 28 Gr[illegible] num. 1. vbi Beltra[illegible] num. 11 Ioan. Bapt. Co[illegible] deciſ. 245 num. 4. C[illegible] deciſ. 29[illegible] Rot. deciſ. 6 num. [illegible] dec. 254 num. 2 & dec. 44 [illegible] part. 4. [illegible]

Et merito [illegible] addo Co[illegible] 4. num. [illegible] vt tempo[illegible] capace & i[illegible] in te[illegible] ciant, [illegible] qua [illegible] & [illegible] non [illegible] ſtill. de ſers [illegible]

3 C[illegible]s [illegible]

[illegible] te[illegible] e[illegible] [illegible] bd[illegible] o, q[illegible] ex[illegible] inl. C[illegible] ſus num. 26 um [illegible] ſequitur Rota deci[illegible] rt. 2. re cnt. & d. d[illegible] ſ. 244. num. 10. & ide[illegible] Beltram. ad d. deci[illegible] 2[illegible]8. Gre[illegible] XV num. 1[illegible] int[illegible] quam, [illegible] anni [illegible] quibus lis cœpta [illegible] adeo quod ve[illegible] non poſſint rep[illegible] te[illegible] quid [illegible] medio te[illegible]po[illegible] habeant hu[illegible] abilis dice[illegible] Seraph. deciſ. 145.

De Sententia, & re iudicata

TIT. XIV.

SVMMARIVM.

1 Papa per ſe ſolus iuſt[illegible] & validè Reges, & Imperatorem priuare poteſt.

2 Pa[illegible] Principibus [illegible] titulum, & Re[illegible] re valet.

3 [illegible] tam in ſpi[illegible] quàm in t[illegible] ad [illegible] Romana pa[illegible] tuebat.

4 [illegible] onarchia [illegible]

Cap. Ad Apoſtolicæ. II.

R[illegible] num. 4. Ad text. in verſ. Nos itaque. Licet ex hoc textu [illegible] ligi videatur priuatione[illegible] Regis, & Imperato[illegible] is in C[illegible] ncilio fie[illegible] ere [illegible] matu[illegible] delibe[illegible] ne[illegible] Pont. per [illegible] ol[illegible] iuſte [illegible] v[illegible] e[illegible] ere poteſt, vt [illegible] 6. & fatentur Clar. § fin. quæſt 35 num. [illegible] r. de officio Legati de latere [illegible] de v[illegible] ord nar. num. num. 220. Caſtald. de Imperat. quæſt [illegible] num. [illegible] & [illegible] Seraphin de [illegible] iuſto impe[illegible] vo A[illegible] p. 6. num 45 vbi [illegible] Bella[illegible] aduerſus Bar[illegible] clainm cap. 12. §. 4. ad [illegible] Pont[illegible] di[illegible] n[illegible] onſiſt[illegible] s h[illegible] iuſmodi p[illegible] po[illegible] & [illegible] fuere, cum [illegible] au[illegible] ta, & [illegible] rata [illegible] de[illegible] Nam [illegible] ſi Pont[illegible] deponere 2 [illegible] ul[illegible] rum [illegible] R[illegible] inde, vendicans

diceauer[illegible] impe[illegible] D. An[illegible] *de ex communicat. [illegible]ap. 2.* Marta *de iur*[illegible] *lib. 1. cap. 26. num* 38. A[illegible] VI. ex [illegible] Innocentij II. anno 1[illegible]35. voca[illegible]r Hiſpaniarum Imperator ex Mariana *Hiſtor. Hiſpan. lib.* [illegible] *cap* 16. Rogerius Si[illegible] Rex ab [illegible] II. quèm defenderat, ére[illegible], ex eodem Mariana *d. lib* 10. *cap.* 5. Ma[illegible] *d.* [illegible]*ap. à num.* 6. Henricus primus L[illegible]tani[illegible] Rex ab Alexandro III. Regiam Lu[illegible] dignitatem ſibi & ſucceſſoribus [illegible]petrauit, ex Eduard. Non[illegible], & aliis *in eius vita*, Garibai *part.* [illegible]4. *cap.* [illegible]. Card. Baron. *tom.* 12. Azor [illegible]*ſtit. moral. tom.* 2. *li*[illegible]. 4. *cap.* 34. D. Acuna *in Catalogo Epiſcoporum Portugalen*[illegible]*um part.* 2 *cap* 6. *ad fin.* A[illegible]ton. de Vaſconcellos *in deſcriptione Luſitaniæ* [illegible] *num.* 4. v[illegible] refert Alexandri Bu[illegible]lam, A[illegible]liæ Rex Henricus II. ab Adri[illegible]o [illegible]V. vel, [illegible] ma[illegible], a[illegible] Alexa[illegible]o III. Hiberniæ dominium & Regnum adep[illegible]s eſt, Polydor. Virgil. *in hiſ*[illegible]*ria Angliæ, lib* 13 Ribadeneira *lib.* 1. *de la hiſtoria eccleſiaſtica de Inglaterra, cap.* 44. Aubert. Miræ. *in politica eccleſiaſtica, lib.* 1. *cap.* 52. *& in Geographia eccleſiaſti*[illegible]*, verb Hibernia*, vbi id Ioanni II. tribuit. E[illegible] Reges Angliæ tribus tituli[illegible] à Sed. Apoſt. [illegible]ſigniti gloriantur [illegible]cil[illegible] et Angliæ, H[illegible]ruſalem, & Hiberniæ. Coſm[illegible] de Medices E[illegible]uriæ Princip[illegible] Pius V. coronam [illegible]ceptrum, magnique Ducis inſignia & [illegible]men donauit, ex Antonio de [illegible]eum[illegible]ior *in eius vita lib.* 5. Denique ipſi Summi Pontifices erga alios Principes eadem liberalitate & dignitate vſi ſunt, vt latè p[illegible]ſequitur Marta *de iuriſdict. lib.* [illegible] *cap.* 26 *à num.* 5. Burſat. *conſil.* 124. *num* [illegible]6. *vol.* 1 Ioſeph. Valentin. *de oſculat. pedum Romani Pontificis, cap.* 17.

4 Nota ex hoc textu, quòd Si[illegible]iæ Regnum olim tam in ſpiritua[illegible] quàm in temporalibus ab Eccleſiæ R[illegible]æ patrimonium pertinebat ex antiqua illa Con-[illegible] ca[illegible] [illegible]em fe[illegible] p[illegible] oni[illegible], & v[illegible] vtre[illegible] runt Bernard [illegible] *Re*[illegible] *de* [illegible] *imperio lib.* [illegible] la[illegible] *omment* [illegible] *d.* [illegible] B[illegible] 47 Mart. *de iuri*[illegible] *num.* [illegible] *ex num* 6[illegible] *appe*[illegible] *cum ſe*[illegible] *&* [illegible] *de* [illegible] 17. 4. M[illegible] *in tract.* [illegible] *de a*[illegible] *Regn*[illegible] 1. *& nu*[illegible] *num.* 25

F[illegible]eſſ[illegible] V[illegible] II R[illegible]rt 4
[illegible] & [illegible] & [illegible]o [illegible] D[illegible]9. [illegible] Re[illegible] Re[illegible]gn[illegible] M[illegible]po[illegible] in eo Legati d[illegible]s Apoſtol. [illegible]um pleniſſi[illegible] per[illegible] ſios eccleſiaſtico eiuſdem R[illegible] iuriſdi[illegible]ne [illegible] pore[illegible] Trib[illegible] M[illegible]are[illegible] la[illegible] p[illegible] ab ei[illegible] Re[illegible] P[illegible] Fac[illegible] *ad.* [illegible] Fred. Monach[illegible] *ortmaunis in Italia geſtis lib.* 4. *cap* 2[illegible] ron[illegible] *An nal*[illegible] *tom.* [illegible]6[illegible] *pan le*[illegible] M[illegible] *Regis* [illegible] *n.* 24 *f*[illegible]3[illegible] P.[illegible] *in tract. de* [illegible] 26.[illegible] Borrel. *d. tra*[illegible] [illegible]ratè Moder[illegible] *de* [illegible] *ad Sancti* [illegible] *num* 4 [illegible] Qu[illegible] d[illegible] Bu[illegible] entitiam. vel n[illegible] e[illegible] pr[illegible] Monar[illegible] re aſſerat, & multi pr[illegible] ba[illegible] Baron. *annal*[illegible] *tom.* [illegible] *anno* [illegible] 97. *n.* 18. *cum*[illegible]

LIBER TERTIVS

DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBVS.

TITVLVS V[illegible]

SVMMARIVM.

Poſſ[illegible] *non* [illegible]*acit* [illegible]

2 [illegible]

Cap.

Cap. Si tibi abſenti. XVII.

1 AD *n.* 1. Non defuerunt exiſtimantes
pollicitanti ſimilem ſe facere Epiſco-
pum qui beneficium confert abſenti quod
cùm facit, variare interim non poteſt, di-
cèi per acceptationem quæſitum ius ne-
dum fuerit collatario clerico, vt habetur
in hoc cap. Verùm Lælii. Mancin. *diſquiſit.*
genialium ac anniuerſ. Iuris diſput. cent. 1. *cap.*
59. *pag.* 145. cum Cou. *var. lib.* 3. *cap.* 16.
num. 1. negat pollicitanti ſimilem videri
Epiſcopum, qui ne... ius donatori ſimi-
lem credit; nam ſi donaſſe cenſeretur
poſſet re integra, hoc eſt, priuſquam col-
latarius acceptaſſet, pœnitere. *l.* 2. *§. ſed ſi*
2 *quis donatarius, l. abſenti ff. de donat.* Colla-
tionem itaque beneficij, non donationem
vult eſſe, ſed actum iudicialem, & Epiſco-
pum non quaſi donatorem agere videri,
ſed quaſi Iudicem, & diſpenſatorem, qui
facta collatione functus officio ſuo ſit, &
propterea repetere collationem non poſ-
ſit, arg. *l. Iudex ff. de re iudic.* Nec ideò
quaſi donatio videri poteſt quòd abſen-
tem prætulerit Epiſcopus, cui præcisè con-
ferre nō tenebatur: nam inquit Cou. non
niſi impropriè donatio eſt. Mihi actus Epi-
ſcopi, concludit Mancin. *d. loco n.* 6. nullo
modo donationem ſapit: nam conferen-
do abſenti præſumptione Iuris digniorem
elegit, vti tenebatur quaſi miniſter iuſtitiæ
diſtributiuæ, ergo non liberalitate prætu-
liſſe, ſed numeris neceſſitate cēſendus eſt.

De Clerico ægrotante.

Tit. V.

SVMMARIVM.

1 *Senectus ipſa eſt morbus.*
2 *Senes omnes propriè infirmi non ſunt, nec ægrotantium numero comprehendantur.*
3 *Senes qui ſeptuageſimum annum excedūt, debilem, morboſamque ætatem ſuſtinent.*
4 *Coadiutus, vt ei detur coadiutor, ad quam ſenectutem peruenire debeat oſtenditur.*
5 *Diſtributiones quotidianæ ſenio confectis debentur, licèt choro non interſint.*
6 *Clerici Octuagenarij qui antea choro intereſſe conſueuerint, excuſantur ab obligatione intereſſendi choro.*
7 *Clerici octuagenarij de iure infirmi ſunt debiles.*

Cap. Paſtoralis Vnic.

AD *num.* 5. Quia ſenectus ipſa 1
eſt morbus, vt *in l. in cuius ari-*
bus 122. *in fine princ. ff. de legat.*
1. *& in c. magnæ 7. de voto*, Eraſm.
adag. chil. 2. *cent.* 6. *adag.* 37. Neuiz. *lib.* 2. *ſyl-*
uæ nupt. num. 4. Baëc. *de inope debit cap.* 7.
n. 11. Lazar. Phanut. *de momento tempor. c.* 5.
n. 11. Hieron. Lorent. *Auen. deciſ.* 20. *num.*
7. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. p.* 1. *tit* 56. *n.*
26. Moneta *de commut. vltim. volunt. cap.* 5.
q. 11. *num* 327. Giurb. *in conſuetud. Meſſanen.*
cap. 2. *gloſ.* 14. *n.* 2. *p.* 1. Ioan. Maria Nouar. *in*
praxi election. fori q 18. *numer.* 2. Aluarez *de*
priuileg. miſerab. perſon. q. 18. *n.* 6. Perez de
Lara *in compendio vitæ hominis cap.* 31. *nu-*
mer. 34.

Sed non omnes ſenes propriè infirmos 2
eſſe, nec ægrotationem numero compre-
hendi meritò aduertunt Ludou. Gom. *in*
reg. de infirmis reſign. q. 7. vbi Mandoſ *qn.* 4.
num. 5. Rebuff. *in praxi benef. tit. de infirmis*
reſignant gloſ. 2. *n.* 13. Menoch. *de arbitr. ca-*
ſu 60. *num.* 9. *& de præſumpt. lib* 6. *præſ.* 46. *n.*
22. Thom. Acti. *in tract. de infirmit. legali p.*
3. *cap.* 9. *numer.* 3. Anton. de Amatis *Ferra-*
rien. deciſ. 25. *num.* 18. Monet. *de diſtribut.*
quotid. p. 2. *quæſt.* 7. *num.* 3. Stephan. Gratian.
March deciſ. 189. *num.* 4. niſi illos, qui ſe- 3
ptuageſimum annum expleuerint; nam ſi
illum exceſſerint, ita debilem, morboſam-
que ætatem ſuſtinent, vt eos prope interi-
tum ac valde morti propinquos eſſe quo-
tidie experiantur, quapropter huius æta-
tis homines Iuris præſumptione infirmos
æſtimandos eſſe docent Abb. *in cap. quo-*
niam frequenter 5. *num.* 13. *vt lite non conteſt.*
Menoch. *d. lib.* 6. *præſ.* 46. *n.* 21. Card. Tuſch.
pract. concl. lit. R. concl. 103. *num.* 4. Hoid. *de*
incompatib. benef. part. 1. *c.* 17. *n.* 17. Pariſ. *de*
reſign. benef. lib. 5. *q.* 3. *num.* 54. Thom. Acti.
d. cap. 19. *num.* 6. Stephan Gratian. *d. deciſ.*
805. *num.* 13. Aluarez *d. q.* 18. *num.* 55. Perez
de Lara *d. c.* 31. *n.* 69.

Ad *num.* 6. Approbatur diſtinctio facta, 4
an coadiutor petatur propter titulari, ſeu
coadiuti ingraueſcentem ætatem, an ve-
rò propter ſenectutem, itaut priori caſu
ſexagenarium, & poſteriori ſeptuagena-
rium coadiutum exiſtere neceſſarium eſſe
reſoluunt per me citati in præſenti. Vnde
audiendi non ſunt qui abſolutè, & nulla
adhibita diſtinctione conſtituūt nō niſi ſe-
ptuagenario coadiutorē aſſignari debere,
ex quorū numero ſūt Quint. Mādoſ. *de ſi-*
gnatura gratiæ verb. coadiutoria veri licet ſuffi-

ficiant, Camill. Botrel. *in ſum. dec ſ. p. 1. tit. 9. num. 1.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. lib. 5. q. 3. num. 55* Card. Tuſch. *pract. concluſ lit. C. concl. 402. num* 1. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. t m. 5 cap. 805. num.* 30 Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap. 31. num. 55.* Aloarez *de priuileg. miſerabil. perſon. quæſt. 18. num. 56.*

Ad *num.* 18. Quòd diſtributiones quo-
5 tidianæ ſenio confectis debentur, licèt
choro non interſint, vltra citatos reſoluit
Hoieda *de incompat. benef. part. 1 cap. 17. num.*
17. Perez de Lara *d. cap. 31. num.* 33. Didac.
de Narbona *de ætate ad omnes humanos
actus requiſita anno* 80. *q. 8. num.* 1. Et quam-
uis Mari. Antonin. *var. reſol. lib. 1. reſol* 85.
num 12. ac Aluarez *de priuileg. miſerabil.*
6 *perſonar. q* 18. *num.* 87. probabiliter credi-
derint clericos excuſari ſexageſimo anno
ab obligatione intereſſerendi choro ac di-
uinis officiis tanquam à perſonali munere,
nihilominus verius exiſtimo id ſolum cō-
cedi actuagenariis, qui antea choro inter-
eſſe conſueuerint, vt concludunt Monet.
de diſtrib. quotid. part. 2. q. 7. num. 16. Ste-
7 phan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 5 cap.*
805. *num.* 41. Perez de Lara *d. cap. 31. num.*
34 Ratio eſt, quia ciuſmodi ætatis non tā
Iuris præſumptione, ſed etiam de Iure in-
firmi ſunt, & debiles. Vnde Propheta
Pſalm 89. *Dies annorum noſtrorum* inquit,
*in ipſis ſeptuaginta anni ſi autem in potenta-
tibus* (id eſt, in potentioribus corpore, &
valetudine. veluti ex Titelmano, Genebr.
& aliis exponunt Moneta, & Gratian. *ci-
tatis locis,*) *octoginta anni, & amplius eorum
labor, & dolor*; refert Didac. de Narbona
d. q. 8 n. 4.

De Teſtamentis, & vltimis volunt.

TIT. XI.

Cap. Religioſus. II.

AD *n.* 12. Nota ex gloſ. non ſolùm pupillum, imò, & decimo ſeptimo anno minorem ab executoris munere arceri, vt per Greg Lop *in l. 2. gl ſ. pen. tit. 10. part. 6.* add. ad *Capell. Tholoſ. quæſt.* 154. Cou. *in cap. tua, num. 4. de teſtamen.* Quintil. Mandoſ. *de minori ætate cap. 5. num.* 66. Cald. Pereira *in l ſi curatorem, verb. hunc contractum num.* 41. Matienſ. *l. 34. gloſſ 1. num.* 61. *titul 4. l b. 5. Recop.* Sanch *in conſil moralib. lib 4. c. 1 dub. 40. num.* 10. Et maiorem 25. annorum debere executorem in teſtamento deſignari de Iure certum exiſtimant Iacob de Canib. *in tract. de execut. vltim. volunt. p 1. n. 26 verſ. nemo impub. s*, Spin *in ſpecul o teſtament. loſ 28. n. 36. in fine*, Alcib Lucarin. *in l. b ſingulari ad tit. Inſtit. de fiduciar. tutela cap. 6. n. 21.* ex ea ratione, quia indecens, & inde corum videtur vt alterius re guberner, & adminiſtret, qui pro ſuis gubernandis, & adminiſtrandis alieno auxilio eget, *l. fin. C. de legit. tutela, cap. indecorum, de ætate & qual.*

De Statu Regularium.

TIT. XVI.

Cap. Periculoſo Vnic.

AD *finem princ.* [illegible] *, Vt ſic à publicis & mundanis conſpectibus ſeparatæ* &c. Notatur ad hoc quod ſi in ædificio aliquo feneſtræ, ſiue pauimenta facta ſint vnde pateat, proſpectus ad aliquod Monialium monaſterium debent claudi, vt per Vincent de Franchis *deciſ. 13* Marin. Muta *Sicil deciſ. 8. n. 6* Scip. Rouita *dec. 92. num. 1. cum ſeqq.* Cabed. *Luſit deciſ.* 152. *num. 1. p. 1.* Ioan. Valer. *de differ ent. inter vtrumque forum, verb. Venditio d ffer. 7. n. 2.* Horat. Viſconti *in concl. Iuris, v rb. ædificare vnicuique fol* 64. Franc. Anton. Coſta *Sicul. deciſ* 28. *num. 4. & ſ q. vol. 1.* Vbi enim ædificium nocet monaſterio, compellitur dominus ædificij ad vendendam ſeruitutem altiùs non tollendi, Cabed. *d. deciſ.* 105 *n. 4. & d. deciſ. 152. n. 2. in fine*, Franc. Anton. Coſta *d. deciſ. 28. n.* 12. quos refert & ſequitur Ioan. Maria Nouar *quæſt. forenſ. lib. 2. q. 1. n.* 4 & illo citato Ego ipſe *in votis deciſ. Canon. lib. 3. voto* 102. *n.* 50. & 15.

De Immunitate Eccleſiarum.

TIT. XXIII

SVMMARIVM.

1 *Statuta ne laici vendant, molant, coquant panem, aut alia ſeruitia eccleſiaſticis præſtent, ſunt contra libertatem Eccleſiaſticam.*

2 *Statutum, quo clerici efficiuntur deterioris conditionis quàm laici, eſt contra immunitatem eccleſiaſticam.*

3 [illegible] ſtatutū ſi te[illegible] Eccle[illegible] ciis id, quod de Iure communi illis competit, eſt contra eccleſiaſticam immunitatem.

4 Priui[illegible]um, quod de Iure communi Eccleſiaſticis cōpetit, non poteſt illis coarctari.

5 Statutum prohibens extrahi vinum ad vendendum extra ciuitatem non comprehendit eccleſiaſticos.

[illegible] Prohibitio ne quid vendatur niſi in taberna Baronis, non comprehendit Eccleſiaſticos.

[illegible] Barones prohibentes ne quid vendatur niſi in ſua taberna, inferunt iniuriam va[illegible] incidunt in cenſuram Ca[illegible] S.P[illegible] in Cœna Domini.

8 Statutum laicale etiam E[illegible]ſiaſticis fauorabile, non poteſt valere reſpectu clericorum.

9 [illegible]ſtas publica non tribuit iuriſdictionem laico vt ſtatuat contra non ſubditos.

10 C[illegible] quando non eximantur à legibus et [illegible]ibus, oſtenditur.

11 Libertas [illegible]ſtica in quibus caſibus oſtendatur, in quo v[illegible] conſiſtat, rem[illegible]ine.

12 Tributum quod imponi non poteſt Eccleſiaſtic[illegible] imponi [illegible]ale at laicis cum illis contrahentibus, oſtenditur.

Cap. Quo[illegible] non[illegible]li. I.

1 AD n. 4. in fin. Quod eſt cōtra immunitat[illegible], & libertatem eccleſiaſticā ſtatuere ne laici vendant, molant, coquāt pan[illegible] aut alia ſeruiti[illegible], & obſequia Eccleſiaſti[illegible] [illegible] in c. [illegible] fin. hoc tit. & [illegible] m. d[illegible] de imm[illegible] tamen [illegible] bit. 30. [illegible] 20 pag. 357 & [illegible]

2 Hinc [illegible] Eccleſiaſti[illegible] [illegible] [illegible] ſunt [illegible] [illegible] [illegible] immunitatem eccl[illegible] [illegible] laici in ſpiritu[illegible] [illegible] ſpectant ad animam, debent [illegible] fa[illegible]bus, vt per Felin. in c. [illegible] Maria, n. 3. de conſtit. Pechi. de imm[illegible] Meg[illegible] in 3. p. lib. 3. c. 1[illegible] q. 1. n. 51. Al[illegible] in pr[illegible] tom. 3. reſol. 207. n. 7. Gu[illegible] in propugn. libert. eccleſiaſt. aſſert. 1. §. 5 n. 42. Val[illegible]nzu[illegible] in defenſ. cenſur. Pauli V. p. 3. n. 168. Th[illegible] del Bene d. dub. 30. ſect. 16. n. 2.

3 Hinc etiam ſtatutum, ſeu lex ſtollat Eccleſiaſtic[illegible] quod de iure communi illis competit, eſt contra immunitatē eccleſiaſticam, vt per Felin in d. c. Eccleſia S. Maria n. 69. Mayn[illegible] de priuil[illegible] p. 1. c. 1. n. 24. Gueuara in [illegible] libert. eccleſ. aſſert. 1. §. 5. n. 25. Aponte in [illegible] p. pro cenſur. Pauli V. ſol[illegible] 1. [illegible] cenſur. Pauli V. p. 1. n. 55. [illegible] Thom. del Bene d. dubit. 30. ſect. 24. n. 2. p[illegible] Quia nō poteſt Eccleſiaſticis coarctari priu[illegible]m quod de iure illi habent, abſque eo quòd incurratur [illegible] cenſurā Bullæ Cœnæ, Proſp. de Auguſt. ad Quaran. de trib. Vectigal. Marc. Anton. Genuen. in pract. Archiep. Neapol. c. 62. num. 7. S[illegible]ulan. de priuileg. cleric. c. 8. n. 32. Beller. diſquiſit. cleric. ti[illegible] §. 21. n. 15. Thom. del Bene d. dubit. 30. ſect. 22. n. 2. pag. 359. 4

Hinc etiam ſtatutum prohibens extrahi vinum ad vendendum extra ciuitatem v[illegible] introdu[illegible] ad vendendum in illa, non [illegible]prehendit eccleſiaſticos, idque ex eo qui poſſunt de Iure res ſuas vendere vbicumque voluerint, vt reſoluunt Ioan. de [illegible]ic. conſ. 1[illegible] n. 17. Burſat. conſ. 42. n. 28. lib. 1. Roland. conſ. 61. n. 22. lib. 4. Grammat. deciſ. 10[illegible] n. 15. Baſard. ad Clar. §. fin. q. 82. num. 87. Mart. de iuriſdict. p. 4. caſu 83. n. 1. Azori. inſtit. moral. p. 3. lib. 5. c. 19. q. 13. Gueuara in propugnac. eccle. libert. §. 3. aſſert. 1. n. 11. Beller. [illegible] diſq. cleric. p. 1. tit. 6. §. 3. n. 1. a S. Fauſto in ſpeculo Confeſſ. diſp. 33. n. 20. Thom. del Bene d. dub. 30. ſect. 22. n. 3. 5

Hinc quoque prohibitio ne quid vendatur niſi in taberna Baronis, ſeu in Zagato, clericos non comprehendit, quia non tendit ad vtilitatem publicam, & æquè cōcernentem clericos & laicos, ex Couar. in reg. poſſeſſor. p. 2. §. 4. n. 8. Rip. in tract. de peſte, tit. de remed. ad cōſeru. vbert. n. 12[illegible] Menoch. lib. 8. conſ. 800. n. 3[illegible]. Nam Barones id facieⁿdo inferunt iniuriam vaſallis, niſi id fortè faciant ex iure acquiſito per diuturnam cōſu[illegible]dinem ſecundum Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 4. [illegible] n. [illegible]. & Nouar. de grauam. vaſallor. to. 1. grauam. 74. Et incidunt in cē[illegible]m Canonis quinti Bullæ in Cœnæ Domini, quia hæc eſt ſpecies cuiuſdam vectigalis. Iacob. de Graff. in aureis deciſ. tom. 1. lib. 4[illegible] 18. n. 79. Coriolan. in explicat. Bullæ Cœnæ, c. tom. 5. Gambarupta de caſib. reſeru. [illegible] in Bulla Cœna, n. 7. Duard. in Bull. Cœnæ, [illegible] 2. an. 5. q. 4. concl. n. 6. Thom. del Bene d. dubit. 30. ſect. 12. n. 4. & 5. 6 7

Hinc pariter valere nō poteſt ſtatutum laicale reſpectu clericorū, quamuis ſit Eccleſiaſticis fauorabile, ob defectū poteſtatis, & iuriſdictionis laicorū in Eccleſiaſticos, vt per Beroi. cōſ. 31. n. 22. cum ſeqq. Abb. in cap. Eccleſia S. Mariæ de Cōſtit. n. 10. & Fel. n. 80. Odd. conſ. 44. n. 13. Menoch. cōſ. 291. n. 25. vol. 3. Nauar. conſ. 3. n. 4. verſ. tertio, de cōſtit. Thom. del Bene d. dub. 30. ſect. 24. num. 4. pag. 361. vbi excipit niſi ſtatutū Principis ſit merè priuile[illegible]iatiuum non habēs ſe per modum 8

modum pr[illegible]ep[illegible] nec[illegible] q[illegible] p[illegible]uilegium c[illegible] on ſ[illegible] po-teſt,& *num.*5.[illegible]ndit quod defectu eiuſdem poteſtatis, & iuriſdictioni laicorum in eccleſiaſticos non valet,nec ligat eccleſiaſticos ſtatutum,quamuis licitum,honeſtum,& propter publicam vtilitatem promulgatum, & priuilegia Eccleſiaſticorum non lædens. Vnde licèt,huiuſmodi laicalibus ſtatutis clerici non ligentur,i[illegible] tamen vti poſſunt, ſi velint, non tanquam lege,ſed vt priuilegio,vt per Berthacin. *de Epiſcopo part.*1.*lib.*4.*num.*97. *inter tract. di uerſ. tom.*13.*part.*2 Roch. *in cap. fin. lect. num.*[illegible] *de conſuet.* Marant. *diſp.* 8. *num.* [illegible]4. Lamberteng. *de contract. ib. mulier. gloſſ.* 2 *num.* [illegible]8.Hond[illegible] *conſ.* [illegible]8. *num.* 110. *& ſeq. lib.* 2.Burſat. *conſ.*93. *vol.* 1.Surd. *conſ.* [illegible]2.*num.* 35.*& ſeq. & num.*47.*& conſ.*259.*num.* 10 *& conſ.*301.*num.*14 *& conſ.*560.*num.* 13.*vol.*4. *& deciſ.* 30.*num.*9. *& de aliment. tit.*2.*q.*15 *num* 62.Fenzon. *ad ſtatuta Vrbis in proœm. num.*103.Beltramin. *ad Greg. XV. deciſ.* 279. *num.* 24.Sperell. *in deciſ. fori eccleſ. deciſ.* [illegible]1. *num.*7.per gloſſ. *verb. quicumque, ad fin. in cap. nouit, de iudic.* quæ ait Eccleſiam poſſe acceptare legem in ſui fauorẽ inductam, ſed contrà ſe eam recipere non teneri. Nõ obſtat quòd ſtatutum laicorum ſit honeſtum,rationabile , & fundatum in ratione naturali,ac proinde videatur illos obli[illegible]ri ad obſeruantiam [illegible]lius, quia reſpondetur honeſtatem in conſtitutionis non ſufficere, vbi deficit poteſtas Legiſlatoris,quam [illegible]ci nõ habent in clericos. Marc.Anton[illegible]nuenſ. *in praxi A[illegible] l. ic[illegible] Neapol. cap.*[illegible] *verſ. hic ex aliis,* Mart. *de iuriſdict. part.* 4. [illegible]*ſa* 5.*num.*26 Beller. *diſquiſit. clerical. tit. de exempt. cleric. à ſtatut. ſecula*[illegible] §.2.*n.*3.*&* 4. *&* 34.Alderan.Maſcard. *de interpret. ſtat. concl.* 1.*n.*3.*&* 8.

9 Ex eadem ratione [illegible] quod à [illegible]tiori non valebit [illegible] ſtatutum, [illegible] quo nominantur Eccleſ[illegible]ci,etiamſi i[illegible] ſi[illegible]ca vtilitate fundetur atque [illegible] ab [illegible] Eccleſiaſticis:quia p[illegible] n[illegible] buit iuriſdictionem laico,v[illegible] atcontra non ſubditos,ex Dec *in d.* [illegible] *verſ. ſancta Maria, num.* [illegible] & Felin. *num.* 18. tum quia alioquin a[illegible] dubio omnes leges in corpore [illegible] contentæ ligarent clericos,quia omnes [illegible] reſpiciunt publicam vtilitatẽ quod no[illegible] dicendum. Collegium Bononien. *in reſp. pro libert. eccleſ. num.* [illegible] Ana[illegible]ſ. cor. mon. *in aſſert. libert. eccleſ.* [illegible]. 7. Guc[illegible] *in propugn. libert. eccleſ. aſſert.* 1.§.6.*num* [illegible] *&* 58.Fagnan *in reſp. pro c[illegible] Pauli V.* [illegible]65. Bariol. *conſ.*38.Thom.del Bene *de dub.* 30.

[illegible] 34.*num.*[illegible].*&* [illegible] 6. [illegible] d[illegible]uer[illegible] quan[illegible]o Eccl[illegible]ſt[illegible] nominant[illegible] ſtatu[illegible] ſt[illegible] poſſi[illegible] vt d[illegible] quod L[illegible]ci,& [illegible]le[illegible] non [illegible] tur ad fi[illegible], vt videtur [illegible]mne [illegible]um præiudic[illegible] Quar[illegible] ſequel[illegible] tenent Ciott. *con*[illegible] *num.* 84 [illegible]. Maynard. *de priuil. eccleſ. part.* 1 *art.* 1 *num* 46 Aponte *in reſp. pro cenſur.* [illegible] *col.* 71 *cum ſeqq.* Gu[illegible]ara *loco p*[illegible] Suar. *de legib.* [illegible] *cap.* 34. *& contra R*[illegible] [illegible] *lib.*4.*c*[illegible]*p.*16.

[illegible] Denique illo tantùm caſu c[illegible] non [illegible]imuntur à legibus ciuil[illegible] cum libertate eccleſiaſtica n[illegible] d[illegible]ſt, quatenus nec cum ſacris C[illegible]oni[illegible] neque cum clericorum ſtatu r[illegible] habent,ſed ſol[illegible] ad Reip. bo[illegible] nationem,ac q[illegible] ne[illegible] munes ſunt,id eſt [illegible] ferantur,boni p[illegible] eiuſ[illegible] leges, [illegible] prohibetur [illegible] quod [illegible] vel præſcribitur [illegible] contrah[illegible] cietate viuen[illegible] bra [illegible] & ideo tenent[illegible] ad communem Reipubl[illegible] gubernat[illegible] neceſſaria ſ[illegible] piis [illegible] ſuo vniuerſo [illegible] S. Au[illegible] 4. *Confeſſ.* [illegible] *Sot. de iuſt.* [illegible] 6.*art.*7. Nauarr. *in man. c.*23 [illegible] Me[illegible] 1.2 *q.*[illegible] *art.*5. [illegible] & [illegible]an[illegible] [illegible] 2[illegible] *q.*1[illegible] 3[illegible] *ſect.* 5. [illegible] *q.*9[illegible] *p.*6[illegible] *art.* [illegible] Led[illegible] *tract.* [illegible] *Reſ. sel.* [illegible] *Reg.* [illegible] de [illegible] *nimor.* [illegible] non val[illegible] [illegible] ps teneri non vi[illegible] Cenall. *de* [illegible] 54.*cum duobus ſeq.* [illegible] Arauj[illegible] *citato* [illegible] *ſub n.*9 teneri[illegible] eccleſiaſticos [illegible] legibus communibus, non [illegible] quàtum [illegible] potestate ciuili d[illegible]anante [illegible] a qua eccleſiaſticæ perſonæ [illegible] ſunt lib[illegible] ſed quatenus [illegible] luri [illegible] natura[illegible] i,quia h[illegible] clerici [illegible] tene[illegible] oc[illegible] [illegible] ex [illegible] tur leg[illegible] [illegible]libus ea t[illegible]ntibus, ſed quia c[illegible] à iure

à Iur[illegible] li[illegible] cipit, & [illegible] ſta prēt[illegible] ro[illegible] ſeruari.

11 Qu[illegible]ndo & quibus in caſibus offendâtur liber[illegible] eccleſiaſtica, in quove conſiſtat, hoc quod [illegible]ſt, [illegible]cleſiæ libertatem minui, & offendi vide latè Anguian. *de legib. lib.* [illegible] *controu.* 15 *numero* 34. *tum ſeqq.*

12 Sed an onus, ſeu tributum, quod non poteſt [illegible] eccleſiaſtici, poſſit imponi laici[illegible] contrahētibus? quæſt[illegible] dubia. [illegible] affirmatiuè reſpondent, [illegible]ximè [illegible] animo extorquendi [illegible] cuni[illegible] eccleſiaſticis, quas ali[illegible] modo exto[illegible] p[illegible] *verb. pedag.* [illegible] *1 q.* [illegible] *num.* 22. Fr. [illegible] *q. Re*[illegible] 10 & 13. Mex[illegible]. *inter*[illegible] *num.* 39. Henriq. *in ſum*[illegible] *p.* 15 *num.* 5. & [illegible] *lit. O.* M[illegible] 63. *n.* 6. Mal[illegible] *in* 22. [illegible] 5. *c.* 6. *dub.* 11. Laymann *in oper*[illegible] *lib.* [illegible] *tract.* 3. [illegible] *n.* 4. Sāc[illegible] *in opu*[illegible] *cap.* 4. *dub.* 55. *num.* 4[illegible]. Verùm [illegible] non omnino improbabil[illegible], contraria tamen verior eſt, ac in conſulendo & iudicando ſequenda; quia ſcilicet indirectè iſtud onus, ſeu tributum cadit ſuper perſonas eccleſiaſticas, nam hoc ipſo propter illud ſoluendum laici vilius emunt, & eccleſiaſtici viliori precio vendunt, quàm venderent ſi tale onus non fuiſſet. Ita Felin. *in cap. Eccleſia num.* 69. *de conſtitut.* Maodel. *conſ.* 8. *num.* 16. *cum ſeqq.* Fr. Emman. *in ſum. tom.* 2. *cap.* 75. *num.* 14. Laderch. *conſ.* 163. *à num.* 8. Menoch. *conſ.* 136. Sutd. *conſ.* 305. *n.* 8. Zecol. *in pr*[illegible] *Epiſcop. p.* 1. *verb. gabel*[illegible] Gratian. *diſcept. foren. cap.* [illegible] *in praxi tom.* 2. *reſol.* 187. *n.* [illegible] *reſol.* [illegible]. Apon. *in reſponſ. pro cenſura Pauli* [illegible] *mihi* 82. Homobon. *in exam*[illegible] *eccleſ. p.* 1. *tract.* 9. *c.* 1. *q.* 1.

LIBER QVINTVS.

DE HÆRETICIS.

TITVLVS. II.

SVMMARIVM.

1. *Hæret*[illegible] *in quibuſdam* [illegible] *ſta*[illegible] *eriſtia.*
2. *Dabi*[illegible] *quando ad* [illegible] *aliquod p*[illegible] *cantur, hæreticale* [illegible]
3. *Hæreti*[illegible] *eſt* [illegible] *vel a*[illegible] *rum* [illegible] *interuenīat abu*[illegible]*s.*
4. *Euchar*[illegible] *in primitiua E*[illegible] *ud*[illegible]*batur, ſed po*[illegible] *tum.*
5. *Hæretica ſunt omnia* [illegible] *quæ fiunt ab hæretico, vel* [illegible]
6. *Sortilegia, in* [illegible] *aliquis rebaptizatur, ſunt hæreticalia.*
7. *Rebaptizantes pueros* [illegible] *hæretici ſunt,* [illegible] *credentes formam, &* [illegible] *Baptiſmi aliam eſſe quàm* [illegible] *ſtus inſtituit.*
8. *Sortile*[illegible]*ia hæreticalia ſunt* [illegible] *baptizentur imagines, vel caput aſini.*
9. *Inquiſitores contra hæreticam malleſtatem procedunt contra Magos Sacramentis abutentes.*
10. *Sortileg*[illegible] *ad tentandum alicuius pudicitiam non ſunt hæreticalia.*
11. *Hæreticus eſt, qui ſanctiſſimam Hoſtiam maleficiis præſertim amatoriis immiſcet.*

CAP. Accuſatus VIII. §. Sanè.

In gloſ. *ſaperent.* Nota ex gloſ. primò magica omnia in quibus [illegible] nefaria offeruntur [illegible] & nefariæ preces [illegible] dæmoni reſpōſa [illegible] hæreticalia eſſe, vt per Simāch. *de Cathol. inſtit. tit.* 21. *n.* [illegible] & *in enchirid tit.* 8. *n.* 9. Emeric. *in directo* [illegible] *p.* 2. *q.* 42. *ex n.* [illegible] & *ib.* Peña *cōmento* 68. & *q.* [illegible] *cōmēto* 35. Vg[illegible] *de cenſur. p.* 2. §. 2. *ex n.* 4. quos refert & ſequitur Torrebl. *de iure ſpirit. lib.* 3. *c.* 3. *n.* 2.

Secundò collige idem dicendum eſſe, quādo dæmones ad aliquod opus inuocātur, quāuis adoratio, [illegible]ia, vel ſacrificium non intercedat, ſi auxilium petitur ad ea, quæ ex ſua natura facere nequeunt, vt per Zanchin. *de hæret. c.* 22. *n.* 3. & ibi Cāpeg. *lit.* C. Simāch. *de Cathol. inſt. tit.* 63. *n.* 11. Squillacen. *in tr. de fide Cathol. c.* 10. *n.* 1. & *c.* 13. *n.* 2. Eymer. Valent. & Martin. Delri. quos refert & ſequitur Torrebl. *d. c.* 3. *n.* 3. vbi *n.* 6. & 7. aſſerit quòd licèt nonnulli id accipiāt, vt locum habeat quando dæmones inuocantur ad id, quòd ex ſua natura nec ſcire, nec facere poſſunt, nihilominus

ipſe eum [illegible] tilegia, & [illegible] à op[illegible], quamuis fiant extra Fi[illegible] m, & [illegible] ca [illegible] monum poteſtate[illegible] [illegible] nisi interuenit inuocatio, ſiue e[x]preſſa ſiue tacita, hæreticalia ſunt, quia in eis dæmonis cultus exhibetur, ſine qu[o] ipſe non concurrit. Et eodem *lib.* 13. *cap.* 2. *num.* 28. tenet opera magica per quæ dæmoni tribuitur aliquid [illegible] eſſentiæ vltra ſuam naturam, vt reualere futura, ſuſcitare mortuos, & ſimil[ia] hæreticalia eſſe.

3 Tertiò collige hæreticale eſſe [illegible] conſecratæ, vel aliarum rerum ſacrarum interuenientia abuſus, vt per Eymer. *d. p.* 2 *quæſt.* 42. *num* 3. Simanch. *d. tit.* [illegible] *num.* [illegible] Petr. Greg. *ſyntagm. Iuris lib.* 4. *cap.* 15. *n.* 8. & 9. Farin. *in* [illegible] *num.* [illegible] *num* 83. *& de hæreſi quæſt.* [illegible] *num.* [illegible] plures per me citatos *de officio,* [illegible] *Epi* [illegible] *part.* 3. *alleg.* 5[illegible] *num.* 135. [illegible] Torrebl. *d. lib.* 13. *cap.* 2. *num* 3. Nam o[illegible] pr[illegible]

4 ua Eccleſia [illegible] Sacroſ[illegible] Eucharistiam mortuis ori includere antequã ſepelirentur, vel ſupra pectus ligata terræ mandabantur propter dæmonum inf[e]ſtationes, qui mortuorum corpora [illegible] tur ad magicas ſpurcitias, vt ex Conc. Eliberitano tradunt Ferdinand. de Mendoça *lib.* 2. *de confirm. Concilij Eliber. cap.* 58 Baſil. Pont. de Leon. *parte* 1 *var. diſputat. diſp.* 3. *cap.* 4. *cum duobus ſeq.* [illegible] ed poſt varii de cauſis ſublatum fuit, & inte[rdi]ctum ne Euchariſtia mortui deuit[andis] ex[pellendis] apponeretur, in Concilii citat. per Ferdin. de Mendoça, & [illegible] Pont. *citatis locis,* & per Claud. Spencæ. *lib.* 2. *de Euchar. adorat. c.* 7.

5 Quartò collige omnia [illegible] un[illegible] ab hæretico, [illegible] go[illegible] ſi dæmonis pro[illegible] ione [illegible] & quamuis non reſp[illegible] ſpectu operantis, vt per Menoch. [illegible] *arbitr. caſu* 38[illegible] *num* 4. Squ[illegible] *de Fide Cathol. cap.* 8. *num.* 2. *&* *cap.* [illegible] *num* 1. Farin. *de hæreſ. q.* 181 § 1 [illegible] quo refert & ſequi[tur Torre]blanca [illegible] 13. *c.* 4. *num.* 2.

6 Quintò collige hæretic[alia] eſſe ſortilegia, in quibus aliquis rebaptizatur, vt per Simanch. *de Cathol. inſtit. tit.* 30. *num.* 15 *de* [illegible] *tit.* 8. *num.* 12. Squil acen. *de Fid. Cathol. cap.* 8. *num.* 2. Torreblanca *d. lib.* 13. *cap.* 6 *num.* 11. vbi [illegible] ait quòd pue-

8 ros rebaptizantes vel hæretici ſunt, vel credentes formam & materiam Baptiſmi aliam eſſe quàm Chriſtus inſtituit, vel ſunt vehementer ſuſpecti, etiamſi negent ſe hoc non credere, *&* *num* 13. quòd [illegible] [illegible] nes, vel caput aſini, [illegible] ant ex[illegible] [illegible] rem.

Sextò collige Inquiſitores contra hæretic[illegible] prauitatem pro[illegible] [illegible] 9
[illegible] os Sacramentis abutentes, vt per Simanch. *d. tit.* 2[illegible] *num.* 11. Squil[acen.] *d. cap.* 8. *num.* 2 Petr. Greg. *ſynt.* [illegible] 4. *cap.* 1[illegible] *num.* 8. *&* 9. & alios cit[atos] per T[orrebl.] *d. lib.* 13. *cap.* 6. *num.* 2. vbi *num.* 3. [illegible] medio ſacrilego [illegible] [illegible] d ſenti[u]nt de Sacr[illegible] [illegible] in [illegible] ixtis, & ſi dic[illegible] ex cis v[illegible] tatem poſſe c[illegible] [illegible] haber[illegible] [illegible] m [illegible] [illegible] li[illegible] [illegible] ad m[illegible] dam [illegible] p[illegible] [illegible] lia [illegible] d[illegible] mon[illegible] c[illegible] errori Fide [illegible] vt per [illegible] 13 Squil[illegible] c[illegible] n[illegible] 8 *num.* 8 *&* c[illegible] o. n[illegible] 2 [illegible] [illegible] *num.* [illegible] *&* [illegible]

O[mnia] [illegible] c[illegible] hæreti[illegible] cruſanglam vel ar[illegible] H[illegible] efici[illegible] lertu[illegible] is [illegible] n. ci[illegible] ntetie, [illegible] vel pe[illegible] co[illegible] cul[illegible] vt[illegible] *tit.* [illegible] *num* 1. Petr. Gre[g.] [illegible] 5 *num.* 8. Torre-[blanca] [illegible]

[C]ap. Vt [inqui]ſitionis. XVIII.

AD *num.* 4. Quòd [illegible] ab [illegible] n[illegible] hæreti[illegible] [illegible] uitat [illegible] ar[illegible] poteſtatis [illegible] qu[illegible] pro pu[illegible] i[illegible] & al[illegible] lud impar[illegible] i[illegible] ct[illegible] [illegible] natione pro c[illegible] ab [illegible] apud illum [illegible] l[illegible] la[illegible] is, vt [illegible] n[illegible] ſis Fi[illegible] [illegible] obe[illegible] c, vltra citat[illegible] t *l. Coſſ.* [illegible] *tit.* 46. *p.* 7 [illegible] a[illegible] *num.* [illegible] ilm Scacia [illegible] 3 *num.* [illegible] [illegible] Ced. [illegible] *gu.* [illegible] *quon.* [illegible] 36. *num.* 12. Farin. *de hæreſ.* [illegible] 16 [illegible] gofo *de regimine Reip. Chriſt.* [illegible] *diſſ.* 19[illegible] 2 *&* *n.* 48. me citato [illegible] loco Pareja *de* [illegible] *inſtrum.* [illegible] *tit.* 8. *n.* 20. vbi [illegible] inconſultè [illegible] c[illegible] ar[illegible] [illegible] h[illegible] Iudici ſeculari di[illegible] ſſus, [illegible] que [illegible] a examinatione p[ro]ceſſus, lata aduerſus eum ſententia

[illegible] igni c[illegible] tradit[illegible] Inquiſitores hæreticæ prau[illegible] tatis in his Regni [illegible] grauiſſ[illegible] & integerrimi viri creentur, & qui cauſa Fidei ni[illegible] ac[illegible] diſcutiunt, ſumma-que v[illegible] integritate, & plena admodū cognitione per[illegible].

De Priuilegiis

TIT. VII.

CAP. Cùm perſonæ. VII.

PRO[illegible] In[illegible], *C[illegible] de in[illegible] dinis [illegible] ſit ſu-*[illegible] N[illegible] ad hoc quòd or-dinaria [illegible] tam [illegible] uone [illegible] p[illegible] dep[illegible] q[illegible] te [illegible] vt per *Caſel in-tit.4.li*[illegible] *pus* [illegible] *andada* [illegible] *tencion*, C[illegible] *in Cod. leg*[illegible] [illegible] Va[illegible] Am[illegible] *n.* [illegible] *que ad* [illegible] aſſerent [illegible] *2 §* [illegible] *dubi*[illegible] *nr. Si qu*[illegible] *ſſ* [illegible] Va am[illegible] *ſen* [illegible] *in præ-crimin.p.* [illegible] *Cam*[illegible] *mel.* [illegible] *pier.* 8. vid[illegible] *in co*[illegible] *c. omnes Baſilicæ* 16. *q.* [illegible].

[illegible]

De Sent[illegible] *immun*[illegible]

[illegible]

TIT. [illegible]

[illegible]

1 *Compet*[illegible] *pen*[illegible] *Iud*[illegible] *iudica-*[illegible] *ſi ad* [illegible] *pro*[illegible], *omnia na-*[illegible] *o p*[illegible] *tran*[illegible].

2 Text. in pr[illegible]

CAP. Si iudex laicus. XI[illegible].

1 AD [illegible] 8. Collige ex text. iuncta gl[illegible] *ver. proceſſus*, quòd pendente competentia ſuper iuriſdictione Iudice con[illegible] tentes non poſſunt iudica-re, & omnes p[illegible] huiuſ[illegible] cauſæ coram eo-rum aliquo introductæ, ſuſpendi, detineri, [illegible] ut per Couarr. *pract. c.* 37. *num.* 3 & 4 Salzed. *ad Bernard. in pract. cap.* 6[illegible] *num.* [illegible] Mart. *de Iuriſd.* [illegible] *part* 2. *cap.* 32. *n.* 52. Alphonſ. Narbona *in l.* 20. *gloſſ.* 22. *n.* 10. *tit.* 4. *Recop.* Auiles *ad c.* 3. *Prator. verb. abogados, n.* 6. Cancer. *var. reſ. tom.* 2. *capit.* 10. *num.* 59. & 65. *cum ſeqq.* Valenzuel. *conſ.* 42. *num.* 14. Ioſeph. Seſſe *de inhibit. cap.* 5. §. 8. *num.* 13. In tantum quòd ſi de facto ad vlte-riora procedant, hæc omnia attentatorum remedio reuocari poterūt, vt tenent Maur. [illegible]g. *de modo procedendi ex abrupto in proœ-*[illegible] *num.* 6. & *q.* 77. *num.* 11. Verall. *deciſ.* 114. *num.* 1. *lib.* 2. Nicol. R[illegible]ſner. *German. deciſ.* 14. *n.* 42 *cum* [illegible]*q. lib.* 3. Menoch. *conſ.* 1090. *n.* 11 [illegible] Treui[illegible] *deciſ.* 11. *num.* 1. & 2.

2 P[illegible] text. concluſio quòd ſ[illegible] deco[illegible], an quis incedat, vel non, [illegible] habitu clericali, vel vtrùm [illegible] clericus, [illegible] ad [illegible] ecclesiaſticum, proce-[illegible] hic non ſol[illegible] ebatur ſuper eo, n[illegible] s fuerat necne [illegible] ha[illegible] an ille habitus eſſet, [illegible] ſed etiam hic [illegible] m iuris an[illegible] privilegio cle-r[illegible] ille gaudere d[illegible], & ita iā fa[illegible] adpixionem cum iure [illegible] ad hoc enim vt fiat prædicta [illegible], non ſuffic[illegible] probare quaſi poſſeſ-[illegible] nem clericatus, niſi ſimul probetur or-[illegible], & re[illegible] facta per oſtenſionem [illegible] tituli, vel per aliam legitimam pro-bati[illegible] Ita Decian. *tr. crim. lib.* 4. *c.* 9. *à n.* 11 [illegible] Barboſ. *in l. Tit*[illegible], *n.* 35. *ff. ſoluto matr.* [illegible] el. *de pactis nupt.* [illegible] *clauſ.* [illegible] *gloſſ.* 149. [illegible] 8[illegible] h. [illegible] 162. [illegible] 43. & 53. [illegible] *c. qu*[illegible] *de in-*[illegible]

CAP. [illegible] XXIV.

AD *num.* [illegible] *n fine.* [illegible] noſtram ſen-tentiam [illegible] ſcilicet, aut Bul-l[illegible] tempore interdi-[illegible] teneri, & obligatos [illegible] eo vti audien-do Miſſam, ſuſtinent Sot. Nau. Medin. Vi-uald. Ludou. Lop. Emman. Rodrig. Azori. Cened. & alij, quos referunt, & ſequuntur Villalob. *in ſum. tract.* 9. *diffic.* 5. *num.* 14. & *tract.* 8 *diffic.* 36. *num.* 2. Nuño *part.* 3. *q* 83. *a.* 6. Filliuc. *in oper. moral. tract.* 5. *c.* 7. *quæſt.* 11. *num.* 215 Bonacin. *de cenſur. diſp.* 5. *de interd. punct.* 3 *num.* 19. Trullench. *in expoſit. Bullæ Cruciatæ, lib.* 2. §. 3. *dub* 6. *n.* 2. & *in Decalog. lib.* 3. *cap.* 1. *dub.* 5. *num* 14. Ludou. à Cruce *in Bullam Cruciatæ diſp.* 1. *cap.* 5. *dub.* 4. Tan-ner. *in* 2. 2. *diſp.* 5. *quæſt.* 6. *dub.* 2. *num.* 25. Ioan. Sanc. *in diſput. ſelect. diſp.* 15. Marchin. *de Sa-*

cram. Ordinis part. 3. cap. 17. num. 4 nouiſſime Hieron. Garç. *in ſum. morali, tr. 4. diffic. vlt. dub. 2. num. 5 pag. 706.* Et poſſe hoc caſu ſecum ad Eccleſiã deferre familiares & conſanguineos, vſque ad ſecundum gradum, reſoluunt per gloſſ. communiter receptam *ad cap. licet, de priuil. in 6.* Villalob. *in Bullam Cruciatæ clauſ. 4. num. 15.* Ludou. à Cruce *d. c. 5. dub. 3. num. 2.* Hieron. Garciã *citato loco num. 7.*

De Regulis Iuris.

Tit. XII.

SVMMARIVM.

1 *Regalia Principis poſſidentes titulum ſuæ poſſeſſionis edere tenentur.*

2 *Prælati, & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ compelli poſſunt edere titulum poſſeſſionis Regalium coram Principe laico, à quo Regalia acceperunt.*

3 *Clericus poſſeſſor beneficij tenetur ad requiſitionem Ordinarij titulum ſuæ poſſeſſionis oſtendere.*

Reg. Beneficium. 1.

1 AD *num. 12.* Quòd poſſiden[illegible] Regalia Principis titulum ſuæ poſſeſſionis edere tenentur, vltra citatum Valaſcum, docent Petr. Be[illegible] *in* [illegible] *culo Principum, tit. 28. de præton, fa*[illegible] *cende titulos poſſeſſionis, num. 15.* P[illegible] *altius, num. 6. & 7. C. de ſeruit.* A[illegible] *l. Prætor in princ. n. 18* Pereg. *de* [illegible] *7. tit. 3. num. 21.* Palat. Rub. *in* [illegible] *ſtras, de donat. inter virum, §.* [illegible] *numer. 47.* Henric. Roſenth. *de feudis c. 8. concl. 33 num. 9.* Maria *de iuriſdict. part.* [illegible] *cap. 15 n. 15.* Vrſill. *ad Afflict. deciſ. 267. n. 2. & 3.* Caoed. *Luſit. deciſ. 10. num. 8. & deciſ. 15. num. 3* [illegible] 2 Reyner. Sixtin. *de Regali*[illegible] *lib. 1. cap. 6. n.* [illegible] Caſtill. *tom. 7. de tert. cap. 16 ex num.* [illegible] ait, quòd quando [illegible] uis Regalia poſſidet, vt ſuper Regalibus agitur, tunc poſſeſſor tenetur oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis, alioqui ad fiſci Regij inſtantiam, & eius procuratoris fiſcalis rectè priuari poterit, Solorzan. *de Indiarum gubernat. tom. 2. lib. 1 cap. 28. num. 36. cum ſeqq.* Ioan. Bapt. Larrea *alleg. fiſcal. part. 1 alleg.* [illegible] *per tot.* & maximè *num. 2,* quos allegat n[illegible]iſſimè me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrumentorum edit. tit. 5. reſ. 9. n. 59.*

2 Ad tituli huiuſmodi editionem præſtã[illegible]dam coràm Principe laico, [illegible] quo [illegible] acceperunt non ſolùm poſſeſſores laici, ſed etiam Prælati, & aliæ perſonæ, ac Communitates eccleſiaſticæ quacumque dignitate fulgentes compelli poſſunt, aliàs eorum poſſeſſione priuari poterunt. Ita [illegible] extat *l. Caſtel. 2. & 12. tit. 1. p. 2. & l. 2. tit. 4 l. 7. tit. 19. part. 3. & l. 3. tit. 9. p. 7* [illegible] Greg. L[illegible] p. *& l. 2. & 3. tit. 1. lib. 4. Recop.* [illegible] Azeued. Palat. Rub. *in repet. d. c. per* [illegible] *ſtras notab. 2. §.* [illegible] *d eſt pal bra* [illegible] *ubitatio, n. 43. cum ſeq.* Padi[illegible] *n d l altius, num. 6 &* [illegible] R[illegible] *alleg.* [illegible] *num. 7.* Couar. *pract. ca*[illegible] *m.* [illegible] Valaſc. *de iure emphyt. quæſt. 8. num. 22. cum ſeq.* Aud[illegible] *ad d. cap.* [illegible] *ex num.* [illegible] an *de cenſ. cap. 68. ex num. 8.* Matien[illegible] *l.* [illegible] *ex num. 5. tit.* [illegible] *5* Re[illegible] B[illegible]di[illegible] *in politica, lib.* [illegible] *16. num. 2.* [illegible] *de Iu*[illegible] *tr.* [illegible] *2 diſ.* [illegible] *num.* [illegible] *m 7. de* [illegible] *cap. 18. num.* [illegible] *6 verſ eſt etiam,* [illegible] ed [illegible] *num.* S[illegible] *deciſ. 15. num. 3.* [illegible] *pa*[illegible] *o. num 3.* P[illegible] reja *d. tit. 5. reſol 9 num. 6* [illegible] *num* [illegible] amplíat etiamſi Regali[illegible] p[illegible] [illegible] ptionem longi[illegible] p[illegible] ponant adhuc [illegible] titul[illegible] n[illegible] [illegible], & i[illegible] non producto [illegible] pellendi, & *num.* [illegible] bus horum Re[illegible] *anales & num. 11.* id [illegible] p[illegible] & [illegible] quibus [illegible] poſtu[illegible] & *num.* 15. eſ[illegible] [illegible] x [illegible] [illegible] ex officio hæc ti[illegible] [illegible] c[illegible]eret.

3 Ad *num.* [illegible] Quòd clericus poſſeſſor beneficij [illegible] requiſitionem Ordinarij titulum [illegible] d[illegible]re, [illegible] c[illegible] *ij 3. de offi*[illegible] *din. hoc lib.*

SVMMARIVM.

1 *Æqualitas omnimoda in iudicijs ſeruanda.*

2 *Iudiciorum nomine in hac regula* [illegible] *veniat.*

3 [illegible] *eptio perſonarum in omnibus* [illegible] *riis cauſis* [illegible] *c*[illegible] *g*[illegible] *ermittan*[illegible].

4 *Dolet Auctor de m*[illegible] *a* [illegible] *iorum, bene*[illegible] *ciorum, & præmiorum* [illegible] *ſtributione.*

Reg. In iudicijs. XII.

POſt *numer.* [illegible] diuina lege, humaniſque conſtitutionibus ita comparatum eſt, 1
vt in iudicijs omnimoda æqualitas ſeruanda

da ſit [illegible] terq; iudicandus maior, ſeu dignior [illegible] ac minor, ſeu vilior ad vitandam, ac fugiendam perſonarum acceptionem. *Prouerb.* enim *capite* 18. habetur: *Accipere perſonam in iudicio non eſt bonum.* Et *Deuteron. capite* 1. *Ita magnum ſicut paruum iudicabis, nec erit apud te acceptio perſonarum*; explicuit rectè S. Thom. *in quodlib.* 4. *art.* 15. *&* *quodlib.* 10. *art.* 11. *&* 2. 2. *q.* 63. *art. cum ſeqq.* Caiet. Syluest. & alij Summiſtæ *in verbo acceptio perſonarum.*

Quamuis hæc regula videtur id ſpeciatim in iudiciis ſta[illegible], & [illegible]n in aliis, quæ iudicia non [illegible], nihilominus dicendum eſt [illegible] vel [illegible]dere qu[illegible] perſonæ a[illegible] in iudi[illegible] grau[illegible] peccatur quam in aliis generi[illegible] cauſarum, vel qu[illegible] n[illegible]mine iudiciorum in hac regula illa omnia veniunt, in quibus qualiterſcumque & quomodocumque occaſio ſeſe offe[illegible] meritis iudicandi, ita vt verbum illud *iudiciis*, ex materia ſubiecta accipi [illegible] ſit non ſolùm de iudiciis inter re[illegible] & actores agitatis, ſed etiam de qui[illegible]umque diſtributionibus quarumcun[illegible] rum, bonorum & munerum, ſed ma[illegible] ra[illegible] diſtribuendorum per modum iudic[illegible] definitionis; ita vt regula ſit in omn[illegible] materiis & in omnibus cauſis, & ne[illegible] exterminandam eſſe omnino a [illegible] iuſtitiæ diſtributiuæ periculo[illegible]am acceptionem perſonarum. Et [illegible] hanc regu[illegible] dum habet non [illegible] perſonarum in [illegible] dam eſſe arb[illegible] doce[illegible] cauſam iud[illegible] in al[illegible] miſſam eſſe perſonarum accep[illegible] ducto argume[illegible] contrario ſenſu, q[illegible] nequaquam [illegible] endum eſt, vbi tam grau[illegible] ab[illegible] ſe[illegible]tur, ſi [illegible] alii quæ iud[illegible] non ſunt, per [illegible] acceptionem [illegible] beri poſſe, ex [illegible] q[illegible] pariter ibidem reprobari dictam perſ[illegible]m acceptionem, quia ſermo erat [illegible] us, in quibus crimen hoc ſin[illegible] d[illegible] maius, & grauius eſt propter [illegible] æqualitatem, quam ipſimet iudices [illegible] debent, quibus hoc munus impo[illegible] eſt, vt non ſolum ipſi iuſti ſint, ſed vni[illegible] Rempub. iuſtitiæ [illegible] nam[illegible] [illegible]ciant.

Caueant [illegible] exclama[illegible] modernus quidam) ſupremi Principis Conſiliarij, & Magiſtratus, ſi[illegible] alij, quorum muneris erit iuſtitiam diſtributiuam exercere, ne in his, quæ ex debito iuſtitiæ diſtribuenda ſunt, munera concedant ob qualitates, ſeu ra[illegible] diuerſas, néve crimen acceptionis perſonarum contra iuſtitiam diſtributiuam committant. Etenim cùm debeant in diſtributione [illegible] attendere ſolum ad qualitates, & proportiones meritorum, non ad amicitiam, conſanguinitatem, & ſimiles qualitates, ac ſubinde ad perſonam, vel faciem perſonæ reſpiciant, periculum magnum eſt, ne incidant in peccatum acceptionis, ipſi videant, & proh dolor vidi, referre erubeſco, & magno cum dolore animi mei ſilere compellor, cùm ſciam omnibus notum eſſe Epiſcopatus, dignitates, beneficia, officia, & magiſtratus illis conferri, vel quia ſunt Præſidis, ſeu Conſiliarij filij, conſanguinei, co[illegible] coll[illegible] vel amici, ſeu quia ex tali promotione pinguia reſultant officia, vel beneficia à prouidendo obtenta, de quibus ipſi diſponere ſimiliter poterunt. Optarem ſanè vt tanto malo opportunum aliquod adhiberetur remedium, ne deinceps cùm tantò propriæ conſcientiæ detrimento ipſe Princeps tam captiosè à ſuis decipiatur, & iram Dei deceptus propter tam negligentiam prouocet.

Nec dicas licere Principi ſupremo, vel etiam ad quem ſpectat munera, & Magiſtratus ſecundum iuſti[illegible] diſtribuere, ſiue prouidere de officiis [illegible] neficiis, dignitatibus, aut ſimilibus ex duobus, vel pluribus idem munus petentibus, gratificari licitè, cui voluerit præeligendo amicum, vel conſanguineum, ſeu aliquo vinculo [illegible] coni[illegible] [illegible] duerunt, & late pro[illegible] [illegible]ur [illegible] Tita[illegible] *de primogen.* [illegible] *cum eccm*, [illegible]bi gl[illegible] *de acceptat* [illegible] *venerabilem* 34. [illegible] *verbo* [illegible] *uere, de elect.* cum ſimilibus, q[illegible] ſolùm procedunt, quando merita & qualitates peten[illegible], & ambientium munera ſic omninò æquales ſunt, vt attenta iuſtitia p[illegible] non magis dari debeat mun[illegible] illud v[illegible] alteri, [illegible]o caſu vbi debitum [illegible]itiæ diſtributiuæ ceſſauerit, mi[illegible] non eſt ſi deficiat quoque acceptio perſon[illegible], poſſintque Principes, & cæteri diſtribuentes exercere liberalitatem, gratiámque conferre, memores conſanguineorum, amicorum, aliorúmve ſibi aliqua ratione coniunctorum. Gratias Deo ſemper, & maximè hac tempeſtate referre debemus, qui nobis Regem verè Catholicum dedit ſancto & recto zelo non perſonas de Eccleſiis, ſed Eccleſias de perſonis prouidentem; & licèt ego inſufficientiam meam recognoſcens inter benemeritos tanti Principis gratiæ connumerari non poſſim, gratus quidem ſemper

ſemper ero vbi deſiderium conferet [illegible] in me beneficia, qui motu proprio, & non ad alicuius inſtantiam ſequens decretum Regia manu [illegible] ad ſupremum Italiæ Conſilium tranſmiſit. *El Dotor Aguſtino Barboſa ſe halla en Madrid ſin empleo ni comodidad de hazienda para poder viuir, reſpeto de auerle faltado con la rebelion de Portugal quatro mil ducados de renta eccleſiaſtica que alli gozaua, quando ſus [illegible], [illegible] letras [illegible] digno de ambas coſas. Y por eſto y hauer entendido que en Italia ay Igleſias [illegible] dignamente en eſte ſugeto, e reſuelto recomendarle al Conſejo de Italia para que me le proponga en las vacantes de Obiſpados que a preſente hubiere, o en las que adelante ſe offrezieren. De Zaragoça a [illegible] de Setiembre de 1646.*

PRÆTER

PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA *AD* COLLECTANEA IN Clementinarum libros.

IN LIBRVM PRIMVM.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticorum pœnas non incurrit ille, qui errorem contra Fidem etiam poſitiuum dummodo ex ignorantia quamuis craſſa committit in interno, etſi perfectè explicet illum in externo.*

2 *Pertinacia conſiſtit in hoc vt quis ſciens, & aduertens teſtimonio, & auctoritati Eccleſiæ proponentis reſiſtere velit.*

3 *Pertinacia ad hæreſim requiſita ſumitur ex ſcientia, qua quis nouit ſuam opinionem eſſe propoſitioni Eccleſiæ Catholicæ contrariam, nec requiritur vt quis de ſuo errore ſcienter admiſſo moneatur, vt n. 4.*

CLEM. Fidei. Cap. vnic. §. Porrò.

IN text. ibi, *Quiſquis defendere ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit*, &c. Colige ex text. non incidere in pœnas hæreticorũ illum, qui errorem cõtra Fidem etiam poſitiuum, dummodo ex ignorantia quamuis craſſa committit in interno, etſi perfectè explicet illum in externo, quia cùm abſit pertinacia, non eſt propriè, ſeu ex omni parte perfectè conſummata hæreſis. Ita cõtra. Palat. & alios docent Alphonſ. de Caſtro *de iuſta hæret. punit. libr. 1. cap. 9. & lib. 2. cap.* 8. Can. *de locis Theolog. lib. 12. c. 9.* Nau. *in man. prælud. 1. num.* 17. Curiel. *in* 1. 2. *q.* 76. *art.* 4. *dub.* 2. §. 3. Zumel. *ibid. dim.* 1. Bañes 2. 2. *quæſt.* 11. *art.* 2. *corol.* 2. *& ibi* Aragon. *a.* 2. *&* Vaſq. *diſp.* 226. *cap.* 2. Corduba *in quæſt. lib.* 1. *quæſt.* 17. Fr. Emman. *in ſum p.* 1. *c.* 130. *num.* 2. Petr. Nauara *de reſtit. lib.* 1. *cap.* 4. *dub.* 8. *num.* 197. *&* 208. Azori. *inſtit. moral p.* 1. *lib.* 2. *c.* 14. *qu.* 9. Paſqualig. *deciſ.* 162. Torres *de Trinit. qu.* 31. *art.* 4. Sanch. *in præcepta Decalogi lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 20. Suar. *in tract. de Fide diſp.* 19. *ſect.* 3. *num.* 8. Thom del Bene *de immunit. eccleſ. dubit.* 4. *ſubſect.* 31. *ſubcorol.* 4. *num.* 1. *pag.* 90.
vbi *num.* 2. ait quòd hæc pertinacia conſi- 2
ſtit in hoc vt quis ſciens & aduertens teſti-
monio, & auctoritati Eccleſiæ proponen-
tis reſiſtere velit, quæ reſiſtentia ſit per vo-
luntatem non ſubdendi iudicium ſuum iu-
dicio Eccleſiæ, *& num.* 4. ſubdit quòd per- 3
tinacia, quæ ad hæreſim propriam requi-
ritur, ſumitur ex ſcientia, qua quis nouit
opinionem eſſe propoſitioni Eccleſiæ Ca-
tholicæ contrariam: vnde infert non re- 4
quiri ad pertinaciam vt quis de ſuo errore

ſcienter admiſſo moneatur, & ipſe adhuc in ipſo velit perſiſtere, ſed ſufficere ſi ſciẽter erat contra id, quod ab Eccleſia definitum eſſe arbitratur.

Renunciatione.

Tit. IV.

Clem. Cùm illuſio. Cap. vnic.

AD *num.* 9. Per gloſ. *verb. procuratorem,* in præſenti vulgo reſoluũt Doctores poſſe laicos extra iudicium procuratorio nomine ſpiritualia tractare, v. g. ſi mandata recipiant ad permutanda, acceptanda, vel reſignanda eccleſiaſtica beneficia, vt voluere Felin. *in cap. Apoſtolicæ num.* 5. *&* 6. *de except.* Tiraq. *de iure mariti gloſ.* 5. *num.* 178. Rot. *deciſ.* 8. *numer.* 5. *de procurat.* aliàs 104. *in antiq. & deciſ.* 2. *de rerum permut.* aliàs 418. *in eiſdem*, refert & ſequitur Anguian. *de legib. lib.* 2. *contron.* 23. *num.* 46. vbi *num.* 47. reiicit reſolutionem gloſ. & aliorum *in cap.* 1. *de procurat. in* 6. & Abb. *in cap.* 2. *num.* 9. *de iudic.* exiſtimantium prohibitionem laicis factam tractandi res ſpirituales, intelligendum de tractatu nomine proprio ipſius laici, & meliùs tenet dictam prohibitionem accipiendam eſſe de tractatu per viam iuriſdictionis, auctoritatis, & imperij, non tamen de tractam miniſteriali, qualis eſt laici procuratoris, quod nullo pacto Canonibus contradicit.

De Procuratoribus.

Tit. X.

Clem. Non poteſt. Cap. II.

AD *num.* 3. Quòd generalis faculta cum expreſſione aliquorum caſuum non comprehendit cauſas, ſeu lites maiores, vel grauiora negotia quàm ſunt ea, quæ in ipſo mandato continentur, quia clauſula generalis, *& ad omnia mea negotia, ſeu lites*, in mandato contenta, non extenditur ad ſpeciales cauſas maiores expreſſis, ſed potiùs reſtringuntur ad ea, quæ ſpeciatim præceſſerũt, vt vltra citatis in collect. docent Suar. de Paz *in pract. tom.* 1. *in initio annot.* 4. *num.* 19. *& ſeqq.* Perez *in l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 556. Ceuall. *commun. q.* 808. *num.* 47. Fragoſo *in regimine Chriſtianæ Reip. p.* 1. *lib.* 5. *diſp.* 2. § 8. *n.* 166. Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 5. *reſ.* 10. *n.* 75.

LIBER SECVNDVS.

DE SENTENTIA ET RE IVDIC.

Titvlvs. XI.

SVMMARIVM.

1 *Iudex vnius territorij an & quando poſſit citare in territorio alterius, quæſtio propoſita.*

2 *Citatio realis vt extra territorium fiat legitimè deſiderantur litteræ ſubſidiariæ in legitima forma expedita.*

3 *Reus ante omnia eſt relaxandus ſi de facto Iudex ad illius capturam in alieno territorio procedat.*

4 *Iudex in alieno territorio ſubditum ſuum per ſe, aut per nuntium poteſt citare abſque eo quod litteræ ſubſidiales Iudici alterius territorij dentur.*

5 *Contrarium verius.*

6 Text. in præſenti *pro hac opinione ponderatur.*

7 *Iudices ſimilis fori, diuerſo tamen territorio degentes litteris requiſitoriis vtuntur ad executionem ſuarum ſententiarum.*

8 *Iudex requiſitus pro Rei remiſſione non præmiſſa cauſæ cognitione, vel ſaltim ſummaria informatione illum remittere non tenetur.*

9 *Deus ſi remitteretur præuia cauſa cognitione non adhibita, afficeretur iniuria per capturam, & remiſſionem.*

10 *Iudex requiſitus debet inſpicere delictum, proceſſum, & acta, & non debet credere ſimplici ſententiæ in criminalibus.*

11 *Iuſpatronatus qui non perdit per confiſcationem Iudicis ſecularis.*

12 *Per*

12 *Per ſententiam Iudicis ſecularis tranſeunt in fiſcum ea omnia, quæ ad hæredes extraneos transferri poſſunt.*

13 *Iuſpatronatus annexum villæ, vniuerſitati, &c. per ſententiam Iudicis ſecularis tranſit in fiſcum, in quem tranſit villa, vniuerſitas, &c.*

14 *Iuſpatronatus quod de per ſe, & principaliter ſubſiſtit, & non eſt vnitum, ſeu annexum, non tranſit in fiſcum per ſententiam Iudicis ſecularis confiſcantem.*

15 Text. hic in verſ. cùm etſi *intelligitur.*

16 Cap. cùm Bertoldus, de re iudicata *declaratur.*

17 *Confiſcata vniuerſitate, villa, vel caſtro cui iuſpatronatus accedit præſentandi facultas non tranſit in fiſcum, ſed Eccleſia libera manet, vel probabilius ex iuriſpatronatus clauſula ad hæredes venire poteſt.*

Clem. Paſtoralis Cap. II. & vlt.

1 AD *n. 6.* An & quando Iudex vnius
territorij poſſit citare in territorio
2 alterius, quæſtio dubia. In qua
quoad citationem realem certum eſt vt ad
hoc vt extra territoriũ fiat legitimè neceſ-
ſariò deſiderari litteras ſubſidiarias in legi-
tima forma expeditas, iuxta doctrinam Bal-
di *in l. omnes 31. § verum ſi apparitor num. 1.*
C. de Epiſcop. & cleric. quem ſequuntur An-
ton. Gom. *tom. 3. var. c. 9 num. 4. & 5.* Caball.
reſolut crimin. caſu 291. per tot. Thom. Car-
laual. *de iudic. diſp. 2 q. 1. ex n. 15. vſque ad n.*
3 25. vbi hoc adeò verum eſſe exiſtimat, vt
ſi de facto Iudex in alieno territorio ad
Rei capturam procederet, & illum cape-
ret, ante omnia eſſet relaxandus, & tanquã
non iure libertate ſua naturali ſpoliatus in
priſtinam libertatem reſtituendus.

4 In citatione verò reali magna verſatur
difficultas, nam in ea duæ adinuicem con-
trariæ reperiuntur opiniones; quarum pri-
ma tenet iudicem in alieno territorio ſub-
ditum ſuum per ſe, aut per nuncium poſſe
citare abſque eo quòd litteræ ſubſidiales
Iudici alterius territorij dentur. Ita Ioan.
Andr. *in c. Romana §. contrahentes n. 2. cum ſeqq. de foro comp. in 6.* vbi Gemin. *n. 12. cum ſeqq.* Panor. *in c. licet ratione vlt. n. 41. de foro comp.* Mari. Socin. *in c. dilecti n. 23. cum ſeqq. & in c. ſanè ſi Epiſcopi n. 13. eod. tit.* Montalu. *in l. 4. in gloſ. magna verb. fagan del iuſticia col. 4. verſ. quid ergo dicendum, tit. 3. lib. 2. fori,* Perez *l. 1. gloſ. 1. q. 3. tit. 2. lib. 3. Ordin col. 816.* Thom. Carleual. *de iudic. diſp. 2. q 1. n. 20.* & videtur *expreſſum in l. 7. tit. 3. lib. 4. recopil.*

Altera ſententia, cui tanquam probabi- 5
liori adhæreo, primæ ex aduerſo contraria,
ſuſtinet, quando territoria ſunt diſtincta ra-
tione iuriſdictionis, etiamſi vni ſuperiori
ſint ſubdita, iudicem vnius territorij non
poſſe citare in territorio alterius, ſed hoc
exequi debere per litteras ſubſidiales ad iu-
dicem alterius territorij datas, quibus ab eo
petat vt reum ibi exiſtentem citet: & hanc
partem probat text *in præſenti in verſ. deſi-* 6
peret, dum Romanus Pontifex aſſerit citationem verbalem per Henricum Imperatorem ad Robertum Regem Siciliæ miſſam nullam, & inualidam eſſe, ex eo quòd litteris ſubſidialibus Pontifex requiſitus non fuit ad hoc vt Robertum citari faceret, qui in Regno Siciliæ domicilium ſuum habebat, & ſic eius ratione Imperatori non ſubiiciebatur; & de iure Regni ſancitum eſt *in l. 20. tit. 21. lib. 4. Recop.* & ita reſoluunt Felin. *in d. c. licet vlt. numer. 1. cum ſeqq. de foro compet.* Iacob. de Bellouiſo *in cap. Romana §. contrahentes ex num. 131. de foro comp. lib. 6.* Cou. *pract. cap. 10. num. 7.* Rebuff. *ad leg. Galli. tom. 2. tit. de litteris requiſit. art. vnic. gloſ. 3. numer. 11. cum ſeqq.* Clar. *§. fin. quæſt. 31. num. 20.* Marant. *de ordine iudic. part. 6. tit. de citat. num. 40. & 41.* Gracian. *reg. 491.* Suar. de Paz *in pract. tom. 1 p. 4. c. 2. r. 9.* Franc. Molin. *de brachio ſeculari lib. 2. cap. 23. à n. 1. cum ſeqq.* D. Barboſ. *in l. hæres abſens § fin. n. 84 cum ſeqq. ff. de iudic.* Thom. Carleual. *d. diſp. 2. num. 21. cum ſeqq.* qui licèt vnam & alteram retulit opinionem, nihil certi firmare videtur Gratioſ. Vbert. *de citat. c. 6 ex n 48.*

Ad *num. 16. & 17.* Nota quòd Iudices ſi- 7
milis fori, diuerſo tamen territorio degentes, litteris requiſitoriis vtuntur ad executionem ſuarum ſententiarum, deprecantes auxilium alterius per litteras, quas practici requiſitorias, deprecatorias, aut rogatorias appellant, *l. cum quædam puella ff. de iuriſd. omn. iudic. l. diuo Pio §. ſententiam Romæ ff. de re iudic. l. ſolent 7 ff. de cuſtodia reorum l. properandum 11. § ſin autem reus*, iuncta gloſ. *verb. ad maiorem C. de iudic. capite poſtulaſti 14. in fine,* vbi *gloſ. vlt. de foro comp. cap. 1. §. contrahentes, in fine eod. tit. lib. 6. l. Caſtell. 1. circa med. tit. 27. part. 3. & l. 18. tit. 27. part. 3.* vbi Gregor Lop *gloſ. 5.* Cou. *practic. cap. 20. num. 2. & 3. & cap. 11.* Petr. Caball. *reſolut. crimin. reſol. 161. ex numer. 9.* Ioan. Vela *de delict. cap. 6. ex numer. 10.* Bobadil. *in ſua politica lib. 5. cap. 2. ex numer. 36.* Ceuall. *de cognit. per viam violent. p. 1. ... n. 53. cum ſeqq.* Iacob. Canc. *var. reſolut. lib. 2. c 15 per tot.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 2. c. 389. per tot.* maximè *num. 1. 3. & 19.*

Anton.Pichard.*in manuduct.ad praxim p.2. prac.4.num.30.cum ſeqq.* Carleual. *de iudic. lib.1.diſp.2.q.1.num. 13. cum ſeqq. & q.7. ex n.757.* Larrea *Granat.deciſ.82.per tot.part. 2.* Fragoſo *de regimine Reip. Chriſtianæ part. 1. lib.4.diſp.10.§.1.ex n.142.*

8 In cauſis criminalibus animadnertendũ eſt, verùm in litteris deprecatoriis, quæ per Iudicem requirentem expediuntur, inſerta ſit quædam cauſæ cognitio, & ſaltim ſummaria informatio, ex qua non ſolùm conſtet de corpore delicti reo imputati, verùm etiam quòd ille eius macula ſit aſperſus, & quod ad requirentem de patrati criminis punitione pertineat cognitio: aliter enim Iudex requiſitus pro Rei remiſſione, illum remittere non tenetur, nec litteris requiſitoriis obtemperare. Ita gloſ. *verb.de more in præſenti*, Cou.*practic.cap.11.n.8.* Decian.*in tract.crimin.lib.4.cap.19.n.15.* Aueued *l.1.n 40.& 59 tit.16.l.b.8.Recop.* Carleual. *d.diſp 2 q.1. n.26.* D. Barboſ.*in l.hæres abſens §.proinde in art. de foro delicti num.74.*
9 *ff de iudic.* vbi optimam rationem adiecit, videlicet quòd reus remitteretur præuia cauſæ cognitione non adhibita, afficeretur iniuria per capturam, & remiſſionem, Farin. *in praxi crimin.q.11.num.61.verſ. limita rurſus*, vbi quòd Iudex debet inſpicere delictum, proceſſum, & acta, & non debet credere ſimplici ſententiæ, Guazin. *de defenſ.reorum defenſ.1.cap.16.num. 8. & 9.pag.*
10 76. vbi quòd ſententiæ latæ in alio territorio non exequuntur ad petitionem Iudicum, qui illas tulerunt, niſi cum cognitione cauſæ, & viſo quòd ſint ritè latæ, & à Iudicibus competentibus, & præcedentibus legitimis probationibus, & quòd ad id videndi ſunt proceſſus, vt cognoſci poſſit de validitate, & iuſtitia condemnationis Noguerol. *alleg.iuris tom.1.alleg.12.n. 43.*

11 Ad *n.20.* Pro exornatione concluſionis ex hac gloſſa deſumptæ quòd per confiſcationem Iudicis ſecularis non perdit quis iuſpatronatus, aduerto eam ſuaderi *ex cap. quanto, de iudic.* dum generaliter, & indiſtinctè dicit cauſam iuſpatronatus non poſſe tractari in ſeculari iudicio; ergo nec per ſe, nec inſimul cum bonis omnibus, vel illorum vniuerſitate: & videtur probari ex hoc text. *in verſ.cùm etſi, in fine*, dum probat generalem Imperatoris ſententiam nõ comprehendere ea iura, quæ delinquens ab Eccleſia obtinebat: ergo ſimiliter nec iuſpatronatus ſub generali confiſcatione ſententia per ſecularem prolata comprehendetur, & hanc opinionem, quæ eſt *gloſſæ in præſenti*, ſequũtur DD & plures ab eis relati ſub *d.n.20.* quibus addo Emman.Coſta *in c.ſi pater p. 2. verbo Trebellianicæ n.7. verſ.4.de teſtament.in 6.* Contrarium verò, imò ſecularem Iudicem inſimul cum vniuerſitate bonorum priuare poſſe delinquẽtem iurepatronatus ad eum ſpectãte, vt per *gloſ.1.in c.filius 16.q 7.* Abb.*n.8. &* Dec.*in.n. 6.in d.c.quanto*, Tiraq. *in tr. Res inter alios acta, pag.6.verſ.ex hoc*, Molin. *de primog. lib. 1.c.24.n.26.* Pereg.*de iure fiſci lib.5.tit.1.n.72.* 12
ex ea ratione inter alias quòd per ſententiam Iudicis ſecularis tranſeunt in fiſcum ea omnia quæ ad hæredes extraneos transferri poſſunt, *gloſ vlt. ad fin.* vbi communis *in l.1.C.de bonis libert.l.1.cum ſeqq ff.de bonis damnat.* Sed iuſpatronatus transferri poteſt in hæredes extraneus, *c.1.* vbi communis, *de iurepatron.* igitur & in fiſcum. Facit text. *c.ex litteris 7.& in cap.cum ſæculum 13.* ibi, *ratione fundorum, &c. de iurepatron.* cũ ſimilibus, qui docent vendita, donata, locata, ſeu per alium titulum conceſſa bonorum vniuerſitate comprehendi, etiam iuſpatronatus, quod ſub illa continetur; ergo eadem confiſcata per Iudicem ſecularem id omnino dicendum videtur, quia de contractibus ad iudicia valet argumentum, ex citatis per me in locis communibus loco.

Verùm vt in hac controuerſia veritas 13
appareat; cum præſuppoſito quòd ſermo eſt de iurepatronatu, quod attenta ſua inſtitutione, & ſecundùm clauſulas in ea appoſitas, in extraneos hæredes tranſire poteſt, & conſequenter in fiſcum, diſtinguendum videtur ex mente Abb.*in d.c.quanto n. 6.* & Lambert *de iurepatron lib.3.art.8. q.8.à num.20.* Dec.*in cap. ſidei num. 3.de reſcript.* Roch.*eod. tract.de iurepatr. verb.ipſe vel in q.29. à princip.* Emman.Coſta *d num.7. in fine*, & aliorum inter iuſpatronatus quod eſt vnitũ, ſeu annexum, & cohæret alicui vniuerſitati, villæ, caſtro, vel etiam fundo tanquam acceſſorium ſuo principali, vel pars ſuo vniuerſali, & inter illud quod nullatenus vnitum, annexum, vel acceſſorium eſt, ſed de per ſe principaliter ſubſiſtit, & inter bona, ſeu iura delinquentis diſtinctũ inuenitur: itaut priùs illud per ſententiam Iudicis ſecularis tranſeat in fiſcum, in quẽ tranſit vniuerſitas, villa, caſtrum, vel etiam fundus, cui annexum, & acceſſorium proponitur, & in hoc ſenſu procedit vltima opinio, quæ ſic intellecta ſatis probatur *in d.cap.ex litteris, & in d.cap.cum ſeculum, & ex regul.l. quædam 62.ff. de acquir.rerum dom. & l.in modicis 14. ff. de contrah. empt. & l.via 23. §. ſi fundus ff. de ſeruit. ruſtic.* poſterius verò per eiuſmodi ſententiam 14
confiſcantem non tranſeat, & in eo verior ſit & iure procedat prior opinio,

quæ

quæ diſtinctio (licèt multi contradicant) admittenda videtur etiam vbi agitur de tranſlatione iuriſpatronatus per venditionem hæreditatis, ſeu omnium bonorum, aut quemcumque alium ſimilem contractum ſuper eiſdem celebratum, cuius diſtinctionis & diſcriminis ratio in promptu eſt, ſiquidem in priori membro iuſpatronatus non tranſit ex vi, ſeu virtute ſententiæ confiſcantis, ſicut nec ex titulo emptionis, aut ſimili, ſed ex vi vnionis, & per viam acceſſionis, ſeu acceſſorij, iuxta reg. *d. l. quadam, & reg. acceſſorium, de regul. iuris lib. 6.* cum ſimilibus: contra, verò in poſteriori iuſpatronatus non poteſt tranſire ex vi vnionis, ſeu acceſſionis, quæ non proponitur, ſed neceſſariò attendi debet ius, & virtus ſententiæ confiſcantis, quæ licèt generaliter proferatur in omnes res delinquentis, ſingulas tamen per ſe & diſtinctè exiſtentes ſpecie afficit, & confiſcat, arg. *l. ſi chorus 77. in princ. ff. de legat.* 3. cum his, quæ tradit Tiraq. *in l. ſi unquam, in præfat. num.* 118. Quemadmodum pari ratione id ipſum dicendum eſt in venditione omnium bonorum, aut contractu ſimili vbi iuſpatronatus per ſe principaliter exiſtit, ac ſubinde ſicut tale ius per ſe ſolùm à iure ſeculari confiſcari non poteſt, aut vendi, vel per ſimilem contractum transferri, ita nec generaliter, & inſimul cum omnibus bonis: ſic planè componuntur opiniones, & ceſſant vtriuſque partis fundamenta.

15 Non obſtat text. *in præſenti, in verſ. cùm etſi*, quia inter alios intellectus, de quibus per DD. *hic*, & per Dec. *in d. c. quanto n. 6. verſ. nõ obſtat*, Aufrer. *de poteſt. ſecul. reg 4. limit.* 21. Lambert. & Roch. *citatis locis*, & per Salzed. ad Bernard. *reg.* 401. *limit.* 2. communiter reſponderi ſolet textum illũ procedere ex eo quòd in ſententia Iudicis ſecularis facta fuit ſpecialis mentio illarum rerum quas delinquens habebat ab Eccleſia, vnde inferunt DD. id omnino dicendum fore in propoſito ſi ſententia ſecularis Iudicis bona omnia confiſcantis mentionem faciat iuriſpatronatus, ex Abb. *num. 9.* Dec. *d. verſ. non obſtat*, Felin. *n.* 3. & aliis *in d. c. quanto*, Aufrer. Roch. & Salzed. *vbi ſuprà*, ſecundùm quos ſic limitatur doctrina gloſ. *in d. cap. filius*. Sed is intellectus diuinat, nec colligitur ex littera noſtri text. & confundi videtur ex traditis per Deci. *conſ.* 127. *n.* 3. vbi impius auctor Molin. *lit. C.* & in loco ad quẽ ſe remittit, & per Felin *d. n. 3. verſ. ſed poſito*; tum ex *reg vtile lib.* 6. tũ etiã, quia ſi iuſpatronatus, de quo agimus trãſit in fiſcũ, vbi eiuſdẽ mentio in ſententia facta nõ eſt, non debet eiuſmodi tranſitus impediri propter inutilem, aut vitioſam expreſſionẽ habitam in ſẽtẽtia, ex reg. *l. 1. in princ. verſ. eodemque modo C. de rei vxor. act. & c. ex p. 14. ibi quamuis falſa, &c. de conuerſ. coniug.* Vnde planiùs dici poteſt cum Roch. *vbi ſuprà*, & mente aliorum *in d. verſ. cùm etſi*, huius noſtri text. non proponi quòd res quas delinquens ille ab Eccleſia obtinebat, eſſent annexę & acceſſoriç vniuerſitati, villę, caſtro, ſeu fundo, de quibus in ſentẽtia agebatur, imò per ſe principaliter diſtinctæ exiſtebãt, prout in dubio præſumitur, vnde vnio aut annexio non probatur, arg. *l. altius C. de ſeruit.* cum aliis. Et propterea nihil mirum ſi ſententia non comprehendat eiuſmodi res; prout nec comprehenderet iuſpatronatus per ſe principaliter exiſtẽs inter cætera delinquẽtis bona, iuxta ſupra reſoluta.

Nec ſimiliter obſtat *c. cùm Bertoldus. de re iudic.* ibi iuſpatronatus etiã vnitũ & acceſſoriũ villæ quoad facultatẽ pręſentãdi nõ tranſit in creditorẽ, cui villa in pignus data eſt, ſed remanet apud debitorem, qui vacante Eccleſia præſentare potuit, vt tenent plures citati in collect. ad hunc text. quia reſpondetur in ea ſpecie præſentãdi facultatẽ nõ tranſire in creditorẽ, quia in dubio ex veriſimili mente debitoris, dũ cõtrarium non apparet, cenſetur excepta, & in generali obligatione non cõprehenſa, iuxta reg. *l. obligatione 6 ff. de pignor. & reg. in generali lib. 6.* ſecundùm quam debitor per generalem obligationem ea tantùm videtur trãſferre in creditorẽ, quorũ fructus ſi ab eodẽ percipiantur, vel reſtitui, vel in ſortẽ computari poſſunt, cuiuſmodi non erãt facultas præſentãdi de qua *in d. c. cum Bertoldus.* Vnde quamuis illic in creditorem tranſeat facultas percipiendi ſolidos illos, qui patrono pręſentanti ſoluebantur, quia reſtitui, vel in ſortem computari poterant; facultas tamen præſentandi in dubio nõ tranſit, ſed excepta cẽſetur vt apud debitorẽ [illegible]aneat. Quæ ratio & mens veroſimilis deficit omnino vbi vẽditur, donatur, locatur, vel per ſimilẽ cõtractum transfertur villa, ſeu fundus, cui iuſpatronatus annexũ eſt, & acceſſorium, vt *in d. c. ex litteris, & in d. c. cũ ſeculũ:* 16

His adde confiſcata vniuerſitate, villa, vel fundo, cui iuſpatronatus accedit, & annectitur, præſentandi facultatem non trãſire in fiſcum, ſed magis extingui, ita ut Eccleſia, ad quam competebat, libera maneat, & abſque præſentationis onere ad liberam Epiſcopi præſentationẽ pertineãt, ex Card. *in Clem. 2. q. 8. in fine, de iurepatron.* Sicul. & Felin. *in d. cap. quanto, numer. 3. in princ. de iudic.* & poſt Lambert. & alios 17

velut

velut receptum probat Molin. *d. c. 24. n. 27.* per text. *in c. pen. verſ. ſacri*, vbi gloſſ. *de pœnis, cap. felicis, verſ. ſi qua vtrò, eod. tit. in 6. & per text.* iuncta communi explicatione cōtra gloſſ. *ibi, in c. quia clerici 6. de iurepatron.* gloſſ. *verb. eidem in c. 1. eod. tit. in 6.* vbi communis, quam agnoſcit Roch. *vbi ſuprà n. 54. & 69* Sed probabilius eſt iuſpatronatus, ac ſubinde præſentandi facultatem, quæ ad hæredes extraneos venire poteſt, etiam in fiſcum in prædicta ſpecie tranſire, niſi clauſula aliqua in iuriſpatronatus inſtitutione adiecta, vel aliquid aliud reſiſtetur idque in propoſito agnoſcere videntur DD. præcitati, qui ſimpliciter docent iuſpatronatus in fiſcum tranſire confiſcata vniuerſitate, vel fundo, cui adhæret, & in ſpecie obſeruant Deci. *in d. c. quanto, n. 7.* & Roch. *vbi ſuprà n. 67.* Nec aduerſantur præcitati textus, quia, vt ex eiſdem conſtat, & aduertit idem Roch. & eſt de mēte aliorum, procedunt in certis quibuſdam caſibus, in quibus patroni delinquunt in eandē Eccleſiam, in qua iuſpatronatus obtinent, tunc enim abſque alia confiſcatione abſolutè amittunt ius illud etiamſi principaliter & per ſe exiſtat in fauorem eiuſdē Eccleſiæ, cui iniuria irrogata eſt, ita vt in poſterum libera maneat à præſentationis onere; id quod ſecus eſt, & longè aliter ſe habet in noſtra ſpecie, & in illis caſibus, in quibus delictum non ſic committitur in Eccleſiam, in qua iuſpatronatus obtinetur, & confiſcatur vniuerſitas, villa, ſeu fundus, cui iuſpatronatus annexum proponitur.

LIBER TERTIVS.

DE DECIMIS.

TITVLVS VIII.

CLEM. Religioſi. Cap. I.

POST *numero* 11 Ex hoc text. *in verſ. quid ſi* ibi, *ante ſatisfactionem condignam nullatenus abſoluendi*: iuncta gloſſ. *verb. donec, in verſ. in c. excōmunicatis*, colligitur excommunicatum donec ſatisfecerit, per ſatisfactionem non abſolui, aut liberari ab excommunicatione, ſed adhuc indigere noua abſolutione, idem ſignificant text. *in capite 1. de iudic.* ibi, *donec ſatisfactione præmiſſa fuerit abſolutus*, vbi notāt Abb. & DD. communiter, vt per Deci. *libr. 2. not. 6.* & Alciat. *numero* 10. text. etiam *in capite quamuis* 58. vbi gloſſ. *de ſentent. excommunic.* text. ſic intelligendus, *in capite ex litteris, de conſtit.* ibi, *cùm ſatisfactionem congruam exhibuerint, reſtitutionem obtineant* ſcilicet mediante abſolutione, *& in Clem. 2. de hæret.* poſt princ. ibi, *à qua non poſſint abſolui*, &c. *donec illis à quibus extorſerint, plenè ſatisfecerint*, &c. Iuuat ratio, quia excommunicatio ſub ea forma, *donec ſatisfeceris*, exprimit id quod tacitè ineſt à Iure ſcilicet excōmmunicatum fore abſoluēdū, & reſtituendum cōmunioni Eccleſiæ, cùm primum ſatisfecerit his, pro quibus excommunicationem incurrit, iuxta *d. c. ex litteris*, cum ſimilib. ſed excommunicatus pure, & ſimpliciter, licèt plenè ſatisfaciat, adhuc indiget abſolutione, quam ſatisfactio nō præſtat; *c. cùm deſideres, verſ. cui, & verſ tertio, c. à nobis 28. verſ. vnde, cum ſeq. de ſētēt. excom. d. c. quāuis*, ergo idem dicendum eſt vbi excommunicatio fertur donec ſatisfecerit, & exprimi id, quod ineſt ex reg. *l. 2. ff. de legat. 1.* cum vulgarib. Ita tenet communis ſecundùm Cou. *de ſponſal. par. 2. c. 6. n. 16. & in c. alma mater p. 1. §. 10. n. 15. verſ. 12. & §. 11. n. 7.* Nau. *in man. c. 27. n. 16.* Gutier. *canon. lib. 1. c. 5. n. 7.* Henriq. *in ſum. p. 2. lib. 13. de excommun. c. 29. n. 2.* Quidquid contrariam ſententiā probat Paul. & Imol. quos ſequitur Cou. *d. n. 7.* Dec. *d. notab. 6.* & in Papa ſub ea forma excōmunicāte, Alciat. *d. n. 7.* & ante omnes *gloſ. 2. in c. vlt. de matrim. contract.* Pro quibus non facit quòd ſuſpenſio, & interdictū ſub ea forma donec ſatisfeceris per ſatisfactionē tollitur, & relaxatur, nec requiritur noua aliqua abſolutio, aut relaxatio, vt in ſuſpenſione probat tex. *in praeſēti*, iuncta gl. *d. verb. donec, & in c. presbyter 2. in fin. 2. q. 5.* text. vbi gloſ. *verb. emendet, in c. ſi quis 81. diſt.* & in interdicto *c. non eſt vobis 11. de ſponſal.* iuncta *gl. 3.* quia hac in re, ſicut & in aliis quibuſdā, differt excōmunicatio maior, à ſuſpenſionis

&

& interdicti cenſura, nam ad tollẽdam ſuſpenſionem, vel interdictum, nullibi iure pręſcribitur forma certa, nec requiritur expreſſa abſolutio, vel relaxatiõ, ac ſubiode ſufficit tacita, ex reg. *l. 3. ff ſi cert. pet.* quæ tacita reſultat ex illis verbis, ſuſpendo, vel interdico donec ſatisfeceris; contrà verò in excommunicatione maiori pręſcribitur iure certa forma, iuxta quam excommunicatus poſt ſatisfactionem adhibita cauſæ cognitione expreſsè abſoluendus eſt, text. ſic intelligendus *in cap. ſeruetur 11. quæſt. 3.* ibi, *quouſque Epiſcopo ſuo viſum fuerit humaniorem circa eos ferre ſententiam.* &c. *d. cap. à nobis*, ibi, *abſolutionis autem forma*, &c. Et propterea ſicut tacita abſolutio non ſufficit, ita nec illa, quæ reſultare videtur, ex eo quòd aliquis donec ſatisfecerit, excommunicaus eſt. Iuuat ratio diſcriminis, quæ pręſentit Abb. *in d. cap. 1. de iudic. num. 6.* & eſt de mente aliorum, quia ſcilicet excommunicatio maior multo magis nocet quàm ſuſpenſio, & interdictum, ac cæteræ omnes pœnæ eccleſiaſticæ, *cap. corripiantur 24. q. 3.* & ex communi ſententia poſt alios contra Medin. tradit Henriq. *d. lib 13. c. 1. num. 3. in princ.* & excommunicatus omnino excluditur & præſcinditur ab Eccleſię communione, efficitúrque membrum Satanæ, cui olim viſibiliter tradebatur, *cap. omnis, cap. nihil 11. quæſt. 3.* Vnde inconueniens, & abſurdum viſum eſt Eccleſiæ, excommunicatum ſic ligatum per pœnitentiam, & ſatisfactionem tacitè reconciliari, & abſque noua abſolutione reſtitui, & redire ad Eccleſiæ communionem, à qua erat omnino præciſus, id quod non ita contingit in ſuſpenſo, vel interdicto, qui cùm non ita ſint præciſi ab Eccleſiæ communione, ſed adhuc intra illam exiſtant, minor, & ſic tacita reconcillatio ſufficit in eiſdem.

LIBER QVARTVS.

DE CONSANGVINIT. ET AFFINIT.

TITVLVS I.

CLEM. Eos qui. Cap. vnic.

AD *num. 12.* Quòd ſi excommunicatio, vel quæcumque alia cenſura, aut pœna feratur contra ſcienter fauentes, illam contrahit is, qui contra facit etiam ex ignorantia affectata talis pœnæ. Ita per hanc gloſſ. tenent Sylueſt. *in ſum. verb. excommunicatio 9. caſu 41. num.* 79. Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. part. 1. lib. 4. c. 9. num.* 38. Henriq. *in ſum. lib. 13. de excommun. c. 23. num.* 3. Suar. *de cenſur. tom. 5. diſp. 4. ſect. 10. n.* 1. Molin. *de Iuſtit. tract. 5. diſp. 72. n.* 13. Laymann. *in Theolog. morali, lib. 1. tract. 5. cap. 5. num.* 8. Sanch. *de matrim. lib. 9. diſp. 32. num.* 40. Sed contrarium ſuſtinent contra hanc gloſſ. idem Sanch. viſus ſe tacitè retractare, *lib. 2. moral. c. 10. n.* 38. Anguian. *de legib. lib. 4. controu. 4. n.* 18. Filliuc. *in quæſt. moralib. to. 2. tract. 22. c. 7. num.* 205. Paſqualig. *deciſ.* 276. *num.* 4. Bonacin. *de cenſur. diſput.* 2. *quæſt.* 5. *puncto* 4. *numer.* 9. *& in Bullam Cœnæ tom. 3. diſput. 1. quæſt. 2. punct. 4. numer.* 9. quia verba legis pœnalis non ſunt extendenda vltra proprium ſignificatum; ſed potiùs ſunt reſtrigẽda, *c. odia, de reg. iur. in* 6. qui ex ignorantia affectata aliquid facit contra legem, verè non facit ſcienter contra legem: ergo non incurrit in pœnam contra facientes ſcienter latam à lege.

LIBER QVINTVS.

DE HÆRETICIS.

TITVLVS. III.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitionis Officium committi non debet niſi attingenti quadrageſimum annum.*
2 *Ex moderniori Pontificio Decreto hodie ſufficit attigiſſe trigeſimum annum.*
3 *Ætas triginta annorum ad Inquiſitores neceſſario pro Commiſſariis requiritur.*
4 *Excommunicatus ob non ſolutum debitum, ſi propter paupertatem ſoluere non poſſe oſtendat, abſolui debet.*
5 *Excommunicationis ſententia ob non ſolutum debitum lata, ſi de paupertate impotentiaque debitoris notoriè.*

CLEM. Nolentes. Cap. II.

AD *n.2.* Quòd Inquiſitionis officium committi non debet, niſi attingenti quadrageſimum annum, vltra citatos in collect. docent Ioan. Rojas *in ſingularibus Fidei, ſing.* 106. *n.*
1 7. Menoch. *de arbitr. lib. 2. caſu* 540. *n.* 8. Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. hæreſis, n.* 49. Maſtrill. *de magiſtrat. lib. 2. c. 5. n.* 48 Et ſi minori ætate quis ad hoc officium eligatur, electionem eſſe nullam reſoluit gloſſ. *in præſenti verb. committi*, vbi Anchar. *n. 1.* & Zabarel. *n.* 3. Moſcon. *de maieſt. milit. Eccleſ. lib. 1. p. 1. c. 11.* Homobon. de Bonis *de ſtatib p. 1. c.* 8.
2 Verùm licèt hoc de Iure communi huius text. parum difficultatis habeat, nihilominus ex alio Pontificio Decreto prædictum tempus coarctatum, & coanguſtatum extat, ita vt iam hodie annum trigeſimum attigiſſe ſufficiat, vt cauſis Fidei proponi quis, & ipſarum cognitionem ſuſcipere valeat, vt per Rojas *citato loco.* Zanard. *in direct. Theolog. p. 1. c. 6. q.* 12. Sanctarel. *de hæreſi c. 40 dub.* Antonin. Diana *mor rel. p. 4. tr. 8. reſ.* 54 Quam quidem triginta annorom
3 ætatem ad Inquiſitores neceſſariam pro Commiſſariis eiuſdem S Inquiſitionis requiri meritò notant Peña *in direct. Inquiſit. p. 3. commento* 61. Azori. *inſtit. mor. p. 1. lib. 8. c. 18. quæſ.* 8. Molin. *de Iuſtit. tom. 5. tr. 5. diſp.* 28. *n.* 23.

Ad *num.* 20. Quòd excommunicatus ob non ſolutum debitum, ſi propter paupertatem ſe ſoluere non poſſe oſtendat, relaxari, 4
ac retractari excommunicationis ſententia, abſolutioniſque proferri debet, vt per Paul. Caſtren. *in l. ſi reus* 73. *num.* 9. *ff. de procurat.* vbi vnum ſingulariſſimum addit excommunicatum niſi ſoluerit vltra menſem, licèt aliquando intra menſem ſoluere, non tamen circa finem potuerit, ſi in malitia nõ fuit, paupertate excuſari. Mil. *in repert. verb. excommunicari non poteſt*, Azini. *in praxi iudic. §. 3. c. 37. num.* 11. Galleſ. *ad formam obligat. Cameral. de præamb. ipſius proceſſus, verſ. reliqua de proceſſu ipſo quæſt. 36. n. 24. in noua edit.* Sebaſt. Medices *de caſib. fortuit. part. 2. quæſt. 4. n. 20. & in tract. Mors omnia ſoluit part. 2. num. 103. pag. 4 poſt med. verſ. nouò excuſatur*, Franc. Viui. *deciſ.* 268. *num. 6. lib.* 2: Fulu. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 54. num.* 71: Pyrrh. Maur. *de ſolut. & oblat. cap. 88. per tot.* & præcipuè *n.* 3. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ tom. 4. cap. 660. num. 9. &* 10. Imò ex- 5
communicationis ſententiam in hoc caſu latam, ſi de paupertate, impotentiaque debitoris notoriè conſtet, nullam ipſo iure eſſe, informandam verò ſi notoria mendicitatis non ſit, reſoluunt Quint. Mandoſ. *in tract. de monitor. quæſt. 37. num. 8. &* 10. Theſaur. *deciſ. 10. num. 5. poſt med.* Fulu. Pacian. *loco citato.*

De

De Vſuris.

Tit. V.

SVMMARIVM.

1 *Fœneratores ad exhibendum ſuarum Codices rationum cenſura eccleſiaſtica ſunt compellendi.*

2 *Eccleſia in Iudæos circa quæ poteſtatem habeat, oſtenditur.*

3 *Auctoritas illa,* quid ad nos, de his qui foris ſunt, *quomodo intelligenda.*

4 *Iudæus an ſub hac Clementina contineatur? oſtenditur.*

Clem. Ex graui. Cap. I. §. Cæterùm

1 Foeneratores ad exhibendum ſuarum codices rationum cenſura eccleſiaſtica ſunt compellendi, vt probat text. in præſenti. Sed an ſub illius diſpoſitione, verbis, rationéve? Iudæus contineatur, multum diſceptatum. In quo dubio Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar. Iuris diſput. cent. 2. c. 158.* non dubitare affirmat Iudæosquoque cõſtringi ad editionem poſſe; qui ſi fortè (quod alibi negatum) inter alienigenas fœnus permittuntur accipere, ex *Deuteron. lege c. 15. & 23.* Canonica tamen cenſura, aliiſque pœnis per ſeculi Principes infligẽdis cohibentur, ne faciant, *cap. poſt miſerabilem, cap. quanto, de vſur.* eò autem pertinet cenſura canonis non vt Iudæi ipſi communicentur (hi enim communionem vix habent, quam amittant,) ſed vt Chriſtiani ipſi, qui cum Iudæis participant atque ita Chriſtianorum excommunicatio in Iudęos

2 reſultet.

Sed obſtat quòd Canonicæ leges ad animarum ſalutem mores efformant ſubditorum, quę res conuenire Iudæis, aliiſque infidelibus non poteſt; quid enim ad nos de his, qui foris ſunt, *cap gaudemus, de diuort.* At Couarr. *lib. 3. var. cap. 3. n. 9.* docet Eccleſiã non habere in Iudæos poteſtatẽ quoad illa, quæ aut ſpiritualia ſunt, aut ad ea, quæ ſpiritualia non ſunt, pertinet; habere tamen quoad ea, quæ politica aliqua ratione conſtituuntur, vt naturæ lex conſeruetur. Cùm itaque fœnus naturali rationi contrarium ſit, Iudæis potuiſſe ab Eccleſia prohiberi. At hercle ſi cogere Eccleſia prò imperió poteſt laicos Principes vt Iudæos coërceãt ſibi ſubditos, *d. c. poſt miſerabilem, d. c. quanto,* cur Iudæos ipſos ne fœnus exerceant, cohibere non poterit? Hinc fortè dictum, vſuram crimen eſſe eccleſiaſticum, ac proinde etiam infideles eccleſiaſticæ legi manere obnoxios. 3

Non obſtat auctoritatis illa, *Quid ad nos de his, qui foris ſunt*, reſpondetur enim valere hoc in his, quæ pontificis lege ſtatuuntur ad profectum fidelium, vt intra domum, hoc eſt, Eccleſiam eorundem ſeruentur. Hinc dictum bene; *Quid ad nos de his, qui foris ſunt?* Vſura autem quia naturali iure damnatur, propterea Eccleſiæ forum ſortitur & pœnam, vt dicebatur. Et nimis durum videri poſſet melioris eſſe conditionis Iudæos, quam Chriſtianos, arg. *l. non ſolùm, ff. de noxalib. actionib. l. 3. §. 1. ff. de donat. inter vir. & vxor.*

Quare idem Læli, Mancin. *d. cent. 2. cap.* 4 159. aſſerit Iudæum ſub hac Clementina lege contineri, quicquid contrarium credebatur ab aliquibus, eo maximè argumento, quia pœna legis, hoc eſt excommunicatio ad eum non pertinet. Sed perperam, cùm ſi directò excommunicari non poteſt, poſſit certè per indirectum, vt loquuntur, ſi ſcilicet Chriſtianus excommunicetur, qui cum Iudæo participet; & hac occaſione quærit an vera illa poſitio ſit, non teneri eum lege, qui non teneatur pœna legis: & tandem in fine concludit abſurdum itaque eſſe non teneri Iudæum lege ob id ſolum quòd non ei conueniat ſententia excommunicationis, teneri tamen, & ad præſcriptum legis edere compellitur, addita extra ordinem pœna & quidem (ſi me audiat Iudex) grauiori, *l. hos accuſare §. omnibus, ff. de accuſat.*

PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA AD COLLECTANEA IN Extrauagantes communes.

IN LIBRVM PRIMVM. *DE ELECTIONE*

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

1 *Prælati vt iuriſdictionis exercitium acquirere poſſint, non ſolùm requiritur promiſſio, ſed etiam expeditio, & tranſportatio litterarum, & earum oſtenſio, & præſentatio coram Capitulo.*

2 *Epiſcopalis Sedes vacare dicitur donec oſtẽſio litterarum noui prouiſi fiat.*

3 *Prælatus adminiſtrare non debet Eccleſiã, de qua nouè prouiſus fuit ad nominationem Regis, donec ei faciat reuerentiam.*

4 *Prælati electi, & confirmati ad editionem litterarum Capitulo præſtandam tenentur antequam Prælaturæ poſſeſſionem adipiſcantur.*

5 *Cardinales S. Rom. Eccleſ. in Epiſcopos, vel Archiepiſcopos electi ante oſtenſionem litterarum Capitulo præſtandam, & ante captam poſſeſſionem iuriſdictionem exercere, & beneficia conferre poſſunt.*

Extrauag. Iniunctæ. I. Cap. vnic.

AD *n.* 1. Quòd Prælati iuriſdictionis exercitium acquirere poſſint, non ſolùm requiritur promiſſio, ſed etiã expeditio & tranſportatio litterarum, & earum oſtenſio, & præſentatio coram Capitulo, vltra citatos *in collect.* docent Nauar. *cap. accepta oppoſ.* 8. *num.* 13. *de reſtit. ſpoliat.* Reb *in praxi benef. lib.* 3. *tit. de ſimonia in reſignat. n.* 31 *&* 40. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 15. §. 2. *ex num.* 83. Nicol. Garc. *de benef. p.* 5. *c.* 4. §. 3. *num.* 251. *cum ſeqq.* Lotter. *de re benef. lib.* 1. *quæſt.* 27. *num.* 30. *cum ſeqq* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 127. *ex num.* 47. Fragoſo *de regimine Reip. par.* 1. *lib.* 4. *diſp.* 10. §. 2. *num.* 154. *verſ. & probatur, de eccleſiaſticis*, me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrumentorum edit. tit.* 2. *reſ.* 3. *n.* 7. vbi *num.* 8. cum Didaco Perez tenet quòd donec oſtenſio litterarum fiat, adhuc Epiſcopalis Sedes vacare dicitur, itavt de illa prouiſus iuriſdictionales actus interim exercere nequeat, nec illi tanquam Prælato obediendum ſit, & *à num.* 9. *cum ſeqq.* multis auctoritatibus probat non debere Prælatum adminiſtrare donec Regi faciat reuerentiam, & refert practicam & ſtylum editionis litterarum, quam faciunt Prælati in Regio Conſilio Cameræ, & executorialium, quæ conceduntur pro executione litterarum Apoſtolicarum.

Ad *num.* 5. Quòd hic text. quatenus arctat Prælatos electos, & confirmatos ad editio

editionem litterarum Capitulo præſtandam antequam Prælaturæ poſſeſſionem adipiſcantur, non comprehendat S.R.E. Cardinales in Archiepiſcopos, vel Epiſcopos electos, itaut illius diſpoſitione non obſtãte poſſint conferre beneficia & iuriſdictionem exercere, ante captam poſſeſſionem, & oſtenſionem litterarum, & vltra per me citatos, idem tenent Bellencin. *in tract. de charitatiuo ſubſidio q.66.* Selu. *de benef. p. 2. q. 3. num. 46. verſ. octauum priuilegium*, Melch. Lotter. *de re benef. lib. 1. q. 27. num. 32.* Antonin. Diana *moral. reſolut. p. 5. tract. 2. de dignit. & priuileg. Cardinal. reſol. 47.* quos refert me citato in hoc loco Pareja *d. tit. 2. reſol. 3. num. 25.* licèt ipſe *à num. 27. cum multis ſeqq.* contrarium de Iure verius eſſe oſtendere nitatur.

De Maioritate, & obedientia.

TIT. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Auctoritas Euangelij circa duos gladios quomodo intelligenda, oſtenditur.*

2 *Gladius temporalis vltra ſpiritualem an ſit in Eccleſia.*

Extrauag. Vnam ſanctam. Cap. I.

POST *num. 2.* in text. ibi, *Ecce gladij duo hic in Eccleſia*, &c. de auctoritate Euãgelij circa duos gladios, quam Pontifex hic expendit inter alia, vide Abb. *à n. 11.* Dec. *n. 7.* Sicul. Felin. & Alciat. *num. 30.* Quintin. *in repet. à n. 63.* Nau. *in c. nouit, de iudic. notab. 3. num. 139.* Caſtald. *de Imper. quæſt. 50. num 22. cum ſeqq.* Cou. *in reg. peccatum p. 2. § 9. num. 7. verſ. tertio*, Duaren. *lib. 1. de ſacris Eccleſiæ miniſt. cap. 4.* Igne. *in tract. An Rex Franciæ recognoſcat Imperatorem n. 125.* Card Bellarmin. *in controuerſ. Catholicis controu. 3. lib. 5. de poteſtate Pontificis temporali cap. 5. in princ. verſ. ſecundo, & in c. 7. verſ. item poteſt*, Peña *in direct. Inquiſit. p. 1. ſuper hanc Extrauag. comment. 8.* Antonin. Diana *moral. reſolut. p. 1. tractat. 1. reſol. 122.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 29. col. 3. verſ. 4. & col. pen.* mihi videtur ex mẽte communi, præſertim nouiorum Pontificem hic ex ſententia S. Bernardi, à quo accepit, *lib. 4. de conſid. ad Eugenium*, totum eſſe in oſtendendo quòd vltra gladium ſpiritualem temporalis etiam eſt in Eccleſia, non quòd ſit eo modo, quo ſpiritualis exiſtit, ſed indirectè, & minus principaliter, quatenus id exigit finis ſupernaturalis, & in ordine ad bonum ſpirituale, vt tenet communis, quam multis latè probaui *de officio, & poteſt. Epiſcopi part. 1. tit. 3. cap. 2. à num. 29.* in quem ſenſum docet Pontifex ſpiritualem eſſe ſuperiorem, temporalem verò inferiorem, & illi ſubiectum, inſuper illum ab Eccleſia, hunc verò pro ea, ideſt, pro conſeruatione eiuſdem, & in ordine ad finem ſupernaturalem fore exercendum, vt ſatis explicant verba text. vt aduertunt præcitati, & colligitur ex *Extrauag. meruit, de priuil. inter commun.* Quicquid aliter hanc noſtram Extrauag. intelligant alij *in d. cap. nouit*, & nonnulli citati per relatos ſuprà dum exiſtimant Pontificem in præſenti tanquam veritatem Catholicam declaraſſe, vtrumque gladiũ eſſe apud Romanum Pont. & Imperium ab eodem haberi, contra quam declarationem Ludouicus Imp. conſtitutionem promulgauit, qua maieſtatis reos facit, & condemnat eos, qui dixerint Imperium à Pontifice haberi, vt per Alber. & alios relatos à Deci. *d. num. 7. verſ. ſed*, Duaren. *vbi ſupra*, & Caſtald. *d. loco à num. 3.* & fortaſſe, quia multi olim ſic putabant diffinitum eſſe à Bonifacio *in hac Extrauag.* ſuppoſita eorum opinione emanauit *dict. Extrauag. meruit*, quæ velut priuilegium, ſeu beneficium conſtituit Regem Galliæ, poſt hanc Extrauag. non magis ſubiici Pontifici, quàm ante illam ſubiiceretur. Auctoritas verò Euangelij. *Lucæ 22. Ecce duo gladij*, &c. & ibi: *ſatis eſt*, &c. in ſenſu litterali explicatur à Theophylacto & Patribus, vt per Card Bellarm. *d. verſ. 2.* Caietan. *in ientaculo 1. quæſt. 2. verſ. ad hanc, & verſ. ad obiecta*, Ianſen. *in concord. c. 133. ad fin.* Ioan. Suarez *Epiſcop. Conimbricen. in Lucam tractat. 254.* quamuis Pontifex in hac Extrauag. in ſenſu myſtico eandem auctoritatem adducat.

LIBER TERTIVS.

DE REBVS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

TITVLVS. VI.

SVMMARIVM.

1 *Arbores fructiferas cadere non licet conductori, emphyteutæ, vel vſufructuario.*

2 *Arbores infructiferas cadere non licet conductori, vel emphyteutæ, ſi tales ſint quæ excisæ non renaſcuntur.*

3 *Pinetum non licet conductori, vel emphyteutæ cadere, quia ſemel caſum nunquam renaſcitur, niſi eſſet deſtinatum ad cædendum.*

4 *Conductor ad longum tempus, & emphyteuta arbores ſcindendo, quæ non renaſcuntur, poſſunt expelli, & iure ſuo priuari.*

5 *Emphyteuta conductor, fructuarius, & ſimiles ex radice ſcindere non poſſunt arbores fructiferas.*

6 *Conductor ſcindere poteſt ramos, frondes, pallos, pedamenta, & arbores ſiccas, vel tempeſtate, aut vi ventorum auulſas, dũmodo iſta faciant proprij tantum vſus gratia.*

7 *Arbores ex ſylua, vel nemore cadi poſſunt à conductore pro refectione fundi, vel etiã domus ad culturam deſtinatæ.*

8 *Conductor arbores in caſibus permiſſis excidere poterit proprij tantum vſus gratia, & in caſu neceſſitatis.*

9 *Conductores, & emphyteutæ, ſeu vſufructuarij ſyluam extirpare, & ad culturam reducere non poſſunt.*

10 *Colono, emphyteutæ, vel fructuario non licet ſyluæ formam mutare, etiamſi ex mutatione res efficeretur melior.*

11 *Sylua cædua illa dicitur quæ cadi ſolita eſt, & ſucciſa rurſus ex radicibus, vel ſtirpibus renaſcitur.*

12 *Rector qui alienat res Eccleſiæ abſque ſolennitatibus hic ſignatis manet ipſo iure beneficio priuatus.*

13 *Sententia requiritur ad hanc priuationem inducendam.*

14 *Alienatio ſi ſit vtilis Eccleſiæ, Rector Eccleſiæ, qui eam fecit, immunis manet à pœna priuationis beneficij.*

Extrauag. Ambitioſæ. Cap. vnic.

AD *n.* 27. Certiſſima regula eſt conductori, emphyteutæ, vel 1
fructuario, non ſolùm arbores
fructiferas cædere non licere,
l. in fraudem, § conductor ff. de iure fiſci, iuncta
doctrina Iaſon *in l. diuortio, §. ſi fundũ, n.* 2.
ff. ſoluto matr. & quæ reſoluunt Ioſeph. Ludou.
Peruſ. deciſ. 94. *part.* 2. Menoch. *conſ.* 130.
n. 4. Anguiſola *conſ.* 99. Caualcan. *deciſ.* 44.
num. 72. *in princ. pars.* 1. Cephal. *conſ.* 139. *n.*
15. *lib.* 1. Burſat. *conſ.* 91. *num.* 3. *lib.* 1. Mich.
Graff. *§. legatum q.* 33 *in princ.* Ioan. Garc.
de expenſ. cap. 11. *num.* 31 *&* 31. Mieres *de*
maior. part. 4. *quæſt.* 39. *n.* 5. Vincent. Carot.
de locato & conducto gradu 4. *accidentium q.*
7. *n.* 6. *&* 12. *fol.* 191. D. Barboſ. *in l. diuortio,*
§. ſi fundum, num. 17 *&* 18. *ff. ſoluto matrim.*
Caſtill. *de vſufructu cap.* 25 *num.* 1. *cum ſeqq.* 2
Ciarlin. *controuerſ. forenſ cap.* 2. *per tot. & c.*
51. *à princ.* Sed nec etiã infructiferas, ſi tales ſint quæ exciſæ non renaſcuntur, DD.
in d. §. ſi fundum, Bald. *conſ.* 290. *dub.* 2. *lib.* 2.
Vt in pineto, quia ſemel cæſum nunquam
renaſcitur, Mieres *d. tract. de maior. in initio*
p. 2. *num.* 30. Gama *deciſ.* 104. D. Barb. *in d.* 3
§. ſi fundum num. 3. Gutier. *de tutel. p.* 3. *c.* 27.
num. 6. Caſtill *d. c.* 25. *num.* 52. niſi eſſet deſtinatum ad cædendum, Paul. de Montepico *in l. Titia cum t. ſi. §. Titia cùm nuberet qu.*
36. *num.* 128. *ff. de leg.* 2. Curt. ſen. *conſ.* 71. *col.*
pen. Natt. *conſ.* 601. *num.* 6. *lib.* 3 Gama *d. dec.*
104. Caualcan *de vſufructu mulieri relicto n.*
146. *& d. deciſ.* 44 *n.* 5. 2. *p.* 1. Vincent. Carot.
de locato & conducto q. 7 *num* 20. *&* 21. *fol.*
151. Caſtill. *d. cap.* 25. *n.* 6. idque ex conſuetudine, & vſu probandum *l. item ſi fũdi* 10.
§. fin ff. de vſufructu. Paul de Montepico *d.*
quæſt. 36. *num.* 130. Molin. *de primog. lib.* 1 *c.*
22. *num.* 2. Graff. *§. legatum qu.* 33. *in fine verſ.*
verum tamen nota, Caſtill. *d. c.* 25. *num.* 29. 30.
& 31.

Vnde

4 Vnde conductor ad longum tempus, &
emphyteuta, & alij ius vtile in re habentes,
poſſunt expelli, & iure ſuo priuari, quia di-
cuntur proprietatem deteriorare tales ar-
bores ſcindendo, quæ non renaſcuntur. *l. in
fraudem. §. conductor*, vbi Dyn. & Bart. *ff. de
iure fiſci*, Alex. *conſ.* 118. *n.* 7. *lib.* 5. Barbat *conſ.*
36. *dub.* 2. *n.* 13. *lib.* 2. Cæpol. *de ſeruit. ruſt. cap.*
23. *n.* 14. & eſt communis opinio, vt dicit
Iaſ. *in d. §. ſi fundum, n.* 2. Roland. *conſ.* 49. *n.*
14. *lib.* 2. Natt. *conſ.* 477. *n.* 7. D. Barboſ. *in d. §.*
5 *ſi fundum, n.* 3. *&* 10. Ex radice tamen ſcin-
dere non poſſunt arbores fructiferas em-
phyteuta, conductor, fructuarius, & ſimiles,
etiamſi cæſæ renaſcantur, Bart. Bald. Alex.
Iaſ. *n.* 2 D. Barboſ. *num.* 16. 14. *&* 18. *in d §. ſi
fundum*, Bald. *conſ.* 290. *dub.* 2. Cæpol. *de ſer-
uit reſtic. c.* 22. *q.* 8. Clar. *§. emphyteuſis q* 26.
Tiraq. *de retractu conuent. §.* 3. *gloſſ.* 1. *num.* 14.
Corbul. *de cauſis priuationis ob deteriorazio-
nem, n.* 2. Redoan. *de alienat. rerum Eccleſiæ,*
q. 79. *c.* 7. *n.* 3. Gutierr *de tutel. p.* 5. *c.* 27. *n.* 15.
Caſtill. *d. cap.* 25. *num.* 28.

6 In vim conductionis poteſt conductor
ſcindere ramos, frondes, pallos, pedamen-
ta, & arbores (quas vulgò vocant germina-
les iuxta radices naſcentes) item arbores
ſiccas, vel tempeſtate, vel vi vẽtorum euul-
ſas: & ad comburendum, & ad carbonẽ fa-
ciendum dummodo ita faciant proprij tan-
tum vſus gratia, *l. item ſi fundi, § fin. l. ex ſylua,
in fine, cum l. ſeq ff. de vſufr.* Paul. de Monte-
pico *d. loco n.* 128. Maluaſ. *conſ.* 38. *n* 6. *&* 17.
lib. 1. Corbul. *d. tit. de cauſa priuationis ob de-
teriorat. n.* 29. Redoan *d q.* 79. *cap.* 7 *n.* 7. 16. *&*
21. D. Barboſ. *in l ſi fundum, n.* 6. 12. *&* 13.
7 Caſtill. *d. c.* 25. *n.* 22. Sic etiam pro refectione
fundi, vel etiam domus ad culturam deſti-
natæ poſſunt aliquãdo arbores ex ſylua, vel
nemore cædi, non tamen ad refectionem
domus ad culturam non deſtinatæ, & mul-
tò minus ad ædificandum de nouo, vt ex
Paulo de Montepico *d. § fin n.* 118. & Mo-
lin. *de primog. lib.* 1. *c.* 22. *n.* 6 tradit D. Barboſ.
in d. §. ſi fundum, num. 14.

8 Quinimò nec ad prædictos fines vti po-
terit conductor, niſi proprij tantùm vſus
gratia, & in caſu neceſſitatis, quando ſcili-
cet aliunde non habeat, & non aliàs, *l. Pro-
culus. §. ſi arbores; l. arboribus. ff. de vſufructu,*
Paul. de Montepico *vbi ſuprà n.* 128. *verſ. ter-
tiò limita*, Alban. *conſ.* 55 *n.* 7. Maluaſ. *conſ.* 38.
n. 5. *&* 24. *lib.* 1. Molin. *de primog. lib* 1. *cap.* 22.
n. 6. Ioſeph. Ludou *Peruſ. deciſ.* 5. *n.* 6 *in princ.*
Caualcan. *de vſufr. mulieri relicto n.* 157. *in fi-
ne*, Gutier. *de tutel. p.* 3. *c* 27. *n.* 21. D. Barboſ *in
d. §. ſi fundum, n.* 13. *verſ. neque obſtant, & n.*
14. 21. *&* 29. Caſtill. *d c.* 25. *n.* 8 *&* 23.

Non poſſunt conductores huiuſmodi, 9
nec emphyteutæ, ſeu vſufructuarij ſyluam
extirpare, & ad culturam reducere, aut rei
formam mutare, nec de nemore in pratum,
nec de prato in agrum, vel in culturam cõ-
uertere. Ita Bald. *in l.* 1. *n.* 11. *C. de iure emphyt.*
& *ibi* Iaſ. *n.* 99. Beroi. *conſ.* 124. *n.* 2. *&* 4. *lib.* 1.
Beltram. *conſ.* 73. *lib.* 10. Rimin. ſen. *conſ.* 94.
n. 51. *& conſ.* 430. *n.* 29. Rebuff. *in l. ſylua cædua*
30. *verſ.* 10. *non poteſt, ff. de verbor. ſignific.*
Molin. *de primog. lib.* 1. *c* 22. *n.* 7. Redoan. *de
alienat. rerum Eccleſ. q.* 79. *c.* 7. *n.* 4. Corbul. *de
iure emphyt. cauſa* 13. *de priuat. ob mutatam rei
formam, n.* 1. D. Barboſ. *in d. §. ſi fundum, n.* 20.
& nuncupatim in colono tradunt Vincent.
Carot. *de locato & conducto, in* 4. *gradu accidẽ-
tium q.* 7. *n.* 26. *&* 27. *fol.* 121. Caſtill. *d. cap.* 25.
n. 14. *&* 15. Quod adeò verum eſt, vt nec li- 10
ceat colono, emphyteutæ; vel fructuario
ſyluæ formam mutare, etiamſi ex mutatio-
ne res efficeretur melior, pretioſor, vtilior,
vel maioris redditus, *l. hactenus* 8. *§. fin. cum
l. ſeq l. vſufructuarius nouum* 51. *l. æquiſſimum*
17. *§. fructuarius. ff. de vſufr. l fin ff. de vſu, &
habit.* Corbul. *de iure emphyt. cauſa* 10. *n.* 2. *&*
3. Vincent. Carot. *de locato & conducto in* 4.
gradu accidentium q. 7. *n.* 26. *fol.* 191. D. Bar-
boſ. *in d. §. ſi fundum, num.* 20. Caſtill. *d. c.* 25.
n. 14. *&* 15.

Quæ limitãtur in ſylua cædua; hæc enim 11
vt talis dicatur non ſufficit quod cædi con-
ſueuerint, & quod in hoc habeatur vt cæda-
tur, nec ſufficit quòd ſucciſa renaſcatur, ſed
vtrumque copulatiuè requiritur, nempe
quod ad hoc habeatur vt cædatur, & cædi
conſueuerit, & illius vtilitas in hoc conſi-
ſtat quod cædatur, & quod ſucciſa rurſus ex
radicibus, vel ſtirpibus renaſcatur, vt præ-
ſupponitur *in d. l. ſylua cædua* 30. *ff. de verbor.
ſignif.* Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis mat. part.* 5. *n.* 59.
Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 22. *n* 2 Ioan. Gar-
cia *de expenſ. c.* 11. *n.* 31. Gutierr. *de tutel. p.* 3.
n. 27. *n* 2. *&* 5. Caſtill. *d. c.* 25. *n.* 25. *&* 42.

In text. ibi, *Ipſo facto priuati exiſtant*, &c. 12
Probat hic text. Rectorem, qui alienat res
Eccleſiæ abſque ſolemnitatibus hic ſigna-
tis manere ipſo iure beneficiò priuatum, ad
quod ſententiam requiri, quia actione ex-
terna indiget hæc pœna, volunt communi-
ter DD. inter quos Nau. *in man. c.* 27. *n.* 150. 13
Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. lib.* 2. *cap.* 11.
num. 41. Suar. *de legib. lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 10. *&*
14. Salas *eodem tract. diſp.* 15. *ſect.* 2. *num.* 26.
& 46. Bonacin. *in ſimili tract. diſp.* 1. *quæſt.* 1.
puncto 7. *§.* 2. *n.* 16. Sanch. *in præcepta Decalo-
gi lib.* 2. *cap.* 22. *numer.* 20. à qua pœna eſſe
immunem, dum alienatio eſt vtilis Eccle- 14
ſiæ, reſoluunt Filliuc. *in quæſt. moral. lib. tom.* 1.
tract. 14.

tract.14.c.7.q.6 n.119.& tract.16.c.9.n.126. Valer.Regin.*in praxi fori pœnit. lib.30.tr.3. c.6.ſect.2 n.69.& 70.* provt cũ refert Diana *moral.reſol.p.1 tr.8.reſol 77.verſ.ſed hæc d cta.*

LIBER QVINTVS.

DE CRIMINE FALSI.

TITVLVS. VI.

Extrauag.Spondent.Cap.vnic.

POST *num.* 1. Adde Chymica ars licèt phyſicè defendi poſſit, moraliter tamen improbatur, nam licèt aurum verum ex ea produci poſſit quoad externas qualitates, vt ſuſtinet Albert.Magnus, Anton. Mirandulan. Bened. Pereira, Martin.Delrius, Franc.Suarez, & Raph. de la Torre, quos refert Torreblanca *de iure ſpirit.lib.*11.*cap.*4.*num.*11.contra Toſtat.Palat.Caſſan.Peñam, Binsfil.& alios citatos ab ipſo Torreblanca *d. loco num.*10. Nihilominus quoad intrinſecam auri perfectionẽ ferè, vnquam pertingit, & ita contingit vt licèt hac in re multum chymici elaborauerint, & in veri auri productione acerrimis ſtudiis, ac incredibili diligentia, & cupiditate incubuerint, nemo tamen adhuc fuit præter vnum, aut alterum, quem liquidò conſtet verum aurum produxiſſe, cæteri autem decepti ſunt, & cum magna ſui iactura ſe, & artem diffamarunt: quare eos vt mendaces, fallaces, & vanitatis amatores, ac Reip. noxios damnauit Ioannes XXII. *in præſenti.* Ita Torreblanca *d. lib.* 11. *cap.* 4. *num.*47.*cum ſeqq.* hac de re nouiſſimè Machado *en ſu perfetto Confeſſor y cura de Almas, lib.*2.*p.*3.*tract.*7.*docum.*2.*n.*4. Hiſpano idiomate ſic loquitur. *Acerca del arte alquimica con laqual ſe enſeña modo de conuertir qualquiera metal en oro o plata. Algunos Autores ſon de parecer, que es arte vana y ſuperſticioſa porque iuzgan por impoſſible que naturalmentè ſi pueda hacer ſemejante tranſmutacion. Y aſſi aunque el arte alquimica ſea buena y prouechoza, para las diſtilaciones y otras coſas en quanto a conuertir los metales en oro, es muy pernicioſa a la Republica, porque eſſo es tã difficil que aũque ſea poſſible ſe deue iuzgar con razon por impoſſible moral, y que excede las fuerças humanas, y tambien es ocaſion de muchos engaños, y de que el demonio ſe entremeta en ella. Por loqual con grauiſſimas palabras y penas la prohibe Iuan XXII. Pero no obſtante lo dicho la mas probable opiniones que de ſuyo no viene à ſer ſuperſticioſa la arte alquimica ſino natural y poſſible, y que el vſo della as licito, loqual con fortiſſimos argumentos, y Doctores graues prueua el Padre Delrio, &c.*

PRÆTER

PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA AD COLLECTANEA IN Decretum Gratiani.

SVMMARIVM.

1 *Canones in volumine Decreti in ſerti vim obligandi non habent.*
2 *Dicta Sanctorum Patrum, an & quando habitura ſint in Eccleſia vniuerſali vim legis oſtenditur.*
3 *Sanctorum dicta quando præualeant ſcriptis Pontificum?*
4 *Opinio quæ præualere debet quando SS. Patres inter ſe contrary ſunt?*
5 *De Palea agit Boët. Epo.*

In Prooemium.

1 AD *n.*4. quòd Canones in hoc volumme inſerti vim obligādi nō habeant, vltra relatos *in collect.* docent Fr. Emman. *q. Regul. tom.* 1. *q* 6. *art.* 2. Suar. *de legib. lib.* 4. *c* 5. *n* 5. Granados *in* 2. *p. S. Thomæ cōtron.* 3 *p.* 1 *diſp.* 3. *ſect* 7. *n.* 17. P. Anton. Dian. mei amiciſſimus, cui plurimum debent omnes moralis Theologiæ ſtudioſi, *in ſuis reſolut. moralib. part.* 3. *tract* 6. *reſolut.* 26. Machado *en ſu perfetto Confeſſor y Cura de Almas tom.* 1. *lib.* 3 *p.* 4. *tract.* 2. *docum.* 3. *n.* 1. latè Anguian. *de legib. lib.* 2. *contron.* 29. *à n.* 4. vbi refert hunc librum nullibi reperiri per Eccleſiam approbatum, & ideo vel nullam, vel paruam auctoritatem habere.

2 Ad *n.* 7. An & quando dicta Sanctorum Patrum habitura ſint in Eccleſia vniuerſali vim legis? vide latiſſimè diſputantem Anguian. *d. lib.* 2. *contron.* 29. *n.* 18. *cum ſeqq.*

vbi *n.* 19. reſoluit dicta Sanctorū, quæ recepit, & approbauit Gelaſius, cuius teſtimonium refertur *in c. Sancta Romana* 15. *diſt.* in Eccleſia vniuerſali auctoritatem habere tam in rebus pertinentibus ad Fidē, quàm in ſpectantibus ad mores; idque nō aliter quàm deficientibus Canonibus, limitat tamen ibidem *n.* 22. dummodo dicta Sāctorū nō fuerint retractata, *&* *n.* 23. dūmodo etiam deciſionibus Summorum Pont. cō-
traria non ſint, *&* *n.* 31. declarat Sanctorum 3
dicta præualere adhuc poſſe ſcriptis Pontificū, vbi Sanctorum dictum fundatum fuerit aliqua auctoritate, aut teſtimonio noui, ſiue veteris Teſtamenti, quo caſu auctoritas Pontificia exiſtens in cōtrarium nō ſolùm recipienda nō erit, reſpuenda om-
nino, *&* *n.* 35. oſtendit quænam præualere 4
debeat ſententia inter ipſos SS. Patres ſecum diſſidentes, diuerſaſque immo contrarias fouentes opiniones.

Ad *n.* 9. *in fine.* Adde Boër. Epon. *de Iuriſ-* 5
dict. eccleſ. tēpor. q 3. *n.* 31. *pag. mihi* 101. hac de re ſic dicentē. *Quamquam Ego ſubinde ſocco quidem, ſed fortaſſis vere ſolebam dicere paleas apud Gratianum noſtrum ſic à leguleiis quibuſdam gloſſulariis fuiſſe vocitatas, atque prænotatas, non quòd à Gratiano capitula illa per ſe præclariſſima fuiſſent prætermiſſa, ſed quòd ad loculos, & farinas, vel panem lucrandum, quem vocant, non multum facerent, at liberalem dumtaxat antiquitatis eccleſiaſticæ ſcientiam continerent à practicis iſtis parum curatam, ideoque nec gloſſulis per illos veſtitam quibus iſtud eſt in ore ſemper:*

Ex iſtis paleas, ex illis collige grana.

Distinctio I.

Cap. Ius generale. II.

AD *fin text.* Aduerte quòd licèt per gloſſ. *in præſenti, verb. ius generale,* aliqui teneant dari poſſe legem aliquam, cuius ratio ſit ſola voluntas Principis, ex quorum numero ſunt Deci. *in rub. de Conſtit. lect.* 1. *n.* 11. Felin. *in c. ſi quando, n.* 11. *de reſcript.* Tiraq. *in præfat. retract. n.* 75 Nihilominus contrarium verius eſt, & dicendum inſigni errore lapſam eſſe hanc gloſſam, vt præter Alphonſ. de Caſtro *in collect.* citatũ, tenent poſt S. Thom. 1. 2 *q* 90. *art.* 1. *ad* 3. Sot. *de Iuſtit. lib.* 1. *q.* 1. *art* 1. *col pen* Menchaq. *lib.* 1. *controu. illuſtr. c.* 50 latè Anguian. *de legib. lib.* 1. *controu.* 4. *per totam*, & præcipuè *à n.* 6. vbi euidenti ratione id ſuaderi ſic probat. Etenim ſi lex eſt ordinatio rationis, nullo pacto dici poſſe videtur ſolam voluntatem legiſlatoris pro ratione ſufficere: aliàs enim ſequeretur quòd ceſſaret, atque deficere omnino prædicta ordinatio, ac per conſequens non eſſet lex, igitur niſi non poteſt ſola Principis voluntate, imò vlterius ratio deſideratur, quæ legem ipſam foueat, atque iuſtificet.

SVMMARIVM.

1 *Mos eſt longa conſuetudo de moribus tantummodo tracta.*
2 *Conſuetudo accepta non differt à more.*
3 *Mos frequentiam ſignificat, & multiplicationem in actibus.*
4 *Conſuetudo eſt ius, quod moribus inſtitutum eſt.*
5 *Mores aliquando diſtributiuè, aliquando collectiuè ſumuntur.*

Cap. Mos eſt. IV.

1 MOs, inquit Iſidor. *in præſenti, eſt longa conſuetudo de moribus tantũmodo tracta.* ex qua definitione moris videtur, deduci conſuetudinis definitio, nam idẽ per idem definitur, mos videlicet per conſuetudinem illam, quæ de moribus trahitur. Conſuetudo rurſus per morem, *in c. conſuetudine hac diſt.* Vnde oritur diſſẽſio inter ſcribentes, an ex more conſuetudo fiat, an ex conſuetudine mos? ad cuius reſolutionem aduerto cum Læl. Manc. *diſquiſit. genial. & anniuerſar. iuris diſput. cent.* 2. *c.* 107. Conſuetudinem & iuris, & facti nomen eſſe, iuris: quo ligamur volente lege. ſi requiſita accedant legis eſſe & facti nomen, & quidem primam eam ſignificationem eius nominationis eſſe, vt factum ſignificet, ſic enim ſcribit Iſidor. *in d. c. conſuetudo*, vocatur autem conſuetudo, vt facti eſt, nihil aliud denotat, quàm ſimilium actuum frequentiam, ſeu actionem, pluries à populo repetitã: nec tunc diſtinguere oportet, an vitioſa iſta conſuetudo ſit, vel non, an rationabilis, vel irrationabilis; hæ enim diſtinctiones conſuetudini conueniunt,
provt ius eſt, non provt factum ſic autem 2
accepta conſuetudo non differt à more,
nam & mos frequentiã ſignificat, & mul- 3
tiplicationem in actibus, ſicut & vſus, eo tamen diſcrimine, quòd vſus de ſingulis actibus etiam dicitur, mos autem de ſola actuum frequentia.

Quibus præhabitis, definitiones ab Iſi- 4
doro traditæ, & facillimè explicãtur, definitionis conſuetudinem ius eſſe, quod moribus inſtitutum eſt, moribus, hoc eſt, actuum frequentia. & multiplicatione, vt ſic conſuetudo differat à moribus, quaſi ius à facto. Morem quoque definit vt ſit conſuetudo, hoc eſt actuum frequentia: nam conſuetudinis nomine niſi factum intelligere non potuit, cùm mos etiam in facto conſiſtat; denique nomen moris explicat nõ per genus aliquod, ſed per aliud nomen conſuetudinis, ſed cur addit deinceps, *de moribus tantummodo tracta?* Quid, eſt, quod ait *moribus*? quid rurſus, quod ait *tantummodo*? Explicat ſic Mancinus *citatò loco*. Mores aliquando diſtributiuè ſumun- 5
tur, aliquando collectiuè, provt conſtituunt morem illum, quem conſuetudinem dicimus in facto conſiſtentem, eſt itaque mos conſuetudo *tracta de moribus*, hoc eſt, de ſingulis actibus liberis, & moralibus. Additur *tantummodo*, vt excludãtur actus, qui ex legibus ſcriptis exercentur, licèt & ipſi mores appellari poſſint, cùm interdum lex appellatione moris nuncupetur, vt *in princ. & c.* 1. *hac eadem diſt.*

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo eſt ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſeruatur.*
2 *Conſuetudo alia contra legem, alia ſecundum legem.*
3 *Conſuetudinis munus eſt vt legem interpretetur.*

Cap.

Cap. Conſuetudo. V.

1 AD *num.* 1. Conſuetudo eſt ius quod-
dam moribus inſtitutum (ait Iſido-
rus) quod pro lege ſeruatur, cùm deficit
lex; ex quibus verbis videtur ſequi nul-
lam aliam conſuetudinem eſſe, quàm præ-
ter legem, cùm & ſic conſuetudo contra
legem, & ſecundùm legem, licèt nonnul-
2 li, quos approbat Conan. *comment. lib.* 1.
cap. 10. *num.* 9. exiſtimauerunt non eſſe
conſuetudinem contra legem, ſed deſue-
tudinem. At verius Lælius Mancinus *diſ-
quiſ. genialium, & vniuerſ. iuris diſput. cent.*
2. *cap.* 118. ait deſuetudine abrogari legem,
& contraria conſuetudine, quæ tunc haud
malè defeciſſe dici poteſt. Conſuetudo
verò, quæ ſecundùm legem eſt, plus vide-
tur confirmatio, & obedientia iuris, quàm
ius, & ſic veram conſuetudinem non eſſe,
ſunt qui teneant. Mancinus verò *citato lo-
co*, hanc quoque conſuetudinem verè eſ-
ſe, & ab Iſidoro definitam fuiſſe affirmat.
Conſuetudinis iſtius munus eſt, vt legem
3 interpretetur, *l. ſi de interpretatione, ff. de le-
gib.* eam tamen, in quam dubitatio inci-
dat talis, vt eam non poſſit Iuriſconſ. æqui-
tate explicare, tunc enim ſola conſuetu-
do, aut Principis auctoritas auferre du-
bitationem poteſt. *l. penult. C. de legib.* Vl-
teriùs quærit idem Mancinus, an idem,
quod ſeruatur vigore legis ambiguę, vi-
deatur ſeruari in vim legis, an in vim con-
ſuetudinis? Et ſe credere ait vim con-
ſuetudinis, vt apertè loquitur Caliſt. *in
l. nam Imperator, ff. de legibus*; ergo
quaſi conſuetudo ſeruatur, non quaſi
ex.

DISTINCTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Conſtitutionis nomen ſtrictè pro Principis lege deſignatur.*
2 *Conſtitutionis appellatio ad omne ius ſcriptum facilè recurrit, vel Supremi Principis illud ſit, vel inferioris.*
3 *Conſuetudo eſt partim redacta in ſcriptis, partim moribus vtentium reſeruata.*
4 *Conſuetudo redacta in ſcriptis, conſtitutio, ſiue ius vocatur.*
5 *Conſtitutionis nomen generalius eſt quàm lex.*

Cap. Conſtitutio. IV.

ISIDORVS preſſiùs acce- 1
ptum Conſtitutionis nomen
pro Principis lege deſignat
in præſenti, his verbis. *Con-
ſtitutio, vel edictum eſt, quòd Rex, vel
Imperator conſtituit, vel edicit.* Quidam le-
gunt cum taxatiua, quod Rex. vel Im-
perator tantummodo conſtituit, vel edi-
cit: ex quo colligitur propriè, & ſtri-
ctè Imperatoris legem Conſtitutionis
nomine appellari, Regis autem propriè
edicti. Habuit verò Iſidorus, vnde eo
modo definiret, & Iuſtinian. *in §. ſed &
quod Principi, Inſt. de iure naturali*, de Prin-
cipum placitis. Hæ ſunt, ait, quæ Con-
ſtitutiones appellantur, & Vlpian. de
eiuſdem *in l. ff. de Conſtitut. Principum*, hæ
ſunt quas vulgò Conſtitutiones appella-
mus.

Largiùs verò dicta conſtitutionis ap- 2
pellatio ad omne ius ſcriptum facilè re-
currit, vel Supremi Principis illud ſit,
vel inferioris, *l. Conſuetudo, §. cum ita-
que* 1. *diſtinct.* vbi Gratianus poſt Iſido-
rum, Apparet, inquit, quòd conſuetu- 3
do eſt partim redacta in ſcriptis, partim
moribus tantùm vtentium reſeruata, quæ
in ſcriptis redacta eſt, conſtitutio, ſiue
ius vocatur, & ſic omne ſcriptum ius 4
Conſtitutionis nomine appellarunt: quin
& Iſidorus *in cap. lex, diſtinctione* 1. defi-
niens legem quamlibet: *Lex*, inquit, *eſt
conſtitutio ſcripta*, quaſi verò Conſtitu-
tionis nomen generalius ſit, quàm ipſiuſ- 5
met legis, nec dubium eouſque diffundi
ac dilatari, vt & inferiorum quorum-
cumque ordinationes ſuo ambitu con-
tineat, veluti Legatorum, Canonico-
rum, Doctorum, Ciuium, &c. *cap.
vlt. de officio legati, cap. cùm M. cap.
cùm omnes, cap. quæ in Eccleſiarum, cap.
ex litteris, de Conſtit.* Et hæc quidem re-
ſolutio frequens, vt Conſtitutio propriè
legem ſignificet ſupremi Principis, hoc
eſt, Imperatoris, impropriè verò leges
alias quaſlibet, ſeu decreta. Vide Lælium
Mancinum *diſquiſit. genialium & vniuerſ.
iuris diſputat. cent.* 2. *cap.* 148. *pag.* 370. *&
ſequenti.*

SVMMARIVM.

1 *Sexagenarij homines, & quinquagenaria fœmina lege Regia à matrimonijs retrahebantur.*

Cap. Quædam etiam leges. VI.

1 AD *numer.* 3. Quòd ſexagenarij homines quinquagenariæ fœminæ lege Papia, ſiue Papea, vt alij legunt, teſte Tiraquell. *in leg. connubiali, gloſſ.* 1. *part.* 6. *numer.* 20. à matrimonio retrahebantur, teſte Vlpiano *in fragmentis tit.* 17. *de ſoli. di capacitate inter virum & vxorem*, cuius meminere Lactantius Firmianus *libr.* 1. *de falſa relig. cap.* 16. Alexand. ab Alexandro *dierum genialium, lib.* 4. *cap.* 22. Briſſon. *lib. de iure connub. fol. mihi* 32. Tiraquell. *in dict. l.* 6. *numer.* 20. Paul. Pariſ. *conſ.* 29. *num.* 1. *volum.* 2. Læli. Biſciola *horarum ſucceſsiuarum, lib.* 10. *cap.* 15. Didac. Medrano *de conſenſu connubiali, cap.* 5. *num.* 1. *ad fin.* Stephanus Forcatulus *in cap. Iuriſperito, cap.* 15. *numer.* 5. Petrus Gregorius *ſyntagm. iuris, lib.* 9. *cap.* 6. *num.* 3. Matth. Coler. *de alimentis, lib.* 1. *cap.* 15. *numer.* 24. Anton. Faber *in Iuriſprudentia Papin. tit.* 9. *principij cap.* 3. *illat.* 3. Ioan. de Pareja *in otio quadrimeſtri, part.* 2. *numer.* 25. Sed quid hodie tenendum vide *in collect. ad c.* 2. *de frigidis, & malef. n.* 6. *in collect. & in addition.*

DISTINCTIO III.

Cap. Regula. II.

1 AD *num.* 7. & 8. Quòd Ius Pontificium, quaſi Ius diuinum dicatur, præter adductos *in collect.* docent Couarru. *pract. quæſt.* 31. *num.* 2. *ſub verſ. tertia verò probatio*, Menoch. *de præſumpt. lib.* 1. *præſ.* 80. *num.* 40. Gutierrez *canon. lib.* 1. *c.* 32. *num.* 5. & 6. Parlador. *lib.* 3. *quotid. different.* 12. §. 2. *ſub num.* 13. Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, in præl. num.* 6. & *verb. ignorantia differ.* 2. *in fine*, & *verb. lex differ.* 11. Et qui ſecundùm Canones operatur, peccare non poteſt, *cap. qui peccat* 23. *quæſt.* 4. Abbas *in cap. filius, de teſtament.* & *in cap. quia plerique, num.* 17. *de immun. Eccleſ.* Couarr. *citato loco*, cùm principaliter tendant ad vitanda peccata, *cap. fin. de conſuet. cap.* 1. *de pact. cap. ſi vero* 8. *de iuriur.* cùm pluribus adductis à Garc. Fortun. *de vltimo fine ex numer.* 18. Tiber. Decian. *in tract. crimin. lib.* 2. *cap.* 18. *numer.* 3. Trullench. *in expoſit. Decalogi, lib.* 7. *cap.* 6. *dub.* 2. *ſub num.* 3. Et ideò dum agitur de conſcientia, de periculo animæ, & de peccato, recurrendum eſt oculis, vt aiunt, clauſis ad Ius Canonicum, Felinus *in cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ, num.* 5. *de conſtit.* cum aliis per me citatis *in collect. ad cap. clerici* 8. *n.* 3. *de iudic.*

DISTINCTIO IV.

SVMMARIVM.

1 *Prouinciis omnibus non conuenit ipſiſmet legibus conformiter vti.*

2 *Regimen, & dominium ordinari debet ſecundum diſpoſitionem gentis.*

3 *Athenienſis populus facile concitatur ad iram.*

4 *Leges aptari debent iuxta regionem, quibus ſcribuntur, temperiem.*

5 *Regnorum pax & tranquillitas ex iuſtitia oritur.*

6 *Propter iniuſtitias, & peccata transfert Regna de gente in gentem.*

7 *Regna, & imperia aliquando ſeneſcit.*

Cap. Erit autem lex. II.

AD *num.* 6. Quia in omnibus prouinciis non poteſt nec conuenit ipſiſmet legibus conformiter vti, 1
homines, naturæque hominum diuerſorum regnorum ab ipſius cæli naturali procliuitate & propenſione ſunt diuerſæ, imò contrariæ penitus, & repugnantes. S. Thom. *lib.* 4. *de regimine Principum cap.* 8. ibi, 2
hoc ergo ſuppoſito dicendum eſt, quòd regimen, & dominium ordinari debet, ſecundùm diſpoſitionem gentis, ſicut ipſe Philoſophus in politicis tradit. Quædam autem prouinciæ ſunt ſeruilis natura, & tales gubernari debent principatu etiam regali, qui autem virilis animi eſt, in audacia cordis, & in confidentia ſua intelligentiæ ſunt, tales regi non poſſunt, niſi principatu politico, communi nomine extendendo ipſum ad Ariſtocraticum, 3
tale autem dominium maximè in Italia viget, vnde minus ſubiectibiles fuerunt

fuerunt ſemper propter dictam cauſã,&c.Plu-
tarch.*in politica*,ibi, *varij enim ſunt populorũ*
3 *mores , varia ciuitatum ingenia , Athenienſis*
populus facile concitatur ad iram , at idem fa-
cile ad miſericordiam flectitur,&c.Plat.*de legi-*
*bus lib.*5.Officina textor.§.1.*in tit.populorum*
diuerſi mores,Alex.ab Alexandro *lib.* 4. *die-*
rum genialium cap 13.vbi Tiraq. Foler.*de cẽ-*
*ſual.verb.iuris moderandi rigorem n.*134 Ga-
ſpar.Caballin.*de eo quod intereſt*, *numer.* 50.
Menoch.*de arbitrariis caſu* 77.*n.* 46. *cum ſe-*
quentibus.Petrus Crinit.*de honor.diſcipl.*Bo-
lognin.*de iure & lege cap.*10. *num.* 15. Gal-
4 liaula *de ſtatut.q* 4.*num.*75.Capil.*deciſ.* 130.
num. 35.*cum ſequentibus*, quia prudens legi-
ſlator , qui meritò viuendi artifex appella-
tur ab Adam.Contzen.*lib.*15 *politicorum c.*6.
§.2. leges aptare debet iuxta regionum,
quibus ſcribuntur , temperiem, diſpoſitio-
nem , conditionem , & capacitatem , tàm
gentium, quàm locorum:nam vnaquæque,
vt ſuo ſenſu,ita & propriis ſuis conſuetudi-
nibus ,legibus,& moribus abundat , vt latè,
& in propoſito Solorzan. *de iure Indiarum*
*tom.*1.*lib.*2.*c.*25.*à n.*54.*& tom.* 2.*lib.*1.*c.*42.
*num.*91.*cum ſequentibus*, *& c.* 24.*à num.* 14.
Didac.de Narbona *de ætate ad omnes huma-*
nos actus requiſitæ , *anno decimo cum dimidio*
*q.*2.*n.*9.*cum duobus ſequentibus.*
5 Ad *num.*25.ibi,*& ius dicitur inſtrum.quia*
ſemper inſtum eſt,*& æquum.* Ex iuſtitia pax,
& tranquillitas regnorum oritur, Iſa. 37.
15. *Opus iuſtitiæ pax* , *& cultus iuſtitiæ ſilen-*
tium,*& ſecuritas vſque in ſempiternum. Pro-*
*uerb.*25.*verſ.*4.*&* 5.*Aufer caliginem de argẽ-*
to,*& egredietur vas puriſſimum*, *aufer impie-*
tatem de vultu regis,*& firmabitur iuſtitia thro-*
6 *nus eius*:alia adducit Velaſq.*in Pſal.*100.*lib.*
3.*annot.* 3. Et propter iniuſtitias,& peccata
transfert Deus regna de gente in gentem,
& ex quinque Scripturæ locis.& multorũ
teſtimonio eruditè probat Solorzan. *de iu-*
*re Indiarum lib.*2.*c.*13.*à n.* 52. Petrus Gre-
gor.*de rep lib.*13.*c.*10.P. Franc. Scriba *en el*
diſcurſo 8.*de los eſtados* §. 1. non tam debel-
lantium , quàm debellatorum , vt notauit
Sanctus Auguſt.*lib.* 16. *de Ciuitate Dei. cap.*
43. ibi , *Ab eis duobus mirabilibus Ducibus*
(Moyſe & Ioſue)*bella etiam proſperrimè &*
mirabiliter geſta ſunt, *Deo conteſtante*,*non tam*
propter merita Hebræi,*quàm propter peccata ea-*
rum , *quæ debellantur* ,*gentium* , *illas eis pro-*
ueniſſe victorias , vt aduertit frater Ioan.
Marquez *en el gobernador Chriſtiano lib.*2.*c.*
7 12.*in fine*. Aliquando tamen ſeneſcunt re-
gna,& imperia, & ſicut olim proſpera ex-
titerunt,nunc retroeunt , & ruunt. Seneca
epiſt. 92. Fortuna aduersùs imperia idem
habet ius , quod aduersùs imperantes Iu-
ſtit. Lipſ. *in centur.* 3. *ad Belgas epiſtol.* 31.
magna Imperia limites ſuos habent ;
ſiſtunt , retro ſunt , ruunt , *& lib.* 1. *de*
*Conſtant.c.*13. Petrus Faber *libr.* 1. *ſeme-*
ſtr. c. 8. *&* 9. Iacob. Vald. *de dignitate Re-*
gum , Regnorumque Hiſpaniæ c. 12. *numer.* 9.
Solorzan. *d. lib.* 2.*c.* 2.*num.* 13. Mager.*de*
aduocatia armata c. 1. *num.* 358. Vnde pro-
prium Regum officium eſt iuſtitiam æqua
lance omnibus adminiſtrare , ſi regna ſua
proſpera videre deſiderant,vt colligitur ex
ſacra Scriptura *lib.*3.*Regum c.*10.*verſ.*9.ibi,
& conſtituit te regem,*vt faceres iudicium* , *&*
iuſtitiam. Cicer. *lib.*2.*offic. mihi quidem non*
apud Medos ſolum , *vt ait Herodot.ſed apud*
maiores noſtros iuſtitiæ fruendæ cauſa viden-
tur olim bene morati Reges conſtituti. Petr.
Gregor. *de rep. c.* 6. *numer.* 4. Valenzuel.
en el diſcurſo de eſtado , y guerra part. 2. *conſ.*
22.*num.*51. Patrit. *de Regno lib.*2.*c.* 1. Molin.
*de iuſt.tom.*2.*diſput.*66.*n.*4 Ioan.Salgado de
Araujo *de lege Regia Portugal.diſcurſ.*1.*n.*21.
Petrus Barb. *en ſu politica tractat.* 1. *de la iu-*
ridica , y verdadera razon de eſtado fol. mi-
hi 248.

DISTINCTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Maſculus quadrageſimo die*,*&* 90.*fœminà animam rationalem ſuſcipit.*

2 *Corpus viri & fœminæ quo tempore formetur in vtero?*

3 *Peccatum originale contrahitur in ipſo inſtanti animationis.*

4 *Peccatum originale quid ſit.*

5 Cap. firmiſſimè 2.de conſec.diſt.4. *declaratur.*

6 *Verba Pſalmiſtæ* , & in peccato concepit me mater mea,*interpretantur.*

7 *Angeli tutelæ noſtræ præficiuntur in ipſo animationis inſtanti.*

8 *Angelum vnum bonum*,*& alterum malum quis à natiuitate habet*, *ſecundum aliquorum ſententiam.*

Ad princip.

AD *num.*2:Quòd maſculus qua- 1
drageſimo die , & nonageſimo
fœmina animam rationalem
ſuſcipit , vltra citatos docent
Anton.Gomez *tom.*3.*var.c.*3.*num.*32. Na-
uar.*in man.c.*15.*n.*14.*& c.* 27. *n.* 222. Philip.

Matth. *in l.* 187. *n* 12. *ff. de reg. iuris* Piac. *de delictu, l.b.* 1. *c.* 9. *n.* 7. Barthol. Sibylla *in ſpeculo peregrin quæſt. cap.* 1. *q.* 5. Martin. Sanch. *in arbore diuidui & indiuidui, cellula* 5. *verſ. item quæro*, 1. & 2. Torrebl. *de iure ſpiritus lib.* 5. *cap.* 4. *ſ. ct.* 1. *n.* 25. ad cuius probabilitatem allegari ſolet *cap.* 12. *Leuitici*, dum ibi, quadraginta dies purificationis à maſculino partu, octuaginta verò fœminino ſtatuuntur. De eo Abulenſ. *ibi q.* 1. *verſ. iuſti*
2 *autem*, ſic ſcribit. *Habent tamen* (*hæ dies*) *quandam imitationem ad ea, quæ fiunt ſecundum naturam, ſcilicet, quia formatur perfectum corpus viri in vtero per quadraginta dies; de fœmina autem iuſſit quod maneret mater octuaginta diebus in purificatione ſanguinis, quia fœmina perfectè organizatur in vtero per octuaginta dies*, &c. Etſi aliam huius præcepti non inelegantem rationem adducat Petr. Bung. *de myſteriis numer. or. n.*
3 40. *pag. mihi* 506. Cùm igitur quadrageſimum conceptionis diem in maſculis, & octuageſimum in fœminis certum anima-
4 tionis tempus indicauerit, in ipſo inſtanti animationis huiuſmodi contrahitur originale peccatum. Ratio eſt, quia peccatum originale nihil aliud eſt, quàm quædam culpa, vt cum S. Thom. ſentit Sebaſt. Medices *in ſumma peccati tit.* 1. *q.* 6. ſed nulla culpa poteſt eſſe, niſi in anima, vt bene probat Card. Bellarm. *tom.* 3. *controu. lib.* 4.
5 *c.* 12. Ergo neceſſariò animationis tempore, & non antea, conceptus ea infici poterit. Nec obſtat auctoritas Auguſt. *in c. firmiſſimè* 2. *de conſecr. diſt.* 4. cuius poſteriora verba ſuadere videntur huiuſmodi culpæ damnationem homines ipſa conceptione contrahere, quia intelligitur non de conceptione ſimplici embrionis, ſed hominis, quę eſt in animatione rationali, vt diuerſa ſpecie, inquit Quintil. Mandoſ. *de ætate minore c.* 2. *n.* 21. & in propoſito ſentit Petr. de Vega *in expoſitione Pſalm.* 4. *pœnitentialis*,
6 *verſ.* 5. *diſt.* 1. vbi illa verba, *& in peccato concepit me mater mea*, de ſecunda cõceptione, ſiue de animatione rationali accipit, quo tempore peccati originalis, cuius Prophetæ ſermo eſt, reatus contrahitur, antea enim partus non eſt homo, & niſi homo ſit capax peccati non eſt, ſicut nec virtutis, & gratiæ.
7 Hanc tamen ſucceſſiuam formationem, & animationum legem ſacroſãctum Chriſti Domini Corpus in vtero matris non ſeruauit; nam quod naturæ in quadraginta dierum ſpatio paulatim effingendum erat, diuina virtute, & Spiritus ſancti opera momento perfectum, abſolutumque fuit: ita Caniſ. *lib.* 3. *cap.* 22. S. Thom. 3. *p. q.* 39. *art.* 2. Paul. Fuſc. *de Viſitatione lib.* 2. *cap.* 18. *numer.* 9. Fab. Incarnat. *in ſcrutinio ſa crd. p.* 1. *cap.* 18. *num.* 9. Carranza *de partu cap.* 12. *numer.* 18. idemque probabile eſſe de Virgine ſanctiſſima ex multis docet Io. Bapt. Paca *in Elucidario tit.* 3. *tract.* 2. *c.* 4.

Ex eadem ratione, qua tempore animationis fœtus contrahitur peccatum originale, ſequitur ipſo animationis inſtanti Angelos tutelæ noſtræ præfici, quia ex tunc incipit homo eſſe viator, & capax peccati ſaltem originalis, ac proinde ex tunc indiget proprio cuſtode, qui corpus eius tueatur à periculis, vt poſſit peccato originali mundari; tum quia credibile eſt ſtatim illi adiungi dæmonem, qui ſpecialiter nocere, & dãnum inferre procurat, & ſic ab eo tẽpore illi Angelus deputari debet, qui peſſimi ſpiritus nociua opera auertat. Ita ex aliis P. Suar. *de Angelis c.* 17. *numer.* 18. Vincent. Belluacen *in ſpeculo naturali lib.* 1. *cap.* 72. dicens probabile eſſe quòd detur ab infuſione animæ Angelus cuſtos, licèt alij non improbabiliter aſſerant quemlibet à natiuitate vnum Angelum bonum, alterum malum habere, ex Magiſt. *lib.* 2. *diſt.* 11. *c.* 1. S. Thom. *part.* 1. *q.* 113. *art.* 5. Vaſq. *diſp.* 245. *cap.* 1. Becan. *tom.* 1. *opuſcul. opuſc.* 19. *cap.* 11. Quintil. Mandoſ. *de minori ætate cap.* 1. *num.* 2. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.* 7. *num* 67. & 68. vbi ex doctrina S. Thom. *part.* 1. *q.* 133. *art.* 5. ſubdit quòd cùm in natiuitate fœtus ſeparetur à matre, Angelus ei ad cuſtodiam deputatur, & quòd puer quandiu eſt in materno vtero, non totaliter eſt à matre ſeparatus, ſed per quandam colligationem, eſt quodammodo aliquid eius, ſicut & fructus pendens in arbore, eſt aliquid arboris; tamen probabiliter, vt idem S. Thom. inquit, probabiliter dici poteſt quòd Angelus, qui eſt in cuſtodia matris, cuſtodiat prolem in matris vtero exiſtentem.

SVMMARIVM.

1 *Filium lactare nulli mulieri nec heroinæ dedecori eſſe poteſt.*

2 *Vxorum congreſſu an viri prohibeantur à conceptionis initio vſque ad ipſius concepti finitam oblationem.*

Cap. Ad eius. IV.

AD *num.* 2. Adde nulli mulieri nec heroinæ dedecori eſſe poſſe lactare filium, quem nouem menſibus in penitiſſimis vteri receſſibus aluit, & quem ex pro-

priis

priis viſceribus eduxit, vt per Alber. *ſing.* 159. Tiraq. *de nobilitate cap.* 20. *n.* 78. Cou. *de ſpo.* 1j. *p.* 2. *c.* 8. §. 6. *n.* 13. Ioan. Garc. *de expenſ. & meliorat. c.* 3 *num.* 29. *cum ſequentibus*, Carranza *de vera humani partus deſign. c.* 3. Machado *en ſu perfetto Confeſſor. lib.* 9. *p.* 5. *tract.* 6. *docum.* 6. *numer.* 3. Quicquid dicant Corduba de Lara *in l. ſi quis a liberis* §. *ſi mater, num.* 7. *exp* 8. *ff. de liber agnoſc.* Rol. *conſ.* 14. *num.* 52. *lib.* 3. Surd. *de alimentis tit.* 7. *q.* 9. *num.* 26. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.* 13. *num.* 60. niſi adcò pauper, & inops exiſteret, vt propria induſtria, aut obſequio victum quæreret, & ſi lactationi vacaret, inedia periret: Benicaſ. *de priuileg paupert. q.* 7. *ſpec.* 2. *num.* 31. Ioan. Garc. *d. cap.* 3. *num.* 31. Coler. *de aliment. lib.* 1 *cap.* 2. *ampl.* 9.

2 Ex hoc textu notat Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſita, anno* 11. *q.* 2. *n.* 26. D. Auguſtinum prohibuiſſe viros vti vxorum congreſſu à conceptionis initio vſque ad ipſius concepti finitam ablactationem, quaſi adhuc cum maternis vberibus nutritur partus, velut in vtero exiſtens credatur: nam toto eo tempore conceptus & ablactationis menſtruæ purgationes mulieribus ceſſant, certiſſimo argumento inquit Alex. Maſcar. *in pract. medic. lib* 4. *c.* 5. *fol.* 540. fœtum & in vtero, & extra vterum illis nutriri, cui conſentit, Valleſ. *de ſacra Philoſophia c.* 83. *circa fin.* & Carranza *de partu c* 13. *n.* 15.

Distinctio. VI.

Svmmarivm.

1 *Pollutionis præuiſæ cauſam quando teneatur quis euitare?*

2 *Chirurgo an liceat contrectare verenda infirmi ſi eueniat ſeminis emiſſio?*

3 *Pollutio, ſiue ſeminis emiſſio intrinſecè mala non eſt.*

Cap. Teſtamentum. I.

1 AD *num.* 2. *in fine.* Adde Arajo *in* 1. 2. *D. Thom. quæſt.* 74. *art.* 10. *dub.* 2. *corol.* 3. *pag.* 378. qui cum Aluarez *Ibidem diſp.* 146. *& ſeq.* reſoluit tunc teneri hūc euitare cauſam pollutionis præuiſæ, quando ſcilicet talis cauſa per ſe eſt illatiua illius, ita vt non habeat per ſe alium effectum bonum, ſeu licitum, eo quòd tunc eſſet pollutio volita in cauſa libera, aut libere applicata, vt talis eſt ac proinde ex nullo capite excuſaretur à culpa cuius ſignum eſſe ait, quod neque medicus poteſt applicare infirmo medicinam per ſe illatiuam pollutione tanquam medij ad ſanitatem ordinati, neque infirmus licitè poteſt illam ſumere, benè tamē quando talis medicina ordinatur per ſe ad alios effectus vtiles corporis, licèt ex conſequenti, & concomitanter præuideatur futura pollutio: vide Trullench. *in expoſit. Decalogi lib.* 6. *c.* 1. *dub.* 9. *à n.* 2.

2 Poſt *num.* 4. Similiter, & ex eadem ratione licebit chirurgo contrectare verēda infirmi curationis cauſa, quantumcumque eueniat ſeminis emiſſio, quia illa manuum contrectatio applicatur ad effectum ſanitatis, quamuis alius effectus ſequatur præter intentionem, ex Llam. *in ſumm. part.* 3. *cap.* 7. *fol.* 633. Ioan. de la Cruz *in direct. conſcient. præc.* 6. *dub.* 9. Azor. *inſt. moral. par.* 3. *lib.* 3. *cap.* 23. *quæſ.* 5. Leſſ. *de Iuſt. lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 14. *num.* 38. quos refert, & ſequitur Ioan. Sanch. *d. diſp.* 21. *num.* 31. Pollutio enim, ſiue emiſſio ſeminis intrinſecè mala non eſt; eſt enim ex ſe. & ſuapte natura illa effuſio, ſicut excrementorum euacuatio, vt ſudor, vrina, ſanguinis fluxus, & ſimilia, abſtrahēs, ab eo, quod ſit voluntaria, vel inuoluntaria, hoc eſt, quod homo actiuè, vel paſſiuè ſe gerat. Ita Ludou. Lopez *in inſtructor. part.* 1. *cap.* 74. Syluester *in ſumma, verb. pollutio*, Petr. de Ledeſm. *in ſumma p.* 2. *tract.* 17. *cap.* 16. Nauarr. *in man. c.* 16. *num.* 7. Cou. *in Clem. ſi furioſus, par.* 3. *num.* 6. *verſ. igitur*. Valent. 2. 2. *diſp.* 9. *q.* 3. *punct.* 3. Vaſq. 1. 2. *tom.* 1. *diſp.* 115. *num.* 7. *& quæſt.* 18. *in opuſc. de reſtitut. cap.* 3. §. 1. *num.* 24. Salas 1. 2. *tom.* 1. *tract.* 7. *diſp.* 6, *sect.* 8. *n.* 59. Filliuc. *tom.* 2. *tract.* 30. *num.* 151. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *diſp.* 45. *num.* 5. *& in precept Decalogi lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 19. *cum ſeqq.* Leſſ. *d. lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 14. *num.* 94. 101. 105. 106. Moure *in ſumma part.* 4. *cap.* 2. §. 4. *n.* 3. Ioan de la Cruz *d. de præcepto* 9. *dub.* 10. Coriolan. *de caſibus reſeruatis part.* 2. *caſu* 9. Villalob. *in ſumma tom.* 2. *tract* 40. *diffic.* 16. *num.* 144. Diana *mor. reſ. p.* 3 *tr.* 5. *reſ.* 88 Machado *en ſu perfetto Confeſſor, lib.* 2. *p.* 3. *tr.* 19. *docum.* 10. Ioan. Sanc. *in ſelectis diſp.* 21. *n.* 35. Trullench. *in præcepta Decalogi, lib.* 6. *c.* 1. *dub.* 8. *n.* 4. *cum ſeqq.*

3 (margin, beside "Sanch. d. diſp. 21. num. 31. Pollutio enim")

Distinctio. IX.

Svmmarivm.

1 *Princeps legibus ſolutus eſt.*

2 *Princeps an aliquo modo ſua lege obligetur*

3 *Leges qui facit, pari maieſtate legibus obtemperare debet.*
4 *Legum ſolemnibus ſolutum Principem aliqui credunt.*
5 *Principem eſſe legibus ſolutum nihil aliud videri poſſe exiſtimarunt alij, quàm penes Principem eſſe omnem poteſtatem ferendarum, abrogandarum, aut derogandarum legum.*
6 *Princeps quare dicatur ſolutus legibus vera reſponſio.*
7 *Diſtinctio de vi coactiua, & directiua.*
8 *Princeps æqualitatem ſeruare debet.*
9 *Quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe ſeruare debet.*
10 *Princeps cur dicatur in aliquibus Iuribus ſolutus legibus?*

Cap. Iuſtum. II.

1 PRincipem legibus ſolutum eſſe,
probat text. *in l. Princeps, ff. de legib. & in l. ex imperfecto, ff. de leg.*
3. & exornant plures *in collect.* citati, quibus addo Coch. *lib. 2. theſaur. polit. capite 2.*
Ioan Pareja *in otio quadrimeſtri de lege Iulia, numero* 3. Madera *animadu. capit.* 35. Pancirol *in theſauro var. lect. lib. 2. c.* 5. Oſuald. *ad Donel. comment. lib. 1. capit.* 27 *lit. A.* Mart.
2 Delr. *in Senec. in Hercule fur. act. 2. verſ.* 399.
latè Franc. de Amaya *obſeruat. Iuris lib. 1. c. 1. n. 19. cum ſeqq.* quia in illum non eſt lex,
cùm ſit ipſe lex, Ariſt. 3. *polit. cap.* 9. Lex, inquam, animata, *auth. de Conſul. in fine*: ſolui
itaque ſua lege debet, qui ſe ipſo ſuperior eſſe non poteſt. Solui (inquam) ſua lege debet, qui alios ſoluere ſua lege poteſt. At illud conſtat, ſua lege Principem aliquo modo obligari, ad not. per Sot. *de iuſt. lib. 1. q. 6. a. 7.* Cuiac. *ad l. ex hoc iure, verſ. ex hac interpretatione, ff. de iuſt. & iure, & lib. 15. obſeru.* 30. Cou. *in cap. alma mater, 1. p. §. 1. num.* 14.
3 Suar. *de legib. lib. 4. cap. 35. decet enim*, ait Paulus, *eũ, qui leges facit, pari maieſtate legibus obtemperare*, pari, inquit, maieſtate; nam à ſupremo eſt dominandi iure id ipſum velle, quod non poſſis, hoc eſt, legibus ſubijci velle, quibus vi Princeps nequaquam ſubiici queas. Hinc Theodoſ. *in l. digna vox, C. de legibus. Ea reuera*, ait, *maius imperio eſt, ſub-*
4 *mittere legibus principatũ.* Vnde multi plures
excogitarunt hac de re ſolutiones: quidam enim, vt ſunt Zaſ. *in d. l. Princeps num.* 3. & ibi Corraſ etiam *num.* 3. ac Minel. *c. vlt. n.* 4. necnon Cuiac. *lib. 15. obſeru.* 30. docent legibus Principem ſolutum, hoc eſt, legum ſolemnibus, eſſe enim ſolemnia; quæ lex in his exigat, qui infra Principem ſunt non in Principe, qualia teſtamentorum, *l. 3. C. de teſtam.* Alij ſolutum Principem eſſe legi-
bus, nihil aliud videri poſſe exiſtimant, 5
quàm penes Principem eſſe omnem poteſtatem ferendarum, abrogandarum, aut derogandarum legum. Sic Principem legimus adoptionem non iure factam confirmare, *l. adoptio ff. de adopt.* & matrimonium ſtatumque liberorum non iure quæſitorũ, *l. qui in prouincia ff. de ritu nupt.* Et hoc quidem eſt, inquit Cuiac. *d. obſeru.* 30. Principem ſupra leges eſſe. Alij, vt ſunt Græci interpretes, teſte Cuiac. *d. loco*, interpretantur de legibus pœnariis. Alij, de legibus caducariis Iulia, & Papia intelligunt, quæ erant per ſeipſas odioſæ, ob idque facile Princeps ab eiſdem eximebatur, per *l. quod Principi,*
ff. de leg. 2. Sed Læl. Manc. *diſquiſ. gentil. & 6*
anniuerſariarum iuris diſput. cent. 3. cap. 233. *num.* 5. non ſolis, inquit, legum ſolemnibus, non ſolis pœnariis, non ſolis caducariis legibus ſolutus eſt Princeps, ſed legibus generaliter: indecens enim viſum eſt ac prope iniurioſum (ait ille) vt Princeps, qui ſupremam habet regiminis poteſtatem, pari cum cæteris conditione teneatur, & contrahendo, teſtando, iudicandove, aut aliud quodlibet faciendo iuris ſui formulis alligetur, propriiſque obſtringatur legibus, ſeu conſtitutionibus.

Vulgaris eſt diſtinctio S Thom. *in 4. ſent.* 7
tit. 5. & 1. 2. q 96. art. 5. ad 3. & recepta omnibus de vi directiua, vel coactiua. *Lex*, inquit, *eſt regula humanarũ actionum*; regulæ autem eſt indigere, ſed habet quoque lex cogẽdi vim. Ergo Princeps dicitur ſolutus legibus, quantum ad vim coactiuam, nullus enim propriè cogitur à ſeipſo, ſed quãtum ad vim directiuam, ſua lege Princeps obligatur, *cap. cum omnes, de conſtit.* Scriptũ enim eſt, quod quiſque iuris in alterũ ſtatuit, eodem vti debet: & Sapientis dicit auctoritas *Patere legem, quam ipſe tuleris.* Hæc S. Tho. quem ſequuntur, præter citatos *in Collect.* Ferdin. de Mendoça *de pactu lib. 1. cap. 5. n.* 33. Anton. Merenda *controu. iuris lib. 2. c. 14. pag.* 195. Simanch. *de republ. lib. 4. c.* 15. Sebaſt. Medic. *in c. erit autem lex, diſt. 4. ex n. 34 & de legib. p. 4. q.* 3. Ignat. de Villar *in ſylua reſponſ. reſp. 8. num. 15. & 23.* Franc. de Alphaaro *de offic. fiſcalis gloſſ. 34. num. 10. & 11.* Maſtrill. *de Magiſtrat. tom. 1. lib. 3. cap. 3. à n.* 70. D. Acuña *in comment. ad hunc text.* Mari. Cutell. *de donat. tract. 1. diſp. 2. p. 6. numer.* 13. Ioan. de Balboa *in cap. 1. de probat. cap 19. cum ſeqq.* Anaſt. Germon. *lib. 1. animaduerſ. c.* 1. Paul. Chriſtian. *deciſ. 9 per tot. lib.* 1. Ioſeph. Gonzal. *var. cap. 41. num. 11. & 12.* Cenall. *en el arte real. c.* 13 Ex Theologis Malder. *in 1. 2. S. Thomæ quaſt. 96. art. 5. tol. 1. pag.* 405. vbi Granad.

Granad. *contr. 7 tr. 3 p. 1. diſp. 6. ſect.* 1. Mõteſ. *diſp.* 2 3. *q.* 11. *diffic.* 2. Salas *diſp.* 14. *ſect.* 2. & Araujo *q.* 97. *diſp.* 3. *ſect.* 5. *diffic.* 1. *pag. mihi* 675. *cum ſeqq.* in Salmantina Imp. Lorca *ibid. to.* 2. *tr. de legib. diſp.* 26. *memb.* 3. Nicol. Serar. *to.* 2. *opuſ. Theolog. diſp. de legib. art* 52. *pag.* 40. Layman. *in Theolog. morali tr.* 4 c. 9. Becan. *in ſum. Theolog. p.* 2. *tr.* 3. *c.* 6. *q.* 12.

8 Inæqualitas enim eſt contra æqualitatatem, quam Principes debent ſeruare non implere quod aliis præcipiunt, quod in Scribis, & Phariſæis reprehendens Chriſtus *Math.* 23. ait *Alligant grauia onera imponere, digito autem ſuo nolunt ea mouere, dicunt enim & non faciunt, &c.* Eo quòd eſſent legum interpretes, licet non legiſlatores. Eadem quoque reprehenſio innuitur à Paulo *ad Rom.* 2. *Qui alios doces, teipſum non doces, qui prædicas non mœchandum, mœcharis, &c.* quapropter inexcuſabilis eſt homo omnis, qui iudicat, in quo enim alium iudicas, teipſum condemnas.

9 Hoc ipſum rectè probatur Iure Canonico, & præcipuè ex hoc tex. deſumpto ex Iſidoro *lib.* 3. *de ſummo bono c.* 52. vbi ſic dicitur. *Iuſtum eſt Principem teneri ſuis legibus,* & ex *c. cum omnes, de conſtit.* vbi ait Innoc. III. *quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe debeat vti eo,* & ex *c. pro illorum, de præbend.* vbi idem Innoc. III. *cum nobis legem imponere non debeant, quam ipſi negligunt obſeruare:* & denique ex *c. non liceat* 12. *q.* 2. vbi ſtatuit Pontifex legem, qua ſeipſum comprehendi vult, nempe prædia Eccleſiæ non alienandi.

10 Non obſtat, quòd in aliquibus locis Iuris Ciuilis dicatur Principem ſolutum legibus, vt in *l. ex imperf. ff. de legat.* 3. & in *d. l. Princeps*, & aliis ſimilibus, quia in illis Imperatores, aut iuxta ſuorum Iuriſconſultorum opinionem, exemptionem à legibus, quam re vera non habent, ſibi confidenter arrogarunt, aut dumtaxat ſibi tribuerunt exemptionem, non à directione, ſed à coactione legum, quia nullus Iudex poteſt, aut debet in eos quantumuis ſuarum legum tranſgreſſores, condemnationis ferre ſententiam, aut pœnis à lege taxatis eos multare.

SVMMARIVM.

1 *Doctori, aut Sancto in quibus materiis magis ſtandum ſit quàm alteri.*
Hieronymo magis quàm Auguſtino creditur in interpretatione SS. Scripturarum.
2 *Auguſtino magis creditur quàm Hieronymo & Gregorio in Theologia ſcholaſtica.*
2 *Hieronymo in hiſtoriis & tranſlationibus magis creditur quàm aliis.*
4 *Omnes in omnibus præfulgere non poſſunt.*
5 *Doctori vnius profeſſionis in ea magis credendum quàm alteri, qui plures profitetur.*

Cap. Vt veterum. VI.

GLoſ. *verbo, Græci in hoc textu*, magiſtraliter voluit, vni Doctori, aut Sancto 1
magis ſtandum eſſe, quàm alteri, attenta cuiuſque profeſſione exempli gratia, circa ſeninm, & interpretationem ſanctarum Scripturarum maior fides adhibenda eſt Hieronymo, quàm Auguſtino: & inter Auguſtinum, Hieronymum & Gregorium, Auguſtino magis creditur in diſ- 2
putationibus, Theologiáque concertatrice, vulgo ſcholaſtica nuncupata, Hieronymo in hyſtoriis. & tranſlationibus ad placidam Theologiam, quam poſitiuam 3
appellamus, ſpectantibus; Gregor. *in moralibus*, vide Machado *en ſu perfetto Confeſſor tom.* 1. *lib.* 3. *par* 4 *tract.* 2 *documento* 3. *numer.* 2. Cùm certum ſit non omnes in omnibus præfulgere, ſed certi in certis profeſſionibus, ex deciſ. textus in *l.* 1. ibi, *quia non omnes C. de veteri iure enucleando,* 4
ipſaque ratio, & experientia ſic docent, quia regulariter, & vtplurimum magis in vna quàm in altera profeſſione homines inſiſtere ſolent, & ideo hanc gloſſam probarunt Lud. Roman. *in l. ſi verò §. de viro fallent.* 15. *ff. ſol. matr.* & in *l.* 1. *§. fin. ff. de verb. oblig.* Anguian. *de legibus lib.* 2. *controu.* 29. *numer.* 35. vbi *num.* 36 ſubdit quod ſi inter Doctores eiuſdem profeſſionis alter duas partes profiteretur, duóve munera obiret, & alius alteram partem profeſſionis, ſiue artis dumtaxat exerceret, vnicam partem profeſſio tanquam magis eidem inſiſtenti maior habenda eſſet fides, & *num.* 37. ex dictis infert, in praxi, quod ſi 6
inter Doctores vtriuſque iuris circa examen alterius, negotiúmve decidendum orta fuiſſet controuerſia, ſeu excitata varietas, præualere debeant eorum voces, qui magis verſantur in ea facultate, eſto docti, eruditíque ſint cæteri eandem facultatem profeſſi, & ſi non ita verſati.

Distinctio X.

Summarium.

1 *Leges Ciuiles quando obtineant in foro Eccleſiaſtico.*

2 *Leges Ciuiles in ſpiritualibus parum, aut nihil poſſunt.*

3 *Pontifices non videntur approbare leges Ciuiles quantum ad cauſas matrimoniales, ſeu beneficiales.*

4 Cap. litteras, de Iuram. calumniæ *intelligitur.*

Cap. Lege. I.

1 AD *fin. text.* adde leges Ciuiles, quas Imperiales appellamus, clauſæ, & contentæ in voluminibus Iuris communis, ſi Canones in materia deficiant, obtinent, & vim habent, etiam in foro Eccleſiaſtico; nam cum Pontifices maximè appellare cenſeantur leges omnes Cæſareas, quatenus conducunt ad approbandos & ſuſtinendos Canones, *c. de capitulis, c. certum, cum multis ibidem hac diſt.* & Canones non exiſtant in propoſito, & leges adſint non contradicentes, ſed adiuuantes ipſos Canones, videtur cum ratione coniunctum, & copulatum, vt obſeruari debeant, Canonibus deficientibus ex præſumpta Romanorum Pontificum voluntate, & approbatione, qui non dedignantur vti legibus Imperialibus iuſtis, & adiuuantibus Iura Pontificia, præſertim, vbi non adſunt conſtitutiones Eccleſiaſticę, quibus oblata negotia definiri valeant. Ita Abbas *in c. 1. n. 8. de noui operis nunc.* & in *cap. Eccleſia S. Mariæ n. 17. de conſtit.* vbi Felix *num.* 37. Dec. *numer.* 27 Garc. Fortun. *de vltimo fine, illat.* 13. citati à Tiraq. *de primog. quæſt.* 44. *n.* 3.
2 Dummodo negotia huiuſmodi, in quibus leges Ciuiles, deficientibus Canonibus, obſeruari debent, temporalitatem concernant in criminalibus, ſiue ciuilibus clericorum cauſis, non ita ſi negotia ſint ſpiritualia, veluti quæ ſpectant ad matrimonia, & beneficia, circa quæ parum aut nihil poſſunt leges Ciuiles. Ratio eſt, quia Pontifices Max. non videntur approbaſſe
3 leges, quantum ad cauſas matrimoniales, ſeu beneficiales *cap. quoniam*, ibi, *pro curſu temporalium*, &c. *hac diſt.* 10. nec affirmari poſſe videtur, quod leges laicorum Principum obtineant in foro Eccleſiæ, niſi per Canones approbata ſint, à quorum approbatione circa cauſas Eccleſiaſticas totam ſuam vim, poteſtatemque recipiunt, ex text. *in cap. litteras, de iuram. calumniæ*, ibi *non ex legum diſtrictione*, &c. quamuis ibi 4
Abbas, & communis ſchola contrarium ſentiant, illius textus literam violantes.

Distinctio. XVIII.

Cap. Placuit. X.

AD *num.* 1. Adde quinquaginta annorum ætatem ſufficere ad excuſationem publicorum munerum perſonalium, 1
vt per Azeuedo *l. 1. num. 97. tit. 1. lib. 6. recopil.* Thom. Act. *in 1. act. de infirmit. capit. 19. num.* 21. Garc. Tolet *in lucerna rubricarum tit. 49 num. 4. lib. 10. Cod.* Domin. Taſſon. *ſuper pragm. de antefacto verſ. 12. obſeru. 1. n.* 336. Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 328. *n.* 5. Peres de Lara *in compendio vitæ hominis c. 31. n.* 32. Aluarez *de priuileg. miſerabilium perſonarum q. 18. n.* 18. Quamuis ſeptuaginta annorum ætatem ad perſonalium munerum excuſationem neceſſariam eſſe crediderint Azeued. ſibi contrarius *in rub. n. 10. tit. 14. eod. lib. 6* Sanc. *de matrim. lib. 7. diſp. 37. n.* 17. Monet. *de diſtr quotid. p. 2. q 7. n.* 10. *&* 11.

Distinctio XXI.

Cap. Cleros. I.

POST *n.* 26. in textu ibi, *ſicut enim Rex à regendo.* Refert noſter Aluarez Pelag. *de planctu Eccleſiæ lib. 1. art. 57. in princ.* non regere, qui non corrigit ſe, & alios, & quod rectè faciendo Regis nomen tenetur, peccandu autem amittitur: vnde & apud antiquos tale erat prouerbium *Rex eris, ſi rectè facias, ſi non facias, non eris.* Sic etiam B Catharina dixit Maxençio, *Si animo te rexeris, Rex eris.*

Cap. Nunc autem VII.

1
AD *num. 1. in fine.* Vnde vulgò colligitur ipſum Chriſti Vicarium à nullo prorſus mortalium poſſe remoueri, vel condemnari, propter quòd nemo ſit in terris ipſo maior, vel qui poſſit ipſius eſſe iudex, præter ſolùm vel Deum, vel ſemetipſum: quo factum fuit, vt & Marcellinus

Pontifex

Pont fex in perſecutione Diocletiani metu mortis, & ex infirmitate lapſus in idololatriam, facti deinde pœnitens, ac cœtu cleri, plenoque Cõcilio anno 300. Epiſcoporum ſordidatus comparens, ac pœnas expoſcẽs, nec tamen ab eodem Concilio, nec ab vllo mortalium iudicatus, ipſemet ſemetipſum judicauerit, atque martyrio ſemet vltrò mox conſtanter obtulerit, increpato viriliter, ac animosè crudeliſſimo tyrãno Diocletiano, cuius rei teſtis eſt locupletiſſimus, & antiquiſſimus præter innumerabiles alios temporum poſteriorum ſcriptorẽs, Damaſus *in Pontifica'i*, coniuoctis actis eiuſdem Concilij Sinueſſani *tom. 1. Concil. pag* 283. *cum ſequentibus vſque ad* 292. Platina quoque vidẽdus in eiuſdem Marcellini vita, & Sabellic. *lib.* 8. *Æneid.* 7. quos refert Boët. Epo *de regalibus, vel iure Principum lib.* 1. *n.* 215. Vide dicta *ad c. ſi Papa* 40. *diſt.*

DISTINCTIO. XXV.

Cap. Vnum Orarium. III.

AD *num.* 4. quòd venialiter peccat deliciosa cibaria pauperibus præparans, vltra citatos in *collect.* docent Ioann. Bapt. Pentan. *in tract. de alimentis c.* 7. *n.* 3. *in fine*, Matth. Coler. *eod. tr. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 58. Surd. etiã *eod. tr. tit.* 4 *q.* 18. *n.* 13. Gaſp. Baeč. *de inope debitore c.* 17. *n.* 74. vide quæ dixi *ad c. non cogantur* 3. *diſt.* 41. *in addit.*

Cap. Primum. VI. & vlt.

SAnctus Gregor. *homil.* 17. *in Euangel.* relatus *in hoc textu* vult ſine crimine debere eſſe Prælatum, qui ſubditum de crimine corripit. *Quomodo*, inquit, *Præſes Eccleſiæ poteſt auferre malum de medio eius, qui in delicto ſimili corruerit, aut qua libertate corripere peccantem poteſt, cum tacitus ſibi ipſi reſpõdeat, eadem admiſiſſe, quæ corripit*; refero ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi p.* 1. *tit.* 2. *gloſ.* 3. *n.* 23. vbi plura habes ad idem propoſitũ conducentia; vide infrà *ad cap. præcipuè* 3. 11. *q.* 3.

DISTINCTIO XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus tempore, quo Epiſcopatum conſequitur, tenetur facere inuentarium illarum rerum, quas ipſe ex patrimonio, vel aliunde comparauit.*

2 *Epiſcopus compellendus eſt facere inuentarium de patrimonialibus.*

3 *Epiſcopi Regulares an de bonis patrimonialibus, & aliunde quæſitis diſponere poſſint.*

Cap. De Syracuſana. XIII.

AD *num.* 1. Quòd Epiſcopus, tempore, quo Epiſcopatum conſequitur, tenetur facere inuentarium illarum rerum, quas ipſe ex patrimonio, vel alio titulo comparauit, vltrà citatos *in collect. ad hunc textũ*, & ad *cap.* 3. *n.* 2. *de pecul. cleric.* & *de officio & poteſt. Epiſcopi p.* §. 3. *alleg.* 114. *num.* 15. docet Roland. à Valle *de inuenta-* 2
rio quæſt. 28 *per totam*, vbi tenet Epiſcopum compellendum omnino ad inuentarium de patrimonialibus conficiendum, ne ſub vmbra patrimonij audeat vſurpare bona Eccleſię, aut prælaturę ſuo tempore acquiſita, Carol. Tuſch. *practic. concluſ. lit. I. concluſ.* 347. *n.* 37. Maurit. de Alzedo *de præcellent. Epiſcop. dignitatis p.* 1. *c.* 14. *num.* 15. Ioan. de Solorzano *de Indiar. gubernat. tom.* 2. *lib.* 3. *c.* 10 *numer.* 3. me citato Pareja *de vniuerſa in-*
ſtrumentorum edit. tit. 5. *reſol.* 5. *num.* 6. vbi *n.* 3
7. *cum ſeqq.* latè diſputat an ad inuentarium huiuſmodi conficiendum teneantur etiam Epiſcopi regulares, & eſto, quòd facere debeant, vt illis, ſiue monaſterio ſuo proficere poſſit hæc inuentarij confectio, quæ pendet à deciſione alterius quæſtionis, an ſcilicet Epiſcopi regulares de bonis patrimonialibus, & aliunde quæſitis diſponere poſſint, de qua vide dicta in *addit. ad collect. ſuper c.* 2. *de teſtam. in eiſdem collect. n.* 7. Sed quidquid ſit de hac quæſt. tenet idem Pareja *citato loco n.* 13. Prælatos, & Epiſcopos Regulares, hanc patrimonij, aut rei familiaris aliunde quæſitæ additionem facere, & inuentarium legitimè cõſtructum, ſicut alios Prælatos ſeculares producere teneri, idem reſoluit Alzed. *d. c.* 14. *num.* 14. in illis verbis ab eod. Pareja relatis. *Quod etiam* (de inuentario loquitur) *Epiſcopi Regulares facere tenẽtur, ne monaſterium defraudetur in libris, & in aliis rebus, quas habent, tempore, quo creantur Epiſcopi, nam ſi hoc non faciunt, ſemper præſumitur omnia, quæ habent tẽpore mortis, eſſe intuitu Eccleſiæ quæſita, gloſſ. in c. ſint manifeſta* 12. *quæſt.* 1. *niſi probetur aliunde acquiſiuiſſe, vel coniecturæ cõcurrerent, ex quibus conſtaret, non ex Eccleſiæ redditibus, ſed aliunde, vel ex patrimonio habuiſſe, & quod ſemper in dubio requiritur plena probatio, quia præsũptio in fauorem Cameræ Apoſt. extat*, &c.

DISTIN

Distinctio XXX.

Cap. Quæcunque. II.

IN text. ibi. *Quæcunque mulier religioni iudicans, conuenire, ſibi comam amputauerit, quam Deus ad memoriam ſubiectionis illi dedit, tanquam reſoluens ius ſubiectionis, anathema ſit*; argumento horum verborum hoſtit & tractat ſic quæſtionem Ludou Roman *ſing. 600. n. 1. fol. 142. Eſto nunc Florentiæ vna formoſiſſima iuuencula, quæ habet formoſiſſimũ virum, quæque audita prædicatione incidit ſibi comam vel capillos cauſa deuotionis, quæritur an per hoc ſit excommunicata ipſo iure? Dic quod hic textus eſt ſingularis 30. diſt. c. quæcunque Brixiana in ſuo diction. verbo mulier, Aſſl ct. in c. 1. §. rurſus prope finẽ quæ ſit prima cauſa benef am. i. Iacob. Niger in l. ſi ad inſtar n. 17. C. de liber. exhib ibi, nec licet vxori abſque conſenſu mariti ſibi capillos amputare, nam comam prolixam, ſeu copioſam habens obediẽtiæ ſignum retinere cenſetur, Guillelm. de Mõte Laud. in Clem. cum ex eo verbo continentiæ, de ſent. excom. Tiraq. l. 1. connub. n. 21. fol. 6.*

Distinctio XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Coniugia permiſſa ſunt in Orientalibus clericis in ſacris ante ordinationem contracta, non poſt.*

2 *Clericis in ſacris conſtitutis in Eccleſia Latina ſemper fuit prohibitum contrahere matrimonium tàm poſt ordinem ſuſceptum, quàm vxores contractas retinere.*

3 *Petrus, Paulus, & cæteri Apoſtoli præter Ioannem vxores habuerunt.*

Cap. Aliter. XIV.

AD *n. 2. in fin.* Licèt in Orientalibus clericis in ſacris permiſſa ſint coniugia ante ordinationem contracta, *cap. cum olim 16. de cler. coniug.* non tamen poſtea vxores ducere valebant, vt patet ex *ſexta Synodo in d. cap. ſi quis eorum*; & ideo Græcis poſt ſuſceptum Ordinem ſacrum non licuit matrimonium contrahere. S. Epiphan. *lib. 2. hæreſ.* 59. Sonomen. *lib. 1. c. 22.* Nicephor. *lib. 8. c.* 19. Mich. Medin. *lib. 2. de continentia c. 20. & 21* Cou. *de ſponſal. p. 2. c. 6. §. 3. n. 2.* Card.
Bellarm *de clericis cap. 21. & lib. 2. de Concil.*
cap. 18. In Eccleſia autem Latina ſemper 2
fuit prohibitum Clericis non ſolum matrimonia contrahere poſt ſuſceptum Ordinẽ, verum ante ordines contractas vxores retinere, niſi Lectoribus & Cãtoribus, ex Apoſtolicis Conſtit *can. 27. qui ad Clerum prouecti ſunt præcipimus, vt ſi voluerint, vxores accipiant, ſed Lectores & Cantores tantummodo*: quia lex cælibatus diuina eſt ab Apoſtolorum tempore per eas promulgata. S Dionyſ. Areopag *de Eccleſ. Hierarch. c. 5.* S Iſidor *lib. 2. offic. c. 2.* S. Ambroſ. *lib. 1. c. fin.* S. Auguſt. *lib. 2. de adult. coniug. c. 20.* Niger. *in Numer. homil. 23.* Sot. *de iuſtit. lib. 7 q. 6. a 2.* Non ob-
ſtat quòd Petrus Paulum, & Andream, ac 3
alios Apoſtolos præter Ioannem vxors habuiſſe, probant Tertull. *lib. de Monogamia.* S. Ignat. *Epiſt. ad Philadelph.* Clem. Alexandrinus *Mat. l b. 3. & in Canone Apoſtol. 6.* ita legitur: *Epiſcopus, aut Presbyter vxorem propriam nequaquam obtentu religionis abiiciat.* S. Paulum, & alios Apoſtolos, præter S. Petrum vxores non habuiſſe aſſerunt. S. Hieron. *lib. 1. contra Iouin & Pſalm. 57. & Epiſt. ad Euſtoch de virginit.* S. Auguſt. *lib. de gratia, & liber. arbitrio, c. 4.* S Epiphan. *hæreſ 58.* S. Ambroſ. *lib. de exhortatione ad Virginem.* Non obſtat auctoritas ipſius Pauli Apoſt. *ad Timoth. 1. c. 3. Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum*; quia hæc verba negatiuè intelligenda ſunt, ſcilicet oporteátne Epiſcopus habeat vxores plures, vt ibi interpretantur S. Chryſoſt. & alij. Valent. *to. 4. diſp. 9 q. 5. punct. 5. §. 2.* Henriq *in ſum. lib. 10. c. 14.* Vel allegoricè, ne pluribus Eccleſiis præponantur, nam continentiam Epiſcopo ſatis commendat idem Apoſtolus *ad Tit. c. 1. Oportet. Epiſcopum eſſe ſobrium, iuſtum ſanctum, continentem*, &c. Minus obſtat *Can. ille Apoſtolorum 6.* quia iuſtum eſt, ne prætextu religionis, ſeu cautelæ Epiſcopus, aut Presbyter, qui ante ordinationem vxorem habebat, poſtea curam vxoris abiiciat, quin debet illam alere, & prouidere, vt cautum eſt *in Conc. Turon. 10. can. 8.* & exponunt Vmbertus Legatus Leonis IX. *in apolog. contra Nicet.* Soto *lib. 7. de vnct. 6. q. 6. art. 2.*

Distinctio XXXII.

Cap. Præter hoc. VI.

AD *num. 4* Hæc gloſſ. quę communiter recipitur per Doctores infrà citados, probat,

probat, quod quamuis Sedes Apoſtol. non poſſit generaliter laicis in Eccleſiaſticos iuriſdictionem concedere, & his in totum ſuã exemptionem adimere, poteſt tamẽ ex iuſtis cauſis dignas cauſas etiam criminales Eccleſiaſticorum laicis iudicibus delegare, vt per Abb. *in cap. Eccleſia S. Mariæ, num. 6. de conſtit.* Ozaſc. *in §. de quibus, n. 144. ff. de legib.* Segura *in direct. Iudicum Eccleſiaſt. par. 1. c. 11. n. 1.* Bobad. *in ſua polit. lib. 2. c. 18. n. 43. cum ſeq.* Menchaq. *de ſucceſſ. creat. § 22. n. 58. & 59.* Marta *de iuriſdict. p. 4. caſu 64. n. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Mulierum tactus impudicus condemnatur.*
2 *Manus deoſculandas tradere mulieribus Religioſis non licet, maximè iuuenibus.*

Cap. Hoſpitiolum. XVII.

1 DHieronymus in hoc textu relatus, tactum impudicum mulierum cõdemnat, idque eas pluribus ſacræ ſcripturæ locis. *Eccleſiaſtici 9 cũ aliena muliere non ſedeas, omnino, nec accubitus cum ea ſuper cubitum: ibidem 21. Qui tenet illam quaſi qui apprehendit ſcorpionem & ibidem 7. Vincula ſunt manus eius. Prouerb. 6. Nunquid poteſt homo ignem abſcondere;* & alio loco S. Hieron. ait, *Qui tãgit carnẽ mulieris, non euades ſine periculo animæ ſuæ.* Vnde noſter Aluar. Pelag. *de planctu Eccleſiæ,*
2 *lib. 2. art. 73. fol. 244.* dicit non eſſe tutũ, maximè iuuenibus religioſis, tradere manus deoſculandas mulieribus, maximè iuuenibus, vel adoleſcentulis, nec tenere manus complicatas cum manibus earum; quia totũ corpus illorum, & illarum ignis eſt, cui debet dici à ſapiente caſtiſſimo, *Noli me tãgere.*

DISTINCTIO XXXIV.

SVMMARIVM.

1 *Iuuentus propria venatorum ætas.*
2 *Otium vitiis, turpitudinibuſque occaſionem præbet.*
3 *Venationibus adoleſcentes ad militiam, & res bellicas exercentur.*

Cap. Quorundam. I.

1 IN text. ibi, *Qui & iuuenis dicitur;* ergo iuuentus propria venatorum ætas eſt, vt per Cabreros *in tract. de metu lib. 2. cap. 37. numer. 9.* Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus neceſſaria anno 18. q. 3.* vbi de hoc text. meminerunt eleganter Conrad. *poſt tr. de re ruſtica, vbi de venatione, fol. mihi 349.* ibi, *Horum exẽplo cenſens venationũ diſciplinã nobilibus, & heroici generis iuuenibus haud neq uaquam negligendã, quibus id per corporũ robur, & ætatem liceret, ſiquidẽ hoc exercitio rebus gerendis ſtrenuos euadere, docerique ſimul, vt Xenophontis ſententia, & verbis vtar; atque hoc auocamento, primum à trapola, deſidia, ignauoque otio, quod vitiis, tur-*
pitudinibuſque ſæpè occaſionem præbet, abduci. 2
Deinde corpus exercitio ſalubrius, & ſartum tectum præſtare. Poſtremò heroici adoleſcentes ad militiã, & res bellicas, velut tyrocinio exer-
centur: quandoquidem non deſunt, qui bellicæ 3
artis partem eſſe venationẽ contendant, nam ſicut militem oportet ſæpè humi quieſcere, frigus, æſtum, ſitim, atque inediam perpeti, idem huic exercitio vacanti vſu venit, cumque oportet per montes aſperos, per ſyluas & dumeta feras fugientes perſequi, neque imbribus, neque viribus, aut ſomno vinci, ſub dio ſæpè noctem agere tenera coniugis immemorem, vt Poëta canit. Adde quòd conſuetudo vagandi locorum reddit peritos, & ad tranſmittendum itinerum difficultates audaciores, tolerantiores, &c.

DISTINCTIO XXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Illiteratura totalis, & omnimoda requiritur ad inducendam inhabilitatem ad Ordines, & beneficia.*
2 *Iuuenis ſi ſciat legere, & ſpes ſit quid diſcet, non dicitur illiteratus omnino.*

Cap. Illiteratos. I.

POST *n. 6.* Ad inducendam igitur inha- 1
bilitatem ad Ordines, & beneficia Eccleſiaſtica obtinenda requiritur totalis, & omnimoda illiteratura, ſecus in eo, qui habet aliquam literaturam, quamuis modicam. Ita declarant Archid. Præpoſ. & Gemin. *in præſenti.* Lambert. *de iurepatr. lib. 2. p. 1. q. 9. a. 24. n. 2. verſ. quod debet intelligi,* vbi poſt Domin *in c. præcipimus 34. diſt. & in c. fin. de tẽp. ordin. lib. 6.* dicit hoc eſſe intelligẽdũ de omnino illiteratis, id eſt, penitus inſcio literarũ. Reb. *in prax. benef. p. 1. tit. de clericis, & à quibus & quomodo creẽtur, n. 27. fol. mihi 7.* dicẽs eſſe verum ſi ſit omnino illiteratus, ſecus ſi ſciat legere, & ſit iuuenis, de quo ſpes ſit, quod ſciat, & Doctor fiat. Vnde Præp. *hic col. 1. verſ. & propterea ita declaratur,* dicit ita declarari vulgare dictum, quod

c.12.n.2 & de Italia ſtatu contra Machiauel lum lib 3.c.5. & 6. Anaſtaſ. Germon. *de ſacror.immunit.lib.3.c.13.ex n.27.*Camill·Borrel·*de præſtantia Regis Cathol.c.46.ex n.110. & c.47.ex n.46* Bobad.*in politica lib.2. c.17. n.5.*Ioan.Boter.*in relat.vniuerſ p.2.lib.4.*vbi agit de Romano Pōt.*pag.234.cum ſeqq.*Rutil.Benzon *de anno Iubilæi lib.1. c.10.pag.57. & 58.*Salas *in tract de legibus qu 95. diſſ.7. ſect 4.*Valenz.*contra Venetos p.5.ex num.236.* vſque ad *n.258* Anguian.*de leg b.lib.2.contr. 17.n.43.*Mart.*de iuriſdict.p.1.c.5.ex n.15.& c.18.ex n.5.& c.22.ex num.11.& c.23.per tot.* Calixt.Ramires *de lege Regia §. 2. ex n. 44.* Seraph de Freitas *de Aſiati o Luſitanorum imperio c 6.ex n.45.* Suar. *de defenſione fid.i contra Anglicana ſecta errores lib.3.cap.23.ex n.1.& lib 6.c 4.à n.17.& in tract.de Fide diſp. 20.ſect.3.à n.21 & diſp.22.ſect 8 num.2 & 7.* Duo ſunt omnium notiſſima, primum de
2 Iulio II Pont.Max.qui Ioannem Nauarræ Regem, & ipſius vxorem ſchiſmaticos declarauit, & Regno priuauit, vt referunt Platina,Illeſcas, & alij *in vita eiuſdem Pont.* Palat.Rub *de obtentione Regni Nauarra.* Ant. Nebriſſen.*de bello Nauar.lib.1. cap.1.2.& 3.* Garibai *in compendio histor.p.2.lib.20.c.15 & p 3.lib.29 c 4.& ſeqq.* Hieron.Zurita,*in ſuis annal lib.10.c.9.& 10 anno 1512.*Camil. Borrel *de præſtantia Regis Catholici cap.46,ex n.102.& cap.47 ex n. 69.* Franc.Guicciard. *lib.11.ſuæ hiſtoria fol.307.col. 2.* Marq. *in gubern.Chriſt lib.1.c.27.ex pag.160.* Pineda *in monarch.lib.27.cap.8 §.1.* Valenz.*d p.5.num. 255.*Ludou.Cabrera *in hiſtor.Philip.II. lib.5. cap.16.* Gregor.Lop de Madera *de monarch. Hiſpan.cap 5.pag.66.* Aliud Pij V.qui Angliæ Regnum ob Iſabellæ Reginæ deteſtabiles hæreſes,& errores ab ea ademit, & Chriſtianis Principibus illud debellandi, & occupandi poteſtatem fecit, vt tradunt Sander. *de origine & progreſſu ſchiſmaticis Anglic.lib.1.*Bobadil.*d c.17.num.5.verſ.7 en eſtos tiempos,*Camill.Borrel.*d. c. 46. n. 189. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Nobilitati multum deferendum.*

2 *Fidelitas nobilitatis eſt proprium attributum.*

3 *Nobilitatis proprium eſt fidem conſeruare.*

4 *Delictum committere nunquam ſuſpicari poteſt de nobili.*

Cap. Illud. IX.

HÆc gloſ.huius text. allegari ſolet ad 1 hoc,quòd nobilitati multum deferendum. Ioan.And.*in cap.conſtituti col.2.de appell.lib.6* Rom.*ſing.726.*And.Sicul.*conſ.92. col.4. vol.1.* vbi quòd nullus nobilis præſumitur prodere ſuum Principem, ſed potiùs præſumitur illi fidelis, Iaſon.*in l.pecunia §. fin.ff.de condict.cauſa data,* Oldrad. *conſ. 92.* vbi quòd fidelitas nobilitatis eſt proprium
attributum, & proprium eſt nobilitatis fi- 2
dem non frangere, ſed conſeruare, Iaſon
in l.admonendi num 174 ff. de iureiur. Dec. 3
*conſ.66.num.29.*Caſſan.*in catal gloriæ mundi p.8.conſid.32* Oralor *de nobilit.cap.fin. num. 20.*Menoch.*de præſumption lib.5.præſumpt 4. num.6.*Valenzuel.*conſ.166.num. 21.* Alciat. *conſ.46.num 8.lib.5.* vbi aſſerit hoc procedere in perſona egregia,ſummeque dignitatis,& nobilitatis, Honded *conſ.33.numer. 48.vol.2.* Et quòd de nobili nunquam ſuſpicari poteſt delictum committere, Roland. 4
*conſ.40.in fine lib.1.*Anguiz.*conſ.52.à num. 19.vol.1.*Sim.de Pretis *conſ. 34. num.15.vol. 2.*Ioan.de Amicis *conſ.86. num.13. & conſ. 134. num. 10.* Mar.Antonin *var.reſol. libr.1. reſol.88 num.11.*Farin. *in praxi crimin. quæſt. 47.num.277.*Ioan.Bapt Coſta *de facti ſcient. & ignor.in reſp.poſt d.ix.9.n.5.* Eliſæ.Danza *in pugna Doctorum tom.1. tit.de carcerib. c.1. à numero 40.*Larrea *decis. 41. numero 8. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Primatum in terris qui deſideraverit, inueniet confuſionem in Cælis.*

2 *Princeps officia Reip.ſollicitantibus denegare debet.*

3 *Officia Reip. nimium indebitè inhiantes peccant.mort.*

Cap. Multi. XII.& vlt.

SAnctus Chryſoſtomus,ſiue Auctor ope- 1
ris imperfecti *homil.43.in Matth.ad cap. 23.*relatus *in hoc textu* dicit, quòd quicunque deſiderauerit Primatum in terris,inueniet confuſionem in cælo,nec inter ſeruos Chriſti computabitur, qui de primatu tra-
ctauerit:ex quo concludunt omnes Princi- 2
pem debere Reip. officia non petentibus concedere, & ſollicitantibus denegare, vt per Guillelm.Bened.*in cap.Rainutius,verbo duas habens filias num. 60. de teſtament.* Simanch. *libr.6.de Republ.c.13.* Petrus Gregorius etiam *de Republ.lib.4.c.5.n.4.* Azeu.

S Thom *in opuſcul. 71. de vitiis & virt.* ibi, *Quatuor ſunt, quæ ritè cuique regnanti conueniunt, ſcilicet paterno regimine ſubditos regere, meritis amicos acquirere, placabilem, atque affabilem ſe præbere quibuſcunque orantibus, & cum clementia iuſtitiam miniſtrare delinquentibus.*

Cap. De Iudæis. V.

IN text. ibi, *qui ante iam pridem*, &c. Aduerte, quòd licèt in indirecta, & cauſatiua fidei intraductione, & receptione aliquis fortè exceſſus interuenerit, cuius prætextu infidelis ipſi magis coacti, quàm ſuaſi, aut verius compulſi, quàm impulſi videri poſſint, adhuc tamen illis permitti non debet à fide ſemel ita recepta deſciſcere, quia quamuis diſciplina Chriſtiana hunc modum conuerſionis grauiter prohibeat, & deteſtetur, eadem tamen religione in ipsã ſemel ſiue iure, ſiue iniuria ſuſceptam nullo modo deſerendam eſſe decernit; Ita Stephan. Gaor. *in repet. cap. ad limina* 30. *qu.* 1. *num.* 15 Gofred *conſ.* 48. *ſub numer.* 3. *verſ. alia verò*, Philip Paſcal. *de virib. patriæ poteſt. p.* 1 *cap.* 7 *num.* 10 Ricciul. *de iure perſonarum extra gremium Eccleſiæ exiſt. libro* 2 *capit.* 35 *per tot.*

Cap. Omnis. X.

GRegorius in hoc text. elegantibus verbis nos docet, qualiter in omnibus cauſis humanitatem, & clementiam cum legis rigore miſcendam, *omnis enim*, inquit, *qui iuſtè iudicat, ſtateram in manu geſtat, in vtroque penſo iuſtitiam, & miſericordiam portat, ſed per iuſtitiam reddit peccati ſententiam, per miſericordiam peccati temperat pœnam, vt iuſto libramine quædam per æquitatem corrigat, quædam verò per miſerationem indulgeat.* Cui cõſonat Iureconſult. *in l. reſpiciendum ff. de pœnis*, ibi, *reſpiciendum eſt iudicanti, ne quid aut durius, aut remiſſius conſtituatur, quàm cauſa depoſcit: nec enim aut ſeueritatis, aut clemẽtiæ gloria affectanda eſt, ſed perpetuo iudicio, prout quæque res expoſtulat, ſtatuendum eſt, planè in leuioribus cauſis proniores ad lenitatem iudices eſſe debent; in grauioribus pœnis ſeueritatem legum cum aliquo tẽperamento benignitatis ſubſequi.* referunt Matienz *in dialogo Relatoris p.* 3 *cap.* 66. *num.* 22. *cum ſeqq.* Dieac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſita annot.* 25. *quæſt.* 43. *num.* 16.

Distinctio XLVII.

Cap. Sicut iſ. VIII.

AD *num.* 1. Quòd paupertatis fauore 1
conceſſum ſit iudicis officio compelli poſſe diuites, vt pauperibus ſubueniant, vltra citatos docet Cornel. Benincaſ. *de priuileg. paupert. ſpec.* 5. *in iudic. n.* 17. *cum ſeqq.* Petrus Rebuf. *de priuileg. ſcholaſt. priuil.* 90. *n* 10. Tiraq. *de nobil. c.* 29. *n.* 46. 2

Ad *num.* 5. *in fin.* Adde quòd exiſtenti in extrema neceſſitate, quilibet tenetur opem ferre, vt per Cord. de Lara *in l. ſi quis à liberis §. etſi impubes n.* 37. *ff. de lib. agnoſcen.* Pet. Roiz. *Lituan. deciſ.* 3. *n* 196. Calixt. Ramires *de lege Regia §.* 30. *n.* 23.

Distinctio LXI.

Summarium.

1 *Indigenæ forenſibus præferendi in prouiſionibus Parochiarum Eccleſiarum.*
2 *Probatur ex Iure Pontificio.*
3 *Oriundus non oriundo, & diæceſanus non diæceſano cæteris paribus præferendus.*
4 *Probatur ex Iure ciuili, & per textum, vt n. 5. & per Doctores ferè omnes n.* 6. *ac Theologos n.* 7.
8 *Clerici potius ſunt prouidendi de beneficiis, de quorum bonis fundata fuit Eccleſia.*
9 *Indigenæ inducuntur facilius ad reſidentiã quàm extranei.*
10 *Originarius præſumitur ſcire mores, & conſuetudines patriæ ſuæ.*
11 *Indigena magis quàm extraneus præſumitur diligere patriam, & Eccleſiam in qua eſt enutritus.*
12 *Indigenæ magis quàm extranei amantur, & coluntur à populo.*
13 *Nicol. Garcia explicatur.*
14 *Indigena idoneus aptior, & melior eſt ad beneficium Curatum ſuæ patriæ.*
15 *Dignior non ſemper reputatur ille, ad beneficium Curatum qui eſt doctior, vel ſanctior, ſed ex eo quod ſit ad bonum commune vtilior.*
16 *Dignior ad Parochialem dicitur qui rei gerendæ aptior eſt.*

Cap. Nullus inuitis. XIII.

AD *numer.* 7. *in fine, noſtra ſententia*, quòd ſcilicet cùm in alia Eccleſia, vel ciuitate inuenitur aliquis dignus, præfici non debeat qui de aliena pro-

 uincia

tincia eſt, proindeq; in prouiſionibus Parrochialium Eccleſiarum indigenæ forenſibus præferendi, probatur ex Iure diuino *Deuteron. c. 17. Non poteris, alterius gentis hominem facere Regem, qui non ſit frater tuus*, quæ verba referentes idipſum tradunt S. Thom. 2. 2. q. 63. ar. 2 ad 4. in fine, & Sot. *de iuſtit. lib. 3. q. 6. art. 2. in reſp. ad 4. pag. mihi* 239. Probatur etiam *ex c. 18. Deuteron.* ibi, *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, ipſum audies.* quem textum ad hoc adducit Salzed. *ad Bernard c. 54. noua edit. n. 4.* & Azeued *l. 14. n. 1. tit. 3. lib. 1. recopil.*

2 Ex iure Pontificio, Canonicis, & Eccleſiaſticis decretis, primum à Cęleſtino Papa *in præſenti.* Tunc autem alter de altera eligatur Eccleſia, ſi de ciuitatis ipſius clero, nullus (quod euenire non credimus) dignus poterit reperiri? Et hunc textum ad hoc notabilem dicit Abbas *in cap. ad decorem n. 4. de inſtit.* animaduertens eius; rationem communem eſſe ad alia beneficia, & ſi litera de Epiſcopis tantummodo loquatur, ipſum appellat pulcherrimum ad illud Gregor. Lop. *l. 13. verbo de otro Obiſpado tit. 15. part. 1.* Probat etiam text. *in c. obitum, hac eadem diſt. 61.* ibi, *commonemus fraternitatem (3) tuam ad nullum de alia eligi permittas Eccleſia, niſi forte inter clericos ipſius ciuitatis nullus dignus (quod euenire non credimus) poterit inueniri.* egregius textus *in c. ne pro defectu 41. de elect.* ibi, *de perſona idonea ipſius quidem Eccleſia, vel alterius, ſi digna non reperiatur in illa, Canonice prouidere*, quem textum notabilem etiam ad idem dicit Greg. Lop. *citato loco.* Ad idem eſt text. *in cap. bonæ memoriæ el 2 § intelleximus, de poſtul. prælat.* ibi, *nec vellemus ei præficere alienum,* &c. Optimus text. *in c. fin. de cleric. peregr.* Cum quibus adduci ſolet text. *in c. hortamur 71. diſt.* à cuius hæc ſunt verba. *Hortamur Chriſtianitatem veſtrā iuxta ſanctorum Canonum inſtituta, ut in Eccleſiis à vobis fundatis aliunde venientes clericus non ſuſcipiatur.* Item probatur *ex reg. cancel. Apoſt. 16. de concurrentibus in data,* ibi, *& ſimiliter cæteris paribus, oriundus non oriundo, & diœceſanus non diœceſano præferantur,* quam ad hoc adducunt Salzed. *in d. cap. 54. n. 11.* Azor. *inſt. moral. p. 1. lib. 6. cap. 4. q. 25. verſ. cæterum. in fine* quo loci oriundus accipitur pro orto, vt per text. *in l. aſſumptio, iuncta gloſ. ibidem verbo oriundus ff. ad municip.* reſoluūt Mandoſ. *ad d. reg. quæſt. 40. numer.* 3. Nicol. Garc dicens id ex ſtylo apparere *de benef. p. 7. c. 9. n. 25.*

(4) Ex Iure ciuili, *in l. in Eccleſiis C. Epiſcopis & clericis,* ibi *clerici nō ex alia poſſeſſione, vel vico, ſed ex ea, ubi Eccleſiam eſſe cōſtiterit, ordinentur,* quem textum loqui de prouiſionibus, & collationibus beneficiorum, tenent Odofred. *ibidem num. 2.* Bald *num. 1.* Cou. *pract. cap. 35. numer.* 5. Salzed. *d. cap. 54. numer. 4.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel gloſ. 9. §. 1. num. 57.* Nicol. Garc *d. p. 7. cap. 9. num.* 5. & fauent alia Iura *in l. fin. C. de offic. Prætor.* ibi, *ſed hi tantummodo admittendi ſunt, vt dictum eſt, qui hic domicilium fouent,* quam ad hoc ponderauit Ceuall. *commun. quæſt. 693. num. 36.* & *in l. vnic. C. non licere habit. Metrocomiæ lib. 11.* ibi, *ut nulli extraneo illic quoquomodo poſſidendi licentia tribuatur,* & *in l. 2. C. de annon. et capit. eod. lib.* ibi *Quam in dictionem iugiter & in perpetuum ciuibus noſtris debere conferri ſancimus,* &c.

5 Ex ſeptem partito Iure Regio *in l. 13. tit. 25. part. 1.* ibi, *dementpr meiramente prouēian los patrones de los hijos de ſu Igleſia, ſi los ouvere, a tales que ſean para ello, ſino de los otros que ſean de aquel Obiſpado,* dicta gloſ. Greg. Lop *ibidem verb. hijos de ſu* [illegible], *dicentis, de filiis parochianorum* [illegible].

Ex communi, & ex [illegible] Iuris vtriuſque (6) interpretum [illegible], præſertim gloſ. *verb. hic ponimus* [illegible] *ſi propemoto de* [illegible] *ibi, idem ſi de ſeira* [illegible] *eſt oriundus*, ſimilis gloſ. *in d. c. bonæ el 2. verb. alienum, de poſtul. prælat.* [illegible] *quia diuerſitatem, de conceſſ. præb.* ibi, *iuſtum eſt, vt Epiſcopus prouideat clericis in terris propria,* Odofred. *in d. l. in Eccleſiis 11. C. de Epiſcopis & clericis num. 2. dicens* [illegible] *Epiſcopi & alij Prælati Eccleſiarum, qui habent beneficia conferre, debent præferre clericos, qui habent originem de illo loco,* Abb *in cap. ad decorem num. 4. de inſt.* ibi, *credo tamen* [illegible] *eſſent idonei, quod non debent poſt poni propter extraneos,* & quanquam loquatur in Epiſcopis, ratio tamen textus eſt communis ad alia beneficia, *& eſſet valde honeſtum, & fructuoſum, vt quiſque in patria ſua beneficietur, vt ſit unus non occuparet beneficia, vel ſtipendia alterius, nec daretur materia* [illegible] *beneficia, & inducerentur facilius ad reſidentiā tales indigenæ, quàm extranei,* &c. idem Abbas *in d. c. bonæ el 2. de poſtul. prælat. not. 3. num. 16.* ibi, *vbi in loco reperiuntur idonei, non debet præfici extraneus, eſt enim quis honorandus, & promouendus, vbi ſuam peregit ætatem, neque debet aliis obripere ſtipendia aliis debita,* Bald. *in l. Diuus Marcus ff. de tutor. & curat.* Coſm. *in proœm. pragm. ſanct. verſ. exterorum,* Gregor. Lopez *l. 13. verbo de aquel. Obiſpado tit. 15. part. 1* Paul. Pariſ. *conſ.* 38. *num. 11 vol. 4* Roland. à Valle *conſ. 47. num. 67. vol. 1.* Den. *reg. 202.* Corraſ. *de benef. art. 3. c. 5. numer.* 9. Roch. de Curte *de iure patron. verbo beneficium num. 47. &* 48. Cæſ.

Lambert. eodem tract. l. 2. part. 3. quæſt. 15. art. 4. & 5. Didac ab Aluar. Epiſcopus Abulenſ. de Concil. p. 2. §. 36. fol. 92 Mendoſ in reg. 16. Cancel. quæſt. 41. & 43. Rebuf. de nomin. q. 9. numer. 48. & 57. Selu. de benefic. p. 3. quæſt. 26. num. 2 Fuſc. de viſitat. l. 2. cap. 5. num. 14. Cou. pract. c. 35. num. 5. in fine Anton. Cuch. inſtit. Canon. lib. 4. tit. de elect. el 1. numer. 88. Salzed. d. c. 54 num. 7. 9. & 11. in fine. Azeu. l. 14. num. 9. tit. 13. libr. 1. recopil. Flamin. Pariſ. de reſign. benef. l. 5 quæſt. 7. num. 3. Spin. in ſpeculo teſtament. gloſſ. 9. prim. n. 72. Mieres de maior. p. 1. quæſt. 11. numer 89. cum ſeqq. & quæſt. 57. n. 100 Zerola in praxi Epiſcop. p. 1. verb. beneficia §. 8. Sahagun in cap. cam te num. 30. de reſcript. Hojeda de incompatibil. benef. c. 23. num. 83. Villar. del patronaſgo de Calataiud. p. 3. in princ. n. 7. & 8. coſtumbre 4. Surd. de alim. tit. 1 q. 93. à n. 9. Guttier. conſ. 2. num. 23. & 24 Cenall. commun. contra communes quæſt. 68. num 35. & 36 Camill. Borrel. in ſumm. decis. tit. 10. numer. 163. Nicol. Garc. d. p. 7. c. 9. fere per tot. Gonzal. ad reg. 8. cancel. gloſ. 9. §. 1. numer. 37. ibi. nihilo rectius eſt iure communi conſ... quod potius conferantur beneficia clericis naturalibus, incolis, & indigenis loci, vbi beneficia conſiſtunt, ſecundum cuiuſque conditionem, mores, & doctrinam, quàm forenſibus, peregrinis, & extraneis.

7 Ex Theologis S. Thom. 2. 2. quæſt. 63. art. 2. ad 4. Sot. de iuſt. lib. 3. quæſt. 6. art. 2. ante decimam concluſionem verſ. cum itur autem, Azor. inſtit. moral. p. 2. lib. 6. cap. 4. quæſt. 25. verſ. & certè multis, circa finem ibi, denique conſtans eſt omnium opinio beneficia Eccleſiaſtica eſſe oriundis, non exteris clericis conferenda, Leſſ. de iuſt. lib. 2. cap. 34. dub. 13. num. 59. nouiſſimè Fr. Anton. Ximenes in peritia curationis ſtatus languentis religioſi tract. 10. art. 13. n. 5.

8 Quorum ſententia molti ſed his potiſſimum probatur rationibus. Prima, quia in prouiſionibus beneficiorum, illi omnibus præferendi, de quorum bonis, Eccleſiæ, & beneficia fundata, gloſ. verb. ſine poſſeſſione in c. nullum 70. diſt. ibi, quia potius ſunt illi clerici inſtituendi de quorum bonis fūdata eſt Eccleſia, &c. quam gloſſam extollunt atque auream appellant, & contradicentem non habere affirmat Lambert. de iurepatron. part. 3. lib. 2. art. 4. quæſt. 5. numero 9. Roch. eod. tract. verbo honorificum quæſt. 18. numero 46. Barbat. conſ. 23. libro 1 Gregorius Lopez l. 13. verb. hyos de la Igleſia tit. 15. p. 1. Azeued. d. l. 14. numero 12. titul. 3. libro 1. recopi. Azor. d. libr. 6. cap. 4. quæſt. 25. verſ. & certè multis, Salzed. d. cap. 54. num. 4. verſ. tum fulcitur.

Secunda ratio eſt, quia tales indigenæ inducuntur facilius ad reſidentiam, quam extranei, vt per Abb. in d. c. ad decorem numero 4 Sot. d. lib. 3. quæſt 6. ar 2. circa decimam concluſ. & in reſponſ. ad 4. argument. Azeued. d. l. 14. num. 17. Salzed. d. cap. 54. numer. 4. ibi, tum quia hæc potiſſima erit cauſa, propter quā homines facilius inuitantur ad reſidendum, non enim paruo æſtimandus eſt ingenitus amor, quē quiſque ad natiuum ſolum habet, &c. Nicol. Garc. d. p. 7. cap. 9. num. 7. ibi, quia facilius inducuntur ad reſidentiam indigenæ dulcedine patriæ allecti, quam extranei, &c. Cenall. communium quæſt. 693. n. 35. ibi, quia præſumptio eſt, quod naturales, & originarij melius reſident in beneficiis, quàm extranei, qui cūm magna difficultate relinquunt dulcem, & amabilem patriam, & ſic iſta ratione naturales & originarij præferri debent, &c. 9

10 Tertia ratio eſt, quia originarius præſumitur melius ſcire mores, & conſuetudines patriæ ſuæ, quam forenſis, vt per Azeued. d. l. 14. num. 26. Ludou. Gonſ. in reg. de idiom. quæſt. 1. col. 4. Salz. d. cap. 54. num 4. in fine, ibi, tum quia is diligentiſſimè, quæ ad manus ſuum ſpectant, vaſtabit, cùm melius patriæ mores, quam exterus cognoſcat, iudicat quidem facilius de his, quæ nouit, vt habetur 1. Ethicorum, &c.

11 Quarta ratio, quia indigena magis præſumitur diligere patriam ſuam, & Eccleſiam, in qua eſt enutritus, vt docet Sanctus Thom. 2. 2. qu. 63. artic. 2. ad 4. ibi, ille, qui de gremio Eccleſiæ aſſumitur, vt in pluribus cā, ceteris, eſt vtilior, quantum ad bonum commune, quia magis diligit Eccleſiam, in qua eſt nutritus, &c. quem ſequitur Sot. de iuſtit. & iure lib. 3. quæſt. 6. art. 2. ad 4 ibi, cui & alteram S. Thomas cauſam ſubnectit, quæ mihi eſt probatiſſima, videlicet quod plurimum vnuſquiſque propenſiorem habet animum ad ſuam propriam ciuitatem, & Eccleſiam, in qua nutritus eſt, quantique ratione vtilior eſſe poterit, &c. Azor. d. lib. 6. cap. 4. quæſ. 25. verſ. & certè, ibi, quia indigenæ & qui ſunt ex loco oriūdi magis ipſi diligūt Chriſti gregem ſibi commiſſum, &c. nam quilibet præſumitur diligere patriam ſuam, ex qua eſt oriundus, Alciat. per text. ibi in l. veluti ff. de iuſt. & iure & in tract. de præſumpt. reg. 1. præſ. 37. n. 1. Ignat. del Villar. in ſylua reſponſ. lib. 1. reſp. 7. p. 4. n. 20 Mier. de maior. p. 1. q. 51. n. 291.

Quinta ratio eſt, quia indigenæ, & qui ſunt ex loco oriundi, magis amantur, & coluntur à populo, quàm exteri, & eorum virtus & doctrina eſt magis perſpecta, vt tenet Azor dicto libro c. 4. quæſt. 25. verſ. & certè. 12

Nō refragatur doctrina Nicolai Garciæ 13

in d 7 p.c.9.num 7. vbi declarat ſuam & noſtram ſentẽtiam his verbis. *Sed hoc intellige de honeſtate, quia valde honeſtum eſt, & fructuoſum vt quiſque in patria ſua beneficietur,* &c. quia non tantum de honeſtate, ſed etiã de iure prælatio hæc naturalium procedit, vt ex hoc cap. colligitur, & probat gloſ. celebris *verb. alia, circa finem, in cap. cum inter el 3. de elect.* ibi, *Dicas, quòd verũ eſt, quòd ita debet fieri, & honeſtum eſt, & de iure eſt,* &c. Abb *in d.c. pro defectu, de elect. n.7.* vbi quòd hæc prælatio procedit mero Iure inſpecto, & agnoſcit idem Nicol. Garc. *d.c.9. n.16.* ibi, *honeſtumque ſit, ac rationi, & Iuri conforme, quemquam in patria ſua beneficiari,* &c. Nec pro Nicol. Garcia facit text. *in d.c. ad decorem, de inſtit.* quia ille reſpondere videtur gloſ. *verb alienum in d.c. bona el 2. de poſtulat. prælat.* ibi, *nec obſtat infra de inſtit. ad decorẽ, quia illi erant omnes extranei, & qua ratione illi Veneto inſtituebantur, eadem ratione & alij, dummodo aliud impedimentum non obſtet.* Cui optimè etiam reſpondet Azor. *d. p.2. lib 6 c.4. quæſ.25. verſ ad obiecta,* his verbis, *Reſpondeo merito ab Innoc. III. Patriarchã Conſtantinopolitanum reprehendi, nõ quia ad beneficia eligebat indigenas, ſed quia cùm multos ex exteris adſcripſiſſet, ex vna tamen Venetorum gente aſſumebat, & quia Venetos tantummodo promouebat, quaſi ex conuentione, & pacto, & iure beneficia deberentur,* &c.

14 Ex quibus ſequitur naturalem idoneum ad beneficium curatum ſuæ patriæ eſſe aptiorem rei gerendæ, & meliorem, atque præſtantiorem ad illum ſtatum, vtilioremque, quantum ad bonum commune, vt ſentit S. Tho. *2.2.q.63. ar. 2. ad 4.* ibi, *Ille, de gremio Eccleſiæ aſſumitur, vt in pluribus conſueuit, eſſe vtilior quantum ad bonum commune, quia magis diligit Eccleſiam, in qua eſt nutritus,* ſequuntur Sot. *de iuſtit. libro 3. qu.6. art.2. ad 4.* Azor. *d. libro 6 cap. 4 qu.25. verſ. & certè, & verſ. ad obiecta.* Ad miniſterium enim Paro-

15 chi non ſemper dicitur quis dignior ex eo quod ſit doctior, vel ſãctior, ſed ex eo quod ſit ad bonum commune vtilior. S. Thom. *2.2. qu.63. ar.2.* ibi, *contingit enim quandoque quod ille, qui eſt minus ſanctus, & minus ſapiẽs, poteſt magis conferre ad bonum commune,* &c. iunctis verbis, quæ paulo inferiùs ſequẽtur, ibi, *& diſpenſationes ſpiritualium principaliùs ordinãtur ad vtilitatem communem,* &c. Cou. *in reg. peccatum part. 2. §.7. numero 4. verſ. dignior,* ibi, *dignior verò in hac quidem diſputatione non ſimpliciter dicitur ille, qui doctior, ſit vel qui ſanctior, ſed is, qui iuxta munus, & rẽ, cui præferendus eſt aptior eius miniſterio, appa ret,* &c. Azor. *d. lib.6. c.15 quæſ.1. verſic. verũ, ibi, doctior, & ſanctior habetur, qui ratione habita præfecturæ, ad quam aſſumitur, vtilior, & aptior eſt, quamuis abſoluté alius eo peritior, & melior inueniatur,* &c. Perez de Lara *de anniuerſ. & Capell. lib. 2. cap 2. n.36.* ibi, *Dignior dicitur, qui rei gerendæ aptior eſt, licèt alter ſit doctior, vel ſanctior.* &c. Rebuf. *in concord. tit. de elect. derog. verb. idoneiorem pag. 95.* ibi. *Quod intellige meliorem ſecundùm quid, videlicet, quòd ſit melior ad illum ſtatum, ad quem eligitur, non autem tenetur eligere meliorem ſimpliciter, qui eſt ille, qui eſt ſanctior, & in charitate perfectior.* &c. Didac. Perez *l.3. tit. 6. lib.1. ordin. verb. quæro quis dicatur dignior.* Quando & quibus caſibus dignior debet eligi omiſſo digno, ſub reatu peccati mort. per concluſiones reſoluit Eſcobar. *de vtroq; foro ar.5 n.98. cum ſeq. pag. 176.*

DISTINCTIO LXIII.

SVMMARIVM.

1 *Hiſpaniæ Reges nullum ſuperiorem, neque etiam Imperatorem in temporalibus recognoſcunt.*

2 *Imperatores Romani poteſtatem, & dominationem in vniuerſo orbe nunquam habuerunt.*

3 L. deprecatio ff. ad leg. Rhodiam, *intellectus remiſſiuè.*

Cap. Adrianus. II.

AD *numero* 8. Pro exornatione reſolutionis, de qua hic, quòd ſcilicet Catholici Hiſpaniarum Reges, non ſolum poſtquam Hiſpaniam Maurorum inuaſione benè vaſtatam, propria virtute, & labore recuperarunt, verum etiam ab ipſis Gothici regni primordiis, nullum alium Principem, atque adeo, nec ipſum quidem Imperatorem in temporalibus ſuperiorem agnoſcunt, vltra citatos vide Palat. Rub. *& eius addit.* Barbon. *introduct. ad rub. de donation. inter vir & vxor. numero 18.* Segura, & Didac. Perez *in lege Imperator. num. 5. ff. ad Trebell* & eundem Didac. Perez *in proœmio ad leg. 9. ordin. quæſt. 3.* Olan. *in præfatione anton. numer. 2 & 12.* Burg. de Paz. *in proœm. legum Tauri, num. 31. cum ſequentibus,* Auendan. *ad cap. 1. Prætor. cap. 4. numero 5.* Rendin. *de maieſtat. Principum, verb. Imperatoriã ex n. 35.* Ioan. Garc. *de expẽſ. c.9. n. 68.* 1

68.& 69 *& de nobilit. in inſcript.n.*25. Humada *ad Greg.Lopez* 2.*l.*49.*tit.*6.*p.*1. Camil. Borrell. *de præſtãtia Regis Cathol.c.*47.48.& 53. Angel. Matheac. *de via & ratione iuris, lib.*1.*cap.*30.*n.* 13 Ioſeph. de Ruſticis *ad l. cum auus ff. de cond.& demonſtr.lib.*5.*cap.*10. *n.* 33.& 34. Garc. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib* 1.*cap.*4.*num.*15.& *lib.*6.*cap.* 12. *numer.*5. Ceuall. *de cognit. per viam violent. glaſſ.*18.*ex n.* 3. 21. 31. & 80. Franch. Molin. *de pactis nupt.lib.*1 *cap.*2.*n.*8. Zamollea *lib.*11. *hiſtor. Hiſpan.c.*8. Zurita *lib.*12. *annal. in Rege Ferdinando, anno* 1455.*c.*37.48.& 51. Mariana *de rebus Hiſpan. lib.* 3. *cap.* 5. Valdeſ. *de dignitate Regum Hiſpaniæ, cap* 18. Greg. Lopez Madera *in excellent. Monarch. Hiſpaniæ c.*2. *per totum.*

2 Ibidem *num.* 11. *cum ſeqq.* Addo neque olim cum Roma florebat, neque poſtea Germano Imperio ad Græcos, Gallos, & Germanos tranſlato, Romanis Imperatoribus poteſtatem, & dominationem in vniuerſo orbe fuiſſe, quia potiùs illã intra ſubiectos ſibi populos contineri, qui licèt plures fuerint, plurimi tamen adhuc ſtabant, ad quos Romanæ Aquilæ nullatenus peruenerunt, ſacra etiam Scriptura, ſæpè ſæpiùs his vulgaribus, ſeu communibus verbis vtitur, & dum omnem terram dicit illam tantùm prouinciam, de qua eſt ſermo, ſignificat, vt ad explicationem *c.* 2. *Daniel.* vbi *Nabuchodonoſor Rex totius mundi*, appellatur, rectè aduertit *gloſſ. interlinearis ibidẽ*, & P. Maldonatus, & Franciſcus Lucas ſuper illud *Lucæ* 2. *Exiit edictum à Cæſare vt deſcriberetur vniuerſus orbis*, vltra citatos, vide Victor. *in relect. de Indis Inſulanis, p.*1. *ex num.*24. Bañes *in* 2.2. *q.* 10. *art.* 10. *verſ. arguitur quarto, col.*531. Petr. Gregor. *ſyntag. Iuris, lib.*12.*cap.*2.*n.* 6. *cum ſeqq.* Gabr. Vaſquez *diſp.* 153.*cap.*2.*num* 12. Salas *de legibus quæſt.*95 *tract.*14 *diſp.*7 *ſect.*7.*num.*42. Suar. *in defenſione fidei contra Anglicanæ ſectæ errores, lib.*3.*cap.*5.*n.*7.& *in tract. de charit. diſp.* 13.*ſect.*5.*n.*4 Ioan. à Ponte *in conuen. vtriuſque Monarchiæ, lib.*2.*c.*2.§.3 *pag.*91. & *c.*17. §.1 *pag.*189. Calixt Ramires *de lege Regia*, §. 3.*n.*2. bene Trullench. *in expoſit. Decalogi, lib.*7.*cap.*3.*dub.*2.*num.*3. eleganter Franc. de Amaya *obſeruat. lib.*1.*cap.* 1.*n.*82. *cum ſeqq.* vbi præter Spartianum, Lampridium, & alios, tenet ſub orbis appellatione intelligi Romanum Imperiũ auctoritate Caſſiodori *lib.*10.*epiſt.*8. *decet enim vt orbis iſte Romanus innante veſtro reſplẽdeat*, & *lib.*3.*epiſt.*52. *Auguſti ſiquidem temporibus orbis Romanus agris diuiſus, cenſuſque deſcriptus eſt*, qui loco eleganter explicat illud *Lucæ*, *Exiit edictũ*, &c. quod non de toto terrarum orbe debet accipi, ſed de Romano orbe: quo ſẽſu procedunt, *l.*1.*C. de eunuch. l. vnic. in princ.* ibi, *ab orbe Romano, C. de caduc. collen. l. in orbe Romano* 17. *ff. de ſtatu homin.* quam ſic legendam eſſe teſtantur Alciat. *l.*2. *diſpunct. c.* 21. Pinel. *in rub. C. de bonis matern. part.*2. *n.* 11. Donel. *comment. Iuris Ciuilis, lib.*2.*cap.*16. Iuſt. Lipſ. *lib.*1. *de magnitudine Romana, cap.*7. Anton. Fab. *in iuriſprudent. tit.*5. *princ.*3. & *tit.*9. *princ.*2. *illat.*1. Bernard. Alderete *lib.* 1. *del originen de la lengua Caſtellana, c.*3. & 4.

Ibidem *num.*14. *in fine.* Ad explicationem 3 *d. l. deprecatio, ff. ad legem Rhodiam*, vltra citatos, vide Lancellot. *in templo omniũ iudic. lib* 1.*cap.*1. Mantua *in Enchirid. on. rerum, lib.* 9.*cap.*220. Anton. Roſel. *lib.* 1. *memorab. t.* 3. *num.*5. Sarmient. *lib.*1. *ſelect. cap.*8. *num.* 20. Petr. Gregor *de republic. lib.*6.*cap.*13.*num.*14. *cum ſeqq.* Vacon *lib.*2. *declarat. cap.*106. Cuiac. *lib.*25. *obſeru.*30. & *lib* 2. *ſẽs. ad Paul.* Gail. *lib.*2. *obſeru.* 55. & 56. Mendoça *de pactis, lib.*1.*cap.*15.*num.*25. Greg. Lop. Madera *de excellent. Hiſpan. Monarch. cap.* 2. *fol.* 10. latè Franc. de Amaya *obſeru. lib.*1.*cap.*2.*num.*74. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pontifices an aliquando iudicio Imperatorum ſe ſubiecerint, oſtenditur.*

2 *Iura quæ de ſubiectione facta per Pontifices Imperatoribus loquuntur non ad ſubiectionem iuridicam, ſed arbitrariam ex libera Pontificum voluntate pendentem referenda ſunt.*

Cap In Syndo. XXIII.

AD *num.*1. *in fine.* Optimè Seraph. de Freitas *de iuſto imperio Luſit. Aſiatico c.*6.*num.*51. *his verbis*: Minus etiam obſtabit, *quod Pontifices aliquando iudicia Imperatorum ſe ſubiecerunt, c. nos ſi incompetenter* 41. *c. ſi quis ſuper* 42. 2.*q.*7. *c. mandaſti, c. auditum* 2.*q.*5. Nam *d. c. ſi quis aliud*, longè diuerſum docet, vt conſtat ex originali, quod refert Suar. *de defenſione fidei Catholic. lib.* 4. *cap.* 7. *n.* 10. Cætera verò Iura non ad ſubiectionem iuridicam, ſed arbitrariam ex libera Pontificum voluntateq; pendentem referenda ſunt. D. Thom. 2.2. *q.* 67. *art.*1. *ad* 2. vbi Caiet. Card. Bellarm. *lib.* 2. *de Romano Pont. c.*29. *arg.*6. & *lib.*2. *de Concil. cap.*18. Turrecr. *lib.* 2. *ſumma c.*104. & 105. Suar. *d. c.*7. *à num.* 3. *Cùm etſi velit, non poſſit Chriſti Vicarius ſe alteri ſubiicere, ſiue quoad iuriſdictionem temporalem*, Abb. *num.*7 Felin 2. *in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, de conſtitut.* Bald. *in*

l. eſt

eſt receptum C.de iuriſd.D. Thom.& omnes *in 4.diſt.18 & 19.* Caiet.*d.art.1.*& alij, *quos refert, & ſequitur latè probans* Suarez *d.cap. 7.*
4 *num.2.ſiue, quoad vim coercitiuam reſpectu ſpiritualis poteſtatis.* Bellarm. Turrec.& alij citati à Suar.*num.3.* vbi proximè, & conſtat *ex c.patet 9 quæſt. 3.cum aliis ibidem.Imò Pontifices recognoſcere Imperatores,* & ſeipſis longè ſuperiorē proſequūtur ex Rebuſ.& aliis
5 latè Bellarm *lib.de Eccleſia cap.18.* Suar. *lib. 3.contra Angliæ errores cap.31. num. 9. Quod ſi legatur Imperator interdum iudicaſſe de cauſa Pontificis, & ibi depoſuiſſe, certè id iure factum non eſt, & ex hiſtoriis, Patribus, & aliis bene probans* Bellarm.*l.2.de Romano Pontif. cap.29.arg.5 & l.1.de translat imperij cap.4. & l.5.& in apologia ad Iacobum Magnæ Bretaniæ Regem cap.17.reſp.1.* Suar.*contra Angliæ errores l.3.c.29 n.9.cum ſeq.*

Cap. Cùm longè XXV.

AD *num.2.in fin.* De iure patronatus,& iure nominandi ad Eccleſias Hiſpaniæ Regibus Catholicis competente, vltra citatos vide *l.1.tit.6. l.1.recopilat* Gregor. Lop.*verb.antigua coſtūbre tit. 5.p 1.* Mariana *de rebus Hiſpaniæ l.24. cap. 16. & lib. 25. c.5.* Balboa *ad c.cum Eccleſia Sutrina, num. 50 de cauſa poſſeſ.* Garcia de Loayſa *in notis ad c.6.Concilij Tolet. XII. verbo libera principis electio,* Vincent Turturet *de ſacello regio fol.107.& ſeq.* Camill.Borrell.*de præſtātia Regis Cathol c. 50. & 51.* Modern.*de protectione regia p.3.cap.10.num.9. & num.135. cum ſeqq* Anaſtaſ Germon.*de ſacrorum immunit. lib.3.cap.12. n. 39.cum ſeqq.* Humad. *l. 18. gloſ.1.tit.5.part.1.* Ioan. Fileſac. *de ſacra Epiſcop.autorit.cap.7.* Salag.de Mendoça *de origin.dignit.Hiſp.l.1.cap 6.fol.8.* Martin. Mages.*de aduocat.armata c.9.ex n.11.& c.11.ex n.21.*

Cap. Tibi Domino XXXIII.

EX hoc text.iuncta *gloſ.verb.iurare,* colligitur quòd non ſolùm in cōtractibus, verum etiam in multis vtriuſque Iuris caſibus, qui iuriſiurandi ſpecialē religionem, & exhibitionem deſiderant, permiſſum,& receptum eſt, vt quis illud tam per procuratorem, quàm per ſeipſum facere poſſit, ſimilis *textus in c.metuentes 17.q.4.* vbi gloſſ. *verb.de præsēti,c.vnic.§.verùm,de ſtatu regul. in 6.c.ult.de iuram.cal.eod.lib.*cum aliis, quæ ad hoc ipſum comprobandū adducit Cou *in c.quamuis pactum p.1.§.5.n.8.* Nauar.*cōſ.4. n.2.de ſumma Trinit.& conſ.11.num.2.de iureiur.* Soto *de iuſtit l.8.quæſt.2.art. 2. ad 4. §.per hac.* Caiet.*2.2.quæſt.98.art.2.in arg.4.* Cardin Tuſch.*lit.I.concl.530.* vbi allegat *l. iuſiurādū §.fin.de iur.iur.& concluſ.537.* Pet. Ledeſma *in ſumma p.2.tract 1.c.4.concl.10. Sexta diffic.* Felician. Vega *ad c. Paſtoralis, de iudic.n.7.* Verùm autem profeſſio fidei poſſit fieri per procuratorem, latè egi *de offic.& poteſt.Epiſcopi p.3.alleg.61.numer. 20.& 21.& in tract. de Can.cap. 17.num.5. & in collect.ad Concil.Trid.ſeſſ.24.de ref. c.12.num. 39.*& 40.

Distinctio LXIV.

Cap. Epiſcopi I.

AD *num.1 in fin.* Quòd Epiſcopi conſecratio poſſit ex diſpenſatione Papæ ab vno tantùm Epiſcopo fieri, qui in defectum aliorum duas dignitates, vel Canonicos mytratos ſibi in ſacros aſſumat, prout quotidie fieri videmus, quia Papa poteſt mutare hanc formam, quamuis fuerit ab Apoſtolis instituta. Ita Hugo & Præpoſ. *in c.porro 67 diſt.* quos ſequitur Gregor.Lop.*l.28 gloſ.2.tit.5.p.1.* D.à Cuna *ad c.de obiectioni 3.diſt.64.* & extat de hoc expreſſa declaratio ſacræ Congr. Cardinalium, de quà teſtātur Farin.*in not.ad Concil. Trid.ſeſſ.23.de reform.c.1.* vbi ait ſic declaratum fuiſſe à maiori parte Theologorum, qui conſulti fuerant,& ita Pium V. diſpenſaſſe.

Distinctio LXX.

Summarium.

1 *Vocum in paritate ille debet præferri, qui fuerit de familia fundatoris.*
2 *Vocum in paritate prælatio competit habēti maiores, & plures qualitates.*
3 *Merita quando ſunt æqualia, Epiſcopus ex duobus æqualiter præſentatis illum inſtituet quem voluerit.*

Cap. Neminem. I.

IN gloſ.*fine poſſeſſionis.* Collige ex gloſſa, quod ſtāte parietate vocum patronorū ille debet præferri, qui fuerit de familia fūdatoris, vt per Roch *de iure.patrō.verb.honorificum quæſt.18 n.46.verſ.prima opinio.,* Lambert.*eodem tract.4.art.quinta quæſt princ.3.p.2.lib.n.3 in fine, verſ.ſucceſsiuè,* Ferret. *conſ.* 1

131.

131.*n* 4. Viuian. *in praxi iuriſpatron. lib.* 14. *poſt* 62. 3. *p. n.* 67. Perez de Lara *de capellan. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 31. *verſ. & conſanguineus præfertur.* Burat. *dec.* 316 *num.* 12. *& dec.* 633. *in fine, & dec.* 647. *n.* 17. In hac enim paritate
2 vocum prælatio competit habẽti maiores, & plures qualitates, Lambert. *d. tract. de iurepatron. p.* 2. *lib.* 2. *quæſt.* 7. *princ. art.* 26. *n.* 2. Maſtrill. *dec.* 2. *n.* 8. *lib.* 1. Rota *in Lanen. Sar-*
3 *Zanen. iuriſpatronatus* 9. *Februarij* 1616. coram bonę memoriæ *Pirouano*, & magis idoneus deber in hoc caſu ſemper inſtitui; Azori. *Inſtit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *cap.* 22. *quæſt.* 14. Aloyſ. Riec. *in praxi reſ.* 106. Caſtr. Palaq *in opere morali tom.* 2. *tract.* 13. *diſp.* 2. *punct.* 9. *n.* 3. Ego *de officio & poteſt. Epiſcop p.* 3. *alleg.* 72. *n.* 209. niſi æqualia ſint amborum merita, quia tunc Epiſcopus ex duobus æqualiter præſentatis illum inſtituet, quem voluerit, ex Lambert. *d. lib.* 2. *p.* 3. *q.* 5. *princ. art.* 1. *num.* 2. Caſ. de Graſſis *dec.* 1. *num.* 9. *de iurepatron.* Mari. Antonin. *var. reſolut. lib.* 1. *reſol.* 104. *n.* 2. *verſ. tunc demum*, Caſtro Palao *d. puncto* 9. *num.* 1.

Distinctio LXXVII.

Cap. Quicunque. III.

GLoſ. *in hoc text.* dicit *ibidem* grandæuum illum vocari, qui vltra trigeſimum annum exiſtit, vt per Turrec. *in præſenti*, Alex. Scot. *in vocabul. vtriuſque Iuris, verb. grandæuus.* Sed mihi videtur grãdæuum prouectionis ſenectæ hominẽ dici, vt ex Virgilio, & aliis notat Theſaurus linguæ Latinæ *verb grandæuus*, & colligitur *ex textu in cap. illud* 13. *q.* 2. vbi accipitur grandæuus pro ſene, & facilè morituro, ibi; *ſi ei quicquã humanitus contigerit, quia grandæuus eſt*, & confirmatur auctoritate S. Auguſtini *lib.* 5. *de ciuitate Dei*, vbi de Conſtantino loquens ſic ait, *grandæuus ægritudine & ſenectute defunctus eſt.* Probatur 1. *Regum c.* 4. ibi *ſenex erat grandæuus*, nam de Heli loquitur, qui nonagenarius erat, vt notat Alberic. *in dictionar. verb. grandæuus*, cum aliis adductis per Maiol. *de irreg. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 14. Grauem verò ſiue ingraueſcentem ætatem à quinquageſimo ad ſexageſimum quintum annum protrahi probat Paul. Zach. in quæſt. Medicolcg.

Distinctio LXXX.

Cap. In illis. II.

AD *n.* 4. Quòd ciuitas appellari non poteſt, quæ Epiſcopum nõ habeat, vltra citatos addo Hieron. de Mõte *in tract. fin. regũd.* 65. Bobad. *in ſua politica lib.* 2. *c.* 17. *n.* 15. Cened. *ad Decret. collect.* 101 *n.* 1. Camill. Borrel. *de præſtantia Regis Cathol. c.* 76. *n.* 22. *& conſ.* 2. latè diſputat, an ciuitas ad Epiſcopalem ſedem erecta debeat facere palatium pro Epiſcopo, ſed verius eſt non omnes ciuitates Epiſcopos habere, nec illis indigere, & ius creandarum ciuitatum apud Imperatorem & Regem in ſuis prouinciis independenter à ſummo Pontifice, aut Epiſcopi deſignatione reſidere, vt per Gaſpard. Velaſc. *in L. imperium ff. de iuriſdict. omn. iud. n.* 73. Raynald. Corſ. *lib.* 3. *indag. cap.* 3. Vrbis tamẽ decus augetur per Epiſcopi ſedem, & in eadem ſede de nouo augenda, conſiderandum eſt, quòd habeat progreſſum nobilẽ, diuitem, numeroſum, & ſufficiẽtem Sacerdotum copiam, ne aliàs ſedes Epiſcopalis vileſcat, vt bene obſeruat Iſidor. Moſcon. *de Maieſt. milit. Eccleſ. p.* 1. *c.* 15.

Distinctio LXXXIII.

Summarium.

1 *Medici gratis pauperes curare debent.*

2 *Concurrente opportunitate locorum, temporum, & rerum.*

3 *Medicus recuſans pauperes curare à iudice, poterit officio priuari.*

AD *num.* 1. Pro exornatione concluſionis, quod medici gratis pauperes curare debent, vltra citatos, vide Gregor. Lop. *verb. llanamente tit.* 22. *part.* 3. Mandoſ. *in praxi tit. de ingratitud. cap.* 101. *verſ. pauperes*, Fuſc. *de viſit. lib.* 2. *c.* 3. *num.* 6. Franc. Ripa *in tract. de peſte in remed. ad curand. peſtem § medicorum n.* 101. Gaſp. Baëc. *de decima tutorum c.* 10. *num.* 15. Gail. *lib.* 1. *obſeru.* 43. *num.* 13. Roland. à Valle *conſ.* 87. *n.* 38. *cũ duobus ſeqq. lib.* 2. Sebaſt. Medices *de caſibus fortuit. p.* 2. *quæſt.* 4. *n.* 11. Petr. Roiz. *Lituan. dec.* 4. *num.* 300. *& ſeq.* Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 54. *num.* 83. B. Ioan. à Capiſtrano *in ſpeculo conſcient. num.* 266. Vrſill. 1

*ad Aſſlict.deciſ.*123. Flores de Mena *var.*
*q.*8 §.1.*num.*52. Cornel. Benin. *de paupert.*
2 *ſpec.*1.*de iudic.n.*17. Vincent. Carot. *de locato*
*p.*2.*gradu* 4.*de medico.q.*3.*ex n.*2. vbi *n.*8.*fol.*
mihi 121. id verum dicit tribus concurrẽti-
bus requiſitis, ſiue in ſoro exteriori, ſiue in-
teriori, ſcilicet opportunitate locorũ, quia
non per mundum quærere indigentes in-
firmos tenetur Medicus, ſed ſi illis occur-
rat, ſufficit. Tempotũ, quia non futuræ ne-
ceſſitati occurrere, aut prouidere, ſed præ-
ſenti homo tenetur. Rerum, quia cõſulere,
3 coniunctiſque ſanguine curá impendere
debet homo, & *n.*9. poſt Bart. ſubdit, quod
Medicus gratis infirmos pauperes medi-
cari recusãs, poterit à iudice officio priuari.

DISTINCTIO LXXXVI.

Cap. Non ſatis. XIV.

POſt *numer.* 1. Collige ex textu ſub-
ueniendum eſſe exiſtenti in ex-
trema neceſſitate etiam ex bonis,
quibus quis ad ſtatum ſuum indiget, modò
non ad naturalem neceſſitatem ſubleuan-
dam, vt per S. Thom. 2.2 *quaeſt.* 33.*art.*5. *&*
*quodlib.*8.*art.* 12. Coũ. *lib.*3.*var.c.*14. *numer.*
5. Palat. Rub. *in c.per veſtras* §.12.*n.*3. Corn.
Benincaſ. *de priuileg. paupert. ſpec.* 5. *in iudic.*
*num.*18.*cum ſeqq.* Gaſp. Baëc. *de inope debit.*
*c.*12.*n.*16. Ludou. Mex. *in tract. taſſa panis*
*concluſ.*1.*num.*6. Surd *de aliment. tit.* 1.*q.*90.
per tot.

SVMMARIVM.

1 *Senes iunioribus in eleemoſynis ſunt præfe-*
rendi.
2 *Paupertas ſenis ſemper maior & vrgentior*
reputatur.

Cap. Conſideranda. XVII.

1 DIuus Ambroſius, ex quo deſumitur
text. in præſẽti, ſẽtit ſenes iunioribus
in eleemoſynis eſſe præferẽdos, ibi, *conſide-*
randa eſt etiã in largiẽdo ætas, atque debilitas,
&c. *vt ſenibus plus largiarũ, qui ſibi labore iã*
non queunt victum quærere. Concordat l. Ca-
*ſtel.*7.*tit.*23.*part.*1. ibi, *la ſetena coſa es, que de-*
ue parar mientes, de que edad es el que pide la
limoſna, que ante deue dar a los viejos que no
lo puedẽ ganar, que a los mancebos. Didac. Per.
*in l.*4.*gloſ.*2.*col.*2.*in fine lib.*4.*ordin.* Tiraq. *de*
nobilit.c. 20.*n.* 154. *& de primog. in præfat. n.*
147. Mar. Giurba *in cõſuet. Meſſan. gloſ.* 14.*c.*
2.*n.*5.*verſ. quare eleemoſyna*, Aluar. *de priui-*
leg. miſerab. perſonarũ q. 18.*n.*52. & ratio eſt, 2
quia licèt reſpectu facultatũ æqualis iuue-
nis & ſenis indigentia poſſit conſiderari,
tamen ex eo maior ſemper, & vrgentior
paupertas ſenis reputatur, quia ob ætatis
ingraueſcẽtiã & defectum, nullo ipſius
labore artificio, & induſtria poteſt ſubleua-
ri. Vnde non omnem quemcunque ſenem
in eleemoſynis iuueni eſſe præferendum
rectè infertur, ſed illum duntaxat, qui adeo
annorum pondere infirmatur, vt vix pro-
prium quærendi victum labori, & mini-
ſterio ſufficiat, veluti ſeptuagenarium, quẽ
Iuris cenſura debilem, & infirmum eſſe ci-
tra controuerſiam teſtantur. Abb. *c. quoniã*
*frequenter.*5.*n.* 18.*vt lit. non conteſt.* Alciat.
*de præſumpt. reg.*1.*præſ. vlt.* Menoch. *eod. tr.*
*lib.*6.*præſ.*46.*n.*21.

DISTINCTIO LXXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Societas humana in pace conſeruatur.*
2 *Diſtributio graduum vnitatem & concor-*
diam ſeruat.
3 *Ordo concordiam alit & fouet.*
4 *Homo qui non vult eſſe in ciuili ſocietate*
aut Deus, aut beſtia.
5 *Homo animal ſociabile.*
6 *Ordo eſt de conſeruatione vniuerſi.*
7 *Eccleſiaſtica Hierarchia inſtar cæleſtis ordi-*
natur.

Cap. Ad hoc. VII. & vlt.

ELeganter hic dicitur, *quòd dũ qui-* 1
libet ſeruat, ſuũ gradũ ſocietas hæc hu-
mana in pace cõſeruatur, vt per Me-
noch. *conſ.*902 *n.* 1. ibi, *quemadmodum, qui*
ambitu, faſtu, & cupiditate gloriæ de ordinis
prælatione contendunt, iure dãnandi ſunt, quip-
pe qui cõparãdi videãtur Phariſæis illis, qui (ſic
Matth.c. 23 *ſcriptũ reliquit) glorioſè amãt pri-*
mos accubitus in cœnis, primas cathedras in ſy-
nagogis, & ſalutationes in foro. Ita iure laudã-
di ſũt illi, qui nõ alia ratione de prælatione hac
experiũtur, quã vt pulcherrimus ille ordo, qui
& in patria illa cæleſti mirificè eſt conſtabilitus
obſeruatur, cũ ordo, & cõcordia parare ſoleat, c.
*vlt.*89.*diſt.* & Tiber. Decian. *conſ.* 7.*n.*1.*vol.*
3. ibi, *& quamquam quoad Deum illaudabi-*
lis videatur iſta quæſtio, quia mundi gloria eſt
*vanitas vanitatũ, & omnia vanitas, Eccleſ.*1.
&

& Pſalm. 38. Dicit enim Dominus, qui ſe humiliat, exaltabitur, & qui ſe exaltat, humiliabitur
2 Matth. 20 & 23. Attamen quoad hanc humanam ſocietatem & ciuilem politiam conſeruandam, neceſſaria, & laudabilis eſt, nam graduum diſtributio vnitatem, & concordiam ſeruat, c. ad hac 89. diſt. & ideò in dignitatibus ſeruandus eſt ordo graduum, l. honor. §. gerendorũ ff. de muner. & honorib. l. fin. vbi Luc. de Pena. c. de his, qui ſponte muneta ſub. lib. 10. & notatur in rub. & in nigro, C. vt dignit. ordo ſeruetur, lib. 12. ordines enim dignitatum Deus conſtituit non modo in hoc mundo, ſed in hierarchiis cæleſtibus Angelorum, vt notatur in rub. de maioriti. & ibid. & in cap. est ordo 35. quæſt. 5. & in auth. quomodo oporteat Epiſcopos, &c. Franc. Burſat. conſil. 343. in princip. vol. 4. ibi, dum ordo concordiam alat, & foueat, ſecundum Diuum Gregorium relatum in cap. fin. 89. diſt.
3 Archid. in cap. decernimus 10. quæſt. in princip. c. qui gratia ordinis ſeruandi tantum conteni [illegible] agunt, quàm vt à Deo optimo Maximo [illegible] tucantur, Cantic. cap. 2. Rex ordinauit in me charitatem, Apoſtol. 1. ad Corinth. cap. 9. ibi, Dominus ordinauit, & ad Hebr. 5. & Pſalm. 109 Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Naturam humanam deſendunt, quæ ex ordine non omnes inter ſummos, neque rurſus omnes inter nouiſſimos conſtituit, ex textu in § ordinat. auth. de Monachis iura & leges conſonant, quibus magna cura fuit, vt alter alteri præſit, & alter alteri, c. 1. per tuas [illegible], de maiorit. & obed. toto tit. cap. vt dignitatum ordo ſeruetur, &c. Petrus Gregor. de Republ. libro 1. cap. 1. num. 8. ibi, vt [illegible] in vno corpore phyſico, membrorũ coniorti [illegible] collegatione, actiones ſuas mens exercit, [illegible] perficit, & vnico ſpiritu eadem membra colligit, ita vnum imperium cum poteſtate vnius, vel plurium vniuorum in republ. regit, imperat, vtque vt mẽbris conſententia & leges dicit concordiam firmat, & humana ſocietati neceſſaria exequitur, communicat commercia, actiones, & amicitias conuenientibus præceptis, quæ vel natura, vel necessitas ſuadet per ſe inuiolata ſeruare. Nam homo, qui non eſt, aut non poteſt, aut non vult eſſe in ciuili ſocietate, vel
4 Deus eſt, qui nullius indiget, & ſibi ſufficiens eſt, vel beſtia, qui non amat ſocietatem hominũ, homo quippe animal ſociabile, vt ait Ariſtotel. 1. polit. c. 2. Quia verò ea ſocietas humana eſt
5 hominis vigens ratione, neceſſarium eſt illam quoque eſſe ordinatam cum diſtinctione eius, quod rationi conſentit, vel aduerſatur, vt ius ſit ordini illo ciuilis ſocietatis, &c. Iur. Lauor. 2. ar. lucubrat. titul. 4. de election cap. 1. numero 36. ibi, his addе, quia ordo eſt de conſeruatione vniuerſi, &c.

In text. ibi, cæleſtium militiarum exemplar 7
nos inſtituit, quia dum ſunt Angeli, ſunt Archangeli, &c. conſonat Sanctus Bernardus, libro 3. de conſiderat. ad Eugen. cap. 4. ſub fine, ibi ſicuti illic Seraphim, & Cherubim, ac cæteri quique vſque ad Angelos & Archangelos ordinantur ſub vno capite Deo, ita hic quoque ſub vno ſummo Põtifice, Primates, vel Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Presbyteri, vel Abbates, & reliqua, in hunc modũ, &c. Bobadil. in ſua politica libro 3. cap. 2. numero 19. ibi veniendo pues al diſcurſo de las precedencias, y aſsientos de los corregidores, digo que aſsi como el immenſo Dios mui ſabio, y mui iuſto mãda à los Angelos, aſsi los Angeles mandan à los hombres, los hombres a los animales, el alma al cuerpo, el Cielo à la tierra, y la razõ a los apetitos: aſsi como ſegun Sã Gregorio en las Hierarchias de los Cielos y Angeles, y Archangeles, y otros eſpiritos, que no ſon yguales, ſino diferẽtes en grados, y dignidad: y ſegun Tito Liuio la firmeza de la fe, es ſogetarſe à los mayores, y Dioniſio dize, que es ley eterna de la naturaleza, que el inferioro ſe deſça al ſuperior y aſsi, para mayor concordia de los miniſtros de Dios en la tierras, y mayor adminiſtracion de los officios humanos fue, y es neceſſaria la diuerſidad, y mayoria, y que los ſuperiores precedam a los menores, y ſean dellos reuerenciados y ellos ſean amados de los mayores, &c. Franciſc. de Mendoça in viridario lib. 8. c. 8. n. 195. Marder. de Monarchia lib. 1. p. 1. c. 5.

Distinctio XCVI.

Summarium.

1 Poteſtas Eccleſiaſtica ſuperior eſt, & ſecularis inferior.
2 Concilium Trid ſeſſ. 25. de reform. c. 26. refertur.
3 Commendatur immunitatis Eccleſiaſticæ defenſio.

Cap. Quis dubitet. IX.

Gregorius VII. l. 8. epiſtol. 21. ad Hermanum Metenſem Epiſcopum, elegantibus verbis ſic alloquitur. Quis dubitet ſacerdotes Chriſti Regum, & Principum, omniumque fidelium Patres, & magiſtros cenſeri. Ex quibus verbis vulgo colligitur, quòd Eccleſia, ſiue 1

Eccleſiaſtica poteſtas principalis, & ſupe-
rior eſt,ſecularis,verò inferior,&ab ea de-
pendens,idem probant *textus in c.ab Impe-
ratoribus 23.q.3 & in c.Principes 23.q.5.*re-
ſoluunt Sot.*de iuſtit.lib.4.q.4.art.1.* Con. *in
reg.poſſeſſor.p 2.§.9.n.7.* Cordub. *in ſuo quæ-
ſtionario lib.1.q.57.dub.3.*Sander.*de viſibili
Monarchia lib.1.c.4.*Card.Bellarm.*tom.1.lib.
5.de poteſt.Papæ c.1.cum ſequentibus*, Salon.
*de iuſtit.q.4.de dominio a.5.*Aragon *eod.tr.q.
67 a.1 §.cæterùm*,Molin.*de iuſt.tr.2. diſp.* 28.
2 *&* 29. Sanctè quidem & grauibus verbis
declarat ſancta *Synodus Tridentina ſeſſ.* 25.
*de reform.c.20*Officium , quod Principibus
in rebus Eccleſiaſticis agere incumbit, ibi,
*Proptereaque admonet Imperatorem,Reges,Re-
publicas,Principes,& omnes,& ſingulos cuiuſ-
cumque ſtatus,& dignitatis extiterint , vt quo
largius bonis temporalibus,atque in alios pote-
ſtate ſunt ornati,eo ſanctius , quæ Eccleſiaſtici
iuris ſunt,tanquam Dei præcipua,eiuſque pa-
trocinio ѕecta venerentur,neque ab vllis Baroni-
bus,Domicellis, Rectoribus , aliiſque dominis
temporalibus,ſeu Magiſtratibus, maximeque
miniſtris ipſorum Principum lædi patiantur,
ſed ſeuerè in eos,qui illius libertatem , immu-
nitatem , atque iuriſdictionem impediunt,
animaduertant. Quibus etiam ipſimet exem-
plo ad pietatem,religionem,Eccleſiarum prote-
ctionem exiſtant , imitantes anteriores , opti-
mos,religioſiſſimoſq; Principes qui ius Eccleſiæ,
ſua in primis auctoritate auxerunt,ne dum ab
aliorum iniuria vendicarunt.*Hactenus Cõc.
3 Trident.Hæc eſt vera veſtra regia epiſtola
& Principes Catholici , quam verè veſtra
vobis Sancta Mater miſit Eccleſia in Spiri-
tu ſancto legitimè congregata,in cuius obe-
dientiam iuraſtis in ſacro fonte Baptiſma-
tis:& hæc eſt vera & ſecura ſcribendi nor-
ma,conſulentes optimi., aqua quoque Ba-
ptiſmatis renouati parique fœdere deuin-
cti , parcite iam quæſo ſanctiſſimis Epiſco-
pis,parcite religioſiſſimis clericis , ſacratis
presbyteris,deuotiſſimis Monachis, quorũ
exilia,manuumque iniectiones aliquando
commemoratis probatis,propoſitis , ſatiſ-
que ſit,ſi hæc fiant.

Cap. Conſtantinus. XIII.

AD *num.3.* De donatione Conſtantini
Magni Sancto Syluestro Pontifici fa-
cta ,deque donationibus,quas poſtea fece-
runt aliis Pontificibus Imperatores , atque
Principes alij,latè Boët.Epo *de iuriſdiction.
Eccleſiaſt.tempor.quæſt.3. à numero 1. pag.58.
cum ſequentibus,& num.* 10. refert ex Iuone
Carnotenſi in regiam donationem, *& n.
14.* aliam formulam donationis eiuſmodi
ab Alberico Iureconſulto relictam *in l.1.
§.initio num.5.& 6.ff.de officio præfecti Vrbis*,
per extenſum tranſcribit , *& à numero 16.*
aliam Iſidori formulam pleniſſimam addu-
cit,& deinde *à pagin. 239 cum ſequentibus*,
gloſſema in hunc textum breuiſſima fa-
cit,illúmque multis in locis corrigit. Vnde
colligitur, quàm antiqua fuerit à Regibus
liberalitas in Eccleſiam,de quo Rangol. *in
cap.4.lib.1.Regum c.19.* Cuius verba refert
Fr.Placidus Reinoſo *en la defenſa del eſtado
Eccleſiaſtico* §.4.& de noſtris Hiſpaniarum
Regibus Vaſq.*in opuſc. de redditibus Eccleſ.
c.1.§.3.*Vald.*de dignitate Regum, Regnorúm-
que Hiſpaniæ c.19.& cap.21.numero* 6. Ana-
ſtaſ.Germon *in aſſert.libertatis immunitatiſ-
que Eccleſ.c.9.*Valenz.*contra Venetos part. 2.
num.12.*

Distinctio XCVII.

Cap. Nobiliſſimus. III.

AD *num.1.* Quòd ſimplici Car- 1
dinalium, ſeu alterius nobiliſſi-
mi, ſeu excelſi viri verbo cre-
dendum eſt delegationem ſibi
fuiſſe factam,aut aliquid viuæ vocis oracu-
lo commiſſum,licèt delegationis literas,aut
ſcripturam non oſtendat,vltra citatos adde
Panorm.*in.cap ſuper his numero 5.verſ.vnde
vt Cardinalis* , & ibidem Felin. *n.8. de fide
inſtrument.* Vant.*de nullit tit.quibus modis ſẽ-
tentiæ nullitas repar.*Seraphin. *deciſ.* 133. *n.
1.*Alphonſ.Narbona *l 60.gloſ.vnic.num.66.
cum ſequentibus tit.4 libro 2.recop.* me citato
in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrum.edit.
tit.2.reſ.5.n.* 55.

Ibidem,in verſ.*Intellige procedere,quando 2
nulli infertur præiudicium*,&c.Hæc eſt limi-
tatio ſuperioris doctrinæ,vt ſcilicet illa in-
telligenda veniat , quando literæ perſonis
enarratis conceſſæ non tendunt in præiu-
dicium alterius , ſed concernunt tantum
rem propriam Pontificis, aut Principis,ſeu
aliorum,vt vltra citatos tenent Angel.*conſ.*
82.Gregor.Lopez *l.23.in verb.viuen con el
tit.9.par.1.*Alphonſ.de Narbona *dict. gloſ.
vnic.numer.68.cum ſequentibus*,Genna
*in tractat. de ſcriptura libro 3.
quæſt.5.num.43.*me citato
in hoc loco Pareja
*d.reſolut. 5. nu-
mer.56.*

I. QVÆSTIO I.

Cap. Prophetauit. LXXVIII.

PER malos & deperditos homines, Gentiles, Iudæos, vel infideles, miracula fieri poſſe virtute diuina expreſsè tenent, & aliqua referunt S. Auguſt. *lib. 2. de ſerm. Domini, tom. 4. c. 39. & to. 6. contra aduerſ. leg. lib. 2. c. 4. & lib. 4. Confeſſ. cap. 5.* S. Greg. *lib. 2. moral. c. 8.* Bed. Maldon. Barradas, & alij *ad c. 7. Matth.* Medin. *lib. 2. de recta in Deum fide.* Æneæ. Robert. *lib. 1. rerum iudicat. c. 5. fol. 18.* Petr. Greg. *de Republ. lib. 13. c. 24. & 25.* Baptiſt. Fulgoſ. *lib. 1. memorabil. c. 6. de miracul.* Mart. Del. *diſquiſit. magic. lib. ... q. 7. pag. 63.* Sim. Mayol. *dierum canicul. tom. 2. colloq. 4. pag. 112. & ſeq.* Acoſta *lib. 2. de procuranda Indorum ſalute, c. 10. in princ.* Rutil. Bēzon. *de anno Iubilæi, l. 6. c. 24.* Camil. Borrell. *de præſtantia Regis Catholici, c. 55.* Raph. de la Torre *in 2. 2. q. 9. ar. 2. diſp. 4. pag. 751. & to. 2. de vit. & oppoſitis Relig. q. 95. in prælud. diſp. 2.* Torrebl. *de Magia, lib. 2. c. 11. & 26. & de iure ſpirit. l. b. 1. c. 11. & lib. 4. c. 1.* Suar. *de fide diſp. 4. ſect. 3. n. 8. & ſect. 4.* Maluenda *de Antichriſto lib. 6. c. 1. & lib. 7. c. 15.* Perez *in Laurea Salmanticens. cert. 1. de Deo trino, & vno dub. 1. c. 1. ex n. 32. & cert. 4. dub. 1. c. 3.* Boz. *de ſignis Eccleſ. lib. 2. c. 8.*

I. QVÆSTIO. II.

Cap. Quàm pio. II.

AD *n. 2.* quatenus hic dicitur, quod licitum eſt Chriſtiano promittere pecuniam Iudæo cupienti venire ad Baptiſmum, ſed timenti paupertatem inter Chriſtianos, adde Aloyſ. Leon. *l. 1. n. 57. C. de Iuda.* Ioan. Solorzan. *de Indiarum iure, tom. 1. lib. 2. cap. 18. num. 40.* vbi *n. 41.* rectè monet, quòd licèt omnes pactiones, & nundinationes, quæ in rebus ſpiritualibus fiunt, prohibitæ ſunt, & ſimoniæ labem videantur habere, vt probatur in hoc textu, nihilominus, vbi pecunia non datur ſub tali pacto, neque in vim pretij, & emptionis rei ſpiritualis, ſed in modum conditionis, ſi infidelis voluerit ad Fidem conuerti, nulla ſimonia committitur, quoniam temporale commodum, pro re ſpirituali nō datur, ſed muneribus, blandimentis, & officiis pagani voluntatem, & animum conciliamus, vt cunſulat ſuæ ſaluti, & ad id, quod iure diuino præſtare deberet, nobis deuincimus, quod nullam in ſe turpitudinem habet, ſed potius magnum charitatis & pietatis officium, cum Deus ipſe ſæpe promittat bona temporalia, ſub conditione, ſi bene operentur illi, quibus fit promiſſio, vt videre eſt, *Geneſ. 17.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici diuites ex patrimonio proprio an debeant habere mercedem clericalis ſeruitij.*

2 *Clericus beneficiarios redditus ſibi percipere poteſt, patrimoniale, quæ ex integro conſeruare.*

3 *Clericus omnia bona ſua conſanguineis donare poteſt, & ex redditibus beneficiorū ſuorum velle viuere.*

4 *Vnuſquiſque iuſtè percipit, & expendit illud quod ſuis laboribus, velut iuſta merces deputatur.*

5 *Epiſcopales redditus debentur Epiſcopis veluti merces ſuis laboribus deputata.*

6 *Canones, qui aſſerunt clericos diuites ex patrimonio proprio nullam habere mercedē clericalis officij, intelliguntur & explicantur diuerſimodè, & numeris ſeqq.*

Cap. Cleros. VI.

PLuros Canones in hoc Decreti 1
volumine reperiuntur, quibus probare videtur clericos, ſi locupletes sūt, ſi patrimonio pingues, quaſi clericalis ſeruitij mercedē nullam habere, ex quorū numero præter text. in præſenti ſunt *c. paſtor, hac eadem cauſa, & q. c. Epiſcopus 10. q. 2. c. Epiſcopus, c. illi autem 12. q. 1. c. fin. § vlt. 16. q. 1. fortè, quia bona Eccleſiæ ad pauperum vſus deſtinantur, c. videntes 12. q. 1.* iunctis traditis per Læl. Mancin. *ſac. iur. contr. diſſert. 5. ex vlt à n. 1.*

Sed contraria ſententia crebriùs acce- 2
pta, & generali totius Eccleſiæ vſu conſtabilita eſt, vt poſſit ſcilicet clericus beneficiarios redditus ſibi percipere, quibus viuat, patrimonialeſque ex integro cōſeruare, vt bene reſoluunt Suar. *recept. ſent. verb. clericus,* Viu. *commun. opinionū lib. 2. opin. 44.* Cou. *ad c. 1. n. 2. de teſtam.* Sot. *de iuſt. lib. 10. q. 4. ar. 3.* Nauar. *de reddit. Eccl. q. 1. n. 78.* Hoieda *de incompatibil. benef. c. 19. num. 45.* Sarmient. *eodem tractat. p. 1. c. 1. n. 18.* Menchaq. *illuſt. c. 105. n. 9.* Menoch. *de arbitr. caſu 145. num. 5.* Molin.

Molin. *de inſtit. tract. 2. diſp.* 145. plures per Ćened. *ad Decretal. collect.* 33. *num.* 4 Fr. Emman. *in ſumma tom. 4. cap.* 68. *num.* 5. Bellēt. *diſquiſit. clericāl. p. tit. de bonis cleric.* §. 1. *n.* 11. *&* § 6. *n.* 7. *verſ. nam clericus.* Rodoan. *de ſpol. Clericor. q.* 9. §. *fin. num.* 37. *&* 39. Marcel. de Mauro *alleg.* 36. *num.* 10. Ego ipſe *de poteſt. & offic. Epiſcop. p.* 3. *alleg.* 114. *num.* 36. *cum ſeqq* me citato Alzed. *de præcellent. Epiſcop. dignit part.* 1. *c.* 14. *num.* 43. nouiſſimè Læl. Mancin. *diſquiſit. genial. & anniuerſar. Iuris diſput. cent.* 2. *cap.* 181. Idque vel ratione ope-
3 ris, & mercedis. *c. clerici* 1. *quæſt.* 2. vel diuiſione illa bonorum, quæ facta legitur in Eccleſia. *cap. conceſſo, cap. quatuor*, & paſſim 12. *quæſt.* 2. vel ratione euidenti, nam poteſt clericus omnia bona ſua conſanguineis ſuis velle dare, & ex redditibus beneficiorum ſuorum velle viuere, vt in confeſſo eſt. Cur igitur, quod ante licuit, id deinceps licere nō videatur? poteſt me hercle clericus bonorum ſuorum prouentus conſanguineis conſeruare, qui potuit initio donare. Facit quod vnuſquiſque licitè percipit, & expē-
4 dit illud, quod ſuis laboribus, velut iuſta merces, deputatur, iuxta illud Paul. 1. *ad Timoth.* 5. *Dignus eſt operarius mercede ſua*, & *Matth.* 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo, &* 20. *Voca operarios, & redde*, *c. cum ſecundum* 16. *in princip. de præben.* ne aliàs ſequatur abſurdum, quod vel cogatur quis propriis ſtipendiis militare, contra *c. charitatem in fine* 12. *q.* 1. refert *gloſ. pen. in cap. vnic. de clerico*
5 *ægrot. l.* 6. Sanè redditus Epiſcopales debentur Epiſcopis veluti merces ſuis laboribus deputata, bonus text. *in cap. pen.* ibi, *clerici omnes*, & ibi, *ſtipendia ſanctis laboribus debita*, 1. *quæſt.* 2. *d. c. cùm ſecundum*, cum ſimilibus, igitur ſi Prælatus habeat patrimonium, licitè poterit, illo conſeruato, redditus Epiſcopales expendere.

6 Quare ad dictos Canones plures diuerſæque referuntur ſolutiones. Quidam tenent eos in clericis valere, qui clerici ſunt purè, & ſimpliciter, neque Eccleſiæ deſeruiunt, quaſi dixerint, clericum, vt clericum, qui patrimonij diues eſt, nihil petere ab Eccleſia poſſe, quo ſuſtentetur, ſed vt Eccleſiæ ſeruientem ſtipendium mereri.

Alij referunt memoratos Canones præ-
7 ceptum quidem ſapere ob maximam ſanctiſſimorum illorum Patrum in redarguendis moribus libertatem, & quaſi in dicendo hyperbolem, veruntamen reipſa non præceptum continere, ſed conſilium.

8 Alij nihil aliud præſcriptis Canonem decretis cautum videri affirmāt, quàm de bonis ſimpliciter, quæ propria ſunt pauperū. Illud itaque dumtaxat prohiberi, ne bona illa, quæ alendis pauperibus veteri inſtituto addicta eſſent, diſtribuerentur clericis, qui ex parentum, propinquorúmve bonis neceſſaria commode conſequi poſſent. Proinde eorum bonorum nullam prorſus rationem haberi, quæ ſoluendis clericorum mercedibus deſtinarentur.

Alij aſſerunt ſtare poſſe, quæ ex prædi- 9
ctorum Canonum deciſionibus ſuprà cōmemoraui, ſi extrema aliqua pauperum neceſſitas vrgeat; non enim tunc licere clericis, relicto patrimonio, ex fructibus beneficiorum, quos pauperibus debent, alimēta percipere, cum his caſibus laici quoque pauperibus teneantur, imò bona ipſa Eccleſiarum, iuxta illud Chriſti Domini, *Miſericordiam volo, non ſacrificium.*

Denique planius, & melius reſponden- 10
dum mihi videtur cum *gloſ.* 1. *in præſenti*, & Cou. *d. numero* 2. *verſ. primo*, textum hunc
procedere attento tempore antiquo, quo 11
bona Eccleſiæ erant ſolummodo deſtinata ad alendos pauperes Chriſtianos, & clericos egenos, vt ſatis inſinuat *c. certè* 12. *quæſt.* 1. aduertunt poſt alios Sut. *dicto ar.* 3. Sarm. *d. part.* 1. *cap.* 5. *numero* 17. Eodem modo reſpondetur *ad cap. illi autem in fine* 12. *q.* 1. procedere eodem, tempore antiquo, quo Eccleſia Catholica velut nouum germen floreſcere incipiebat, & Apoſtolicis conſiliis ita addicta, vt multitudinis Chriſtianorum eſſet cor vnum, & anima vna, omnia namque erant communia, nemo ſibi aliquid proprium vindicabat, *dicto cap. illi, ad finem*, refert plures quos ſequitur Cou. *d. n.* 2. *prope finem*, Ego *d. alleg.* 114. *numero* 38 *&* 39.

II. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1. *Clerici an puniri poſſint in Eccleſiaſtico foro ex confeſſione facta in ſeculari.*
2. Text. in præſenti *intelligitur.*
3. *Confeſſio, probatio, & acta contra Clericum apud Iudicem ſecularem competentem facta vbi ad eum cognitio ſpectabat, fid. in ſaciunt.*
4. *Secus in illis caſibus, in quibus ſeculares Iudices omnino incompetentes ſunt.*

Cap. Multi. XVIII.

1 AVguſtio *in homil.* 58. *de pœnit. c.* 12. relatus *in hoc textu* in illis verbis, ibi. *Nos verò à cõmunione prohibere quẽquã non poſſumus, quãuis hac prohibitio nõdum ſit mortalis, ſed medicinalis, niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo, ſiue ſeculari, ſiue Eccleſiaſtico iudicio nominatum, atque conuictum,* &c. videtur probare in Eccleſiaſtico foro puniri poſſe Eccleſiaſticos, qui in ſæculari, vel Eccleſiaſtico iudicio confeſſi, vel conuicti fuerint, cõtra textum *in cap. atſi clerici* 4. *de iudic.* prohibentem clericum, qui apud ſecularem iudicem crimen confeſſus eſt, vel de eo conuictus, non eſſe propterea vlterius puniendum, vel condemnandum per ſuum Epiſcopum, vt notant *gloſ.* 2. *in cap.* 1. 23. *q.* 5. Innoc. & communis *in cap. per inquiſitionem* 26. *de elect.* Bart. & Iaſon à *n.* 3. vbi Dec. & nouiores *in l. Magiſtratus ff. de iuriſdict. omniũ iudicũ* Rip. *n.* 16. *in c.* 2. *hoc tit.* Roder. Suar. *in l. poſt rem notab.* 3. *num.* 10. & paſſim alij, ſed omiſſis pluribus, quæ ad illius materiam tradunt gloſ. *verb. ſeculari* & DD.
2 illic Abb. à *num.* 11. *in fin.* & *additio ad eundem num.* 13. *lit.* C. & poſt multos Dec. *d. n.* 14. & Bero *in d. c. atſi clerici*, ex mente dictæ gloſ. in ſecũdo intellectu, quem magis probant Abbas *d. n.* 13. *in fine*, & alij, reſpondetur textum hunc agere & loqui de confeſſo, vel conuicto in iudicio ſæculari competenti, & legitimo reſpectu confitentis, vel conuicti in eodem, & ita generalitas illa prohibitionis reducenda ad terminos habiles, ſingula ſingulis referendo, iuxta vulgarem doctrinam gloſ receptæ *in l.* 1. *C. de ſacroſ. Eccleſ. & in cap.* 1. *de conſtit.* Ita Anguian. *de legib. lib.* 3. *controu.* 26. *n.* 43. & 45. & in hac ſpecie ſicut ſententia prolata à iudice ſæculari, vbi ad eum ſpectat cognitio, & ita competens comparit exceptionem rei iudicatæ, ſi opponatur apud Eccleſiaſticum, *c. vlt. de except. in* 6. ita etiam confeſſio, probatio, & acta apud ſecularem competentem, vbi ad eum cognitio pertinet, fidem faciunt apud
3 Eccleſiaſticum, ita vt ex eiſdem, ſi oportuerit, poſſit confeſſus, vel conuictus à communione repelli per eundẽ Eccleſiaſticum, iuxta text. *in præſenti* & ſic explicatur, & ampliatur text. *in d. c. vlt. verſ. ſimil. te.*, vt procedat etiam in confeſſione, & actis apud ſecularem competentem habitis, ex Abb. *n.* 12. Dec. *n.* 14. *cum ſeq.* Beroi à *n.* 121. *in d. c. at ſi*
4 *Clerici*, & aliis, per Maſc. *de probat. concl.* 33. *n.* 24. quãuis referat ex multis ſecundum cõmunem ſententiam acta apud ſecularẽ Iudicem non facere fidem Eccleſiaſticorum, quæ ſententia procedit tantum in illis caſibus, in quibus ſecularis omnino incompetens, & prohibitus, non verò vbi competẽs, vt in ſpecie *d. c. vlt. & huius tex.*: ſi aduertas ad ea, quæ ſupra reſolui *in addit. ad d. c. atſi clerici.*

II. QVÆSTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Senior valde ſenem ſignificat.*
2 *Seniores dicuntur ætate prouecti.*
3 *Annus centeſimus eſt terminus vitæ humanæ.*
4 *Vita illius, qui intra centeſimum annum exiſtit præſumitur.*
5 *Mortuus ille præſumitur quidam natus eſt centum vero annis.*
6 *Vita & mors in manu Domini.*
7 *Centum annorum terminum excedentes vixerunt nonnulli.*
8 Geneſ. c. 6. *locus explicatur.*
9 Numer. c. 31. *locus interpretatur.*

Cap. Paulus. XXVIII.

IN textu ibi, *Seniorem increpaueris*, verbum ſenior cõparatiuum, 1
valde ſenem ſignificat, ex Theſauro linguæ Latinæ *verb. ſenior.*
2 & Petr. Garc. *in Auicenna, ſen.* 1. *lib.* 1. *doct.* 3. 43. *diſp.* 16. Ioan. Buſſæ *tr. de ſtatibus homin. tit. de ſtatu ſenectutis c.* 1. Et hinc ætate prouecti, ſeniores dicuntur, P. Mariana *in notis ad c.* 16. *Matthæi verſ.* 21. Sebaſtian. Couar. *in Theſauro linguæ Hiſp. verb. ſeñor.* Bobad. *in ſua polit. lib.* 2. *c.* 16. *n.* 23. Aluares *de priuileg. miſerabilium perſon. q.* 18. *n.* 32.
Ibi, *Maledictus puer centum annorum.* Sanctus Gregorius volens hominẽ adoleſcẽtiæ 3
illecebris ad finem vitæ deditum graphicè deſcribere, puerum centum annorum eum vocat, quaſi inſinuans centeſimum annum eſſe terminũ vitæ humanæ de quo Forcatul. *in ſcripta iuriſperit. c.* 21. *n.* 5. & *in necromantia Dial.* 25. *n.* 4. Donel. *cõmẽt. iuris Ciuilis lib.* 10. *c.* 17. vbi Vſuald. *lit. B.* Curat. *lib.* 5. *obſeru.* 22. Ioan. Corraſ. *Miſcel. lib.* 5. *c.* 18. Franc. Monald. *conſ.* 43. *n.* 9. Hieron. Portoles *in ſchol. ad Molinã §. præſumpt. n.* 5. Philip. Paſch. *de viribus patriæ poteſt. p.* 1. *c.* 6. *num.* 12. Modeſtin. Piſtor. *illuſt. quæſt. p.* 2. *q.* 82. *numer.* 3. Moller. *lib.* 2. *ſemeſtr. cap.* 7. *numero* 22. Nicol. Loſſæ *tractat. de iure vniuerſal. parte* 5. *numero* 9. Anton. Bellon. *conſid.* 2. *num.* 67. Petr. Gilchen *in l. fin. numer* 8 *C. de ſacroſ. Eccleſ.* Polyd. Rip. *in tract. de actis in articulo mortis c.* 18. *per tot.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. L.*

*concluſ.*86. *numero* 3 Petr. Ponſ. *ſelectar. legum lit.V.verb.vita*, *pag. mihi* 574. Claud. Rangol. *in libros Regum lib.*1.*cap.*4. *verſ.*18. Morla *in emporio iuris p.*1.*tit.*12.*qu.*8.*num.*4. Farin.*fragm.crimin p.*2. *lit. M. num.* 312. Sigiſm.Scacc.*de iudic.lib.*2.*c.*8.*diffic.* 8. *n* 24. Paul.Duran.olim Rotæ Auditor, nunc Archiepiſcopus Tarracon. *de condit. & mod. impoſſib.p.*2.*c.*2.*n.*20. Iacob. Cancer *var. p.* 3.*cap.*1.*num.*220 Ripol.etiam *var.reſol.c.vlt. num* 7.Sanch.*in præcepta Decalogi to.*1.*lib.* 4. *cap.*40 *num.*49 Ægid.Trullench *in expoſit. Bullæ Cruciatæ cap.* 3.*dub.*15. *num.* 7. Franc. Amaya *obſeru.lib* 2.*cap.*11.*num.* 19 Coccin. *deci.* 345.*num.*5.Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.*31.*num* 86. *& ſeqq.* Et hine
4 ideo vehementer præſumi vitam ejus, qui intra cẽteſimum annum exiſtit, itavt à probationis onere releuetur, qui eam velut intentionis ſuæ baſim, & fundamentum proponit, reſoluunt Grégor.Lop.*l.*14.*verb. abdaque pruene, tit.*14.*part.* 3. Hereul.*tract. de negatiua,n.*290.*verſ. mors quoque præſumitur.* Anton.Gabr.*commun.lib.*1.*tit.de præſumpt. concl.*16.*num.*3.Ripol.*d.cap.vlt. à n.*7. Perez de Lara *in compendio vitæ hominũ*, *cap.* 31. *num.*87. Et è contra mortuum eum præſumi, qui iam natus eſt centum retro annis,
5 probant Capel.Tholoſana *deciſ.*313 *num* 3. *verſ.probatur etiam* Cou.*var.lib.*2.*cap.*7.*n.*6. Anton.Gabr.*d.concluſ.*16.*n.*4 Farin.*d.littera M.n* 316.Cardin.Tuſch.*d.lit.M.concluſ.*400. *num.*25.

9 Nihilominus cùm vita & mors ſit in manu Domini, non poteſt dari aliquis certus annus, qui ſit terminus humanæ vitæ; conſtat enim ex diuino oraculo, *Ego ſum vita tua, & profectio dierum tuorum*; plures centum annorum terminum exceſſiſſe, ac B.
7 Romualdum 130 annos vixiſſe, de quibus Io. Buſſæ. *de ſtatibus hominum tit. de ſtatu ſeneɛt.cap.*7.Claud. Deodat. *libro* 1. *Panthei Hygiaſtici cap.*6.*pag.*56 Serar.*tom* 2. *in Ioſue cap.*13 *qu.*3.*num.*3 Franc.Florid.Sabin.*lib* 2. *horar.ſucceſſiu.cap.*3. Ægid Camart. *de rebus geſtis Eliæ Prophetæ, ap.*3 *ſect.*4 *pag.mihi* 78. Doctiſſimus P.Franc.de Mend.*in viridario ſacræ, & profanæ eruditionis lib.*4.*probl.* 17. *n.* 100 Thom Maluend.*in parad ſi voluptatis c.*52 Solorzan.*de iure Indiarum to.*1 *lib.*1.*c.*2. *n.*10.Ego *in c. lect. ad l.*19.*n.*16.*C de Epiſc. & cleric.* nouiſſimè Torrebl.*de iure ſpirit. lib.*3. *c.*12.*à n.*13.*& c.*13.*à n* 22. vbi multos ad longiſſimam vſque ætatem peruenientes refert. Sed obſtat, quod vitæ humanæ terminus conſtitutus eſt Geneſ.*c.*6. *eruntque dies illius c*2*tum & viginti annorum*, *quem præterire non poſſumus* Iob.*c.*14. *verſ.*15. *conſtituiſti terminum eius, quem præterire non poſſunt*; quia

locus ille Geneſ. loquitur de illis, qui tunc perituri erant diluuio, cōtra quod non vrget, quod de ſe teſtatur Moyſes *Numer.c.*31. *verſ.*2.*centum viginti annorũ ſum hodie*, *non poſſum vltra ingredi, & egredi*, quia ibi Moyſes nun aſſerit vltra ſe viuere non poſſe, ſed tantùm adeò magnæ multitudinis gubernatione ſenio fieri imparem ſeſe, ac minus idoneum, vt docent Franc. Valeſ. *de ſacra Philoſophia, c.*7. Delr. *d ſquiſit. Magic. lib.*2. *q.* 23.quos refert Torrebl.*d.c.*12.*à n.*26. 8

SVMMARIVM.

1 *Papam ſubmittere ſe poſſe alterius imperio, & iuriſdict qui, non fuerunt qui tenerẽt*

2 *Contrarium verius.*

3 *Poteſtas duplex in iudicio perfecto reperitur.*

4 *Text. in præſenti, declaratur.*

Cap. Nos ſi incompetenter. XLI.

QVia Leo Pontifex ſe Ludouico Imperatori ſubmiſit, vt refertur in hoc textu, affirmant gloſſatores, teſte Decio *in c. Eccleſia S. Mariæ,n.*17 *de conſtit.* Romanũ Pōtificẽ ſubmittere ſe ipſum alicrius imperio, vel iuriſdictioni poſſe: tũ quia generale eſt cuique vt ſubiicere ſe ſe ſua volũtate poſſit etiã minori *l.eſt receptũ ff. de iuriſd.omn.iud.* 1

Sed verius eſt non poſſe Papã ſe alierius iuriſdictioni ſubdere, quia exemptio Papæ eſt priuilegiata, non intuitu perſonæ, ſed in honorem Chriſti datum, cui non poteſt Papa renunciare, ſicut nemo poteſt renunciare priuilegio in fauorem communitatis cōceſſo: tum etiam, quia Pontifex non poteſt humanæ poteſtati quoad vim coactiuam ſe ſubmittere, vt per Turrecr. *in ſumm lib.*2.*c.* 104. Azor.*inſtit. moral.p.*1.*lib.*4.*c.*7.*q* 6.Suar. *de defenſ.fidei,lib.*4.*c.*7. *n.*3 Duar. *ad Bull. in Cœna Domini, lib* 1.*c.*1.*q.*2.*n.* 38.Lotter. *de re beneſ.l b.*1.*q.*46.*n.*52.*&* 53.Ego *de iure Eccl. vniu.lib.*1.*cap.* 2. *numer.* 186. Læl. Mancin. *d ſquiſ.genial.cert.*2.*c.*177 *per tot.* vbi *num.*4. *cum ſeqq.* ex Cardin Bellarm. *de Concil. libro* 2. *cap.*18. aduertit in iudicio perfecto duplicem poteſtatem reperiri, primam, quæ diſcutiendi eſt, diſcernendique, ac iudicandi, quid agendum videatur. Altera quæ eſt cogendi eum, qui cauſa ceciderit, vt ſententiæ pareat aduerſus ſe latæ. Vtramque verò iudici propriè dicto tradiam videre, qualis eſt Princeps, aut Prætor à Principe conſtitutus; ſed primam, non tam iudicum eſſe, quàm arbitrorum, quorum ſententiis, etſi tenentur ſtare homines, idꝗamẽ non vi ſẽtentiæ faciũt, cum arbitri cogere nequaquã poſſint, ſed iure naturæ quo promiſſa ſeruare 3

uare debebit. Iam itaque Romanus Pont.
non poterit iudicem propriè dictum ſuprà
ſe cõſtituere, ſed veluti arbitrum, cuius ſẽ-
tentiæ ſi non obtemperauerit, faciet, quod
non debet, non autem quod non poteſt. Ex
4 quibus patet reſponſio ad text. in præſenti,
quia cũ in illius ſpecie ſe ſubiecerit, procul-
dubio Pontifex Imperatori, miſſiſve ab eo,
vt terminarent, diſcuterent, definirentque,
quaſi arbitri, non quaſi veri iudices, qui co-
gere poſſent.

IV. Quæstio II. & III.

SVMMARIVM.

1 *Puberes neceſſariò ſaltim eſſe debent, qui in ciuilibus cauſis teſtes ſunt adhibendi.*
2 *In criminalibus cauſis in teſtes non admittuntur, niſi qui vigeſimum annum peregerint.*
3 *Licèt quinto & vigeſimo anno minores repellendos eſſe exiſtimauerin alij.*
4 *Quid de Iure Caſtella.*
5 *Sodomia in crimine minores anno 16. in teſtes admittuntur ex Iure Regio Caſtella.*
6 *Impuberum teſtimonia fidem faciunt veritas aliter haberi non poteſt.*

Cap. Teſtes. I.

1 IN text. ibi, *Ad teſtimonium autem
intra annum 14 ſuæ ætatis conſti-
tuti non admittantur.* Ex quibus
verbis vulgò colligitur, puberes
ſaltem neceſſariò eſſe debere, qui in ciui-
libus cauſis teſtes adhibendi ſunt, ſcilicet
quatuordecim annorum maſculi, & fœmi-
næ duodecim, vt per Clarum § *fin. quæſt.* 24.
verſ. vidi quandoque. Donel. *commentar. iuris
Ciuilis, lib.* 25. *c.* 8 Maſcard. *de probat. concluſ.*
1246. Didac. Quantera *in quæſt. criminal. de
plena probat. n.* 40. *ad fin pag. mihi* 308. Card.
Tuſch. *pract. concluſ lit. T. concl.* 185. *num.* 2.
Farinac. *in praxi crim part.* 2. *quæſt.* 58. *num.* 1.
& tom. 1. *conſ.* 22. *num.* 26. *& conſ.* 29. *num.* 1.
Villadieg. *in ſua polit. cap.* 1. *num.* 30. vbi ait
hanc ætatem expletam eſſe debere. Curia
Philipp. *part.* 1 §. 17. *num.* 12. Par. meus Em-
man. Barboſ. *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Portug.
lib.* 3. *tit.* 86. Sanch. *lib* 6 *conſil. cap.* 5. *dub.* 14.
num. 4. Narbona *ad lib* 8. *Recopil. tit.* 21. *l.* 2.
gloſſ. 5 *num.* 22. Hieron. Buccaron *de differẽt.
inter iudicia ciuil & crimin. differ.* 78. *num.* 1.
2 *cum ſeqq.* At in criminalibus cauſis non ad-
mittuntur, niſi qui vigeſimum annum pere-
gerint, *l. in teſtimonium* 10. *ff de teſtib. c. ſi te-
ſtes, §. item in teſtimonium* 4. *q.* 3. *l. Hiſpan.* 9.
tit. 16. *part.* 3. Anton Gom. *var. tom.* 3. *cap.* 12.
num. 13. Hortenſ. Caualcan. *in pract. de teſtib.
part.* 1. *num.* 20. Feder. Scot. *tom.* 1. *reſp. lib.* 3.
reſp. 3. *num.* 10. Rebell. *de obligat. iuſtit. part.* 2.
lib. 2. *quæſt.* 8. *n.* 7. Alphonſ. de Narbona *ad
l.* 2. *gloſſ.* 5. *num.* 18 *tit.* 25. *lib.* 7. *Recop.* Hieron.
Buccaron. *d. differ.* 78 *num.* 5. Farin. *in praxi* 3
crimin. q. 58. *n.* 9. *cum ſeqq.* Licèt quinto &
vigeſimo anno minores, etſi vigeſimo ma-
iores exiſtant, in criminalibus à dicendo te-
ſtimonio repellendos exiſtimauerint Grã-
mat. *conſ.* 45. *n.* 19. *in fine*, Roland. *conſ.* 3.
num. 26. *lib.* 3. *& conſ.* 73. *num.* 27. *lib.* 4. Ber-
nard. *reg.* 465. Oſaſc. *conſ.* 65. *n.* 11. *& conſ.*
66. *n.* 17. *in fine.* Maſcard. *de probat. concluſ.*
1246. *num.* 14. Alex Trentacinq. *var. reſol. lib.* 2.
tit. de teſtibus, reſol. 11. *num.* 2. expreſsè enim
cõtrariantur deciſioni *dict. l. in teſtimonium.* 4
de Iure Regni Caſtellæ per *l.* 1. *verſ.* 5. *pre-
ſentados, tit.* 4. *l.* 3. *Ordin.* poſt decimum ſex-
tum annum quilibet teſtis legitimus habe-
tur in criminalibus, vt per Auendan. *reſp.* 31.
à n 8. *verſ. ex ſupradictis.* Narbona *d. gloſſ.* 5. 5
n 19. vbi *à num.* 21. illius legis deciſionem
tẽperat in crimine Sodomiæ, ad cuius pro-
bationem etiam minores anno decimoſex-
to iure regio admittendos eſſe reſoluit cõ-
tra diſpoſitionem Iuris communis quo ca-
uetur etiam ad probationem nefandi cri-
minis minores anno vigeſimo nequaquam
in teſtes fore admittendos, ex adductis per
Hippol de Marſil. *conſ.* 28. *num.* 13. Gramm.
deciſ. 40 *num* 14. Auendan. *d. reſp.* 31. *num.* 8.
Maſcard. *de probat. concl.* 1313. *num.* 9. Andr.
Fachin. *conſ.* 63 *num.* 1. *cap.* 2. *lib.* 2. quamuis
deponant à reo de iſto crimine fuiſſe attẽ-
tatos, Triuiſan. Venet. *deciſ.* 14. *part.* 2. Marta
Piſon. deciſ. 138 plures à Parente meo citati
en remiſſ. ad Ordin. Luſitan. lib. 5. *tit.* 13. *in
princip.*

Limitatur tamen principalis concluſio, 6
vbi veritas aliter haberi non poteſt, ſiqui-
dem ne delicta maneant impunita, impu-
berum teſtimonia fidem faciunt, ſecundùm
plures, quos refert, & ſequitur Farin. *d. q.* 58.
num 29. *cum ſeqq.* quibus addo Alex. Tren-
tacinq. *d. reſol.* 11. *num.* 2. Narbona *d. gloſſ.* 5.
num. 25. Mat. Giurba *conſ. crimin.* 43. *num.* 28.
vbi ex Marſil. *in l. infans, num.* 37. *ff. de ſicar.*
& Decian. *in tract. crimin. lib.* 9. *c.* 14. *num.* 7.
refert duos pueros ad vxoricidij probatio-
nem fuiſſe ſatis.

SVMMARIVM.

1 *Senes ad teſtificandum cogi non debent.*

2 *Intellige vt compelli non poßint forum, vel domum iu licis adire.*

3 *Senes tenentur teſtimonium dicere, vbi alij non reperiuntur teſtes.*

4 *Senes quamuis maiores ætate fuerint cogi poßunt ad teſtimonium ferendum vbi de peccato agitur.*

5 *Senes vt extra propriam domum teſtimonium dicere non compellantur, debent. eſſe ætatis ſeptuaginta annorum.*

Cap. Si Teſtes. III.

1 AD *num.* 12. Quòd ſenes ad teſtificandum cogi non debent, vltra citatos
adde Marcel Fortun. *de veritate & errore p. 2. num* 104 Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ.* 48. *n.* 3.
Donel. *comment. Iuris ciuilis l.* 24. *cap.* 21. vbi Oſuald *litera H.* Cened. *ad Decret. il. collect.*
2 13 *num* 1. Quod ita intelligendum eſt, vt compelli non poſſent pro teſtimonio ferendo, forum, vel iudicis domum adire, non verò vt omnino à teſtificando excuſentur: nam in ſuis debitationibus, miſſo ad id notario, vel tabellione à Iudicibus teſtificari conſtringendi ſunt, ex Petr. Foller. *in pract. crimin. verb. demum reptantur* 2. Flor. Mauzon *de cauſis executiu. tit.* 1. *limit.* 13. *n.* 18. Tiraq. *de iur. primog in præfat. numer.* 212 vbi, *num. ſeq* prædictam concluſionem eo caſu limitat, quo alij reperiuntur teſtes, per
3 quos fides haberi poſſit, cui accedit Ioan. Garcia *d. gloſ* 48. *num.* 5 *ad finem.* Si verò nõ adſint, tenebitur teſtimonium dicere maximè ſi ad id excommunicatione alicuius monitorij conſtringatur, ſiquidem hoc caſu etiam teſtes priuilegiati, vt ſunt ſenes, tenentur crimen occultum, aut factum aliud detegere adeundo iudicem, vt docet Diana *moral. reſolut. p.* 1. *tract* 5. Miſcell. *reſolut.* 5. Et regulariter de Iure Canonico, vbi agitur
4 de peccato, cogi poterunt, quamuis maiores ætate fuerint, teſtimonium dicere, vt tenent Bertachin. *in repert. verbo ſenes verſ. ſenes* 70. *annorum.* Bertaz. *conſ. crimin.* 163. *n.* 3. Proſper Carau. *rit.* 155. *n.* 2. Farin. *in praxi crimin. qu.* 77. *num* 101. *& qu.* 68. *num.* 93. Camill Borrel. *in ſum. deciſ. p.* 1. *tit* 44. *num.* 466 Parens meus Emman. Barboſ. *in remiſſ. ad Ordin. Luſit. lib.* 5. *tit.* 55. §. 11. *n.* 2. Caball. *reſol. crimin. cent.* 1. *caſu* 79. *n.* 7. Ioan. Garc. *d. gloſ* 48. §. 1. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 1862. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5 *cap* 805. *n.* 26. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.* 4 *num.* 1. Hierón. Buccaron *de differens. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.* 85.

5 Ibidem *in fine. In gloſ. verb. ſenes.* Nota ſeptuaginta annorum ætatem in ſenibus neceſſariam requiri, vt hac immunitate teſtificandi in propriis domibus fruantur, vt per Campeg. *de teſtib. reg.* 156. *in princ.* Maſcard. *de probat. lib.* 1. *qu* 5. *numer.* 65 Farin. *in praxi crimin. qu.* 78. *num* 60. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ* 48. §. 3. *num* 6. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *c.* 805. *n* 26 *&* 27. Flor. Mauzon *de cauſis executiu. lib.* 1. *limit.* 17. *n* 18.

VII. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Apum Rex licet habeat aculeum, eo tamen non vtitur ad vindictam.*

2 *Apes quæ non obtemperant Regi, propria condemnatione ſe mulctant.*

3 *Apum in examine nulla eſt otioſa.*

4 *Grues concordiam exercent inter quas nullus eſt primatus.*

5 *Rex vnus, Princeps, ſeu Rector in qualibet Rep. conſtituendus.*

6 *Rex vnus, ſeu Princeps debet eſſe.*

7 *Principes ſi plures eſſent, ſeruari non poſſet rerum ordo ſed fierent confuſa omnia.*

8 *Principatum pluralitas regimen perturbat.*

Cap. In apibus. XLI.

IN text. ibi, *in apibus vnus eſt.* 1
Eleganter Barthol. Angelic. *de genuina rerum cæleſtium, & terreſtrium proprietate lib.* 12. *cap.* 4. *num.* 5. Iſidoro, & Ambroſio, ita ait, *eligunt autẽ apes ſibi in regem in magnitudine, & ſpecie magis inſignẽ, & quod in rege præcipuũ eſt, manſuetudine clariorem, nam etſi habeat aculeum, eo tamen non vtitur ad vendicandũ. naturaliter autem apes tanto ſunt leuiores, quanto cæteris ſunt maiores, ſed & apes, quæ non obtem-* 2
perant Regi, propria condemnatione ſe multãt, vt aculei ſui vulnere moriantur; in apum verò examine nulla eſt otioſa, quadam enim certant 3
quaſi in bello campeſtri contra alias apes, aliæ vigilant circa victum, aliæ futuras explicant imbres, & ſpeculantur cõcurſus, aliæ ceras de floribus fingunt, aliæ cellulas nunc rotundas, nunc quadratas mira connexione, & æqualitate componunt, & tamen inter tam diuerſa opera, nulla alienis laboribus inſidiatur, &c. R. P. Ioan. Euſeb. *in hiſtor. naturali lib.* 1. *c.* 11.

4 In text ibi, *grues*, vide Caſſador. *lib.* 9. *var. e. epiſt.* 2. ibi grues morales nouerũt exercere concordiam, inter quas nullus primatus quæretur; quia iniquitatis ambitus non habetur, vigilant viciſſim, communi ſe cautela

tela cuſtodiunt, ipſe paſtus alternus eſt, ſic honor nullis adimitur, dum omnia ſub communione ſeruantur. His etiam volatus vicaria æqualitate diſponitur, vltima fit prima, & quæ primatum tenuit, eſſe poſterior non recuſat; ſic quadam cõmunione ſacratæ ſibi ſine Regibus obſequuntur, ſine dominatis parent, ſine terrore famulantur. Voluntariæ ſeruiendo, liberæ ſunt, & inuicem ſe diligendo muniuntur; quarum morem ſcriptores rerum naturalium concernentes politiam quodammodo inter ipſas eſſe commemorant, quas ciuico affectu viuere cognouerunt.

5 Vnde apum, & gruum exemplo, quo vtitur S. Hieron *in præſenti*, apertè ſignificatur, quod quemadmodum in quolibet apum examine vnus eſt Rex, & agmina grum dum volant, vnum rectorem ordine litterato ſequuntur, ita conuenit in qualibet bene conſtituta Republ. Regno, vel prouincia aliquem Imperatorem, Principem, vel Rectorem conſtitui, qui æqua lãce inter ſubiectos ſibi populos iura reddere poſſit, & imbecilles à potentiorum iniuriis defendere. vt per Cou *in regul. peccatum p. 2 § 9 num. 5. verſ. ad idem facit.* Nauar. *in cap. nouit. notab. 3 num. 151. cum ſeqq.* Greg. Lopez-Madera *in tract. de las excellencias de los Regnos de Hiſpana c. 2. fol. 30 ibi, el otro argumẽto que hazen de vna autoridad de Sã Heronimo pueſta en el decreto de Graciano, es de menos fuerça por que ſolamente quiere prouar alli el Sancto Doctor, que el ſeñorio de vno, que es el Monarchico, es el mejor de todos, y aſsi dize que las Abejas tienẽ vn Rei, las grullas ſiguẽ vna guia, que es vno el Emperador, que Roma en ſus principios no puede ſufrir dos Reyes, aunque hermanos, que vn Obiſpado no haze tener, mas, que vn Obiſpo,* &c. Quam fuiſſe præcipuam Regum creandorum cauſam optimè ſcribit Iuſtin *Hiſtor. lib. 1. in princ.* Ariſtot *lib. 3. politicor. cap. 11. & lib. 5. cap. 10.* S. Auguſt. *lib. 4. de ciuit. Dei cap. 6.* S. Thom. *de regimine Princip. lib. 1. cap 14.* Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo cond. el 1. numer. 34. in fine verſ. propter quos, & num. 35. cum ſeq.* Iuſt. Liſp. *lib. 2. ciuil. doctrin. cap. 11.* poſt Alphonſ. Guerrero, Nicol. Boër. & alios Menchaq. *in præfat. ad controuerſ. illuſtr. numer. 102. cum ſeqq. & num 120. & lib. 1 cap. 1. num 10. & 24.* Matth. Lopez Brauo *de Rege & regendi ratione lib 1. fol 8.* Melch. de Valentia *illuſt. tract. iuris tract. 2. cap. 5. num 5 cum ſeqq.* Benedict. Ægid. *in l. ex hoc iure ff. de iuſtit. & iure tom. 1. cap. 3. num. 7 & 8* Feder Scot. *reſp. 1. numer. 231. lib. 1* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 18.*
2 *cap. 2. num. 6. & lib. 47. cap. 15. ex num. 24. & de arte mirabili tract. de iure politico. lib. 2. cap. 4* plures referunt Ioſeph. Vela *diſſert. 4. ex n. 18.* Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 5. reſol. 9 à n. 54.*

6 Deinde ex eodem apum & gruum exemplo colligitur vnum debere eſſe Regem, ſeu Principem, vt probat textus noſter, ibi, *Princeps vnus eſt,* &c. & ibi, *Roma quæ condita eſt, duos fratres ſimul habere Reges non potuit,* &c. *l. Hiſp. 1.* ibi, *e conuino que vn home fueſſe Imperador l. 5.* ibi, *por que el Rey es, y deue ſer vno,* &c. *tit. 1. part. 2.* idque grauiter oſtendit D. Athanaſ. *in lib. contra gentiles,* relatus à Iacob. Simanch. *de Republ. lib. 3. c. 3. numer. 6.*
7 ibi, *ſi plures eſſent Principes, ſeruari non poſſet rerũ ordo, ſed forent confuſa omnia,* dum quiſque arbitrio ſuo traheret omnia, & aduerſus alium diſſideret. itaque fateri cogimur multorum principatum verum auferre dominium, cùm enim illud ſibi viciſſim tollant, nullus iam erit Princeps, ſed principatus deſideratio apud omnes præualebit, Quod & Homerus cõfirmat *2. Iliados,* dum ait, *multos imperare malum eſt, Rex vnicus eſt.* Atque Ariſtot. qui inde videtur ſumpſiſſe *Metaph. lib. 12. cap. vlt. in fine,* his verbis. *Non*
8 *eſt bonum pluralitas principatuum, Rex vnicus eſto.* Et breuiter expreſſit Seneca *tragicus in Agamenone actu 2.* Nec Regna ſocium ferre, nec Tædæ ſciunt, & *in Theeſte actu 3. Non capit Regnum duos,* & Lucan. *bellorum ciuil. lib. 1.*

Nulla fides Regni ſociis, omniſque poteſtas
Impatiens conſortis erit.

VIII. QVÆSTIO I.

Cap. Si Petrus. I.

AD *num. 2.* Pro opinione, quòd Papa in vita non poteſt ſibi eligere ſucceſſorem, vltra citatos *in collect.* ſtant etiam gloſ. *verb. beatus in c. Apoſtolicã, § his omnibus, eadem cauſa, & quæſt. & in cap. ſi tranſitus 79. diſt.* Iacobat. *lib. 5. de Concil. lib 5. art. 22. num. 2. & lib. 6. a. 8.* Villadiego *de Cardinal. quæſt. 5. num. 19.* Torres *de fide diſp. 15. dub. 3. §. ſed difficultas* nouiſſimè Mart. Gironde de Palazeda. vel quiſquis ille ſit latè in diſcurſu hac de re Madriti in lucem edito, Ego ipſe *de iure Eccleſ. vniuerſ. lib. 1. cap. 1. numer. 40. cum ſeqq.* vbi latiſſimè hanc partem defendi, & contrariis ſatisfeci, late etiam Læl. Mancin. *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum Iuris diſp. cent. cap 177. pag. 430. cum duobus ſeqq* vbi *numer. 7.* addit rem Chriſtiano populo inutilem, aut maximè pernicioſam, nam cum ſentiret Pontifex ſibi obitum inſtare

ſtare poſſe, ſeu ad illuſtrandum genus ſuum, ſeu ad familiæ commoda augenda nepoti, ſeu alteri cuilibet traderet, aut verius proderet Pontificatum, vt Comit. *reſp. Moral. lib. 1 q. 98.* loquitur, quin & malis actibus & ſimoniaco crimini latiſſimus aperiretur campus, neque interdum, tam optimus, quàm peſſimus in Apoſtolica ſede locaretur.

X. QVÆSTIO. II.

SVMMARIVM.

1 *Rex vel Imperator quando Eccleſiæ donat, optima menſura eſt immenſitas.*

2 *Eccleſiæ quod datur Chriſto donatur pro anima donantis.*

3 *Bona Eccleſiæ donata patrimonium Ieſu Chriſti efficiuntur.*

4 *Principes non ſolum Eccleſias, ſed etiam earum bona defendere tenentur, non minori cura quàm ſi ſua propria bona defenderint.*

Cap. Ea enim. II.

1 Eccleſiæ donata intacta conuenit venerabiliter cuſtodiri, vt probat text. *in præſenti*; quia quando Rex, vel Imperator Eccleſiæ donat, optima menſura eſt immēſitas. Hugo *in tractat. de officio quatuor Patriarch. § ſed ſunt aliqui, n. 3.* Rim. *in § 1. Inſt. de donat. n. 416* probat Imperator Iuſtin. *nouel. 7. de non alien aut permut. c. 2.* ibi, Quid enim cauſetur Imperator, ne meliora det, cui plurima dedit Deus habere, & multorum Dominum eſſe, & facilè dare & maximè ſanctiſſimis Eccleſiis, in quibus optima menſura eſt donatorum eis immenſitas, faciunt alia non minus pia eiuſdem Imperatoris verba *in l. 1. C de officio Præfecti Prætor. Africa,* ibi *quas gratias, aut quas laudes Domino Deo noſtro Ieſu Chriſto exhibere debemus, nec mens noſtra poteſt cōcipere, nec lingua proferre, multas & antea à Deo habuimus largitates & innumerabilia circa nos beneficia conſitemur, pro quibus nihil dignum nos egiſſe cognoſcimus.* Conſonat piſſima lex Caſtellæ 1. *tit. 9. lib. 1. del fuero,* nunc *l. 5. tit. 2. lib. 1. recop.* ibi, *Si nos ſomos tenudos de galar donar de los bienes deſte mundo a los que nos ſiruen, maiormente deuemos dar a nueſtro ſaluador, Señor Ieſu Chriſto de los bienes temporales per la ſalud de nueſtras almas de quien auemos la vida en eſte mūdo, y todos los otros bienes, que en el tenemos, eſperamos auer galardō y vida perdurable en el otro,* &c. Quod enim Eccleſiæ datur, Chriſto 2
donatur pro anima donantis. Abb. *in cap. in noſtra, de rerum permut & in cap. conqueſtus, de foro comp.* facit *l. 20 § fin. ff. de annuis l.* ibi, *miniſterium nominatorum deſignatum, cæterum data templo, l. 2. ff. de rebus dub.* ibi, *ciuibus ciuitatis legatum vel fidei cōmiſſum datum ciuitati relictum videtur, l. non diſtinguemus 32. § ſacerdotio obueniente ff de recept. arbit.* ibi, *id enim nō tantùm honori perſonarum, ſed & maieſtati Dei indulgetur, cuius ſacris vacare ſacerdotes oportet,* &c. quæ verba magis à Chriſtiano Principe, quàm à gentili homine prolata videntur.

Vnde bona Eccleſiæ donata patrimonium Ieſu Chriſti efficiuntur, *c. cùm ex eo 34. de elect. lib. 6. c. cùm ſecundùm Apoſtolum 16 de præbend cap. 3. & 5 12. qu. 2* Concil. Trid. *ſeſſ. 25. de reform c 1* ibi, *qui Dei ſunt, & ſancta Sanctorum,* & per Innoc. *in cap. verùm, de foro comp.* ſequitur Afflict. *deciſ. 3. l 1. ex num. 21.* Et ideo Principes non ſolum Eccleſias, ſed etiam bona defendere tenentur, *cap. Principes 23 qu. 5 c. grandi, de ſuppl. neglig. Pral. l. 6.* non minori cura, quàm ſi ſua propria bona defenderent, *Nouella 3. § fin. in fine,* ibi, *quia non minor nobis cura eſt horum, quæ ſanctiſſimis Eccleſiis proſunt, quàm noſtra ipſius animæ,* &c. *l. iubemus 14. c. de ſacroſ. Eccleſ.* ibi, *ea enim, quæ ad Beatiſſimæ Eccleſiæ iura pertinent, vel poſthac peruenerint, tanquam ipſam ſacroſanctam, & religioſam Eccleſiam intacta conuenit venerabiliter cuſtodiri, vt ſicut ipſa religionis & fidei mater eſt perpetua, ita eius patrimonium iugiter ſeruetur illæſum,* &c. *l. Caſtellæ in proœm. tit. 14. p. 1.* ibi, *E ſi eſto deuen fazer en los bienes de cada vno, quāto mas lo deuē fazer en los de las Igleſias. que ſon caſas de oracion, y lugares donde Dios deue ser ſeruido, y loado,* &c.

3

4

XI. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ſecularis non poteſt cognoſcere de poſſeſſione rei ſpiritualis.*

2 *Text. in præſenti declaratur, & n. 3.*

Cap. Petimus. XIX.

Ex hoc textu deſumpto ex *Conc. Carthaginenſi III. cap. 38.* claſſici decretorum interpretes communiter deducunt Principalem cogendum eſſe auctoritate, qui plebem inuaſam renuerit defendere, cùm nullam iniu-

riam

riam inferri Eccleſiæ ſtatui reſpõderit Aurelius Epiſcopus in præſenti, ſi per ſecularem poteſtatem Prælatus expelleretur, qui admonitus non deſtitit, noluitque deſerere plebem, quam inuaſerat. In quo reſponſo videtur contrariari communi illi, & receptæ ſententiæ, quæ dictat, de poſſeſſione rei ſpiritualis nequaquam poſſe iudicem ſecularem cognoſcere, vt latè probaui *in collect.*
2 *ad c.fin.de iudic. hoc lib.* Sed retenta dicta communi, & recepta ſententia non obſtat text *in præſenti*: nam reiecto Auguſtino Berato *in rub de iudic. numer.* 39. qui in ea fuit opinione vt exiſtimaret in hoc c. non fuiſſe habitum recurſum ad Rectorem prouinciæ, per viam iuriſdictionis quaſi crederent illius Patres ipſum iudicare potuiſſe, ſeu cognoſcere de meritis illius cauſæ, ſed inuocaſſe Prouinciæ Rectorem in patrocinium dumtaxat iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, ſpiritualiſque poteſtatis. Idque ſuadetur ex verbis eiuſdem Concilij, *protinus excludatur*, quæ denotant erectionem Epiſcopi quaſi per vim, & impetum, & nõ per viam iuriſdictionis, neque per ordinem iudicij abſque alia cognitione, ita vt nihil aliud agendum eſt, & per ſecularem Poteſtatẽ, quàm Epiſcopum prædictum vim vi repellendo, ſtatim excludere à loco, quem inuaſerat, vt innuunt, atque ſignificant illæ particulæ, *protinus excludatur*, quæ repulſam celerem important, & cauſæ cognitionem non admittunt. Neque contradicunt alia verba
3 eiuſdem textus, ibi, *iudiciaria auctoritate*; non enim eum habent ſenſum, vt admittendum ſit Rectorem Prouinciæ iudicare potuiſſe circa prædicti negotij ſubſtantiam, qui neque potuit, neque debuit adire, vt iudicaret, ſed tantum vt exequeretur, in quem vſum recurſum ad illum approbarunt Pattes Concilij, minimè tamen gentium, vt cognoſceret, ſiue iudicaret. Dicitur autem *iudiciaria authoritate*, eo reſpectu, & cõſideratione, quod ille Rector prouinciæ pro ſua poteſtate, & iuriſdictione in ſuo foro ius dicebat, cuius autoritate iudiciaria præſuppoſita credit Cõcilium vires habiturũ Prouinciæ Rectorem ad repellendum & propulsãdum Epiſcopum inuaſorem, impertito brachij ſecularis auxilio, cuius mentionem habemus *in c. 1. in fine, de officio ordin. & in c. vt officij, verſ. compeſcendi, de heret. in* 6. ita Anguian. *de legib. libro 2. contro* 19. *numero* 23. *conſequentibus*, Felician. de Vega *in cap. quanta* 31. *de iud n.* 68.

SVMMARIVM.

1 *Pænitentes, qui ob aliquod crimen damnati ſunt ad agendam pænitentiam, non ſunt exempti à iuriſdictione ſeculari.*

2 Cap. aliud, de Pœnit. diſt. 1. & text. in præſenti *declarantur, & n.* 4.

3 Concil. Toletanum IV. *de pænitentibus agens quid decreuerit.*

Cap. Aliud quidem. XXXIV.

EX hoc textu iuncto *cap. aliud, de Pænit. diſt.* 1. quæ iura adducit Gratian. ex 1
epiſtolis Leonis Magni Papæ in illa epiſtola, quam *ad Ruſticum* ſcripſit c. 8 probari videtur pœnitentes, qui à iudice Eccleſiaſtico, ob aliquod crimen damnati ſunt ad agendam pœnitentiam, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus cauſis exemptis eſſe à iuriſdictione ſeculari, & ſubditos Eccleſiæ. Sed cõtrariũ verius eſt, quia aliàs poſſet Epiſcopus omni ſumpta occaſione eximere laicos à iuriſdictione ſeculari, & pœnitentes hi ex proprio crimine commodum, & vtilitatem reportarent. Ita cum Aretin. Abb. Mar. Socin. Cou. & Simanch. reſoluit Morl. *in emporio iuris p. 1 tit. 2. in prælud. n.*
143. ibique reſpondet vno modo Iura præ- 2
dicta non loqui de his pœnitentibus, qui hodie tales dicũtur, ſed de religioſis hominibus, qui antiquitus ſtatum pœnitentiæ in aliqua religione profitebantur, quia erant Religioſi, & per manuum impoſitionem, cilicium recipiebant, vt *in Conc. Agathenſi c.* 1 *& in Conc. Aurelianen. can.* 16. *& in Conc. IV. Toletano*, vbi decretum fuit à Patribus,
quòd quicunque ad prædictam Religio- 3
nem fuerit admiſſus, ſi prænaricauerit, ab Epiſcopo ſuo compellendus ſit, vt ad pœnitentiam reuertatur. Ita intellexit Simanch. *de Cathol. inſtit. tit.* 47. ſed hoc exploſo intel-
lectu, vtpote, quia hæc Leonis Magni cõſti- 4
tutio non poteſt reſtringi ad pœnitentes, qui ex ſuæ regulæ inſtituto pœnitentiam profitentur, cùm loquatur euidẽter de pœnitentibus laicis, quibus liberum erat negotia ſecularia tractare; ideo idem Morla *citato loco in verſ. ſed nam ſententia*, ſibi videri ait, quòd ſummus Pontifex Leo loquitur in actore, non vero in reo, quo præmiſſo ſubdi hanc conſtitutionẽ in hunc modum eſſe interpretandam. *Conſtituamus enim*, ait ille, *quòd is, qui actu pænitentiam agit, vult ab ea recedere, quod patrimonium ſuum diminutionem patitur, licèt enim hoc ei liceat, perfectius tamen erit* conſilio Leonis Pontificis, non deſeret

deſerere iudicium Eccleſiæ,nempe pœnitentiæ,quàm forenſe iudicium deſiderare, non tamen ibi aliquid definitur de ſubeundo iudicio exteriori contentioſo Eccleſiaſtico,vel ſeculari,nec poterat definiri, cum hoc dependeat à qualitate Rei conueniendi:nam ſi is clericus eſt,coram Eccleſiaſtico,ſi verò laicus,coram ſeculari debet conueniri.

XI. Qvæstio III.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus peccans tot mortibus dignus eſt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittit.*
2 *Peccatum illius, qui aliorum curæ præfectus eſt peſtilentiſſimum.*
3 *Paſtorum bonorum exempla nos potentes ad virtutem alliciunt.*
4 *Æquitas prima eſt à ſe Prælatos inchoare.*
5 *Diſciplina à domeſticis inchoanda, vt reliquos pudeat errare.*

Cap. Præcipuè. III.

1 AD *num.* 2. Prælatus peccans,& peruerſa perpetrans ,tot mortibus dignus eſt,quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittit, vt inquit Nicolaus Pont. *in hoc textu*,refero ego ipſe *de officio & poteſt. Epiſcopi part.* 2.*tit.*2.*gloſ.*3.*n.*24.aduertens, quòd tanto cautius debet ſe à peccato cuſtodire,quanto peccando non ſolum tãtùm moritur,ſed omnium animarum quas prauis exemplis deſtruit,reus eſt,
2 & ſubdens ex S.Chryſoſtomo *de ſacerd lib.* 6.*poſt med.*peccatum illius,qui aliorum curę præfectus eſt,peſtilentiſſimum eſſe, & non ita atramento infici pannum , aut lanam ait,ſicuti illius culpa in alios peruadit, qui
3 illius fidei crediti ſunt , Quemadmodum bonorum nos Paſtorum exempla tam potenter ad virtutem alliciunt,& contra malorum longè potentius ad malum trahunt, facit illud Claudiani de quarto Honorij conſulatu.

Totus componitur Orbis.
Regis ad exemplum,nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent , quàm vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus.

Et paulo inferius.

In commune iubes ſiquid , cenſeſve tenendum.
Primus iuſſa ſubi,tunc obſeruantior æqui
Eſt populus,nec ferre negat , cum viderit ipſum.
Auctorem parere ſibi.

Et Ouid. *faſtor.*6.

Sic agitur cenſura,& ſic exempla parantur,
Cùm iudex alios,quod monet,ipſe facit.

Quibus ſimilis Tertul. *l.* 1. *de patientia*,ibi, *oportet commendationem*,&c. Quintilian. *declam.*3.Miles Marian *pag.mihi* 57.ibi , Hæc 4
enim conditio ſuperiorum eſt,vt quidquid faciant,præcipere videantur , & pernicioſiſſimum eſt malę rei maximus quiſque auctor,Caſſiodor. *lib.*9.*var.epiſt.*21.*pag.*154.ibi, *Eſto victa contin. . . ,vt poſſis in alios eſſe iudex, prima æquitas eſt à ſe Prælatos inchoare , vt debeant crimen ſi metuere,quem nequeant ſimile reperire. &* libro 10 *epiſtol.*5. ſuper perſona Theodori Regis,ibi,*à domeſticis inchoare volumus diſciplinam , vt reliquos pudeat errare, quando noſtris cognoſcimur excedendi licentiam non præbere* , & plurima alia , quæ in eandem ſententiam congeſſit Ioan. Britan.omnino videndus *in notis ſiue commentar. ad Sueton. Tranquil. in Neron.c.*19. *pag.*223.Tiraq. *de pœnis temper.cauſa* 31. *n.* 38.*&* 39.Macrob *l.*6.*cap.*4 Ioãn. Baſſæ. *de ſtat.b.hominum p.*2.*cap.*3.*de laicorum ſtatu n.* 6.Claud.de Prato *in gnoſib.gener.iuris l.*1.*de æquitate,tit.*1.*c.*4 Ludou.Creſol.*in Myſtagogo l.*3.*p.*3.*cap.*43.egregiè Iuſtus Lipſ. *politicor. l.*2.*cap.*9.*& in monit. & exempl. politicis l.* 2.*c.*8. Timp. *in ſpeculo Princip, ſigno* 62. *per tot.*præcipuè *fol.*409 Pett.Gregor. *de Republ. l.*6.*cap.*4.*numero* 17.Marc. Anton. Petil. *in exarchia, ſiue de exercit. Principum muneres l.*8.*cap* 3. *cum tribus ſeqq.* Adam Contzen *l.*1 *c.pol t.cap.*41.Solorzan. *de iure Indiarum tom* 2. *l.* 1.*cap. numero* 11. *& cap.*2. 36.*numer.*39.

Cap. Certum. XLIII.

NOta ex text. quòd quemadmodum vocati,& nõ venientes ad Synodum, etiam Prouinciale,aut Epiſcopale, excommunicari poſſunt , *c.vltim.* 18. *diſt.cap. quod ſuper his*,ibi,*per cenſuram,de maiorit. & obed.* ita poſſunt ij, qui licet venerint , abſque licentia diſcedunt *c.ſi quis autem* 18. *diſtinct. text.in præſenti* , Ducn. *reg.*271. citans in idem *text.in cap.*1.*de iudic.*qui id non ſatis probatum ex his,quæ notat Ant.Auguſt. *in notis ad collect.*1.*Decret ſub illo text.in verſ. hoc ſibi non placere*,tum etiam,quia Epiſcopus illic non excommunicatur,quia à Cõcilio receſſit , ſed quia aduerſario illic reſpondere noluit , cum antea contrarium promiſiſſet.

Cap.

Cap. Non ſunt audiendi. LVI.

DE bona fama non contēnenda, & de bono nomine procurando, docemur *Eccleſiaſt.cap.*20 *Curam habe de bono nomine Prouerb c.*22.*Melius eſt bonum nomen, quàm diuitiæ multa*, & *Apoſt.*1.*Corinth.* 6. *Bonum eſt enim mihi magis mori quàm gloriam meā quis exacuet*; ſimilis text. *in c.nolo* 12.*quæſt.* 1. *& in c. quatuor autem* 12.*q.*2. *& in c. ſub*... 60.*de conſecrat.diſt.*1 DD. *in l.interpoſitas, C. de tranſact.* ibi Bart. & Bald. vterque *num.*5. Ang. *num.*9. Curt.iun. *num.* 17. idem Bald. *conſ.* 312 *num.*3.*l.*4. vbi quòd diuitibus eligibilius magis eſt mori, quàm vilipēdi Sebaſt. Medices *de caſib.fortuit.par.*1.*q.*7.*n.*7. Mogoll *de his quæ vi c.*2. §.6.*n.*26. Corduba de Lara *in l.ſi quis à liberis, in princ.n.* 33. *ff.de liber.agnoſc.* Seraph. *de priu.iuram priuil.* 29.*n.*2. Maſcard. *de probat. concluſ.*1055.*num.* 53. Teſtay *alleg.*7.*n.*2. Card. Tuſch. *pract. concluſ.verb.metus, concluſ.*215.*n.* 13. *& concl.* 316.*n.*19. Amelc *de poteſt. in ſe ipſum, lib.*2. *c.* 5.*n.*11.*cum ſeqq.* Scip. Theodor. *alleg.*19.*n.*2. Sanch. *de matrim. lib.*4.*diſp.*5.*n.*11. Cabreros *de metu lib.*2.*c.*47 *à n.*26.

Cap. Cùm apud Theſſalonicā. LXIX.

AD *finē* Simile eſt, quod narrat noſter Aluar. Pelag. *de planctu Eccleſiæ, lib.*1. *art.* 15. de Magno Alexandro Monarcha Orientis, quòd ſemel condēnauit ad mortē ſuum quendam militem furore repletus, à qua ſententia appellauit miles ad Imperatorem, ... Alexander, *Nūquid ego Imperator non ſum?* cui miles, non, quia Imperatur non fuit; propter quod Alexander Imperaror ſententiam reuocauit contra eum latam, dicens, *Verum dicis.*

Cap. Non licet. LXXI.

AD *num* 4. *&* 5. Nota quòd Aduocato licet patrucinium vēdere, vt vltra citatos tenent Franc. Marc. *deciſ.*1059. Carraſco *ad leges Recopil.c.*10.*n.*26. Olauld *ad Donel lib.*18. *comment.c.*3. *lit. H h h* Rouit. *pragm.c.de poſtulan.n.*6.*fol.*431 quia ſalariū, ſeu laboris ſui ſtipendium illi debetur etiā non promiſſum Petr Greg. *lib.*2 *de Republ. c.*7.*n.*19. Caualcan *dec.* 41.*p.* 1. Flores de Mena *var.lib.*1.*q* 8.*n.*46. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib.*1.*c.*21.*ex n* 1. Stephan. Gratian. *diſcept.forenſ.cap.*157.*n.*6 Ceuall *commun. contra commun q.*188.*n.*9 Solorzan *de iure Indiarum, to.*2.*c.* 4. *n.*16. Paul. Xamar. *de officio Iudic.& ad* ... *par* 2.*q.*7.*num.* 7. & etiam non conuentum Tiraq. *de nobilit.c.*29.*num.* 28. *&* 29. Magon. *Florent.deciſ.*12.*n.*4. Steph. Gratian *dec.*257.*num.*6.*cum ſeqq.* Ioan. Bapt. Larrea *Granat. dec.*85.*n.*9.

SVMMARIVM.

1 *Difficile aliquem ſuſpicatur malum qui bonus eſt.*
2 *Fornicarius neminem putat caſtum.*
3 *Proximus magis excuſandus, quàm accuſandus.*
4 *Vir bonus difficile eſſe alios improbos ſuſpicatur.*

Cap. Non ſolùm. LXXVII.

ISidorus *de ſummo bono*, relatus in hoc textu, ait quòd non ſolùm ille reus eſt, qui 1
falſa de alio profert, ſed & qui aurem citò criminibus præbet; conſonat Chryſoſt. *ſuper Matth.* ibi, ſicut difficile aliquem ſuſpicatur malum, qui bonus eſt; ſic difficile aliquem ſuſpicatur bonum, ipſe malus 2, fornicarius, neminem putat caſtum, caſtus de fornicario non facilè ſuſpicatur, ſuperbus neminem putat humilem, humilis neminem putat eſſe ſuperbum, ſic qui non eſt ex Deo Sacerdos, neminem putat Sacerdotem ex
Deo Bernard. *ſerm.*40. *in fine in Cātic. Etiāſi* 3
perperam quid factum deprehendas, nec ſic iudices proximum, magis autem excuſa, excuſa intentionem, ſi opus non potes, putà ignorantiam, putà obreptionem, putà caſum, &c. Cicer. *ad*
Quintum fratrem, ibi, *Vt quiſque eſt vir opti-* 4
mus, ita difficile eſſe alios improbos ſuſpicatur. Nilus apud Anton. & Max. *ſerm. de Innocent.* ibi, *Qui ad malum ſuſcipiendum paratus non eſt, is nec ad malum quidem ſuſpicionem eſt facilis*, Menoch. *de præſumpt. libro* 1. *præſumpt.*100.*num.* 2. Martin. Breſſar. *de conſcient. cap.* 19. *num.* 209. Euerard. VVeſton. *de moribus Reipub. lib.*3.*cap.* 27. *num.*8.

XII. QVÆSTIO I.

Cap. Omnis ætas. I.

DE vitio naturæ noſtræ quod nos vtplurimum in peiorē adducit partem, vide *capitt Deus.*2.*quæſtio.* 1. *Clement. alma mater, de ſentent.excomm.gloſſ verb. prodiga in proœmio Decretal.* Marques *lib.* 2. *del Gouernador Chriſtiano. cap.*35. §.1. Fr. Iuan de S. Maria *de Republ Chriſtiana, cap.*27. § 3.

Eſcob. *de puritate probanda, part. 1. quæſt. 9. § 4 n 82* Oduaed. Vueſton. *de morbus Reip. lib. 3. c. 27. num. 8.* ibi, *Cum vitio natura prompti, in peiorem partem omnia iudicia interpretemur*, &c. Et ideò neceſſe fuit nobis imponere modum ſtrictum adimplendi obligationem cum foro conſcientiæ, ad quod ius poſitiuum deſeruit, cuius munus eſt arcere à malo, inuitaréque ad bonum, *l. iuſtitia 10. §. 1. ff. de iuſtit. & iure.* Eſcobar *de vtroque foro in initio. 7.*

XII. QVÆSTIO II.

Cap. Piædia. V.

OCcupantes, & vſurpantes bona Eccleſiæ à Deo acerrimè punitos fuiſſe exemplis edocemur, vnum refert Petrus Venerabilis Abbas Cluniacenſis *lib. 2. de miracul.* his verbis, *Comitẽ Matiſconẽſem, qui occupabat tyrannicè res Eccleſiarũ, fuiſſe raptũ die ſolemni à Dæmone, qui in forma equitis, cum equo nigro aduenit, ingreſſus eius domum, oſtio eum eduxit inuitum, iuſſit equum conſcendere, inque aëra ſublimauit, nec vnquam poſtea comparuit: In cuius rei memoriã, oſtium, quo eductus erat, fuit obturatũ. Quod cũ Ogerius Guillelmi Comitis procurator ob aliquam Reipub. neceſſitatẽ vellet reſerare, qui operas locauit eius rei cauſa, dũ cœpit demoliri, raptus à Dæmone iteũ eſt, & in aërem eleuatus, poſtmodum lapſus colliſuſque eſt, manu, qua id tentauerat, fracta: ob quod miraculum rurſus ciues in perpetuam rei memoriam iuſſerũt obturari, atque eius Comitis filius cũ triginta militibus venit Cluniacum, & cum illis illius religionis habitum ſuſcepit*, &c. ex Trithemio *lib. 1. annal. Francorũ* Non diſſimilem caſum Dagoberti Galliarum Regis, referunt Petr. Gregor. *de Republ. libro 13. cap. 17. n. 18* Martin. Mager. *de aduocatia armata, cap 5. n. 125.* & ex noſtris Bobadill. *in ſua politica lib. 2. cap. 18. numer. 325.*

SVMMARIVM.

1 *Ædificium in alieno ſolo Eccleſiæ pecuniis conſtructum ſolo non cedit, ſed ædificiũ ſolo.*
2 *Solum ædificio cedit ſi ædes ſacra inædificata ſit.*
3 *Purpura cur veſtimento cedat.*

Cap. Apoſtolicos. XI.I.

IN gloſſ. *Conſtruxiſſe.* Nota ex gloſſ. ædificium in alieno ſolo Eccleſiæ pecuniis conſtructum, ſolo non cedere, ſed ædificio ſolum, & ſic vtrumque apud Eccleſiam remanere, vt per Tiraq. *de priuileg. pia cauſa, priuileg. 121.* Surd. *conſ. 333. n. 46.* Marc. Anton Genuenſ. *in practuab. Eccleſ. q. 31. n. 6.* & latiùs *q 246.* Card. Tuſch. *pract. conclus. lit. M. concl. 175. n 7.* Giurba *in conſuet. Meſſanen par. 1. c 15. gloſſ 13. n. 2.* ſequuntur citati à Ludouico Romano *in auth ſimiliter, n. 27. C. ad legem Falcidiam*, Tiraq. *de pia* Marc. Anton. Genuenſis *vbi proxime, & q 249.* Stephan. Gratian. *diſcept forenſ. tom. 5. c. 955. n. 18. & 19.* & ſolum ædificio cedere, ſi ædes ſacra inædificata ſit, ex text. *in c. quæſti nobis ſunt 17. q. 4* tenet Petr. Pech *in c ſemel, n. 5. de regul. iuris, l. 5* Borgn. Caualcan. *deciſ. 28 n. 71.* Reuſner. *deciſ. 1. n. 7 p. 1.* Mar. Gierba *d. gloſſ. 13. n. 10.* nouiſſimè Læl Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſariarum iuris diſp. cent. 2. cap. 124. in fine*, vbi hunc textum citat. 1 2

Quę cauſa ſit vt purpura licèt pretioſior, veſtimento cedat, *§. ſi tamen, Inſtit. de rerum diuiſ.* & pictura, quę itidem pretioſior, tabulæ non cedit, *l. qua ratione, § l. tera. & ſeq ff. de acquirendo rerũ dom §. ſi quis, Inſtit. codẽ*, vide Emund. Merill. *obſeru lib. 2. 1. 28.* Læl. Mancin. *cit. loco, cent. 2. c. 212. pag. 165.* 3

SVMMARIVM.

1 *Res ſacrata, & cultui diuino dicata alienari poſſunt ad ſubueniendum pauperũ neceſſitati, & ad captiuorum redemptionem.*
2 *Executor ad diſtribuenda bona in cauſam piam, poteſt ea diſtribuere in liberandis carceratis ad pœnam etiam pecuniariam pro maleficiis condemnatis.*
3 *Diſpoſitio pro redimendis captiuis, captiuo etiam ex delicto comprehendit.*

Cap. Sacrorum. XV.

ADd 3. Nota, quòd vt pauperũ neceſſitati ſubueniatur, vel vt à carceribus liberentur, ſeu ad captiuorum redẽptionẽ, alienari poterunt res ſacratæ, ad cultũque diuinum dicatæ, etiam ſi pauper captiuus, vel incarceratus culpa ſua, non tamen ad eaſum præordinata ad paupertatem, captiuitatem, vel carcerem deuenerit, vt per Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. p. 1. lib. 2. c. 96.* Ludou. Mex. *in tr. taxæ panis, concl. 1. num. 8.* 1

Sued.

Surd *conſ.367.num.42.& 43.*Couar.*var.lib.2.cap.16.num.9.verſ. contrariam ſententiam*, Franc.Viu.*decıſ.268.num.8.* Thom.Acti.*in tract.de infirmit.part.1.cap.36. num.5.& 6.*

2 Hinc per hanc gloſſam deducunt executorem ad diſtribuendum bona in cauſam piam, vel pro redimendis captiuis datum, pro liberandis carceratis ad pænam etiam pecuniariam pro maleficiis condemnatis diſtribuere ea poſſe, Cephal.*conſ.624.num.60.*Menoch. *de arbitrar. ca.u 182. num. 42.* Brünor.á Sole *quæſt. 47. num. 7. & in compend. reſolut.littera Q, verbo executores grauati*, Seraphin. *de priuileg. iurament. pri-*

3 *uil. 31. num. 21.* Diſpoſitionem enim pro redimendis captiuis etiam captiuos ex delicto comprehendere, ex Ioan. Lupo, Seraphin. & aliis, tradit Mar. Giurba *ad conſuet. Meſſanen. cap.2. gloſſ.12.numer. 21. part.1.*

Cap. Eccleſiarum ſeruos. LXIX.

INtelligitur de ſeruis Eccleſiarum perpetuis, & adſcriptitiis, qui ad prædium elaboranda deputati, eorum pars eſſe dicuntur, *l.cum ſatis 23.C.de agricol. & cenſitis, lib. 22.* ibi, *Satis inhumanum eſt terram, quæ ab initio adſcriptitios habebat, ſuis quodammodo membris defraudari*, &c. & ibi Lucas de Peña, Ioan. de Platea, & Valenzuela Peſcador, Anton.Fab.*in iuriſprudentia tit.5.princ.2.illat. 7.* Schiphordeg. *tom.3.tract.26. quæſt;60.* Sanchez *de matrim.lib 7. diſp. 19. num. 1.* Et inter immobilia computantur, Gregor. Lopez *in l. 1. verbo las rayces, tit. 17. parte 2.* Andr. Knichen. *tract.de reſtitutarum pact.capite 3. numer.17.* de inſeruientibus Eccleſiis, an & quando gaudeant priuilegio fori, egi *de iure Eccleſiaſt. vniuerſ.lib.1.cap.39.§.2. num. 52.& ſeqq.*

XIII. QVÆSTIO. II.

SVMMARIVM.

1 *Animæ tam beatæ, quàm purgandæ ſæpè per ſe ad viuos ex Dei iuſſu redeunt.*

2 *Beatorum animæ ad viuos redeunt.*

3 *Samuelis vera anima fuit, quæ apparuit Saulo.*

4 *Samuelis anima non magico carmine, ſed iuſſu ac imperio Dei Saulo apparuit.*

5 *Onias ſummus Sacerdos, & Hieremias Propheta poſtquam mortui ſunt Iudæ apparuerunt.*

6 *Moyſes poſtquam mortuus eſſet apparuit cum Chriſto & Elia colloquens in Thabore.*

7 *Apparitio Ioannis Præcurſoris.*

8 *Apparitio Agatis virginis.*

9 *Apparitio Eulaliæ virginis.*

10 *Leocadiæ ſanctiſſimæ apparitio poſt mortem S. Ildephonſo Toletano Antiſtiti.* 4

11 *Animæ quæ in Purgatorio ſunt frequentius ad viuos redeunt, vt eleemoſynas expoſcant, & viuentium operis iuuentur.*

12 *Animæ quæ in Inferno ſunt, rariſſimè ad nos redeunt.*

13 *Animæ in Inferno exiſtentes aliquando ex ſpeciali Dei priuilegio ad nos redeunt, & quare?*

Cap. Fatendum. XXIX.

AD *num.2.in fin.*adde. Nam tam beatæ, quàm purgandæ, & dānatæ animæ ſæpè per ſe ad viuos ex Dei iuſſu redeũt, vt tradunt Petrus Thirǫus *lib.de apparit.ſpirit.p.1.c.9.* Simon.Maiolus *in diebus canicul.to.2. colloq.2.& 3.* 1

Ád *n.3.in fin.* Quòd Beatorum animæ ad viuos redeant, ſatis probat ſacra Samuelis hiſtoria, in qua docemur animam Samuelis Prophetæ, ad mulieris deprecationẽ Saulo Regi apparuiſſe *Reg 1.cap. 28.* quòd etſi controuerſum ſit, an vera anima, an ſpectrum fuiſſet, hodie poſtquam liber Eccleſiaſticus Canonicus eſt, omnem dubitationem tollit, dum ſic teſtatur, *c.46 verſ.*ibi, *Dilectus à Domino Deo ſuo Samuel Propheta Domini renouauit imperium*, & paulò pòſt, *v. 23. Et poſt hæc dormiuit, & notum fecit Regi*, &c. Quare veram animam Samuelis fuiſſe, quæ Saulo apparuit, exercente quidem Pythonica arte ſuam magicam, ſed non eius artis vi & potentia, ſed Dei imperio ab Inferis exutam, vt diuinam ſententiam Sauli proferret hoc fundamento expreſsè, tenent Card. Bellarm. *in contr.lib.4 de Anima Chriſti, c.11.& de Purg.lib.2.c.6.& lib.1.c.11.* Martin. Delr. *diſquiſ.Magic.lib.2.q.26.ſect.4.* Mald.*de virt. Theolog.tr.10.c.8.dub.3.* Raph.de la Torre *tom.2.de vitiis oppoſ.relig quæſt.95.a.3. diſp.3.* Valent *part.3.diſp.11.quæſt. 1.puncto 1. & tom.4.diſput.10.quæſt.1.punct.2.§.9.* Peltran. *de Purgator.t.5. & 6.* Alphonſ. de Mendoça *in quodlibeto quæſt.5.§.8.* Fabian.*in annalib.ſacris, anno 2979.* Suarez *part. 3. tom. 2. quæſt.52. diſp.42. ſect. 2.* Torreblanc. *de*

(right-column margin numbers: 2 at "Ád n.3.in fin.", 3 at "veram animam Samuelis")

Magia lib.1.c.16 ex num.13.& lib.2.c.27. ex
*num.*28.Leo Alatius *in comment.ad S.Euſta-*
*chium Epiſcop.& Mart.c.22.fol.*506.Et ſicnõ
4 magico carmine , ſed iuſſu ac imperio Dei
cõtigit,vt Sauli curioſitatem reprehẽderet,
& finem ſuum annuntiaret,Petr.Leloyher
*lib.4.ſelectior.c.1.*Perera *aduerſ.fallaciã artis,*
*lib 1.c.11.*quos refert, & ſequitur Torrebl.
de iure ſpirit.lib.8.c.8.n.16.
5 Onias ſummus Sacerdos,& Hierem.Pro-
pheta poſtquam mortui fuiſſent, Iudæ ap-
paruerunt in locis Samariæ,& gladium au-
reum dederũt ei,in quo vinceret inimicos,
excitãtes eum ad prælium cum Nicanore,
qui die Sabbati volebat eos opprimere , in
quo ex religione arma non licebat capeſſe-
re,*Machab.2.c.15.verſ.12. & 13.* Et vt alia
6 interim taccàm , certum eſt Moyſem , qui
cum eſſet verè mortuus,*Deuteron.c.34.Io-*
*ſue c.1.*apparuiſſe cum Chriſto Domino,&
Elía colloquẽtem in Thabore,& certa fide
tenendum eſt ex Euang.*Luca c.9.verſ.30 Et*
ecce duo viri loquebantur cum illo,erant autem
Moyſes,& Elias, Moyſes ſcilicet in vero ſpi-
ritù,corpore tamen aëreo, vt docet S. Au-
guſt *lib.de cura pro mort.c.*15 Elias autem in
ſpiritu,& corpore viuo,vt tradit Suar.*to. 2.*
*de Verb.incarnat quaeſt.*55.*art.4. diſp.* 49 De
Ioannis Præcurſoris apparitione agit Greg.
7 Turon *lib.de miracul.* De Agnetis virginis
alia apparitione S.Ambroſ.*ſerm* 40.De Eu-
lalia virgine Iſidor. *in Chronica Gothor.* De
8 Leocadia ſanctiſſima poſt mortem S. Ilde-
phonſo Tuletano Antiſtiti Surius,*tom* 1 De
9 matre S.Eliſabethæ filiæ Regis Hungariæ,
quæ ei apparuit,& preces petiit,Iacob.Mõ-
10 tan.*in eius vita c.*13.
11 Ad *n.9.in fine.*Et patet innumeris exem-
plis relatis à Cæſar.*ingenti libro miraculorũ*,
Vincent.Belluacen.*in ſpeculo hiſtor.* Ægid.
Carthuſ. *in magno ſpeculo exemplor.*Dionyſ.
Carthuſ *in dialogo de Iudith*, *& quatuor no-*
*uiſ.*S Greg.*lib.4.Dialogor.*Ioan.Nider.*in for-*
micar.c.1.& 2 Ex quibus conſtat , animas,
quæ in Purgatorio ſunt, frequentius ad vi-
uos redire, vt eleemoſynas expoſtulent,vt
viuentium operis iuuentur.

Ad *num.*5.Rariſſimè tamen animæ, quæ in inferno ſunt,ad nos redeunt.nam cum à viuis bonum nullum ſperent quia non poſſunt vllis viuentium ſuffragiis iuuare, non deſiderant redire,imò abhorrent cum tanta ſui honoris iactura pœnas ſuas fateri , vt Petr.Thyræus ait,*de appari. ſpirit. p. 1. cap. 5.num.*20. Nihilominus aliquando ex ſpeciali Dei priuilegio poſſunt redire,vt viuẽtes ex eorum viſione, & pœnarum relatione reſipiſcant,nec per hoc diuinæ legis ſanctio derogatur,cum priuilegia ſingulorum communem legem facere non poſſint.*l.2. C.de legibus,c.fin. de reg.iur. in 6.*

XV. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia craſſa circa mala prouenientia ex actione illicita minuere voluntarium.*
2 *Loth an neſciens cum filiabus coierit?*
3 Text.in præſenti *plures interpretationes.*

Cap. Inebriauerunt. IX.

MAGNVS P Auguſtinus *lib.22.* 1
*contra Fauſtum cap.*44.tranſum-
ptiuè in hoc text.relatus,ſic ait.
Inebriauerunt Loth filiæ eius,& ſe
neſcienti miſcuerunt , quapropter
culpandus eſt quidem ,non tamen quantum ille
inceſtus,ſed quantum illa meretur ebrietas Ex
quibus verbis conſtat ignorantiam craſſam
circa mala prouenientia ex actione illicita
minuere voluntarium , ac ſubinde mali-
tiam , quam eadem mala habent , ſecun-
dùm ſuas ſpecies , vt reſoluit Sot. *de in-*
ſtit. lib. 5. quaeſt.1.art.9. Etenim , quidquid 2
D.Auguſtin.eo loci neſcientem appellaue-
rit ipſum Loth, reuera non fuit ſimpliciter
neſciens,natura namque non patitur,quòd
aliquis neſciens coeat,ſed dicitur neſciẽs,
quia neſciebat eſſe filias ſuas , credebat
enim eſſe ſuam vxorem,& ideo gloſ.*in præ-*
ſenti;tres ad hunc text refert expoſitiones,
prima quod punitus fuerit pro inceſtu , & 3
pro ebrietate.Secunda,quòd non fuerit pu-
nitus,quantum inceſtus meretur,ſcilicet,ſi
eſſet commiſſus ex deliberatione. Tertia
quòd nullo modo puniendus erat pro in-
ceſtu , ſed tantum pro ebrietate , quæ
ebriet , veniale dumtaxat peccatum
eſt,vt 25.*diſtinct §.criminis.* Ita
Anguian. *de legibus libro*
quarto controuerſiar.
num 12.

XV. QVÆSTIO VI.

SVMMARIVM.

1 *Papa poteſt Regem Regno, & Imperatorem Imperio priuare.*
2 *Intellige quando ſic opus erat in finem ſupernaturalem, & in bonum ſpirituale, ac Eccleſiæ defenſionem.*
3 *Papa ex eiſdem cauſis, quibus poteſt Regem regno priuare, poterit in eiſdem terminis impedire ne Rex inſtituatur.*
4 *Papa quatenus talis non priuat Imperatorem imperio, aut Regem regno tanquam Iudex ordinarius, ſed tanquam ſummus, & vniuerſalis Paſtor.*
5 *Papa abſque Concilio, & per ſe ſolum iuſtè, & validè Regem Regno ex iuſtis cauſis priuare poteſt.*

Cap. Alius. III.

1 EX hoc text. iuncto *c. ad Apoſtolica, de re iudic. in 6.* collige ſummum Pontificem potuiſſe Regem regno, & Imperatorem imperio priuare, id quod multoties feciſſe alios Pontifices Romanos ex hiſtoriis, referunt Caſtald. *in tract. de Imper. quæſt.* 81. & poſt Guerrer. Mēchaq.
2 *illuſtr. c.* 8. *à num.* 10. Card. Bellarm. *controu.* 3. *lib.* 5. *de Romano Pont.* potuerunt enim Pontifices in ea priuatione, & depoſitione exercere poteſtatem in temporalibus, dum Imperatorem, & Reges poſt legitimam admonitionem poteſtate abutentes, & ex malitia, aut ſumma negligentia ſpirituali bono, Fidei Catholicæ, ſeu Eccleſiæ regimini, trãquilitati, & paci Fidelium maximè nocentes grauiſſimis, & iuſtiſſimis de cauſis regno, aut imperio priuarunt, quia ſic opus erat in finem ſupernaturalem, bonum ſpirituale, & Eccleſiæ defenſionem, vt explicãt Caſtald. *d. loco*, Clar. *in pract. § fin. q.* 35 *à num.* 6. Card. Bellarm. *d. lib.* 5. *c.* 7. *&* 8. *& d. lib.* 1. *de tranſlatione imperij, c.* 12. *verſ. quæ cùm ita ſint*, Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 29. *verſ. ex dictis Sotus, & col. pen. verſ. ad ſecundũ.* & ſatis cõſonat illud Ioiadæ Pontificis, qui Reginam iuſtis de cauſis non tantùm Regno, verùm etiam vita priuauit, vt refertur *lib.* 2. *Paralip. c.* 23.
3 *&* 4. *Regum* 11. Planè, quia iuxta illud vulgare, de quo *in c. quemadmodũ, verſ. iam ſi poſt, de iureiur.* faciliùs impeditur aliquid ne fiat, quàm tollatur postquam factum eſt, ſicut Summus Pont. Imperatorem, aut Regem iã conſtitutum, vbi opus fuerit, priuare, & deponere poteſt, ita & multò magis ex eiſdem cauſis, & in eiſdem terminis poterit impedire ne Rex, aut, Imperator inſtituatur, ex Molin. *d. verſ. ex dictis*, poſt Victor. Pygium, Turrecr. & alios, ſecundùm quos licet Pontifices Romani aliquando id non faciãt, nõ defuit poteſtas, ſed abſtinent, quia hæreſes, rebelliones, ſchiſmata, aut alia ſimilia mala pertimeſcunt.

His conſequẽs eſt, vt benè aduertit Card. 4
Bellarm. *d. lib.* 1. *c* 6. *verſ. quantum ad perſonas*, & Molin. *d. loco verſ. ex indictis infero*, quòd *ſummus Põt. quatenus talis, nõ priuat Imperatorẽ imperio, aut Regem Regno tanquam Iudex ordinarius, eo modo, quo deponit, aut priuat Epiſcopos, ſed tanquam ſummus, & vniuerſalis Paſtor, vbi ſic oportet in finem ſupernaturalem, & ita ex vi poteſtatis ſpiritualis, vt ſatis ſignificat d. c. ad. Apoſtolica, verſ. nos itaque, vbi Pontifex ad ſententiam priuationis contra Imperatorem expendit ſe in terris Vicarium Dei, & poteſtatẽ habere, per illa verba, Quodcumque ligaueris*, &c. Conſequens item eſt quòd licèt 5
in d. verſ. nos itaque, priuatio Imperatoris, & ſententia in Concilio habita fuerit quia ſic vtiliùs, maturiùs, & maiori cum deliberatione fiebat. Pontifex tamen per ſe ſolus iuſtè, & validè id ipſum efficere potuiſſet, vt fatentur omnes ibi, & poſt Alexand. agnoſcit communem Clar. *vbi ſuprà*, & eſt de mente aliorum, & ſatis deducetur ex hoc textu.

XVI. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Contrahentes ſe inuicem decipere in foro conſcientiæ non licet. & n.* 2.
3 *Dolo aliquem inducẽs ad contrahendum eũque decipiẽs in vtroque foro tutus nõ eſt.*
4 *Deceptio quando reipſa interuenit abſque dolo contrahentium, vterque contrahens eſt tutus in conſcientia.*
5 *Contrahentes non ſunt tuti in conſcientia quando ſciunt iuſtam rei æſtimationem, & emptor plus iuſto offert, vel venditor viliori pretio affert.*
6 *Deceptio toleratur in foro contentioſo, ſed non in foro conſcientiæ quando interuenit ex reipſa & ex propoſito, quamuis nõ interuenerit dolus partis.*
7 *Scientia veri valoris in contrahente læſo non operatur.*
8 *Affectio tollit præſumptionem donationis.*
9 *Sciens verum valorem quando læditur ex leuitate mentis aperta ſeu præſumpta ad vilius vendendum, aut carius emendũ, lædens non excuſatur à reſtitutione in foro conſcientiæ,*

Cap. Si cupis.V.

1 G*Lol.* 1.*in præſenti*, *verb. non multum*,
tenet in contractibus decipere non
eſſe peccatum mortale ſequitur Ba-
dil.*in l.*2.*c. de reſcind.vend. num.* 73. vbi af-
firmat deceptionem intra dimidium iuſti
pretij licitam eſſe in foro conſcientię,& ra-
tiones, ex quibus ad ſic ſentiendum moue-
tur,tradit, & ad rationem de permiſſione
lupanaris,quæ in exemplum adducitur, re-
ſpondet Perez *l.*1 *gloſ.vnic. col* 17. *ad finem*
verſ.ex quo inferri poſſet,tit 7.*lib.*5.*ordin.*Mē-
chaq.*controuerſ vſuſeeq.lib.*3.*cap.*48.vbi om-
nium latiſſimè vtriuſque partis fundamen-
tis,& autoritatibus relatis hanc tuetur.

2 Contrarium verò, imò non licere in fo-
ro conſcientiæ contrahentes ſe inuicem
decipere intra dimidium iuſti pretij,tenent
alij plures numero,& auctoritate non infe-
riores.Ex noſtris hanc partem ſuſtinent In-
noc.Butr.Panor.& felin.*in c.in ciuitate*, *de*
*vſur.*Card & Abbas *in c.* 1. *de empt.* Feder.
de Senis *conſ.*21.Burg.de Paz *in cap.cum di-*
*lecti.n.*17.*&* *à num.*23.*de empt.* Tiraq. *ad le-*
gem 9 *connub n.*3. *cum ſeqq.* Crem. *ad l.* 2.*C.*
*de reſcind.vend.n.*144. *&* 158.169. & Pinel.
*p.*1.*r.*1.*num.*35.Cou.*lib.* 2.*var.cap.* 3. *numer.*
11.*verſ.ego.*Nauar.*in c.qualitas num.* 45. *cum*
*ſeqq.de Pœnitent.diſt.*3.Plac.*in epitome delict.*
*lib.*1.*cap.*36.*num.* 14. Mexia *ad leg.Toleti* , *in*
reſp.ad 6.*&* 8.*p.*1.*fundament.n.* 61. Matienſ.
*l.*1.*gloſ.*1.*num.*9.*tit.*11. *lib.* 5. *recop.*Auendan.
*de cenſ.cap.*27.*num.* 10.*&* 12.*in fine*, Felician.
*eod.tract.lib.*2.*cap.*1.*à num.*7.Farin.*p* 1 *fragm.*
*crimin.verb.deceptio numer.*44. Gaſp.Rodrig.
*de annuis reddit.lib.*1 *quæſt.*11.*num.*8. Card.
Mant.*de tacit.& ambig.conuention.lib.*4.*tit.*20.
*num.*54.Ceuall.*commun.qu.* 508. *num.* 1. Si-
giſm.Scac.*de commerc.*§.1.*qu.*7.*p.*2. *ampl.* 10.
num. 14. vbi rationibus confirmat, *& in n.*
42 *&* 43.contrarium proponit,& *à num.*44.
illis omnibus ſatisfacit. Ex Theologis San-
ctus Thom. 2.2.*quæſt* 77. *art.*1. vbi Caiet.*&*
quodlib. 2.*art.*10.S.Antonin.2.*p.tit.*1.*cap.* 16.
*verſ.quantum ad tertium col.*3.*&* 5.Alphonſ.
de Caſtro *de poteſt.leg.pœnal.lib.*2.*cap.*10.*fal-*
*lent.*3.Silu.*in ſumma verb.emptio q.*8.Medin.
de reſtit qu. 12.alrin. Medin.*in ſumm. cap.*
12.*num* 25.Sot.*de iuſt.lib.*6. *qu.* 3. *art.* 1. Pe-
draza *in ſum.pe ac.*7 §.13.Mich. de palatio *in*
praxi Theolog. lib. 2. *cap.* 2. Marcado *de con-*
*tract.opuſc.*1.*r.*10 Sarauia *de inſtruct. mercat.*
*cap.*4. Antun del. Rio *in l. contractus* § 4.*ff.*
de reg.iuris Petr Nauar.*de reſtit.lib.* 3. *cap.* 2.
*num.*14.*cum ſeqq.*Leſſius *de Iuſtit.lib.*2.*c.* 21.
dub 4.*n.*20.*&* 21.

3 Quæ vltima opinio veriſſima eſt, præci-
puè ſequentibus caſibus.Primo quando do-
lus dedit cauſam contractui, nam ille, qui
dolo alium induxit ad contrahendum,
eumque decepit,in vtroque foro,interiori,
& exteriori tutus non eſt.Padil.*in d.l.* 2. *n.*
73.*col.*2.*verſ.ego ve ò.*Mench *d.r.*4.*num.*3.
Cardin.Mantic.*d.tit.*20.*num.*61.Ceuall.*di-*
*cta quæſt.*508.*num.*2.*&* 8. Scacc.*d. ampl.*10.
Anton.Faber *de error.pragm decad.*8. *errore* 4
7.*n.*7.Quando enim deceptio reipſa inter-
uenit abſque dolo contrahentium,vt ſi vē-
ditor credit ſe emere iuſto pretio, tunc
vterque eſt tutus in foro conſcientiæ,licèt
alter eorum ſit læſus, ſeu deceptus reipſa,
vel poſtmodum læſus cognouerit reipſa
proximè læſiſſe,Bonin.*de vendit ad tempus*
*cap.*5.*ſub numer.*11.Burg. *in cap. cum dilecti*
*n.*22.*de empt* Ludou.Gom.*in c.*2. *num.*7. *de*
conſtitut.in 6 Ceuall *d.q.*508. *n.*3. Non ſic 5
quando contrahētes ſciunt iuſtam rei æſti-
mationem, & emptor plus iuſti offert, vel
venditor viliori pretio vendit, quia non
ſunt tuti in foro conſcientiæ vendentes ei
qui plus offert, vel ementes ab eo, qui vi-
liori pretio,quàm res valet,vēdit,& tenētur
reſtituere omne id,in quo contrahentem
læſerunt, etiamſi ſit intra dimidium iuſti
pretij.Ita Medin.*de reſtit to.*2.*titul. de rebus*
reſtit.q 2. *verſ.è contra*,*&* *qu.* 32.*verſ. quan-*
quam,*&* *q.*33.*verſ.tertia propoſitio.*Nauar *in*
*cap.qualitas num.*31. *&* 42.*de Pœnit.diſt.* 5.
*& in cap.nouit.not.*6.*n.*66.*de iudic.*Cou.*lib.* 2.
*var.c.*4. *numer.*11 Plac. *in epit. delicter. cap.*
36.*poſt num.*17.Salon.*in* 2.2.*q.*77.*art.*1. *con-*
*trou.*18 *ſub num.*1.*verſ.*1.Mexi.*ad l.Toleti in*
reſ.ad 6 *&* 8.*p.*1.*fund.num.*60.*col.*5.*verſ.qui-*
bus ſanè,*& in tract. taxæ panis concluſ.* 1. *n.*
156.Matienſ.*l.*1.*gloſ.*1.*n.*10.*tit.*11.*lib.*5. *Recop.*
Felician.*dicto lib.*2.*c.* 1. *num.*8. *cum ſeqq.* Fa-
*rin.fragm.crimin.p.*1.*verbo decipere num.* 46.
Sigiſm.Scacc.*de commerc.*§.1 *q.*7.*p.* 2. *ampl.*
10 *num.*53 *verſ. contra hanc.* Quidquid di-
cant Boër.*deciſ.*142.*num.*2.Tiraq.*l.*9.*connub.*
*num.*13.*in fine.*Ripa *in l.ſi vnquam*, *C.de re-*
*uoc donat.num.*18.Crem.*in l.*2.*C.de reſcind.*
*vend.ſub n.*159.*verſ.dicens.*Cardin.Mant.*d.l.*
4.*tit.*20.*n.*59.Mench.*vſufruct.lib.*3.*c.*48.*n.*2.
verſ ergo. 6

Secundò quando interuenit deceptio ex
reipſa,& ex propoſito, quamuis non inter-
uenerit dolus partis,quo caſu deceptio to-
leratur in foro contentioſo,ſed non in foro
conſcientiæ,vt ex Abb.*in cap.cum cauſa ſub*
numero 4. *de teſt.* tradit Sigiſm. Scacc. *d.*
*ampl.*10.

Tertiò vrgente neceſſitate aut egeſtate, 7
vel venditor ductus fuit ad carius emen-
dum, vel vendendum; nam tunc etſi ſciat
rei valorem, ab eo emens non excuſatur,
quia

quia ſcientia veri valoris in contrahente læſo non operatur; cùm lædens in foro cõſcientiæ læſionem reficere teneatur, Cremen. *in l. 2. n. 159. verſ. ſed poſtea.* Burgos de Paz *d. c. cum dilectis, n. 19.* Cæpol. *de ſimulat. contract. n. 24. c. 27.* Strach. *de mercat. p. 2. nu. de ſtat. mercat. n. 7.* Farin. *d. verb. decipere, n. 50. & ſeq.*

8 Quartò quando quis ducitur ad emendum carius propter aliquam particularem affectionem, vel commoditatem; nũc enim etiamſi ſciat verùm rei valorem, contrahens cum eo non excuſatur in foro conſcientiæ, ſi eum læſerit, quia illa affectio tollit præſumptionem donationis, vt per Cæpol. *d. loco num 26. verſ. ego poſtea. & n. 162.* Cremen. *in d. l. 2. num. 159. verſ. ſed poſtea, & num: 162.* Farin *d. verb. decipere, n. 53.* qui ponunt exemplum in eo, qui habet affectionem in libris, in re Maiorum ſuorum, ſeu in ligno viridario, in poſſeſſione contigua ſuæ poſſeſſioni.

9 Quintò, quando ſciens verum rei valorem læditur ex leuitate mentis aperta, ſeu præſumpta ad vilius vendendum, aut carius emendum, prout contingit ſępiſſimè in iuuenibus, quorum leuitas ſapit quandam ignorantiam, & quodammodo neceſſitatẽ inducit, arg. *cap. quorundam 34. dſt. & l. fin. §. filij autem, C. de bonis quæ lib.* nam iſto caſu lædens non excuſatur à reſtitutione in foro conſcientiæ. Cæpol. *de ſimul. contract. n. 25. & 26.* Cremen. *in d. l. 2. n. 159. verſic. ſed poſtea.*

probare nititur Pet Burg. *de myſteris numerorũ n. 30. paulo poſt princ.* ibi, *Chriſtus enim Deus & homo, in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, & qui ab initio, quo hominẽ induit, magno omnium hominum ſtupore ſumma quæque miracula edere potuiſſet, deſtitit tamen, donec trigeſimum appeteret annum, & tunc incepit ſigna facere, & docere,* &c. Et qua- 2
tenus hic text. de ſacerdoubus meminit, non de quibuſcumque ſacerdotibus ſubaudiri debet, ſed de illis dumtaxat, quibus matura triginta annorum ætas acceſſit, vt ſic in omnibus illius veſtigiis inhæreat. Nec aliud 3
volunt *text. in cap. perlectis 1. verſ. Diaconum 25. diſt. & in cap. Sancta 2 92. diſt* in quibus cauetur Diaconum, ac proinde in Diaconali ætate conſtitutum, ex officio teneri Sanctum Euangelium prædicare, quia hæc loca intelligenda ſunt, non de prædicatione, hoc eſt, de explicatione Euangelij, cuius eſt noſter ſermo, ſed de eius lectione à Diacono decantanda, quæ & prædicatio dicitur, vt poſt *gloſſam verbo Sacerdotes in præſẽti.* rectè interpretantur Durand. *in ration. diuinorum offic. lib. 2. cap. 9. num. 10.* Nauar. *conſ. 7. numer. 3. de offic. deleg.* Ego *de iure Eccleſiaſti. vniuerſo l. 1. cap. 25. num. 27.* Nihilominus 4
cum prædicare nõ ſit actus alicuius Ordinis ſacri, Epiſcopo licet licentiam prædicandi concedere clerico nondum ſacris Ordinibus inſignito, ex multis, quos refero dicto *lib. 1. c. 13. n. 19. & in collect. ad Conc. Trid. ſeſſ. 5. de reform. c. 2. n. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Prædicator quàm ætatem habere debeat, oſtenditur.*
2 *Text.* in præſenti, *non de quibuſcumque Sacerdotibus, ſed de illis quibus matura triginta annorum ætas acceſſit, intelligitur.*
3 *Diaconus an ex officio teneatur ſanctum Euangelium decantare.*
4 *Epiſcopo licet prædicandi licentiam concedere illi qui adhuc non eſt in ſacris Ordinibus conſtitutus.*

Cap. Adiicimus. XIX.

1 DVm in hoc textu præcipitur, vt pręter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, ſatis colligitur ætatem ad Preſbyterum requiſitam pro Prædicatoris officio neceſſariam eſſe. Sed non niſi triginta annis natum ad prædicationis officium admittendum eſſe, exemplo Chriſti Domini

SVMMARIVM:

1 *Vnio Eccleſiarum facienda propter vicinitatem & populi raritatem.*
2 *Epiſcopatuum diuiſio ex quibus cauſis faciẽda, oſtenditur, & n. 3.*

Cap: Poſtquam: XLIX.

EX hoc textu colligitur propter vicini- 1
tatem, & populi raritatem, vnionẽ Eccleſiarum faciendam, vt per Menoch. *de arbitr. l. 5. caſu 477.* Vnde à contrario ſenſu 2
infertur diuiſionem Epiſcopatuum faciẽdam ex longa locorum diſtantia, vel ex oppidorum, & hominum in eis habitantium, tali, ac tanta multiplicatione, vt commodè per vnum paſtorem gubernari, non poſſint, *c. 1. de Eccleſ. ædifican. vbi gloſ. verb. exigit, de ſepulturis,* vbi quod numerus Prælatorum debet eſſe æqualis diſtantiæ locorum, & numero ſubditorum, gloſ. *in c. cum inferior, verb. Cathedrali, de maior. & obed.* vbi, ait pro-

pter longam & latam prouinciam debere
erigi nouam Eccleſiam Cathedralem, Ro-
man. *conſ. 275. & conſ. 345. num. 16* Mandoſ.
de ſignatura gratiæ, verb. erectiones §. amplius.
Rod. Suar. *alleg. 7.* Franc. Marc. *deciſ. 1120. p.
1.* Caualcan. *deciſ 40. num. 17. p. 2.* Rebuff. *in
praxi de erect. Cathedr.* Petr. Gregor. *de be-
nefic. c. 12. num. 3. & 4.* Zipæ. *de iure Pontif. lib.
3. tit. de Ecclesſ. ædific. num. 14.* Cancer. *libr. 3.*
3 *var. cap. 3. num 420. cum ſeqq.* Aliquando ex
iuſta cauſa diuidendi Epiſcopatus, quòd
multos redditus habeat, vt notanter de Ec-
cleſia Tholoſana loquẽs inquit Ioan. XXII.
*in extrauag. Saluator, verſ. attendentes, de præ-
bend. inter communes*, cuius verba ſemper
meminiſſe iuuabit, quia valde cõducunt ad
notandos, & depingendos mores aliquo-
rum Epiſcoporum, qui exceſſiuis huiuſmo-
di opibus abutentes, eas non in diuini cul-
tus augmentum, ſed in ſumptus enormes,
& vſus extraordinarios conuertunt, contra
quos inuehit Rebuff. *in praxi benef. titul de
erect. num 4.* tradens, quod multi Prælati ex
reddituum luxuria pereunt.

Cap. Præcipimus. LIII.

PRo exornatione vnicæ concluſionis, quòd ſcilicet Eccleſiarum Cathedralium erectio ad ſolum Romanum Põt. pertineat, inde vltra citatos ſimiles textus *in c. 1. ne ſede vac. & in cap quod translationem*, vbi *gloſ. de offic. deleg. & in cap. licet, de præbend. in 6. gloſ. in c. ſicut venire de exceſ. Prælat. l. Caſtel. 2. tit. 10. p. 1.* vbi Greg. Lop. Iſidor. Moſcou. *de Maieſt. milit. Ecclеſ. l. 1. p. 1. c. 15.* Petr. Gregor. *de benefic. c. 13. num. 4.* Fabric *eodem tract. lib. 3. cap. 3. num. 26.* Bzoui. *de Pontifice Romano cap. 34.* Valenzuel. *conſ. 4. num. 161. & conſ. 63. num. 94.* Filliuc. *de ſtatu clericorum tract. 41. cap. 2. à num. 2. & tract 45. cap. 5. à n. 14.* Sanch. *in conſil. moralib. lib. 2. c. 2. dub. 37. num. 7.* Ego *de iure Eccleſ. vniuerſo lib. 2. cap. 2. num. 97*

XVI. Quæstio VII.

SVMMARIVM.

1 *Papa ex iuſtis cauſis decimas laicis concedit.*

2 *Papa poteſt laicos immunes facere à ſolutione decimarum.*

3 *Decimæ multis Regibus à ſummis Pontificibus conceſſæ.*

4 *Fructus decimarum ex conceſſione Pontificia bene poſſunt cadere in laicos.*

Cap. Decimas. I.

AD *finem text.* adde. Niſi ſum- 1
mus Pontifex ex iuſtis cauſis
decimas laicis in particulari
indulgeat, vt probat *in c. cùm in
Apoſtolica, in fine, de his, quæ fiunt à Prælatis,
gloſ. verbo deſinere, in c. cauſam quæ, de præ-
ſcript. & verbo exemptus in medio in cap. à
nobis, de decimis, l. Hiſpan. 23. tit. 20. part. 1.* vbi
Gregor. Lopez, Cou. *lib 1. var. cap. 17. numer.
10.* vbi, quòd poteſt Papa non ſolum laicos
immunes facere à ſolutione decimarum, 2
verum & capaces recipiendis decimas ab
aliis laicis, Rebuff. *de decim. qu. 13. num. 110.*
Nauar. *de reddit. Eccleſ. q. 1. numer. 54. 57. &
58.* & latiùs *num. 64.* vbi inquit, quod deci-
mæ ex iuſta cauſa poſſunt concedi laicis in
feudum à Rom. Pontifice, Verall. *deciſ. 241.
p. 1.* Rimin. iun. *conſ. 41. num. 25. vol. 1.* Lazar-
te *de decima vend. t. c. 19.* Enriq. *in ſumma l.
7. c. 16* Ioan. Garc. *de expenſ. c. 9. ex n. 90.* D.
Barboſ. *in l. Titia n. 40. ff. ſolut. matr.* Gut. *pract.
l. 3. q. 14. n. 30 & l. 1. q. 15. n. 30.* Roſenth. *de-
fend. c. 14. concluſ. 27.* Mart. *de iuriſdiſdict. p. 2.
c. 43. n. 46 cum ſeqq.* Bobad. *in politica l. 2. c. 18.
n. 146. & ſeqq* Camill. Borrel. *in addit. ad Bel-
lug. §. tractemus, & §. reſtat, & de præſtantia
Regis Cathol. c. 59.* Fr. Emman. *q. Regul. to. 2 qu.
44 ar. 3.* Leſſ. *de iuſtit. l. 2. c. 39. dub. 41.* Gabr.
Vaſq. *in opuſc. moral. tit. de benefic. cap. vnic. §.
1. dub. 4.* Suar. *de relig. l. 2. c. 14. n. 1.* Cardoſ. *in
praxi iudicum, verbo Papa n. 18.* Calixt. Rami-
res *de lege Regia Arag. §. 31. ex n. 3.* Seraph.
dec. 1387. num. 2. Cabed. *luſit. dec. 63. ex n.
1. p. 2.* Gilchen. *de præſcript. p. 3. cap. 8. num. 18.*
Ioſeph. Seſſe *dec. 162. n. 8.* Martin. Maguer.
*de aduocat. armata c. 9. num. 797. pag 414. cum
ſeqq.* Petr. Petra *de poteſt. Princip. c. 24. n. 159.*
Melch. Rainoſo *obſeru. 50 n. 5. cum ſeqq.* Mo-
neta *de decim. c. 5. n. 83.* Franc. de Leon *Va-
lent. dec. 3. num. 11. p. 1.* Caſtill. *controu. to. 7. de
tertiis c. 10. per totum.* Exempla plurimorum
Regum quibus decimæ à ſummis Pontific. 3
conceſſæ ſunt ex noſtris hiſtoricis proſe-
quuntur Bouter. *l. 2. c. 8.* Zurita *in annalib. l.
1. c. 25. & l. 2. c. 50.* Mariana. *de rebus Hiſp. lib.
13. c. 22.* Valdeſ *de dignitate Regũ Regnorùm-
que Hiſpan. c. 20. n. 25.* Intellige de fructibus 4
decimarum, qui bene poſſunt cadere in lai-
cum, quia non eſt ius ſpirituale, ſed tẽpo-
rale, vt poſt Cou. Lazarte, Ioann Garcia D.
Barboſ. & alios citatis locis aduertit Franc.
de Leon. *d. dec. 3. n. 13. & 14.*

XVII. Quæstio IV.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia matrix ſeu Metropolis per circuitũ 40. paſſuum, & minor per triginta gaudet immunitate.*

2 *Intellige de Eccleſiis extra muros ciuitatis inſtructis.*

3 *Immunitas 40. vel 30. paſſuum non ſeruatur de conſuetudine.*

4 *Immunitati vltra cœmeterium iam hodie nullum ſpatium cedit.*

5 *Domus ædificatæ intra 40. vel 30. paſſus reſpectiuè ab Eccleſia matrice, ſeu minore, etiamſi forent habitatæ per laicos olim, ſecundum aliquos, gaudebant immunitate, ſecus hodie.*

6 *Domus Parochorum, Canonicorum, & aliorum Eccleſiaſticorum Eccleſiæ cohærentes gaudent immunitate.*

7 *Domus Eccleſiæ ipſi cohærens gaudet immunitate.*

Cap. Sicut antiquitus. VI.

1 AD *num.* 1. Quòd Eccleſia Matrix,
ſeu Metropolis per circuitum quadraginta paſſuum, & minor per triginta gaudeat immunitate, vltra citatos in *Collect* docent Clar. *in pract* § *fin. q* 30. *n.* 2. Decian. *in tract. crimin tom.* 2 *lib.* 6. *cap.* 24. *num* 29 Pereg. *de immun. Eccleſ. c.* 4. *num.* 28. Trullench. *in præcepta Decalogi lib.* 1. *cap.* 11.
2 *dub.* 1. *n.* 5. nouiſſimè Mexia de Cabrera *in formulario immunitatis Eccleſiarum lib.* 1. *c.* 4. *n.* 5. vbi etiam quod iſti paſſus incipiunt à muris Eccleſiæ, & quod quilibet paſſus habet quinque pedes, & pes quindecim digitos. Sed hoc vel intelligitur de Eccleſiis extra muros ciuitatis conſtructis, quaſi quod iſti paſſus dentur Eccleſiis pro cœmeterio, ſecus in Eccleſiis, quæ ſunt intra illius muros, vt per Vulpel. *conſ.* 130. *n.* 10. Ambro-
3 ſin. *de immunit. cap.* 10. *n.* 4. Deciân. *d. lib.* 6. *cap.* 21. *n.* 9. Vel dicere debemus immunitatem hanc 40. ſeu 30 paſſuum de conſuetudine non ſeruari, ſecundùm Suar de Paz *in pract. tom.* 1. *p.* 5. *cap.* 3. §. 3. *num.* 34. Sanch. *in conſil. moral. tom* 2. *lib.* 6. *cap.* 1. *dub.* 7. *num.* 2. *verſ. item quadraginta*, Mari. Italia *de im-*
4 *munit. lib* 1. *cap* 4 §. 2. Trullench *d. n.* 5. Vel denique quia vltra cœmeterium iã hodiè nullum ſpatium loci cedit huic immunitati, quia confinia illius ſunt poſita ad excludẽdum, idem Decian. *d. lib.* 6. *c.* 25. *n.* 11.

Vnde ex his infertur quòd licèt domus 5
ædificatæ intra dictos 40 vel 30. paſſus reſpectiuè, etiamſi forent habitatæ per laicos, ſecundum aliquos gaudeant Eccleſiaſtica immunitate, ex Deciano *d. cap.* 25. *num.* 16. ex ratione, quia hæc immunitas datur loco, non perſonæ, Pereg. *d. cap.* 4. *num.* 6. vbi refert in facti contingentia declaraſſe Senatum Mediolanen. reſtituendum Eccleſiæ quendam Petrum imputatum de vxoricidio, captum in cubiculo cuiuſdam domus ſitæ intra 16. paſſus ab Eccleſia maiori, & *n.* 27. *in fine* dicit ita eſſe vſu receptum. Nihilominus id hodie vel non procedit de
generali cõſuetudine, iuxta ſupradicta. Vel 6
intelligitur de domibus Parochorum, Canonicorum, & aliorum Eccleſiaſticorum, etiamſi laicis locatæ ſint, vt contra Oldrad. *conſ.* 55. reſoluunt Catharin. *crimin. deciſ.* 46. *n.* 20. Sanch. *d. dub.* 7. *num.* 2. *in fine. verſ. item hac immunitate gaudent domus Eccleſiæ.* Summa Dianæ *p.* 1. *verbo immunitas quoad*
loca n. 9. Vel denique accipiendum dum- 7
modo ipſa domus cohæreat Eccleſiæ, & ſit ipſius Eccleſiæ, & non alicuius particularis, Pereg *d. cap.* 4. *n.* 26. & poſt Caſtr. Palaum, Trullench. *d. lib.* 1. *cap.* 11. *dub.* 1 *n.* 5. *in fine*, Mari. Antonin. *var. lib* 1. *reſolut.* 18. *n.* 4. *verſ. quod.*

Cap. Si quis contumax. XX.

POſt *num.* 1. In text ibi, *vel de porticibus quolibet modo Eccleſiæ adhærentibus*, &c. Notatur ad hoc quòd manu tenens portã, ſeu annulum portæ Eccleſiæ, gaudet illius immunitate, vt per Cou. *var. lib.* 2. *cap. vlt. n.* 18. *verſ.* 32. *dubitatur*, Decian. *in tr crimin. lib.* 6. *c* 25. *n.* 17. Gambac. *de immunit. lib.* 4. *c.* 1. *n.* 9. Villalob *in ſum. p.* 2. *tract.* 39. *diffic.* 5 *n.* 4. ibi, *Imas ſi el delinquente fue huyendo a la Igleſia o lugar ſagrado, y ſe aſio a los herrojos, aldabas, poſtigos, puertas, o portales de ella no puede ſer ſacado de alli*, &c. Correa *in relect. c inter alia hoc tit. p.* 2. *n.* 16. *in fine fol.* 70. nouiſſimè Mexia de Cabrera *in formulario immunitatis Eccleſiar. lib.* 1. *c.* 4. *n.* 16. ibi, *Aßi el que huyẽdo de los Iuezes ſeglares o de ſus miniſtros de iuſticia por hallar las puertas cerradas de la Igleſia ſe ampare della aſiẽdo de ſus aldabas, o eſtãdo el amparo de ſu immunidad fuere hallado en las miſmas puertas goze del miſmo priuilegio, vt eſt text. in l. pateant C. de his, qui ad Eccleſias cõfugiũt.* Intellige ergo in nõ valente intrare Eccleſiam eo quòd clauſa ſit, ſecundùm Suar. de Paz *in pract. tom.* 1. *p.* 5. *c.* 3. *n.* 46. Pereg. *de immun. Eccleſ. p.* 4. *num.* 18. Farin. *de immun. n.* 279. Cardoſ. *in praxi Iudicum, & aduocat. verbo Eccleſia n.* 76. Sum.

Dianæ

Dianæ *verb.immunitas quoad loca numer.* 11. Sanch. *in conſil. moral. lib. tom. 2. lib. 6. cap. 1. dub. 3. n. 2. verſ. item hac immunitate*, plures per me citati *de Iure Eccleſ. vniuerſ. libro 2. cap. 3. num.* 65.

XVIII. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus Regularis omne quod habuerit, & lucratus fuerit intuitu Epiſcopatus, Eccleſia, in qua eſt Epiſcopus, acquirit.*

2 *Epiſcopus Regularis, quod ſibi legato, donatione, aliove quoquam modo debitum eſt, qualiter recipere, retinere, & expendere valeat, optimè declaratur numeris ſequentib.*

3 *Lælij Mancini verba referuntur.*

Cap. Statutum Vnic.

1 AD *n.* 13. Quòd Regularis ad Epiſcopatum promotus ad votorum obſeruātiā vt antea, remanet obligatus, cum non ſit eorum obſeruantia incompatibilis cum Epiſcopali dignitate, & ideo cum ſecundum illum debeat decenter ſuſtentari, poterit ex fructibus Epiſcopatus neceſſaria ad alimēta expēdere, quod quando in monaſterio erat, facere non poterat, ſed omne quod habuerit & lucratus fuerit intuitu Epiſcopatus, Eccleſiæ, in qua eſt Epiſcopus, acquirit, docent poſt citatos *in collect.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 10. num.* 28. alter Molin. Theolog. *de Iuſtit. tractat. 2. diſput.* 140. Caſtr. Palao *in opere morali tom. 1. tract. 6. diſp. 2 punct. 9. n. 2. cum ſeq. pag.* 603. Thom. Doci. *conſil. 53. in princ.* Cruz *de ſtatu Relig. lib. 1. c. 2 dubit. 4. concluſ. 2. fol.* 5. Aloyſ. Ricc. *in deciſ. Curiæ Archiep. Neapol. dec.* 340. *n. 10. p. 4.* Marta *de ſucceſs. legali p. 4. q. 1. art. 4. num. 13. pag.* 20. Tamburin. *de iure Abbatum tom. 2. diſp. 21. q. 17.* Suar. *de Relig. tom. 4. lib. 3. c. 16 num. 29. pag. mihi* 281. vbi reſoluit quòd acquirens bona ab Epiſcopo Regulari, tenetur ea Eccleſiæ reſtituere, quia Epiſcopus alienando peccauit cōtra iuſtitiam, Rot. *deciſ. 705. n. 3. p. 1. diuerſor.*

2 Ad *finem text.* Vulgò ex hoc text. colligitur Regularem Epiſcopum poſſe & recipere, & retinere, quod ei legato, donatione aliove quopiam modo debitum ſit, recipere, inquam, & retinere quaſi Regularis nō eſſet, ſed acceptum acquirere ſibi ipſi nequaquam poſſe, aut in dominium transferre ſuum, aliam denique recipiendi, retinendique cauſam eſſe, aliam acquirendi.

In hoc multiplicem adeſſe confuſionem refert Læl. Mancio. *diſquiſit. genialiū & anniuerſariarum Iuris diſputat. cent. 2. cap.* 128. & rem componit his verbis: *Sed hic cōfuſio multiplex: nam ſi paternam hæreditatē vēdicat ſibi inſtar legitimi hæredis, vendicat, inquā, ſibi, quomodo ſibi, & non ſibi? Nam ſi Eccleſiæ, vel Altari, ergo nō ſibi; & præterea cur Eccleſiæ, vel Altari, & non monaſterio? Namque aut ſuccedere monaſterium per Religioſū poteſt, quale illud Benedictinæ familiæ, aut non poteſt quale illud Minorum. Si poteſt illico profeſſione facta à Monacho, ſuccedendi ius monaſterio acquiritur, ergo ſemel quæſitū auferri nec poteſt, nec debet, quamtumuis ad Epiſcopatus culmen Religioſus aſcēderit; ſi nō poteſt ſtatim profeſſione emiſſa, ius ſuccedendi in proximiores tranſit ab inteſtato venientes quaſi mortuus ille eſſet, qui profeſſus eſt; inutile igitur eſſet quæſitū ſemel ius legitimis hæredibus inuidere. Hæc nō facilè cōciliātur. Nā quod ſibi Epiſcopus vēdicare dicitur, multas habet interpretationes, ſed nullū interpretē. Quæ verò deinceps opponūtur, bene æſtimat Suar. de Relig. tom. 4. lib. 3. c. 16. n. 4. cōponi eo modo poſſe, vt dicamus ex profeſſione Monachi non abſolutè ius quæri, vel monaſterio, vel proximioribus hæredibus, ſed ſtare in ſuſpenſo, & per varios caſus ſine euētu ut quaſi deambulatoriū eſſe; nam ſi Monachus in eadē cauſa manet, monaſterio, vbi profitetur, acquirit, ſi in nouū monaſteriū migrat, vbique denuo profitetur, nouo monaſterio acquiſitio nē nouam facit. Si in Epiſcopum promouetur, Eccleſiæ ſuæ deinceps quærit, vel Altari, quaſi non tā membrū monaſterij, ſed ſponſus Eccleſiæ Epiſcopalis à qua etiam capit alimenta. Si ex indulgentia Pontificiū migrat ad ſeculū, ſibi ipſi repetit quod monaſterio attulerat. Ergo totum hoc ius in ſuſpenſo eſt, aut (quod dicere noſtri ſolent) acquiri ius quidem poteſt, ſed reuocabiliter.* 3

Sententiam quam Sot. lib. 10. de Iuſtit. q. vlt. art. vlt. primò habuit, ſed argumētu non valde bonis, innouat Vaſq. in opuſcul. de reddit. cap. 3. dub. 7. aliis quibuſdam rationibus, quæ plus ſe ipſas fallere quam alios poſſint: credit enim Regularem Epiſcopū ſibi ipſi acquirere, quaſi legibus ſolutum voti paupertatis, & quod Cōcilium præcipit Regulari Epiſcopo, vt ad Altare, ad quod ſāctificatur, & titulatur ſecundum ſacros Canones, quod acquirere poterat, reſtituat: ita commodè poſſe intelligi vt factus hæres ſibi ipſi acquirat, ſed moriens Eccleſiam ſuā facere hæredem teneatur. Sed à cōmuni placito recedendum eatenus fuit, quatenus id verba permitterent Reſtituat, inquit Cōcilium, ac quod Eccleſiæ reſtituitur, id palam eſt in dominio illius eſſe; forsè receptiorem ſententiam plus probat Innocentius 4

centius

ectius III. in c. cum olim 14. §. preterea, de priuileg. vbi gloſ. Denique (quod magis puto) bona ſua patrimonialia detinet Regulatis Epiſcopus eodē titulo, quo & beneficiaria. Et quia prouē. tus adminiſtrat pleno iure, proinde non mirū ſi ſibi paternam hereditatem dicitur vendicare, vt & clericus beneficÿ ſui bona vēdicat ergo ſibi, quia diſpenſator bonorum eſt, & prouentuum dominus; vendicat tamen Eccleſiæ nomine, quia Eccleſiæ acquirit, non ſibi, acquirit tamen Eccleſia, ſi acquirere volt, & ſibi, nam repudiare etiam poteſt, & nolle acquirere. Sique tam quaſierit Eccleſia, & ad nouum Epiſcopatum demigret, ad nouam quoque Eccleſiam bona trāfert, quia ius primæ Eccleſiæ in ſuſpenſo fuit. Hactenus Læl. Mancinus.

XXII. QVÆSTIO. I.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum eſt Dei in teſtem aſſumptio.*
2 *Iuramentum poteſt ſolo intellectu ſolaque interiori voluntate perfici, ac conſummari.*
3 *Tactus Scripturæ videtur eſſe iuriiurando eſſentialis.*
4 *Tactus Scripturæ requiritur quaſi quædam extrinſeca ſolemnitas.*
5 *Votum in ſolemne & ſimplex diſtribui ſolet, cum tamen nullum inter hæc ſit eſſentiale diſcrimen.*
6 *Iuramentum ſi præſcribatur fieri tactu Euāgelijs & Cruce, ſi hæc non tangantur, nullam habebit vim in foro externo.*

Cap. Si aliqua. XI.

1 SAnctus Chryſoſtomus relatus in hoc text. ridet eos pleno ore, qui contractus fortè cauſam in iuramento ſequentes plus eſſe dicunt per Euāgelia, quàm per Deum ipſum iurare: nam aliud non eſt iuramentum quàm Dei in teſtem aſſumptio, ex Alciato *ad rub. de iureiur. num.* 29. Couar. *in c. quamuis pactum p.* 1 §. 1. *numer.* 1. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 407. Suar. *de Relig. to.* 2. *lib.* 1. *de Iuram. cap.* 12. *num.* 4. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 108. *num.* 14. *& in Decalog. l.* 3. *cap.* 1. *num* 3. Totumque in intellectu, ſeu intellectuali loquutione conſiſtit, ſic cùm dicimus. *Volo Deum mihi Iudicem, vindicem, patronum*, &c. exprimimus affectum illum, quo Deum ad hæc quantum in nobis eſt
2 mouemus abſque vlla deprecatione. Cùm itaque iuramentum poſſit ſolo intellectu, ſolaque interiori voluntate perfici, ac conſummari, neque vt in actum exteriorem prodeat, neceſſe ſit (prout de voto dicere etiam ſolemus,) non eſt cur verba eſſentialem partem facere in iuramento debeant. Facit etiam, quia ſi Deo licet interius promittere, vt certè licet, licebit etiam factam Deo promiſſionem interiori iuramēto firmari, vt ſic maiorem firmitatē ſuæ promiſſioni adhibeat is, qui iurat; probat latè Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſariorum Iuris diſp. cent.* 3. *c.* 20, vnde videtur ſequi tactum ſcripturæ non eſſe iuriiurando eſſentialem.

Obſtant tamen omnium gētium mores, 3
atque exempla, quin & Iura, vt *in l. generaliter § vlt. C de iure celiber.* ibi, *ſine ſacris Scripturis tactu*, &c. *l.* 1. *C. ſi aduersùs vendit.* ibi, *corporaliter*, &c. *c. quotiens § porrò, de purgat. canon. c. venerabili, de ſent. excom. c. vt circa, de elect. libr.* 6. *Clem.* 1. *§. porrò, de hæret. c. quoties* 1. *q.* 7. *cap. hortamur* 3. *q.* 9. Reſpondet 4
Læl. Mancin. *d. cent.* 2. *caſu* 210 à ſeipſo iuramentum nullo egere contractu ſcripturæ, aut rei, verumtamen eſſe caſus in iure, quibus requiratur tactus, quaſi extrinſeca ſolemnitas quædam. Sic votum in ſolemne, &
ſimplex diſtribui ſolet, cùm tamen ex com- 5
muni ſcribentium placito nullum inter hæc ſit eſſentiale diſcrimen. Ergo & iuriſiurandum ſi contractus acceſſerit rei ſacræ, ſolemne erit, nec tamen à ſimplici differet
per eſſentiam. Omiſſio tamen huius ſolem- 6
nitatis, vt ſi præſcribatur fieri iuramentum tactis Euangeliis, & Cruce, ſi hæc non tāgantur, nullam habebit vim in foro externo, *cap. hortamur* 3. *q.* 9. *cap. teſtimonium* 11. *q.* 1. Sayr. *in claui Regia lib.* 5. *c.* 1. *num.* 12. Trullench *in expoſit. Decal. libro* 2. *cap.* 1. *dub.* 3. *num.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Malefico petere vt per alterum maleficium tollat maleficium, licitum non eſt.*
2 *Curati per alterum maleficium poſtea in dolores grauiſſimos, & ſæpe in morbos maiores incidunt.*
3 *Maleficio vti non licet etiam ad bonum finem.*
4 *Amicitia cum dæmone etiam ad bonum finem non poteſt eſſe licita.*

Cap. Mouet. XVI.

AD *num.* 16. *in princ.* Quòd nullo modo 1
licitum eſt malefico petere, vt per alterum maleficium tollat maleficium, vltra

tra citatos in collect. Tolet. *in ſum. lib 4. cap. 16. numer. 9.* Bañes 2. 2. *q.* 78. *art.* 4. *dub.* 4. Fr. Emman. *in ſum. tom.* 1 *cap* 7. *concl.* 11. *num.* 11. *& cap.* 235. *num.* 3. *concluſ.* 3. *in* 2 *edit.* Sayr *in*
2 *claui Regia lib.* 4. *c.* 6. *num.* 26. Nam curati per alterum maleficium poſtea in dolores grauiſſimos, & ſæpe in morbos maiores incidunt, ac vt plurimum vitæ exitum peſſimum ſortiuntur, vt tradunt Martin. Delri. *diſquiſ. magic. lib.* 1. *c.* 3. *q.* 4 Leſſ. *de iuſtit lib.* 2. *c.* 44. *dub.* 3. *num.* 20. Emman. Valle de Moura *de incantat. opuſc.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 5. *ex num.* 24. quos refert & ſequitur Torrebl. *de iure ſpirit libr.*
3 12. *cap.* 25. *numer.* 44. & 45. Quod in tantum verum eſt, vt nec ad bonum finem liceat maleficio vti, cùm arte ſua magus licitè vti non poſſit ad maleficium tollendum, quin dæmon inuocetur expreſsè, vel tacitè, ſecundùm Nauar. *in man. cap.* 11. *n.* 19. Marta *de iuriſd. p.* 2. *c.* 12. *ex n.* 14. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 65. *numer.* 7. *& in præcepta Decalogi lib.* 2 *cap.* 41. *num.* 5. Leſſ. *de iuſtit. lib* 2. *cap.* 44. *dub.* 6. *n.* 25 Bonacin. *in præcepta Decal. diſp.* 3. *q.* 5. *puncto* 5. Et nullo caſu etiam ad bonum
4 finem poteſt eſſe licita cum dæmone amicitia, aut eius opem expoſcere, vel imperare vt faciat, vel facere adiuuet, Sim. Maiol. *dier. canicul. tom.* 2. *colloq.* 3. Matt. *d. cap.* 12. *ex num.* 14. Petr. Gregor. *ſyntag. lib.* 34. *cap.* 18. *à n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum valet quod per lapidem præſtitum fuerit.*
2 *Textus huius littera apud aliquos mendosè legitur.*
3 *Couarru. textum intelligit de Ioue lapide.*
4 *Lapis ſi ſumatur pro creatura, ſuper qua iuratur, tunc periurij nomen duo indicat.*
5 *Iurare per lapidem vt ſic idololatria eſt.*
6 *Iurare licet per creaturas non abſolutè ſpectatas, & à ſe ipſis, ſed vt ad Deum relatas.*
7 *Iuramentum eſt teſtimonium fidei, qua Deum Opt. Max. veritatis fontem profitemur.*

Cap. Ecce dico. X.

1 VAlere iuramentum quod per lapidem præſtitum fuerit non obſcurè docet Auguſtinus *in præſenti*. Sed obſtat quòd iurare per creaturas cum exhibitione reuerentiæ, & latriæ, quæ vni debetur Deo, non ſolum licitum non eſſe, ſed blaphemum, quia quod eſt proprium Dei, tribuitur creaturæ, & creatura pro vero Deo quodammodo colitur, & veneratur, ob idque Chriſtus *Matth.* 5. prohibuit Iudæos iurare per Cœlum, ſiue per terram, ſicque intelligendi ſunt text. *in cap. clericum* 22. *q.* 1 *& in cap. etſi Chriſtus, de iureiur.* vbi propter periculum blaſphemiæ, & idololatriæ prohibetur iurare per creaturas. Vide Leſſ. *de iuſtit. lib.* 2. *cap.* 42. *dub.* 2. *n.* 10 *& dub.* 3. *numer.* 16. Sayr. *in claui Regia lib.* 5. *cap.* 3. *n.* 14 Lel. Mancin. *de relaxat. iuram. cap.* 2. *numer.* 18. Trullench. *in præcepta Decalogi libro* 2. *cap.* 1. *dubio* 2. *numer.* 4.

Verùm ſi huius text. littera mendosè legatur, vt exiſtimat Cou. *in c. quamuis pactum p.* 1. *§.* 1. *n.* 8. cum quo & Suar. *de Relig. tom.* 2. *lib.* 2. *de iuramento cap.* 5. *n.* 4. fruſtrà eſt labor omnis. Sin interpretatione dignus eſt, ſi pudica littera eſt, procurare oportet ne prauo aliquo ſenſu corrumpatur.

Quare couar. *citato loco* eruditè ſatis explicat Auguſtini ſenſum de Ioue lapide, ſed Iouis lapidis commentum non probat Suar. *vbi ſup.* quaſi Auguſtini verbis obluctantem, & lapidem pro idolo reponit, quod claudebatur in Templo, concludens iurantes per lapidem non reprehendi à Sãctiſſimo Epiſcopo quaſi periurij, ſed quaſi iniuſtę deceptionis reos: ſic enim loquitur, *Non te audit lapis loquentem, ſed punit te Deus fallentem*, non ergo peierantem, ſed fallentem, vel ad ſummum vocari reos, nõ verè, ſed per ſpeciem, & ſcandalum, quaſi doloſo iuramento vtentes, quod alij vti verum recepiſſent, iuxta ea, quæ ex Iſidoro dixi *in addit. ad c. humanæ aures, 22. q. 5.* hac ead. cauſa & quæſt. 4

Si lapis ſumatur, vt par eſt, pro creatura ſuper qua iuratur, tunc periurij nomen duo indicat. Vnum eſt abuſus iuramenti, quia per creaturam exhibetur idololatrum more, quo ſenſu non ſemel acceptum periurij nomen; vide eundem Auguſt. *in cap. mouet te* 22. *quæſt.* 1. ibi. *verumtamen*, &c. Alterum eſt dolus in iurando, & cum eo ſcandalum ex infidelitate iuramenti reſultãs, ſeu acceptio iuramẽti ex intentione illius, cui iuratur; is enim fractionem iuramenti ſibi dolo exhibiti periurium vocat. Hæc Auguſtinus manifeſtè inã vbi primum de eo, qui ſuper lapidem falſum iurat, ſic dixit. *Prorſus periurus es, quia per id quod ſanctum non putas, falſum iuras.* Statim ſubiungit. *Si tu aliud ſanctum non putas, Sanctum putat, cui iuras, non enim quando iuras tibi iuras, ſed proximo iuras*, &c. En periurium dicitur dolus ille, qui erga proximum iurando committitur, ſequitur deinceps, *Homini iuras ante lapidem, ſed nunquid*

nunquid non ante Deũ; ante Deum quomo-
do;nunquid iuratum eſt Deo ? non hercle,
nam concludit ſtatim. *Non te audit lapis lo-*
quentem,ſed punit te Deus fallentem;fallentẽ
itaque,non peierantem , quaſi dixerit:non
valuit iuramentum per lapidem, quia lapis
non audit,nec valuit per Deum,quia inuo-
catus non fuit Deus,ſed Deus pro iuramẽ-
to haberi,quod ita iuratũ eſt,jubet,& quaſi
periurum eum habet , qui proximum in-
terceperit ſpecie iuramenti,punitque eum
ſi minus peierantem , ſaltim iuriſiurandi
5 ſpecie decipientem. Noueris iurare per la-
pidem,vt ſic,idololatriã eſſe. At ſi conſide-
retur lapis prout diuina virtus,quantum ca-
pere res poteſt in eo nitet,ſi inquam,in la-
pide honoretur Deus, tunc per lapidem,&
per aliam quamlibet creaturam rectè iura-
6 ri tenet Læli. Mancin. *de relaxat. iuramenti,*
c.2.n.25. Iurari itaque per creaturas non
abſolutè ſpectatas,& à ſe ipſis,ſed vt ad Deũ
relatas, & quatenus Deus in ipſi contine-
tur,& relucet diuinitas, & bonitas Dei , li-
cet ſi ſuis ornetur circunſtantiis, Sayr. *in cla-*
ui Regia lib.1.c.1.num 14. Suar. *vbi ſuprà c.13.*
num.23. Bonacin. *tom 2.diſp.4 q.1.puncto 1.*
n.3. Trullench. *d.dub. 2.n. 3.* Iuramentum,
7 inquit Sot. *de Iuſtit.lib.8 q.1.num 6* teſtimo-
nium eſt fidei,qua Deum Opt. Max. veri-
tatis fontem profitemur. Licèt autem fides
primò,& principaliter de Deo fit,qui pri-
ma veritas, porrigitur tamen ad creaturas,
quas agnoſcimus opera eſſe Dei,& in qui-
bus per eſſentiam,potentiam , præſentiám-
que eſt Deus Eodemque itaque modo &
Iuramentum quãuis in Deum primò,præ-
cipuéque quaſi in primam veritatem refe-
ratur,protenditur tamen ad creaturas,vt in
ipſis tamquam operis Dei,diuina etiam ve-
ritas exiſtit,licètque.

XXII. QVÆSTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum ex intentione eius , qui iurat,*
non eius cui iuratur,accipi oportet.
2 Cap quacunque q.22.q5. *intelligitur.*

Cap. Humanæ aures. XI.

GRegorius relatus in hoc text. ait
Iuramentum ex intentione eius,
qui iurat.non eius,cui iuratur , ac-
cipi oportere, S. Thom. *2 2.q 89.art.7. ad 4.*
Cou *in cap.quamuis pactum p.1 §.5.n.2.& 3.*
Suar. *de Relig tom.2.lib 2.de Iuramento cap.7.*
n.2. Trullench. *in præcepta Decal.lib.2.cap.1.*
dub.10.n 3.

Contrarium verò, hoc eſt,à Deo ſic ac- 2
cipi Iuramentum,ſicut ille, cui iuratur , in-
telligit,docet Iſidor. *in cap. quacunque 9. hac*
eadem cauſa,& quaſt. ibi, *Quacunque arte ver-*
borum quiſque iuret,Deus tamen,qui conſciẽ-
tia teſtis eſt,ita hoc accipit.ſicut ille,cui iuratur,
intelligit:dupliciter autẽ reus fit,quia & Dei
nomen in vanum aſſumit,& proximum dolo ca-
pit. Hæc ille, à quo tamen nihil eſt quòd
veritati repugnet,non enim periurum eum
facit, qui artificiosè iurat ad deceptionem
proximi ſui,ſed duplicis peccati reum; pec-
cat,ait ferè Iſidor. quia Dei nomen in va-
num aſſumit,dum ſcilicet per fictionem,te-
ſtimonium perhibet diuini nominis, quod
non licet . peccatque etiam. quia proxi-
mum dolo capit, & ideo ne Dei nomine
abutatur,neve proximum fraudet ſuum pro
iurante gerere ſe debet coram Deo. Non
itaque iurat, qui artificiosè iurat , nec per-
iorus eſt ſi nõ ſeruat. ſed promiſſum inſtar
ſacramenti cuſtodire jubetur,ne Deo aliter
iniurioſus ſit , cuius ſcilicet nomine per
mendaciũ abutitur, neve proximo captio-
ſus. Denique quod ait Iſidor. Deum accipe-
re iuramẽtum eo modo,quo is,cui ioratur,
intelligit , bifariam accipi poteſt. Vel vt
Deus verba capiat Iuramenti, quaſi ex ve-
ro,ſicut ille capit,& hoc quidem impoſſibi-
le enĩm nec decipi Deus poteſt, nec velle
creditur ex ficto verum. Vel vt Deus verba
iurantiſ capiat quaſi ex ficto,ſed doloſum
iurantum ſatisfactioni obliget,& hoc veriſ-
ſimum,nam duplicem reatum incurrit,qui
fictè,dolosè,artificioséve iurat coram Deo,
inquit Iſidor. quòd Dei nomẽ in vanum aſ-
ſumit, & proximum dolo magis. Itaque ex
artificioſo hoc iuramento,ex Deus offendi-
tur,& homo,vtrique autem fit ſatis,ſi ſerue-
tur id,quod artificiosè iuratum eſt , quaſi
factum ex animo eſſet. Si aliter Iſidorum
intelligas, obſtabit ei , quod magiſtraliter
docuit Paul, *in l 3.ff. de verb. dub.* Ita Læl.
Mancin. *diſquiſit.genialium,& vniuerſar.Iu-*
ris diſp.cent.3.c.205.

Cap. Pueri. XV. 1

PRobat hic text.pueros ante quatuorde-
cim annos iurare cogẽdos non eſſe, id
eſt,teſtimonium dicere non compellẽdos,
quaſi teſtes impuberes ad iurandũ,ideſt, ad
teſtimoniũ proferẽdũ ante pubertatis ætatẽ
cõpelli non poſſe,& hoc eſt vera interpre-
tatio,quicquid dicat Seraph. *de priuileg. Iu-*
ram priuil.83.n.15. Sed an iurare poſſint, &
iuramento teneantur? vidè Viui. *commun. l.*
2.opin.508. Azin. *de execut.c.326.n.6. & cap.*
327.num.9. Bertazol. *de clauſ.inſtrum clauſ.*
8.gloſ.2.numero 8.inſp.18.n.139. Petr. Greg.

ſyntagm. iuris lib. 5. c. 7. à num. 4. Hartmen. Piſtor. *lib. 3. q. 3. num. 8.* Stephan. Lamberteng. *de contract lib. qui certam ſolemnitatem deſiderant, in fine numero* 39. Quintil. Mandoſ. *de minore ætate cap. 4. num* 44. Simoncel. *de decretis lib. 3. tit. 8. inſp. 18. num.* 139. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo minor num. 9 C. de in integ. reſtit.* Parlador. *rerum quotid. l. 2. c. 4. num. 4.* Suar *de Relig. tom. 2. l. 1. de iuram. c. 14. n. 5.* Sanch. *de matrim. l. 6. diſp. 38. num. 15.*

Cap. Si quis laicus. XIX.

AD *num. 2. in princ.* Quòd Clericus læſæ maieſtatis reus puniri non poſſit à ſecularibus Iudicibus, tenuit Bart. omnium Iuris Interpretum Anteſignanus in *Extravag. ad reprimendum, verb. contradictionibus,* & communiter receptum eſſe, & practicari vt coram Eccleſiaſticis de tam atroci clericorum crimine tractetur, teſtis locupletiſſimus eſt Ægid. Boſſi *in pract. tit. de foro comp. num. 337.* Gig. *in tract. de læſa maieſt. tit. qui de crimine læſæ maieſt. poſſit cognoſcere cap. 1. n. 12. cum ſeqq.* quos refert & ſequitur Anguian. *de legib. lib. 2. controu. 15. numer. 23.*
3 plures refert Antonin. Diana *moral. reſolut. part. 1. tract. 2. reſol. 19. & 129. & part. 3. tract. 1. reſol. 16.* Marc. Antonin. Genuenſ. *in praxi Archiep. cap. 72. me citato*, in hoc loco R. Fr. Hieron. Garcia *in ſua ſum. moral. tr. 1. diffic. 3. dub. 2. puncto 2. n. 21.*

XXIII. QVÆSTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Verba huius textus referuntur.*
2 *Bellum vt iuſtum ſit neceſſe eſt vt publica auctoritate decernatur.*
3 *Auctoritas publica ad bellum iuſtè decernendum in quibus reſideat.*
4 *Priuatus bellum aggreſſiuum decernere non poteſt, ſecus dicendum in defenſiuo.*
5 *Priuatus habet ius ſe defendendi in bello, interueniente neceſſitate, & recta intentione.*
6 *Maieſtatis læſæ crimine tenebitur qui iniuſſo Principis bellum geſſerit, delectumve habuerit, & exercitum comparauerit.*
7 *Milites qui priuata auctoritate deuaſtant oppida, aut ea incendunt, tenentur ad reſtitutionem.*
8 *Principi Chriſtiano an liceat iuſtum bellum gerenti aduerſus alterum Principem Chriſtianum vocare in auxilium milites infideles remiſsiuè.*
9 *Bellum iuſtum eſſe non poteſt niſi denuntiatum indictumve ſit.*
10 *Belli iuſti cauſa.*
11 *Bellum iuſtum ex vtraque parte an poſſit dari oſtenditur.*
12 *Bella quando ſint iniuſtiſſima.*

Cap. Iuſtum. I.

ISIDORIVS modum exprimit, ſimulque 1
cauſam dum bellum, quod legitimum
eſt, definit his verbis. *Iuſtum eſt bellum, quod*
ex edicto geritur de rebus repetendis, aut pro-
pulſandorum hoſtium cauſa. Legunt, alij, *ex*
prædicto, nec malè vtrumlibet.
Ex edicto itaque fieri bellum debet; vt 2
enim iuſtum ſit, neceſſe eſt vt publico con-
ſenſu decernatur: hinc Vlpianus *in l. hoſtes*
ff. de captiu. Hoſtes ſunt, ait, quibus bellum pu-
blicè Populus Romanus decreuit, vel ipſi Populo
Romano; cæteri latrunculi, vel prædones appel-
lantur; qui quidem publicus conſenſus, ſeu 3
publica auctoritas reſidet in Pontifice, Im-
peratore, Rege, Principe, & Republica 4
perfecta, in nullo autem priuato ea poteſt 5
reſidere quoad bellum offenſiuum, ſeu ag-
greſſiuum, ſecus autem ſi bellum fuerit de-
fenſiuum, quia quilibet priuatus habet ius
ſe defendendi in eo bello, interueniente
neceſſitate, & recta intentione. Ita Azor.
inſtit. moral tom. 3. l. 2. c. 7. q. 2. Bonacin. *de re-*
ſtit. diſp. 2. q. vlt. ſect. 1. punct. vlt. § 2. n. 4. Vil-
lalob. *in ſum. tom. 2. tract. 5. diffic. 2. numero 1.*
Machado *en ſu perfecto Confeſſor lib. 2. par. 3.*
tract. 18 docum. 1. num. 5. Lxl. Mancin. *diſqui-*
ſition. genialium cent. 2. cap. 190. à n. 2. vbi ad- 6
dit teneri illum maieſtatis, qui iniuſſu Prin-
cipis bellum geſſerit, delectumve habuerit,
exercitum comparauit, *l. 3. ff. ad leg. Iul maie-*
ſt. quod culpatur 23. qu. 1. Solorz. *de iure*
Indiar. tom. 1. lib. 3. cap. 7. n. 79. Trullench.
in præcepta Decalog. l. 5. c. 2 dub. 1. num. 1. vbi 7
n. 2. inde infert milites, qui priuata aucto-
ritate deuaſtant oppida, aut ea incendunt,
teneri ad omnia damna, niſi excuſarentur 8
ex voluntate Principis interpretatiuæ, nẽ-
pe quando eſt maxima opportunitas, & nõ
poteſt Princeps conueniri. *& n. 3.* quærit, an
liceat Principi Chriſtiano iuſtum bellum
gerenti aduerſus alterum Principem Chri-
ſtianum vocare in auxilium milites infide-
les, aut ferre eis auxilium?
Ex prædicto etiam bellum fit, vt alij le- 9
gunt ex Codicibus Iſidori manuſcriptis, vi-
delicet vt niſi denunciatum ſit, indictúm-
ve, aut de repetitis rebus iuſtum quo-
que eſſe non poſſit. Machado *d. docum. 2.*
num. 10.

Bell

10 Belli iuſti cauſæ ſunt, videlicet ſi repe-
tendum aliquid eſt, ſi propulſandus hoſtis,
ſi vindicanda iniuria, ſic nãque Auguſtinus
poſt Iſidor. in præſẽti, iuſta bellà, inquit, de-
finiri ſolent, quæ vlciſcuntur iniurias, ſi qua
gens, vel ciuitas, quæ bello petenda eſt, vel
vendicare neglexerit, quod à ſuis improbè
factum eſt, vel reddere, quod per iniurias
ablatum eſt. De his iuſtis belli cauſis, & de
11 aliis, vide S. Thom. 2. 2. *q. 40. art. 1.* Trullẽch.
d. c. 2. dub. 3. num. 1. Sed an poſſit dari bel-
lum iuſtum ex vtraque parte, ſolet in dubiũ
ſæpè ſæpiùs reuocari? qui communiter re-
ſoluunt ex natura rei, & per ſe loquendo
non poſſe dari, quia actus cõtrarij circa idẽ
non poſſunt per ſe pertinere ad eandem
virtutem, per accidens tamen propter in-
uincibilem ignorantiam alterius partis, aut
propter opinionem probabilẽ, quam quiſ-
que ſequi poteſt etiam in bello indicendo,
poteſt vtrinque dari bellũ iuſtũ fieri enim
poteſt, vt vna pars pugnet pro recuperãda
re, quæ verè ſit ſua, & altera pro retinenda
quam inuincibiliter ignorat eſſe alienam,
ſed bona fide putet eſſe ſuam. Vide Cou. *in
reg. peccatum, p. 2. § 6. n.* 16 Caſtro Palao *in
opere morali, tract. 6. de charitate, diſp. 5. pũct. 3.
n. 9.* Trullench. *d. dub. 3 n.* 10. Baſſeu. *in ſum.
verb bellum, n. 9.* Marquez *en ſu gouernador
Chriſtiano, pag.* 313. Azori. *inſtit. moral.
part. 3. lib. 2. cap. 7. quaſ.* 20. Solorzan *de
iure Indiarum, tom. 1. l. 3. cap. 7. num.* 76.
Machado *d. l. 2 part. 3. tract. 18 docum. 1. ſub
n. 9.*

12 Reſtat ſuſcepta bella ea mala voluntate,
hoc eſt, ex mera nocendi cupiditate, aut ex
dominandi libidine, aut ex repellandi feri-
tate iniuſtiſſima ſemper eſſe, *c. noli, c. quod
culpatur 23. quaſt. 1.* Læl. Mancin *d. cent. 2. cap.
190. n. 7.* vbi *num.* 8. Velim ego hodie, ait,
cùm nulla in Orbe terrarũ pars relicta vi-
detur, quæ non fuerit armis, & bello laceſſi-
ta, fieri Chriſtianos principes quaſi Gam-
phaſãntes (Æthiopiæ populos eſt) quos
præliorum ſuorum expertes ſemper fuiſſe
ſcribit Plin *lib. 5. hiſtor. c. 8.*

XXIII. QVÆSTIO IV.

SVMMARIVM.

1 *Fidei receptio violenta appellari non poteſt
ad quam bella, & armorũ ſtrepitus directè ordinata non ſunt.*

2 *Coactio ad Fidem indirecta non eſt per ſe
& intrinſecè mala, ſi debitis circum-
ſtantiis fiat, & finis conuerſionis pruden-
ter intendatur.*

3 *Bellum, & armorum fauor Chriſtianam Re-
ligionem inter Indos occidentales intro-
duxit.*

4 *Principes Chriſtiani poſſunt Iudeos, &
alios Infideles ſibi ſubditos ad Fidem in-
ducere, illos à tributis, & oneribus aliqua-
tenus releuando.*

5 *Fidelis fœmina cum infideli de matrimonio
contrahendo conuenire poteſt ea condi-
tione, ſi fiat Chriſtianus.*

Cap. Debet. LIII.

AD *num. 1. in fine.* Adde ex hac gloſ. 1
quòd non poteſt Fidei receptio
violenta appellari, ad quam bel-
la, & armorum ſtrepitus directò ordinata
non ſunt, licèt per indirectum videri poſſit
ipſis bellis mediantibus prædicationi, & re-
ceptioni eiuſdem Fidei faciliorem viam,
atque aditum præparatum fuiſſe; nam coa- 2
ctio indirecta non eſt per ſe & intrinſecè
mala, ſi debitis circunſtantiis fiat, & finis
conuerſionis prudenter, & cum ſpe perſe-
uerantiæ intendatur, vt per Decian. *in tra-
ctat. crimin l. 5. cap. 14. num.* 1. Greg. de Va-
lentia *tom. 3. diſp. 1. puncto* 6. Valdeſ. *de di-
gnitate Regum. Regnorumque Hiſpaniæ c. 19. n.*
6. Azori. *inſtit moral. part. 1. lib. 8. cap.* 24.
Sanch. *de matrim. l. 1. diſp* 56. Suar. *de Fide
diſp. 18 ſect 3. n. 8. cum ſeqq.* Fr. Thom. à Ie-
ſu *de procur. omn. gent. ſalute, part. 1 l. 5. dub.
2. pag.* 204. Et de hac vi indirecta & cauſa-
tiua intelligendi ſunt loqui Thom. Bozz. *de
ſignis Eccleſiæ l. 4. cap. 9. in fine*, Ioan. Boter.
in relat vniuerſal. p. 4. l. 3. cap. 55. & 56. An-
ton. Herrera *in hiſtoria generali Indiarum
decad. 2. l. 5. cap. 4. pag.* 167. & Fr. Ioan. à Pon- 3
te *de conuen. vtriuſque Monarchiæ l. 3. c. 3. §.
3. pag. 19. in margine*, dum dicere videntur
bellum ſcilicet, & armorum fauorem Chri-
ſtianam Religionem inter Indos occiden-
tales introduxiſſe.

Vnde ex dictis benè infertur poſſe Chri- 4
ſtianos Principes Iudæos, & alios infideles
ſibi ſubditos ad Fidem inducere, illos à tri-
butis, & oneribus aliquatenus releuando ſi
cõuerti voluerint, vel maiora eis tributa &
ſeruitia imperando, ac iniungendo ſi in ſua
perfidia pertinaciter maneant, vt per Mar-
quãrd. *in tract. de Iudeo p. 3. c. 2. n.* 8. Greg. de
Valent *p. 3. diſp. 1. q. 10. art. 6. col.* 410. Acoſta
de procuranda Indorum ſalute l. 3. cap. 13.
Suar. *de Fide diſput. 18. ſect. 3. numer. 8. & 9.*
Anton. Riceiul. *de iure perſonarum extra
gremium Eccleſ. exiſtent. lib. 2. cap. 36. num.
7. & 8.*

Infertur etiam ex dictis poſſe fidelem fœminam, remoto quolibet iure humano, cum infideli de matrimonio contrahendo, conuenire, ea conditione ſi fiat Chriſtianus, vt per Syluest. *in ſum. verb. Iudeus qu. 6.* Fratr. Thom. à Ieſu *de procuranda Iudeorum gent. ſalute l. 5. p. 1. dub. 2. pag. 205.* Sanch. *d. libr. 1. diſp. 36.*

XXIII. Qvæstio V.

Cap. Circuncelliones I.

AD *n.* Hinc eundē intellectum ſequi videtur Anguian. *de legib. l. 3. controuerſ. 26. à n. 27.* dum tenet textum in præſenti procedere iure antiquiſſimo inſpecto, quatenus admittit ac ſupponit clericos circūcelliones, de quibus hic, potuiſſe puniri à iudicibus ſecularibus, ſecundùm quod ius antiquiſſimum clerici etiam in criminalibus ſubiiciebantur iuriſdictioni, & poteſtati ſeculari, antequam per Imperatorum priuilegia, & Pontificum, ac Conciliorum cōſtitutiones ab eiuſmodi poteſtate abſolutè eximerentur: & ſoli Eccleſiaſticæ ſubiicerentur. Quæ priuilegia & conſtitutiones eiuſmodi, quibus clerici cum effectu à ſeculari iuriſdictione ſunt exempti, cœperunt tempore Iuſtiniani Imper. *in authent. vt clerici apud proprios, & in auth. de Sāctiſſ. Epiſcop. §. ſi quis contra. & in auth. clericus, C. de Epiſcop. & cleric. & in c. ſi quis cum clerico 2. quaſt. 1.* vbi in ciuilibus tantùm clerici fuerunt exempti à iuriſdictione ſeculari, in criminalibus verò eidē ſeculari iuriſdictioni adhuc ſubditi remanebant, niſi crimina eſſent Eccleſiaſtica. Poſtea emanarunt Pontificiæ conſtitutiones *in c. 2. de foro comp.* & alia Federici *in auth. ſtatuimus, C. de Epiſcop. & cler.* per quas indiſtinctè & penitus clerici fuerunt exempti; itaque Iuſtinianus, & alij Imperatores poſt illū, ſicut & Pōtifices nouè conceſſerunt, & ſtatuerunt clericorum omnimodam exemptionem.

Svmmarivm.

1 *Suſpectus an ſit auctor alicuius libri, qui vt Iudex cognoſcere debet de cauſa in qua diſputatur dubium in eo diuiſum.*

2 *Iudici, qui compoſuit librum, impedimento eſſe non poteſt ad iudicandum ſuper articulis, quos in eodem reſoluit.*

Cap. De occidendis. VIII.

AD *num. 1. in fin.* Componens librum, an remoueatur vt ſuſpectus ſi in eo aliquam opinionem habeat, & poſtea vt Iudex eam decidere curet? vide à Ponte *decis. 32. in princ.* vbi affirmatiuè cōſuluit, & ſe ob id remotum fuiſſe atteſtatur. Contrarium verò eſt tenendum, & in praxi ſequendum, vt per Vincent. de Franchis *decis. 87.* Nicol. Anton. Guizarel, *decis. 66. in addit. num. 7.* latè Ioan. Baptiſta de Larrea *in ſuis allegat. fiſcal. tom. 2. alleg. 118.* qui dum viueret in hac Madritenſi Curia, hac de re ſermonem mecum habuit, dolens quod aliqui prætenderent illum à iudicandi munere excuſare in cauſis iuxta aliquam ſuam opinionem decidendis, Rouit *in pragm. 1. de ſuſpicione officialium num. 59.* in poſtrema edit. dum tenet non obſtare, nec impedimento eſſe iudici ad iudicandum, qui compoſuit librum, & in aliquibus articulis eam opinionem de qua controuertitur, iuris auctoritatibus corroborando firmauerit, latè Theodor. *alleg. 87. per tot.* vbi quòd non procedit recuſatio ex eo quod quis ſcripſit & typis mandauit in cauſa ſimili, & rationem reddit, quia ſi hoc admitteretur, non poſſet nunc iudex eſſe Bartolus, qui omnem legalem ſcientiam explanauit, neque Baldus, qui nihil intactum reliquit.

XXIII. Qvæstio VIII.

Svmmarivm.

1 *Iudæi, vel infideles, an & quando poſſint à Chriſtianis Principibus expelli & bonis priuari oſtenditur.*

2 *Iudæorum & Maurum expulſio ab Hiſpania à Ferdinando & Eliſabetha Hiſpaniarum Regibus quare facta.*

3 *Iudæi an, & quibus caſibus per Inquiſitores puniri valeant?*

4 *Mauros & Iudæos baptizatos in quibus caſibus expellere liceat, oſtenditur.*

Cap. Diſpar. XI.

AD *finem text.* adde. Iudæi, vel infide-
les Chriſtianis Principibus ſubiecti, 1
ſi quietè, & pacificè inter Chriſtia-
nos degant, nullùmque ab eis incommo-
dum

dum Religioni, & ſaluti publicæ timeatur, licèt tolerari debeat, nihilominus ſi propteruia & ingratitudine ſua Chriſtianorum gratiã, & charitatẽ demeruerint, vel áliquid in eos demoliti ſint, aut prauo ſuo exemplo, & ſuperſtitioſis ritibus Chriſtianum populũ turbare, aut fœdare potuerint, aut aliæ ſimiles cauſæ interuenerint, quæ iuſtum Religioſi principis animum moueant, tunc rectè expelli, & bonis priuari poſſunt. Ita Oldrad. *conſ.* 87 *&* 264. Alex. *conſ.* 71. *vol.* 2. *& conſ.* 99. *vol.* 6. Socin. *conſ.* 86 *l.* 4. Corſet. *de poteſt. Regia q.* 81. Albertin. *de hæret. lib* 6. *q.* 7. Cunrad. *in teu.p'a omnium Iudæum, lib.* 1. *c* 1. *§.* 3. *verbo vſuras, ex num.* 12. Simanch. *de Cathol. inſtit tit* 35. *n.* 5. *cum ſeqq.* Hermes Lethamitius *de inſtaurata Relig. lib* 2. *c.* 12. Roland. *conſ.* 25. *vol.* 3 Roias *de hæret. part.* 1. *ex n.* 565. *& ſing.* 37. *ver. & sia*, Perez *l.* 4. *tit.* 3. *lib.* 8. *Ordin* Decian. *in tract. crimin. lib.* 5 *c* 11. *num.* 1. *cum ſeqq & c.* 13. *n* 2. Sim. Maiol. *in dieb. canicular. b. tract. de perfidia Iudæorum, ex pag.* 48. 188. *&* 203. vbi agit de Iudæis iuſtè ſpoliandis, Camill. Borrel. *de præſtantia Regis Cathol. c* 69. Carol. Tapia *in lib.* 8. *iur. Regni Neapol. ſuper pragm.* 2. *de Iuda. n.* 1. *& ſeq.* Philipp. Paſcard. *de viribus patriæ poteſt p.* 1. *c.* 7. *n.* 14 *&* 15. Fr. Thom à Ieſu *lib.* 5. *de procuranda om.n gentium ſalute, dub.* 5 *pag.* 209. Anton. Ricciul. *de iure perſonarum extra gremium Eccleſ. exiſtent. lib.* 2. *c.* 51. *num,* 11. *cum ſeqq.* Fr. Iacob Bleda *in defenſione Fidei pro expulſione Moriſcorum, tract.* 2. *c.* 1. *§.* 2. *& in hiſtoria Maurorum, lib.* 1. *c.* 12. *pag.* 37. Greg. Lopez Madera *in Monarchia Hiſpaniæ, cap.* 6. *fol.* 45.

2 Vnde expulſio Iudæorum & Maurorum à Ferdinãdo & Eliſabetha Catholicis Hiſpaniarum Regibus ritè & rectè facta fuit, ne ex fęce & ſentina eorum aliqua labe Chriſtiani macularentur, vel ex eorum ritibus ſcandalum gigneretur, qui piiſſimi Reges pluſquã octoginta Iudæorum, & Maurorũ milia è toto ſuo Regno intra quadrimeſtre exulare iuſſerunt, quia Baptiſmi optionem ſibi oblatam recipere recuſarunt, & vt Emmanuel Luſitaniæ Rex eorum gener idem faceret, obtinuerunt, quod factum referunt, & tanquam piiſſimum laudant Picus Mirandul. *lib.* 5. *aduerſùs Aſtron.* Valera, Nebrixa, Tarafa, Mariana, & alij *in vita Regum Catholicorum*, Zurita *ibid. lib.* 1 *c.* 6. idem Zurit. *lib.* 1. *annal. c.* 2. *anno* 1492. Oſori. *de rebus Emmanuelis*, Illeſcas *in hiſtor. Pontif. part.* 2. *lib.* 6. *c.* 20. *§.* 2. Albert. *in rep. de hæret. in* 6. *quæſt.* 3. *num.* 6. *& ſeq.* Simanch. *de Cathol. inſtit. tit.* 35. *num.* 9. Cened. *ad Decretal. collect.* 15. *num.* 2. P. Gordon. *in chronograph. anno* 1492. *pag.* 441. Sim. Maiol. *in d. colloq. de perfidia Iudæor. pag. mihi* 188. Bernard de Aldrete *de antiq. Hiſpan. lib.* 3. *c.* 28. *pag.* 464. Camill. Borrel. *d. c.* 69. *per tot. & præcipuè num.* 94. Fr. Ioan. à Ponte *in conuen. vtriuſque monarch. libro.* 1. *c.* 8 *pag.* 57. *&* 50. *& lib.* 3. *cap.* 3. *pagin.* 21. *&* 22. Gregorius Lopez Madera *d. c.* 6. *fol.* 41. Frat. Iacob. Bleda *in dicta hiſtor. Mauror. libro* 5 *cap.* 27. Petrus Aznar *in hiſtor. expulſionis Moriſcor. part.* 2. *c.* 5 *&* 6. Petrus Fernandez Nauarrete *in diſcurſu politic. cap.* 7. *diſcurſu* 2.

Quapropter ſanctæ mem. Gregorius XIII. 3
in conſtit. ſua, incip. *Antiqua Iudæorum improbitas*, quam præter alios refert Anton. Nald. *in pract. quæſt. verb. Iudæus pag.* 306. Fr. Thom. à Ieſu *de procuranda omnium gentium ſalute lib.* 9. *part.* 2. *cap.* 4: vbi per Inquiſitores hæreticæ prauitatis aduersùs Iudæos procedi poſſe conſtituit, ſi vnum & verum Deum eſſe negauerint, ſi dæmones inuocauerint, vel quæuis impietatis obſequia eis præſtiterint, ſi Chriſtianos ad hæc perducere attentauerint, vel à Fide ſemel recepta, aut recipienda retrahere, ſi in Chriſtũ, & eius matrem, vel in Chriſtianæ Fidei ignominiam redemptioniſque noſtrę hoſtiam ſalutarem in ara Crucis immolatam aut Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum aliquas blaſphemias verbo, vel facto protulerint; quæ omnia meritò Gregoriana ſanctione animaduerſa reperiuntur, quoniam grauiſſima, & impiiſſima crimina, & ſacrilegia quotidie circa hæc à Iudæis committebantur. Quorum deteſtanda exempla reperies *in Fortalitio Fidei p.* 1. *& in ſpeculo exemplorum, verba Iudæi, & verbo Euchariſtia*, & apud Decian. *in tractat. crimin. libro* 5. *cap.* 10. *num.* 30. *&* 31. Camill. Borrel. *d. cap.* 69. *ex numero* 32. latè Iacob. Gretſer. *in libris de Cruce tomo* 2. *libro* 1. *c.* 98. *& in horto S. Crucis part.* 1. *pagin.* 92. *& ſequentib.* vbi inter alia referunt propter ſacrilegia in Crucem à Iudæis illata, & infantes in ludibrium paſſionis Chriſti Domini in illa mactatos grauiſſimas pœnas de eis ſumpſiſſe Philipum Auguſtum Regẽ Galliæ, & Benedictum Papã. De quo in Caſtellæ Regno habemus etiam memorabilem hiſtoriam Sancti Innocentis oppidi de la Guarda, cuius ſeriem integro volumine proſequutus eſt Fratr. Didacus de Yepes. Et in Regno Aragoniæ in vrbe Cęſarauguſtana Sancti Dominguiti, de qua plenè etiam ſcripſit Fratr. Didacus Murillo *in hiſtoria Virginis del Pilar, & excellentiis vrbis Cęſaraugnſtæ tractatu ſecundo, cap.* 27. *pagina* 231.

Ob quam rationem non ſolùm Iudæos, 4
& infideles ſubditos non baptizatos expellere licet, verùm etiam baptizatos, ſi de

illorum moribus, perfidia, aut proditione aliqua incommoda, vel pericula Chriſtianis immineant, vt admirando exemplo Philippus III. nobis oſtendit dum re maturè conſulta ac perpenſa, vt tunc viſum fuit, anno 1610. ex tota Hiſpania, quamuis ſumma hominum inopia laborante exire, & in perpetuum exulare iuſſit ſpurias, & nunquam ſatis quietas, vel à ſuis erroribus defæcatas Maurorum reliquias, licèt omnes iam baptiſmali ioundatione luſtratas, quarum numerus ad quingenta, vel ſexcenta, ſiue, vt alij tradunt, ad nouies centena millia perueniſſe narratur, vt conſtat ex peculiaribus commentariis, quos de hiſtoria, iuſtitia, & laudibus hujus expulſionis ſcripſerunt, Fr. Iacobus Bleda, Marcus Guadalaiara, Petrus Aznarius, & Fr. Damianus Dafonſeca, & de ea meminerunt Philipp. Paſchal. *de viribus patriæ poteſt. p. 1. c. 7. num. 25.* Iacob. Gordin. *in ſua chronolog. anno* 1610. *pag* 494. M Marquez *in gubernat. Chriſtiano lib.* 1. *c.* 3. *pag.* 16. Fr. Thom. à Ieſu *de procuranda omnium gentium ſalute lib.* 10. *in præfat. pag.* 643. vbi diſcrimen in quo Hiſpania verſabatur ob has reliquias Arabum, narrat. Calixt. Ramirez *de lege Regia* §. 32. *num.* 12. *&* 13. Bernard. Aldreſe *de antiquit. Hiſpan. lib.* 4. *c. vlt.* §. 6. *fol.* 183. D. Didac. de Guzman *de vita & exitu Margar. Regina Cathol. p.* 2. *cap.* 20. Fr. Ioan. de Salazar *in politica Hiſpan.* 2. §. 2. *pag.* 23. Martin. Carril. *in annalib. chronolog. anno* 1610. *fol* 419. Petr. Fernand. Nauarrate *in politicis diſcurſib. de conſecut. Monarch. c.* 7.

XXIV. Qvæstio I.

Cap. A recta. IX.

IN gloſ. ibi. *ipſa cõgregatio fideliũ,* & c Quicquid non ſatis rem explicent, & multo peius reſoluãt Abb. *in c. ſignificaſti numer.* 3 *ante fin. de elect.* vbi Dec. *num* 8. idem Deci. *in c.* 1. *de iudic. lect.* 1. *num.* 16. vb Rip. *num* 45. & peſſimè contradicant hæretici, veriſſima & receptiſſima eſt ſententia Catholica, ſecundùm quã Concilium Oecomenicum legitimum, quo vniuerſalis Eccleſia, & Fidelium congregatio virtute & auctoritate repræſentatur, concurrente ſuo capite, ideſt, Romano Pont. aut eiuſdem approbatione & confirmatione, errare non poteſt in decretis, ſeu definitionibus Fidei, & morũ, in quibus iudicium Concilij vti certiſſimum & infallibile propter Spiritus ſancti aſſiſtentiam, iuxta illud *Actor.* 15. *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, collectũ in vnum,* ab omnibus Fidelibus abſque dubio obſeruandum eſt, ex S. Thom. 22. *qu.* 1. *art.* 10. *& q.* 11. *art.* 2. *ad* 3. *& quodlib.* 9. *art.* 8. Roffenſ. *contra Luther. art.* 29. Alphonſ. de Caſtro *in ſum. verbo Concilium, & verbo Eccleſia,* M. Can *de locis Theolog. lib.* 5. *cap.* 4. *verſ tertia concluſio,* Cou. *lib.* 1. *var. c.* 10 *num.* 12. Albertin *de agnoſcend. aſſert. Cathol. q.* 9. *n.* 13. *& qu.* 30. *n.* 18 Menoch. *de arbitr. caſu* 158. *n.* 30. *cum ſeqq.* latè Card. Bellarm. *tom.* 1. *controu.* 4. *lib.* 2. *c.* 2. vide poſita *in collect. ad c.* 1. *num.* 13. *cum ſequent. b. diſt.* 15.

XXIV. Qvæstio. II.

Cap. Dixit Apoſtolus. XXIX.

AD *num.* 1. Adde quòd hæreticum ſola mens facit, dum in ea, quæ ſunt Fidei, errat per intellectum, & pertinaciter adhæret errori, per voluntatem approbans falſa pro veris, & vera pro falſis, taliter quòd in hæretico requiratur falſa credulitas ex parte rationis, & peruerſa voluntas ex parte concupiſcibili, vt per Ioan Rojas *de hæret. p.* 1. *cap.* 1. *ex num.* 34 Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.* 13. *c.* 7. *à n* 38, hinc inferens *num.* 41. excuſari S. Marcellinum Pontif. qui tempore Domitiani & Maximiliani à Paganis compulſus idolis thurificauit, vt habetur *in cap. nunc autem diſt.* 21. Et *nũm.* 42. ex Athanaſ. Cyrillo, Barónio, & aliis, quos refert Bern. Aldrete *lib.* 1. *de las antiguedades de Eſpaña cap* 4 *cum ſeq.* ex eadem ratione excuſari ait S. Oſium Epiſcopum Cordubenſem, qui ab hæreticis compulſus indigna protulit, mente tamen intacta, & *n.* 43. ſimiliter excuſari profitetur Sãctum Cyprianum in errore quem profitebatur de Baptiſmo, vt habetur *in cap. ſi quis inquit,* 1. *q.* 1. *& in cap. quando exaudit, de conſec. diſt* 4. Et *n.* 44. ea de cauſa tradit excuſandum S Petrum Apoſtolorum Principem in doctrina, qua ſentiebat cum Iudæis legalia eſſe obſeruanda, qua de cauſa à Sancto Paulo reprehenderetur ad *Galat, cap.* 2.

XXV. Qvæstio II.

Svmmarivm.

1 *Instituta antiqua rationabiliter ordinata inpoſterum obſeruanda*

2 *Nouitas*

2 *Nouitas vitanda.*

3 *Nouum, omne, & incognitum quod eſt, vitandum eſt.*

Cap. Priuilegia: II.

1 IN text. ibi, *nulla natiuitate mutari,* &c. De antiquis inſtitutis rationabiliter ordinatis inpoſterum obſeruandis, vide Prouerb. *c.* 22. ibi, *ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui,* &c. Cornel. Tacit. *lib.* 14. *annal. Super omnibus negotiis melius, ac rectius olim prouiſum, & quæ conuertuntur in deterius mutari.* Simach. *lib.* 10. *epiſt.* 54. ibi, *Seruanda eſt tot ſeculis fides, & ſequendi ſunt nobis parentes, qui ſequuti feliciter ſunt.* Video quale ſit quod inſtituendum putetur, ſera tamen, & contumelioſa eſt emendatio ſenectutis: Caſſiodor. *l.* 2. *var. epiſt.* 4. ibi, *Delectamur vetuſtatis inuento, & ſequi regulas conſtitutas libenter amplectimur,* &c. *c. ſi ea deſtruerem* 25. *q.* 2. *c. Eccleſiaſtica, c. an puto, ead. cauſa & qu.* Patrit. *de Republ. lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 44. Salgad. *de ſupplicat. ad Sanctiſſ. num p.* 1. *c.* 6. Ioan. de Solorzan. *de iure Indiarum l.* 1. *c.* 4. *à n.* 69. *& lib.* 2. *c.* 30. *à n.* 101.

2 Et de omni nouitate vitanda, vide S. Aug. *epiſt.* 128. *Ipſa mutatio conſuetudinis etiã quæ adiuuat; vtilitate, nouitate perturbat.* Sãctus Chryſoſtom. *homil.* 7. *Nihil adeò animos perturbare, etiãſi vtilitas ſequutura ſpectetur, quàm innouare aliquid, & à conſuetudine alienum facere.* Cæſ. *lib.* 6. *de bello Gallico. Nemo eſt tam fortis, qui non rei nouitate perturbetur.* Tertull. *Nouum omne, & incognitum quod eſt, ſuſpectum eſt, l. minimè ff. de legib. l. teſtamenta C. de teſtament. l. Imperatores, in fin. ff. de pollicitat. c. quis ueſtiat* 11. *diſt. c. fi. vbi gloſ.*
3 *de relig. domib. c. vnic. eod. tit. libr.* 6. Bald. *in l.* 2. *de conſtit. Princip.* Neuiz. *conſ.* 67. *num.* 9. Duaren. *in tit. de conſtit. Princip. c.* 1. Albert. Gentil. *lib.* 1. *de iure belli c.* 1. *fol.* 16. *& cap.* 9 *fol* 60. Mench. *de ſucceſſ. creat.* §. 3 *n.* 312. Simanch. *de Republ. lib.* 4. *cap.* 10. *& ſeq.* Ioan. Boter. *en ſu razon de Eſtado,* Lel. Zechi. *de Principe l.* 1. *c.* 6. *num.* 10. Alciat. *de præſumpt. reg.* 2. *præſ.* 80. Ioan. Pichard. *inter conſilia Menochij l.* 1. *conſ.* 154 idem Menoch. *conſ.* 302. *num.* 16. *& conſ.* 748. *n.* 47. *& de præſumpt. lib.* 5. *præſ.* 44. Capiblanc. *de Baronib. lib.* 2. *in præf. n.* 13. Bobad. *in politica lib.* 1. *c.* 5. *à n.* 9 Ribadenera *in vita S. Ignatij lib.* 2. *c.* 17 Pineda *in cõment. ſuper Eccleſiaſt. pag.* 985. Valenz. *conſ.* 24. *à n.* 2. *& conſil.* 114. *n.* 28. *& conſ.* 149. *n.* 47 *& conſ.* 184. *n.* 6. *& in defenſ. ſtatus, & belli p.* 2. *cõſid.* 12. *à n.* 1. Solorzan *de iure Indiarum to.* 1. *lib.* 2. *c.* 24. *n.* 88. *& to.* 2. *l.* 1. *c.* 4. *à n.* 67.

XXVI. QVÆSTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Sortes conſultoria quæ ſint.*

2 *Sortes conſultoriæ quot exigant conditiones.*

3 *Sortes diuiſoria quæ ſint, & quando illis vtendum?*

4 *Ad ſortis iudicium recurrendum quando res adeo dubia eſt vt nullatenus veritas haberi poſſit.*

Cap. Non ſtatim. II.

AGitur in hoc text. de ſortibus conſultoriis, quibus diuina voluntas exquiritur, vt ſciant quid ſit faciendũ, quid agere oporteat, quid cauere debeant, apud Hebræos valde in vſu ante Chriſti aduentum, Saul ſorte deprehendit Ionatham filium præceptum violaſſe, *Reg.* 1. *c.* 14. Ionas fugiens à facie Domini ſorte deprehẽſus eſt, *Ionæ cap.* 1. Quod etiam poſt Chriſti aduentum in vſu fuit, vt de Zacharia legitur *Lucæ* 1. ſorte exiit, vt in cẽſum poneret. Et Apoſtoli inter Ioſephum, qui dicebatur Barſabas, & Matthiam de Apoſtolatu contendentes miſerunt ſortes, *Actor. c.* 1. & cecidit ſors ſuper Matthiam. Vnde conuincitur quod tradunt S. Thom. 2. 2. *q.* 95. *ar.* 8. *&* Ioan. Malder. *de virtut. Theolog. tract.* 10. *c.* 7. *dub.* 9. Apoſtolos ſortes admiſiſſe, quia ante acceptum Spiritum Sanctum adhuc cæremoniali lege vtebantur, quæ ſortes inter alia admiſit, quia verba text. *in c.* 1. *hac ead. cauſa & quæſt.* quæ id ſuadere videbantur, hodie ab illo textu ſeparata ſunt in correctione Decreti facta auctoritate ſummi Põt. Gregorij XIII ideo poſt Euangelium etiam ſortes huiuſmodi admittẽdas videri refert, ſed non approbat Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.* 8. *c.* 7. *à n.* 50. in quibus conſultoriis ſortibus tot exigit cõditiones, vt nonniſi inter Apoſtolos, & viros Dei rarò licitus ſit earum vſus. Primò attendi debere ait quòd 2 euentus expectãdus eſt non à fortuna, nec à fato, nec ab aſtris, aut Angelis, neque à dæmone, neque ab induſtria, vel arte, neque ab alia cauſa, ſed à ſolo Deo, iuxta illud *Pſalmi* 30. *verſ.* 16. *In manibus tuis ſortes meæ.* Secundò quòd adhibeatur ſimplex ſors ſine vlla ſuperſtitione; vel abuſu rerum ſacrarum, aut ſacræ Scripturæ. Tertiò quòd illi, qui ſortiuntur, æquali iuri nitantur, aliàs enim eſſet iniuſta ſortitio, & quidem gra-

uior ſi de bono publico ageretur. Quartò quòd non proteruè laut ſuperſtitiosè ſortes iactentur, vt voluntas diuina dignoſcatur, ſed iuſto pietatis zelo, vt Diſcordia ceſſet, idque precibus ad Deum fuſis, vt Apoſtolos feciſſe comperitur in electione Matth. *Act. 1. Et orantes dixerunt, Tu Domine qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris.* Vide Laymann. *in Theologia moral. lib 4. tract. 10. c. 3. num. 8. in fine, & num. 9. in princip.* Fagundez *in 1. præceptum Decalogi lib. 1. cap. 40. num. 16.* Machado *en ſu perfetto Confeſſor. lib 2 par. 3. tract. 6. docum. 3. n 4.* Trullench *in expoſ. Decalogi l. 1. c. 10. dub. 9. n. 12.*

3 De ſortibus diuiſoriis agit text. *in c. ſort 1. hac ead cauſa & quæſt.* ſunt quibus vtuntur homines in controuerſiis, & in litibus dirimendis, hæreditatibus, & bonis diuidendis, officiis, & dignitatibus optandis, Magiſtratibus publicis, & priuatis obtinendis, & aliis huiuſmodi, de quibus *Numer. cap. 33. verſ. 34. quam diuidetis vobis ſorte, & cap. 34. verſ. 13. Terram quam poßidebitis ſorte, Deuter. c. 1. verſ. 38. ipſe ſorte terram diuidet: & cap. 31. verſ 7. Tu eum ſorte diuides: Ioſue cap. 13. verſ. 13. Quæ vice ſorte diuiſa eſt, & cap. 14. verſ. 2. ſorte omnia diuidentes,* cum ſimilibus. Nam
4 quando res adeò dubia eſt, vt nullatenus veritas haberi poſſit, ad ſortis iudicium recurrendum eſt, Petr. Gregor. *ſyntag. iuris p. 3. lib. 34. c. 5. ex num. 1,* Peralta *in l. ſi quis ſeruum § inter duos num. 12 ff. de legat. 2.* Aſcon. Sigon. *de iudic. lib. 2. cap. 12.* Troil. Martiet. *in tract. de ſortib. p. 3. num. 13.* Azeued. *l. 12. n. 3. tit. 4. l. 5. Recop* Laymann. Fagundez, & Machado *citatis locis,* latè Trullench *d. l. 1. c. 10. dub. 9. n. 2. cum ſeqq.*

Cap. Illos planetarios. VIII.

Adde illis, quæ circa ſtellã Magorũm dixi, quòd non fuit in firmamento cum aliis ſtellis à principio creatis, ex quibus Aſtrologia comparatur, ſed nouum ſydus de nouo creatum in ipſo Natali Domini ex cæleſti materia, vel ex nihilo, & ſic non fuit ex fixis ſtellis firmamenti, ſed inſolitum quoddam meteorum in aëre prope nos viciniori de nouo creatum, vt Magos poſſet ducere. Ita Torreblanc. *de iure ſpirit. libro 10. cap. 3 numer. 37. cum ſequentibus,* vbi, *n. 41.* ſubdit quòd aliorum ſyderum curſum non habebat, nec vi ſua deferebatur, ſed alicuius Angeli miniſterio, vt per Magos poſſet ducere, & reducere, & oſtendere Chriſtũm Dominum.

XXVI. Quæstio III. & IV.

SVMMARIVM.

1 *Diuinationis neceßitas in rebus agendis, & litibus dirimendis quæ?*
2 *Arioli qui ſunt, & quod vt veri idololatræ debent ab Inquiſitoribus puniri.*
3 *Aruſpices qui, remißiuè.*
4 *Auguria dicuntur quaſi auium garria, & dicuntur diuinationes, quæ ſumuntur ex auium garritu.*
5 *Auguria vaniſſima ſunt præter illa, quæ pendent instinctu naturali.*
6 *Augurandi vox generalis eſt, & extenditur ad omnem diuinationem.*
7 *Auſpicia & auguria in quibus differant, oſtenditur.*
8 *Auſpicium confunditur aliquando cum augurio ex ſimilitudine religionis.*
9 *Signa diuina, quæ ex auibus, & aliis rebus ſumi ſolent, Deo ita diſponente, prohibita non ſunt.*
10 *Aues & alia huiuſmodi, quæ in ſignum voluntatis diuinæ appareat, non ſunt naturalis.*
11 *Columba quæ viſa eſt ipſo Angelico Doctori alloquenti naturalis non fuit.*
12 *Geomantia prohibetur vt hæretica, falſa, & ſcandaloſa.*
13 *Hydromantia, quæ ex aqua captabatur, prohibetur vt hæretica.*
14 *Aëremantia ex aëre incantato perſpectrorum repræſentationes fiebat.*
15 *Pyremantia ex igne priuato, vel publico captabatur.*
16 *Rabdomanteia diuinatio erat duorum lignium æqualium, &c.*
17 *Arithmanteia ab ſcrupuloſa Arithmeticorũ ſupputatione ariginem habuit.*
18 *Dactylomanteia quæ?*
19 *Onomanteia quæ?*
20 *Cephalomanteia quomodo fiebat? oſtenditur.*
21 *Storeheromanteia ex quibus operabatur, oſtenditur.*
22 *Coſcinomanteia quomodo peragebatur.*
23 *Cleidomanteia vndè & qualiter fiebat?*
24 *Cratomanteia ad furta domeſtica comperienda.*
25 *Omphalomanteia quæ?*
26 *Amniomanteia quæ diuinatio fuerit?*
27 *Catopromanteia, Cryſtallomanteia, Gaſtrolomanteia quæ? & n. 28. & 29.*

Cap.

Cap. Igitur genus. I.

1 AD *num.1. ad fin.* Latiſſimè Torrebl.
de iure ſpirit. lib. 9. c. 1. vbi de diuina-
tionis neceſſitate in rebus agendis,
litibus dirimendis, belli, paciſque viciſſitu-
dinibus, & *c. 5.* de ſignis, quibus Prophetia à
diuinatione dignoſcatur, & *c. 7.* de diuinat.
artificioſa hominis intis, & de iure. Plura
de peccato diuinationis, quæ eſt prædictio
ſeu prænanciatio rerum occultarum, quæ
humano modo cognoſci non poſſunt, facta
opera dæmonis, vide Bonacin *tom. 2. diſp. 3.
qu. 5. puncto 3.* Sanch. *in præcepta Decalogi lib.
2. c. 38. n. 7.* Valer. Reginal. *in praxi fori pæ-
nit. lib. 17. n. 163.* Baſſæ. *verb. diuinatio*, Ma-
chado *en ſu perfetto Confeſſor. lib. 2. p. 3. tract.
6. docum. 2.* Trullench. *in præcepta Decalogi
lib. 1. c. 10 dub. 3.*

2 Et ibi; *Arioli.* Qui per locutionem Dæ-
monis, aut per manifeſtationem ſui conce-
ptus, ſignis, portentis, motibus, aliiſve rebus
manifeſtatam diuinabant, & ideo ſunt ido-
lolatræ, hæretici, apoſtatæ, & pagano dete-
riores, quia derelicto proprio Creatori Deo,
cui ſe in Baptiſmo addixerant, ad Dæmo-
nem eius hoſtem confugiunt, Torreblanc.
de iure ſpirit. lib. 8. c. 9. n. 41. & ſic tales Arioli
vt veri idololatræ debent ab Inquiſitoribus
puniri, Simanch *de Cathol. inſtit. tit. 32. ex n.
1.* Læl. Zechi. *in ſum. par. 1. tit. de Fide cap. 14.*
Leſſ. *de iuſtit. lib. 2. c. 43 dub. 2. cum ſequentib.*
quos & alios refert Torreblanc *d. c. 9. num.
50. & 51.*

Et ibi, *Aruſpices.* De aruſpicina latè Tor-
3 rebl. *de iure ſpirit. lib. 8. c. 10. per tot. & c. 11. de
diuerſis aruſpicinæ partibus.*

Et ibi, *Augures ſunt*, &c. Auguria dice-
4 bantur quaſi auium guarria, & augurium
inualuit pro diuinatione, quæ ſumebatur ex
auium garritu; credebant enim augures per
auium garritus, volatus, & motus, euentura
mala, vel bona hominibus, Trullench. *d. c.
10. dub. 6.* Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 8. cap.
12. à n. 2.* Et vt plurimum auguria ex pecca-
to fœderato cum dæmone originē habue-
runt, ideo vt hæretica impugnarunt, Squil-
lacen *de Fide Cathol. cap. 8. num. 2.* Petr. Grè-
gor. *ſyntag. iuris lib. 34. c. 3. num. 7.* Læl. Zech.
in ſum. p. 1. tit. de Fide cap. 15. num. 8. Leſſ. *de
iuſtit. libr. 2. cap. 43. dub. 7* Sanch. *in præcepta
Decalogi tom. 1. lib. 2. cap. 38 ex num. 38.* Nam
5 præter illa quæ pendent ex inſtinctu natu-
rali auiū, cætera vaniſſima ſunt, Turrecr. *in
c. ſed in illud 26. quæſt. 2.* Martin. Delri, *diſ-
quiſit. magic. libr. 4. cap. 2 qu. 7. ſect. 2.* Torrebl.
d. cap. 12. numer. 63. Non obſtat, inquit idem
Torreblanc. *ibidem num. 69. cum ſeqq.* quòd
Ioſeph de ſeipſo profitetur *Geneſ. c. 44. ver.
15. An ignoratis quòd non ſit ſimilis mei in au-
gurandi ſcientia?* quia ibi nihil ſanè affirmat,
ſed vt terrere fratres finxit ſe Ægyptiaca
ſuperſtitione immunem non eſſe, vt ſciret
quem furatus eſſet ſcyphū, vt tradit Valeſ.
de ſacra philoſophia c. 30. Vel ex vulgi opi-
nione loquutus eſt, eo quòd ex familiarita-
te cum Rege Ægyptiorum, qui magus, &
augur erat, pro mago, & augure habeba-
tur, vt tradunt S. Auguſt. *ad Geneſ. c. 145.* S.
Thom. *2. 2. qu. 95. art. 7. ad 1.* Vel dic quòd 6
non de augurio prophano, ſed de diuino
loquitur, hoc eſt prænoſcendi futura, & oc-
culta, quia augurandi vox generalis eſt, &
extenditur ad omnem diuinationem etiam
ex ſignis à Deo directis, Leſſ. *d. c. 47. dub. 7.*
Ioan. Malder. *de virtut. Theolog tract. 10. c. 7.
dub. 5.*

IN text. ibi, *Nam auſpicia ſunt*, &c. Inter 7
auguria, & auſpicia verſatur differentia,
quia illa auium garritus, voceſq; obſeruat,
hæc verò auium motum, numerum, con-
greſſum captat, vnde auſpicia dicūtur quaſi
auium inſpicia, vt refertur in hoc text. cu-
ius meminit Torrebl. *de iure ſpirit. lib. 8. c.
13. n. 2.* vbi, *n. 16.* ſubdit quòd auſpicium cō-
funditur aliquando cum augurio ex ſimili- 8
tudine religionis: quæ quidē auſpicia, quia
ex vanitate, vel pacto cum dæmone pēde-
bant, prohibita fuerunt vt per Azori. *inſtit.
moral. p. 1. lib. 9. c. 14.* Martin. Delri. *diſquiſit.
magic. lib. 4. c. 3. q. 2.* Simon. Maiol. *dierum ca-
nicul. tom 2. colloq. 1.* non tamen diuina ſigna
quæ ex auibus, & aliis rebus ſumi ſolent,
Deo ita diſponente, nam Noë ex columba
agnouit ceſſaſſe diluuium *Geneſ. cap. 8.* Vac- 9
carum mugitus in ſignum ſupplicij Iſraëli-
tarum *1. Reg. 6.* & manus Regi Balthaſari ap-
parens *Daniel. c. 5.* Quandoque etiam aues,
& alia huiuſmodi, quæ in ſignum volunta-
tis diuinæ apparent, nōn ſunt naturalia, ſed 10
vel ex elementis producta, vel ex nihilo
creata, vt columba, quæ ſuper Chriſtum
Dominum deſcendit in Iordane in ſignum
aduentus Spiritus ſancti *Matth. cap. 3.* Nam
licèt naturalem fuiſſe teneat S. Thom. *p. 3.
qu. 39. ar. 7* nuſquam viſus eſt Spiritus ſan-
ctus ſub vero animanti, ſed ad eius simili-
tudinem ex nihilo, vt probat Steph an. Bu-
bal. *tr. de Angelis in S. Thom. p. 1. q. 51. art. 2. q.
2. differ. 1. §. 1.* Altera columbā, quæ viſa eſt
ipſo Angelico Doctori, ac verè Theologiæ 11
anteſignano alloquenti, vt teſtatur Surius
tom. 2. die 7. Martij.

Ibi, *Geomantia.* Hæc ex terra captabatur,
vt dicitur in hoc textu, prohibetur vt hęre- 12
tica,

tica, falſa, ſcandaloſa, ac pacto ſuſpecta à Sixt.V. *in ſua conſtitutione inc.p. Cæli & terræ*, contra Aſtrologos Nonis Ianuar. 1586. de qua Quaran. *in ſum. Bullary verb. Aſtrologia*, Scort. *in ſelectas Bullas epiſt*.140. Ioan. Anton. Nouar. *in ſum. Bullarum tit. de Aſtrologia iudiciali* Ligo *in ſumma Apoſtol. deciſ. collect*.48. nam hæc ars ex idololatria irrepſit, qua elementis ſua numina eſſe arbitrabatur, vel ex laborioſa induſtria, qua ars ementita eſt, vel ex ſuperſtitione, vel ex dæmonis pacto, quoties enim nec miraculi nec naturæ vis, nec artificij ſolertia intercedit, pactum interuenit, vt probant Victor. *in relect. de magia n*. 16. Valent. *in 2.2. D. Thom. q.12. diſp*.6. Torrebl. *de iure ſpirit. lib*.8.c.18.

13 Ibi, *Hydromantia*. Ex aqua captabatur, vt refertur in hoc textu, prohibita vt hæretica, & pacto ſuſpecta per dictā Sixti V. conſtitutionem, Trullencb *in præcepta Decal. to*. 1. *lib* 1. *cap*.10. *dub* 5. *in princip*. Torreblanc. *de iure ſpirit. libr*.8.c.17. vbi dicit quòd hydromantiæ ſuperſtitio nata eſt ex pagana idolorum religione, quę aquam in Deum accepit, ex qua aquæ inſpectione futuri caſus, & occulti diuinabantur, ex figuris in aqua à dæmone oſtenſis, vt docet text. *in c. nec mirum* 26 *q*.5.

Ibi, *Aëremantia*. Quæ ex aëre incantato
14 per ſpectatorum repræſentationes fiebat, ſiue viſibiles apparentes, ſiue voce audita, vel ſigno aliquo, vt tradunt Petrus Pictori. *in epiſt. de magia c*.10 Bulenger. *lib*.3. *de diuinat c*.12. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib*.8. *c*.16. *per tot*. Trullench. *dicto c*.10. *dub*.5. *verſ. tertium*.

15 De *Pyromanteia*. Ex igne priuato, vel publico captabatur, de qua Bulenger. *lib*.3. *diuinat. cap*.11. Mart. Delri. *d. lib*.4.c.2. *quæſt*. 7. *ſect*.1. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib*.8. *cap*.15. *per tot*. vbi *n*. 3. aduertit quòd ſi flamma in vnum coibat, proſperum, ſi lambens, & diuiſa cōparebat, infelicem; ſi tricuſpis inſurgebat, glorioſum euentum; ſi variè diſperſa, in ægro mortem, in ſano morbum; ſi crepitans, infortunium, ſi ſubitò extincta, ingens periculum ominabantur. Trullencb. *vbi proximè verſ. quartum*.

16 De *Rabdomāteia*, quæ diuinatio fuit duorum lignorum æqualium, quos certo ritu incantabant, & in aërem iactabant, & à parte, qua cadebant, diuinabant. *Oſeas c*. 4. *Populus meus de ligno interrogauit, & baculus eius annuntiauit*; de qua diuinatione agunt Mendoça *l.b*.2. *hiſtor. Chinenſ. c*.4. Riber. *in Oſeam n*.22. Nicol. Remig. *lib*.1. *dæmonolat. c*.15. Petr. Binsfel. *in confeſſ. malef. præl*.6. Torrebl. *de iure ſpirit. lib*.8.c.19.

17 De *Arithmanteia*, quæ ab ſcrupuloſa arithmeticorū ſupputatione habuit originem, agunt Bulenger *lib*.3. *diuinat. cap*.21. Ribera *in Apoc. c*.13. Torreblanc. *de iure ſpirit lib*.8.*c*.20. *à princ*. 18

De *Dactylomanteia*, quæ ex annulis ad certam poſituram fabricatis, vel certis characteribus & ritibus excantatis, & ſuper tripodem ad certa verba motis fiebat, agunt Martin Delri. *magic. diſquiſit. lib*.4. *cap*.2. *q* 6. *ſect*.4. & *q*.7. *ſect* 5. Bulēger *lib*.3. *de diuinat. c*.35. Sim. Maiol. *dierum canicul. tom*.2. *colloq*. 3. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib* 8. *cap*. 21. *per tot*. vbi addit quod his annulis dæmones alligabantur, & venales habebantur, & tanquam pacti ſignum cuſtodiebantur. 19

De *Onomanteia*, quæ ex ipſa nominis ſignificatione ſumebatur ad aliquid vel lætum, vel triſte prænuntiandum, agunt eamque multis rationibus impugnant. Azor. *inſtit. moral. p*.1. *lib*.9. *cap*.22. *q fin*. Sanch. *in præcepta Decalogi lib*.2.*c*.38. *ex n*.38. Simon. Maiol. *dierum canicul. tom*.2. *colloq*.2. Torrebl *de iure ſpirit. lib* 8.*c*.22. 20

De *Cephalomanteia*, quæ ex capite hominis, vel apri, vel aſini, vel alterius animalis ſuper prunas aſini, & certis ritibus incātato fiebat, ex quo dæmon reſponſa interrogātibus dabat, agunt Petr. Gregor. *ſyntag. iuris p*.3. *lib* 34. *cap*. 3. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib*.8.*c*.23. & prohibetur *l. Caſtellu* 1. *titul*. 23. *p*.7.

De *Stoicheromanteia*, quæ fiebat ex iis, 21
quæ primò ſe occurrebāt in libris Homeri, Virgilij, vel alterius poëtæ, ſeu auctoris, agunt Iuſt. Lipſ. *lib*.1. *elect. c*.12. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib*.8.*c*.23. vbi quod ea vſi ſunt imperatores, & Hebræi, & quod apud Chriſtianos hæc conſuetudo inualuit per apertionem, nempe noui, vel veteris Teſtamenti. 22

De *Coſcinomanteia*, quæ peragebatur per cribrum incātatum ſorcipiti impoſitum, & finibus alligatum, quod bonis digitis comprehēdebatur, & eleuabatur dum ſuſpecta nomina recitabantur, & in cuius nominis probatione cribrum nutabatur, pro conuicto habebatur, agunt Cou. *de falſa prophetia cap*.6 Bulenger *lib*.3. *diuinat cap*.31. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib*.8.*c*.25.*n*.1. 23

De *Cleidomāteia*, ad quam clauus æneus cypreſſino malleo infigitur in circulo barbaris litteris inſculpto, & neſcio quibus admurmuratis verbis cum Litania & Pſalmis formidabilem ad Deum orationem mittētes, quo peracto fur oculum amittebat, agunt Martin Delri. *diſquiſ. magic. lib*.3. *p*. 2. *qu*.4. *ſect*.9 Simon. Maiol. *dierum Canicular. tomo* 2. *colloq*. 3. Torreblanca *dicto cap*.25. *num*.3.

De

24 De *Catomanteia* ad furta domeſtica comperienda, in qua ſerui ad Sacerdotem ducebantur, qui cruſtam pánis præbebat ſuſpectis, & cui adhærebat gutturi pro reo habebatur, agunt Emman. de Valle de Moura *de incanta. opuſc. 1. ſect. 2. cap. 6. num.* 14. Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 1. l. 4. c.* 30. *num.* 13. Torrebl. *p. c. 25. n. 4.*

25 De *Omphalomanteia*, quæ captabatur ab obſtetricibus per nodulos vmbilico & ſecundis adhærentibus quotos puerpera ſit poſtmodum paritura, agit Torreblanca *de iure ſpirit. lib. 8. c. 26. num.* 1. vbi teſtatur aliquos cōtendiſſe hac arte in partu Rabeccæ obſtetricem cognouiſſe poſt Eſau naſciturum Iacob, & ob id alligaſſe ei filum coccineum *Geneſ. c. 25.*

26 De *Amnionianteia*, quæ erat quædam diuinatio per quam obſtetrices aniculæ fortunam infantis ariolabantur, ex colore rubicũdo, vel liuido membranulæ, quia caput naſcentis inuolutum erat, agunt Leuin. Leminus *lib. 2. de occultis naturæ c.* 8. Bulenger. *lib. 3 diuinat. c.* 30.

27 De *Catoptromanteia*, quæ rerum quæſitarum figuras in ſpeculis exhibebat politis, dæmonique conſecratis, ſeu potiùs execratis, agũt Ioannes XXII. *in Extrauag. ſuper ſpecula, l. Caſtella 1. tit. 23. part. 7. & l. 6. tit. 3. lib.* 8. *Recopilat.* Torreblanca *de iure ſpirit. libro* 8. *c.* 27.

28 De *Cryſtallomanteia*, quæ fiebat ex cryſtallis fruſtis annulo incluſis, vel etiam nudis in Cylindrum aut obulum cōformatis, quibus etiam ſe fingit dæmon inhabitare, agunt Ioan. XXII. *in Extrauag. ſuper ſpecula*, Sixtus V. *in ſua conſtitut.* incip. *Cœli & terra, de anno* 1586. quibus quidem vt in hydromantia diabolus figuras exhibebat, & futura repræſentabat, Martin. Delri. *diſquiſ. magic. libr 4 c. 2. q. 6. ſect. 4.* Torreblanca *de iure ſpirit. libr.* 8. *c.* 28.

29 De *Caſtrelomanteia*, quæ captabatur in phiala aquæ plena, & ante eam ponebatur puer, vel virgo cum candela, ſeu cereo accenſo, recipiens aquam, & dicens. *Angelus albus, Angelus ſanctus, per tuam ſanctitatem, & per meam virginitatem,* &c. Agit Torrebl. *d. lib. 8. cap. 29 ex num 1.* vbi *num.* 3. ait figuras & imagines, quibus euenta in phiala oſtentantur à dæmone exhiberi, *& num.* 7. ſubdit *in d. conſtit. Sixti V. & l 1. tit. 23 part. 7. & l 6. tit. 3. lib. 8. Recop.* & aſtrolamanteiam vt pacto ſuſpectam prohiberi. Ex corporis humani membris, & partibus diuinatio ſumitur, & variis nominibus denominatur; videlicet chiromantia, qua inſpectis manuum lineis, futura prædicantur. Pedomantia, qua quis obſeruatis pedum ſignis diuinat; metopoſcopia, qua quis notatis frontis, vel totius vultus lineamentis, & ſignis futuros caſus prędicit: Phyſiognomia, qua quis totius corporis partibus, lineis, vel ſignis futuros euẽtus prænuntiat. Ita Trullench. *d. c. 10. dub. 7. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Dæmon ratione ſcientiæ multa cognoſcit, quæ iacent rebus naturalibus.*
2 *Dæmon diuturna experientia ſibi non modica comparauit melius quàm homines.*
3 *Dæmones ante orbem creati ſunt, & non ſeneſcunt.*
4 *Dæmon noſcit ex ſubtilitate intellectus rerum naturalium facultates, & hominũ inclinationes.*
5 *Futurorum cognitio duplex eſt.*
6 *Dæmones multa prædicere poſſunt, quæ nouerunt.*
7 *Deus propter ſuam benignitatem plerique reuelat futuras Regni mutationes, peſtes, & alia ventura mala.*
8 *Dæmones poſſunt renuntiare cogitationes cordis ſignis manifeſtatas exterioribus.*
9 *Futura contingentia Dæmones non cognoſcunt ex ſua natura, ſed caſu.*
10 *Morbi qualiter à dæmone inferri poſſint.*
11 *prouidẽtia eſt in homine & cogitare futura, & quid accidere poteſt.*
12 *Futura ex præteritis coniicientes indicamus.*

Cap. Sciendum: II.

AD *num* 1. ibi, *prædicere valet.* Nam ra- 1
tione ſcientiæ, quæ iacent rebus naturalibus, quia eſt optimus Theologus, Iuriſta, Medicus, Mathematicus, Aſtrologus, Dialecticus, & cæterarum ſcientiarum peritiſſimus, Griland. *de ſortileg. qu. 6. num.* 11. Petrus Binsfel. *ad tit. C. de maleſ. & mathem. in rub. not.* 10. Lel. Zechi. *in ſum. c. 21 ex n. 2.* quos refert. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 9. cap. 14. n.* 9. Item diuturna experientia ſibi nō modi-
ca cōparauit melius quàm homines, quo- 2
rum vita breuis eſt; nam dæmones ante orbem creati ſunt, & non ſeneſcunt, & ſic eos
quotidie multa experientia addiſci tradunt 3
Binsfel. *d. not.* 10. Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 2. cap* 38. *num. 7. &* 8. cognoſcunt namque ex ſubtilitate intellectus rerũ naturalium facultates, & hominum inclinationes mediante appetitu ſenſitiuo, Sprẽg. *in malleo p. 2. q. 1. c. 2.* Binsfel. *vbi ſupra q. 6*

Petr.

Petr Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 34. cap. 7. num.*
5. & c. 8. num. 7. Sanch *d. cap. 38. ex num. 7.*
5 Baſſæ. *verb. diuination. 1.* Valeri Reginald.
in praxi fori pœnit. lib. 17. num. 136 Machado
en ſu perfecto Confeſſor lib. 2. part. 3. tract. 6. do-
cum. 2. n. 2 Torreblanc. *d. c. 14. num. 17. 20. cum.*
6 *ſeqq.* vbi *num. 31.* docet quòd futurorum co-
gnitio duplex eſt. Vna quãtum in ſe ipſius,
& natura ſui, quæ ſoli Deo reſeruatur, alia
in ſuis cauſis, vel ſecundùm potentiam cau-
7 ſarum, quæ dicitur cognitio coniecturalis, &
demonſtratiua, quæ dæmoni non denega-
tur *& num. 33. & 34.* quòd dæmones multa
8 prædicere poſſunt, quæ nouerunt ex ſcriptis
Prophetarum, vel reuelatione ſuperium
Spirituum, hoc eſt, bonorum Angelorum,
9 *& n. 38. & 39.* tradit quòd multa futura dæ-
mones cognoſcere poſſunt ex concurſu cœ-
leſtium corporum, impreſſionum meteoro-
licarum, aëris intemperie, vel ſimilibus, qui-
bus prædici poſſunt probabiliter annonæ
pretium, Peſtes, ægritudines, vel ſanitates
venturæ, aut ex ſignis à Deo miſſis illa co-
gnoſcere poſſunt: nam Deus propter ſuam
benignitatem plerique reuelat futuras, Re-
gni mutationes, peſtes, & alia ventura ma-
la vel ſignis, vel portentis, vel prodigiis, pro-
vt ſuæ ſapientiæ incomprehenſibili viſum
fuit, & *n. 41.* tenet poſſe dæmonem quæ-
cunque actu exteriori prodita ſunt, reuela-
re, tam quæ aliena relatione accepit, vel
coram ipſo geſta ſunt, vt ſecrata furta, res
perditas, metalla ſubterranea, theſaura olim
effoſſa, & alia huiuſmodi, quæ hominum
cognitionem effugiunt, quia dæmonibus
nota ſunt. *& num. 43. & 44.* tandem conclu-
dit poſſe dæmones renuntiare cogitationes
cordis ſignis manifeſtatas exterioribus, non-
tamen in animo retentas, *& lib. 13. cap. 5. n.*
2. tradit futura contingentia dæmones non
cognoſcere ex ſua natura, ſed caſu, vel ex
reuelatione bonorum Angelorum, vel aſſi-
dua Scripturæ lectione, vel rerum natura-
lium experientia, vel ingenij acumine, *& n.*
3. quod ſapit hæreſim ſi inuocetur dæmon
ad reuelanda prorſus occulta, vel ſi perqui-
rantur ſecreta cordis humani.

Ad *finem text.* Vide Torreblanc. *de iure*
10 *ſpirit. in prolog. cm. 2. n.* 44 vbi probat mul-
tis ſacræ Scripturæ locis morbos à dæmone
inferri nõ ſolùm ex cauſis naturalibus, qui-
bus ipſe peritiſſimus eſt, ſed per ſe immedia-
tè ex ſua malitia & potentia humores con-
turbando quibus ægritudo cauſatur. Et de
infirmitatibus à dæmone illatis vide eun-
dem Torreblanc. *d. tract. de iure ſpirit. lib. 2.*
c. 1. n. 12. cum ſeqq.

Noſſe & cogitare futora, & quid accide-
re poteſt prouidẽtia eſt in homine, *Sapient.*
11
cap. 8. Scit præterita, & de futuris æſtimat, ſcit
verſutias ſermonum, & diſſolutiones argumen-
torum, iſtud eſt ſapere, nõ quod ante pedes modò
eſt videre, ſed etiam illa, quæ futura ſũt, proſpi-
cere. Prouerb. c. 5. ibi, *Oculi tui recta videant,*
& palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos; explicat
Sanctus Bonauentur. *to. 2. tractat. de quarta*
virtute Cardinali. Cõſilia tua facta præueniãt
Ariſtotel *lib. 1. politicor. cap. 8.* ibi, *neque enim*
cuiuſuis hominis eſt ſed ciuilis intelligẽtia præ-
dictũ malum quod deſiciſtur, in principium cogno-
ſcere, & lib. 6. de regimine, ibi, *Conſilium ocu-*
lus futurorum, & libr. 1. Rhetoricor. c. 9. ibi, *Ex*
præteritis enim futura coniicientes iudicamus.
Laurent. Iuſtin *de caſto connub.* ibi, *Ante om-* 12
nem euentum quæ futura ſunt aduerſa, cogitã-
da proponantur, & futura tanquam præte-
rita examinanda ſunt, vt nihil noui cõtingere
videatur. Caſſiodor. *libri 3. epiſtol. 48* ibi, *ta-*
men prudẽtia nihilominus eſt cauere etiam quæ
non putantur emergere. Sanctus Auguſtinus
de ſpiritu, & anima. Prouidẽtia eſt notio futuro-
rum pertractans euentum, cuius officium eſt ex
præſentibus futura perpendere aduerſus adue-
nientẽ calamitatem ſe conſilio præmonere. Tul-
lius *lib. 1. officiorum,* ibi, *Magni ingenij eſſe præ-*
cipuè cogitatione futura, & aliquanto antea cõ-
ſtituere quid accidere poſſit, & quid agendum
ſit, cum quid euenerit, nec committere, vt ali-
quando dicendum ſit, non putabãm. Sanctus
Ambroſius *1. officior. c. 38.* ibi, *Ingenij eſſe ſi*
qui poteſt vigore mentis præuidere, quæ futura
ſunt, & tanquam ante oculos locare quid poſſit
accidere, & quid agere debeat, ſi ita acciderit
deſinire: interdum duo & tria ſimul voluerunt
animo quæ coniiciat, aut ſingula, aut coniuncta
accidere poſſe, & aut ſingulis, aut coniunctis
diſponere actus, quos intelligat profuturos. For-
tis ergo eſt viri non diſſimulare cũ aliquid im-
mineat, ſed prætendere, & tãquam explorare de
ſpecula quadam mentis, & obuiare cogitatione
prouida rebus futuris, ne fortè dicat poſtea, ideo
in iſta incidi, quia nõ arbitrabar poſſe euenire.
Denique niſi explorentur, aduerſa, citò occupãt,
vt in bello improuiſus hoſtis vix ſuſtinetur, & ſi
imparatos inueniat facilè opprimit, ita animũ
mala inexplorata plus frangũt. Idem epiſt. 32.
ibi, *Id agere debemus ne nos arbitrij noſtri*
pœniteat, aut facti; prudentis eſt
enim proſpicere ne frequen-
ter eum pœni-
teat ſui.

QVÆSTIO

XXVI. QVÆSTIO V.

Cap. Epiſcopi. XII.

AD *n. 4. in fine.* hinc nouiſſimè Torreblanc. *de iure ſpirit. in prolog. tom. 2. num. 53. & 54.* aduertit quòd licèt plures ex noſtris exiſtimauerint tranſlationes corporales, de quibus in hoc text, & omnia magica crimina in phantaſmata, & illuſiones, & præſtigias conuerti, nihilominus ex SS. Auguſtino, & Thoma tenet magos, & lamias ad ſua crimina à dæmone per aëra corporaliter deuehi, non tam in ſpiritu, quàm in vero corpore.

Cap. Quicunque. XIII.

GRratianus minus bene ariolationē, id eſt, ariolorum diuinationem ad ſacerdotes nouæ legis tranſtulit in præſenti, qui cuiqſlibet doloris cauſa permoti Altaria veſtibus ſacris exuere, & alia qualibet veſte lugubri accingi præſumunt, quapropter in correctione Decreti per ſummum Pont. Gregor. XIII. à textu ſeparata ſunt illa verba, quæ poſt Concil. Toletani textū à Gratiano fuerunt inſerta, per quam prædictā Sacerdotum ſuperſtitionem ad ariolationem retulerat, nam re vera talis ritus ad aliam diuinationis partem pertinet, vt tenēt Ioan Fileſac. *lib. de magia idol. §. 6. & 7.* Torrebl. *de iure ſpirit. lib. 8. c. 9. n. 3. & 4.*

XXVI. QVÆSTIO. VII.

Cap. Sacerdos. VI.

IN text ibi, *abſque perſonarum acceptione,* &c. Collige ex text. Sacerdotem pœnitentiam imploranti abſque perſonarum acceptione pœnitentiam ſecundùm leges iniungere debere, vt per Anguian. *de legib. lib. 2. contron. 8. n. 27.* vbi aduertit quandoque etiam, vt ſtatuit Leo Papa relatus, in cap. *tempora,* hac ead. cauſa & q. pœnitentia habita moderatione conſtituendas eſſe iudicio Sacerdotum prout perſpexerint cōuerſorum animos deuotos eſſe, habita ratione ſenilis ætatis, periculorum, ægritudinum, & neceſſitatum, additque in eodem ſacramēto Pœnitentiæ perſonæ rationem habendam eſſe, quoniam conducere poterit ad imponendam, & peragendam pœnitentiam.

SVMMARIVM.

1 *Kalendis Ianuarij comeſſationes, cantus, & bona verba fieri prohibentur.*
2 *Ianuarij prima dies auſpicialis dictus eſt.*
3 *Kalendarum, præcipuè Ianuarij feſtiuitates apud Gentes maximè celebres.*
4 *Februationes apud Gentes quæ.*
5 *Maij menſis lætitia Maiumæ Deæ celebratur.*
6 *Sanctorum noſtrorum lætitia & ſolemnitas ex his Deorum ſuperſtitioſis ſolemnitatibus ſumpta.*
7 *Ianuarij Kalendarum lætitia hodie quare?*
8 *Februationes antiquæ carnalibus dederunt originem.*
9 *Maiuma feſta S. Crucis inuentionis feſtiua pietate purgata ſunt.*
10 *Saturnalia feſta noctis bonæ in natali Domini feſtiuitate purgata.*
11 *Martyrum natalitia vnde originem ſumpſerunt.*

Cap. Si quis Kalendas. XVI.

SVB anathematis interdicto in hoc 1
text. prohibentur comeſſationes,
cantus, bona verba, & alia, quæ in
principio anni, hoc eſt, Kalendis Ianuarij
fiebāt Nam dies ille auſpicialis dictus eſt ex 2
Aulo Gellio *lib. 3. noctium Atticar. c. 14.* refert
Torrebl. *de iure ſpirit. lib 8. cap. 13. à n. 19. &*
lib. 9. c. 8. n. 24.
Kalendarum enim feſtiuitates apud Gē- 3
tes maximè celebres præſertim Ianuarij,
eo quòd annus ab eo inciperet, S. Chryſoſt.
tom. 5. homil. de Kalend. Seneca *epiſt. 83.* Martin. de Roa *lib. 4 ſingular. c. 11.*
Fiebāt etiam apud Gentes februationes 4
ad luſtrandum populum menſe Februario,
in quibus per agros mos fuit percurrere cū
faſcibus accenſis, & coronatis floribus, &
arborum ramos virides manibus tenentes
pſallere, & eis domum cingere.
Lætitiæ quoque menſis Maij fiebant, quæ 5
Maiumæ Deæ celebrabantur, & dicebantur ſacra Maiumā, de quibus fit mentio in
Iure noſtro, quorum omnium meminit
Torrebl. *d. lib. 9. c. 8. n. 18. cum ſeqq.*
Ex his demum ſuperſtitioſis ſolemnitati- 6
bus ſumpta fuit Sanctorum noſtrorum læti-
tia & ſolemnitas: nam Ianuarij kalenda- 7
rum lætitia quaſi in principio anni boni fati augurio per omnia immunes non ſumus cum illa, & maiori de cauſa in

Circúciſionis Domini die pro bono fauſto-
que omine obſeruemus, à quo nobis omnia
8 proſpera renaſcuntur. Februationes Carna-
ualibus etiam dederunt originem, quia fre-
9 quenter eo menſe fieri ſolebant. Maiuma
feſta, in quibus floribus, & ramis cingere
poſtes, & faſcibus accenſis diſcurrere, pſal-
lere, & canere ſolebant, ex latè adductis per
Franc. de Amaya *obſeruat. iuris lib. 3. c. 5.* ſan-
ctæ Crucis Inuentionis feſtiuitate pietate
10 purgata ſunt. Saturnalia feſta, quæ menſe
Decembri celebrabantur, in quibus de no-
cte ſerui catenas perſoluebant, & vt domi-
ni epulabantur, multum redolent noctis
bonæ in natali Domini celebrationi, in qua
à ſeruitutis iuge liberati alacres epulamur,
vt tradit Ioan. Bélet. *de diuinis officiis c.* 170.
Demum Martyrum natalia, hoc eſt, victo-
11 riæ, quibus de tyrannis triumphantes æter-
næ vitæ renaſcuntur, & Eccleſiarum anni-
uerſaria, & id generis alia multum redolẽt
Gentilium natalitiis, Deorum, Regum, re-
gnorum, vrbium, & Magiſtratum, quibus
Templa redimita coronis, floribus ſtipata,
odoribus flagrantia, lucernis, cereiſque or-
nabantur, vt per Martin de Roa *in tract. de
die natali cap. 5. vſque ad 22. & lib. 4. ſingul.
c. 11.* refert Torrebl. *d. lib. 9. c. 11. à n. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Somnia tribus auctoribus adſcribantur Deo, naturæ & Dæmoni.*
2 *Somnia diuina ſunt, quæ à Deo, vel Angelis bonis mittuntur.*
3 *Somniis diuinis fides adhibenda ſub peccati reatu.*
4 *Somnia naturalia proficiſcuntur vel à cauſa intrinſeca, vel extrinſeca ſomniantis.*
5 *Somnia naturalia licitum eſt obſeruare.*
6 *Somnia diabolica ſunt illa, quæ mali ſpiritus inſidioſè immittunt.*
7 *Somniis diabolicis fidem adhibere omni iure prohibitum.*
8 *Hiſpani dicunt* dias aziagos *quaſi Ægyptiacos.*

Cap. Non obſeruetis. XVII.

AD *n. 3. in fine.* Turrecrem. *in præſenti*
1 rectiſſimè ſomnia tribus auctoribus
adſcribit, Deo, naturæ, & dæmoni, ſequun-
tur Medina *lib. 2. paraneſ. Chriſtianæ cap. 2.*
Franc. Valles *de ſacra philoſophia c. 32.* Sim.
Maiol. *dierum canicul. to. 2. colloq. 4.* Binsfel.
Martin, Delri & Raph. de la Torre *in col-
lect.* citati Facundez *in præcepta Decalogi lib.
1. c. 39. n. 20.* Machado *en ſu perfecto Confeſ-
ſor. lib. 2. p. 3. tr. 6 docum. 4.* Villalob. *en ſum. p.
2. tr. 28. diffic. 5. n. 1. & 2.* Trullench. *in expoſ.
Decalogi lib. 1. c. 10. dub. 8.*
Somnia diuina ſunt quæ à Deo, vel An- 2
gelis bonis mittuntur, quæ diuerſimodè eſ-
ſe ſolent, nam interdum fiunt per modum
expreſſæ locutionis, per conceptus aliqua-
rum vocum, quæ ita formantur in fantaſia
dormientis, ac ſi ea per auditum corporis
audiret: nonnunquam etiam immittuntur
ſignificantia per apprehenſiones viſionum,
quæ ſunt veluti imagines rerum quarun-
dam ſignificandarum, vt in exemplis, de
quibus Torrebl. *de iure ſtrù. lib. 8. c. 6. n. 24.
cum ſeqq.* Quæ diuina ſomnia non ſolùm 3
debemus obſeruare, ſed eis fidem adhibere
ſub peccati reatu, Griland *de ſortileg. q. 11.
ex num. 31.* plures, quos refert Torreblanc.
d. c. 6 à n. 68 Fagund. *d. c. 39 n. 14.* Machado
d. docum. 4. n. 3.
Somnia naturalia proficiſcuntur vel à 4
cauſa intrinſeca, vel extrinſeca ſomniantis,
Hippoc. *lib. 6. epidem. & lib de inſomniis.*
Angenter. *de ſomno, & vigilia lib. 2.* Petr.
Garcia *ad Galenum de locis affect. diſp. 3. c. 2.
cum duobus ſeqq* quæ quidem ſomnia, quã-
uis naturalia ſiat, licitum eſt obſeruare. S. 5
Thom. *2. 2. q. 95. art. 6.* R P Ioan Euſeb. *p. 2.
curioſæ Philoſophiæ lib. 2. c. 87.* Petr. Binsfeld.
in l. 3. C. de maleſ. & mathem quæſt. 2. concl. 1.
Quibus ſi maior fides quàm par eſt, detur,
potius temeritas, & vanitas, quàm pecca-
tum erit, Laymann. *in Theol. morali lib. 4.
tract. 10. c. 3. num. 6.* Machado *d. docum. 4 n. 2.
in fine.*
Somnia diabolica ſunt illa, quæ mali ſpi- 6
ritus inſidioſè immittunt, vel ad perturba-
tiones animi incitandas, vel libidinem,
iram, odium, ſeu deſperationem, vel ad
occultorum, aut futurorum ſignificationẽ,
de quibus loquitur Sacra Pagina *Leuit. cap.
19. verſ. 26. nec obſeruabis ſomnia. Deuteron. c.
18. verſ. 10. Ne innematur in te qui obſeruet
ſomnia. Hierem. cap. 29. ver. 8. Ne attenda-
tis ad ſomnia veſtra, quæ vos ſomniatis.* Ideo
his ſomniis fidem adhibere omni Iure pro- 7
hibitum extat; vt probant per me in colle-
ctar. citati, quibus addendi ſunt Læli. Ze-
chi. *in ſum. part. 1. tit. de Fide cap. 15. numer.
7.* Bonacin. *in præcepta Decalogi diſp. 3. q. 5.
puncto 3. num. 19.* Torreblanc. *d. c. 6. numero
56.* Ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi part.
3. alleg. 31. caſu 8. n. 132* Machado *d docum. 4.
n. 4.* Qua autem ratione cognoſcere poſ-
ſumus an ſomnia ſint à Deo, ab Angelo lu-
cis, aut à dæmone? vide Leſſi. *de Iuſtit. lib. 2.
cap. 43. dub 8. numer. 52.* Suar. *lib. 2. de ſu-
perſtit. c. 23.* Sanch. *in Decal. lib. 2. c. 38. n. 52.*

Bona

Bonacin *tom.2.diſp.3.q.5.puncto 3.n 7.* Anton. de Souſa *in aphoriſm. Inquiſit. lib.1.cap.50.num.12.* Trullench. *dict. cap. 10. dub. 8. n.4.*

In text. ibi, *qui dicuntur Ægyptiaci.* Hinc Hiſpani dicunt, dias aziagos, quaſi Ægyptiacos, quos obſeruant rebus agendis infeſtos, vt ait Torrebl. *d. tract. de Iure ſpirit. lib.9.c.8.n.14.*

XXVII. QVÆSTIO I.

Cap. Si qua Virgo. XXII.

Chalcedonence Concilium prope annum Domini 451. ſub ſancto Leone I. *act.15.can.16.* relatum *in hoc text.* hæc habet verba, *Virginem quæ ſe Deo Domino conſecrauit, ſimiliter Monachum non licere nuptialia iura contrahere, quòd ſi hoc inuenti fuerint perpetrantes excommunicentur. Confitentibus autem decernimus, vt habeat auctoritatem eiuſdem loci Epiſcopus humanitatem, miſericordiamque largiri*; quæ verba contra hæreticos probate peccare ſic contrahentes, non verò inualidè contraxiſſe dicit doctiſſimus M.F. Baſil. Pont. *var. diſput. p.1 q. 3. ſcholaſt. cap 8. pag. 161.* additque illis verbis, *miſericordiam, humanitatemque largiri*, fortè ſignificari, vt cum illis ſi expedire iudicaret, in votorum diſpenſaret; nec enim votorum diſpenſatio à principio ſummis ſolum Pontificibus reſeruata fuit, ſubdit deinde: nec vero moueant illa, *decernimus vt habeat auctoritatem eiuſdem loci Epiſcopus*, quaſi his indicetur, auctoritatem, quam non habebant, Epiſcopis concedi? hæc enim verba quiſquis humanitatis & miſericordiæ nomine in hoc Canone vel pœnitentiam, vel abſolutionem ab excommunicatione intelligit. multo magis interpretari tenetur cùm nõ fuerit ab eiuſdem crimine abſolutio Apoſt. Sedi ante Concilium illud reſeruata vt ex allatis Canonibus Chalcedonenſi anterioribus conſtat. Non itaque conceditur noua facultas, ſed probatur, confirmatur, quam de Iure habebat Epiſcopus nullo præfinito tempore quo humanitatẽ, & miſericordiam diſferre deberet. Adde etiam cum Epiſcopo iniungatur vt ab excommunicationis vinculo abſoluat, non tamen vel inſinuetur, vt nulliter contraxiſſe declaret, ſatis inſinuari validè eiuſdem matrimonia contracta. Et idem Fr Baſil. *in princ. d.c.8.* probare intendit quod prioris ſeculi tempore vſque ad Conciliũ generale Romæ celebrati anno 1139.

c.7.§.vt lex Religioſorum, matrimonia quamuis non ſine peccati labe celebrarentur, valida tamen fuerunt, & non irrita, & citat Mich. de Medina *lib.4. de continent. ſacrorum homin. controu.7. à c. 29. vſque ad 34.* Azor. *inſtit. moral. q. 1. lib.12.c.6.q 3.* Hieron. Plat. *de bono ſtatu Relig. lib.2.c.21.*

Cap. Diaconiſſam. XIII.

AD *num.1.* De diaconiſſarum ætate diuerſimodè Iura loquuntur, nam *in c. quando 31.q. 1* ſtatuitur ne Diaconiſſæ niſi ſexaginta annorum elapſa ætate ordinari poſſint. Poſtea Valens & Theodoſius nullam niſi quinquaginta annorum ad Diaconiſſarum conſortium transferri ſtatuerunt. Poſtremò Chalcedonenſe Concilium relatum à Gratiano *in hoc text* & confirmatum à Concilio Carthaginen. III. *in cap Sanctimoniales 20 quæſt.1.* eas ante quadrageſimum annum ordinari vetuit. Sed concordantur, vt tempus quadraginta, vel quinquaginta annorum virginibus, ſexaginta verò viduis deligendis fuerit ſtatutum, vtpote quæ propter experientiam voluptatis maiori indigerẽt examine, & approbatione. Vide Vaſquez *in 3 p. to. 3. diſp. 245. c. 3. n. 4.* Iul Laurr. *variar. lucubrat. tom.1. tit.4.c.34.n.31 verſ. atque hinc*, Sebaſt. Cæſ. *de Eccleſiaſt. hierarchia, par.2. diſp.9.§.3.num.4.& 5.* Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſ. anno 40.q.3.* metipſum *de Iure Eccleſ. vniu. l.1.c.36.n.3.*

Cap. Vt Lex. XL.

AD *num.1. in fine.* Aduertit M Baſil Põt. *var. diſput. p.1.q.3. Scholaſtica c. 8 pag. 158.* à tempore huius Concilij generalis Romæ celebrati anno 1139. ex quo deſumptus fuit text. *in præſenti*, Religioſorum coniugia irritari incepiſſe; nam ante hoc Concilium, & prioris ſeculi temporibus Religioſorum matrimonia, quamuis non ſine peccati labe celebrarentur, valida tamen fuiſſe, & non irrita: ſed hac de re ſic loquitur. *Nec verò quia Concilium dixit huiuſmodi copulationem contra Eccleſiaſticas regulas eſſe contractam, ideò exiſtimet aliquis iam ante Concilium iſtud præceſſiſſe Eccleſiaſticas regulas huiuſmodi matrimonia irrita cenſentes: Eccleſiaſticas enim regulas, quas dicit, eas intelligo, quas mox ſubitiam, quibus tantùm huiuſmodi matrimonia prohibita ſunt, non verò irrita iudicata, niſi fortè dicamus alludere ad Conſtitutionem Calixti II. quæ habitur in cap. Presbyteris ſup. diſtinct. 27. vbi matrimonia ipſa diſiungi iubentur, & perſonas ad pœni-*

tentiam redigi debere iuxta ſacrorum Canonum definitione, quæ ſcilicet pœnitentiam, & modum pœnitent. a præſcripſerunt: ſedit autem Calixtus anno Chriſti 1119. hoc eſt viginti annos ante Concilium Romanũ ſub Innoc. II. quod ſi Can. Presbyteris tribuatur Vrbano II. ſederitque Vrbanus II anno 1098. adhuc planum eſt primis vndecim annorum centuriis non fuiſſe huiuſmodi coniugia in Eccleſia irrita.

Cpa. Iudæorum: XI.

AD num. 2. Quòd filij infantes Iudæorum ſicut adulti non ſunt per vim ad Fidem trahendi, præter citatos *in collect.* reſoluunt Cenall. *commun. tom. 2 q 753. num. 1. & 7. & tom. 4. q. fin. num.* 188. Anton. Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb ſacramentum num. 22.* Anton. Poſſeuin. *in bibliotheca tom. 1. lib. 9. c. 7. pag. 392.* Suar. *de Fide diſp. 18. ſect. 5. num. 11. & 15.* Ludon. de Torres *eod. tract. art. 12. diſput. 53. dub. 1. col. 648.* Lorca *in 22. ſect. 1. diſp. 37.* Marquez *in gubernat. Chriſtiano lib. 1. c. 2. pag. 8.* Fr. Thom. à Ieſu *de procuranda omnium gent. ſalute lib. 5. p. 1. dub. 6. pag. 210.* plures refert Ioan. de Solorzano *de Indiarum iure tom. 1 lib. 2. cap. 17. per tot.* vbi *n. 39* limitat, vbi paruuli in extremo vitæ periculo reperiuntur, & *num. 40.* ait quòd licèt Baptiſmum paruulis infidelium, parentibus inuitis, conferendũ non ſit, valet tamen, & tenet ſi de facto collatus fuerit, neque amplius ſuis parentibus tradendi ſunt, *& n. 41.* cum Ferdinando Zurita *in ſuis quæſt. Theolog q. 17.* reſoluit quòd etiamſi infidelis malè agat, & grauiter peccet tradendo filium legi, cui non adhæreat, bene tamẽ exhortari poteſt vt filium ſuum baptizari permittat, & cum Chriſtianis educari in hoc etenim illi non tam peccatum ſuadetur, quàm pium opus erga infantem ſuadetur, nouiſſimè Trullench. *in praxi Sacramentor. lib. 2. c. 1. dub. 6. n. 7. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij iugum fidelis cum infideli ducere non poteſt, ſi tamen contrahatur nullo iure ſtare prohibetur.*

2 *Intelliga dum non timeatur de alterius coniugis peruerſione.*

Cap. Non oportet. XVI.

LIcèt varijs Conciliis prohibitum exiſtat
1 ne fidelis iugum matrimonij duceret cum infideli, vt in Chalcedonen. *can. 18.* Eliberit. *cap. 16.* Laodiceno *cap. 10. & 31.* Agathen. *cap. 67* Carthaginen. *III. cap. 14.* Aurelian. *II. cap. 18 & IV. cap. 13.* & Nicæno *ex Arabico cap. 53. 67. & 68.* Nihilominus ſi cõtrahatur, nullo iure ſtare prohibetur, vt præter Azori *in collect.* citatum, ante illum tenuerunt Turrec. *in c. ſi quis Gentilis 28. q. 1. art. 1. numer. 2* Simaneh. *de Cathol. inſtitut. c. 40. n. 17.* Cou *de ſponſal p. 2. cap. 6. §. 11. n. 4* Gaëta *in c. ad limina 30. q 1. §. 4. q. 169. num. 423.* Quia diſparitas religionis non eſt cauſa irritandi matrimonium, S. Thom. *in 4. diſt. 39. q. 1. art. 1 ad. 5.* S. Antonin. *par. 3. tit. 1. cap. 6. not. 2.* Martin. Ledeſma *tom. 2. p. 4. q. 61. art. 2.* Barthol. Ledeſma *dub. 54. concl 4* Petr. Ledeſmã *de matrim. q. 59. art. 2. dub. 4.* Tollet *in ſum. lib 7. cap. 7. numer. 1.* Valent *tom. 4. diſp. 10. q. 5. puncto 3.* Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. p. 1. lib. 2. cap. 85. num. 14.*
Dumtamen non timeatur de alterius con- 2
iugis peruerſione, nàm tunc matrimonium fidelis cum infideli interdicitur ne fides alterius periclitetur, DD *in præſenti, & in cap. caueat. 28 q. 1.* Nau. *in man. cap. 22. n. 49. & conſ. 1. num. 6. de hæret.* Greg. Lop. *l. 15. tit. 2. part. 4.* Anton. Cuch. *inſtit. maior. lib. 5. tit. 12. num. 90.* & in hunc ſenſum omnes ferè DD. admittunt hoc impedimentum diſparitatis cultus, reſoluentes non ſolùm prohibitum, ſed etiã nullum eſſe matrimonium contractum inter Chriſtianum, & infidelem. Ita Sanch. *lib. 7 de matrim diſp. 71. num. 8.* Villalob. *in ſum tom. 1. tract. 14. diffic. 1. 2. n. 2.* Baſſe. *verb matrimonium 7. num. q. 2.* Candid. *diſquiſ. 24. art. 7. dub. 1. dicto 1.* Machado *en ſu perfetto Confeſſor. lib 3. p. 1. tr. 11. docum 12 n. 1.*

XXXII. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Fornicationis ob cauſam vir ab vxore diuertens, aliam vxorem ſuperſtite adultera accipere non poteſt.*

2 Cap. vxor à viro 32. q. 7. *intelligitur, & concordatur cum hoc textu.*

3 Cap. ſi qua mulier 31. q 1. *declaratur.*

Cap. Dixit Dominus. II.

CVM Dominus in Euãgelio expreſ-
ſè prohibuerit ne vir extra fornica- 1
tionis cauſam ab vxore diuertens aliá vxorẽ ſuperſtite adultera accipiat, teſte S. Hieronymo huius text. auctore, quia ſola mors vinculum matrimonialis ſacramenti ſoluit, *l. 1 ff. de diuort. cap. Dominus,*

de

de ſe. und nupt. vetante Domino ſemel à ſe coniunctus nunquam diſiungi, *c.quos Deus 33 q 2.c ex litteris cap.gaudemus, de diuort.* Multum difficilis videtur text. *in c.vxor à viro 32.q.7.* vbi B.Ambroſius permiſit viro diuertenti ab vxore adultera aliam ducere: quæ Iura ad cõcordiam ſic reducere conatur Molla *in emporio Iuris p.1.tit.1.q.11.num.* 15. vt ſcilicet verbis S.Ambroſij adiungantur & ſuppleantur ſequẽtia, videlicet, *mortua vxore adultera*, ex huc text. vt vtriuſque vna eademque ſententia ſit neutri coniugum licere matrimonium contrahere, donec alter coniugum vixerit, quod probat
5 Gratian. *in c. quod propoſuiſti 32. q. 7.* Parique ratione idẽ Molla *quo ſupra loco*, interpretatur text *in cap ſi qua mulier 31 q. 1.* dum probat quòd marito licet diuertere ab vxore, quæ machinata eſt in mortem ipſius, & ſi voluerit inquit, aliam ducere, mortua nempe inſidiatrice, illa autem etiam mortuo marito abſque ſpe coniugij manet.

XXXII. QVÆSTIO IV.

Cap. Origo.V.

AD *num.* 5. Ex relatis verbis gloſ. *in præſenti verb. non perdant*, colligitur partum perire ex frequẽti concuſſione, nã terra quæ ſæpius aratro ſcinditur, vix, aut rarò herbas generat, aut fructum affert; ita mulieres, quæ ſæpius coëunt, non concipiunt. Ita Petr. de Peramato *lib. de homin. procreat. c.9* quem refert Torreblanca *de iure ſpirit. l. 12. c. 13. n. 22. & 23.* vbi *n 24.* ex Raſi, & Tiraq. probat hinc procedere vt meretrices non pariant, quia licèt concipiant, ſæpiùs fœtum penè deſtruunt.

XXXII. QVÆSTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Virginitas ſemel amiſſa irreparabilis eſt.*
2 *Virginitas reſtitui non poteſt, ſophiſticari tamen potuerit.*
3 *Virginitas in quo conſiſtat oſtenditur.*

Cap. Si Paulus. II.

1 AD *numer.* 2. Quòd virginitas ſemel amiſſa irreparabilis ſit, oſtendunt Sim Maiol. *in diebus canicular. tom. 1.*
2 *colloq. 3.* Torreblanc. *de iure ſpirit. l. 3 c 15. fol. 92.* vbi ſubdit quòd licèt virginitas reſtitui non poſſit, poterit tamen ſophiſticari, vt corrupta pro Virgine habeatur, ad quod plura ſũt remedia, quę obſeruant Petr. Garcia *de locis aff. Clib. diſp. 63. c. 1. & diſp. 97. c.*
2. Ioan. Alphonſ. de Fonſecha *in ſpec. medic. lum. 3 fol. 611. & 617.* Virginitas autem non 3
conſiſtit in alicuius membranulæ corruptione, ſed ſolùm in labiorum compreſſione & ſymphyſi, ſeu coaleſcentium partium anguſtia, quæ cum ſine dilatione membrũ virile admittere nequeant, ex inſoluto vſu virginibus dolor ineſt, & ſanguis ex venarum coaleſcentium ſciſſione, vt tradunt Franc. Valles *de ſacra philoſophia c. 25.* Funſecha *d. lum. 3.* Petr. Garcia *d. diſp 97. c. 1* Ego *in votis deciſ. Canon. l. 2. voto 17. numer. 45. & 46.* vbi citaui Sanch. *de matrimon. l. 7. diſput. 14. n. 1. & diſp. 113. n. 10. & alios.*

XXXIII. QVÆSTIO I.

Cap. Quod autem. I.

EX hoc text. colligitur quòd ſi impotentia ſe habeat non ad actum generationis, ſed ad generationis effectum, & vt proles ſubſequi poſſit, putà quia vel modicum ſeminis vir emittit, vel adeo ſterile, & nõ proficuũ, vt minimè generationi deſeruiat; aut mulier natura ita ſterilis ſit, vt deficiat ſpes concipiendi; hæc inhabilitas nec impediet matrimonium cõtrahendum, nec dirimet contractum, quia ad hoc vt validè cõiugium iniri poſſit aptitudo tantum & potentia ad copulam deſideratur, non verò poſſibilitas generandi, ſecundùm S. Thõ. *in 4 diſt. 34 q. vnic. art. 2. ad 3.* quem ſequuntur poſt Nau. Gutier. *canon l. 1. cap. 16. n. 4. & 12* Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp. 92. n. 26.* licèt contrarium niſus fuerit defendere Cou. *in peculiari tract de frigidis & malefic q. 6.*

XXXIII. QVÆSTIO V.

Cap. Eſt ordo. XII.

AD *n. 1. in fine.* Intellige de præcedẽtia danda à filio patri, ſeu à iuniore ſeniori, quãdo iunior nõ habet maiorẽ iuriſdictionẽ, quia ſi eam habeat, tunc illi in actu eam exercendi præcedentia debetur, ad not per Fab de Anna *conſ 40. n. 14.* Marta *voto 101.* Maſtrill. *deciſ. 103. numer. 13. & de magiſtrat. lib. 5. cap. 4. numero 68.* Ponte *deciſ. 8. numero 1.* Marcel. de Mauro *alleg. 50. per tot.*

Hinc nota eſt hiſtoria, & verum factum, quod inter Ioannem II. Aragoniæ Regem, & eius filium D. Ferdinandum Catholicum Caſtellæ Regem interuenit, quando pater in ciuitate Victoriæ filio occurit, quam referunt Anton. de Nebriſſa *in chronica Regis Cathol. Hiſpano idiomate ſcripta p. 3. c. 93. fol. 110. col. 1. & 2.* Stephan. de Garibai *in compendio hiſtor. Hiſpano lib. 18. cap. 12.* Ioan. Bapt. de Larrea *in deciſ. Granatenſ. tom. 1. diſp. 1. num. 40.* Doctiſſimus, & eruditiſſimus in omnium ſcientiarum genere dominus meus D. Laurentius Ramirez de Prado in ſupremo Caſtellæ ſenatu Conſiliarius me-
2 ritiſſimus *in ſuâ de præcedentia allegatione n. 29.*

XXXIV. Qvæstio II.

Svmmarivm.

1 *Caſus & reſolutio huius text. proponitur.*
2 *Ratio dubitandi de deciſione huius text. proponitur.*
3 *Intellectus unus ad hunc tex. proponitur, & refutatur*
4 *Intellectum alium ad hunc text. præſtat Couar ſed ille ſimiliter reprobatur.*
5 *Maritus propter ignorantiam excuſatur ab inceſtu.*
6 *Cognoſcens aliquam conſanguineã, aut affinem ignorans probabiliter illam eſſe talem, quamuis peccet peccato fornicationis, non tamen peccare peccato inceſtus.*

Cap In lectum. VI.

1 PRopoſito dubio ſub eleganti ſpecie cuiuſdam ſororis vxoris propriæ, quæ abſente in lectum iuit mariti, & ille vxorem putans eſſe, dormiuit cum ea, & cùm valde controuerſum fuiſſet; vtrum marito indicenda foret pœnitentia ob perpetratum crimen, & an legitimum ſuum cõiugium habiturus eſſet deinceps, reſpondit Cõcilium Triburienſe relatum *in hoc textu*, quòd ſi maritus per ſecuritatem veram probaſſet quod inſcius cõmiſerit tale ſcelus, pœnitentiam quidem, quæ ſibi indicta fuerit, agat, & legitimum ſuum coniugium habere permittatur: in
2 quo difficilis profectò reputatur locus ille Concilij Triburienſis, quia dum pœnitentiam maritum agere compellit, ſatis oſtendit igoorantiam facti illum non excuſaſſe contra *reg. ignor. intia, de regul. iuris in 6.* quæ quidem ignorantia voluntatem tollit, ſine qua culpa non committitur, ex reg. *c. cum voluntate, in princ. de ſentent. excom.* tum etiã, quia cognoſcens coniugatam ignoranter, nullatenus adulterium committit, arg. *c. ſi verò aliquis, de ſent. excom.* Sicut enim dicit Iureconſ. *in l. ſi ignorans ff. locati, non contemnit diſciplinam, qui militem ignorauit*, etiamſi locaui militi tanquam pagano, ignorans abſque dubio poſſum mercedem recipere.

Quare *gloſ. verb. pœnitentiam, in hoc text.*
in effectu fatetur ignorãtiam facti vti pro- 3
babilẽ de qua hic, in totum excuſaſſe maritum, pœnitentiamque impoſitam illi fuiſſe ad maiorem cautelam, non quod ſimpliciter neceſſaria fuerit: quam gloſſæ ſententiam ſequuti ſunt Philip. Decian. *in c. 2. de conſtitut. n. 3. in 2. lect.* Duen. *reg. 139. limit. 6* fatentes etiam ex ignorantia probabili maritum re vera in totum excuſari ſicut ab omni culpa, ita etiã ab omni pœna, & ſupplicio. Sed hic intelligendi modus manifeſtam continet diuinationem, cum in toto tenore verborum huius Concilij verbum aliquod non inueniatur, ex quo deduci poſſit, pœnitentiam, de qua hic, ad cautelam impoſitam fuiſſe. Obſtat deinde eidem interpretationi ſi attendas Concilium Triburienſe egiſſe de foro interiori, & non exteriori, vt ex cõtextu illius pluſquam liquidò conſtat ibi, *pœnitentiam quidem, quæ ſibi indicta fuerit, agat, & legitimum ſuum coniugium habere permittatur*, &c In interiori autem foro manifeſtum eſt non agi de pœnitentia ad cautelam, quo atteoto tantummodo conſiderare debemus illud quod in rei veritate exiſtit, iuxta *text. in cap. à nobis el 2. de ſent. excom.* ibi, *Nos igitur conſultationi tuæ breuiter reſpendemus quod iudicium Dei veritati quæ non fallit nec fallitur, ſemper innititur, iudicium autem Eccleſiæ, nonnunquam opinionem ſequitur*, &c.

Secundo loco Cou. *in cap. alma mater p. 1.* 4
§. 10. n. 17. in verſ. hinc infertur, apertè docuit excuſari quidem maritum à peccato inceſtus, in cuius ſoror iuit vxoris, quam quidem putans ſuam eſſe vxorem cognouit, tamen pœnitentiam illi fuiſſe iniunctã ex eo quia mariti ignorantia craſſa fuit & culpabilis; nec id ex alio deducit Iuris fundamẽto niſi quòd in hoc text. dum pœnitentia marito iniungitur, inducitur ignorãtiam illam aliquam culpã habuiſſe, ac per conſequens fuiſſe craſſam, aut culpabilem. Sed hæc tanti viri explicatio, quicquid ſimiliter ſenſeris Alphõſ. de Caſtrò *lib. 2. de lege pœnali cap. 14. fol. mihi 305.* nullo modo ſtare poteſt, quia licèt in ſpecie huius text. non præſumeretur probabilis ignorãtia ex ſola allegatione partis eo quod ignorans in

effectu

effectu dabat operam rei illicitæ, nihilominus tamen ſtante iuramento per quod cõſtitit de ignorantia probabili, vt patet ex illis verbis, *per ſecuritatem verã hoc probauerit*, &c. neceſſariò præſumenda eſt probabilis ignorantia, vt in ſimili ſpecie faſſus eſt Alphõſ. de Caſtro *vbi ſuprà fol.* 286. & probat *text.* elegans *in cap ſi verò, el 2. de ſentent. excomm* vbi Alex. III. Põt. Max pro eodem reputauit quem ignoraſſe alterum fuiſſe clericum, vel propria dumtaxat præſtitiſſe iuramentum, quod eum eſſe clericum ignoraſſet; igitur poſtquam maritus medio iuramento affirmauerit quod inſcius feciſſet illud ſcelus, nullo pacto dici poteſt illius ignorantia culpabilis, imò probabilis, & legitima: idque ſatis colligitur ex verbis *hu. ius c.* ibi, *probauerit quòd inſcius fecerit*, &c. quæ verba perſpicuè denotant commixtionem illam cum ſorore vxoris habitam fuiſſe per ignorantiã probabilem, quandoquidẽ proprio mariti iuramẽto relinquitur an inſcius fecerit necne, nullatenuſque relinqueretur iuramẽto viri niſi ſtante ignorantia probabili circa rẽ meri facti, & non iuris, quæ regulariter dum aliud contrarium non oſtẽditur, probabilis præſumenda eſt.

5 Tertio loco, & probabilius mihi dicendum videtur textum *in præſenti*, nullatenus probare in ſpecie de qua loquitur, pœnitentiam imponendam eſſe, ſed ſolummodo maritum excuſari ab inceſtu propter ignorantiam, qua crimen perpetratum eſt, ex quo magis ac magis Couarr. intellectus conuincitur. Etenim ſi actus geſtus nõ fuiſſet cum ignorantia probabili, & non craſſa, proculdubio Concilium nõ aſſeruiſſet maritum excuſari ab inceſtu propter ignorantiam; id autem expreſsè docuit, quatenus dixit quòd marito permitteretur legitimum ſuum habere coniugium, vnde manifeſtè deducitur voluiſſe Concilium relatum *in hoc textu* maritum, de quo ibi, excuſari à crimine inceſtus, propter quod àliàs in pœnam ſeparatio facienda erat, iuxta text. *in cap.* 1. & quæ ibi notant DD. *de eo qui cognou. conſang. vxoris ſuæ*. At verò, inquit Conciliũ, ſi pœnitentia fuerit impoſita illam eſſe peragendam, vt exprimunt illa verba, *pœniten-*
6 *tiam quidem, quæ ſibi iudicta fuerit, agat*: nullo modo aſſerens quòd eſſet imponenda, nec de ea diſſerens quæſtione, vt Interpretes crediderunt. Ex qua vera interpretatione infertur quòd ſi quis cognouiſſet aliquam conſanguineam aut affinem, ignorans probabiliter illam eſſe talem, quamuis peccet peccato fornicationis, non tamen peccare peccato inceſtus; vnde ſubinfertur aliàs ſine vlla diſpenſatione poſſe ſi voluerit matrimonium contrahere, non tamen cum eadem, ſed cum alia.

SVMMARIVM.

1 *Fornicanti ex ignorantia cum duabus ſororibus, poſt annos ſeptem coniugia non negari ait text. in præſenti.*

2 *Intellectus Couarr. ad hunc text. & ſimilia iura proponitur.*

3 *Furari credens modicum, furatus fuerit multum, tenebitur non habito reſpectu ad intentionem, & ignorantiam ſuam.*

Cap. Si quis cum duabus. VIII.

TExt. iſte ex Conc. Triburienſi deſumptus probat quod, ſi quis fornicatus fuerit cũ duabus ſororibus, & ſororem ſoror ab eodẽ antea ſtupratã neſcierit, vel ſi ipſe ſororem eius, quam antea ſtuprauerat, nõ intellexerit, ſi dignè pœnituerit, & ſe continere non valuerint, poſt annos ſeptem coniugia illis non eſſe neganda: ſi autem non ignorauerint vſque ad mortem, à coniugio abſtinere debere reſpondet Concilium, multum profecto in tam immani crimine deferens ignorantiæ, cum voluerit, quod ſi ignorauerint coniugia, illis non negentur quiqui tam graue ſcelus admiſerint: cuius deciſio procedit quando in actu illicito additur qualitas mutans ſpeciem, vel ſaltem notabiliter augens malitiam ipſius actus, puta inceſtus vltra fornicationem quæ cõmittitur. Quod quidem delictum admodũ graue, magnique ponderis reputauit Triburienſe Concilium, vnde cum illa qualitas duarum ſororum non ſolum notabiliter augeat, ſed mutet ſpeciem peccati, multum interfuit à delinquentibus ignoratam fuiſſe per ignorantiam probabilem, quia cùm, vt dixi, præter ſubſtantialem malitiam additur actui illicito qualitas aliqua mutans ſpeciem, ſeu notabiliter augens, ignorãtia probabilis reſpectu illius qualitatis ignoratæ ſine dubio delinquentem excuſabit. 1

Vnde Cou. *in cap. alma mater p.* 1. §. 10. *n.* 17. elegantem pręſtat ad hunc text. intellectum, & ad *cap. ſi quis cum matre, & ad c. vlt. hac ead. cauſa & quæſt.* in quibus iuribus quis non punitur pœna inceſtus ſi operam fornicationi exhibens cognouerit conſanguineam, aut affinem ex ignorãtia, quia vt ipſe ait, ea ignorãtia, de qua ibi mẽtio fit, probabilis, & inuincibilis fuit, alioqui ſi foret craſſa & ſupina, puniendus eſſet vt reus inceſtus, licet id non ſit ex omni parte certum, ſi 2

inhæreamus doctrinæ Angelici Doctoris *1.2.qu.6.art.*8 docentis in his,quę cauſantur ab actione illicita, non dari ignorantiam probabilem; vnde ſequitur maniſeſtè *in d. cap. ſi quis cum matre*, immane crimen illud non proceſſiſſe ex ignorãtia probabili,cùm illæ fœminæ,& vir ille illicitæ actioni operam dederint. Iuuat text. *in l. vulgaris 21. § ſi is qui, ver. ſi quis æs ſurripuerit. ff. de furtis*, quo in loco Vlpianus mirificè confirmat Doctoris Angelici ſententiam,aſſerentis in his,quæ proueniunt ab actione illicita,non dari ignorãtiam probabilem,quatenus docet Iurecõſultus quòd ſi quis æs ſubripuerit dum aurum ſe ſurripere putat,vel è cõtra,aut minus eſſe putat cum plus eſſet,eius quod ſurripit,furtum committit, quod & Iuliano & Pomponio Iureconſultis placuiſſe apparet ex illo loco quem ad id optimè expendit Panor. *in c. à nobis 21. n. 9. de ſent. excom.* dicens & rectè deduci ex præfata Iuriſconſultorum doctrina quod ſi quis cre-
3 dens furari modicum, furatus fuerit multum, tenebitur non habito reſpectu ad intentionem,& ignorantiam ſuam.

De Pœnitentia.

DISTINCTIO I.

Cap. Serpens. XLVII.

ELeganter noſter Aluarez Pelagius Syluenſis Epiſcopus in Algarbiorum Regno, in ſuo doctiſſimo *tr. de planctu Eccleſiæ lib. 2 art. 2. col. antepen.* conſulit vt in certis adhibenda iuſtitia,in dubiis vtendum prudentia,in proſperis habenda temperantia, & in aduerſis fortitudo neceſſaria, alias enim facientes nec iudicis recti nec hominis Chriſtiani nomen meremur. Quid nobis prodeſt Chriſtianos dici, & eſſe potius Antichriſtos? quid prodeſt homines ab hominibus appellari,& iudicio veritatis canes malitia,ſues immunditia,vulpes aſtutia,vana gloria volucres reputari. Aliquando ſpe emendationis differtur pœna,vel diſſimulatur delictum,& dicit Auguſtinus. Ipſa res eſt,quæ multos occidit cùm dicũt,cras cras, & ſubitò clauditur oſtium, & remanſit foris cũ voce coruina,quia non habuit gemitum columbinum: cras enim cras vox cortina eſt. Et hinc infert Pelag. *vbi ſuprà*,quòd conſuetudinarij peccatores difficillimè conuertuntur, *Amos 1.* ſuper tribus ſceleribus Damaſci,& ſuper quatuor non cõuertam Hieron. Primum peccatum eſt cogitare quę mala ſunt. Secũdum cogitationibus acquieuiſſe peruerſis. Tertium quòd mẽte decreueris,opere complere. Quartum poſt peccatum non agere pœnitentiam, & ſuo ſibi complacere delicto, *cap. ſuper tribus, hac ead. diſt.*

DISTINCTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Infantes vnius diei an & quomodo peccandi ſint capaces.*
2 *Pueri,vel puellæ ſeptem annorum doli capaces,culpa & peccati ſunt compotes ſecundùm vnam opinionem.*
3 *Pueri doli capaces exiſtimantur ab aliis cum pubertati ſunt proximi.*
4 Cap ſi enim,verſ. nos autem, de pœnit. diſtinctio 2.& text. in præſenti *declarantur.*

Cap. Adhuc inſtant. XXXIIII.

IN text. ibi, *nec infans vnius diei*
abſq; peccato ſuper terram eſſe po- 1
teſt,conſonat cum hac S. Aug. ſententia,alia D. Hieron. *in c. ſi enim 40. verſ. nos autẽ, de pœnit. diſt. 2* ibi, *& nemo mũdus à peccatis,nec infans ſi vnius quidem diei fuerit vita eius*,&c. Ex quibus videtur probari vnius diei infantes peccandi eſſe capaces. Quæ quidem Auguſtini & Hieronymi reſponſa difficilia reputantur, ſiue ſequamur illorum ſententiam aſſerentium doli capaces, ac proinde culpæ, & peccati compotes eſſe puerum, vel puellam ſeptẽ annorum,ex quorum numero ſunt gloſ. *in c. 1. de delict. puerorũ* & Montalu *l. 8. titul. 31. part. 7.* Stephan. de Gaeta *in repet. c. ad limina, num 200. 30. quaſt. 1.* & non diſſentiunt Sanch. *de matrim. lib. 1. diſp. 16. numero 15 & 16. & in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 4. cap. 18. num 4.* Gutier. *in eod. tract. lib. 1. c. 2. num. 11.* Baſil. Pont. *in ſimili tract. lib 4 cap. 1.* ſiue admittamus aliorum opinionẽ, qui verius ſibi videri aſſerunt tunc doli capaces pueros exiſtimari,cum pubertati ſunt proximi,hoc eſt,cum decimum annũ cum dimidio habet maſculus,& nonum cum altero dimidio fœmina,ex quibus ſunt Cou. *de ſponſ. p. 2. c. 5. n. 5 in fin. & in c. alma mater p. 2 § 4 n. 5.* Clar. *§ fin. quæſt. 60. n. 2.* Quintil Mãdoſ. *de minore ætate c. 4. n. 36* Flamin. Pariſ. *de confident. quæſt. 0. 20. numero 24.* Farinacius *in praxi crimin:*

criminali tomo tertio, q. 92. n. 67.

3 Quare gloſ. in præſenti, & Turrec. *in d. c. ſi enim*, intelligunt Hieronymum, & Aug. de peccato originali fuiſſe loquutos, ſine quo nemo ſuper terram exiſtit, ideſt exiſtere incipit, nam poſt Baptiſmum illo mundantur, *cũ paruulo 34. de conſec. diſt. 4.* Sed cũ vtroque loco de peccato actuali ſit ſermo, vt bene agnoſcit gloſ. *verb. eſſe nõ poteſt, in præſenti*, & inde probatur quòd ſi de originali loqueretur, non ſolùm vnius diei infantes, ſuper terram exiſtentes, ſed etiam in vtero poſt animationem viuentes peccatum habere proferentur. Ideo mihi poſſuſ dicere libet per exaggerationem magis, quàm vt res ſe habeat, hoc à præfatis Sanctis Doctoribus prolatum videri, vt neminẽ ſine peccato eſſe edocentes omnes ad neceſſariã pœnitentiam faciliùs allicerent.

Distinctio IV.

SVMMARIVM.

1 *Peccatum originale à primo parente in omnes & ſingulos fuit transfuſum.*

2 *Mors propter peccatum hominibus contingit.*

3 *Inſontes punire à diuina miſericordia alienum eſt.*

4 *Peccatum originale traducitur per originem, non quidem directè, ſed indirectè.*

5 *Pueri decedentes ſine Baptiſmo quam pœnam pati debeant?*

Cap. Quid eſt. XIII.

1 Gregorius *in moralib. lib. 14. cap. 22.* relatus in hoc text. ita ait. Peccatum originale à Patribus trahimus, & niſi per gratiam Baptiſmi ſaluemus, etiam parentum culpam portamus. Vnde colligitur peccatum originale à primo parente in omnes, & ſingulos fuiſſe transfuſum, ita S. Auguſt. *in lib. de gratia Chriſti, & in 3. lib. de peccatorum meritis*, Magiſt. *in 2. diſt. 30 & 31.* S. Thom. *in 4. contra gentes c. 50.* Driedon. *l. 1. de gratia & libero arbitro tr. 3.* latè Araujo *in 1. 2. S. Thomæ quæſt 81. ar 4 dub. 1. pagin. 427.* Ratio inter alias deſumitur ex ærumnis,

2 & malis pœnæ, quæ humana natura cõtraxit per primi parentis peccatum, quorum præcipuum eſt mors, quæ propter peccatum hominibus contingit, iuxta illud ad Roman. 5. per peccatum mors, *& c. 6.* Stipendia peccati mors, & Sapient. 1. *Deus mortem non fecit, ſed impij manibus, & pedibus accerſierunt illam.* Nec in eiuſmodi negotio Deus punit inſontes, quod à diuina miſericordia alienum eſſet, ſed tantùm punit nocẽtes, & peccatores, hoc eſt, poſteros Adæ, participes culpæ illius, quam Deo permittente iuſtis de cauſis per originem traduci contraxerunt; inter quas hæc ſola ſufficeret, vt inde decretum mittendi Chriſtum in Mundum occaſionem acciperet, vtq; meritò poſſet Eccleſia cum Greg. Magno canere, *O felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem.* 3

Hinc P. Araujo *d. ar. 4. dub. 2. num. 31. pag. 433.* cum D. Thoma, & communi, ac Catholica Theologorum ſententia docet peccatum originale traduci per originem, non quidem directè, quaſi aliqua efficaci cauſalitate producatur, virtute ſeminis & generationis, ſed indirectè per quandam reſultantiam: quatenus naturali generatione producitur homo, qui ſit filius Adæ & mẽbrum illius, ex quo habet vt naſcatur priuatus iuſtitia originali, quia dum primus parẽns pro ſe & pro poſteris Iuſtitiam originalem amiſit, eo ipſo & in primo inſtantis quo quis generatur & efficitur filius Adæ, atque membrum illius, & de eius ſtirpe cõtrahit huiuſmodi iuſtitiæ priuationem, ac proinde peccatũ originale. Deinde *q. 83. ar. 1. cum ſeqq. pag. 454. & ſeqq* latè diſputat vtrùm peccatum originale ſit magis in carne, quàm in anima? 4

De pœna autem, quam debent pati pueri decedentes ſine Baptiſmo, agunt Catherin, *in opuſc. de ſtatu puerorum decedentium ſine Baptiſmo*, Albert. Pygi. *in controu. 1.* Card. Bellarm. *tom. 3. lib. 6. de ſtatu peccati*, Azori. *inſtitut. moral. p. 1. lib. 4. cap 33.* Lorca *in 1. 2. S. Thom. q. 83. art. 4. diſp. 58.* & Monteſin. *diſp. 14.* & Araujo *eod. ar. 4. pag. 456.* Ex quorum illa videtur magis vera aſſertio quòd pueri huiuſmodi nullatenus in ignem æternum ſunt detrudendi, quia non pœnam æternam ſenſus, ſed ſolius damni, quæ in carentia diuinæ viſionis conſiſtit, patientur; & ſunt in perpetuum ad imum ſub terra locum condemnandi, vt ibi in tenebris, & loco abiecto vicinoque ei, in quo dæmones cùm reprobis eruciantur, ſunt manſuri. 5

Cap. Nocte ſancta. XLVIII.

AD *n. 1. poſt med.* Quòd ante auroram nobis ſanctæ poſſint omnes tres Miſſe celebrari, vltra citatos *in collect.* reſoluunt Fr. Marc. *de los Huertos de ſacrif. Miſſæ qu. 13.* Granados *contrau. 6. tract. 13. diſp. 10. num. 5. in fine.* Tamburin. *de iure Abbatum to. 2. diſp. 5. quæſt. 9. num 3.* Antonin. Diana *moral. reſ.*

p. t.

p. 1 tr. 14. de celebrat. Miſſar. reſ. 35. nouiſſimè doctiſſimus & Religioſiſſimus Frat. Hieronymus Garcia mei amiciſſimus *in ſum. moral. tr. 3. diffic. 2. duda 5. n. 4.* Et *in tr. 4. diff. 3. dub. 1. nu. pag.* 683. me citato reſoluit præcepto audiendi Miſſam ſatisfacere, qui in die Natiuitatis Domini vnam ex tribus illius diei audierit. poſt Bonacinam, & Filliuc. conſuetudini in hoc ſtandum eſſe aſſerit nouiſſimè Trullench *in praxi reſ. ſacramentor lib. 3. c. 8. dub. 13. n. 2.*

DISTINCTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Miſſam audiendi præcepto quis ſatisfacit illam audiendo ab Euangelio vſque ad finem.*

2 *Miſſæ præcepto ſatisfacit qui poſt Epiſtolam, aut Euangelium veniens legit, aut audit à legente, quæ non audiuit.*

3 *Miſſarum duarum duas dimedietates audiens an præcepto audiendi Miſſam ſatisfaciat?*

Cap. Miſſas. LXIV.

1 AD finem text. Quòd præcepto audiendi Miſſam quis ſatisfaciat illã audiendo ab Euangelio vſque ad finem, docent Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 29. q. 3. n. 29.* Fagundez *in præcepta Decalogi lib. 2. c. 6. n. 2.* Marchin. *de Ordine tr. 2. de ſacrif. Miſſæ p. 3. c. 17. n. 5. & 6.* licèt data aliqua iuſta cauſa adueniente etiam poſt Euangelium non peccare mort. non improbabiliter exiſtimauerint Suar. *de ſacram.*
2 *diſp. 88. ſect. 2. §. addit etiam*, P. Eman. Sà *in ſum. verbo Miſſæ auditio n. 2.* vbi ait quòd ſatisfaciet Eccleſiæ præcepto qui poſt Epiſtolam, aut Euangelium veniens legit, aut audit à legente, quæ non audiuit, Bonacin. *de ſacram. diſp. 4. de Eucharistia q. vltim. puncto 11. n. 17.* Laymann *in Theolog. mor. lib. 4. tr. 7. c. 3. n. 3.* vbi tenet defendi poſſe à peccato eum, qui Euangelium neglexit ſi reliquam Miſſam audiat vſque ad Euangelium Sancti Ioannis incluſiuè. Ludou. de Torres *in ſelect. p. 2. diſp. 31. dub. 28.* vbi videtur admittere quando alia non ſupereſt Miſſa, licèt indiſtinctè acceptam vocet improbabilem & temerariam, Cardin. Lugo *diſp. 22. ſect. 1. n. 3.* Antonin. Diana *var. reſ. p. 4. tr. 4. reſol. 96. & p. 5. tr. 14. reſol. 70.* Gaſp. Hurtado *de ſacrific. Miſſæ diſp. 5. diffic. 1.* Machado *en ſu perfetto Confeſſor l. 1. tr. 1. docum. 1. n. 6.* nouiſſimè Hieron Garcia *in ſum. moral. tr. 4. diffic. 3. duda 2. pag. 684.*

In text ibi, *Speciali ordine præcipimus*, &c. 3
Quid ſi præter ordinem ſubſequutiuum quis non audiat vnum integrum ſacrum ab vno ſacerdote, ſed duas dimedietates duarum Miſſarum; vna ſententia tenet hunc præcepto audiendi Miſſam non ſatisfacere, vt per Card. Tolet. *in ſum. libr. 6. cap. 7. §. dico tertiò.* Azori *inſtit. mor. p. 1. lib. 7. cap. 3. quæſ. 3.* Fagundez *d. cap. 6. numer. 12.* Card. Lugo *citato loco numer. 8.* Sed contrarium immo audientem duas Miſſas modo explicato abſque neceſſitate ſatisfacere præcepto, & nõ peccare mortaliter, meritò ſuſtinent Frat. Emman *in ſum. verb. Feſta cap. 204.* Nuño *p. 3. quæſt. 83. ar. 6. dub. 2.* Valer. Reginald. *d. lib. 19. c. 2. quæſt. 3. num. 26.* Villalob. *in ſum. tract. 8. de Euchariſtia diffic. 35. numer. 4.* Bonacin. *d. puncto 11. num. 13.* Marchin. *de Ordine p. 3. c. 17. n. 6.* Ludou. Torres *in ſelect. p. 2. diſputat. 16. dub. 7.* Antonin. Diana *p. 2. tract. 17. reſol. 19. & p. 5. tract. 13. reſol. 5.* Bauny *tractat. 6. de ſacrificio Miſſæ qu. 9.* nouiſſimè Trullench. *in præcepta Decalogi lib. 3. cap. 1. dub. 5. num. 9.* Hieron. Garcia *in ſum. morali tract. 4. diffic. 4. in princip. à num. 2. pag. 686. & ſeq.* Ratio eſt, quia audiẽs vnam partem Miſſæ ab vno ſacerdote, & aliam ab alio, moraliter cẽſetur vnam integrã Miſſam audire, non enim præcipit Eccleſia vt vna Miſſa audiatur ab vno Sacerdote, ſed ſimpliciter præcipit Miſſam audire, nam ex duabus illis partibus fit vna Miſſa, ſicut vnum dicitur ſacrificium quando poſt aliquam partem Miſſæ, deficiente Sacerdote, alter perficit, quod ab altero fuit inchoatum. Quid ſi quis dicat dimedietates Miſſarũ ſimul audit? Reſp. Debere illum, vt præceptum Eccleſiæ de audiendâ Miſſa adimpleat, ſucceſſiuè & non ſimul has partes Miſſæ audire, quia ſimul debitè attendere non poteſt. Azori *d. lib. 7. cap. 3. q. 3.* Coninch *de ſacram. q. 86. ar. 6. num. 288.* Villalob. *d. diffic. 35. num. 4.* Trullench *d. dub. 5. numer. 9. in fine.* quamuis contrarium non ſit improbabile, illudque defendant Bonacin *d. puncto 11. num. 13. verſ. addo*, Barthol. à S. Fauſto *de Euchar. lib. 2. q. 389.* Bauny *d. tract. 6. q. 9. in fine*, Gaſp. Hurtado *de ſacrif. Miſſæ diſp. 5. diff. 4.* Antonin Diana *moral. reſol. p. 1. tract. 3. miſcel. reſol. 18. & p. 3. tr. 17. reſol. 18. & p. 5. tract. 14. reſ. 52.* Hier. Garc. *vbi ſuprà num. 7.*

DISTINCTIO

Cap. Concedimus. XXX.

GLoſſa hio Capellam dictam putat, quòd caprarum pellibus tabernacula tegerētur; pro qua videtur facere locus *Exod. c.36.* vbi de Moyſe loquēs ait, *Fec i & ſaga vndecim de pilis capararũ ad operiendum tectum caprarũ.* Sed Ioan. Fileſac. Theologus Sorbonicus *in querela Eccleſiæ Gallicanæ* credit capellam eſſe vocem Græcam. Sed alia erymologia communiter traditur & recipitur: nam in expeditionibus bellicis, & in ipſo cum hoſtibus conflictu Francorum Reges S. Martini cappam circunferebant tanquam palladium imperij, & auxilio futuram aduerſus hoſtes eum ſpe certiſſimæ victoriæ: Eam verò commendabant fidei Sacerdotum aulicorum, qui Regem quocumque iret comitãtes caſtra ſequebantur, ſacra, myſteria facturi: vnde tanquam cuſtõdes cappę capellaui sũt vocati: ſacrarium etiam ipſum ſiue tabernaculum in quo ſeruabatur, capella inde etiam eſt dicta, extrita altera p, vt ſcribit bona pars eruditorum. Et hinc VValaf. Strabo Abbas Augienſis *l. de exordio & increm. rerum Eccleſ. c. vlt.* tenet quòd dicti ſunt primitus capellani à cappa S. Martini, quã Reges Frãcorum ob adiutorium victoriæ in prælijs ſolebant ſecum habere, quam ferentes, & cuſtodientes cum cęteris Sanctorum Reliquiis capellam cœperũt vocare. Ita D. Vincent. Turturet. quondam mei amiciſſimus *in tract. de ſacel. o Regio c.1.*

Distinctio II.

Cap. Comperimus. XII.

IN text. ibi, *aut integra Sacramẽta percipiãt,* &c. his verbis Zanard. *de caſibus reſeruatis c.3. dub.6. n.7. & in direct. Cõfeſſor. p. de Sacram. Euchariſt. c.7. q.15.* colligit non poſſe Sacerdotem nulla exiſtente vrgente neceſſitate communicare perſonam Miſſam ſuam audientem diuidendo particulam ex Hoſtia conſecrata, quia ſecundùm S. Thom. per eum citatum neceſſe eſt quòd Sacerdos quotieſcumque conſecrat, ſumat integrè hoc Sacramentum. Sed magis communiter DD. cum aliqua cauſa id licitè fieri poſſe tenent, Suar. *de Sacram. diſp.85. ſect.2. § ſecũdò in ſumptione,* Caceres *relect.4. de Sacram. Euchar qu.4. num 11.* Scort. *de ſacrif. Miſſæ l.4. c.29. num.19.* Homobon. *de examine Eccleſ p.1. tract. 4. c.11. q.110.* Fagund. *in precepta Decalogi præc.1. l.3. cap.20. num.8.* Ioan. Sanci. *in ſelect. diſp. 22. n. 21.* Antonin. Diana *morali reſolut. p.1. tractat.14. reſolut.37. & p.3. tract.4. reſol.34. & p.5. tract. 3. reſol.54* R. Fr. Hieron. Garcia *in ſum. morali tract.3. diffic.1. dub. 2. puncto.5 n.23.*

Cap: Scenicis. XCVI. & vlt.

AD *num.1. in fine.* Intellige ſi ſigna pœnitentiæ demonſtrauerit etiam coram vno teſte, miniſtranda erit illi Euchariſtia, vt per Zambran. *de caſibus occurrent. in articulo mortis, c.4. dub. 2. num. 34.* Ioan. Sanci. *in ſelect. diſp.34. num. 8.* Extra verò mortis articulum peccatori publico miniſtrandam neutiquam eſſe in publico Euchariſtiã niſi ſigna pœnitentiæ publicè ediderit, ita vt conſtet de eius conuerſione, reſoluunt Nauarr. *in man. cap.22. num.13. & c. 26. num. 27.* Henriq. *in ſum. l. 3. cap. 10. num. 1. & cap.13. num.1.* Alcozer *in ſum. cap. 11. caſu 1.* Heredia *de Sacrament. tract. de Euchar. tit. de adminiſtrãda peccatori publico,* Vega *en eſpejo de Curas, tom.1. cap. 10. num. 134.* Cantarell. *de precept. Decalogi, l. 1. cap. 5. num. 336.* Anton. Raguc. *in lucerna Paroch. tract. de Euchariſt. quæſt.13. fol.152.* Coriolan. *de caſib. reſeru. par.1. ſect.2. n.6 fol.179.* Ioan. Sanch. *d. diſp.34. à n.2*

Distinctio III.

SVMMARIVM.

1 *Miſſæ priuatæ in Sabbato ſancto celebrari poſſunt, maximè legitima exiſtente cauſa, vel vbi conſuetudo circa hoc extiterit.*

2 *Miſſæ priuatæ celebrari poſſunt in feria quinta in Cœna Domini.*

Cap. Sabbato. XIII.

AD *n.3. in fine.* Quòd Sabbato ſancto priuatę Miſſę celebrari poſſunt, 1
maximè legitima exiſtente cauſa, vel vbi conſuetudo circa hoc extiterit, docẽt præter citatos *in collect.* Scort. *de ſacrific. Miſſæ l.2. cap.6.* Fagund. *in quinque Eccleſiæ precepta l.3. cap. 16. num.16. præc. 2.* Ægid. de Coninch *qu.83. art. 2. dub. 2.* Laymann. *in Theolog.*

Theolog.morali.tract.5.c.4.num. 8. Alphonſ. de Leone *de officio Capellani c.* 8. *ſect.*17. *n.* 171. Antonin. Diana *moral.reſol.p.*1.*tract.de celebrat. Miſſar.reſol.*21.*& p.*4.*tract.*4.*reſolut.* 257. nouiſſimè Hierō Garcia *in ſum.morali tract.*3.*diffic.*2.*duda* 4.*n.*14. nouiſſimè etiam Trullench. *in praxi reſolut.Sacrament. l.* 3.*c.* 8.*dub.*9.*n.*20. Ego *de officio , & poteſt. Parochi c.*11.*numer.* 5n. Si feſtum Annunciationis B. Virginis veniat in Sabbatn ſancto, plures Miſſæ in qualibet Ecelesia celebrari pnterunt, vt per Ioann. de la Cruz *in direct. conſcient.p.*2.*de ſacrif.Miſſa qu.*2. vbi refert tunc in Sabbatn ſancto anni 1617. plures Miſſas celebratas fuiſſe in Diœceſi Toletana, Trullench. *in pracepta Decalogi l.*2.*cap.*1.*dub.*6.*n.* 13. vbi quòd in hoc die in quem incidit dictū feſtum Annūciationis, poterir celebrari vel Miſſa B. Virginis , vel Miſſa ordinaria illius diei cum introitu tamen Miſſę Reſurectionis ſequentis diei, modo tamen Miſſa Cnnuentualis ſit de Sabbato ſancto.

2 Ad *num.*4.*in fine.* Quòd in Feria quinra in Cœna Dnmini priuatæ Miſſæ celebrari valeant, præter citatos *in collect.* reſoluunt Bauny *tract.*10.*de Pieshyt.quaſt.*5. Alphonſ. de Leone *de officio Capellani quaſt.*8.*ſect.*17. *n.*168. Anton. Diana *moral.reſolut. part.* 6. *tract.*6.*reſol.*19 Machado *en ſu perfetto Confeſſor, y Cura de Almas, l.*4.*part.*1.*tract.*11. *docum.*11. nouiſſimè Hieron. Garcia *d.duda* 4. *punct.*1. Ego ipſe *d.c.* 11. *num.*49. Filliuc. *in quaſt.moralib.tom.*1. *tract.* 5. *c.* 4. *num.* 105. Villalob. *in ſum.tom.* 1. *tract.*8. *different.* 20. *num.*1. nouiſſimè Trullench. *in praxi reſolut. Sacramentor. l* 3 *c.*8.*dub.* 9. *num.* 18. & ſubdit quòd vbi eſt conſuetudo , vt primarius Sacerdos tantùm celebret, cæteri communicent, ſeruanda eſt publicè, priuatim verò, ſecretè , & abſque concurſu ſecularium, quiſque celebrare poſſet ſaltem anrequam ligentur campanæ.

Distinctio IV.

Cap. Illud. VII.

AD *n* 1. Apud noſtrns communi totius Carholicæ Eccleſiæ aſſenſu receptum eſt, vt elapſo octauo natiuitatis die pueri & Baptiſmum & nomen accipiant, ita Tiraq *ad l. ſi vnquam , verbo ſuſceperit liberos num.* 167. Petr. Greg. *ſyntag. Iuris l.*9.*cap.*9.*n.*26. Quintil. Mandoſ. *de minore ætate c.*1.*num.*16.*&* 17. Caſſan. *conſ.* 19. *n.*9. Lazar. Phanuc. *de momento temporis cap.* 11. *n.*7. Perez de Lara *in compendio vita hominis c.*13 *num.*6. vbi aduertit quod inter Carhnlicos magnopere curandum eſt vt quamprimum natus ſacro Baptiſmate liberetur à ſeruitute peccati originalis , & à lamiarum incurſibus, quæ quærunt trucidare infantes nondum ſacrn Baptiſmate initiatos, ex Torrebl. *de magia cap.*38.*n.*19. Antnpin. Diana *mor.reſ.p.*3.*tr.*4.*reſ* 8.

Cap. Conſtat. XIX.

QVòd ceſſanre neceſſitate nullus alius præter proprium Saeerdotem idoneus minister ſit ſacramenti Baptiſmi, vltra *in collect.* citatos docent Filliuc. *in quaſt.moralib. tract.* 2.*c.*4. *num.*69. Torrebl. *de iure ſpirit.l.*2.*c.*5.*n.*3 Trullench. *in praxi ſacrament.l* 2.*c.*1.*dub* 5.*n.* 2. Diaconus tamen ex vi ſuæ ordinationis, non eſt ordinarius Baptiſmi miniſter, eſt tamen capax huius miniſterij ex conceſſione, vel iuſſu Epiſcopi, aut Parochi *c. Baptiſma ſub hac eadem diſt.* Torrebl. *d.c.*5.*n.*4. Trullench *d.dub.*5.*num.*3.

SVMMARIVM.

1 *Baptizare quilibet è populo poteſt cogente neceſſitate ſine cæremoniis ſiue maſculus, ſiue fœmina ſit.*

2 *Miniſter Baptiſmi in neceſſitate poteſt eſſe omnis homo habens vſum rationis , potenſque & ſciens debitam formam proferre, & materiam applicare.*

3 *Obſtetrices obligantur, non tamen ſub mortali, ad ediſcendam formam Baptiſmi ſaltim lingua vulgari.*

4 *Ordo aliquis ſi poſſibile ſit, ſeruandus eſt in Baptiſmo in neceſſitate faciendo.*

Cap. In neceſſitate. XXI. 1

QVòd quilibet è populo ſiue maſculus
ſiue fœmina cogente neceſſitate ſine
cæremoniis, id eſt, nnn ſolemni ritu , poſſit
baptizare, vltra citatos tradit Tnrreblanca
*de iure ſpirit.l.*2.*c.*5. *n.*8. Et ſic in neceſſitate 2
miniſter Baptiſmi poteſt eſſe omnis homo
habens vſum rationis, pntenſque & ſciens
debitam formam prnferre, & materiā ap- 3
plicare, nouiſſime Trullēch. *in opere poſthumo praxis Sacramentor. l.* 2.*c.*1.*dub* 5. *num.*5.
vbi *n.*6. ſubdit obſtetrices obligandas eſſe,
nō tamen ſub morrali, ad ediſcendam formam Baptiſmi ſaltim lingua vulgari, vt in
neceſſitate ſubueniant infanti periclitanti,
ad quod ex charitate tenentur , non exiſtente ibi tunc miniſtro magis idoneo , &
num. 9. aduertit ſeruandum eſſe ordinem 4
aliquem

aliquem ſi poſſibilis ſit hoc modo, vt fœmina non baptizet præſente viro ſciente baptizare, nec laicus præſente clerico, nec clericus etiam Diaconus præſente Sacerdote, nec Sacerdos præſente proprio Parocho, & *n.* 10. aſſerit laicum baptizantem præſente Diacono in caſu neceſſitatis non peccare mort. & citat Villalob. *in ſum. p. 1. tract. 5. diffic. 8. n. 10.* Dianam *reſol. moral. p. 3. tr. 4. reſol. 4.*

Cap. Placuit. CXI.

INtellige vnicum teſtem de viſu probare Baptiſmum quando agitur extraiudicialiter, ex adductis per Torrebl. *de iure ſpirit. lib. 2. cap. 4. n.* 40. non verò quando principaliter dubitetur de Baptiſmo expoſiti infantis, quia tunc non eſt adhibenda fides ſimplici ſchedulæ etiam ſubſcriptæ, aut aſſertioni vnius vetulæ, ſed debet adhiberi ſufficiens probatio vel ipſius baptizati, ſi maior ſit aſſertio, quando ſolum agitur de Baptiſmo iterando, vt deciſum eſt in Concil. Carthagin. V. *cap. 6.* relato *in hoc textu*, dum ait pueros eſſe baptizandos, niſi ipſi aut certiſſimi teſtes eſſe eos baptizatos ſine dubitatione teſtentur. Ita Torrebl. *d. c. 4. n. 36. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Matris in vtero qui eſt quaſi vnum quid cum illa per colligationem ſit.*

2 *Partus extra vterum viſus debet baptizari.*

3 *Prægnantes fœminæ quando moriuntur, debet fieri ſectio ventris, vt in eo exiſtens poſſit baptizari.*

4 *Proles occiſa per martyrium matris, ſaluatur illo martyrio.*

5 *Fœtus quandiu in vtero eſt, baptizari non poteſt.*

Cap. Placuit. CXV.

AD *n.* 1. Quapropter matre baptizata, qui in vtero geſtabatur, debet ſacra ablutione tingi; nam licèt qui in vtero matris
1 eſt quaſi vnum quid cum illa per colligationem ſit, vt ex Iureconſ. probari poteſt *in l. 1. §. ex hoc reſcripto ff. de ventre in ſpic. & in l. curator, vbi gloſ. ff. de ventre in poſſeſſ. mitten.* Otthom. *lib. 7. obſeruat. c.* 18. Oſvuald. *ad Donel. comment. lib. 5. c. 15. lit. B.* Sibulla *in ſpeculo peregrinarum q. decad. 2. c. 4. q.* 4. Martin. de Roa *de die natali ſacro, & profano c. 9* nihilominus cum duæ ſint nihil commune habentes animæ, duæque voluntates, vt probatur in *c. ſi*
2 *ad matris* 114. *hac ead. diſt.* Ideo partus extra vterum viſus, debet baptizari, vt vltra citatos docent Antonin. Diana *moral. reſol. p. 1. tr. 1. miſcel. reſ. 43. & p. 5. tr. 3. reſ. 12.* Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſ. anno 1. q. 5. n. 11.* Trullench *in praxi Sacram. lib. 2. cap. 1. dub. 6. n. 5. pag. 34* etiam ſi infantis membrum extra vterum viſum non ſit caput, Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos n. 156. & ſeq. C. de reuocandis donat.* Campan. *in diuerſor. iuris Canon rub. 1. n. 93.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap. 7. n.* 58 vbi quod hoc procedit tam in maſculis, quã in fœminis, & *n.* 60. poſt Boër. *deciſ. 952. n. 4.*
ſubdit quod quando prægnantes fœminæ 3
moriuntur, debet fieri ſectio ventris, vt in eo exiſtens poſſit baptizari; aduertit tamen quod cauti ſint ne circa hoc feſtinent, niſi teſtimonio medicorum conſtiterit fœminã prægnantem eſſe mortuam, & veriſimile ſit fœtum viuere in vtero vt poſſit conſequi ſalutem ſpiritualem per Baptiſmum, nam matris viuentis viſcera non ſunt ſcindenda.

Bene tamen verum eſt, addit Perez de 4
Lara *d. c. 7. n. 61.* quòd ſi martyrio matris proles occiſa ſit in vtero, ſaluatur illo martyrio, vt tradit Eman. Sa *in aphoriſm. verbo matrimonium n. 3* ſequitur Campan. *d. rub. 1. n. 97. in fine.* Nam aliàs quandiu fœtus in vtero eſt,
baptizari non poteſt, vt habetur in hoc tex. 5
quia cum Baptiſmus ſit lotio, omnino requiritur quòd corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur, ex S. Thom. *p. 3. q. 68. art. 11. in corpore*, at cum exiſtens in vtero non poſſit aqua tangi, ita nec baptizari, vt tenent Guilelm. Benedict. *in c. Raynutius, verbo & ſoboles n. 21. de teſtam.* Campan. *d. rub. 1. n. 97. & 98.* quos refert Perez de Lara *d. c. 7. n. 58.*

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia etiam probabilis nihil prodeſt ad excuſandum rebaptizatum à pœna irregularitatis.*

2 *Regula ſine culpa, de regul. Iuris in 6.* declaratur.

3 *Text. in præſenti* declaratur.

Cap. Quibis. CXVII.

AD *fin. text.* Nihilominus tamen ſequen- 1
do priorem ſententiam ex hoc textu deſumptam dicendum mihi videtur ignorantiam etiam probabilem nihil prodeſſe ad excuſandum rebaptizatum à pœna irregularitatis, vt noué tradit Anguian. *de legib. lib. 4. controu. 6. n. 31.* vbi *n.* 32. ait non obſtare quòd potius excuſandus veniret ignoranter rebaptizatus à pœna irregularitatis, ne eum

ſine culpa puniri dicamus; quia tali obiectioni reſpondet regnlam illam locum non habere vbi adeſt cauſa propter quam lex poſſit pœnam imponere, ſicut præſentit Bonifac. *in reg. ſine culpa, de regul. iuris in 6.*
2 ibi, *niſi ſubſit cauſa*, ſignificans ad pœnam iniungendam non ſemper culpam reqniri, ſed ſufficere cauſam aptam, & ſufficientem ad inducendum legiſlatoris animum. In rebaptizatis autem etſi non reperiamus culpam, proculdubio Canones cauſam adinuenerunt, indecentiam ſcilicet ex qua impedimentum contrahitur, vt bene docuit gloſ. *in d. reg. ignorantia*. Et *num.* 33. ſubiungit idem Anguian. rectè procedere deciſionem huius
3 text. etiam in rebaptizatis per iuris ignorantiam probabilem, & ita culpabilem, nec refert, ait, quod hic text. Theodori ſit non habentis poteſtatem concedendi leges; quia ille non tantum Theodori auctoritate; ſed ſacris Canonibus innititur, vt conſtat ibi, ſecundùm Canones, quorum auctoritate Concil. Carthaginenſe relatum *in cap. confirmandum 50. diſt.* omnes in vniuerſum rebaptizati prohibiti fuerunt à ſacris Ordinibus.

Cap. A paruulo. CXXXIV.

1 IN text. ibi, *vſque ad decrepitum ſenem*. Qui dicitur ille, citius annorum numerus ſeptuageſimum exceſſit, ex Paul. Pariſ. *conſ.* 29. *vol.* 2. Grammat. *deciſ.* 34. *n.* 4. Guil. Rouill. *in deſcript. iuſtit. & iniuſt. lib.* 2. *c.* 13. Genebr. *Pſ.* 89. *n.* 12. Hortenſ. Caualcan. *in pract. de teſtib. p.* 1. *n.* 15. Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *q.* 41. *n.* 25. *&* 26. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *c.* 805. *n.* 43. Vel quod ſecurius, octuageſimum, vt in propoſito ſcripſerunt Ioan. Oinotom. *in §. minorem n.* 4. *inſtit. de adopt.* Balzaran. *de feud. lib.* 2. *tit.* 14. *n* 2. Andr. Laurent. *in tr. de ſenect. c.* 2. *pag. mihi* 126. Quamuis decrepitam ætatem poſt ſexageſimum annum habere principium exiſtimauerint Abb. *in c. quoniam frequenter n.* 18. *vt lite non conteſt.* Fernel. *phyſiolog. lib.* 3. *cap.* 10. Cardan. *contradict. med. lib.* 2. *contrad.* 10. *tract.* 5.

2 Etymologiam decrepiti ex Feſto refert Theſaurus *linguæ latinæ verbo decrepitus*, & ſic dictum vult ab eo quod propter ſenectutem nec mouere ſe, nec crepitum vllum facere poteſt, quæ omnia octuagenario ſeni tantundem conuenire videntur, cum in ea nihil aliud ſit præter dolores, infirmitates, & continuæ moriendi impoſſibilitates, iuxta illud *Pſalmi* 89. *verſ.* 10.

De qua ſenectute decrepita intelligendus eſt Vlpian. *in l. arboribus* 12. *§. de illis ff. de vſuf.* vbi defectæ ſenectutis hominem ſeruum appellat, cuius non aliter atque infantis, ob ſenij imbecillitatem operæ nullæ ſunt, & *in l.* 2. *§. ignoſcitur ff. ad Syllan.* quam vtique ſenectutem meritò defectam cognominat, quaſi in ea homines ab omnibus neceſſariis operationibus deficiant, & vix aliqua ſine alterius adminiculo exequi valeant, eleganter Andr. Laurent. *loco ſupra citato*, ibi. *Tandem poſtrema illa ſuperuenit ſenectus, quã decrepitã vocat, in qua, vt ait Propheta Regius, nihil niſi dolor & languor ſingula corporis & animæ functiones debilitantur, hebeſcunt ſenſus,* 4 *deperditur memoria, deficit iudicium, & tunc temporis in infantiam incidunt, iuxta ſententiam Iacobi Simanch. de Repub. lib.* 7. *c.* 7. *n.* 781. *aſſerentis ſenes decrepitos bis pueros eſſe*, quod etiam aduertunt Velaſq. de Azeuedo *in arte memoriæ lect.* 4. *§.* 5. & Ioan. Alphonſ. à Ruiz *in medicina medicorum inſip. lum.* 2. *fol.* 56. Aluarez *de priuileg. miſerabil. perſonar. q.* 18. *n.* 11.

Distinctio V.

Cap. Nunquam. XXXIII.

AD *n.* 1. *miſeram conquerer*, ait Petrus de Bollo *in œconomia Canonica c.* 4. *§.* 3. *in princip. pag.* 119. *eorum ſortem qui animos etiam illuſtres pudendo ocio conſumunt, & fœda rubigine inficiunt, vt eo celerius ad illecebras ferantur, cùm nihil aliud cogitare norint, quàm de eſcis, atque de ventre.* Optimè Caſſiodor. *libr.* 1. *epiſt.* 39. *Natura humana ſicut duris laboribus inſtruitur, ita per otia torpentia fatuatur.* In otij deteſtationem plura præter *in collect.* citatos, cõgerunt Cæl. Rhodigin. *lib.* 11. *lection. antiq. c.* 1. *&* 3. Alciat. & Brocenſ ac Minoes eius commentatores *emblem.* 81. Petrus Gregorius *de Republ. lib.* 23. *cap.* 7. Matienſ. *in dial. Relatoris part.* 1. *capit.* 1. *numer.* 5. Ruuil. Benzon. *de anno Iubilæi pag. mihi* 242. Martin. Delri. *tom.* 2. *adag. ſacr. adag.* 222. *&* 297. Camil. Borrel. in tract. Hiſpano ſermone ſcripto, *del honeſto trabajo y daños de la ociosidad*, Calixt. Ramirez *de lege Regia in initio n* 75.

F I N I S.

OMISSA

Ad lib. 3. Decretalium pag. *146.*

De Clericis coniugatis.

T I T. I I I.

SVMMARIVM.

1 *Salarium duplex debetur perſona in qua dupl x concurrit officium ratione vtriuſque.*

2 *Officialium duorum loco ſi poſitus ſit vnus officialis, habebit vtriuſque ſalarium.*

3 *Canonicus obtinens duo officia in Capitulo, debet habere duas voces.*

4 *Canonicus habens duo officia, duplices diſtributiones lucrari debet.*

5 *Archidiaconus ſi efficiatur Vicarius Epiſcopi dum viſitat, duas procurationes lucrari debet.*

6 *Eccleſia Canepario ſi debeantur decem panes die quolibet, & Falconerio aly decem, ſi vnus efficiatur Caneparius & Falconerius habebit viginti panes.*

7 *Cera ſi in funeralibus debeatur clericis, duplicabitur pro qualibet qualitatum exiſtentium in vna perſona.*

8 *Doctor graduatus in vtroque Iure debet duplicem propinam habere.*

9 *Cathedras duas legens in vniuerſitate, vtriuſque Cathedra ſalarium habere debet.*

10 *Garzonus apotheca cum certo ſalario ſi poſtea effectus tabellio plura inſtrumenta confecit pro apotheca, garzoni, & notarij ſalarium habere debet.*

11 *Capitanei & Poteſtatis officia ſi vni dentur, vtriuſque ſalarium habere poteſt.*

12 *Officia duo habens, quorum cuilibet competit indultum licentiandi vnum ſuper delatione armorum, poterit licentiare duos.*

13 *Officialis ſalariatus per ciuitatem ſi pro ſeruitio ciuitatis mittatur ad Regem extra prouinciam, debet habere aliud ſalarium pro illo acceſſu.*

14 *Sportula quando debeantur Iudici ordinario, cui cauſa delegata fu it*

15 *Officium quod habet certum ſalarium ſi inter duas diuidatur, cenſetur quoque diuiſum ſalarium.*

16 *Ambaſciatores duo ſi ſint miſsi ad defendendam cauſam Principis, & vnus decedat, an totum ſalarium accreſcat alteri? oſtenditur.*

17 *Officia diſtincta qui habuerit cum diſtincto ſalario, vicem duorum ſuſtinet.*

Cap. diuerſis. V.

AD *n.*1. Quandocũq; in perſona vnius duplex concurrit officium, debetur 1 illi duplex ſalariũ ratione vtriuſque officij, vel ſolicitudinis debitum, *auth. vt Iudices ſine quoquo ſuffragio §. illud l. is ſcholaribus C. de dignitat. lib.* 12. *l. binos C. de aanos. diuerſ. Iudic.* vbi Bald. ſubiicit quod qui gerit vtrumque officium, cui ſalarium eſt annexum, de- 2 bet habere vtrumque ſalarium; ex quo generaliter infert quod ſi loco duorum officialium poſitus eſt vnus officialis cum ſalario conſueto, vel ſimpliciter abſque mentione ſalarij, habebit vtrumque ſalarium, & Baldum ibi ſequuntur omnes, Felin. *in c. cum olim de re iudic. numer.* 1. Bart. *in l.* 1. *ff. de legationib.* Cagnol. *in l. diem functo n.* 159. *&* 161. *ff. de aſſeſſorib.* Affiĉt. *in conſtit. rub.* 55. *n.* 7. *lib.* 1. Paris de Puteo *de ſyndicatu §. ſalarium, & §. Rex, & §. an ſi officiales,* Corſet. *de verbis geminatis n.* 26. Brun. *in tr. de augmento concl.* 12 *limit.* 2. Auiles *ad c.* 1. *Prator. verb. officio n.* 9. *& verbo ſalario n.* 3. Becc. *conſ.* 27. *n.* 2. Menoch. *de arbit. caſu* 223.

Ex quo primò infertur in Capitulo habe- 3 re duas voces Canonicum obtinentem duo officia, Ioan. Andr. *in c. cum olim, de re iudic.* quem ſequuntur Bald. *in l. ſi ad ſcribarum C. de appellat.* Nicol de Mil. *in repert. verbo voces,* Corſet. *d. n.* 26. Auil. *vbi ſuprà verbo officio n.* 1. quod abſque dubitatione procedere vbi aliquando ita ſeruatum fuit, tradit Bald. *conſ.* 344. *lib.* 1.

Secundò infertur Canonicum habentem 4 duo officia, duas diſtributiones lucrari in choro, vt rectè docuit Cardon. *conſ.* 53. loquẽs in eo, qui ſimul erat Archidiaconus, & Ca- 5 nonicus: ſimiliter ſi Archidiacono viſitanti debeatur procuratio, & efficiatur Vicarius Epiſcopi duplicem habebit procurationem dum viſitat, & tanquam Archidiaconus, & tanquam Vicarius, vt docuit Anton. de Butrio *in c. nuper, de cenſib.* & tradit Bald. *in l. ſi conſul. ff. de adopt.* Nec abſimile eſt quod tradit Bald. *in c.* 1. §. 1. *de feu do guardia,* quod ſi 6 Canepario Eccleſiæ debeantur decem panes die quolibet, & Falconerio alij decem, & idem efficiatur Caneparius, & Falcone-

rius pro vtroque officio habebit ſingulos decem panes. Inde infert Felin *in d. cap. cum clerici n. 2. in fine, de re iudic.* quòd ſi in funera-
7 libus debetur cera, vel quid ſimile clericis concurrentibus, duplicabitur cera pro qualibet qualitatum exiſtentium in vna perſona.

8 Tertiò infertur ſecundum Bald. *in d. l. ſi ad ſcribarum C. de appellat.* quod Doctor graduatus in vtroque iure debet duplicem propinam habere, quem ſequuntur Corſet. *de verbo geminatis n. 26.* Pariſ. de Puteo *de ſyndicatu verbo ſalarium n.* 1. Auiles *ad cap.* 1. *Praetor verbo officio n.* 10. dicens ita vidiſſe practicari in Doctore Tapia. Ideo docuit idem
9 Bald. *in l. qui duobus §. le condit. & demon.* quod ſi duas legam in Vniuerſitate Cathedras, habebo ſalarium vtriuſque Cathedræ.

10 Quartò infertur ſecundum Roman. *conſ.* 25. quem ſequuntur Cagnol. *in l. diem ſancto num.* 159. *&* 161. Menoc. *de arbitr. caſu* 223. quod qui fuit guarzonus apothecæ cum certo ſalario, ſi effectus tabellio plura inſtrumenta confecit pro apotheca, habebit ſalarium vtriuſque officij, guarzoni ſcilicet, & notarij.

11 Quintò infertur ſi capitaneo ciuitatis debetur ſalarium certum, & Poteſtati certum quoque, & poſtea dicta officia dentur vni, illum debere habere vtrumque ſalarium, vt notat Angel. *in auth. vt Iudices ſine quo ſuffrag. §. illud, & in auth. vt determinatus ſit numerus cl ric. collat.* 1. vbi ſubdit quod ſi quilibet illorum tenebatur certos familiares habere, poteritis, cui vtrumque officium datum fuit, habere vtramque familiam, ſequuntur Auiles *d. verbo officio n.* 10. Pariſ. de Puteo *de ſyndicatu §. Rex conceſſit*, vbi etiam dicit quod erit ſubiectus ratione vtriuſque
12 officij duplici ſyndicatui. Qua etiam ratione conſuluit Lap. alleg 99. quod habẽs duo officia, quorum cuilibet competit indultum licentiandi vnum ſuper delatione armorum, poterit licentiare duos.

13 Sextò infertur quod ſi officialis eligatur per ciuitatem, vel dominum ciuitatis ad aliquod officium cum gagiis ſolitis & conſuetis, ſi deinde pro ſeruitio ciuitatis mittatur ad Regem extra prouinciam, debet habere aliud ſalarium pro illo acceſſu, vt voluit Pariſ de Puteo *de ſyndicatu, verbo ſalarium*, dicens ita fuiſſe de facto in Apulia obſeruatum, ibique liberaſſe quendam officialem à ſyndicatu, quia debebatur illi aliud ſalarium, cum geſſiſſet vltra adminiſtrationem officij aliud officium, ſcilicet legationẽ pro ciuitate non cohærentem officio ſuo. Ita in ſimili traditur de Iudice ordinario, cui cauſa aliqua delegatur: nam cum ordinarij non poſſint ſportulas habere, delegati vero poſſint, ideo ſi cauſa, quæ aliàs ad ordinarium ſpectabat, eidem ordinario delegetur, & ſolum excitetur ordinaria iuriſdictio, non poterit ſportulas habere, quia non cognoſcit tanquã Ordinarius, ſed in vim ſuæ antiquæ iuriſdictionis ordinariæ, quæ non alteratur, ſed potius excitatur; & ſic habebit ſuum ſalarium tanquam ordinarius, non ſportulas tanquam delegatus. Si tamen ita Iudici Ordinario delegetur cauſa quæ aliàs ad eundem Iudicem ordinarium ſpectabat, vt ordinaria alteretur, & in delegatam conuertatur, poterit ſportulas habere, quia non cognoſcit in vim ſuæ antiquæ iuriſdictionis ordinariæ, ſed nouæ delegatæ ſuperuenientis & ſic habebit ſuum ſalarium tanquam ordinarius, & ſportulas tanquam delegatus. Ita Anchar. *conſ.* 201 *per tot.* quẽ ſequitur Felin. *in c. de hoc n.* 7. *de ſimon* Neuizan. *in ſylua nupt. c.* 5. *n.* 97. Auiles *ad c.* 9. *Praet. verb. commune n.* 7. 14

Septimò infertur ex huculque dictis, & ratione in qua fundantur, quod ſi pro vno officio conſueuit dari ſalarium centum florenorum pro quolibet anno, & poſtea illud officium inter duos diuiditur, & ad illud duo officiales eliguntur, debebitur vtrique ſalarium pro ſua parte, quia cum officium diuidatur, cenſetur quoque diuiſum ſalarium. Ita Bald. in vtramque partem diſputans *in l. bonos C. de aduoc. diuerſ. iudicum*, quẽ ſequitur Rom. *conſ.* 25. Capic. *dec.* 27. *n.* 20. Cagnol. *in l.* 1. *n.* 159. *&* 161 *ff. de aſſeſſorib* Brun *de augmento concl.* 12. *limit.* 2 Becc. *conſ.* 27. *n.* 1. Menoch *de arbitr. caſu* 223. Auiles *ad c.* 1. *Praetor. verbo offi io n* 10. *& verbo ſalaria, n.* 3. 15

Octauò infertur reſolutio ad pulchram quæſtionem per Bart. excitatam in *l.* 1. *C. de legationib* qua quærit, an ſi duo Ambaſciatores ſint miſſi ad defendendam cauſam Principis vel fiſci, & vnus decedat, vel aliàs officium non impleat, ſalarium decedentis, vel non adimplentis non accreſcit ei, qui ſolus implenit, quod dicit eſſe notandum, & putat verum ſi duo eſſent deputati ad idem officium, ſecus ſi ad diuerſa, & vno decedẽte alter gereret vtrumque officium de mandato ſuperioris; quia tunc cum officia ſint diſtincta, & diſtincta habeant ſalaria, iſte dicitur ſuſtinere vicem duorum, & ideo duplex ſalarium habere poterit, allegat *d. l. bonos C. de aduocat. diuerſ. iu icum*, ſequitur Afflict. *rub.* 55. *Iuſticiarios n.* 7. *lib.* 1. 16

ERRATVM p. 353. *col.* 2. *ſubiice*, De conſecratione, Diſtinctio 1. *& pag. ſeq.* 354. *dele*, Diſtinctio 1. *& pone hoc totum cap. concedimus* 30. *pag.* 355.

INDEX

INDEX VII.

Rerum, & Verborum notabilium.

Prior numerus paginam notat, poſterior eſt marginalis.

A

Abiuratio.

ABIVRARE in delictis Iure Canonico nihil aliud eſt quàm deteſtari, & execrari crimen. 146.1

Abiuratio eſt erroris, vel ſoſpicionis contra Fidem ſub iuramento perfecta confeſſio, & deteſtatio. ibid.2

Hæreticus, vel de hæreſi vehementer, aut leuiter ſuſpectus ante reconciliationem cogi debet abiurare hæreſim, vel ſuſpicionem. ibid.3

Abſolutio.

Abſolutio cum elauſ. ſatisfacta prius parte, vel ſatisfactione præmiſſa, quomodo danda, oſtenditur. 233.1

Abſoluendus, ſatisfacta parte, ſi non poteſt ſatisfactionem præſtare, quid faciendum? 234.3

Abſolutio data ob ordinario non ſatisfacta parte valida, ſed iniuſta. ibid. 4

Acceptio perſonarum.

Acceptio perſonarum in omnibus materiis, cauſis, & negotiis exterminanda. 269.3

Accuſatio.

Accuſatio quaſi mixtæ, quæ dicatur? 35.3

Acta.

Acta abſque editione mandati à Procuratore fabricata erunt nulla. 33.5

Actio.

Actionum vſus an ſublatus de iure Canonico? 56.1

Actionis nomen & qualitatem, quam intētat, nemo tenetur in iudicio exprimere, etiam de iure ciuili. 57.3

Actionis nomen agens in iudicio exprimere non debet. 75.1

Actio inepta ex cauſa vera, & probata non ſufficit, vt per eam ſententia proferatur. ibid.2

Actionis confeſſoriæ, & negotiæ effectus quis? remiſſiuè. 76.8

Actiones confeſſoriæ, & negator non tantùm pro ſeruitutibus, ſed etiam pro aliis iuribus incorporalibus competunt. ibid.9

Actum ab initio nullum, non poteſt tractu temporis conualeſcere. 233.2.

Actor.

Actor inuitus, quamuis excommunicatus, in iudicio admittendus. 58.4

Actor in iudicio tenetur libellum in ſcriptis porrigere. 91.1

Actor & reus, vterque ſcilicet in iudiciis duplicibus cenſetur. 109.1

Actus.

Actus inualidus quomodo iuramento confirmetur? 131.2

Actus iureiurando firmari quo ſenſu dicatur? ibidem 4.

Admonitio, vide *Procuratio.*

Aduerſarius.

Aduerſarius hîc quis. 253.5

Adulterium.

Adultera ſeipſam prodere non tenetur cum periculo vitæ ſuæ, vel famæ, ne iuſtæ proli officiat. 228.1

Adulterij crimen à laico commiſſum eſt mixti fori. 84.10

Separatio conceditur tam ob adulterium vxoris, quàm viri. 91.1

Adulterij probationes præſumptiuæ ſufficiunt ad illud probandum, quando agitur de ſeparatione thori, & de reſtitutione dotis. ibid.2

Adulterium probatur ſi vir fuerit inuentus in domo, & camera alicuius pulchræ mulieris. 92.3

Probatio ſufficiens adulterij ex quibus deprehendatur? ibid. 4

Adulterium ante 14. annum non punitur. 223.4

Ædificium.

Ædificium in alieno ſolo Eccleſiæ pecuniæ conſtructum ſolo non cedit, ſed ædificium ſolo. 321.1

Æqualitas.

Æqualitas omnimoda in iudiciis ſeruanda. 268. 1

Aeremantia.

Aëremantia ex aëre incantato per ſpectrorum repræſentationes fiebat. 342.14

Æſtimatio.

Æſtimatio rerum dotalium quando facit emptionem, tunc locum habet remedium, *l. 2. C. de reſcind. vend.* 161.11

Ætas.

Ætas quæ requiratur ſecundùm leges Caſtellæ ad iudiciale munus? 25.4

Ætas quinquaginta annorum in fœminis, & ſexaginta in viris eſt legitimum tempus, quo non eget Religionis ingreſſu coniux ſi alter velit de ipſius conſenſu Religionem ingredi. 193.2

Aſſabilitas.

Aſſabilitas regimina perpetuat. 300.2

Affectio.

Affectio tollit præſumptionem donationis. 326.8

Alearum ludus.

Alearum ludus contractus quidám conditionalis eſt in eã causã factus, vt cui ſors obtigerit, id quod appoſitum luſoriæ menſæ eſt, quæri debeat. 225.2

Alearum ludo ſoluere promittens, interim debet, & deinde repetere, ſi velit, coram Iudice ſolutum poteſt. ibid. 4

Alienatio.

Alienatio à Rege facta ex qua notabilis Regiæ Coronæ diminutio reſultaret, etiám iuramento firmata non tenet, & poteſt ipſemet concedens reuocare. 132.2

Alienatio ſi ſit vtilis Eccleſiæ, Rector Eccleſiæ, qui eam fecit, immunis manet à pœna priuationis beneficij. 283.14

Alimenta.

Alimenta præterita quando petuntur, appellatio non negatur. 141.3

Alimenta præterita dicuntur, quæ vſque ad diem litis motæ, futura verò quæ à die litis motæ in futurum debentur. 142. 4

Alimentorum in præſtatione attendenda eſt conditio, & qualitas eius, cui alimenta præſtanda ſunt. 195.5

Et pro conditione familiæ miniſtrorumque ratio habenda. ibid. 4

Ambaſciatores.

Ambaſciatores duo ſi ſint miſſi ad defendendam cauſam Principis, & vnus decedat, an totum ſalarium accreſcat alteri. 360.16

Amicitia.

Amicitia cum dæmone etiam ad bonum finem non poteſt eſſe licita. 332. 4

Amniomanteia.

Amniomanteia, quæ diuinatio fuerit? 343.26

Anathema.

Anathema ſaltim ex vſu Eccleſiæ importat excommunicationem maiorem. 62. 5

Anathema paſſim excommunicationem ſolemnem cum quibuſdam maledictis, & imprecationibus, ſeu execrationibus, quæ publicè & ſolemniter fiunt, importat. ibid. 6

Angelus.

Angeli tutelæ noſtræ præficiuntur in ipſo animationis inſtanti. 290.7

Angelum vnum bonum, & alterum malum quis à natiuitate habet, ſecundum aliquorum ſententiam. ibid. 8

Anima.

Animæ tam beatæ, quàm purgandæ ſæpè per ſe ad viuos ex Dei iuſſu redeunt. 323. 1

Animæ Beatorum ad viuos redeunt. ibid. 2

Animæ quæ in Purgatorio ſunt frequentius ad viuos redeunt, vt eleemoſynas expoſcant, & viuentium operis iuuentur. 324.1

Animæ quæ in Inferno ſunt, rariſſimè ad nos redeunt. ibid. 12

Animæ in Inferno exiſtentes aliquando ex ſpeciali Dei priuilegio ad nos redeunt, & quare? ibid. 13 Vide *Apparitio.*

Annexa.

Annexa ſpiritualibus in iure exequãtur eiſdem ſpiritualibus in plerumque articulis. 50.4

Annexa ſpiritualibus ſpiritualia dicuntur, & ſub ſpiritualium nomine continentur. ibid. 5

Annexorum natura regulatur ſecundùm ea, quibus annectuntur, & coniunguntur. 142.2

Annexa ſpiritualibus in iure ſub ſpiritualium nomine continentur. ibid. 3

Annus.

Annos nubiles exceſſiſſe dicitur de conſuetudine, quæ 22. annorum ætatem habet. 128.4

Annus ſexageſimus generandi finem in hominibus facit. 206.2

Apes.

Apum Rex licet habeat aculeum, eo tamen non vtitur ad vindictam. 316.1

Apes quæ non obtemperant Regi, propria condemnatione ſe mulctant. ibid. 2

Apum in examine nulla eſt otioſa. ibid. 3

Apparitio.

Samuelis vera anima fuit, quæ apparuit Saulo. 323.3

Samuelis anima non magico carmine, ſed iuſſu ac imperio Dei Saulo apparuit. 324.4

Onias Summus Sacerdos, & Hieremias Propheta poſtquã mortui ſunt Iudæ apparuerũt. ibidem 5

Moyſes poſtquam mortuus eſſet apparuit cum Chriſto & Elia colloquens in Thabore. ibid. 6

Apparitio Ioannis Præcurſoris. ibid 7

Apparitio Agnetis virginis. ibid. 8

Apparitio Eulaliæ virginis. ibid. 9

Leocadiæ ſanctiſſimæ apparitio poſt mortem S. Ildephonſo Toletano Antiſtiti. ibid. 10

Appellatio.

Appellari non poteſt à lege. 35

Appellandi facultas iure communi conceſſa eſt vnicuique dum offenditur. 9.5

Appellari poteſt à Concilio Prouinciali, quemadmodum à Collegio. 46.20

Appellare nõ valens propter paupertatem, intra legitima tempora fatalia non currunt, nec in rem iudicatam ſententia tranſit. 139.2

Appellatio ſuſpendit pronuntiatum. ibid. 3

Appellatio non ſuſpendit ſententiam excommunicationis, & quare. 140. 1

Appellatio regulariter omni caſu permiſſa eſt, niſi prohibeatur expreſſè. 141. 1

Appellationi locũ eſſe in dubio pronuntiandum. ibidem 2

Appellatio an valeat per ſaltum. 149.5

Arbiter, & Arbitrium.

Arbitri dum in cauſis ſpiritualibus litem decidunt, non faciunt actum aliquem ſpiritualem, ſed temporalem. 38.4

Arbitramentum, & amicabilis compoſitio magis importat tranſactionẽ, quàm Iudicis, aut iudicij ſimilitudinem. 40.14

Arbitrator ſuper ſpiritualibus laicus perinde ac electus eſſe poteſt. ibid. 13

Arbor.

Arbores fructiferas cædere non licet conductori, emphyteutæ, vel vſufructuario. 282.1

Arbores infructiferas cædere non licet conductori, vel emphyteutæ, ſi tales ſint quæ exciſæ non renaſcuntur. ibid. 2

Arbores ex ſylua, vel nemore ædi poſſunt à conductore pro refectione feudi, vel etiam domus ad culturam deſtinatæ. 283. 7

Archidiaconus.

in Archidiacono duplex poteſtas. 149.10

Archidiaconus ſi efficiatur Vicarius Epiſcopi, dum viſitat duas procurationes lucrari debet. 360. 5

Architectus.

Architecti & fabri lignarij non poſſunt vti remedio

medio *l. 2. C. de reſc. ind. vend.* quando erant experti in ſuo officio. 162.17

Archiuum.

Archiuum debet eſſe publicum, & publica auctoritate confirmatum. 138.1

Archiuum debet habere officialem publicum, & deputatum ad cuſtodienda inſtrumenta in eo recondita. ibid. 2

Archiui cuſtos qualiter de fide inſtrumentorum atteſtari debeat? ibid. 3

Ariolus

Arioli qui ſint, & quod vt veri idololatræ debent ab Inquiſitoribus puniri. 341.2

Arithmanteia

Arithmanteia ab ſcrupuloſa Arithmanticorum ſupputatione originem habuit. 342.17

Ars magica.

Arte magica homines ad mulieres inutiles reddi poſſunt. 207.1

Aruſpex.

Aruſpices qui? remiſſiuè. 341.3

Aſſeſſor.

Aſſeſſores, & conſiliarij etiam Iudicum Eccleſiaſticorum ſuper ſpiritualia laici eſſe poſſunt. 39.10
Vide *Conſiliarius.*

Athenienſis.

Athenienſis populus facilè côcitatur ad iram. 288.3

Auctoritas.

Auctoritas illa, *Quid ad nos, de his qui foris ſunt*, quomodo intelligenda. 279.3

Augurium.

Auguria dicuntur quaſi auium garria, & dicuntur diuinationes, quę ſumũtur ex auiũ garritu. 342.4

Auguria vaniſſima ſunt præter illa quæ pendent ex inſtinctu naturali. ibid. 5

Augurandi vox generalis eſt, & extenditur ad omnem diuinationem. ibid. 6
Vide *Auſpicium.*

S. Auguſtinus.

Auguſtino magis creditur quam Hieronymo & Gregorio in Theologia ſcholaſtica. 293.2

Auis.

Aues & alia huiuſmodi, quæ in ſignum voluntatis diuinæ apparent, non ſunt naturalia. 341.10

Auſpicium.

Auſpicia & auguria in quibus differant, oſtenditur 341.7

Auſpicium confunditur aliquando cum augurio ex ſimilitudine religionis. ibid. 8

Auxilium.

Auxilium brachij ſecularis conceditur etiam delegatis. 27.7

Auxilium brachij ſecularis quamuis implorandum non ſit niſi pro vltimo remedio, ſecundùm aliquos, verius tamen eſt implorari poſſe quotieſcumque opportunum Eccleſiaſtico Iudici videbitur. ibid. 8 9

Auxilium brachij ſecularis Eccleſiaſtico Iudici tenetur impartiri ſecularis abſque vlla examinatione proceſſus ab eo facti. 28.10
Intellige in omnibus Eccleſiaſticis criminibus, in his ſcilicet, quæ ratione materiæ prohibitæ talia ſunt. ibid. 11

Auxilium brachij ſecularis concedendum in ciuilibus cauſis, quæ ad Eccleſiaſticorum Iudicũ cognitionem quomodocunque pertinent. ibid. 12

B.

Baptiſmus.

Baptizare quilibet è populo poteſt cogente neceſſitate ſine cæremoniis ſiue maſculus, ſiue fœmina ſit. 356.1

Miniſter Baptiſmi in neceſſitate poteſt eſſe omnis homo habens vſum rationis, potenſque & ſciens debitam formam proferre, & materiam applicare. ibid. 2

Obſtetrices obligantur, non tamen ſub mortali, ad ediſcendam formam Baptiſmi ſaltim lingua vulgari. ibid. 3

Ordo aliquis ſi poſſibile ſit, ſeruandus eſt in Baptiſmo in neceſſitate faciendo. ibid. 4

Baro.

Barones prohibentes ne quid vendatur niſi in ſua taberna, inferunt iniuriam vaſallis, & incidunt in cenſuram Canonis S. Bullæ in Cœna Domini. 263.7

Bellum.

Bellum vt iuſtũ ſit neceſſe eſt vt publica auctoritate decernatur. 334.2

Auctoritas publica ad bellum iuſtè decernendum in quibus reſideat. ibid. 3

Priuatus bellum aggreſſiuum decernere non poteſt, ſecus dicendum in defenſiuo. ibid. 4

Priuatus habet ius ſe defendendi in bello, interueniente neceſſitate, & recta intentione. ibid. 5

Maieſtatis læſæ crimine tenebitur qui iniuſſu Principis bellum geſſerit, delectum ve habuerit, & exercitum comparauerit. ibid. 6

Principi Chriſtiano an liceat iuſtum bellum gerenti, aduerſus alterum Principem Chriſtianum vocare in auxilium milites infideles, remiſſiuè. ibid. 8

Bellum iuſtum eſſe non poteſt niſi denuntiatum, indictumve ſit. ibid. 9

Belli iuſti cauſæ. 335.10

Bellum iuſtum ex vtraque parte an poſſit dari oſtenditur. ibid. 11

Bella quando ſunt iniuſtiſſima. ibid. 12

Beneficium.

Beneficia promoti ad Epiſcopatum in terris infidelium exiſtentem non vacant. 17.4

Beneficij reſtitutionem petenti referri non poteſt quæſtio non canonicæ inſtitutionis. 47.1

Beneficia plura habens contra alium de pluralitate non excipit. 135.1

Beneficium ne quis conueniatur vltra quàm facere poteſt, non conceditur contra exiſtentem in pari, vel maiori egeſtate. 103.9

Beneficium recipiens quando aliquid dat ipſi conferenti, ſed alicui tertio, qui eſt cauſa immediata vt beneficium conferatur, prouiſio non valet. 243

Beneficiorum fructus efficiuntur de Regalibus. 242

Beneficium ſimplex obtinens, cui nullus Ordo ſacer annexus eſt, ſuæ conſcientiæ ſatisfacit, licèt intentionem non habeat ad ſacros Ordines ſe promoueri faciendi. 243.1

Beneficij fructus etiam non curati tenetur quis reſtituere ſi eos percipiat cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum tali beneficio annexum. ibid. 2

Beneficium reſidẽtiam requirens acceptans tenetur habere propoſitum abſolutum perpetuò Eccleſiæ inſeruiendi. 243.4

Beneficium eo animn acceptans vt illud teneat,donec habuerit pinguius, non eſt iuſtè promotus ibid 5

Intentio debita deficit illi,qui Canonicatum, aut aliud huiuſmodi beneficium obſequio Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad matrimonium conuulandi,aut ſeculariter viuendi. ibid.6

Auctores referuntur qui tenent licitam eſſe beneficij acceptationem,donec permutauerit,vel reſignauerit cum penſione. ibid.7

Beneficium acceptare licitè quis poteſt cum animo dubio,& conditionali illud retinendi donec commodiorem vitæ rationem habuerit. ibid.8

Beneficij poſſeſſor tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionem Ordinarij edere. 247.1

Beneficiarius non excuſatur ad petitionem Ordinarij titulum ſui beneficij edere, eo quod illud per triennium poſſederit. ibid.2

Beneficiatur etiam ad inſtantiam patroni tenetur titulum ſui beneficij edere. ibid.4

Beneficiarius quibus caſibus non teneatur ad petitionem Ordinarij, vel patroni titulum ſui beneficij edere. ibid.5

Pollicitanti ſimilem non ſe facit Epiſcopus, qui beneficium confert abſenti. 261.1

Beneficij collatio non eſt donatio, ſed actus iudicialis,dicitur autem donatio impropriè. ibid.2

Vide *Fructus.*

Beneficiarius.

Beneficiario an debeat fieri penſionis,quam ſoluit, remiſſio pro rata damni,ſeu ſterilitatis fructuum beneficij contingentis remiſſiuè. 174.7

Beneficiarius a tituli ſui exhibitione excuſatur, quando ab ipſomet Ordinario inſtitutionem, ſiue præſentationem à patrono obtinuit. 248.9

vel quando ſciente & patiente Ordinario, vel patrono diu ſtetit in beneficio. ibid.10

Beneficiatus.

Beneficiatus ſi ingratus fuerit illi, qui contulit gratiam,amittit beneficium,niſi neceſſitate officij ſcribat,aut agat pro valde coniunctis. 185.5

Beneuolentia.

Beneuolentia erga corrigendos plus agit quàm ſeueritas. 30.1

Beneuolentia habet vim conciliandi amicos ex inimicis. ibid.5

Blandimenta.

Blandimentis, non aſperitatibus ad Fidem rectam extranei ab ea perducendi ſunt. ibid.1

Boni,Bona.

Bona patrimonialia clericorum an gaudeant eodem priuilegio, quibus gaudent bona Eccleſiarum, oſtenditur. 7.17.18

Bona de demanio quando non poſſunt per Principem concedi. 132.6

Bona Eccleſiæ donata patrimonium Ieſu Chriſti efficiuntur. 318.3

Boni qui antea fuerunt,nunc quoque tales eſſe ac in futurum fore videri debent. 122.3

C.

Caducitas.

CAducitatem inducit nummi vnius defectus, etiamſi penſio magna ſit. 175.2

Calumniator.

Calumniator in Iure dicitur qui falſa crimina intendit. 98.2

Cambium.

Cambium quando conſtituitur contra formam Iuris, & Motus Pij V.intereſſe ex eo perceptum reſtitui,& ſorti imputari debet. 181.3

Campana.

Campana vna tantùm conceditur Fratribus Prædicatoribus. 226.1

Campanarum numerus in vnaquaque Eccleſia qualiter addicendus. 217.3

Canon.

Canones in volumine Decreti inſerti vim obligandi non habent. 285.1

Canones,qui aſſerunt clericos diuites ex patrimonio proprio nullam habere mercedem clericalis officij, intelliguntur,& explicantur diuerſimodè. 312 6.& ſeqq.

Canonicus.

Canonicus obtinens duo officia in Capitulo, debet habere duas voces. 359.3

Canonicus habens duo officia,duplices diſtributiones lucrari debet. ibid.4

Capella.

Capella quid. 355

Capitaneus.

Capitanei,& Poteſtatis officia ſi vni dentur,vtriuſque ſalarium habere poteſt. 159.11

Captiuus.

Diſpoſitio pro redimendis captiuis, captiuos etiam ex delicto comprehendit. 322.5

Cardinalis.

Cardinalis debet eſſe annorum triginta, niſi quòd Diaconus Cardinalis eſſe poteſt qui in vigeſimo ſuæ ætatis anno fuerit conſtitutus. 47.3

Cardinales S.Rom.Eccleſ.in Epiſcopos,vel Archiepiſcopos electi ante oſtenſionem literarum Capitolo præſtandam,& ante captam poſſeſſionem iuriſdictionem exercere, & beneficia conferre poſſunt. 28.0.5

Caro.

Carnis in delictis nemo ante 14. annum punitur. 223.5

Carolus Brabantiæ Dux.

Carolus Brabãtiæ Dux poſtquam Clerum exactionibus onerauit,omnia ei infelicitet ſucceſſerunt. 199.8

Caſus mirabilis.

Caſus mirabilis,qui obuenit annis trãſactis,narratur. 121.4.

Caſus fortuitus.

Caſus fortuitus quis dicatur oſtenditur. 155.11

Maris tempeſtas,& naufragium dicitur caſus fortuitus. ibid.12

Fluminis impetus dicitur caſus fortuitus. ibid.13

Grandinatio, & ſterilitas dicitur caſus fortuitus. ibid.14

Caſus fortuitus dicitur latronum inſidiæ, incendium,furtum,vis priuata,falſa teſtium depoſitio, iniqua ſententia,& alia ſimilia. ibid.16

ex Caſu fortuito nemo tenetur. ibid.17

Caſum fortuitum allegans tenetur illud probare. ibid.18

Caſus fortuiti probatio cum propriis famulis, domeſticis,

meſticis,& etiã filiis,& vxore fieri poteſt. ibid. 19
Incendium dicitur caſus fortuitus, quando ſine culpa habitantium ortum habuit. ibid. 20
Ignis quando accenditur ex ſubita vi ventorum, aut tempeſtate exorta eſt, & dicitur caſus fortuitus. ibid. 21
Incendium quando oritur, ex eo quod quis comburit ſpiculas vt facilius ferere poſſit, dicitur caſus fortuitus. ibid. 22
Ignis quando immittitur à publicis hoſtibus, vel quando ſcintilla de vno loco in aliom euolauit, & domum deſcendit, dicitur caſus fortuitus. ibid. 23
Commodata res quãdo fuit ablata, ex facto Principis dicitur caſus fortuitus. 156. 24
Iudicis facto iuſto vel iniuſto res ablata, dicitur euenire ex caſo fortuito. ibid. 25
Furtom quando inter caſus fortuitos connumeretur. ibid. 26
Caſus fortuitus propriè dicitur qui communiter ſolet euenire, inſolitus verò qui rariſſimè contingit. 573. 4

Cathedra.

Cathedras duas leges in Vniuerſitate, vtriuſque Cathedræ ſalarium habere debet. 360. 9

Catopromanteia, &c.

Catopromanteia, Cryſtallomanteia, Gaſtromanteia quæ? 343. 27, 28, 29

Cauſa.

Cauſæ aliæ merè ſpirituales, aliæ quæ ſpirituales non ſunt. 38. 6
Cauſæ eccleſiaſticæ ad Iudicium tãtummodo eccleſiaſticum ſpectant, nec in ſeculari tractãtur. 50. 2
Cauſæ clericorum ſecundùm Iura Canonica, non ſecundùm conſuetudines laicorum terminari debent. 85. 1
Cauſæ clericorum contra laicos in terris Eccleſiæ ſecundùm Ius Canonicũ ſunt decidendæ. ibid. 2
Iudex poterit priùs cauſam poſſeſſionis definire, & proprietatis cauſam ſuſpendere, ſi de poſſeſſione, & de proprietate ſimul actum fuerit. 97. 1
Cauſæ criminales non continent ius per partes remiſſibile. 104. 5
Cauſa & iuriſdictio per appellationem deuoluitur ad Iudicem ad quem. 139. 2
Super Cauſis iuſpatronatus non poteſt in laicis compromitti. 142. 1

Cautio.

Cautio qualis dicatur ſufficiens, remiſſiuè. 98. 2
Cautio de non offendendo quando ſufficiens ſit, arbitrio Iudicis relinquitur. ibid. 3
Cautio non ſufficiens dicitur iuratoria. 140. 1
Cautio iuratoria non amittitur vbi ſatiſdatio de neceſſitate, & ſubſtantia actus requiritur. ibid. 2.
Cautio ab vſufructuario præſtanda de vtendo arbitrio boni viri eſt de ſubſtantia. ibid. 3
Cautio ab vſufructuario præſtanda, de vtendo arbitrio boni viri, requiritur pro forma, & non ſufficit iuratoria. 182. 1
Cautio iuratoria ſufficit quoties ob paupertatem ſatiſdatio cum fideiuſſoribus, vel pignoribus præſtari non poteſt. ibid. 2
Cautionis fideiuſſoriæ præſtandæ impotentia probatur partis iuramento, quo ſe credere aſſeuerer de facili fideiuſſorem inuenire non poſſe. 183. 6

Cephalomanteia.

Cephalomanteia quomodo fiebat oſtenditur. 341. 20

Cera.

Cera ſi in funeralibus debentur Clericis, duplicabitur pro qualibet qualitatum exiſtentium in vna perſona. 360. 7

Chirurgus.

Chirurgo an liceat contrectare verenda infirmi ſi eueniat ſeminis emiſſio? 291. 1

Chronica.

Chronicorum libris fides adhibenda. 112. 4

Citatio.

Citatio partis in exemplatione requiritur. 120. 3
Citatio generalis quando debeat fieri per edictum in exemplatione inſtrumenti. ibid. 3
Citatio non requiritur quando exemplatio ſi per eundem Notarium, qui de originali fuit rogatus, ibid. 4
Citatio partis non requiritur in exemplatione facta de eius conſenſu, & approbatione. ibid. 5
Citatio, ſiue alia iudicij forma neceſſaria non eſt quando adeſt notorietas facti permanentis, 230. 7
Citatio realis vt extra territorium fiat legitimè deſiderantur litteræ ſubſidiariæ in legitima forma expeditæ. 273. 2

Ciuitas.

Ciuitas non appellãda, quæ nõ habet Epiſcopũ. 307

Clauſula

Per clauſ. *Appellatione remota*, non omnino ad ſuperiorem aditus intercluditur, cùm poſſit ad eum recurri per viam querelæ, aut reſtitutionis. 9. 2
Non obſtante clauſ. *Appellatione remota*, poterit victus vti remedio appellationis quoad effectum dumtaxat deuolutiuum. ibid. 3
Clauſ. *Quãdocumque*, vel toties, vel ſemper, in pacto de retrouendendo non facit vt illud deſinat præſcribi ſpatio triginta annorum. 165. 4
Niſi partes aſſignaſſent maius tempus quàm triginta annorum, vel ſi promiſſum ſit toties retrouendere, quoties huic remedio fuerit præſcriptum, vel quando interuenit iuramentum. ibid.
Clauſ. *Renũtians omnibus, & ſingulis caſibus fortuitis etiam*, &c. poſt expreſſionem aliquorum caſuum ſpecialium, an comprehendat maiores, & grauiores expreſſis. 273. 51

Cleidomanteia.

Cleidomanteia vnde & qualiter fiebat? 342. 25

Clericus.

Clerici ciuilibus Principum legibus non obligantur directè, ſed indirectè, quatenus naturalis æquitas poſtulat. 4. 3
Clerici Procuratoris, aduocatiue officium exercere prohibentur. 31. 1
Clerici pauperes in vtroque foro pro qualibet cauſa in ciuilibus poſtulare poſſunt. 32. 2
Clericus reum criminaliter accuſatum defendere poteſt, ſed tutius erit ſe à rei defẽſione abſtinere, ibid. 3
Clericus apud ſecularem Iudicem crimen confeſſus, non eſt ob talem confeſſionem ab Eccleſiaſtico puniendus. 51. 1
Clericus apud ſecularem iudicem confeſſus delictum, an ex tali confeſſione poſſit torqueri apud Eccleſiaſticum Iudicem. 53. 13
Clericus ab Eccleſiaſtico Iudice interrogatus non poteſt negare illud, quod apud ſecularem confeſſus eſt. ibid. 14

Clerici de omni crimine apud ſuum Eccleſiaſticum Iudicem conueniendi. 60.7

Clericus ab Eccleſiaſtico Iudice iuxta formam huius text. *in cap. cum non ab homine*, primò depoſitus deinde excommunicatus, & denique an anathematizatus dicitur incorrigibilis. 63.8

Clericus incorrigibilis quomodo dicatur tradi Curiæ ſeculari?. 64.10

Clericus delinquens an poſſit à laicis abſque mandato Eccleſiatici ſuperioris comprehendi, capi, ſeu detineri ſaltim per ſpatium viginti horarum. ibid. 12

Clericus debitor fugiens poteſt capi à laico creditore vt ad Eccleſiaſticum Iudicem trahatur. 65.13

Clericus ea defectu iuſtitiæ in Eccleſiaſtico foro non poteſt trahi ad ſeculare iudicium. 77.1

Clericus per ſuum expreſſum conſenſum non poteſt efficere vt ſecularis Iudex contra ſe etiam conſentientem cognoſcere poſſit. ibid. 3

Clericus coram proprio Epiſcopo, & non coram alio niſi de eius licentia, & vtriuſque partis conſenſu conueniri poteſt. 81.1

Clericus non poteſt ſibi conſtituere Iudicem laicum etiam cum iuramento, & de conſenſu alterius partis. 87.1

Clerici non poſſunt prorogare iuriſdictionem Iudicis Eccleſiaſtici ſine proprij Epiſcopi conſenſu. 89.1

Clericus delinquendo, vel contrahendo poteſt prorogare iuriſdictionem iudicis illius loci, in quo contraait abſque vlla ſui Epiſcopi licentia. ibidem 4

Clerici olim iurare prohibebantur. 93.1

Clerici arma portantes non poſſunt illis ſpoliari per Iudices ſeculares. 143.1

Clerici arma geſtantes per legem ciuilem prohibita poſſunt eis ſpoliari per miniſtros ſeculares in Hiſpania, & in Gallia. ibid. 2

Clericus prohibitam venationem, aut piſcationem exercens, non poteſt à ſeculari Iudice auibus, canibus, & alijs venationis inſtrumentis ſpoliari. 144.3

Clericus debitor ſi aufugiat, vel fugam meditetur, an & quando à Iudice ſeculari detineri poſſit? ibid. 4

Clericis deprehenſus à ſeculari Iudice ſtatim recto tramite ad Iudicem Eccleſiaſticum deducendus eſt. ibid. 5

Clerici à negotiationibus ſecularibus ſe abſtineant. 145

Clericus non debet in domo ſua tenere fœminas. 145.1

Clericus graueſcentis ætatis poterit ad ſeruitium mulieres domi retinere. ibid. 2

Clericus ſenex vt mulierem in ſuo ſeruitio habere poſſit, debet eſſe ætatis 70. annorum. ibid. 4

Clericus poteſt nominari depoſitarius à Iudice ſæculari. 156.1

Clericus poteſt compelli ad depoſiti reſtitutionem, per ipſum Iudicem ſecularem, qui eum nominauit. ibid. 2

Clericus venditor tenetur emptorem laicum defendere coram ſuo iudice. 171.25

Clerici omnes Epiſcopis inferiores teſtari poſſunt in Hiſpania. 187.1

Clerici non poſſunt per iudicem laicum compelli ad reparandas vias. 198.3

Clerici non poſſunt compelli ad ſoluendam pœnam impoſitam his, qui effuderint amurcam, vel his ſimilia vetita effundi per vias publicas. ibid. 4

Clericis in ſacris tabellionatus officium interdicitur. 200.

Clerici exemptionem & immunitatem nõ amittũt etiamſi dimiſſo habitu grauiſſima delicta committant, niſi incorrigibiles exiſtant. 219.1

Clericis, & perſonis eccleſiaſticis, non eſt licita venatio. 224.5

Clerici octuagenarij qui antea choro intereſſe conſueuerint, excuſantur ab obligatione intereſſendi choro. 262.6.

Clerici octuagenarij de iure infirmi ſunt & debiles ibid. 7

Clerici quando non eximantur à legibus ciuilibus, oſtenditur. 264.10.

Clericus poſſeſſor beneficij tenetur ad requiſitionem Ordinarij titulum ſuæ poſſeſſionis oſtendere. 268.3

Clericis in ſacris cõſtitutis in Eccleſia Latina ſemper fuit prohibitum contrahere matrimonium, tam poſt ordinem ſuſceptum, quàm vxores contractas retinere. 296.2

Clerici potius ſunt prouidendi de beneficiis, de quorum bonis fundata fuit Eccleſia. 303.8

Clerici diuites ex patrimonio proprio an debeant habere mercedem clericalis ſeruitij. 311.1

Clericus beneficiarios redditus ſibi percipere poteſt, patrimonialeſque ex integro conſeruare. ibid. 2

Clericus omnia bona ſua conſanguineis donare poteſt, & ex redditibus beneficiorum ſuorum velle viuere. 312.3

Clerici an puniri poſſint in Eccleſiaſtico foro ex confeſſione facta in ſeculari. 313.5

Coadiutus.

Coadiutus, vt ei detur coadiutor, ad quam ſenectutem peruenire debeat oſtenditur. 261.4

Coitio.

Coëundi impoſſibilitas ex quibus poſſit procedere 207.2

Collitigans

Collitigans ſuperſtes poteſt vti remedio huius textus. 256.4

Colliganti ſuperſtiti collatio & inſtitutio facienda 257.5

Auctor collitigans quando viuit, & reus deceſſit, non militat eadem ratio. ibid. 6

Collitigans ſuperſtes eo ipſo quòd alius collitigans deceſſit ſtatim in iure defuncti ſuccedit. ibid. 7

Ex duobus pręsẽtatis collitigãtibus vno mortuo, patroni in præiudicium ſuperſtitis alium præſentantes nulliter, & de facto præſentans. 257

Colonus.

Colono, emphyteutæ, vel fructuario non licet ſyluæ formam mutare, etiamſi ea mutatione res efficeretur melior. 283.10

Columba

Columba quæ viſa eſt ipſo Angelico Doctori alloquenti, naturalis non fuit. 341.11

Commodatarius.

Commodatarius de leuiſſima culpa tenetur, niſi cõmodatum fiat gratia vtriuſque. 154.1

Commodatarius ſolum tenetur de dolo ſi commodatum fiat tantum gratia commodantis. ibidem 2.

Commodatarius de interitu rei commodatę tenetur ſi culpa præceſſit caſum. ibid. 8

Commune

Commune quod eſt meum eſt. 219.3

Commonionis priuatio ex vi ſolius cenſuræ contrahitur ſine ope Iudicis. 141.6

Compenſatio.

Compenſationem iurans non apponere, ſi paupertate prematur, iuramento non obſtante, poterit compenſare. 127.3

Competentia.

Competentia ſuper iuriſdictione pendente, Iudices contendentes non poſſunt iudicare, & ſi ad vlteriora procedant, omnia attentatorum remedio poterunt reuocari. 267.1

Concilium.

Concilium Africanum Prouinciale, non vniuerſale fuit. 42 6.7

Concilium Africanum cur vocetur vniuerſale, cùm fuerit Prouinciale. 43.8

Concilium O Ecumenicum recuſari non poteſt. 45.18

Concilia Prouincialia licèt non omninò certam, & infallibilem, probabilem tamen & magnam in materia Fidei auctoritatem faciunt. ibid. 10

Concilium Prouinciale, ſeu Nationale poteſt tanquam ſuſpectum recuſari. 45.15

Concilium Prouinciale conniuente Pontifice & ſilente, ac conſentiente Epiſcopo, poteſt eum depoſitionis pœna corrigere. 46.15

Concluſio.

Concluſio principalis à quibus DD. probetur, remiſſiuè. 42.2

Conductor.

Conductori, & locatori læſis vltra dimidiam iuſtæ mercedis, conceditur beneficium, *l. 2. C. de reſcind. vendit.* & multipliciter declaratur. 162.15

Conductor ceſſans in ſolutione per bienniom, an & quando expelli poſſit à locatore declaratur. 17.14

Conductor ad longum tempus, & emphyteuta arbores ſcindendo, quæ non renaſcuntur, poſſunt expelli & iure ſuo priuari. 283.4

Conductor ſcindere poteſt ramos, frondes, pallos pedamenta, & arbores ſiccas, vel tempeſtate, aut vi ventorum auulſas, dummodo ita faciant proprij tantùm vſus gratia. ibid.6

Conductor arbores in caſibus permiſſis cædere poterit proprij tantùm vſus gratia, & in caſu neceſſitatis. ibid.8

Conductores, & emphyteutæ, ſeu vſufructuarij ſyluam extirpare, & ad culturam reducere non poſſunt. ibid.9

Confeſſio.

Confeſſio delicti coram incompetenti Iudice facta non valet. 51.2

Confeſſiones iudiciales factæ coram iudice quando valeant? 52.7

Confeſſio in proceſſu, & iudicio inualido quando valeat? ibid.9

Confeſſio facta ab eo, qui legitimam perſonam ſtandi in iudicio non habet, inualida eſt. 53.10

Confeſſionis extraiudicialis effectum, an & quando habeat confeſſio coram incompetenti iudice facta. ibid.13

Confeſſio vt paratam habeat executionem neceſſe eſt, vt fiat in iudicio coram competenti Iudice. 54.15

Confeſſo dandus eſt locus, & tempus vt ſe defendat. 104.4

Confeſſio, probatio, & acta contra Clericum apud Iudicem ſecularem competentem facta vbi ad eum cognitio ſpectabat, fidem faciunt. 313.3

Secus in illis caſibus, in quibus ſeculares Iudices omnino incompetentes ſunt. 314.4

Confeſſus crimen ſponte in iudicio punitur eadem pœna, qua is, qui de eodem ex probationibus conuictus condemnatur. 54.17

Confeſſus ſponte mitius punitur, quàm ſi negans conuinceretur, niſi certa pœna in iure præſcripta ſit. ibid.18

Confeſſio in iudicio legitimè facta ſufficit, vt quis de crimine, quod conſtat eſſe commiſſum, à Iudice competenti condemnari valeat, niſi ſit confeſſio ſpontanea, quæ fit abſque tormentis. ibid.19

Confitens incidenter crimen, quamuis directè contra illum agatur, puniri poteſt, & debet pœna ordinaria. 105.4

Confiſcatio.

Cõfiſcata vniuerſitate, villa vel caſtro, cui iuſpatronatus accedit, præſentandi facultas non tranſit in fiſcum, ſed Eccleſia libera manet, vel probabilius ea iuriſpatronatus clauſula ad hæredes venire poteſt. 375.17

Coniugium.

Coniugia permiſſa ſunt in Orientalibus clericis in ſacris ante ordinationem contracta, non pòſt. 296.1

Coniux an & quando de conſenſu alterius in ſeculo manentis, Religionem ingredi valeat, oſtenditur. 193.8

Coniunctus.

Coniunctus pro coniuncto vſque ad quartum gradum in prophanis pro coniuncto admittitur cum cautione de rato. 34.15

Coniunctus pro coniuncto in beneficialibus non admittitur, ſecus paupertatis fauore. ibid.6

Conſanguinitas.

Conſanguinitatis exceptio ſi opponatur mulieri petenti aliquem in virum, priùs de illa cognoſcendum eſt, quàm matrimonij queſtio terminatur. 93.1

Conſenſus.

Conſenſum præſtare prorogationi à clerico factæ ſpectat ad habentem iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & non ad Epiſcopum. 89.2

Conſenſus in hoc text. requiſitus ſufficit tacitus ibid 5

Conſeruator.

Conſeruatores ſunt iudices delegati. 246

Conſiliarius.

Conſiliarij & Aſſeſſores Iudicum Eccleſiaſticorum an & quando poſſunt eſſe laici, oſtenditur. 47.6

Conſtitutio.

Conſtitutionis nomen latiùs diffuſum. 2.5

Conſtitutio huius text. eſt localis ad clericos Pariſiis commorantes ſolùm pertinens. 85.4

Conſtitutionis nomen ſtrictè pro Principis lege deſignatur. 287.1

Conſtitutionis appellatio ad omne ius ſcriptum facilè recurrit, vel Supremi Principis illud ſit, vel inferioris. ibid.3

Conſtitutionis nomen generalius eſt, quàm lex. 287.5

Conſuetudo.

Conſuetudo quamuis immemorialis, ſi ſola ſit, & nullo titulo Pontificio iuuetur, non poteſt Eccleſiaſticæ iuriſdictioni quicquam derogare. 6.14

Papa

Papa quatenus toleret conſuetudinem recurrendi ad Iudices laicos. ibid.15
Conſuetudo vincere legem non poteſt. 14
Conſuetudo aſſignat locum ſedendi & ſtandi. ibid.1
Conſuetudo attenditur in materia præcedentiarum, etiamſi Iuri repugnet. ibid.2
Conſuetudo ſiue ſit contra Ius, ſiue præter Ius, decennio inducitur. ibid.3
Conſuetudo irrationabilis quæ dicatur? 15.3
Ratio an ſit de eſſentia conſuetudinis, aut legis? ibid.4
Conſuetudo præſcripta quæ dicatur? ibid.6
Conſuetudo an propriè præſcribi dicatur? ibid.6
Conſuetudo conſideratur, vel vt præſcribat ipſa aliquid, vel vt præſcribitur ab aliquo. ibid.7
Conſuetudo dicitur ius non ſcriptum. ibid.8
Conſuetudinis tempus qui dixerint eſſe arbitrarium Iudici. 16 9
Tempus certum conſuetudini præfiniti qui teneant. ibid.10
Conſuetudo longa, longæua, inueterata, diuturna, vetus, vetuſtiſſima. ibid.11
Decennium ſufficit ad inducendam conſuetudinem longam, vel diuturnam. ibid.12
Conſuetudo per quam clerici, maximè in criminalibus cauſis, trahuntur ad Iudicem ſecularem, non tenet. 59.1
Conſuetudinis inutilitas, qua præiudicium aliquod Eccleſiis, ſeu Eccleſiaſticis perſonis irrogatur, ponderatur ibid.2
Conſuetudo, quæ Eccleſiis manifeſtum onus, & grauamen infert, reprobatur. ibid.3
Conſuetudo rationabilis, & irrationabilis quomodo dignoſcatur. ibid.4
Conſuetudo contra libertatem Eccleſiæ non valet. 60.3
Conſuetudo tollens clericis priuilegium competens, eſt contra libertatem Eccleſiæ. ibid.6
Conſuetudo an & quando valeat vbi non valet lex? ibid.8
Conſuetudo non tenet, qua circa cauſas ciuiles Iudices ſeculares intendunt vſurpare iuriſdictionem contra clericos. ibid.9
Conſuetudo etiam immemorialis non poteſt aliquid operari contra libertatem Eccleſiæ? ibid.10
Conſuetudine introduci poteſt, vt plena fides adhibeatur ſcripturæ priuatæ. 118.1
Conſuetudo ſemper primum locum obtinebit ſi controuertatur inter nobiles, & plebeios ſuper præcedentiam. 151.8
Conſuetudo præualet nobilitati, & vincit ordinem gradualem ſtatuum, & qualitatum. ibid.9
Conſuetudo non valet, ſi tendat contra immunitatem eccleſiaſticam. 232
Conſuetudo immemorialis vim habet priuilegij. 236.5
Conſuetudo poteſt quantum Rex, aut Imper. aut alius ſupremus Princeps cum cauſa. 237.7
Conſuetudo immemorialis habet vim tituli. ibi.9
Conſuetudine immemoriali probata quis habere dicitur meliorem, & efficaciorem titulum de mundo. ibid.10
Conſuetudo accepta non differt à more. 286.2
Conſuetudo eſt ius, quod moribus inſtitutum eſt. ibid.4
Conſuetudo eſt ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſeruatur. 287
Conſuetudo alia contra legem, alia ſecundum legem. ibid.2
Conſuetudinis munus eſt, vt legem interpretetur. ibid.3
Conſuetudo eſt partim redacta in ſcriptis, partim moribus vtentium reſeruata. ibid.
Conſuetudo redacta in ſcriptis, conſtitutio, ſiue ius vocatur. ibid.4

Conſultores S Officij.

Conſultores S.Officij laici eſſe poſſunt. 40.12

Contentio.

Vide *Rixa.*

Contractus.

Contractus irritus foro externo ex defectu ſolemnitatis ſubſtantialis, erit etiam irritus in foro conſcientiæ. 21.3
Contractus meticuloſus meo iure tenet. 55.1
Contractus meticuloſus non eſt reſcindendus, ſi per aliquem actum voluntarium ceſſauerit cauſa illationis metus. ibid.4
Contractus Principis, per quem Regnum ſeruituti ſubijcitur, non tenet. 132.5
Contrahentibus qualiter liceat in pretio ſe decipere. 160.1
Contractus vbi eſt validus, ſed tamen reſcinditur, gabella non poteſt repeti, nec laudemium, nec releuium, ſecus ſi annullerut. 165.20
Contractum reſcindens ex quacumque cauſa, ſiue læſionis, ſiue pacti, ſoluere debet alteri quicquid vel fiſco, vel domino ab altero ſolutum fuerit. ibid.21
Contractum vſurarium an efficiat modicitas pretij cum pacto de retrouendendo. 264.1.2.3
Contractu reſoluto ex pacto legis commiſſoriæ, tenetur emptor fructus ex re empta perceptos venditori reſtituere. 179.6
Contrahentes ſe inuicem decipere in foro conſcientiæ non licet. 326.1
Dolo aliquem inducens ad contrahendum, eumque decipiens in vtroque foro tutus non eſt. ibid.2
Deceptio quando te ipſa interuenit abſque dolo contrahentium, vterque contrahens eſt tutus in conſcientia. ibid.4
Contrahentes non ſunt tuti in conſcientia quando ſciunt iuſtam rei æſtimationem, & emptor plus iuſto offert, vel venditor viliori pretio offert. ibid.5
Scientia veri valoris in contrahente læſo non operatur. ibid.7

Contumacia.

Excommunicationis ſententia ferenda ob contumaciam. 8.1
Contumaciæ pœnam euitat qui ob paupertatem comparere abſque decore in iudicio nequit. ibid.2
Contumax non dicitur quis niſi contumacia accuſetur. ibid.3
Contumacia lato modo per ſe delictum dicitur. ibid.4
Contumacia in excommunicatione quatenus contrahatur. 45.19
Contumacia, propriè loquendo, importat vitium virtuti obedientiæ contrarium. 100.1
Contumacia multipliciter diuiditur. ibid.2
Contumax in non comparendo verè & propriè dicitur, & eſt contumax. ibid.3
Contumacia in non parendo, vel in non comparendo, in quo differat? 101.4

Contumacia, ſeu obedientia pro qua ſola excommunicatio ferri poteſt, ſemper eſt peccatū mort. ibid 5
Pœnæ contra contumaces à Iure latæ. ibid.6
Contumax qui non vult comparere apud Iudicem, vel ſuperiorem à quo vocatus eſt poteſt excommunicari. 44.25
Contumax in dubio malam cauſam habere præſumitur. 122.1
Contumax non audiri niſi aduerſario teſtituris, refectiſque expenſis. 255.1
Contumax audiri non debet ſi denarios deficiat vnus ante realem, integramque ſolutionem. 256.2

Corpus.

Corpus viri & fœminæ quo tempore formetur in vtero? 290.2

Correctio.

Correctionis fraternæ fundamentum quod? 69.4
Correctio fraterna an locum habeat in Prælatis, & ſuperioribus? 70.6
Correctionis fraternæ correctio comprehendit bonos & malos. ibid.8
Correctionis fraternæ præceptum non ſolùm fraternam correctionem abſolutè, & in ſe, verum etiam ordinem in Euangelio præſcriptum reſpicit. ibid.10
Correctionis fraternæ præceptum an locum habeat vbi illa profutura ſpectatur? ibid.11
Correctionis fraternæ præceptum & ordo obligat pro loco, & tempore. 71.12
Corripere fratrem peccantem, an teneatur priuatus cum detrimento ſalutis, famæ, & bonorum. ibidem 13
Correctionis præceptum, & ordo obligat in peccatis occultis. ibid 14
Corripiens vbi in prima correctione aſſequitur emendationem fratris, ſtatim ſiſtere debet. 71.26
Correctionem fraternam debet præcedere primò ſecreta, deinde cum duobus, vel tribus teſtibus facta monitio. ibid.18
Corripiens etiam in cauſa denunciationis Euangelicæ poteſt exiſtere teſtis. 113.1
In correctionibus & denunciationibus Euangelicis, quæ ſolùm ad peccantis emendationem diriguntur, non videtur agi de graui, ſeu notabili eiuſdem præiudicio. 114.8

Coſcinomantia.

Coſcinomantia quomodo peragebatur. 342.2

Cratonomantia.

Cratonomantia ad furta domeſtica comperienda, 342.24

Creditor.

Creditorem adſtringere ad relaxandum iuramentum aliud profectò non eſt, quàm eondem compellere vt dimittat quod eo dimittente ſimul dimiſſurus Deus ſit. 123 7
Creditor ex re ſibi pignorata fructus percipiens, eos in ſortem principalem imputare debet, deductis expenſis, aliàs vſurarius erit. 125.1

Crimen.

Deprehenſus in crimine quando abſque vlla cōuictione condemnari, & puniri valeat? 64.1
Crimen occultum fratris ſecluſa extrema neceſſitate non licet ante ſecretam monitionem detegere. 72.15
Crimina teſtibus obiecta ante ſententiam probanda ſunt. 134.3

Culpa.

Culpa quæ ad cauſam præordinata non eſt, nocere non ſolet. 4.3
Culpa alia lata, alia leuis, & alia leuiſſima. 154.3
Culpa leuiſſima eſt non præſtare eam diligentiam, quam diligentiſſimus paterfam. præſtaret. ibidem 7
Culpa ad cauſam ordinata tribus modis dicitur. ibid.9
Culpa omnis in depoſitario excluditur ſi res ſuæ, & depoſitæ ſimul perierint. 157.2
de Culpa lata ſolùm quis tenetur ad intereſſe ſiue in committendo, ſiue in omittēdo culpa fit. 212.3
Culpa non cadit in inſanum. 224.4

D

Dactylomantia.

DActylomantia quæ? 341.18

Dæmon.

Dæmones quando ad aliquod opus inuocantur, hæreticale faſcinus eſt. 265.2
Dæmon ratione ſcientiæ multa cognoſcit, quæ iacent rebus naturalibus. 343.2
Dæmon diuturna experientia ſibi non modica comparauit melius quàm homines. ibid.2
Dæmones ante orbem creati ſunt, & non ſeneſcunt. ibid.
Dæmon noſcit ex ſubtilitate intellectus rerum naturalium facultates, & hominum inclinationes. ibid 4
Dæmones multa prædicere poſſunt, quæ nouerunt. 344.9
Dæmones poſſunt renuntiare cogitationes cordis ſignis manifeſtatas exterioribus. ibid.8
Futra contingentia Dæmones non cognoſcunt ex ſua natura, ſed caſu. ibid.9

Debitor.

Debitor ob ſuam paupertatem reſtituere non potēs moderatè & parcè viuere debet. 128.2
Debitor ve dilatione conceſſa gaudere poſſit, ſi fideiuſſorem ob paupertatem inuenire non potuit, præſtādo iuratoriam cautionem, dilatione remiſſa ſatisfactione fruetur. 183.5
Debitor non admittitur ad beneficium ceſſionis bonorum contra creditorem in pari, ſeu maiori egeſtate exiſtentem ibid.8

Deceptio.

Deceptio toleratur in foro contentioſo, ſed non in foro conſcientiæ quando interuenit ex reipſa & ex propoſito, quamuis non interuenerit dolus partis. 326.6

Decima.

Decima debetur ex arboribus de nouo plantaris in ſolo vbi nuces, vel vites erant. 289.2
Decimam præſcribens in certa terra videtur quoad omnes illius terræ fructus præſcripſiſſe. ibid.3
Exiſtens in quaſi poſſeſſione decimandi fructus voios fundi, ex quo ſolum frumentum antea colligebatur, dicitur etiam in quaſi poſſeſſione decimandi milium & alios fructus, qui poſtea loco frumenti ſati fuerunt. ibid.4
Quaſi poſſeſſionem percipiendi decimas in aliena Parochia habens de vna ſpecie fructuum, non ei datur manutentio reſpectu alterius ſpeciei. ibid.5
Papa eximere poteſt laicos à ſolutione decimarum. 190.1

Papa poteſt concedere alicui Principi laico quod percipiat decimas omnium locorum infidelium, vel hæreticorum, quos poterit ſubiugare. ibid. 2

Hiſpaniarum Regibus conceſſit Alexander VI. vt Indiarum decimas & primitias haberent, cum certo onere, de qua hic. ibid. 3

Regia ſuprema Tribunalia priuatiuè cognoſcunt de litibus, & quæſtionibus exortis ſuper decimis, quæ ſemel Regibus cōceſſæ sũt. ibid. 4

Decimandi ius ſpirituale ſicut & decimæ, à laicis poſſideri, ſeu preſcribi non poſſunt. 137. 1

Pauper à decimarũ præſtatione excuſatur. 191. 1

Decimarum exemptio nunquam cenſetur conceſſa per extenſionem, aut communicationem priuilegiorum aliarum Religionum. ibid.

Exemptio à decimis non ſuffragatur niſi in ſpecie derogetur diſpoſitioni. *cap. nuper, de decim.* ibid. 2

Decimæ multis Regibus à ſummis Pontificibus cōceſſæ. 328. 3

Decretum.

Decretum ex falſa cauſa interpoſitum nullius eſt roboris 351. 1

Defectus.

Defectus ſubſtantialis per ignorantiam quantumcunque probabilem, non ſuppletur. 214. 2

Delegatus.

Delegatus debet dari maior viginti annorum. 24. 1

Ætas minor 20. annorum ſufficit in delegato Pontificis, ſi Pontifex habuerit de ea notitiã. ibid. 2

Delictum.

Delicta per edicta generalia ab Epiſcopo denuntiari iuſſa intelliguntur præcedente monitione, ſeu correctione fraterna. 73. 19

Correctio fraterna vbi locum non habet, an denunciatio ſit facienda Prælato? ibid. 20

Peccator quando non audit fraternam correctionem, ex præcepto tenetur corripiens denuntiare illum Eccleſiæ? ibid. 21

Intellige vbi denuntians in foro Eccleſiæ probare poteſt quod denuntiat. ibid. 22

Delictis mixti fori ſaltim atrocioribus laicus punitus à Iudice eccleſiaſtico poteſt condignis pœna iterum puniri à Iudice ſeculari. 84. 11

Delicta non præſumuntur in homine ſene qui in iuuentute maturum, & honeſtum ſe exhibuit. 122. 1

Denuntiatio.

Denuntiare vel reuelare iuſſus crimen ſub excommunicatione non aliter tenetur, quàm ſi apud ſuperiorem probare valeat id ipſum. 74. 23

Denuntiatus & per Eccleſiam monitus ſi audiat, & emendetur, nullatenus contra illum ad pœnam aliquam procedi poteſt. ibid.

Denuntiatus, & monitus, de cuius crimine conſtat, ſi non emendetur, poteſt Eccleſia contra illum procedere. ibid. 25

Denuntians, teſtis, & Iudex exiſtere poſſunt in hac cauſa. 113. 2

Denuntians eſt principalis perſona in cauſa denunciationis. ibid 3

Denunciatio multoties ſit de peccatis commiſſis contra ipſum corripientem. ibid. 4

Denunciationis Euangelicæ in cauſa primò & principaliter agitur de lucro fratris peccantis. 114. 7

Denuntiatio qualiter facienda venditori vt de euictione teneatur, oſtenditur. 168. 7

Denuntiatio etiam venditori ſcienti litem motam eſſe, facienda ad hoc vt de euictione teneatur 169. 10

Denunciatio neceſſaria non erit quando nulla venditori competeret defenſio, & res omnino erat euincenda. ibid 12

Denunciatio ad effectum euictionis neceſſaria non eſt quando emptor eſt minor, ſi aliàs venditor ſciat litem eſſe motam. 170. 1

Vide *Correctio.*

Depoſitarius, & Depoſitus.

Diſpoſitarius præſumitur in dolo ſi rebus ſuis ſaluis exiſtentibus dicit depoſitas perdidiſſe. 156. 1

Depoſitæ res quando ſunt æqualiter pretioſæ cum ſuis, non tenetur depoſitarius ſi prætulit ſuas. 157. 3

Compenſationis exceptio in depoſito ad retardandam eius reſtitutionem non admittitur ibid. 5.

Depoſitum committitur fidei depoſitarij, ea tacita conditione vt illud reſtituat deponenti quando ipſe voluerit. ibid. 6

Deus.

Deus eſt mentis inſpector. 132. 2

Deus ſi remitteretur præuia cauſæ cōgnitione non adhibita, afficeretur iniuria per capturam, & remiſſionem. 274. 9

Diaconus.

Diaconus an ex officio teneatur ſanctum Euangelium decantare. 327. 3

Dias à ziages, Hiſpanè quid.

Difficultas.

Difficultas excuſat à periurio. 128. 4

Dignus.

Dignior non ſemper requiritur ille ad beneficium Curatum qui eſt doctior, vel ſanctior, ſed ex eo quod ſit ad bonum commune vtilior. 304. 15

Dignior ad Parochialem dicitur qui rei gerendæ aptior eſt. ibid. 16

Diligentia.

Diligentia media, eſt quam diligens paterfam. adhibere ſolet in rebus ſuis. 154 5

Diligentia maxima ea eſt quam diligentiſſimus, & induſtrius paterfam. in rebus ſuis adhibet. ibid. 6

Diſciplina.

Diſciplina à domeſticis inchoanda, vt reliquos pudeat errare. 320. 5

Diſparitas.

Diſparitas qualitatum inter contrahentes non attēditur ad hoc vt filij naturales per matrimonium ſubſequens legitimentur. 199. 1

Diſpenſatio.

Epiſcopi circa poteſtatem diſpenſandi an affirmatiua, vel negatiua regula conſtituenda ſit? oſtenditur. 34 21. 22

Diſpenſandi poteſtas aliquando conceditur Epiſcopis expreſſe aliquando tacitè, & implicitè. ibid. 23

Diſpoſitio.

Diſpoſitiones oppoſitæ & repugnantes per modum poſſibilem ad concordiam ſunt reducendæ. 10. 10

Diſſipatio.

Diſſipationis timor ſequeſtro cauſam dat. 103. 3

Diſtributio.

Diſtributiones quotidianæ ſenio confectis debētur, licet choro non interſint. 262. 5

Diſtributio graduum vnitatem & concordiam ſeruat. 309. 2

Diuinatio.

Diuinationis neceſſitas in rebus agendis, & litibus dirimendis quæ. 341.1

Diuiſio.

Diuiſione bonorum ex iudicio familiæ herciſcundæ habet locum remedium l.2.C.de reſcind. vendit. 161 9

Diuiſio quando fit per ſortes, an locum habeat d.remedium *l. 2. C. de reſcind. vend.* latè oſtenditur. ibid.10

Doctor.

Doctori, aut Sancto in quibus materiis magis ſtandum ſit quàm alteri. 293.1

Doctori vnius profeſſionis in ea magis credendum quàm alteri, qui plures profitetur. ibid.5

Doctor graduatus in vtroque Iure debet duplicem propinam habere. ibid.

Dolus.

Aduerſus leges de dolo excipi non poteſt. 3.4

Dolus ex actu clandeſtinè facto præſumitur. 22.5

Dominus.

Dominus qui feudum conceſſit inter vaſallos de feudo contendentes iuriſdictionem habet. 56.3

Dominium.

Vide *Regimen.*

Domus.

Domus reddenda eſt conductori poſt refectionem donec conductionis tempus finem accipiat. 174.12

Domus ſi comburatur facto famulorum malæ opinionis, dominos non ad pœnam incendij criminaliter, ſed ſolum ad intereſſe tenetur. 212.2

Domus ædificatæ intra 40. vel 30. paſſus reſpectiuè ab Eccleſia matrice, ſeu minore, etiàm ſi forent habitæ per laicos olim, ſecundum aliquos, gaudebant immunitate, ſecus hodie. 329.5

Domus Parochorum, Canonicorum, & aliorum Eccleſiaſticorum Eccleſiæ cohærentes gaudent immunitate. ibid.6

Domus Eccleſiæ ipſi cohærens gaudet immunitate. ibid.7

Donatarius, & Donatio.

Donatarius ſi ob ſuimet paupertatem donatori egenti ſubuenire non poteſt, ob id donatione priuari non poteſt. 185.6

Donatio rei dotalis cum iuramento valida. 131.1

Donatio propter ingratitudinem donatarij reuocari poteſt. 185.1

Donatio facta pauperi in moderatâ quantitate præſumitur facta ratione paupertatis. 214

Donatio reuocatur ex graui iniuria verbali facta donatori. 186.12

Ius reuocandi donationem ea cauſa ingratitudinis non tranſit ad hæredes. ibid.13

Donator ſi ignorauerit cauſam ingratitudinis, ad eius hæredes tranſit ius reuocandi donationẽ. ibid.14.

Donator contra hæredes donatarij agere non poteſt propter ingratitudinem à donatario commiſſam, ſi eo viuente de ea non fuit conqueſtus. ibid. 15

Donator ſi euictionem promittat, tenebitur de euictione; idem ſi promittat donationem bonam. 368.4

Dos.

Dotis nimia conſtitutio facit locum eſſe remedio l.2.C.de reſcind.vend. 162.1

Dos à patre data propter ingratitudinem non poteſt reuocari. 185.7

Dos filiæ ſpuriis à patre danda ad menſuram debitorum alimentorum taxanda. 206.7

Dubius.

Dubius in fide qualiter habeatur pro hæretico oſtenditur. 206.1

Dubitans circa interpretationem alicuius loci ſacræ Scripturæ, vel circa ea, in quibus variæ ſunt Doctorum opiniones, eligens vnam non dicitur hæreticus. ibid.2

E

Eccleſia.

Eccleſia nullum habet priuilegium, quòd abſque apprehenſione actuali illi adquiratur dominium rerum emptarum, aut donatarum. 13.1

Eccleſia pauper alteri Eccleſiæ non Curatæ, vel Curatæ per Epiſcopum poterit vniri. 19.2

Eccleſia Iure Imperij gaudet. 37.1

Eccleſia etiam data ſcientia enormiter læſa poſt quadriennium reſtitutionem conſequitur. ibid.2

Eccleſia quando dicatur non habere vltrà quid faciat? 63.7

Eccleſia quando non habet ſupremam poteſtatem temporalem tunc, inter laicos & contra illos ſeruatur Ius Ciuile. ibid. 83.3

Eccleſia quando eſt emptrix, non tenetur denuntiare ad effectum euictionis. 180.6

Eccleſia non habet tacitam hypothecam contra bona Prælati pro debito contracto ex alia cauſa adminiſtrationis. 181.3

Eccleſia non tenetur ex mutuo niſi ex parte mutuantis probetur verſum fuiſſe in eius vtilitatem. 148.5

Procedit quamuis Prælatus & Capitulum recepiſſent mutuum ſi per ſolutionem deueniendum eſſet ad diſtractionem bonorum mobilium pretioſorum, vel immobilium Eccleſiæ ibid.2

Eccleſia excuſabitur à præſtandi, alimentis patrono pauperi, ſi nihil illi ſuperſit præter neceſſaria Rectoris alimenta, & neceſſarios ſumptus in ea faciendos. 196.2

Eccleſiæ nomen ſtrictè, quandoque large ſumitur. 200.5

Eccleſia largè ſumitur quando tractatur de priuilegio immunitatis, ſtrictè verò ad effectum inducendum ſacrilegium. ibid.6

Eccleſia pauper, cuiuſque redditus poteſt alteri Eccleſiæ etiam curatæ vniri. 242.3

Eccleſiæ quod datur Chriſto donatur pro anima donantis. 318.2

Eccleſiarum vnio facienda propter vicinitatem & populi raritatem. 327.1

Eccleſia matrix ſeu Metropolis per circuitum 40 paſſuum, & minor per triginta gaudet immunitate. 329.1

Intellige de Eccleſiis extra muros ciuitatis inſtructis. ibid.2

Eccleſiæ Canepario ſi debeantur decem panes die quolibet, & Falconerio alij decem, ſi vnius efficiatur Caneparius & Falconerius, habebit viginti panes. 381.8

Electio.

Electio danda decipienti, illi non datur quando eſt doloſus,& dolus dedit cauſam contractui,vel interuenit læſio enormiſſima. 166.4

Eliſabetha Regina Hiſpan.

Eliſabetha Hiſpaniæ Regina vnà cum Ferdinando eius marito Aragonum Rege ſimul Hiſpaniæ reges cognominati ſunt, ac Regnum feliciter gubernarunt. 246.5

Emphyteuſis.

Emphyteuſis conceſſio poteſt reſcindi remedio *l.2. C.de reſcind.vend.* quando penſio præſtatur in recompenſationem fructuum. 161.16

Emphyteuſis penſionem ſoluere ceſſat per biennium in eccleſiaſticis à iure ſuo,in commiſſumque cadit. 175.8

Emphiteuta.

Emphyteutæ,qui moderatam ſoluit penſionem ratione dominij vtilis non eſt facienda illius remiſſio. 173.6

Emphyteuta qui per biennium à canonis ſolutione ob paupertatem ceſſauit,excuſatur. 175.3

Emphyteuta qui cum iuramento ſoluere penſionem quolibet anno promiſit,ſi primo anno deficit ab emphyteuſi,cadit ſtatim à iure ſuo. 176.4

Emphyteuta conductor, fructuarius, & ſimiles ex radice ſcindere non poſſunt arbores fructiferas. 283.5

Vide *Colonus.*

Emphyteuticario datur electio ſupplendi penſionē, vel reſtituendi rem in emphyteuſim acceptam,ſi eſt læſio,& de ea agatur. 166.3

Emphyteuticari,vel infeudari ſolitas res quando & ex quibus actibus dicatur?oſtenditur. 177.5

Emptio,& Emptor.

Emptio definitur vt ſit contractus iuriſgentium bonæ fidei,vltro citroque obligatorius,qui conſenſu re & pretio perficitur. 157.2

Emptor conuentus remedio *l.2.C.de reſcind.vend.* ſi eligeret rem reſtituere, & non ſupplere iuſtum pretium,nō tenetur rem cum fructibus reſtituere. 164.25

Emptor debet litem ſuper re empta motum venditori nuntiare,aliàs de euictione venditor non tenetur. 167.1

Emptor & venditor quando ſimul in eodem iudicio conueniuntur,denunciatio non requiritur ad effectum euictionis. 170.18

Emptor ſi fuit contumax tempore ſententiæ non poteſt agere de euictione. ibid.19

Emptor de euictione agere non poteſt ſi victus à ſententia contra eum lata non appellauit. ibid.20

Emptori non datur actio euictionis contra venditorem quando per imperitiam,errorem,vel iniquitatem Iudicis,res fuit euicta. 17.27.

Vel quando facto Principis res ab emptore fuerunt ſublatæ, aut fuit compulſus eas alteri vendere. ibid.28

Epiſcopatus.

Epiſcopatuum diuiſio ex quibus cauſis facienda. 327.13

Epiſcopus.

Epiſcopus creari nemo poteſt, niſi poſt trigeſimum ætatis annum perfectum. 17.1

Epiſcopo non titulari facta collatio beneficij,vel dignitatis non valet,niſi præcedente Apoſt.diſpenſatione. ibid.5

Epiſcopus ob redditúum tenuitatem, paupertatemque beneficiorum vniones facere tenetur. 19.3

Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt crimina inquirere & punire. 25.1

Crimina de quibus Epiſcopi in ſuis diœceſibus cognoſcere poſſunt, quæ ſint? 26.2

Epiſcopi ad punitionem criminum in ſuis diœceſibus commiſſorum poſſunt,cúm opus fuerit,brachium ſeculare inuocare. ibid.5

Epiſcopi auctoritas non ſufficit vt laicus in cauſa ſpirituali Iudex exiſtat. 38.3

Epiſcopus an & quando accuſari poſſit in Concilio Prouinciali? 46.12

Epiſcoporum minores cauſæ poſſunt in Concilijs Prouincialibus agitari. ibid.13

Epiſcopi quas cauſas laicis delegare valent? 48.10

Epiſcopus in cauſa ſuæ Eccleſię iudicare poteſt. 67.7

Epiſcopus quando poſſit creditorem compellere ad Iuramenti remiſſionem. 123.4

Epiſcopus poteſt habere in ſui ſeruitium duos Canonicos ſuæ Eccleſiæ, licèt Canonici huiuſmodi nunquam acceſſerint ad ſuas Eccleſias. 147.6.7

Epiſcopus de bonis patrimonialibus & aliunde,non autem intuitu Eccleſiæ quæſitis liber è diſponere poteſt. 186.1

Epiſcopo regulari de bonis etiam patrimonialibus, vel aliunde acquiſitis teſtati non licet. ibid.2

Epiſcopus,vel alius Prælatus Eccleſiam ſuam viſitans,non poteſt exigere procurationem à pauperibus clericis. 197.1

Epiſcopus,& quilibet ordinarius poteſt facere ſtatuta etiam pœnalia,& ipſo iure pœnam infligentia,iuri tamen Canonico non aduerſantia. 241.1

Epiſcopus poteſt compellere per edictum generale ad editionem titulorum beneficialium cùm ad diœceſim de nouo venit. 248.8

Epiſcopus tempore quo Epiſcopatum conſequitur, tenetur facere inuentarium illarum rerum, quas ipſe ex patrimonio,vel aliunde cōparauit. 295.1

Epiſcopus compellendus eſt facere inuentarium de patrimonialibus. ibid.2

Epiſcopi Regulares an de bonis patrimonialibus,& aliunde quæſitis diſponere poſſint. ibid.3

Epiſcopi conſecratio poteſt ex diſpoſitione Papæ vno tantùm Epiſcopo fieri. 306

Epiſcopo licet prædicandi licentiam concedere illi qui adhuc non eſt in ſacris Ordinibus conſtitutus. 327.4

Epiſcopus Regularis omne quod habuerit,& lucratus fuerit intuitu Epiſcopatus,Eccleſiæ,in qua eſt Epiſcopus,acquirit. 330.1

Epiſcopus Regularis,quod ſibi legato, donatione, aliove quoquam modo debitum eſt,qualiter recipere,retinere,& expendere valeat, optime declaratur. ibid. 2 & ſeqq.

Ethnicus.

Ethnici infideles an teneantur præcepto fraternæ correctionis. 69.5

Et,& in peccato concepit me mater mea, interpretantur. 290.6

Euangelium.

Euangelij auctoritas circa duos gladios quomodo intelligenda,oſtenditur. 281.1

Euchariſtia.

Euchariſtia ſacroſancta olim in primitiua Eccleſia mortuis ori includebatur, ſed poſtea varijs de cauſis ſublatum. 266 4

Euictio.

Euictio non competit aduerſus donantem,ſi donatio incipiat à traditione etiamſi ſit filia. 168.3

Euictio ſi intercedat donatoris dolo, aut culpa, ipſe de euictione tenebitur. 168.5

Euictionis actio donatario contra donatorem datur, quando donatio eſt remuneratoria, vel ob cauſam facta. ibid.6

Euictio vt competat debet libelli copia aduerſus emptorem prodoci, ad venditorem tranſmitti, vt omnino de litis motæ qualitate ſit certus. 169.9

Exceptio.

Exceptiones dilatorias præcipuè incompetentiæ Iudicis, qui opponere omittit, ſatis in Iudicem cōſenſiſſe videtur. 136.2

Exceptio excommunicationis in foro ſæculari admittenda. 258.5

Exceſſus.

Exceſſus in pretio ſi non eſt materia parua, inducit culpam lethalem, & ad reſtitutionem obligat, & ſi eſt materia parua, inducit peccatum veniale. ibid.1

Excommunicatio.

Excommunicatio vbi dicta eſt, illico ſtatum mutat condemnati, & eum præſcindit à communione Fidelium, & perceptione Sacramentorum. 140.2

Excommunicatus poteſt denuntiari ſine metu attentatorum, poſt appellationem. ibid.3

Excommunicationis ſententia in ſcriptis proferēda, non autem memoriter. 229.1

Excommunicationis ſententia proferri debet à Iudice, vel ab alio ipſius nomine, ex ſcriptis. ibid.2

Excommunicationis ſententia debet ſaltem eſſe ſubſcripta manu iudicis. ibid.3

Excommunicationem non ſufficit excipienti exprimere, ſed oportet vt ſpecies illius exprimatur. 258.1

Proceſſus cum excommunicato habitus in iudicio de iure nouo huius libri Sexti valet quamdio ille per exceptionem legitimè non repellitur. ibid.

Excommunicatio, vel quæcumque alia cenſura, aut pœna, ſi feratur contra ſcientiæ fauentes, illum contrahit is qui contra facit, etiam ex ignorantia affectus talis pœnæ. 277

Excommunicandi forma quæ antiquitus fuerit, declaratur. 44.12

Excommunicatio non habet certa & determinata aliqua verba quibus proferri debeat. ibid.13

Excommunicatus donec ſatisfecerit per ſatisfactionem non abſoluitur. ibid.14

Excommunicatio ferri non poteſt pro peccato præterito etiam graui abſque contumacia. 45.16

Excommunicatus ſtare non poteſt in iudicio, niſi tanquam reus. 57.1

Excommunicatus actor admittitur in omnibus illis caſibus, in quibus limitatur tit. ille C. vt nemo inuitus agere. 58.6

Excommunicatus niſi ſit nominatim denuntiatus, à iudicij limine non expellitur. ibid.7

Excommunicatus maiori excommunicatione non poteſt procurator conſtitui etiam pro reo. 111.3

Excommunicatus an poſſit agere aduerſùs alium ſimiliter excommunicatum oſtenditur. 135.1

Excommunicatus maiori excommunicatione non poteſt in criminali cauſa aliquem accuſare. ibid.3

Communicans cū excommunicato incurrit minorem excommunicationem. ibid.4

Excommunicatus appellans non eſt audiendus ſuper appellationis proſequutione, niſi poſtquā ab excommunicatione fuerit abſolutus. 231.2

Excommunicatus appellare poteſt à ſente[illegible] ſeu grauamine iudiciali, ſecus ab extraiudiciali. [illegible] 4

Excommunicati beneficiorum fructus ſub[illegible] ſunt non Iudice intercedente, ſed ipſo iu[illegible] 4 [illegible]

Excommunicatus ob non ſolutum debitum [illegible] pter paupertatem ſoluere non poſſe [illegible] ſolui debet. [illegible] 4

Excommunicationis ſententia ob non ſ[illegible] bitum lata, ſi de paupertate impotentiaq[illegible] toris notoriè. [illegible]

Executio.

Executio in bonis clerici ad depoſitum reſt[illegible] dum debet fieri per Iudicem eccleſiaſt[illegible] 156.3

Executores meri nullam habere poſſunt cauſæ cognitionem. 23.1

Exceptionem aliquam admittere non debent meri executores. ibid.2

Executor merus quando ſuperſedere debeat in executione ſententiæ nullæ, & iniuſtæ. ibid.3

Executor ad diſtribuenda bona in cauſam piam, poteſt ea diſtribuere in liberandis carceratis ad pœnam etiam pecuniariam pro maleficiis condemnatis. 321.2

Exemplum.

Exemplum ſcripturæ ex temporis antiquitate non fit ſolemne, niſi illa exceſſerit centum annos. 116.2

Exemptus.

Exemptus non poteſt ſine licentia Papæ, cui ſubditur, prorogare aliorum Iudicum iuriſdictionem. 39.3

Expenſas.

Expenſas ob contumaciam ſolutas non recuperat qui eas ſoluit. 256.3

Expoſitio.

Filij expoſiti, de quorum parentibus non conſtat, legitimi ſunt cenſendi. 217.2

Expoſiti an admittantur in collegiis, vbi requiritur vt admittendi ſint ſanguine puri? ibid.3

Expoſiti dicuntur ciues, & naturales illius loci in quo fuerunt expoſiti. ibid.4

Filium exponere ob mortis timorem, vel ob infamiam vitandam licet parenti. 218.2

Exponens ſeptennio minorem filium, vel ſeruum puniendus. ibid.3

Abiecti à patre vel domino poſt ſeptennium nō expoſiti, ſed pro derelicto habiti dicūtur. ib.4

Patriam poteſtatem amittunt parentes filios exponentes exponique conſentientes. ibid.5

Expreſſio.

Expreſſio facta ſub inuolucro verborum reſcriptum vitiat. 219.3

F

Factum.

FActum, & ea, quæ in facto conſiſtunt, litigantes per ſe & nomine ſuo, non verò per Aduocatos proponi debent. 74.1

Facultas.

Facultas generalis cum expreſſione aliquorum caſuum, non comprehendit maiora quàm in ipſo mandato continentur. 292.1

Famulus.

Famulos improbos, & malæ vitæ qui retinuerint, poſſunt pro eorum delictis puniri. 212.1

Fatale.

Fatale primum & ſecundum ſi eſſet lapſum, tertium comperit per reſtitutionem in integrum paupertatis intuitu. 139.1

Februatio.

Februationes apud Gentes quæ. 345.4

Februationes antiquæ cardinalibus dederunt originem. 346.8

Feudum.

Feudi dominus eſt Iudex competens vbi ſuper illud vertitur lis inter vaſallos, nec alius Iudex adiri poteſt. 56.1

Feudo euicto contra dominum, feudatarius de euictione agere poteſt. 170.13

Feudum domino irrequiſito alienatum amittitur. 178.4

Feudum vacans ob culpam cum omnibus melioramentis libere ad dominum remittitur, vt de eo pro libito diſponat. ibid.6

Feudum ob alienationem irrequiſito domino factum amittitur, & ad dominum liberè redit. ibidem.7

Intellige in feudo nouo, ſiue denuo acquiſito ab alienante. ibid.8

Feudum acquirens domino præiudicare nequit per alienationem eo irrequiſito factam. ibid.9

Fides.

Fides eſt dictorum, & conuentorum conſtantia. 126.5

Fides dicitur à fiendo, vt videlicet fiat quod fieri dictum eſt. 127.6

Differentia an ſit aliqua ſi dicatur in fide, aut per fidem. ibid.7

Fidem frangenti non debet fides obſeruari. 124.2

Fideiuſſor.

Fideiuſſorem innenire difficile in quolibet reputatur, in paupere verò impoſſibile. 183.5

Fideiuſſorem quòd debitor non inueniat, ſufficit probare per ipſius debitoris iuramentum, niſi creditor in eadem, vel maiori egeſtate ſit. ibid.7

Filia, & filius.

Filia vt exhæredari valeat, non ſufficit inuitis parentibus, aut indigno nubere, ſed requiritur vt turpiter viuat. 228.1

Filia maior 25. annis non poteſt à patre exhæredari ſi publica meretrix fit. ibid.3

Filia gratis nihil accepto ſola dote contenta ſi renũciauit hæreditatibus parentum, an poſſit vti remedio *l. 2. C. de reſcind. vend.* ſi læſa ſit oſtenditur. 162.13

Filia ſi modica contenta dote Religionem ingreditur, & renuntiauit opulentiſſimæ hæreditati, an illa vel monaſterium poſſit intentare remedium *d. l. 2. C de reſcind. vend.* oſtenditur. ibid.14

Filiam ſpuriam tenetur pater dotare. 205.4

Filiatio probatur ex confeſſione parentis ſeriosè facta. 111.1

Filiationis coniectura reſultabit ex nominatione, & tractatione fratrum, & conſanguineorum. ibid.2

Filius pauper patrem alere non tenetur. 185.9

Filius non tenetur credere matri aſſerenti ex adulterio eum concepiſſe. 228.2

Filij Regum regni ſucceſſores puberes relicti, curatores an accipere teneãtur, oſtenditur. 206.6

Filius ſpurius nec ex teſtamento, nec ab inteſtato, aut alio contractu inter viuos quicquam præter alimenta à patre obtinere poteſt. ibid.

Filius naturalis in bonis parentum, an & quando ſuccedere poſſit, oſtenditur etiam de iure Regni Caſtellæ. ibid.7

Filij naturales, ſi præteriti ſint in teſtamento patris, qui filios legitimos non habet, an poſſint aliquid prætendere præter alimenta. ibid.8.9

Fiſcus.

Fiſcus quando eſt emptor, & venditor litem contra eum eſſe motam ſcit, non tenetur eam denuntiare. 170.15

Fiſcus poteſt ad ſuum Iudicem trahere actorem agentem contra emptorem ſuper ore ab ipſo vendita. 171.16

Fœmina.

Fœmina fidelis cum infideli de matrimonio contrahendo conuenire poteſt ea conditione, ſi fiat Chriſtianus. 300.2

Fœnerator.

Fœneratores ad exhibendum ſuarum Codices rationum cenſura eccleſiaſtica ſunt compellendi. 279.1

Fœtus.

Fœtus quandiu in vtero eſt baptizari non poteſt. 4.5

Fornicarius.

Fornicarius neminem putat coactum. 521.2

Fornicatio.

Fornicationis ob. cauſam vir ab vxore diuertens, aliam vxorem ſuperſtite adultera accipere non poteſt. 348.1

Fornicanti ex ignoratiã cum duabus ſororibus, poſt annos ſeptem coniugia non negari ait text. in præſenti. 351.1

Francia.

Francorum Rex oleo miraculoſo inungitur. 10.1

Francorum Rex eſt Canonicus Eccleſiæ S. Hilarij Pictauienſis, & Eccleſiæ Cenomanenſis, & Andegauenſis. ibid. 5

Fructuarius.

Vide *Colonus.*

Fructus.

Fructus pignoris lucro debitoris cedunt. 125.2

Fructus & redditus beneficiorum tantum æſtimari debent, quantum valent deductis oneribus. 248.2

Fructus beneficiorum ſunt qui ſuperſunt deductis oneribus, & impenſis. ibid. 3

Fructus integri intelliguntur deductis oneribus ibidem.4

Fructus decimarum ex conceſſione Pontificis bene poſſunt cadere in laicos. 328.4

Furtum.

Furti tenetur vtens re ad alium vſum, quàm ad quẽ ſibi, commodata fuit. 155.10

Furtum committens paupertatis, miſeriæque ſuæ leuandæ cauſa, excuſatur. 218.1

Neceſſitate in extrema exiſtens aliena furari, vel contrectari non dicitur. 219.2

Furti crimen excuſat neceſſitas famis. ibid.4

Furari credens modicum, ſi furatus fuerit multum, tenebitur non habito reſpectu ad intentionem, & ignorantiam ſuam. 352.5

Futurum.

Futurorum cognitio duplex eſt. 344.5

Futura ex præteritis coniicientes iudicamus. ibidem, 12

Vide *Dæmon.*

G.

Gabella.

GAbellarum & regiorum reddituum Regi pertinentium in conductione, locum non habet remedium *l.2.C.de reſcind.vend.* 163.19

Gazzonus apothecæ cũ certo ſalario, ſi poſt ea effectus tabellio plura inſtrumenta conſecit pro apotheca, garzoni & Notarij ſalarium habere debet. 160.10.

Generalitas.

Generalitas obſcuritatem parit. 119.4

Geomantia.

Geomantia prohibetur vt hæretica, falſa, & ſcandaloſa. 341.12

Gladius.

Gladius temporalis vltra ſpiritualem an ſit in Eccleſia. 281.2

Gratia.

Gratia cauſatur in perſona contrahentis matrimonium, non in procuratore. 252.8

Grus.

Grues concordiam exercent inter quas nullus eſt primatus. 216.4

H.

Hæreditas.

HÆreditatis in diuiſione ſacta inter cohæredes ei, qui lædit, datur electio, vel ſupplendi id, quod deeſt cohæredi, & in quo læſus reperitur, vel quod iterum diuiſio fiat, niſi interueniat læſio enormiſſima. 166.2

Hæreticale.

Hæreticalia ſunt magica omnia in quibus dæmonibus ſuneſta offeruntur ſacrificia. 265.1

Hæreticale & ſi Hoſtiæ conſecratæ, vel aliarum rerum ſacrarum interueniat abuſus. 266.3

Hæreticalia ſunt omnia illa, quæ fiunt ad hæretico, vel mago. ibid.5

Hæreticus.

Hæreticorum pœnas non incurrit ille, qui errorem contra fidem etiam poſitiuum dummodo ex ignorantia quamuis craſſa committit in interno, etſi perfectè explicet illum in externo. 17.1

Hæreticus eſt, qui ſanctiſſimam Hoſtiam maleficiis præſertim amatoriis immiſcet. 266.11

Vide *Abiuratio.*

Hierarchia.

Hierarchia Eccleſiaſtica inſtar cœleſtis ordinatur. 309.7.

Hieremias.

Hieremias Propheta poſtquam mortuus fuit, Iudæ aparuit. 324.5

S. Hieronymus.

Hieronymo magis quàm Auguſtino creditur in interpretatione SS.Scripturarum. 293.1

Hieronymo in hiſtoriis & tranſlatoribus magis creditur quàm aliis. ibid.3

Hiſtorici libri.

Hiſtoricis libris fides omnino adhibenda, & quando 112.3

Hiſpania.

Hiſpaniæ Reges nullum ſuperiorem neque etiam Imperatorem in temporalibus recognoſcunt. 304.1

Hiſpaniæ Reges Gothorum temporibus inungebantur. 20.3

Hiſpaniarum Reges habent Canonicatus in Eccleſia Burgenſi, Toletana, & Ligionenſi. 20.6

Hiſpani dicunt *dias aziages* quaſi Ægyptiacos. 347.8.

Homo.

Homines in quibus caſibus ligari poſſint vt mulieribus reddantur inutiles. 208.3

Homo qui non vult eſſe in ciuili ſocietate aut Deus, aut beſtia. 309.4

Homo animal ſociabile. ibid.5

Hydromantia.

Hydromantia, quæ ex aqua captabatur, prohibetur vt hæretica. 342.13

Hypotheca.

Hypotheca competit in bonis Prælati pro mala adminiſtratione bonorum Eccleſiæ. 181.1

I.

Ianuarius.

IAnuarij Kalendis comeſſationes, cantus, & bona verba fieri prohibentur. 345.1

Ianuarij prima dies auſpicialis dictus eſt. ibid.2

Ianuarij Kalendarum lætitia hodie quare? 345.7

Vide *Kalenda.*

Ignorantia.

Ignorantia in iis, qui fidei ſunt, non excuſat, niſi in ruſtico, & omnino ignaro. 216.3

Ignorantia craſſa circa mala prouenientia ex actione illicita minuere voluntarium. 324.2

Ignorantia etiam probabilis nihil prodeſt ad excuſandum rebaptizatum à pœna irregularitatis. 359.1

Illiteratura.

Illiteratura totalis, & omnimoda requiritur ad inducendam inhabilitatem ad Ordines & beneficia. 297.1

Immunitas.

Immunitas Eccleſiaſtica, ſeu exemptio clericorum à ſæcularium Principum Iuriſdictione tam quoad perſonas, quàm quoad bona eſt de iure diuino. 6.12

Eccleſiæ [illegible] gaudet immunitatis priuilegio. 199.1

Immunitatis priuilegio gaudet qui pedem, vel manum in Eccleſia, vel cœmeterio habet. ib.2

Immunitate Eccleſiæ gaudet ille qui parietem ipſius Eccleſiæ partis exterioris tetigerit. 206.3

Actũ ipſi cœmeterio reſpondens gaudet priuilegio immunitatis. ibid.4

Immunitatis Eccleſiaſticæ defenſio commendatur. 310.3

Immunitas 40.vel 30.paſſuum non ſeruatur de conſuetudine. 329.3

Immunitati vltra cœmeterium iam hodie nullum ſpatium cedit. ibid.4

Impeditus.

Impedito non currit tempus. 151.1

Imperator.

Imperatores Romani poteſtatem, & dominationem in vniuerſo orbe nunquam habuerunt. 305.2

Imperium.

Imperium attenta ſua origine non à Sede Apoſt. ſed à Deo eſt. 18.3

Imperium eſt indiuiſible, & monſtruoſum eſſet ſi Regnum haberet duo capita. 132.3

Vide *Regnum.*

Impotentia.

Impotentia correſpectiua ſimul & perpetua poteſt eſſe. 208.2

Impotentiam correſpectioam quando dicatur habere vir oſtenditur. ibid.2

Impotentia reſpectiua quando datur? ibid.2

Impotentia quomodo ſe habeat. 349

Impubes.

Impubes puer præcipoè ſi non ſit doli capax occideus non contrahit irregularitatem. 223.1

Impuberum 14 annorum peccata, qui muliebria patiuntur, reſeruationibus Epiſcoporom non ſubd[illegible] ibid.6

Im[illegible] veres qui dicantor oſtenditur. 240.4

Impuberum teſtimonia fidem faciunt vbi veniat al ter[illegible] non poteſt. 315.6

Impunitus.

Sanctius & ſecurius eſt impunitum relinqui facinus nocentis quam innocentem damnare. 111.3

Tā, in ore duorum, &c. non conſtituunt noonm aliquod, ſeu Euangelicum præceptum, ſed tantummodo referuntur tanquam iodiciale illud ſcriptum in lege veteri iuxta vim, qoam tunc temporis habebat. 114.10

Tā in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum, declarantur. 115.11

Incontinentia

Incontinentia in ſexagenario non præſumitur. 194.3

Incorrigibilis.

Incorrigibilis quis dicatur? 61.1

Incorrectus, & incorrigibilis an differant? 62.2

Incorrigibilis verè & propriè quis dicatur. ibid.3

Conſtitutio agens de incorrigibili, intelligenda de illo, qoi abſolutè, ſimpliciter, & iuxta proprietatem verbi talis dicitur, ibid.6

Incorrigibilis delinquens abſque vlla traditione, vel degradatione, dimittitur vt ſeculari poteſtate comprimatur. 63.0

Imdecentia.

Indecentia an ſit vt laici poſſint eſſe arbitri in cauſis ſpiritualibus. 38.5

Indicus.

Indicus homo trecentos & triginta quinque vixit annos. 194.4

Indigena.

Indigenæ forenſibos præferendi in prouiſionibos Parochiarum Eccleſiarum. 301.1

Indigenæ inducuntur facilius ad reſidentiam quàm extranei. 303.9

Indigena magis quàm extraneos præſumitur diligere patriam, & Eccleſiam in qua eſt enutritus. ibidem.11

Indigenæ magis quàm extranei amantor, & colontur à populo. ibid.12

Indigena idoneus aptior, & melior eſt ad beneficium Curarum ſuæ patriæ. 304.14

Indultum.

Vide *Lex.*

Infamia.

Infamia incurritur ipſo iure propter periurium. 127.4

Infames infamia canonica notati, qoæ ex lethali culpa contrahitur, e teſtimonio repelluntur. 134.1

Infans.

Infans, vel pupillus ſi ſcienter à Principe delegatus nominetur, tunc habitu iuriſdictionem illi delegaſſe videtur. 25.3

Infans doli capax poteſt ex delicto puniri ſi proximos ſit pubertati. 223.1

Infantes excommunicari non poſſunt. 224.4

Infantes Iudæorum, ſicut adulti, non ſunt per vim ad fidem trahendi. 548

Infantes vnius diei an & quomodo peccandi ſint capaces. 352.1

Infantia tam in viris quàm in fœminis terminatur ſeptimo anno expleto. 217.1

Infidelis.

Vide *Iudeus.*

Ingratitudo.

Ingratitudinis in deteſtationem qui ſcripſerint referuntur. 185.2

Ingratitudo diſplicet Deo, & dicitor hoſtis gratiæ, & inimica ſalutis. ibid.3

Inhabilitas.

Inhabilitas non tollitur, nec ſuppletur ex mixtura alterios habilis & capacis. 41.2

Inimicus.

Inimicus offenſus, qui fideiuſſorem non inuenit, poteſt relaxari eum cautione iuratoria de non offendendo. 99.2

Maximè cùm pauper bonæ conditionis, ac famæ ſit. ibid.3

Iniuria.

Iniuriatus & malo, aut damno aliquo affectus, tenetur ſic peccantem contra ſe corripere. 69.3

Iniuſtitia

Iniuſtitias propter, & peccata transfert Regna de gente in gentem. 289.6

Inops.

Inops quis. 194.1

Inquilinus.

Inquilino qui domum propter peſtem, aut bellum deſiit habitare, facienda eſt remiſſio mercedis pro rata temporis. 173.2

Inquiſitio, & Inquiſitor.

Inquiſitionis [illegible] non debet niſi attingenti qoadrageſimum annum. 278.1

Ex moderniori Pontificio Decreto hodie ſufficit attigiſſe trigeſimum annom. ibid.2

Ætas triginta annorom ad Inquiſitores neceſſaria pro Commiſſariis reqoiritur. ibid.3

Inquiſitores contra hæreticam prauitatem hodie magis pro ordinariis, quàm pro delegatis ſunt exiſtimandi. 24.3

Inquiſitores litteras ſibi iuriſdictionem tribuentes edere tenentur. ibid.4

Inquiſitores Apoſt. In Regnis Portugaliæ, Aragoniæ, & Valentiæ ſimoniæ crimen punire poſſunt 84 8

Inquiſitores contra hæreticam maieſtatem procedunt contra Magos Sacramentis abutentes. 266.9

Inſons.

Inſontes punire à diuina miſericordia alienum eſt. 553.3

Inſtitutum.

Inſtituta antiqua rationabiliter ordinata impoſterum obſeruanda. 339.1

Inſtrumentum.

Inſtrumentum procuratorium ex longinqua regione allatum quando præſumatur à Notario confectum. 33.9

Comprobatio & recognitio inſtrumenti ex longinqua regione allati an ſit neceſſaria. ibidem 9

Inſtrumentum quando ſit legale vt illi fides adhiberi poſſit? 34.11
Inſtrumentum præſumitur & habetur pro legali quando pars aduerſa tempore citationis non opponit contra illud. ibid.13
Inſtrumentum mandati procuratorij non probatur ex eo quòd tabellio atteſtetur coram ipſo fuiſſe confectum. 61.4
Inſtrumenta, qui ratione officij conficiunt, ea edere tenentur. 108.9
Inſtrumenta quoad proprietatem communia reus edere compellitur. 109.15
Inſtrumenta communia ratione vtilitatis edere reus actori non tenetur. ibid.17
Inſtrumentorum appellatione contineri teſtes. 116.1
Inſtrumenti exemplum non ſolemniter ſumptum fidem non facit abſque originali. ibid.1
Inſtrumenta ſi exemplentur in partibus virtute litterarum compulſoriarum, an ſufficiat citari procuratorem in Curia. 119.6

Intereſſe.

Intereſſe quando debeatur non ſolito negotiari? 221.6
Intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis quandò abſque vſurarum labe vltra ſortem exigi poſſit? 222.1

Interpretatio.

Interpretatio vbi ſimpliciter prohibetur, prohibita cenſetur generalis extrinſeca, vel quæ hominis interpretatio non dicitur, non verò magiſtralis, ſeu legalis. 66.3

Irregularitas.

Irregularitas omnis an tollatur per profeſſionem in Religione approbata? 77.5
Irregularitas eſt pœna, quæ imponitur pro culpa. 224.2

Iudæus.

Eccleſia in Iudæos circa quæ poteſtatem habeat. 279.2
Iudæus an ſub hac Clementina contineatur? oſtenditur. ibid.4
Iudæi, vel infideles, an & quando poſſint à Chriſtianis principibus expelli & bonis priuari oſtenditor. 336.1
Iudæorum & Maurorũ expulſio ab Hiſpania à Ferdinando & Eliſabetha Hiſpaniarum Regibus quare facta. 337.2
Iudæi an, & quibus caſibus per Inquiſitores puniri valeant? ibid.3
Vide *Maurus.*

Index.

Iudices delegati litteras ſuæ commiſſionis quando edere teneantur, oſtenditur. 23.1
Iudices Conſeruatores litteras ſibi iuriſdictionẽ tribuentes ad ipſam fundãdam edere tenentur. 24.2
Iudices Eccleſiaſtici poſſunt cenſuris, & aliis pœnis arbitrariis ſeculares compellere ad auxilij brachij ſecularis exhibitionem. 26.6
Iudex laicus quando poſſit cogi auxilium brachij ſecularis impartiri in delictis non eccleſiaſticis, ſed mixti fori à ſeculari commiſſis. 29.13
Iudex ſecularis non tenetur impartiri Eccleſiaſtico auxilium ſuum vbi aliàs conſtaret de iniuſtitia, vel nullitate ſententiæ. ibid.14
Vel vbi fuerit à ſententia Iudicis Eccleſiaſtici auxilium requirentis appellatum, vel ſupplicatum, aut de nullitate dictum. ibid.15
Iudex iudicare debet ſecundùm allegata, & probata. ibid.16
Iudices fori omnino diuerſi ſibi adinuicem auxiliari debent. ibid.17
Iudex eccleſiaſticus vtpote excellentiore vtens iuriſdictione cogere cenſuris poterit ſecularem ad præſtandum auxilium, non ita ſecularis eccleſiaſticum. 30.18
Iudicum diſtinctio refertur. 51.3
Iudices omnino competẽtes ſunt illi, qui attento iure abſque vlla prorogatione, vel conſenſu litigantium adiri poſſunt. 51.4
Iudices omnino incompetentes ſunt illi, qui attento iure, nec etiam de conſenſu litigantium competentes ſunt, aut prorogari poſſunt. ibid.5
Iudices incompetentes, ſed non ſimpliciter, ſunt omnes illi, qui ex partium conſenſu competentes effici poſſunt. ibid.6
Quid ſi Iudices eccleſiaſtici laicorum iudicium ſequi teneantur. 40.11
Iudex incompetens quando fiat competens per confeſſionem partis. 53.11
Iudex ex officio poteſt & debet prouidere vt in iudicio interueniant omnes ſolemnitates, & requiſita neceſſaria. 61.1
Iudex ex officio poteſt videre de viribus mandati, & Procuratorem ſine illo agentem repellere. ibidem 3
Iudex ſententiam pro actore ferre poteſt ex cauſa ab eo probata, licèt alia in libello deducta fuerit, ſi procedat ſolâ facti veritate inſpecta. 75.3
Iudex aliàs competens poteſt vt ſuſpectus recuſari ex eo quòd habeat cauſam ſimilem. 78.1
Iudex nimis fauorabilis vni parti, ſuſpectus eſt alteri, ibid.2
Iudex in cauſa quam vt priuatus habet, æquum putat id, quod in ea petit aut prætendit litigans, ibid.4
Iudices ſi de cauſa principali, & de exceptionibus ſimul cognoſcunt, vel aliàs ſi ſuper ipſa principali cauſa lite nondum conteſtata teſtes recipiũt, licitè ab eis appellatur. 79.1
Iudices pronuntiare debent ante negotium principale ſuper omnibus exceptionibus, quæ de ſe impediunt litis ingreſſum. ibid.2
Iudex quoties non cognoſcit à principio de exceptionibus præiudicialibus diuiſim à negotio principali, licitè ab eo appellatur. ibid.3
Iudex eccleſiaſticus adiri poteſt ob negligentiam Iudicis ſecularis in adminiſtranda Iuſtitia. 86.1
In Iudicem conſentire, & poſtea eum ſuſpectum allegare non licet. 136.3
Iudex delegatus non aliter acquirit iuriſdictionis exercitium, niſi priùs oſtenſis ſuæ delegationis litteris. 139.1
Iudex ex officio publicum excommunicatum repellere debet. 258.4
Iudex vnius territorij an & quando poſſit citare in territorio alterius, quæſtio propoſita. 273.1
Iudex in alieno territorio ſubditum ſuum per ſe, aut per nuntium poteſt citare abſque eo quod litteræ ſubſidiales Iudici alterius territorij dentur, ibidem 4
Contrarium verius. ibid.6
Iudices ſimilis fori, diuerſo tamen territorio degẽtes, litteris requiſitoriis vtuntur ad executionem ſuarum ſententiarum. 273.7
Iudex requiſitus pro rei remiſſione non præmiſſa cauſæ cognitione, vel ſaltim ſummaria informatione illum remittere non tenetur. 374.8
Iudex requiſitus debet inſpicere delictum, proceſſum

ſum, & acta, & non debet credere ſimplici ſententiæ in criminalibus. 274.10
Iudex ſecularis non poteſt cognoſcere de poſſeſſione rei ſpiritualis. 318.5
Suſpectus an ſit auctor alicuius libri, qui vt Index cognoſcere debet de cauſa in qua diſputatur dubium in eo diuiſum. 336.1
Iudici, qui compoſuit librum, impedimento eſſe non poteſt ad iudicandum ſuper articulis, quos in eodem reſoluit. ibid.2

Iudicium.

Iudicium à citatione incipit. 22.2
Iudicium mixtum quod dicatur? 34.1
Iudiciorum nomine in hac regula quæ veniant. 269.2

Iuramentum.

Iuramenti vinculo non tenetur qui promiſit ſi alter ex parte ſua non adimpleuit. 124.1
Iuramentum de Iure Digeſtorum & Codicis olim acceſſionis vice fungebatur. ibid.2
Iuramentum quomodo cœpit obligare, licèt actus non valeret. ibid.3
Iuramento promiſſorio ineſt aſſertorium. ibid.4
Iuramentum nihil aliud eſt quàm probatio. 125.5
Iuramentum de ſoluendis vſuris cur valeat, cùm tamen vſurarum promiſſio non valeat. ibid.6
Iuramentum de ſoluendis vſuris quomodo valeat ſi peccati nutritiuum eſt. ibid.7
Iuramentum non eſt dicere, per fidem meam, abſolutè loquendo. 126.8
Iuramentum eſt ſi dicatur in fide Dei, vel Chriſti, vel Chriſtiana. 127.9
Iuramentum de genere eſt probationis. 131.5
Iuramentum promiſſorium non eſt ſine aſſertorio. ibid.6
Iuramentum facit valere actum eo modo, quo poteſt, remiſſiuè. ibid.7
Iuramentum ſuper actu à lege prohibitio principaliter in fauorem priuatum, ſecundario in fauorem publicum præſtitum obſeruari debet, abſque vi, dolo aut tertij preiudicio fiat. ibid.8
Iuramentum litis deciſorium nec recuſari, nec referri poteſt ſi à Iudice ſit delatum, ſecus ſi à parte. 133.1
Iuramentum ſuppletorium à Iudice delatum ad conficiendam integram probationem, non poteſt à parte recuſari. ibid.2
Iuramentum ſubire recuſans an pro confeſſo habeatur. ibid.3
Iuramentum obligationem parit, quæ verborum non tam ſolemnitate, quàm Religione contrahitur. ibid.4
Iuramentum ſemel præſtitum non augetur, vel minuitur vltra effectum naturalem, quem habet. ibid.6
Iuramentum nihil aliud quàm probatio eſt. ibid.9
Iuramentum in ſupplementum probationis ſemiplenè probanti in cauſa matrimoniali non deferendum, ſecundùm vnam ſententiam. 192.1
Iuramentum ſuppletorium in cauſa matrimoniali deferendum, ſecundùm aliorum ſententiam. ibidem.3
Tertia opinio diſtinguit an petens iuramentum ſuppletorium nitatur pro matrimonio, aut contra matrimonium. ibid.4
Aliter diſtinguunt alij inter caſum, in quo ſolum adeſt ſemiplena probatio, & inter illum, in quo aliquid vltra ſemiplenam probationem probatum eſt. 193.5
Iuramentum de non reuocando mandatum ad contrahendum matrimonium, licet præmiſſum ſit nihilominus reuocatio valet. 254.22
Iuramentum eſt Dei in teſtem aſſumptio. 331.1
Iuramentum poteſt ſolo intellectu ſolaque interiori voluntate perfici, ac conſummari. ibid.2
Iuramentum ſi præſcribatur fieri tactis Euangelijs & Cruce, ſi hæc non tangantur, nullam habebit vim in foro externo. ibid.6
Iuramentum valet quod per lapidem præſtitum fuerit. 332.1
Iuramentum ex intentione eius, qui iurat, non eius cui iuratur, accipi oportet 331.1
Iurare per lapidem vt ſic idololatria eſt. ibid.5
Iurare licet per creaturas non abſolutè ſpectatas, & à ſeipſis, ſed vt ad Deum relatas. ibid.6
Iuramentum eſt teſtimonium fidei, qua Deum Opt. Max. veritatis fontem profitemur. ibid.7

Iuriſdictio.

Iuriſdictio delegata odioſa eſt, ac proinde reſtringenda. 24.1
Iuriſdictio ordinariorum vt naturalis & fauorabilis amplianda. ibid.2
Iuriſdictio eccleſiaſtica inſtituta ad gubernãdos Fideles ſecundùm legem Euangelicam. 26.4
Iuriſdictio in feudali cauſa domino feudi relinquenda, etiamſi contra perſonas eccleſiaſticas agatur. 56.2
Iuriſdictio Iudicis à quo ſuſpenditur per appellationem tam quoad executionem ſententiæ, quam quoad officium illius. 139.1
Iuriſdictio ex die, vel ſub conditione data ante aduentum Dei, vel implementum conditionis non exiſtit actu. 247.
Vide *Cauſa*.

Ius.

Ius municipale, ius peculiare. 1.3
Ius commune, & municipale, an, & in quo differant. ibid.4
In Iure nouum non eſt, vt in corpore Iuris inſerantur leges & priuilegia. 85.5
Iura quæ de ſigillo nullam faciunt mentionem quomodo intelligenda. 210.2
Ius relaxandi habens is & retinendi ius habere non ambigitur. 223.5
Iura, quæ Regibus competunt in ſignum ſuperioritatis, impræſcriptibilia ſunt. 137.1
Ius Pontificium, quaſi quid diuinum dicitur. 288
Iura quæ de ſubiectione facta per Pontifices Imperatoribus loquuntur non ad ſubiectionem iuridicam, ſed arbitrariam ex libera Pontificum voluntate pendentem referenda ſunt. 305.2

Iuſpatronatus.

Iuriſpatronatus cauſa coram Iudice eccleſiaſtico agitanda. 49.1
Iuſpatronatus auctoritate Eccleſiæ velut præparatorium, & antecedens ordinatur ad ſpiritualia. 50.3
Iuſpatronatus ex natura ſua & per ſe temporale. ibidem 6
Iuſpatronatus annexum, & coniunctum ſpiritualibus cur dicatur, oſtenditur. ibid.7
Iuſpatronatus non tranſit cum hæreditate in fideicommiſſarium omnium bonorum, ſed apud hæredem remanet. 195.2
Iuſpatronatus qui non perdit per confiſcationem Iudicis ſecularis. 274.11
Iuſpatronatus annexum villæ, vniuerſitati, &c per

ſententiam

ſeutentiam Iudicis ſecularis tranſit in fiſcum, in quem tranſit villa, vniuerſitas, &c. 274.15
Iuſpatronatus quod de per ſe, & principaliter ſubſiſtit, & non eſt vnitum, ſeu annexum, non tranſit in fiſcum per ſententiam Iudicis ſecularis confiſcantem. ibid.14

Iuſtitia.

Iuſtitiæ defectus in eccleſiaſtico Iudice ſufficit vt ad eccleſiaſticum competentem ſuperiorem recurratur. 77.2

Iuuenis, & Iuuentus.

Iuuenis ſi ſciat legere, & ſpes ſit quòd diſcat, non dicitur illiteratus omnino. 297.2
Iuueutus propria venatorum ætas. ibid.1

K.

Kalenda.

Kalendarum, præcipue Iannarij feſtiuitate apud Gentes maxime celebres. 345.3

L.

Lactatio.

Lactare filium nulli mulieri nec heroinæ dedecori eſſe poteſt. 290.1

Leſio.

Remedium ſubueniendi læſo procedit in omnibus bonæ fidei contractibus. 160.2
Contractibus reciprocis ratio læſionis congruere non poteſt. ibid.3
Feudi in conceſſione locus eſt remedio læſionis vltra dimidiam quando conceditur ob pecuniam domino præſtandam. ibid.4
Læſionis remedio vltra dimidiam locus eſt in datione in ſolutum extraiudiciali. 161.5
In locatione etiam decimarum, aut vectigalium locum habet remedium læſionis vltra dimidiam. ibid.6

Laicus.

Laicus titulo locationis poteſt decimas exigere. 137.2
Laici ſuper ſpiritualibus, & eccleſiaſticis negotiis arbitrij eſſe non poſſunt. 38.1
Laici per viam iuriſdictionis, & poteſtatis publicæ Eccleſiaſtica negotia tractare non poſſunt. ibid.2
Laici circa res eccleſiaſticas, & negotia ſuper ſpiritualibus emergentia poſſunt conſilium ſuum præſtare. 39.9
Laicus inſimul cum clerico poteſt eſſe arbiter in cauſa ſpirituali. 40.1
Laici non poſſunt Eccleſiaſtica negotia tractare, ſed ſolùm Prælatorum iudicio diſponi debent. 47.1
Laicus tractare eccleſiaſtica negotia prohibetur, quando velut Iudex & ſuperior in vim iuriſdictionis ea tractat, ſecus ſi miniſterialiter. ibid.2
Laicus etiam in ſpiritualibus Procurator conſtituitur ad vnum, vel etiam ad plura negotia ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium. ibid.3
Laicus iure & auctoritate legitimi ſuperioris eccleſiaſtici poteſt eccleſiaſtica negotia tractare. 48.9

Legatus.

Legatorum poteſtas reſtringenda. 54.3

Legitimatio

Legitimatio perſonarum neceſſaria eſt etiã in cauſis ſummariis, & executiuis. 33.3
Legitimatio, quam ſubſequens matrimonium operatur, operatur veram & non fictam legitimationem. 209.4
Filij legitimi vbi vocantur ad maioratum abſque dubio ſuccedunt legitimati per ſubſequens matrimonium. ibid.5
Ta legitimi; & de legitimo matrimonio nati, ſunt ſynonima. 210.6
Legitimati quando excluduntur, cenſentur excluſi legitimati per reſcriptum, & non per ſubſequens matrimonium. ibid.7

Lex.

Lex quomodo dicatur reſpicere futura, & non præterita. 2.1
Lex, aut indultum Principis an ſtare poſſit ſi tertio præiudicet. 3.7
Leges laicorum Eccleſias, & earum bona nullatenus ligant. 4.1
Nemo tenetur directè legibus eius, qui in ipſum non habet poteſtatem. ibid.2
Lex Ciuilis prohibens alienari bona immobilia in eccleſias, an ſit valida? 6.16
Lex nulla naturalis, aut diuina hodie obligans reperitur, quæ neceſſariò concludat non ſufficere vnicum teſtem, & ideo poteſt lex humana ex cauſa ſtatuere quòd vnus ſufficiat. 115.12
Legem Ciuilem quando irritare Pontifex poſſit? 331.3
Lex commiſſoria non eſt improbata generaliter, aut in venditione ſpecialiter, ſed tantum in pignoribus, præcipuè ceſſante fraude. 180.8
Vide *Pactum.*

Liber.

Libri rationum à perſonis particularibus fabricati pro conſeruatione rei familiaris non ſunt ex obligatione edendi. 108.23
Libellus in actione reſciſſionis contractus ob læſionem vltra dimidiam quomodo formandus. 167.5

Libertas.

Libertas eccleſiaſtica in quibus caſibus offendatur, in quo ve conſiſtat, remiſſiuè. 265.11

Lis, & Lex.

Litigans cum alio cenſetur eius aduerſarius. 42.4
Litigans cum alio velut inimicus recuſari poteſt. ibid.5
Litigans mecum recuſari à me poteſt ne in alia cauſa Iudex ſit. 97.1
Lite pẽdẽte ſuper ſeparatione thori, an potiùs vxor ſequeſtrari debeat in aliquo monaſterio, quàm apud honeſtas matronas, oſtenditur. 98.1
Legis præſumentis in foro poli nulla eſt poteſtas, ſi veritas pateat. 202.1
Lex an ſtatuta ſuper præſumpto quaſi comperto. 203.2
Lex ob duas cauſas præſumere ſolet. ibid.5
Litigantibus duobus ſuper electionibus de ſe in diſcordia celebratis, ſi contingeret aliquem ipſorum mori, ad electionem aliam non eſt procedendum. 256.1
Lis ſuper titulo & quidem principaliter exigitur vt locus fiat deciſioni huius text. ibid.3
Litem fuiſſe inſtam ſaltim coloratè ſufficit ad effectum regulæ. 257.8
Leges aptari debent iuxta regionem, quibus ſcribuntur, temperiem. 289.4
Leges qui facit, pari maieſtate legibus obtemperare decet. 292.3
Legum ſolemnibus ſolutum Principem aliqui credunt. ibid.4
Leges Ciuiles quando obtineant in foro Eccleſiaſtico. 294.1

Leges Ciuiles in ſpiritualibus parum, aut nihil poſſunt. ibid 2
Litteræ ſigillo Epiſcopi munitæ plenam faciunt probationem in iis, quæ ad eius officium ſpectant. 110 1

Loth.

Loth an neſciens cum filiabus coierit? 324.2

Ludus.

Quæſita ex ludo non tenetur qui lucratus, reſtituere, niſi compellatur à Iudice. 224.1
Leges non reddunt irritum ludi contractum, nec afficiunt ludentes inhabiles ad dominium transferendum. 225.3
Ludo ſe potiores partes habere certò ſciens, ſponſionem auget, an teneatur reſtituere? oſtenditur. 2.6.7
Luſor bene cautus peritusque an poſſit ab imperitiore lucrari? oſtenditur. ibid.8

M

Magiſtratus.

MAgiſtratus laicos poſſe cognoſcere de cauſis poſſeſſoriis beneficiorum, qui teneant, referuntur: ſed contrarium verius. 79.1

Maioratus.

Maioratus poſſeſſor ſcripturam fundationis edere ad petitionem alterius compellitur. 109.16
Maioratus per viam donationis facti inſtitutio poteſt reuocari ſi ingratitudo aduersùs inſtituentem ſit commiſſa. 185.4

Maiuma.

Maiuma feſta S. Crucis inuentionis feſtiua pietate purgata ſunt. 346.9

Maius menſ.

Maij menſis lætitiæ Maiumæ Deæ celebrantur. 345.5

Malefactor, & Maleficium.

Malefactores Eccleſiarum in vtroque foro conueniri poſſunt. 82.1
Maleficium vt tollat non poteſt quis petere à malefico etiam parato. 207.3
Maleficium reſpectiuum ex quibus inducatur, remiſſiuè. 208,1
Malefico petere vt per alterum maleficium tollat maleficium, licitum non eſt. 331.1
Curati per alterum maleficium poſtea in dolores grauiſſimos, & ſæpe in morbos maiores incidunt. 332.2
Maleficio vti non licet etiam ad bonum finem. ibidem 3
Malum non eſt præſumendum de illo qui bene vixit. 122.2

Mandatum.

Mandatum ſpeciale poſterius derogat priori reſcripto generali ſecundùm Ius commune obtento. 108
Mandatum procuratorium non præſumitur. 33.6
Mandatum per Procuratorem debet præſentari, vt ipſe nullo temporis curſu ab huiuſmodi præſentatione poſſit excuſari. ibid.7
Mandatum procuratorium probari poteſt per teſtes ſicut per inſtrumentum. 34.14
Mãdatum ex ſui natura ſtricti iuris eſt, & eius fines excedi non poſſunt. 249.1
Mandatum in quo adeſt clauſ. Et ad omnia ea negotia & lites quas habeo, & habere ſpero, non extenditur ad lites, ſeu cauſas futuras, niſi cauſæ futuræ ortum habeant ex negotiis de præſenti. 250.3
Mandatum procuræ conceſſum alicui ad exigendum pecunias extantes penes inquilinos, non extenditur ad pecunias exactas per alios. ibidem 4
Mandatum conceſſum contra Titium, aut aliam perſonam, non comprehendit vniuerſitatem, vel collegium. ibid.5
Mandatum ad matrimonium contrahendum debet eſſe ſpeciale. 254.1
Mandata duo ſi dentur ad contrahendum cum diuerſis, ſi contrahatur cum ſecunda, an matrimonium ſit validum? oſtenditur. 254.17
Mandatum procuræ licèt ſit iuramento vallatum, reuocari poteſt. 255.23

Manutentio.

Manutentio an & quando detur ex poſſeſſione habita in re, quæ mutauit formam? 189.7

Manus.

Manus deoſculandas tradere mulieribus Religioſis non licet, maximè iuuenibus. 279.2

Maritus.

Maritus præſtando cautionem iuratoriam ſatisfacit ſi ob paupertatem ſuam cauere non poteſt de non offendendo vxorem. 99.8
Marito cum iuramento aſſerenti vxorem carnaliter cognouiſſe, credendum non eſt, ſi vxor contrarium probauerit. 110.1
Maritus quamuis ex vi iuramenti non poſſit vxorẽ adulteram ciuiliter accuſare, ad ſuam priuatam vtilitatem, poterit tamen criminalem accuſationem contra eam inſtituere ad publicam vindictam. 129.4
Maritus ſi noluerit accuſare vxorem adulteram, vel ab accuſatione criminali deſiſteret, nullum peccatum incurrit. ibid.5
Maritus propter ignorantiam excuſatur ab inceſtu. 331.5
Cognoſcens aliquam conſanguineam, aut affinem ignorans probabiliter illam eſſe talem, quamuis peccet peccato fornicationis, non tamen peccat peccato inceſtus. ibid.6

Martyr.

Martyrum natalitia vnde originem ſumpſerint. 346.11

Maſculus.

Maſculus quadrageſimo die, & 90. fœmina animam rationalem ſuſcipit. 289.6

Mater.

Mater ſiue legitima ſiue alia, tenetur partũ lactare, & nutrire quouſque is trimus efficiatur, & eius ætatis qua ablactari poſſit. 205.1
Mater licèt teneatur lac intra triennium filio exhibere, cæteros tamen ſumptus etiam intra id tempus pater ſacere tenetur. ibid.2
Mater a lactationis onere excuſatur vbi ipſa adeò pauper exiſteret, vt propria induſtria victum quæreret, vel ſi vberum ſiccitate laboraret. ibidem 3
Mater ſi ſibi perſuadeat ex adulterio filium concepiſſe, tenetur in foro conſcientiæ ſatisſacere hæredibus mariti ex propria ſubſtantia. 228.5
Matris in vtero qui eſt, quaſi vnum quid cum illa per colligationem fit. 357.1

Matrimonium.

Matrimonialis cauſa eſt grauis, & ardua. 192 2
Matrimonium lite pendente valet. 201

Matrimo

Matrimonium articulo mortis contractum validum eſt. 209.2

Matrimonium operatur retrotractionem legitimitatis ad diem natiuitatis. ibid.5

Matrimonium virtute generalis mandati celebratum, ſi adſit aliud mandatum ſpeciale ad contrahendum cum eadem, quæ illius ignara fuit, an conualidetur? 252.2

Matrimonium ex defectu legitimi conſenſus in vtroque coniuge, an poſſit ex poſtfacto conualidari ob legitimum vnius conſenſum. ibid.3

Matrimonium per procuratorem contractum validum eſt non tantùm in ratione contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti. ibid.6

Matrimonium cõtrahens per procuratorem peccabit mort. ſi eo tempore, quo per procuratorem ipſius nomine matrimonium contrahitur, non ſit in gratia. ibid.9

Matrimonium per procuratorem contractum Sacramentum eſt. 253.10

Matrimonium per procuratorem cõtractum eo ante celebrationem reuocato non valet, quamuis reuocationem non ignoret. ibid.14

Etiam in foro exteriori. ibid. 15

Matrimonium à procuratore contractum erit validum etiamſi ſuperueniat furor in conſtituente mandatum ad contrahendum. 254.21

Matrimonij iugum fidelis cum infideli ducere non poteſt, ſi tamen contrahatur, nullo iure ſtare prohibetur. 348.1

Intellige dum non timeatur de alterius coniugis peruerſione. ibid.2

Mauri.

Mauros & Iudæos baptizatos in quibus caſibus expellere liceat, oſtenditur. 337.4

Vide *Iudeus.*

Medicus.

Medici gratis pauperes curare debent. 307.1

Concurrente opportunitate locorum, temporum, & rerum. 308.2

Medicus recuſans pauperes curare, à Iudice poterit officio priuari. ibid.5

Medium.

Medium deflorandi fœminam artificio aliquo an ſit licitum? 208.3

Melioramenta.

Melioramenta in re vendita penes emptorem facta ſoluere tenetur venditor. 163. 22

Melioramenta in re emphyteutica facta non recuperat ab emphyteuſi cadens ob non ſolutum canonem, ſed ad dominum pertinent, ſecus ſi abſque culpa cadat. 176.5

Melioramenta in re emphyteuta de mandato, vel conſenſu domini facta, tenetur ipſe dominus ſoluere quamuis pauper ſit. ibid.7

Melioramenta quando dominus ob paupertatem ſoluere nequit, qualiter illa tollere debet, qui fecit, oſtenditur. ibid 8

Mercator.

Mercatores huius temporis ſuorum librorum rationes edere tenentur. 108.10

Mercatori mutuanti ſolito negotiari debetur intereſſe ratione ſolius moræ. 221.8

Merces.

Mercedis, ſeu penſionis remiſſio ceſſat quoties caſus fortuitus ex culpa coloni, vel alterius, qui contendit ſibi fieri remiſſionem, acciderit. 174 8

Meritum.

Merita quando ſunt æqualia, Epiſcopus ex duobus æqualiter præſentatis illum inſtituet quem voluerit. 307.3

Merx.

Mercium in aſſecurationibus habet locum remedium *l.2.C.de reſcind.vend.* 161.8

Metus.

Proteſtatio multum adiuuat ad probationem metus. 35.1.

Metum non probat proteſtatio, niſi & alia concurrant. ibid.2

Metum allegans neceſſariò illum probare tenetur, ibid.3

Metus reuerentialis per ſe ſolum non eſt ſufficiens ad reſcindendos contractus ſimili metu initos. 36

Metus qualis iuſtus, & ſufficiens ad reſciſionem actuum, ſeu contractuum relinquitur iudicis arbitrio. ibid.1

Iudex vt poſſit arbitrari qualis ſit ſufficiens metus, debet conſiderare perſonæ metum paſſæ qualitatem. ibid.2

Perſonam incutientis metum debet Iudex proſpicere, vt iudicare poſſit, an ſit ſufficiens. 37.3

Miles.

Milites qui priuata auctoritate deuaſtant oppida, aut ea incendunt, tenentur ad reſtitutionem. 334.7.

Minor.

Minoris de punitione quando agitur, hæc duo ſimul requiruntur, quod doli capax, & proximus pubertati ſit. 223.2

Minores in cauſis beneficialibus, & momentaneæ poſſeſſionis in procuratores eligi, & iudicio comparere poſſunt. 250.2

Missa.

Miſſæ celebratio ante auroram. 355

Miſſam audiendi præcepto quis ſatisfacit illam audiendo ab Euangelio vſque ad finem. 354.1

Miſſæ præcepto ſatisfacit qui poſt Epiſtolam, aut Euangelium veniens legit, aut audit à legente, quæ non audiuit. ibid.2

Miſſarum duarum duas dimidietates audiens an præcepto audiendi Miſſam ſatisfacit? ibid.3

Miſſæ priuatæ in Sabbato ſancto celebrari poſſunt, maximè legitima exiſtente cauſa, vel vbi conſuetudo circa hoc exiſterit. 355.1

Miſſæ priuatæ celebrari poſſunt in feria quinta in Cœna Domini. 356.2

Monachus.

Monachus etiam coram iudice laico pro monaſterij ſui neceſſitate poſtulare poteſt. 32.1

Monachi comparere non valent in iudicio abſque ſui Prælati licentia, vel mandato. 61.2

Monachus teſtari non poteſt. 186.1

Monachus litigans cum Abbate, vel eum accuſans à monaſterio ad viuendum, & ad litigandum ſumptus conſequi debet. 213.1

Monachus in poſſeſſione exiſtens, ſi monaſterio iniuſtè expellatur, ſumptus conſequi debet. ibidem.

Alimenta, litiſque ſumptus ſequeſtrum paſſo ſubminiſtrandi ſunt. ibid.3

Etiamſi bona ſint ob delictum ſequeſtrata. ibidem 4

Monaſterium.

Monaſterium ſi paupertate prematur, abſque ſimonia

niæ labe poterit cum ingredientibus de ſuſtentatione paciſci. 215.2

Morbus.

Morbi qualiter à dæmone inferrj poſſint. 344.20

Mors.

Mors propter peccatum hominibus cõtingit. 353.2
Mortuus ille præſumitur qui iam natus eſt centum retro annis. 314.5

Mos.

Mos eſt longa conſuetudo de moribus tantummodo tracta. 286.1
Mos frequentiam ſignificat,& multiplicationem in actibus. ibid.3
Mores aliquando diſtributiuè, aliquando collectiuè ſumuntur. ibid.4

Mulier.

Mulier nupta,quæ virum inutilem habet, priuilegiis viduarum gaudet. 18.1
Luxurioſè viuere quando dicatur mulier. 128.2
Mulierum tactus impudicus condemnatur. 299.1

Mutuum.

Mutui verſio in vtilitatem Eccleſiæ quibus modis, & coniecturis probetur, remiſſiuè. 184.3
Non poteſt aliquid pretio æſtimabile extra mutuum exigi. 221.6
Mutuans propter onus,quod ſuſtinet in numeranda pecunia,vel in metiendo triticum, non poteſt vltra ſortem quicquam recipere. ibid.7

N

Narratio.

NArratio debet fieri in ſpecie,& non in genere vbi requiritur notabilis expreſſio,quæ retardare poſſet Principem à concedendo. 119.2

Neceſsitas.

Neceſſitas & paupertas laborantẽ in diebus Dominicis excuſat. 93.2
Neceſſitas à periurio excuſat. 128.6
Niſi difficultas,ſeu impotentia ſeruandi iuramentum iurantis culpa fuerit cauſata. ibid.7
Neceſſitas propria propter quam poteſt conductor è domo ſua inquilinum expellere, quæ dicatur, oſtenditur. 174.9
Neceſſitas publica non tribuit iuriſdictionem laico vt ſtatuat contra non ſubditos. 264.9

Negligentia.

Negligentia minima eſt quando quis adeò eſt negligens, aut ingenij, vel negotiorum expers, vt eam in rebus ſuis diligentiam non adhibeat,quã communiter ſolent adhibere homines illius artis & profeſſionis. 254.5

Negotium.

Negotia, quæ legibus certa,& determinata non ſunt,vbi ſuccedunt,arbitrio ipſorum iudicum relinquuntur. 214
Negotia mandatum ſpeciale depoſcentia quæ ſint? 250.2

Nobilitas.

Nobilitatis priuilegio an poſſint nobiles renunciare. 87.4
Nobilitati multum deferendum. 150.2
Nobilis nullus præſumitur prodere ſuum Principem. ibid.3
Nobilitatis proprium eſt fidem non frangere, ſed conſeruare. ibid.4
Delictum committere poſſe nunquam ſuſpicatur de nobili. ibid.5
Nobiles ſunt præferendi plebeiis in quibuſcumque actibus. 171.7
Nobilitati multum deferendum. 299.1
Nobilitatis fidelitas eſt proprium attributum. ibidem 2
Nobilitatis proprium eſt fidem conſeruare. ibid.3
Delictum committere nunquam ſuſpicari poteſt de nobili. ibid.4

Nominatio.

Vide *Tractatu.*

Notarius.

Notarij & tabelliones eſſe poſſunt laici apud eccleſiaſticum forum in ſpiritualibus,& eccleſiaſticis cauſis. 47.6

Notorium.

Notorium indiget declaratione Iudicis. 11.3

Nouitas.

Nouitas vitanda. 339.2
Nouum omne, & incognitum quod eſt, vitandum eſt. ibid.3

O

Obligatio.

OBligatio ex iuramento ſoli Deo adquiritur. 123.6

Obreptio.

Obreptionis doloſæ cognitio penes quem. 12.
Obreptio nocet ipſo iure in ſcriptis ad beneficia,& in reſcriptis ad lites ope exceptionis. ibid.3
Obreptio an differat à ſubreptione. 13.10

Obſtetrix.

Vide *Baptiſmus.*

Officialis.

Officialium duorum loco ſi poſitus ſit vnus officialis,habebit vtriuſque ſalarium. 359.2
Officialis ſalariatus per ciuitatem,ſi pro ſeruitio ciuitatis mittatur ad Regem extra prouinciã,debet habere aliud ſalarium pro illo acceſſu. 360.15

Officium.

Officio conceſſo omnia illius emolumenta & ſalaria conceſſa videntur,quamuis in titulo non exprimantur. 30.1
Officia Reipub.nimium indebitè inhiantes peccant mort. 300.3
Officia duo habens, quorum cuilibet competit indultum licentiandi vnum ſuper delatione armorum,poterit licentiare duos. 360.12
Officium quod habet certum ſalarium,ſi inter duos diuidatur, cenſetur quoque diuiſum ſalarium, ibid.13
Officia diſtincta qui habuerit cum diſtincto ſalario, vicem duorum ſuſtinet. ibid.17

Omphalomanteia.

Omphalomanteia quæ? 343.25

Onomanteia.

Onomanteia quæ? 342.19

Onus.

Onera deduci debent in computando valore beneficij. 248.1

Opinio.

Opinio quæ præualere debet quando SS.Patres inter ſe contrarij ſunt? 285.4

Optio.

Eccleſias duas habens non poteſt vtraque, vel altera

altera præciſè elici, ſed in optione eius eſt, vnam quam velit retinere. 148.1
Optionem retinendi vnam ex duabus Eccleſiis per anteriores Canones permiſſam, & ab vtroque Concilio Lateranenſ. ſublatam qui teneant. ibidem 2

Ordo.

Ordo concordiam alit & fouet. 309.3
Ordo eſt de conſeruatione vniuerſi. ibid.6

Originarius.

Orginarius præſumitur ſcire mores, & conſuetudines patriæ ſuæ. 303.10

Oriundus.

Oriundus non oriundo, & diœceſanus non diœceſano cæteris paribus præferendus. 302.3

Otium.

Otium vitiis, turpitudinibuſque occaſionem præbet. 297.2

P.

Pactum.

PActum nudum quale ſit, & cur ita dicatur? 30.1
Pactum aliquod an ſit veſtitum quod nudo reſpondeat? 31.2
Pactum nudum à Iure Ciuili nullam producit obligationem, & quare. ibid.3
Pactum nudum cur obliget de Iure Canonico. ibidem.4
Pactum de retrouendendo redditur vſurariũ quando conuenitur non niſi poſt certum tempus rem venditam redimere cum conditione expreſſa de lucrandis interim fructibus. 165.5
Pactum de retrouendendo facit rem eſſe minoris valoris. 166.6
Pactum de non expellendo cum hypotheca non operatur quando ex noua cauſa debet fieri expulſio. 174.11
Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus reprobatur non ſolum quando pignora dantur ex cauſa mutui, ſed ex aliis cauſis, & debitis. 179.1
Pactum vt ſi debitum non ſoluatur ſtatuto tempore pignus pro eo obligatum creditori pro ipſo debito cadat in ſolutum, non valet. ibid.2
Pactum inter emptorem, & venditorem, vt ſi intra duos menſes pretium rei venditæ ſolutum non ſit, res ſit inempta, non valet. ibid.3
Pactum legis commiſſoriæ directis verbis conceptum operatur reſolutionem contractus, ipſo iure, & tranſlationem dominij in venditorem abſque noua tranſlatione. ibid.4
Pactum legis commiſſoriæ obliquis verbis conceptum non transfert dominium ipſo iure. ibid 5
Pactum inter debitorem & creditorem mutantem, vt ſi non ſoluerit intra menſem quòd talis res, vel domus debitoris ſit empta creditori pro debito ſi nullum erat pignus conſtitutum, valet. 180.7
Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus ex interuallo appoſitum non valet ibid.9
Pactum legis commiſſoriæ in pignore dato ſi dos non ſoluatur viro, fauore dotis valet. ibid.10
Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus, vt ſi debitor infra diem certum pecuniam mutuatam non ſoluerit, res pignorata ſit empta creditori iuſto pretio arbitrio boni viri, valet. ibid.13
Intellige quando pactum ſit ad tutiorem cautionem debitæ pecuniæ, non verò quando venditor cogitur hoc modo vendere propriam rem, quam alioquin non eſſet venditurus. ibid.4
Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus non formatur iuramento, eo quod viuræ vitium habet. ibid.15
Pactum de fructibus ex pignore perceptis nõ computandis in ſortem non valet. 181.1
Pactum an valeat ſi mutuum tibi triticũ dedit quando ſtabat decem denariis, vt ſoluas menſe Augusti, quando veriſimile eſſet quòd ſtaret quinque denariis? oſtenditur. 220.1
Quid quando timetur triticum, vel oleum minus valiturum? ibid.2
Pactum valet quod mutuatarius interim quod non reſtituit mutuum, ſoluat redditus eius pecuniæ, quam creditor accepit in cenſum. ibid. 3
Quid in pacto mutuatarij petentis à mutuante nummos, quos paratos habebat ad redemptionem cenſus? 221.4
Pactum valet in quo debitor promiſit à principio ſoluere nuntio, qui ad exigendum debitum ierit, certam quantitatem, valet. ibid.5

Palea.

de Palea agit Boët. Epo. 285.5

Papa.

Papa ſuper tranſlatione Imperij ad Germanos, electione, confirmatione, coronatione, & iuramento Imperatoris, poteſtatem exercet. 17.1
Papa in temporalibus exercendis procedit indirectè, & minus principaliter. 18.2
Papa in trãſlatione, electione, & confirmatione Imperij non politicam, aut ſecularem, ſed eccleſiaſticam poteſtatem exercet. ibid.4
Papa poteſt laicis committere iuriſdictionem ſpiritualem. 49.12
Papa ſolus poteſt cognoſcere de priuilegiis ab Apoſtolica Sede conceſſis. 66.1
Papa poteſt eſſe iudex in ſua cauſa. 67.3
Papa, Rex, ſeu Princeps regulariter in ſuis cauſis iudicare poſſunt quoad ſubditos & ſubiectos, ſolúm de honeſtate debent cauſas alteri delegare. ibid.6
Papa non gladium temporale, aut poteſtatem aliquam temporalem directè habet, ſed indirectè. 106.1
Papa per ſe ſolus iuſtè & validè Reges, & Imperatorem priuare poteſt. 259.1
Papa Principibus Catholicis titulum, & Regia inſignia concedere valet. ibid.2
Papam ſubmittere ſe poſſe alterius Imperio, & iuriſdictioni, non fuerunt qui tenerent. 314.1
Contrarium verius. ibid.2
Papa poteſt Regem Regno, & Imperatorem Imperio priuare. 325.1
Intellige quando ſic opus erat in finem ſupernaturalem, & in bonum ſpirituale, ac Eccleſiæ defenſionem. ibid.2
Papa ex eiſdem cauſis, quibus poteſt Regem regno priuare, poterit in eiſdem terminis impedire ne Rex inſtituatur. ibid.3
Papa quatenus talis non priuat Imperatorem imperio, aut Regem regno tanquam Iudex ordinarius ſed tanquam ſummus, & vniuerſalis Paſtor. ibidem 4
Papa abſque Concilio, & per ſe ſolum iuſtè, & validè Regem Regno ex iuſtis cauſis priuare poteſt. ibid.5
Papa ex iuſtis cauſis decimas laicis concedit. 318.1

Papa poteſt laicos immunes facere à ſolutione decimarum. ibid.2
Vide *Pontifex.*

Partus

Partus extra vterum viſus baptizari debet. 357.2

Paſtor.

Paſtorum bonorum exempla nos potenter ad virtutem allieiunt. 340.3

Patres.

Patrum Sanctorum dicta an & quãdo habitura ſint in Ecclesia vniuerſali vim legis? oſtenditur. 285.2
Vide *Sancti.*

Patronus.

Patronus pauper vnà cùm familia, filiiſque ab Ecclesia pro dignitate eſt alendus. 196.1

Patronatus.

Patronatus ad quoſcumque hæredes de ſui natura tranſitorius eſt. 595.1

Pauper.

Pauper à ſolutione melioramentorum excuſatur, ſi aliunde abſque rei melioratæ venditione ſoluere non poteſt, niſi quando dominus pauper eadem ſimiliàve eſſet facturus. 176.6
Pauper alium pauperem alere non tenetur. 185.10
Eccleſiæ ſeruius miniſtri debent cum paupere miſericorditer ſe agere. 191.2
Pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur. 241.1
Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent. ibid.2

Paupertas.

Paupertas non prodeſt ei qui propria culpa in illam ſe coniecit. 4.1
Intellige vbi culpa ad caſum præordinata non eſt. ibid.2
Paupertas impetrantis iuſta ad beneficia plura obtinenda diſpenſationis cauſa eſt. 19.1
Paupertas excuſat à mora, a periutio, à pœna. 127.2
Paupertas non excuſat à reſtitutione quando magnum detrimentum ſequeretur creditori, vel ille eſſet in ſimili indigentia. 528.5
Paupertas ſuperueniens an dirimat ſponſalia; & quid ſi nulla præhabita dotis promiſſione, aut mentione facta contracta fuerunt? 519.2
Quid ſi ſponſus ita ſponſaliorum tempore adamaſſet ſponſam, vt etiamſi tunc pauper eſſet, cum ea matrimonium contraheret? ibid.3
Paupertas excuſat à collectis, & tributis. 196.1
Intellige de extraordinariis, & perſonalibus, non verò de realibus, & ordinariis. ibid.
Paupertas vera excuſat ſimoniacos à pœnis contra eos ſtatutis. 25.5
Paupertas eſt iuſta cauſa ad excuſandum parentes, & dominos, qui filios, ſeruoſque exponunt. 27.1
Paupertatis fauore conceſſum iudicis officio cõpelli poſſe diuites, vt pauperibus ſubueniant. 301
Paupertas ſenis ſemper maior & vrgẽtior reputatur. 3.8.2
Vide *Neceſſitas.*

Peccator.

Peccatores multi à iudiciali correctione repelluntur. 709

Peccatum.

Peccatũ originale à primo parente in omnes & ſingulos fuit transfuſum. 353.2
Peccatum originale contrahitur in ipſo inſtanti animationis. 290.3
Peccatum originale quid ſit. ibid.4
Peccatum illius, qui aliorum curæ præfectus, eſt peſtilentiſſimum. 320.2
Peccatum originale traducitur per originem, non quidem directè, ſed indirectè. 353.4

Pecunia.

Pecunia lucrata in ludo ſub fide præſtita de lucro ſoluendo, non poteſt peti. 226.9

Penſio.

Vide *Merces.*

Peritus

Periti de quorum cõſilio Inquiſitores in cauſa Fidei ſententiam proferre debent, an poſſint eſſe laici, oſtenditur. 48.8

Periurium.

Periurij crimen à laico commiſſum mixti fori eſt. 84.9

Periurus.

Periurus non eſt ille, qui futura difficultate, vel impotentia promiſſum adimplendi præuiſa, iuramento ſe ad implementum adſtrinxit. 128.3

Perſona.

Perſona miſerabilis poteſt laicũ conuẽnire interdicto *Vnde vi*, coram iudice Eccleſiaſtico. 87.5
Perſona principalis *in hoc textu & in concil. de iudic.* non dicitur quaſi ſuam propriam cauſam agat, ſed quia principaliter mouet cauſam. 113.5
Corripiens in cauſa denunciationis Euangelicæ an & quando reddatur ſuſpectus, vt in ea cauſa teſtimonium dicere valeat. 114.6

Pertinacia.

Pertinacia conſiſtit in hoc vt quis ſciens, & aduertens teſtimonio, & auctoritati Eccleſiæ proponentis reſiſtere velit. 272.2
Pertinacia ad hæreſim requiſita ſumitur ex ſcientia, qua quis nouit ſuam opinionem eſſe propoſitioni Eccleſiæ Catholicæ contrariam, nec requiritur vt quis de ſuo errore ſcienter admiſſo moneatur. ibid.3.4
Petro Caſtellæ Regi omnia infeliciter euenerunt eo quòd Eccleſiæ bona diripuiſſet. 199.9
Petrus Paulus, & cæteri Apoſtoli præter Ioannem vxores habuerunt. 196.3

Petitorium.

Vide *Poſſeſſorium.*

Pinetum.

Pinetum nõ licet conductori, vel emphyteutæ cædere, quia ſemel cæſum nunquam renaſcitur, niſi eſſet deſtinatum ad cædendum. 282.3

Pœna.

In iniungendis, ſeu imponendis pœnis diuerſimodè iudicandi homines maioris notæ, quàm minoris. 22.1
Leges regiæ minores pœnas pro delictis imponunt Nobilibus, quàm plebeis. ibid.2
Pœna remittenda, vel mitigãda ob artificij, vel magni roboris qualitatem, & excellentiam. ibid.3
Pœna duplici non debet quis puniri pro eodem delicto. 54.24
Pœna minor in iudicio extraordinario Inquiſitionis arbitrio Iudicis imponenda. 103.2
Pœnà ordinaria delicti nunquam puniri poteſt is,

is, cuius delictum probatur violentiſſimis indicijs. 121.1

Pœnæ fœminis intra annum luctus ſtatutæ à iure ciuili, an videantur omnes iure Canonico abrogatæ, plures ſententiæ. 211.1

Prima tenet ſolum infamiæ pœnam ſublatam videri. ibid. 2

Secunda habet iure Pōtificio omnes pœnas legales è medio ſublatas. ibid. 3

Tertia ſuſtinet nullam omnino pœnam abrogatam videri. ibid. 4

Pœnitens.

Pœnitentes, qui ob aliquod crimen damnati ſunt ad agendam pœnitentiam, non ſunt exempti à iuriſdictione ſeculari. 319.1

Pollutio.

Pollutionis præuiſæ cauſam quando teneatur quis euitare?. 293.1

Pollutio, ſiue ſeminis emiſſio intrinſecè mala nō eſt. ibid. 3

Pontifex,

Pontifex in terris Principum Chriſtianorum ſi non habet directè, habet tamen indirectè ex vi Pōtificalis officij ſufficientem poteſtatem ſuper omnia negotia ſecularia, quando id Eccleſiæ expedierit, 110

Pontifices non videntur approbare leges Ciuiles quantum ad cauſas matrimoniales, ſeu beneficiales, 294.3

Pontifices an aliquando iudicio Imperatorum ſe ſubiecerint, oſtenditur. 305.1

Vide *Papa.*

Portugalia.

Portugaliæ regnum an aliquando ſubſit Imperio? oſtenditur. 245 2

Poſſeſsio.

Poſſeſſio in iure ſedendi quæritur per ſeptennium. 14.4

Cauſa poſſeſſionis & proprietatis apud eundem Iudicem eſt diſcutienda. 96.1

Miſſus in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ ſi fructus diſſipat, diſſipati reuocantur, & cum aliis ſequeſtrantur. 102.1

Poſſeſſione abutens fructus diſſipando, eoſque conſumendo, facit vt ad ſequeſtrum deueniatur. 103.1

Poſſeſſione non continuatur, nec extenditur ad alios actus quamuis ſint eiuſdem ſpeciei vbi manifeſtè ius reſiſtit. 189.6

Poſſeſſor.

Poſſeſſor malæ fidei rem retinere poterit propter expenſas factas cauſa fructuum percipiendorum. 95.3

Poſſeſſorium, & Petitorium.

Sententia vnica terminari debet poſſeſſorium, & petitorium ſi de vtroque ſimul actum fuerit. 97.2

τὸ poſſint, eſt futuri temporis. 152.2

Potentia.

Potentia concipiendi in Fœminis poſt quinquageſimum annum abſumitur. 207.3

Poteſtas.

Poteſtas Eccleſiaſtica ſuperior eſt, & ſecularis inferior. 309.1

Poteſtas duplex in iudicio perfecto reperitur. 314.3

Vide *Capitaneus.*

Præceptor.

Præceptores Templi pro Dominis ſuis agere, & illas defendere poſſunt, non obſtante quòd ſint religioſi. 76.1

Præceptum.

Præceptum, obligatio, & ordo fraternæ correctionis vnde ſumitur. 68.1

Prædicator.

Prædicator quam ætatem habere debeat, oſtenditur. 327.3

Prædium.

Prędium vinearum, ex quo tributum vni ſoluebatur, ſi reducatur ad aliam ſpeciem, tritici ſcilicet, dominus prædij tenetur ex illa ſpecie tributo ſatisfacere. 189.1

Partem fructuum alienius prædij habens dicitur habere partem prædij 192.5

Præfulgere.

Omnes in omnibus præfulgere non poſſunt. 293.4

Prægnantes.

Prægnantes fœminæ quando moriuntur debet fieri ſectio ventris, vt in eo exiſtens poſſit baptizari. 357.3

Prælatus.

Prælatus poteſt dare in emphyteuſim terras incultas, parumque fructuoſas Eccleſiæ. 152.1

Prælatus non tenetur præponere vtilitatem ſuam vtilitati Eccleſiæ. 157.4

Prælatus obligans ſe cum iuramento ad non alienandum, eo non adſtringitur quoad bona in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolita. 177.1

Prælatus eſt tutor Eccleſiæ, & facit in eius bonis quod tutor in bonis minoris. 181.2

prælatus, vel clericus debet vtiles expēſas & meliorramenta in rebus Eccleſiæ de bonis ipſius clerici, vel prælati facta deducere. 186.1

prælatus in infirmitate comparatur vſuario. 248.5

prælati, & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ compelli poſſunt edere titulum poſſeſſionis regalium coram principe laico, à quo regalia acceperunt. 268.2

prælati vt iuriſdictionis exercitium acquirere poſſint, non ſolùm requiritur prouiſio, ſed etiam expeditio, & tranſportatio litterarum, & earum oſtenſio, & præſentatio coram Capitulo. 280.1

prælatus adminiſtrare non debet Eccleſiam, de qua nouè prouiſus fuit ad nominationem regis, donec ei faciat reuerentiam. ibid. 5

prælati electi, & confirmati ad editionem litterarum Capitulo præſtandam tenentur antequam prælaturæ poſſeſſionem adipiſcantur. ibid. 4

prælatus peccans tot mortibus dignus eſt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittit. 320.1

Æquitas prima eſt à ſe prælatos inchoare. ibid. 4

Præſentatio.

præſentationes ad beneficia iuriſpatronatus ſunt ſub diſpoſitione huius text. 257.9

Intellige ſi lis ſit inter ipſoſmet præſentatos. ibidem.

Præſumptio.

Iudex procedens ex præſumptionibus debet multum ſententiam ſuam attemperare. 121.1

præſumptio, quæ præſuppoſitiua dicitur, aut facti, conſcientiam non obligat. 203.4

præſumptio, quæ definitiua appellatur, vel moralis periculi, conſcientiam ſemper ligat. ibid. 5

Præſumptio moralis periculi quando adeſt, cauſa legis ſemper manet, licèt nullus inde pendeat effectus. ibid.6
Præſumptio vbi præſuppoſitiua, vel facti eſt, tunc non tam periculum quàm factum creditur fundamentum eſſe legis. ibid. 7
Præſumptio reſultans ex immemoriali conſuetudine dicitur iuris, & de iure. 237. 8

Precarium.

Precarium licèt non finiatur morte concedentis, finitur tamen morte eius, cui conceditur. 153.1

Pretium.

Pretium iuſtum, & legitimum dicitur à lege, Republica, vel Iudice taxatum, & nũ licet recipere aliquid vltra in quacunque etiã minima quantitate. 158.2
Iudex in taxatione facienda iuſti & legitimi pretij attendere debet neceſſitatem rei, copiam, inopiam, laborem, curam, induſtriam, &c. 159.3
Pretium legitimum diſtinguitur à naturali. ibid.4
Pretium naturale eſt arbitrarium, & nulla lege tractatum. ibid. 5
Pretium naturale triplex eſt, ſupremum, infimum, & medium. ibid.6
Iniquitas in triplici pretij ſpecie conſiſtere nequit. ibid.7
Pretium non ex affectione cuiuſlibet conſtituitur. ibid 8

Primatus.

Primatum in terris qui deſiderauerit, inueniet confuſionem in Cælis. 299.1

Primitiæ.

Vide *Decima.*

Princeps.

Princeps iudicans ex cauſa probata licèt in libello non deducta ſententiam pro actore pronunciat. 75.4
Princeps ſemper cenſetur procedere ſola facti veritate inſpecta. ibid.5
Princeps ſupremus non poteſt efficere vt exemplo fides adhibeatur. 116.3
Princeps debet habere integram omnium notitiam, & ſpecificè illa ſcire, & de ſingulis bene eſſe inſtructum. 119.5
Princeps tenetur ſucceſſori indiuiduitatem ſeruare. 131.4
Princeps poteſt obligare poſſidentes intra illi competentia vt titulum ſuæ poſſeſſionis exhibeant, ſub pœna priuationis. 138.2
Princeps exigente bono communi conſtringere poteſt vaſallos ad refectionem pontium, & murorum ciuitatis, & ad conſtructionem turrium. 198.1
Principes ſeculares, ſiue eius miniſtri in nullo caſu poſſunt eccleſiaſticos coërcere. ibid. 5
Principes ſeculares attentè conſiderare debent, ne tributis, & exactionibus Eccleſias grauent. ibidem.6
Princeps officia Reip. ſolicitãtibus denegare debet. 190.2
Princeps legibus ſolutus eſt. 292.1
Princeps an aliquo modo ſua lege obligetur. ibid.2
Principem eſſe legibus ſolutum nihil aliud videri poſſe exiſtimarunt alij, quàm penes Principem eſſe omnem poteſtatem ferendarum, abrogandarum, aut derogandarum legum. ibid.5
Princeps quare dicatur ſolutus legibus vera reſponſio. ibid.6
Princeps æqualitatem ſeruare debet. 293.8
Princeps cur dicatur in aliquibus iuribus ſolutus legibus? ibid. 10
Principes ſi plures eſſent, ſeruari non poſſet rerum ordo, ſed forent confuſa omnia. 317. 7
Principes non ſolum Eccleſias, ſed etiam eorum bona defendere tenentur, non minori cura quam ſi ſua propria defenderint. 318.4

Principatus.

Principatuum pluralitas regimen perturbat. 317.8

Priuilegiatus.

Priuilegiatus vt non teneatur reſpondere niſi in certo loco, ſi in alio reſpondere, vel ſoluere promiſit, ibi poterit conueniri. 88.1

Priuilegium.

Priuilegia conceſſa ob benemerita tranſeunt in cõtractum oneroſum, & ideo ſucceſſor tenetur illa ſeruare. 88.4
Priuilegium excludens exceptionem compenſationis locum tantum habet in depoſito vero, & non in confeſſato quando ex iſto ius tertij læderetur. 157.7
Priuilegium, quod de Iure communi Eccleſiaſticis competit, non poteſt illis coarctari. 263.4

Probatio.

Probationes plures imperfectæ admittũtur ad conſtituendam vnam perfectam. 342.1

Procurator.

Procurator comparens in iudicio, aut extra illud ad agendum, ſiue ad defendendum, aut ad contrahendum, tenetur oſtendere mandatum. 33.1
Procurator etiam poſt litem conteſtatam mandatum edere tenetur, ſecundùm aliquos, ſed contrarium verius. ibid.2
Tanquam Procurator alterius nemo audiri debet, niſi mandatum oſtendat. ibid.4
Procurator adeò mandatum edere tenetur, vt nec ſufficiat tabellionem in proceſſu fidem facere, qua aſſerat Procuratorem mandatum habere. ibid.8
Procurator ſubſtitutus non eſt ſubſtituentis procurator, ſed prixi mandantis. 249.1
Procurator ſubſtituens non poteſt ſe ingerere in negotio à ſubſtituto geſto. ibid.4
Procurator facta ſubſtitutione abſque vllo mandato remanet. ibid.5
Procurator ad lites, & procurator ad negotia gerenda, in quo differant ĩter ſe in ſummiſſiuè. ibid.6
Procuratores conſtituti cum libera poteſtate abſque expreſſione quod vnicuique illorum delegatur in ſolidum, quilque eorum comparere, aut contrahere minimè poterit. 250.1
Procuratores plures cõſtituti cũ libera poteſtate nõ cenſentur conſtituti in ſolidum. 251.2
Procuratores, an, & quando cenſeantur conſtituti ſimpliciter, vel in ſolidum: ibid.3
Procurator ad negotia poteſt quis eſſe poſt 16. annum, ad iudicia verò, & lites non poteſt niſi poſt 25. 252.1
Procurator ad matrimonium contrahendum non eſt miniſter Sacramenti. ibid.7
Actum per procuratorem faciens, ipſe verè facere dicitur. 253.11
Procurator ad matrimonium contrahendum datus, per ſeipſum hoc mandatum exequi tenetur. ibid. 12
Procuratoris ad matrimonium contrahendum induſtria in dubio cenſetur electa propter magnum quod ex facto tam arduo poſſet periculũ imminere.

nere. ibid.13

Procurator ad contrahendum matrimonium abſque ſcriptura conſtitui poteſt. 254.18

Procuratorem conſtituens ad renuntiandum, licet iuret non reuocare, valebit reuocatio, etſi reuocans ſit periurus. 255.24

Prohibitio.

Prohibitio nequid vendatur niſi in taberna Baronis, non comprehendit Eccleſiaſticos. 263.6

Proles.

Proles occiſa per martyrium matris, ſaluatur illo martyrio. 45

Promiſsio.

Promittens in fide ſua, an iurare putetur. 16.12

Proprietas.

Vide *Poſſeſſio*.

Proteſtatio.

Proteſtatio & admonitio facienda eſt venditori vt liti aſſiſtat cauſamque defendat, vt teneatur de euictione? 169.8

Prouidentia.

Prouidẽtia eſt in homine & cogitare futura, & quid accidere poteſt. 344.11

Prouincia.

Prouinciis omnibus non conuenit ipſiſmet legibus conformiter vti. 288.1

Prouiſus.

Prouiſus de beneficio per ſimoniam ignoranter, etiam probabiliter tenetur tali beneficio renuntiare. 214.1

Proximus.

Proximus magis excuſandus, quàm accuſandus. 321.3

Puberes.

Puberes neceſſariò ſaltem eſſe debent, qui in ciuilibus cauſis teſtes ſunt adhibendi. 315.1

Pubertas.

Pubertati proximus quis dicatur relinquitur arbitrio Iudicis. 2.9.3

Pubertas plena in maſculo decimooctauo anno, & in fœminis decimoquarto, exorditur. 240.5

Puer.

Pueri doli capaces excommunicationem incurrunt propter clerici perceptionem. 1.3

Pueri, vel puellæ ſeptem annorum doli capaces, culpæ peccati ſunt compotes, ſecundùm vnam opinionem. 353.2

Pueri doli capaces exiſtimantur ab aliis cum pubertati ſunt proximi. ibid.3

Pueri decedentes ſine Baptiſmo quam pœnam pati debeant? 353.5

Pueritia.

Pueritia incipit poſt ſeptimum annum. 239.1

Pueritia vltra decimumquartum annum in maſculis, & duodecimum in fœminis non progreditur. ibidem.2

Pupillus.

Pupillus & minor 17. anno ab executoris munere arcetur. 262

Purpura.

Purpura cur veſtimento cedat. 322.3

Pyromantia.

Pyromantia ex igne priuato, vel publico captabatur. 341.15

Q.

QVod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe ſeruare debet. 293.9

Quod vultdeus.

Quod vult deus eſt nomen proprium Epiſcopi. 42.1

R.

Rabdomanteia.

RAbdomanteia diuinatio erat duorum lignorum æqualium, &c. 342.16

Rebaptizatio.

Rebaptizantes pueros vel hæretici ſunt, vel credentes formam, & materiam Baptiſmi aliam eſſe quàm Chriſtus inſtituit. 266.7

Rector.

Rector qui alienat res Eccleſiæ abſque ſolemnitatibus hîc ſignatis manet ipſo iure beneficio priuatus. 283.12

Recurſus.

Praxim recurrendi ad Iudices ſæculares, qui defendant. 5.5

Recurſus ad Regia Tribunalia in Eccleſiaſticis cauſis qui deteſtentur. ibid.6

Recuſatio.

Recuſationis exceptio ante litis conteſtationẽ proponenda. 136.1

Recuſationis exceptio etiam poſt litem conteſtatam admittenda, ſi poſt eam orta ſit, aut de nouo ad notitiam partis perueniat. ibid.4

Redditus.

Redditus quando virtute contractus illiciti percipiuntur, ipſo iure ſorti imputantur, & eam extinguunt. 181.2

Redditus Epiſcopales debentur Epiſcopis veluti merces ſuis laboribus deputata. 312.5

Regalia.

Regalia ſunt impræſcriptibilia. 236.6

Regalia Principis poſſidentes titulum ſuæ poſſeſſionis edere tenentur. 268.1

Regimen.

Regimen, & dominium ordinari debet ſecundùm diſpoſitionem gentis. 288.2

Regnum.

Regni adminiſtrationem an retineat filia, cui regni ſucceſſio delata eſt, an verò eius maritus? 246.4

Regnorum pax & tranquillitas ex iuſtitia oritur. 289.5

Regna, & imperia aliquando ſeneſcunt. ibid.7

Regnanti cuique quatuor conueniunt. 300.4

Regula.

Reg. *Acquiſibilia priuilegio, ſunt etiã acquiſibilia cõſuetudine, aut præſcriptione*, quomodo intelligenda. 6.13

Reg. *Qui certus eſt, amplius certiorari non debet* intellectus. 169.11

Relatio.

Relatio Principi facienda debet eſſe vera, clara & ſpecificè facta. 319.1

Relictum.

Relictum pro viduitate an poſſit hodie intra annum peti? remiſſiuè. 212.8

Religioſus.

Religioſus inferior vbi præficitur alicui adminiſtrationi ſub alio maiori Prælato, poteſt abſque iſtius licentia in iudicio litigare ſuper iuribus ad eandem adminiſtrationem pertinentibus. 76.2

Religioſis iure nouo Concilij Trid. non licet habere annuos redditus, neque de Superiorum licentia. 204.2

Redditus annuos quo caſu licet hodie religioſis habe

habere,oſtenditur. ibid.5

Depoſita pecuniarum Religioſorum quo iure hodie permittantur. ibid.4

Vtenſilia ſuperflua Religioſorum quæ dicantur, & intra quem terminum permittenda? ibid.5

Relocatio.

Relocans non dominus nõ poteſt è domo expellere illũ,cui relocauit, propter propriã neceſſitatẽ.174.10

Renouatio.

Renouationem petendi ius competit deſcendentibus,vel proximioribus vltimi feudatarij eo caſu, quo per illius mortem feudum vacauit. 178.5

Renuntiatio.

Renuntiari à contrahẽte valet beneficium *l.2.C.de reſcind.vend.* 163.13

Renunciatio tacita beneficij *l.2.C.de reſcind. vend.* ſufficit niſi adſit læſio enormiſſima. ibid.14

Renunciatio caſuum fortuitorum an comprehendat caſus inſolitos,& rariſſimè contingentes. 173.3

Res.

Res ab eo retineri non poteſt, ad quem cum vitio peruenit. 95.1

Res meliorata pro melioramẽtis retineri nõ poteſt, quando cum vitio ad meliorantẽ peruenit.ibid.2

Res tantum valet,quantum abſque fraude,& iniuria homini ſciẽti eius conditionem,& in egeſtate non conſtituto communiter vendi poteſt. 159.9

Res conſueta emphyteuticari, ſeu infeudari poteſt iterum in emphyteuſim, ſeu feudum concedi abſque noua ſolemnitate. 177.2

Res ſacratæ,& cultui diuino dicatæ alienari poſſunt ad ſubueniendum pauperis neceſſitati, & ad captiuorum redemptionem. 322.1

Reſcriptum.

Reſcriptum commiſſionis,in quo iuſta de cauſa appellatio remouetur,per illam clauſ. *Appellatione remota*, validum eſt. 9.1

Reſcriptũ ſpeciale derogat generali,quãdo ſpeciale non fecit mentionẽ de generali antecedẽte.10.11

Reſcriptum præſumitur verum donec falſitas oſtendatur. 11.2

Reſcriptum integrum vitiatur, ex fraudulenta ſubreptione ſiue obreptione. 11.4

Reſcriptum impetratum cõtra violentum poſſeſſorem comprehendit illum,qui ſcienter ſuccedit in vitium,ad hoc vt per illud conueniri valeat. 65.1

Reſcripta alia realia quæ in rem, & alia perſonalia, quæ in perſonam diriguntur. 65.3.

Reſtitutio.

Reſtituere habens ſi pauper ſit, quomodo illi ſuccurrendum. 99.1

Reſtitutio differri poteſt ob grauiſſimam,vel extremam neceſſitatem. 127.1

Retentio.

Retentio fortius illi competit,cui actio datur.125.5

Retrotractio.

Retrotractio nõ poteſt fieri in præiudiciũ tertij.152

Reuelatio.

Deus propter ſuam benignitatem pleruque reuelat futuras Regni mutationes, peſtes, & alia ventura mala. 344.7

Reuocatio.

Reuocatio merè interna mandati ad contrahendum matrimonium valet in foro conſcientiæ. 254.20

Reus.

Reus confitens non eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſionem. 54.20

Reus qui confitetur delictum, non eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſionem. 104.3

Reus actori ſua propria inſtrumẽta edere non tenetur ad fundandam actoris intentionem. 106.4

Idque probatur,reſpondetur contrariis. ibid. 5,6

Reus vbi inſtrumentis ipſis vtitur, ea tunc actori edere tenetur. 108.8

Reus,qui litigat cum fiſco actore,tenetur edere inſtrumenta ad fauorem fiſci facientia. 108.11

Reus cum Eccleſia litigans tenetur edere inſtrumẽta ad Eccleſiæ fauorem facientia. ibid.12

Reus ante omnia eſt relaxandus ſi de facto Iudex ad illius capturam in alieno territorio procedat. 273.3

Rex.

Reges non omnes,ſed aliqui quodam ſingulari priuilegio dumtaxat inungi poſſunt. 20.1

Reges an & quãdo poſſint vendere,aut alienare loca,& ciuitates regni. 232.1

Rex vnus,principes,ſeu rector in qualibet rep.cõſtituendus. 317.5

Rex vnus ſeu princeps debet eſſe. ibid.6

Rex vel Imperator quando Eccleſiæ donat, optima menſura eſt immenſitas. 318.2

Rixa.

Rixæ & contentiones quando timeri poſſunt,an ſequeſtratio neceſſaria locũ habeat,remiſſiuè.103.3

S.

Sacrilegium.

SAcrilegium à laico commiſſum ad mixtum forum pertinet. 82.2

Iudex eccleſiaſticus aduersùs ſacrilegum Canonicis ſpiritualibus pœnis procedere poterit, licèt Iudex ſecularis præueniat.83.3. Intellige eo caſu, quo contingat dubitari de facto. ibid.

Salarium.

Salarium famulo ſoluere non tenetur dominus pro tempore,quo infirmus fuit. 147.1

Salarium integrum ſeruo infirmo ſoluendum eſt ſi alium in ſui defectum poſuit. ibid.5

Salarium duplex debetur perſonæ in qua duplex concurrit officium ratione vtriuſque. 359.1

Sancti

Sanctorum dicta quando præualeant ſcriptis Pontificum. 285.3

Sanctorum noſtrorum lætitia & ſolemnitas ex his Deorũ ſuperſtitioſis ſolẽnitatibus ſumpta. 345.6

Satiſdatio.

Satiſdatio omnino requiritur vbi moratoria ob aliquam aliam quàm paupertatis cauſa conceſſa eſt. 183.4

Saturnalia.

Saturnalia feſta noctis bonæ in natali Domini feſtiuitate purgata. 345.10

Scandalum.

Scandalum & malum quod timetur euenturum, ſi exequatur Superioris mandatum,debet eſſe probabile & notabile 11.2

Scholaris.

Scholaris poteſt expelli à domo conducta ex cauſa malæ cõuerſationis,niſi locator tempore locationis ſciat ſcholarem conductorem ſolitum eſſe meretricari. 175.13

Scholaſtici expelli non poſſunt etiam à domino domus,ea indigente. 172.1

Scientia.

Scire in genere rem geſtam non ſufficit, niſi qui ſciat rem ſic geſtam cum integra notitia omnium qualitatum. 119.6

Scire propriè ille cenſetur, qui ita inſtructus eſt vt falli non poſſit. ibid.7.

Sciens

ciens rem, vel actum, & ignorãs eius cauſam, & circonſtantias rei, vel actui conuenientes, nõ habetur pro conſentiente, vel ignorante ibid. 8.
Sciens verum valorẽ quando læditur ex leuitate mẽtis aperta, ſeu præſumpta ad vilius vendendũ, aut carius emẽdum, lædens nõ excuſatur à reſtitutione in foro conſcientiæ. 326.9

Scriptura.

Scriptura priuata plenã probationẽ cõſtituit quãdo ex ea probatione modicũ præiudiciũ generatur. 112.2
Scriptura priuata ſculpta in monumẽtis, ſiue in lapidibus aut columnis, quãdo probet, oſtenditur. ibid. 5
Scripturæ priuatæ fides adhibenda non eſt. 517.1
Scriptura priuata etiam manu Iudicis ſcripta nullam fidem facit. ibid. 2
Scriptura omnis regulariter præſumitur priuata, & non publica. ibid. 3
Scriptura priuata plenè probat aduerſus illũ, qui eam ſcripſiſſe fatetur, ibid. 4
Scriptura priuata recognita mãdatur executioni. ib. 5
Scriptura priuata ex archiuo publico deſumpta plenè probat. ibid. 6
Scripturæ priuatæ ex partium conuentione fides adhibenda. 118.7
Scriptura priuata in iudicio producta probat, ſi cõtra eam nihil à parte oppoſitum ſit. ibid. 8
Scriptura priuata in actis iudicij reperta plenè probat, ib. 9
Scripturæ priuatæ ſine ſchedulæ relictæ apud aliquẽ fides adhibetur ex relinquentis conſenſu. ibid. 10
Scriptura priuata trino teſte munita plenè probat. ib. 11

Sedes Epiſcopalis.

Sedes Epiſcopalis vacare dicitur donec oſtenſio litterarum noui prouiſi fiat. 280.2

Senectus.

Senes qui dicantur, Iudicis arbitrio relinquitur. 91.2
Senes ad hoc propoſitum illi dicuntur, qui vergunt ad annum ſeptuageſimum. ibid. 3.
Senectus facit recedere à cõmunibus Iuris regulis. i. 4
Senectus qualẽ libidinis ſuſpicionem tollit. 45.3
Senis valetudo infirmitas eſt. 194.2
Senes aliqui licet ſint annoſi bona gaudent valetudine. ibid. 3
Senes etiam decrepitæ ætatis validè matrimonium contrahunt. 206.1
Senectus ipſa eſt morbus. 281
Senes omnes proprie infirmi non ſunt, nec ægrotantium numero comprehenduntur. ibid. 2
Senes qui ſeptuageſimum annum excedunt, debilẽ, morboſamque ætatem ſuſtinent ibid. 3
Senes iunioribus in eleemoſinis sũt præferẽdi. 308.1
Senior valde ſenem ſignificat. 313.1
Seniores dicuntur ætate prouecti. ibid. 2
Senes ad teſtificãdũ cogi nõ debẽt. 316.1 Intellige vt cõpelli nõ poſſint forũ, vel domũ Iudicis adire. ib. 2
Senes tenentur teſtimonium dicere, vbi alij non reperiuntur teſtes. ibid. 3
Senes quamuis maiores ætate fuerint cogi poſsũt ad teſtimonium ferendũ, vbi de peccato agitur. ib. 4
Senes vt extra propriã domũ teſtimoniũ dicere non cõpellãtur, debẽt eſſe ætatis ſeptuaginta ãnorũ. ib. 5
Senex decrepitus ille dicitur, cuius annorũ numerus ſeptuageſimũ exceſſit, vel quod ſecurius, octuageſimum. 348.1 Decrepitus cur dictus, ibid. 2
Senectus defecta quæ. ibid. 3
Senectus decrepita eſt poſtrema. ibid. 4
Senibus ſingulæ corporis, & animæ functiones debilitantur, hebeſcũt ſenſus, deperditur memoria, deficit iudicium. ibid. 5
Senes decrepiti bis pueri. ibi. 6

Sententia.

Sẽtentia lata omnia præſumũtur, ritè & rectè facta circa ea, quæ neceſſario deſiderantur, vt ſententia proferri poſſit. 19.3
Sententia ex ſola exhibitione non poteſt affirmari, an Iure, vel ſomnia lata ſit. ibid. 2
Sententia per ſe ſolam ſufficit, nec eſt neceſſarius proceſſus, ſi in ea de proceſſu fiat mentio. ibid. 3
Sententiæ executio fieri poteſt aduersùs tertiũ, qui poſſidet rem obtentam durante litigio. 65.4
Sententia, per quam principalis cauſa non dirimitur, interlocutoria eſt. 74.6
Sẽtẽtia mercedis, eiuſq; taxationis inappellabilis eſt, 141.5
Per Sentẽtiã Iudicis ſecularis trãſeũt in fiſcũ ea omnia quę ad hæredes extraneos trãſferri poſsũt. 274.12
Sentẽtia requiritur ad hãc priuationẽ inducendam, 28.13

Sequeſtratio

Sequeſtratio fructuũ etiam loco miſſionis in poſſeſſionem & euitandum ſcandalum oblata cautione cum expenſis reuocatur, 102.1
Sequeſter an. poſſideat. ibid. 2
Sequeſtrum eſt prohibitum tam de Iure Ciuili, quã Canonico, ibid. 3
Sequeſtratio quamuis non fiat cum appellatur à ſẽtentia, fieri tamen poteſt appellatione pendente quando timetur diſſipatio. 503.8

Seruitus.

Seruitus ſuper terris vineatis impoſita, vt ex fructibus perſolueretur, realis eſt. 191.4
Seruum abſque iuſta cauſa expellens dominus antequam adimpleat tempus, debet illi ſoluere integrum ſalarium. 547.4

Sexagenarius.

Sexagenarij homines, & quinquagenariæ fœminæ lege Regia à matrimonijs retrahebantur. 188.1

Sibylla.

Sibyllæ Gentiles fuerunt. 298.2
Sibyllæ cultrices dæmonum, ibid. 3
Sibyllæ oracula conficta. ibid. 4

Sicilia.

Siciliæ Regnũ olim tã in ſpiritualibus, quã in temporalibus ad Eccleſiæ Romanæ patrimoniũ pertinebat 280.3, Monarchiæ Regni Siciliæ ius, ibid. 4

Sigillum.

Sigillum quod dicatur [illegible] 131.4

Signum

Signa [illegible], quæ ex auibus, & aliis rebus ſumi ſolent, Deo ita diſponente, prohibita non ſunt, 341.9

Simonia.

Simoniæ crimen merè eccleſiaſticum eſt ſoluſq; eccleſiaſticus Iudex de eo cognoſcere poteſt. 84.6

Sodomia.

Sodomiæ crimẽ à laico commiſſum mixti fori eſt. 84.7
Sodomiæ in crimine minores annn 16. in teſtes admittuntur, ex Iure Regio Caſtellæ. 315.5
Sodomiæ in delicto nullus ãte 54. ãn. punitur. 223.5

Solemnitas.

Solemnitas alia ſubſtantialis alia accidentalis. 22.1
Solemnitatis ſubſtantialis omiſſio vitiat actum, non ſic accidentalis, ibid. 2

Solum.

Solũ ædificio cedit ſi ędes ſacra inædificata ſit. 322.3

Solutio.

Soluere ceſſans ob paupertatem etiã vbi iuramentũ de ſoluendo oppoſitum, excuſatur, 87.3

Somnium.

Somnia tribus auctoribus adſcribuntur, Deo, naturæ, & Dæmoni, 346.1
Somnia diuina ſunt, quæ à Deo, vel Angelis & bonis mittuntur. ibid. 2
Sõniis diuinis fides adhibẽda ſub peccati reatu. ib. 3
Somnia naturalia proficiſcuntur vel à cauſa intrinſeca, vel extrinſeca ſomniantis, ibid. 4

Somni

tenetur beneficiarius ad petitioné Ordinarij. 147.6
Somnia naturalia licitum eſt obſeruare. ibid. 5
Somnia diabolica ſunt illa, quæ mali ſpiritus inſidi-oſe immittunt. ibid. 6
Sõniis diabolicis fidé adhibere omni iure prohibitũ. ibid. 7

Sors.

Sortes conſultoriæ quæ ſint. 339.1
Sortes conſultoriæ quot exigant conditiones. ibid. 2
Sortes diuiſoriæ quæ ſint, & quãdo illis vtẽdũ? 340.3
Ad ſortis iudicium recurrendum quando res adeo dubia eſt vt nullatenus veritas haberi poſſit. ibid. 4

Sortilegium.

Sortilegia ad tentandum alicuius pudicitiam non sũt hæreticalia. 266.10
Sortilegia, in quibus aliquis rebaptizatur, ſũt hæreticalia. ibid. 6
Sortilegia hæretica'ia ſunt ſi baptizentur imagines, vel caput aſini. ibid. 8

Spoliatio.

Spoliatus agens poſſeſſorio & petitorio, ſi probat ſpoliationẽ, & nõ proprietatem, obtinebit in poſſeſſorio, & ſuccumbet in petitorio. 97.1
Spolians audiendus non eſt priuſquam rem ipſam, fructuſque, & expenſas reſtituat. 99.1

Sponſalia.

Sponſalia propter ſuperuenientiam alicuius ex morbis, de quibus in hoc text. diſſoluuntur. 129.1

Sportula.

Sportulæ quando debeantur Iudici ordinario, cui cauſa delegata fuit. 14

Statutum.

Statuti nomen Iure Ciuili non vſitatum. 1.1
Statuti nomen in Iure Pontificio generale. ibid. 2
Statuta & leges laicorum Eccleſias, & earum bona nullatenus ligant. 4.1
Statuta laicorũ pœnarũ cõdemnationem, & exactionẽ imponẽtia non ligãt Eccleſiaſticas perſonas. 5.4
Statuta ne laici vendant, molant, coquant panẽ, aut alia ſeruitia eccleſiaſticis præſtent, ſunt contra libertatem eccleſiaſticam. 269.
Statutũ, quo clerici efficiuntur deterioris cõditionis quã laici, eſt cõtra immunitatẽ eccleſiaſticã. ib. 2
Statutũ ſi tollat eccleſiaſticis id, quod de iure cõmuni illis cõpetit, eſt cõtra eccleſiaſticã immunitatẽ. ib. 3
Statutum prohibens extrahi vinum ad vẽdendũ extra ciuitatẽ non cõprehendit eccleſiaſticos. 263.5
Statutum laicale etiam eccleſiaſticis fauorabile, non poteſt valere reſpectu clericorum. ibid. 8

Sterilitas.

Sterilitas dicitur quando, vel nulli omnino fructus naſcuntur, vel tum pauci vt deducto ſemine, & expenſis per colonum nihil ſibi ſuperſit. 172.1

Storelieromãteia.

Storelieromãteia ex quibus operabatur, oſtẽditur. 342.21.

Subditus.

Subditi in executione mandatorũ poſſunt ex cauſa ſuperſedere ſi dubitent de voluntate Principis. 41.2
Subditos à peccatis arcere, peccatoréſque punire & corrigere ad iuriſdictionẽ eccleſiaſticã ſpectat. 46.3

Subreptio.

Subreptio eſt opponenda, probãdaque coram illo, qui litteris datus eſt Iudex. 12.2
Subreptio ex ſimplicitate, vel ignorantia, an totum irritet reſcriptum? 13.6
Subreptio in cauſis beneficialibus quæ parte aliquã gratiæ tenuit, an poſſit vitiare totũ, ſi purè ab ignorantia proceſſerit, aut ſimplicitate ſupplicantis remiſſiuè. ib. 8 An ſi impetrauerit quis theſaurariã, & c. remiſſiuè. ib. 9

Subſtitutus.

Subſtitutus & ſubrogatus in locũ proprietarij abſẽtis, vel ſuſpenſi ab officio, debet habere illius emolumẽta. 30.2. Quamuis abſẽtia proprietarij de lxeua
Regis, & ex iuſta cauſa facta fuiſſet. ibid. 3

Succeſſor.

Succeſſor per electionem tenetur ſeruare facta ſui prædeceſſoris ſub nomine dignitatis 45.5
Succeſſor Principis contraueniens factis anteceſſoris, dicitur contrauenire ſibi ipſi. ibid.
Succeſſor in officio tenetur adimplere cõtractum ſui prædeceſſoris, & ſoluere debitũ ab illo promiſſum. 88.2
Succeſſor ligatur ad obſeruantiã eorum, quæ à prædeceſſore ſunt conceſſa. ibid. 3

Superior.

Superior ad quẽ pertinet ius inſtituẽdi & deſtituendi, poteſt compellere beneficiarium, vt titulum oſtendat, quo beneficium poſſidet. 248.7

Suſpenſus.

Suſpenſus qui fuit, & poſtea reſtitutus, non recuperat officij emolumenta a ſubſtituto habita. 30.4

Suſpicio.

Difficile aliquẽ ſuſpicatur malũ qui bonus eſt. 311.1
Vir bonus difficile eſſe alios improbos ſuſpicatur. i. 4

Subſtitutus.

Subſtituti mandatum etiam re integra non expirat mortuo ſubſtituente. 149.2
Subſtitutus poteſt poſt mortem ſubſtituentis mãdatum exercere, quia ſuum mandatum non depẽdet à ſubſtituente, ſed à primo mandante. ibid. 3

Subtilitas.

Subtilitas neceſſaria, vel vtilis ad veritatẽ indagãdã, non reprobatur in hoc textu, ſed vana, & inutilis. 56.2

Sylua.

Sylua cædua illa dicitur quæ cædi ſolita eſt, & ſucciſa rurſus ex radicibus, vel ſtirpibus renaſcitur. 283.11

T.

Tabellio.

Tabellionis perſona quãdo eſt nota, alia cõprobatione, ſeu recognitione non indiget inſtrumentum ab eo lenatum. 34.12
Tabellio ſi morte præuentus non potuit conficere inſtrumenta, qualiter alius ea traducere debeat? oſtenditur. 119.1
Vide *Notarius.*

Tactus.

Tactus Scripturæ videtur eſſe iuriiurãdo eſſẽtialis. 331.3
Tactus Scripturæ requiritur quaſi quædam extrinſeca ſolemnitas. ibid. 4

Teſtamentum.

Teſtamentum in alterius voluntatem collatum quomodo valeat? 187.1

Teſtis.

Teſtes quot adhibendi in correctione fraterna? 7 117
Teſtes ſenex, & valetudinarij ante litẽs conteſtationẽ poſſunt recipi ad perpetuam rei memoriam. 92.1
Teſtibus non eſt credendũ qui contrariũ illius deponunt quod depoſuerunt antea. 115.1
Teſtes ſufficiunt ad probandã reuocationẽ procurationis cõſtituti ad cõtrahendũ matrimoniũ. 254.19
Teſtes de immemoriali deponentes quinquaginta quatuor annorum ſaltem eſſe debent. 259.1
Teſtes de immemoriali deponentes neceſſariò de viſu quadraginta annorum debent teſtari. ibid. 2
Teſtes debent eſſe ætatis quinquaginta & quatuor annorum completæ, omni eo tempore ſubducto, quo lis cœpta fuit. ibid. 3
In criminalibus cauſis in teſtes nõ admittuntur, niſi qui vigeſimum annum peregerint. 315.2
Licèt quinto & vigeſimo anno minores repellendos eſſe exiſtimauerint alij ibid. 3
Quid de Iure Caſtellæ. ibid. 4

Titulus.

Titulum diſpẽſationis ſuper incõpatibilitate edere tenetur beneficiarius ad petitionẽ Ordinarij. 147.6

Tituli

Tituli beneficiales impræſcriptibiles ſunt. 247.3

Titulũ aliũ edere nõ tenetur qui immemoriali præſcriptione, aut conſuetudine munitus fuerit. 237.11

Etiamſi titulum allegauerit, & de illo mentionem fecerit. ibid. 12

Tractatus.

Tractatus ſolus, & nominatio conſanguineorũ, conſanguinitatis leue adminiculum eſt. 112.3

Tributum.

Tributũ dicitur reale, & prædio inhærere, ex eo autẽ quod debeatur de fructibus alicuius prędij, & ſoli. 191.3

Tributi ad legitimationem & iuſtitiam requiritur, & neceſſaria eſt imponentis auctoritas. 235.1

Tributorũ exactio iure Regalię pertinet ad Reges, & ad illos, qui ſummam poteſtatem habent. 236.2

Ius inducendi tributum, aut vectigalia conſuetudine poteſt introduci, ſicut priuilegio. ibid. 3

Sed alij contrarium ſuſtinent. ibid 4

Tributũ quod imponi nõ poteſt Eccleſiaſticis, an imponi valeat laicis cũ illis cõ[illegible]uẽtibus, oſtẽditur. 265.12

Tutela.

Tutela filiæ, cui regni ſucceſſio delata eſt, durat donec in quacũq; adulta ętate matrimoniũ cõtraxerit. 246.3

V.

Vaſallus.

VAſallus etiam clericus in his quæ pertinent ad feudum, ſubiicitur domino feudi. 82.1

Vaſallus ingratus feudo priuatur. 185.6

Venatio.

Venationibus adoleſcentes ad militiã, & res bellicas exercentur. 297 3

Venditio.

Venditionis ſubſtãtialia tria ſunt, conſenſus ſcilicet contrahentium, res certa ex parte venditoris, & pretium ex parte emptoris. 158.3

Venditioni exponẽs res proprias ad victũ, & veſtitũ hominũ pertinentes poteſt cogi ad iuſtam earum venditionem, ſecus ſi de his non eſſet. 159.10.12

Venditor publicus ex æquitate cogi debet vendere res iuſto pretio à Iudice taxato. ibid. 11

Vẽditioni exponẽs res proprias, poteſt retrahere ſe à vẽditione ſi iuſta adſit cauſa mutãdi propoſitũ ib. 13

Cauſa iuſta nolẽdi vendere rem iam vẽditioni expoſitã ſi velit eam pro ſuo vſu retinere. ibid. 14

Vẽditio iactus retis valet quãdo retis eo loco eſt iaciẽda, quo ſpes aliqua ſit probabilis piſcandi. 161.7

Venditio facta ſub publica ſubhaſtatione poteſt reſcindi remedio, *l. 2 C. de reſcind. vendit.* 162.18

Venditor ſi fuerit enormiſſimè læſus, tũc emptor ad fructuum reſtitutionem condemnandus eſt. 114.16

Vendens rẽ ſuam in ludo colluſori, vel eam ludẽs, ſi poſtea euincatur, non tenetur de euictione. 145.1

Venditori vltra dimidiã iuſti pretij læſo ſubuenitur, eique ad reſciſſionẽ cõtractus actio datur, niſi emptor velit iuſtum pretium ſupplere. 166.1

Vendẽs ius, quod habet ad rem, non tenetur de euictione. 168. 1

Venditor quando comparet poſtquam iudicium cũ emptore incboatũ fuit, inuito actore mutationẽ obtinere non poterit. 171.21

Venditor ad cauſam admittitur in ſtatu & terminis, in quibus illa reperitur. ibid. 22

Venditor veniens ad cauſam poſt finitã dilationẽ, nõ poteſt nouas probationes facere, niſi ſit minor. ibi.

Venditor ſi compareat non animo nouandi actionẽ, ſed ea ſalua manente, & actor petat mutari iudiciũ futurum, venditor audiendus eſt. ibid. 23

Niſi ex hac iudicij mutatione actor prætenderit aliquod præiudicium ſibi inferri. ibid. 24

Verbum.

Verba imperatiui modi important præceptum. 70.5

Verba non ſunt de eſſentia iuramenti. 142.5

Verba neceſſaria ſunt dùm ſolemnitatem habent requiſitam expreſſè à lege. ibid. 3

Verba ad fauorem promittentis, ac profitẽtis interpretationem capiunt. 133.8

Victus.

Victũ ſuũ arctare quis non debet vt aliũ alat. 185.18

Vir.

Viris illuſtribus eccleſiaſticum; ſtatũ ſuſcipiẽtibus liberalius per eccleſiaſtica beneficia proſpiciendũ. 150.1

Virginitas.

Virginitas ſemel amiſſa irreparabilis. 349.1

Virginitas reſtitui non poteſt, ſophiſticari tamen poterit. ibid. 2

Virginitas in quo conſiſtat oſtenditur. ibid. 3

Vis.

Vis coactiua & directiua differunt. 292.7

Vita.

Annus cẽteſimus eſt terminus vitæ humanæ. 313.3

Vita illius, qui intra centeſimum annum exiſtit præſumitur. 314.4

Vita & mors in manu Domini. 314 6

Centum annorum terminum excedentes vixerũt nonnulli. ibid. 7

Vnctio.

Vnctio Regum affert illis politicam dumtaxat adminiſtrationem Regni. 20.4

Vnuſquiſque.

Vnuſquiſque licitè percipit, & expendit illud quod ſuis laboribus, velut iuſta merces, deputatur, 312.4

Vocatus.

Vocatus mandante Iudice cenſetur in abigua quæſtione vocatus inſtante parte. 42.3

Voluntas.

Volũtas magis factis quàm verbis declaratur. 254.16

Votum.

Votũ inſolemne, & ſimplex diſtribui ſolet, cũ tamen nullum inter hæc ſit eſſentiale diſcrimen. 331.5

Vouens adoleſcentiæ tempore religionem, ſi adeò ſenex ſit, vt viribus ad religionis onera ſubeunda deſtitutus ſit, à voti obligatione liber manet. 194.

Vox.

Vocum in paritate ille debet præferri, qui fuerit de familia fundatoris. 306.1

Vocum in paritate prælatio competit habenti maiores, & plures qualitates. 307.2

Vrraca Regina.

Vrraca Regina Regis Alphonſi filia cùm Eccleſiæ bona occupaſſet, & cum eis extra Eccleſiam pedẽ fixit, illico crepauit. 199.10

Vſura.

Vſurarũ crimen mixti fori eſſe non ſolùm ſi de quæſtione facti tractetur, ſed etiam Iuris. 83.5

Vſuræ omni iure prohibitæ. 123.2

Vſuras qui promiſit & iurauit, tenetur ſoluere, & ſolutas poſtea repetere poterit. 125.6

Vſurarius cogi poteſt ad librũ ſuarũ rationũ edẽdũ. 180.14

Vſurarij creditores compellendi ſunt ad iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluẽdis relaxanda. 323.3

Vtilitas.

Vtilitas maior reſultat ex ſtudio ſcholaſtici, quàm ex neceſſitate domini. 372.2.

Vtilitas publica præfertur priuatæ. ibid. 3

Vxor.

Vxorũ congreſſu an vti prohibeantur viri à cõceptionis initio vſque ad ipſius concepti ſinitam oblationem. 191.4

F I N I S.